שו״ת · אחרונים

שו"ת דברי חיים חלק ב

רבי חיים הלברשטאם

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שו"ת דברי חיים חלק ב

רבי חיים הלברשטאם

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-דברי-חיים-חלק-ב/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

או"ח סימן א תשובה להרב הגאון הגדול מופ"ה המפורסם מו"ה י"ח ליפא מייזליס אבד"ק פרעמיסלע יע"א.

מכתבו היקר הגיעני וידוע למעכ"ת גודל טרדותי ולזה מנהגי כשבא אלי מכתב על פלפול להצניע עד עתות הפנאי לעיין ולהשיב כאשר יחנני ה' ועשיתי גם למכתבו כן כי אם שכבודו גדול בעיני אולם לא יכולתי לעיין בדברי פלפול ועומדים עלי מימיני ומשמאלי והנה אתמול התחלתי לעיין בדבריו וטרם כלותי אמרתי לא עת לחשות והנחתי מכתב קדשו ואמרתי כי הן אמת שמסתמא כיוון לאמת להלכה אולם ח"ו מלהרשות זה חדא ידוע הדבר שבדיקת הפשתן דבר כבד מאוד ומ"ש הגביר ר"י ואנשיו שמבררים עד לנקותו ברור זה אינו כלל כאשר העידו לפני ואולם בטליתים שהוא מותר עפ"י דין וכאשר האריך בזה בספר [שו"ת ר"ח כהן] של הכה"ג הגאון מהר"ח זלה"ה הנדפס מחדש [בח' יו"ד ס' נ"ח] אבל ציצית שהם חוטים טויים כלאים דאורייתא ובלא שום צבע דלא שייך שניכר מקום הפשתן הגם שהיום גם לזה יש להם תחבולה לתקן הצבע שלא יהי' ניכר כאשר העידו לפני סוחרים גדולים ודברים כאלו משתנים לפי העת וכמה פעמים מצינו בש"ס והאידנא וכו' אך עכ"פ בחוטים שזורים לבנים צריך בדיקה גמורה מדין המשנה כמבואר בפ' בתרא דכלאים וא"כ בשלמא כשטווין הציצית עכשיו לאט לאט וקונה מעט צמר בודקו היטב אך אם יעשו ציצית על מאשין הגדול דודאי אסור משום חשש כלאים כנ"ל ואפי' נימא דהוא נזהר הרבה הנה זאת בטח דאם יורשה דבר זה גם במדינות אחרות יעשו כמתכונתם במאשינען הגדולים ויעשו מזה מסחר כי יוכלו למכור ציצית בהידור ויופי כל בי עשרה בעד פשוט אחד ויעשו אצלם זה בעיה"ר כדרך קני השריפה (צינדהעלצליך) שנמכרים אגודה בעד פשוט אחד וכדומה והערלים יעשו ג"כ על כל המאשינען ע"י בע"מ מישראל ועפ"י נאמן מרבני העיר וזאת יושלח לכל המדינות קרובות ורחוקות ובחותם והכשר מהרב שלהם ובזה יהי' כמה פסולים כאשר ידוע להד"ג ומי יאמר להם דבר כמו שאמרו בש"ס [חגיגה כ"ב] גבי ע"ה אם יאמר לו חבר שלך טמא יאמר אדרבה שלי טהור ושלך טמא ולכן חס לנו מלהתיר זאת ולא יהי' לפוקה לכל בית ישראל ונא מאוד שיזהר בנפשו מלהתיר וגם להנגיד ר"י לא יהי' תועלת כלל כ"א יעשו בכל הפאבריקען לא יוחשב לכלום הריוח ולכן אל יעשה באופן אחר רק לאוסרן ובטוח אני שיתן מקום לדברי הנאמרים באמת והי' שלום: עוד להנ"ל ובענין הציצית אין דרכי לפלפל בדבר שלא ראו עיני טבעי ואופן המאשין ואולם בני הרב כו' האבד"ק שינאווי שלדעתי אינו משנה הדיבור אפי' יהבו לי' כל חללי דעלמא והוא אמר לי שכל הרואה המאשין יראה שאינו נעשה כלל בידי אדם ור"י עיוור עיני החכמים ולכן

לדעתי ראוי לפסול הציצית ובפרט כי ידוע אופני המאשין שנשתנים כמעט בכל יום ומי יודע למחר מה יהי' בזה והאיך בשביל פרנסת איש אחד נקל במצוה החשובה נגד כל המצות אין זה יראת השם ובטוח אני לראות מהרה במפלת המאשין וכל השואל ממני בזה אודיע שלדעתי המה פסולים אך נגד גדולי הזמן אני כמחריש ואני נפשי הצלתי והי' שלום: [א"ה לא עברו ימים מועטים ונשרף כל בית המאשין בהפסד גדול והי' לאות]: עוד בזה לידידי הרב וכו'.

מה ששאל ממני בענין הציצית ידע שאני פסלתים מאז מכמה טעמים רק לא יכולתי לפלפל כי לא ראיתי גוף המאשין אך ראוי לפוסלם בכל אופנים מחמת הרבה טעמים אולם בני הרב נ"י הדר סמוך להמאשין הגיד לי בבירור שאינו נטיה כלל בידי אדם ולכן המה פסולים בבירור ומה שאמר ר"י שאני חזרתי בי להתירם להד"מ ואני על משמרתי אעמודה שהמה פסולים: סימן ב להרב מו"ה זכרי' מענדל זילבר מו"צ דק' קאלאמייא יע"א.

הגיעני מכתבו ונידון הציצית הנה טרם התירו הגאון מהר"ל התיעץ עמי אם להתירם ע"י פלפולו והנה מחמת שלא ראיתי אופן עשייתם במאשין לא יכולתי לכוון הדברים ולומר בפה מה שלא ראיתי בעיני ולכן לא פלפלתי עמו ורק כתבתי לו שלדעתי אין להתירם כי המאשין יוכל להתקלקל בנקל ויעשו באופן אשר שלא יהיה בהכשר וגם כי יתרבו התירים במדינות אשכנז ויכשלו רבים ח"ו אולם לא שמע לדברי והתיר בצירוף הגאונים מפרשי ים והנה גם שלא יתכנו דבריהם לא רציתי להרעיש עולם מטעם זה כי אולי ראו בעיניהם את המאשין כי נעשו בהכשר אך בגלילותינו אסרתים ונכרז בביהכ"נ וביהמ"ד שהמה פסולים אך אין אחריות עולם עלי דדבר שלא ידעתי בבירור פסולם והנה זה לא כביר הי' אצלי בני הרב הגדול האבד"ק שינאווע וסיפר לי שראה המאשין בחקירה היטב וראה שהוא לא על אופן שנדפס בהקונטרס מהגאון מהרי"ש ובוודאי פסולים ועדותו נאמנה אלי למאוד כי ידעתי שלא יכזב בעד כל חללי דעלמא אך אעפ"כ לא איש דברים אנכי בזה בדבר המוכחש בחוש ואך מי שיראת ה' בלבו יזהיר ויכריז בעירו שהמה פסולים ומ"ש רומכ"ת לחלק בין עיבוד לטווית צמר יפה כיוון וזכרני כד הוינא טליא סיפר לי מו"ח הגאון ז"ל כי בבואו למדינת מעהרין וראה נוהגין היתר בטווי' ע"י ישראל עע"ג ואסר להם כל הציצית והוכרחו לעשות אחרים בהסכמת הגאון מהר"מ בנעט רב דמדינה ומטעם זה שכ' כ"ת ומחמת כי הייתי צעיר הימים לא פלפלתי עמו בדברי הש"ע אך זאת אדע בטח כי מטעם זה פסלוהו הנך גאונים ז"ל והנה לפלפל עתה בזה אין כעת עמי ספרים ואני מוטרד ברפואתי במרחץ בכפר ארץ לא מיושבת אך כתבתי

זאת לכ"ת שראוי לפוסלם: ואודות העופות הנה בתחילת ביאתם לארצנו שמעתי מנגידי עירנו שהשרים דסביבותינו הביאו להם עופות מאי הסמוך לאה"ק אך בני ישראל לא היו אוכלים אותם כיון שלא נמסרה במסירה ואחר זמן הרבה שנתרבו למאוד ושמעתי שאוכלים אותם בקצת ערי ישראל ואני לא התרתי אותם נגד דברי הרמ"א ז"ל [בסי' פ"ב] שאין אוכלים רק במסורת אח"כ באו לפני שני ת"ח גדולים יראי השם כאשר העידו לפני אנשי פולין אנשים כשירים וגם הרב הגדול החסיד הצדיק בוצינא קדישא מק' עיר חדש שמכיר אותם שהאנשים הבאים מאה"ק המעידים להתיר המה גדולי התורה ודיינים קבועים במקומם בח"ל וגם אח"כ באה"ק המה דיינים מומחים ואנשים ההמה העידו לפני שמאותו האי שבאים למדינתינו באים משם ג"כ לאה"ק וראו אותם ואמרו שכאלו ממש באו מאי הזה לאה"ק ואוכלים אותם עפ"י מסורה אפשר עוד מימי התנאים ולכן התרתי אותם אח"כ באו לפני כמה אנשים פשוטים וגם ת"ח וכולם פה אחד שאותן העופות אוכלים באה"ק עפ"י מסורת וא"כ יפה התרתי אותם אך לביתי לא באו על שלחני אך כ"ז לאותן שהעידו עליהם כנ"ל אבל שמעתי שיש מינים משונים ע"ז לא אומר איסור ולא היתר כ"ז ראיתי להודיע לכ"ת והי' שלום: סימן ג לידידי מחו' הרב הגאון הגדול נ"י ע"ה פ"ה מופ"ה בו"ק חו"פ מו"ה יקותיאל יהודא נ"י ט"ב האבד"ק סיגיט יע"א.

נתתי אל לבי לברר מה שיש מחמירים אם ניקב קצת מהבתים ואפי' מספק מחמירין מאוד ושמעתי שכ"כ אחרונים בספריהם ולזה אמרתי אשיחה וירווח לי: הנה בגמ' מנחות דף ל"ה ע"א וז"ל אר"ה תפילין כ"ז שפני טבלא קיימת כשירות ר"ח אמר נפסקו שתים כשירות שלש פסולות א"ר הא דאמרת שתים כשירות לא אמרן אלא זה שלא כנגד זה אבל זה כנגד זה פסולות וזה כנגד זה נמי לא אמרן אלא בחדתא אבל בעתיקתא ל"ל בה עכ"ל ופרש"י וז"ל טבלא זה עור של בתים עכ"ל וכן פי' הערוך בערך טבלא וז"ל טבלא פי' היינו כ"ז שלא נקרע עור הבתים העשוין כטבלא מרובעת עכ"ל:

והנה לפי"ז אין כאן פסול זולת אם אין מושב הבתים קיים למטה אך הנ"י [בה"ת] פי' וז"ל טבלא עור של בתים ואעפ"י שנקרע העור שבין בית לבית כיון שלמעלה לא נקרע כשירים עכ"ל ולפי דבריו היכי דניקב העליון פסול דבזה תליא מילתא והב"י ז"ל כ' וז"ל בסי' ל"ג וממ"ש כ"ז שעור מושב הבתים נראה שהוא מפרש דפני טבלא היינו התיתורא ומדברי הנ"י נראה דהיינו עור הבתים מלמעלה ול"נ דפט"ק היינו לומר דבעינן שיהי' שלמים מכל שאר צדדים דלא מכשרינן אלא כשנקרע בין בית לבית דוקא עכ"ל ולפענ"ד הנ"מ בין הב"י להנ"י הוא זה דלהנ"י הכל תלוי בהעליוןשל הבית ולהב"י אפי' ניקב מן הצדדין נמי פסול ולכן פסק הרמ"א ז"ל דכל צדדים צ"ל שלימים כן נראה לכאורה אולם

קשה מאוד כיון דלר"ה כל היכי שניקבו פסול רק היכי שניקבו ביני וביני כשר הכי הו"ל לר"ה לומר ניקבו התפילין מן הצדדים פסול ולשון זה שאומר פני טבלא קיימת הוא לשון דמשמע דכל היכי דיש קיום להטבלא כשר וניקב לא איכפת לן וגם קשה דלמה לא השמיענו גם בתפילין של יד מאי דינו לימא בפשוט תפילין שניקבו הבתים פסול ובין הצדדים כשר וגם כל הפוסקים הביאו נתקלקלו התפילין משמע דעיקר הפסול משום קלקול העור וא"א דבהצדדי הבתים אפי' כל שהוא פסול א"כ אין טעם כלל משום קלקול ולכן נלענ"ד דבאמת ניקב או נקרע קצת כשר בין בתש"ר ובין בתפילין ש"י דאין כאן קלקול זולת אם נתקלקלו שניהם יחד כמבואר בש"ע ורק דמחלוקת רש"י והגאון עם הנ"י והב"י ז"ל היא בזה דלרש"י ז"ל עד שפני ט"ק היינו מקום מושב הבתים אבל אם עלה הקלקול אפילו עד פני הבתים כשר כיון דעיקרן קיימת אך הנ"י והב"י ז"ל פירשו פני הטבלא היינו צדדי הבתים או לפי' הנ"י העליונים משום שכן דרך הבתים אפילו אם נתקלקלו קצת להיות להם העמדה ע"י הצדדים שמעמידים אותם כיון שהם קשים וחזקים מש"ה צריך שצדדי הבתים יהיו שלמים ואז אפי' אם נתקלקלו בצד הרחב יחזקו ויעמודו ע"י העליונים והצדדים שמחזקים אותם אך כל זה בנתקלקלו ביני הבתים בצד הרחב דאז יש חשש שיתקלקלו הבתים כולם אבל אם כולו שלם רק שיש איזה נקב בהבית מן הצד לא איכפת לן וזה מדוקדק בדברי הב"ח ז"ל שכ' בסי' ל"ג וז"ל ואמר רבינו דלפי"ז יהי' פי' כ"ז שפט"ק כלומר דכיון שעור הבתים קיימת מכל צד אין אנו חוששין להפסקת התפירות דאין לפרשו על עור מושב הבתים דאין ענין קיום מושב הבתים להפסקת התפירות אבל לפי' רש"י והרא"ש דבקלקול עור הבתים קאמר א"א לפרש כ"ז שפט"ק דעור הבתים קיימת שהרי נתקלקלו אלא שצריך לפרש דה"ק כ"ז דקרקע הבתים קיימת דהיינו התיתורא זו היא דעת רבינו אבל נ"י כתב וז"ל כ"ז שפט"ק היינו טבלן עיר של הבתים ואעפ"י שנקרע העור שבין בית לבית כיון שלמעלה לא נקרע כשירים וב"י כתב דפט"ק היינו לומר דבעי' שיהי' שלמים מכל שאר צדדים דלא מכשרינן אלא כשנקרעו בין בית לבית דוקא והכי נקטי' לחומרא דבנתקלקל בין הבתים בעינן שיהי' שלמים מכל שאר צדדין וכן מושב הבתים צריך שיהא שלם וקיים עכ"ל דמשמע דקאי אאם ניקב ביני וביני אבל אם לא ניקב רק בצדדין לחוד כשר וא"כ א"צ להחמיר כלל אולם ראיתי בתשו' פ"י חא"ח סי' יו"ד וז"ל תפילין ש"י שנקרע קצת אם יש להכשיר או לפסול תשובה לפענ"ד שאין השאלה צריכה לפנים דל"מ לנ"י דס"ל דכל דברי התלמוד מיירי שלא נקרע כ"א בין בית לבית דכ"מ מדבריו שלא כתב כ"א בין אויר לאויר וכן למטה גבי בעתיקתא שלא יצא הקרע לחוץ משמע דהוא ז"ל ס"ל דפט"ק היינו שכל

העור סביב מבחוץ שלם ולא נקרע כ"א באויר שבנתים ומ"ש לא נקרע מלמעלה לאו דוקא דה"ה מן הצדדים רק דכוונתו דבנתיים נקרע ולא עלה הקרע אפי' מצד זה עד למעלה שיהא נראה מבחוץ או אפשר מבחוץ מקרי הכל מלמעלה עכ"ל דמשמע דס"ל דגם בלא ניקב בין בית לבית רק בצדדים נמי פסול דהא בשל יד ליכא בין בית לבית ואפ"ה פסול בניקב:

והנה מי אנכי לבוא אחר זקני הפ"י ז"ל אפילו אם הי' הוא המיקל צריך אני לבטל דברי נגדו מכ"ש כשהוא מחמיר דבטלו דברי נגדו ופסול לעולם בניקב לדברי הנ"י ויפה עשו המחמירין אולם כ"ז כנ"ל באם ניקב בוודאי אבל אם לא ראינו רק] כמו סדק וקלופה בעור ואין ברור שניקב דכשר וא"צ בדיקה כלל שהרי לדברי רש"י והערוך ז"ל כשר כ"ז שמושב הבתים קיים וגם להרמב"ם ז"ל שקאי דברי ר"ה אתפיר' ולדידי' אין פסול כלל נקב בבתים וא"כ בהצטרף עוד ספ' דאין ברור הנקב בודאי דא"צ אפי' בדיקה ואם הלכה רופפת בידך צא וראה האיך העולם נוהג ולכן א"צ להחמיר בזה כנלענ"ד ועי' בא"ז הנדפס מחדש כתב בהדי' להכשיר יעי"ש [ועיין לקמן סי' ה']: סימן ד שאלה בס"ת ותפילין שכתבו בה"א שני' משם הקודש ב"ה וב"ש בצורת רי"ש וקו בתוכו ואחד רצה לפוסלו ורבים מוחים בידו: תשובה הנה באמת דבר זה מבואר בטא"ת סי' ל"ו וז"ל הב"י שם ה"א לא תהי' עגולה כמו רי"ש כו' ומ"ט אית לי' תגא כו' ופר"ת דמיירי בעוקץ שמאחרי' ותגא פי' כי הא דאמרי' בעירובין דלמא יתבא זבוב אתגא דדלי"ת ומשוי לי' רי"ש ומיהו בהג"ה מיי' כתב מדמשני אני קושר לו כתר משמע כפירש"י שכ' שעל פני' מיירי ואף ר"ת צריך להודות דיש לה על פני' כו' ועוד שתמונתה כמו דלי"ת ויו"ד עכ"ל אלמא דכותבין ה"א בצורת דלי"ת ממש לכ"ע ואין מחלקין בין ה"א שבשם לה"א אחרת ולכן בודאי לכתחלה כותבין שתי ההי"ן בצורת דל"ת וקו בתוך ה"א אולם בדיעבד בודאי כשר דכלל הדבר צורת האות אם לא נכתבה כהוגן אם לא נשתנה לאות אחר כשר כמבואר בהגהת רמ"א ז"ל [סי' ל"ו ס"א] ובלבוש זולת במקום שנתבאר בפירוש שמעכב ועיין במהרי"ק לענין נגיעת החיתי"ן ועיין בב"י אבל במקום שלא נתבאר דמעכב מסתמא אינו מעכב ולכן בדיעבד בודאי כשר ה"א שנכתבה בצורת רי"ש וקו בתוכה שלא נשתנה לאות אחר והנה גם בספרי המקובלים כתבי מרן האר"י ז"ל ותלמידיו נתבאר בהדי' שה"א שני' היא בצורת וא"ו ואח"כ יאריך הראש ואח"כ יעשה קו קטן מהקו שבה"א ראשונה וכן העתיקו דבריו תלמידיו במשנת חסידים ומצת שמורים ולא מצאתי בשום מקום ה"א בצורת רי"ש זולת בלבוש ז"ל הביא בשם קצת סופרים לכן לדעתי לכתחילה יכתבו ה"א שני' כבראשונה ורק החילוק בשעת כתיבה כפי מה שמבואר בפע"ח ומ"ח

ומ"ש ובהקוץ היוצא יש חילוק זולת אלה השנים ה"א שני' כבראשונה אבל בדיעבד כשר בכל ענין כ"ז שלא נשתנה לאות אחר וז"ב:

סימן ה להרב החריף החסיד וי"א מו"ה עמרם ישי נ"י בק' סערענטש יע"א: אודות התפילין שנקבו במשהו עור הבתים באמת הפ"י ז"ל [בתשו' סי' יו"ד] אוסר וכ"נ מפשטות הנ"י וב"י ומ"א [בסי' ל"ג] וכן הביא הפ"י ז"ל בתשובה ומ"ש כ"ת דצריך להיות ב' בתים זה נגד זה ז"א כלל בנקבו הבתים ורק בניקבו תוך הבתים צריך ב' בתים סמוכים לא בניקב עור הבתים להב"י ופ"י ז"ל שלדידהו צריך שעור הבתים יהי' שלימים וגם לא מהני לדידהו שום אמתלא לומר שמחמת חיכוך נתקרע כי לשיטתם צריכים הבתים להיות שלימים אך נ"ל דלדינא לית הלכתא כן והכל מודים בכה"ג דכשר דז"ל הש"ס מנחות ל"ה ע"א אר"ה תפילין כ"ז שפני טבלא קיימת כשירות ר"ח אמר נפסקו שתים כשירות שלש פסולות א"ר הא דאמרת שתים עשירות לא אמרן אלא זה שלא כנגד זה אבל זה כנגד זה פסולות וזה כנגד זה נמי לא אמרן אלא בחדתתא אבל בעתיקתא ל"ל בה עכ"ל ופרש"י שם טבלא זה עור של בתים והב"י כ' בסי' ל"ג וז"ל וממ"ש כ"ז שעור מושב הבתים נראה שהוא מפרש דפני הטבלא היינו התיתורא ומדברי הנ"י נראה דהיינו עור הבתים מלמעלה ול"נ דפט"ק היינו לומר דבעי' שיהיו שלמים מכל שאר צדדים דלא מכשירינן אלא כשנקרעו בין בית לבית דוקא עכ"ל והנה לפי מה דמשמע מפשטא דלישנא דאפי' ניקב משהו בעור הבתים פסול וק' טובא דא"כ מאי אמר ר"ה כ"ז שפני ט"ק כשירים הא לא נשמע שום פסול כלל הול"ל תפילין שניקבו בטבלא פסולין מה לשון זה שאמר תפילין כ"ז שפט"ק כשירין הלא לא ידעי' שום פסול כלל הו"ל לאשמעי' פסולה אם נקבו פסולין וגם לא ידעי' טעמא מאי אי משום דהקלף איתרע הא באם נתקלקל בתוך הבתים מחלקינן בין חדשים לישנים וצריך זה אצל זה אלמא כל שאינו כן לא איתרע הכל או שלא יתקלקל יותר וא"כ גם בניקב הטבלא נימא כן דצריך דוקא זא"ז או חילוק בין ישנים וזה לא נזכר כלל בדברי ר"ה א"ו הפשט הוא כן דהב"י ורמ"א ז"ל מחדשים לומר דאם נתקלקלו שני בתים שלא כסדרן זא"ז או בחדשים לחד גירסא דכשר מ"מ צריך שלא יכנס הקרע לפנים היינו לפני טבלא] דאם יכנס לפנים יתקלקל מאוד ופסול אבל באם ניקב עיר הבית לחוד כשר וכ"כ בב"ת ז"ל סי' ל"ג וז"ל ואמר רבינו דלפ"ד יהי' פי' כ"ז שפט"ק כלומר כיון שעור הבתים קיימת מכל צד אין אנו חוששין להפסקת התפירות כו' עד והכי נקטינן לחומרא דבנתקלקל בין הבתים בעינן שיהי' שלמים מכל שאר צדדים וכו'] עכ"ל יעיי"ש הרי דוקא בנתקלקל באמצע פסול אם נכנס הקרע לפנים וז"ב דא"א דניקב כ"ש פסול הי' צריך העור בדיקה כדאמרי' [במנחות ל"ה] גבי קלף

דצריך בדיקה דשמא ניקב ומ"ד ס"ל דהי' בודקו בקולמוסו ולכך לא צריך בדיקה ע"ש וכ"ז לכתיבה] אבל עור הבתים הי' צריך בדיקה א"ו שזה ליתא וניקב העור לחוד כשר זולת אם ניקב תוך הבית והקרע הולך לפנים או אם נפסק כולו דלא גרע מנפסק באמצע אבל אם לא נפסק כל הבית מצד פנים בודאי כשר ודברי הפ"י לא מר בר ר"א חתים עלה ומי יודע אם איזה תלמיד טועה כתבו וח"ו לזקני הפ"י ז"ל לומר כן והי' שלום.

[וע"ל ס' ג']:סימן ו אם לראות במראה שהתפילין יהי' באמצע הוא דברי בורות כי אפי' אם אינם מכוונים ממש כשר דידוע דיש מקום בראש להניח שני תפילין ואפי' ברוחב ואין שיעור לתפילין ברוחב וכן משמעות המרדכי בהדי' [ועיין תוס' עירובין צ"ה ע"ב ד"ה מקום ובב"י סי' כ"ז ד"ה ומקום תפילה ש"ר] והגאון בספרו לא הקפיד ממש בצמצום: גם מה ששאל אם מחויב לעמוד בפני רבו מובהק לכאורה לפני רבו מובהק צריך לעמוד אך אין בימינו רבו מובהק: גם שאל אם רוב תפילין מונחים למעלה ומיעוטו למטה מעיקרי שער אם כשר הנה בבית יעקב מפורש בהדי' אפי' התיתורא צריך להיות במקום השער וכמ"ש בשמו (בשער התשובה) הבאר היטב בסי' כ"ז ס"ק ט"ז] והי' שלום: סימן ז להרב המאה"ג מו"ה שלמה אבד"ק וואלבראם.

שאלה סופרים רצו לחדש במלאכתם לעשות שי"ן משעוה ומניחים את השי"ן על הבתים שהתפילין מונחים בתוכם ותולין עור חתוך לד' חריצין על הבתים ועל השי"ן של שעוה הדבוק בהם והשעוה דוחקת העור ונעשה קמטים של שי"ן בעור ואומרים שיפה הוא מאוד שי"ן כזה לתפילין: תשובה הנה מבואר הדין שאין כשר לתפילין רק המותר בפיך ומש"ה אין נעשה רק בשל עור מטהורים ולא משל שאר דבר ול"ק קו' נוב"י ז"ל סי' א' דמהמותר בפיך לא נתמעט זהב וזה ליתא דכמו דאמרי' [במנחות דף כ"ט ע"א ד' צ"ו ע"ב] גבי שלחן הטהור מכלל שהוא טמא והא כ"ע העשוי לנחת אינו מק"ט ולכאורה ק' דלמא זה גופא כוונת הכתוב שלחן הטהור שאינו מק"ט משום שא"מ מלא וריקן א"ו דפשוט משמעות הלשון שלחן הטהור דיש כנגדו דבר המק"ט ויוכל להטמא וזהו אזהרת התורה שיהי' השלחן טהור וא"כ כמ"כ בכאן שהתורה מגלה דתורת ה' בפיך היינו למעט ההיפך דבר שאינו מותר בפיך והיינו למעט כל דבר שאין בו היפך היינו דבר טמא כגון זהב מזה אין עושין תפילין דהא צריך להיות על דבר היינו עור שיש בו דבר היתר לאכילה ולא דבר האסור לאכילה היינו מין טמא אבל בדבר שאין בו איסור והיתר לאכילה זה נתמעט ואין עושין תפילין רק מדבר היתר לפיך ולא מדבר האסור ודברי הר"ן ז"ל [במגילה פ"ד] שפיר שמדבר המותר בפיך נתמעט שאין עושין בתים וכל מעשה תפילין רק מדבר המותר בפיך דבזהב לא שייך איסור והיתר כלל הדבר שאין עושין

לתפילין שום דבר רק מעור בה"ט וכמבואר במנחות דף ל"ה: שנית קיי"ל דבית צריך לראות האויר והעיקר לראות אויר השי"ן שמבחוץ וכמבואר בב"י ז"ל [סי' ל"ב] בשם רב שרירא גאון ז"ל ומבואר בב"י [סי' הנ"ל] המחלוקת שבראשונים אם מותר לכרוך רצועה מבחוץ על תפלין של יד משום בית שאינו רואה האויר שהרצועה מכסה את הבית שיש פוסלים ויש מכשירים מכמה טעמים שביד א"צ להיות בית רואה אויר ושנית שרואה אויר שמצד שני ומצד זה גם שאינו נעשה רק להגן ולחזק העור וסיים המרדכי דספק הוא ואין למחות ביד העושים הרצועה רק בראי' ברורה והנה בנ"ד דהוא בשל ראש דלכ"ע צריך לראות האויר ואינו רואה הבית כלל האויר דשי"ן דכ"ע מודים דפסול ושוב נ"ל דכאן שעשו השעוה להעמיד השין הכל הולך אחר המעמיד כמו שקיי"ל גבי כלים לענין טהרה דהכל הולך אחר המעמיד וא"ל כיון שעשוי לנוי בטל אצל העור זה ליתא דמבואר בראי"ש ז"ל בסוכה ל"ו ע"ב וז"ל בד"ה אין אוגדין את הלולב אלא במינו [וכו' עד] ומינה נשמע לרבנן דאם הוסיף מין א' לנוי אפי' דרך גדילתו אין בו משום ב"ת כיון דלא נתכוין אלא לנוי ואע"ג דבזמנו לא בעי כוונה לב"ת היינו בסתם אבל אם כוון לנוי אפי' דרך גדילתו הוי כאגד יתירה לר"י וקיי"ל בהא כר"מ עכ"ל אלמא דאין בטל הציפוי לגבי דבר שנכסה בו ורק שאינו עובר על ב"ת משום שאינו מכווין להוסיף וכ"ז לענין ב"ת דאזלי' בתר אדם המכוין במצוה שעושה אבל בפסול שאינו תולה באדם רק בעצמות הדבר אם רואה בית החיצון האויר וכיון שלא נראה האויר לבית החיצון פסול מה לנו לכוונת אדם בזה ומה שהזכיר המרדכי ז"ל גבי רצועה שכשר משום שעשוי לחזק התם שאני שהוא מין עור והוי שניהם העור הבית עם הרצועה הני שניהם כבית אחת אבל במצופה זהב או מין אחר א"א למיהוי אחת עם עור הבית דהא המין השני פסול להיות בית להפרשה וא"כ שפיר מפסיק השעוה ואין הפרשה שבבית החיצון רואה האויר וז"ב.

ולכן פסולים אלו בתים החדשים שעושין עם שעוה ולדעתי עוברים על ב"ת וכמ"ש הרא"ש ז"ל דאינו עובר בלולב משום שמכוין בפירוש להוסיף הזהב שלא לשם מצוה א"כ בנ"ד שהמניח התפילין א"י כלל ממה שבתוך הבתים היא השעוה א"כ אינו מכוון כלל בודאי עובר בשוגג על ב"ת דבעינן שיכוון דוקא לנוי ולא משום מצוה דבזמנו א"צ כוונה יעו"ש בראי"ש ז"ל וגם בל"ז פסול דמבואר במג"א סי' ל"ב ס"ק נ"ז] דגם בדוחק מצד אחר האותיות נקרא חק תוכות בודאי פסול לעשות כן ורק בצבת לקמוט העור: סימן ד לכבוד ידידי הרב המאה"ג החסיד המפורסם לתהלה מוהר"ר אברהם יצחק נ"י האבד"ק קליין ווארדיין יע"א.

מה ששאל מעכ"ת אם רשאי לשנות נוסח אשכנזי ולאחוז בנוסח האר"י ז"ל כי בחתם סופר [סי' ט"ו] מבואר דהאר"י ז"ל עשה הכוונות בשביל שהי' ספרדי אבל גם בנוסח אשכנזי מרומזין הסודות: תשובה הן אמת דגם בנוסח אשכנזי הוא עפ"י סוד וכמו שמבואר בדברי האר"י הקדוש כוונתו על נוסח אשכנז כמו בקדיש יעו"ש אך הכוונות והנוסח שבסידור מהאר"י ז"ל אינו כולו נוסח ספרד כידוע למעיין בספרי נוסחאות המדוייקות להאר"י ז"ל וסידורי ספרד בכמה מקומות משונה מנוסח האר"י ז"ל.

וז"ל משנת חסידים ז"ל בהקדמתו קודם תפילת ערבית ואין לשנות מנהג אבות בעיקר התפלה לפי שחלוקי מנהגים באו מחילוק שורש הנשמות לכל מנהג יש לו שורש מסילה שמורה לו למעלה להעלותו ואין אדם נוגע במוכן לחבירו ואם לא ידע אם בנפשו הוא המנהג שתפסו אבותיו נוח לו שיתנהג במנהג המובחר שקבל הרח"ו כוונותיו עליו מהאר"י זלה"ה שרובו היא על סדר תפלת הספרדים לתקן תיקון הצריך למעלה עכ"ל הרי דלא כולו הוא נוסח ספרד ובברוך שאמר הזהיר שלא להוסיף על מנהג אשכנז הרי דנוסחתו לא הי' מפני שהוא ספרד רק הוא בירר הסולת ומבואר בהקדמת פע"ח וז"ל בשרשי המנהגים שיש חלוקים בין אשכנזים ובין ספרדים קאטלונייא ואיטליא וכיוצא בהם שיש בהם מנהגים קדמונים שלהם בסידורי התפילה כו' והי' אומר מורי זלה"ה שיש י"ב שערים ברקיע נגד י"ב שבטים וכ"א עולה תפילתו דרך שער אחד והם השערים הנזכרים בשלהי ספר יחזקאל ואמר שודאי לא הי' השערים ודרכי השערים שוים ג"כ וכ"א משונה מחבירו לכן גם התפילות משונות לכן כל א' וא' ראוי להחזיק כמנהג תפלתו כי מי יודע אם הוא משבט ההוא ואין תפילתו עולה אלא ע"י שער ההוא אך מה שהוא דינים מפורשים בתלמוד זה שוה לכל השבטים עכ"ל הרי דלכ"א מהשבטים שער בפ"ע ורק באמת הכל לפי שורש נפשו מאיזה שבט וכמבואר במ"ח הנ"ל דכ' דאם לא יודע שורש נפשו ראוי להחזיק בנוסח האר"י ז"ל הרי דכוונת דבריו דהאר"י ז"ל בירר הסולת מתוך האוכל והוא מתוקן לכל נפש וזה ג"כ טעם הליקוטי אמרים ובחנם התרעם הח"ס [סי' ט"ז] על ליקוטי אמרים ואולי מחמת שמחברו ראש קהל חסידים לכן לא נכנסו דבריו באזניו אולם תמה אני על גדול הדור רשכבה"ג איך נשמט ממנו דברי האר"י ז"ל בהקדמת פע"ח שכ"כ וכן המ"ח שהי' גדול בנגלה ובנסתר כ"כ שיש י"ב חלונות נגד י"ב שבטים וכן נתפשט זה בכל ספרי המקובלים ועיין במעבר יבק בארוכה ומה שתמה שם בספר ח"ס דא"כ דלכל שבט יש חלון אחר והאיך נעשה ר"א שליח להתפלל דר"ע הי' אתו ור"ע בן גרים ויש לו שער אחר ואיך יוכל להוציאו וז"ל הח"ס חא"ח סי' ט"ז והנה ר"א הגדול הי' מב"ב של מרע"ה כמבואר במדרש בפ' ושם האחד אליעזר

ור"ע תלמידו הי' מבני גרים וע"כ ר"ע התפלל ספרדי ור"א התפלל נוסחא השייך לשבט לוי ואיך כי גזר תעניתא ולא נענה ר"א ירד ר"ע ואמר אבינו מלכנו ונענה ואיך יוכל להיות שלוחו של ר"א ושל כל בני הכנסת ההוא והוא אינו מהם ואיך נעשה שלוחם עכ"ל ומכח זה דחה דברי ס' לקוטי אמרים ובאמת הראית לדעת דלק"א לאו מדעתי' דנפשי' אמרה רק בגזירת עירין פתגמא הגדולים בנגלה ובנסתר קדמוני האחרונים אשר כל גדולי הדור כמו הב"י ז"ל והרמ"ע והאלשיך והט"ז והש"ך ומ"א שתו בצמא דבריהם ובאימה קבלו עליהם גדולת מהרח"ו כידוע בספריהם וכן אחריהם גדולי הדורות כמו ח"צ ופ"י והתב"ש ז"ל פחדו מדברי האר"י הקדוש ואיך אנן יתמי דיתמי לא נבוש מהשיב אחור דבריהם ובאמת כי לא זכיתי להבין דברי הח"ס מ"ש האיך יכול אחד לעשות שליח להוציאחבירו אתמהה הלא עיקר החילוק בין נ"א לנ"ס הוא בב"ש קודם הודו ומה ענין שליחות לפסוקי דזמרה ובפרט שנתקן אחר הש"ס כי לא נמצא בש"ס מזה אם כי יש בכמה ספרים שאמרוהו גם אז אבל לא היה לחק קבוע כידוע בפוסקים וגם עתה בדורותינו אומרים החזן עם הקהל ב"ש ואין שום חשש מהוצאת חבירו בב"ש ובש"ע ידוע שאין חילוק בברכה ומטבע ח"ו רק איזה שינוי מלות ויעוין בסידור רי"ע ז"ל שכ' שהוא מחמת איזה טעות סופרים אבל ז"א מפסיד עיקר התפילה ח"ו שלא להוציאו ואם לדברי הספרים הקדושים הנ"ל שכ"א בשער ידוע מ"מ לד' אחד מתפללים ומוציא אחד חבירו בהתכללו יחד ע"ד כללות ישראל יחד והש"ץ דרך שער מיוחד לו מעלה תפלת כל ישראל ולכן בשביל שיש לזה השבט שער אחר למה לא יוכל משבט אחר להוציאו בתפילתו גם אתפלא מאוד למה הי' צריך ר"ע שר"א יוציאו הלא בתפילת כל השנה אין הש"ץ מוציא רבים י"ח ואם הכ"ד רננות שאמר ר"א זה אינו חיוב רק ריבוי תפלות אבל אין בזה שום חיוב שיהי' צריך להוציאו ואם אמירת א"מ בודאי א"צ שליחות ובר מן דין אני תמה וכי פשיטא לי' למרן דר"א ור"ע התפללו בנוסח אחר הלא מבואר בהדי' גבי הבדלה ברכות ל"ג ע"א דר"א ס"ל אומרה בהודאה ור"ע ס"ל אומרה ברכה בפ"ע וגם בביצה י"ז ע"א] דפליגי ר"א ורבנן גבי ר"ח וחוה"מ ור"ע ודאי כרבנן ס"ל כידוע בכ"מ דאם אינו פליג ס"ל כחכמים וכמו שאמר ר"ע גופי' בברכות בפ' כיצד מברכין לר"ג הרי דר"ע לא הי' מתפלל נוסח א' עם ר"א ואם נימא דמה דמפורש בש"ס דפליגי פליגי אולם במה שאינו מפורש דפליגי לא פליגי דאי תימא דכ"א התפלל בנוסח אחר האיך הוציאו לחבירו כדברי הח"ס ז"ל ז"א כלל דהרי מבואר בהדי' בר"ה [ל"ב ע"א] גבי ר"י בנו של ריב"ב שירד לפני התיבה לפני ר"ג ועשה כר"י ב"נ ואמר ר"ג לא כן היו נוהגין ביבנה ליום השני היינו לשנה האחרת ירד ר"ח בנו של ריה"ג ועשה כר"ע ואמר ר"ג כך הי'

נוהגין ביבנה ופריך בגמ' נימא ר"ג כר"ע ס"ל אלמא דאפי' בשינוי הברכות בדיעבד יצא דאל"כ למה אמר ביום שני ירד ר"ח לימא תיכף באותו יום הי' לירד אחר א"ו שבדיעבד יצא באיזה נוסח שאמר אם אינו משנה מטבע החכמים מתקוני התפלות ולכן בימי ר"ג שעדיין לא נתברר היטב תיקון החכמים בכל אופן שאמר יוצא י"ח א"כ מכ"ש בנוסח האר"י ז"ל לנוסח אשכנז דהחילוק מעט מזעיר כידוע בודאי מוציא המתפלל באיזה נוסח את חבירו המתפלל בנוסח אחר וז"ב וגם ביותר להפליא מי הגיד לו להח"ס ז"ל שר"א הי' לוי ואי משום שראה במדרש שמרע"ה התפלל שיהי' מזרעו יוכל להיות מצד האם וכמבואר בהדי' ביוחסין [עיין בס' ע"מ פ' ט"ו במאמר חיקור דין ח"ב מבואר שם כן להדי'] ולכן כל דברי התשובה הזאת נפלאה ומי שנפשו יפה יוכל לסמוך על גדולי הדור קדושי עליונים ששינו הנוסח אשכנז לנוסח ספרד ואינני ח"ו כחולק על מרן רשכב"ה הח"ס ז"ל כי אינני בקי בשיחת חולין דילי' רק מה שראיתי וקבלתי מפי קדושי עליונים גדולים בנגלה ובנסתר אמרתי וה' הטוב ינחני בדרך האמת.

אחר כתבי כ"ז מצאתי בירושלמי ר"ה פ"ד על המשנה הנ"ל וז"ל ביהודא נהגו כר"ע ובגליל כריב"נ עבר ועשה ביהודה כגליל ובגליל כיהודה יצא וכשקדשו את השנה באושא ביום הראשון עבר ר' ישמעאל בנו של ריב"ב ואמר כדברי ריב"נ אמר רשב"ג לא היו נוהגין כן ביבנה ביום ב' עבר ר"ח בנו של ריה"ג ואמר כדברי ר"ע ארשב"ג כך היו נוהגין ביבנה עכ"ל וז"ל הקרבן עדה שם לא כן הי' נוהגין ביבנה בימי אבא כשהיו הסנהדרין יושבין שם אלא נהגו כר"ע ואפ"ה לא העבירוהו מתפלתו ש"מ דעביד ביהודה כגליל יצא עכ"ל ות"ל שכוונתי לדעת הירושלמי להוכיח משם (שיוצא) [שמוציא] אפי' לכתחילה מי שמתפלל בנוסח אחד למי שנוהג להתפלל בנוסח אחר: ס"ד דזה הכלל לפ"ד מ"ח דראוי לכ"א להחזיק במנהג אבותיו כי מסתמא המה מאותו השבט שאותו נוסח התפילה בשער הזה ולכן רבותינו האשכנזים בעלי תו'.

וגדולי הקדמונים שהחזיקו במנהג אבותיהם שמסתמא זה השער שלהם כפי נוסח האשכנזים ורק המ"ח והאר"י ז"ל חדשו דמי שלא ידע בנפשו את שורש שלו מאותו הנוסח ראוי לאחוז בנוסח האר"י ז"ל והיינו בודאי שאין דבריו עם המוני ופשוטי עם שהם מתפללים לתומם ואין יודעים בנפשם כלל ורק דבריו כנגד גדולי הצדיקים שהם יודעים שרשם ולכן אמר שמי שא"י שנפשו משורש הנוסחא שמתפללים בארצם ראוי שיבחר נוסח האר"י ז"ל כי לפעמים יש נפשות מעורבת משבט לשבט כידוע לי"ח ולזה אם אין ברור לו שנפשו משורש שמתפללים במקומו יחזיק בנוסח האר"י ז"ל ולכן לק"מ מה שהק' בח"ס על רבותינו למה לא התפללו בנוסח האר"י ז"ל כיון שלא ידעו מאיזה

שבט המה ולכן דחה דברי המקובלים הנ"ל ז"ל אך באמת רבותינו הקדמונים היו גדולי בעלי קבלה כידוע שרש"י ז"ל הי' מקובל גדול כנראה מכמה מקומות שהביא שם ע"ב וגבי שלש טיפות וכמה מקומות עצמו מספר וכן ג"כ הר"ת והר"י היו מקובלים גדולים וכן שארי בעלי תוס' כגון ר"י חסיד ותלמידו הסמ"ג ור"י מאורלייניש כידוע בתשובה מן השמים ולכן המה ידעו שורש נשמתן ונשמת תלמידיהם כי המה שרשם מנוסח אשכנז והמוני עם המה מתפללים לתומם וגם אולי ידעו גדולי הראשונים שגם כל הדור הי' משבט זה נפשם השייך לשער לנוסח אשכנז אך בבוא האר"י הקדוש והכין שער הכולל לכל מי שהוא משבט שיהי' יהי' ותיקן נוסח תפילת האר"י ז"ל ולכן כ' מ"ח דמי שלא ידע שורש נפשו יתפלל בנוסח האר"י ז"ל אך לאחר שנחית עיר וקדיש מן שמיא הבעש"ט ז"ל אשר גדלו מבואר בס' יכין ובועז להגאון בעל מאיר נתיבים שהעיד על גודל קדושתו ונפלאותיו וכן שם הגדולים סיפר בשבחו וכמה גאונים קדמונים שהעידו שמן השמים נשלך לתקן דורו והבין ששורש נשמתו אינו משער נ"א ולכן אחז בנוסח האר"י ז"ל וגם ראה שמזמנו ואילך כמה נפשות שראוי' לאחוז בנוסח האר"י ז"ל ולזה תיקן שיתפללו הנוהים אחריו בנוסח האר"י ז"ל וכן הנהיגו אחריו ראשי הדורות הקדושים תלמידיו ותלמידי תלמידיו גאונים גדולים בנגלה ובנסתר ולכן כל המאמין בבעש"ט ובתלמידיו ראוי לאחוז בנוסח האר"י ז"ל ומיני' לא יזיע דברי שפל המצב נכנע לתלמידי הבעש"ט להבין דבריהם הקדושים.

ה' ח' כסלו תרכא"ל: סימן ט לידידי הרב וכו' החריף ובקי מו"ה דוב בעד נ"י מו"צ בישוב לאדמיר: שאלה בס"ת שקוצו של יו"ד היינו קוץ השמאלי של שם הנכבד והנורא נוגע בגג ה"א של השם הנ"ל ורגל הימיני של יו"ד הנ"ל נוגע ברגל של ה"א הנ"ל ורגל של ה"א הנ"ל נוגע ברגל הפנימי של ה"א הנ"ל וכ"ז ניכר היטב שנעשה אחר הכתיבה ועוד שאלה על ס"ת זו במק"א היינו עיקר היו"ד של השם הנכבד דבוק לה"א של שם הנ"ל וזה לא ניכר אימת נעשה ע"כ אנכי שואל מכבוד רבינו הקדוש הדין בזה כי אין אתנו יודע להכריע בזה כי מסתימת דברי המחבר בש"ע נראה פשיט שמותר להפריד אותיות של שם אבל נוב"י עושה חילוקים בזה: עוד שאלה בענין תרנגולים חדשים אשר מקרוב באו: עוד ענין אחד אשר נוגע לעצמי היינו שאני מפקפק בענין עניית אמן אחר ברכות של קטנים כי צואה בפי טבעת אסור לאותו אדם וקטנים אין להם דעת להיות נקיים מכל וכל וגם ע"ה בכלל זה ע"כ אבקש להודיעני חוות דעתו הקדושה בכל אלה: תשובה הנה אם נדבקה לגמרי שאינה ניכרת ליוד בודאי הוי כנפלה טפת דיו שמותר לתקן הגם שהרמ"ע ז"ל מחמיר בתשובה [ל"ו] בס' בני יונה כ' להתיר וז"ל בקיצור סי' רע"ו ס"ק

י"א ה' של שם שכרעה נוגע בגגה בין שנכתבה כן או שנכתב כהוגן ואח"כ נתדבקה כל שנתדבקה כל כך עד שנראית כחי"ת מותר לתקנה ולגרור כל הרגל שלה דכיון שנראית כחי"ת הכל רואין שאינה מן אותיות השם ואופן התיקון צריך שיגרור כל הרגל דאם יגרור רק הדבק הו"ל חק תוכות ופסול וכיון שכן יזהר הסופר המתקן שיתחיל לגרור מסוף הרגל כלפי מעלה דאם יתחיל לגרור מסמוך לגגה שהוא מקום הדבק מיד שתראה כה"א יהיה אסור מנגוע עוד בה דהרי היא שם גמור ועדיין פסול הוא משום חק תוכות ואין תקנה עוד לאותה יריעה ואם אין הדבק נוגע בהגג רק מעט יש להסתפק בדבר אם מותר לתקנו או לא דכיון שאינו נדבק רק מעט עדיין ניכר קדושת השם והו"ל מוחק שם ואם גרר כל הרגל מאי נ"מ שמתקנו אח"כ ול"ד לטיפת דיו שנפלה על האות דרשאי לתקנו דהתם בטלה צורת האות לגמרי ואם נגרר רק הדבק ההוא הו"ל חק תוכות ואי מנח לי' הכא הא בעי' כרעא דה"א תלוי' כו' עכ"ל אך אם נראה כיוד רק נוגע בנגיעה דקה ודאי אסור למחוק ולתקן וגם אם הוא דבוק הרבה שנתקלקל האות ולא מקרי שם כלל שמותר לתקן יתקן באופן שכשיהא נראה השם קצת לא יגרור עוד כמבואר שם כנ"ל.

ועל מה ששאל על הדיבוק באם לא ידע אימת נעשה ונדבק הה"א ליוד הנה אם הדיבוק הוא באופן שנשחת צורת האות לגמרי ונראה להדי' שאינו כלל שם הקדוש מותר לתקן באופן שיגרור כל האות היו"ד ויגרור באופן שלא ישאר בשום רגע שם אות יו"ד דאם יגרור קצתו ויהי' עליו עדיין קצת תמונת יו"ד יהי' עובר שוב על מחיקת השם אך מחמת שזה דבר קשה לגרור כן וגם קשה להעמיד על הדבר אם בכה"ג בדבק כזה הוי נשחת צורת האות והרבה האריכו בזה הראשונים והאחרוניסואיסור מחיקת השם היא לאו חמור ולכן נלענ"ד בדיבוק כזה אסור ליגע בשם הקדוש אך ביו"ד וה"א דלעיל אם נוגעת דה"א נראית ממש כחי"ת לעין כל או היו"ד שנראה כאינו אות כלל מותר למחוק אבל אם רק נגיעה דקה אסור למחוק כנ"ל מה שהבנתי מדברי הרמ"ע ז"ל בתשובה סי' ל"ו ובס' בני יונה הגם שהאחרונים כ' סברות הרבה בזה ח"ו לנו מלשנות מגדולי עולם הנ"ל: ובעניני עופות לפענ"ד שראוי למנוע מלאכלם זולת בקבלה ברורה כמו שהעידו על הנמצאים בעירנו ואנשי אה"ק ראו אותם ואומרים שאוכלים אותם שם בקבלה מאז מעולם אך שמעתי שיש שינוי מינים אשר גם באה"ק אין אוכלים ולכן אין לאכול זולת בקבלה מאיש נאמן ובאמת בביתי אין אוכלים כלל אפילו אותן שבעירנו שהעידו על הכשרם כי בעל נפש ירחיק מכיוצא בזה: ומה שמסופק אם לענות אמן על ברכת קטנים משום שאינם נקיים הנה לפי מה שמנהג פשוט שלא להרחיק בקורא שמע מקטנים דלא כהמ"א ז"ל [סי' פ"א ססק"א] והוא משום דלאחריני לא איכפת לן בצואה שבפי הטבעת

ממילא מותר לענות אחר ברכת הקטן דהא לדידן לא איכפת לן מה שבפי טבעתו אינו נקי והקטן גופא אינו בר חיובא ולכן בודאי מותר וחייב לענות אמן אחר ברכתו ובע"ה ודאי לא חיישי' דמדינא דש"ס סגי בג' אבנים [שבת פ"א ע"א] דזה עושה אפי' ע"ה פשוט שלא חיישי' והי' שלום דברי ידידו דוש"ת בלונ"ח ב' תמוז תרכב"ל:

סימן י לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי וכו' מהרח"א ל"ש האבד"ק בארדיוב יע"א תרכ"ז: מכתבו הגיעני ומ"ש רומכ"ת דהברכי יוסף ז"ל מסתפק לאסור מי שמדבר בלשון עלג וקורא (סמך כמו שין) [שין כמו סמך] אך כשמכוון ומדקדק בדיבורו ככל אדם תמוה לי מאוד הלא מבואר שם להיפוך וז"ל הברכ"י א"ח סי' נ"ג בד"ה יש להסתפק מי שדרכו לקרות לעיינין אלפין והוא קורא כהוגן לכשירצה בטורח אם ישים אליו לבו אם ממנים אותו או דילמא חיישי' דכיון דבא ע"י טורח אין למנותו דזמנין דמשכחת קורא כדרכו ולאו אדעתי' כו' ונראה דהתו' פשיט' להו דמי שדרכו לקרות לעיינין אלפין בשגם הוא בצר ודוחק קורא כהוגן אין למנותו דלאו כל שעתא לבו נכון לכוון לקרות כהוגן ואמטי להכי כי מתרצי במגילה דר"ח כשמתכוין קורא בטוב אכתי לא אפריק דכיון דאורחי' הוא לקרות לאלפין עיינין אין למנותו דזמנין דמשתלי וקרי כי אורחי' ולכן הוצרכו לומר לפי שא"ל אלי' וכו' כלומר דאף באופן זה אין למנותו ושאני התם דלא אפשר בלא"ה כו' [עד] אמנם כאשר ירדוף הקורא כדרכו בנביאים והן בעודנו לומד מגיע וחכיתי קרי כי אורחי' ולא יהיב דעתי' ולא יצבר איזה פעם דבעוד שהוא לומד הן בכלל קרא כי האי ולאו אדעתי' והיינו דקאמר כשאתה מגיע ודייק לומר לא נמצאת מחרף ולא אמר אתה מחרף ודו"ק עכ"ל משמע בהדי' דרק בתפילה או בלימוד י"ל שישכח וידבר כדרכו אבל בדבר שאין רק שני אותיות בשעה קלה מועטת בודאי שרי השאלה הי' לענין ש"ץ בברכת שופר] ובפרט בדיעבד אם עלה לא ירד כמבואר ולכן אין חשש כלל וכ"מ מדברי רש"י מגילה כ"ד ע"ב בד"ה מפני שקורין לאלפין עיינין וז"ל הגמ' שם אר"א חפני ובושני לא ישא את כפיו תנ"ה אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה כו' מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין פירש"י וז"ל ואם היו עושין ברכת כהנים היו אומרים יאר יער ה' פניו ולשון קללה הוא כי יש פנים שיתפרשו לשון כעס כמו פני ילכו את פני וכו' ומעיינין עושין אלפין ופוגמין תפילתן ודאמרי' דבי ר"א קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ההוא בדרשא עכ"ל ותמהו כולם דל"ל לרש"י ז"ל לפרש משום דהוא לשון קללה הלא בלא"ה פסול משום שפוגם תפילתו אך לפמ"ש א"ש דהנה ר"א דהוא אמורא דצריך לפרש דבריו כידוע ואפ"ה אמר סתמא חפני ובושני לי"כ ופרש"י מאנשי בית שאן וק' הא אם הוא מכוין לדבר היטב מותר לו לישא כפיו

ובשלמא בברייתא מפרש טעמא מפני שהן קורין משמע אבל אם אין קורין כן בשעת נ"כ מותר אבל ר"א דהוא אמורא ואמר סתם חופני ובושני לי"כ דמשמע מזה כיון שהוא מאותו מקום שמדברים כן אפי' אם יכוין לדבר היטב כשמכוון נמי אסור וקשה לרש"י ז"ל למה ולזה מפרש הטעם דהרי כקללה יחשב ובזה חיישי' הרבה אבל משום פגימת התפילה ל"ח במכוון בנ"כ ורק משום מטעם שמקלל ח"ו ולכן בדבר קל כזה אם מכוון עצמו לומר בדיוק ככל אדם בודאי כ"ע מודים דמותר להוציא רבים י"ח בברכה כנ"ל ברור ועיין גם בפ"מ שם [בסי' נ"ג ס"ק ט"ו בא"א] מ"ש להעמיס בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה"ת.

גם מ"ש דוקא לחלק התפילה וה"ת ז"א כלל דרק תלוי ברצון הצבור ואין לפקפק בזה וכן המנהג אפי' במוהל וסנדק ודו"ק: סימן יא לידידי הרב המאה"ג המפורסם מו"ה נתן נטע פרענקיל נ"י אבד"ק סטאשוב יע"א: שאלה נשאלתי הבהכ"נ דפה יש שני חדרים א' במערבית דרומית והב' במערבית צפונית והחדרים נעשו לתשמישי הקהל למקרא העדה ולפעמים התפללו באחד מהם פעמים במנין ופעמים ביחידית וכעת רבות בשנים כמו שלשים שנה ואולי יותר בחרו להם העכו"ם שיהי' החדרים אלו למסכנות ולאוצרות עבור הבע"מ וזה תמיד כשעומדים הגארניזאהן מניחים שמה חפיצים כי הבנין הוא חזק ומבצר ואם לפעמים א' מהחדרים פנוי מחזיקים בתוכו איזה בע"ב לאוצר להכניס בתוכו תבואה וזה כמו שתי שנים אשר הקהל עשו איזה הכנסה משמרים מחזיקים בתוכו המחזיקים שמרים למכור ובכל יום ובעש"ק יחד יבואו האנשים על הנשים לקנות שמרים ואז הוא רעש ומהומה רבה וכהיום לאשר על החדרים האלו למעלה היא עזרת נשים והמקום צר להם מהכיל את המון ונוסף לזה למען הציל את החדרים האלו לבל יבוא בהם ערל וטמא חשקה נפש הבעה"ב ורוצים להרוס הכותל מזרחי ולהכניס חלונות להחדרים מבהכנ"ס ולעשות מהחדרים אלו עזרת נשים ועי"ז ינצלו מהבזיון אשר להם מחדרים ויהי' להם ג"כ הרוחה ולא יאמרו צר לנו המקום ועי"ז הסכימו כ"א אנשים ובתוכם זמ"ה נוסף לזה יחד הסכימו במא"ה כי בנקל יבואו לזה וגם יהיה להם איזה מצב לתקוני העיר הנצרכים:

תשובה גיה"ק הגיעני זה כמה אולם לגודל טרדתי נשכח הדבר ממני וזה אתמול העירני עוד הפעם אמרתי להשיב מפני הכבוד והנה בגוף הדין הנותץ אבן מבהכ"נ הוא עובר על לאו דל"ת כן לד' אם הוא מדאורייתא או מדרבנן יש להאריך בזה עפ"י דברי הר"ן ז"ל בפ' (ב"ב) [בר"פ ב"ה] אולם לכ"ע עכ"פ לאו איכא דאורייתא או דרבנן והנה היכי דאית בי' תיוהא דמותר לסותרו או ע"מ לתקן דזה לא מיקרי לת"כ לה' אולם בנ"ד כיון דרוצין

להרוס כותל של בהכ"נ לעז"נ דקדושתה קלה דעובר איסור נתיצה לתקן קדושה קלה ודאי אסור הגם י"ל דכה"ג היכי שעושה לשם קדושה אפי' קדושה קלה אינו בכלל לת"כ דהא עושה לתקנת מצוה וקדושה עכ"פ ול"ש בי' רק מעלין בקודש ואין מורידין ובנ"ד ל"ש מורידין דהא תהי' בקדושת' כמו שהי' ואי דהאבנים שיעקרו יפקעו קדושתן זה יכולין לעשות טובי העיר להפקיע קדושתן ונותץ אבן לא עובר דהא עושהו לשם מצוה דהכתוב אסר מה שצוה להשחית ולנתוץ בתי טומאות ולזה צוה התורה דל"ת כן לה' דרך השחתה מקודש אבל שלא בדרך השחתה רק לעילוי קדושה אפי' שקלה מותר כן הי' נראה לכאורה אך לפמ"ש דלכתוב במקום קדושת השם אסור למחוק] משום לת"כ עיין בב"י סי' רע"ו] אלמא אפילו לעלוי קדושה נמי אסור להשחית רק ע"מ לתקן ממש באותו מקום וא"כ בנ"ד דליכא כאן תיקון לצורך בהכ"נ של אנשים דבוודאי החוש מעיד שאינו נוי בהכ"נ באם חלונות פתוחים לחדר אחר ויותר יפוי ונוי אם הכותל חלק וטח בסיד א"כ בודאי זה לא הוי ע"מ לתקן וגם מה שמבואר במכתבו דהוי כמו חזו בי' תיוהא דעי"ז באים חיל עכו"ם וכשיהי' ביהכ"נ של נשים לא ידרכו שמה העכו"ם באמת זה לא ידעתי דאם רוצים יכולים גם עתה לומר דמתפללים שם נשים יכניסו שמה שטענדערס ויאמרו שמתפללים שמה גם כי זכרתי בעיר מולדתי במדינות פולין שבאו חיל לעיר לקחו גם עזרת נשים על מאגזין ולכן לפענ"ד אין זה תיוהא של אמת קיצור הדבר אינני רואה מקום להקל אך ראה ראינו בכמה קהלות נוהגים לעשות חלונות לצורך עז"נ אמרתי הנח לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם וכי ס"ד שישראל נותצין מקדשן וכו' ועיקר ההיתר י"ל שבאה להם כיון שיש כח בזט"ה למכור את כל ביהכ"נ א"כ כמ"כ נמי בכחם אם עושין קדושה אחרת להפקיע קדושת בהכ"נ גופא דהקדוש' חלה על השני' כמבואר במ"ב (סי' ל"ג] בארוכה ואפי' בכרכים מותרים האידנא דנתנו אדעתא דפרנסי העיר כידוע ודלא כמ"א ז"ל [בסי' קנ"ג ס"ק ט"ז] שאסר וחלק על המ"ב ולכן הנח להם לישראל ובפרט דאיכא מקום לומר שיבואכבוד לבית ה' וירחיקו ערלים מקדשי ה' לכן אני גם כן מסכים להיתר והי' שלום:

סימן יב לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד וי"א מו"ה ישראל אפרים פישל שרייבר נ"י אבד"ק נאנעש יע"א: שאלה בעיר הנ"ל בנו ביהכ"נ חדש סביב הישנה אם מותר ליטול עצים ואבנים מן הראשונה ולתתם בהשני' גם אם מותר ליתן האבנים והעצים מבהכ"נ הישנה לערל בעד שכרו ומקום העיר שבהכ"נ עומד בה הוא מקום אינו קבוע לרבים מעלמא כי אין שם אנשים ממקומות אחרים רק לפרקים זה תורף השאלה: תשובה לפענ"ד נראה דאסור ליטול אבנים ועצים מהראשונה דכן מורה פשטא דסוגי'

דמגילה כ"ו ע"ב וז"ל רמי בר אבא הוי קא בני בי כנישתא הוי האי כנישתא עתיקא הוי בעי למיסתרא ולאתויי ליבני וכשורי מינה ועיילי להתם יתיב וקמבעי' לי' הא דרב חסדא דאר"ח לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי התם משום פשיעותא כה"ג מאי אתא לקמי' דר"פ ואסר לי' ולקמי' דר"ה ואסר לי' עכ"ל אלמא דבכל גווני אסור וא"ל הטעם דהתם במגילה החמירו דבליכא דוכתא לצלויי דז"א דהא הרשב"א הביאו האס"ז בב"ב דכתב בפירוש דממגילה מוכח דס"ל מטעם פשיעותא וכ"נ מדברי הכ"מ ז"ל [פי"א מה"ת הי"ב] ורק הב"ח [בסי' קנ"ב] שכתב דבגמ' מגילה הטעם שאסרו בדליכא דוכתא לצלויי והמ"א [שם סק"ה] דחה אותו וכמעט הוא יחיד בזה ובפרט שאמת ברור שגם לדברי הב"ח ז"ל אסור בנ"ד דהנה דברי הב"ח ז"ל באמת תמוהים הא גם בנבנה באמצע נמי שייך פשיעה וגם הלא הפוסקים כתבו הטעם דחיישי' לאונס ודברי המחצית השקל ז"ל [שם בסק"ה] במחכ"ת הקדושה דחוקים מאוד בפירוש דברי הב"ח כמבואר למעיין אולם לפענ"ד כוונת הב"ח ז"ל פשוט דהנה אמר' בגמ' ב"ב [דף ג' ע"ב] א"ה כי בני נמי ומשני דירתא דאינשי לא מכרי והנה כוונת הב"ח ז"ל דאיירי דהישינה עומדת בתוך חדשה ומה שחסר עדיין להשלים להחדשה לוקחים מהישינה ונותנים תיכף להחדשה והוו שניהם כבית א' ובזה שייך דירתא דאינש לא מזדבן דשניהם כא' הוי דירה אחת ובודאי לא יזדבני משום דבר ובזה לא שייך שום אונס ופשיעה כיון שאינו חסר רק ליקח מהישינה וליתנה לתוך החדשה שסביבה אבל בנ"ד דנהי דיתנו קצת מהעצים ואבנים מהישינה בזה לא יושלם החדשה עדי יקחו במחיר כסף לשארי צרכי בנין החדשה כידוע לכל וא"כ הדרא לחששא דרבנן ז"ל דלמא מתרמי פדיון שבוים ויקחו העצים והאבנים והמעות שלקחו לצורך בנין החדשה ויתנו לפ"ש ובזה ודאי כ"ע מודים שאסור ולכן אל יהרסו בית ה' בלתי אם יושלם הראשונה שיוכלו להתפלל בה בקיץ וחורף עכ"פ ע"צ הדחק ואז מותר: ומה שנשאלו אם מותר למכור העצים ואבנים כבר מבואר להיתר במ"ב [סי' ל"ג] בכה"ג דהוי ככפר כיון שאין יושבין בקביעות אנשים מעלמא מותר למכור אפי' קבלו מעות על בנינו ממקומות אחרים ובזה לא פליג שום אחרון וגם מסיק להתיר אפי' בשל כרכים דאדעתא דראשי העיר נבנה וגם כי מסתמא ניחא להו וכעין זה מביא בשערי תשובה [סי' קנ"ג ס"ק יו"ד] שהפ"י ז"ל התיר והגם שמ"א ז"ל [שם סקט"ז] חילק בקצת חילוקים של המ"ב מ"מ גדול האחרונים אלי' רבא [סקי"ד] מתרץ בטוב ולכן בוודאי מותר ליתן האבנים לבע"מ הבונים.

ומ"ש כ"ת מטעם דחיישי' שקרקע גזולה לפענ"ד ל"ש זה האידנא דאין בונין רק ברשות שרי מדינה עפ"י דד"מ דזה ודאי מהני נגד זו דידוע אפי' שהי' גזול לא מיהדר עפ"י דד"מ

ביהכ"נ ויותר ק' לי על מעכ"ת לדבריו למה לא חשו גם בסוכה והאיך מברכין לכתחילה א"ו ל"ח לזה דדמ"ד וכיון שהוא נכתב בערכאותיהם שוב לא הדר ועיין בח"מ (סי' רל"ו) גבי אם איכא בי דואר במתא ומה שרצה כ"ת לומר דהוו של יחידים כיון שיש להם בביהכ"נ מקומות קנוים זה ליתא דנהי דנימא דמקומותם שלהם לחלוטין אבל אין בידם למחות מלהתפלל לשום אדם ונקנה לכל העולם גם דעת הש"ע [בסי' קנ"ג] דאם מסרו לצבור הוי של צבור יעו"ש ולכן לדעתי נכון מ"ש והי' שלום כ"ד אדר שני תרכ"ב: סימן יג להרב המאה"ג החסיד בנש"ק מחו' כ"ש מו"ה טובי' נ"י האבד"ק בריניל יע"א: שאלה בדבר בהכ"נ של נשים שרוצים לבנות ולסומכו אצל בהכ"נ של אנשים והחלון שבתוך בהכ"נ של אנשים יהי' בתוך בהכ"נ של נשים וממנו יראו הנשים לתוך בהכ"נ של אנשים ורק מפני שהחלון גבוה וצריך לנתוץ איזה אבנים ממנו כדי שיהי' נוח לנשים להסתכל ונשאלו אם לא יעברו ח"ו על הנותץ אבן מבהכ"נ שאסור:

תשובה דבר זה תלוי לכאורה בפלוגתא שבטו"ז סי' קנ"א באו"ח כ' וז"ל בסי' קנ"א ס"ק ג' ואם נתן ע"מ לבנות שרי דההוא נתיצה בנין מקרי וכתבו רמ"א בסי' שאח"ז פי' שיחזור ויבנה וממלא מקום הנתיצה אבל אם רוצה לנתוץ קצת במק"א שיהי' שם גומא אעפ"י שהוא לו לצורך אסור ע"כ יש ליזהר באותן שעושין דף שקורין שטענדיר ומדבקים בכותל ועושין גומא בכותל שיוכל להחזיק שם ע"י עץ אותו דף לאו שפיר עבדי עכ"ל והא"ר כתב עליו וז"ל בסי' קנ"ב ס"ק ז' ולפענד"נ דמותר דהא כ' הרמב"ם דהנותץ אבן מן המזבח דוקא דרך השחתה אסור וכ"מ ברא"ם פ' ראה שפי' דברי רש"י וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין מזבח כו' פי' הא דלא הקשה על מחיקת השם היינו משום די"ל בענין שיש צורך למחוק וא"א דאסור בנתיצה אף לצורך א"כ מאי פריך על נתיצה עכ"ל הרי דלט"ז ז"ל אפי' לצורך אסור לנתוץ ולהאלי' רבא ז"ל שפיר דמי כיון שאינו נותץ דרך השחתה אך בנ"ד נראה דאפי' להא"ר ז"ל אסור דהנה הק' הפמ"ג [סי' קנ"א במשבצות סק"ג] ושארי אחרונים על הרא"מ [והא"ר] הנ"ל האיך כ' הא"ר דכל שלא בדרך השחתה מותר וא"כ למה חייב [במכות כ"ב במבשל] בעצי הקדש מלקות מלא תעשה [כן] הא אינו עושה דרך השחתה רק לצורכו ותו דהא בכתוב א' כתיב ל"ת כן לה' אלקיכם ואבדתם שמם וגו' ולמה במחיקת השם חייב אפי' שלא בדרך השחתה כמ"ש הרא"מ ז"ל גופא ומה שלעד"נ הסברא הוא כך דהנה באמת כל שהוא דרך תיקון להקדושה ההוא בודאי שרי לכ"ע דהא הוא מתקן ממש וכמבואר גבי אבני המזבח בטיו"ד [ס"ס רע"ו] בשם מהר"י אס' ורק אם אינו תיקון לאותו דבר קדושה גופא רק שעושה אדם בשביל טובתו לא בדרך השחתה בזה ס"ל להא"ר דג"כ מותר כיון שאינו עושה דרך השחתה אך הנה

מבואר גבי כיסוי הדם ביו"ד דאם שורף הזהב והעוף שוה הרבה יותר מהזהב לא הוי בל תשחית ואם אינו שוה יותר מהזהב הוי בל תשחית וא"כ בשורף עצים הוי משחית העצים ורק כיון שהדבר ששורף עבורו שוה יותר לא הוי בל תשחית ועד"מ אם הי' צריך לבשל דבר קל אסור לשרוף זהב דהוי בל תשחית הגם שהוא רצונו לאותו דבר מקרי בל תשחית ואם אותו דבר שוה יותר לא מיקרי בל תשחית וא"כ הקדש שכל חפציך לא ישוו בה בודאי אפי' שהוא שורף לצורך מקרי דרך השחתה דאם הי' הדבר חשוב כמו זהב עד"מ הי' נקרא השחתה השריפה שעושה לצורך איזה ביטול והקדש שחשוב יותר מזהב האיך נשחיתנה לצורכו וע"כ שאינו חשוב ההקדש בעיני השורף ומקרי עליו ל"ת כן להשחית דבר שבקדושה וצריך להיות חשוב עליו יותר מכל חפציו ולכן גבי שורף הקדש לוקה משא"כ לגבי דברי הט"ז לענין שטענדיר שרוצה לנקבו לצורכו והנה גוף זה הקדושה נעשה לצורך אדם לשמש לו בקדושה ואם עושהו באיזה אופן שיהי' יותר נאות לתשמישו לא חשיב דרך השחתה אדרבא זה הוא תקונו ולא משחית כלל גוף ההקדש הגם שאין בו צורך לכל אדם דבר הנתיצה הזאת רק לזה מ"מ אין עושה כלל השחתה דעושה רק לתקן גם עבורו באופן היותר נאות ולא הוי השחתה משא"כ גבי עצי הקדש דהוי השחתה ממש כנ"ל וא"ל דלגבי האי פורתא שנאבד מהשטענדיר מיקרי נתיצה ז"א דכיון דכל גופו לא הוקדש רק להיות תשמיש אין זה השחתה כלל לגוף הקדושה וזה ברור למבין ולכן בכל דבר שהוי השחתה אסור לעשות אפי' לצורך האדם דמ"מ מיקרי שאינו חשוב אצלו הקדש דדבר חשוב אסור לנתוץ ולאבד בשביל צרכו דהוי ב"ת וכנ"ל אך אם הוא לצורך תיקון ההקדש גופא הכל מותר דלא מקרי נתיצה רק תיקון ומ"ש בש"ס למחוק אפי' ע"מ לתקן אסור ה"ט דבמחיקת השם אפי' אות אחת ניתק הקדושה ממנו ואם יכתוב אחר הוי קדושה אחרת וזה ודאי אסור לאבד ח"ו השם ולכתוב אחר אבל לתקן אותו הדבר גופא מותר כמו במקדש ומזבח ובמק"א הארכתי בזה ומש"ה לק"מ על הרא"ם והא"ר ז"ל קו' האחרונים ודו"ק.

והנה בנ"ד דנותץ אבן מביהכ"נ של אנשים שנהי שהוא לצורכו מ"מ הוי נתיצה ולכ"ע אסור והוי כמו שורף עצי הקדש לצורכו דחייב וכו' ולכן בכה"ג אלו הי' נותץ אבן לצורכי גופו ודאי לא יאמר אדם דפטור ורק הרא"ם וא"ר ז"ל מיירי בגוונא שכתבתי שהוי תיקון בצורך תיקון ביהכ"נ גופא וא"כ בנ"ד לכ"ע מיקרי נותץ אבן ואסור אך בודאי כיון שלענין בהכ"נ של נשים מיקרי זה תיקון וגם היא קדושה יש בה כמבואר בפ"מ ורק קדושה קלה היא מבהכ"נ של אנשים אבל ודאי קדושה עלה לפי סברת הר"י ז"ל וא"כ כיון דמיקרי תיקון לגבה הגם שלגביבהכ"נ של אנשים לא הוי תיקון מ"מ שוב ל"ש ל"ת כן דהא אינו

ח"ו נתיצה אדרבה בונה קדושה קלה ונהי דמוריד מחמורה לקלה מ"מ אינו מקרי נתיצה דמקדושה חמורה שאין מורידין לקלה אינו מל"ת כן רק מקרש שזכה לעמוד בצפון וכיון דלא מקרי נתיצה רק דאסור משום דאסור להוריד מקדושה רבה לזוטא כנ"ל דכה"ג לא שייך זה דלענין זה אמרי' תנאי ב"ד הוא כן וכדאמרי' לענין כמה דברים שמשנין מקדושה חמורה לקלה וכמבואר בהג"ה [סי' קנ"ד] לגבי מעילין כיון דחזינן דזה מנהג פשוט להכניס החלון של בהכ"נ של אנשים לנשים והרי מאפיל לנהורא א"ו שאינו רק הורדת קדושה לקלה תנאי ב"ד הוא וא"כ ג"כ לענין זה הוא תנאי ב"ד להוריד מקדושת בהכ"נ של אנשים לנשים ולכן לפענ"ד שרי ואך לוותר שלא לזלזל הקדשות ראוי שימכרו הכותל כולו לצורך בהכ"נ של נשים ע"י גבאים שיעשו לצורך בהכ"נ של נשים ויכולין למכור בזה לכ"ע ע"פ זט"ה במא"ה ובפרט לפי מה דמבואר במ"ב [סי' ל"ג] להקל בזה וכיון שיש על קדושה מה לחול נפקע הקדושה החמורה ומותר לתקן לצורך קדושה הקלה הגם שאין להם בהכ"נ אחר אסור למכור ומ"מ בכה"ג שלא שייך פשיעה מותר למכור כמבואר כ"פ בפוסקים.

אחר כותבי זאת עיינתי בתשו' מהר"מ פאדווא (סי' ס"ה] והשאלה הי' שאחד הי' לו ביהמ"ד שהי' מחזיקו בכל הצורך וקודם פטירתו שראה בדעתו שאין מי שיחזיק הביהמ"ד צוה שיקחו כל הכלים מבהמ"ד הגדול של הקהל והי' דעת השואל כיון שיקחו הכל הספסלים ושארי המטלטלין משם ישאר הבית פנוי הוי כמו נתיצה שאסור לנתוץ בהמ"ד לקנות אחרת והשיב לו שכיון שאין מחובר לא שייך נתיצה ודבריו נכונים בזה מאוד דמה נתיצה היא זו אם יקחו הכלים משם כיון שאינם מחוברים ולהכלים גופא אין שום גרעון כלל אדרבה יהיו בבהמ"ד הגדול וגם המ"א הביאו לענין זה שכ' בהג"ה סס"י קנ"ב וז"ל ואסור ליקח אבנים מב"ה ישינה כדי לבנות חדשה ואסור לסתור דבר מב"ה כו' וע"ז כ' המ"א הא דאסור לנתוץ דוקא דבר מחובר וכו' אבל כ"ז ל"א לענין גוף התלוש דאין בו שום גריעות רק שיהי' בבה"כ אחר ואדרבה הוא עילוי להם שיהי' בב"ה הגדולה של רבים ולכן ל"ק כלל מעצי הקדש וכל דבריו נכונים והי' שלום: סימן יד להרב וכו' מו"ה יקותיאל אבד"ק הורובשוב ולהנניידים רה"ק דשם: שאלה בקהלה גדולה אשר ראו תיוהא בבהכ"נ דאנשים והוצרכו לסותרו וגם כופינהו משרי המדינה לסותרו וניתן פלאהן חדש לבנותו באופן שמצד אחד נשאר מקום פנוי הרבה ורצו איזה אנשים לספחו בעמודים ובתחבולות שיהי' משמש לבהכ"נ דאנשים ויהדר בזה הידור בהכ"נ ויש איזה כתות שרוצים לבנות על מקום זה בהכ"נ של נשים:

תשובה הנה בדברי האחרונים אין הפנאי מסכים עמדי לעיין בדבריהם ובפרט כי אצטרך להאריך למאוד ולפעמים בסתירת דבריהם ולזה באתי רק לבאר מש"ס וראשונים ובעלי הש"ע ז"ל הנה בגמ' מגילה רפ"ד אי' וז"ל המשנה בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמי' בהכ"נ בהכ"נ לוקחין תיבה כו' ובזה יש שלשה שיטות הרמב"ן ז"ל כ' דבהכ"נ אין בו משום קדושה ורק משום ביזוי מצוה והובא בר"ן שם וז"ל הקשה הרמב"ן ז"ל כיון דבעי מידי דתתפקע בי' קדושתו כו' ועוד הקשה כיון דשמעתין מוכח דב"ה יש בו קדושה כו' האיך נמכר כו'] ותירץ ז"ל דבהכ"נ עשו אותה כתשמישי מצוה כסוכה ולולב שנזרקי' לאחר מצותן ובזמן מצוה יש בהם קדושה של כבוד כדאמרי' התם אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה ואמרי' נמי דנוי סוכה אסור להסתפק מהם כל שבעה ואבוהון דכולהו דם כו' ולפיכך בהכ"נ כ"ז שב"ה רוצים בו נוהגים בו קדושה ואפי' בחרבנו שעדיין לא עבר זמן מצותו וראוי לחזור ולבנותו הלכך כשמכרוהו זט"ה שלא במא"ה אין בני העיר רוצים מן הסתם שתכחש מצותו לגמרי אלא שתחול קדושת בהכ"נ על הדמים אבל כשנמלכו ב"ה למוכרו ולשתות בו אפי' שכר שרי לפי שעבר זמן מצותו ונפקע קדושתו ממנו כסוכה ולולב לאח"ז עכ"ל והרשב"א ז"ל הביאו בלי חולק אך הר"ן ז"ל כ' לחלק ופי' הוא ז"ל דבהכ"נ קדושה יש בו וז"ל שם ואין דבריו ברורים אצלי כו' לפיכך נ"ל דבהכ"נ ודכוותי' כיון שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם ואפי' התנו עליו זט"ה במא"ה א"א שתפקע קדושתו בכדי מפני כבוד הקדושה שיש בו כו' הלכך בין שמכרו זט"ה במא"ה או שלא במא"ה לעולם דמים נתפסים בקדושת בהכ"נ ומפקע קדושתייהו גבייהו אלא דזט"ה לחודייהו לא מצו לאפקועי ההוא קדושת דמים אע"ג דאיקלישא עכ"ל והנה כ"ז שלא מכרוהו לכ"ע אסור להורידו מקדושתו דזה ילפי' מקרא דמעלין בקודש כמבואר ברש"י ז"ל במתני' ואפי' לטעם הרמב"ן ז"ל שכ"כ בהדי' דאפי' אין מתפללין בו והוא חרוב עדיין נקרא זמן מצותו וא"כ בודאי אסור להורידו מקדושתו ואפי' קרקע פנוי בלא אהל קנה קדושה או מצוה לדברי הרמב"ן ז"ל דכן אי' במתני' רחובה והיינו מקום פנוי לא בהכ"נ יעוין בתו' ור"ן ואפ"ה לת"ק קבעי לקדושה המקום פנוי וכן אמרו בפי' [שם כ"ז ע"ב] קדשתינהו לכלהו שבילי דנהרדעא הרי דאם הוא דבר קבוע בקדושה לכ"ע אפי' קרקע קנה קדושה או מצוה ואסור להורידו מקדושתו וא"כ לעשות מבהכ"נ דאנשים בהכ"נ דנשים הוי הורדה מקדושה חמורה אחד דאין דומה כבוד בהכ"נ דאנשים כידוע לכל מבין בחוש וגם יש הרבה דברים דברי קדושה שקבועים דוקא בע"א ולא בעז"נ כמו תקיעת שופר דקדושתו כעין פנים דקה"ק כמבואר בר"ה [כ"ז ע"א] ונשים אין חייבים כלל בתק"ש וכן הלל

ולולב ושמחה דהוא קבוע בעזא"נ ולא בעז"נ שפטורים המה דהוי מ"ע שהז"ג וכן קריאת מגילה לכמה פוסקים נשים אינם חייבים בקריאה וכן נ"ח בב"ה לפרסומי ניסא הוא רק בעזא"נ וקריאת ארבע פרשיות דארבע פרשיות נשים פטורות ועוד הרבה דברי קדושה שאין עושין בע"נ ואין חייבין בו כלל ולכן בודאי אין משנין וכ"כ כמעט כל האחרונים וגם בדורותינו ראיתי כמה תשובות שאסור להוריד מעז"א לעז"נ ולא פלפלו רק באיזו אופן להתיר וגם אנכי בעניותי מן המנויים והגאון ר' יצחק מאיר נ"י כ' דרכו בזה אבל לא ראיתי מאן שהתיר בלא מכירה עכ"פ והנה לכאורה מוכח ממתני' איפכא דאי' שם במגילה כ"ז ע"ב וז"ל אין מוכרין את של רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו ד"ר מאיר א"ל א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה עכ"ל אלמא דלרבנן דקיי"ל כוותייהו מותרים מרבים ליחיד אפילו שלא יאמרו דברים הנאמרים בעשרה בב"ה של יחיד ס"ל לרבנן דזה לא מיקרי הורדה כמבואר בתשובתם לר"מ א"כ אף לא מעיר גדולה לע"ק אלמא דאין זה הורדה וה"נ לכאורה י"ל דאין זה הורדה אך באמת אין ראי' כלל משם דהא באמת רבנן ס"ל דאפי' מע"ג לקטנה הוי הורדה ורק דלא חיישי' לזה דהלוקח מותר לעשות מה שירצה כדמפרש רש"י ז"ל שם וז"ל ורבנן אמרו אי איכא למיחוש בין רב למעט ה"נ איכא למיחוש משום ברב עם ה"מ ולא משכחת מכירה בבה"כ אלא ל"ח דכיון דשקל דמי ומעלה להו בקדושה מעולה כל דבעי לוקח עביד חוץ מד' דברים כדקתני סיפא עכ"ל אלמא דרבנן מתירין רק משום מכירה אבל בלא מכירה אפי' מע"ג לקטנה הוי הורדה וא"כ בשלא מכרו לכ"ע אסור לעשות מבהכ"נ דאנשים בהכ"נ דנשים ואדרבא משם ראי' דודאי אסור לשנות מבהכ"נ דאנשים דאפי' מע"ג לקטנה הוי הורדה לרבנן דקיי"ל כוותייהו וזה נכון מאוד ודבר פשוט הוא לא יכחישנה מי שיש בו ריח תורה וא"ל דמש"ה שרי דהא הוא מקום פנוי ואם לא יבנו בהכ"נ דנשים יהי' מקום פנוי לגמרי ז"א כלל דכלל אמרו בש"ס דא"מ מקדושה חמורה לקלה ומסתמא אפי' באין משמש עתה בקדושתו רק עומד פנוי אין מורידין דכלל אמרו מטפחת לא יעשו כו' וראי' ברורה מהא דאין עושין מספר שבלה מזוזה משום שא"מ הרי שהספר הולך לאיבוד אפ"ה א"מ מקדושתו וכ"כ בהדי' הפ"י בחידושיו בפ' בני העיר ומ"ש במבי"ט דאם אין מתפללין מותר להוריד יעיי"ש דאיירי במקום שהשכירו הבהמ"ד לדירה ובאופן שכבר נפקע קדושתו יעיי"ש בהדי' וא"כ בלא מכירה ודאי אסור לעשות על המקום פנוי עז"נ וגם כאן בלא"ה אין רצון הב"ב החולקים רק לעשות בו עמודים ספוחים לבהכ"נ והוא הידור לבהכ"נ דאנשים גופא ודאי לא שרי לבנות במקומו עז"נ ועיין בתשו' מהרמ"מ [סי' נ"ט] שכתב בהדי' דעיקר קדושה הוא עזא"נ יעיי"ש וא"כ בלא מכירה אסור לשנות:

והנה למכרו נ"ל ג"כ דאסור חדא דבעה"ב מוחין ואם הרוב מוחין בודאי אסור כמבואר בכה"ג הביאו המ"א ז"ל סי' קנ"ג ס"ק כ"ט] אך בלא"ה הא הוי של כרכין דאסור למכור ז"ל והא דהתירו הרמ"מ [סי' נ"ט] ומ"ב [סי' ל"ג] והפ"י [ח"א סי' ז'] הוא משום דמסתמא ניחא לי' ובנ"ד מי ידעי' דלא ניחא להו לעשות כסברת ב"ב החולקין לספחו לעזא"נ גם הסבר א' שכ' המ"א [סקל"ז בשם המ"ב] משום דע"ד אנשי הקהל נותנין כמ"ש ר"א בגמ' [מגילה כ"ו] זה ליתא דזה לא הי' רק בזמנם דהוי הממונים ראשי הקהל ממונים מפי הד' ארצות ורבני הארצות המשגיחים על התנהגותן לא כן עתה אשר בעוה"ר רוב מנהיגי העיירות עפ"י ערכאות כידוע לא עד"ז נדבו הנותנים וגם לפי שיטת הרשב"א ז"ל [ברפ"ג דמגילה] הטעם כיון דנתנוהו לרבים מעלמא הוי כהקדש וכ"כ התיו"ט וא"כל"ש טעם זה כלל דלפי"ז צ"ל מה דאמר רב אשי בגמ' כ"ו ע"א וז"ל האי בי כנישתא דמתא מחסי' אע"ג דמעלמא אתי לה כיון דאדעתא דידי קאתי אי בעינא מזדבנינא לה עכ"ל הטעם דכל המקומות הי' לדעת ר"א אבל ודאי לא שייך זה במנהגים שלנו כידוע וגם כיון שהרב הקדוש המגיד אמר דעתו שלא ישנה לע"נ מסתמא כוונו הנותנים ע"ד הגדול שיהי' אז לא ע"ד המנהיגים ולכן בודאי אסור לשנות מקום זה לע"נ:

ולענין ארון הקודש נהי דקנה הקרקע לקדושת ארון אולם באמת אם הי' רק אה"ק עומד אצל הכותל לא שייך בזה א"מ דכבר כ' המהר"מ מפאדווא וז"ל בסי' ס"ה די"ל דאסור לנתוץ דוקא דבר מחובר כמו לנתוץ אבן מן המזבח שמחובר הוא ולא בתלוש עכ"ל וכולם הק' עליו הרבה דבעצים נמי שייך ל"ת כן [עיין במכות כ"ב] ואני ביארתי דבריו באריכות בתשובה אחת ואין להאריך רק בקצרה דבדבר תלוש ל"ש ל"ת אם נשאר בקדושה ולכן מותר ליקח מב"ה זה לזה וכיון דל"ש ל"ת כן ומותר ליקח מבהכ"נ זה למקום בהכ"נ אחר ככה נמי אין שייך אין מורידין כיון דאה"ק מותר ליקח משם ולתתו למק"א דהוי תלוש הקרקע לא זכה בזה הקדושה ואפי' הי' מחובר בקרקע מ"מ כיון דלתקן אין איסור לנתוץ והכא אם לתיקון הוא שיעמוד האה"ק שם במקום שנראה יפה עכשיו יכול לקחנו ולקבוע במקום שרוצין עכשיו ול"ש כאן המקום זכה שיעמוד הארון שם כיון דבתלוש לא שייך זכי' כמבואר במוהרמ"פ הנ"ל וזה הוי כמו תלוש דמותר להסיר חיבורו לצורך תיקון משא"כ קרש הוי קבוע ממש ואפי' הי' האה"ק בתוך הכותל וי"ל שאותו אויר הארון זכה שיהי' שם אה"ק וספרים ז"א כלל כיון דהכותל אינו בעולם כלל ובאויר ל"ש כלל קדושה דאי' בזה מחלוקת בש"ע [ס"ס קנ"א וע' בח"א סי' ג'] ומ"מ בכה"ג כ"ע מודים דל"ש קדושה ומותר לשנות מקום הארון ויש ראי' הרבה מתשובת הרא"ש והרשב"א ז"ל אך א"צ כלל לראי' וליתר שאת יתנו גם במקום שהי' האה"ק מקודם (יתנו) מקום

להניח איזה ספר: סימן טו להרב כו' מו"ה דוד שלמה ט"ב: אשר נשאלתי מענין בהכ"נ שנשרף ולא נתנו שר מדינה לבנותה במקום הראשון רק להרחיק שמנה אמות מצד מערב עד לצד מזרח ועל השמנה אמות יהי' דרך רבים ונותנים עבור זה שמנה אמות לצד מזרח ולהלאה ונסתפקתי א' מחמת שכותלי הבנין רפוים במקום שהי' אויר העזרה ב' אם מותר לבנות ע"ג העלי' ע"נ דהא משתמש באויר בהכ"נ וע"נ קדושה קלה הוא כמבואר בתשובת מהרמ"מ סי' נ"ט ג' דיהי' האכסדרה הנקרא פאליש במקום בהכ"נ גופא והיא הורדה לקדושה קלה וגם אם מותרים האבנים הישנים: תשובה לפענ"ד הדבר פשוט מבואר בס' א"ר בהדי' דכיון דמותר לבנות אחרת יפה ממנו הוי כמוכרו דאפי' בשל כרכים מותר דמסתמא ניחא לכ"ע ובמוכרו מותר אפי' האבנים וז"ל [בסי' קנ"ג ס"ק י"ח] כ' מ"ב שם אפי' בכרכים היכא דבנאוה אחרת טובה ממנה מותר לסתור הראשונה דודאי כ"ע ניחא להו בזה וכן עצים ואבנים מראשונה מותרים להשתמש בהן ע"כ והיינו משום שבנאוה אחרת והוי כמכרו זה בזה דמסתמא ניחא לכ"ע אבל אם לא בנאו אחרת גם אבנים ועצים אסור ומ"א השיג עליו בחנם ע"ש עכ"ל.

הרי דמתיר באם שבנאו אחרת יפה ממנו ומכ"ש בנ"ד שאם יבנו כפי הרשות שנתנו השרים יהי' קטן מאוד בלי הידור כלל ולכן כ"ע מודים שמותר למכור ואפי' בשל כרכים ובמכירה מותר אפי' האבנים כנ"ל גם מבואר במ"א דבאם מוחין העכו"ם וקרוב הדבר שלא יתנו רשות לעולם לבנות מותר אפי' בשל כרכים למכור דהוי כמקום שאין מתפללים בו דמותר למכור כמבואר במ"א א"כ בהאבנים נמי כיון שכבר חרב המקום ולא ניתנו להתפלל בו אפי' בשל כרכים שרי למכור ועיין בדגול מרבבה שכ' על המ"א בסי' קנ"ג ס"ק כ"ו וז"ל עיין בס"ק י"ב מ"ש בשם המבי"ט וצ"ל דשם מיירי שא"א עוד להתפלל שם אבל הלבנים והעצים דמיירי כאן מיירי שיכולים לבנותם עוד בבהכ"נ עכ"ל אלמא דאם אין אבנים ועצים ראוים לבהכ"נ דמותרים למוכרם א"כ בנ"ד אם ראוים ליתנם בבהכ"נ החדש ודאי מהראוי ליתנם שם אבל אם לא יצליחו לבנין החדש הוי כמו בהכ"נ שאין מתפללין בו שמותר למכור אפי' בכרכים וגם בלא"ה כיון דמבואר במ"ב [סי' ל"ג] ובהרמ"מ [סי' נ"ט] דמותר למכור כל בכה"נ של כרכים בכה"ג א"כ מה שבנו החדש הוי כמכירה ומותר הכל כיון שיצא המקום לחול כמבואר בתשו' מהר"מ ומ"ב הנ"ל א"כ רשאים בני העיר למוכרו לצורך לבנות בהכ"נ באיזה מקום שירצו אפי' בשל כרכים ובני העיר הלזו דנ"ד אין רוצים לקנות רק באופן שיצא לחול בהכ"נ הראשון והמה יבנו יפה ממנו א"כ כיון שכבר יצא המקום לחול שוב רשאים לבנות ע"ג ע"נ כיון דרשאים לעשות עם הקרקע מה שרוצים דזה עדיף טפי ממה שהתיר מהרמ"מ ז"ל

לעשות גן ירק ולכן אין שום חשש כלל לבנותה וגם לבנות בבהכ"נ כותל במקום שהי' פנוי בלא"ה מותר כמבואר ברש"י ביומא גבי אמה טרקסין {נ"א ע"ב ועיין ח"א סי' ד'] ודו"ק: סימן טז להרב הה"ג החריף כש"ת מו"ה יעקלי נ"י אבד"ק הרומלוב יע"א:

מכתבו הגיעני בימי התשובה ורבים דרשו פני להורות להם דרכי ה' כידוע לכ"ת ולא הי' הפנאי לעיין בדבריו והנחתים למשמרת עד עבור ימי החג הקדוש ופנו איש לדרכו לקחתי מועד לעיין בדבריו והנה בענין ששינו ועשו בהמ"ד חדש יפה ורק מקום העזרה החדשה בנו על מקום שהי' קצת מבהמ"ד הישן יפה הורה מעכ"ת להקל שכן פסקו רבותינו נ"נ ז"ל המ"ב ומהרמ"מ ואחריהם החזיקו המ"א וא"ר להקל בזה באם בנהו בנין יפה יותר מהראשון דהוי כמוכרו דמהני לכ"ע אפי' בשל (נכרים) [כרכים] יעוין בדברי מ"א סי' קנ"ג ס"ק (ל"ג) כ"ז ל"ז] ובא"ר כתב בהדי' להקל הגם שיש איזה מהאחרונים מחמירים כדאי הם המ"א וא"ר גדולי האחרונים לסמוך עליהם וכן נעשה הרבה פעמים מעשה עפ"י גדולי הדור ומ"ש כ"ת משום דגם דאחרים מתפללים שם אינו שלהם רק מקופיא ומביא ראי' מתוס' יומא וזבחים והנה זה לא ידעתי דבהדי' משמע בראשונים דזכו בהו ממש והוי שלהם מ"מ כמו שותפים וכ"כ בהדי' המ"א ז"ל [סקי"ז] לענין קושייתו על המ"ב וגם הא"ר מודה לו בזה ע"ש: שוב ראיתי שכ' מעכ"ת לתרץ קו' העולם שמקשים לר"א בזבחים מ"ז ע"א] האיך תבדק הסוטה הא תפגל האשה כדי שלא יזיק לה המים וכ' מעכ"ת דלדברי תו' (סוטה כ"ג א' ד"ה כל] ניחא דהוי' שותף עם הבעל ובכה"ג לכ"ע אין מפגלין בחצי מתיר ובאמת קו' העולם אינו רק לשי' התו' דזולת התו' הנ"ל כל הראשונים ס"ל דמנחת סוטה היא של הבעל כמבואר ברמב"ם ז"ל (פ"ג מה' סוטה הי"ב] ובכ"מ בארוכה ובירושלמי מקשה למה קוראה המשנה מנחתה הא היא של הבעל וא"כ לא מיקרי האשה בעלים של המנחה לפגלה וכל קו' העולם רק לפי מה שנראה מתו' דהאשה היא שותף ממש וכפי שהבין כן המפרש בירושלמי סוטה וא"כ קו' הוא לשיטת התו' דיש לה חלק בה תפגל ומ"ש מעכ"ת דהוי מפגל בחצי מנחה הנה נראה מדברי מעכ"ת דהוי המנחה חצי שלה וחצי של הבעל וזה ליתא כלל דלא מצינו שתקדש חצי קומץ כמבואר בריש מנחות ורק דהוי נקדש לשם האשה ונקדש לשם הבעל כל המנחה כמבואר בירושלמי סוטה וזה נקרא שותף שיש חלק להבעל בכולה ולהאשה בכולה וכמו בשותפין בחצר שאין בו דין חלוקה ומש"ה נקדש המנחה לכל אחד שלו ולכן שפיר קו' העולם כיון דגם נקרא המנחה כולה שלה תוכל לפגל כולה וכמו גבי חצר שאין בה דין חלוקה דהוי כולה של כ"א ע"ז הדרך הוא קו' העולם.

אך באמת לק"מ דהנה אפי' לפ"ד התו' המנחה היא ממון הבעל וכאשר הביא הכ"מ ראי' לזה מש"ס ורק שהבעל מזכה לה שיהי' לה שותפות בגווה והנה זה פשוט אם היתה רוצה האשה לזכות חלקה בהמנחה קודם הקדישה בכלי ולפדותה להדיוט חלקה בוודאי אין במעשי' ממש דהבעל לא נתן לה רק לנדרה אבל לא לצורכה וא"כ אם תפגל ולא תתכפר בה בודאי למפרע לא זכתה ולא גרע מנתן לה ע"מ שאתה נותן לפיך דלא זכתה רק לאכילה כמבואר ברשב"א וריטב"א קידושין [כ"ג ע"ב] וא"כ לא תוכל לפגל מחמת שהוא שלה ג"כ דזה ליתא דאם תפגל מעולם לא זכתה בה וז"ב:

שוב הק' מעכ"ת על בעה"מ ז"ל [פ' ר' ישמעאל] שכ' דבאו בה פריצים היינו שיצא מהקדש שמעלו בה פריצי ישראל אבל כ"ש שאין יוצא ממעילה נשאר בקדושה ומש"ה נשאר הכלים בה"מ בקדושה שאין מועלין בכ"ש ואין יוצא לחולין והק' ע"ז מעכ"ת דהא בנדרי' (ס"ב ע"א) אמרי' ומה כלי קודש שנעשו חולין נענש עליהם בלשצר הרי שכלי מקדש נעשו חולין הרי ברייתא מפורש שלא כדברי בעה"מ ז"ל לכאורה הוא קו' עצומה אולם אחרי העיון באמת דברי בעה"מ ז"ל נכונים ופשטא דקרא מסייע דהנה כ' בעזרא (ח' כ"ח) שאמר לכהנים אתם קודש לה' והכלים קודש והכסף והזהב נדבה לה' אלקי אבותיכם ע"כ ובתוך כלי עזרא הי' המכתשת שמימי משה עיין תו' שבועות דף יו"ד משמע מזה דכלים קדושים קדושת הגוף וכמו הכהנים אך הכסף וזהב הוא רק נדבה לא גוף הקדושה וכנמפורש שם המצ"ד ז"ל בפשטא דקרא וק' הא הכלים יצאו לחולין והאיך קרא להם הכתוב כלים קדושים הא נתחללו ואי דהקדיש מעתה ז"א דהא הכלים לא נתקדשו רק בעבודתם והכא עדיין לא שבו לארץ ולא נעשו בהם עבודה והוי רק נדבה כמו כסף וזהב מזה נראה דהכלים נשארו בקדושתם הראשונה ולא יצאו כלל לחולין והנה להרמב"ן ז"ל [במלחמות שם] וסיעתו צריך לדחוק הכלים קדושים שהיו עליהם טרם החורבן קדושת הגוף אך זה דוחק ופשטא דקרא כדברי בעה"מ ז"ל ולא תקשי מנדרים שאמר הש"ס שנעשו חולין זה ל"ק כלל להמעיין במקרא בעזרא שכ' שם (א' ז) וז"ל והמלך כורש הוציא את כלי בית ה' וגו' ואלה מספרם אגרטלי זהב שלשים אגרטלי כסף וגו' והנה אגרטלי מפורש במצודות שהי' כלי לנטילה וזה ודאי לא נתקדש גם לא היו כלים החשובים רק מה שמבואר בקרא וכל הכלים כסף וזהב הי' חמשה אלף כמבואר בכתוב וכ' בפסוק בדניאל (ה' ב') וז"ל הכתוב בלשצר אמר בטעם חמרי' להיתי' למאני דהבא וכספא די הנפק נ"נ אבוהי מן היכלא די בירושלם וישתון בהון מלכא ורברבנוהי שגלתי' ולחנתי' באדין היתיו מאני דהבא די הנפיקו מן היכלא ואשתיו בהון מלכא ורברבנוהי שגלתה ולחנתה הרי שלא הי' משתיהון רק בשל זהב ובכלים של

זהב לא היו מקודשים רק המזרקים וכפורי זהב אבל שאר הכלים לא נתקדשו כמבואר ברמב"ם הל' כלים ובודאי בכלי זהב שנעשו בהם העבודה לא הי' כדי שישתמשו כולם שהי' אלף רברבנוהי ולחנתה ובכתוב כתב שם (ה' כ"ג) ואנת ורברבנך שגלתך ולחנתך וגו' חמרא שתין בהון אלמא דהקצף הי' גם על שתיית רברבנוהי וע"ז שפיר קאמר הש"ס בנדרים ומה כלי קודש שנעשו חולין היינו אותן הכלים שלא הי' כלי שרת נעשו חולין וגם עליהם קצף הקב"ה מכ"ש המשתמשים בכתר תורה וז"ב לפענ"ד והי' שלום:

סימן יז להנגיד המפו' הישיש הנכבד מו"ה: שמעתי אשר נתקבל לבהכ"נ דחסידים שבקהלתכם ש"ץ עם מזמרים מסייעין ונפלאתי מאוד מה זה עולה על לבבם הלא הרבה יגעו אבותינו עדי הסירו המספחת הזאת מב"י ות"ל בקהל חסידים לא נמצאו מתפללים בהכנת שיר וזמר נעים כבבתי טרטיאות רק בוחרין באדם כשר השופך לבו נגד ה' בתפילה וגם אפי' ברוב קהלות גאליציאן אם כי אינם מתפללים בנוסח ספרדי עכ"ז שומרים מלהביא לבהכ"נ מזמרין כמו בבתי טרטיאות ח"ו וגם בקהלתכם מעולם היו מתפללים כמו בכל ערי פולין ביראה ואהבה בלא צעקת מרעים ועל ימי נוראים בחרתם לכם איש ירא ושלם לישא רנה בעדם לפני יוצר כל ואיך עתה נהפך לבבם להביא פסל בית אלקינו ובפרט כי הש"ץ הזה שבחרתם סני שומעני' לבעל עבירה וביותר אני מתפלא על כ"מ אשר כל ימיו הי' נגד המתחדשים ולא הניח יד רשע ליגע בכבוד ב"א ובתורתו ולמה לעת זקנתו ירפו ידיו ולתת יד לפושעים מחדש באו להתאוו תאוה בבית ה' בחצרות קדשו ולהרהר הבליהם בשעת התפילה ע"י שירי חשק הנזמרים בטרטראות ואוי להם לפתאים הללו ערלי לב אין תבונה בהם אולם ישיש בא בימים ומתנהג ביושר בימי עלומיו איך עתה לעת זקנה ושיבה יחוורו פניו ולהוביש ימי עלומיו ולמה יסתיר פניו מלהוכיח באמרי יושר ולצאת בחוזק יד ותקיף נגד הרשעים הרוצים לחלל השם ואת מעט המנוחה אשר מצאתם בהתעטף לבבם בעת התפלה כי כל היום בעוה"ר מוטרדים בעסקים שונים ובין אנשים משונים במדתם ודיעות זרות וגם השתי' לא כדת עם האכילה אשר לא נודע אם מתוקן כדת ושארי ענינים אשר ישוטטו ברחובות קרי' ולא נשאר לכם רק מעט זמן התפילה להתפלל יחד יראי ה' עם ש"ץ ירא ד' ואיך עתה יתהפכו ח"ו ודבר זה גורם לכמה רעות כמבואר בספרי מוסר ובתר"ב ז"ל ובפר"מ בכמה מקומות לא מתורת חסידות ורק כי קול נהימה כזאת מטמא לב השומעים ותרתי בלבי למה עלתה לו זאת למע"כ ואולי כי כביר לא ראה פני אדם ירא ה' גדול הדור ואת יראי השם אשר אתם יבזו הבאים מחדש וכבהמות נדמו בעיניהם ואולי בלשונם הסיתו לכ"מ לאמור כי זה דרך הישר להתפלל בנעימה והוא בתומו כי נשכח ממנו דרכי החסידות

והיראה אמתית נמשך אחר עצתם ולזה באתי להעיר לבבו שיזכור נא ימים הראשונים אשר הי' מקבל פני הצדיקים ודבריהם נכנסו בלבבו וכמאז כן עתה יתעורר בלבו יראת ה' ולהכות על קדקד אנשי רשע ובחוזק יד יגרש את הש"ץ ומסייעיו מבית ה' ואז סר עונו ויכופר חטאתו ובטוח אני כי בהצטרפו עם עוד אנשים כשירים שבחברתכם כמו הנגיד ר' איצק וחביריו שתצליחו ובכח יד תגרשו הרע מבית ה' ובזה תצליחו במעשיכם וינוכו בשיבה טובה דשנים ורעננים ובחצרות א' יפריחו והי' שלום וברכה דברי ידידו דוש"ת בלונ"ח:

סימן יח לסדר ולא תעשה כמעשיהם תרכ"ד: להנגידים יקירי עם וירא השם דורשי תורה נכבדי וראשי קהל עדת מישקאלטץ יע"א: מכתבם הגיעני לדרוש ממני האם מותר להעמיד בית תפלה דומה ממש לבית תפילה זולתינו ולהוריד לפני התיבה משורר עם סייעתו לשיר בשירי זולתינו ולהשתחוות כדרכם ידידיי דעו כי כל עיקרי דת תוה"ק נתייסד עפ"י תורה שבע"פ כאשר יורונו חכמינו ומנהיגינו מקבלתם איש מפי איש עד מרע"ה שקיבל התוה"ק מסיני כי לולא תורה שבע"פ לא נודע משום מצוה מה היא טוטפת בין עיניך ומה הוא פרי עץ הדר ומה הוא סוכה וכמה דפנות צריך ומה היא קיחה לאשה ומה היא ספר כריתות וכדומה רוב מצות התורה אשר עיקרה הוא מפי חכמינו עפ"י קבלתם ורוב עונשים ואזהרות עפ"י דעת חז"ל וכבר הזהירה התוה"ק לא תסור וגו' וכמה פעמים הזהירה התורה ע"ז וזה עיקר הדת ומחסד הש"י על עמו להראות נפלאותיו אשר ברוב הימים ואחר פיזורינו בכמה מדינות כולנו עם אחד וחק אחד לכולנו וכאשר הי' מחלוקת בין החכמים הולכים אחר הרוב ולא נשתנה לנו שום דבר ממדינה למדינה רחוקות וקרובות כי משורש אחד יצא דתינו ואין בו פירוד ח"ו ורק במנהגים יש חילוקים כי כולם מודים שזה מותר רק איזה חכמים נוהגים להחמיר ע"ע וכן הנהיגו להסרים למשמעתם ולבני מקומם והוא כמו מי שמזיר עצמו מדבר המותר כעין נדר ובדבר הזה יש הרבה מישראל שלא רצו להחמיר בד"ז ובכמות אלו הענינים יש מנהגים חלוקים מדינה זו קבלו להחמיר בדבר המותר ומדינה זו לא קבלו החומרא הזאת ובשביל זה לא יקראו עבריינים כי הכל מודים שמותר מה"ת רק בני מדינה זו רוצים להזיר מדבר המותר כמו נזיר ונודר נדר אבל בדיני התורה כל ישראל בכל המדינות שוות אפי' בקצה העולם כידוע ואפילו במנהגים הנ"ל הזהירונו חז"ל שליחיד אסור לשנות מכפי מנהג בני המדינה שיושב בה ולכן בודאי אסור לשנות לבנות בהכ"נ בסגנון אחר מכפי שהוא מנהגינו במדינה זו מאז ובפרט להדמות לבית זולתינו ולהוריד ש"ץ לשיר בשירי זולתינו ולשנות ההשתחויות ח"ו זה איסור גמור וידוע שאפי' אערקתא דמסאני מחוייבים למסור

נפשינו שהוא מנהג יהודית וגם לא נבוש ממחרפינו ומבזים דתינו וחוקינו וידוע שבכל הדתות זולתינו יש נימוסים וחוקים אשר לא יאותו לזולת בעל הדת ההוא וחוק ההוא לקלון בעיני זולת הדת ההוא ועכ"ז מחזיקי הדת ההוא לא יחושו להמבזים דתם ולא יפרו נימוסם בשביל המשחקים עליו כ"ש אנחנו מאמיני דת תוה"ק שלא נעזוב חקים ישרים עבור המחרפים וע"ז נאמר בירמי' וקדר שלחו וראו והתבוננו וגו' ההמיר גוי א' וגו' ולכן ח"ו לבנות בית תפלה ולהתפלל ע"ד זולתינו וח"ו אם נשנה איזה דבר ממנהגי אבותינו יהרס ח"ו כל הדת צאו וראו מה עלתה בכת החדשה שמאסו בדברי חכמים וכי המה כמעט רחוקים מבנ"י ועוברים על כמה עבירות במזיד כלל הדבר מי שאינו מאמין בדברי רבנים מקבלי תורה שבע"פ ואינו חושש למנהגי אבותינו ובזוי בעיניו דברי חכמים ובוחר לנפשו מה שנאות לפי שכלו יצא מכלל דתינו כי עיקר ויסוד דתינו דברי חכמים ואם אינו באמונה זאת איננו מבעל דת הקדושה אך גם דתי אחרים אינו עושה כי כי גם המה נבזים בעיניו ובוחר לנפשו מה שיאות לו לדעתו זה האיש אינו בעל דת כלל כי הוא אינו עושה בכוונה משום הדת רק עושה כפי מה שיראה בעיניו א"כ איננו בגדר בעל דת כלל ולכן השמרו לכם מלכנוס לבית הנעשה במנהג החדשים ומהתפלל בתוכו ואסור לשמוע שיר מסוררים בלא כוונה ויראת ה' והנה כ"ז אומר לכם בדרך כלל ואיני מורה לכם מקום לדברי באיזה ספר או פוסק משני טעמים.

א' כי פשוט הדבר מאד כידוע לכל מי שיש לו ידיעה מעט בספרים אם לא הולך שובב ולא טחו עיניו מראות האמת בעיון מעט ימצא באר היטב בתנ"ך וש"ס ופוסקים וא"כ למה אכביר במילין. שנית כי ידוע שהכת החדשה מחרפים על דברי חז"ל ומה איך אביא ראי' לדברי מדבריהם הלא כל דברי חז"ל לשחוק באזני הכסילים ואם מתוך דברי תוה"ק בכתב נסתר פירושו ויכלו הפתאים להפך דברי אלקים חיים וע"ז הזהירונו דע מה שתשיב לאפיקורס אבל אפיקורס ישראל כ"ש דפקר טפי ולזה לא הבאתי שום ראי' לדברי רק האמת עד לעצמו.

והנה למשא כבד יכבד ממני להשיב בדברכזה אולם עצור במילין מי יוכל וכן נצטוינו להודיע לדורשי האמת אך בקצרה והשומע ישמע. והנה אולי ימצא לי עילה לומר שלא מצאתי מקום לאסור עפ"י הספרים לזה ארמוז בקצרה עיין בס' המצות להר"מ ז"ל ובס' המדע הל' עכו"ם פ"ו הל' ו' ופ' י"א הל' א' ובש"ע יו"ד סי' קע"ח (ובמ"א) וברמ"א] בהל' ר"ה [תקפ"ה] ובעניני ש"ץ מבואר בש"ס תענית [מ"ז] ובש"ע או"ח [סי' נ"ג] שצריך הש"ץ להיות בעל יראה ומדות טובות ולא יזמר שירי זולתינו ולכן ידידיי עשו כתורה ולא תלכו אחרי דעת שונאי הדת תוה"ק והרחיקו מדיעותיהם ואז טוב לכם דברי ידידם הדוש"ת

בלונ"ח: סימן יט שאלה בעיר אחת יש כמה במ"ד ואין מלין רק בבהכ"נ בקיץ ובחורף בבהמ"ד הקטן כן המנהג אך אם אחד רוצה למול בנו בביתו עושה כרצונו והנה עתה רצון אנשי קלויז לימול בניהם בקלויז שלהם והמתפללים בבית המדרש הקטן מוחים ואומרים שיש חזקה להם למול בבהמ"ד שלהם: תשובה לא ידעתי מה חזקה להם אם הוחזקו שכל ילדי העיר ימולו בתוך בהמ"ד הקטן זה ודאי אינו כי ידוע לכל שמלו כמה אנשים בביתם ואם זכו שאם ימולו בבהמ"ד לא ימולו בשום בהמ"ד רק בשלהם זה הוא דבר שאין בו ממש ומה חזקה שייך בדבר שאין בו ממש ועוד הא בעינן חזקה שיש עמה טענה כמבואר (בב"י סי' קכ"ב) [בד"מ חו"מ קמ"ט] ותו לא ידעינן מי הוא הזוכה דבשלמא בבית של איזה יחיד שייך לומר דבעה"ב זכה במצוה אבל הכא בנ"ד דבהמ"ד הקטן הוא של בני העיר ורשות לכ"א להתפלל שם א"כ במאי זכו הנך שמתפללין שם וכי אין רשאין בני העיר לצאת מבהמ"ד א' לבהמ"ד אחר ומי ימחה בידם ולא מצינו מעולם שימחו בני בהכ"נ אחד בהיוצאים משם להתפלל בבה"כ אחר הגם שברוב עם הדרת מלך וגם היזק נדרים ונדבות א"ו שלא שייך זכות רק באדם שזכה במצוה ורק לסלקו מכל וכל אבל בבהכ"נ של עיר של רבים שלכולם יש זכות בכל בהכ"נ באין מוחה יכולים לעשות כרצונם לפעמים יוצאים מבהכ"נ אחת לאחרת שבעיר הזאת ופשיטא שאין שייך כאן שזכו במצוה ולכן אין יכולין בשום אופן לעכב על הקלויז מלימול שם ואדרבה מצוה לימול בקלויז משום ברב עם הד"מ וגם מסתמא יש שמה קרובים להשייכים אהובים אשר גם להם יתנו חלק במצוה: סימן כ להרב מו"ה שמואל האבד"ק דאאנד יפ"א: שאלה בבהכ"נ שמכרו מקומם כנהוג ויש בבהכ"נ הזה מנורות אשר ידליקו בהם והמה נוטפים על מלבושי ב"ב אשר מקומם באותו מקום שהמנורות תלויין שם ושני בעלי מקומות קנו כבר והמנורות היו אז וצווחו על הדבר לאחר קני' אבל לא תבעו להקהל לחזור מהמקח אך מחדש תלוי' מנורה א' על מקום אחד מבע"ב שיש לו שם מקום ומיחה בדבר.

זה תורף השאלה: תשובה הנה ראיתי למעכ"ת שמפלפל אם קנו האויר או לא ובאמת אפי' אם נימא שלא קנו בעלי' מ"מ כבר מבואר בש"ע ח"מ סי' (קכ"ה) [קנ"ה] כשבעל עלי' שופך מעלי' שלו על בית חבירו שלמטה צריך לסלק הזיקו וא"כ הכא שהקהל היינו שלוחם מדליק נרות באופן שיפסיד להבעה"ב מלבושיהם מחויבים לסלק היזקם אך א"כ לא ידליקו המנורות בבהכ"נ כמו בשארי בכ"נ דהא ידוע שכל היושב יש לכ"א חלק בבהכ"נ וא"כ כ"א יוכל לדחות מלהעמיד הנרות נגד מקום עמידתו ואם לומר לתלות המנורות במקום שאין אדם עומד שם זה יהי' נגד כבוד של בהכ"נ ובודאי שנעשה זה בהסכמת ודעת כל הציבור שיהי' שמה המנורות ולכן אין שום טענה לבעלי מקומות

יותר משארי בעלי הישוב שלא יתלו הנרות במקום שעומדים וכבר כתבנו שאין זה טענה דבהכ"נ צריך למנורות כמנהג בכל תפוצות ישראל ורק שיכולים לחזור בתחלת הקנין לומר כיון שנפסדו מלבושיהם חוזרים מהמקח ויעמדו במקום שיבחרו ולא ידעו בשעת הקנין שיטיף חלב כ"כ שיפסיד מלבושים אך כיון שלא חזרו תיכף המקח קיים ומה שצווחו בביתם אינו כלום שהקהל יכולים לומר אם חזרתם היו קונים אחרים ולכן אותם הישינים אינם יכולים למחות אך הבעה"ב הזה שנתלה עתה במקומו מנור' המטפט' יוכל לחזור ולומר אני חוזר מהמקח אך למחות א"י כיון דידוע שהמנהג בכל תפוצות ישראל להרבות במנורות בבהכ"נ ובפרט במקום שכבר ציינו על מקום מנורה אין שום אחד יכול למחות רק על הניזק להרחיק עצמו מטעם שכתבתי לעיל ורק שיוכל לחזור מהמקח ושיחזירו לו מעותיו כי לא ידע שיתלה שם מנורה המטפטף וכ"ז שאין נותנים לו מעותיו הגם שעפ"י הדין הקהל מוחזקים נגד יחיד והם יכולים לעשות כרצונם בבהכ"נ והוא יתבע מעותיו אך בעוה"ר שאין בידינו להעמיד הדין על תלו מהנכון שלא יתלה המנורה עד אשר יחזירו לו מעותיו וינכו הקהל כפי השומא מה שעמד על מקום זה עד עתה וזה ברור:

סימן כא לכבוד ידידי מחו' הרב הגאון נ"י ע"ה פ"ה בו"ק חו"פ כש"ת מו"ה ליבוש אבד"ק מאשיציסק יע"א: שאלה פה עירנו מאשציסק יש מכבר בהכ"נ ובהמ"ד אשר התפלה שם על נוסח אשכנז ואח"ז יסדו בית תפלה על נוסח האר"י ז"ל זה יותר מעשרים שנה והוא קבוע לתורה ותפלה ונקרא קלויז וכעת עיקרי וחשובי עיר מתפללים שמה ועתה קמו אנשים מאנשי קלויז הנ"ל ורוצים לחדש עוד מקום אחר לבנות בית קבוע לתורה ותפלה עוד יותר גדול קצת מהקלויז הנ"ל ועי"ז יחלק העם לחצי קצתן יתפללו בהישנה וקצתן בהחדשה והסיבה שרוצים לעשות זה הוא מחמת שהמקום דחוק ואמנם אנכי אין דעתי נוחה בזה מחמת שיש לפקפק בזה עפ"י דתה"ק בכמה ענינים כאשר יבואר וחוץ מזה ראיתי מעשה מכ"ק מרן הרב הג' אבד"ק בעלזא נבג"מ ומכ"ק אחי מו"ר נבג"מ אבד"ק קאמינקא זלה"ה שהחמירו בענין זה שלא לחדש מקום תפלה שיולד מזה התחלקות העם והחמירו בזה אף שהי' המקום דחוק ועיני ראו כ"ז הלכה למעשה ולכן אין דעתי נוחה ומסכמת לזה וגם כמה אנשים פה אין דעתם נוחה מזה אמנם בכ"ז אחרי שהמקום דחוק נתישבתי בדעתי להציע זאת לפני כ"ק אדמ"ו יחי': תשובה בדבר שאלתו אם בני העיר יכולים למחות מלבנות בהמ"ד חדש בהעיר ומעכ"ת פלפל בחכמה ואני כעת אין כחי אתי לעיין בפלפול וגם הלכה למעשה אני מונע למיעוט ערכי ובפרט לעת זקנתי ולזה אני מונע עצמי מלהשיב אך לכבוד ואהבת הדר"ג אמרתי דעתי בקצרה:

הנה זאת מובן דבמקום שמתפיסין הקדושה על איזה דבר מותר עפ"י זט"ה במא"ה ולא בעינן דוקא רצונם וכמבואר בר"ן [פ' בני העיר] ובב"י [סי' קנ"ג] וא"כ אין שייך שום הורדה מכבודו וגם לא אוכל לידע אם אינם עושים מעשה בבהמ"ד הישן אלא שבונים להוסיף עוד אחד יהי' שייך קצת הורדה מכבוד זה לא ניתן להאמר כלל ובפירוש מבואר במ"א [ס"ס קנ"ב בשם מהרמ"פ] דבתלוש לא שייך לאו דלא תעשון כן [ולכאורה הדבר תמי' ממכות כ"ב דמבשל בעצי הקדש לוקה מלאו דלא ת"כ] וכאשר תמה המ"א בעצמו וכל האחרונים תמהו אמנם המעיין יראה דשם המעשה הי' שחלקו בבהמ"ד ורצו הקהל הפורשים משם ליקח חלקם בכלים שלהם ונשאר בהמ"ד הישן פנוי והוא הורדת הכבוד וע"ז כתב דבתלוש שלא נעשה מעשה בפחיתת הכבוד ל"ש ל"ת כן עוד מבואר בגמ' דאסור לילך לפני בהכ"נ בשעה שהציבור מתפללין ואם יש בהכ"נ אחר בהעיר מותר דלא שייך חשדא שיאמרו לבהכ"נ אחר הולך וקשה הא אכתי איכא הורדת הכבוד וחרפה לבהכ"נ זו שעובר לפניו משום דפוחת כבודו דברוב עם ה"מ א"ו ש"מ דבזה ליכא הורדת כבוד וכ"מ במ"א כמה פעמים דבכה"ג לא מיקרי הורדה מכבודו וכן נהוגין בכל ערי הגולה לבנות שני בתי מדרשים נוסף זע"ז באין חולק אך בודאי יפה דברו הגאונים נ"נ זלה"ה רבותי הגאון החסיד הקדוש מבעלז ואחיו הגאון הקדוש מקאמינקע שבזה"ז מכמה טעמים יש למנוע מלהוסיף בהמ"ד וכן בענין זה שמעתי מאדמו"ר הקדוש אביר הרועים מראפטשיץ זלה"ה ובפרט בקצת חשש גם הריב"ש [בתשו' רל"א ורנ"ג הביאו המ"א בסי' קנ"ד ס"ק י"ט] אוסר כמבואר בתשובה שם דברי ידידו מחו' חפץ בשלומו ובשלום יקרת תורתו: סימן כב רב שלום וברכה דלהרב החריף ובקי הנגיד המפו' מו"ה שמואל נ"י:

שאלה גביר אחד בנה זה שנה דאמפף מיהלע לעשיית קמח וכתישת הלאא מה שנצרך להגארב פאבריקען שלו וצריך שיהי' לו לכך איין מאשיניסט אויבער מילנער ואינטער מילנער ועוד שנים עשר גיזעלין שיעסקו תמיד במלאכה זו והמאשיניסט עם המילנערס המה שכירי שנה ומקבלים כ"א סך שמונה מאות זהו'לשנה וגם א' פראצענט נוטצען מהריוח שתעלה הרחיים ויוכל להעלות על שכירתם בכדי שהמה ישלמו לכל שארי הגיזעלין ורחיים הלזו עומדת בגינה אשר מגינה זו יש פתוחים לחצר ביתו שדר בו ובעליית הרחיים איכא ב' חדרים אשר בהם דר עכו"ם המאשיניסט והנה היא עומדת בסוף הגינה אשר מצד אחד היא ברה"ר ושם ג"כ החנות מעהל פארשלייס לרה"ר שיהא פתוח כל ימות החול ע"ש גיסי נ"י והוא בעצמו עם ב"ב יהיו בחנות הלזו ועתה נפשי בשאלתי האם רשאי להניחם שיעשו מלאכתם בשבת כי בזה הביטול ביום א' עולה

להפסד רב מלבד שההוצאה בזה עולה ליותר מחמשים אלפים מ"כ אלא שיצטרך לשלם ג"כ לכל אלו הפועלים מרובים בחנם וגם בכל הדאמפף מיהלען בכל המקומות שהם אינם שובתים אפי' בימי חגיהם זולת ב"פ בשנה כידוע וגם זאת לדעת שבאם לא יעשו בשבת אזי גם הנכרים לא יניחום לעשות מלאכתם ביום א' ובעמידת ב' ימים איכא ג"כ זולת הפסד הפועלים המרובים ג"כ חשש הפסד הכלים וקמח שאם יתקרר הדאמפף קעסיל עם שאר הכלים וקנים וכדומה אזי נדבק בהם הראסט ויוכלו אח"כ בהתחממם להתבקע והאויבער מילנער אומר שבאיכות הקמח איכא ג"כ ע"י עמידה יום ויומים הפסד רב למאד ועתה מה דינו:

תשובה מכתבו הגיעני ומחמת טרדותי נתאחר תשובתי ע"ע והנה לפ"ד זה דבר פשוט ומבואר דדבר שהעכו"ם עושה אדעתא דנפשי' שמותר לישראל אפי' שנעשה בשבת ולא אסור משום מעשה שבת כמבואר בהדי' בהר"ן ז"ל מביאו ב"י ריש סי' רמ"ג וז"ל וכ' הר"ן מהא שמעי' דכיון שיש לעכו"ם חלק בפירות השדה אעפ"י שישראל נהנה ממלאכת שבת מותר דכיון דכולה מלאכה רמי' עלי' דעכו"ם כי קעביד עכו"ם אדעתי' דנפשי' קא עביד והנאת ישראל ממילא אתי' הלכך שרי עכ"ל וגם ברש"י ספ"ק דע"ז (כ"ב ע"א) בד"ה לסיועי סייעי' וז"ל (הלכך) [הותנה] לכתחילה מותר אלמא כי ליכא איסור שליחות דמלאכה שרי ואע"ג דמטי הנאה לישראל עכ"ל ולא אסור רק היכי שהוא שליחו בדבר זה שיעשה בשבת אפי' שהעכו"ם עושה בשביל שכרו מ"מ הוא שליח הישראל לעשות בשבת ובאם אינו מקפיד עמו מתי יעשה ורק שנותן לו איזה מלאכה לעשות והעכו"ם עושהו בשבת מותר כמבואר במתני' פ"ק דשבת דף יז ע"ב] כי עכו"ם אדעתא דנפשי' עביד (ובזה לית מאן דחולק) והנה קבלנות מקרי עכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד ומותר מן הדין ורק דאסור מפני מראית עין והנה הגם שיש מהפוסקים דבדרבנן לא שייך מפני הרואים יעוין בט"ז [סי' רמ"ו סק"ג] אך זה ודאי בכאן אסור לשכור עכו"ם אפילו בקבלנות מפני מ"ע כמבואר בפשטא דסוגי' ומלאכת מחובר אפילו בביתו של עכו"ם אסור כמבואר בש"ע סי' רמ"ד ס"ג] ואסור ח"ו מלומר שאין הלכה כהירושלמי בזה כיון שהובא דבריו בש"ע [הנ"ל] להלכה ובודאי אסור מפני מ"ע בכל גווני ואפי' שיהי' פתח הגינה סתום מ"מ הכל יודעים מסתמא שזה הרחיים של יהודי ומה שמבואר באחרונים לפרסם הדבר בערכאות זה לא נתחוור בעיני דדבר הנראה בחוש דזה דבר המפורסם להמון כולם בין יהודים וזולתם (שלהרמב"ם ז"ל עיקר הוא מפני העכו"ם) שהרחים של פלוני ומה שהתנה באיזה אופן עם בעל המלאכה זאת לא ידוע רק למי שיש בו קצת הבנה בעניני המסחר כזה אבל המון העם אם יראו בשבת עושה מלאכה ברחיים

יאמרו כולם בין יהודים וזולתם שיהודי עושה מלאכה בשבת וידע מעכ"ת שכל ההיתרים בזה לא נתחוורו בעיני דאינם רק היתר בדברים אבל החוש יודע שאינו כן וס"ס הכל ידעו ויאמרו היהודי עושה מלאכה בשבת עפ"י שלוחיו בעל מלאכה ואם כי אני התרתי במדינתנו ולקצת נגידי מדינתכם לשכור הגיט ולעבוד בו בשבת בררתי הטעם בתשובה דעיקר הטעם שלי הי' בראותי בעוה"ר חילול שבת בפרהסי' ואם מהם שכותבין שטר מכירה הי' שלא כדין כי נעשה ע"י הדיוטות ולכן הארכתי בתשובה דדמי להא דגיטין ל"ח] דכופין אותו לשחררה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר ועפ"י שיטות הראשונים אשר שם בסוגי' דהיכי דשכיח הפרצה מותרים לעשות איסור קל שלא לבוא לאיסור חמור ולזה בראותי כי באים ח"ו לידי איסור דאורי' בשביתת בהמתם וכדומה התרתי למכור עפ"י שטר מכירה שתקנתי בעזהי"ת נוסח נכון לכל הדיעות ובלא הערמה ניכרת וגם זאת לא עלה על לבי לעשותו רק אחר שכבר הותרה מגאוני זמנינו במדינתינו מכמה שנים ואני בסביבותי לא רציתי להתיר ורק ברבות הימים ראיתי הפרצה מתרבה בפרט שיש להם לתלות במה שהגדולים התירו וכתבו שטרי מכירות שאינם כלום סמכתי על עת לעשות לה' ה"ת ובפרט שכבר נתפרסם הדבר שהוא בשכירות ועומד לשכור שוב ל"ש מ"ע ולכן התרתי לאנשים המונים מחזיקי הגיט אבל לאיש ידוע לירא ה' שמוחזק שלא יעבור מכפי שיורו לו אני אוסר לעבוד בהגיט ע"י שטר מכירה בשבת ורק מה שנוגע לתשלום האקציז בי"ש יש להתיר דהוי ממש דינא דמוכס [בס"ס רמ"ד] ז"ז אין שום היתר אצלי למ"ע:

אך עכ"ז אם הדבר הפסד גדול שא"א לעמוד בו וגם כי לפ"ד שעכשיו שידוע לכל בית ישראל שיש לדבר זה היתר וכאשר עושין בכמה ענינים וההיתרים ידועים כמעט לכל שעכ"פ יש היתר עפ"י דין וגם כי מעכ"ת כתב שידוע לכל שבכל המאשין יש להבעל מלאכה חלק א"כ דמי ממש להא דאם נתפרסם שעומד לשכור שרי אפילו במרחץ ולכן אם הגדולים התירו עפ"י אופנים שהבע"מ ישווה עם הגיזעלין שיהיו שכורים אליו לא להישראל והוא נוטל חלק בגוף הקמח גם אני מסכים עמהם ילפלפל בדבריו הנחמדים אין הזמן גורם שעלי עתה טרדות משונות יזכני ה' להוציאני לשלום מפגעי הזמן בעוה"ר וד' הטוב ירוח לי ולכל זרע ישראל כנפש ידידו דו"ש ליל ב' וארא תרכ"א: סימן כג לכבוד ידידי מחו' ה"ה הרב המאה"ג החסיד בש"ק חו"פ מו"ה יהושיע העשיל נ"י אבד"ק טלוסט יע"א: בנידון העושי י"ש בשבת הנה בודאי בכאן דמי ממש למכם [בסי' רמ"ד] שהמעות מזומן לפניו שמפסיד מעות מכיסו בחנם דמי האקציז ומתוך שאין אדם עומד על ממונו יוכל לבוא לידי איסור תורה שיעבור על שביתת בהמתו שהוא דאורייתא וגם

הטעם השני דהוי כמציל שייך ג"כ בזה וא"כ ודאי מותר ע"י היתר באיזה היתר הנכון וכל ההיתרים שכ' מעכ"ת ומהם מבוארים בספרי האחרונים לא ישרו בעיני כי הלא נהי דיש להעכו"ם האומן או להשררה חלק א' ממאה מ"מ שארי הערלים המסייעים אינם עושים רק על דעת הישראל שיודעים שהעסק שלו והוא משלם להם וע"כ לא מהני בשותפות עם עכו"ם רק גבי שדה שהוא עוסק בעצמו שעושה אדעתא דנפשי' כמבואר בש"ע [רמ"ה] אבל בנ"ד עפ"י רוב בעה"ב שוכר עבדים לסייעו ונוטלים שכר ממנו וגם הבהמות מה מהני ההפקר שהרי אינם מפקירים רק לעשות בהם מלאכתו שהרי להעכו"ם חלק מעט מן המעט ולא יעלה ע"ד שום ב"א שיוכל ישראל להפקיר בהמתו שיעשה בהם עכו"ם מלאכת הישראל נהי שעכו"ם עביד אדעתא דנפשי' מ"מ הבהמה אינה שובת' ממלאכת ישראל וא"ת שכבר הפקירה הא באמת אינו רשאי להפקירה שלא יעשו בו מלאכתו וז"ב וגם אינו הפקר כלל שהרי מפקירה לצורך מלאכתו והרבה היתרים הי' לפני ולא ישרו בעיני רק באופן שישכיר כל העסק להנכרי והבהמות ימסור לו לחלוטין והאיך יהי' דבר זה המצאתי בעזה"י נוסח שטר מכירה המועיל לכ"ע ואין זו חשש הערמה וא"כ לא נשאר לנו רק מ"ע וזה הותר מגדולי הראשונים וכן נפסק בש"ע גבי מכס בסי' רמ"ד] להיתר ולית מאן דפליג והאקציז דמי ממש למכס ולכן מותר להשכיר עד"ז ומחמת טרדותי קצרתי והי' שלום וברכה כנפש ידידו דש"ת בלונ"ח ה' תשא תרכ"א:

סימן כד לה"ה הרב החריף ובקי וכו' מו"ה מיכל נ"י בעיר ביליטץ: שאלה בעיר ביליטץ אשר אין שם מקוה לטבילת נשים ועי"ז יוכל לבוא לכמה קולות כיון שצריכה אשה לילך דרך רחוקה לטבול והנה כעת נדבו לב איזה נגידים מנהיגים לבנות מקוה אך הי' דרך הממוצע לבנות מקוה שיתנו כמה אלפים ר"כ לאחד מנגידי העיר והוא יבנה בנין אדיר בחצרו וגם בית הטבילה מהודר יבנה שם והנגיד הזה השווה עצמו עם אומן נכרי שישלים לו הבנין בקבלנות סך מסויים והאומן יוכרח לבנות בשבת מחמת הפועלים הרבה אשר לו ירבה שכר בטילה אם לא יבנה בשבת ואם לא יורשה לבנות בשבת יבטל העסק הבנין מכל וכל וע"ז שאל השואל אם מותר לבנות בשבת ע"י קבלנות הנ"ל:

תשובה הנה ידוע דברבים לבנות יש כמה דיעות [עיין מ"א רמ"ד ס"ק ה'] אך במקום פסידא התירו הפרושים כמבואר בתפארת צבי מביאו בשער (אפרים) תשובה] שבש"ע של הגאון בית אפרים בסי' רמ"ד אולם בנ"ד אין כאן רבים כלל דהא היחיד המשכיר את המקוה הוא הבונה את כל המבצר והכל שלו ולכן אין לדבר מהיתר זה כלל כאן ורק לפי מה דמבואר בש"ע ס"ס ש"ו וז"ל מי ששלחו לו שהוציאו בתו בשבת להוציאה מכלל ישראל מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה ויצא אפילו לחוץ לג' פרסאית ואי

לא בעי כייפינן לי' עכ"ל ובסי' שכ"ח סעיף יו"ד כתב וז"ל מי שרוצים לאנסו שיעבור עבירה גדולה אין מחללין עליו השבת כדי להצילו עכ"ל ולכאורה דבריו סותרים זא"ז ומתרץ הט"ז וכן הב"ח ז"ל מביאו המ"א [שם] דבסי' ש"ו שרוצים להמירה מותר לחלל כמו בפ"נ מוטב שיחללו שבת א' משיחללו שבתות הרבה אבל בסי' שכ"ח מיירי ברוצים לאונסו לעבור עבירה גדולה ואונס רחמנא פטרי' אין לחלל שבת בשביל זה והק' המ"א ז"ל דהא בהדי' כתב הרמ"א ז"ל בסי'שכ"ט ס"ח וז"ל ועיין ס"ס ש"ו מי שרוצים לאנסו אם מחללין עליו שבת עכ"ל אלמא דבסי' ש"ו ג"כ מאונס מיירי ולפענ"ד דגם דדעת הט"ז ז"ל דסי' ש"ו איירי שרוצים להמירה לצמיתות דאז נהי שהשתא היא אנוסה אך הרי תשאר בהמרתה וממילא תעשה בזדון ולפיכך מותר לחלל שבת א' אבל בסי' שכ"ח דמיירי בפ"א שרוצים לעבור באונס עבירה גדולה אסור לחלל שבת וז"ב דאונס רחמנא פטרי' והמ"א ז"ל מפרש דברי הש"ע דדוקא משום איסור ע"א מותר לחלל שבת א' כדי שלא לעבוד ח"ו כמה פעמים אבל משום פ"א אפי' להמיר לו הותרו לחלל שבת דמחלל שבת כע"א וז"ל שם וא"כ אם רוצים לאונסה לעבירה אחרת אפי' לעבוד ע"א פעם א' אין מחללין עליו שבת במלאכה דאור' דמחלל שבת כעובד ע"א כדאי' בעירובין ס"ט עכ"ל והנה לפי"ז נראה שלענין שאר איסורים אסור לחלל שבת שהוא כע"ז ולא אמרינן בי' שיעבור כדי שלא יעבור איסורא רבה אך אאל"כ דהא דין זה נובע מדברי התו' ז"ל שבת (דף ד' ע"א) ד"ה וכי כו' וז"ל והא דתנן בהשולח מי שחציו עבד וחציו ב"ח כופין את רבו ועושה אותו ב"ח ואע"ג דבהאי פרקא אר"י כל המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו שאני פ"ו דמצוה רבה הוא כדמשני התם בר"א שנכנס לבהכ"נ ולא מצא שם עשרה ושחרר את עבדו להשלימו לעשרה מצוה דרבים שאני ועי"ל דדוקא היכי דפשע קאמר וכי אומרי' לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך וא"ש הא דאמרי' בריש תמיד נשחט דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה וקא עברי כהנים בעשה דהשלמה ומקריבים למחוסר כפורים כפרתו כדי שיביא פסחו וכן בפ"ב דעירובין כהן שנמצא בו יבלת חבירו חותכה לו בשיניו אע"ג דהוי שבות וגבי חצי' שפחה וחצי' ב"ח שנהג בה מנהג הפקר וכפו את רבה משום שהיתה מחזרת וממציאה עצמה לזנות ודמי לאנוסין והוי נמי כמצוה דרבים עכ"ל הרי דאפי' לחלל שבת התירו משום שלא יבוא לידי איסור גדול היכי שלא פשע חבירו וכ"ת שם הוא לחלל שבת באיסור קל להציל חבירו מאיסור חמור דשבת דגדול חומר איסור שבת כעובד כו' ולכן עושין איסור קל דשבת להציל מאיסור חמור דשבת אבל לענין שאר איסורים לא מחללין שבת אפי' באיסור קל להציל מעבירה גדולה זולת שבת דז"א דהמעיין בתו' שהביאו ראי' לדבריהם מר"א

ומדפ' וא"א דיש חילוק ביניהם הא שפיר י"ל דבשבת אין מחללין כלל אפי' קל נגד חמור משום חומר איסורו ומאי ראי' שארי איסורים לענין שבת וכן כל השקלי' וטרי' שבתו' שם נראים דשבת דמי לכה"ת דמחללין בקל נגד חמור ולכן נראה דגם כוונת המ"א לא בא למעט שאר עבירות אפי' אם חלילה ישתקע בהם אסור לחלל שבת דז"א דהחילוק הוא רק אם לפ"א אנסהו לעבור אסור לחלל שבת להצילו אבל אם ישתקע ח"ו אפי' בכל עבירות מותר לחלל שבת כדי שלא ישתקע בעבירה כל ימיו (ובפרט באיסור דרבנן חלק הא"ר על המג"א) וכ"נ שהבין הא"ר דברי המ"א וגם כתב הא"ר בסוף דבריו וז"ל למצוה דרבים חוטאים כדי שיזכה עכ"ל ויעוין (בתנ"ש) בתשו' נחלת שבעה סי' פ"ג] הרי מכל הנ"ל דבנ"ד דאיכא חשש סרך טבילות כידוע בעוה"ר בטלו טבילת נדה וזה לא מיקרי פושע כמש"כ בשבת הנ"ל דע"י פתוי נחשב כשוגג ה"נ בעוה"ר בזה"ז אם אין מקוה בעיר שכיחי הרבה להקל בפיתויים כידוע לכל והוי כמו שוגגת ומותר להציל באיסור דרבנן כי ידוע דאם לא עכשיו ישתקעו באיסור ח"ו כל ימיהם ולכן מותר לבנות בלא שום פעולה אחרת ורק מחמת חשש אפקירותא דשכיחי בעוה"ר דעתי נוטה שיעשה השוכר המקוה עם האומן הנכרי הבונה שיעשה עמו לפני הנאטאר הנקרא פערטראג שהיהודי נותן לנכרי הפלאטץ בעד כך וכך והנכרי מחייב עצמו להעמיד בנין כפי הציור שבידו בעד כו"כ ואם יגמור הבנין מחויב הישראל ליתן בעדו סך כו"כ בעד הקרקע והבנין ואם לא ישלים הנכרי הבנין יתן קנס סך כו"כ והקרקע יוחלט להנכרי והי' שלום ד' ער"ח אדר תרכ"ג פה צאנז:

סימן כה להרב המאה"ג החסיד המפורסם מו"ה אברהם מנחם מניס חנליש אבד"ק פעלשטין יע"א: בנידון שאלתו אם מותר לרופא ישראל לחלל שבת לא"י הנה זה פשוט באחרונים דבדבר שבות מותר כ"כ בכה"ג ובתוס' שבת [סי' ש"ל סק"ה] והפרמ"ג (שם בא"א סק"ה] הניח בצ"ע אבל וודאי פשטא דסוגי' נראה דבדרבנן עושין משום איבה אך בדאורי' לא מצינו שמחללין רק משום פ"נ ברי לישראל אבל משום חשש שנאת הא"י לא מחללינן שבת באיסור דאורייתא ולהקיז דם הוי דאורייתא ואפי' להניח מה שקורין זאלב להוציא דם לכמה שיטות אסור דאורייתא כמבואר במ"א סי' שכ"ח [ס"ק נ"ג] (וש"ל) [ושל"ב סק"ג] אבל להקיז דם לרפואה לכל השיטות אב מלאכה הוא ורק עפ"י פלפול של הבל יוכלו לומר שאינו אב מלאכה אבל לא לאמת ויעוין במ"א ובח"מ [תכ"ד] גבי חובל בשבת וגם העמדת עלוקות לרוב שיטות דאורייתא כמבואר במ"א ז"ל סי' (ש"ל) שכ"ח הנ"ל] ולכן בודאי יש להחמיר אך המנהג ברופאים שמקילין ושמעתי שהוא מתקנות ארצות להתיר להם אבל לא ראיתי זה בספר: סימן כו להרב המאה"ג

החריף ובקי החסיד המפורסם כש"ת מו"ה יעקלי ג"י ראב"ד דק' אושפצין יע"א: מכתבו הגיעני ורציתי להשיב תיכף מפני הכבוד אולם ידוע לכ"ת גודל טרדותי ונתוסף חולשת כחי ונשכח הדבר ממני ועתה כבוא מכתבו שנית אמרתי להשיב מפני הכבוד והנה כפי המבואר במכתבו הקודם שכן דרך להשכיר מרחצאות באותן המקומות בודאי מותר להשכיר לנכרי עפ"י היתרים המבוארים בש"ע: ומה ששאל אודות המקוה בחמין לטבול בליל שבת באמת עפ"י דין נ"ל דאסור וכן נ"ל שכ' בנ"ב מ"ת לפי זכרוני כי כעת אין הפנאי לחפש אך הסד"ט [ס"ס קצ"ז] מיקל אך אין להאריך בזה כיון שכן נהגו גדולי דורינו היתר בזה והנח להם לישראל אבל להשים מים חמין בשבת נ"ל דבוודאי אסור ולא יניח להם הגם ששמעתי מורין היתר גם בזה אך נכון הדבר שלא לנהוג קולא בזה להחם חמין למקוה בשבת הנלענ"ד כתבתי והי' שלום דברי ידידו דו"ש ירח מנחם תרכ"ד:

סימן כז להרב כו' מו"ה יהודה יונה נ"י דאמעניטץ מק' איסטריק: מכתבו הגיעני בשתי שאלות א' איך להתנהג פונדק במאכלי עכו"ם ולבשל להם בשר טריפה והדין פשוט לאיסור בב"י סי' קי"ז ובפר"ח וגם בשר אחוריים אסור חדא שאינו נמלח ודם שבישל נהי שהוא מדרבנן מ"מ מצינו שהחמירו בו כבדאורייתא וכמבואר במנחת יעקב ובפר"ח ותו שיוכל להכשל בו ב"ב כיון שאינו ניכר וכמבואר בפ"ת סי' קי"ז [סק"ו] וכן בסירכא שכ' מעכ"ת להתיר במקום שאינו אסור מדאורייתא ולפמ"ש לא מהני היתר זה ותו דהאידנא מסירין כל הסרכות ובודקין א"כ כיון שבצבצה בודאי טריפה ולא ספק ולא תלינן דמחמת המיעוך נעשה וגם כי לא ניתן דבר זה לפחותי ערך לחלק בין דאורי' לדרבנן ואין שום היתר רק ע"ד שראיתי נוהגין ששוכרין שפחה והיא תבשל אבל הישראל לא יהי' לו עסק כלל בזה ורק יקנה העכו"ם בדמיו או שהישראל ילוה לו מעות שהעכו"ם יקנה לעצמו ולבשל בשביל עכו"ם וישוה עם השפחה שבעד סעודה אחת תקח השפחה כך וכך בעד הבשר וטרחתה והפונדק יקח בעד שאר הסעודה כו"כ וזה היתר פשוט: גם מה ששאל מה לעשות בשבת במכירת שחת וכדומה הנה אין תקנה רק למכור לעכו"ם באג"ק ובכסף ויתנה שגם בכסף לחוד יקנה וגם יעשה בו העכו"ם הגבהה ואח"כ מותר לעכו"ם הזה למכור וכמבואר בש"ע רנ"ב שאם יחד לו מקום מבע"י מותר שהגם שהמ"א ז"ל מחמיר מ"מ בכה"ג שקנהו העכו"ם בק"ג מע"ש ודאי אין שום איסור ואפי' המ"א ז"ל מודה בזה ועיין ביד אפרים ומשום מ"ע ג"כ לא שייך דלא מצינו שיאסרו לישראל להשכיר חצירו ולדור עמו משום שהנכרי יעשה מלאכות ויחשדו לישראל ולכן לפענ"ד אם מכרו להנכרי קודם שבת כו"כ שחת וכו"כ שבולת שועל והעכו"ם יעשה קנין כנ"ל ודאי מותר להעכו"ם הקונה למכור בשבת: סימן כח להמו"צ דק' גלינא:

קבלתי מכתבו ובאמת אינני מופנה מכל צד אך למען כבודו לקחתי מועד לעיין בהשאלה אם מותר לטלטל בגנה יותר מבית סאתים ובתוכה נזרע פרחים ומיני ירקות של בשמים בצבעים שונים להתענג באוירן בש"ק והנה בעיני כ"ת פשוט להתיר דהא עיקר הטעם שהזרעים מבטלין הדירה משום שאין זורעים במקום דירה אבל בדבר שאדרבה דרך השרים לזרוע בחצר פרחים כזה שפיר לא מיבטל הדירה באותם הזרעים שהם להתענג בחצרות דירתו וגם צירף דעת הרא"ש עירובין כ"ד] שמסופק בחצרות אי נתבטל הדירה ע"י זריעה ולפענד"נ דא"א לומר כלל שמיני זרעים יפים למראה וריח לא יבטלו הדירה דא"כ מאן מפיס בזרעים דיש ג"כ הרבה מיני זרעים שזורעים אותן לנוי כמו מיני שושנים וכשות שהוא נחמד למראה ירוקתו ומשיכתו מצמיחה למעלה וכן במיני פולין יש הנקראים פאסאליס שיש בהם פרחים צבועים נחמד למראה וכן כמה מיני זרעים וזורעים מהם שדות שלימות ויש כמה ב"א שזורעים רק לנוי וכי נימא שאותן מינים לא מבטלים הדירה וגם במיני אילנות יש כמה מיני אילנות שאין להם צל גדול ואין דרך ב"א להסתופף תחתיו וכי נימא שבאמת אותן נטיעות מבטליהדירה גופא זה ליתא דא"כ למה אמרי' בש"ס ופוסקים סתמא נזרע רובא אסור ניטע מותר הו"ל לומר ולחלק אם זרע או נטע שאין דרך לב"א להסתופף תחתיהן מבטלי לדירה ואותן שדרך ב"א להתענג בהם אין מבטלין ואין חילוק בין זריעה לנטיעה א"ו מלתא פסיקא נקטו חז"ל דנטיעי שדרך ב"א לנוטען בחצרות דירתן לא מבטלי דירה אבל זרעים שאין דרך ב"א לזורען רק קצת מינים לוקחים השרים ונוטעין לטייל זה לא מיקרי דירה וגם באמת במדינתינו אפי' אצל שרים הגדולים עושים הני מינים לא לטייל ולהלוך בהם בבית סאה רק קצת למראית עין ובאמת כן הי' בימיהם כמבואר ב"ב פ"ק [דף ו' ע"א] יעו"ש גבי המשכיר בית (לדירה) לחבירו בבירה] יעו"ש [ע"ש ברש"י ד"ה אבל בתרבץ ולכן זה ודאי מבטל הדירה שאין עליו שם דירה.

ומה שנשא משלו שהמכניס לביתו עציצי נקוב שיבטל דירת ביתו נעלם ממנו דברי ש"ס עירובין ע"ח ע"ב] הממלא ביתו קש וכרים וכסתות כו' כי מש"ס הנ"ל יראה דאשר הי' לצחוק בעיניו הוא מלתא דאשמעינן בש"ס ובטעמא דאין אדם מבטל ביתו בדבר המטלטל ולכן לדעתי בודאי אסור לטלטל ביותר מבית סאתים כנ"ל פשוט וכן מצאתי בדברי הריטב"א עירובין דף כ"ג שכ' וז"ל בד"ה קרפף ולהכי נקטי גינה ולא נקט שדה לאשמעינן דגינה לא הוי לדירה אפי' הוא אלנות הרי כדברי ודבריו מבוארים בש"ס ועיין בב"ב [דף ס"ח] בהמוכר עיר דממעט בי באגי וכתבו שם (התו') (הרשב"ם] דבגינה דרך לטייל לפעמים ואעפי"כ אמרו בש"ס נזרע רובו הרי הוא כגינה הרי בהדי' שגינה אסור

בכל גווני אך נלענ"ד שנמצא היתר לחלק בקנים פחות מג' ושיהי' מיעוט החצר דאז ליכא שום איסור.

עוד אודיע כי אם צד הכותל של הזרעים לצד חוץ אסור להשתמש בו דהוי ככותל העשוי לנחת דאינה מחיצה כמבואר גבי ליוורנא וצריך לעשות כותל זולת כותל הזה כן הוא לפענ"ד ברור אך מי אני להכריע אם גדולי הדור יתירו להם: סימן כט ה' וינש תרכ"ז להרב וכו' האבד"ק שאמלויא במדינת ז"ב: הגיעני מכתבו והנה ידע כ"ת שמאד הי' קשה בעיני להתיר וכמה שנים שגדולי מדינתינו התירו ובגלילותינו לא הותר הדבר כמה שנים וכל ההיתרים לא ישרו בעיני מחמת מ"ע ולאסור גם להעלות בערכאות בזמננו זה כאשר ראיתי שכן נכתב בפנקס ע"י המאנדאטאר אבל אין שום פירסום קול כלל והרבה עושים בערכאות נגד חובותיו ולא נשמע לשום אדם ובפרט שהוא לצחוק בעיני העכו"ם ולא יצא מחשד כידוע לרוצה האמת ולא ללקט ממ"ש בספר ולכן לא הותר בגלילותינו לשום אדם אך לאחרי רואי שבאים לחשש איסור שביתת בהמתו ולכמה א"ד וגם ההפסד הוא גדול כעת אמרתי אל לבי להתיר ע"י איזה אופן שאין חשש במכירה כלל.

והנה מה שהמציא גדול אחד להיות שותף עם נכרי והיינו שיש לעכו"ם פראצענט בהעסק והנכרי אינו משגיח על העסק כלל וזה ודאי אינו כלום דעיקר ההיתר בשותף שלדעתו עושה אבל בכאן כיון שהישראל הוא נו"נ והוא שוכר לבע"מ והפועלים אינם מכירים להנכרי השותף ודאי עושים ע"ד הישראל ולכן אמרתי אל לבי היתר ברור לכ"ע והוא דהנה מפני מ"ע כיון דבאים לאיסור רבא מותר לעבור על איסור זוטא וכמ"ש בשבת בריש מכילתא וגם מצינו כיוצא בזה שהתירו חז"ל בשביעית עיין בסנהדרין פז"ב כ"ו ע"א] וגם כיון דנהיגו כעת כמעט בכל המדינה [בשטר מכירה] ונהיגי להשכיר לעכו"ם הוי כמו שדה דלאריסות עבידא והארכתי קצת בסוגי' דריש שבת ובשחרר עבדו בגיטין ל"ח] ועניני המכירה כתבתי נוסח כולל בין למכירה או לשכירות ועל זמן קאי על שכירות כו"כ לשנה ואם למכירה היינו מכירה לצמיתות עלמין ולא נכנסתי בענין ממכר ליומא ולא למוכר ללמ"ד יום כי רציתי לעשות הנוסח אליבא דכ"ע בפשיטות לרוב ראשונים ולכן מכירה כוונתי לצמיתות ולא הוצרכתי לפרש כי בלשון ב"א סתם מכירה היינו לעולם וכן ראיתי כמה נוסחאות על שטר מכירה בפסח ונסתלק תלונה אחת ושארי לי' מארי דתלי בוקי סריקי ומה שמפלפל בענין מ"ע כבר כתבתי דלכל ההתרים לא ביטל מ"ע ואפ"ה התירו לצורך שעה וגם בחתם סופר מיקל הרבה כידוע:

ושארי פלפוליו במשכון ושארי ענינים לא רציתי לעיין בו כי אינו דומה נ"ד למשכנתא ובהדי' מבואר שהוא מכר לו או השכיר לו לחלוטין בלא משכון ותנאי כלל ורק התנה

עם העכו"ם שיהי' העסק במעות ההלואה ולא יפסיד העסק בענינים אחרים ולמען קיום דבריו קיבל עליו הנכרי שלא לעשות דבר בהעסק זולת רשות המלוה וביותר מנהו לסנטר ופקיד על הכל ולא למשכון נתנו כי הכל ברשות העכו"ם ובמה קנהו הישראל למשכון הלא לא משך וגם כסף אינו קונה שיהי' למשכון וגם ישראל מעכו"ם אינו קונה משכון ורק בדיבור אמר לו לאחר הקנין שיהא משועבד לאפותיקי לפרוע מהם אבל לא למשכון ונ"מ טובא אלו מת הנכרי לא זכה דאין בידו משכון ולא זכה רק כדי שיהי' ביד הנכרי] לפרוע חובו ואדרבה גילה דעתו שאפי' החצר יהי' של הנכרי ואגבי' יקנה המטלטלין אג"ק ולכן אין דמיון למשכון כלל וגם לדין אה"ע סי' צ' ל"ד כאוכלא לדנא ואתמה הא זולת מ"ע שבת כפסח דמי (רק לענין שותפים בחצר) ובכל פסח מוכרים להעכו"ם והחצר ברשות ישראל ואפי' אם עשה באופן שלא יוכל הנכרי לעשות בו דבר בדיעבד הוי כמכירה וכמבואר בפ"מ [סי' תמ"ח במ"ז סק"ד] ולמה בשבת יהא אסור ואין לומר הא לכתחילה אסור בחמץ [התם] הטעם משום דניכר הערמה אבל בכאן דע"כ צריך להתיר הערמה כדי דלא ליתי לידי איסור דאורייתא] שרי אפי' בדבר דאורייתא אפי' לאיסור חמור וכמו שמערימין גבי בכור ומעשר והנה בפסח מקרי יותר ברשותו שחמץ בבית ישראל וגם מתירין אפי' לא נמכר מקום שמונח עיין במק"ח והמכירה היא הערמה ואין לעכו"ם בו תפיסת יד רק הקנין ובכאן העכו"ם משתמש בכל הבתים ומטלטלין כרצונו והפועלים נשכרים בשבילו וסנטר הישראל תחתיו עפ"י דיננו ויכול לסלקו באיזה הערמה כ"ד והיינו ליקח איש אחד בטוח עפ"י ב"ד להיות סנטר יוכל עפ"י דיננו לסלקו אם יברר עליו קצת העלמה ולכן בודאי אין זה משכון כלל ולכן אין פלפולו נוגע לנ"ד ולכן לא באתי לפלפל בדבר שאינו נוגע לדינא כי מוטרד אני בשאלות הכרחיות אולם המעיין היטב בדבריו יראה שלא דיבר נכונה בכמה דברים אך מה לי לפלפולו ההיתר הוא ברור והסכימו כמה גדולי המדינה בזה אך אם גדולי אונגארין עומדים לגדור פרצה ואולי ח"ו יבא לידי ח"ה מבוקשי להזהיר אנשי גלילותיו בשמי שח"ו לסמוך על היתר שלי כי אין לזה רק מקומו ושעתו ואם חכמי המדינה רואין לאסור אליהם תשמעו וכן כתבתי כזה לאיזה גליל באונגארין ונא מאוד שלא יטריד אותי עוד בזה כי לא יקוה על תשובתי דבר ולענין דד"מ אין חילוק בין שכירות ומכירה בפה או בערכאות לענין תפיסת הקנין כידוע ומקרי מינדליך פערטראג כידוע והיה בזה שלום:

סימן ל להרב וכו': מכתבו הגיעני והנה מה שהביאו לו שטר מכירה בשמי למכור על למ"ד יום זה להד"מ ולא יצא מפי וההיתר הוא עד"ז למכור הכל בקנין המועיל לכל הפוסקים והישראל יהא רק סנטר עפ"י אופן המבואר שם בארוכה אך לא רציתי

להעתיקם כי רב אחד מאוהבי אשר ביקש ממני העתק שט"מ ושלחתי לו ואח"כ ביקש ממני לאסור להם כל ההיתרים כי באים למכשולים וכן עשיתי וכתבתי להם שהדרנא בי ולכן אולי גם במקומו יבואו למכשול ח"ו ולכן מנעתי מלהעתיקו אולם בהיתרים דמר ראיתי תיוהא בהיתר הראשון לא ידעתי במה יזכה הנכרי בהמיישין של ישראל הגבהה לא אפשר בחבית גדול כזה וכסף אין מבואר שם בההיתר גם באמת מה יועיל הדראהן הא איננו קונהו ממנו כלל רק מחייב עצמו ליתן בעדו כך וכך מדות י"ש ואם נימא דקונהו בתורת דמים בעד כו"כ ונותן לו דראהן והשאר זוקף במלוה וא"כ מ"ש נכרי המאשיניסט ומ"ש עכו"ם אחר והערמה ידוע לכל ואם יגביהו בשבת לקנותו בהגבהה זה הוי כמזכיר לו יום פ' תקנה כי ידוע שביום אחר לא יוכל לעבוד זה הי"ש גם כי אינו מכוון אז לקנותו רק לעבוד עבודתו בשביל הישראל ואפי' חפץ של נכרי אסור להוציאו לנכרי משום מראית עין להרבה פוסקים [ע' בסי' רנ"ב ס"א] מכ"ש שמקנה של ישראל בביתו בשבת בודאי לכ"ע אסור גם אין דרך המאשיניסט שיעבוד הוא עבודה כזה רק מצוה להערלים ועכו"ם לעכו"ם אינו שליח וישאר של ישראל גם הרבה מלאכות נעשו בטרם מכניסו ליורה בהגבהה כאשר נראה לי לפי מה שהגידו לי מלאכה זו וגם ההיתר הב' בהבלעה זה ודאי נודע לכל דבהבלעה מותר מדין רק דאסור כמרחץ משום דלא עביד לאריסותא רק במוכסין התירו ואם נדמהו למכס קשה הדבר כי מכל חכמי דורות שלפנינו נראה דאין לחדש דבר בזה רק מה שהם התירו וגם כי הפועלים העוסקים בחטיבת עצים ושארי הענינים המה שכירי יום לרוב והמה עושים ע"ד בעה"ב כי הוא שכרם ומשלם להם שכרם והמה לא ידעו מזה שיש גם לעכו"ם חלק בו ועוד כמה תהיות בזה ולכן ע"ז נאמר אל תצדק הרבה ולא נחמיר יותר מאבותינו שהתירו הערמה גבי מעשר אפי' מה"ת כמ"ש בהדי' בגיטין [דס"ה] דרק מחמת קטן תירצו דהוא מדרבנן אבל בגדול מה"ת מהני הערמה ובכמה דברים מצינו הערמה ולא חששו כלל לשחוק הצדוקים שהיו בימיהם כי מה לנו לצחוק של רשעים המה יאבדו ואנחנו כתורה נעשה ואדרבה אם נחמיר משום הרשעים יבואו לצחק באבותינו כי נודע לכל שבש"ס ופוסקים נעשה מעשה ע"י הערמה וישחקוח"ו על אבותינו ויאמרו כי ח"ו הדור אחרון ידם עם הרשעים ויתנו דופי ח"ו ולכן הלעיטהו לר' כו' ואנחנו לא נסוג אחור ממנהגי אבותינו אפי' להחמיר ובעוה"ר הרבה דברים שמרננים על מנהגי אבותינו ואומרים כי הם יודעים האיך לעבוד ולא להקל כידוע במכתביהם ולכן יאבדו המה ואנחנו בדרכי אבותינו נלך אפי' להקל ואם ירצה דוקא העתק שט"מ שלי יודיעני ואי"ה אצוה להעתיקו: סימן לא להרב החריף ובקי וכו' מו"ה מיכאל צבי אבד"ק ווארחל והגליל סאטמור יע"א: מכתבו

הגיעני ומה שהתפלא דהלא מצינו כמה קנינים לעכו"ם וזה פלא בעיני למה לא הבין דברי כפשוטו שנפלאתי שלא מבואר בהיתירו רק לעשות עם בעל המלאכה שיקח י"ש ולא הזכיר קנין כלל ולזה אמרתי אולי כוונת מעכ"ת דממילא יהי' קנין במשיכה לזה כתבתי דל"מ אבל אם יעשה קנין באיזה דבר באג"ק או בחצר [או] בק"ג א"ם להסוברים דמהני בעכו"ם בודאי יש קנינים אך א"כ הוי ממש עכו"ם זה כמו אחר וניכר הערמה כמו בשאר עכו"ם ואם דנימא דאותו העכו"ם יחזיק הי"ש לעצמו וימכרנו לאחר כמ"כ עכו"ם אחר יוכל לעשות כן.

כן שם דברי. וגם ההיתר השני שפיר כתבתי כי הפועלים נשכרים לבעליהם ועושים בשבת מלאכת הבעה"ב לא מלאכת המאשיניסט וכן הוא האמת ומ"ש עתה שמשכירים לו על שבת להמאשיניסט ויאמר כן להפועלים זה הערמה גמורה וידוע לכל ולכן דברי נכונים שם גם מה שמצא כתוב שלא מצא הערמה דמותר זולת חמץ קשה מאוד הלא מצינו גבי מעשר שהיא דאור' ועיין בגיטין [דס"ה] וב"מ גבי עומד על הגורן [דמ"ו] ומה שנמצא בגמ' כ"פ דהערמה אסורה כמו בביצה [די"ז ודל"ז] ובשבת [דקי"ז וקל"ט] החילוק הוא זה היכא דהקנין הוא קנין גמור באמת רק הוא עושה זה הקנין להערים מה לנו בזה משום סיבה זו לפחות רוצה להקנות לחבירו בק"ג אבל בביצה דהערמה אינו רק לשקר בפני אחרים זה גרע ממזיד ודו"ק.

ס"ד בקנינים שהמציא רומכ"ת יוכל לבוא לידי מכשול ולכן ימכרנו לאיזה עכו"ם שירצה כדרך שעושין בחמץ וכדרך בבהמות בשבת וכן נהגו כל העולם: סימן לב להרב וכו': מכתבו הגיעני והנני להשיב את אשר נלענ"ד היתר באופן זה דישראל המאשיניסט יתנה עם הפריץ הבעה"ב שיקצוץ עמו שכר בכך וכך שבפירוש אינו מחויב לעשות שום מלאכה ויעמיד לו נכרי שהנכרי יחייב עצמו לעשות להפריץ בשבת אבל על הישראל לא יהא שום חיוב כלל לעשות בשבת רק על הנכרי יהא מוטל מלאכת שבת להפריץ בעד שכר כו"כ והשררה ינכה זה השכר שיתן לעכו"ם מהקציצה שקיצץ עמו הישראל בשכירות כל השנה ויוכל הישראל לקבל ערבות באם שישחית לו העכו"ם איזה דבר שישלם הוא עבורו אך עבודת השבת לא יהא מוטל עליו ואם יתנה כך מותר אפי' אם גם הישראל יהנה מפראצענט דעכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד כמבואר במ"א רמ"ד ורמ"ה ובאופן אחר אין להתיר אבל זה ההיתר ברור אם השט"מ נכתב כמו שכתבתי לו א"כ אין הישראל רק אפוטרופס של עכו"ם היינו שהישראל נושה בהעכו"ם סך כך וכך א"כ עתה מחמת אחריות הישראל בפסח יחשוב העכו"ם עם הישראל ויאמר לי מחמת איסור פסח איני רשאי להיות אפוטרופס בעסקך ולכן תן לי מעותי או שוה כסף האפטרופסת ואם

אין לך מעות אמתין לך עד אחה"פ אך אין שום דבר על אחריותי ואינני עוד אפוטרופס ולאחר שתלוה לי המעות אפטרך מהחוב המגיע לי: סימן לג ג' וישלח תרכ"ז: להרב המופלג בנש"ק כו' מו"ה אליעזר כ"ץ בישוב סטאריזיניטץ סמוך לטשערנאוויטץ יע"א: שאלה בישוב אחד שדרים בו עכו"ם מאז ומלאים בתים וכותנים נמשכים לאורך ורוחב הישוב אך יש הרבה זריעות וחוששין שמא הוקפו הכתלים טרם בנות הבתים וא"כ לא הוי מוקף לדירה ובנות הבתים לאח"כ ל"מ כמבואר במ"א ז"ל (סי' שנ"ח סק"ד] ולכן שואלים ומבקשים למצוא היתר לעשות עירוב בצה"פ כמנהגינו כי הרבה מכשולים באים באין עירוב:

תשובה לפענ"ד אין לחוש כלל דכן קיי"ל [בסי' ת"א ושנ"ח) דסתם עיירות וכן חצירות ישבו ולבסוף הוקפו אך אפי' למאן דבא להחמיר יש תקנה בקל למצוא באיזה גדר לפרוץ עד עשרה אמות ולאח"כ יסתמו ע"מ לדור והיתר זה מבואר בש"ע (סי' הנ"ל]: ואשר שאל אם לטלטל המורה שעות בודאי בלא עירוב אסור לטלטל המורה שעות אפי' של כסף ותמה אקרא האיך יעלה על לב איש להתיר אם משום תכשיט הא המנהג שהמורה שעות מונח בבתי ידים הנקרא טאש או קעשינע בלשון פולין וא"כ הרי הוא מכוסה ומאי שם תכשיט עליו ואי משום שבטל לגבי השלשלת שהוא זהב או כסף זה אינו כלל כמבואר ברמ"א סי' ש"א גבי תיק של בתי עינים ואי דיתלה המורה שעות על הבגד מבחוץ זה בודאי לא מיקרי תכשיט וגם חיישי' דמחכו עליו ואתי לאתויי דהוא דרך שחוק להתלות מורה השעות מבחוץ זולת באופן שהולכין בו הנשים ובזה אסור דלמא שלפא ומחוי' אם אין טורח בהסרתו עיין במ"א ואחרונים ולכן בודאי אסור לצאת במורה שעות והיוצא בו ברה"ר במקום שיש גם השתא רה"ר בוודאי חייב חטאת והי' שלום: סימן לד לכבוד ידידי האברך המופלג החריף החסיד הנגיד המפורסם כש"ת מו"ה משה סנ"ל קאניר נ"י מק"ק סאניק יע"א: שאלה ישראל ועכו"ם שיש להם בשותפות שדה עשוי לבורות לחפור למצוא נפט והעכו"ם המה מחצה למחצה לנגד השותפים הישראלים ועסק זה א"א בלתי לשכור פועלים גם לעבוד בשבת שכירי יום ודבר זה הפסד גדול אם לא יעשו בשבת ולבטל השותפות א"א כי העכו"ם המה בעוה"ר שרים גדולים האיך יעשו השותפים הישראלים:

תשובה הנה מתחילת השקפה אסור בודאי דמבואר בש"ס ס"פ כ"כ דמחצה למחצה אסור דעושה אדעתא דישראל ודאי או מס' אסור יעוין ברש"י סוף שבת ובב"י ז"ל (סי' רע"ו] ולא שייך בזה אדעתא דנפשי' עביד כיון שעושים אחרים פועלים לא לעצמם כמבואר ברשב"א בחי' שבת פ' כ"כ בתירוץ בתרא אך לחפש היתר נלענ"ד עד"ז ומקודם

נבאר דברי הש"ס שבת קכ"ב ע"א במשנה נכרי שהדליק הנר משתמש לאורו הישראל ואם בשביל ישראל אסור כו' עשה נכרי כבש לירד בו יורד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור כו' מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה ועשה עכו"ם כבש לירד בו וירדו בו ר"ג וזקנים עכ"ל ושם בגמ' אמר מר בד"א שאין מכירו אבל מכירו אסור והא ר"ג מכירו הי' אמר אביי שלא בפניו הוה רבא אמר אפ"ת בפניו נר לאחד נר למאה מיתבי א"ל ר"ג הואיל ושלא בפנינו עשאו נרד בו אימא הואיל ועשאו נרד בו ת"ש עיר שישראל ונכרי' דרים בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין התם כי מחממי אדעתא דרובא מחממי ת"ש נר הדלוק במסיבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה אם רוב ישראל אסור מע"מ אסור התם נמי כי מדלקי אדעתא דרובא מדלקי עכ"ל ופרש"י ז"ל שם וז"ל בד"ה בכדי שיחמו חמין והא הכא דחימום לאחד חימום למאה דבב"א מחממין וקתני דאם רוב ישראל דהוי דומיא דמכירו דמסיק אדעתא לעשות אף בשבילו אסור יקשי' בין לאביי בין לרבא עכ"ל והתו' שם ד"ה אמר אביי וז"ל נראה לר"י דמודה אביי דנר לאחד נר למאה אלא דסבר דהכא אם הי' בפניו עיקר הי' נעשה לצורך ר"ג שהי' נשיא ושר וראש בספינה עכ"ל משמע דטעם האיסור דס"ד שעשה בשביל ר"ג שהי' שר יחשוב ומתרץ רבא כיון דחזינן דעשאו העכו"ם לעצמו שהי' צריך לירד מהספינה א"כ אדעתי' דנפשי' עביד ואי שעשאו גם בשביל כבוד ר"ג נר לא' כו' ולא עשה מלאכה יתירה בשביל ר"ג והנה הרשב"א ז"ל כתב בחי' ס"פ כ"כ וז"ל בד"ה רבא ומיהו ודאי מודה לאביי דכל שלא בפניו אפי' לאפושי בשביל ישראל שרי והיינו ברייתא דעכו"ם שלקט עשבים לבהמתו ובמכירו ובשלא בפניו נמי שרי והיינו דאביי ואי מידי דליכא לאפושי בשביל ישראל כנר וכבש אפי' בפניו נמי שרי והיינו דרבא אבל אם עשאו בשביל ישראל לעולם אסור ואפי' עשאו בשביל ישראל אחרים אסור ואם רוב עכו"ם מותר והיינו מרחץ המרחצת בשבת ונר הדולק במסיבה וטעמא משום דאמרי' דמסתמא עיקר כוונתו ומעשיו אדעתא דרובא הוא וכאלו לא נעשה בשביל המועט דאין הולכין אלא אחר הרוב ואי מע"מ נינהו כיון דאי"ל אדעתא דישראל עביד אסור וכדתנן בברייתא בנר הדולק במסיבה וה"מ בשלא עשה לצורך עצמו אבל עשאו לצורך עצמו אפי' היו שם כמה ישראלים מותר דלעולם עיקר דעתו אינו אלא לעצמו וכדמוכח בעובדא דסמוך ההוא מעשה ה"ד אי רובא עכו"ם הוו אמאי אהדרינהו שמואל לאפיה מינייהו ואי רובא ישראל הוו וא"נ מע"מ כי אייתי שטרי וקא קרי בהו מאי הוי אלא ש"מ דכל שהוא עצמו משתמש בו שרי וכן פרש"י ז"ל כו' עי"ש א"כ יש לנו למצוא היתר דהנה ראינו שהעכו"ם עשה בשביל עצמו לירד בו ורק

מחמת שהכירו לר"ג יש חשש שעשאו גם בשבילו לפירוש השני של הרשב"א שעשו אחרים צ"ל שהי' בספינה עכו"ם רבים ונעשה בשבילם דברוב ישראל אסורכמבואר גבי מסבה ונר שהדליק עכו"ם אם רוב ישראל אסור וא"כ אם הוי רוב אדעתא דעכו"ם נעשה כדמתרץ הגמ' דמתחלה נעשה לרוב ורק דקשה לי' להמקשן והא ר"ג מכירו ויש לחוש שעשאו עיקר בשבילו וכפי' התו' לזה מתרץ רבא נר לא' כו' היינו דממילא יהי' כבוד לר"ג אבל עיקר עשייתה בשביל הרוב וא"כ לפי"ז באם ישכרו השותפים העכו"ם בשביל עצמם יעשו הפועלים בשביל השוכרים אותם ואפי' אם יודעים שיש לישראל ג"כ הנאה דממילא אבל הם עושים רק בשביל השוכרים דנר לא' כו' ואפי' אם נימא דבשביל כולם מ"מ עיקר ודאי בשביל השוכרים עושים ונר לאחד ואפי' להאוסרים בנר אם עושה בשבילו ובשביל ישראל י"ל דבדבר שאין גופו נהנה מיד מודים דלא גרע מקבולת הגם שעושה גם שם בשביל ישראל נמי שהוא מלאכתו מ"מ עיקר בשבילו כמ"כ הכא בנ"ד דעיקר כוונתו בשביל השוכרו הגם שמבואר באחרונים דעושה בשביל שניהם בשביל עכו"ם ובשביל ישראל גרע מקובלת לענין זה דעיקר בשביל עכו"ם השוכרו בודאי אמרי' בזה נר לאחד לכ"ע תו י"ל לפי מה דפסקו רה"פ דאין ישראל צריך לצאת מהבית אם עכו"ם הדליקו בשבילו כן נמי הכא בנ"ד דידוע דהנפט נפסק לפעמים ובאם העכו"ם יקחו מה שנובע בשבת להם לבדם יוכל להיות בשביל זה לא יהי' למחר בשביל השותפים וא"כ אין בכחם לגרש היהודי ביום הזה מנחלתו כנ"ל בבירור לפענ"ד אך יותר טוב למכור לנכרי אחר חלק שביעית מחלקם שיהי' לעכו"ם בגוף השדה חלק ז' מחלקם וישתתפו בחלקם שהעכו"ם יקח בשבת והמה בחול וזה ודאי מהני כנלע"ד אך אל תסמכו עלי כי כתבתי זאת ביגיעה רבה כי כשל בעוה"ר כחי וכבד עלי ליקח ספר מצד זה לצד זה וגם איברי חלושים יושיעני ה' מהרה ולכן אין לסמוך עלי בהוראה וכתבתי רק להעיר לב המשכילים והי' שלום דברי ידידו:

ואפי' להאוסרים אפי' גבי נר אם עושה בשביל שניהם מ"מ היינו דוקא היכי דגילה הנכרי דעתו שעושה בשביל ישראל אבל היכי דלא גילה דעתו (שרי) רק שס"ד דעשאו משום כבוד ר"ג [ומשני] כה"ג דנר לאחד לעולם לא שייך כאן כבוד כלל וא"כ הכבוד ממילא בא ונכרי לצורך עצמו עשאה: סימן לה רב שלום וברכה לידידי ש"ב הרב הגביר המאה"ג המפורסם לשבח שלשלת היוחסין פאר הדור נזר ישראל כש"ת מו"ה הירצלי נ"י בעדגשטיין: הגיעני מקהלתכם מכתב מאיזה אנשים לא נידעו אלי והמה בבקשתם להזהיר העם מלאכול בפסח הקמח הנטחן בהרחיים ההולך על קיטור ועשן ושלחו לי גב"ע מרוסיא וכתבי הגאון מהרש"ק נ"י והנה להשיב להם לא ידעתי אכנם אך הזכירו

במכתבם שגם כבוד הדר"ג נוטה לאיסור ונתעורר לזה כ"פ לזה אמרתי להודיע לכבודו מה עמי בזה כי הנה מעולם אין דרכי לבוא במכוסה ממני וזה הרחיים של קיטור לא ראיתי מעולם ומה אדבר בנסתר ממני אך אמרתי שב ו"ת עדיף ולא נעשה דבר שלא קבלנו מאבותינו ולא התרתי זה מעולם אך זה איזה שנים אשר בני הרב הה"ג מהר"ד נ"י אבד"ק קרשאנוב לאשר הי' דחוק לטחון בעירו ובסביבותיו הוצרך ליסע סמוך לעירו לפרייסין אשר שם רחיים של קיטור ולראות היכשר בעיניו הרחיים הלזו והוטב בעיניו למאוד וטחן שם עבור אנשי עירו וסיפר לי שעניני הרחיים הנ"ל הוא בדרך זה שהקמח נעשה לבצק ואח"כ נטחן לקמח דקה מן הדקה אך זה כל השנה אבל לצורך הפסח נטחן באופן שלא יצטרך להתחמם ויוצא הקמח תיכף בל יצטרך לעלות למקום גבוה מאד כבימות כל השנה רק יוצא תיכף קר לתוך ארגז והוא ע"י תחבולה קלה כאשר הגיד לי מלאכתו וגם הנפה שקורין בייטיל ינקר והיא ממש כחדש ולא נשאר מאומה ויתר הכלים נכשרים היטב וגם כי לא יצטרכו ע"י תחבולה הנ"ל כלים כ"כ וגם ברחיים הללו לא יוכלו לטחון כלל תבואה לתיתה או רכה בשום פעם ורק תבואה יבישה וא"כ אין חשש כלל ואדרבה יותר יוכשר מרחיים שלנו שיש בצק בצד האבנים ע"י חום הגדול וגם א"א לנקות הקירות והקרשים שברחיים ובהתנועע מקול הרחיים נפזר קמח החמץ לתוך של פסח והוא דבר שא"א באין אופן ברחיים הישינים כאשר ראיתי מעודי כ"פ ורק סמכינן דהוי רק משהו קודם פסח והפ' חמץ וכן ראיתי נוהגין בכל תפוצות ישראל אך ברחיים של קיטור רחוק ממצוא חמץ כאשר אמר לי בני הרב הנ"ל והוא ת"ח גדול וראוי לסמוך עליו ואינו נוגע בדבר כי אין טוחנין גם בני עירו ברחיים הנ"ל רק ברחיים של מים כמשנים קדמוניות רק אז בשעת הדחק עשו כן ולכן אין לבני נ"י שום נגיעה ונאמן אלי בעדותו ולזה מעת שמעתי כן וגם הרבה אנשים כשרים הגידו לי כן ולכן עתה אני מתיר לכל שואל ורק שיהי' באופן הנ"ל ומרוסיא אין ראי' כי הם לא באו עלי תחבולה וגם נראה מעדותם שרגילין לטחון שם תבואה רכה כל השנה משא"כ ברחיים של קיטור דסביבותינו שא"א כלל לבא לטחון חמץ כ"א ע"צ הרחוק ולכן אין בידי לאסור והי' שלום.

ניסן תרכ"ב: סימן לו נשאלתי אם מותר לחלוב הפרות בפסח בכלי חמץ: תשובה אין ספק שאסור כמו שאסור להשהות בתוך חביות של חמץ אב"י יין בפסח כמבואר במ"א סי' (תמ"ז) (תנ"א סק"מ) ובח"י (שם) והפ"מ אוסר אפי' בדיעבד תוך הפסח זולת בהפ"מ מיקל ומה שרצה אחד לומר דהוי חמצו של עכו"ם ואינו אסור ישתקע הדבר ולא יאמר דכי חמצו של עכו"ם אינו אוסר בנ"ט וממילא גזרי' מינו אטו אינו מינו וגם עיקר הטעם

משום כרת ולא בדיל וגם זה מקרי לא בדיל וראי' מדברי הרשב"א בתשובה מובא בש"ע ח"מ] גבי להזהר מלהעלות חמץ של עכו"ם על השלחן שחמץ במשהו יעו"ש ולכן בודאי אסור אפי' חמץ של עכו"ם במשהו וגם כי אסור להשתמש בפסח בכלי חמץ זולת לחוף הראש כמבואר בסי' ת"נ ואם כתוב סברא כיוצא בזה במחכ"ת שגה בזה ושארי לי' מארי ולכן בוודאי אסור לחלוב בתוך כלי חמץ ומי שעבר במזיד אסור אפי' לאחה"פ.

ואודות מי ששכח למכור איזה מין חמץ בפרטות ועמד בבית של ישראל בודאי אסור וק"ל: סימן לז שוי"ר לידידי הרב החריף ובקי כו' כש"ת מו"ה יחזקאל פייבל לאנדא: שאלה בשטר מכירת חמץ לנכרי הנכתב בלה"ק אם מהני מחמת דד"מ שלא יועיל שום שטר הנכתב בלה"ק או עברית זולת בל"א: תשובה הגיעני מכתבו אך לאשר רבו טרדת חג הקדוש א"א להאריך וגם לעצור במילין לא אוכל פן יחשדני למיקל באיסורין ולזה באתי בקצרה הנה קיי"ל דבמתנה שיקנה בכסף לחוד קונה ואפי' הב"ח ז"ל שפסק [בח"מ סי' קצ"ד] גבי ישראל שקנה מעכו"ם דלא מהני התנה משום שס"ס לא סמכה דעתו יעו"ש אבל הכא בנכרי ובפרט שיודע שהישראל לא יחזיר בלא רצון העכו"ם כדי שלא יאסר חמצו א"כ שפיר קונה העכו"ם בכסף לחוד הקרקע ואם נימא דזה הוא נגד דד"מ ז"א דידוע לכל דאפי' קנין בע"פ סגי כעת בדיניהם לענין פיסוק וקיום המכר ורק דיכול לחזור ולמכרו לאחר ולזה לא מהני שטר אפי' בלשונם דכ"ז שאינו אינטאבלירט יוכל למכרו לאחר ואין בין מכירה בע"פ לשטר כ"ז שאינו אינטאבלירט כלום וא"כ לא מהני להו השטר כלל אם אינו אינטאבלירט אך באמת דקיי"ל דאזלי' בתר דינינו בין להקל בין להחמיר כמבואר בש"א סי' ע"ט וגם בשארי תשובה סי' תמ"ח] מסכים לדבריו ובע"כ צריכים אנו לזה דלא מהני שום שטר בעולם בזה בדיניהם דחוק גזר אצלם דמכירה כזו שנעשה להפקיע איסור אינה מכירה כלל ומש"ה א"צ סטעמפיל וכל הערכאות לא יחזקו המכירה הזו ישאל נא מעכ"ת וידע כי כן הוא וא"כ מה הוא מכירתינו אם אינו מועיל בדיניהם א"ו דאין לנו רק דין שפסקה לנו התורה ולכן אין חילוק כלל בין אם נכתב בל"א או בלה"ק וכ"ת מאי איכפת לן להחמיר לכתוב שטר מכירה בל"א ז"א כלל בגלילותינו אשר אינם מכירים בל"א ובפרט בעלי התורה א"י כלל לשון אשכנז והנה תקנתי בגליל זה שיכתוב שטר מכירה ת"ח הבקי בדינים כי ראיתי כמה קלקולים שיבוא מסתם ספרי ששוגים בכמה דברים ולכן תקנתי נוסח ש"מ ובכל אחד מלתא בטעמא הודעתי להדיינים ות"ח ולכן מהראוי שהסופר יהי' ת"ח ולהבינו את המוכר הנ"ל היטב והמה אינם מכירים בלשון אשכנז וכמה מכשולים יוכל לבוא אם יכתבו בל"א ולכן לא

נשנה מרבותינו ואבותינו ואם כי מו"ח ז"ל נהג לכתוב בל"א ראיתי כי הי' הדבר רפוי מאוד בידו והי' שלום כדברי ש"ב ידידו דו"ש י"ב ניסן תרכ"ג:

סימן לח להרב המאה"ג החסיד המפורסם כו' מו"ה נחום ראובן נ"י אבד"ק רישא יע"א: שאלה בנידון השומים הנמצאים בחיטים אם לאכול מהם בפסח: תשובה הנה זכרתי בעת ילדותי בהיותי רך בשנים נשאלה שאלה זו מלפני הגאון מו"ר בעהמ"ח ים התלמוד והוא אסר עפ"י ראי' ממשנה אחת והאריך הרבה ואיזה גדול הדור התירו ושלח מורי הרב הנ"ל השאלה זו להגאון בית אפרים ועתה נדפסה תשובה זו בב"א [סי' מ"ם] וזכרתי כמעט בבירור שגם בעל חו"ד ז"ל אסר וכן נתפשט המנהג לאסרם אולם הגדולים אשר היו או בק' זאמושטש התירו וצחקו על האוסרים והמה היו גדולים מאוד ולא השגיחו על האוסרים:והנה לעיין בפלפול כעת הזמן קצר כי הנושא גדול ובפרט בדבר זה שכמעט א"א להכריע דעפ"י הדין נראה שאם אין הרבה שומים מותר אך המנהג לאסור וכן שגור בפ"כ ב"ב שרואים שתבואה שיש בה שום מחמץ מהרה הרבה למאוד ומי יבוא להקל בדבר איסור חמור כזה אך לפענ"ד אם א"א בחטים אחרים יעשה ע"ד שכ' בח"ס (סי' קכ"ו] שמביא מעכ"ת ויעשה תחבולות למעט השומים מעט ע"י בדיקה וע"י בדיקה בשעת הריקוד ובכל מאמצי כח ישתדל לעשות מה שאפשר ולהכשיר חיטים שאין בו רק מעט יותר מששים נגד חיטים חמוצים קשה בעיני כי להרבה פוסקים גם בכה"ג חוזר וניעור כמבואר בב"י ז"ל ועוד מי יוכל לכוין ולכן לדעתי יותר כשר להכשיר חיטים שיש בו שום ע"י ברורה ובדיקה היטב ורק שיהי' כשר ומובחר שלא יהי' כמעט חיטים חמוצים והחכם יעשה עצהיו"ט.

ואודות פלפולו בס' דברי חיים אין הפנאי כעת לעיין בו אם יתן ה' מנוחה ואשיבנה כיד ה' הטובה עלי והיה שלום ויחוג חג המצות בחדוה ודיצות כנפש אוהבו הנאמן ד"ש בלונ"ח ג' ט' אדר תרכ"ה: סימן לט לידידי הרב החריף ובקי החסיד המפורסם מו"ה אברהם מניס חגליש אבד"ק פעלשטיין יע"א: שאלה בשנה שרבו ימי גשמים ויש חיטים מחומצים ושאין בו ס' נגד החמץ אם מותר לברור החטים לצורך מצה שמורה: תשובה הנה הרשב"א בתשובה בס' הבתים סי' כ' כתב וז"ל שאלה הא דאמרי' בפ' כ"ש גבי תרומת חלה בפסח שלא הי' לה שעת הכושר ה"ד כגון דאחמיץ במחובר האיך המחובר בא לידי חימוץ שהרי אין לך תבואה שלא נפלו עליו מים במחובר תשובה ההוא שנתבשל לגמרי במחובר וא"צ ליניקה וכל שנתייבשה לגמרי במחובר כמאן דמנחא בכדא דמי' ומקבלת חימוץ אם ירדו עלי' גשמים עכ"ל ומביאו הב"י ז"ל בקצרה [בסי' תס"ז] וכת' עליו המעיל צדקה (סי' ס"ט] דז"א מכח דקדוק בסוגי' הש"ס ורק דלעולם י"ל

אפילו קודם שנגמר בישולו מתחמץ והא דלא חיישי' בחטים לחמץ הא ודאי שירדו עליו גשמים הטעם דאגב מדלי' מסתם לא מחמיץ ורק בדחזינן דהחמיץ אסור אפי' לא נגמרה הבישול של התבואה יעו"ש: והנה יפלא מאוד דבריו דהא הטעם של דהואיל דמדלי' לא מחמצי הוא כיון שיש מקום לזוב המים וכמו שמניחו במקום מדרון נבלע המים בקרקע ולא חיישי' לחמץ כמבואר במרדכי הביאו הב"י ז"ל [ע"ש סי' תס"ז] והנה לפי"ז בחטים שבאו עליהם גשמים וחזינן דלא ירדו לקרקע כולם דהא עשו פעולה בהחטים דחזינן שנגדל התבואה ע"י וא"כ כמו שעשו המים פעולתן לגידול התבואה כמ"כ נמי עשו המים כח לחמץ התבואה א"ו דדרך גדילתן אינו מחמץ וכדברי הרשב"א ז"ל והרי כל התבואה עיקרה בא ממה שהחמיץ הגרעין בארץ ומזה גידל התבואה אך זה הוא כח הגידול ולא מחמץ החטה הגדילה כ"כ כל דרך גידולה המים עושה פעולת גידול התבואה לא חימוץ אפי' שנצמח לצדדים זה מיקרי גידולו כך לא חימוץ כלל ולכן לפענ"ד שפיר קאמר הרשב"א ז"ל כלל בזה אם בעודנו לא נתבשל לגמרי לא מחמיץ ורק לאחר שנתייבש ונגמר אז נעשה חימוץ ומש"ה נ"ל דאם נקצרו קודם גמר בישולם לא חיישינן לשארי חיטים לחימוץ די"ל שנחמצו אותן הנצמחים בתלוש ושארי החיטים שאינם רואים חימוץ לא חיישי' די"ל שהחמוצים באו מכח שנתחממו אצל הכותל וכדומה אבל מה שאין רואין בו חשש חימוץ לא חיישי' להו אבל אם נקצרו לאחר שנתייבשו חיישי' לכלהו דהרי ידעינן שנשרו במים דהגשמים הי' הרבה למאוד והוי כמו חיטים שנפלו למים ולכאורה הי' מקום לאוסרם לאכלם בפסח דל"ש הטעם שכ' הרשב"א ומביא בש"ע (סי' תס"ז ס"ד] גבי ערימת גם כי אין ברור שאין רוב תבואות חמוצות ברבוי גשמים כ"כ עד שכמעט נשרו החטים במים אך העולם נוהגין להתיר אך לכאורה אם לא נקצרו קודם שנתייבשו בודאי לא מקרי שימור מה ששמרו בעת שנקצרו כיון דבשעה שבאו לכלל שימור היינו היבוש הי' בהם חשש שנשרו במים ולא מיקרי שמירה ולכן טוב יותר ליקח מהחטים דאשתקד שלא נמצאו מחומצים רק מעט מזעיר ולא ידעינן בהו חשש ממים כנלע"ד ודברי (התוס') [א"ה אולי צ"ל הח"ס בתשו' קל"ו] ק' לסמוך עליהם כי צ"ע בהרבה מקומות.

יום ה' ח"י אדר תרכ"ה: סימן מ להרב המאה"ג החריף החסיד המפו' מו"ה שמואל צבי נ"י אבד"ק וואלשצווע יע"א: שאלתו בעסק הי"ש שנמכר כדת בכסף ואג"ק ורק מחמת שהי' חביתים גדולים עומדים בחצר והחצר לא נמכר לעכו"ם הקונה וחש מעכ"ת לחומרת מק"ח ת"מ תמ"ח] שאסרו לאחה"פ משום שהוי אחריות אלם עליו שהרי הנכרי לא ישלם לו חובו הנזקף עליו ע"כ: והנה אני לא הבנתי דברי המק"ח ז"ל דכי בשביל

שהעכו"ם יעליל עליו שלא לשלם לו חובו בשביל זה יהיה נקרא אחריות הישראל והרי בהדי' אמרי' בפסחים [ד"ה ע"ב] למ"ד דבר הגורם לממון כמ"ד לא ימצא ל"ל ומתרץ השתא איתא בעיני' ולא נקרא גל"מ ולפי' צריך הכתוב לומר לא ימצא לרבות דזה מקרי מצוי כיון שיהיה חייב הישראל לשלם: והנה זה פשוט דבנ"ד שמכר להנכרי החמץ וזקף החוב עליו במלוה א"כ אין חוב זה שום שייכות להחמץ וגם הנכרי לא יתקוף עליו לשלם לו אם יאבד מה שנתייקר הי"ש בנתיים כי לא קיבל הישראל עליו שום אחריות ורק לא ישלם לו מחמת שאין לו זה לא מקרי אחריות ישראל עליו דהא אינו כלל אפי' באחריות אלם רק שהעכו"ם לא ישלם לו החוב ודאי זה לא נשמענה מן הכתוב ודי במה שנחמיר בקיבל אחריות על החמץ דהוי מצוי אצלו וכדידי' דמי החמץ אבל הכא אין לישראל שום דבר על החמץ רק שהעכו"ם לא ישלם לו אם יאבד זה ודאי לא מיקרי אחריותו עליו אטו יעלה על הדעת אם עכו"ם הכניס חמץ לביתו של ישראל ולא הפקידו כלל אצל הישראל ורק הכותי אלם ולא ישלם לו חובו שממק"א יהי' עובר זה לא נשמע כלל ואדרבה בפירוש נראה מפשטות הסוגי' דוקא הפקידו אצלו חייב לבער לשיטת יש פוסקים באחריות אלם עליו כמו ב"ח שפרש"י שהטילו עליהם להיות החמץ ת"י בפקדון אבל בהכניס לבית ישראל בלא פקדון נהי דהאלם יכפוהו לשלם פטור דזה לא מיקרי מצוי וז"ב ולכן לפענ"ד מותר אפילו בשתי':

גם י"ל דכמו דאמרי' בב"ב (פ"ה ע"ב] וגיטין [ע"ח ע"א] גבי מוכר קלתות דאינו מקפיד על מקומו ה"נ ודאי אינו מקפיד על מקומו והוי כמו יחד לו בית ולכן נ"ל להקל: אך שמעתי בשם מורי הגאון ממ"ה ז"ל בעהמ"ח ים התלמוד שהורה לאיסור בכה"ג בשתי' אולם לא ידעתי תוכן המעשה שהי' לכן אם רצון מעכ"ת לאסרו בשתי' יעשה כרצונו משום קנסא קצת עיין מק"ח לענין רוצה בקיומו סי' ת"ל כתב כדברי בזה והי' שלום: סימן מא לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד וי"א המפו' מו"ה מרדכי יהודא נ"י אבד"ק עגטרדאם יע"א בזיבנבירגן: שאלה אי מכר חמץ בזמן היתר המכירה ולקח דראהן געלד כנהוג והשאר זקף עליו במלוה גם השכיר מקום בביתו להנכרי והקנה אגב שכירות קרקע החמץ שלו גם כ' שטר ע"ז ונתן השטר להנכרי הקונה החמץ אולם לאח"ז האיסור נזכר שלא הי' חתום על שטר המכירה וחתם את שמו לאח"ז האיסור והדבר הוא ה"מ: תשובה ודאי שכירות קרקע נקנה בלא שטר ואפי' אם כ' שטר ולא חתם עצמו סמך דעתו ובפרט בעכו"ם לא שייך לא סמך דעתי' דסתם עכו"ם סמכא דעתא וכמבואר בב"ב דנ"ד ע"ב] גבי נכרי שמכר שדה לישראל דהוי הפקר קודם השטר ולא אמרי' לא סמך העכו"ם דעתו ועדיין לא יצא מרשותו ואדרבא אמרי' עכו"ם מכי קיבל מעות ס"ד כן

נמי גבי שכירות מישראל ס"ד וכן מנהג העולם שכמה פעמים שוכרים מעכו"ם דירות בלא שטר וגם גבי חמץ לפעמים שקונים בלא שטר ולכן לא שייך לא ס"ד וגם כי הרבה פוסקים ס"ל דבכסף לחוד קונה ולכן מותר החמץ וביותר שעדיין לא עבר על ב"י לרוב הפוסקים והי' שלום: סימן מב ב"ה ה' שמיני תרכ"ה: להרב וכו' מו"ה משלם גיבירער אבד"ק גארע האמאריע גליל באקאווינע יע"א:

מכתבו הגיעני והנה נדון להאכיל הבהמות סובין לא ידעתי מה אשיב לו כי לפי אותן הסובין שבמדינתינו בודאי הם חמץ גמור כי מעורב כמעט במקח והוא מתבואה שנרחצו במים ברחיים ולכן מחזיקין במדינתינו הסובין לחמץ גמור ומוכרים לעכו"ם קודם הפסח ואם אולי במדינתכם הסובין בענין אחר ולכן לא ידעתי להשיב מלא דבר בזה ובפרט כי כל דברי האחרונים מלאים בזה מפורש היטב בחק יעקב ובפ"מ: ועל דבר החלב שנחלב לתוך הקדרות שבודאי לא נשתמשו בהם חמץ לא ידעתי חשש איסור כ"ז ראיתי להשיב מפני הכבוד: סימן מג לבני הרב המאה"ג החריף החסיד מו"ה ברוך האבד"ק רודניק: אודות השאלה להתיר למכור לערל ברייאהויז בפסח מפני הפסדשל שוורים ועוד כיוצא בזה ידוע הת"ש ז"ל [בבכ"ש למס' פסחים] אוסר ומנעורי תמהתי דהא מצינו הערמה דמותר גם מדאורייתא כמבואר בש"ס גבי מעשר וגבי בכור אח"כ כאשר נתפשט ספר מק"ח ראיתי בסי' תמ"ח] שמשיג על הת"ש ג"כ בזה והעלה להתיר וכן ראיתי להגאון בעהמ"ח מלא הרועים התיר בגליל שלו סמוך לקהלתכם ואני ראיתי בעיני בחוה"מ בגליל שלו אולם לדידי הי' נראה לאסור מטעם אחר שרוצה הישראל בקיומו של חמץ כדי שיתפטמו השורים שיקנה אותם לאחה"פ כי יודע שהעכו"ם לא יתן לו מעות בעד החמץ רק השורים וניחא לי' שיחפטמו ביו"ט וכיוצא בזה כ"ז שם כ' המק"ח גופי' לענין מכירת החדר ורק שכ' [שם] דבמוכר החדר עם החמץ הוי כקיבל אחריות על חמצו של עכו"ם בביתו ש"ג] דמותר אך דאינו נהנה מגוף החמץ בפסח רק דהוי רוצה בקיומו בחמצו של עכו"ם ג"כ אסור כמו בהשכיר לו כלי דרוצה בקיומו כמבואר בש"ע (סי' ת"נ] ועיין בח"י כמה החמיר בזה בסי' ת"ן ולכן המצאתי באיזה פעם שהי' ה"מ למכור לעכו"ם אשר הוא סוחר וקונה כמה פעמים שוורים בעד מזומן ומו"מ בזה ויקנהו לו במקח השוה דאז לא יקפיד ואינו רוצה בקיומו דוקא דהרי ניחא לי' שישלם לו במזומן והמכירה יהא מכירה גמורה כן הורתי כ"פ וזה נכון וזה נמצא בקל לעשות כן אבל ללמד לנכרי בפסח עשיית הי"ש זה ודאי אסור כי הרי ניחא לי' שיתקיים הדבר שרוצה ללמדו ודאי אסור ועיין בסי' ת"נ גבי יושב ומשמר ע"ש בח"י סק"ט] ולא אדע שום היתר לזה ואם לומדים יורו להתיר המורה יורה כמ"ש ר"ת ועלינו יעבור רוח הבורא יתעלה והיה

בזה שלום כדברי אביו ידידו דוש"ת: סימן מד להרב המאה"ג וכו' החריף ובקי החסיד המפורסם מו"ה יהודא יצחק נ"י אבד"ק סאנק.

אשר כתב אודות מכירת החמץ הנה כל ההיתרים אינם לפענ"ד רובם מ"ש מחמת ביטול ושוגג לא ידעתי אם נקרא זה שוגג הלא בידו לבערו ואין שוגג כלל רק מה שעשה עפ"י הוראות חכם גם דברי בעהע"ט לא קיי"ל כוותי' כידוע ובפרט בפסח נפל היתר זה גם דברי הר"ן בחמץ שלא הי' ברשותו אסור בהנאה לאחה"פ כמבואר בדבריו בהדי' ומחמת שבא לרשות העכו"ם בזכה מהפקר זה ודאי אינו דנוטל שכר חמץ ולכתחילה ודאי אסור לקבל המעות כמבואר במג"א [סי' תמ"ו סק"ו] דלהמחליף עכ"פ אסור והחמץ אסור בהנאה.

עוד מחמת שמנהגם בינם ובין הקונה לקיים דיבורם הוי גמר ומקנה ז"א כלל כידוע דמה לנו במחשבתו אם אינו עושה קנין המועיל וזה איזה שנים אשר נסתפקתי אולי מחמת דרצונו להפקיע האיסור מקנה אך כ"ז להלכה עפ"י דברי התו' ולא למעשה כלל: עוד באפשר שלא להאמין להפלטר אולי זה החמץ אינו שלו לכאורה זה תלוי בפלוגתא שבמשנה אצל המוליך חיטין לעכו"ם במס' דמאי ומביאו במס' גיטין (ס"א ע"ב] באריכות וע"ז ההיתר יש לסמוך [וע"ל ח"א סי' כ']: ומ"ש שם הנב"י לא ידעתי הא יוכל להתברר ספק זה ע"י חכם.

עוד הי' כלים של מוכר ברשות הלוקח וגם לא אמר יזכה לי חצרו שבודאי אינו קונה בשביל הקונה לא ידעתי שום סניף להתיר בהנאה ובעבירת בל יראה בפסח זולת ההיתר שאינו נאמן הנכרי וחיישי' שהחליף ולכן לעת הדחק גדול מותר לקבל המעות מהעכו"ם אך באופן שיעשה בדרך שלא ימכרנה הנכרי הקמח או הפת לישראל ולקונסו ודאי ראוי האיש הזה ומחמת מוש"ק קצרתי והי' שלום ט"ו למב"י תרכ"ל: סימן מה י"ב למב"י תרכ"ז: לכבוד ידידי ב"ג הרב המאה"ג חו"נ כש"ת מו"ה יעקב נ"י אבד"ק נאריאב יע"א וכעת אבד"ק צעשנוב.

אודות החמץ שנמכר ורק בטעות נחלף השט"מ שנכתב בשביל עכו"ם אחר ומחמת חפזון שלא בא העכו"ם בזמן מכרוהו לאחר בשט"מ של הראשון אך הותנה שיקנה בכסף נמי כל החמץ וגם אג"ק של שכירות המרתף והמרתף השכירוהו לו בכסף ולא הותנה שיקנה בכסף לחוד: תשובה הנה בסי' קצ"ד מסיק הסמ"ע דבשכירות קונה בכסף לחוד דלא שייך בשכירות סמיכת דעת ומסתמא איפכא נמי עכו"ם מישראל קונה שכירות קרקע בכסף לחוד ופסקו האחרונים כוותי' יעוין בנה"מ ובפרט לכ"ע בחמץ דדעת שניהם סמכוהו על איזה ימים שיהי' שכירות גמור וגם כי די בחמץ יחד לו בית לחוד לשיטת

ר"ת ז"ל וסייעתו וגם זכרתי שאלה כיוצא בזה בא לפני מורי מהר"מ העשיל בעהמ"ח ים התלמוד והתירו למוכרו לעכו"ם וכעין זה מבואר במק"ח סי' תמ"ח יעו"ש כי אין הפנאי מסכים לעיין בו ולכן יפה פסק מעכ"ת והי' שלום: סימן מו ח' כ"ט למב"י תרכ"ט: להרב המאה"ג וכו' מו"ה שלמה נ"י אבד"ק וואלבראם יע"א.

ע"ד שאלתו במומר א' שדרכו בכל השנה למכור חמצו לאיש ישראל א' והישראל מוכר לנכרי ובשנה זו נסע המומר מביתו לדרכו וכתב מדרכו לאשתו הנכרית שמחמת שלא יבוא לביתו קודם חג היהודים תמכור לישראל הנ"ל חמצו לפנים ואיש הנ"ל יכתוב קאנטראקט על המכירה כנהוג בכל שנה כדי שלא יהי' לו אח"כ תלאות מזה ונסתפק כ"ת מחמת שכתב שימכור רק לפנים הרי שלא רצה למוכרו מכירה גמורה: תשובה היות כי לפי המבואר באחרונים רשאי ישראל למכור בע"פ חמצו של חבירו כי מסתמא ניחא לי' והנה גם בנ"ד הרי מכר הישראל החמץ כנהוג ומ"ש המומר שימכור לפנים דעת המומר הי' שמחמת שאחר החג ידע (שימכור) [שיקנה] בעצמו בהחזרה חמצו נראה לו כמכירה לפנים אבל מסתמא אם הי' יודע המומר שמהצורך למכור מכירה גמורה רק אחר הפסח לא ימכור לישראל אחר רק ימכרו לו בהחזרה במקח שמכרו מסתמא מסכים למכירת הישראל חמצו לנכרי וע"כ מותר החמץ: וע"ד שאלתו בישראל שהי' לו חמץ בבית אביו וקודם ע"פ צוה לאחיו שישלח מקצת מהחמץ להרחיים של עכו"ם לטוחנם ואח"כ שכח שיש לו מהחמץ בהרחיים ומכר החמץ בק"ס ואמר להקונה שהחמץ הוא בהשפאכלער של אחיו דבר פשוט הוא שמותר החמץ כי הלא ראינו שהקונה הנ"ל קנה גם משארי מוכרים החמץ שיש להם בהרחיים א"כ אין קפידא באיזה מקום מונח החמץ והוי כמראה מקום הוא לו.

גם בדבר שאלתו במכר החמץ שיש לו בהרחיים ונסתפק כת"ה שמחמת שהאיש המוכר צוה להטוחן העכו"ם שיראה לטוחנם שיהי' קמח אחר החג ג"כ דבר פשוט שמותר והנה זכיי' שייך במומר כמבואר בא"ע גבי גט (סי' א' סס"י בהג"ה] וגם גבי השאלה השני' הי' ביטול ואונס כ"ז פסח שנעלם ממנו הדבר והוי אונס על השביתה וביטול הי' כדין ומותר לרוב הפוסקים גם מה שמפקפק כ"ת מחמת שהוא באחריות הישראל ז"א דהא משכיר לו בהיתרים את ביתו כל ימות הפסח והוי יחד לו בית דמותר לאחה"פ כלל הדבר שאין להחמיר ביותר כ"ז נ"ל להלכה אך למעשה אינני דן כעת לעת זקנתי ורק אם כ"ת וב"ד יסכימו לדברי והי' שלו' וברכה כנפש חפץ שלומו: סימן מז לבני המאה"ג החריף ובקי חו"פ מו"ה דוד נ"י האלברשטאם האבד"ק קרשאנוב יע"א.

שאלה פ' מכר לעכו"ם בע"פ החמץ בשט"מ וז"ל השכרתי לערל פ' המרתף שתחת ביתי ואג"ק הקניתי להנ"ל המטלטלין שבתוכה היינו ששים עמר חומץ וכו' גם השכרתי להנ"ל זויות בחנות שלי בעד סך פ' והקניתי ג"כ אג"ק הכלים והמטלטלין שבתוכה והנה היה להמוכר עוד חומץ אצל ישראל חבירו ואת החומץ העומד בבית ישראל לא הקנה להערלית מה דינו של החומץ הזה: תשובה דבר פשוט יותר מביעתא בכותחא דישפוך הכל דהא לא נמכר החמץ הזה כלל דבפירוש כתב בשטר המכירה שמקנה מטלטלין שבתוכה אג"ק ולא החמץ שמבחוץ ושמעתי שיש רוצים לומר כיון שמכר לו ששים עמר ובאותם העומדים במרחף נחסר ששים עמר יחשב העומד בבית ישראל למכירה לנכרי ויפלא מאוד האיך יכחיש דיבורו הכתוב בשטר המטלטלין שבתוך המרתף ותו דידוע דבמוכר לו בלי צמצום מקום שהוא עומד לא קנה הלוקח הנכרי דוקא החמץ שהוא ביד ישראל דהרי יוכל למכור זה וליתן אחרים כמוהו ונהי די"ל דמראהו נפל או מת מ"מ בודאי הברירה ביד המוכר להחליף וליתן אחרים תחתם וא"כ עדיין מיקרי חמצו של ישראל המוכר ותו דהרי ודאי חייב באחריותו (והחקי) והמקור] חיים כתב דכל המכירות שלנו מקרי אחריות ישראל ורק שמותר דהוי כחמצו של עכו"ם בבית עכו"ם ואחריות על ישראל יעוי"ש ונמצא זה שעומד בבית ישראל בודאי אסור: סימן מד להרב הגאון הגדול המפורסם כו' מהרי"ח ליפא מייזלס האבד"ק פרעמיסלע יע"א.

ני"ק הגיעני ומה נמרצו אמרי יושר שהתעורר להתיצב לריב עלדוברי עתק על רהד"ג ודבריו שמתי על לבי כי באמת כן נכון וישר לכל מבקשי ה' לרדוף אחרי שונאיו ושונאי עבדיו אולם מה נעשה כי נתרבו מחרפינו ונאלמנו דומי' כל היום חרפה כסתנו ומה נאמר ונדבר כי גברו עזי הפנים ונתקיים בעוה"ר מקרא ירהבו וגו' ואם נלחם בשונאינו ימצאו מקום להתגבר בלשונם ומה יאמרו כת החדשה וכבר כתב מליצה נעימה ע"ז הגאון מהר"י ששפרוט בדורו ומה נאמר אנחנו דלי מעש ושכל ולזה נחסום פינו נגד רודפינו ואשרי הנעלבים ואינם עולבים אך לעיקר הדין ודאי לא טוב עשה המורה שהתיר לבנות בחוה"מ מכמה טעמים א' כיון שכ"ת אסר היכן מצא להתיר הא חכם שאסר כו' ובפרט בענינים כאלו אשר הכל כפי ראות גדול העיר ולפעמים צריך להחמיר למגדר מלתא שנית לא ידעתי מה דבר האבד הוי במה שירא אולי לא יתנו לו המאגיסטראט הפלאטץ ולא ירויח אך עכ"פ לא יאבד משלו ואסור לעשות בחוה"מ מלאכה לזכות במציאה כמבואר בש"ע סי' תקל"ט ס"ו ול"ד לפרקמטי' משום שני תירוצים שבהג"א מובא בט"ז ומ"א (שם] דהכא אין דעתו עליו ומקרי שפיר מציאה וגם הוא מלאכת פרהסיא מלאכה גמורה משא"כ בפרקמטי' ולכן בודאי אסור לעשות מלאכה בחוה"מ דהא לא הוי דבר

האבד: והנה בא"ר [שם סקי"ט] הביא בשם הש"ג להתיר משום דהוי כמציל מידם אך מדברי המרדכי והנ"י ס"פ מי שהפך שכ' להתיר לקבול לפני השופט או לזקוף ברבית משום דבר האבד שכבר נתחייב לו כמבואר שם בלשון הנ"י ז"ל וא"כ ממילא משמע בדבר שעדיין לא זכה בו דלא סמך אדעתי' אסור לעשות מלאכה בחוה"מ ומה שהתיר משום כרוז הנה היודע טוב עניני הוראה יראה שזה שטות דא"כ נתיר קבלה באריסות ע"י כרוז וא"ת ה"נ זה נגד כל הפוסקים בריש הל' שבת שכתבו דוקא בנתפרסם הדבר כמה אך לא בכרוז כי איכא דלא שמעי בהכרזה כדאמרי' לענין חליצה ולכן בודאי אסור לעשות מלאכה בכמות אלה שבנ"ד ויפה הורה מעכ"ת ואם יבואו גאוני זמנינו להתיר אין שומעין להם ובטוח אני באנשי דורינו שלא ישמעו להקל באיסור מבזה מועדות דהוי כמו כופר ח"ו כמבואר בש"ס ולכן יאמרו מה שיאמרו בעזהי"ת ישמעו דברינו והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת: יו"ד ח"ב סימן א א' וירא תרי"ט: שלום וי"ר לכבוד מחו' ידידי הרב המאה"ג החסיד בו"ק וכו' מו"ה גרשון לייטמאן נ"י אבד"ק קאראמייא יע"א.

הנה בשבוע זו השגתי מכתבים מקהלתכם משני הצדדים על ענין המחלוקת שנתהוה בשאלה אחת ומחמת שאינני מכיר בטוב את שני הצדדים אמרתי להודיע דעתי לכ"ת ומעכ"ת יודיע להם דעתי והנה באמת זה דבר פשוט למאוד דבאם הי' החתיכת עץ נופל לא נודע אם בא מהצוואר שקורין העלזיל או מתוך הושט שודאי כשר ואין לחוש כלל וכן שכיח בכל עת בעופות שמוצאים קוצים ותבואה על העופות ולא ידעינן בואם אם מן ההעלזיל או מן הושט ואין פוצה פה בדבר ותולין דדרך העוף לאכול קוצים או תבואה ובודאי מן הושט נפל וכן נמי בודאי דרך העוף שיש בפיו עץ כאשר עינינו רואות וכיוצא ומסתמא מן הושט נפל וכאשר אך אם ידעי' בודאי שהי' מונח חתיכת עץ על העלזיל דבוק בחזקה כאשר כתב המורה הוראה בכה"ג ודאי טריפה דקיי"ל בקוץ שנמצא בחלל הגוף טריפה וכן נמי נגד הושט אם נמצא קוץ חיישי' שמא ניקב הושט כמבואר גבי חוץ שניקב הגרגרת דחיישי' לושט כמבואר שם ברמ"א ז"ל סי' ל"ד ות"ל ס"ס דדלמא דרך הקנה באה דנהי דנבלע דרך הקנה י כיון שהי' מונח בחוזק על ההעלזיל חיישי' שמא ניקב הושט ואין כאן רק ספ' אחד אם ניקב או לא ובזה טריפה מדינא דש"ס משום מחט שנמצא בחלל הגוף ורק מדינא דש"ס הי' מהני בדיקה בושט לשיטת המחבר מהני בדיקת הושט בכה"ג אבל לדידן זה ודאי לא מיקרי מקום ידוע כמבואר בש"ך ז"ל סי' ל"ג אבל בלא בדיקה כמו שהי' בנ"ד שנאבד הושט קודם הבדיקה טריפה מדינא דש"ס והוא דבר פשוט מאוד כמבואר בסי' נ"א ומ"ט ול"ג ול"ד יעי"ש בת"ש ובפ"מ דאין שום חילוק בדבר דהוא טריפה והנה ראיתי מגדול אחד שכ' להכשיר ודבריו משוללי

הבנה כאשר יראה המעיין ואך ק"ל הוא בעצמו כתב בתוך דבריו דמהני בדיקה א"כ גם לדבריו בנאבד בלי בדיקה טריפה סוף דבר דאם היה המעשה כדברי המורה הוראה שהי' צריכים להסיר החתיכת עץ בחוזק מההעלזיל בודאי טריפה והנה לא עלה על דעתי להאריך בפלפול כי ידוע לכל בר בי רב הסברות עמוקות שיש בסוגיות הללו אשר אין שיעור לפלפול שנוכל לפלפל בזה אך בנ"ד א"צ לשום פלפול וכל מי שיש בו ריח תורה ורוצה האמת יודה לדברי והי' שלו' כנפש מחו' דוש"ת בלונ"ח: סימן ב שלום וי"ר לידידי הרב הה"ג החפיד כו' מו"ה יצחק אבד"ק סאקאלאב יע"א.

הגיעני מכתבו אשר תמה על פסק שלי ואני על משמרתי אעמודה כי ידע בבירור שאסור לשו"ב להשיג גבול חבירו עפ"י דין מלמד שאסור להשכיר עצמו אצל בעה"ב שיש לו מלמד והוא בש"ע ח"מ [ס"ס רל"ז] ומקורו מתו' קידושין (דנ"ט ע"א] אך בזה יש אתי מקום ספ' בזה"ז מחמת טעם הכמוס אתי אין לגלותה אך באם שו"ב נשכר לקהל על זמן או בלא זמן וקבלוהו במעמד אנשי העיר ונתחייב הוא לשחוט כל מה שיביאו לו והמה מחויבים לשחוט רק אצלו לא זולת כדרך מנהג שכירות השו"ב במדינתינו וא"כ בודאי שו"ב אחר שבא לשחוט במקום השו"ב דמתא נקרא גזלן ומוציאין ממנו בדין גזל גמור דזה הוא שכירות שו"ב דמתא שזכה בעת שנשכר לבני הקהל דדבר זה של קהל ידוע דהוי כקנין ועדיף מקנין כמבואר בח"מ (בב"י ס"ס של"ר ובד"מ בסי' של"ג] וא"כ ודאי שו"ב הבא מחוץ להשיג גבולו מוציאין ממנו מה שלקח ש"ש חוץ דמי בטילה של השו"ב הראשון שמנכה וז"ב לא כמו שעלה על דעת מעכ"ת ועיין ביו"ד סי' רמ"ה בש"ך ס"ק ט"ו וגם מה שכתבתי הואיל וכל הבשר הוא עבור ק' קאלבסוב אין רשאים השו"ב דישובים אחרים לשחוט שמה זה דבר ברור מצד הסברא דנהי דאין בני עיר אחת יכולין לעשות תקנה על בני עיר אחרת אך מ"מ אסור לבני עיר אחרת לגרום לביטול התקנה שנתקן על בני עירם וכן כתבתי אז מסברא כשוטה ועתה מצאתי בהדי' כדברי בתשו' מהרשד"מ ז"ל מביאו הש"ך ז"ל בח"מ סי' רל"ז והמעשה הי' שהמוכרי בגדים עשו תקנה שלא יעשו בגדים רק ברחיים המתוקנת לזה מיהודי אחד ובא אחד חוץ מאומני שעשה הבגדים לעשות רחיים הנקרא בטאן חדש ופסק שם דבני אומנות הוו כבני עיר אחת לעשות תקנה ולכן אינם רשאים לחזור מהתקנה הנעשה כבר ביניהם וממילא הבא לתקן הבאטין החדש הגם שלא חלה עליו תקנת בני אומנות שהוא אינו מהם מ"מ כיון שכבר זכה בהן בעל באטין הראשון עפ"י תקנתם הבא להשיג גבולי נקרא רשע וגם מוציאים ממנו וז"ל שם סי' רנ"ט מכאן נראה דבנ"ד מעכבין אותו למי שירצה לבוא ולבנות בטאניש או בטאן אחר חדא דהוי עני המהפך בחררה דמיקרי רשע

כו' עד והוי ממש כההוא דכ' רבינו מאיר מהמביא דג מת ומסבתו מתאספים הדגים וא"כ הבא לפרוש שם מצודה הוי גזלן ה"נ עשיית הבטאניש הוא הדג מת שבשבילם עושים הבגדים והבאטן מתאספים והוי כאלו כבר זכה בהן והבא להמציא עתה בטאן צריך לפתות לעושי הבגדים שיתנו לו והנה הוי גזל בידו שיש עתה כ"כ שנים שכל הבגדים והבטאניש נעשים באלו הבטאניש דומה זה ממש למ"ש הרשב"א בתשו' הביאו הב"י וז"ל נשאל להרשב"א חייט אחד הי' רגיל אצל ערוני מכמה שנים שהוא לבדו עושה מלאכתו ובא חייט אחר ירוצה להכניס עצמו עם הערוני הזה לעשות מלאכתו בזול יותר והראשון מתרעם על"ז והשיב אין מוציאין מידו שהערוני נתן מדעתו אבל מסתברא שמוחין בידו כו' עד דכל מכר הרי הוא כבא לידו וכו' עד וההולך ומפתה את העכו"ם לעשות מלאכתו כפוסק לחיות זה וגוערין בו ומוחין בידו ע"כ א"כ בנ"ד נמי זה הי' רגיל כמה שנים וזה הבא לבנות צריך לבנות ואח"כ לפתות לבני אדם שיתנו לו בגדים והוי כמו גוזל את חבירו במה שזכה כבר עכ"ל וכיון שזאת תקנה מכבר על אנשי ק' קאלבסוב שלא לעשות מטבחיים מחוץ לעיר רק ע"י שו"ב שלהם שוב אסור לשו"ב דק' גלאגוב למנוע מתקנתם ומסתמא כן הואכיון דעושין תקנה ליתן להרב שכרו מבהמה כך וכך וכן לשו"ב ודאי כוונתם מכל בית המטבחיים אשר יובל לרבים דאל"כ בטלה התקנה דכ"א יקח בשר תיכף מחוץ לעיר לכן נ"ל פשוט הדין כאשר כתבתי אז דאין רשאי שו"ב דגלאגוב לשחוט והבשר יאכילו כולו בקאלבסוב ורק מה שצריך עבור הכפרים בזה יקח שכר שו"ב דגלאגוב כאשר כתבתי אז אולם עתה שמעתי שיש עדות אשר בני ק' קאלבסוב לא חששו כלל לתקנתם בזה ומעולם היינו מכמה שנים שחטו בכפר הנ"ל שו"ב דק' גלאגוב ומעולם לא משועבד ולא על דעתם למנוע בית המטבחיים שחוץ לעירם אשר משו"ב אחרים וא"כ מעולם לא הי' משועבד הזביחה של כפר הנ"ל לקהל ולא לשו"ב ולרב דק' קאלבסוב מכח שכידית השו"ב והרב דאדרבא אדעתא דהכי עמדו השו"ב והרב שלא ליקח דבר מהנשחט לחוץ המובל לעירם ואם כן הוא שוב אסור להשו"ב דק' קאלבסוב לגרום היזק והשגת גבול להשו"ב דק" גלאגוב כמו מלמד שאסור להשיג גבול מלמד כנ"ל:

והגם שיש בלבי איזה ספ' הדבר מסור לפי ראות הב"ד הדנים בדבר אם דמי דבר זה להפקר ומציאה וד"ל אך אם יחדשו ב"ד ורוב בני עיר קאלבסוב תקנה שלא להביא בשר מחוץ לעירם אם לא ישחטו שו"ב שלהם אזי יוכל הטבח דכפר ליקח השו"ב דקאלבסוב יאדרבא אסור לשו"ב דגלאגוב לגרום להם בהערמה שום ביטול תקנתם כן נ"ל.

כ"ז נלענ"ד ברור אך מה אני הדל ואתם עשו כטוב לפני ה' כ"ז כתבתי לדינא אך מעכ"ת וב"ד סמוכים ובדבר הזה אין לדיין אלא מה שעיניו רואות וה' עמכם והי' שלום ובגב"ע לא רציתי לעיין כי הי' גב"ע מב' הצדדין אשר א' בלתי אמת ולזה אתם הקרובים עשו כמשפט ושפטו צדק דברי ידידו הדש"ת ה' פקודי תרי"ט: סימן סימן ג שוי"ר לכבוד ידידי מחו' הרב וכו' המאה"ג בו"ק חו"פ בנש"ק מו"ה משולם יצחק נ"י אבד"ק טאלמאטש יע"א: בנידון אשר שאל בהשו"ב שלפעמים ידיו מרפפות ורותתות ורק אעפי"כ אמרו מומחין שהוא שוחט באומנות רב והוא ירא ה' נכבד למאוד ודרש מעכ"ת אם כשר לשו"ב אם להעבירו הנה באמת בלחם הפנים (סי' א' סקל"ה] מבואר לאיסור בשם מהרא"ש וסמ"ג ואם כי הנב"י ז"ל [מה"ת סי' א'] נתן בקולו עליו במחכ"ת הרבה לדבר נגד כבוד זקן ונשוא פנים וגדולי מחברים הגאונים מביאין דבריו בכבוד ועיין בשמ"ח ות"ש ואם כי ט"ס יש בזה בדבריו במ"ש מהסמ"ג בשם מהרא"ש אך באמת לא נחשד ח"ו לשקר עדותו במה שמ"כ ואם כי הגאון נוב"י בגודל בקיאתו לא מצא זה ובאמת גם אנכי חפשתי למצוא מקום המ"כ שהביא בלה"פ ולא מצאתי אולם לא ראינו אינו ראי' ומסתמא כתוב באיזה קונטרס בשם הסמ"ג כן ואולם גם הנב"י הסכים להעביר השו"ב שמרתת בידו וכן הדבר שגור בפי כל עדת ישראל השו"ב המרתת בידו פסול לשחוט וזכור הייתי בעודני טלי' שהי' מנסין השו"ב אם אינו מרתת בידו ע"י צלוחית מים ומעולם לא שמעתי להכשיר שו"ב שמרתת בידיו ומה שהביאו ראי' מכהן שמרתת שאינו פסול רק משום מום ולא משום ד"א אתפלא מאוד וכי מה ענין שחיטה לעבודה אטו שחיטה עבודה היא ודלמא באמת פסול המרתת לשחוט ורק לעבודה כשר ואינו פסול רק משום מום אבל בשחיטה חיישי' במרתת לשהי' ודרסה ולא גרע משיכור שאברים כבדים עליו אסור לכתחילה לשחוט לרוב הפוסקים האחרונים והנה אם אינו מרתת תמיד י"ל דכה"ג כשר לשחיטה הגם דלגבי מום בכהן י"ל דאם מחמת זקנה ידיו מרתתן אפי' בשעה שאינו מרתת פסול לעבודה דהוי בע"מ אכן נראה מהדמש"א ז"ל בחולין שכ' בפ"א וז"ל בסי' כ"ט אות ג' וז"ל הרמב"ם בפ"ז מה' ביאת מקדש ועוד יש בכהנים ג' מומין אחרים ואלו הן הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד החולה כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כחו כו' עכ"ל ודין החולה יצא לו ממה שאכתוב בסמוך בס"ד ולעיל בפ"ד מה' כלי המקדש כ' הי' כהן זקן או חולה שיכול לעבוד ע"י הדחק נותן קרבנו לכל כהן שירני כי א"כ משמע דברותת איירי שאינו יוכל לעבוד אפי' ע"י הדחק מש"ה פסול במום קבוע בו עכ"ל הנה נראה מזה דאם יוכל לעשות עבודה בשעה שאינו מרתת כשר ומש"ה מקרי ראוי לעבודה אך לא ידעתי מי הכריחו לזה הלא י"ל

שם בב"ק והר"מ ז"ל בה' כלי המקדש איירי בזקן וחולה שאינו מרתת ואינו בעל מום ולכן אם יכול לעבוד עבודה מדוחק מקרי ראוי אבל במרתת דמקרי בע"מ פסול לעבודה אפי' בשעה שאינו מרתת אך כל זה בכהן אבל בשו"ב בודאי אם מוצא שעה שהוא ככל אדם אינו מרתת בודאי כשר לשחוט לכתחילה ולכן לדינא אם השו"ב ירא ה' מרבים ואומן נכון להזהירו היטב שישגיח על עצמו ולא ישחוט בשעה שידיו מרתתין אבל בכל היום שאין ידיו מרתתין כאשר כתב מעכ"ת יוכל לשחוט אך כ"ז הכל לפי ראות עיני הדיין וד"ל ובאמת אגיד ולא אכחד כי לא ידעתי איך להעיז פנים נגד הלח"פ ובל"י ונו"ב אשר המה אוסרים שו"ב המרתת הכי יש בידינו הפעוטים להכריח נגדם אפי' אם המה התירים ואנו אוסרים כ"ש איפכא ואין זה רק רמות רוחא דנקיטנא וכללו של דבר בדבר המפורש בגדולי ישראל אשר לפנינו אין לעשות מזה שאלה לפני המכונים בשם גדולי דורינו וד"ל אח"ז ראיתי בש"ע של התניא מביא דברי הבל"י ג"כ ומי לנו גדול באחרונים ממנו ולכן יראה נא על מי לסמוך יותר אם על קדושי עליונים גאונים בנגלה ובנסתר בדור שלפנינו אם על הניכרים לנו תורתם וצדקתם וד"ל והי' שלום:

סימן ד ב"ה ג' תולדות תרכ"א: לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי וכו' כש"ת מו"ה שמחה אבד"ק קשונז יע"א במדינת פולין: שאלה מסוכנת שלא פירכסה כלל בשעת שחיטה וערך ששה או שבעה מנוטין אחר שחיטה פירכסה מה דינה: תשובה נתתי פנאי לעיין בדבריו הגם כי אני מוטרד מאוד לקחתי מועד לעיין מפני כבודו והנה מה שרצה לחדש דבמפרכסת יש קצת חיות ואעפי"כ אסורה רק כשמפרכסת בגמר שחיטה דוקא והנה לפענ"ד א"א לומר כלל דהרי מבואר בפ' השוחט חולין ל"ז ע"א וז"ל ודלמא היינו נבילה היינו מסוכנת לא ס"ד דכ' וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה והנוגע בנבלתה לאחר מיתה היא דקריי' רחמנא נבילה מחיים לא איקרי נבילה עכ"ל אלמא דקאמר הגמ' דאינו נבילה רק לאחר מיתה והגם שמתחילה רצה הגמ' לדחות דנ"מ לענין תרי לאוי אבל לבסוף למסקנא ליכא שום איסור רק במיתה ממש וכן מסיק הגמ' בהעור והרוטב וסתם מתני' ובריייתא ר' אושעי' דכ"ז שיש בהם חיות ה"ה חיי' ואינה מטמא והרובעה חייב דהרי היא חי' ממש וכן נמי מדויק בדברי רש"י ז"ל שם בד"ה ולא החזירה פסולה אם היתה מסוכנת לפי שאין זה פרכוס אלא כן דרכם בעת צאת נפשה אבל גסה לאו אורחא בהכי עכ"ל אלמא משום דהחזרת יד אינו פירכוס הא אי הוי פירכוס בודאי לא הוי נבילה ושחיטתו כשירה וגם המעיין בזבחים גבי טריפה מתחלת מחיים נמי משמע כן ס"ד ואפי' הוי דבר זה כתיב בהה"מ הי' דבריו תמוהים ונגד דברי הש"ס מפורש ואין שומע ליחיד נגד כל הפוסקים אך באמת גם הה"מ ז"ל כתב איפכא ממה

שהבין מעכ"ת דז"ל הה"מ בפ"ד מהל' מ"א הל' י"ג בד"ה אבל המסוכנת וכו' וכתב רבינו שאם לא פרכסה כלל ה"ז נבילה וכ"נ שם דכל שלא כסה כלל אין שחיטתה כלום ואינה בת שחיטה ומסוכנת תחילת נבילה הוא וכל שלא פרכסה ונשחטה הרי היא כאלו גמרה מיתתה בכוס ובסמוך אכתוב מ"ש בידוע שנשמתה נטולה קודם לכן וז"ב עכ"ל ולכאורה קשה מ"ש שאינה בת שחיטה וכמו שנגמר מיתתה בכוס והלא די בזה שאינה בת שחיטה דניטל ממנה שורש חיותה כמ"ש מעכ"ת וגם מה זה שכתב תחילת נבילה ומעל' הבין שהיא נבילה מחיים וזה דבר שאינו דא"כ הל"ל שמתחילתה נבילה ולא תחלת נבילה וגם למה לו כ"ז הוא מיותר לגמרי וזה הו"ל לומר גבי מה שהביא בידוע שיצאה נפשה וכו' אך נ"ל דקשה לו על הרמב"ם ז"ל שכתב לוקה משום נבילה דהיכי מוכח שהיא ודאי נבילה דלמא באמת חי' היתה ולא פרכסה הלא חזינן בברואים שלפעמים אינם מפרכסים בשעת שחיטה ואפ"ה כשירים ואי במסוכנים רוב מתים מקודם א"כ אמאי בשחט בלילה הוי רק ספק הא רוב מסוכנים מתים קודם שחיטה והוי בשוחט בלילה להיות ודאי טריפה דאזלי' ב"ר וכמו שהקשה הת"ש ז"ל לזה בא הה"מ לומר דהרמב"ם לקח זה ממימרא דרבא דאמר בידוע דנטולה נשמתה מקודם ופי' הה"מ בכוונת רבא הוא כן דמסוכנת היא התחלת ניבול דכן דרך המתים מקודם המה מסוכנים כמבואר בש"ס ולכן אם לא פרכסה אמרי' שזה גמר המיתה והשחיטה לא פעל כלל כיון שראינו שלא עשתה פרכוס כדרך הנשחטין המיתה גמרה והשחיטה לא פעל כלל הגם שכמה ברואים נשחטים ואינם מפרכסין מ"מ זו אם לא פרכסה המיתה עשתה המיתה וגמרה מיתתה אז מכיון שהיתה [מסוכנת] התחיל בה ניבול בודאי המיתה נגמרה ע"י תחילת הניבול ולא היתה בת שחיטה כיון שעומדת למות בלא פירכוס אינה בה שחיטה ולא פעל בה השחיטה שכך קים להו לחז"ל דבנשחטה בלא פירכוס אם כבר התחילה להיות מסוכנת תחילת נבילה לא היתה בת שחיטה ובשלמא בריאה היא בחזקת חי' אבל זו ניהו דלא היתה נבילה בעת שהיתה מסוכנת מ"מ התחיל בה המיתה ולא היתה ראוי' לשחיטה כי בלא"ה תמות תיכף וזה שאמר רבא בידוע שנתנבלה [וניטלה] נשמתה קודם שנשחטה היינו קודם גמר שחיטה שהשחיטה לא פעל בה כלוסוהוי רק כמתה בשעת כוס היינו שהשחיטה אינה שחיטה רק נגמר הנבילה שהתחיל בה משא"כ אם לא ידעי' שפירכסה הוי רק ס' דרק באם רואין אנו שאינה מפרכסת אז סימן שמתחילת שהיתה מסוכנת והתחיל הנבילות הוא שגמר אבל מס' היינו שוחט בלילה הוי רק ספק וז"ב ולכן לפענ"ד ברור שאם פרכסה הרבה לאח"ש הרי היא חיי' ממש ואולי הי' כה"ג

בב"נ הי' חייב משום אמ"ה והרובעה חייב מיתה וא"כ בודאי אינה נבילה ושחיטתה מטהרתה וזה פשוט למאוד:

ומה ששאל בדיני עירוב אין הפנאי לפלפל אך לפעד"נ שיסמוך בזה על המק"ח ז"ל: ובענין הטחולין במקומות דשכיחי אני נוהג להקל כי כן הסכימו רה"פ: סימן ה לבני ידידי הרב המאה"ג החריף ובקי בו"ק חו"פ פ"ה כו' כקש"ת מו"ה יחזקאל שרגא ג"י אבד"ק שינאווע יע"א: בנידון שאלתך על השו"ב שמרננים עליו אם יכולים לסלקו מחמת שהתנו עמו שרק באם יקבלו ש"ץ ושו"ב ידחו אותו ולע"ע לא קבלו לש"ץ ושו"ב ואינם יכולים להעבירו תוך זמנו וחלקת דזה לא מיקרי תוך זמנו הואיל ובידיהם לקבל ש"ץ ושו"ב ולהדחות את הנחשד הנ"ל ויפה כוונת בדבריך הנראה ממה שכתבת בזה ויש מקום להביא ראיות להחזיק זה אולם לדידי פשיטא טובא דיכולין להעביר שו"ב כזה שנחשד ע"י קלא דל"פ אפי' ת"ז ממש והבאתי ראי' לזה בתשו' שהארכתי [ע' בח"א ח"ד סי' ד'] ומחמת אריכות דברי שם לא העתקתי רק בקצרה ראי' מהא דאל ישא דומה וכהן חושש לה מד"ת ומובא בש"ע אהע"ז סי' ד'] הגם דהב"ח ז"ל וח"מ וב"ש ז"ל חלקו בין יצא [עלי'] שם מזנה להכל מרננים אחרי' בתשובה שם בארתי דהדבר פשוט והנראה דלכתחילה ודאי אין מוסרין עדות או שחיטה לאיש הנחשד וכמו שקיי"ל בח"מ וכמו שמרע רבא שטרא אפומי דבת ר"ח שלא אמרה רק חשודה היא והטעם מבואר בפ"י בכתובות דהוי כדין מרומה וא"כ בודאי לכתחילה אין מוסרין לאיש כזה לשחוט וגם מצוה להוציא אשה כזו בקלא דל"פ רק שאין כופין לבעל ובזה יתישבו הסוגיות דגיטין וסוטה והרבה הארכתי והמשכיל המעיין יראה בקצרה דדבר זה אמת דלנחשד כזה לא מסרינן לכתחילה לשחוט ומה (שהרלב"ח) שהראב"ח] ז"ל בתשובה [בסי' מ"ב הובא במ"א בקצרה סי' נ"ג סק"ז] דחה משום שאשה רשות ביד בעל להוציאה אבל ש"ץ או שו"ב לא יכולין להעבירו ת"ז אחרי העיון דבריו צ"ע בזה כיון דכ' הה"מ וכן האחרונים שם דכהן חושש מד"ת אלמא מצוה דאורייתא לחוש לקולא דל"פ והוא עצמו גרם לזה ע"י מעשיו מכוערים למה לא נוכל לסלקו ת"ז הלא מבואר בש"ע ח"מ תכ"א גבי משרת שיצא עליו קול חשד גניבה שיכול לסלקו אפי' ת"ז והוא מהמרדכי ז"ל וא"כ משום חשד איסור נבילות לא נוכל להעבירו ת"ז וכ"כ בהדי' בתשו' (מהרלב"ח) מהראב"ח] ז"ל מביאו בתשו' בגדי כהונה סי' ד' בא"ח וז"ל ומ"מ כפי הנחת שאלה זו והמדה שהביאו לחזן הוי פגם הקהל ג"כ להיות שלוחים איש כזה ויותר יש לחוש לפגמם ולנפשם ולכבוד עצמם מלחוש לכבוד אחרים ולפגמם עכ"ל (מהרלב"ח) (מהראב"ח] והבג"כ בעצמו מסיים וז"ל ע"כ מי שאינו רוצה בו וחוששין מלאכול מזבחו תע"ב וגם שלא יתפלל בר"ה ויו"כ ולא

יהי' שוחט דמתא אף שלא יצא מחזקת כשרותו לפוסלו מ"מ ראוי לכ"א לחוש לעצמו מחשש ס' וכנ"ל עכ"ל הבג"כ הרי דכולם מסכימים שמותר להעביר שו"ב כזה אפי' ת"ז וז"ב ונכון הגם שי"ל דבחשוד על העריות אינו חשוד על השחיטה הלא אנן מחמרינן כדברי הרמב"ם ז"ל דאפי' חשוד על הגניבה בודק סכין ונותן לו ומכ"ש הבודק דידוע לכל כמה חומרות שאנו מחמירין מצד חומרא ובודאי איסור ערוה חמיר טפי והחשוד על החמור חשוד על הקל ובודאי לכ"ע בדיקת נואף אסור בלא עע"ג משום שחשוד על איסור ערוה חשוד לעבור על החומרות ומנהגינו שאנו מחמירין והאיך ניתן לו לאיש כזה לבדוק ולכן בודאי מעבירין אותו אפי' בישובים זולת מי שירצה לסכן נפשו לא כפינן לי' כנ"ל:

סימן ו להרבנים והרב הה"ג וכו' מו"ה אברהם תאומים אבד"ק פומארין והרב הה"ג וכו' מו"ה אברהם איסרלס אבד"ק זבארוב יע"א: מכתבם הגיעני והנה בקצרה כתבתי לבני עירכם להודיעם דעתי ולכם באתי לבאר מלתא בטעמא והנה טענה א' על השו"ב שעוסק עם טבחים במסחר עורות ועבר על השבועה שנשבע שלא יעשה מו"מ עם עורות ותירץ שהותרה לו עפ"י רב הנה באמת לא ידעתי למה לא העבירוהו אז בעברו בשאט נפש על השבועה ונהי די"ל דבשבועת ביטוי יש מחלוקת [בח"מ סי' ל"ד] אם נחשד מחמת דהוא להבא מ"מ לגבי שו"ב אם מתרין בו והוא עובר שחיטתו אסורה דחשוד על השבועה חשוד לקלקל בכמה איסורים אשר קלים המה מזה ויעוין בסי' ב' ובסי' קי"ט ובפרט באמת כ' בש"ך סי' ל"ד בשם המ"ב דהלכה כריב"ש ז"ל דבעבר בקום ועשה דפסול אפי' בלהבא וגם לכאורה לאחר התרה לא מהני לענין חשוד דבשעה שעבר הי' עליו באיסור ואעפי"כ הכשילו יצרו מחמת תאוה לעבור כמ"כ יעבור על איסור קלקול בשחיטה ובדיקה בשביל תאוותו והנה אם עשה איסור ויש עליו עונש לאחר התרה ראיתי שחכם א' הביא ראי' מנודרת שהק' התוס' גיטין דל"ה ע"ב ד"ה אבל] דידרוה על ככר ש"מ שאפילו תלך לחכם כבר מה שעברה עברה והאמת אין מדברי התו' הללו ראי' דכמה אופנים יש דלא תוכל להתיר ויעוין בת"ג ובשעה"מ [סוף הל' שבועות] וגם אני בעניי תרצתי באופן נאות ומה שהביא ממה שנדרים ישל"מ הא אם התיר למפרע לא הי' איסור ומדמהו לדברי הצ"ץ [סי' ס"ט] ובאמת לא הבנתי דבר זה כלל הרי שפיר אמרי' דלמה תאכל ע"י ביטול ברוב מוטב שיתיר נדרו ולא יהי' כלל איסור באופן שאין שום ראיה לאיסור אך גם מ"ש בר פלוגתא דידי' דודאי אין שום עונש כמבואר בשעה"מ הנ"ל] בשם (הראב"ד) הרמב"ן] והרשב"א ז"ל ואני אומר דאאל"כ שאין שום עונש הרי בגמ' (נדרים כ' ע"א] אמרו בפירוש דאין מתירין עד שינהג איסור כימים שנהג היתר והחכם המתיר

גוערין בו ולהרמב"ם משמתינן לי' וא"א דלא עשה שום איסור למה מחמירין לקונסו ולנדות להמתיר הא לא עביד מידי ויותר מזה קשה לפי פסק המחבר בסי' של"ד דמנודה נמי צריך לנהוג איסור כימים שנהג היתר וקשה הרי מבטלינן לי' מכמה מצות כתפילין וכיוצא ואי אם עקרינן למפרע לא עשה איסור כלל למה ינהוג איסור ולא יעשה כמה מצות טוב שיתירוהו וא"ל דנדוי אינו עוקר דנראה מהגמ' [מ"ק י"ז ע"א] דאפי' נידוי כשם שנכנס כך יוצא אך יש מ"ד [שם] שאינו יוצא נקי וא"כ י"ל דעביד איסורא משא"כ בנדר דחכם עוקר למפרע אך מגמ' דנדרים דס"ל דקנסוהו דצריך לנהוג איסור כימי היתר וא"א דלא עבר כלל למה יקנסוהו ובפרט בנזיר דמיקרי חוטא למה נחטיאו ולכן נ"ל דלכ"ע איסור עשה במה שעבר על השבועה בשאט נפש ורק במעשה דהרשב"א [המובא בשעה"מ הנ"ל] שהי' משום דרכי שלום התירו לו משום מצוה אם יעקור הנדר למפרע ולא עשה מעולם איסור כי כוונתו לדבר מצוה אבל מי שעובר בשאט נפש בודאי איסורא קאי אפי' לאחר שהשאיל על שבועתו וגם לדינא נראה דרוב הפוסקים לא ס"ל כהרשב"א ז"ל בזה וא"כ השו"ב הלזה דעבר בשאט נפש על שבועה דעד"ר ורק אח"כ הותרה לו י"ל דא"נ אח"כ על השחיטה דחשוד לאותו דבר דהרי אם לא ישחוט מותר לו להיות סוחר ולא השביעו רק בעת שיהי' שו"ב לא יהי' סוחר א"כ כשעוסק במו"מ עדיין אינו עובר רק בשעת שחיטה א"כ ודאי ששחיטתו פסולה ובלא"ה החשוד לעבור על השבועה בפרהסי' חשוד על הטריפות ולכאורה מדברי הרמ"א שכ' גבי עשו הקהל תקנה וז"ל ביו"ד סי' א' סכ"א ואם נתבטלה התקנה כל השוחטים בחזקת כשרות כמו בראשונה עכ"ל אלמא דלאחר שהותרה התקנה הותרו השו"ב אעפ"י שעברו כמ"כ י"ל גבי שבועה לאחר התרה חוזר לכשרותו אך ז"א חדא דע"כ רמ"א ז"ל לאו מהאי טעמא מתיר דהא חרם ציבור לא נעקר מעיקרא כמבואר ברכ"ח [סכ"ו] אך כל דברי הרמ"א ז"ל אין כוונתו דלאחר ביטול התקנה חזרו השו"ב לכשרותן אפי' אותן שעברו בשעת התקנה דהנה מקור דין זה מפסקי מהרא"י סי' קע"ז וז"ל האמנם נלענ"ד דאין לאסור בשביל כך שחיטת אותם הטבחים אפי' לכתחילה אפי' להנך רבוותא דכתבו דלכתחילה אין סומכין על הרוב מצויין א"ש מומחין הם ה"מ היכי דלא שחטו לפנינו מעולם אי בעינא למבדקי' אבל היכי דאתמחי כבר עפ"י המנהיג או עפ"י טבח מומחה לית לן למיחוש דלמא לא טבח כדין וכה"ג מוקמי' לי' אחזקתי' דעדיין מומחה הוא עכ"ל הרי דלא מיקל כלל רק משום דלא נאסרו מעולם ורק משום שרצו לעשות תקנה ולבדוק אחר השו"ב וה"א שכבר לא אמרי' רוב המצויין כו' דהא לא מחזקי' להו למומחים לזה אמר כיון דלא נעשה התקנה חזרו לדין רוב המצויין א"ש כו' אבל להתיר מי שעבר בשעת התקנה להכשירו

לאחר ביטול התקנה זה לא שמעני הגם דפשט דברי הרמ"א נראין דאפי' שעברו מותרין וכ"נ שהבין הגאון הכהן הגדול מהר"ח ראפופורט בספרו [חי"ד סי' ב'] המעיין בפסקי מהר"י ז"ל יראה דדברי נכונים שאין להכשיר למי שעבר על התקנה מכ"ש בנשבע ועבר בשאט נפש לכן נ"ל דמטעם זה לחוד הוא ראוי להעבירו והנה ביתר הטענות עליו אין שום איסור עליו זולת במה שהקיל בבדיקה כ"ש בהמסס בבדיקת פנים וידוע לכלמי שבקי בזה שצריך לחתוך ולראות היטב דהרמ"א ז"ל [בסי' מ"א] כתב שודאי נמצאת מחט נהי שהאחרונים מקילים בכמה קולות כידוע עכ"ז צריך בדיקה שהרבה פעמים שבדקתי ומצאתי שביל יוצא ממחט עד לעבר השני במקום רחוק מהסירכא והבודק במראית עין יראה שמתחיל שביל ואז יחתוך עד שמגיע למקום סיומו וכ"פ מצאתי השביל הולך עד מקום נקב ובזה לחוד הראה קלותו והנה מחמת השבועה שני' שעבר ושחט לבדו הנה לפ"ד הרב דמתא הי' נדר שלא ישחוט ולפ"ד רוב הפוסקים לא הוי כלל לא נדר ולא שבועה כמבואר בב"י ר"ח אך לפ"ד הרב מ"ש שקיבל בפה מלא בחרם דאז ודאי הוי חרם ושבועה כמבואר בב"י סי' רל"ט בסופו וא"כ הוי שבועה דאוריית' אך הוא אומר שבפי' לא נשבע רק על תנאי שיהי' שלום ויהי' בני העיר מקיימים תנאם נגדו ולפי דבריו לא הוי שבועה כלל כיון שהמרו נפשו ולא נתנוהו לשחוט והרי פירש בשעת שבועתו שאדעת כן נשבע וגם רוב הצבור אמרו כן בשעת התקנה א"כ ס"ס מצד שני רבנים אין לפוסלו בשביל השבועה הב' או משום דהוי נדר שאמרו בלשון שבועה דא"צ התרה רק כדי שלא יקילו ולפ"ע הרב שהי' בח' לפי עדותו התנה תנאי שישלימו עמו וכיון שהמרו כבודו אינו מושבע כלל כללו של דבר משום פעם הראשון שעבר על השבועה בשאט נפש ראוי להעבירו וגם משום קלות שעשה בבדיקת ההמסס וקבלת דברי חבירות לא מהני בשו"ב זמנינו דבפירוש כתב התב"ש סי' ב' ס"כ] דלא מיקרי שוחט לאחרים רק באם אין לו הנאה כלל לא כן בשוחטי זמנינו הגם שנוטלין בשוה מ"מ הרבה ריוח להם בכשירה כידוע לכל וא"כ הוי כשו"ב לעצמו דצריך תשובה דפ' ז"ב אך מ"מ אם יראו הרבנים להתירו ע"י קבד"ח ולא יעסוק במו"מ עכ"פ כימים שעבר הרשות בידם להתירו ע"י קבד"ח וכמבואר בספר הכה"ג הנ"ל אך אם רוצים בני העיר להעבירו ורצה רב אחד לדמותו לכה"ג ואני אומר ח"ו שו"ב הוא רק פועל כמו שתלא וספר דמתא והנה מבואר בח"מ גבי שכיר דאפי' ת"ז יכולין לחזור בו אם יש רק חשש גניבה וז"ל הרמ"א ז"ל בח"מ סי' תכ"א ס"ו וכן מי שיש לו משרת וחושש שיגנוב לו יוכל להוציאו קודם זמן השכירות ואם יסרב יכול להכותו עד שיצא עכ"ל א"כ כ"ש אם יש חשש איסור הראוי לחוש בודאי יכולים בני עירו להוציאו מתח"י כנלענ"ד והי' בזה שלום.

כדברי ידידם דוש"ת בלונ"ח: אחרי כתבי כ"ז עיינתי בדברי הרשב"א וראיתי שאאל"כ שמותר לכתחילה לעבור על השבועה ויסמוך על מה שישאל על שבועתו דס"ס כוונתו לעבור על השבועה ודברי הרשב"א הוא רק באם רוצה לשאול ומתחרט ובא לפני ב"ד להתירו רק שאין ביד ב"ד להתירו מפני שלא חל הנדר מותר מפני דבר מצוה להמתין עד שיגיע זמן חלות הנדר ויתירו לו דזה הוי ההתרה ממש במה שממתין עד חלות הנדר להתירו ע"י חרטה של עכשיו ומש"ה הביא הרשב"א ז"ל ראי' מהאי דסוף נדרים דשרקי' ר"א בטונא להאי גברא דשאל על נדרו דלא עבר כיון דעפ"י היתרו של חכם ר"א נשא וסבר שמותר ואח"כ תיכף התיר לו דאל"כ למה שבשי' להההוא גברא דז"ל הש"ס נדרים פ"ט ע"ב האי גברא דאיתסר הנייתי' דעלמא עלי' אי נסיב אתתא כי לא תני הלכתא רהוט בגפא ותובלא ולא אמצי למתני אתי רב אחא בר הונא ושבשי' ואנסיב איתתא ושרקי' בטינא ואתא לקמי' דר"ח כו' עכ"ל ול"ל לשבשי' לימא לי' דעשה כן ויתיר נדרו א"ו דחש ר"א דלמא ההוא גברא לא ירצה לעבור על השבועה כלל דס"ס הוא כעין איסור ולזה שבשוהו כדי שאח"כ יוכל להתיר משום ד"מ ומש"ה קנסינן להמתין ולנהוג איסור כימים שנהג היתר משום דעביד איסורא גם שיעקור למפרע מ"מ איהו עביד איסור ומש"ה קנסינן לי' ולכן נלענ"ד באם השביעוהו עפ"י עדים [ונלקה] שוב באמת א"צ לנהוג איסור כימים שנהג היתר כיון שכבר קיבל ענשו מה"ת לא קנסי' לי' שוב ובזה יתיישב דברי מהרש"א ז"ל שכ' במס' גיטין ל"ג ע"א ד"ה אפקעינהו וז"ל לכאורה ק' הא ודאי ישאל על נזירותו כדי שלא ילקה והאיך מצינו נזיר שילקה וי"ל דודאי ביודעין בו שעבר על נזירותו במתכוון החכם לא ישאל לו כדי שלא ילקה אבל התראת ספק מיהת איכא דשמא זה הנזיר יבוא לחכם שלא ידע אם עבר על נזירתו וישאל לו עכ"ל והק' השעה"מ סוף הל' שבועות וז"ל ואישתמיט מיני' סוגי' דפ"ב דנדרים דף כ' דגרסי' התם מי שעבר על נזירותו אין נזקקין לו עד שינהג איסור כימים שנהג בהם היתר ועיין בר"ן ובפוסקים ודבריו צ"ע עכ"ל ולפענ"ד לק"מ דהנה התוס' כתבו דחזקה שהאי גברא יעמוד כמו שהוא השתא בלא התרה והקש' מהרש"א ז"ל הא בודאי ישאל על נזירותו כדי שלא ילקוהו ומתרץ שפיר דלא יתירוהו הב"ד כדי לפוטרו ממלקות והיינו כיון דהב"ד אינן מתירין עד שינהיג איסור כימים שנהג היתר והנה אם זה שתה יין ביום למ"ד אם יבוא לב"ד להלקותו צריך לנהוג איסור כמה ימים שעבר ומסתמא האי גברא לא ירצה בזה כיון דחזינן השתא שהתרהו למלקות והתיר עצמו בשביל תאותו אוקמי' אחזקי' שמסתמא כן יהי' תמיד ולא יתיר נדרו כדי שלא יאסור עצמו ביין כימים שנהג היתר ואי משום המלקות הא חזינן להאי גברא דיין חביב עלי' ממלקות כמו שהתיר עצמו השתא למלקות בשביל

חיבת יין וא"כ ממילא לא יתיר לו וזה נכון מאוד לפענ"ד: עוד בנידון הנ"ל להנגידים ויראי השם יח"ס דק' זבארוב ובראשם האלופים ראשים ומנהיגים שלום.
לכבודם ולמען השלום נרציתי להגיד לכם דעתי עפ"י תה"ק בעסק השו"ב ר' סענדר נ"י וטעמים עפ"י הדין כתבתי להרבנים. ולכבודכם אעתיק רק תוכן הענין והפסק עפ"י תה"ק א' על מה שהעלים מסוחר ד' ר"כ בזה לא מיקרי חשוד להעבירו ע"י כי לפי דבורו לא נתחייב למכור חלקו.
טענה שנייה ששחט בלא קוויטל הנה תשובתו נצחת שהי' לו קוויטליך מוכנים וגם עפ"י סי' שחט ולא יצא בזה מחזקת כשרות. טענה ג' על הן צדק שעבר נאמן שהרב מחל לו.
טענה ד' שיש לו שותפות ועסקים עם קצבים באמת לא יפה עשה מה שעבר על השבועה קודם התרה אך לזה מהני קבד"ח כפי מה שיהי' בעיני הרבנים. טענה ה' ו' אין ר"ז נאמן עליו כיון שהוא רק ע"א וגם הוא נוגע בזה כנראה וגם כי לא נראה טענת ודאי על השו"ב שעשה שלא כדין כי ר"ז א"י אם ח"ו הי' טריפה אך נתפס השו"ב בדבריו שנראה מדבריו שהוא קל בבדיקת הטרפש ולזה מהני דברי חבירות.
טענה ז על העור שלקח אין טענה כלל כי נראה שלקחו ע"מ להחזירו למי שנגנב ממנו.
טענה ח' מה ששוחט בכעס זה אינו ראי' ויש שנראה כועס ואינו כועס בלבו ודבר זה מסור ללב.
טענה ט' שרוצים ליקח שו"ב שלישי בודאי רשאים הם ואין יכול ר"ס לעכב על זה כאשר כתבתי הטעם עפ"י התה"ק להרבנים. טענה יו"ד טענות ר"ס נגד ר"ז אין צריך להשיב עליו כי כבר דחינו עדות ר"ז.
טענה י"א על מה שעבר ר"ס על התקנה בזה אין בית מיחוש כי לפ"ד הרב מפומארין שכן הותנה בפירוש בשעת שבועה ע"ד שיהי' שלום ובני עירו יקיימו גם תנאם היינו שיתנו גם לו לשחוט אבל אם ירדפוהו לא נשבע כלל וכן אמרו רוב הקהל ולכן לא עבר אשבועה לפי עדות הרב מפומארין וגם לדעת הרב דמתא יש מקום לפוטרו משבועה זו כמו שהודעתי להרבנים.
טענה י"ב דברי הרב דמתא אם כי נכונים המה אולם כבר הודעתי לכם שלדברי הרב דפומארין לא עשה כלל שבועה כי הי' השבועה בתנאי. טענה י"ג כבר נתבאר הפסק ע"ז. כללו של דבר שלפ"ד הרבנים אם ראוי לקבל ד"ח אזי הוא כשר ואם לאו הוא אסור בכל תפוצות ישראל אך בכל אופנים רשות לבני עיר לקבל שו"ב ג'. הנה מלאתי רצונכם

להודיע דעתי הקלושה ואתם ידידי עשו רצוני ואל תריבון ולא יהי' לכם לפוקה ח"ו וגדול עונש המחלוקת ר"ל ועשו נא שלו'.

ובשו"ב תעשו כאשר יורו אתכם הרבנים אך רדפו נא שלום והי' שלום בחילם שלוה בארמנותם: סימן ז לה"ה הרב הגאון כו' מו"ה יואל אשכנזי נ"י אבד"ק זלאטשוב יע"א: גי"ק הגיעני ואשר דרש אם מותר ליחידים לקבל שו"ב לעצמם ולהפסיד להשו"ב הממונה מהקהל זה ודאי אסור מכמה טעמים א' מצד השו"ב הבא להשיג גבול רעהו וזה הוי ממש משיג גבול ועני המהפך בחררה כמבואר בתו' קידושין לענין מלמד שבא להשיג גבול מלמד שיש אצל בעה"ב ומבואר בש"ע ח"מ סי' רל"ז לפסק הלכה שנית יש איסור גזל להשו"ב החדש ולהשוכרים אותו שגוזלים שו"ב הממונים שהרי ידוע דהכל כמנהג המדינה והנה המנהג בכל ערי מדינות פולין ששוכרים ומקבלים שו"ב בלא זמן ומסתמא עד עולם כ"ז שלא יהי' פסול לשחיטה וא"כ מגרעים לשו"ב הממונים שכרם כפי אשר קצבו אתם וע"ת זה המה נשכרים והגוזל שכרם הוי גזלן ממש גם אם אפי' באו בני העיר לקבל שו"ב מחדש לכל העיר ולתת לו שכר קצוב מכל הנשחט בעיר אם יחידים ממאנים ורוצים לקחת שו"ב לעצמם בודאי אינן יכולים והרוב יכולים לכוף המועט במידי דלא אפקעי ממונא אפי' בדבר שאינו למגדר מלתא כידוע שכן דעת רוב הראשונים והאחרונים מובא בס' משא מלך ובפרט דאיכא מגדר מלתא דכל אחד יבנה במה לעצמו ויוכל לבוא לידי מכשול ח"ו כ"ע מודים דרוב יכולים לכוף להמיעוט ונהי דבתחילת המינוי א' יכול לעכב היינו שיאמר שרוצה באחר ומאיזה טעם אבל לקבל שו"ב לעצמו ולהפרד מהכלל ח"ו וגם כ"ז אם הוא ברשות מרא דאתרא הרב דעיר אבל שו"ב השוחט בלא רשות הרב הוא חייב נדוי כמבואר ביו"ד סי' י"ח ס"ז] כי ע"ז לא שייך שמחלו על כבודם וגם ידוע שאם ח"ו נתיר זה יהי' מחלוקת בתוך כל עיר ועיר ולא יתקיים שום תיקון מתיקוני העיר הן בעניני או"ה והן עניני תקנות הקהל ולכן בודאי איסור גמור לשחוט אצל שו"ב ולקפחפרנסת האומנים הממונים מקהל וגם בלא דעת הרב דמתא אסור לשחוט ומ"ש בשם רב אחד שכתב להתיר לא ידענא וספרו אינו פה ויהי' לו אשר לו ולפענד"נ שאיסור גדול הוא לקבל שו"ב בלא ידיעת הרב כנ"ל והשומע ישמע ויקבל האמת:

סימן ח להרב וכו' מו"ה משה פרידמאן נ"י רב דקאמינעשט יע"א: שאלה יורנו רבינו בנדון השו"ב מו"ה ר"ש שהוא בכאן ישוב קאמינעשט כמה שנים וחזקתו הי' על כמה כפרים שבסביבות וכולם שלחו אליו לשחוט ובא שו"ב אחר מו"ה ר"י והתיישב א"ע בכפר ארבירע אח' מסביבות הנ"ל והבע"ב קבלוהו עליהם מרצונם הטוב כי גם

מקודם היו רוצים שהשו"ב הנ"ל מקאמינעשט יעקור דירתו מקאמינעשט להם והבעה"ב מקאמינעשט מחו בידם מפני כמה טעמים א' שיש להם חזקה זאת מכמה שנים שהשו"ב ישב אצלם גם שהוא באמצע הדרך לכל הסביבות והוי רוב מנין ורוב בנין וכשבא השו"ב ר"י לכאן התרו בו ב' עדים והשו"ב ר"ש תבעו לדין לפני הב"ד והוא צחק ע"ז ועתה יורנו רבינו מה דינו של השו"ב ר"י הנ"ל:

תשובה הנה אם בא שו"ב להשיג גבול השו"ב השני היינו זה שהי' מקודם שו"ב באותן מקומות בודאי הוי משיג גבול ממש ודמי למלמד [בתי' קידושין דנ"ט מובא בח"מ רל"ז] אבל לאסור שחיטתו לפענ"ד א"א דלא מיקרי אדם חשוד במה שאין האיסור ברור בפי רוב העולם כמבואר גבי פסולי עדות בסי' ל"ד לענין עדות כמ"כ לענין חשוד ונהי דחשוד מיקרי לאותו דבר ממש דנימא גם בזה יקל כיון שאין איסורו מפורש אבל לאסור שחיטתו מחמת שהוא חשוד באיזה דבר שאין איסורו ברור זה ודאי לא אמרינן ועיין פמ"ג בפתיחה כוללת ח"ד אות ג') דאפי' לענין שבת דחמיר מיוה"כ מ"מ כיון שבעיני העולם יוה"כ חמור וכו' דחשוד לשבת אינו חשוד ליוה"כ כ"ש כאן דנאסר שחיטתו מחמת ששחט במקום ששו"ב אחר מעיר אחרת שחט שמה אשר איסורו לא נודע לכל וי"ל דמטעם זה לאחר שהותרה התקנה כל השוחטים כשירים כמבואר ביו"ד (סי' א') ע"ש באחרונים שכתבו מזה ולכן להעביר השו"ב ולאסור שחיטתו אין לנו אבל משיג גבול מיקרי אך אם בני הישובים מהדרים דוקא אחר שו"ב אחר הנה לזה צריך לבאר כללים בזה דהנה ידוע פלוגתת הראשונים אם בני העיר יכולים לכוף הרוב למיעוט בדבר הנוגע לממון אך העולה מרוב גדולי האחרונים דבדבר שישנו רק מגדר מלתא (אבל) [אפי'] לא בדבר מצוה רק לתקנות בני עיר יכולים הרוב לכוף את המיעוט אפי' בדבר דאיכא פסידא להאי ורווחא להאי וכ"כ המשא מלך ז"ל וכ"כ לי מו"ח ז"ל שכן הלכה וכן נהגו אך כ"ז בעיר אחת אבל ב' ג' או ד' הקהלות שהמה בעיר אחת אם תקנותיהם נעשו תמיד עפ"י רוב הממונים מכל הקהלות אזי לקהל אחד נחשבו ויכולים הרוב מקהלות לכוף לקהל האחרת דכעיר אחת דמי כן העלה להלכה בס' הנ"ל אבל אם כל קהל הוא ממונים בפ"ע אפי' בעיר אחת אין יכולים רוב הקהלות לכוף הקהל האחרת והנה לפ"ז אותן הישובים שבכפרים אם אינם משותפים בתקנותיהם והמה שייכים לעיר שעומדת סמוך להם ורק מחמת שהמה רחוקים מעירם כולם יחד כפרים הסמוכים שכרו שו"ב אחד בודאי המה כמו יחידים שעשו שותפות ביחד ומי שנשתתף עמהם א"י לחזור מהשו"ב ששכרו בשותפות כי גם סתם קבלה האידנא הוא לעולם ואינם יכולים לחזור אפי' אם מצאו אחר נאה מזה ועיין באריכות מזה בי"ש חולין ובתשובה [ואותם]

ששכרו מחויבים לשלם אך מי שלא נשתתף לא נתחייב במה שרוב בני ישוב שכרהו כי יכול לומר מי עשתם לשלוחים לשכור שו"ב כיון שאין להם ראשים וטובים שם בישובם שיהי' מתנהג עפ"י ומשום ששחטו עד עתה אצל השו"ב לא נשתעבדו לשחוט תמיד אצלו וא"ל כיון דשתקי הוי כמו שהסכימו דז"א דכיחידים דמי כל בני הישובים ואין שתיקה כהודאה רק בזט"ה אבל לא ביחידים ובודאי דיכולין היחידים להפרד ולקבל להם שו"ב אחר ואפי' הרוב [קבלו] בחר' אין היחידים שלא קבלו בחר' זקוקין כי אין דינם רק כיחידים ול"ש שהמיעוט נגרר בתר הרוב ואפי' בני האומנות אחת בעינן דוקא הסכמת כולם ובחבר עיר כידוע אבל יחידים בעלמא ל"ש בהו רוב ומיעוט כיון שאינם נכפפים זל"ז ואפי' אם נימא דלקבל שו"ב כופין רוב למיעוט אפילו בישובים כמו גבי ש"ץ ז"א חדא דלענין שו"ב נראה דאינו יכול לכוף זל"ז כי אין שייך כאן שום מגדר מצוה בזה ורק אפי' אם נימא דיכולין בני ישוב אחת לקבל שו"ב עכ"פ היינו לקבלו למקומם אבל ודאי רוב אינם יכולים לכוף להמיעוט שילכו לישוב הסמוך להם לשחוט שמה כיון שהם הולכים לשם דהרי בודאי המיעוט יכולים לומר לנו טוב לשחוט בעיר המצוי לנו יותר מישוב הלזה ושארי טעמים ולכן בודאי אינם נכפפים זל"ז לשחוט אצל שו"ב שרוצים הרוב ולכן בודאי יכולים לחזור היחידים שלא שכרוהו להשו"ב הראשון אך אם כל תקנותיהם עפ"י ממונים מרוב אותן הישובים ודאי כעיר אחת יחשבו ומה שעשו הממונים בתקנותיהם ושכרו להשו"ב גם היחידים לא יוכלו לחזור ובפרט אם נעשה בחרם שהמועטים נגררו בתר הרוב כיון שבקהל א' המה זה נלענ"ד ברור לדינא ולכן ידידי יראה נא בעין שכלו באיזה אופן הנהגתם כן יעשו כנ"ל והנה הגם שבהרבה דברים שכתבתי מחלוקת בין גדולי ראשונים ואחרונים מ"מ מה שראיתי רוב מסכימים כתבתי: ומה שכתבתי שאין השו"ב הב' חשוד היינו באם לא התרו בו אבל אם התרו בו שיאסר שחיטתו צריך הב"ד לשאלו ואם לא יאמר טעם ואמתלא הוגנת הוא פסול לעולם אבל אם יאמר איזה אמתלא הנראית לכם אין בידינו לאוסרו והי' שלום: סימן ט להרב החריף החסיד וי"א בש"ק מו"ה מענדיל נ"י האבד"ק באלינראד יע"א: מכתבו הגיעני אודות השו"ב שנתן הסכין בחזקת בדוק לשחוט ומעכ"ת הרגיש בו פגומה עד שהודה השו"ב שהוא פגם וליום מחרת אירע לו ג"כ מעשה כזה באותו הסכין ועוד דיין א' ראה כל זאת והשו"ב הודה כ"ז הנה מדינא נראה בכל הפוסקים דגם בפ"א אם החזיק הסכין בתורת בדוק לשחיטה ונמצא בו פגם שמעבירין את השו"ב הגם שהבאתי ראי' מדברי (הרמב"ן) [דרמב"ם] ז"ל [פ"ד מהי"ט ה"ט דאין מראין סכין לחכם ביום טוב] שבר"ן במס' ביצה (פ"ג עיין בחלק א' סימן ו' דבור המתחיל ומאי] שאין לפסול השו"ב בפ"א מ"מ בשנותו

באולתו כ"ע מודים שמעבירין אותו ובפרט שהעיד על קלותו שהי' מבולבל ממשתה ושמחה לכן טעה כי נטרפה דעתו א"כ הראה בזה קלותו כי הלא הי' לו לידע אז כי אינו שפוי בדעתו ולא לעסוק אז בסכין ולכן בודאי מדינא אסור אך כיון שנ"ל שלא הי' מוחזק בהרגשה שהרי לא הי' לו הודאה משו"ב ולכן י"ל עתה שלמד מחדש אצל שו"ב מומחה אם ינסהו בד"צ כעת בבדיקה יפה בסכין הרבה לראות אם הוא מרגיש ואם נמצא טוב ויפה בהרגשה אזי יעבירנו על איזה שבועות ויחזירו אותו בקבלת ד"ח אך כ"ז יעשו הב"ד במתינות וזהירות גדולה כי גדול המכשילה בעוה"ר ולדעתי ראוי שמעכ"ת יסע לסאניק ולצוות על השו"ב לבוא לפני הרב דשם וגם על הסירכות יזהירו מאוד שלא יקל במיעוך כלל כי הממעך בחזקה עונשו גדול והוא טריפות גמור ר"ל לא כמו ששמעתי איזה גדולים בעיניהם מקילים בזה כמבואר ברמב"ם ז"ל דכל ישראל קבלו עליהם לאסור אפי' מה שמותר מדינא דש"ס ולכן די בקולא זו שנהגו אבותינו במיעוך או קליפה עכ"פ בנחת כ"ז יקבל עליו השו"ב ואז אתם והבד"צ וה' עמכם תוכלו להתירו דברי ידיד' מחו' דב"ש:

סימן יוד רלידידי הרב המאה"ג החסיד המפורסם מו"ה ישעי' צבי נ"י העלער האבד"ק גורייא במדינת פולין: שאלה שו"ב התחיל לשחוט עוף וחתך העור ונגע בסי' והפסיק והחזיר העוף לאשה ואמר שתרנגולים שלו נקרהו ואינו יכול לשוחטו ואח"כ נתברר והודה שהתחיל לשחוט וחתך העור וגם נראה בסימנין שנגע בהם והטריף המורה שוב עבר השו"ב על התקנה שמאז עפ"י בד"צ וכל חשובי עיר שכל ריאה יובא להמורה והשו"ב אסור להורות ולהכשיר לבדו ואסרו באיסור אם לא יובא הריאה לפני מו"צ והשו"ב עבר ע"ז כן תורף השאלה: תשובה הנה בדין העוף לא יפה עשה מה שהכחיש אך עכ"ז יש לחפות עליו שידע שיעשה שאלה ויטרפנה המורה כמו צווארו מלוכלך בדם אך מה שעבר על התקנה בודאי שוב הוי חשוד לאותו דבר דא"נ הן אמת שראיתי בנ"ב מ"ק חיו"ד סי' א' שכ' דגבי בודק ל"ש חשוד לא"ד דלגבי אחרים נאמן ובשלמא בשחיטה אינו טורח בדבר לשחוט אבל בדיקה הוי כמו שאומר הריאה זו כשירה ואני נפלאתי הלא גם בבדיקה י"ל שלא טרח לבדוק וא"ל דהוי כמו נאבדה הריאה דזה אמר באופן הראשון ובפרט דלכתחילה אסור למסור לחשוד כזה לבדוק דאמרי' מסתמא לא יטריח לבדוק יפה ובודאי בנ"ד כיון דחשוד להאכיל מה שאסרו עליהם בני העיר בתקנה דהוי איסור כמבואר בנב"י ז"ל שם וא"כ כיון דחשוד ע"ז חשוד נמי שלא יטריח לבדוק כראוי ובפרט כמה דברים שאינם רק חומרות ואנחנו קבלנו לאיסור כמו ב' כיסים או חסר כיס בודאי א"נ ע"ז שלא יטריח עצמו לבדוק אחר זה כיון דדבר הנאסר מכח קבלה קל בעיניו

וחשוד עליו בודאי לא יטריח להוציא הריאה ולעיין ולפשפש כדרך שאנו נוהגין ונהי דבדיעבד כשר מכמה טעמים אבל חלילה למסור הבדיקה לחשוד כזה ובודאי מעבירים איתו וראוי להעבירו על חציפותו שהתרעם נגד הרב לעבור על תקנה וקבלה שקבלהו בני העיר עליהם אך הכל לפי ראות עיני הב"ד אבל עכ"פ על איזה שבועות מעבירין אותו וכמ"ש בפירוש בנ"ב תשו' הנ"ל: ועל ששאל אם מותר לאכול בעירם המובא מעיר אחרת מחמת שבקהלתם בודקין אחר סירכא בחצר הכבד ובקהילות אחרות אין בודקין לא ידעתי שום חומרא בזה דא"כ לא יאכל אדם בשר.

בשום מקום זולת מקומו דידוע שבקצת קהילות מחמירין באיזה חומרות כגון להיות להם מקולין ישראלים בלחוד ונאמן ובקצת קהילות אין להם חומרא זו ובקצת מקומות צריכים שני שו"ב או עע"ג להיות בשעת שחיטה ובדיקה ולהראות הסכין ע"י שני אנשים בכל שחיטה וקצת אין נוהגין חומרא זו וישראל קדושים בכ"מ ונזהרין לפי הצורך באותו מקום וכי בשביל זה נאסור להמחמירין לאכול מעיר אחרת הס שלא לדבר מזה ועיין בט"ז [סס"י קט"ו] גבי חמאה שכ' בשם או"ה שממקום שאוכלין חמאה של עכו"ם מותר להביא ולאכול במקום הנהוג איסור ששם לא שייך הגזירה כמ"כ בנ"ד י"ל שבקהלתם שכיח הדבר לכן בודקין משא"כ בעיר אחרת וכיוצא בזה מצינו לומר בכל החומרות כנ"ל: ועל מה ששאל בנידון השו"ב כי הוא לא שחט עבור בני עירו רק לבני הישובים סמוכים לעיר אך שקר בימינו כי הלא הרב התרה בו ונודע לכל שזה הבשר יאכלוהו בני העיר ולכן ראוי להעבירו עכ"פ על איזה זמן ובקבלת דברי חבר' כידוע ולהגעיל הכלים ולפי מה שמבואר בנ"ב הבשר אסור לבני העיר שקבלו עליהם בתקנה שהוא כמו נדר וההתרה שכתב שם בודאי ל"ש בנ"ד כי בשביל דבר מועט יבטלו התקנה שהוא למגדר מלתא ובאמת גוף דבריו שם צע"ג לבטל גדר משום סייג בשביל הפסד ממון אך בנ"ד ודאי אסור להתיר התקנה משום דבר קל להגעיל איזה כלים ולאסור כ"ח הפסד מועט מאוד אינו כדאי לבטל תיקון למגדר מלתא אך י"ל דעל הטעם לא תקנו כמו הנודר מבשר ועייו באו"ח לענין טעם בשר במנהג מר"ח אב והי' שלום: סימן יא שאלה ע"ד השו"ב שערערו עליהם בני העיר שקבלו ע"ע בכתב באלה ובשבועה שלא יקחו יותר משכר הנקצב להם ונודע אח"כ שלקחו מהקצבים איזה ליטרות בשר מכל בהמה ושארי דברים והשו"ב אמרו מחמת שפ"א לא נתנו להם החק הקצוב להם נתבטלה השבועה וכל הכתב שנעשה אז ע"כ תורף השאלה: תשובה הנה מתחילה נחקורה הקבלה שכ' בה בזה"ל באם ח"ו יתברר עפ"י ד"ת שעברנו על איזה פינקטין הנ"ל אז אסרנו ע"ע בנדר בלי התרה האיש העובר להיות שו"ב דפה לעולם עכ"ל דלכאורה הוא בדרך נדר ושבועה

וזה אינו נדר שאוסרים ע"ע להיות שו"ב פה וזה הוי דבר שאין בו ממש ונדר לא חל על דבר שאין בו ממש וגם לא אמרו בלשון שבועה ולומר דהוי כמו יד דרצונו לאסור ידיו דבנדר שלא מרצונו אין אומרים דהוי כאלו אסר ידיו וכמבואר בס' בני יעקב בארוכה אך באמת זה הוי שבועה ממש כמבואר בתשו' מהר"מ אלשקר סי' ע"ח וז"ל שאלה יורנו אאמ"ו מה משפט האומר בנדר שלא עשאו כך וכך ועשאו אם חל הנדר או לא.

תשוב' כבר נשאל הרמב"ם ז"ל על דבר זה וז"ל השאלה שאל אותו על אדם שאמר נדר שלא אוכל או שלא אשתה וכיוצא בזה אם יתחייב בדבר זה כמו נשבע או לא והשיב לא יתחייב בדבר זה כלל לפי שלא אסר ע"ע בלשון איסור ולא נדר בדבר הנידר ר"ל שיחמר ה"ז קרבן או חרם וכיוצא בזה והכתוב אומר איש כי ידור נדר לאסור איסר שיהי' הנדר כשיאסור אבל לשון נדר בלבד אינו דבר אבל אם הי' הנודר ע"ה פותחין לו פתח ממ"א כדי שלא יקלו בנדרים עכ"ל אלמא דאלו אמר והזכיר איסור אסור וכ"כ הש"ך יו"ד סי' (ר"י) [ר"ו] ס"ק ט' עיי"ש אלמא דזה הוי איסור וגם כי אפי' נדר בלשון שבועה או איפכא אין מקילין בו כמבואר ביו"ד.

שנית צריך לעיין כיון שקבלו כל השו"ב ונפטר א' מהם אם מחויבים האחרים לקיים השבועה הנה לפי המבואר בכמה מקומות אם אין א' זקוק לחבירו הוי כמו נשבע כ"א לעצמו אך יש פנים לומר דכיון דמת א' מהם העבודה כבד עליהם נתבטל הפסיקה הראשונה אך גם זה אין לו מקום דכיון דעמדו מסתמא הפסיקה הראשונה קיימת כמבואר גבי פועל בכ"מ בש"ע ומה שטענו שבאמת לא נתרצו ובטלה הפסיקה זה יתבאר לפנינו אי"ה ג' יש לעיין אם בטענות השו"ב שאמרו שהקהל עברו במה שלא שלמו להם והקהל אומרים שלא תבעו השו"ב להם לעולם וגם אינם מאמינים שלא פרעו להם הנה בודאי תנאי הקהל הוי בקום ועשה ועי"ז קבלו השו"ב עליהם השבועה וממילא אם השו"ב טענו שלא נתקיים התנאי בקום ועשה צריך הקהל ראי' לברר שקיימו ופרעו כתנאם ואם לאו לא עברו השו"ב שבועתם ודומה למקדש בתנאי אעשה לך דלדעת הר"ן בשם [החולקים על] הרמב"ן ז"ל [בקידושין ד"ס] הוי כא"י אם הלויתני ובכאן לכ"ע אוקי גברי היינו השו"ב אחזקת כשרות שלא נפסלו בעברם על שבועה והנאמן של הקהל בודאי הוא נוגע בזה כאשר ידוע לכל והן אמת דהשו"ב לא כן עשו דהי' להם להודיע לאנשי הקהל כי ההופקד ע"ז לא שילם להם אך מ"מ בעבור זה לא עברו על שבועה והנה י"ל דהקהל לא נתחייבו רק אם יתבעו אותם אבל כ"ז שלא תבעו אותם לא נתחייבו לשלם וא"כ כיון שהקהל לא עברו תנאם ממילא השו"ב עברו על השבועה כיון שלא נתבטל התנאי אך ז"א דנהי דלענין הנשבע לפרוע פטור משבועה כ"ז שלא תבעו אותו

אבל בפועל בודאי חייב לפרוע תיכף בלי תביעה כמבואר בב"מ (דף קי"ב ע"א) וז"ל הש"ס המחהו אצל חנוני אינו עובר עליו איבעי' להו חוזר או אינו חוזר רב ששת אומר אינו חוזר רבה אמר חוזר אמר רבה מא"ל מדקתני אינו עובר עליו מיעבר הוא דלא עבר הא מיהדר ור"ש אמר מאי אינו עובר אינו בתורת לעבור עכ"ל אלמא דכיון דקתני אינו עובר משמע אבל חיובא איכא ואפילו ר"ש מודה בזה דל"ש תירוצא דר"ש בזה יעיי"ש וא"כ כיון שמחויבים ליתן ולא נתנו עברו על התנאי נגד השו"ב וממילא בטל שבועות השו"ב ואפילו בלא הוכחה מש"ס הנ"ל בנ"ד לכ"ע לא עברו השו"ב דנהי דנימא דדעת אנשי הקהל הי' אם יתחייבו ליתן היינו עפ"י תביעה מ"מ חיוב השו"ב בשבועה לא הי' רק אם יתנו להם ואם לא יתנו יהי' מאיזה טעם שיהי' בטלה שבועתם דמה לי בזה בחיוב אנשי הקהל המה לא נשבעו רק ע"ד שיתנו להם בזמנם.

אך המעיין בהכת' שנעשה ביניהם שכ' שם בזה"ל ובאם יעכבו מליתן דמי השבוע הנ"ל שמונה ימים אזי יפטרו השוחטים מכל הפונקטין הנ"ל רק יקבלו דמי השחיטה כפי שלקחו מקודם עכ"ל ולשון זה אינו מובן יעכבו מליתן הל"ל ואם אנשי הקהל לא יפרעו אך הענין היא דלא המה הנותנים להשו"ב רק עפ"י נאמן הקהל שהוא לוקח מקופת הקהל ומשלם להם והמחוהו אנשי הקהל להשו"ב אצל נאמן הקהל הנ"ל ולזה נכתב אם אנשי הקהל יעכבו מליתן א"כ הוי התנאי בשוא"ת דכ"ז שלא יעכבו בשוא"ת לא יוכלו השו"ב לבטל והמה אומרים שלא עיכבו בשום פעם בודאי עברו השו"ב על השבועה אך במה שאומרים השו"ב שכבר צעקו שלא ניתן להם כפי הכתב ורוצים לבטל הכתב הראשון והשבועה ולפי הנראה שאנשי הקהל מודים בזה שלא ניתן להם כפי הכתב וא"כ נתבטל הכתב הראשון ונהי שאנשי הקהל אומרים שנתפשרו שישאר הכתב הראשון בתוקפו מ"מ השבועה הראשונה נתבטלה כיון שלא נזכר שבועה באחרונה ולכן אם לא לקחו מהקצבים קודם פסיקה האחרונה נהי דעשו שלא כדין אבל על השבועה לא עברו ולכן לדעתי השו"ב כשירים בלא פקפוק רק לעשות עצהיו"ט נכון וראוי שהב"ד ואנשי הקהל הראשונים יתירו השבועה שעד"ר כיון שהוא לד"מ כידוע שמועיל התרה וגם יכריזו ברבים שיתנו דעתם שמסכימים להההיתר ולאח"כ אפי' אם המיעוט ימחו אין בהמחאתם כלום.

ועתה אבוא לפלפל קצת בדבריו שכ' לתרץ קו' הט"ז [בח"מ סי' ע"ג] שהקשה אסמ"ע ז"ל דלדבריו דאינו חייב בשבועה לפרוע רק אם המלוה תובעו וק' (מסי') [מסעיף] הסמוך דבשטר שזמנו לשלם בשבת ז' בניסן שצריך משכון וק' דל"ל לחלל שבת במשכון הא ודאי אין אדם תובע בשבת ותירץ מעכ"ת דאיירי בידוע שיהי' שבת בז' בניסן דאל"כ הוי

שבועה בטעות ע"כ ובאמת בתשו' הרא"ש ז"ל שממנו נובע דין זה כ' להדי' דאיירי בלא ידע שיהי' בשבת יעו"ש ובאמת גוף דברי (ר"א) [רא"ש] ז"ל יפלא בעיני דמשמע הא אם יודע שיהי' שבת השבועה אינו חל לעבור אפריעה בשבת והוא נגד דברי עצמו שכ' כלל י"א דשבועה חלה על איסור דרבנן ומזה נראה דלא פסק שם כלל י"א דשבועה חלה על דברי רבנן רק לענין קרבן או מלקות אך אין כופין לקיים השבועה וכאשר כ' הב"ח ביו"ד סי' רל"ט אך זה ק' על הב"ח שם שכ' כן גם דעת הרשב"א והרשב"א בתשו' כ' דכופין לפרוע אך הרשב"א גופא מסיים למעשה צ"ע והנה בגוף קו' הט"ז משטר שזמנו בשבת והוא מתשו' הרא"ש ז"ל לק"מ דהנראה שם שלא הי' חייב ליתן לו רק שחייב עצמו ליתן ביום ז' בניסן שאיקלע בשבת מנה ומתוך זה רצה המחויב לפטור כיון שאותו יום איקלע בשבת ופטור שוב פטור לגמרי וע"ז כ' הרא"ש ז"ל דכוונתו שבשבת יהי' פרוע אבל החיוב מתחיל מקודם לשבת וא"כ ל"ק קושייתו דלא יתבע לו הא אם לא ישלם לו אז באמת פטור כאומר קונם על ככר לאוכלו היום ועבר אותו יום שפטור וא"כ ע"כ צריך לתבוע בשבת כדי שלא יפקע חובו דבמקום פסידא מותר ומש"ה ניחא דהרא"ש ז"ל כ' על נשבע סתם אם לא פרע ע"ש ישליש משכון ולאח"כ שנודע לו שנשבע לפרוע במזומן לא סיים מה יעשה אם לא פרע בע"ש ולפענ"ד בכוונה השמיט זהדלדעתו בכלל י"א צריך לקיים השבועה ולעבור אדרבנן אך מ"מ קשה הי' לו לעשות מעשה וכדברי הרשב"א הנ"ל לפיכך השמיט זה.

גם מ"ש מעכ"ת דבידע בשבת הי' כוונתו שיתחייב בלא תביעה דמסתמא לא יתבע המלוה בשבת וזה אינו מובן דהא באמת השבועה קאי אקודם שבת ובמלוה גם לאחר השבת וא"כ ודאי כוונתו אימתי שיתבע לדברי הסמ"ע אך בלא"ה מתרץ התומים (שם) בטוב טעם אם תובע קודם השבת הוי כתובעו בשבת ומצאתי ראי' לדבריו מדברי תשו' הר"ן ז"ל [סי' נ"א] גבי נדר לצאת מביתו קודם השבת יעו"ש ודו"ק: סימן יב אודות השו"ב

ר"ז אשר מבוארים מעשיו ממעל לגליון לא ידעתי מה זו שאלה הלא דבר פשוט כיון שהעידו שני עדים שרצה להאכיל טריפות ולהאכיל הבהמה שראו בהדי' שהיא טריפה בודאי אסור לאכול משחיטתו ואם הי' אומר טעיתי או שוגג הייתי מאיזה טעם יש מקום להקל באיש המוחזק בחזקת כשרות אבל באם אינו נותן שום אמתלא לשגגתו או לטעותו בודאי הוא מזיד גמור ובכל התשובות המקילים הי' הטעות יוכל להאמר אבל להכשיר טריפה בלא שום טעם ואמתלא כלל כולם מודים שאסור לשחוט ובפרט בעוד הרבה קלות וע"א בשתיקת הבע"ד דעת הראב"ן ז"ל בסי' כ"ז שהוא פסול לכל עדות שבתורה ולפי מכתב הזה שנודע קלותו לעין כל בודאי אין מהפכין בזכותו לומר שהי' שוגג או

מוטעה וא"ל דלאח"ז נתקלקל דהרי לפי הדברים שלמעלה הוא רשע מרחם אמו ואין כדאי להשיב ולפלפל ע"ד כאלו כי אין בזה פלפול וחמסי על הרבה גדולים שפלפלו בענינים כאלו בשיטות חמורות בש"ס אם נאמן לומר טעיתי או אם פ"ד וכיוצא הרבה ובאמת אין בדברים אלו רק לפי ראות הב"ד וע"ז נאמר ועמכם בדבר המשפט ולכן אני אומר בקצרה שאם אמת כפי הכתב למעלה מעשה השו"ב ר"ז בודאי שחיטתו אסורה כנבילה וטריפה גם הרב הנקרא ר"א פ' אשר השיג גבול הרב האב"ד וגם אינו בקי כלל בהוראת או"ה בודאי ראוי לגרשו ואסור לנהוג בו כבוד ואדרבה מצוה לפרסמו כמבואר בש"ע ח"מ וביו"ד כן הוא האמת לדעתי והשומע ישמע:

סימן יג לעדה הקדושה יראי ה' דק' פ' בא לידי מכתב אשר נעשה בימיכם תועבה שקבלו לשו"ב אשר אסרוהו גאוני מדינתינו וגם חכם הכולל עוד רעה נוסף שקבלו לאיש א' שמו אינו נקרא בשם ישראל וכי הוא מקרב לצד אנשי נגדו הנה ידידי לפי הנשמע אתם עדה קדושה יראת ה' בתוככם בינו נא אשר לפניכם כי רוצים להדיח אתכם מאמונתינו הקדושה ולהפר חוקי משפט כאשר דרך כת החדשה ומי יודע מה יצמח מזה] אם לא תשקדו על הרשעים להפר עצתם ותאמצו בכל כחכם לבטל פרח מטה זדון ולא תאכלו משחיטת רשע הנ"ל וגם את הנקרא בשם רב בטעמפיל תגרשו בחוזק יד וה' עמכם להכניע אויביכם והי' בזה שלום והצלחה ותאשר בדרך וטוב לכם ושלום כדברי ידידם:

סימן יד ה' ויקרא תרכ"ו להרב הג' מו"ה אברהם תאומים אבד"ק זאלישטשיק: הנה לפי הכתבים הלוטים פה אין רשאין לשחוט בלי תשלומין להרב קצבתו המבואר והעובר אסור שחיטתו כמו עובר על חרם הקהל המבואר ביו"ד (סי' א'] וגם אסור לקבל שו"ב אחר אם לא נמצא פסול בהשו"ב הנשכרים מכבר בתוך זמנן או לעולם לפי מנהג מקום שו"ב הנשכר שם וגם היושבים מעבר לנהר תקנת הקהל עליהם כמבואר בר"ן מגילה בשם הירושלמי דאם נתמנו על עסקי הקהל מה שעשו במא"ה וזט"ה מעשיהם קיימים ולפ"ד הרשב"א בתשובה סי' תרי"ז] א"צ ז רק להוציא דבר הקדש יעו"ש וגם מה שעושים רוב היחידים מבע"ב דבריהם קיימים כמבואר בתשו' מהרי"ו ולכן כיון שאנשי עבר הנהר כפופים תחת חשובי העיר אם לא מיחו אינם יכולין לעבור על תקנת הקהל זולת אם ירצו מעתה להפרד מהעיר יכולין להפרד אך האופנים המבוארים בשו"ת הספרדים אימתי יכולין לפרוד זמ"ז וקצת מובא בח"מ אך לזה צריך ב"ד ולכן כ"ז שאין נחלקין עפ"י ב"ד המה לאחדים עם בני העיר ואסור לקבל שו"ב אחר שלא ברשות הטובים דהעיר או עפ"י שיראה טעם בדבר וגם אסור להם לשחוט בלא שכירות עבור הרב נ"י כפי התיקון:

סימן טו ליראי ה' ת"ח חשובי עיר ולהנגידים רוזנים דק' טארנפאל יע"א: הנה הקול נשמע שהמחזיק המכס מבשר כשר והאקציז השכירו להשו"ב את המכס שהשו"ב בקהלתכם יקבלו המכס וזה היא ריוח הרבה בהכשירות כי יש ע"ז שוהל פונד וגם באקציז ריוח גדול אם יהי' כשירות כידוע ולזה באתי להזהיר אתכם שתראו לבטל הדבר הזה כי הוא איסור גמור כמבואר בכה"ג בהגהות ב"י ס"ב סי' י"ח ומביאו הפמ"ג [שם] ולאשר שבטחתי ביראת ה' אשר בקהל הקדוש הזה שתשמעו לדברי לא מנעתי מלהזהירכם ואם לא ישמעו השו"ב לדברי ויחזיקו באולתם רשאים בני העיר לקבל להם שו"ב אחר שלא יהי' לו שום נגיעה והנה לא כתבתי זאת לגיסי הגאון אב"ד דקהלתכם מטעם הכמוס והי' בזה שלום: סימן סימן טז לכבוד ש"ב הרב הגאון נ"י ע"ה פ"ה המפורסם מו"ה יצחק אהרן איטיננא אבד"ק פרעמיסלא יע"א:

הנה בגוף הדבר בודאי אין אני מתיר מה שאסר הרב הקדוש נ"י ואינני רוצה כלל לומר דעתי בזה אך שלא יאמר מעכ"ת כי אינני חושש להשיבו ח"ו אגלה אזנו שעיינתי בדבריו וצ"ע טובא באיזה מהם א' מדוע לא חש מעכ"ת דבחשוד על עריות כשר לשארי עדות וכאשר פסק הרמ"א ז"ל בח"מ [סי' ל"ד] וכ"כ הח"מ [סי' מ"ב סקי"ד] דרק חשוד לעדות עריות דחשוב חשוד לא"ד ומדרבנן וכ"כ הב"ש [שם סק"כ] והנה בס' המקנה סי' מ"ב כתב דהרז"ה ז"ל וסייעתו מיירי רק בקול יוצא וחשוד לא ביחוד דביחוד פסול עכ"פ מדרבנן ותמוה לי טובא איך אשתמיט מקדושת תורתו דברי הנמוק"י [פ' ז'ב] שהביאו הב"ש ז"ל (שם] שכ' אפי' שאיסור יחוד מה"ת מ"מ לית בי' לאו מפורש הרי שאפי' למ"ד יחוד אסור מה"ת כשר לשארי עדות וכ"מ להדי' ברא"ש [פז"ב] וכ"כ בהדי' הר"ן ז"ל בחי' סנהדרין וכ' הטעם משום דלא משמע לאינשי איסורא וכ"פ מרן הב"י ז"ל בספרו הארוך [בח"מ סי' ל"ד] אך י"ל מש"ה לא הביאו מעכ"ת משום דהב"ח כ' לחלוק על דברי הרמ"א ז"ל משום דברי המרדכי יע"ש וגם שלכתחילה אין למסור עדות לחשוד אך לפסול גברא דכד"נ דמי' לרש"ל ביש"ש ובתשו' ל"ג] לא פסלי' לי' לגברא (אך באמת גם להב"ח ז"ל דוקא ממון א"מ בעדותן די"ל קים לי כהמרדכי וכמבואר בכה"ג אבל בדבר איסור בודאי חשוד לדבר קל אין חשוד לדבר חמור הגם דכבר כתבתי דבבדיקות כמה דברים שאנו מחמירים והפר"ח כ' שהוא מנהג טעות וראוי לבטל מ"מ אנן קבלו עלי' כדברי הת"ש ז"ל וא"כ בכה"ג א"נ שו"ב קל כזה אך י"ל דדברים כהאי לא צריכי לחוש דלא שכיח) ובפרט דלזה דלא נפסל מחמת חימוד ממון לכ"ע נכשר בקבלת ד"ח ותו אם היו נשים רבים מקלינן כמבואר ברמ"א ז"ל [באה"ע סי' כ"ב] כ"ז יש מקום להכשיר ועכ"פ למה לא הביאו מעכ"ת כ"ז גם מ"ש להכשיר עדות שלא בפניו מהרש"ל ז"ל [בתשו' י"א ול"ג]

ס"ל דבשו"ב לפוסלו בעי' דוקא בפניו ובדיעבד אינו עדות וכנ"ל שהרמ"א ז"ל בתשובה [סי' י"ב] פסק כן והרבה האריך בזה בנ"ב [מה"ק סי' ע"ב] ומהרח"ש ז"ל באריכות גדול והרבה יש לפלפל בזה ועפ"י דין יכולין להכשיר כידוע למבין אך אני לא באתי לחלוק על הרב הנ"ל ובודאי כתורה אסרו וגם מה שמשיג גבול אחר בזה יפה כ' מר אביו ז"ל וגם אני פסקתי כן כ"פ אך יש לו להשמט שעשה עפ"י ב"ד שלו וכאשר כתבו אלי הצד של השו"ב שכדין עשו ולכן אין לנו להשען רק ע"ד הרב הנ"ל הסמוך לאותו מקום ואין בזה רק מה שעיניו רואות את כל זה כתבתי להודיעו שחביבים עלי דבריו וקריתי ושניתי והי' בזה שלום: סימן יז להרב המאה"ג כו' מו"ה מאיר נ"י אבד"ק בורשטין יע"א: אודות השו"ב ששחט קודם נטילת קבלה בודאי שחיטתו אסורה ואין חולק בזה ורק בחו"י [סי' קע"ה] מתיר לצורך חולה וכדומה אבל בל"ז בודאי שחיטתו אסורה אפי' אם נתברר שיודע בטיב וא"כ בנ"ד שמעכ"ת התרה שלא ישחוט ועבר ושחט ולא נבדק כלל אם הוא יודע גם עתה בודאי שחיטתו אסורה אפי' אם יעמדו בשעת שחיטתו וכמבואר בת"ש ז"ל ובשארי אחרונים ואביו שהתיר הבשר שנתבשל ראוי להעבירו על איזה זמן לפי ראות הב"ד שהתיר טריפות גמור כי תקנה ות' קדמונים שלא לשחוט בלא קבלה ולכן ראוי להעבירו על איזה זמן לפי ראות עיני הבד"צ ואם השו"ב יסע לביתו ויביא עמו קבלה אעפי"כ אסור להתמנות שם בעירו לשו"ב כיון שפקר נגד הרב חייב נידוי כמבואר גבי טבח שלא הראהסכינו לחכם ואיך שייך לקבל בעיר שו"ב שחייב נידוי אך אם יתחרט ויקבל נזיפה לפני בד"צ שבעירו ויתן קנס כאשר ישיתו עליו יכולים מעתה הבד"צ לקבל מעתה בקד"ח: סימן יח להרב מו"ה אנשיל אשכנזי בק' קאלמייא יע"א.

נידון השו"ב שחתמו על כתב באיזה אופנים ולא נשמע שום חרם ורק איזה מאנשי הקהל הבליעו בתוך הכתב ח' בערמה והשו"ב לא ידעו מזה ובשעת הקריאה לפניהם לא נקרא כלל ח' ויש עדים ע"ז שהשו"ב לא ידעו שנכתב בו ח' בודאי השו"ב יכולים לחזור מהכתב ופטורים מח' ורק שארי חיובים שקבלו ע"ע לא ידעתי ולא הודעתני במה נתחייבו ובאיזה לשון נכתב אם קנין אך תוכן הדבר דאם רוב מנין ובנין העיר ות"ח מסכימים לא יוכלו המועטים לעכב מלפרוע להם כאשר עד הנה ואסור לשום שו"ב אחר להשיג גבולם כ"ז נראה לפי מכתבם אך אינני מחליט להלכה בדבר מחלוקת ומי יודע דברי צד הב' ולכן מוטל הדבר על הרב המאה"ג אבד"ק כי הוא צדיק וירא ה' הולך תמים והי' שלום: סימן יט להרב החסיד המפורסם יצחק מענדיל בק' לעלוב.

מכתבו הגיעני ע"י בנו הרבני החסיד המפו' מ' אלטר והשבתי אז בקצרה וגם עתה אין להאריך בדברי השו"ב כי האמת עד לעצמו ואם באנו לפלפל הרבה אריכות בזה בכל

פרט ופרט אך כעת מוטרד אני ואינני יכול להאריך בפלפול שלא לצורך ומקודם נקדים עפ"י דינא דש"ס ופוסקים מה דינו דשו"ב זה.

עדות ראשון שהעיד עליו שגנב ביער עצים של יהודי המונח שם ז"א כלום דהא לא הוי רק ע"א דאינו כלום וגם דלענין שו"ב גנב כשר להשו"ב זולת להרמב"ם ז"ל אך לא באקראי רק בג' פעמים וגם סגי תשובה כ"ד כמבואר בת"ש ומה ששחט אווזא ולא אמר דבר ולאח"כ אמר שהיא טריפה בשביל זה אין לפוסלו דיכול לומר אמתלא לדבריו ולתלות בשכחה וכיון שלא יצא מידו בתורת כשירה אין להעבירו רק די בקד"ח וכמבואר בי"ש חולין ובתשו' מהרש"ל ז"ל ומה שהטריף התרנגולת והבחור השליח שעמד אצלו בשעת שחיטה אמר שלא בדק כלל הסכין לא קודם שחיטה ולא לאחריו ומעשה הי' שהיו שני סכינים על השולחן לפניו בשעה שהלך לשחוט בזה ודאי אינו כדאי לפסלו די"ל מתחילה הי' נראה לו שבכשר שחט ואח"כ נזכר שבפגום שחט לכן הטריפוהו הגם שכל אלו המעשיות המה מכוערות מאוד מ"מ לפוסלו בשביל זה א"א עפ"י דין ומה שהודה מעצמו שגנב ידוע שאינו נעשה פסול עפ"י עצמו ומה שאמר על הכבש שהטריפו הרב והשו"ב אמר מקודם שאין חשש הנה באמת א"י טעם הרב למה הטריפוהו אך מסתמא הי' איזה ריעותא אבל השו"ב שלא ידע מהריעותא אמר לפ"ת שאין חשש כללו של דבר שמדין אין לפוסלו לשו"ב הזה רק בקד"ח די לפי ראות הבד"צ אך בודאי יכולין בני עיר אפי' מועטין לומר אין אנו רוצים לפגל נפשינו משו"ב הלזה הקל וחשוד על הגניבה ועיין במהרש"ל ז"ל בי"ש ובתשובה שכ' בהדי' שאפי' מועטין יכולין לומר א"א רוצים לאכול משחיטתו ורק בחייבי ממון מחייב שם מהרש"ל ז"ל אבל לקבל שו"ב אחר ולשלם לשו"ב הישן כפי מה שנתחייבו לו בני מתא בודאי אין כופין להם לאכול משחיטת קל כזה ובאמת לדעתי אפי' מממון פטורים דאיהו דאפסיד אנפשי' בכל אלו המעשיות ואומן דמתא מותרה ועומד ויכולין להססיו מאומנתו כן הדין לפענ"ד ברור עפ"י ש"ס ופוסקים ואין להאריך כי עיקר דין זה תלוי בראות עיני בד"צ וישר ולזה לפענ"ד להשקיט הריב שהשו"ב הזה יקבל ד"ח בפני בד"צ שיזהר וידקדק מעתה וגם יורידוהו איזה שבועות משו"ב ואחר קבד"ת יחזור לאומנותו אך א"א שלו לבדו יהי' הנאמנות בשו"ב רק עוד שו"ב אחד יספח עמו ובני העיר ישלמו לשניהם ואז יהי' שלום ומי שרוצה יאכל משחיטת השו"ב הנכון בעיניו אבל מדינא כשרים שניהם והי' שלום: סימן כ להרב המאה"ג החסיד כו' לשלת היוחסין בנש"ק כש"ת מו"ה אברהם חיים אבד"ק לונסק יע"א.

מכתבו הגיעני ושאלתו שיש בעירו ב' שו"ב יראי ה' באין שום פקפוק עליהם מכמה שנים ועתה פתאום קמו איזה יחידים פרטים והביאו להם שו"ב בלא רשות הרב ובד"צ הממונים להוראה והוא שו"ב בלא בדיקת סכין מחכם העיר והב"ד. שאל מעכ"ת מה דינו של השו"ב הזה: תשובה הנה פשוט ששו"ב זה רשע מכמה טעמים אחד שמשיג גבול השו"ב שמכבר והאיך יאמינו לשו"ב שמקרי רשע ויותר מזה מבואר בח"מ [סי' רל"ז] גבי מלמד שנקרא רשע בשביל שמשיג גבול מכ"ש הכא שגזל ממון חבירו שנקרא רשע והאיך מותר לרשע להיות שו"ב וגם ידוע שלא יצטרכו לבדיקת חכם בשביל שממנים עתה יריאים אבל רשע הזה בודאי אסור לשחוט בלי בדיקת חכם ומחמת גודל חציפתו פוסלין אותו לכל ישראל.

שנית הא מבואר ברש"ל ז"ל דלענין ממון אפי' יש רינון על השו"ב אין יכולין אפי' כל בני העיר להעבירו עדי ישלם שכרו כפי המנהג יעו"ש ביש"ש ובתשו' וא"כ לפי מנהגינו שאין מעבירין שו"ב ממקומו אם לא שנמצא עליו פסול וא"כ כיון שזה שכרו לשחוט ולקבל שכר מבעה"ב ששוחטים אצלו ודאי שו"ב הבא לשחוט בעירו צריך להחזיר מה שהשיג גבול ואסור לשו"ב אחר להשיג גבולו אפי' ברצון כל הקהל להעבירו וממילא העובר ע"ז נקרא גזלן וחשוד לא"ד מפני תאות ממון ולכן שחיטתו נבילה והאוכל משחיטתו כאוכל נבילה וכן מבואר בתשו' מהגאון בית אפרים דכה"ג הוי חשוד לא"ד והי' שלו' דברי ידידו דוש"ת ח"י טבת תר"ל: סימן כא להרב המאה"ג מו"ה ישראל אבד"ק הארדניצא ברוסיא, מה שבא לחוש לצאן הנקחים מעכו"ם עדר יחד והוא כמה שנים בתוך העדר אשר נקבצו אבות ובנים ומסתמא כן גם עתה בעת שחיטתן ביום א' ניחוש שמא המה או"ב לדעתי נראה הגם דאין לומר כאן התיקון נכבשינהו דניידי כיון דכמה אמהות היו וכפי ערכם צריך להשאיר שלא לשוחטם ביום א' משום איסור או"ב דס"ס אם הנשארים המה האמהות כבר נשחטו בניהם היום ואם המה הבנים אסורים לשחוט היום שכבר נשחטו אמותיהם וזה א"א להתוודע אצל עכו"ם לכן כיון דעכ"פ מדאו' מותרים דבטלים ברוב ורק מדרבנן אסורים ובדרבנן א"צ לחוש לדבר רחוק כזה דיש כמה ספיקות דבודאי שכיח בעדר שהמה יחד כמה שנים שמתו ונטרפו ונשחטו ג"כ ותלינן דזה נפל ולכן אין חשש בזה אא"כ נודע בודאי שישנו אבות ובנים יחדיו בשעת שחיטה: סימן כב שאלה בשו"ב שהוציאו עליו קול שחשוד על העריות ונמנעו קצת לאכול משחיטתו והרינון הי' מריבה אחת שאמרה הלעז עליו: תשובה הנה בסנהדרין (כ"ו ע"ב) אי' וז"ל הש"ס אר"נ החשוד על העריות כשר לעדות אר"ש עני מרי ארבעים בכתפי' וכשר א"ר ומודה ר"נ לענין עדות אשה שהוא פסול כו' עכ"ל ופסק רש"י והרי"ף

כר"ש והרא"ש פוסק כר"נ וגם נחלקו בפירוש חשוד על העריות הרי"ף ורש"י פי' בא על הערוה והרא"ש ז"ל פי' רגיל עם העריות ומתייחד עמהם ומה שאמר ר"ש ארבעים בכתפי' היינו מלקות משום לא טובה השמועה ובש"ע פסק הרמ"א בח"מ (סי' ל"ד] דמשום קלא לא פסלינן כלל לעדות רק לעדות אשה ובשארי ענינים שיצא על עדים קול גניבה כתבו האחרונים כולם כדברי הרמ"א ז"ל שכשר והטעם פשוט שבעריות י"ל ארבעים בכתפי' דמלקינן לי' משום לא טובה השמועה א"כ לר"ש פסול דמ' בכתפי' ולר"נ משום דיצרו תוקפו כשר לשארי עדות ואפי' לרשב"א מביאו (אה"ע) (ב"י בח"מ סי' ל"ד] עכ"פ צריך קלא דלא פסיק וגם מבואר באה"ע (סי' מ"ו] דקול הוי שהוחזק מפי שנים ושאמרו ששמעו קול הברה דנשואין אבל בנ"ד דהקול בא מן ריבה אחת בודאי לא מהימנא אפי' לחוש לדברי' ואדרבא מבואר במ"א (נ"א) נ"ג סק"כ] דיחיד יוכל למחות מ"מ אם טען מחמת פסול אין יכול למחות משום פגם כן נמי הכא אין רשאים להחמיר ע"ע משום פגמו וכן מבואר ביו"ד שאין לחוש (לכ"ע) [לע"א] ולכן כיון שבש"ע אה"ע [הנ"ל] מבואר שאין לחוש כלל לדברי שטות הנ"ל בודאי השו"ב כשר והמבזהו עתיד ליתן דין והי' שלום: סימן כג שוי"ר לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה דוב בעריש אבד"ק קנעהיטש יע"א.

מכתבך הגיעני ולרוב טרדותי נשכח ממני רק אחיך הרבני המופלג הנגיד מו"ה יעקב נ"י הזכירני היום והנה גוף מכתבך אינו כעת לפני אך לדעתי שאלתך הי' באם תולין בסירכא העוברת ע"י מיעוך אם נעשה איזה מקרה שא"א לבודקו או מחמת חוזק הנפיחה נקרע העור כן תורף שאלתך לפ"ד והנה בעיקר הדבר דע לך כי מקדם מוחלט אצלי שבזה"ז אם נאבדה בלא בדיקה בפושרין טריפה והנה ידוע דברי הב"ח שכ' בסי' ל"ט ס"ק ה' וז"ל מיהו בנתמעכה במשמוש היד כשירה מדינא בלאבדיקה דלאו סירכא הוא כלל אלא דמחמרינן לבודקה בנפיחה וברוק דאי מבצבץ טריפה ואומרים דלא הוי ריר אלא סירכא ונתקה בכח במשמוש ולהכי לא מחמרינן כ"כ לבודקה במים דפושרין עכ"ל] והנה הלשון קשה טובא דל"ל למימר שתולין שלא מיעך יפה הא כאן רואין הנקב בפנינו טריפה רק באמת כוונתו דעפ"י הדין כשר בלא בדיקה דסירכא העוברת ע"י מיעוך ודאי אינו סירכא לקבלת חכמי אשכנז ז"ל אלא דמחמרינן לבודקה דלמא לא מיעך כדת רק בחוזק וזאת תתגלה ע"י הנפיחה אם יבצבץ נראה דלא טוב עשה המיעוך אך כ"ז לכתחילה מחמירין לבחון אם עשה המיעוך כדין אבל בדיעבד אין לחוש דמסתמא שו"ב ירא ה' ואומן מיעך כדינו ולכן אם נאבד בלי בדיקה כשירה ולזה לא סתר דבריו שבסי' ל"ז כתב הב"ח וז"ל בס"ק ג' מיהו בסירכא שלא כסדרן דטריפה מדין התלמוד אלא

דאנן נהגינן להקל במשמוש היד כדלקמן בסי' ל"ט אם נמצא נקב במקום הסירכא או בסמוך לסירכא לא תלינן לה במשמוש ידא דטבחא דדוקא בבועה שאין הבהמה בחזקת טריפה ע"י הבועה תלינן הנקב במשמוש ידא דטבחא משא"כ בסירכא שלא כסדרן דאין להוציאה מחזקת טריפה אלא בידוע שלא הי' שם נקב אבל בסירכה כסדרן א"נ סירכה תלוי' תלינן בטבח כמו בבועה עכ"ל ומדברים אלו משמע דאין מוציאין סירכה שלא כסדרן רק בראי' ברורה ואך באמת ששם איירי לענין לתלות בזה הטבח ולזה כשיש סירכה דכבר יש מקום לתלות שממשמש בחוזק כמו שיש לתלות ביד הטבח הנקב ה"נ י"ל איפכא דהנקב הי' מקודם דהסירכה כן דרכה ומה שנתמעכה הי' מחמת חוזק המשמוש ולא הי' המיעוך בנחת ומש"ה מס' טריפה וא"ל בכה"ג נשחטה הותרה ולומר דסירכה שמתנתקת לא מיקרי הוחל הטורף מחיים וכמ"ש הרשב"א בתשו' וא"כ נשחטה הותרה מ"מ כיון שעפ"י הש"ס טריפה ומיעוך קולא גדולה הוי כמו הוחל הטורף ואין להוציאה מריעותא גדולה מספ' אבל היכי שנאבדה הריאה ואין ריעותא לפנינו א"צ כלל לחוש דלמא מיעך בחזקה ולכן הבדיקה לחומרא כנ"ל וכן הסביר הפ"מ ז"ל [סי' ל"ט במ"ז סק"ו] בענין זה ולכן אם נמצא ריעותא שנקרע הקרום ולומר מחמת חוזק הנפיחה נקרע בכעין זה אמרי' אדרבא שנראה שהסירכה גרמה שנתלש הקרום והא שאזלה ע"י מיעוך הוא מחמת חוזק המישמוש אבל אם אקרי שנולד דבר המעכב הבדיקה כשר עכ"פ בה"מ וכן הורה הפ"מ [בשפ"ד סקל"ד] והגאון פ"ת [סי"ח וברא"פ סקקמ"ד] אולם כ"ז לזמן הראשונים שמיעכו בנחת ורק לחשש דלמא ח"ו מיעכו בחזקה הצריכו לכתחילה בדיקה ובדיעבד אין חשש בדבר כי מסתמא מיעכו כדין אולם עתה בזמנינו שקולפין הסירכה כאשר ראיתי מכמה שו"ב יראים ואומנים רק שאינה קליפה גמורה ח"ו רק לוקחים הסירכה ומנהלה בנחת עד מקום שפסק הקרום הנשטח על שטח הריאה ועפ"י דין הש"ע אין לזה מבוא להכשיר דאין לנו רק מה שהעידו רבותינו חכמי אשכנז ז"ל דאם מיעך אינו אלא ריר אבל ברואין קרום ממש הוי סירכא גמורה ומ"ש הגאון בפ"ת בשם דודו הגאון ז"ל [בס"ק קכ"ו] קשה ההבנה מאוד לצייר שהתחיל להתקרם על הריאה כמו שיראה למעיין בחוש אך הנח לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם ומסתמא גם קבלו חכמי האחרונים שגם סירכא כזה אינה מחמת נקב דסירכא גמורה לא היתה מתקלפת בנחת אך הלא בעינינו אנו רואין שכל הסירכות כמעט רובם הולכין ע"י מיעוך הרבה ובעיני ראיתי שממשמשין בכל קרום כמעט שעה אחת וכמעט שאין שום סירכא שלא ינסנה אם יסירה ולא יבצבץ והדבר הי' קשה עלי ושאלתי להאומנים יראים ואמרו לי שהמה מבינים מה שיבצבץ ולפעמים סירכא קטנה וכמעט אין בו די

עבודה להסירה והוא יודע שיבצבץ וסירכא גדולה שיש בה טרחא להסירה והשו"ב יודע שזה יהי' כשירה והיינו לפי מה שמרגיש בתחילת שרשה בהגשת היד ועיני ראו שכך הוא ושאלתי א"כ למה מסיר כיון שיודע שיבצבץ והשיב מפני הקצב שאינו מניח לו רק לנסות דלמא יסיר הסירכא ולא יבצבץ כללו של דבר דהאידנא מסירין כמעט כל הסירכות מפני הקצבים והעיקר הוא הבדיקה ולכן בודאי אם נאבדה קודם הבדיקה טריפה ודאי ואין לחלק לומר דאם השו"ב יודע שהוסרה הסירכא בנקל ולא הי' רק כריר נכשיר בנאבדה בלא בדיקה ואם הלכה ע"י טרחא נטרוף בלא בדיקה א"כ נתת דבריך לשיעורין וח"ו לומר כן ולכן אינני סומך ע"ז להתיר ומי שיש בו יראת ה' ואין לבו גס בהוראה יודה לדברי שבזה הזמן טריפה אם נאבדה קודם הבדיקה: סימן כד להרב וכו' מו"ה חיים מנחם מענדיל מו"צ רק' קעשינוב יע"א.

שאלה נמצא מראות פסולות ע"ג הריאה ונקלף הקרום והי' יפה ורק מחמת לקות הבשר נראו דרך הקרום: תשובה הנה התב"ש ז"ל מחמיר בזה וז"ל בשמ"ח סי' ל"ח ס"ק ט"ז עוד נ"ל פשוט דאם יש מראה טריפה על קרומי הריאה שלא במקום בועה או מוגלא רק במקום בשר וקלפו להקרומים והלכה המראה מהקרומים יש לאסור אע"ג דנראה דהמראה מן בשר הריאה באה שהיתה נראה כך דרך הקרומין (משמרת הבית) ולא הו"ל כ"א חסרון מבפנים דקיי"ל לא שמי' חסרון הכא שאני דקיי"ל לחז"ל דכה"ג לקותא הוא עכ"ל ותמה עליו בס' ב"א [ברא"פ סק"צ] דהא במשמרת הבית מבואר איפכא.

והנה במחכ"ת נעלם ממנו דברי הכה"ג בסי' זה ודברי הב"ח ששניהם כתבו דטעם הרא"ה ז"ל במה דכ' להחמיר באם הבשר נתקלקל ונראה דרך הקרום משום שנלקה גם הקרום וז"ל הכנה"ג בהגהת ב"י סי' ל"ח ס"ק כ"ב ואין ס' אצלי דלא נכחד זה מעיני הרא"ה והר"ן המביא דעתו ואף הם מודים דאין שום מראה פוסל בבשר הריאה אבל כוונת הרא"ה לומר דאין שום מראה פוסלת בבשר הריאה אלא דוקא כשהן בבשר הריאה ומחמתן בא שינוי מראה בעור הריאה אבל בצמחי ובועה שבה אין מראה פוסל בעור כיון שלא בא הלקות מחמת בשר הריאה אלא מחמת הצמחים והבועות וכן מצאתי להב"ח והיא דבר פשוט לדעתי עכ"ל והנה הכנה"ג גופא ס"ל דגם להרא"ה אינו כשר רק אם נתהפך הקרום למראה כשירה לאחר שנתרוקן המוגלא ואפ"ה בבשר הנלקה עד שנראה דרך הקרומים טריפה והנה כיון שהש"ע ורה"פ מסכימים להרא"ה ז"ל להכשיר גבי מוגלא ממילא עלינו להחמיר בבשר אם נראה דרך הקרומים הן אמת שי"ל מה דמקילין בנהפך למראה ריאה אחר שנתרוקן המוגלא ממנו הוא לא מטעם סברת הרא"ה ז"ל רק כי זה דבר פשוט כאשר כתב הרש"ל ז"ל ושארי אחרונים אולם הנראה מדברי מרן הב"י בש"ע דלאו

משום דבר פשוט כתב כן להכשיר במוגלא תחת המראה דאל"כ לא הוי כתב בלשון ויש מי שאומר ורק פסק בזה כהרא"ה ז"ל וכמו שמסיק בכנה"ג ז"ל וא"כ אם נהיגין כהרא"ה להכשיר מכ"ש לאסור נהגים כוותי' משום דכן קי"ל לחז"ל דאם נשתנה הקרום מחמת (העור) הבשר] פסול ומחמת מוגלא כשירה ולא נהי' פוסק לקולא כהרא"ה במוגלא ולא כמ"ה וגבי בשר נפסוק לקולא כמ"ה ולא כהרא"ה דע"ז נאמר כסיל בחושך הולך ולכן יפה פסק השמ"ח להחמיר ומה שנרשם בצדו מ"ה היינו ע"ז נרשם במה דכ' ולא הו"ל כ"א חסרון מבפנים דלשון זה נאמר במשמרת הבית להקל אבל בשמ"ח החמיר כב"ה משום דכך קים להו לחז"ל דאם נראה דרך הקרום פסול וכן הוא כמעט ממש לשון כנה"ג ולכן בודאי טריפה גמור אפי' בה"מ דלא כהב"א ולבושי שרד שבמחכ"ת נעלמה מהם דברי כנה"ג מדלא הביאו אותו וראיתי בק"ה להגאון ראש אפרים מביא דברי הב"ח ז"ל והשיא אותן לדעתו להקל באם סר המראה ורק שנראה מראה הבשר תוך הקרומים ובאמת לפענ"ד נראה להדי' מלשון הב"ח ז"ל דאם בא המראה מכח רקביבות הבשר דטריפה דהא מחלק הב"ח דלדעת הרא"ה ז"ל בין בא המראה מחמת הצמחים דכשר ובין בא מחמת הבשר טריפה וא"כ בגווני דכשר בצמחים טריפה בבשר וא"כ לדעת רוב האחרונים דגם הרא"ה ז"ל אינו מתיר בצמחים רק כשסר המראה וא"כ ממילא בבשר גם כה"ג טריפה וגם מה שהשיג בק"ה אכנה"ג לא ידעתי שום השגה לפי קוצר שכלי ולפענ"ד יש להטריף כיון דהשמ"ח והכנה"ג מחמירים: סימן כה שלום להההמאה"ג החריף מו"ה אלימלך שמעון אבד"ק חיראב יע"א.

מכתבו הגיעני ומחמת כבודו ראיתי להשיבו תיכף מ"ש דיש להתיר קליפה בסירכא מטעם הרמב"ם ז"ל שכ' בפי"א מה"ש הל' ו' וז"ל ואעפ"י שאלו הן הדברים הנראין מדברי חכמי הגמ' המנהג פשוט בישראל כך הוא כו' עד סוף ה' ט' וז"ל וחוט היוצא מאזן לאזן שלא על הסדר אוסרין אותה עכ"ל ולכן כ' מעכ"ת דהרמב"ם ז"ל מחלק בדבוקה אסור ובסירכא מותר מדינא דש"ס ע"י בדיקה ורק מטעם מנהג אסור הן אמת דזה א"א לומר כך דהא הרמב"ם ז"ל למד דין זה דבחוטין הסרוכין לאיזה מהמקומות כגון לדופן וכו' שמהני בדיקה מדינא דש"ס הוא מהא דבריאה הסמוכה לדופן בדיק לי' ר"נ בר"י בפושרין והנה בש"ס חולין מ"ו] איתא אמר רבא תרתי אוני דסריכי ל"ל בדיקה ובדף שאח"ז אר"נ ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין העלתה צמחין חוששין ר"נ בר"י בדיק לי' בפושרין עד אנן אהא מתנינן לה רבא אמר תרי אוני דסריכי לית להו בדיקותא ר"נ בר"י בדיק לה בפושרין מתקיף לה ר"א בשלמא הכא תלינן לה בדופן אבל התם (בדרבא) אי האי אינקב טריפה אי האי אינקב וכו' והנה הר"מ ס"ל במכה בדופן כר"נ [ברדר"י]

דמהני בדיקה ומזה למד בכלהסרוכים לדופן או לשארי מקומות כגון לחזה וכו' מהני בדיקה כמו דמהני בדיקה מדינא דש"ס לסמוכה לדופן אבל בתרי אוני קאמר ר"א דל"מ בדיקה בסמוכי גם בסריכי בחוטין ל"מ בדיקה וא"ל דרמב"ם ז"ל לא פסק בזה כר"א ורק בתרי אוני נמי מהני בדיקה אאל"כ דהרי הרמב"ם ז"ל בפ"ח הלכה ה' כ' וז"ל אזן שנמצאת דבוקה בחברתה הסמוכה לה מותר ואם נסמכו שלא על הסדר כגון שנסמכה ראשונה לשלישית טריפה עכ"ל הרי דפסק כר"א דל"מ בדיקה תרי אוני דסמיכי א"כ גם בחוטין הסרוכין כגון תרי אוני ל"מ בדיקה דמאן פליג לן בין חוטי דסרוכי ובין סמוכי הא בגמ' לא כתב חילוק בזה ואדרבה הרבה גדולי הראשונים מחמרי (בסמוכי יותר מבסרוכי) [בסרוכי יותר מבסמוכי] מדינא דגמ' כמבואר בלח"מ ז"ל ועיין בר"ן ובעה"מ ומלחמות אבל להפליג בין חוטי לסמוכי להקל לא נזכר כלל דרבא אמר בלשונו תרי אוני דסריכי ומאן פליג לן בין חוטי לסמוכי וראי' לדברי מהרמב"ם שכ' (בפי"א הל' ו') פ"ז ה"ה] וז"ל מן הדין הי' עד"ז שאם נמצאת הריאה תלוי' בסירכות כמו חוטין אם הי' מן האונה של ריאה ולדופן או שהי' ללב או לטרפש הכבד שחותכין את הסירכא ומוציאין הריאה ונופחין אותה בפושרין אם נמצאת נקובה טריפה ואם לא נתבעבע המים הרי היא שלימה מכל נקב ומותר וסירכא לא הי' במקום נקב או שמא ניקב קרום העליון לבד ומעולם לא ראינו מי שהורה כך ולא שמענו מקום שעושין בו כך עכ"ל הרי דלא מזכיר כלל חוטין הסמיכי בין תרי אוני שלא כסדרן ורק כשהביא מנהג מקומות ישראל הביא מה שדרכם לעשות בבדיקת הבהמה דבזה מכשירין כגון סירכא כסדרן ובחוטין הסמוכין לדופן ולשאר מקומות מטריפין וגם שלא כסדרן מטריפין אך לא מטעם אחד רק דשאר סמיכי וסריכי בחוטי לדופן וכיוצא מטריפין מטעם מנהג ובשלא כסדרן הוא מדין הש"ס וז"ב אך תמה אני על מעכ"ת דלמה לי' לדייק בדיוקא מדברי הרמב"ם ז"ל הלא כלל מפורש טעם מנהג להתיר במיעוך הוא מדברי הגאונים ומבואר בת"ש ובפוסקים דמיעוך קולא גדולה מנענוע וי"א להיפוך דנענוע קולא יותר כמבואר בישׁ"ש ובדמש"א ז"ל באריכות אך כתבו הפוסקים וגם בב"י מביא בשם מהר"ד וז"ל בסי' ל"ט וכ' הרי דוד בן יחייא שהנענוע תכליתו לפי שיש בסירכא דעות מהם סוברים שהסרכא חוט חזק שלא תתפרק אפי' שימעכו אותה כל היום בין האצבעות ולכן נהגו במקומות הרבה למעך ולמשמש הסירכא בין האצבעות דקים להו שלא תתפרק אם היא סירכא אמיתית וכבר הביא הרשב"א המנהג הזה והכה אותם על קדקדם אבל גדר הסרכא ל"ש עבה וחזקה ול"ש דקה שבדקות הכל יכנס בגדר סירכא כמ"ש הרמב"ם פי"א מה"ש שמנהג בישראל שאם נמצא חוט יוצא מהאומה של ריאה לאיזה מקום שיהי' ואפי' החוט כחוט

השערה אוסרים אותה ולפי ששני מנהגים אלו מקבילים הראשון מכשיר החוטין שמיד יתפרכו בין האצבעות והשני מטריף באיזה חוט שיהי' הורה מר יעקב גאון כדמות פשרה ביניהם שאין ראוי למעך בין האצבעות שכל הסירכא תתמעך וג"כ אין ראי' לאסור מפני חוטין הדקין ולכן נוכל לאחוז הריאה ולנענע הריאה בכללה ג' או ד' פעמים יפה ויפה וכל סירכא הניתקה ע"י נענוע זה כשירה עכ"ל הרי דמש"ה מתירים משום שיש ס' אם היא סירכא אשר אסרוהו בש"ס מש"ה מקילינן אם הוא נענע והולך הסירכא אמרי' שאין זו סירכא האוסרת וכמ"כ לדידן במיעוך שסירכא כזו אינה סירכא וז"ל יבין שמועה ודע כי מעשה בא לפני בריאה שהי' יוצא ממנה חוט אם קצתו לבן כמו השומן וארוך הרבה והי' מדולדל ודבוק בדפנות ואחזתיו בידי בנחת ונפסק והתרתי הבהמה כי הדבר נראה שלא הי' זה מחמת נקב שהי' בריאה שאין זה דומה לריר היוצא מהנקב ולא הייתי חושש שיתפרק הריאה ותינקב הריאה מחמת נפיחתה ולפי שהי' ארוך הרבה ומדולדל ע"כ התרתי' עכ"ל הרי שמתירים בריר בעלמא והרמב"ם ז"ל כ' כנ"ל הרי דיכולין לבדוק דכלל כיון שאינו מבצבץ לפנינו תולין הסירכא שבא מקרום העליון אך להרמב"ם ז"ל גופא י"ל שהיא טריפה מטעם שהסירכא מחברת שני האונות ובטילות ממלאכתן והוי כחסר אונא וכמ"ש בפ"ת ז"ל (סי' ל"ט סק"ו) אולם באמת מדבר הגמ' גבי מאן דתני לה אהא דרבא תרי (אוני) דסרוכי אהדדי מר' נחמי' בדיק לה כו' אלמא דאין מטעם חסר ויש לישב בזה עפ"י דעת האומרים דר"א לשיטתו קאמר כן יעוין בב"י וביבין שמועה אך בדמש"א ז"ל כ' וז"ל וראי' לכ"ז מגמרותינו דר"נ בדיק לה בפשורי ואיכא דמתני לה אהא דא"ר הכא דב' אוני דסריכי להדדי שלא כסדרן ל"ל בדיקה ודחינן האי מאי בשלמא הכא תלינן בדופן ובסירכא אבל התם אי האי אינקב טריפה ואי האי אינקב טריפה ופרש"י כלום' ומש"ה ל"מ גבי ב' אונות דסריכי להדדי שלא כסדרן בדיקה בפושרין דממ"נ חדא מינייהו אינקב והאי דלא מפקא זיקא קרום שעלה בה וסתמה עכ"ל והיינו דוקא כשלא נענע מקודם וגם לא מיעכה מקודם אבל אם נענע או מיעכה מקודם הרי ניתק הקרום בענין דשוב אינו סותם והוא בודקה אח"כ בפושרים ואינו מבצבץ ואפי' רבא מודה דכשירה נמצא דמכאן יצא מנהגינו עפ"י שיטה ההלכה וגם מוסכם מכל הפוסקים ז"ל עכ"ל.

הרי בהדי' דטעם המתירין מיעוך הוא מטעם דאם רואין שאין מבצבץ כשירה ואעפי"כ הגאון ז"ל ראש המתירים לא התיר רק ע"י פירוק בנחת כמבואר בדבריו והביאו הב"י והיש"ש והוא מתרי טעמי חדא דאנן לא בקיאינן בדבר הצריך בדיקה מהש"ס וגם משום דלמא ע"י חוזק המיעוך נסתם הנקב וכמבואר בדמש"א ומש"ה אפי' המתירין במיעוך

ובדיקה הוא רק מחמת שכיון שבנחת מיעך ולא נשתייר כלום ורואין שאינו מבצבץ בודאי לא הי' סירכא אבל להסיר הסירכא בחזקה ולסמוך על הבדיקה לחוד אין לנו אפי' מדינא דש"ס משום שמא נסתם הנקב ע"י חוזק המיעוך וגם באמת קיי"ל להחמיר בדבר שצריך בדיקה מדינא דש"ס וכן נוהגין בכל הטריפות ולכן בודאי מי שממעך בחוזק מאכיל טריפות מטעמים הנ"ל ופליאה נשגבה האיך יוכלו דורות האחרונים לחלוק על כל הגאונים ואחרונים שאסרו לפרק בחוזק ואפי' אם לא הי' רק מנהג ולפמ"ש מו"ח ז"ל בברוך טעם וגם שמעתי ממנו בפי' דכה"ג הוי כנדר בדבר שאבותיו קבלו ולכן אפי' אם יבוא אלי' אין שומעין לו להתיר בדבר שנהגו בקרב כל תפוצות ישראל לאסור כמבואר בדברי הגאונים שבבבל ומכל חכמי ספרד ואשכנז דאם ממעך בחוזק טריפה ולכן אין ענין זה כדאי אפי' לדבר ממנו.

אך השו"ב האומנים אמרו לי שתחילת התחלה הוי רק מיעוך ובהנחת יד בנחת יתר ממקומה ורק השאר הוי התפשטות הליחה כמו שמבואר בל"ש ז"ל בתשו' שבסוף טריפו' הריאה] וזה מותר עפ"י הדין לקלוף כיון שגוף הסירכא עברה ע"י מיעוך השאר הולך ממילא בנגיעה זו כך הגידו לי המומחים מהם ושאלתי אותם הלא בשו"ב זמנינו אין שום סירכא שלא יסיר אותה ולפעמים שוהה שעה או שתים עדי העבירו וא"כ מאן מפיס בזה והשיבו לי דשו"ב גופא יודע שבאם הסירכא אינה זזה תיכף בהנחת יד עלי' יודע שודאי תבצבץ ורק שמסיר להפיס דעת הקצב ככה השיבו לי וכמעט שראיתי כן בכל הסירכות שאם זזה ברפיון ממקומה לא בצבצה ואם היתה מושרשת היטב ולא זזה ברפיון הנחת יד עלי' ורק ע"י חוזק הקליפה הלכה ובצבצה אולם באמת לא ידעתי תוכן הדבר אך הנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם אך העיקר שהשו"ב יהי' ירא ה' ותחילת התחלת המיעוך יהי' בנחת וגם כל הקליפה יהי' בנחת: סימן כו לידידי ב"ג הרב המאה"ג כו' מו"ה יעקב פרענקיל נ"י אבד"ק נארייאב יע"א: השאלה שניקב כיס הורדא שכ' רומכ"ת שראה בס' אחד מאחרונים שאסר דומי' דחצר הכבד שניקב: תשובה אתפלא מאוד מזו ההוראה הא גם בחצר הכבד הרשב"א והרא"ש ז"ל נתקשו בדברי בה"ג שהוא נגד דברי הש"ס ואין להוסיף על הטריפות ועיין בפ"ת (סי' מ"א] מ"ש שכמעט כל הראשונים לא ס"ל להא דבה"ג רק שאין חולקין על הגאון אך די בו חידושו שם בחצר הכבד אך ללמוד משם לריאה זה דבר שאין דעת התורה מחייב כי אין מדמין בטריפות ובהדי' מבואר בפ"ת סי' מ"א דכיס דאינינותא כשר בניקב יעו"ש ונהי די"ל דהוא אזיל בשיטת המקילים בחסרה הורדא ובכל טריפות דורדא אבל לדידן דמחמירים בכל החומרות גבי כיס הורדא א"כ ניקב הכיס נמי טריפה זה א"א לומר כלל דדי לנו

בגוף חומרת דכיס והפר"ח ז"ל נתן אותם לטועים וצוח בחזקה להתיר כי הוא מנהג טעות ונהי שהתב"ש ז"ל כ' דחומרא זו נתייסד מסתמא עפ"י זקן וחכם גדול דמדינתינו ואין כח להתיר אך עכ"פ אינו רק מנהג שנתייסד עפ"י גדול ואיך נחמיר חומרא מאי שמחמיר בה"ג בחצר הכבד דגם שם אינו רק חומרא ונוסיף חומרא על חומרא ובדבר טריפות דאפי' בדאור' אין מדמין טריפות זל"ז כמבואר בש"ס ודאי זה לא ניתן להאמר ויהי' מי שיהי' בעהמ"ח מספר זה אין שומעין לו והמחמיר עתיד ליתן את הדין וטועה בדבר משנה וד"ל והי' שלום כדברי ידידו מחו' דוש"ת בלונ"ח ט"ו שבט תרכ"ג פה"ק צאנז חיים האלברשטאם:

סימן כז לב"נ הרב הנ"ל עש"ק שמיני י"ז למב"י תרכ"ג: שאלה טבח הביא לפני החכם ריאה שיש בה קמט והי' נשבר הצלע כנגדו והשו"ב הי' ג"כ שם אצל הרב ופלפלו אם יש עוקץ בצלע ויהי' טריפה ורצו לילך לבית המטבחיים לבדוק אחר העוקץ והטבח כשמעו זאת הלך למטבחיים וקצץ העוקץ והחליקו עד שאינה נראה וכשבא הרב עם השו"ב לבית המטבחיים לאראו שום עוקץ ורק השו"ב אמר בבירור שהי' עוקץ מה דינו של הטבח הזה בין אם הודה להשו"ב או שמכחישו: תשובה הנה מחמת שנאבד דברי הפלפול שכ' השואל ע"י טרדותי שהנחתיו מידי לעיין בו תיכף בעת הפנאי ולכן לא קראתי היטב דברי הפלפול אך ראיתי שמפלפל בדברי התוס' המדיר [דע"ב ע"א ד"ה אי דידע] גבי אשה שכתבו שתוכל לומר משחק הייתי בך ואם רצית לאכול הייתי מונעך וכל כמה דלא הכשילתו באיסור לא הפסידה כתובתה ודימה השואל לומר כמ"כ יכול [הטבח] לומר כיון שלא באת תקלה ע"י לא מיקרי חשוד ויכול לומר הייתי חוזר ולא למוכרו בחזקת כשר הנה זה ודאי אינו ורק שם כתבו התו' ז"ל דאין להפסיד הכתובה כ"ז שלא הכשילתו בפועל אבל לענין להעביר הטבח שרצה להאכיל דבר איסור ודאי מעבירין אותו כמבואר בתשו' הרשב"א גבי שוחט שנתן לחבירו לבדוק הסכין ובדק רק שני פעמים לא כל הי"ב בדיקות ולקח זה הסכין ממנו והלך לשחוט שמעבירין אותו שנראין הדברים שרצה לשחוט בלא בדיקה וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' קי"ג דאפי' לא הכשיל עדיין וי"ל שכוונתו הי' לבדוק עוד הסכין מ"מ מעבירין אותו אפי' בפ"א והביא ראי' מהא דטבחי ושתלא כמותרין ועומדין והובאו דבריהם להלכה ביו"ד [סי' קי"ה וקי"ט] לענין שו"ב וגם בת"ש סי' ב' בפירוש דאפי' לא הכשילו עדיין מעבירין אותו ובתשו' הריב"ש הי' ממש כמו נ"ד ששם הי' המעשה ששוחט א' אמר שראה סרכות בצלעות שנראה שנתלשו מהריאה והריאה נמכרה עפ"י שוחט אחר וכששמע השוחט הזה מקול הרעש הלך לקונה הריאה וחתכה וגם הסרכות מהצלעות הסיר וכ' הריב"ש

שם למעשה להעבירו משום שנראה שרצה להכשיל ואפי' שם טען השו"ב ברי שהי' כשר והסרכות הי' במקום שהוא כשר ואפ"ה העבירו משום מעשה קלות שעשה וכ' דל"מ רק תשובה כעין דפ' ז"ב מכ"ש בנ"ד דהוי טריפה ממש לפ"ד השו"ב שאמר שהי' עוקץ ולכן הטבח שהסירו בודאי מעבירין אותו עד שיעשה תשובה דפ' ז"ב אך באם הטבח מכחיש להשו"ב ואמר שלא הסיר העוקץ ולא הי' כלל עוקץ נלענ"ד דהשו"ב נאמן יותר כיון שהי' הוא כבעלים שהוא תחת ידו ונעשה שומר עליו ובע"ד לשוחטו ולבודקו ועדיין לא יצאה מתח"י כיון שהלך להרב לשאול ממנו מה דינו נאמן השו"ב יותר מהטבח ובפרט שהי' הקצב כשאמר השו"ב כן לפני הרב ולא הכחישו תיכף בודאי דנאמן השו"ב יותר וצריך תשובה דפ' ז"ב כמבואר ברמב"ם בהל' סנהדרין אולם לפמ"ש מהרש"ל ז"ל להקל האידנא והביא דבריו הט"ז ז"ל [בסי' קי"ט] וכן באמת המנהג להקל בקד"ח בכה"ג אם הוחזק ע"ע בחזקת כשרות ורק מעבירין אותו על זמן ולכן יש להעבירו על זמן מה ובקד"ח יוכל להחזירו כנלענ"ד והי' שלום:

סימן כח להרב המאה"ג החסיד בנש"ק וכו' מו"ה נפתלי בער בק' ליטעוויסק יע"א: אודות הסירכא מינה ובה על הקמט שבש"ע אינו מבואר דינה באזלא ע"י מיעוך והנה כשהקמט הולך לאחר המשמוש כשירה בהפ"מ להת"ש ז"ל (סי' ל"ט סקנ"ב) כאשר יראה המעיין היטב וכן הבין הפ"מ ז"ל בשפ"ד סקכ"ח שם) ופסק כוותי' וכן הראש אפרים ס"ק קל"ז) מיקל וגם הנ"ב (קמא סי' י"ב הי' דעתו להכשיר רק שכ' דמסתפינא להתיר וא"כ השתא דמצינו עוד אחרים שהקילו בודאי מצרפי גם דעתו להכשיר במקום הפ"מ בפשיטות אך כשהקמט נשאר אחר המשמוש בזה מחמרי הראש אפרים והפ"מ ז"ל [שם] קשה להתיר אך כיון דאין הטריפות רק מטעם תרתי לריעותא א"כ באם נראה שהקמט מתולדה ולא מחמת איזה ריעותא כשר במקום הפ"מ וכיוצא בזה בראש אפרים בדיני תרתי לריעותא וכ"נ שנהוג העולם והי' שלום: סימן כט להרב החסיד המופלג בתורה כו' מו"ה עוזר נ"י האבד"ק בזאסטיק: שאלה בבועה העומדת סמוך לשיפולי הורדא שלא במקום הסמפון וגובה הבועה הי' רחוק מן החידוד יותר מאצבע רק אח"כ היתה הבועה נמשכת בשוה עם שטח הורדא עד החידוד אם יש להכשיר בבהמת ישראל במקום הפ"מ או לא גם בקשתי מאוד להודיעני הפירוש של חוט הבשר המקיף לפ"ד האחרונים שכ' שהחוט יכול להיות מראה מוגלא כמו הבועה במה יהי' ניכר החוט בשר המקיף ההוא: תשובה מכתבו הגיעני והנה דבר פשוט לפענ"ד שכשר כיון דנמשך בשטח השוה אין שם בועה עלה ורק מחמת הכאב נשתנה גם בשר שאצל הבועה אבל כל הטעמים דבועה בשיפולי ל"ש כאן ומ"ש לפרש לו מאי פירוש חוט בשר מקיף המוגלא

לפ"ד האחרונים דהיינו שאינו ממראה הבועה עכ"פ ודי בזה כי אין מקום לפלפל כי השו"ב בזה טועים וסוברים בפלפול הבל שלהם שהוא פלפול וזה בא מחמת שאין להם שכל לפלפל ולא הורגלו בפלפול ולפי שרואים בספרי הגדולים פלפול רוצים הם בשכלם הגס להוציא פלפול בדוי מלב שאין לשמוע בשטותם כלל ולכן אין להשו"ב להרהר אחר הרב הממונה במקומו ואם לאו ראוי להעבירו וכן שמעתי מפי אדמ"ו הקדוש מראפשיטץ ז"ל ושכן אמר הה"ק אדמ"ו המ"מ דקאזניץ ז"ל ולכן יתרה בשו"ב שאם יתעקש עוד אאסור שחיטתו וצריך לפייסו ברבים במה שפטפט נגד הוראתו ויפה הורה ולדעתי אפי' בלא הפ"מ כשר וד"ל דברי אוהבו ידידו דוש"ת בלונ"ח:

סימן ל בנידון הריאה שמזיע ידע בטח שהיא טריפה ואל ישעה לאחרונים המתירים בדברים כרסיות דהלא זאת ידוע שאם אין נקבים אין יוצא דם ורק התחכמו האחרונים שזה זיע וידוע לכל שגם הזיע בא מהנקבים הקטנים שקורין פאריס א"כ כיון שיש נקבים בפנינו נהי שיש מקום לתלות בו היינו הפארים הנ"ל מ"מ לא גרע מזאב דכ' הטעם שא"צ בדיקה הוא משום שס' נולד אחר השחיטה ולא אתרע בחיי' א"כ הכא דאיתרע בחיי' ודאי צריך בדיקה מדינא דש"ס וא"כ אנן לא בקיאים בבדיקה טריפה ודאי: סימן לא להרב המופלג וכו' מו"ה יצחק שיר אבד"ק באקשעוויצע יע"א: שאלה ריאה שניטל הסרכא ע"י קילף כמנהג עכשיו ובצבץ ואסרו הרב ועמד נגדו מלמד מכפר והתיר: תשובה כפי סגנון השאלה לא ידעתי מנ"ל להתיר הלא דבר פשוט מכל הפוסקים דאם בצבץ אחר הקליפה טריפה ואם אולי אפשר הי' מקום לתלות שנעשה אח"כ מחמת צפורן וכדומה מ"מ אפי' בספ' ע"י מחט נמי אין תולין כה"ג דאין היתר שכיח כיון שנקלף הסירכא וכן מבואר בפירוש בפ"מ (סי' ל"ו במ"ז סק"ז] ויותר מזה אפי' אם בודאי נעשה נקב ע"י סכין קודם שנבדקה לאחר הקליפה מ"מ בודאי אסורה דבדיקתינו בזה הוא לקולא דהא בעיני ראיתי כמה שנים שהביאו לפני כל ריאות והסירו הסרכות ומעולם לא ראיתי שלא יקלפו הסירכא ואפי' אמר הבודק מקודם שסירכא זו מבצבץ כי היא סירכא גמורה כפי שידוע לקצבים האומנים מ"מ לא נמנעו מלהסירן בכח ורק לאח"כ בצבץ אבל שיעזוב סירכא בלא משמוש ולהטריפה זה לא ראיתי וא"כ בודאי כי עיקר סמיכתינו על הבדיקה ואם א"א לבדוק ודאי טריפה הגם שנמצא בזכרוני שבס' ל"ש עושה חלוקים במקום הסירכא ממש ובמקום שנתפשט למהלאה וכן כדומה לו שכ"כ בש"ע התני' מ"מ אין ראוי לסמוך על התירים הללו והיא טריפה גמורה והכלים שנתבשלו בשר טריפה זו אסורים כנ"ל: סימן לב שוי"ר לנכדי הרב החריף המפורסם שלשלת היוחסין

החסיד גדול בתורה כקש"ת מו"ה שלמה נ"י: שאלה היות ששכיח פה בעתים הללו אשר בכבשים הריאות יש בהם זהירות לבינה וכאשר נופחים הריאה נתוסף בהם לובן. וקרעתי העור וראיתי אשר הלובן הוא בבשר הריאה ונראה כך דרך הקרומים. והנה לבדוק העור א"א כידוע מהתב"ש דאם לא הי' המראה קודם הנפיחה רק אח"כ לא מהני הסרת הקרום ובנ"ד לא שלטה המראה כ"כ קודם רק אחר הנפיחה נתוסף.

וגם ידוע דברי התב"ש בשם מ"ה דבבשר לא תלינן כלל רק דאיזה מהאחרונים מקילין בזה בה"מ. והנה הבקיאים אומרים שזה בא מחמת מרעה לא טובה ושתיית המים קרים. ולאשר שהדבר שכיח הרבה כעת יורנו רבינו א"ז מה לעשות בזה ע"כ ת"ד השאלה: מכתבו הגיעני. והנה לפ"ד אשר ידעת כי כעת לעת זקנתי אינני פוסק הלכה למעשה.

אך להדריכך בדרך אמת אודיע לך בקצרה אשר התב"ש ז"ל יפה פסק דאם לא בדק המראה טריפה וגם הלב"ש לא הקיל נגדו ובפרט דהא נ"ד שאני ממוגלא אם נראה שמוגלא במקום שהי' מראה תולין שהמראה הי' מחמת המוגלא דמוגלא לא רעותא הוא ששכיח טובא כידוע אבל הכא דמראות כאילו אינם שכיחים כלל ורק שבא מעשבים ומים שבמקום הזה גורמים ולכן בודאי המים מכלים את העור כמו בשר הריאה וכיון דחזינן דשלטה המראה לבן הנ"ל בבשר כ"כ יוכל לשלוט בהעור ובודאי טריפה מספק וזה לא יאמר לצרף ולעשות ס"ס ע"י ספק אופתא דאין בידינו לצרף ספק שלנו לספקא דפלוגתא וד"ל.

ובענין הקרטין צויתי להעתיק לך מה שהשבתי לגאוניסקדושים מפולין הרב מפיאסק בידו של ר' מייטשא שו"ב ועמו הרב הגאון המפורסם בקדושה ובטהרה הר' מיוזפאף והמה שאלו ממני והשבתי להם ולדעתי ישרו דברי בעיניהם ועשו כפסקי ולכן אתה ידידי תשלח דברי להגאון מסאניק אם יסכים כן תעשה יותר אין בכחי לכתוב והתפלל נא בעדי כי חלוש אני מאוד.

יעזור לו ד' באריכות יו"ש והי' שלום כא"א דוש"ת ומצפה לראותך בשלום: ג' לסדר אשר תפרה תרל"א: סימן לג ר"ש לידידי הרב הגאון המפורסם וכו' ש"ב כש"ת מו"ה ליפא מייזליש נ"י: הגיעני מכתבו ואם כי טרידנא טובא לא מנעתי מהשיבו מפני הכבוד וגם כי הדבר נוגע לדינא הנה נידון הבהמות שהרופאים עושים בתחבולה ותוחבים מחט עבה לתוך חלל הבהמה סמוך לכרס ויש חשש שמא נגע בכרס ובהמסס מה דינם.

הנה לפענ"ד בודאי אין לספק דהוא כמחט שנמצא בחלל הגוף (זולת טעם האומנים שיתבאר לפנינו אי"ה) דדינו בש"ס שטריפה וכן פסק בש"ע ובהג"ה סי' נ"א דאפי' באין הקוץ לפנינו רק ידענו שהנקב מחמת קוץ טריפה דל"מ שום הוכחה ואשר עלה על דעתו

דמר ראי' מדלא יצא הפרש דבוודאי לא סמכינן אאומדנא במקום שמדינא דש"ס טריפה וגם מה שכ' הד"ג ראי' לסניף מהגהת בטורים שמביא הב"ח ז"ל [רס"י מ"ח] אין ראי' כלל דאינהו לא מיירי רק לענין אם נקרע בשר החופה הכרס ובגווני דידעי שלא נגעו בפנימית אברים וכל הוכחת הג"ה הנ"ל הוא רק להוכיח דהלכתא כרבה בר"ה אבל לענין חששא בנ"ד דחיישי' שמא ניקב כרס הפנימי ממש ושמא ניקב ההמסס בודאי כ"ע מודים דטריפה מדינא דש"ס בלי חולק ומ"ש מעכ"ת דהרי חזינן דחי יב"ח הן אמת שבח"ס ראיתי ג"כ מצדד לומר כן אך לפענ"ד זה דבר שאינו כלל דהאיך ראי' מאותן שחיים דלמא אותן לא נגעו בכרס והמסס וזה שלפנינו נגעו בהו בהכרח והיא טריפה ולא שמענו בכה"ג לומר אזלי' ב"ר מדרוב לא ניקבו גם המיעוט לא ניקב ויעוין ברש"י חולין (נ"ג ע"ב) שכ' שם וז"ל בד"ה לפרסומי מלתא וכי אזיל לנהרא אוושא מלתא טפי ולפי שעופות דקים ומרובים היו לא יכול לבודקן ולהתירן בבדיקה מפני הטורח שמא יטעה באחת מהן עכ"ל אלמא אפילו בדקנו הרוב מ"מ לא' שלא נבדק חיישינן שמא נדרס או ניקב וכה"ג כ' הת"ש ז"ל סי' למ"ד לענין הנקבים שנמצא באווזות יעי"ש וגם העלה שם דכה"ג אין סומכין אחיות י"ב חודש גם בל"ז העידו לפני שני אנשים כשירים סוחרי בהמות שיודעים בבירור שמנקבים ההמסס ומ"ש מעכ"ת להתיר משום שי"א להיפך ואוקמי אהיתרא אתמה טובא הלא קיי"ל תרי ותרי ס' דרבנן ועכ"פ מדרבנן אסורה הן אמת שהר"ן ז"ל כ' דוקא במילי דאישות החמירו מביאו ב"י אה"ע סי' (ק"ג) [ג'] אך רוב הפוסקים העלו דרק לתרומה דרבנן מעלין ויעויין בב"ש שם ובסי' מ"ו וגם בלא"ה לא שייך חזקת היתר כיון דאתרע ומה שפלפל מעכ"ת בס' שנולד מחיים לפי הנראה דמעכ"ת בדרך נחיצה כתב מה שכתב בלא עיון בפוסקים דבת"ש ובפר"ח מבואר דכה"ג דאתרע גם התו' מודים דאסור גם אשתמיטתי' מיני' דמר דברי הקצה"ח בספרו ש"ש שכ' בשמעתא ו' פכ"ב וז"ל לפי"ז נראה בשנים שאומרים שנמצא יתרת בבהמה ושנים מכחישים שלא הי' יתרת כיון דחזקה ליכא דהא לפי דברי העדים שנמצא יתרת נולדה טריפה מבטן אע"ג דאיכא רובא אינו מכריע נגד עדים והו"ל ס' דאורייתא וכמ"ש עכ"ל הרי דבבהמה תרי ותרי ס' דאו' (הגם שבחזקה התיר ש"ש מ"מ בנ"ד ליכא חזקה דאתרע כמ"ש מעכ"ת בעצמו ונגד רוב לא מהני תרי ותרי) ולכן לדינא מקודם צריך להתברר יפה ע"י רופאים מומחים או ע"י ישראל כשירים אם אינם עושים נקב במכוון בהמסס ואז בודאי טריפה וגם אם נשאר הדבר בספק טריפה לפענ"ד וכדברי הת"ש ז"ל בסי' כ"ט ורק אם יתברר שבודאי אין מתכוונים לעשות הנקב בהמסס רק קרוב לו לחלל הגוף וא"כ ליכא עלינו רק חשש מחט שנמצא בחלל הגוף ואז יש לסמוך אסברת המתירין גבי

סירוס בעופות משום דאוקי אומן על חזקתו הן אמת שבח"ס קיהא בהיתר זה אך כבר הורה הזקן הגאון בעל ח"ד להתיר ולענין אם יש לחלק בין הבשר ובין החלב שמחיים בודאי פשוט שאין לחלק כיון דהס' נולד בבהמה והחלב בודאי ממנה כמו גבי ביצה ס' טריפה כמבואר בש"ך ק"י ובשעה"מ ה' מקואות וכן החליט הח"ס דאין לחלק בין הבשר לחלב שמחיים כנלענ"ד ושלומו יסגא ויכתב לחיים טובים בספר כנפש ש"ב ידידו דוש"ת בלונ"ח:

סימן לד נידון השאלה אשר נשאלתי אודות הדקין מבהמה שלא נבדקו [הבועות] שהי' עליהם כ"א שלשה וגם אמרה האשה שראתה כמו צרור דם בהדקין שבדק המורה הוראה והטריפו כל הבהמות שנתערבו ומורה אחד הכשיר ע"כ: תשובה מהראוי שלא להשיב בענין מחלוקת אך כי תורה היא ודבר זה שכיח טובא לכן אני מודיע דעתי הקלושה וכפי מה שראיתי מורי הוראה נהוגין הנה מדינא הסכימו כל האחרונים כדעת האומרים דאין בועה רק בריאה והכה"ג ז"ל כ' דאפי' מהרא"י מודה בבועה דאינו רק בריאה לא בדקין ולא צריך שום בדיקה כלל ומה שהחמיר בד"מ [בסי' מ"ו] בליחה השורפת ובהג"ה לא מביאו כלל משמע דלא חש כלל להא והט"ז והש"ך [ס"ס הנ"ל] כתבו בפשיטות שאין לבדוק אם אין רואין שינוי בעור ורק התב"ש ז"ל [בסי' ל"ז ס"ל] והאחרונים המציאו להחמיר אך כ"ז לכתחילה אבל בדיעבד היכי שאינם תכופות זל"ז גם הוא מודה דכשר בדיעבד כמבואר בדבריו בהדי' והנה לבדוק כולם זה דבר שא"א כלל והוי כדיעבד וסגי בבדיקת איזה מהם והנה זאת אמת דבדיקת ג' אין מבוא לכאן וכעין שמבואר בט"ז אולי כוונתו לט"ז סס"י נ"ז] אך דרכי מאז לבדוק הגדולים והנראים נפוח הרבה או קצת אדום ואשר כתב בס' ח"ס (סי' מ"ט] לבדוק כולם הנה במדינתו לא הי' שכיח זה רק כתבו ממק"א אך אנו רואים כמעט בכל יום שכיחי בדקין של בהמה ועופות מלאים מוגלא ואם באנו לבדוק כולם א"א וכמ"ש רש"י בחולין (נ"ג ע"ב] גבי שמואל דלא בדק דרוסה בצנא דעופא כי טריחא הבדיקה כמ"כ בודאי אי אפשר לבדוק כמעט והי' רובם נטרפים ולזה בודאי לכתחילה די בבדיקת הגרועים שבהם ומראם מלאים מוגלא ונפוחה הרבה ואם נאבד בלא בדיקה כלל לפענ"ד אם לא היו תכופים בודאי כשר ולולא דמסתפינא הייתי מכשיר אפי' בסמיכי בנאבדה בלא בדיקה דהרי שכיחי טובא כך ורובא כשירים אך אם אינם תכופים בודאי כשר ובפרט אם בדקו שלשה ומה שהאשה ניקבה בבדיקתה בודאי תולין דעשתה זאת מבלי בקיאות בגרירה כידוע לכל מבין שאם אין מורה בודק בקל ינקב ושפיר יש לתלות בקריעת הסכין ואפי' בריאה כה"ג תלינן ומה שאמר המלמד שהי' מראה אדום לא ידעתי אם הי' נראה הבשר שתחתיו יפה מה לנו שהי' כמין אודם

למעלה ולכן הדין נכון שאין לפתוח כולם וגם אין לסמוך על בדיקת שלשה מהם רק לבדוק לפי מראה עיני' הגרועים שנראים ללקותא ואם הבשר שתחתיו שלימה א"צ לבדוק כולם וגם מהכחשת עדות דינו מבואר דמתירים הבשר דלא גרע מריאה בהכחשה וזה נלענ"ד ברור:

סימן סימן לה לידידי מחו' המאה"ג בש"ק חו"פ המפורסם מו"ה יהושיע העשיל נ"י אבד"ק טלוסט יע"א: בדבר המסס שנסרך לחצר הכבד ונאבד בלא בדיקה וכבר נאכל הבשר ונסתפק כ"ת על הכלים אם צריכים הגעלה הנה ידוע שהפ"מ ז"ל [בשפ"ד סס"י מ"א] כתב מי יכניס ראשו בין גדולי האחרונים זה אוסר וזה מתיר אבל עכ"פ לא הוי כמו בנ"ד רק ספיקא כיון דבדק עכ"פ קצת ולא מצא שום שביל היוצא לחוץ ולא מקום מהילוך מחט בתוך חדרי המסס כידוע ויותר נראה שלא הי' כלל מחט וכשר לרוב הפוסקים אך בכה"ג לכ"ע פסיקא היא והכלים לאחר מעל"ע יש להכשירם אך בכלי מתכות אם אפשר בקל להגעיל בודאי מהיות טוב וכו' אך באם א"א בקלות לכ"ע לא הוי דשיל"מ ויעוין בהזהב גבי מעשר שני ובמחלוקת אשר שם בין הפוסקים: סימן לו שאלה בעוף אינדיק שנולד בו ספק טריפה וא"כ אסתעייא מלתא ששהה יותר מכ"א יום והתחיל להטיל ביצים אם מותרים הביצים או צריך דוקא בדיקה: תשובה הנה מעכ"ת מסופק אם סומכין על הרוב במקום שיכולין לברר ודלמא יבורר הטריפות לפנינו ואתפלא מדוע מותר חלב כל הבהמות הלא בדיקת הריאה לפנינו והוא מיעוט המצוי מ"מ החלב מותר דזה הוי כלא אפשר לבררו דרצונו לגדל לחלבה או עוף לביצים ולא ידעתי איך נאכל בכל יום מחלבה ורוצה לאסרו ואולי י"ל לשיטת הב"י ז"ל בא"ח תל"ז שמחלק דרוב בהמות יולדות בחזקת כשרות מש"ה א"צ בדיקה אפי' באפשר לברורי וא"כ לפי"ז י"ל דהכא בעוף הזה שאיתרע רובא דידי' שוב צריך בדיקה אם אפשר לברר אך באמת גם ז"א דהא הך רובא דרוב מטילים ביצים אינם טריפה זה לא איתרע כלל וא"כ שפיר הוי רוב מעלי' וא"צ בדיקה בעודו חי וז"ב ומה שרצונו לחלק כיון דאין היתר ברור רק שצריך לילך בתר רובא שוב א"צ בדיקה אפי' במה שיוכל להתברר זה אינו סברא כלל וכי בשבילשלא יוכל להתברר כל הדבר נעלים עינינו ממה שיוכל להתברר זה לא מצינו בשום מקום כידוע הרבה גבי שו"ב וגבי כמה דברים ומב"י הנ"ל נשמע דסברתו ליתא דאל"כ לא מקשה הב"י מידי א"ו דז"א גם מה שראיתי שכ"מ רוצה לומר דביצה טריפה הוי היתר מה"ת אשתומם איך יצא זה מפי כ"ת הלא מבואר בחולין סוף א"ט למסקנא דביצת טריפה אסורה.

דכגופו הוא ולכ"ע אסור מה"ת וכן פסקו הש"ע וכל האחרונים ולכן דבריו בזה נפלאו ומחמת אפיסת הפנאי קצרתי והי' שלום: סימן לז להרב המו"צ וכו' דק' חוסאטין במדינת קירה יע"א: שאלה לערך תשעה שנים אשר לא שאלו הקצבים שאלה על ריעותא מאברים כמו טחול וכליות ובני מעיים ולב וכיוצא אם יש להעבירם כי מסתמא ברבות הימים איקלע להם איזה ריעותא ובקלות דעתם בפשיעה הכשירו שלא כדין: תשובה הנה ידוע דמה"ת ואפי' מדרבנן אזלי' בתר רובא ומותר ולא צריך כלל לבדוק אחר ח"י טריפות זולת בריאה דסירכות הוי מיעוט המצוי ומותר לאכול החלב מכל הבהמות שבעולם וכן נוהגין כל העולם שאוכלים מחלב בכל יום ויום מעדר אחר ובמקום אחר בדרך אשר שלפי המוחש בודאי א"א שמתוך כמה אלפים בהמות לא יהי' האחת טריפה ורק אזלי' ב"ר וכן מבואר בזבחים (ע"ג ע"ב) וז"ל הגמ' אלא נכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש מרובא פריש אמר רבא השתא דאמור רבנן לא ניקרבה גזירה שמא יבואו עשרה כהנים בב"א ויקרבו א"ל ההוא מרבנן לרבא אלא מעתה מגוסא אסורה משום שמא יבואו עשרה כהנים בב"א ויקחו בעשרה כהנים בב"א מ"א אלא א"ר משום קבוע עכ"ל ופרש"י ז"ל וז"ל בד"ה א"ר גזירה כו' קס"ד השתא דחייש לשמא אחר שיקחו אחד אחד עד שישחטו עשרה והם רוב יבואו עשרה כהנים ויזרקו דמיהן ויקטירו אימוריהן כאחד ואפשר לצמצם והשתא דאשתכח דקריב רובא בב"א ואיכא למיחוש איסורא ברובא איתא ובשלמא כי משיך חד חד ומקריב קמא קמא איכא למימר דכל חד דקריב בהיתר דמרובא פריש ואיסורא הנאה בהני דפיישי היא דהוי רובא לגבי' אבל השתא דקרבו כי הדדי לא הוי הני דפיישי רובא לגבייהו.

אלא מעתה מגוסא אסורה כלומר וכי מאחרי שמשכו ולקחו א"א לבדו ובנידנוד דכל חד דאמר דמרובא פריש ושחטן וקיבל דמן במגיס בחזקה שהוא כשר חוזרין ומצטרפין השחוטין להיות רוב ולהיאסר עכ"ל אלמא דאפי' יש טריפה בודאי ולא נתבטל ברוב מ"מ מותרים כולם אפי' הטריפה להקריבו לגבי המזבח דכבר נתהפך להיתר דאזלי בכל חד ב"ר בשעת שחיטה ולכן בודאי א"צ לבדוק בתר ח"י טריפות אפי' אם יודע שיש טריפה בתוכן ורק בידוע אסור מדרבנן משום קבוע כידוע שם אבל כ"ז שאין ידוע מהטריפה מותר ליקח כל הבהמות שבעולם לשחוט וא"צ בדיקה אפי' אם יש בודאי טריפה בתוך בהמות שבעולם מ"מ בכל חד אזלי' בתר רובא וא"צ בדיקה משום טרחה כמבואר בב"י וגם רבנן לא גזרו כלום אסתם בהמות ולכן לא ידעתי פלפולם בזה וד"ל אולם כ"ז לענין הצריכים בדיקה הוא שא"ל והמחמיר לבדוק מפסיד ממון של ישראל ואם מטריף איזה דבר משום ספ' חייב לשלם לבעל הבהמה דטעה בדבר משנה דאם

לא בדק היתה כשירה וכמ"ש סברא זו דבמקום ס"ס אם אינו יכול להתברר רק ס' אחד שיחמרו מס' א"ל לברר ולהטריף מס' ועיין בנ"ב מ"ק [חי"ד סי' נ"ז] אך הקצבים לכאורה נראה המה כפושעים דנהי דא"צ בדיקה מ"מ בודאי ידוע שבתוך משך זמן רב כזה [א"א] שלא הי' נגלה להם שאלה מריעותא והמה העלימו אך לפי מנהג בגלילותינו שהקצב אינו מוכר דברים קטנים לאחדים רק לקונה אחד ובשעת הפשט הבהמה הוא נוטל הבני מעיים ודברים קטנים בבהלה וטרוד בעבודתו ואינו משגיח כלל והקונה מתקנם אחד אחד ולזה רוב השאלות בזה המה מהקונים ולא מהקצבים ואם גם במקומו המנהג כן אין להקצבים אשמה בזה והכל לפי ראות עיני הב"ד וגם אם אולי שכיח במקומם איזה טריפות ומצוי כמו סרכות ודאי צריך לבדוק וצריך להזהיר הקצבים בזה אבל אין מעבירין אותם כי סברו לנהוג כמו בכל תפוצות ישראל שאין בודקין אחר ח"י טריפות הכלל הכל לפי ראות הב"ד במעשיהם והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת בלונ"ח:

סימן לח שוי"ר לידידי ב"ג הרב המאה"ג חריף ובקי שלשלת היוחסין כקש"ת מו"ה יעקב פרענקיל נ"י האבד"ק נארייאב יע"א: מכתבו הגיעני בנדון השאלה שפרה חולבת הוציא' דם מתוך דד אחד ומשאר הדדים החלב נקיי' ונסתפקת דלמא לא נהפוך עדיין כולו לחלב ובכה"ג לא התירה התורה החלב שבאמת כל חלב מדם שנתהפך לחלב והתורה התירה אך באופן זה שנראה שעדיין לא נתהפכה כולו לחלב לא התירה התורה אפי' מה שנתהפך לחלב ובאמת סברא זו כתובה בשו"ת חינוך בית יהודה ורק שם המעשה הי' שהי' החלב מעורב שמראי' כמראה אדום ורק כשעמדה איזה שעות נפל הדם למטה והחלב נשאר למעלה צלול וכ' שיש לאסור כיון שחזינן שלא נהפוך לגמרי לחלב שהרי מעורבת בדם ונהי שנופל הדם למטה ונשאר החלב נקי מ"מ כיון שעדיין לא נתהפכה כולה לחלב אסורה יעו"ש וא"כ לכאורה בנ"ד נמי י"ל כן כיון שלא נתהפכה כולו לחלב כל החלב אסור אך באמת אין דמיון כלל דהנה ידוע שחלב מתעגל ויוצא כמבואר בשבת פ' חבית [דקמ"ד ובתו' שם ד"ה לא לרצון] ובנדה דף (נ"ה) [נ"ו] ובכריתות [י"ג] ופרש"י היינו שמתאסף ויוצא לחוץ והנה אם איתא שלא נתהפכה כולו לחלב הי' הדם נראה גם בשאר הדדין משום שקרובין הדדין ובעת אסיפתן הי' אדומה כל החלב א"ו שנתהפכה כולו לחלב לגמרי ורק הדם בא מאיזה גידים שנתעקרו באותו הדד וכמ"ש לגבי שורים המשתינים דם שתולין הדם בגידים ועורק כיס השתן ולא תלינן שניקב הכיס כמ"כ נמי בזה אמרי' ודאי שכל החלב נתהפכה מהדם לחלב ובאותו הדד הדם בא מגיד שניתק מהדד דאם איתא שלא נתהפך באותו הדד לחלב ודאי בעת שנתעגלו יחד ונתאספו לצאת הי' כל החלב אדום שהקיבוץ ואסיפת החלב בא טרם בואה להדד כידוע מדברי

הש"ס הנ"ל שרצה רבא לחושבה למעין והגם שהגמ' מיירי שם מאשה מ"מ גם בבהמה כן היא כנראה בחוש ואך אפי' אם נימא שנתאספו כל דד ודד בפ"ע ואינם מעורבים יחד כמבואר סברא זו במל"מ בהל' אבות הטומאה [אולי כוונתו לה' מטמאי מו"מ פ"א הי"ד] והוא מדברי תו' זבחים שכל א' בפ"ע עומד מ"מ בודאי כשירה דמה לנו בזה (הדד] שלא נתהפכה לחלב זה החלב היוצא מדד זה נתהפכה לחלב ומה לנו שבמקום אחר לא נתהפכה לחלב הא לשיטה זו כ"א בפ"ע קיימא ולכן לפענ"ד אם יחלבו לחוד אותן הדדין שמהם יוצא חלב נקי' וזכה בלא שום מראית דם כשר החלב כנלענ"ד אם יסכים עמי עוד איזה גדול בתורה:

והנה הבאת דברי דודך הגאון ז"ל בשו"ת גא"י סי' ק'] בהיתר אפי' דם ממש משום שהתורה התירה חלב בעלמא (אף דמדם דנהפך לחלב קאתי] ואפי' לפי מה דקיי"ל דאברים מתפרקים ולא הדם נהפך לחלב ואעפי"כ הוא יוצא מהחי והתורה התירה גם דם ממש היוצא מהדד (מותר] וזה הדבר מתמי' מאוד דאם חלב בעלמא אינו מתהפכת דם רק חלב מעיקרא מחמת פריקת אברים ורק שה"א לאסור משום דבר מן החי והתורה התירה נתיר אם יוצא דם דכמה דברים מצינו בבהמה אחת שדבר זה אסור בה כמו חלב שהתורה אסרה מה שהוא תותב קרום ונקלף אבל אם אינו] תותב מותר ה"נ חלב היוצא מותר ודם אסור וע"כ לא קאמר הגמ' [בכורות ד"ו ע"ב] דבטהורה נמי חידוש הוא דחלב שרי י"ל בטמאה נמי מותר החלב היינו משום דהכל הוא חלב ולא מצינו איסור בחלב טמאה מה"ת רק משום צירן דריבה התורה הטמאים לאסור צירן ולזה קאמר הגמ' דה"א דחלב לא נרבה משום צירן דחלב קל מציר דשרי אפי' ביוצא מן החי ולהכי בטמאה נמי שרי וצריך ריבוי הגמל אבל אם דם יוצא בודאי אסור ולא נתיר דם משום שהותר חלב וגם כי יש לחוש שהדם בא מאברים ע"י איזה חולי דהא חזינן שנשתנה טבעה שנשתנה לדם וכי דם היוצא דרך הדד יותר משום (שהיתה) [שהותר] חלב ישתקע הדבר ולא יאמר כלל וגם מה שהק' כבוד מעכ"ת דלימא הגמ' דריבוי דהגמל לדם שבישלו תמה אני למה לחכם כי"ב לילך בדרך המבהילים המבלים עולם בשפת שקר ר"ל וכי זה דרך התורה דאירי לאסור טמאים נימא דריבוי בא לדם ולמה לא נאמר במקומו גבי כל דם דמיני' דרשי' לאסור דם טמאים ואם כי מצינו דרשות לאם אין ענין לזה היינו מקבלת חז"ל אבל כאן דהמדרש לרבות חלב מרווח לן מאוד למה נלך לדבר חדש שלא הוזכר בכתוב ובפרט דדבר זה פלוגתא היא בין אמוראים והי' עוד קושי' הניחא למאן דס"ל דם שבישלו מותר לזה תפס הש"ס בפשיטות חלב וגם מה שתרצת קו' זו דבטמא לא נאמר מטעם שאינו ראוי למזבח דבלא"ה לא יקרבו למזבח ולכן דם טמא אסור בבשלו וחידוש

בעיני שאשתמיטתי' רש"י ז"ל במקומו במנחות (דף כ"א ע"א) גבי ר"פ אומר וז"ל דם חמור אעפ"י שאינו ראוי לקרבן ואיכא למימר דלא חייבה תורה כרת אלא על דם הראוי לקרבן אלא אפי' חמור דאין קרבן בטמאים אפ"ה חייב עכ"ל הרי דגם בטמאה לא נאסר רק מה שכנגדו נזרק בפנים ובאמת סוגי' הלזו תמוה דהא דם אברים אסור והוא לא נזרק וצ"ל דרק אזלי' אם ראוי לזרוק ובדרך זה י"ל שם קו' התו' דהא רבא ס"ל דם שבשלו מותר יעי"ש ותבין.

ס"ד אין בפלפול זה לדינא כלום ומה שכתבתי לך במכתבי הקודם נראה נכון לדינא אך תתיעץ עוד עם גדול הדור למדן אמיתי והי' בזה שלום:סימן לט שוי"ד לכבוד ידידי הרבני המופלג החסיד הנגיד המפו' מו"ה אבלי כ"ץ רפאפורט נ"י ולעדתו הנגידים יראי ה' ומופ"ת יחי' בק' אוהל יע"א: שאלה פה בעירנו נהגו קצת איסור באווזות המפוטמות אפי' ע"י בדיקת הוושטין והאווזות שאינן מפוטמות אכלו תמיד בלא בדיקת הוושטין עוד משנים קדמוניות מימי הרב הגאון הקדוש מהר"מ ט"ב האב"ד דפה זי"ע וקצת אכלו אווזות מפוטמות ע"י בדיקה אח"כ ועתה הורה הרב האב"ד שיבדקו גם הוושטין מהאינם מפוטמות ולא יאכלו שום אווז בלא בדיקת הושט ואיזה אווזות אינם מפוטמות נטרפו בבדיקה וישאלו החסידים ואנשי מעשה אם יחושו להוראת הרב שלא לאכול שום אווז בלא בדיקה או שיוכלו לאכול גם מפוטמות בבדיקה: תשובה מכתבם הגיעני והנה ידידי ידוע זאת שאין עצה ותבונה נגד ה' ואין שום דבר עומד בפני מצות תוה"ק ולכן נחקור נא עפ"י דין אם צריכין בדיקה הוושטין מאווזות שאינם מפוטמות הנה לא שמענו בכל תפוצות ישראל מזה אך אם אולי במקומכם שכיחי נקובי הווושט אם הוא מיעוט המצוי צריכי בדיקה ואם אינו מיעוט המצוי אינה צריכה בדיקה דבכל הח"י טריפות אזלי' ב"ר ולכן על הדיינים לעיין בזה אם מצוי נקובי הווושט צריכים בדיקה אך עכ"ז בודאי אפי' לאחר בדיקה אסור לאכול ממפוטמים ביד כי יש בזה הרבה לחוש כמבואר ברמ"א וט"ז ז"ל ולענד"נ שלא מהני היתר לזה ואולי שנהגו איסור לא עפ"י טעות רק שאחזו כדברי האוסרים בוודאי אסור להתיר להם.

ומה זה מה שנקרה שנתוודע ששכיח בלא הלעטה נקובים בזה המה בודקים לחומרא מדרבנן דאפי' טריפות הריאה רק מדרבנן אבל המפוטמים אסורים להנוהג איסור ולא מהני התרה בלתי הוצעת השאלה לפני גדול הדור דרך הקבלה שקבלו עליהם ואופן הנהגתם אז יורו להם הגדולים אם יוכלו להתיר הלזו ואם יקלו לאכול מהמפוטמים בלא שאלה מגדולי הדור המה עוברי נדר: ומה שכתבתם שבני בליעל מחרפים אתכם לא ידעתי מה הוא החרפה לכם לו ישכילו יבינו שאדרבא מחמת שאתם נזהרים מאיסורים

ומלאכול מפוטמים השי"ת שומר אתכם ולא יאונה לכם מכשול וכאשר התחיל זה הריעותא להיות נקרה מקרה מן השמים שיתוודע לכם כי רגלי חסידיו ישמור והנה פה בקהלתינו אשר אין מפטמים כלל וזה לא כביר יצא קול שהערלים כולים מפטמים ויש חשש על הושט והנה לא ידוע הדבר בבירור ולא ניכר שום היכר מפטומה כאשר יאמרו הבקיאים עכ"ז הושבנו ב"ד ונגמר בינינו להכריז על כל הושטים שיבדקו ואפי' אותן שנתגדלו בביתי צויתי לבדוק משום לא פלוג אך עשינו זאת על בחינת הדבר ונסיון על איזה שבועות כ"א יהי' מיעוט המצוי יצטרכו תמיד בדיקה ואם לא יהי' מיעוט המצוי סמכינן ארובא כמו בכל ח"י טריפות ולאחר התקנה הי' איזה ושטים טריפה אך ראינו כי המה מיעוטא דמיעוטא ולזה חזר הדבר לכמו שהי' שלא להצריך בדיקה ואתם ידידי עשו ג"כ בדרך הזה כאשר כתבתי לכם ומה לכם לחרפת בני בליעל ובלא השכל הלא ידוע לכל העולם צדקת הרב הקדוש זלה"ה וגדולתו בתורה גם ידוע לכל החילוק בין הנקראים חסידים לבין המחרפים שאלו רצים ואלו רצים וכו' ומה יאמרו האפקורסים בלתי מאמינים הלא ידוע לנו שלא נאמנה אצלם שום מצוה ומה להם ולנו לבנות בית ה' במצות ואל יאמרו ח"ו כי אני מחרף את אשר לא ידעתי כי זאת אומר בטח מי שהוא בעל אמונה בדת הישראלי וירא ה' לא יבוא לחרף למי שמחמיר באיזה דבר חומרא ומסתמא אפי' פשוטי והמוני עם לא יבזו אתכם מחמת שנהגתם חומרא ורק נמצא איזה אפיקורס על אלו אנו מתפללים בכל יום ולמלשינים אפילו באינם ידועים ושלום לכם דברי ידידם דוש"ת בלונ"ח:

יום ב' ח' אדר שני תבר"ך: סימן מ להרב וכ' מו"צ דק' פעלשטין יע"א: שאלה בטרפשא שנסרכה ונמצא על הפרש ברזל עב שאינו יכול לנקוב כלל כי הוא עב מאוד ובבה"כ נמצא כמו ווארצלין ובתוך הווארציל נקב ובדקהו וחתך הבודק עד מקום שהשביל מהנקב הלך וראה שפסק הנקב והשביל והי' בשר יפה ושלם ולא ניקב יותר: תשובה הנה אנן קיי"ל דאין סירכות רק בריאה והכי נהוג עלמא ורק בבה"כ חוששין עפמ"ש הרמ"א [סס"י מ"א] והנה כל מעיין יראה אפי' שכ' הרמ"א ז"ל דודאי ימצא מחט אין כוונתו לאסור בלא מחט דא"כ בדיקה ל"ל לימא הרמ"א ז"ל באם יש סירכא בטרפשא טריפה דודאי נמצא מחט א"ו מספק קאמר הרמ"א ז"ל וכמ"ש בת"ח ז"ל שמא ימצא מחט וא"כ אם בדקנו ולא נמצא מחט כשר ורק כאן הריעותא מטעם הווארצעל שנמצא בפנים והואיל ויש כאן ריעותא של הסירכא הרי ניקב והבריא והנה דין זה צריך ראי' והנה ראי' לזה מדברי ש"ס חולין (מ"ח ע"א) וז"ל אר"י ב"מ אר"נ ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה העלתה צמחים חוששין לה כו' יעיי"ש הרי דאם לא העלתה צמחים רק הי' איזה

ריעותא בתוך הריאה לא היינו חוששין דא"א דשום ריעותא הוי טריפה הו"ל לגמ' לומר דחוששין באם ריעותא בריאה כגון שע"י נפיחה העלתה הצמחים בתוך הריאה נימא טריפה א"ו שריעותא זולת בועה לי' לן בה לצרפו עם הסירכא ובהדי' פסקי' בסירכא תלוי' על הבועה טריפה דהבועה מעידה דניקבה ועי"ז עלה סירכא כמבואר בש"ע סי' ל"ז] וכל אחרונים ובעלה בשר ע"ג בועה כשר אפי' סירכא יצא ממנה דהוי רק סירכא על חסרון בפנים הגם דחסרון בפנים הוי ריעותא דכבר פליגי בי' אמוראי (מ"ז ומ"ח] וגם מהרמב"ם ז"ל נראה להטריף בחסרון מבפנים מ"מ אנן מכשירין אפי' סירכא יוצאת ממנו ואמאי ל"א דהבועה שבפנים וחסרון בפנים יעידו על הסירכא שעלתה מחמת הנקב א"ו כיון דבועה לדידן אין ריעותא כלל וגם שהבשר יפה מפסיק בין הריעותא וכל שאין התר"ל סמוכים יחדיו כשר כידוע ומש"ה כשר בבועה שעלה עלה בשר יפה וסירכא יוצאת ממנה א"כ אם זה הוא בסירכא בריאה דודאי מלתא היא ועיין בבד"ה להרא"ה ז"ל ובת"ש ובפ"מ דסירכא תלוי' הוי עכ"פ ריעותא גמורה מכ"ש בסירכא שע"י בה"כ שאינו ריעותא כלל רק הרמ"א ז"ל חשש להצריכה בדיקה ואם לאחר הבדיקה רואין שאין כאן מחט והנקב אינו מעל"ע דהבשר שלם ויפה והווארציל שבפנים אינו ריעותא כלל ולא מוזכר לריעותא בשום פוסק ורק מבחוץ לא שכיח ווארציל אך מבפנים הרבה קשיות בשר שכיח וכמו ווארציל ובוודאי שאינו ריעותא כלל ול"ד ללב בנמצא דם בחללו [סס"י מ"ם] משום דשם חזינן שהבריא הבשר כמבואר בת"ש ז"ל ומביאו הפר"מ ז"ל [ס"ס הנ"ל] והחזיק בדבריו אבל כאן לא ראינו שום הוכחה על נתרפא מה"ת לחוש להבריא אך אם הי' איזה הוכחה שהי' נקב והבריא כמו שניכר לפעמים במראית עין בודאי טריפה ולא צריך לשום ראי' אך כפי פשוטת השאלה שאין כאן רק שהי' בפנים כעין בשר נפוח ווארציל ואח"כ נפסק זה והי' בשר שלם בודאי אין הסירכא גורמת להטריף ולא עדיף מסירכא על הבועה בריאה ועלה בשר יפה דכשר לכ"ע ובדברי האחרונים אין לי להאריך כי במחכ"ת דבריהם בכמה מקומות קשה להבין וגם לא נודע לי מי המה הספרים שהביא מעכ"ת אם ראוי להכניס דבריהם בבהמ"ד ומה שכתבתי נ"ל ברור ועכ"ז אינני מחליט דעתי נגד גאוני זמנינו וכפי אשר יאמרו כן יקום אך לא יטרידני בזה כי לא אשיבנו בזה עוד והי' שלום:

סימן מא להרב וכו' מו"ה מרדכי נ"י מספינקא בק' אברטין גליל קאלמייא: אודות בה"כ שנסרך אם אין בה מחט המנהג שאין חוששין לסירכא ובימי חורפי גם אני הייתי מסופק בזה ושאלתי למורי הוראות זקנים וכתבו שהמנהג להכשיר בלא מציאת מחט ובהדי' מפורש בצ"ץ (סי' מ"ט] דבלא מחט כשר לדידן דמכשירין סירכא חוץ מריאה גם לא

ידענו שום חשש ומה ניחוש לנקב ואי משום השביל הרי חזינן דהי' מחט ז"א דהא כתבו שיש לומר שחזר המחט ולא ניקב כלל ולא מצינו בשום א' מהפוסקים להטריף ביש שביל אפי' אין מחט לפנינו א"ו כ"ז שאין מחט ולא ניקב מעל"ע לפנינו כשר אך מה שכ' מעכ"ת דיש מחוץ בועה הנקרא ווערצלי והנה מזה נראה שהי' נקב מחוץ והוי כקרום שעלה מחמת מכה ולכן צריך הרבה לדקדק בווערצלי ואם יהי' ברור שהוא רק דלדול בשר בעלמא ואין הבשר לקוי יכשיר ואם יש לחוש שהוא עלה מחמת מכה מספק היא טריפה והי' שלום: סימן מב להרב פלוני אבד"ק פלוני: הנה בעיקר הדין שגגה יצא מלפניו כי הלא כעת לפנינו ב"מ מהופכים עכ"פ קצת שמעי העבה אינה במקומה הראוי וכן ראה תיכף הטבח בעת הוציאו הדרא דכנתא ולא נתעביד בהכנתא שום מעשה רק הניחו באיזה מקום ועתה רואים שהוא מהופך בודאי לא הוי נאבד רק ריעותא לפנינו ובהדי' מבואר בש"ס דתולין רק במצוי ולזה א"צ שום ראי' ודברי הת"ש הוא מהרשב"א גבי סירכא תלוי' ונ"ד אין דומה לזה כלל גם מה שתלה בדברי כו"פ תמי' לי דכי לא ידעי' דיש מקילין וכפי הנראה שגם הש"ך ז"ל מיקל אך לא קיי"ל כוותייתו דכן משמעות פשטות הירושלמי לאסור וכמ"ש הת"ש והפ"מ והפר"ח ז"ל גם מה שמפלפל בדברי מהרש"ל הוא לא לצורך לדינא כיון שדבריו דחויים מכל גדולי האחרונים לדינא ולכן בודאי טעות נזדמן לו אבל מסתמא זכות אבותיו עמדה לו שלא נכשל ח"ו בדבר אסור בא לידו ולכן כתבתיזאת לו לעצמו שמעתה ידקדק הרבה ולא יהי' קל בעיניו דברי התה"ק ודברי חז"ל הנגלים ופשוטים כי בכל זאת תלוים רבוא רבבות עולמות הקדושים וד"ל:

סימן מג לכבוד אחי הרב הגאון החריף ובקי בו"ק חו"פ מו"ה אביגדור נ"י האבד"ק דיקלא יע"א: דע לך אחי כי רוב גאונים לא ניחא להו בהביקוע העגלים כידוע וגם שמעתי מחסיד ת"ח מופלג מתלמידי ח"ז הקדוש מהר"מ מרימנוב זלה"ה ואמר שידוע לו בפירוש שח"ז מרימנוב לא הורה דוקא לבקוע רק ששאלו למה מניח השו"ב ר"נ ז"ל לבקוע ואמר שאין קלות לבקוע אך לא הקפיד דוקא לבקוע ולכן ודאי מותר לחכם לצוות לשנות המנהג מלבקוע ואדרבה מצוה שלא לבקוע וכ"כ החסיד מהר"ש אבוהב וגדול הי' חשיבתו בדורו ואא"ז הח"ץ ז"ל אשר בגודל תבונתו הרבה על גדולי ספרדים כידוע ואת מהר"ש הנ"ל הלל בשבחו בתורה וחסידות וז"ל הד"ש סי' רמ"ה תשובה ועל מה שנהגו בבהמה בבדיקת הריאה לקרוע בתחילה כל החזה היא לענ"ד מנהג מגונה ורע וראוי לבטלו ולמנעו מחמת חשש הסרכות שכ' מעכ"ת ואין לזוז ממה שנהגו נפוצות ישראל לעשות כפי מה שהורה הרמב"ם ז"ל בה"ש פי"א וז"ל המנהג הפשוט בכל ישראל כך הוא כששוחטין את הבהמה או חי' קורעין את הטרפש של כבד ובודקין את

הריאה וכו' ע"כ וכך הוא מנהגינו פה שהשוחט עצמו קורע בסכין בנחת ובזהירות קצת מן הטרפש כדי הכנסת היד והזרוע ויבדוק הריאה וכל סביבותי' ואם הקדמונים אשר הי' שם העלימו עיניהם מקלקול מנהגם אפשר שהי' לסבת מקרה איזה אונס או צורך שעה ומקום הניחו לאחרי' להתגדר בו ולהרים מכשול מדרך עמינו ע"י האמצעי משובח כוותי' דמר עכ"ל וכ"כ [עודן] גדול אחד ולכן אין לסור מדבריו לבטל מנהג הביקוע ואין שייך בזה שום קולא כי אדרבא ביקוע קולא גדולה כידוע ובפרט בזמנינו זה ובודאי אין לשנות מנהג קבוע מוזכר בראשונים ובכל ספרי הגדולים כיצד סדר הבדיקה ולא נזכר ביקוע כלל ושאלו נא בכל מדינות ספרד וכל ארץ אשכנז וכל מדינות ד' ארצות פולין שאין בוקעין רק באיזה מקומות מיעוטא דמיעוטא וכל הצדיקים אכלו מבדיקה לא מביקוע ומי יודע מאיזה טעם לא מיחה מוח"ז בהביקוע וכמ"ש בשו"ת דבר שמואל הנ"ל ולכן בודאי ראוי שהשו"ב יבדוק כדרך כל העולם בלא ביקוע והי' שלום כדברי אחיך ידידך דוש"ת בלונ"ח: סימן מד להרב וכו' מו"ה יוסף יהודא שטראזבערג מו"צ דק' קאסוב יע"א: שאלה בגלילותינו שכיח בין הכבשים שהכבד שלהם לקוי כולה והיינו שהיא נפוחה ונשתנה קצת ללובן וכשצולין אותה נפלה ממנה תילחי תילחי וגם מלאה תולעים הנקראים מאטיליציע וכאשר גובר החולי ונתיישן נמצא גם המרה נפוחה ועבה והבקיאים אומרים שנתהוו מחמת שאוכלין עשב כזה ואותן הכבשים ניכרין מחיים להבקיאין ורובא דרובא מתין מזה וא"א להם לחיות י"ב חודש ומקצת מבקיאים אומרים שאף מיעוטא דמיעוטא ליכא דחיין י"ב חודש יורנו נא רבינו וכאשר יצא מלפניו כן יקום: תשובה מכתבו הגיעני והגם שכעת אינני פוסק באו"ה להלכה למעשה כי לעת זקנתי אין כחי אתי לעיין בספרים בחיפוש אך לאיפרושי מאיסורא אמרתי להודיעו דעתי ולהלכה אם יסכים עמי דעתו או איזה ב"ד יפה גם אנכי עמהם.

הנה במראה בשאר אברים זולת הריאה לפ"ד ראשונים נראה שאינו פוסל שכן אמרו אין מראה פוסל אלא בריאה כן אמרו בשגירת לישנא כ"פ. אולם הת"ש ז"ל כ' שיש להחמיר משום דלמא הוא כבשר שהרופא גורדו יעו"ש [סי' מ"ג סק"ד] והנב"י (קמא סי' י"ג] פקפק ע"ז ולי נלענ"ד דודאי אין חוששין באיזה מראה על בשר שהרופא גורדו דהרי חזינן דבין בבהמות ובין בעופות שכיחי מראות ואם באנו לחוש כמעט אין שום בהמה או עוף שיהי' בלי מראות אך בודאי אוקמינן אחזקה דחזקת רוב כשרות כיון שלא יצא מהרוב כלל שרוב בהמות או עופות יש להם מראות כזו וכיוצא בזה ולכן אין לחוש כלל רק אם נראה לפנינו ריעותא שיש לחוש דלמא בא המראה מחמת חולי אז שפיר שייך דברי הת"ש ז"ל דבמראה יש לחוש לבשר שהרופא גורדו כיון שכבר יצא מחזקתו ע"י

הריעותא שבו ולכן בנ"ד שיש תולעים שבודאי גורמין השתנות בהבעל חי והוא מחמת חולי או מחמת אכילת עשבים הממיתים אותם בודאי המראה היא ריעותא גמורה מס' בשר שהרופא גוררו אמנם אם אין מראה כשר כיון שנשאר במקום חיותא אך אם נפוחה הכבד נ"ל להטריף דנפוח הוי כמו תוספת בגוף והוי יתיר הכבד דטריפה לכ"א כשיטתו וכ"כ הרמב"ם ז"ל להדי' גבי ריאה (פ"ח מה"ש ה"ח) מביאו בש"ע סי' ל"ו סי"ב] כנלענ"ד [ע' ברא"פ בקונטרס הראיות אות ס"א ובפר"ת סי' ל"ה ס"ק קכ"ו בשם הרשב"ץ] ואין לי פנאי להאריך הרבה ולענין ורדא שנתקטנה ולא נשאר רק השורש ויש לו כט"ד כשיעור פרק אמצעי של אגודל ותואר ורד בשורש שלו והשורש נדבק עם הכיס שלה אי דיינין לי' כת"ל הנה יש מקום להתיר והמחמיר תע"ב והי' שלום.

כ"ב כסלו תרל"א לפ"ק: סימן מה להרב וכו' ט מו"ה בנימין ליב רייך מו"ץ בק' סטאניסלב יע"א: אודות אשר דרש ממני בעניני עופות חדשים שבאו מאיי הים ויש להן כל הג' סימני טהרה מה דינם: הנה ראיתי למעכ"ת רץ להמערכה במלחמות ה' גבורים וחץ העביר נגד מרן דכולא תלמודא רש"י ז"ל להקשות עליו מסוגי' ערוכה כמעט באותו הסוגי' ואתפלא מאוד איך שכח עם מי מדבר מע"כ עם שר התורה רש"י ז"ל ואם כי דבריו לפעמים מחוסרי הבנה לאטומי מוח כמוחינו עכ"ז אם רחוקה הוא ממך רחוקה מחמת קוצר שכלנו אך מי מדורינו יאמר להכריע נגד גדולי הראשונים כאלו ואין לנו רק לקבל דבריהם באהבה ולילך אחרן רוב הדיעות וכאשר עשו בעלי הש"ע ולכן אין לנו לזוז מפסק הש"ע מחמת איזה קושי' כידוע לנו גודל שפלות דורות האחרונים ולכך לפלפל בזה נגד דעת הרמ"א (סי' פ"ב] הוא למותר ואפי' יבא אליהו אין שומעין לו נגד המנהג כמבואר בגמ' ולכן בודאי אין נאכל שום עוף בלא מסורה וכאשר לדינא פסק כן הרא"ש וכמה ראשונים כמבואר בטור וכן אנו נוהגים מעולם והעושה נגד זה אוכל ממש עוף טמא ומה שרצה לומר דהרמ"א ז"ל מודה בשכן ונדמה תמוה לי היכן מצא חילוק זה בפוסקים לצרף היתר דשכן ונדמה לא ימצא זה לא בראשונים ולא באחרונים ולכן יטול מה שחידש ובלא מסורה לא נאכל שום עוף ובפרט מי הגיד לו בנבואה שהוא דומה לתרנגולים שלנו אדרבא לפי מה שראיתים בגלילותינו רחוקים המה מתרנגולים שלנו בקומתן ובצורתן ומעט אשר דומים לתרנגולים שלנו וגם מה ששוכנים אצל עופות טהורים שלנו אין ראי' דבשלמא אם ישלחנו חפשי והוא יבחר עצמו עופות טהורים הי' ראי' לר"א כמבואר בב"ק (צ"ב] ובחולין (ס"ה] אך זה העוף הנסגר בבית או בחצר במקום דלא שכיחי עוף טמא בע"כ הוא מתחבר לטהורים ההולכים עמו ביחד לרעות ואם כי י"ל דגם זה מיקרי שכן שהולכים דרך חיבור יחד מ"מ בודאי לא נצרף זה לסניף להתיר

והנה לזה הפלפול הוא למותר ואינו רק פלפול של הבל כ"א שניתן רשות לפלפל גם לחדודי אך בסוגי' זו לפי עומק העיון לא ירדתי לעומקה על שעה חדא הגם כי כבר יותר מארבעים שנה שלמדתי הסוגי' בעיון רב עכ"ז עתה אם אבוא לפלפל צריך זמן חצי שנה עכ"פ ולזה הפלפול הוא למותר ולא באתי רק לתרץ מה שהק' מעכ"ת בחוזק ולפענ"ד אין התחלה לקו' אלו.

א'.

מה שהק' דלמה דקאמר הגמ' ס"ג ע"ב] אקרא אני דיה ואם כדברי רש"י ז"ל דעשרים כולו דרסו א"כ ל"ל קרא לאיה הא הוא דורס וכל עוף הדורס טמא במחכ"ת נעלם ממנו דברי התו' בהתחלת הסוגי' שכ' בדף ס"א ע"א ד"ה כל עוף וז"ל וא"ת והיכי קים להו לרבנן הך מלתא כו' ואי הלל"מ הוא א"כ ל"ל דכתב רחמנא פרס ועזני' תרווייהו לא לכתוב אותו שדורס דממ"נ חד מינייהו דורס שאין בכל אחד אלא חד סימן של טהרה ואותו שבזה אינו בזה כדמוכח בגמ' וי"ל דשמא קבלה היתה מימות נח שהקריב מכל עוף טהור ובדק את כולם ומסר לדורות שאין עוף טהור דורס כו' עכ"ל אלמא דאעפ"י שדורס הצריך התורה לאשמעינן פסולו ולא לסמוך אקבלה מנח.

ב' מה שהק' דלשיטה דאין ב' כתובים מיעט רק שלא נילף מהם א"כ מ"מ אסור כל עוף משום דאזלי' בתר רוב עופות הטמאין כמבואר בגמ' ואתפלא מאוד הלא בזה אנן מסופקים אם בחד סימן או בתרי הוי כשר או לא היינו בידוע שאינם מהטמאים הכתובים בקרא ורק הש"ס מקשה ונהי שאינם מהנפרטים בקרא מ"מ נלמוד מבנין אב לאסרם ומתרץ הש"ס דמב' כתובים אין למדין וכיון שאין למדין שוב אין רוב כאן דרוב עופות טמאים בעולם הוא מתוך שנפרטין בתורה אבל שארי מינים בודאי ליכא רוב טמאים עיין בתו' גם מה שהק' על הגמ' דפריך כיון דבתלתא אסור תרי מבעי' והק' מעל' הא אין עונשין מה"ד וצריך קרא והנה נשמט ממנו כלל הנכלל כמעט בכל הפוסקים דאם התורה ענשה בדבר חמור כזה או ביותר חמור גם על קל מחמור הזה מענשינן מק"ו הקל ממנו כמבואר בב"י וא"כ כיון דכ' נשר בהדי' שפיר פריך הגמ' דעורב ל"ל ק"ו [הוא] מה בתלתא אסור תרי מבעי' ואי דאין עונשין מה"ד הא על] נשר ענשינן דהוא יותר חמור ובלא"ה לק"מ דאטו הני מטעם חומרא וקולא אתינן דמשום שיש לו שני סימנים או יותר חמור מסי' א' דזה ליתא כלל כמבואר בתו' דהא ס"ס הן סי' טהרה ובאמת יש שיש לי ג' סימניסואסור ויש דבחד מותר ואין בזה חומר או קל ובתורה לא כתבו כלל כדאמרי' בש"ס דבר זה לא נתפרש בתורה רק דחז"ל דקדקו מדכתי' תורים להכשיר ונשר לאסור מזה נדע כוונת התורה איזה עוף אסור אבל לא משום חומר וקל והגמ' דחה מכח לישנא

בעלמא אבל לא בתורת חומרא וקולא רק כוונת הגמ' פשוט אם צריך דוקא ד' סימנים כמו תורים או כהבנת התו' ד"ה [לא נאמר] א"כ ביש בו ב' סימנים ודאי רחוק מתורים בודאי אסור וז"ב ולכן לדינא ודאי אסור לאכלם בלי מסורה ואפילו כל גאוני דורינו יכשירו האוכל אותם אוכל טריפה אולם בגלילותינו נמצאים איזה מין עופות לא ידעתי אם המה כמו שמצויים ביניכם והנה זה כמה שנים אשר נגידי עירנו ההולכים בבתי השרים הגידו לי לפ"ת איך שהשררים הביאו עופות מאי אחד סמוך לא"י והנה במשך הזמן התחילו לרבות העופות הללו ולא התרתים מטעם הנ"ל ולאחר ב' וג' שנים איקלעו לאתרין שני אנשים חשובים ממדינת פולין הדרים כעת באה"ק והמה ניכרים בקהילתינו שהמה בעלי תורה ויראה וחשובים למאד בארץ מגורותם והמה העידו לפני שמזה האי שהביאו למדינתינו כנ"ל מזה האי הסמוך לאה"ק מביאין לאה"ק אותן העופות ונאכלין שם עפ"י מסורה מכמה מאות שנים אולי עוד בימי התנאים ועפי"ז אין שום חשש כלל לכ"ע והתרתי להם אך בביתי נזהרים מלאכלם בלנ"ד ומעתה אשים קנצי למילין והי' שלום:

סימן מו שוי"ר לכבוד ידידי הרב הגאון המפו' הנעלה וכו' מו"ה דוד דייטש נ"י אבד"ק יארמוט יע"א: קבלתי מכתבו ויישר כחו שמזהיר מלהכשל ח"ו באיסור אולם ידע נא מכ"ת שלא הייתי מתיר בשום אופן נגד הש"ע וכבר הגיעוני מכתבים בפלפול להתיר וגערתי במי שרוצה להקל נגד הרמ"א ז"ל ואך בפלפול הארכתי להשיב לא לדינא וכן אמרתי בפה מלא אפי' כל גדולי דורינו אין בכחם להתיר מה שהרמ"א ז"ל אסרו אפי' רק ממנהגא אך כבר כתבתי למעכ"ת שהי' בכאן אנשים חשובים ניכרים לבני עירנו מאד מאז ומקדם גם חתני הרב המופלג החסיד נ"י מכיר אותם בטוב וידועים לנו בבירור כי המה שוכנים כעת באה"ק איזה שנים והמה עדים שעפ"י ד"ת נסמוך עליהם בד"נ לא ממהדורי בארץ רק ת"ח חשובים והעידו שאותן התרנגולים אוכלים באה"ק א"כ אפי' מאה עדים יכחישו] לא יצאו מהיתירם אשר כבר נתרו בפ"כ ובפרט שאינו רק חומרא ומנהג לאסור מה שאינו במסורת ולכן ודאי בתרי ותרי שרי ולזה לא יכולתי לאסור עפ"י תוה"ק יהי' מה שיהי' ומביתי מרחיק אני אותם כאשר כבר כתבתי למעכ"ת אולם לאסור אותם לכ"ע אין באפשר עפ"י תוה"ק ואי"ה אראה להתאמץ ולהוודע זאת מחכמי ספרדים דירושלים וצפת תוב"ב ובפלפולו הנעים לא עיינתי עדיין כי אין הזמן מספיק וטרוד אני בדבר הצריך לדינא ובזה כבר הודעתיו שלולא העדאת עדים על שנאכל במסורה בירושלים תוב"ב לא הייתי מתירם נגד הרמ"א ז"ל ולכן הפלפול רק לחדודי ואני מוטרד כעת בתשובות הרבה נחוצים לדינא ואם ירצה אשלח לו מה שהשבתי לאחד מהשואלים

בזה ועדיין לא נעתק לכן לא שלחתיו כעת ואם כ"ת ירצה לעיין בדבר אשלחנו לו והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת: סימן מז להרב הגאון נ"ל עשה ד' בשלח תרכ"ב: מכתבו קבלתי ואת אשר שאל מחילה על דבר פלפולו בפשטי התורה לא ידעתי הלא זה חיינו לעסוק כל היום בגופי תורה והלכות ופלפול ולהשיב לשואלי דבר ואין אנו עוסקים בחכמת הקבלה מתוה"ק רק בשעה שב"א על מטתם ואנחנו מנדדים שינה אבל עיקר עסקינו בש"ס ופוסקים לא כאשר הוציאו איזה בני בליעל ממדינתכם שם שבמדינתינו אין לומדין פשטי התורה ח"ו והוא מחמת שבהפקירא ניחא להו וכאשר מוכיחין אותם בבואם למדינתינו כמה המה בלא דעת בלא יראה ואומרים שכנגד זה המה בעלי תורה ובאמת אפי' ריח תורה אין בהם והבל פלפולם בשטותים והבלים כאשר שמעתי מהם ואינם יודעים מאומה רק בגסות רוחם הערימו לדבר עתק על יראי ה' ובפרט על חסידים לומר שאינם בעלי פלפול ועוסקי תורה והבל יפצה פיהם שעוסקים בתורה יומם ולילה בגופי ופשטי הלכות בש"ס וש"ע וספרי מוסר האמת שאין מנהג במדינות פולין לפלפל ולחדש חידושים זולת גדול הדור או צורבא מרבנן הראוי להיות גדול ויתר הלומדים פוסקים בתורה ש"ס ופוסקים להבין היטב ומייגעים על חי' מהרש"א ז"ל או מג"א להבין כראוי ולא עלתה על לבם לחדש כי יודעים ומכירים ערך עצמם שאין בכחם לחדש דבר אמת ונכון לא כן במדינות אחרות מפלפלים בהבלים וכל מי שיודע רק מימרא בש"ס תיכף אומר חידושים וגם ישיבות אין מצוי במדינתינו מכמה טעמים נכונים כאשר שמעתי ממו"ח ז"ל מלייפניק הטעם לזה אבל יושבים חבורות חבורות בבהמ"ד ועוסקים בתורה בגפ"ת כ"ז ראיתי להודיע לכ"ת מחמת ששמעתי מבני בליעל מאונגרין שמוציאים דיבה על מדינות פולין שאין עוסקים בפשטי התורה ובפרט החסידים לכן באהבתי אליו הודעתיו שלא יאמין לשפתי שוא כי לחסידים חביבים פשטי התורה עד למאוד בפרט מי שזכהו ה' בחכמת האמת יודע מעלות פשטי התורה ושכל דברי הש"ס בנוי על סודות התורה כידוע לי"ח.

ובגוף הדבר שכ' מעכ"ת דתרי ותרי עכ"פ מדרבנן אסור מי לא ידע זה אפי' בר בי רב דחד יומא ובס' ת"כ להש"ך והגאון או"ת והקצה"ח והפר"ח ופ"מ וגם אני בעניי פלפלתי הרבה בזה אך בדבר זה שלרוב הפוסקים ראשונים ואחרונים מותר בג' סימנים כידוע למעיין בסוגי' ורק חומרא בעלמא מחמיר המחבר וכמבואר זה בפר"ח פ"ב והרמ"א מחמיר עוד יותר אפי' בחרטום רחב אבל בודאי שאינו רק חומרא בעלמא ורק אם יש עוד סניף להתיר מתירין דליכא רק חומרא בעלמא כמו שנוהגים בכ"מ שרמ"א ז"ל מחמיר כדעת א' או שנים מהראשונים ז"ל כשיש עוד ספק מתירין ואין לך חמור ממליחה

שאוסרת בס' והכי פסקינן ואפ"ה אם יש עוד ספק סומכין אמאן דס"ל דסגי בקליפה ועצמו מספר במה דמקלינן וסומכין אדעה יחידית כשיש עוד ס' בדבר וכמבואר בשב"י ח"ב סי' ק"ט] ובפ"מ [סי' מ"ט] מכ"ש תרי ותרי ובהדי' מבואר ביו"ד גבי בועה בשיפולי דפסקינן כהגאון לאסרו בלא חולק ואפ"ה בתרי ותרי מקלינן יעו"ש בת"ש סי' ל"ו מכ"ש חומרא זו שלא לאכול בלא מסורת שחומרא גדולה הוא ולא להוסיף עוד לאסור בתרי ותרי ועוד הלא כתבתי למעכ"ת שיש כמה מינים כפי מה ששמעתי ואותן שהעידו לפני במקומי לפי צורתן אותם אני מתיר ואני מודיע לכל השואל שלא יסמכו רק בראיית עין אם הם כשלנו שהעידו עליהם ת"ח שאוכלים אותם בירושלים וא"כ ליכא כאן הכחשה כלל מפ"ב לאותן שבינינו שיכול להיות שאותם שבפ"ב אינם דומין להמצויין בינינו ומה"ת נכחיש ת"ח וכל מה שיכולים ליישב דברי העדים מיישבים וא"ל מספק לאוסרם כבר כתבתי דאפי' אם הי' בבירור הכחשה מותר מה"ת דאין לחוש לספק ועל כהאי נאמר עדים בצד אסתן ותיאסר הגם דקיי"ל שם דחייש לה מ"מ בחומרא בעלמא כזו כ"ע מודים דלא חיישי' דדלמא יש עדים באסתן דאם יהי' עדים יהי' [די] אז להחמיר בחומרא מספק ויותר מזה כ' הנ"ב [קמא יו"ד סי' נ"ז] דאפי' בדאורייתא בס"ס אם שני הספיקות אין יכולין להתברר אפי' בדבר שאפשר להתברר אין מחויב לברר ס' אחד כדי להחמיר מס' ובפרט בדבר חומרא בעלמא ואם נימא דמנהג הוי כנדר וכבר העיר ע"ז מו"ח הגאון זללה"ה בספר ברוך טעם וזכרתי כשאמרו בפיו ונחלקו עליו חכמי העיר ובפרט דלא נהגו רק להחמיר מס' אבל לא בנתוסף עוד ספק וכמו דלרוב השיטות ספק דאור' מדאור' לחומרא ובניתוסף עוד ספק הקילו וכל דרבנן להרמב"ם ז"ל כתורה ומה שהקילו בספק דרבנן מטעם שכן תקנו מכ"ש במנהג חומרא בעלמא בודאי במקום תרי ותרי מותר ומכ"ש דלפנינו אין הכחשה כלל כנ"ל.

ולכן על משמרתי אעמודה שאין לאסור אלו שהעידו עליהם להיתר בקהלתינו זולת אם יתברר היטב ע"ד שכתבו התוס' יבמות דפ"ח ע"א ד"ה אתא גברא] דבדבר הגלוי לכל אין תרי כמאה כמ"ש מעכ"ת אבל לע"ע לא נתברר על אותן שבקהלתינו שום פוצה פה לאיסור מעוברים מהתם להכא ומשמועה בעלמא שאסרו איזה עוף שלא נדעהו משום חומרא נאסור אותן שהועד עליהם היתר וישתקע הדבר ולא יאמר הן אמת שנפשי געלה בהם לא ידעתי מאיזה טעם אך איככה אוכל לאסור דבר שאינו עפ"י הדין ואי"ה אראה לעשות עצהיו"ט לבוא על הבירור והי' שלום וברכה כנפש אהובו מאד צמוד בחבלי עבותות אהבה דוש"ת בלונ"ח: סימן מח שוי"ר לכבוד ידידי הרב הגאון המפו' החו"ב שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה אברהם תאומים נ"י אבד"ק ביטשאטש יע"א: בנידן

העופות החדשים אשר נבוכו העם מה לעשות וגם גדולים נסתפקו בזה ולזה אמרתי לא אמנע מלחוות דעתי כאשר חנני ה' והנה ידוע שבג' סימנים בגופו ולא ידעי' אם דורס שלא חזינן דדרס דעת רש"י ז"ל להחמיר כיון דחזינן שתרנגולתא דאגמא לא החזיקו בדרוסה ולבסוף חזיוהו דדרסה הרי דחיישי' לשמא ידרוס ויתגלה שדרס כן פרש"י ז"ל אך יש הרבה פירושים בשמועה זו ולכן הסכימו הרשב"א והרא"ש ז"ל שלא לאכול אפי' בג' סימנים דחיישי' שמא דרסה וכן פסק הטור והמחבר ורק שהרז"ה קיבל באם חרטומו רחב ורגליו פשוטות ורחבות לא חיישי' לדרוסה והביאו הרשב"א והרא"ש ז"ל להלכה ולכן פסק המחבר בש"ע סי' פ"ב וז"לואעפ"י שיש לו ג' סימנים אלו אין לאוכלם לפי שאנו חוששין שמא הוא דורס אא"כ יש לו מסורת וי"א שכל עוף שחרטומו רחב וכף רגליו רחבה מותר באכילה אם יש לו ג' סימנים ורמ"א כתב די"א שאין לסמוך ע"ז ואין לאכול שום עוף אלא במסורה וכן נוהגין ואין לשנות עכ"ל וכ"כ הלבוש והש"ך כ' בשם רש"ל להתיר בג' סימנים וחלק עליו והנה לפי הנראה מדברי הרשב"א בתה"א ובחי' שכ' שמפני רבוי הפירושים אין לסמוך לאכול אלא במסורת וכ"כ רש"י עכ"ל.

אלמא דלא משום חומרא פסק הרשב"א דאין לאכול בג' סימנים רק ספיקא פירושא דשמעתא וכן נראה מדבריו בתשובה שהביא הב"י וכן מטין דברי הלבוש מחמת שרבו הדיעות על איזה מהן יש לסמוך לכך אין לסמוך ולאכול שום עוף אא"כ יש לו מסורת משמע דלא משום חומרא מחמירין רק הוא ממש ספ' וכ"נ מהמחבר רק הרמ"א ז"ל דהחמיר אפי' ביש לו חרטום רחב הוא מחמת חומרא וכ"כ בד"מ וז"ל אמנם באו"ה כ' דאין לאכול שום עוף אלא במסורת וכנ"ל לפסק הלכה וכו' עד הרי לך דאע"ג דאנו רואים בו כל סימני טהרה אפ"ה הוא טמא ואע"ג דיש לדחות ולומר דלמעט בא לא חיישי' וכו' מ"מ נראה דיש להחמיר בדבר הרי דהחמיר אפי' לחשוש למיעוט ובאמת קשה מדוע החמיר כ"כ כאשר נתעורר בזה הפלתי שכתב דבג' סימני טהרה ובחרטומו רחב וכף רגליו רחב כ"ע מודים דטהור ולא נמצא בשום אחרון להחמיר יעי"ש ובאמת דברי הרמ"א ז"ל נכונים דכן מבואר בהדי' בתשו' הרא"ש לענין העוף הנקרא סיגונוניא המקננת בבתים הגבוהים וכ' הרא"ש בתשובה וז"ל ודע כי בארצינו אין אוכלים עוף המקנן על הבתים וכך אנו מקובלים בארצינו ומה נעשה למקומות שאוכלים אותן אבל טוב לחקור אחר קבלתם כי שמא אדם סמך על חכמתו ובדק בסי' והכשירו ואין לסמוך ע"ז כי שמא דורס הוא עכ"ל.

ור' ירוחם כ' ולפי"ז הסיגוניניא המקנן בבתים היא טהורה שיש לה כל הג"ס טהרה כמו אווז ממש וגם כף רגלו רחב כמו אווז וידוע שאינה דורסת וקבלתי שהוא עוף טהור

וראיתי בכמה מקומות נוהגין בו היתר ויש מקומות נוהגין בו איסור שסוברין שהיא חסידה הכתוב בתורה ואין זה טעם וכו' עד והעם נהגו בו איסור ע"כ והנה זה הנראה בבירור שאותן סגנונא שקורין אותה חסידה כף חרטומה רחב וכו' ואעפי"כ אוסרים אותה בכמה מקומות והרא"ש כ' ע"ז שי"ל שהיא דורסת ולא רצה להתיר עפ"י קבלתם להיתר רק על קבלת חכמי אשכנז וספרד לאוסרה הרי שהי' לה כל סימני טהרה והי' לה גס"ט כמ"ש בפי' בתשו' הרא"ש וגם הי' חרטומו רחב כמו אווז ממש אעפי"כ אסרו הרא"ש ז"ל ולא סמך על היתר של חכמי אותו המקום שנהגו היתר וא"כ יפה כתב הד"מ שאפי' בד' סימני טהרה אסור בלי מסורת אך די"ל דהתם שאני שהחזיקו בו בפירוש לאיסור בספרד ואשכנז אבל י"ל דזה בא במעט ולא צריך לחוש לעוף כזה רק באם יש לו קבלה לאיסור אבל בסתמא אין לחוש בעוף שיש בו ד' סימנים ולזה כ' הד"מ נהי די"ל כן מ"מ יש להחמיר וא"כ לא טעה הרמ"א ז"ל בדברי הרא"ש ודברי רי"ו רק שכן מבואר בדבריהם לאסור בד' סימנים בלי מסורה ורק די"ל דמיעוטא הוא כנ"ל והרמ"א ז"ל לא סמך על חילוק זה ורק כיון דאבותינו חכמי אשכנז אסרו אפי' בד' סימנים בלא מסורת כן ראוי לנו ולבנינו שלא לשנות מנהג אבותינו ובודאי אין כח באחרון לחלוק על מרן דהפוסקים אשר כל בית ישראל נשען על חוקיו ומנהגיו לעקוש בלא סברא לחלוק עליו והכא הרמ"א ז"ל גופא שיותר נוטה להתיר אין בידינו לחלוק על דבריו בלי טעם וכן באמת החזיקו אחרי הרמ"א חכמי הדור שאחריו כידוע וא"כ לפי"ז בעופות החדשים אין שום שמץ היתר לפי מנהגינו עפ"י הרמ"א ז"ל והנה הד"ג כ' להתיר מחמת שטמא אינו מתעבר מטהור והביא ראי' מתוס' דנדה [א"ה אולי צ"ל מתו' בכורות ד"ז ד"ה חוץ] שכתבו דמין אדם מעובר משמע דמין עוף לא מעובר והנה כבר הודעתי להד"ג דלא כן כתבו התו' (נדה ד"נ ע"ב] גבי תרנגולתא דאגמא דמעברת טהור מטמא וכן הסכימו הרבה ראשונים לדבריהם מובא במרדכי וביש"ש חולין וכן העלה בס' בית אברהם וכן נראה בהדי' שהתו' במסקנא ס"ל הך סברא דטמאים מולידים מטהורים שהרי לא סתרו דבריהם ורק כתבו ועוד נראה כיון דלא הוי מעופות הטמאים וכו' אין לאסור עד שיהי' בו כל הד' סימנים דמנשר ילפינן כו' עכ"ל ולא כתבו בפשיטות דאין טהור מוליד מטמא א"ו דטהור מוליד מטמא ולא יחלקו עליהם במציאות וז"ב ומה שהביא הד"ג להקשות דא"כ איך פשיט לי' בחולין דף קמ"א מעוף טהור רובץ על ביצי טמא פטור מלשלח הא טהור כה"ג חייב לשלח ומאי פשיטותא דלמא מיירי טהור שרובץ על ביצי טמא היינו שבא עלי' זכר טמא למ"ד זו"ז גורם אסור ומש"ה בכה"ג דוקא טמא פטור אבל טהור כה"ג שרובץ על ביצים דידי' חייב לשלח אבל על ביצים של אחרים פטור אלו תורף קו'

דמר ובאמת לפ"ד תוס' הנ"ל בכה"ג חייב לשלח דהעופות היוצאים כשירים כמ"ש בהדי' כיון דאין להם ד"ס וז"ב וא"ל דלוקמי בא' מי"ט עופות דאסורים דזה ליתא דהא סתמא קתני ומשמע דבכל ענין פטור ואי איירי בכה"ג בכל עופות טמאים זולת הי"ט עופות חייב בשילוח דהבנים מותרים משום דל"ל דס"ט א"כ בודאי אין מזה ראי' כלל שהוא עוף טהור גם מ"ש כ"ת לומר כיון דרוב הפוסקים מתירים רק לחומרא אין אוכלים בלא מסורה שוב סומכין על סימני ביצים דנהי דלאו דאו' מהני לדבר שהוא חומרא בעלמא ולפענ"ד דהרשב"א והרבה מגדולי הראשונים לא משום חומרא בעלמא החמירו רק ספק ממש הי' בעינם וכ"נ מרי"ו והרבה ראשונים ולכן בודאי לא סמכינן אסימנים כמ"ש בש"ס גבי ח' ספיקות דלא מהני בדיקת הביצים וגם כי לפענ"ד הסימנים אינם סימנים כלל רק סימנים גרועים כיון דאיכא ביצים דעורבא דדמי לדיונים וכתבו הראשונים דה"ה שארי הביצים טמאים דומים לשאר מינים טהורים ולכן הוי סימנים גרועים כידוע לכל מבין בתלמוד ובפרט לפי מנהגינו עפ"י הרמ"א ז"ל כיון דל"מ חרטומו רחב שהיא סימן גמור בלא חולק מהגאונים אפ"ה לא סמכי' עלייהו למנהגינו מכ"ש סי' דביצים דמבואר בש"ס דאינו סי' כלל וזה הכלל כלל לנו הרמ"א ז"ל בד"מ שצריכים לברר במסורת שלא יהי' אפי' חשש מיעוט לעוף טמא כי בזה לא מהני סי' גם ההיתר השני מכח שכן ונדמה הנה מ"ש אחד מהרבנים דאין אומרים שכן ונדמה להתיר הבל יפצה פיהו וכן מבואר בר"ן וברי"ו נתיב ט"ו בפירוש דכמו שאומרים שכן ונדמה לאיסור כן אומרים להתיר אך לפענ"ד דלא מיקרי שכן רק אם שלחוהו לעוף והוא מתדבק בטמאים ולפניו גם טהורים ושבק לטהורים אמרי' מסתמא ממינו הוא אבל באם חובשין עוף טמא אצל עופות טהורים ומינים טמאים אין נמצאים שם כלל מסתמא הולך בצוותא עם הטהור דנהי שאינו ממינו הוא מסוג שלו עכ"פ ולכן לא נקרא זה שכן עם הטהורה גם נדמה איננו דומה כלל לטהורה לא בגידול רחבו וגופו וגם לא באבריו כאשר הגידו והראו לי שאבריו בגופו לערך אברי עופות שלנו אינם שוים וגם נוצות ברגליהם וכמעט ראשו ורובו לפ"ד אינם שוים ולא מיקרי נדמה כמבואר בבכורות אולי כוונתו לדמ"ד ע"א] וגם מבואר ברי"ו נתיב ט"ו שכ' וז"ל והשוכן עם טמאים ונדמה להם טמא וכבר כתבתי באיזה סי' נאכול העוף ולעיל מזה כ' ולפיכך אין נאכל עוף אלא במסורת אפי' יש בו כל הג' סימנים הרי דלא מתיר בנדמה אף שיש לו ג' סימנים ולכן לפענ"ד אין לסמוך על התירים כאלו וזולת המסורת המה ס' טמאים והנה כעת הזאת שלח ידידי המאה"ג מהר"א ראבד"ק קראקא קונטרס ושם מבואר היתר עפ"י תו' דנדה הנ"ל דמעפרא קא גביל ולית בי' ד' סימנים דנשר מש"ה טהור לפ"ד התו' בנדה הנ"ל ובמחכ"ת זה טעות

דהא אנן חיישי' שהמה מי"ט עופות שיש להם ג' סימנים ואינם דורסים והי"ט עופות טמא אפי' יש לו סימני טהרה גם רצה לומר ס"ס חדא שמא המה מעופות טהורים ועוד דלמא ראי' מהביצים וחילוק בין הנך ספיקי לח' ספיקות דמבואר בש"ס ובאמת דין ס"ס לא שייך לכאן דהכל חדא ספיקא:

סוף דבר אין בידינו לחלוק על הרשב"א והרא"ש והטור ורי"ו ואו"ה והאגור ורמ"א ז"ל שאין לאכול בשום טענה רק במסורת ואפי' הרש"ל ז"ל שמקיל בג' סימנים החמיר מאד להזהר בבדיקה הרבה ומי לנו בדורינו שיוכל לסמוך על בדיקתו והרבה חילוקים יש למי שמבין בעופות ובקי בהם ולכן (זאת) [זולת] המסורת א"א להתיר אך על מסורת בודאי ראוי לסמוך לא כאשר כתב א' כי אין לסמוך על מסורה של א"י והבל יפצה פיהו כי בא"י בצפת תוב"ב ששם הם העופות מצויים היו תמיד גדולי עולם מתלמידי האר"י ז"ל וישבו בקביעות באה"ק כידוע בס' קורא הדורות ובפרט שעכשיו כתבו לנו מהתם שיודעים בבירור שאוכלים אותן שם מעת מרן הב"י זלה"ה ודורות למעלה ממנו ובודאי ראוי לסמוך על מסורת מרן הקדוש ב"י ז"ל ורק מחמת שכמה ב"א מזלזלין בזה וכתבתי לאה"ק שיתאספו הכוללים ויחקרו אחר זה היטב וכן עשו ונאספו יחד וחקרו אחר זה והשיבו מירושלים תוב"ב שאין נמצאים שם הרבה ומצפת תוב"ב כתבו ששם נמצאים הרבה אך האנשים שראו אותם שבחו"ל אין עדותן מכוונת יחד ולכן כתבו שצריך לשלוח מכאן איש לאי הנקרא קיבריץ סמוך לארץ הקדושה ושם יתברר הדבר היטב וכן בדעתי לעשות אי"ה והי' שלום: סימן מט שוי"ר לחתני הרב הגדול החריף ובקי בו"ק חו"פ בנש"ק המפורסם כקש"ת מו"ה מרדכי דוב נ"י: שאלה כבד שנכבש יוס שלם מה דינו:

תשובה אם כי כבר רבו האחרונים למאד וראשון המדברים בזה הוא כבוד אא"ז מהר"א ז"ל בשער אפרים [סי'פ"ח] והאחרונים השיגו עליו כמבואר בשו"ת צ"ץ ז"ל [סי' קכ"א] ואחריהם גדולי האחרונים הללו אוסרים והללו מתירים והנה אם שנלענ"ד שדברי זקני הגאון ז"ל המה נכונים מאוד לא אמנע מלהרחיב קצת הדיבור ואם כי דברי בטלים נגד גדולי עולם הנ"ל אשר ידעתי כי אינני ראוי לדון ולדבר בפניהם אך להלכה ולא למעשה אמרתי ותורה היא ומונחת בקרן זויות ולפעמים באפקרסיתא דעניא נמצא מרגניתא וזה החלי בעזהי"ת הנה בש"ס חולין (ק"י ע"ב) אמרי' א"ל אביי לר' ספרא כי סלקת להתם בעי מינייהו כבדא מה אתון בי' כי סליק אשכחי' לר' זריקא א"ל אנא שלקי לי' לר' אמי ואכל כי אתא לגבי' א"ל למיסר נפשי' לא קמבעי לי כי קמבעי לי למיסר חברתה מ"ש למיסר נפשי' דלא קמבעי' לך דתנן אינה נאסרת למיסר חבירתה נמי לא תבעי לך דתנן הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא פולטת ואינה בולעת א"ל דלמא התם

בכבדא דאיסורא ומשום שמנונית משום דמא מאי עכ"ל ובתו' שם ד"ה כבדא וז"ל אר"ת דכולה הך שמעתא איירי בכבד שלא נמלח דאי בתר מליחה ושהיי' במלח פשיטא דשרי לבשלה בהדי בשר שע"י מליחה יצא כל הדם שכך נוהגין העולם לבשל אחר צליי' וה"ה דשרי אחר מליחה דשיעור מליחה פי' בה"ג דהוי כשיעור צליי' משום דמליח ה"ה כרותח דצלי ופלט ע"י מליחה כמו שפולט ע"י צליי' אבל בלא מליחה מבעי' לי' אי שרי לבשל עם בשר דשמא דם הכבד אעפ"י שפירש מותר אע"פ שדם האברים אחרים שפירש אסור כו' דם הכבד שמא שרי דהא כל הכבד דם הוא ושרי רחמנא כדאמר לעיל שרא לן כבדא עכ"ל ושם ועוד י"ל בע"א דבלא מליחה פשיטא דאסור וע"י מליחה הוא דמבע"ל כיון שיש בכבד רוב דם שמא אינו יוצא כולו ע"י מליחה או שמא יוצא עכ"ל והנה מדברי רש"י ז"ל נראה לכאורה שס"ל כדברי ר"ת דז"ל שם בד"ה ומשום שמנוניתא אבל דמא דנפיק מינה דכשירה מבעי לי אי אסיר אחרינא אי לא דאיכא למימר דמא דהיתרא הוא שהרי עיקרה דם וכ"ז שלא פירש פשיטא לי דמותר וכי פירש מבעי' לי מאי עכ"ל אלמא דמסופק לי' אם הוא דם היתר והראש (אפרים) [יוסף] ז"ל מאריך בזה אך הלא הרא"ש ז"ל (שם] כתב בשם רש"י דס"ל כשיטת הועי"ל שבתו' דהאבעי' הוא לאחר מליחה והפר"ח ז"ל בסי' ע"ג] דחה דבריו ובאמת לא נקל לדחות קדמון כהרא"ש ז"ל בדברים בעלמא ובלבי אמרתי מסתמא הי' לי' להרא"ש ז"ל איזה קונטרס בשם רש"י שכתב כן בשמו אולם גם מהרש"ל ביש"ש כתב ג"כ בשם רש"י ז"ל דס"ל כהועי"ל וידוע לכל אשר לרש"ל הי' אותן הקונטריסין של רש"י אשר לפנינו היום.

ולכן נ"ל דהנה זאת ידוע מכל הראשונים שהכבד כולו דם ומבואר דהוי דם שפירש רק התורה התירתו ובלבוש ז"ל כתב וז"ל בריש סי' ע"ג הכבד הוא כולו דם והתורה התירתו דלא אסרה התורה אלא דם הנשפך כמים שנאמר לא תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים והכבד קרוש ועומד הוא בגופה של בהמה ואינה נשפכת כמים עכ"ל הרי דהכבד מותר מטעם שאינו נשפך והתורה אסרה דם שנשפך והנה בודאי לאח"כ אפילו המחהו הכבד ונעשה דם צלול (היינו לאחר צליי') בודאי בהיתרה עומד' דאין נעשה מחדש מדבר היתר איסור וזה ברור לכל מבין וגם ידוע לכל מבין שיש בכבד מלבד בשרה מה שנקרש מן הדם ונעשה כבשר מ"מ נבלע בתוכה דם כמו בכל האברים דם לח ממש והנה בזה הסברא נותן דהדם הלח שמובלע בתוכה אם נימא שאסור עכ"פ יוצא ע"י מליחה כמו שאר בשר שיוצא מידי דם אבריו בשיעור מליחה ולזה סברת ר"ת ז"ל דע"ז לא נסתפק הגמ' שיוצא וכמו שאר בשר דהרי חזינן דמתירין הכבד ע"י צליי' והגם שיש לחלק דע"י צליי' הדם נתקשה מ"מ כיון דחזינן בשאר בשר ילפינן שיעור מליחה מצליי' כמ"כ גם

בכבד כן הוא ולמה נחלק בחילוקים שאינם מוכרחים לחלק ולכן כ' דהאבעי' הוא רק על הכבד אם מותרת בלא מליחה משום דדם שבשר הכבד שנקרש בודאי מותר גם הדם הלח שבתוכה מותר שנגרר בתר הבשר שכולה דם ומותר וכל האיבעי' הוא רק דרבנן ולזה ל"ק על ר"ת ז"ל מה שהקשה עליו דהא חזינן שפולט הכבד [יותר מבשר] הרבה עד שאינה בולעת אפי' שמנונית דז"א דנהי שפולט דם הוא מגופה כמו שכל בשר שבעולם פולט ציר מגוף אבריו כן הכבד פולטת מגוף בשרה והציר הזה הוא דם רק שהוא דם דהתירא אבל דם הלח בודאי יוצא בשיעור מליחה כן הוא דעת ר"ת ז"ל ואולם רש"י ז"ל ס"ל הואיל והכבד בעצמותה דם ופולטת הרבה גם (קודם) (אחר) מליחה לכן יש להסתפק שלא יצא כל דם הלח שבאברי' ע"י מליחה בשיעור מליחה כי דם עצמה ההיתרא מנעה מלפלוט כולה שטרודה לפלוט שאר הדם שבבשרה ול"ד לשאר בשר שיוצא דמו ע"י מליחה משום שפולטת דם יותר מציר השמנונית כמבואר ובשיעור מליחה יצא כל דמו אבל בהכבד שהציר הוא ג"כ דם אינה מניחה לפלוט כ"כ מהר בשיעור מליחה הדם הלח שבאברים כן הוא סברת רש"י ז"ל וזה שמדקדק בלשונו דאי"ל דמא דהיתרא היא היינו מה שנפק השתא אינו דם הלח שבאברים רק הציר שבבשרה הנקרש והוא היתרא שהרי עיקרה דם וכ"ז שלא פירש פשיטא דמותר ור"ל דהדם שבבשרה ודאי מותר ועתה שמסופקין על הדם דלאחר מליחה וכפי' הרא"ש ז"ל בדבריו מספקינן אי הוא דם ההיתר שמבשרה הקרוש או הדם הלח שבאברים מספ' מותר דכ"ז שלא פירש הוי ודאי היתר א"כ אוקי אחזקת היתר והנה אביי שפשיט לו ממשנה שאינה נאסרת ולרש"י ולר"ת ז"ל ולכל המפורשים מבואר בהדי' שאינה נאסרת הכבד וכל טעם האיסור הכבד הוא חומרא בעלמא כמבואר לכל שיטות הנ"ל וא"כ בכבוש ודאי דאינה נאסרת וא"ל דאדרבא בכבוש אינה פולטת כ"כ ולכן תבלע ז"א דחדא דמבואר בראב"ן ורשב"א ז"ל דמחמת שיעתו לא בלעה וכ"מ מרש"י ז"ל שכתב גבי שלוק שנרכך ובולע משמע דקודם שלוקה הטעם שאינה בולעת הוא מחמת שיעותה הגם שהפר"ח ז"ל משיג אהרשב"א ז"ל נעלם ממנו שהראב"ן שהוא מגדולי הראשונים כ"כ בהדי' וקו' הפר"ח [א"ה ר"ל דל"ל להגמ' הטעם משום שפולטת ואינה בולעת דהא הטעם הוא משום דשיע ולא בלעה וע"ז תי' דפולטת היא הטעם שאוסרת לחברתה בפליטתה ואינה בולעת מחמת שיעתה ולכן אינה נאסרת אמנם בפר"ח לא מצאתי קו' זו וע"כ ט"ס יש כאן וכוונתו לאיזה מפורש אחר] לק"מ שפולטת אינו קאי רק לזה שאוסרת וק"ל וא"כ בכבוש ודאי שאינו מתרכך אפילו כמו בבישול בלא שליקה ודאי מותרת מטעם דשיע ואפילו לטעם שכתבו שארי ראשונים משום שפולטת אינה בולעת מכל מקום אין שיעור לדבר כיון שפולטת אינה

בולעת ומנ"ל לחדש דבר שפליטת הכבוש אינה מונעת מלפלוט ולכן בודאי לשיטות הר"ן והרא"ש והרשב"א ור"ת ורש"י מותר בכבוש ע"י צלייי' עכ"פ וגם לדעת הרמב"ם ז"ל [פ"ו מהמ"א] שנראה שאוסר מדינא בבישול כמבואר בר"ן ז"ל י"ל דבכבוש בודאי מותר כאשר נבאר בעזהי"ת דהנה עיקר טעם הרמב"ם ז"ל האוסרו מדינא מכח הירושלמי דתרומות כמבואר בכו"פ] והנה דברי הירושלמי תמוהים למאוד וז"ל בפ"י דתרומות במשנה כל הנכבשים זה עם זה מותרים אלא עם החסיות חסיות של חולין עם חסיות של תרומה ירק של חולין עם חסיות של תרומה אסור אבל חסיות של חולין עם ירק של תרומה מותר ר"י אומר כל הנשלקים כו' ר"ע אומר כל המתבשלים זע"ז מותרים אלא עם הבשר ר"י בן נורי אומר כבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא פולטת ואינה בולעת כו' ובגמ' א"ר יוחנן לית כאן נכבשים אלא נשלקין כבוש כרותח הוא ר"ח תורתא בשם ר' הושעי' חסיות בחסיות מב"מ ר' עקיבא מתיר וחכמים אוסרים ר' ייסא בשם ר"י מודים חכמים לר"ע בבשר בבשר שהוא מותר א"ר זעירא לר' ייסא ואלו לא אית אמרת הדא לא הוינן ידעין דהוא כן ודלמא לא אית אמרת אלא מודה ר"ע לחכמים בבשר בבשר שהוא אסור אתא ר' אבהו בשם ר"י מודה ר"ע לחכמים בבשר בבשר שהוא אסור ר' חיננא שמע לה מן דבתרא ר"ע אומר כל המתבשלין זע"ז מותרים חוץ מן הבשר הא בשר בבשר אסור דלמא איתאמרת אלא מודים חכמים לר"ע בבשר בבשר שהוא אסור ר"ח ר' אבהו בשם ר"י מודים חכמים לר"ע בבשר שהוא אסור עכ"ל.

והנה קשה על ר"ח בן תורתא מה מחדש בפלוגתת רבנן ור"ע גבי חסיות הלא משנה שלימה היא ותו קשה מה שאמר שם אי לא אמרת לא ידענא וזה דבר שאין לו פירוש אדרבא הלא דחה דבריו דאיפכא משמע מדברי ר"ע והמפרש פירש בדוחק והנ"ל דהנה ר"י מקשה שם הא כבוש הוי כמבושל ובמבושל ס"ל לת"ק דאוסר המתבשלים עמו דרק ר"ע התיר דאל"כ מה הוסיף ופליג ר"ע ולכן אמר לית כאן נכבשין דהוי כמו] מבושל ורק שלוק דגרע ממבושל וכפי' הר"ש ז"ל שם ובא ר"ח ב"ת לתרץ דלעולם יש כאן כבוש ואי דהוי כמבושל באמת גם הך תנא ס"ל דמבושל מותר בכל הנכבשין זולת בחסיות אסור ור"ע שפליג בחסיות פליג ולכן בא ר' ייסא מודים חכמים לר"ע בבשר ולכן א"ל ר' זעירא דבלתי דבריו ידענו זה הואיל דס"ל דהנכבשין להס"ד השתא דכמבושל דמי ואפ"ה לא אסרי רק בחסית ש"מ דבכל המבושלין מותרים אלא דמודה ר"ע לחכמים בבשר אסור וזה הוא דבר חדש כמו שהם אסרו בחסית כמ"כ הוא אוסר בבשר וזה רבותא דהא לכאורה משמע דבזולת חסית הכל מותר ולזה פריך לי' הא מדר"ע שמעי' שס"ל בבשר שאסור מדאמר וז"ל ואמר אלא מודים חכמים לר"ע בבשר דאסור דה"א דכיון דרבנן

מתירין במבושל דכבוש כמבושל וכיון שמתירין כל הנכבשין מלבד חסית ש"מ דבשר נמי לדידהו מותר ולזה בא לומר דבבשר כ"ע מודים דאסור משום דר"ע להוסיף בא אבל במה שאסר ר"ע גם לת"ק אסור כנ"ל לפרש דברי הירושלמי ובזה ל"ק מה שהקשה הריש ז"ל וכל המפורשים מחולין דקיי"ל כבוש כמבושל די"ל דשם איירי בבשר דלהאי לכ"ע כבוש כמבושל.

ובאמת שנ"ל לומר בזה דהנה כ' ברמב"ם ז"ל בפיה"מ פ"י דתרומות משנה י"א וז"ל ואינו מותראלא המכובשין בלבד אבל זולתם בודקין אותם בנ"ט עכ"ל ולכאורה קשה כיון דאיירי בנ"ט א"כ גם בכבושים אם נ"ט למה יהא מותר ואם אינו נ"ט אפי' בבישול מותר ונלענ"ד דהוא כמ"ש התו' ז"ל ב"ב (צ"ז ע"א) בד"ה ה"ה אפי' כו' וז"ל מקשה ר"י היכי פטרי רבנן כו' כיון דאית בי' בנ"ט וקיי"ל דמבשא"מ בנ"ט וי"ל דאינו אלא קיוהא בעלמא ואין כאן נ"ט וכעפרא בעלמא דמי עכ"ל הרי דהוי רק טעם קלוש וה"נ ס"ל לתנאי דהכא דנהי דנ"ט בירק מ"מ הוא טעם קלוש וא"כ י"ל דוקא גבי תרומה דמצינו גבי הרכינה ומיצה גבי המדות פי"א מתרומות מ"ח] דמקלינן וגם ניצלי תרומה מותר מש"ה אין אסור נ"ט קלוש כזה אבל באיסורין אסור אפי' טעם קלוש כמבואר בפגה"נ ברש"י ותוס' ז"ל שם כבוש נמי אסור אולם הרמב"ם ז"ל לפמ"ש בפיה"מ שם וז"ל במשנה י"א אלו התנאים כולם חולקים על סתם משנה שקדם והוא כי המאמר הנקדם התיר הכבושה בלבד ואמר ר"י כי אפי' השלקים כו' שאינו נאסר הירק של חולין כו' ור"ש נוטה לדעתו כו' והוסיף ר"ע כו' ודבריהם דחויין ואינו מותר אלא המוכבשים בלבד אבל זולתם בודקים אותם בנ"ט אבל הכבד כשנתבשל אסור לאכלו הוא וכל מה שנתבשל עמו לפי שהוא מלא דם אלא בא' משלשה דרכים א' שיחליט אותו בחומץ קודם בישולו עד שיתלבן או במים רותחין או להבהבו ואח"כ יבשל אותו כו' עכ"ל פליג על הירוש' על ר"י ועל רחב"ת דהוא מפרש דכבוש ממש מותר אליבא דת"ק ובישול אסור.

והנלענ"ד דזה הוא סברתו דהנה בכבוש ידוע שאינו מבלבל הטעם בחתיכה וכמבואר בת"ח ז"ל וכבר כתבו האחרונים דהטעם הולך לאט לאט בכל רגע ורגע עד ברגע האחרון נכנס הטעם עד שנרגש ומקודם מעל"ע הי' בטל ורק בעת מלאת המעל"ע נכנס הטעם האחרון המורגש דניעור ונצטרף עם הטעם שנכנס בראשונה כ"כ האחרונים ויעוין בס' ברוך טעם מאדמ"ו מו"ח ז"ל ולכאורה קשה דיבוטל ראשון ראשון אך מבואר בתו' חולין בטיפה שעתיד להבלע בתוכו כל דרך הילוכו לא שייך ביטול יעו"ש וא"כ מש"ה בחתיכה נאסרה ול"א ראשון ראשון בטל אך כ"ז בנתבשל דטיפה רותחת עתיד להתבלע ממילא הוי כנבלע תיכף כולו אך בכבוש דאינו עומד להתבלע כמו חתיכה דברותח ודאי

נתכוויץ ורק שהולך לאט בכבוש] אבל ג"כ יוכל להיות שלא יתבלע כמבואר באו"ה ז"ל דל"א דהוי כנבלע כיון שיכולין להוציא ולא יתבלע בה עוד יעו"ש בשער כבוש (ואך) וא"כ] ק' למה לא נאמר בכבוש דראשון ראשון בטל.

ונ"ל דהטעם הוא כפי דברי הר"ן ז"ל בהשוכר דכיון דהטעם עוד נרגש הוי כהוכר האיסור יעו"ש היטב והנה לפי"ז בתרומה דקיי"ל תרומה שהותרה פ"א נתחללה ומותרת לאח"כ ויעוין תוס' [ישנים] כתובות למ"ד ע"ב וז"ל בד"ה ומתחייב וא"ת כיון דלעס לי' נתקלקל והיכי חייב תו עלה כדאמר פ"ק דכריתות כהן שסך שמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש וי"ל דהתם ודאי נתקלקל שכבר נגמרה כל הנאתו אבל הכא לא נגמרה כל הנאתו בלעיסה לחודא עכ"ל אלמא דאם כבר נבלע והותרה שוב אינה נאסרת רק מחמת שלא נגמר שם הלעיסה אבל לולא זאת היתה מתחללה ומותרת לזרים וכמו שמבואר שם בכריתות וא"כ ה"נ בכבוש דהוי כל בליעה בפ"ע וכנ"ל בשם או"ה בשעת בליעתה ולא נתנה טעם הותרה ונתחללה שוב אינה חוזרת ומצטרפת לאסור בניעור הטעם האחרון דכבר הותרה ולכן מותר בכבוש בתרומה ומה שפריך ר"י הא כבוש כמבושל והוא לשיטתו בירושלמי דמע"ש פ"ב וז"ל מה הקילו בתרומה כהדא דתני סך הוא כהן שמן של תרומה ומביא בן בתו ישראל ומעגלו על מעיו ואינו חושש א"ר יוחנן כאן השיבו דברי סופרים לדברי תורה עכ"ל אלמא דעכ"פ מד"ס אסור תרומה שנתחללה אבל לדידן דקיי"ל שמותר לגמרי אפי' מדרבנן ל"ק כלל מכבוש והמשנה כפשוטה ור"ע בא להוסיף על ת"ק וי"ל להרמב"ם ז"ל הפירוש בדברי רחב"ת הנ"ל דהוא אמר פליגי ר"פ וחכמים בחסית היינו בנכבש דהא דר"ע מודה בחסית מפני חורפי' ואמר שם בסופו מודים חכמים לר"ע בבשר היינו בכבוש שכמו שר"ע אוסר בבישול ככה המה אוסרים בכבוש כנלענ"ד נכון.

היוצא לנו מכ"ד הרמב"ם ז"ל דת"ק פליג אר"י ב"נ ור"ע בבישול אבל במה שהם מתירים בבישול הוא מתיר בכבוש כנראה להדיא מדברי הירושלמי וא"כ נהי שחולקין חכמים אריב"ן בבישול אבל בכבוש גם לדידהו מותר וז"ב לפענ"ד. ועתה אבוא להשתעשע באמרתך ראשון מה שכתבת להשיב על המתירין מטעם דכבוש אינו כמבושל ממש וכתבת דאדרבא א"כ אינו פולט בשפע לא ידעתי בזה שום השגה חדא דכבר הודעתיך דברי הרשב"א והראב"ן ז"ל דמטעם שיע לא בלע ויעוין לעיל ותו לא ידעתי מי הגיד לך זה דאם אינו פולט בשפע בולע הגם שבאחרונים כ"כ ובפרט הראש יוסף ז"ל לא ידעתי מי הגיד להם זה אדרבה רש"י והר"ן ותו' וכל הראשונים כתבו הטעם שפולט תמיד לא מפני הטעם שפולט בשפע והר"ן ז"ל השתמש בסברא זו לקמן לענין אחר אבל לעולם

כ"ז שפולטת אינה בולעת ושאני בשר שפולט תיכף כל דמה ולכן חיישינן שבלעה לאחר פליטתה כל דמה או שהפסיק לפלוט והתחיל לבלוע אבל כבד פולט תמיד ומש"ה אינו בולע כמ"ש המפורשים לענין שאינו בולע אפי' שמנוניתא דאיסור ומה שרצית להביא מגמ' חולין דאמר שם וז"ל וסבר ר"פ קמי' דרבא למימר (כו' עד] א"ל אי חלא אסור איהו נמי אסור כי היכי דפלט הדר בלע עכ"ל לא ידעתי לדבריך דר"פ איירי בדאשתהה וא"כ אינו מצמית הדם דאדרבא פולט א"כ נהי דלדבריך ס"ד דר"פ דלא בלע מ"מ קשה האיך יבשלו ר"נ לאח"כ הא הוי כלא נחלט כלל אם אשתהי דהרי בשר כה"ג אינו מותר רק לצלי וא"כ מאי תועלת בחליטה זו לר"נ שחלטו לי' כדי שלא תאסור הכבד הא חליטה זו באשתהי ופולט מעט מעט בחליטתה א"כ לא נצמת הדם כלל והאיך יבשלו ר"נ א"ו איירי דלא אשתהי כלל ור"פ הוי ס"ל כמו (ר') [רבינא] בפסחים [דע"ד ע"ב ע"ש בתו' ד"ה אסמיק] דאפי' לא אשתהי חלא אסור דפלט פורתא עכ"פ ורק הכבד הוי ס"ל דאינו נאסר כאביי דכבד אינה נאסרת וכריב"נ ורק החליטה הי' לענין לבשלו עם בשר כפשט הגמ' ובזה שפיר מיושב הגמ' דקאמר שם וז"ל כי הדר סליק אשכחי' לר"ז א"ל האי נמי לא ת"ל דאנא וינאי כו' לבי יהודא ברי' דר"ש ב"פ וקריבו לן קני' בקופי' ואכלנו מתקיף לה ר"א ודלמא פי קנה חוץ לקדירה הוי א"נ מיחלט הוי חלט לי' מעיקרא כי הא דר"ה חלטי לה בחלא ור"נ חלטי לי' ברותחין וסבר ר"פ כו' עכ"ל ולכאורה ק' להך דחיי' שבא הגמ' להדחות סיוע דר"א דאכיל קני' בקופי' סגי בהא לחוד דחלטי לי' כדר"נ ולמ"ל הך סברא דסבר ר"פ וא"ל רבא זה הוא למותר ולהמדקדק ובקי כהלכה יודע שאין דרך הש"ס להביא ואמר ר"פ או וסבר ר"פ בתוך ענין פלפול אחר אך לפמ"ש א"ש דהגמ' בא לדחות הראי' מהא דאכיל קני' בקופי' די"ל דלעולם כבד נאסרת ורק התם חלטו לי' כדר"נ ועוד יותר דר"פ הוי ס"ל דחלא אסור משום דפולט פורתא (וכר"נ) [וכרבינא] בפסחים ורק הכבד מותרת משום דנהי דלא פלטה עוד משום החליטה מ"מ הכבד לעולם אינה נאסרת דשיע וכרשב"א הנ"ל ולכן חידש לו רבא דאם חלא אסור בלעה גם הכבד ונאסרת וזה דלא כמאן דרצה לפשוט דהכבד אינה אוסרת ומרבא שמעי' שאפי' הכבד גופא נאסרת אם אינה פולטת וזה נכון.

ב' מה שרצית לומר הפירוש בהסוגי' דשליקה גרע ממבושלת ורק שנאסרה משום שאינה פולטת בשפע ומש"ה אפי' בשלה ל"מ שכבר נאסרה בשליקה קודם הבישול גמור וטעית בזה חדא דלא דקדקת דברי הר"ן והרשב"א וכל גדולי המפורשים מה שדקדקו בלשון זה דחלקוהו לתרי אופני לומר דכמו דמתובלת אסורה מחמת רכותה כמ"כ שליק ועיין בדבריהם ולדידך שליק הוי מטעם אחר שפולטת מועט ואינו דומה כלל לתבלין אך

ידעתי שיש לדחוק בזה ולא כתבתי רק להודיעך שאין לסור מדברי גדולי הראשונים בפשט הגמ' אך בל"ז הוא דבר שא"א כלל דא"כ מתובלת ל"ל כלל אי לצלי ודאי מותר דלא אישתמיט חד מהפוסקים לומר דאסור לצלי מתובלת א"ו לקדירה ולקדירה בלא"ה אסורה לסברתך ולכן ידידי חתני נטית מדרך הישר ומה שהבאת דברי הפלתי דבריו נעלמו ממני ולא זכיתי להבין דהרי הירושלמי אמר בפירוש לית כאן כבוש דכבוש כרותח הבין ומה שהפלאת בירושלמי הרבה פירושים בדברי ובפרט לפי פשוטו אינו קאי על המשנה רק על רחב"ת אך פירושי לעיל לפ"ד אמת ומה שכתבתי מעניני ציר הנה פרשתי בדברי היטב ומה שתרצת דברי התו' עפ"י הגהות ש"ד קצרת במובן בכתב ואולי נחסרה איזה חיבות ואשר השגת על הספר מ"צ לא ידעתי מי הוא זה המחבר כי אין דרכי לעיין באחרונים: סימן נ ה' ואתחנן תרכ"ט פה מרחץ באדין: לידידי הרב הגדול החו"ב מו"ה יעקב נ"י מ"מ דק' בראד יע"א: שאלה בשמן שיצא קול שמערבין בו שומן איסור מה דינו:

תשובה הנה הרמ"א ז"ל בתשובה כ' להתיר דבשר פוגם בשמן והש"ך ז"ל ביו"ד ק"ג השיג עליו מהא דהראשונים הביאו ראי' דסתם כלים של עכו"ם אב"י מהא דאמר בגמ' גבי שמן משום זליפתן מסרי סרי אלמא דסתם כלי עכו"ם אב"י ומאי ראי' דלמא התם בלא"ה פוגם דאפי' בעיני' פוגם א"ו דבעיני' נטל"ש ורק משום שאב"י ובאמת לפענ"ד אין מכאן ראי' דהנה בגמ' אמר משום זליפתן ולמה לא ניחוש משום עירוב גופא אך לזה לא חיישי' דאין דרכן של עכו"ם לערבן בעין וכ"כ הפר"מ והפר"ח והטעם לפי שמתקלקל ולמה יתנהו העכו"ם לפגום סחורתוולכן אין החשש רק משום הכלי ולזה אמר מסרי סרי היינו שהטעם לפגם והנה לפי המבואר ברש"י נראה שיתקלקל אח"כ אבל לא נתקלקל תיכף וא"כ לכאורה קשה הא משביח ואח"כ פוגם אסור ולמה מתירים משום מסרי סרי ולזה צ"ל (דהתם כלי אב"י] דהוי נטל"פ דמותר דמשום איערובי בעיני' ל"ח דיפגום כל השמן ומסתמא לא יפסיד העכו"ם סחורתו ול"ח ואי משום כלי הוי נ"ט לפגם ומש"ה הוכיחו הפוסקים דסתם כלי עכו"ם אב"י דאי משום לפגם דבעיני' זה לא מהני דהא משביח ולבסוף פוגם ואינו מותר רק מטעם אב"י ושפיר הוכחת הרמב"ן וסייעתו דסתם כ"ג אב"י אך מזה אין הוכחה לאסור שמן ש"ע] די"ל בשל עכו"ם מותר משביח ואח"כ פוגם וכמ"ש הפר"מ (בשפ"ד שם סקי"ד ד"ה והנה] ופ"ח ופלתי אולם בתו' ע"ז ל"ח ע"ב ד"ה אי] מבואר בפירוש במשחא לאסור בעיני' וכדברי הפ"ת (בסי' ק"ג סק"ו] להחמיר בדאו' דלא כהרב ז"ל שאומר שפוגם כל דבר שצריך להיות משובח וסדא"ו לחומרא אך מ"מ יש להתיר השמן דהא ס' אם נותנין בו כלל שומן ואם נותן ס' שפוגם ובכה"ג אמרי'

ס"ס לכ"ע אפי' בשל עכו"ם ותו דשייך ההיתר המבואר ברמ"א ז"ל (סי' קי"ד ס"י) שידוע דבודאי יש אחד שאינו נותן ומציל על כולם והנה במדינות גאליצין יש להוסיף טעם להתיר כיון שרוב השמן נעשה מהפרחים ושם אין חשש כלל דיש בע"מ זו ישראל וידוע שאין נותנים בהם דבר איסור ולכן אפי' במקומות שמביאים גם משארי מדינות ונהי דרובא דתמן הוא רוב מ"מ המזויף אינו רוב ואדרבא הרוב היא של פרחים והולכין בתר הקרוב וגם אפי' מספ' אם רוב מזייפין הולכין בתר הקרוב אם הרוב אינו ברור כמבואר בש"ג פ' לא יחפור ובדברי מעכ"ת עיינתי והמה דברים נכונים לפלפול אך מ"ש דשמן אינו מתערב עם יין כדברי המ"ר (ר"פ תצוה] צ"ע בשבת פר"א דמילה קל"ד ע"א ומחמת גודל טרדתי בדרך קצרתי והי' שלום:

עוד להרב הנ"ל מכתבו הגיעני בפלפול ארוך ואנכי לקצר באתי כי תש כחי לפשפש ולעיין בספרים והנה מ"ש כ"ת שהחשש הוא על חילוף כל השמן בשומן ד"א לא יעלה זאת ע"ד כי זה רק דברי בטלנים שמדינא אומן נאמן ע"ז ובפרט סוחרים גדולים ורק בעוה"ר בזה"ז שנתברר השקר אין להאמין על זיוף מעט אבל לחלוף ד"א בשמן זה אין לחוש כלל וא"כ שפיר די היתרים הראשונים ומ"ש שלא מצא בש"ג פ' לא יחפור יעוין באלפסי ב"ב י"ד ע"ב בש"ג ד"ה הא דקיי"ל הולכין אחר הרוב כתב רש"י כו' וכ"ע מודי דלא סמכינן על הרוב אלא היכי שהוברר היות דבר זה רוב כו' עכ"ל וכן מביאו הב"א בק"ע בסי' י"א ולפענ"ד כמה תשובות אחרונים מביאים את דברי הש"ג הלז וגם בלא"ה הוי רובא דתלי' במעשה דקיי"ל שאין הולכין אחריו וקורבא עדיפא מינה ובב"א ראיתי שמקשה שם דא"כ איך סומכין על ר"מ אצל שחיטה הא הוי רובא דתלי' במעשה היינו בלימוד וכן מקשה בתשו' ב"ח סי' א' ותמה אני וכי החזקה שאנשים רובם מומחים ורק איפכא הסברא שא"מ ודאי שנמצאים הרבה אינם מומחין ורק שאינם מצויין אצל השחיטה ורוב מי שמצוי אצל שחיטה לא שכיח ומומחה הוא ולכן אין לחוש כלל ומה שהקש' הב"א ז"ל דאם נימא דהולכין אחר הקרוב באין רוב נגדו מדוע בגיטין חוששין ליב"ש אחר הא זה שהביא הגט הי' קרוב לכאן ושיירות א"מ והוי כמו עומדת בין הרוב דלא חיישי' לרוב עולם כדאי' ב"ב כ"ג תמוהין לי דבריו הא אם חיישי' דלמא הי' בכאן עוד יב"ש הו"ל שתיהן קרובים הגם שלבסוף מעורר זה אך ל"ל כל האריכות ועוד נלענ"ד לחדש סברא דבדבר דנייד והולך לא שייך לומר קורבא דתרי דבר הנייד נייד מן הקרוב ומן המקום שהוא קרוב לו ול"ש קורבא רק אם מספקינן אם בא זה החפץ ממקום פלוני או ממקום זה אמרינן כיון דזה המקום סמוך הסברא נותנת דבא מן הקרוב אבל אם אין הדבר קבוע בעצמו רק שידעינן שהנושא הדבר הי' סמוך לכאן לא שייך

קורבא דשמא הי' כאן (גם איש אחר] דהא זה החשש שחיישי' ליב"ש אחר ואין לומר קורבא רק גבי עגלה ערופה דחזינן דהתורה הצריכה כפרה לעיר] שיצא משם הרוצח ואנן מספקינן מי הוא העיר אמרי' העיר הקרובה לזו העיר ממנה יצא אבל לומר אדם שהי' סמוך לה ממנו נאבדה זה אין לו שם קורבא כלל וכן ראי' ברורה מש"ס בכורות (כ"ג ע"ב) נכנס לתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות ואת שאינן מבכירות מניקות אין חוששין שמא בנה של זו בא לה אצל זו או שמא בנה של זו בא אצל זו ובש"ס שם וז"ל איבעי' להו דבר בחזקתו דקאמר רשב"ג דאינה מרחמת אא"כ יולדת הא היכי דאוליד חיישינן לרחומי א"ד דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא למאי נ"מ למילקא עלה משום או"ב א"א דידה מרחמא דלא דידה לא מרחמא לקי וא"א דלא דידה נמי מרחמא לא לקי מאי ת"ש רשבג"א הלוקח בהמה מן העכו"ם א"ת שמא בנה של אחרת הי' מי קתני הוא הי' קתני ה"ק א"ח שמא בנה של אחרת אא"כ הי' לה ולד מעיקרא ת"ש נכנס בתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות ואת שא"מ מניקות א"ח שמא בש"ז וכו' אמאי ליחוש דלמא רחומי רחים במקום דידה לא שבקה דידה ומרחמא דלא דידה עכ"ל הגמ' ובתוספתא מובא במהרי"ט אלגאזי בבכורות שם וז"ל ויש לישב דאף דבמתני' ובברייתא שמובא בגמ' ליכא אלא ב' חלוקות בדברי רשב"ג מ"מ בתוס' פ"ב דבכורות הובא חלוקה שלישית וז"ל וכן הי' רשבג"א המוסר בהמתו לכותי לרעות אעפ"י שאינו רשאי ולשחרית בא ומצא זכרים בזקנות ונקיבות במבכירות אינו חושש שמא הביא כותי את בנה של זו אצל זו וא"ב ש"ז א"ז עכ"ל וקשה הא למה לנו לחששות לחילוף הא בודאי הולד נולד אצל אמו וכרוך אחרי' האיך קרוב מזה ולמה לא נלך בתר קורבא ול"צ לכל הפלפול אי מרחמא אי לא ורובא ל"ל התם דהא בודאי ידעינן שכל אחת ילדה אחת ול"ש שהוא מרוב א"כ הו"ל לילך בתר קורבא א"ו ש"מ דבר שנד והולך ונד לא שייך בו קורבא ובביצה [ד"י ע"ב] דאמרי' דילך בתר קורבא ביצים שזימן התם לא נדו כלל רק אתהפכו כדאמרי' שם גם בב"ב איירי במדדה יעו"ש אבל בשארי ב"ח הנדים אין לילך בתר קורבא כנ"ל והנה כ"ז כתבתי אם הי' רובא דעלמא מזייפים ובאנו להתיר רק מטעם קרוב אך באמת רובא דעלמא בכל המדינות השמן כשר בלא שום זיוף רק במדינה אחת שגם משם בא לכאן שמן בודים לומר ששמה מזייפים וא"כ כ"ז שלא ידעו במדינתינו כאן רוב השמנים כשירים בלא פקפוק מטעם רוב ומטעם קרוב ואין לחוש לזיוף ואך במקום שידוע שהחנוונים מביאים ממדינה שאומרים שמזייפים שם י"ל דהוי קבוע אבל כ"ז שאין ידוע שמוכרים שם הזיוף בודאי כשר דאזלי' ב"ר ובתר קרוב אך אפי' באותן המקומות מותר מטעם הראשון דהוי ס"ס כנזכר בתשוב' הראשונה דהוי רק

דרבנן והנה מ"ש מעכ"ת שבת"ש ז"ל חלק אסברתו דבס' רוב הולכין אחר הקרוב לא ידעתי האיך מצא זה בדבריו הלא ז"ל התב"ש בשמ"ח סי' ס"ג ס"א ואם השוק ההוא אין מצויין שם בני אדם תדיר עד שנדע מי הי' המצוי שם ביותר בשעת אבידת הבשר רק כשא' מבני העיר צריך לו הוא הולך לשם ולא נודע מי ומי ההולכים ביותר בהא אזלינן בתר רוב העיר אם רוב העיר ישראל אמרי' מרוב ישראל בא אחד לכאן וממנו נפל ואם רוב עכו"ם או לא נודע מי הרוב הבשר אסור וכן אם לא נודע מי מצוי במקום המציאה אזלי' בתר רוב אותו שוק עכ"ל ובתב"ש שם ס"ק ב' כתב וז"ל ומה שתמה הפר"ח אהרשב"א והר"ן ז"ל דאזלי' בתר רוב השוק אעפ"י שרוב העיר נגדו מהא דפ' לא יחפיר דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב כבר הרגיש בזה הסמ"ע סי' רנ"ט ס"ק ו' ותי' בטוב טעם וכוונתו דבשלמא התם גבי רוצח דבמקום ההרוג לא נתחזק מי שכיח כאן יותר ואתה בא לומר מסתמא הרוצח בא מעיר הזאת כי קרוב הוא ולא משום דשכיחי כאן טפי פריך בגמ' אדרבה נימא מסתמא מרובא דעלמא אתא ולא מדקרבא וזוטא ואלו הוה ידעינן דבהאי בקעה שכיחי אנשים מעיר הקרובה טפי מאנשי רובא דעלמא א"נ איפכא הוה אזלי' בתר דשכיחי משא"כ ברוב השוק דאנן ידעי' מאן דאתחזק הכא טפי מאי איכפת לן ברוב העיר כיון דידעינן דמרוב העיר אין כאן כ"א המעט ותלינן דמרובא נפל ע"כ עכ"ל וביאר הטעם היטב דל"ד לע"ע משום דכאן לא איכפת לן רק מי מצוי יותר ולכן כתב דבשוים או שא"י מי הרוב אזלינן בתר רוב השוק או העיר דלא שייך לילך בתר הקרוב דרוב וקרוב אזלינן בתר הרוב או בתר המצוי א"נ מצויים תמיד בשוק זה שוים או שא"י מ"מ בודאי שגם מהאינם מצויים מתרמי שהולכים שם בשוק לחוץ מהמצויים תמיד וא"כ בצירוף חצי המצויים תמיד הוי השוק רוב] נגד מקום מציאה או רוב העיר הוי רוב נגד חצי המצויים דהכי] נמי מצרף לחצי המצויים גם הדרים בעיר לצרפן למחצה מצויים ובכללם הוי רוב ולכן הולכין אחר הרוב וז"ב:

סימן נא רב שלום לידידי החסיד מו"ה עוזר נ"י האבד"ק יעדלאווא: הגיעני מכתבו אודות הנרות שיצאו להבערה וראו חלב שנטף על המפה וכל המפה כמעט כולה נשרפה וגם השלחן נחרך והחלות שעל השלחן נחרכו ונסתפקתם דלמא הלכה הבליעה עד החלות ונאסרו ע"כ תורף השאלה.

והנה מהנראה שהנרות עמדו מרחוק קצת מהחלות לכן נסתפקו דלמא לא הלכה הבליעה עד החלות והנה דין זה מבואר ביו"ד סי' צ"ז גבי הנותן פשטיד"א לתוך התנור שאם זבו אפילו שלא תחת הלחם אסור שמא הלכה הבליעה למקום הלחם יעי"ש בש"ך ז"ל והנה הכא בודאי החלבנמחה קודם והולך למהלאה מהאש כידוע בחוש בנר דילק

הנופל שהחלב הולך סביבו מכל הצדדים והאש הולך ומתלהב וא"כ כאשר הוחם השלחן ע"י האש הלכה הבליעה שבצד השני לצד החלות כיון שהוחם מקום החלות והוי ממש כמו בתנור שזב ואין לומר שהאש שרף החלב לגמרי קודם שנבלעה דאדרבה מבליעו בתחלה ע"י אור וכמו שמבואר ביו"ד צ"ב גבי נר שנפל על הכלי יעו"ש בפמ"ג דהוי תשמישו ע"י אור וזה דבר ברור דדמי לתנור שזב תחתיו ולנר שנפל ע"ג כלי דאוסרין הכלי אך כיון שבאמת זה ספק אי בלוע מפעפע בכלי כמבואר ביו"ד א"כ שוב יש לצרף הספק דלמא הי' ס' בחלות נגד החלב שניתך וא"כ הוי ס"ס ומותרים החלות ואפילו קליפה י"ל שא"צ משום הך ס"ס גופא ויעון בכו"פ סי' צ"ז שחולק על הש"ך ומכשיר באינו זב תחתיו ממש הגם שהפמ"ג חולק עליו יעו"ש מ"מ בכה"ג שיש ספק אם יש ששים בודאי מותר ואין להקשות א"כ גם גבי דינא דהש"ך ז"ל נמי יש ספק חדא אם מפעפע הכלי ואם פיעפע דלמא לא זב רק בדרך שהי' ס' דהתם כולו חד ספיקא אם נבלע תחתיו פחות מס' אבל הכא דהספק אם הי' כאן מעולם איסור נגד החלות שיוכל להיות שהנרות נבערו מקודם וכלו ולא נשארו בהם רק מעט חלב וגם באמת שם בדינא דש"ך נמי מיירי שידעו שזב בפחות מששים או שהוא שופע בדרך שודאי זב פחות מששים ולכן נ"ל בנ"ד להקל גם כי י"ל שחלב פגום ולכן מותר לע"ד.

ומה שהביא מעכ"ת ממכשירין [פ"ד מ"י] אין לו דמיון כלל לא לפירוש הרב ז"ל דמשקים בלועין ולא לפי' הרא"ש ז"ל דהאש מכלה אותן אבל לא בנ"ד שהחלב מהלאה לאש כנראה בחוש ומה שהקשה בפי' המשנה אין הפנאי כעת לבאר וגם דברי הר"מ המוקשים בברכות אין באפשר בשעה קצרה לבאר הלכה מוקשה אשר נתקשו בה כל המחברים והי' בזה שלום וד' יראהו נקמה באויביו ועליו יציץ ברכה ושלום: סימן נב להרב וכו' מו"ה אליעזר הלוי איש הורוויץ מבוזנאב יע"א: שאלה אם מותר לשתות לרפואה שמן מדג שאינו ידוע אם הוא דג טמא והחולי הוא חולי שנקרא הוסטין בל"א: תשובה הנה מה שחקר מעכ"ת בב' הדיעות אם ספיקא דאוריית' לחומרא או לקולא מדאורייתא הנה אין זה בידינו הפעוטות לברר דבר זה אשר נחלקו אבות העולם וכמעט כל הראשונים הכריעו דמדאורייתא לחומרא ומה שהעיר מר"ה יעוין בפמ"ג בפתיחה (להל' ר"ה) (כוללת ח"ד אות י"ג] שכתב להעיר בזה ותירץ מחמת שבעשיית מצוה כ"ע מודים שמה"ת לחומרא וכן נראה כמה פעמים בש"ס גבי קרבנות וגבי מצות כיסוי ועיין בתר"י ריש ברכות גבי ספק יצ"מ ובמ"א שם (סי' ס"ז] ובש"ע יו"ד כ"ח אך בלא"ה לא ידעתי הלא בהדי' מבואר בה"ש [ע' במ"מ פ"א מה' שבת ה"ב] שהיכי שיש לה רק סמך לד"ת חמור משאר איסורי דרבנן מכ"ש ספק איסור תורה ומה שהעיר מעגל שנולד ביו"ט

אין ענינו לכאן אך בלא"ה לא ידעתי מה שייך כאן ספק הלא נוכל להתברר בנקל אם ישאלו לדאקטר גדול מאיזה מין דג בא זה השמן והגם דנכרי אינו נאמן בכה"ג דיוכל להתברר לפנינו תיכף שקורי לא משקר כמבואר בט"ז ביו"ד [רס"י פ"ו וע' בס"ס ש"ב] ובב"ח בתשובה וזה יוכל להתברר ע"י מכתבי ספרי המחקר וגם כמה יהודים העוסקים בספרי המחקר יבינו זה וכמה רופאים ישראלים כשרים נמצאים שיודעים זה ובודאי אין זה בגדר ספק כלל ולפי ששמעתי הוא בודאי מדג טמא אולם בלא"ה מבואר בתוס' חולין [דקי"ב ד"ה ורוטבן לחד תירוץ דשמן דגים הוא רק איסור דרבנן עיין בנ"ב מ"ק [סי' מ"ו בד"ה ומתוך וד"ה ואף] הגם שמחמירים שהוא דאוריית' אבל סניף הוא לדבר אך אחר כ"ז לא ידעתי לענין היתר שתי' לחולה שאין בו סכנה אפילו אם הוא מדרבנן ג"כ אסור דרך שתי' כמבואר ברמ"א ז"ל ביו"ד (סי' קנ"ה ס"ג] ועיין תשו' מהראנ"ח קי"ב בארוכה ולכן כל הפלפול הוא למותר ורק באמת כיון שהוא שלא כדרך אכילתן דשמן דגים ניתן רק לאכול בתוך מאכל מבושל מתקן לאיזה דבר מאכל זולתו אבל לשתות שמן דג חי אין דרך ב"א ולכן הוי שלא כד' אכילתו דמותר אפי' לחשאב"ס כמבואר בש"ך יו"ד [שם סקי"ד] ובפרט דחולי זו יש היתר משום ספק סכנה עפ"י הרופאים ובפרט שלא כד"א ודאי מותר והי' שלום וברכה כדברי ידידו דוש"ת בלונ"ח מנחם תרכ"ב:

סימן נג להרב החריף כו' מו"ה אבנר כתבן מו"צ בק"ק בוטשעטשוי במדינת מאלדא יע"א: מכתבו הגיעני ומ"ש ששמע שאינני חש להשיב לשואל בדבר הלכה אין שמועתו מכוונת כי מעולם לא אמנע מהשיב בדברי תורה ורק אם נראה בדבר שבא למחלוקת או להקניט לאיזה מורה אני מונע מהשיב וגם לפעמים נאבדו הכתבים טרם בוא לידי אבל ז"ז אני משיב לכל השואל בד"ת לפי קוצר כוונתי: הנה בענין הסיקאריי"ע ידע מעכ"ת כי כן הוא תוכן הענין הגיעני מכתבים מרבנים דמדינתנו אשר רב אחד מפרייסין כתב להזהיר אותם מלשתות ציקאריי"ע כי יודע בבירור שמערבים בתוכו ד"א והנה בתוך הימים נמצא בסיקאריי"ע הנקנה בחנות חתיכה ד"א ואז הומה הקרי' ושלחו אלי מה לעשות בזה וכתבתי לרב אחד מפורסם לגדול וירא השם והוא דר במקום הפאבריקין והשיב לי שנודע להם בבירור שמערבין בו ד"א או שומן של נבילה רק שבטל והאריך קצת בפלפול ומסיק שלדעתו נכון לחוש בעל נפש לעצמו ולא לאסור כן הוא תוכן המעשה: והנה עתה לפ"ז כל הפלפולים למותר דבודאי נאמנים הנך אנשים רבנים ירא השם נגד פאבריקאנטען אשר המה אינם מחזיקי הדת כלל כידוע וגם ההיתר שבסי' קי"ד ביו"ד שעכו"ם אחד שאינו מערב מציל כי הלא בכאן בודאי מערבים אותן הפבריקאנטען אשר מהם באה הציקאריי"ע למדינתנו ואם יש פאבריק שאינו מערב אינו ידוע לנו כלל

ואדרבה לפי דרך הידוע בפאבריקן כל אנשי המדינה בסגנון אחד עושים וא"כ בודאי זה עקשות לומר דמסתמא יש אחד שאינו מערב דאיפכא הוא כיון דחזינן דכן הוא דרך האומנות לעשותו בשומן נבילה מסתמא כולם עושים כן ולפי אשר נתוודע לי עפ"י קאנטעס מסוחרים שכותב ומסמן כל מין ומין מה טובו ואופן עשייתו ודמי מחירו שמה מבואר כמעט בכמה קאנטעס בשומן ד"א דמי מחירו כך בשומן של מין אחר מחירו סך פ' לכן הנראה, שכן דרך כל הפאבריקן עכשיו כי עתה נולד בכל יום חדשות בעניני האומנות וכולם עושים בדרך אחד כי דרך אומנתו הוא בכך וגם בלא"ה אפילו אם הי' ידוע שרוב אינם מערבים מ"מ אסור ליקח בביתם.

והנה המוכר אינו מביא הציקאריי"א לבית הקונה רק כשהקונה כותב ומבקש ממנו שישלח לו כך וכך ככר ציקאריי"א שולח לו מביתו ובההוא גווני הוא כלקח מן הקבוע ממש דמה לי שלקח ביד או שמצוה ליתן לו מן הקבוע ולא יחלוק ע"ז זולת חסר דעת ולכן לדעתי הדבר פשוט לאסור הציקאריי"א במדינתנו ובפרט במדינתנו שהסוחרים יודעים שלוקחים מהפבריקן שעליהם העידו שמערבין שומן של איסור ואין לפלפל רק במדינות רחוקות שהמה לוקחים מהסוחרים דמדינתנו וי"ל שלהם מיקרי פירש אך עדיין גם בזה י"ל כיון שכבר שם איסור עליהם ביד ישראל המוכר שלקח מן הקבוע אסור ליקח ממנו אך כבר אמרתי דלפי הנראה שכולם מערבין הבאים ממדינת פרייסין ופיהם והסמוכים להם ולכן אין היתר רק מצד הביטול וגם ע"ז יש לפקפק הרבה דנראה שאינו מתערב כלח בלח ורק שנתפטם בשומן והרבה פעמים נשאר באיזה מקום השומן הרבה ואין בו כדי לבטלו וכמ"ש המעשה שנמצא ד"א בעין בציקאריי"א אך עכ"ז לא אסרתי מעולם ורק בביתי מנעתי השתי' והשואל ממני אני אומר לו עפ"י הדין אין בידינו לאסור ורק בע"נ יחוש לעצמו וכן ראוי לעשות: עוד זאת ידע כי אולי יבואו מאיזה רבני אשכנז היתרים על ציקאריע אין להעמיד יסוד כי עדותם עדות צריך וד"ל.

דברי כו': סימן נד שאלה במקומות שא"א להם לעשות בארות מים ורק מסתפק מנהרות המושכין ובמים ההם נמצאים רחש נראה לעין השמש ומהם שנראים אפילו בלילה וא"א להוציאם אפי' ע"י סינון מה דינה של המים כיון שאין במקומות ההם מים אחרים: תשובה ידוע דעת קצת מהראשונים שס"ל דברי' בטל באלף והנה הי' מקום קצת ליקח דבריהם לאיזה צירוף היתר אך באמת לפע"ד גם הגאונים מודים היכי דניכר האיסור לא בטל אפילו ברבוא והנה הרמב"ם מביאו הטיו"ד סי' קט"ו כתב וז"ל והחמאה מקצת הגאונים התירוה שהרי לא גזרו על החמאה וחלב טמא אינו עומד ומקצת הגאונים אסרוה מפני צחצוח חלב שישאר בה שהרי הקום שבחמאה אינו מעורב בה שיתבטל

במיעוטו וכל חלב שלהן חוששין לו שמא חלב טמא מעורב בו עכ"ל והרשב"א ז"ל כתב על דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל מביאו ב"י שם וז"ל והטעם שכ' דאיסור החמאה מפני שהקום שבחמאה אינו מעורב עם החמאה שיבטל במיעוטו אינו מחוור כלל שהביטול ברוב בעלמא אינו מצד שהמיעוט מתערב ברוב שהרי חטים של תרומה שנפל לתוך החולין או גרוגרות של תרומה שנפלו לתוך החולין אעפ"י שזה עומד בפ"ע וזה עומד בפ"ע בטלי בשיעורן שכל שאין אתה יכול לברור דבר מתוך דבר אלו היית אוסר הרוב מפני המיעוט נמצא שאין המיעוטבטל כו' עכ"ל הרשב"א והב"י שם כתב וז"ל ול"נ דלדעת הרמב"ם י"ל דל"ד לחטים או גרוגרות של תרומה שנתערבו בחולין דהתם אעפ"י שזה עומד בפ"ע וזה עומד בפ"ע מ"מ אין האיסור ניכר כלל אבל בחמאה הוי האיסור ניכר דהיינו הקום אלא שא"א לברור אותו ולסלקו מן החמאה ולפיכך אינו בטל עכ"ל הב"י.

והנה סברת הרשב"א ז"ל כיון דא"א להסיר האיסור אין המיעוט מעכב על הרוב מלאכול דבר הזה ולא איכפת לן בהיכר הדבר. והט"ז ז"ל סי' ק"ד כתב בס"ק א' וז"ל אלא שיש עדיין להקשות להרשב"א שכ' באיסור החמאה שנתן הרמב"ם טעם כו' והקשה עליו הרשב"א וכו' וכתב עליו שאעפ"י שאינו מעורב בטל במיעוט', א"כ מ"ש מכאן בעכבר שאינו מתבטל בשכר או חומץ דהא גם שם בקום שבחמאה מכירו והוי לח ביבש ומתבטל כיון שאין יכול להפרישו וגבי עכבר נמי דהוי [אין] יכול להפרישו והוי יבש בלח ליבטל ונ"ל דבעכבר יש לחוש שמא יאכל חתיכת האיסור בפ"ע בשלמא יבש ביבש נהפך האיסור להיות היתר מכח הרוב דגזה"כ ומש"ה מותר בדגן בדגן אבל בזה אין האיסור נהפך להיתר אלא טעם בחמאה דמהני ביטול משום דא"א להפרישו לאיסור וזה עיקר ההיתר אבל כל שניכר קצת מהקום ודאי זורקו ואינו אוכלו אלא בכלל החמאה ע"כ מותר אבל אין שייך בזה האיסור נהפך להיתר מש"ה אסור בעכבר דשמא יאכל האיסור בפ"ע עכ"ל ולע"ד לדברי הרשב"א ז"ל בכל האיסורין אם א"א להוציא מיעוט האיסור בטל ברוב כאשר נראה מדבריו הנ"ל ובתשו' סי' פ"ה כתב וז"ל אפי' חתיכ' שאינה ראוי' להתכבד אין אומרים שתהי' מבוטלת בשאר שהרי ניכרת היא וצריך לחפש אחרי' ולסלקה עכ"ל הרי להדי' דאם אינו יכול להסירו אפילו שיש בעין חתיכ' גדולה בטל ודלא כט"ז ז"ל.

והנה הח"ד ז"ל בסי' ק"ד ס"ק א' כתב וז"ל ולייישב תמיהות אלו נראה דמיירי שהשום והשמן בעין וניכרין רק שא"א לברר השמן מהמקפה כדרך כל שמן הניתן במקפה ואז אין האיסור נהפך להיתר ע"י ביטול ברוב כמ"ש הט"ז ומש"ה זר לוקה עליהן בכא"פ ולא דמי לעיסה המדמעת דשם כיון שאין האיסור ניכר אם טעכ"ע דאורייתא ההיתר נהפך

לאיסור והוי כאלו כולה תרומה ומאן דמכשיר ס"ל טעכע"ק לאו דאורייתא דאז האיסור נהפך להיתר והוי כולו חולין משא"כ כאן דאין ההיתר נהפך לאיסור ולא האיסור להיתר כיון שניכר וא"א לבררו מש"ה אינו פוסל רק מקום מגעו דההיתר מפסיק בין כל אחד כיון דלא נתבטל וגם התרומה לא נתבטל כיון שניכר ומש"ה נפסל מקום מגעו ומעיקרא ס"ד דמיירי בדליכא כבכא"פ וח"ש הוא וכיון שא"א לבררו וא"א לאכול האיסור בלא ההיתר רק ע"י תערובות מש"ה מקשה והא בטלי תבלין ברובא דח"ש ע"י תערובות מותר כמ"ש המהרש"א שם כו' ולפ"ז במקום שניכר האיסור וא"א לברר בעינן שיעור למלקות ואז אינו בטל ול"ק שוב כל הקושי' שהק' הטזז כנ"ל עכ"ל ואחר מחילה מעצמו' הקדושים לא ידעתי האיך נקל בחצי שיעור הא אמרינן בחולין לא אמינא לך לא תזלזל בשיעורי דרבנן ועוד ח"ש אסור מה"ת הרי אפילו לענין ששים דהוא רק דרבנן לשיטת רש"י לענין הלכתא וגם תנאי ואמוראי דלא ס"ל טעכ"ע ואפ"ה לא מקילין בח"ש ה"נ אם באם יש שיעור שלם מה"ת לא בטל בניכר האיסור ולוקה עליו גם בח"ש לא הוי לן להקל והוי לן גם בשארי איסורין לאסור מדרבנן עכ"פ בניכר האיסור ותו קשה על דבריו הא כתבו התוס' פסחים (דף מ"ד ע"א) ד"ה לאו וז"ל לאו משום דהיתר מל"א ומטעם הואיל אם הי' מלקט מן השום או מן השמן כזית וילקה עליו לית לן למימר שלא תבטל אגב מקפה כיון שאין דרך אכילה בכך עכ"ל א"כ דמה שבא לתוך פיו האיסור לבד הוי שלא כדרך אכילה ובטל א"כ ה"נ נהי אם נזדמן לתוך פיו יהי' שלא כדרך אכילה וא"ל דבשרצים שאני מחמת דפוגם ואפ"ה חייב כמ"כ שלא כדרך אכילתן ז"א דהא מספק אי פוגם עכברא בשומנא וכלל הדברים שזה מחלוקת הרמב"ם והרשב"א דבר שניכר האיסור ואינו יכול להוציאו אם בטל אם לא אך בנ"ד גם הרשב"א מודה שהרי כתב בחי' כנ"ל הרי דאם יכול לעשות איזה פעולה להוציא וניכר האיסור שאינו בטל והנה בנ"ד נהי שאין נבדלין לגמרי ע"י סינון מ"מ ודאי הרבה הוסרו ע"י סינון וגם יש לעשות עוד פעולות שקצתן יפרדו וא"כ ודאי אינם בטלים מסתמא בלא השתדלות להוציא כל מה שנוכל ואם להתיר לאחר עשיית כל השתדלות להוציאם בכל פעם זה מסתבר דדבר זה לא נמסר לנשים וע"ה ולכן בודאי אפילו להאומרים דברי' בטלה באלף בנ"ד אינם בטלים לכ"ע ועיין בח"ר בחי' רשב"א] חולין [דצ"ח ע"ב סד"ה אבל] שכתב טעם כעיקר הוא משום שהוכר האיסור גם כשלא יוכל להוציאו:

והנה ראיתי מ"ש הרב הה"ג להתיר מכח דברי הראב"ד דאינו נחשב כמעין לענין מקוה רק במקום שעמד מתחלתו וא"כ לא אסור רק בפירש ולסמוך אהמתיר באינו יוצא וא"כ הוי כנולד עם ההיתר ביחד שמותר והנה אם כי בחכמה דיבר אך לא לדינא ח"ו דלפ"ד

למאן דס"ל פירשה מתה מותר מותר לאכול דג טמא על שפת הנהר בעת גדול הגשמים ולהורג בתוך המים וזה לא ניתן להאמר דשאני דיני זחילה דמעיין עומד אינו מטהר בזחילה כמבואר אך לענין שנקרא עליו נהר מים נובעין לענין שרץ ודאי מקרי ים או נהר תדע דהא ים אינו מטהר בזוחלין לרבנן ואפ"ה אסור בדג טמא אפילו לא פירש מגזה"כ דימים וה"נ נהי שאינו מטהר בזוחלין אבל מ"מ מקרי ימים הואיל דנתערב במי הנהר שנובע וגם במקום הוספה גופא נובע כידוע שנפתחין מהארץ נביעו' כשהמים גדלים ורק להראב"ד אין דינם לטהר בזוחלין וגם תמה אני מי הגיד לו שבאים ממי גשמים הלא ראינו שאדרבה מי גשמים זכים וצלולים בלא שקץ ודג טמא מרבי מטינא כדאמרי' בסוכה [י"ח א'] וא"כ מי גשמים שרצים הולכים ונוטפים והטינא שמהם יתרבו השרץ טמא הוא כאן במקומה בודאי עלינו לומר שכאן במקומו נמצא כאן הי' כדברי כל הראשונים בב"ב (כ"ד ב' בד' הגמ' אבל עינבי מצנעי וע"ש ברמב"ן ז"ל] ומה"ת נאמר שהגשמים הביאום לכאן ועיין (בח"ר) (ביו"ד] ס"ג [ע"ש בתב"ש] ותו כיון דהגשמים אינם מולידים הרחש רק או שבא מעננים שהשקה מן הים או מנהרות כידוע או ששטפו שרצים בעת שוטפים והאיך נקרא עליהם שם שרץ דחריצים וזה דבר זר לומר שנרחשו מכאן על שפת ארץ דהוא לא מעלמא ולא מתוך הנהר בודאי הישר הולך יראה דהשרצים הללו או שבאו מתוך אמצעית הנהר לתוך קצוי הנהר או הגשם הוליכו מאיזה שרצי הארץ וגם מלבד זאת המעיין בסי' פ"ד יראה דכל הראשונים ואחרונים אוסרים אם נאבד רחש מפני שמתליע בתלוש בתוך המאכל זולת אם יש ס"ס שמא נימוח אבל זולת זה אוסרים וקשה הלא כשבא בעולם נתערב א"ו דז"א דהוכר הי' אפילו שעתה לא ניכר מ"מ כבר הי' באיסורו ולא בטל ואין להאריך בדברי' פשוטים: וגם ההיתר שבנה חכם אחד מדברי הירושלמי כלאים יוצץ זהב רותח לתוך פיו כי דבר על ד' ועל תורתו להתיר איסור תורה שלא במקום פיקוח נפש משום שבאותו מקום א"א בלעדו.

והירושלמי אמר שהתורה לא אסרה כלאים רק במכוין לזרוע אבל בעניני אכילה התורה אסרה ואינו ניתר רק בפיקוח נפש ואפילו אם יש פ"נ אם יוכל לעזוב מקום הזה ואינו הולך משם מקרי מזיד ומומר כמבואר ברמב"ם ז"ל ביסודי התורה ועיין בברוך טעם ולכן לדעתי אין תקנה רק לבשל המים קודם שתי' ואח"כ לסננם ואז יבדקו ואם יראו שהוסרו התולעים מותרים ואם גם לאח"כ ימצאו אין תקנה לאותם המים רק מהשמים ירחמו כמ"ש אלישע הנביא ע"ה ירפאו המים: סימן נה שלום למחו' הרב החסיד מו"ה שמואל ט"ב נ"י האבד"ק נארליץ: קבלתי מכתבו והנה באמת הש"ך [בפ"ד סקל"ט] כתב לאסור בחיטים אם לא נבדקו מקודם יעו"ש אך בתשו' חינוך בית יהוד' (סי' נ"ח] חולק

עליו והתיר בחיטים בלא בדיקה אך בזה שראינו בעינינו שנשאר אחר הטחינה בודאי אסור כי בחד ספק שמא נימוח אסור אך לסמוך במה שנבדק אחר הטחינה והרקדה לא נמצא זה קשה הבדיקה מאד ובפרט למסור הבדיקה לנשים וקלי דעת ולכן לדעתי מה שכבר נאפה מותר אך מכאן ואילך נראה לאסור כי עיקר סמיכת תה"ד הוא על שבורחים בשעת הטחינה וכיון שראינו בעינינו שנשארים קשה לסמוך על הבדיקה להתיר באם נמצא אחר הטחינה וגם לא נבדקו החיטים קודם הטחינה ומת"ה נראה בכה"ג לאסור כלל הדבר המעיין יראה להדיא שאסור בכה"ג ואין לסמוך אס"ס כיון שראינו שיש בהם תולעים וא"כ אינו רק ספק אחד שמא נימוחו ויש מקום להאריך אך אין הזמן כעת לזה אך באמת המעיין באמת יראה שעפ"י הש"ס וראשונים יש להחמיר בזה מצד הדין ולא משום חסידות לחוד ובפרט כעת ברחיים חדשות מי יודע אם יכולין לברוח ולכן לדעתי אסור בשנה זו חטים בלא ברורה אך במקום הפ"מ אם יבדקו קודם הטחינה ואחר הטחינה והרקדה אזי אינני אומר לא איסור ולא היתר והמתיר יתיר אך אינני מסכים בהחלט ובלא בדיקה ודאי אסור לא אשמע לשום אחרון המתיר ולפע"ד לא ימצא שום אחרון להתיר באם נמצא אחר הטחינה וגם לא נבדקו החיטים קודם הטחינה ומה שאפו מותר בהפ"מ הוא משום הבדיקה שעשו ובדיעבד מותר מספק אל יאפו יותר והקמח ימכר לנכרים הגם שגם ע"ז יש לפקפק על המכירה כמבואר בדמ"א חולין בהפ"מ יוכל לסמוך על המתיר: סימן נו להרב המפו' וכו' מו"ה אברהם יצחק אבד"ק קליין וואַרדיין: מכתבו הגיעני בנידון טראטי שהי' לעכו"ם על ישראל ומכרולישראל אחר וטוען הלוה כיון שיהודי הוא אין חבירו רשאי ליקח רבית מעת שקנהו הישראל השני ומעכ"ת רצה לחדש פלוגתא בין הט"ז ונקה"כ סי' קס"ח [סקי"ב] ולקוצר שכלי נ"ל דלדינא שניהם שוים הט"ז ונקה"כ דאם הישראל קנה החוב בד"י ובדא"ה שאסור ליקח הרבית ורק מחלוקתם בפי' דברי הרמ"א ותשו' הרשב"א ז"ל דהט"ז מפרש דהרמ"א ז"ל איירי ברבית שכבר עלה היינו שלא קנהו ורק לבטחון נתן לו] והש"ך ז"ל בנה"כ מפרש דרמ"א איירי באינו קנהו לגמרי יעו"ש אבל ברבית שמזמן שקנהו לגמרי כ"ע מודים דאסור ליקח רבית וכן הביאו החוות (דעת] לדינא בלא מחלוקת והנה בישראל שקנה חוב מעכו"ם השארית יוסף ז"ל בתשו' כתב דא"צ לשלם [אפי' גוף החוב] עפ"י דין התקנה וקרוב לד"ת יעו"ש.

ולפ"ד שגם כה"ג הביאו לדינא ואם כי לדעתי בטראטיס הנהוגים בינינו לא שייך זה דבזמננו זה כל עיקר מו"מ הוא בטראטיס והוא כמו מטבע כסף עכ"פ באם יש סבה שאינו משלם הטראטי ואין כופין אותו עפ"י נימוסי המדינה לפי דד"מ מאיזה טעם גם

עפ"י דתה"ק פטור מכח התקנה וכבר הארכתי בזה בתשובה אך עכ"פ נהי דבנ"ד לא שייך זה התקנה אבל הרבית הנכון שלא ישלם מעת שנקנה לו הטראטי ואם כוונת מעכ"ת על פלוגתת הט"ז והש"ך ז"ל בס"ק הקודם בנקה"כ ד"ה זה פשוט] לענין מה שעלה כבר הרבית ביד העכו"ם דא"כ מאי האי שכתב מר דלהוציא מעות קשה הדבר הא אין כאן רק לחומרא לדברי הש"ך ולהט"ז מותר א"כ פשיטא דמספק אין כאן מוציא מיד המוחזק וד"ל ומחמת אפיסת כחי באתי בקצרה והי' שלום כנפש מחו' ידידו כו':

עוד להנ"ל מכתבו הגיעני והנה מ"ש שלא להוציא מעות נגד הנקה"כ בסי' קס"ט ס"ק י"ב שכ' להחמיר ליקח ישראל הרבית שעלה כשהי' השטר ביד העכו"ם והנה באמת בריב"ש (סי' ש"ה] מבואר בהדי' בפשיטות להתיר ומביאו הד"מ ברמיזה סי' הנ"ל אחר שהביא דברי הרשב"א בתשו' הנ"ל ומשמעות שאם הי' קנין טוב שמותר לישראל ליקח הרבית וגם הרשב"א מודה בזה דהא הד"מ לא הביאו לעיין בריב"ש לחלק רק סתמא עיין בריב"ש משמע להדיא דמותר באם הי' קנין גמור גם לא ידעתי מאי קי"ל שייך בזה הא הרבית שעלה בעודו ביד העכו"ם זכה בו המוכר ויכול להקנותו ליהודי בלא הקרן והיהודי מותר ליקח הרבית שזכה בו העכו"ם וקנהו ממש בהיתר מן העכו"ם כמבואר בריב"ש ז"ל בארוכה ואפילו אם נימא שאסור משום חומרא להקונה לקחת מיד ישראל אינו רק חומרא בעלמא ובודאי בספיקא דחומרא בעלמא אזלינן לקולא ולא שייך בזה כלל ספק ממון להוציא דאין מוציאין ז"א כלל דהא המעות שמוציאין מן הלוה ודאי הוא של המלוה ואין לנו ספק בממון זה כלל שהוא של הקונה ורק ספק אם צריך להחמיר מפני חומר איסור רבית ובספק כזה ודאי סד"ר לקולא ובפרט דבריב"ש מיקל בפירוש כדברי הט"ז ז"ל וברשב"א לא מוזכר לאיסור בכדי לא משוינן פלוגתא ודברי הט"ז ז"ל ברורים ולכאורה עלה ע"ד לומר דידוע דנכרי שסילק נפשו מחפצים שלו זכה מי שהמה תח"י כמבואר בגמ' [ב"ב נ"ד ב'] גבי נכרי שמכר שדה בלא שטר ובח"מ סי' ע"ב וע"ג כמה פעמים והנה הכא העכו"ם המוכר שסילק עצמו מן הרבית שכבר מכרו והישראל לא זכה בו שיש איסור רבית בו ואיסורא לא ניחא לי' דליקני א"כ ממילא זוכה בו ישראל הלוה וא"כ הוי ספק ממון ממש דיכול לומר קים לי אך ז"א כלל דהלא יוכל לומר להעכו"ם שהוא יתבע הרבית מהישראל ויתנו לו גם יוכל למכרו לעכו"ם אחר ובזה אין איסור לכ"ע וא"כ זכה בו הישראל הקונה גוף המעות ואין פלוגתא רק אם צריך להחמיר שלא לקבל הרבית משום חומר איסור רבית אבל גוף הממון ודאי זכה בו הקונה והוא שלו ולא מקרי מוציא ממון כלל וא"כ אין כאן רק ספק חומר רבית בכה"ג ספיקא לקולא ואדרבה הלוה הוא בספק איסור גזל כמ"ש בתומי' (בדיני תפיסה] ודו"ק דברי ידידו מחו' דבש"ת:

סימן נז להרב המאה"ג החסיד מו"ה צבי אלימלך אבד"ק בלאזוב יע"א: שאלה בני עיר שאין להם מקוה ראוי' ורוצים לעשות מקוה אחת הטוב בעיניהם עפ"י דתה"ק ורק שצריך לעקור אילנות העושים פרי אם מותרים בזה: תשובה הנה הט"ז [בסי' קט"ז] מתיר באם צריך למקומו והנה כן מבואר ברא"ש ז"ל ב"ב אך כדי לבאר שאין שום חשש בזה אבאר הסוגי' התמוה לכאורה מאוד וז"ל הש"ס ב"ב (כ"ו ע"א) רבא בר' חמא הוי לי' הני דיקלי אמיצרא דפרדיסא דרב יוסף הוי אתי ציפורא ויתבי אדיקלא ונחתי בפרדיסא ומפסדי לי' א"ל ז"ל קוץ א"ל והא ארחיקו לי א"ל ה"מ לאילנות אבל לגפנים בעינא טפי והאנן תנן אחד גפנים ואחד כל אילן א"ל ה"מ אילן לאילן גפנים לגפנים אבל אילן לגפנים בעינן טפי א"ל אנא לא קייצנא דא"ר האי דיקלא דטעין קבא אסור למקצייא וא"ר"ח לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמני' מר אי ניחא לי' ליקוץ עכ"ל ושם בתוס' ד"ה אנא לא קייצנא דא"ר כו' וא"ת והא תנן במתני' דקוצץ ונותן דמים וי"ל דאיכא לאוקמי באילן סרק אבל ק' דאמרי' בהחובל גבי הני דיקלי דמכחשי בגופני הוי דקאמר למחר אייתי לי מקורייהו אלמא משום היזק גפנים מותר לקוץ דקלים וי"ל שא"ה שיותר מדאי היו מכחישים בגפנים עד דהוי טעים בהם טעמא דחמרא עכ"ל ולכאורה ק' דאכתי מאי נימא במתני' דאיירי במלא פירות ואפ"ה קוצצין דכן הוא במשנה (שם כ"ד ע"ב) וז"ל מרחיקין את האילן מן העיר כ"ה אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה אבא שאול אומר כל אילן סרק חמשים אמה אם העיר קדמה קוצץ ואינו נ"ד ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספק זה קודם וספק זה קודם קוצץ ואינו נותן דמים עכ"ל הרי דאיכא באילני פירי ואפ"ה קוצץ וגם קשה דממ"נ אם איכא איסורא מן התורה ל"ל הא דמיית שכחת ברי וגם ק' היכי עבר ר"ח על קרא דלא תשחית.

לכן נ"ל דהנה מבואר מתוך הקרא דלא תשחית דרך השחתה אסור אבל אם דבר זה צריך לו ואצל כל העולם חביב הדבר שעושה באילן העושה פרי כמו עילוי בדמי שרי כמ"ש בב"ק [צ"ב א'] גופני וקני דיקלי וכו'. אבל אם אומר אדם שחביב אצלו יותר דבר שרוצה לעשות בהשחתת אילן לכאורה הו"ל להיות מותר דהא ניהו דאין ניכר העילוי מ"מ לדידי' הוא עילוי ואינו משחית דרך השחתה כי הוא צריך למקומו ולכן מדינא שרי רק גבי שארי השחתת כלים ובגדים יוכל לומר כן כמו קרע שיראין קידושין ל"ב א'] ותבר נכתומא [שבת ק"ה ב'] אבל באילן העושה פירות שייך חשש דשכחת ברי ומש"ה י"ל דר"ח דקצץ דיקולא הוא לאיזה צורך דאז מדינא מותר ורק כיון דלא ניכר העילוי מת שכחת ברי' ולכן רבא אמר לר"י לדידי דע"פ דין לא צריך להרחיק טפי מותר לקצץ עכ"פ לכבודך ול"ש ב"ת אך עכ"פ שייך החשש דשכחת ברי והנה לדבר

מצוה בודאי מותר כמ"ש הפרי תואר סי' כ"ח ולכן דבר מצוה דרבים כמו אילן שעומד בתוך העיר שהוא כבוד רבים שרי ואז לק"מ ממתני' דמרחיקין את האילן] ורק ביחיד קשה למה יקצץ ולזה כתבו התוס' דהיו אילני סרק אבל גבי רבים דהוו מצוה לא שייך שום חשש והנה בנ"ד דהוו צורך רבים ניכר בוודאי ל"ש שום איסור ולא סכנה וז"ל הת"ש ז"ל סי' כ"ח ס"ק ל"ו הנה סבר הרב דמחלקין בין אם העוף שוה למכור ביותר מהדינר או לא ואינו כן אלא כמ"ש לעיל דאם האכילה חשיבא בעינו ביותר מהדינר גם שהוא עשיר גדול בההוא ליכא בל תשחית ובכה"ג לא תיקנו אבל מי שהאכילה אין שוה לו כ"כ לזה תיקנו ודומה למ"ש הגמ' חולין דף פ"ד מי שיש לו מאה מנה יקח לפסו כו' ובקידושין דף ח' דאמר לדידי חזית וכעין זה פירש גם הדרישה יעו"ש עכ"ל והי' שלום: סימן נח להרב המאה"ג וכו' מ' יחיאל מיכל הובנר אב"ד ניזאב יע"א: גי"ק הגיעני ושמחתי בשמעי כי קנא קנאת השם בדבר התועבה הנעשתה בין הנשים ליילך בהרייפין שהיא בגד של זימה ר"ל ובודאי אינה רשאי בת ישראל ללבוש בגד זימה הזאת ויישר כחו שביטל הזימה מעירו ואשריו ואשרי חלקו ובנדון הנגיד שבא לעירכם בודאי חל עליו האיסור בדבר זה של פרהסיא ובפרט וכי הוא וב"ב אינם בכלל ישראל ככל עדתו הקדושי' שמצווים אנו להיות מצויינים והרמב"ם במנין המצות מנאה ובפרט בגד זימה כזאת אסור לכל מי שישראל מכונה ללבשו ולפ"ד שהגביר הנ"ל יציית לדברים הנאמרים באמת ולהסיר מביתו תועבה הזאת והי' שלום ושאנן ובזה אצא ואומר שלום כנפש ידידו דוש"ת בלונ"ח.

מנחם תרכ"ב: סימן נט להרב החריף וכו' מו"ה פנחס בק' פאלטשען במדינת באקאווינע: שאלה אם מותר לאשה ליילך בפיאה נכרית בשוק: תשובה כבר האריכו בזה בס' באר שבע ובכל האחרונים ורובם מסכימים לאסור ועיין בכה"ג באה"ע שרבו האוסרים וכן בע"א אוסר ויותר מזה מבואר בר"ן בכתובות ובריטב"א שם מובא באס"ז שאפי' לתת חתיכת משי וכדומה על הפדחת שיהי' דומה לשער אסור דזה הוי דת יהודית ותימה על כה"ג באה"ע שנשמט ממנו דבריהם ולכן בודאי אסור לצאת בפיאה נכרית והוא דת יהודית דברי בעה"ח:סימן ס להרב המופלג וכו' מו"ה מאיר רוקח נ"י בק' טשארטקוב יע"א: שאלה בעסק הספר מאפיקורס שהעתיק מלת הגיון עם פירוש מר' מה לעשות בו: תשובה הנה דינו מבואר ברמב"ם פ"ו מהל' יסה"ת וכ"פ הש"ע יו"ד סי' רפ"א ואם נחלק ונאמר דוקא אפיקורס שכ' הש"ך ז"ל אדוק בע"א הנה באמת הרמב"ם ז"ל כ' וז"ל (שם ה"ח כה"ק כולן ופירושיהן וביאוריהן כו' בד"א שכתבם ישראל בקדושה אבל אפיקורס ישראל כו' ומצוה לשרפו כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיהם ע"כ] בודאי

ברשעים האלה ראוי שלא ליהנות ממעשיהם וגם אין לחלק בין ס"ת לשארי ספרים שלהם הא אדרבא מבואר בס' שבשארי ספרים שלהם כ"ע מודים שנשרפין לכן בוודאי ראוי לשריפה אך כמדומה לי ששמעתי מאדמו"ח זלל"ה שבא מעשה כזה לידו וצוה לגנזו בכ"ח חדש על בה"ק וטעמו לא ידעתי זה ראיתי להודיע לכ"ת והבוחר יבחר: גם מה ששאל אודות מאכל שאכל ממנו עכבר הנה לפי פשטות הסוגי' נראה דכל המאכל מביא לידי שכחה: גם מה ששאל בפסקי הכתובים והפרשיות הנה בזה מבוכה גדולה בין הפוס' דבגמ' משמע שאין לפסוק פרשה ולא פסוק ומצינו כמה פעמים שאנו מפסיקין והרבה תי' נאמרו אך אין כלל ברור והנח לישראל אם אינם נביאים בני נביאים המה ואם הלכה רופפת בידך כו' ולכן אין לבדות דברים כרסים מלב ונהרא נהרא ופשטי' והי' שלום: סימן סא להרב המאה"ג וכו' מו"ה נתן האבד"ק סטאשוב יע"א: שאלה בעסק כתב הנעשה בקיבלו ע"ע בחיוב להזהיר ב"א שלא לילך בבגדים חדשים מקרוב באו המכונה קראנעלין וכן בגלוי שער על איזה אופנים או שעושים במקום שער מבגדי משי וכדומה שדומה לשער ומי שלא ישמע להזהיר ב"ב או שהב"ב לא ישמעו לו לא יתפללו עמו בקביעות ואפי' מי שלא קיבל עליו בכתיבה וחתימה מ"מ חל עליו לקיים כנ"ל ואם לא יקיים או ב"ב חלילה להתפלל עמו והי' מריבה גדולה ונתבטל התמיד שני פעמים: תשובה הנה בדבר תקנה וגדר בודאי הרוב כופין למיעוט ולפ"מ דמשמע במהרד"ך אפי' יחידים יכולים לכפות להרוב יעוין בב"א וכן הסכים מהרשד"ם ומשא מלך דף נ"ח שעכ"פ הרוב כופין למיעוט וא"כ בודאי רוב בני עיר יכולין לכוף למיעוט לגדר דבר מצוה אך אם רוב בני העיר אינם מסכימים אין היחידים יכולים לכוף לרבים יעו"ש להלכה בס' משא מלך.

והנה בענין תקנה זו הוא ודאי ראוי והגון דידוע דאפי' העכו"ם מחזיקים זה לפריצות יתירה ועל השערות קפידא ואיסור גדול וזה בכלל דת יהודית לדברי הר"ן ז"ל כתובות וש"מ שם ולפי דעתי ראוי לגזור כן אך אם אין הרבים מסכימים לא יוכלו לגזור עליהם וכמבואר [בפדר"א פמ"ז] שבימי פנחס רצו לגזור על סתם יינם ולא קבלו עליהם רוב הצבור [ע' בב"י ר"ס קכ"ג] ולא גזרו אפי' בימי מרע"ה ולזה תלי' מלתא ברוב ואם מתחילה הי' רוב בני העיר בהסכמת גזירה זו בודאי אינם יכולים לחזור הגם שלא הי' בשבועה מ"מ קבלה לחוד נמי אסור לעבור על זה הגדר וכ"מ בס"ח ולכן לפענ"ד ס"ד אם הי' רוב בני העיר בהסכמה אינם יכולים להתיר אך אם לא הי' רוב בני העיר בהסכמה לא יוכלו לכוף להמועט.

ובענין שקבלו עליהם לדחותם מבית התפלה אם רבים הסכימו נלענ"ד שיכולים לכופו לקיים התקנה בכל מה דאפשר אך בעוה"ר הרבה גברה חנופה ואין דורש ואין מבקש ומי יעמוד בפרץ ולכן נשים לפינו מחסום אך ראוי להרחיק עכ"פ באמת למי שאינו מחזיק בתקנה שתקנו רוב עיר לגדר והי' שלום: סימן סב לידידי הרב החריף החסיד וי"א כש"ת מו"ה משה שמעון רב ומו"צ בישוב דיורא יע"א: ע"ד שאלתו אם מותר לאיש שנתלבנו חצי זקנו וגבות עיניו וחצי השני נשארו שחור אם מותר לצבעם ומעכ"ת נוטה להקל ותמוה לי טובא הלא כל ההיתר של הרשב"א ותו' הובא בב"י קפ"ב] בצריך לרפואה או כל גופו הוא רק משום דס"ל העברת שער הוי מדרבנן אבל אם הי' מדאו' אסור לעבור על לאו והנה במלקט שחורות מתוך לבנות כ' הרמב"ם ז"ל (פי"ב מעכו"ם ה"י] דלוקה וכ"פ הראב"ד דבהרבה שערות לוקה כמבואר בהשגות וכ"פ הטור ביו"ד קפ"ב א"כ בודאי אין חכמה ואין עצה אפי' במקום כבוד הבריות אסור והנה בחפזי לא מצאתי מי שיחלוק על הרמב"ם והראב"ד והטור הנ"ל א"כ בודאי אסור לצבוע שחור ולוקה משום לא ילבש אך תקנתו שיצבע שיהי' כולו לבן דבזה אין שום איסור כלל כמבואר בב"י סי' קפ"ב וז"ב וגם תמהתי איך עלה על דעתו להתיר אפי' איסור דרבנן במקום שיכול להסיר חרפתו במה שיגלח ע"י סם כמו שוהגין בכל מדינות אשכנז דאין בזה שום איסור כלל וגם בגבות עיניו יוכל להתחבל שלא יוכר היטב אבל ח"ו להתיר איסור לאו בתורה והרבה יש להסתפק אם הוא מביזרא דג"ע דיהרג ואל יעבור להרבה שיטות ולכן ח"ו להקל ובנ"י סוף מכות מצאתי שכ' וז"ל והא קא גדל ואין כאן תיקון אשה שאינו עושה אלא להנצל מן הצער עכ"ל הרי דאם לא כיוון רק להנצל מצער לא מיקרי לא תלבש וכ"נ מג' פ' ב"ט (שבת נ' ע"ב) דאם מפני צער שרי והתו' שם בד"ה בשביל צערו כתבו דמפני ביוש בני אדם מותר ואינו מקרי לא תלבש והנראה מדבריהם הוא דאם עושה ליפות הוי לא תלבש שכן דרך אשה ליפות אבל אם אין עושה רק משום צער לא משום יפוי לא מיקרי לא תלבש ובאמת צע"ג בזה לכן ראוי לעשות ע"ד שכתבתי.

ואחר כתבי כל אלה נלענ"ד דכ"ע ס"ל דאם אסור ללקוט מה"ת לבנים מתוך שחורות אסור אפי' ביש לו צער ורק הגמ' שם במס' שבת בפ' ב"ט הנ"ל דהותר מפני צער ולכאורה ק' הא כל הפוסקים הסכימו גבי מראה וכל מקום באם נשים ואנשים עושים דבר זה ל"ש לאו דלא ילבש כיון שבמקום זה גם אנשים נוהגים כן וק' מר זוטרא בשבת דף הנ"ל] שראה שדרך גם אנשים לעשות כן א"כ למה לא עשה גם הוא א"ו שאותה ברייתא הנ"ל לא ס"ל חילוק בדבר דתלי' בזה רק מי שעושה דבר ליפות עצמו שייך לא תלבש ולכן באם מכוין רק שלא להצער עצמו דאז אין כלל הלבשת שמלת אשה דהא גם אנשים

עושים כן ורק האי תנא ס"ל דאסור ליפות עצמו ולכן באם אינו מכוון ליפות עצמו מותר ולזה כתבו התו' באם בושה לו מב"א ג"כ מקרי צער וכ"כ המרדכי אך כ"ז להך ברייתא או בנטילה שאינו רק מדרבנן אפי' לדידן נמי מיקל שער בית השחי וערוה כאשר פסקו רוב הפוסקים אבל בנוטל או צובע הלבנות לשחור דהוא מדאו' ודאי אסור אפי' שהוא מצער ולכן בודאי ללקוט לבנים מתוך השחורות או לשחור אסור ובפרט כיון דאית לי' תקנה אחריתי כנ"ל ורק שרוצה לנוי ויופי לילך בשערות שחורות בודאי עובר על ל"ת כיון שהי' יכול להסיר הצער ולגלחו ע"י סם כנ"ל ולכן לכ"ע אסור והנ"י תפס לישנא דגמ' דשבת אבל גם הוא ס"ל לאסור במלקט או בצובע שחור וז"ב.

וי"ל דגם ברייתא דגלדי מכה דפ' ב"ט הנ"ל אינו מתיר משום צער רק דבר שאינו כלל בגדר שמלת אשה שכל אנשים נמי עושים כן רק הברייתא אמר דכל ליפות מקרי ל"ת ולכן אם אינו עושה ליפות רק להציל הצער לא מקרי שמלת אשה שהרי אנשים נמי עושים כן אבל בפניו שהוא ממש שמלת אשה ובלאו כ"ע מודים שאסור אפי' במצער כנ"ל: סימן סג לידידי הרב המופלג החריף וכו' מו"ה אברהם שמואל הלוי אבד"ק בוזנאב יע"א: מכתבו הגיעני בדבר שאלתו וז"ל אשה קשת רוח זה כמה מקור משחת לה שנופל האם למטה באמצע בית החיצון כי מעוני ורוב עבודה ויגיעה בהילוך קרה מקרי' הנ"ל ואז הכתונת שלה מלוכלך בכמה מיני דמים אפס כי אין לה בזה אף הרגשת זיבת דבר לח כלל ויש לה וסת קבוע ולסיבת חולי הנ"ל א"א לה להפסיק בטהרה ולספור ז"נ הגם כי בשכבה על משכבה וכ"כ בתת מרגוע לנפשה מעבודה והילוך איזה שעות עולה האם למעלה וכל בדיקותי' עולים לה נקיים אז אך לסבת עני' ומרודה אין לה מנוחה ומן הנמנע שתשיג די טהרתה בגלל החולי הנ"ל אשר ע"כ הבעל נותן עיניו בגירושין והיא במר תבכה כולי האי ואולי נמצא לדון דינה למזור:

תשובה מחמת טרדותי לא יכולתי להעתיק תשובתי עד היום והנה בסוגי' זו רבו הקו' והפירושים וידוע לכל מעיין ולפי מה שנתחדש לי בעזר הצור ית' איזה דבר חדש אמרתי להציע הסוגי' הש"ס והפו' הנה בהמפלת (נדה כ"א ע"ב) אי' וז"ל הגמ' בעא מיני' ר"י מר' זירא הרואה דם בשפופרת מהו בבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת א"ד האי בבשרה מבעי' שמטמאה בפנים כמבחוץ א"ל בבשרה א"ר ולא בשפופרת האי בבשרה מ"ל שמטמא מבפנים כבחוץ א"כ נימא קרא בשרה מאי בבשרה ש"מ תרתי והאר"י משום רשב"י המפלת חתיכה קורעה אם יש בה דם אגיר טמאה וא"ל טהורה הכי השתא התם דרכה של אשה לראות דם בחתיכה הכא אין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת כו' לימא שפופרת תנאי הוא דתני' המפלת חתיכה אעפ"י שמלאה דם אם יש עמהדם טמאה

וא"ל טהורה ר"א אומר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה ר"א היינו ת"ק אימא שרא"א בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה וחכ"א אין זה ד"נ אלא דם חתיכה ת"ק נמי טהורי מטהר אלא דפלי פלויי א"ב ת"ק סבר בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה וה"ה לשפופרת וה"מ היכי דשיע אבל פלוי פלויי טמאה מ"ט בבשרה קרינן בי' ואתו רבנן למימר אע"ג דפלי פלויי אין זה דם נדה אלא דם חתיכה הא דם נדה ודאי טמא ואפי' בשפופרת נמי אמר אביי בשפופרת כ"ע ל"פ דטהורה כי פליגי בחתיכה מ"ס דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ומ"ס אין דש"א לראות דם בחתיכה ורבא אמר דכ"ע אין דש"א לראות דם בחתיכה והכא באשה טהורה ומקור מקומו טמא קמיפלגי דר"א ס"ל אשה טהורה ודם טמא דהא אתי דרך מקור ורבנן סברי אשה טהורה ומקור מקומו טהור ע"כ ופירש"י שם וז"ל כי פליגי בחתיכה ודפלי פלויי ת"ק סבר בבשרה למעוטי תוך חתיכה אבל דם הנראה בבקעים טמא דהא בשרה קרינן בה ורבנן בתראי סברי אפי' פלוי פלויי טהורה כי אין זה דם נדה דאין דש"א לראות דם בחתיכה עכ"ל והתו' ז"ל כ' וז"ל בד"ה כ"פ בחתיכה פ"ה ודפלי פלויי וקשה א"כ השתא אין דרך לראות דם בחתיכה פי' שאינו דם נדות לא הוי כי האי דאין דרכה לראות בשפופרת דהתם הוי דם נדות מן המקור אלא שאין דרכה לראות באותו ענין וי"ל דפליגי בחתיכה העשוי' כמין שפופרת והוי חציצה בין דם לבשר דת"ק מטמא כי דרכה לראות בענין זה ורבנן סברי אע"ג דדם נדות הוא אין דרכה לראות בענין זה ואין זה דם דקאמרי רבנן ה"ק אין זה דם נדות שטימא הכתוב אבל בפלוי פלויי גם רבנן מטמאין כיון דדם נדות הוא ונוגע בבשרה עכ"ל ופי' הר"ש ז"ל מביאו הרא"ש ז"ל וז"ל דבהא פליגי דר"א סבר דש"א לראות דם בחתיכה וכיון שראתה כדרך שנשים רגילין לראות טמאה ורבנן סברי אין דש"א לראות דם בחתיכה ואע"ג דפלוי פלויי וכיון שלא ראתה כדרך שנשים רגילות לראות טהורה אע"ג דהוי דם נדה ודם נוגע בבשרה ופליגי רבנן ור"א בטעמא דקרא דדרשינן בבשרה ולא בשפופרת ר"א סבר דממעטינן שפופרת מטעם הפסקה וכן חתיכה היכי דאין הדם נוגע בבשרה אבל אי פלי פלויי קרינן שפיר בבשרה ורבנן סברי טעמא דממעטינן שפופרת משום שאין דש"א לראות דם כך וכן חתיכה נמי אפי' אי פלי פלויי לפי שאין דרך הנשים לראות כך והא דקאמרי רבנן אין זה דם נדה ה"פ אין דרך דם נדה רגיל לבוא בזה הענין וכן עשה מעשה ר"ש באשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכ' בשר הי' נופל לה בבה"ח וטיהר אותה לבעלה כיון שאין ד"נ לראות כך עכ"ל והטור בסי' קפ"ח כ' וז"ל הכניסה שפופרת והוציאה בה דם טהורה וכן אם ראתה דם בחתיכה אפי' אם היא מבוקעת והדם בבקעים בענין שנוגע בבשרה טהורה כיון שאין דרך לראות כך וכן עשה ר"ש מעשה באשה שנעקר מקור שלה וכמין

חתיכת בשר הי' נופל לה בבהח"י ולא היתה פוסקת לראות כ"ז שאותה החתיכה הי' בבית החיצון וטיהר אותה לבעלה כיון שאין דרך אשה להיות רואה כך עכ"ל וכ' שם הב"י ז"ל וז"ל ומ"ש רי"ו ז"ל בההוא עובדא דר"ש ולא היתה פוסקת לראות כ"ז שאותה החתיכה הי' בבית החיצון נראה שהיתה רואה דם ממש ואפ"ה הי' מטהר אותה מפני שהיא תולה שמהחת' שבביה"ת נמשך הדם וכיון שבשעה שהי' נעקר לא הי' דם אלא בחתיכ' טהור אבל מלשון הרא"ש שכתבתי לא משמע הכי אלא כמין חתיכ' בשר הי' יוצאת מעצמן ואעפ"י שהי' דם בתוך החתיכ' ופלי פלויי הי' מטהר משום דאין ד"א להיות רואה בענין זה אבל אם היתה רואה דם להדי' בלא חתי' מהא לא איירי ואפשר דכל כה"ג טמויי נמי מטמא לה דאע"ג דתלינן במכה כמו שנתבאר ה"מ במכה שבצדדין אבל הכא שהמכה היתה במקור עצמה אי"ל דמטמא לה ולפי"ז צ"ל דלא היתה פוסקה מלראות שכ' רבינו ורי"ו אחתיכות בשר דבסמוך קאי כלומר לא היתה פוסקת מלראות חתיכת בשר עכ"ל.

וכ' עליו הד"מ להשיג וז"ל ויש לתמוה דהא נתבאר לעיל סי' קפ"ז דאף דאם המכה במקור תלינן בה כשידוע שהמכה מוציא דם וא"כ גם כאן למה לא נתלה ג"כ הדם בחתיכות כפשט משמעות דברי הטור ורי"ו כו' עכ"ל והנה בש"ע מביא הב"י ז"ל הדין של הר"ש ז"ל לפי פירושו (והד"מ) [והרמ"א] בהג"ה כ' וז"ל ואפי' ראתה דם כ"ז שהחתיכ' בביה"ח שלה טהורה דתלינן הדם בחתיכה זו הואיל וידעינן ודאי שנעקר מקורה ומחמת מכה הוא עכ"ל ותמה ט"ז ז"ל יעו"ש והנה סוגי' זו כולה מוקשה חדא כיון דראתה ממקורה מה לנו בזה שנפל המקור למטה וכי בשביל זה נטהרה ונימא דאין דרך ראי' בכך הלא אדרבא ר"ל אמר משמי' דר"י נשיאה (נדה מ"א ע"ב) מקור שנעקר ונפל לארץ טמאה שנא' יען השפך נחשתך ותגלי ערותך כו' הרי חזינן דמקור אפי' שלא במקומו שם מקור עליו א"כ דרך ראי' הוא ולמה נטהרנה וקו' זו מבואר במעיל צדקה (סי' ל"ד] בשם דב"ש שוב הק' דהא אדרבא מבואר בסוגי' דר"ל הנ"ל וז"ל למאי אי לטומאת שבעה דם אמר רחמנא ולא חתיכה אלא לטומאת ערב אלמא דאי הוי דם הוי טמא אפי' בתחתית המקור יעוין בב"ח ז"ל מה שתירץ לזה גם דברי ב"י ז"ל פלאים למאוד דאיך עלה על דעתו לפרש מחמת מכה הא בפי' מבואר דהטעם מחמת שאין דרך ראי' בכך וגם דבר פשוט דתולין במכה שבמקור גופא ושפיר הק' הד"מ ואך גם עליו לא סר תלונת הט"ז מ"ש בהג"ה הטעם דתלינן במכה הלא הטעם פשוט דאין דרך ראי' בכך.

ולכן נלענ"ד כך דהנה בגמ' דאמרי' ראתה דם בשפופרת טהורה דאין דרך ראי' בכך וכ"ע מודים בזה לית מאן דפליג דרואה בשפופרת טהורה והטעם מדרש בבשרה ולא

בשפופרת והנה ידוע דהך בבשרה היינו בשרה שבפנים שכן הנדה מטמאה מבפנים כמבואר בגמ' שם והנה במקור גופא טרם יציאתו לבשרה שבפנים טהורה כידוע וא"כ כל עיקר טומאת האשה הוא בעת יציאת הדם מהמקור לבשרה שבפנים ומה שיתהוה איזה מקרה בדם אחרי יציאה מבשרה שבפנים לא איכפת לנו שכבר נטמא האשה וכן אם לא יצא הדם דרך הבשר שבפנים מתי שיצא מהמקור כיון שלא הי' בבשרה שבפנים טהורה ולכן אם יצאה הדם בשפופרת מהמקור ולא נגע בבשרה שבפנים לכ"ע טהורה מגזה"כ דבבשרה שעיקר טומאת אשה מה שיצא מהמקור לבשרה שבפנים והנה בחתיכ' ממש פלוגתא בגמ' אי מקרי זה בבשרה שכן דרך לראות בחתיכה ופי' הרשב"א ז"ל משום דמב"מ לא חייץ והוי כנוגע במקור בפנים ממש והוי דרך ראי' אבל בשפופרת ודאי חייץ ואינו נוגע דרך בשרה שבפנים לכ"ע טהורה והנה ביוצא בחתיכה ופלי פלויי איכא פלוגתא בש"ס שם ולפרש"י ותוס' ז"ל לכ"ע בפלי פלויי טמא אם דם נדה יוצא בחתי' שהוא פלי' רק לרש"י טהור דאין זה רק דם חתיכה אבל דם נדה ממש בחתיכה שנבקע ופלי פלוי' טמא אך הר"ש ז"ל מפרש דאפי' פלי פלויי טהורה שאין דרך ראי' בכך ומש"ה פסק במקור שנעקר שאין דרך ראי' בכך.

והנה עתה נבוא לפרש אחת לאחת דברי הגמ' והפוס' הנה לפי מה שבארנו אם המקור נעקר ויוצא הדם שלא במקומה בודאי טהור לפי מה דפסקו בש"ס דבחתיכ' שיע ולא פלויי טהורה דמב"מ חייץ א"כ גם המקור שנעקר ונפל עד בית החיצון ומפסיק בינו ובין בשר הפנימי בודאי הדם היוצא ממקור בלא נגיעת בשר הפנימי הוי כמו שיצא ע"י שפופרת שטהור כיון שיוצא בלא נגיעת בשר הפנימי ומתורץ קו' המעיל צדקה בשם הדב"ש דהק' מה לי שיורד מלמטה הלא שם מקור עלה דז"א דאינו מטמא ביוצא מן המקור לחוץ רק אם נוגע בבשרה שבפנים וכאן כל הבשר שבפנים נכסה בהמקור וחייץ בין המקור לבשרה שבפנים ואין כאן יציאה לבשרה שבפנים ולכן האשה טהורה דכל הטומאה תלוי באם שיוצא דרך בשרה שבפנים אך הגמ' לא הי' יכול להקשות על ר"ל משמי' דר"י נשיאה דלמה מטמא הא נעקר המקור טהור משום בבשרה ולא בשפופרת משום דכיון דדבר זה פלוגתא דתנאי בברייתא ודלמא ר"י לא ס"ל כלל האי דרשא וס"ל כהך מ"ד דמפלת חתיכה טמאה או דלא ס"ל הרואה דם בשפופרת טהורה דהרי בגמ' איבעי' להו ונהי דפשטינן דטהורה מ"מ לא ניחא לי' להקשות על ר"ל בפשיטות וטפי ועדיפא מיני' מקשה דם ולא בשר אבל באמת לפי מה דמשני הגמ' למסקנא לכ"ע באין חילוק דם בשפופרת טהורה משום שאין נוגע בבשרה א"כ בנעקר המקור כולו ומכסה בשרה שבפנים לכ"ע טהורה ואין חולק בזה למסקנת הש"ס אך כ"ז באם כל המקור נעקר

ונפל עד למטה הדם שבא מהמקור אינו בא דרך בשרה שבפנים ומש"ה לכ"ע טהורה אך היכי שאין המקור כולו שלא במקומו רק קצת חתיכות נפלו לביה"ח ושאר המקור נשאר למעלה כאשר כתבו חכמי הרופאים שהמקור תלוי במיתרי גידים ועצבין ולפעמים מחמת רפיון העצבים נהרס קצת מהמקור שהיא כמו כיס ונשרק למטה לביה"ח אבל יתר המקור במקומה והנה בזה הדם היוצא בדרך זה לרש"י ותוס' ז"ל טמא כיון שהמקור במקומו ובשרה שבפנים נגלה כולו שם במקומו כמו שהי' רק קצת חתיכות ירדו לביה"ח דרך הפנימי א"כ לרש"י ותו' ז"ל הדם שיצא מגוף המקור עם החתי' דביה"ח הוי כמו חתיכות שפלי פלויי שהדם יוצא עם חתיכה וכיון שנוגע עכ"פ בבשרה שבפנים בבשרה קרינן אבל הר"ש ז"ל שסובר אפי' בחתיכות שפלויי ונוגע בבשרה שבפנים טהורה משום שאין דרך ראי' בכך אפי' בהנך חתיכות מהמקור שיצא לחוץ טהור נהי דנוגע בבשרה שבפנים אין דרך ראי' בכך והנה הטור והרא"ש ז"ל פסקו כהר"ש ז"ל ומתמי' עליהם מרן הב"י ז"ל דנהי שהדם היוצא מן החתיכה טהור להר"ש ז"ל כיון שאין דרך ראי' עכ"פ כיון שנשאר המקור במקומו דלמא בא דם הנמצא מהמקור עצמו שנשאר על מקומו וא"ל כמו שתלינן במכה כמ"כ תולין שדם בא מהחתיכה ולא מהמקור הנשאר במקומו לזה כ' חילוק נכון נהי דבמכה תולין ואומר שדם זה בא מהמכה כיון שדרך המכה להוציא דם והמקור אין אנו יודעין שמוצא כעת דסולכן תלינן במכה וכמבואר בח"ץ ז"ל ובתה"א אבל הכא שהדם בא מהמקור גופא מהחתיכות שנפלו לביה"ח וא"כ בודאי עלינו לחוש כיון שחזינן שהמקור הוציא דם עכ"פ מהחתי' שנפלו למטה כמ"כ הוציא דם מעלי' המקור הנשאר במקומו ויצא לביה"ח דרך בשר הפנימי בלתי החתיכה שיוצא לחוץ וזה ודאי סברא וקו' נכונה ראוי' למרן וזה כוונתו דתלינן דוקא במכה שבצדדים היינו שאומרים דאין המקור מוציא כלל כעת דם רק מכה שבתוכה מוציא ואפי' שהמכה הוא במקור מ"מ מקרי זה צדדים לגבי עצמיות וגוף המקור ולכן תולין במכה ואומרים שהמקור אין זמנו כעת להוציא דם נדה ורק הדם הוא ממכה שדרכה להוציא דם אבל הכא שהמכה היא שגוף המקור מוציא הדם רק שהוא טהור מגזה"כ שאינו נוגע בבשרה אבל עכ"פ חזינן שהדם יוצא מהמקור ונובע הדם א"כ שפיר עלינו לחוש דלמא גם מהעלי' שלא נפל בביה"ח גם הוא נובע דם ממקורה דמ"ש תחתי' מעליונו ושפיר הק' הב"י ז"ל ולכן פי' דהטור והר"ש ז"ל איירי בנפלו חתי' בשר מהמקור אך הד"מ ז"ל תי' דלעולם תלי' במכה והיינו דבגוף המקור שלא נעשה בו התפעלות נפילתו למטה ע"כ עוצר הדם ולא ירד רק בזמנו וכדרכו אבל החתי' הואיל ונחלש כחם ולכן מוציאין דם תמיד מחמת רפיון כחם ולזה תולין הדם בהם ולא בעליונות המקום ול"ק קו' הט"ז ז"ל והנה כ"ז בנפל

קצת מהמקור אבל מקור שנעקר כולו ומכסה בשרה שבפנים לכ"ע טהורה דעדיף מדם שבשפופרת ולכן לדעתי באם יתברר שכל המקור נפל למטה טהורה לכ"ע אך באם רק מקצת נפל למטה קשה הדבר להקל נגד גדולי ראשונים ואחרונים שהחמירו הגם שקצת מאחרונים מיישבים קו' הב"ח במה שרש"י ז"ל נדה מדברי הר"ש ז"ל הלא עכ"פ הרמב"ם ז"ל בפירוש מטמא בחתיכות פלויי ומי יקל באיסור נגדו ובפרט ששיטת הלכה נראה שרש"י ותוס' פליגי אהר"ש ז"ל ובדבר חמור כזה האיך ניקל מספיקא הגם שח"ס (סי' קמ"ה וס"ס קע"א) ושארי אחרונים הקילו בצירוף שזיבת דבר לח אינה הרגשה ואנכי לא כן עמדי כאשר הארכתי בזה בילדותי להוכיח דזיבת דבר לח הוי הרגשה ובפרט מי בדורינו שיוכל להכריח בסברתו נגד גדולי עולם שלפנינו ולכן אם רק קצת המקור נעקרה אסורה ומן השמים ירחמו אך אם כולה נעקרה אם יסכימו שני גדולים אמתיים גם אנכי הצעיר עמהם ותבדוק האשה כפי מה שמבואר בח"ס [סס"י קמ"ה]:

ולענין המכירה בשבת יפה הורה ואין לפלפל בזה כי העיקר בזה לפי מקומו וצריך שלא יהי' הערמה כ"כ גלוי' שלא יהי' ח"ו חילול השם וגם שהמשיכה יהי' פסוקה וחליטה כדתה"ק ולפ"ד שיפה הורה והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת בלונ"ח הק' חיים הלברשטאם: סימן סד שוי"ר לכבוד הרב המאה"ג מו"ה יעקב ראובן האבד"ק דעלטין:

שאלה אשה מינקת שדרכה לראות דם במ"ר ומרגשת כאב בשעת שמטילה מ"ר וג"כ מוצאת דם ומוצאת דם גם על העד שבודקת עצמה אחר הטלת מ"ר וכמה פעמים היתה יושבת על שפת הספל ומזנקת ונמצא דם בתוך הספל ולא על שפת הספל והי' לה בדיקה במקור ע"י מוך דחוק ועשתה כן ג' פעמים ועלה בידה ונמצא נקי וזה ט' חדשים שדרכה בכך והלכה אצל רופאים ולא עלה לה והאשה צעקה מר על ימי נעורי':

תשובה הנה במשנה ר"פ האשה (נדה נ"ט ע"ב) וז"ל האשה שהיא עושה צרכי' וראתה דם ר"מ אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה ר' יוסי אומר בין כך ובי"כ טהורה ובגמ' שם מ"ש עומדת דאמרי' מ"ר הדור למקור ואייתי דם יושבת נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם אמר שמואל במזנקת ופרש"י מקלחת דכיון דנפק בקילוח כי אורחא לא דחיקה ולא הדור מ"ר למקור ואין דרך דם מקור לצאת עם מ"ר אבל שותתת איידי דאוקמי אנפשה הוא ואיכ"ל הדור כאלו עומדת אבל עומדת א"א לה לזנק מזנקת נמי דלמא בתר דתמו מיא אתא דם אר"א ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל נמצא דם בתוך הספל דא"א דבתר דתמו מיא אתא על שפת הספל אבעי' לי' לאשתכוחי ופרש"י מזנקת נהי נמי דלא הדור למקור מיהו מאן לימא לן דבהדי מ"ר אתא דנימא ודאי לאו ממקור הוא מדאתי בהדי מ"ר אלא ממקום מ"ר ומכה יש בה דלמא בתר דתמו

מיא אתא דם ממקור ולא מחמת מ"ר עכ"ל ושם אמר שמואל הלכה כר' יוסי עכ"ל וכ"פ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל כמעט כל גדולי הראשונים וסתמו דבריהם להקל בכל גווני בנמצא בתוך מ"ר והיינו דלא מצי לבוא דם עם מ"ר כדמפרש רש"י ז"ל ולהתו' הוא מלתא דל"ש ורק ר"מ חייש למיעוטא דהדר מ"ר למקור אבל לר"י לא חיישי' גם למיעוט כזה וכן פסק מרן בשלחנו הטהור בב"י ז"ל (סי' קצ"א) אולם הר"מ ז"ל במרדכי מובא בב"י סי' הנ"ל] החמיר מתרי טעמי חדא דגם ר"י לא מטהר רק משום נדה אבל אסורה לבעלה כמו כתם ותו כ' דגם ר"י לא פליג עם ר"מ רק במה דפליגי היינו במזנקת אבל ביושבת דחייש בתר דתמו מיא אתא דם גם לר"י טמא ונראה מלשון זה דכה"ג מודה ר"י לר"מ דטמאה נדה כמבואר בפ' כל היד דר"מ מטמא משום נדה וזה הביא הרמ"א ז"ל דגם לר"י אינה טהורה רק ביושבת על שפת הספל ונמצא דם בתוך הספל ומש"ה החמיר הר"מ ז"ל במצא אחר הטלת מ"ר על העד כמבואר בדבריו בתשו' ויותר מזה חושש מהרי"ל ז"ל לדלמא קבעה וסת לראות עם מ"ר וז"ל תשו' מהרי"ל בסי' ר"ג אמנם לא אכחד ממך דברי הר' שמרי' אשר כ' ע"ז אחר שהביא דברי מהר"מ וחומרותיו כ' עוד בשם מהר"מ דאין לתלות במכה אלא במכה שיודעת בודאי שיוצא דם מן המכה אבל מס' אינו תולה בה וכ' מהר"ש אח"כ וז"ל אמנם מהר"י הלוי מערפורט שלח לי בשם מהר"מ ז"ל אעפ"י שרוב פעמים אינם רואים הנשים כ"א לאחר השתן והשתן כואב לה אח"כ גם פעמים רואים שאין השתן כואב לה טמאה ואם לעולם אינה רואה אם לא שהבטן כואב לה למטה מטיבורה טהורה דנאמנת אשה לומר כו' וזה דומה למכה עכ"ל ומעתה אתה תדקדק היטב בדבר אם יש לה וסת תולה בוסתה דשמא ראתה בשעת השתנתה ואם אינה רואה אלא כשכואב לה למטה מטיבורה אז היא טהורה כו' עד אני רגיל לומר לנשים כה"ג לבדוק דבר זה כמו שהעתיק בשם גדול וז"ל האשה שמצאה דם ואומרת שבא מנקב של מ"ר להכניס מוך על מקום המקור ותשתין אם המוך נקי הוכחה דאינו מן המקור וכן בדקו מקצת נשים על פיו ומצאו נקי והזהרתי אתהן קודם שיכניסו המוך שיבדקו יפה בחורין ובסדקין ובעומק בכל דין בדיקה כו' עד מ"מ לא מלאני לבי להקל כיון דאיכא מרבוותא דפוסקין ווסתות דאורייתא וגם כל אותה תשובה על אשה שהיתה לה שומא בפרוזדור שהיתה מוציא דם אבל בנדון זה אין לה מכה מבוררת עכ"ל והנה שפתיו ברור מללו בדעת מהר"מ דכאב זו אינה מכה ברורה וגם מה שמוצאת הדם בתוך המ"ר אינה ראי' על מכה גמורה וחיישי' שהדם יוצא ממקור דאין תולין רק במכה ברורה כמ"ש מהר"מ ז"ל ובאמת מלשון התשובה שכ' וז"ל ופעמים אינה מרגשת כאב וכו' משמע דמש"ה מחשיבה מהר"מ ז"ל לא"י שמכתה מוציאה דם משום דהרי כ"פ

רואה בלא כאב אבל אם אינה רואה בשום פעם בלא כאב תולין במכה אך באגור שהבי' בב"י ז"ל [סי' הנ"ל] משמע להדי' דכאב של הארין ווינד אינה נחשבת למכה ברורה למהרי"ל רק כאב במקום הבטן למטה ורק מהר"ש התירה אך באמת במהרי"ל גופא הי' התשובה והמעשה הי' באשה שלא הפסיקה מכאב ואפ"ה אמר שאין תולין במכה לפי דעת מהר"מ ולא התירה רק בבדיקה יעי"ש וכ"פ מור"מ ז"ל בהגה (סי' הנ"ל) ותוכן הבדיקה מבואר בהג"ה בשם תשובת מהרי"ל הנ"ל והנה האחרונים נתקשו מאוד בדברי מהרי"ל הללו ויעוין בש"ך ז"ל בסי' הנ"ל סק"ז] ובנב"י [קמא סי' מ"ג ובכ"מ שם ובחוו"ד [שם] והאמת יורה דרכו דכן כוונת מהרי"ל ז"ל דזה הוא מכה שאינה ברורה וכאשר כפל כן בתוך תשובתו בפירוש ובמכה שאינה ברורה אין תולין והנה גם הבדיקה אינה מספקת בבירור וכמו שמשמע בהדי' שכ' הרי הוכחה גמורה שלא בא מהמקור וא"א דהבדיקה הוא ודאי שלא ראתה ממקור כאשר עלה ע"ד נב"י ז"ל א"כ מאי הוכחה הרי ודאי שאין הדם ממקור אך זה ודאי דאין הבדיקה דבר ברור דהנה מבואר בריש נדה [ד"ג] דמוך מכווץ כוויץ ורק במוך דחוק מודה רבא דלא כוויץ והנה מי שיודע דרך הש"ס והראשוני' דאנן השתא לא בקיאין בבדיקה ודעת הרמב"ן וסייעתו דגם בדיקת שפופרת לא בקיאין האידנא ורק הראשונים ואחרונים כתבו לסמוך על בדיקת שפופרת דא"צ שום דבר רק לראות אם דם בצדדים או בראש המכחול וזה א"צ בקיאות אבל בנידון הבדיקה דמהרי"ל ז"ל דעם מוך דאם לא ידחוק המוך יוכל להתכוויץ כדס"ל לרבא וצריך לדחוק ובזה בודאי לא בקיאין אנו בבדיקה ומ"ה לא מהני בדיקה בלא כאב ולא בשום מקום לא כאשר פסק מרן בנב"י ז"ל אך בצירוף שניהם מכה ובדיקה מהני לא מטעם פשרה לומר דתרווייהו עדיף ורק מדינא ס"ל כן דהנה קיי"ל דמכה דמוציאה דם תולין במכה וקשה למה הא רוב דם במקור ורוב וקרוב אזלי' ב"ר וכבר האריכו בזה האחרונים וגם אני בעזהי"ת עניתי חלקי אך תכלית הדבר דהמכה ודאי והמקור אפי' בשעת וסתה אם וסתות דרבנן הוי רק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי כן ביארתי בארוכה ועתה מצאתי מפורש הדבר בתשו' מהרי"ו סי' כ"ה דכ"כ ומש"ה במכה שא"י אם מוציאה דם דהמכה ג"כ ספק שוב אומרין רוב דם במקור ואזלי' ב"ר ולא בתר קורבא והנה מבואר בב"ב (כ"ד ע"א) וז"ל הגמ' אתמר חבית שצפה בנהר אמר רב נמצאת כנגד עיר שרובה ישראלמותר כנגד עיר שרובה נכרים אסורה ושמואל אמר אפי' נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל אסורה אימא מהאי דקרא אתאי לימא בדר' חנינא קמיפלגי לא דכ"ע א"ל דר"ח והכא בהא קמיפלגי דמ"ס א"א דמהאי דקרא אתי עקולי ופשורי הוו מטבעי לה ומ"ס חריפא דנהרא נקט ואתאי עכ"ל וא"כ הרי דלהלכתא במקום דשכיחי עקולי ופשורי

אזלינן בתר קורבא והנה הכא בדם שנמצא במ"ר שמסופקין אם באו מהמכה שבמקומו או שהדרו ואתי מהמקור ודאי לכאורה אזלי' ב"ר ואמרי' דמהמקור אתי אך ע"י בדיקה נהי דנימא דלא בקיאינן ודלמא [לא] הוי המוך דחוק מ"מ בודאי דהוי כעקולי ופשורי דלא שכיח לבוא דם ע"י מכווץ כוויץ דהרי אביי לא חייש כלל למכוויץ כוויץ ורבא נהי דחייש לחומרא לענין קדשים דמכוויץ כווץ אבל מ"מ לא שכיח כולי האי ובכה"ג אזלי' בתר קורבא ותולין בקרוב דממכה שבהארין ווינד בא הדם זה נלענ"ד טעם של מהרי"ל ז"ל ובזה יוסרו קו' כל האחרונים יעוין בדבריהם עכ"פ יצא לנו מזה ע"י בדיקה שבדקו בעת שהי' לה להאשה הכאב ונתברר שבא ממכה הגם שפסק הכאב ההוכחה שמקרוב בא נתחזק לנו דוכי בכל פעם צריך שיכאב לה אם כבר נתברר שיצא דם ממקום מ"ר מספק שמא נתרפא ויצא ממקור לא מחמרינן ודי בחומרא זו להחמיר בלא בדיקה או בלא כאב כלל דרוב ראשונים מכשירין בכל גווני כמבואר בב"י ז"ל לכן בכה"ג שכבר נבדקה בשעת הכאב ויצא דם לא תפקע מהיתרא כנ"ל.

ובפלפולו לא עיינתי רק דרך העברה בעלמא כי הפנאי אין אתי כעת לפלפל בפרט בדבר שהאריכו גדולי האחרונים כולם וכמעט כולם הסכימו דטעם הרגשה הוא מגזה"כ לא דלמא מעלמא אתי וכן מורין פשטא דסוגי' להולך באמת ואינו רוצה בדבר שפתים וקו' ופירוקים אין דעתי נוחה בענין הנוגע לדין רק מה שההכרח מביא להבנת ענין לדינא ולכן נלענ"ד להסכים עם מעכ"ת להתירה בשלא בשעת וסתה או בימי מניקתה וטוב שיסכים עמנו עוד אחד מהלומדים אמתיים.

[וע"ל סי' ע"ה וצ"ע]: סימן סה שלום וי"ר לידידי אחי הרב הגאון החריף החסיד כו' כקש"ת מו"ה אביגדור נ"י: הנה בנידון שאלתך אודות האשה אשר רטי' על מכתה וקליעת מעט שערה שעלתה לה עפ"י ציווי הרופאים ולפי מכתבך כמעט סכנה הוא לה להסירה ממנה אפי' מעט שעה דבאם יכולה להסיר למעט זמן ודאי מהראוי להסיר הרטיי' אותה השעה מהחפיפה עד אחר טבילה אך לפי הנראה שא"א להסירה אפי' קצת זמן וקליעתה פשיטא שכמעט סכנה לה להסיר אם כן הוא בודאי לפי"ז שמותרת האשה לטבול ולא הוי חציצה וחומרא יתירה החמיר הס"ט כיון דהוי מיעוטא שאינו מקפיד ולענין רטיי' מפורש בהדי' [בטאו"ח קס"א לענין נט"י וע' במע"מ מקוואות אות קל"ה ובס"ט סקכ"ד] דרטיי' שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ ורק בטבילה החמירו אך באם הוא דבר שאינה מסירה בשום פעם וכמעט סכנה הוא לה בודאי לא הוי חציצה ויעוין בח"ס (קצ"א) (קצ"ב] בח' יו"ד ובזכרון יוסף (סי' יו"ד] שהקילו מטעם זה ולכן אם אפשר בקל להסיר הרטיי' בלא חשש כאב בודאי תסירנה ואם חוששת לסכנה וכאב גדול ח"ו סגי

שתדיח היטב במקום הרטיי' במים חמים מה דאפשר וכן במקום קליעת שער ותטבול ולא הוי חציצה כלל והי' שלום: סימן סו לידידי הרב המאה"ג מו"ה משה אהרן נ"י בק' נאוועטאניץ יע"א: מכתבו הגיעני והנה מ"ש מדברי החוו"ד סי' ק"צ ס"ק (כ"ב) (ל"ז) בגליון של החוו"ד כתבתי בצדו דדבריו אינם מובנים כלל דבאמת בגמ' משני דאיירי בארגשה ואימר הרגשת עד היא ומכ"ש כשנמצא גם מראות טהורות דתלי' ההרגשה בהו] יעי"ש היטב בגמ' ויראה כי דברי כנים אך גם בחתם סופר סי' ק"ן] מחמיר בזה מטעם הרגשה דהוא דאור' ואין תולין במראות טהורות כי מראות טמאות שכיחין יותר בהרגשה יעי"ש והן אמת שדבריו ג"כ נפלאו חדא דהרגשה לחודא אינו מדאו' והרדב"ז ח"א סי' קמ"ט] כ' להיפך מת"ה דאין חשש להרגשה מה"ת ובתשובה אחת הארכתי בזה [ע' בח"א סי' ל"ד] גם מ"ש דשכיחי יותר מראות טמאות לבא בהרגשה גם זה ליתא דהא באשה שיש לה וסת בחזקת טהורה והכתמים פחות מכגריס אינם מגרעים כחה דכן כל אשה דרכה כן וכל הסדינים מלאים מזה וא"כ בודאי אזלינן בתר חזקת טהרת אשה והדם שפחות מכגריס תולין במצוי והרגשה תלינן במראה הטהור ולמה נסתור שום חזקה בחנם ואך עכ"פ אם נחמיר כדברי הח"ס לא נחמיר יותר ממ"ש הוא שם בתשובה דבזיבת דבר לח ונמצא מראות טהורות בודאי כשר הן אמת שהוא לשיטתו דזיבת דבר לח אינו הרגשה אך לפענ"ד אפי' אם זה מיקרי הרגשה היינו אם ראתה דם בבירור ע"י זיבת דבר לח טמאה מה"ת אבל לטמאות אשה אם לא בדקה עצמה בזיבת דבר לח זה חומרא יתירה ובפרט בזמן הזה ששכיח בנשים שנדמה להם כזיבת דבר לח ואין שום מראה טמאה כלל ולכן יפה פסק בח"ס דאין להחמיר רק כשהרגישה שנפתח מקורה.
גם מה שמסופק מעכ"ת אם אינה מרגשת שזב רק שמרגשת שיש לחות בא"מ אם זה הוי הרגשה הנה לדעתי זה אינו הרגשה כלל דהלימוד הוא שתרגיש בבשרה היינו דבין השינים ולחוץ בקרוב למקור אבל מה שמרגשת למטה שלא בא"מ זה אינו הרגשה כלל דעכ"פ לכ"ע בעי שמרגשת שבאה דם ממקור היינו שזב מלמעלה למטה וק"ל גם מה שרצה להקל באשה שכן דרכה תמיד הנה כתבתי ע"ז תשובה ארוכה ויצא הדבר להיתר בבד"צ דפה אם אשה בדקה כ"פ בהכניס מוך נקי בפנים והרגישה כ"פ ובדקה את המוך תיכף וראתה שהיא ממראות טהורות אם עשתה כן הכנסת מוך הנ"ל כמה פעמים ובדקה את המוך ומצאה מראות טהורות יכולה לסמוך עכ"פ בימי טהרתה שלא בשעת וסת אשה שיש לה וסת הגם שבתשובה הקלנו יותר אין כעת הפנאי לבאר הכל על נכון אך שלא בשעת וסתה ודאי טהורה אשה אשר בדקה כ"פ ע"י מוך כנ"ל.

ואודות הארבעסין בתוך הסעודה] הוא ספ' ברכות לשי' רש"י והר"י ז"ל [בא"ח קע"ח] ואני נוהג לאכול מעט עם לחם ללפת הפת בתחילה וסוף והמזוזה שנכתב אצל השרטוט פסולה דאמת כתיב: סימן סז שאלה אשה אחת רכה בשנים שיש לה וסת כאורח הנשים וזה חצי שנה נתקלקלה מ"א שלאחר שתפסוק בטהרה ולאחר עבור ג' או ד' ימים מימי ליבונה תחל למצוא מראות דמים בהשתנה ולפעמים גם על העד הבדיקה שבדקה עצמה לאחר הטלת מ"ר ואינה מרגישה בשום כאב ובטרם שתוכל לטהר מהמראות הללו בא לה וסתה אשר רגילה בו וכן חוזרת חלילה עד כי אין באפשרי לטהר עצמה לבעלה והבעל מבקש תפקידו והאשה העלובה הזאת דפקה על פתחי יום יום ולא תתן מרגוע אלי למצוא לה תקנה:

תשובה דבר זה מבואר בר"פ האשה (נדה נ"ט ע"ב) וז"ל המשנה האשה שהיא עושה צרכי' וראתה דם רמ"א אם עומדת טמאה אם יושבת טהורה ר"י אומר ב"כ וב"כ טהורה איש ואשה שעשו צרכי' לתוך הספל ונמצא דם על המים ר"י מטהר ור"ש מטמא שאין דרך האיש להוציא דם אלא שחזקת דמים מן האשה מ"ש עומדת דאמרי' מ"ר הדור למקור ואייתי דם יושבת נמי נימא מ"ר הדור למקור ואייתי דם אמר שמואל במזנקת מזנקת נמי דלמא בתר דתמו מיא אתי דם אר"א ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל ונמצא דם בתוך הספל דא"א דבתר דתמו מיא אתי על שפת הספל איבעי לי' לאישתכוחי אמר שמואל הלכה כר"י וכן אורי לי' ר"א לקלא הלכה כר"י עכ"ל ורש"י ז"ל פי' וז"ל במזנקת מקלחת דכיון דנפק בקילוח כי אורחא לא דחיקא ולא הדר מ"ר למקור ואין דרך דם מקור לצאת עם מ"ר אבל שותתת איידי דאוקמי אנפשה הוא ואיכא למימר הדור כאלו עומדת אבל עומדת א"א לה לזנק עכ"ל ולפי דברי רש"י זו לפי מה דקיי"ל כר"י אפילו בעומדת ושותתת מותרת אולם הרא"ש ז"ל כתב וז"ל ומיהו נראה לפרש בעומדת אפשר לה לזנק וה"פ דסוגי' דשמעתא יושבת נמי נימא מ"ר הדור למקור וא"ד וס"ד דמתני' איירי בכל ענין בין בשותתת בין במזנקת הלכך פריך דכי היכי דבעומדת טמאה בחדא לריעותא במה שאין רחמה נפתח שיוכלו מ"ר לצאת להדי' אלא נעצרים שם וא"ל דהדר למקור וא"ד ואע"ג דאיכא חדא לטיבותא דמזנקת יושבת נמי תהא טמאה היכי דשותתת כיון דאיכא חדא לריעותא ומשני כולה מתני' איירי במזנקת ותרתי לטיבותא בעינן הלכך עומדת אע"ג דמזנקת טמאה כיון דאין רחמה נפתח ויושבת נמי אי שותתת טמאה והא דלא מפליג ביושבת לטמאה היכי דלא זינקה דניחא לי' טפי לאשמעינן דעומדת טמאה אע"ג דזינקה ולהך פירושא לא אשכחן דמטהר ר"י בעומדת ושותתת כיון דלר"מ לא איירי אלא במזנקת ור"י טיהר מה שטימא ר"מ אבל בעומדת ושותתת

דלא אירי בי' ר"מ לא אשכחן דמטהר בי' ר"י עכ"ל ולפי דבריו בעומדת נמי מזנקת ובהא פליגי ר"מ ור"י וקיי"ל כר"י דמטהר וי"ל דע"כ לא טיהר (ר"מ) [ר"י] אלא במזנקת אבל בשותתת גם הוא מודה דטמאה אבל ביושבת טהורה לר"י בכל גוונא וכל השקלא וטרי' דש"ס דיושבת על שפת הספל לא איתמר רק אליבא דר"מ אבל לר"י בכל ענין טהור והר"ן ז"ל בתשו' מ"ט מובא בב"י סי' קצ"א] כ' דא"א לו' דהשקליוטרי' דהש"ס דלא כהלכתא ולכן כ' וז"ל ולפיכך אני אומר דר"י מודה ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוך הספל נמצא דם על שפת הספל ולא בתוך הספל דטמאה משום דרגלים לדבר דבתר דתמו מיא א"ד דאי לא בתוך הספל נמי בעי לאשתכוחי אבל נמצא בתוך הספל ועל שפת הספל בכה"ג נמי פליגי ר"מ ור"י ר"מ חייש למיעוטא ור"י לא חייש למיעוטא כל היכי דלא מוכחא מלתא לאיסורא מטהר לה עכ"ל והנה לכאורה דבריו תמוהים דהאיך כ' דר"מ חייש למיעוטא ומש"ה מטמא הא אמרי' לעיל דר"מ טימא משום נדה ומשמע דהוי נדה ממש וחייב חטאת או בנכנסה למקדש ואי משום דחייש ר"מ למיעוטא לא הוי רק חששא דרוב ודאי לא גרע ממעוטו ועכ"פ אינה נדה ודאי והאיך אמר ר"מ דטמא משום נדה אך באמת י"ל כך דהנה רש"י פי' שם וז"ל מזנקת נהי נמי דלא הדור למקור מיהו מאן לימא לן דבהדי מ"ר אתי דנימא ודאי לאו ממקור הוא מדאתי בהדי מ"ר אלא ממקום מ"ר ומכה יש בה עכ"ל ולכאורה ק' למה ל"א רוב דמים מן המקור וליכא כאן מכה כלל ורק שמא הדם כדרכו מן המקור אך באמת קיי"ל רוב ומצוי אזלי' בתר המצוי וכיון דמ"ר שכיחי אז ודם המקור לא מצוין לצאת בעת צאת מ"ר א"כ תולין במצוי ויעוין בסי' ס"ג ביו"ד דאזלינן בתר רוב המצוי אפי' אם רוב בני העיר עכו"ם אם ישראל מצוים במקום הזה ביותר אזלינן בתר המצוי ולא בתר רוב ה"נ כיון דאין מצוי דם המקור לצאת אז בעת צאת מ"ר אזלי' בתר המצוי אך כ"ז לר"י דלא חייש למיעוטא אבל לר"מ דחייש למיעוטא וא"כ אפי' במ"ר המצוי יכולין להביא דם מהמקור הרוב א"כ נהי דהוי מיעוטא מ"מ הוי רוב דכן דם המקור מרובה מדם מ"ר ובשלמא לר"י דלא חייש.

למיעוטא הוי (מ"ר) (דם המקור הרוב] אינו מצוי דאזלי' בתר המצוי והוי כמו דקיי"ל בסי' ס"ג אם אינו מצוי שם רגל עכו"ם דמותר בשר הנמצא אפי' רוב העיר עכו"ם אבל לר"מ דחייש למיעוטא א"כ שוב י"ל דבא מהרוב מהמקור דמש"ה כ' הרשב"א בת"ה דבעי שכונה מיוחדת דלולא זאת י"ל דרוב היא מבני העיר דשכיח לפעמים גם בשכונת ישראל רוב עכו"ם וז"ל התב"ש סי' ס"ג ס"ק ב' הגע עצמך אם ידענו בבירור שבאותו יום לא הי' בהאי שוק כ"א א' מעיר ובשוק שם אלף ישראל אטו נאמר שאותו שסר לאותו מקום האי אי דוקא הוא כיון דמרוב העיר הוא ולא ישראל דמיעוט העיר הוא

איברא שלכאורה נראין דברי הרשב"א כסותרין זא"ז כמו שהרגיש פ"ח ג"כ דהכא כ' סתם שווקי ישראל ולא הותנה שיהי' דרך הרבים מפסיקתן ובתה"ה דף קמ"ז הביאו הפר"ח כ' שם דאם יש שכונה מיוחדת לישראל ואין דרך הרבים מפסיקתן בהא לא אזלינן בתר רוב העיר עכו"ם וגנבים דפתחו הם חביות תלינן דישראל הם אמנם כד מעיינית לק"מ דהתם בוודאי אילו עמדנו על זה דרוב גנבי דשכיחי בהאי שכונה ישראל נינהו פשיטא דאפי' דרך הרבים מפסיקתן לאו כלום הוא אבל התם לא ידענו ואם משום דביום שכיחי ישראלים יותר מעכו"ם אין זה ענין לשודדי לילה כיון דרגל רבים מצוי שם והשכונה פתוחה בלילה שכיחים גנבים יותר מכל העיר דכל גנבי העיר נכנסו בגדר ספק זה ולזה כ' הרשב"א שאם היא כמופלגת מן העיר ואין רגל בני העיר מצוי שם תלינן דאין גנבים מן העיר באין לשם כלל או מיעוטא דמיעוטא והרי היא כעיר מיוחדת והביא ראי' מבשר הנמצא בעיר שט"י אין הולכין בתר ארחי ופרחי דמסתמא מיעוטי דמיעוטי נינהו וה"נ כן הוא והרא"ש הוסיף עוד דבעינן נעול בלילה והא דכ' במש"ה ז"ל וכן אנו נוהגין בבשר הנמצא בשכונתינו להתיר ואין הולכין אחר רוב העיר מפני ששכונתינו מיוחדת שאין דרך הנכרים מפסיקתן עכ"ל ה"ק דאל"ה היינו צריכים לשאול טרם שנתיר מי הי' מצוי בשוק יותר דלפעמים אף בשכונת ישראל אם רגל בני העיר מצוי לשם לפעמים רבים המה בשוק יותר מבני השכונה אבל אם מובדלים הם מעמים הו"ל כבני עיר אחרת דמסתמא הם רבים מארחי ופרחי עכ"ל [התב"ש] וא"כ בשלמא לר"י דל"ח למעוט' וא"כ הוי כמו שכונה מיוחדת וידוע דאין דם מהמקור מצוין שם עתה וגם מ"ר דחוזרת למקור הוי מיעוטא ול"ח משא"כ לר"מ דחייש למעוטא וא"כ יש חשש מ"ר דהדרי למקור ושוב אזלי' ב"ר דרוב דמים ממקור וכמו שבאין שכונה ישראל מיוחדת חיישי' דלמא מצוי רוב עכו"ם ואזלי' ב"ר כמ"כ נמי אם יש לחוש למ"ר דהדרן למקור שוב הוי כמו דמצוי נמי לפעמים דמי מקור ע"י מ"ר דהדרי ושוב אזלי' ב"ר וז"ב.

ועפי"ז מתורץ מה דמקשה הב"א [רס"י מ"ו] הא אמרי' ביבמות [דס"ז] דר"י נמי חייש למעוט' וא"כ הו"ל לטמא כמו ר"מ דיחוש למיעוטי הנה באמת לפי הנ"י שם והרשב"א בחי' לק"מ יעוין בדבריהם אולם אפי' לפי דברי התו' ז"ל נמי ל"ק דהנה התו' (יבמות ס"ז ע"ב) ד"ה אין חוששין הק' וז"ל וא"ת דהכא חייש ר"י למיעוטא כו' עד ומיהו צ"ע בריש המוכר פירות דאזיל ר"י בתר רובא דזריעה להוציא ממון ואייתי מינה ראי' לרב דאמר הולכין בממון אחר רוב אלמא ל"ח ר"י למיעוט לענין ממונא כ"ש לענין איסורא ויש לחלק עכ"ל ובאמת נלענ"ד לתרץ בדרך פשוט דהנה כ' מהרי"ל ז"ל דהאי דאזלי' ב"ר הוא היכי שנפרש מיעוטא מרובא אזלי' ב"ר אבל היכי שפירשו כולן דודאי גם המיעוט

נפרש ובא לידינו לא אזלינן ב"ר יעוין בתשו' סי' (ס"ו) קס"ט] וא"כ לפי"ז שפיר י"ל דר"י ס"ל בכל התורה דאזלינן ב"ר ולא כר"מ והראי' דבגמ' קאמר לר"מ היכא אכלינן ולא מדכר לר"י א"ו דר"י ס"ל כחכמים דאזלי' ב"ר אך דזה דוקא לענין אם בהמה טריפה או כשירה אמרי' אזלי' ב"ר וזו הבהמה מרוב הכשירות וכמ"כ גבי הלוקח זרעים שמביא התו' מהא דב"ב דלר"י אזלי' ב"ר ואמרי' שהוא מרוב הלוקחין אך הכא בעבדים שפיר אסורים לאכול בתרומה בשביל הולד שמא הוא זכר ופוסל את עבדו ואי דאזלי' ב"ר ורוב נקבות משום דמחצה נקבות ומיעוט מפילות ז"א דהוי נמי רוב דלא תלד נקבה ומיעוט מפילות ומחצה זכרים וע"כ אשה זו דע"כ תלד דמפילות הוי מיעוטא וכיון דע"כ מוכרחת לילד או זכר או נקבה הוי ספק אפי' דנגד האיסור מלאכול בתרומה הוי מיעוטא מ"מ הכא ע"כ המיעוט הוי לפנינו דהן זכרים והן נקבות הוי מיעוטא חדא נגד חבירו בצירוף מיעוט מפילות וע"כ צריך ליזל בתר מיעוט בכה"ג לא אזלינן ב"ר מש"ה אסר ר"י לעבדיו לאכול בתרומה אבל בשאר כל התורה גם ר"י ס"ל דאזלי' ב"ר וא"כ לפי"ז הכא כיון דדם המקור אינו מצוי ורק מיעוטא דהדר מ"ר למקור ל"ח לדם זה שמא הדר למקור וא"ל כיון דע"כ אתה הולך בתר המיעוט דמקור רובא בדמים ומ"ר רובא לא הדרי למקור א"כ הו"ל לר"י לילך בתר המיעוט כמו עבדי מלוג של מעוברת דז"א כיון דהוא מיעוט דהדרי למקור ובכל פעם אינו חוששין למיעוט שוב אזלי' בתר המצוי ומ"ר מצוי ודמי המקור אינו מצוי ואין חוששין למיעוטא והבן.

היוצא לנו מדברי הר"ן ז"ל דל"ח למיעוטא דהדרי למקור רק היכי דאיכא הוכחה דיש דם על שפת הספל ולא בתוך הספל דאז איכא הוכחה דבא ממקור אבל היכי דליכא הוכחה מותרת דל"ח למיעוטא והנה הר"מ ז"ל במרדכי החמיר מאוד לומר דר"י אינו מתיר רק ביושבת על שפת הספל דאוקימתא אזלי אליבא דר"י נמי וביושבת ל"פ ר"מ ור"י רק בעומדת כה"ג דאיכא הוכחה שבא ממ"ר אז ר"י מתיר אפי' בעומדת כה"ג ור"מ מחמיר בעומדת בכל גווני וא"כ [אע"ג] דקיי"ל כר' יוסי מ"מ צריך דוקא יושבת על שפת הספל אבל אם ליכא הוכחה אסור כן הוא במרדכי הל' נדה וז"ל האשה שהיתה עושה צרכי' וראתה דם כו' עד ור"ח פי' דוקא סיפא דאיכא תרי ספיקי שרי לכתחילה אבל ברישא דחד ספיקא דיעבד אין לכתחילה לא ופריך בגמ' מ"ש עומדת דאמרי' דהדר מ"ר למקור וא"ד מ"ש במזנקת כו' ופסק הר"מ דוקא כשנמצא בתוך הספל אבל ביושבת על שפת הספל ונמצא על שפתו דם טמאה לכתחילה אע"ג דקיי"ל כר"י דמטהר בכל ענין ומסיק אפי' לכתחילה ומיהו ר"ח פירש דה"מ בתרי ס' אבל בחד ס' דיעבד אין לכתחילה לא והיכא דישבה ע"ש הספל ונמצא דם ע"ש והעומדת אפי' בתוכו ליכא אלא

חד ס' ונכון להחמיר כפי' (ר"ת) [ר"ח] ז"ל עכ"ל ואח"כ מביא תשו' מהר"מ והנה לפ"ד פירושו בתשובה במרדכי ז"ל מקודם פי' ההלכה שכ' הר"מ בסיוי' דשמעתא ואח"כ מ"ש בתשובה ז"ל אשר שאלת על האשה שבשעה שהיא עושה צרכי' רואה דם על המים כמין קרטין כמין חול ואינם אדומים אלא דיהה חזרנו על כל הצדדים ולא מצאנו לה היתר אי בכל פעם שהיא עושה צרכי' בודקת עצמה ורואה דם בעד שמקנחת בו אע"ג דקיי"ל כר"י דאמר בין עומדת בין יושבת טהורה כדפסק שמואל בר"פ האשה ה"מ בנמצא דם בספל שאין דרך דם לבוא עם מ"ר אלא ודאי דם מכה הוא אבל אם בדקה אח"כ וראתה דם ההוא ודאי מן המקור כיון דלא אחי ממש עם מ"ר דילה כדפרכי' בפ' האשה יושבת ומזנקת אמאי טהורה דלמא בתר דתמו מי' א"ד אלמא היכי דאיכא למיתלי לחומרא תלינן ולא מטהרינן אלא היכי דודאי לא בא מן המקור דאע"ג דאיכא למימר ה"מ לר"מ דמחמיר אבל לר"י דמיקל לא מחמרינן בהא בתר דתמי מיא נראה דאפי' לר"י טמאה דע"כ לא פליג ר"י אלא בנמצא דם על המים בספל דודאי לא אתי דם ממקור עם זינוק מ"ר אבל בתר דתמי מיא מודה דטמאה ואפי' היכי דאתו עם מ"ר ונמצא בספל דזימנין דמטמא ר"י דביושבת ס"ל לר"י לגמרי כר"מ וליכא פלוגתייהו ביושבת וא"כ כי היכי לר"מ לא מטהרינא ביושבת אלא במזנקת אבל בתר דתמו מיא לגמרי ובדקה בעד ומצאה דם טמאה וכ"ש שיש לאוסרה לפי' (ר"ת) [ר"ח] שפי' דאפי' נמצא דם על המים דטהורה דאמר ר"י לאו טהורה לגמרי קאמר אלא טהורה משום נדה וטמאה משום כתם והשתא בה סלקי' אם זאת האשה רגילה לראות דסתדיר אחר שהיא עושה צרכי' אין לה היתר לבעלה אא"כ תיעקר ממנה ג"פ שתבדוק ג"פ אחר שהיא עושה צרכי' ואם בג' פעמים לא תמצא דם תו לא חיישינן אפי' לבדוק עצמה אחר שתעשה צרכי' דכל לבעלה ל"צ בדיקה ואם אינה רגילה לראות אלא לפרקים ואותן פרקים שוין בקביעות או בדילוג קבעה לה וסת מורי האריך ואני קצרתי עכ"ל.

ובזה ל"ק מה שמקשה בס"ט [בס"ס ק"צ בד"ה ומ"ש החכם השואל] הא בלא"ה בלא בדיקת העד טמאה משום דלא ישבה ע"ש הספל לכן דחק בס"ט לומר דהמרדכי מיירי ביושבת ע"ש הספל ואפ"ה בנמצא על העד מטמאין והוא לפענ"ד אינו במשמעות דברי המרדכי כלל ורק פשוט בתשובה לא אסיק אדעתי' מתחילה בפירוש דסוגי' דיושבת בשה"ס אי קאי לר"י או לר"מ לחוד ולכן שקיל וטרי הר"מ ז"ל בפי' השמעת' והודיע לו אז בתשובה דר"י נמי לא מתיר רק ביושבת עשה"ס ומש"ה טמא בנמצא על העד דלא תלינן רק במכה ברורה.

והנה מהרי"ל החמיר כדברי מהר"מ ז"ל ורק במכה שקורין האריז ווינד רצה א' מחביריו להתיר והוא לא נמנה עמהם דזה אינו מכה ברורה ורק ע"י בדיקה בצירוף מכה התיר דגם הבדיקה אינה ברורה וכמ"ש בתשו' וז"ל בסי' קע"ג איש חי כו' אשר נשאלתי לשאול ממעכ"ת על אודות האשה שאין לה וסת קבוע מימיה אך בכל פעם שראתה ראתה כסימני' דאשכחנא שנתנו רז"ל כמעטשות ובחוששת בפי כריסה ובשיפולי מעי' צמירתה אחזה ועתה נתקלקלה אותה האשה שבשעה שישבה על הפסל לעשות צרכי' מאוד היא מצטערת שנשים קורין אותה האריז ווינדא ולאחר שעמדה מצרכי' בדקה א"ע בעד ומצאה לרוב פעמים על העד דם ואינו אדום ממש אך הוא כהה כמו מוגלא וזה המעשה אירע לה י"ב אדר ונשאלתי עלי' אח"כ יו"ד באב ועדיין היתה אותה האשה בקלקולה כמ"ש לעיל ועתה מורי ורבי צמאה נפשי וכמה לך בשרי לרוות צמאי להחזירני בתשו' שלימה לפניך והשב שולחי דבר כדת מה לעשות אם יכולה אותה אשה לטהר לבעלה והאר עינינו בתורתיך ולא נבוש כו' ושלום כו' ליברמאן בן ריקשטי"ל תשובה שוכן רומה ישית לך כו"ח אהובי הנחמד הח"ר ליברמאן שי' לענין איתתא דלעיל כבר ידעת תשו' מהר"מ שהחמיר בענין זה בתשובתו ה"ה במרדכי כיון שמצאה דם בבדיקת העד אמנם לא אכחד ממך דברי מהרא"ש אשר כ' ע"ז אחר שהביא דברי מהר"מ וחומרותיו כ' עוד בשם מהר"מ דאין לתלות המכה אלא במכה שיודעת בודאי שיוצא דם מן המכה אבל מספק אינו תולה בה וכ' מהר"ש אח"כ וז"ל אמנם מהר"י הלוי מערפורט שלח לי בשם מהר"מ ז"ל אעפ"י שרוב פעמים אינם רואים הנשים כ"א לאחר השתן והשתן כואב לה אח"כ גם פעמים רואין שאין השתן כואב לה טמאה ואם לעולם אינה רואה אם לא שהבטן כואב לה למטה מטיבורה טהורה דנאמנת אשה לומר כו' וזה דומה למכה עכ"ל ומעתה אתה תדקדק היטב בדבר אם יש לה וסת תולה בוסת דשמא ראתה בשעת השתנה ואם אינה רואה אלא כשכואב לה למטה מטיבורה אז היא טהורה כי מי יבוא אחר המלך מהר"מ לחלוק עליו אמנם הר' מנחם התיר אשה שראתה מחמת האריז ווינד ולא הסכמתי לו ואף יש לך לשאול שאינה רואה בשעת השתנתה אלא ממקום מ"ר ולא מאותו מקום ושלום שמרי' בן חיים תנב"ע עוד יש לי תשובה בשם הר' אליעזר וז"ל אשה שיש לה חולי שקורין האריז ווינד וראתה דם תוך צרכי' וקודם לכן ואח"כ לא ראתה שאלתי אותו אם היא טמאה או טהורה והשיב לי שהיא טהורה כי אותו דם לא בא לה מהמקור רק מחמת הכאב שיש לה וטהורה לבעלה כ"ז העתקתי גם שמעתי שמהר"ז רינקל ז"ל הי' מתיר אותן שרואות האריז ווינד אכן לפ"מ שכ' מה"ר שמרי' לעיל שצריך לשאול שאינה רואה בשעת השתנה אלא ממקום מ"ר ולא מאותו מקום

אני רגיל לומר לנשים כה"ג לבדוק דבר זה כמו שהעתיק בשם גדול וז"ל האשה שמצאה דם ואומרת שבא מנקב של מ"ר להכניס מוך על מקום המקור ותשתין אם המוך נקי הוכחה דאינו בא מן המקור עכ"ל וכן בדקו קצת נשים עפ"י ומצאו נקי והזהרתי אתהן קודם שיכניסו המוך שיבדקו יפה בחורין וסדקין ובעומק ככל דיני בדיקה ואח"כ יכניסו מוך הרבה בעומק ככל מה שתוכל ואח"כ תשתין ואחר ההשתנה תקנח יפה יפה ואם צריך לה תרחוץ באותו מקום שמקנחת דהיינו מקום הכתלים או בית החיצון כי הנשים יודעת באיזה מקום מגיע מ"ר לרחם ואותו מקום תקנח כדלעיל מחמת שנתלכלך במ"ר ודם ואח"כ תנגב יפה ואח"כ תוציא המוך דאם הוא נקי הרי הוכחה ברורה שלא מן המקור בא וכ"ז הי' לנשים שהי' להם וסתות ושלא בשעת וסתה אבל זו שכתבת עלי' שאין לה וסת א"כ יש להחמיר דאל"כ וכי לעולם לא תהי' טמאה כמ"ש רז"ל אכן אם יש לה עונה כדרך כל הנשים אפי' אין וסתה קבוע כגון שפיחתה או הותירה ג' או ד' ימים או שבוע או פחות או יותר רק שיהי' לה עונה קבוע על שרגילה להמתין לכל הפחות מסוף ראי' עד תחילת ראי' כך וכך ימים נלענ"ד לסמוך על תקנתה דלעיל ועל דברי רבותינו הנ"ל להתיר באותן הימים שאינם בימי העונה אף כי הי' ראוי אפי' בימי העונה להתיר ע"י תקנתא דלעיל הואיל שכתבת במאוד מצטערת במ"ר דכה"ג השיב מהר"מ להרא"ש דאפי' בשעת וסתה טהורין ברואה דם מחמת מכה ווסתות דרבנן וז"ל ה"מ כשמרגשת שבא מן המכה שיש לה צער וכאב ומרגשת דהמכה מוציא דם ול"ח דגם מן המקור יצא כיון דווסתות דרבנן עכ"ל עוד העתיק ואין להעתיק לך כי הכל מן התוס' פ' כל היד מ"מ לא מלאני לבי להקל כיון דאיכא מרבוותא דסברי ווסתות דאו' וגם כל אותה התשובה על אשה שהי' לה שומא בפרוזדור שהי' מוציא דם אבל בנדון זה אין לה מכה מבוררת מ"מ בין עונה לעונה נראה לסמוך על היתרא דלעיל דבאותה התשובה היקל שלא בשעת וסתה אפי' אינה מרגשת דמחמת מכה קא אתי תלי' בדם מכה למ"ד וסתות דרבנן גם יש קצת ראי' דלא מן המקור בא הואיל ואינו דומה למראות דם אלא מוגלא כמ"ש אף כי אין אנו בקיאים במראות דמים אפי' כשהדמים מוקפי' לדברי רמב"ן מ"מ שינוי גדול כזה הואיל ואיכא למיתלי ידים מוכיחות דממקום מ"ר אתו מסתברא דל"פ רמב"ן בהא אהרא"ש דאית לי' דבקיאין שפיר להבחין בין דם לדם אם מראיתן שווים או לא ותמיהני מ"ש וז"ל אם מוצאת לרוב פעמים על העד וכו' הלא מהר"מ גופא דמחמיר דאם בדקה ג"פ ולא מצאה דם תו לא חיישי' ואפי' לבדוק אחר עשיית צרכי' דכל לבעלה ל"ב בדיקה ואם אינה רגילה לראות בכל פעם אלא לפרקים ואותן פרקים שוים בקביעות או בדילוג קובעת לה וסת עכ"ל וכ"ז הי' לך לחקור ושלום עכ"ל תשו' מהרי"ל הרי דאין הבדיקה

בירור גמור ואך כ"ז לא התיר רק שלא בשעת וסתה באשה שיש לה וסת דאל"כ וכי לעולם לא תטמא והנה באמת דברים אלו לכאורה ק' להבינם דהא יהי' טמא באם תראה שלא ע"י שתן רק ע"י בדיקה לחוד והש"ך ז"ל שתירץ דמיירי שאינה רואית רק בעת הטלת מ"ר ובמחכ"ת המעיין בתשו' מהרי"ל ז"ל יראה דמיירי בנשים שראו כדרך כל הארץ וגם הנודע ביהודה (קמא סי' מ"ג] מק' על הש"ך ז"ל דאכתי תוכל להיות טמאה בראותה על המוך בפנים והנה באמת לפענ"ד דברי מהרי"ל ז"ל כפשוטן דאין כוונתו דלעולם לא תוכל דודאי יוכל להיות אופן דיתוודע טומאתה ורק הק' מהרי"ל ז"ל עפ"י דברי התו' בר"פ כה"י שכתבו וז"ל הגמ' (י"ו ע"א) אתמר אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולבסוף בדקה א"ר בדקה ומצאה טמאה טמאה טהורה טהורה ושמואל אמר אפי' בדקה ומצאה טהורה טמאה מפני שאורח בזמנו בא כו' רנב"י אמר בוסתות גופייהו קא מיפלגי דמ"ס וסתות דאו' ומ"ס וסתות דרבנן וכ' שם התו' וז"ל נראה דוקא במרגשת שדם זה בא מן המכה ואפ"ה אם זמן וסת הוא אי וסתות דאו' חיישי' שמא גם מן המקור בא דם אבל אם אינה מרגשת יציאת דם מן המכה טמאה לכ"ע אם זמן ווסתה הוא דאל"ה וכי לעולם לא תהא נדה והלא קודם מכה הי' לה וסת עכ"ל אלמא דלא תולין במכה שאינ' יודעין שמוציא דם רק שלא בשעת וסת הגם שיש לאשה זו אופן שתוודע טומאתה שתראה דם הרבה שאין לתלותו במכה ומ"מ מטמאין אותה אם אין לה וסת קבוע כיון דדרך דם לבוא עכ"פ ואין כן קבוע לראות דווקא דם הרבה ודלמא דם זה מן המכה וזה הפירוש וכי לעולם לא תטמא היינו ודאי מצוי' לפעמים בה דם ומה"ת תתלי בדבר שאין מצוי' בבירור דם א"כ ה"נ קאמר מהרי"ל דלפ"ד מהר"מ ז"ל מ"ר אינה מכה ברורה א"כ שאין לה וסת וכי לעולם לא תהי' נדה הא ודאי יש לפעמים שרואה א"כ גם במ"ר יש לחוש שראתה כיון שאין זה מכה ברורה לא תלינן באשה שאין לה וסת ובשלמא ביש לה וסת תלינן דדם הוא ממ"ר דהוי כמכה דבשלא בשעת וסתה אין דרך מקור להוציא דם אבל אשה שאין לה וסת וכי לעולם לא תטמא ודאי מצוי' לראות פעמים דמים מן המקור א"כ לא תלינן במכה שאינה מבוררת וזה פשוט כוונת מהרי"ל ז"ל והנה מהרי"ו ז"ל תלמידו הגם שנראה דעתו נוטה להתיר לתלות בבדיקה לחוד ובמכה לחוד מ"מ לא מלאה לבו להקל למעשה כמבואר בתשו' וכן רמ"א ז"ל בהגה פסק להחמיר כמו מהרי"ל ז"ל דבעי' מכה ובדיקה ווסת להתיר שלא בשעת וסתה ומחמת תשו' הללו אינם מצויים אעתיק דבריהם תשו' מהרי"ל סי' קע"ג ותשו' מהרי"ו סי' כי"ד וז"ל תשו' מהרי"ו ואנא הפעוט זעירא דמן חברי' דקדקתי בשריותא דהאי איתתא ואי לאו דמסתפינא מחבריי' אמינא לדקדק ולמצוא היתר להאשה בכה"ג

בשעה שמ"ר מצערת אותה אז תבדוק עצמה קודם הטלת מים במוך לבן ולאחר הבדיקה תשים המוך בעומק לתוך בית הרחם למעלה מהנקב שמוציא ממנה מ"ר ולאח"כ תטיל מ"רואז אם המ"ר מצערות אותה בשעה שהם יוצאין מן הנקב ונמצא דם בתוך הספל והמוך שהכניסה בא"מ הוא נקי אז אין לפקפק דודאי בא עם השתן ולא בא מן המקור דאי בא מן המקור דרך ביהר"ח הוי לה למצוא על המוך דע"כ האמת כך דאיכא ב' נקבים הא' שמוציא ממנו השתן והוא למטה סמוך ליציאתו והאחר שמוציא ממנו דם נדות היא למעלה בעומק הרבה כדאמרי' פ' יוצא דופן הי נהו ביה"ח ומפרש ר"י במקום שהשמש דש אלמא אפי' בית החיצון הוא בעומק כמו שיעור השמש והחדר לפנים ממנו ונ"ל דעדיף האי מאשה שיש לה מכה בא"מ כיון שמצערת בשעת הטלת מ"ר מוכח מלתא שבא הדם עם המ"ר ממקור מ"ר כו' עכ"ל והנה לאחר הוצעת דבריהם בהשיטות דכ"א כפי שיטתו נבאר דברי הש"ע והג"ה וז"ל סי' קצ"א האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מ"ר בין שהשתינה והיא עומדת בין יושבת ה"ז טהורה ואפי' הרגישה גופא ונזדעזע' אינה חוששת שהרגשת מ"ר היא זו שאין מ"ר מן החדר ודם זה דם מכה היא בחלחולת או בכולי' הג"ה וי"א דאין להתירה אלא ביושבת והשתינה אבל בעומדת ומקלחת לתוך הספל [אם] נמצא שם דם טהורה אבל אם שותתת ע"ש הספל ונמצא שם דם טמאה דהואיל והמקום צר חוזרין להמקור ומביאין דם (טור בשם הרא"ש) וי"א דאפי' ביושבת אין להתיר אלא במקלחת ויצא דם תוך הספל אבל ע"ש הספל טמאה ובעומדת בכל ענין טמאה והכי נהוג ודוקא כשנמצא הדם בספל שהיא משתנת שם לחוד דידוע שהיא ממנה אבל אם נמצא בספל שאיש ואשה מטילין שם מים טהורה בכל ענין וכ"ז אם נמצא דם במקרה אבל אשה שהרגילה לראות דם במ"ר ומרגשת כאב בשעה שמטילה מים כגון חולי שקורין הארין ווינד נראה דיש להתיר בכל ענין דהא איכא ידים מוכיחות שיש לה מכה המכאיב אותה בהטלת מ"ר וממנה הדם יוצא ואפי' מצאה דם אחר הטלת מ"ר כשמקנחת עצמה טהורה דמאחר דמרגשת כאב ואינה מוצאת דם רק אחר הטלת מ"ר ודאי דם מכה היא אך יש מחמירין שלא להתיר רק באשה שיש לה וסת קבוע להצריכה בדיקה (דעת מהרי"ל שם) דהיינו קודם שתשתין תבדוק עצמה היטב בחורין וסדקין ואם לא תמצא דם תכניס מוך נקי על המקור בפנים ותשתין ותקנח עצמה יפה ממ"ר ותוציא המוך אם נקי הוא הוכחה גדולה דאין הדם מהמקור והכי נהוג ואם בדקה עצמה ג' פעמים כה"ג ומצאה המוך נקי מותרת אח"כ בלא בדיקה שלא בשעת וסתה דחזקה דדם מכה הוא מאחר דאינה מוצאה אותו רק אחר שהשתינה וכ"ז דוקא כשמרגשת כאב עם מ"ר אבל אם אינה מרגשת כאב ובדקה א"ע אחר הטלת מ"ר ומצאה דם אם לא מצאה

דם במי רגלים ודאי טמאה אבל אם מצאה דם תוך מ"ר וגם על העד שבדקה עצמו בו י"א דהיא ודאי טמאה דלא התירו רק דם שנמצא תוך מ"ר ויש אומרים שהיא טהורה דדם שנמצא תולין שעדיין נשאר מתמצית מ"ר ויש להחמיר עכ"ל הרמ"א בהגה.

והנה הב"י ז"ל בשלחנו הטהור הנ"ל פסק כרש"י ורמב"ם ז"ל דבכל גווני קיי"ל כר"י ולטהרה לגמרי ודלא כהר"ח ז"ל דמחמיר לר"י משום כתם והרמ"א ז"ל מביא דברי הרא"ש ז"ל דמחמיר בשותת ואח"כ מביא דברי הר"ן ז"ל בתשו' וכוונתו להחמיר עכ"פ היכי שיש הוכחה שבא מהמקור דלא כהרא"ש דמיקל לגמרי ואח"כ מביא דברי מהר"ם היינו מקודם מביא סברת המתירים הארין ווינד ופוסק להחמיר כמהרי"ל ז"ל דאינה מכה ברורה ואח"כ מביא השני דעות אם מצאו בעד והיינו דעת הר"ן להתיר והר"מ ז"ל מחמיר ומעתה אינו מותר רק בשלשה לטיבותא יש לה כאב ובדיקה ואשה שיש לה וסת כדברי מהרי"ל ז"ל וטעמא שלא סמכו על הבדיקה לחוד נראה משום דחיישי' דאינם בקיאים בבדיקה בכל דבר שצריך בדיקה ודי לן שמקילין בשפופרת כמבואר שם בתשובה אבל לא בדבר שצריך להדק היטב המוך ולא נמסר דבר זה לאשה.

והנה הנב"י בסי' הנ"ל ובסי' מ"ח] שהיקל הוא דווקא עכ"פ בדיקה בכל פעם דאל"ה יוכל להיות שנתרפא אבל להתיר באשה שיש לה וסת שרואה בשעת וסתה בלא מ"ר זה ודאי נגד מהרי"ל שכ' בהדי' באשה שיש לה וסת לראי' בלא מ"ר ואפ"ה הצריכה בדיקה ולכן שלא כדת הורה מעכ"ת באשה זו מחמת שראתה דם בעת וסתה דקולא זו לא מצינו בשום אחרון והוא נגד מהרי"ל ורמ"א ז"ל אשר לא יוכל שום אחד מחכמי זמנינו לסתור דבריהם ח"ו והנה באמת בקולא זו שהיקל הנב"י להתיר ע"י בדיקה תמיד כמבואר בדבריו ובאמת דבר קשה בעיני להקל ולתת התורה לאשה שדעתה קלה אך האמת אגיד שמחמת תקנות שלום בין אשה לבעלה התרנו בוועד הדיינים כקילת הנ"ב אך לא יותר ועתה באתי להודיע כי עיינתי בדבריו והנה מה שפלפל בחכמה בדברי הס"ט ודברי הב"י ז"ל יראה ממ"ש דעתי בזה ומה שהק' על הב"א ז"ל דלמה ל"א בש"ס דטעמא דר"מ דלמא בתר דתמו מיא אתא דם כיון דאיירי בשותתת זה אינו קושי' כ"כ דיכול בעומדת בכל ענין לבוא כדרכו הדם אך מ"ש מעכ"ת דאף בשעה מועטת חיישי' להרגשה בזה דבריו נכונים וכ"נ שהסכים הח"ס וגם בתשו' ש"י ז"ל ומ"ש מעכ"ת להשיג על ס"ט דהמרדכי לא איירי רק ביושבת המעיין במרדכי דכלל לנו דאין תולין רק במכה מבוררת שמצאה בתוך הספל ולא ע"ש הספל וא"כ שפיר י"ל דכוונת הרמ"א ז"ל לדברי המרדכי הנ"ל אך מ"ש נ"ל יותר דכן דרך הרמ"א ז"ל להביא כל הדיעות ולכן מקודם הביא להחמיר על הש"ע שפסק כרש"י הביא הרמ"א דעת הרא"ש ז"ל ואח"כ מביא עוד

חומרא היינו דברי הר"ן ז"ל בתשובה היכי דאיכא הוכחה דבא ממקור כגון נמצא ע"ש הספל טמאה לאפוקי מדעת הרא"ש ז"ל דמתיר בכל ענין ואח"כ הביא דכ"ז במקרה אבל הארין ווינד הוי מכה והביא שוב דעת החולקים דהארין ווינד לא הוי מכה ורק מצריכה לבדיקה ולאשה שיש לה וסת ואח"כ הביא דעת המתירים במצאה בלא מכה בתוך המ"ר ולאח"כ הביא המחמירים הוא הר"מ ז"ל וז"ב דעת הרמ"א.

ומה שרצה להשיג על הנ"ב מכתובות דשם לא איתרע חזקת פנוי' ותמה אקרא הלא אין לך איתרע חזקת פנוי' מזו שודאי נתקדשה ורק הי' תנאי ותנאי יכול למחול ולכן ודאי איתרע חזקת פנוי' ובגוף הדבר כבר כתבתי בילדותי דהטעם דנגע שני' אינה יכולה לחול רק בהטהר הראשון כידוע בנגעים וא"כ דברי הנב"י נכונים וד"ל והנה אם תולין בימי ליבונה במכה הס"ט החמיר מאד והדבר שכיח הרבה ערכתי בענין זה כמה תשובות ארוכות ולפענ"ד שהעמדתי הדין על מכונו כדברי גדולי האחרונים שתולין במכה ומחמת טרדותי לא יכולתי להאריך ולעיין בדברי האחרוני' והספר ב"א וח"ס וח"ד לא עיינתי בהם ורק מה שיש בזכרוני וגם הדין פשוט ובא לידינו כמה פעמים רק לכבודו ערכתי קצת פלפולא והי' בזה שלום: סימן סח להרב וכו' מו"ה חיים קרייסטנער נ"י בק' זבאריז חתן הרב הקדוש המנוח מהרי"צ זלה"ה מסטרעטין יע"א: שאלה אשה פשטה כתונת ולא בדקה ובבוקר בדקה עצמה והיא טהורה רק על כתונת שפשטה אתמול נמצא עליו ספק כגריס ורצתה לשלוח לחכם לשאול עליו וב"כ פירסה נדה ולא שאלו כלום ונסתפק הבעל אם צריכים כפרה דלמא ח"ו היתה נדה מחמת הכתם הנמצא בחלוק הנ"ל זה תורף השאלה:

תשובה מעכ"ת מביא דברי (הגמ') [המשנה] פסחים ע"א דבלא ידע שנמשכו הבעלים מפסח פטור מקרבן משמע דזה הטעם שאינו מחויב לבדוק הוי כאונס או שפטור משום שעשה מצוה והנה בדבר מצוה אם זה נחשב עשה מצוה התוס' ז"ל בפסחים [דע"ב ד"ה באשתו] כתבו דזה לא מיקרי עשה מצוה ואולם מצינו כ"פ שפטור אפי' לא עשה מצוה כמ"ש הרמב"ם פ"ב משגגות ה"ח] גבי מל שלאחר השבת בשבת דלא עשה מצוה ואפ"ה פטור וכבר הק' עליו בלח"מ ז"ל אולם בדברי רש"י ז"ל פסחים משמע דזה דלא הו"ל לידע הוי כאונס כי כן פירש בהדי' במשנה שם אך התו' ז"ל [בדע"ג א' ד"ה שחטו] כתבו דזה לא הוי אונס דמש"ה לר"א חייב ואינו פטור רק משום דעשה מצוה לרבנן ובאמת ק' מאוד דמה מצוה עשה באם שחט פסח שלא למנוייו והנה באמת מצינו ביבמות בהאשה רבה דס"ל לר' ששת דמותרת לבעלה הניסת עפ"י עדים דמאי הו"ל למיעבד אלמא דכאנוסה חשיב' דמאי הי' לה למיעבד ואפ"ה מפורש במשנה [שם] דחייבים קרבן וגם

מצינו בעשה עפ"י ב"ד בגווני דב"ד פטורים כמבואר ברמב"ם ז"ל [פי"ג משגגות] אפ"ה חייב העושה קרבן יחיד אלמא הגם דאונס הי' שעשה עפ"י ב"ד מ"מ חייב והרבה פעמים מצינו שחייב על ביאת מקדש והעלם שרץ או תינוק שנשבה דחייב עכ"פ אחת ול"א מה הו"ל למיעבד והנה נ"ל הכלל בזה דאם עשה איזה עבירה יהי' הסיבה מה שיהי' הואיל ויכול הי' להתברר ה"ז חייב דזה לא מיקרי אונס מה שלא הי' בידה בקל לברר עכ"פ הי' הדבר יכול להתברר כמו באשה אם היתה ממתנת וע"י החקירה הי' יכול להתברר שבעלה חי ואפי' הי' באופן שלא הי' בשום אופן אפשר להתברר מ"מ לא חילקה התורה וכל שוגג חייב ורק באונס פטרה רחמנא והנה מצינו בדברי ר"א ור"י שפליגי אי עשה מצוה חייב או פטור ולמדוהו מקרא כדאמרינן בשבת פ' ר"א אבל ר"י ס"ל (בסוכות) בסוכה דמ"א ע"ב] המוציא לולב בש"ר של חג פטור מפני שהוציא ברשות ולכאורה תמי' לי מאי רשות הוא זה וכי נתנה לו תורה [רשות] לדחות שבת מפני לולב להוציא לולב כדי לצאת בו זה ודאי אינו כפשוט לכל וא"כ מאי מפני שהוציא ברשות שייך הכא וגם דברי הרמב"ם סתרי אהדדי דבתינוק הנימול שלא בזמנו פוטר [בפ"ב משגגות הנ"ל] מפני שעשה ברשות אעפ"י שלא עשה מצוה ובנותר מחייב[שם הט"ז] מפני שלא עשה מצוה ובאמורי צבור נמי מחייב [שם הי"ג] הואיל ויש לו קצבה ובגמ' (בשבת) בפסחים ע"ב א'] משוה להו אהדדי יעו"ש והלח"מ ז"ל הניח בצ"ע ולכן נלענ"ד הסברא כך דהעושה מצוה שנבהל לעשות בזמן וטרוד פטור משום דהוי אונס דלא ידע מה שעושה וכדאמרי' בפסחים בסוף הסוגי' להקשות אר"י דבכל הפטורים משום דטרוד וגם גבי יבמה כיון דבזיז לשאלה הוי כטרוד כאשר כ' המפורשים על הרמב"ם ז"ל והנה הסברא דטרדא חשוב כאונס אך אם טרוד טרדא דלאו מצוה אמרי' הו"ל לישובי דעתי' ולא להיות טרוד כדאמרי' בברכות [ט"ז ב'] לענין טרוד שאני טרדא דמצוה מטירדא דרשות והנה כיון שנתנה התורה המצוה ליטול לולב ביוט"ר אפי' בשבת הוי טרוד טרדא דמצוה וברשות דהתורה צותה עליו להיות טרוד לכן מצוה מה] שהוציא ברשות ואין הפטור משום שעשה מצוה דהא בהגבהה זו אינה מצוה רק משום שטרוד במצות נטילה עפ"י התורה שנתנה לו רשות להיות טריד מש"ה פטור ולכן הרמב"ם ז"ל שפסק כר"י עיקר טעמא דפוטר הוא משום שטרוד ולכן כתב גבי שבת מפני שעשה ברשות שניתנה שבת לדחות אצלו ולכן באם טרוד במצות מילה שיש לו תינוק אחד למול שניתנה שבת לדחות אצלו אפי' שמל שני גופין כיון שטרוד ובהיל אינו מדקדק כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהדי' ואי למה טרוד הא התורה ניתנה שבת לדחות אצלו וגוף השבת נדחה לענין מצוה מילה הוא באין קצבה דכל מה שצריך למול נימול בשבת ואין קצבה לדבר לכן מקרי שעשה ברשות

כיון שהוא טרוד עפ"י רשות התורה בדחיי' בלי קצבה הגם דלהאי גברא אינו ניתנה לדחות רק לתינוק אחד מ"מ הוא טרוד ואינו מדקדק כיון שיודע ששבת נדחה באין קצבה והואיל עכ"פ ניתנה שבת לדחות אצלו אינו מדקדק שוב אבל באימורי צבור כיון שיש קצבה ולא ניתן לדחות בלא קצבה אם כבר נעשה המצוה נהי דהוא טרוד הוי כטירדא דרשות דלא הו"ל להיות טרוד כיון שכבר נעשה המצוה ונהי שהוא הי' שוגג וסבר שלא הקריבו עדיין אימורי צבור הוי רק כשוגג בדברי חול דמאי הי' לו למיעבד לא פטר לי' מקרבן כן ה"נ כיון דהקריבו הקצבה שוב לא ניתן שבת לדחות והוי כשאר שוגג אבל במילה דניתן לדחות באין קצוב אם הוא טרוד במצוה זו כל מה שעושה הכל טרוד בטירדא דמצוה והוי עושה ברשות דשבת נדחת אצלו באין קצבה אך כ"ז לר"י דס"ל דטעמא משום טירדא ועושה ברשות וכ"נ ממסקנת הסוגי' אליבא דכ"ע הוא רק משום טרדא אבל בתחילת הסוגי' דאזלי' רק אם עשה מצוה וחילק בין אם ניתן שבת לדחות לדבר הקצוב או לא שפיר אין חילוק בין תינוקת לאברים דסברא זאת דטרדא במצוה שניתנה לדחות השבת הוא רק לבסוף מסקי' כן ולכן פריך שפיר וכן לר"א גבי מאי הו"ל למיעבד פריך הגמ' שפיר מאי הו"ל למיעבד אינו רק שוגג ולר"א חייב אפי' עשה מצוה משא"כ להרמב"ם ז"ל שפסק כר"י אם הוא טרוד ולכן אפי' לא עשה מצוה פטור שטרוד ואנוס הוא מחמת טרדא של מצוה שניתן לדחות שבת בלא קצבה ומש"ה פטור והנה לפמ"ש עיקר הטעם דפטור בדבר מצוה משום שבהול הוי אונס וטרדא זו של מצוה א"כ הוי טרוד ברשות התורה הקדושה שצונו להיות טרוד במצוה אך בדבר שיוכל להתברר תיכף אפי' אינו מחויב לבדוק מ"מ לא הוי טריד בדבר מצוה דהי' לו להשים על לבו אם זה מצוה כלל ולכן בתינוק אפי' לא עשה מצוה בזה פטור משום שהוא עשה וטרוד ברשות התוה"ק שצוה לדחות השבת באין קצבה ומש"ה הטרדא אנסוהו למול עוד גוף אחד כמ"ש הרמב"ם ז"ל דאינו מדקדק מחמת טרדתו במצוה משא"כ בנותר אם הי' בודק היה רואה שאינו מצוה כלל הגם שבגמ' אמרו שלא הו"ל לשיולי מ"מ כבר כתבתי כיון שאפשר הי' לברר חייב גבי דבר רשות אפי' אינו יכול להתברר עתה ורק בשבת משום שבודאי ניתן שבת לדחות גבי תינוק שזמנו למולו שוב טרוד וסבר שמצוה למול באין שיעור ולא מדקדק בדבר ובזה יוסרו כל הקו' של הלח"מ על הרמב"ם ז"ל אח"ז ראיתי בס' קרית ספר להמבי"ט ז"ל מפרש כן דברי הרמב"ם ז"ל יעו"ש עכ"פ יוצא לנו מזה שבדבר הרשות אפי' שאינו חייב לבדוק חייב כיון שהי' יכול להתברר הגם שבדברי התו' ז"ל בפסחים [שם ד"ה באשה] משמע דאם לא היתה מחויבת בדיקה פטור יש ליישב דבריהם לדברי הרמב"ם ז"ל להלכה דכן קיי"ל בכמה מקומות דמאי

הו"ל למיעבד לא פטור מחטאת והא דמבואר בש"ע [סי' קפ"ה] דאם נמצא דם אפי' על עד שלו אינם צריכים כפרה הוא משום דאסורה לבדוק קודם התשמיש שלא יהי' לבו נוקפו והוי טרוד כמו יבמתו דבזיז מינה אבל מה שלא בדקה החלוק נהי דאינה חייבת לבדוק מ"מ כיון שאם הי' בדקה הי' מבורר האיסור צריכה כפרה ומה שתמה מעכ"ת דלמה היא פטורה כמבואר ברמ"א ז"ל (שם) יעוין בס' הפלאה [כתובות נ"א] דבר נחמד מאוד רק שצ"ע קצת דבריו שם דהא חלבים ועריות חייב אפי' בא"מ יעו"ש במה שפי' באבוה דשמואל ולכן האשה והאיש צריכים כפרה אך כיון דלא הי' רק ס' כגריס וכתמים דרבנן בפרט בזמנינו ששכיחי דמים בהבתים א"צ כפרה ודברי הרשב"א שהביא הנה אין בידי פנאי לעיין ולפי השעה אין הס' תח"י ולי נראה דכוונתו דכיון דהיא ס' מעוברת א"כ הי' לו לפרוש אך לאח"כ כשידוע כשהוכר העובר א"כ לא קבעת וסת שוב הוי עכ"פ לחלוח מצוה לשמח אשתו כמו שמדייק רש"י בפסחים שם ד"ה דמחייב] לחלוח מצוה כנלענ"ד.

[וע' בח"א סס"י כ"ח וצ"ע]: ובנידון אם שכח לומר הבדלה בראשונה בודאי לא יאמר בשני' שהוא בא לתשלומין ואסור להפסיק בה וגם אם שכח להבדיל וטעם מתפלל תפלת יומא עם הבדלה והשתים ראשונים עלו לו עכ"פ לתשלומין דלא הקדים כלל לתפלה בזמנו דאז התפלל כראוי רק ששכח בשניהם הבדלה אבל תפלה ראשונה הי' בזמנו והשני' לתשלומין ומה שמצרכי לי' לצלויי פעם ב' משום שטעה בהבדלה זה מעלמא בא לי' משום קנס וגם אם אין פנאי להתפלל שתי תפילות מתפלל של חובה וכ"נ מגמ' ברכות [כ"ח א'] מפני שמוסף זמנו עבר ומנחה עדיין פנאי משמע הא לא הי' פנאי מנחה קודם וידחה מוסף [ע' בדג"מ ס"ס רפ"ו]: סימן סט בדין אשה ששמשה בעלה נדה הנה בודאי אין להאמינה כי נחשדת לא"ד אך תוך ימי עונתה מותר לבוא עלי' ודינה כנשתטית שמבואר בש"ע [יו"ד קצ"ו ס"ח] שחברותי' בודקות אותה בעת וסתה ולאח"כ. ומה שרצה הח"ס [אה"ע ח"ב סי' צ"ז] לפקפק בזה מחמת דברי הרמב"ן בגיטין לא ידעתי למה נחמיר יותר מגבי נשתטית שפוסק בש"ע כן להלכה פסוקה שאשה אחרת נאמנת כמ"כ הכא תבדק ע"י נשים בשעת וסת ולאחר הוסת תיכף ויום שפוסקת בו ויום הראשון מימי הנקיים ויותר אין לחוש ואפי' אין לה וסת מותרת בין עונה בינונית מל' לל' אך שצריכה לחוש גם לפעם ראשון מראי' שראתה בו כמו לוסת שאינו קבוע הן וסת הפלגה הן וסת לימי החודש ויותר אין לחוש.

[וע' בח"א חאה"ע סי' מ"ט]: סימן ע לבני הרב המאה"ג החריף ובקי חו"פ המפורסם כו' מו"ה דוד נ"י אבד"ק קרשאנוב יע"א. תשובה ע"ד מוכ"ז שהכשילתו אשתו כ"פ

ומשמשתו נדה וביקש ממני לסדר דרכי התשובה והנה עפ"י ש"ע מבואר [בס"ס קפ"ה] דאפי' בשוגג צריך להתענות מ' יום מכ"ש במזידה ובמהרי"ו כ' בשם הרמב"ן ז"ל הבא על הנדה צריך להתענות שס"ה יום רצופין וגם שארי יסורים כמבואר שם והאר"י ז"ל כ' להתענות נ"ט יום וגלגול שלג ז' פעמים ושארי יסורים המבוארים בשער יחודים וכן צריך עכ"פ כמבואר שם ובנ"ב במ"ק [א"ח סי' ל"ה] וגם כ' מהרי"ו ז"ל להתוודות ברבים חטאה כיון שכבר הוא מפורסם ולכן תשובתם כמעט קשה מאוד בפרט בדורות הללו חלשים בגו"נ אך עכ"ז לא ידח ממנו נדח ויש תשובה להתענות מה שיוכל ותתודה חטאה ברבים בבהכ"נ דנשים ובעד כל תענית תתן לצדקה כפי ערך המבואר בש"ע [א"ח של"ד] וגם תנהג בכל החומרות עכ"פ מה שמבואר בשער היחודים על עון נדה וכן תתן בעד כל תענית וגם י"ח פשיטים בעד קרבן על כל פעם שעברה וגם הבעל מחויב לעשות כן רק שהוא א"צ להתוודות כיון שהי' בשוגג הגם שמרש"י לא משמע כן בחולין ומביאו המ"א ז"ל [ר"ס תר"ז] הרבה יש לפלפל בזה אך לדידי' לא הוי כ"כ מפורסם ואם ירצה להתוודות ברבים מה טוב והנה ידידי בני תחשוב מחשבת מצוה כמה מגיע למטבע שלנו וגם תשער העשיר כמבואר במ"א [סי' תקס"ח סקי"ב] אך מזה לא יפחתו כמבואר בש"ע [הנ"ל] וה' הטוב יכפר והי' שלום כנפש אביך הדבש"ת: סימן עא חתני הרב הגדול החריף ובקי בו"ק חו"פ כו' כקש"ת מו"ה מרדכי דוב נ"י: שאלה אשה שמצאה על בדיקתה כמין נקודות אדומות ושחורות ונלקטין במחט וקצת נימוחו בפושרין ואין לאשה שום מכה מה דינה:

תשובה הנה הרבה האריכו בזה האחרונים ורבו מאוד המתירין מכמה טעמים א' משום די"ל דמן הצדדים בא הדם דבזה אין שייך רוב דמים ממקור דהיא אינה מצוי במקור וקצת אומרים משם רופאים דא"א שהמקור יוליד דם כזה ועכ"פאינו מצוי במקור דהלא רואה בזמן וסתה דם ממש כדרך כל הנשים וא"כ ל"ש בזה רוב דם מהמקור וגם אין לומר בזה חזקת דם בהרגשה בהנך נקודות ולכן תולין בכליות וגם מבואר בתשו' בית יעקב דיש לצרף לזה דאין אנו בקיאים במראות ושמא היא מדמים טהורים וגם אפי' אם הרגישו אמרי' דההרגשה בא ממראות טהורות בנמצאים אז הנקודות והנה בימי נעורי כתבתי הרבה בפלפול אך עתה אבוא בקצרה הנה בגמ' (נדה י"ז ע"ב) אמרי' משל משלו חכמים באשה החדר והפרוזדור והעליי' דם החדר טמא דם העליי' טהור נמצא בפרוזדר ספקו טמא לפי שחזקתו מן המקור ושם בגמ' והא אנן שחזקתו מן המקור תנן א"ל אנא הכי קאמינא מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחוץ ס"ט כו' אר"י בג' מקומות הלכו בו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי מקור הא דאמרן עכ"ל יעו"ש והנה

ידוע מרמב"ם ורש"י ז"ל שאין הדמים הרבים קבועים במקור ורק שרוב פעמים נמצאו בהפרוזדר מהלול ולפנים דם מהמקור דז"ל הרמב"ם ז"ל בפיה"מ שם משל משלו כו' חדר הוא חלל הרחם איזה שיהי' מן החללים כי לרחם שני חללים ופרוזדר צואר הרחם ועלי' שתי תוס' דומות לשני קרנים אשר על צואר הרחם ואמנם מה הם זה הביצים וזאת הצורה נתבאר בספר הניתוח ויחובר בקערורות הרחם והוא הנקרא חדר עורק בו ילך דם הנדות ויזול ברחם ויצא על צואר הרחם הנקרא פרוזדר ותתחבר באלה התוספת והביצים והוא הנקרא עליי' עורק אחר וזינה כשאר עורקי הגוף ואינו מעבר למותרים ואם ישופע מזה העורק מעט יזול ג"כ ממנו על צואר הרחם והוא דם טהור לפי שהיא כדם רעיפת הנחירים או דם הטחורים ונתאמת מזה שדם החדר טמא ודם העליי' טהור ואם נמצא דם בצואר הרחם והוא הפרוזדר אם יהי' בין המקום אשר בו אלה התוספת ובין חלל הרחם הנה הוא טמא ולא נאמר לך אולי מן העלי' ירד לשם זה אמר פה ספקו טמא שחזקתו מן המקור לפי שברוב הענינים לא ימצא שם זולת דם הנדות ולהיות זה ברוב שמוהו חזקה וכן אמרו בג' מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי א' מהם שזכרנוהו ואם נמצא דם בפרוזדר והוא צואר הרחם בין המקום אשר בו אלה התוס' ובין פה הרחם אשר יטה לחיצוני הגוף הנה יש בזה הבדל גדול וזה שאם נמצא בעליונות ר"ל ממה שמטה אל הראש אם תהי' עומדת והוא הנקרא אצלם גג פרוזדר הנה הוא דם טהור לפי שהוא מעורק ששסע וחזקתו מן העלי' ואם נמצא הדם בתחתיתו ר"ל ממה שיטה אל הרגלים והוא קרקע פרוזדר הנה היא טמא מס' לפי שלפעמים יהי' מן החדר ולפעמים מן העלי' והתוס' אשר זכרתי לך המבדילות לצואר הרחם אשר הושם מהם נוטה לתוך הגוף בחזקת טמא ומה שיטה לחוץ עליונו בחזקת טהרה ותחתיתו טמא מס' ואינם תוספת בכללם כי יש להם רוחב ואמנם נרצה מהם קצותי' הם החדרים לפי שראש כל תוס' מהם דומה לפטמת השד ויבוא מחבור אלה הקצוות יחברם הביצים דומה לנקב בעליון הפרוזדר והוא אשר יקראוהו לול שבעלי' וממנו אמר מן הלול ולפנים ודאי טמא מן הלול ולחוץ ס' טמא כמ"ש לך אמתתו ומי שהורגל מעט בחכמת הנתוח יתבאר לו כל מה שזכרנו עכ"ל וכן רש"י ז"ל מדקדק כמה פעמים דשכיחי ומצוי שם דם ולכן אין מקום לדון שם דין קבוע כאשר כ' בס' ש"ש לקצה"ח ז"ל ש"ד פ"א] כי אינם קבועים שניהם לא דם במקור ורק הדם נובע מותרת מהעורק להחדר ומשם לגוף הרחם ודם העלי' ג"כ אין בו דם ורק אם נשסע העורק אשר נוזל משם דם כמו מי שנגף באצבע והנה כשנמצא דם בצואר הרחם הנקרא פרוזדר ויש לספק אם בא מהעורק הדבוק לחדר שהוא מעביר למותרת דם הגוף שהוא דם נדה או שבא מחמת שניגוף העורק של העלי'

אבל אין קבוע שם דם כי אם בא מעורק מעבר הדם אין נשסע כלל העורק של העליי' ואין שם דם כלל ואם הוא משסיע העליי' אין בחדר דם כלל ואין העורק המחובר בחדר מוציא מותרת מגוף ורק אנו אומרים מסברא כיון שברוב פעמים נמצא שם דם נדות ברוב הענינים אזלי' ב"ר שבא הדם עכשיו כמו שבא רוב פעמים ואעפ"י שדם העליי' קרובה קרוב ורוב אזלי' ב"ר ומעיקרא הוי סבר רבא למימר דהוי רוב ומצוי ופרש"י ז"ל שמצוי לזוב משם דם ולכאורה שלא בשעת וסתה אין מצוי לזוב ובברייתא אינו מחלק בדם הנמצא מלול ולפנים בין שעת וסת או לא ומצאתי בש"מ ב"ב כ"ד א'] שמפורש מצוי היינו משום שהדם שבעליי' נבלע בתוכו וצ"ל שנשסע העליי' ודם המקור הולך מהגוף דרך העורק וזה הוי מצוי שזב בלא נבלע באבר רק מדם שבגוף אשה מוציאה המותרת ולפענ"ד שזה כוונת רש"י ז"ל לזה שמצוי לזוב תדיר היינו שדם שבגוף האשה הוא זב והמותרת נדחים להעורק הנ"ל וזה מקרי מצוי והנה לזה הרוב אחז"ל שהלכו בו אחר הרוב ועשאוהו כודאי עיין בפיה"מ להרמב"ם ז"ל הנ"ל וכ' התו' בנדה י"ח ב'] דעשאוהו כוודאי ולא נלך בתר חזקת טהרה וטעמא משום דרוב גמור הוא או משום דרוב איהו בגוף האשה וז"ל התוס' שם בד"ה למעוטי רובא דאיכא חזקה בהדי' פי' כנגד הרוב וא"ת הלא גם בהני שלשה דברים איכא חזקה דטהרה ושורפין משום רוב וי"ל דרוב תינוקות מטפחין אינו רוב גמור כמו שאפרש ובהני ג' דברים הוי רוב גמור א"נ בהני ג' נמי לא הוי רוב גמור ואשמעי' ר"י דאפ"ה שורפין כיון דהרעותא בא מגופה עכ"ל ולפי"ז לא יקשה מה שהקשה הנ"ב (קמא סי' נ"ה] מה יועיל הרוב מחזקת דם בהרגשה הלא יש לאשה חזקה חזקת טהרה ולפמ"ש לק"מ דחכמים עשאוהו לרוב זה וחזקה כודאי כמבואר בפה"מ הנ"ל אך לכאורה ק' א"כ מה מהני מכה מוציא דם נהי שיש מכה מוציא דם מ"מ רוב פעמים מוצאים באותו המקום בין הלול ולפנים דם מקור ורובא עדיף מקרוב וכענין זה הק' זקני הח"ץ ז"ל בתשו' להגאון ב' מעיל צדקה הנדפסה במע"צ סי' ס"ז ע"ש] אך דזה ליתא דידוע דהיכא דלא הוחזקו שני יב"ש לא אזלי' ב"ר כיון דהוחזק יב"ש זה לא חיישי' בלא הוחזקו דלא אזלי' ב"ר יעוין באה"ע ודברי הב"ח שם ובפרט בכאן נמצא והנה לפי"ז במכה המוציא דם לפנינו אין חוששין שבא מהגוף מותרת לחדר ורק שאמרי' כאן נמצא במקום החדר דם מכה ל"ח שבא ממעבר המותר הגוף כמו שלא חיישי' לחוש בתר רובא אפי' שיירות מצויות ולכן במכה המוציא דם ודאי אין לחוש לרוב דמי המקור ואפי' אם רק דרך המכה להוציא דם יש מקום לדברי הי"מ כיון שיש מקום שבא ממכה אין לחוש לעלמא ובאמת כעין זה כ' המעיל צדקה ז"ל אך אם אין כאן מכה ורק לומר כיון שמשונה הדם כעין עפר לומר שבא מצדדים זה

אין לו מקום הלא חכמים עשאוהו כוודאי ואפי' במשונה כמבואר בתוס' שבא מהרוב והנה בר"ן ז"ל [בתשו' סי' מ"ט הובא בב"י סי' קצ"א] מבואר שתלוי בכאב הכליות דהוי מכה ידוע להוציא דם הגם שמשמעות התשו' [הנ"ל] שיש מקום להתיר בלא כאב ואפי' ר"מ מטהר מ"מ לפי הנראה שלא סמך ע"ז לחוד להתיר וכמ"ש הש"ך ז"ל בח"מ שכן דרך בעלי תשובות לחבר היתרים אבל לא נסמוך להלכה ועל הרופאים אין לסמוך כלל דהנה אמרו בגמ' כ"ב ע"א וז"ל בעא מיניי' ריב"ח מר"א דם יבש מהו כי יזוב זוב דמה א"ר עד דמידב דייב ליי' לח אין יבש לא א"ד אורחא דמלתא הוא כו' הא נמי תניתוהו המפלת כמין קליפה כמין שערה כמין עפר כמין יבחושין אדומים תטיל למים אם נימוחו טמאין כו' ומי איכא כה"ג אין והתני' כו' מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים לרופאים ואמרו להם אשה זו מכה יש לה בתוך מעי' שממנה מפלת כמין קליפות תטיל למים כו' ושוב מעשה כו' ושאלו לרופאים ואמרו אשה זו יש לה שומא בתוך מעי' שממנה מפלת כמין שערות אדומות תטיל למים כו' אם נימוחו טמאה עכ"ל והרבה נבוכו בו רבים אך לפענ"ד הפשוט דחז"ל לא סמכו אהרופאים ורק משום שאין דרך האשה להפיל כזה וכאשר מתמה בגמ' מי איכא כה"ג ולכן גם לחכמים הי' זה לפלא דידעו שאין דרך לדם להיות בצורה כזו וכמבואר בתה"ה וגם למין ברי' לא יכלו לדונו דאין דרך האשה להפיל כזה ולכן שאלו לרופאים להגיד להם טובו של החתיכות וצורות הללו ואמרו הרופאים שמצוי' מכה באשה שתוכל לצאת ממנה צורות הללו ולא הימנוה חז"ל רק לזה מה שהי' רחוק בעיני החכמים לצאת מהאשה צורות כאלה וע"ז הודיעו הרופאים שיש מקום לצאת צורות כאלו ולזה בחנו חז"ל אם נימוחו הוא דם דברי' או חתיכות מכה לא ימח לעולם ולכן אם נימוח ע"כ דם הוא ואם לא נימוח ע"כ הוא ממכה וכלל שהרופאים לא נאמנו לחז"ל רק מה שהודיעו לגלות ספק חז"ל מאין בא כזה הודיעו הרופאים אבל בעיקר הדין לא הימנוהו כלל ולכן בודאי אין שומעין לרופאי זמנינו כלל והר"ן ז"ל בתשו' הנ"ל] שתלה ברופאים היינו שהי' הדבר מפורסם בפועל שיש לה מכה אבל לא בקרטין הללו שידוע בתשו' האחרונים שהרב' מהרופאים תלוהו בחריפות המראות וכדומה ולכן בודאי אין לתלות רק ברוב שבא מהמקור וגם בהרגשה וכלל אמרו חז"ל דם הנמצא ל"ש לח ל"ש יבש מביא חטאת דעשאוהו חז"ל כרוב ומכח סברא בעלמא לא נתיר דם נדה ח"ו וגם מה שרצו להקל משום שאין אנו בקיאין במראות זה ודאי ליתא דאם נימא ח"ו כן א"כ נתיר כתמים וכקו' הכ"מ [רפ"ט מהא"ב] דהק' כל כתם הוי ס"ס ס' מעלמא וס' מצדדין ומה שתי' דכיון דלא עברה במקום דם ודאי מגופה ולא נשאר רק ס' אחד ואם נצרף דלמא

דם טהור הוא הוי שוב ס"ס א"ו דאין דנין בזה הס' להקל ח"ו ואדרבא לחומרא אמרי' וכמו שהק' התוי"ט בנדה פ"ח מ"ג בד"ה דם ולא כתם וז"ל וק"ק לי דאכתי להוי סדא"ו ולחומרא עכ"ל וראיתי מתמיהין שדברי התוי"ט המה להיפך מהכ"מ ובאמת לא ידעתי ריח קו'.

הכ"מ הק' אכתם הנמצא בבגדים דהוי ס"ס להקל והתוי"ט ז"ל הק' אכתם הנמצא בגופה להחמיר. והנה זה הס'דדלמא ממראה טהורה אזלי' לחומרא ודו"ק.

ומ"ש ג"כ דלא הוי הרגשה די"ל דהרגשה היא ממראות טהורות ק' מאוד דא"כ מאי מסופק הגמ' גבי ראתה במ"ר אם מטהר ר"מ בס"ס וז"ל הש"ס (נ"ט ע"ב) האשה שהיא עושה צרכי' וראתה דם רמ"א אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה רי"א ב"כ וב"כ טהורה איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל ונמצא דם על המים ר"י מטהר ור"ש מטמא שאין דרך האיש להוציא דם אלא שחזקת דמים מן האשה ושם בגמ' איש ואשה איבעי' להו איש ואשה עומדין מה לי אר"מ כי אר"מ בחד ס' אבל בס"ס לא מטמא א"ד ל"ש אר"ל היא היא עכ"ל יעו"ש ואם נימא דכה"ג דאם יוצא דבר עם הדם י"ל דלא הוי הרגשה בדם א"כ גם באשה לחודא איכא ס"ס דהא המ"ר מוציאין מן המקור וא"כ איכא שוב ס' דלמא הי' בלא הרגשה ור"מ מטמא משום נדה כמבואר שם א"ו דזה ליתא כלל ולכן נראה הדבר לאיסור אולם מה אני נגד רבותי המתירין ועלינו לקבל דבריהם דברי הגאונים קדושי עליון אפי' אומר על ימין שמאל כיון דרבים וגדולים המה והנה לפענ"ד נ"ל קצת ראי' להתיר דהנה מבואר דבמכה תולין עכ"פ בידוע דהמכה מוציאה דם לכ"ע תולין אפי' המכה הוא במקור ולכאורה ק' מהיכן הוציאו חז"ל זה הא ידוע דברחם גופא אין דם כלל ורק שיש עורק גדול ששופך דם המותרת לתוך הרחם [ע' בפיהמ"ש להרמב"ם בנדה פ"ב] והנה בתורה לא כתיב כלל רק זוב דמה ואי' בת"כ מביאו רש"י ז"ל בחומש יכול מכל אברי' ת"ל ממקור דמי' שיהי' הדם יוצא מהמקור והנה הרחם נקרא מקור והבא משם טמא והנה לפי שהקדמנו דהרחם אינו מוציא דם מעצמו רק מה שנשפך לתוכה ממותרי הדמים בגופה והתורה גזרה שדם היוצא דרך הרחם טמאה א"כ גם דם המכה כיון שנשפך לתוך המקור הוא הרחם נמי יהי' טמא דהא ה"א שמכל האברים תהי' טמאה אם נשפך ורק התורה גילה לן דאין נשפך משום אברים טמא רק בעבור דרך המקור אם נשפך הדם שנתקבץ בתוכו וא"כ גם דם המכה שנתקבץ בתוכו המקור ונשפך לחוץ טמאה ולא ידענו שום חילוק בין דם שבתוך גוף האשה הנשפך לחוץ דרך המקור שהוא טמא ומ"ש דם המכה שבא ג"כ למקור ונשפך לחוץ ג"כ הוי לן לטמא דהתורה לא חילקה בין בא מהגוף ובין בא ממכה ורק כתוב בתורה מקור דמי'

ומקור נקרא הרחם וא"כ דם הבא מן הרחם יהי' טמא כיון שהיא ברחם דמאי נ"מ לן שבא לרחם מגוף או מהמכה וצ"ל דהתורה גילתה דוקא דם נדה שבא מהמותרת שכן מצינו בגמ' פ' יוצא דופן (מ"א ע"ב) וז"ל דאר"י משום רשב"י מנין שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה עכ"ל משמע להו מלשון אשה דוה היינו שמדוה יוצא דרך ערותה אבל אם יוצא דם מכה זה לא נקרא אשה דוה ומש"ה דם מכה טהור ולפי"ז אם ידוע שאברי' בגופה נתקלקלו ועי"ז יוצא ממנה עיקר הדם תוך הרחם לא המותרת טהור ולכן דם מכה טהור ולפי"ז באם שיש ראי' מוכחת כיון שאין דרך המקור להוציא כזה רק בא מחמת איזה סיבה שיש במעי' בפנים שנתקלקל ובא הדם שלא בטבע הנדות באמת טהור ומש"ה בטיפות קטנות הוכיחו רבותינו עפ"י רופאים וע"י בחינתם נתוודע דעתם שאלו הנקודות לא מסיגי המותרת מש"ה התירו רבותינו ודרך כלל שהתור' לא אסרה רק את הערת המקור כמו שדרשו חז"ל את מקורה הערה שיוצא הדם דרך הרחם שהוא המקור להנביע שנובע מהגוף ע"י עורק שנוזל מהגוף למקור המחובר בהרחם ועי"ז נקרא הרחם מקור כמו שנקרא מקור תחלת נביעת נהר מקור מוצא מים שנובע בתוך איזה מקום גידים נפתחים מוצא מים מקרי זה מקור הנחל אבל מה שנוזל לתוכו המקור מים שאובים או מי גשמים אינם נקראים מי מעין כידוע הדין בהל' מקואות כן נמי הרחם נקרא מקור לדם הנובע בטבעו ממותרת הגוף אבל אם בא לתוכו דם ממכה לזה לא נקרא מקור כי אינו בטבעו רק במקרה בא דם מהמכה וזה לא נקרא דרך מקור ולכן דם מכה טהור וכן נמי באם ידעינן שאיזה אבר בפנים נקרה לו כאב פתאומי חיצוני לא כדרך הסידור התמידי זה נקרא ג"כ מכה ותולה בו לטהר וכמבואר בתשו' עבודת] הגרשוני [סי' כ"ב] ולכן עפי"ז התירו רוב האחרוני' בקרטין האלו כי נתברר להם שבא מכח איזה מכה באברים פנימים כנ"ל לישב דעת רבותינו גדולי הדור שהתירו ומה שכתבת אהו' חתני פלפול בדין אפשר לפתיחת קבר בלא דם ידידי חתני אינני מבין מה ענין הרגשה לפה"ק הלא רש"י ז"ל [בנדה כ"א א'] כתב קבר רחם והרגשה היא דוקא מבין השיניים ולחוץ בשעה שיורד מבין השינים שבין השינים עצמן שדינן כפנים טהור ולא איכפת לן בהך הרגשה ורק בהרגשה שבין השינים עד לחוץ אבל פתיחת הקבר היינו החדר ורחוקים זה מן זה ובפירוש כ' התה"ד שהרגשה שנפתח מקורה להוציא דם לחוץ והיינו מבין השיניים וכוונתו ודאי כן דאם כוונתו שנפתח הקבר הו"ל לחוש לדידן דקיי"ל דאין פה"ק בלא דם א"ו דלא מיירי רק מהרגשה ולא אמר רק שסברא דאו' גבי מצא דם עכשיו ממילא אפי' בלא מציאת דם

היא חששא דאורייתא ול"ק קו' האחרונים עליו ובנעורי כתבתי הרבה בזה והוא אתי בכתובים גם ק' אם נימא דהרגשה מקרי פה"ק א"כ מראות טהורות למה מתירין הלא לרז"ה ז"ל [בהשגות על ס' בעה"נ אות יו"ד] אין פה"ק בלא מראות טמאות כאשר כתב בפירוש א"כ כשנפתח הקבר למראות טהורות יצאו גם טמאות עמהם דא"א לפה"ק בלא דם וא"ת (דרבה) (דרז"ה] לשיטתו (שם אות ב' ע"ש] גבי שלי' פחות ממ' יום מ"מ המעיין באמת יראה דכ"ע מודים בדם או מים ל"ש פה"ק רק גבי נפל קודם מ' יום יעו"ש גם קשה אם נימא כן האיך ס"ד בגמ' לומר דר"י מודה לר"מ לכתחילה לחוש להדור מ"ר למקור בשותת א"כ הו"ל לאסור לכל הנשים לשותת מ"ר ולאסור לכתחילה דהא חוששין להדר מ"ר למקור והוי פה"ק שאינו בלא דם לדידי' ועוד כמה מקומות עצמו מספר שאין בדם חשש פה"ק ודברי הרא"ש נכונים ולכן קצרתי בפלפול כי אין ענין זה לנ"ד כלל וביותר אני תמה עליך איך בסברות בדויות רצית להתיר דבר שנאמר בגמ' בפי' לאסור גבי המפלת כמין וכו' ודי לנו בזה בסברות אשר חדשו רבותינו ז"ל:

ובענין התשובה על המכשול בנמצא על עד שלה הנה לפי שורת הדין נראה דלא הוי זה קביעת וסת וא"צ לחוש כי תוספת דמים הוא אך להכריע בהחלט אין אתנו לפום שעתא חדא כי עמק' סוגי' זו בדברי הגמ' וראשונים ואין הפנאי כעת לזה ולכן מהראוי להפריש שיעור קרבן כמ"ש בא"ח הל' שבת [סס"י של"ד] ובשארי התעניתים הכל לפי האיש וה' הטוב יכפר.

ואודות אשר שאל הסופר אם מהני מחיצה להפסק צואה כמו לשאר דבר הנה לא ידעתי שום חילוק ואם הוי הפסק לשבת ולסוכה כמ"כ לענין כל דבר יעוין בסוכה ובעירובין. ומה ששאל אם לאמור השם ככתבו בעת כתיבתו ח"ו רק די במחשבה לבד ויקרא בפיו יוד קי ויו קי: סימן עב להרב החריף וכו' מו"ה ישראל גאטליב מו"צ בק' טשערנאוויץ: שאלה אשה אחת באת בתחינה ובבקשה על הרפתקאות דעדו עלי' זה זמן כביר שאינה יכולה לטהר עצמה לבעלה בשביל הקרטין אדומים ושחורים הנמצאים על עד בדיקתה וגם כמין שערות וכאשר באת לפני חדשה דברים בשאלתה א' כי הרופאים הגידו לה שהאם שלה היא נפוחה ומזה נמצאו הדמים וכמ"ש בתשו' עה"ג סי' כ"ב הב' כי זה כערך שנה ומחצה אשר בעת שדוחקת עצמה לגדולים יצא בבית רחמה בפרוזדר כמו בועה כאגוז גדולה ואינה יודעת אם המכה מוציאה דם וגם יש לה וסת ככל הנשים מל' יום לל' יום פחות יום א' או שנים או יותר שני ימים וזב מאתה בשופי דם בשעת וסתה כאורח כל הנשים ג' כי רוב הקרטין נלקחים מהפשתן והפשתן נשאר נקי ע"כ: תשובה הנה אשה זו מקרי יש לה וסת קבוע כיון שאינה רואת בפחות מעשרים ושתים יום הגם

שבתשו' ב"ח כתב דמשמע דכה"ג מיקרי אין לה וסת מ"מ לענין תולה במכה שאינה יודעת שמוציאה דם מכל האחרונים נראה דכה"ג מקרי אשה שיש לה וסת דתולה אפי' באינה יודעת שמכתה מוציאה דם אך באמת הש"ך ז"ל [בסי' קפ"ז סק"כ וכ"ד] פקפק בהיתר זו להתירה לבעלה בראי' שלא בשעת תשמיש אך באמת דעת הרמ"א ז"ל [שם] להתיר אפי' באין לה וסת אם המכה במקור ויש ס' אם הדם מן הצדדים מכח ס"ס הן אמת שהש"ך ז"ל [שם סקכ"ב] חולק גם בזה ואמר דל"ש ס"ס ועיקר הטעם משום שהוא נגד הרוב [ע' בס"ט שם סקט"ו] והרבה תירוצים נאמרו בזה באחרונים וס"ט ז"ל [שם] כ' דמתוס' נדה גבי שלי' מוכח דאמרינן ס"ס בכה"ג יעו"ש ולפענ"ד ל"ד להא דנדה גבי שליא דז"ל הש"ס (נדה י"ח ע"א) אר"י בשלשה מקומות הלכו בו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי מקור שלי' חתיכה מקור הא דאמרן שלי' דתנן שלי' בבית הבית טמא ולא שהשלי' ולד אלא שאין שליא בלא ולד עכ"ל וכ' התו' בד"ה שליא וז"ל פי' הקונ' דרוב שליא יש לה ולד וק' דתנן בפ' בהמה המקשה שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה ואי יש שליא בלא ולד הו"ל למשרי משום דסמוך מיעוטא דאין בה ולד לפלגא שלא יצא רוב הולד והו"ל מחצה שיש בה רוב ולד מיעוטא דסתם שליא שיצתה מקצתה ויש בה ולד מחצה יש בהן רוב ולד ומחצה אין בהן רוב ולד וכה"ג אמר התם סמוך מיעוטא דנדמה למחצה לנקבות וסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקיבות וי"ל פ"ה דהתם מיירי בשליא שיצתה מקצתה ונמצאולד תוך השלי' ונראה לפרש דאין שלי' כלל בלא ולד אך מיעוטא נימק ורובן אין נימוקין עד שיצא לביה"ח עכ"ל.

והנה שם שפיר י"ל דהרוב הוא שאין שלי' בלא ולד אבל אינו כלל נגד הס' שמא לא יצא רק מיעוט מש"ה שפיר יש מקום לומר דהוי ס"ס אפי' שהס' דדלמא לא הי' ולד כלל היא נגד הרוב מ"מ מצטרף המיעוט להם' השני שמא לא יצא רוב ובזה אין הרוב נגדו אבל בזה דאין המכה מוציאה דם ובמקור איכא רוב דמים נגד המכה ונגד הצדדים בודאי ל"א ס"ס כה"ג וליכא ראי' מהתו' לזה וביותר קשה מאוד כיון דחזינן דחייבין על ביאת מקדש ושורפין תרומה אלמא דודאי הוא ואין שייך ס"ס ולפי פשט המשנה דדם הנמצא בפרוזדר שמפרש הרמב"ם ז"ל בפיה"מ ובפ"ה מהל' א"ב הל' ה' וז"ל שם ודם העליי' כולו טהור שהוא כמו דם מכה שבמעים או בכבד או בכולי' וכיוצא בהן כו' עכ"ל אלמא דדם עלי' היינו דם מכה ובודאי יש לספק גם בצדדים ואפ"ה לא הוי ס"ס וחייבין על ביאת מקדש וא"ל דשם הטעם שאין ס' א' מתיר מחבירו כיון שבין שבא מעלי' ובין שבא מצדדין הוא טהור והוי שם אחד אבל במכה שבמקור וס' דלמא מן הצדדים יש ס' אחד שמתיר יותר מחבירו דאם בא ממכה שבמקור הדם טמא טומאת ערב ואם בא מן

הצדדין טהור ומש"ה שפיר איכא ס"ס אפי' נגד הרוב משא"כ במשנתינו דליכא לספוקי במכה שבמקור רק אם מן המכה שבעלייי' או שבצדדין דהוי שם א' ולא הוי ס"ס זה ליתא דהא הרמב"ם ז"ל לא הצריך בס"ס שא' יתיר יותר מחבירו כמבואר בס"ט [סי' הנ"ל סק"ט] וא"כ קשה לדידי' למה לא ואמרו שם ג"כ ס"ס ובב"א [סי' מ"ח] ראיתי שכ' דם הצדדים הוא מיעוטא דמיעוטא ומש"ה לא תלינן בצדדין כלל ולכאורה ע"כ מוכח כן דא"כ הו"ל כמקומו ממש דלא אזלי' ב"ר כמבואר שם ברמב"ן ז"ל [ב"ב כ"ד] א"ו דלצדדים ממש ל"ח אך באמת מכל האחרונים לא משמע כן גם בלא שום ראי' איך שייך לענין דבר דמחזקינן כודאי לחייב על ביאת מקדש לעשות כנגדו בהיפך ס"ס וכבר העיר בזה החוו"ד ז"ל (שם סק"ח) והנה דעת הח"ד שם] לומר מחמת זה דגם הרמ"א ז"ל מודה דאין תולה אשה שאין לה וסת במכה שא"י שמוציאה דם רק בראתה שלא בהרגשה דהוא מדרבנן אבל ע"י בדיקת עד גם (הרמב"ם) [הרמ"א] ז"ל מודה דאינה תולה וזה נגד פשטות דברי הרמ"א ז"ל ונגד כל גדולי האחרונים הב"ח ז"ל בתשו' ושארי אחרונים אין מספר והכי סוגיין דעלמא לפרש דברי הרמ"א ע"י בדיקת העד ולכן הדק"ל אמאי נימא ס"ס כנגד הרוב ברור לפנינו שרוב דם הוא במקור וגם הוי מצוי נגד המכה שא"י שמוציא דם אך באמת לא על הרמ"א ז"ל תלונתינו בקו' זו רק על גוף דברי כל הפוס' שכ' לתלות במכה אפי' ידוע שמוציאה דם דלמה תולין הרי רוב דם מן המקור ובאשה שאין לה וסת למה תולין בשלמא בש"ס י"ל דדוקא ברואה מ"ת לענין שלא לאוסרה על בעלה דזה הוא מיעוט נשים שתראה מחמת תשמיש אך הפוסקים שכ' סתמא להתיר במכה שמוציאה דם וק' אמאי הא רוב דם בא מן המקור והו"ל לומר שמרוב בא זה הדם והנה ראיתי להח"ץ ז"ל שנתעורר בקו' זו מובא בתשו' מעיל צדקה [סי' ס"ז] מביאו גם בתשו' ב"א [סי' הנ"ל] והנה מביא שם בשם נב"י לתרץ דנגד מכה אין רוב דם במקור ומלבד דזה דבר נגד החוש דבגמ' ופוסקים סתמא קאמר מכה המוציא דם משמע אפי' (אינה) יודע' כמה שמוציא ואפי' ידעי' בודאי שדם מקור רבה ממנו דבודאי יש מכה שדם המקור רבה כמבואר בפיה"מ להרמב"ם ז"ל שהבאתי (כאשר באמת האשה רואה הרבה דם מהמקור) מ"מ תולין דסתמא קאמר תולין ולא החנה בשם רק אם דם המכה משונה מדם ראייתה אבל אם דרך להוציא הרבה או מעט לא חילקו וא"כ ק' באם המכה אינה מוציאה הרבה מדם מקורה הי' לנו לילך ב"ר ובזה נסתר גם תי' הב"א ז"ל שרצה לתרץ מחמת שהוי כרוב שא"י דז"א דסתמא קאמר הש"ס אפי' שנודע שרוב דם ממקור ג"כ תולין במכה ומה שרצה הב"א ז"ל לתרץ דהוי שני מקומות המכה העלי' דבזה נהי דדם המקור רבו משניהם מ"מ אזלי' ב"ר המקומות כדברי הר"ן ז"ל ובמחכ"ת נראה דז"א

דבגוף א' ובית א' לא שייך חילוק מקומות דאטו אם בחנות א' מונח כשירות בעשרה מקומות ובשתי חניות מונח בשתי מקומות לא ילכו בתר רוב חניות וזה לא ניתן להאמר [וכן נראה] מדברי הר"ן ז"ל שקאמר שאפי' שבחנות א' יותר אזלי' בתר החניות וק' למה לא ניזל בתר המקומות שמסתמא שהרוב שבחנות האחת מונח במקומות יתירים ממה שמונחים המועטים שברוב החניות ואפ"ה כ' הר"ן שאזלי' ב"ר החניות וטעמא ודאי דבבית א' ואין קבוע במקום רק שמונח טריפות ובחניות אחרות כשירות בלא קביעת מקום אזלי' ב"ר חניות וא"כ בודאי באשה שהי' גוף אחת ל"ש כלל לומר חילוק מקומות ותדע דאלת"ה הי' צריך לשער אם העלי' גדולה מהמקור או המקור גדול דאם עליי' גדולה וי"ל שיצא מגבהות העליי' או מתחתיתו או מאמצעיתו וכיוצא ובמקור אין כ"כ מקומות אם היא קטנה מהעליי' א"ו זה לא ניתן להאמר כלל לילך בגוף אחד בתר חילוק מקומות אם יצא דם ממקום זה או מזה ורק שבאשה שני מיני דמים הם דם העליי' או מחמת מכה שטהורה ודם המקור הוא טמא ורובא ואזלי' ב"ר וא"כ הדק"ל למה אפי' ביצא דם מהמכה למה תלינן במכה הלא דם המקור הוא הרוב.

והנה מה שנ"ל הוא לפמ"ש ברש"י ז"ל (פסחים ט' ד"ה התם ודאי) וז"ל כי היכי דפשיטא לן דטבילי מעיקרא ה"נ פשיטא לן דעשרינהו ואין גמגום והילוך אחר הרוב בדבר אלא חזקה ודאי על כל החברים עכ"ל הרי דאם הוא ודאי והס' אפי' הוא מהרוב אינו מוציא מידי ודאי א"כ ה"נ באם מכה ודאי מוציאה דם והמקור ס' הגם שהיא רוב אין ס' מוציא מידי ודאי אך עדיין יש לחלק בין רובא דאיתא קמן לרובא דליתא קמן דדוקא ברובא דליתא קמן הוא דכ' רש"י ז"ל דאין ס' מוציא מ"ו אבל ברובא דאי' קמן י"ל דאפי' מידי ודאי עדיף הרוב דאיתא קמן אך לפי מה דמבואר בתוספתא מביאו הש"ך ביו"ד והפר"ח ז"ל מאריך בפירושו וז"ל בסי' א' ביו"ד ס"ק י"ח בד"ה במקום שרוב ישראל מצוין אפי' רוב העיר והשוק עכו"ם שרי וכן אם רוב עכו"ם מצויין אפי' רוב העיר והשוק ישראל אסור דהכל תלוי במצויין ואם עכו"ם וישראל מצויין שווין אזלי' ב"ר השוק שנמצא שם ואם שווין בשוק אזלי' ב"ד העיר ואם שווין בעיר אסור עכ"ל הרי דאם המצוי רוב ישראל לא אזלי' ב"ר העיר א"כ כיון דדם המכה מצוי ודם המקור אינו מצוי לפי מה דהדר בי' רבא א"כ אזלי' בתר המצוי וכן באמת ממש לזה כיוון זקני החי"ץ ז"ל שם בתשו' שבמעיל צדקה הנ"ל אולם עכ"ז ק' לי לדעת רוב הפוס' שסגי בידעי' שהמכה דרכה להוציא דם הגם שלא ידעי' השתא מוציא הדם אפילו ידעינן שפוסקת לפעמים ואינה שופעת תדיר מ"מ תלינן במכה וק' באשה שאין לה וסת למה תולה והלא גם הוסת דרך לראות מהמקור ופעמים פוסקת כמו המכה ושניהם שווין ומצויים ולמה נתלה בזה יותר

מזה ובתשו' הח"ץ ז"ל [סי' מ"ו] כ' דבאשה שאין לה וסת ומכה מוציא דם שניהם שווים ואשה בחזקת טהרה עומדת ובאמת שהן הן דברי הרשב"א ז"ל שבתה"א אך ק' במה המה שוים הלא רוב דם במקור.

ולכן נלענ"ד דמה שתפסו כל האחרונים דדם המקור מרובה היינו שיש בתוכה רוב דם ולפענד"נ דזה אינו כלל דידוע דהמקור אין בו בעצם דם והמקור הוא כמו בור שלתוכו נקוים גידים שמתחת לארץ ונובעין המים לבור כמ"כ הגידין שופעים מאיברי האשה לתוך המקור ומהם נתמלא עד אשר יוצא על גדותיו ונשפך לארץ כדרך הנהרות וא"כ באמת אין הרוב הזה רובא דאית' קמן דדלמא לא הי' דם במקור שלא נתמלא כלל עדיין וליכא בו רוב דם וי"ל דליכא בו דם כלל ולכן מה שאמרו רוב דם מהמקור היינו שסברא הוא כשיוצא מא"מ דם שבא ממקור שנתמלא ממה שנימא שבא ממכה שבעלייי' וזה הוא הרוב דאמרי' רוב דם מהמקור ע"כ בידעי' שיש מכה המוציא דם תו ליכא רוב כלל דאדרבא הרי דם מכה ודאי וראי' מדברי תו' ב"ב שכתבו בדף כ"ד ע"א בד"ה וש"מ וז"ל הגה וש"מ רובא דאור' חשיב לי' רובא דליתא קמן דברובא דאית' קמן ל"צ למידק ש"מ דקרא כתיב אחרי רבים להטות עכ"ל הרי דחשבו רוב דם מהמקור לרובא דליתא קמן ולכאורה הרי המקור לפנים מלא דם א"ו דז"א שיש במקור דם דבמקור גופא ליכא דם כלל רק בעת שבא האורח כל אשה לפי דרכה אפי' אשה שאין לה וסת עכ"פ אין הדם תמיד במקורה דז"א כלל רק הדם מתמצה מאברים לאיזה סיבה בלא קביעת זמן אבל טרם שמתמצה הדם מאברים אין שום דם במקור ולכן ודאי דלא הוי רובא דאית' קמן שהרי לא ידעי' אי איכא דם כלל במקור ולא הוי רק רוב דאתי מסברא שרוב דמים הנובעים מא"מ באשה הוא מדם המקור בעת שנובעים אבל לא הוי כלל רובא דאיתא קמן וז"ב מאוד.

ובזה נתישב דברי הגמ' ב"ב שם וז"ל אר"ח רוב וקרוב הולכין אחר רוב אפי' רובא דאור' וקירבא דאור' אפ"ה רובא עדיף כו' אמר אביי אף אנן נמי תנינא דם שנמצא בפרוזדר ספקו טמא שחזקתו מן המקור ואע"ג דאיכא עליי' דמקרבא א"ל רבא רוב ומצוי קאמרת רוב ומצוי ליכא למ"ד דתני ר' חייא דם הנמצא בפרוזדר חייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה וא"ר ש"מ מדר"ח תלת ש"מ רוב וקרוב הלך אחר הרוב וש"מ רובא דאו' וש"מ אי' לדר"ז דאר"ז אעפ"י שדלתות מדינות נעולות דהא אשה דכי דלתי המדינה נעולות דמי' ואפ"ה אזלי' ב"ר והא רבא הוא דקאמר רוב ומצוי ליכא למ"ד הדר בי' רבא מההוא עכ"ל וק' מאוד מאי מייתי רבא ראי' מדתני ר"ח הא י"ל דטעמא דר"ח הוא משום רוב וקרוב אזיל ב"ר ולא מצוי כלל וזה הק' שם בתו' ז"ל ותו ק' מאוד מדועהדר

בי' רבא לומר דלא הוי מצוי והלא הדבר תלוי במציאות אם מצוי ברוב דם המקור אם לא וגם הרי באמת דם המקור מצוי לזוב וכאשר נראה בעין ולמה לא חשיב רבא לבסוף למצוי אולם לפמ"ש א"ש דרבא מעיקרא הי' ס"ל דזה מקרי רוב דם מהמקור מה שרוב דמים בהאשה מהאברים שנוזלים לתוך המקור ודם המכה מועט נגדם וכעין שאמרי' גבי חלב ביו"ד [סי' י"ד ס"ה] שהדם [שנתהפך לחלב] מתמצה מהאברים אזלי' ב"ר האברים כן נמי הכא שהאשה מצאה דם בא"מ תלינן שבא מרוב האברים וגם הוא מצוי ולכן אמר שפיר רוב ומצוי קאמרת ומביא שפיר ראי' דע"כ טעמא משום מצוי ורוב דגבי רוב גרידא לא עשהו כודאי להס"ד וא"כ למה חייבין על ביאת מקדש ש"מ דטעמא משום רוב ומצוי אך לבתר הדר רבא וס"ל דזה הוי רובא דליתא קמן דלא ידעי' כלל אם יש במקור דם כלל מאברים ואולי האברים אינם שופעים כלל דם עתה והוי רוב שאינו ידוע ויותר לתלות בכה"ג בקרוב ורק דעכ"פ נהי דלא הוי רובא דאי' קמן דדלמא אין משפיעין האברים דם כלל מ"מ עכ"פ רוב דאתי מסברא הוא דמצוי בא"מ ברחם לבוא דם מהעורקים והאברים לתוך המקור יותר ממה שמצוי דם מהעלייי' והוי שפיר רוב דאתי מכח סברא אך עכ"פ אין לצרף עתה מצוי דזה המצוי הוא הרוב ולא הוי שני דברים מחולקים דבשלמא לס"ד דרבא דהוי רוב דאית' קמן א"כ מצטרף גם המצוי והוי רוב עם מצוי אך לבתר דהדר בי' רבא לומר דלא הוי רוב מחמת שהוי רוב שאינו ידוע א"כ לא הוי רק מצוי לחוד שמצוי יותר בא"מ דם מקור א"כ מזה גופא נעשה רוב דמים במקור היינו רובא מכח סברא וא"כ שוב לא שייך לצרף המצוי דהיא היא הרוב וז"ב לענ"ד.

ועפי"ז יובן הגמ' דנדה ס"ו ע"א וז"ל ואם יש לה מכה בא"מ תולה במכתה ואם יש לה וסת תולין בוסתה ואם הי' דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ונאמנת אשה לומר מכה יש לה במקור שממנה הדם יוצא עכ"ל ורבים הקשו דלמה ברישא אמר סתם דתולה במכה ובסיפא אמר נאמנת אשה לומר מכה יש לי שמוציא דם ולפמ"ש א"ש דהנה הפו' והרמ"א ז"ל שכ' להתיר באם א"י שדם במקור א"צ לידע שמכה מוציאה דם מטעם ס"ס וכבר הקשינו דהא הוי ס"ס נגד רוב אך לפי מה שהעלינו דאין כאן רק רובא מכח סברא י"ל דס"ס עדיף מרוב דאתי מכח סברא אך כ"ז אם ידוע המכה נוכל לומר כן אבל באם אינו ידוע המכה רק האשה אמרה שמכה יש לה במקור וק' לכאורה הלא מבואר בתו' [ריש] גיטין וברוב הראשונים ז"ל דאין לאשה נאמנות יותר מע"א דעלמא וק' איך נאמנת לומר שמכה יש לה במקור ודם יוצא מתוכה הא הוא נגד רוב דם שבמקור והיכי נאמנת נגד הרוב וכבר ראיתי שהתעורר ע"ז בש"ש מקצה"ח ז"ל [ש"ו פ"ז] אך לפמ"ש א"ש דמבואר [ע' בש"ש הנ"ל ולעיל בח"א חאה"ע סי' יו"ד] היכי דלפי דברי

העד אין רוב נאמן העד כמבואר דבר זה (בהגמ') [בהג"מ בש"ש הנ"ל] ובאחרונים ז"ל וא"כ לפי דברי האשה שהמכה מוציא דם אין כאן רוב כלל דממקור אתי דהא ליכא כלל רוב לפנינו כדכתיבנא ורק מכח הסברא דבמקור שכיח יותר שיבוא דם מאברי' לא ממכה אבל כשהיא יודעת שמכה מוציאת דם א"כ אין כאן רוב כנגדה ושפיר נאמנת ולכך נאמנת האשה לומר יש לי מכה שמוציאה דם אבל כ"ז כשהיא יודעת שמוציא דם אבל באם אינו ברור לה שמכה מוציאה דם אז גם לדידה איכא רובא דם במקור רק לדידה שהיא יודעת מהמכה ס"ס עדיף מרובא עכ"פ היכא נאמנת נגד הרוב והא אין לה נאמנות נגד הרוב וז"ב לענ"ד.

והנה בש"ש שמעתתא הנ"ל פ"ו] הקש' בדרך זה ואיך נאמנת נגד חזקה דגופה דאין לה מום כדרך שאמרו בכתובות ובאמת לענ"ד זה אין חזקה כלל דזה חזקת הגוף להיות נקי מדבר מום אבל מכה בועה קטנה מוציא דם כמעט אין מצוי גוף להיות נקי מזה ואין שייך חזקה ורק רוב דם ממקור ולזה א"ש כאשר כתבתי והמעיין בכל הפוס' דלא אמרי כלל חזקה זו דאין לאשה מכה המוציא דם ולכן ברור מה שכתבתי: והנה אחרי כל הפלפול הנ"ל נהי שישבנו שיש מקום לומר דהוי ס"ס דלא הוי נגד רובא דאיתא קמן מ"מ קשה הדבר לומר ס"ס נגד רוב שמביאין עליו קרבן ובפרט שהתוס' כ' בפירוש כן כמבואר בכתובות [ד"ט] ומדבריהם בנדה הנ"ל אין ראי' דהס"ס אינו נגד הרוב בשני הצדדים וכו' אך מה נעשה דרוב האחרונים פסקו בזה כדברי הרמ"א ז"ל אולם באמת בנ"ד נראה שהקרטין הי' בהאשה טרם שנולד בה המכה שכ' מעכ"ת ולכן הרי לפנינו דאין המכה גורמת הקרטין והנה בעצם הקרטין שכ' הס"ט [בסס"י ק"צ] לומר דתלינן בצדדים דלא שכיח מהמקור לבוא טיפין כמ"ש בש"ס [נדה מ"א ע"ב] גבי מקור שהזיע שתי טיפות ולענ"ד אחרי המחילה רבה מכת"ה ונשגבה הא דאמרי' דל"ש היינו טיפה אחת לא שכיח לבוא מהמקור אבל יותר מטיפה הרי שכיח ולכן בשתי טיפות טמאה וכן יראה המעיין ברמב"ם ז"ל ואדרבה לדעתי א"א כלל לבוא טיפין הללו אם נימחו מהמכה או מצדדין כפי שנראה בפשוט דברי הש"ס (נדה כ"ב ע"א) וז"ל המפלת כמין קליפה כמין שערות כמין עפר כמין יבחושין אדומים תטיל למים אם נימוחו טמאה א"ה בלא נימוחו נמי א"ר כי לא נימוחו ברי' בפ"ע היא כו' דתני' מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות וא"ל אשה זו מכה יש לה בתוך מעי' שממנה מפלת כמין קליפות תטיל למים אם נימוחו טמאה ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין שערות אדומות וא"ל שומא יש לה בתוך מעי' שממנה מפלת כמין שערות אדומות תטיל למים אם נימוחו טמאה וזה הלכה העלה מטבעין עכ"ל.

והנה הקשה הרא"ש ז"ל בתשו' כלל ב' סי' י"ח] דלמה נימוחו טמאה הלא יש לה לתלות במכה ומהר"מ ז"ל בתשו' [קי"א] מתרץ לפי דרכו והגאון הח"ץ ז"ל בסי' מ"ו] סותר דבריו ומפרש דהמכה הי' לא שהי' כעין בועה רק רפיון וחולשה בהמקור ולזה החולשא לא מטהר הדם יעו"ש בדבריו ובאמת המעיין בדברי רש"י ז"ל שכ' מכה יש לה במעי' פירוש מבחוץ וקליפות באים מגילדי המכה הרי מכה כדרך כל המכות בועה וגלד עלי' לא כדברי זקני הח"ץ ז"ל.

אולם לענ"ד הקלושה מה אני נגד רבותי ואבותי הזקנים נ"נ הרמ"מ והח"ץ ז"ל זקני אך לדעתי הפעוטה נראה בפשוט דהדם בא מהמכה או חתיכות גילדי המכה והנה גילדי המכה אינם נימוחים כלל ומה שבא מהמכה דם לא הגלד הוא זב כדרך דם ולא נעשה ממנו קליפות דכך דרך המכה אז כשמתחיל להתרפאות נעשה ממנו גילדים גילדים עד שמתרפא ומה שלא נתרפא זב בליחות לחוד א"כ כאן מה שנעשה כעין קליפה אם בא מהמכה הי' שנגלד והתחיל להתרפאות וזה בחון לחכמים ז"ל שאינו נימק בשום אופן ואם נימוק ע"כ בא מן המקור שאם הי' בא מן המכה או לא הי' נימק או שלא הי' נעשה ממנו צורה כזו כאשר באמת הגמ' מתמה ומי איכא כה"ג אבל ממעשה הבא מטבעין מוכח דהמקור מגדיל דם כזה ולכן לא תלוי במכה דאם בא מהמכה לא הי' נימוח שהוא גלד כדברי הרופאים שהמכה מפלת כעין קליפות ואינו נימוח ואם אינו מגילדי המכות רק מגוף דם המכה לא הי' לו להיות בצורה כזה שאינו מצוי כלל רק הי' להיות דם לח כדרך דם המכה ולהכי תלוהו במקור שהמקור דרכו לגדל דם כזה וצורה כזו ולכן א"ש דברי הגמ' שלא תלינן במכה ולכן לדעתי אם נימוחו הקרטין ודאי ממקור באו דאין דרך דם מכה (רק) מצדדין או משום מכה אחרת לגדל כזה ואם א"א לבודקן בודאי טמאים מה"ת ואם כי מצאנו בהר"ן ז"ל בתשו' מ"ט הובא בב"י סי' קצ"א] ויתר הראשונים שתלוי במכות הכליות שיש כזה בכליות זה היא שחידשו לנו הראשונים הללו ובאמת כדבריהם כן הוא אך זה דוקא במ"ר מצוי כזה במכה שבכליות כידוע אבל לא במ"ר לא תלינן כלל בצדדים והרבה האריך בזה הח"ץ ז"ל [בסי' ע"ג] ודברי הס"ט [בס"ס ק"ץ] צ"ע למאוד ובפרט מ"ש להצטרף דלמא אין בקיאין במראות דמים לא לבי הולך בזה ולכאורה הרי אנו לפנינו דם מה שלפנינו ודאי טמא מדין הש"ס נצטרף מספיקא דלמא ל"ד למראה המבואר בש"ס דאנחנו אינם בקיאים וזה לדעתי דבר שאינו ואם ח"ו נאמר כן נתיר כל כתמים מס' זה וגם יותר יש לספק שמא לא בא בהרגשה וא"כ הוי ס"ס וכעין זה יש להקל בכמה גווני ח"ו בדם נדה גמור ולכן לדעתי השפל אין לסמוך על התרים כאלו

אמרם מי שאמרם ולכן אם הקרטין באו מקודם שנראה המכה קשה בעיני להקל אך אם באו דוקא אחר הרגשת המכה כאשר כתב מעכ"ת יש לסמוך להתיר.
ובדיקת הנב"י בעיני דבר ברור להתיר ולכן יוכל מעכ"ת לעשות בדיקה זו המבואר בנב"י מה"ק [סי' מ"ג וסי' מ"ו] ואין צריך לכפול דבריהם הנדפסים כ"ג כסלו תריט"ל הק' חיים הלברשטאם: סימן עג שאלה בדיני קרטין ואשה שהפילה כמין קליפות אדומות: תשובה דבר זה מבואר בש"ס (נדה כ"ב) וזה לשון הגמרא הא נמי תניתוה המפלת כמין קליפה כמין שערות כמין עפר כמין יבחושין אדומים תטיל למים אם נימוחו טמאים א"ה כי לא נימוחו נמי א"ר כי לא נימוחו ברי' בפ"ע היא ומי איכא כה"ג אין והתני' אר"א ב"צ שני מעשים העלה חבח מטבעין ליבנה מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו לאבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים ואמרו לי' אשה זו מכה יש לה בתוך מעי' שממנה מפלת כמין קליפות תטיל למים אם נימוחו טמאה עכ"ל הרי באם אינו נימוח טהור אך מס' אם נימוח נראה דס' דאו' הוא והנה כ"ז אם הוא כמראה עפר אבלאם המה רק חתיכות דם דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל דאפילו אם לא נימוח טמא דדם יבש אפי' מעיקרא טמא רק דאותן צורות מוכיחות שהם נולדו ממכה וז"ל הרשב"א ז"ל במ"ה בית ז' וכ"כ הראב"ד ז"ל וז"ל אם נימוחו טמאה ואם לא נימוחו טהורה דאמרי' כי לא נימוחו ברי' הוא אבל הרואה דם יבש אעפ"י שלא נימוחו טמאה נדה ע"כ ומה שהק' ואמר דא"א כסברת המחבר שערות וקליפות כי לא נימוחו נמי ואמאי טהורה כיון דאפשר דדם נקרש לעתים ונעשה כעין צורות אלו אפילו כי לא נימוחו מספק נטמא קו' זו הבל ורעות רוח לפי שדבר רחוק הוא שיעשה כעין צורת ברי' אלא שיש להסתפק בכך לפי שפעמים נעשה כן ולפיכך צריך לבדוק בשרייי' וכל ששרה ולא נימוחו בידוע דלאו דם הוא אלא ברי' דשרייתן מוציאתן מידי ספיקתן עכ"ל המ"ה וכן פסק בש"ע [ס"ס קפ"ח] דדם טמא אפילו בלא נימוח והנה הש"י [סי' ל"ח] וב"מ ז"ל [בסי' קפ"ח] חדשו דאם היתה הרבה חתיכות דכן דרך להולד בכליות ולא ידעינן אם נימוח או שנאבד או שא"א לבדקם טהור משום ס"ס חדא דשמא מן הצדדים ואת"ל מן המקור דלמא לא יהי' נימוח ואפי' אם ידעי' שהנקודות באין מן המקור י"ל דלמא לא ארגשה דבכה"ג ל"א סתם דם בא בהרגשה דיצאה מסתם דם והוי ס"ס ובאמת יפלא זאת דהוא נגד סוגי' הנ"ל דצריך דוקא להטיל למים אם נימוחה ולפ"ד הגאונים הנ"ל אדרבא אסור לבדוק דלע"ע יש לפנינו ס"ס ואם נבדוק יהי' נימוח וצריך לאסור מכח סדא"ו דלמא ארגשה ולאו אדעתי' ובכה"ג כ"ע ס"ל דאין לבדוק בס"ס כמו שמאריך בנ"ב [מה"ק סי' מ"ג ונ"ז] ולמה הוצרכו חז"ל דוקא להטיל למים לבדוק ולטמאה אם נימוחו

ותיאסר לבעלה והנה הס"ט ז"ל כ' בתשובתו שבס"ס ק"צ ד"ה ובתשו' עה"ג] דהסוגי' איירי דידעה דהפילה ממקור ולא הוי ס' צדדין והוכיח מלשון הפילה ובאמת הרשב"א ז"ל [בחי' לנדה דכ"ב] כ' מ"ש דהפילה לא שהיתה מעוברת והפילה רק היינו שהי' רואה לפעמים הרבה וכ"כ בתה"ק ראתה כמין וכו' הרי דלא כתב דאיירי דוקא בדידעה שבא ממקור וגם בל"ז לא ידעתי וכי נוכל לצרוף שמא מצדדים בא הא כבר קי"ל דרוב דמים מן המקור דדמי עלי' מועטים הוי רק כמו שבא דם ע"י חתך באצבע וכמבואר בפיה"מ להר"מ ז"ל והנה ידוע דדם הצדדים ג"כ אינם נקרשים בנשים להעשות חתי' וא"כ אשה זו שנשתנה בה טבעי עולם וע"כ שנשתנה אחת מהדמים או דם המקור או דם הצדדים בודאי אזלי' ב"ר שדם המקור נשתנה אם לא שנימא כדברי הב"ח ז"ל בתשו' [ע' בס"ט ס"ס קפ"ג] דאין דרך מקור להוציא טיפין כבר בארנו בזה דקשה לסמוך ע"ז והאחרונים האריכו בטענותיהם וגם ההיתר דלמא לא הרגישה אינו ס' כלל באם הוא בתוך ז' נקיים דבזה ל"צ הרגשה והנה לדעתי באם החצץ הנמצא באשה זאת כמין עפר וא"א לבדוק ע"י פושרין בודאי טהורה היא כדברי הרשב"א הנ"ל הרי דבאמת א"צ בדיקה דרובא דאין דמי המקור נעשית כעין ברי' או עפר ורק מחמת דלפעמים נקרה מקרה דגם דם נדה יתהפך לכמות ברי' או עפר וע"ז אמרו חז"ל דצריכה בדיקה כמו כל מיעוטא דשכיח דצריך בדיקה לכתחילה אך אם אין יכולין לבדוק אזלינן ב"ר דאין שכיח שנהפך מראה (לדם) נדה (במים) כמין ברי' וזה נראה מגמ' דשאלו לרופאים והרופאים אמרו שממכה מפלת בריות הללו אך אם נימוחו וכו' בודאי ממקור באו שמפלת המכה אינו נימוח כן קבלה אצל הרופאים וחכמים סמכו על דבריהם דלא כאשר נסתפקו האחרונים בזה דהא מוכח מש"ס דפריך מי איכא כה"ג ומשני אין ממעשיותו הללו דרופאים אלמא דלא עלה בדעת החכמים שיתלה במכה רק דרופאים הגידו להם וסמכו עליהם ובזה א"ש מה דאם נימוחו טמאה וקשה ה"ל לתלות נהי שהחתיכ' שנימוחו המה דם מ"מ גם דם ממש תולין במכה וכאשר הוקשה כן הרא"ש ז"ל בתשו' [כלל ב' סי' י"ח] אך לפמ"ש א"ש דהנה לפ"ד הרשב"א ז"ל זה הוא הבדיקה אם לא נימוחו בא ממכה שהפילה דכן דרך המכה להפיל שערות הללו אבל אם נמחה דודאי מהמקור שהבריות או העפר הבא מהמכה לא ימח דזה עיקר הנסיון להרשב"א ז"ל וא"כ איך נתלה במכה אם נימוח הא אם הי' ממכה לא הי' נימוח וז"ב (וא"ל דלעולם בא ממכה שיצא דם ונתיבשה לאח"כ דכולי האי אין תולין רק שהי' גם מעיקרא יבש בחזקת שהוא עתה ורק משום שבא ממקור נמוח ואם הי' בא ממכה אינה נימוח שכן קבלו חז"ל או מקבלת הרופאים כנ"ל) אך כ"ז אם הי' כעין עפר אבל אם לא הי' מראיתו רק חתיכ' דמים ואז אפי' לא נימוח

טמא דבוודאי משום ס' הרגשה לא מטהר דהוי ודאי טומאה דרבנן וגם מן הצדדים אין תולין כנ"ל.

אך מהגאונים הב"י וש"י נראה דבכל ענין מתירין משום הרגשה ומשום שמא מהצדדין ומחזיקין דברי הט"ז ז"ל [בס"ס קצ"א] להחזיק ולתלות בדם הכליות ומטהרין אפי' טיפת דמים ובאמת קשה להכניס ראשינו במחלוקת דהח"ן ז"ל [בסי' ע"ג] אסר וכן כמה אחרונים וכ"נ מסוגי' פשטות הש"ס וח"ס מכריע דאם לא נימוח מטהר אפי' אין מראיתו כעין עפר דכדאי התו' וסיעתם לומר דגם בחתיכה אם לא נימוחו טהור בצירוף דברי הרופאים שאמרו שבא מכליות יעי"ש סי' קנ"ט וסי' (קע') קע"ו] ואם ס' נימוח אין בידי להקל אך זה נראה דלכ"ע צריך מקודם לשאול פי הרופא אם יאמר שהיא מכליות יש לצרף לסמוך להקל באם לא נימוחו ואם ירצה להקל גם בנימוחו תע"ב שלא לעגן בת ישראל אך כ"ז אחרי שאילת פי הרופא מעיר גדולה מומחה לזה העסק וגם צריך ליזהר שהפסק טהרה יהי' עכ"פ בדיקה קודם ההפסק ובדיקה שאחרי ביהש"מ היום הראשון דבעי ספירה לפנינו וכן האריך הס"ט וכן מבואר בש"י [סס"י ל"ו] בשם הגאון מהר"ג זצ"ל ולפי הנראה דכל הגאונים שבש"י הובאו הודו לדבריו הגם שהארכתי באיזה מקום באם יש חזקה אלימתא מוקמי' לאשה בחזקת טהרה ותולין אפי' בג' ימים הראשונים מ"מ כבר הקלנו בגוף הטהרה ותרי קולי לא מקלינן הגם שהח"ס ז"ל מיקל קצת מה שנראה לענ"ד כתבתי: סימן עד שוי"ר לידידי הרב המאה"ג החו"ב החסיד המפורסם כש"ת מו"ה אברהם ישכד אב"ד הידאלמאש יע"א במ' זיבנבירנן: שאלה אשה אחת שיש לה וסת כסדר רק שלא בשעת וסתה מצאת קרטין קטנים למאוד כמעט שאינן נראים ואחר הראי' היטב יראה שהמה קרטין אדומים ושחורים והאשה מרגשת תמיד כאב בבטנה ובדקו כמה מהם בציפורן ולא נתמעכו רק כולן א"א לבדוק כי רבים המה:

תשובה הנה כבר דשו בזה קמאי והרבו סברות למאוד בהשכל נפלא זה בונה וזה סותר ואלו ואלו דא"ח ואנן מה נעני להכריח לדינא ידעתי מך ערכי ומתירא אני פן ירוצה גלגלתי ודברי למה יחשב נגד בינתם וחכמתם הנקי' והקדושה אולם למען התיר אשה לבעלה עיינתי דרך מה שהיא כשרה וטהורה לכ"ע והנה זה החלי בעזר צורי וגואלי אמרי' בריש המפלת בש"ס (נדה כ"ב ע"א) וז"ל בעא מיני' ריב"ח מר"א דם יבש מהו כי יזוב זוב דמה א"ר עד דמידב דייב לי' לח אין יבש לא א"ד האי כי יזוב זוב דמה אורחא דמלתא ולעולם אפי' יבש נמי א"ל תניתוה דם הנדה ובשר המת מטמאין לחין ויבשים א"ל לח ונעשה יבש לא קא מבעי' לי כי קא מבעי' לי יבש מעיקרא הא נמי תניתוה המפלת כמין קליפה כמין שערות כמין עפר כמין יבחושין אדומים תטיל למים

אם נימוחו טמאה א"ה בלא נימוחו נמי א"ר כי לא נימוחו ברי' בפ"ע היא ומי איכא כה"ג אין והתני' אר"א ב"צ שני מעשים העלה אבא מטבעין ליבנה מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים וא"ל אשה זו מכה יש לה בתוך מעי' שממנה מפלת כמין קליפות תטיל למים אם נימוחו טמאה ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין שערות אדומות כו' וחכמים לרופאים וא"ל שומא יש לה בתוך מעי' שממנה מפלת כמין שערות אדומות תטיל למים אם נימוחו טמאה עכ"ל ובריש פ' דם הנדה (נ"ד ע"ב) במשנה וז"ל דם הנדה ובשר המת מטמאין יבשים ובגמ' מנה"מ אמר חזקי' דאמר קרא והדוה בנדתה מדוה כמותה מה היא מטמאה אף מדוה מטמאה אשכחן לח יבש מנלן אמר ר"י א"ק יהי' בהויתה יהא ואימא ה"מ בלח ונעשה יבש יבש מעיקרא מנלן ותו הא דתנן המפלת כמין קליפה כמין שערות כמין עפר כמין יבחושין אדומים תטיל למים אם נימוחו טמא מנלן יהי' ריבוי' הוא עכ"ל והנה בזה פליגי גדולי הראשונים דהראב"ד ז"ל [בס' בעה"נ] כתב דדוקא בצורת ברי' טהורה דאמרי' לאו דם הוא רק ברי' אבל באם אינו כצורת ברי' טמא אפי' לא נימוחו דילפינן מקרא בהווייתו יהא אפי' יבש מעיקרא טמא ורק בצורת ברי' דצורתן מוכחת עליהם דלאו דם הוא והרז"ה ז"ל חולק עליו וכ' וז"ל בהשגות ריש סי' ד' עוד כתב הרב הרואה דם יבש אעפ"י שלא נימוח טמאה נדה ואני אומר דא ודא אחת היא וראי' לדבר דאמרי' בפ' דם הנדה אימא הנ"מ לח ונעשה יבש יבש מעיקרא מנלן ותו הא דתנן המפלת כמין קליפות כמין שערות מכלן א"ק יהי' יהי' ריבויא היא אלמא אידי ואידי חד דינא אית להו ומחד דינא נפקא ואם לא נימוחו מנין היינו יודעים שהי' דם מעיקרא הלא זה היא המפלת כמין עפר אדום שאם לא נימוח אני אומר ברי' הוא דבר פשוט וברור הוא עכ"ל אלמא דס"ל דגם בדם יבש אם לא נימוח תלינן דברי' הוא ולאו דם וכ"כ בהדי' הרז"ה ז"ל דא ודא אחת היא אפי' בלא שום צורה אמרי' דברי' היא ובאממכה שבמקור והרא"ה ז"ל כ' יותר מפורש דכל שלא נימוח הוא ראי' שאינו דם כלל רק בחתיכה גדולה חיישי' שמא מחמת גודלו לא נימוח והרא"ש ז"ל כ' להדי' דגם אם לא נימוח טהורה סוף דבר דלדברי הרשב"א ז"ל וסייעתו צורת ברי' מוכיח שאינו כלל דם והרז"ה ז"ל וסייעתו ס"ל דכל שלא נימוח הוכחה שאינו דם רק ברי' והנה הקשו כולם דלמה שאלו לרופאים כיון שחז"ל לא סמכו עליהם דממכה הוא ורק בחנו אם נימוח הוי להו לבדוק גם בלא שאלת הרופאים ויש תרצו דתטיל למים אמרו הרופאים גופייהו אך לא יתכנו דבריהם בעיני יתר הגדולים כמבואר בתשו' ובס"ט קפ"ח גם הק' הרא"ש ז"ל [בתשו' כלל ב' סי' י"ח] דאם הגידו הרופאים שהוא מחמת מכה א"כ אפי' דם ממש הוי להיות טהור ומזה

הק' אהרשב"א שכ' שאם יש עמו דם טמא והלא כיון שלא נימוחו ראי' לדברי הרופאים שמכה יש להאשה וטהור אפי' דם ממש כיון שנתגלו מהקרטין שלאשה זו מכה יש לה עיין בס"ט קפ"ח בסופו [סס"ק הנ"ל].

והנה לדעתי השפילה נ"ל דזה דבר פשוט שדם אפי' יבש מעיקרו ואפי' לא נימוח טמא משום הילפותא דתהי' בהווייתה תהא וכמ"ש הרא"ה ז"ל וכאשר בא מעשה זה לפני החכמים והי' בדעתם לטמא אפי' לא נימוח דדם יבש טמא מגזה"כ ורק שהי' דבר זר בעיניהם שמדם יעשה צורות כאלה כמ"ש הרשב"א ז"ל במה"ב דדבר זרות הוא להיות מדם צורות כאלה ולזה שאלו לרופאים מה הוא זה והגידו הרופאים דזה אינו דם כלל רק מכה יש לה שמפלת צורות כאלה אבל אינו תולדות דם כלל וכמ"ש הרא"ש ז"ל ג"כ בפ' המפלת וחכמים ז"ל רצו לעמוד על המבחן בזה ואמרו תטיל למים אם נימוחו ודאי דם אבל אם לא נימוחו נהי דדם אפילו לא נימוח טמא מ"מ בזה יש לתלות שמחמת מכה הוא כדברי הרופאים ולכך נעשו צורות כאלה וזה הוא לשיטת הרשב"א ז"ל אך גם לשיטת הרז"ה צריך לומר דאם לא נימוח ודאי אינו דם לשיטתו וגם הוא בא מכח מכה דדרך הדם להיות נימוח ואם לא נימוח נהי דדם טמא מ"מ אפי' יבש מעיקרא תלינן במכה כי כבר גילו לנו הרופאים שיש לומר מכה באשה ומה שטמאה התורה אפי' יבש מעיקרא היינו בגווני דידעינן שאין לה מכה דודאי יש במציאות ויוכל להתברר ע"י רופאים שאינה ממכה רק דם ממש באופן זה טמאה תוה"ק מכח גזה"כ אבל דבר זר הוא זה בטבע המציאות להיות דם ממקור ולא יהי' נימוח ולכן קודם ששאלו חכמים לרופאים לא יכלו להתיר משום שלא נימוח כיון דמגזה"כ כל דם אפי' יבש מעיקרא טמא במאי הי' להם לתלות דהרי לא ידעו שיש כה"ג במציאות וכמו שהקש' ר"א מי איכא כה"ג ורק אחר שחידשו הרופאים שיש מכה באשה שמפלת כעין דבר קשה לא תולדת דם רק איזה עצם אחר מש"ה הכשירו חז"ל ותלו במכה אם לא נימוח דאם נימוח ודאי דם הוא אבל בלא נימוח אינו כלל תולדת דם כמ"ש הרא"ש והרז"ה והרשב"א ז"ל ומעתה לא קשה מה שהקשו דאפי' דם ממש הוי לן לטהר כיון שהגידו הרופאים שיש להם מכה ובפרט לאחר שנתברר כדבריהם שיש לה מכה א"כ אפי' ביש עם צורות כאלו דם ממש הו"ל לטהר ולתלות הדם במכה וזה ליתא כלל לפמ"ש דהרופאים הגידו דאשה זו מכה יש לה שממנה מפלת הצורות האלו א"כ חזינן דמכה זו אין טבעה להוציא דם רק ענינים אחרים שאינם עצמותם דם כלל וא"כ האיך נתלה במכה זו דם ממש הא אדרבא מכה זו מוציאה ענינים אחרים וא"כ אם נמצא דם ממש בודאי הדם בא ממקור מעורב בתוך הקרטין ובזה יסירו כל הקו' וגם בדברי מהר"מ ז"ל מלובלין בתשו' קי"א והקשה

עליו הח"צ בתשו' מ"ו ע"ש] י"ל דזה כוונתו סוף דבר נראה ברור דדברים כאלו בצורות עפר וחול טהור אם לא נימוח לכ"ע ולהרא"ש ז"ל וסייעתו אפי' בכל צורה שיהי' אם לא נימוח תלינן במכה וזה דעת הי"א בש"ע קפ"ח.

והנה אשה זו שאנו דנין עלי' שנבדקו איזה קרטין בציפורן ולא נימוחו הרי שע"כ יש לאשה זו מכה שמוציאה קרטין כאלו א"כ בודאי גם השאר שלא נבדקו אית לן למתלי במכה והו"ל לומר בסתמא גם אידך שלא נבדקו המה ממכה כזו ולא יומחו אך הרמ"א ז"ל כ' בשם תה"ד ז"ל בהג"ה דצריך לראות כולן שלא יומחו ולכאורה קשה למה לא סגי באם קצת לא נימוחו דאז ראינו בפירוש שהוא מכה נתלה גם השאר שלא נבדקו אך די"ל כיון דאפשר לבדוק צריך לבדוק כולם אבל באם א"א לבדוק כולם בודאי תולין גם השאר במכה כיון דכבר נתברר שאשה זו יש לה מכר ובפרט דבפירוש כ' הרא"ה להקשות וז"ל ותו ק' להההוא סברא דהא אמרת דכמין שערות וכמין עפר וכמין יבחושין דאפשר דהוי דם ואפשר דהוי ברי' וכשנימוחו הוברר הדבר דהוי דם ולהכי מצריכינן לה להטיל אותם במים אע"ג דהוי כעין צורות חוששין להם לדם ובעו בדיקה ואם נימוחו אמרי' דנתברר דדם הוא שנתייבש דמתרמי דהוי כעין הני צורות וכיון שכן כשלא נימוח אמאי מטהרת לי' ולא אמרת דם יבש הוא אע"ג דכעין צורות ותהא טמאה כיון דאפשר ניחוש להכי דהא אמרת דאפי' בלא נימוח אפשר דהוי דם וכ"ת רובא דהני צורות ברי' הן א"כ לא תבעי בדיקה דהא כל היכי דאיכא רובא לא בעי בדיקה אע"ג דאפשר עכ"ל ומתרץ המה"ב וז"ל ומה שהקש' ואמר דא"א כסברת המחבר שערות וקליפות כי לא נימוחו נמי אמאי טהורה כיון דאפשר דדם נקרש לעתים ונעשה כעין צורת אלו אפי' כי לא נימוחו נמי מס' נטמא קושי' זו הבל ורעות רוח לפי שדבר רחוק הוא שיעשה כעין צורות ברי' אלא שיש להסתפק בכך לפי שפעמים נעשה כן לפיכך צריך לבדוק בשרי' וכל ששרה ולא נימוחו בידוע דלאו דם הוא אלא ברי' דשרייתן מוציאן מידי ספיקתן עכ"ל אלמא דרוב בצורות כאלה היא דבר זר שיהי' דם רק כיון שאפשר עכ"פ להיות הצריכו בדיקה וסברתו לפענ"ד דבאמת הוי רובא דצורות כאלו אינם תולדת דם ורק הוי מיעוט המצוי מש"ה צריכה בדיקה וא"כ בודאי במיעוט המצוי דקיי"ל דלכתחילה צריך בדיקה אבל בדיעבד כשר כמו דקיי"ל בנאבדה הריאה א"כ ה"נ כאן דא"א לבדוק כולם בודאי טהורה היא ותלינן גם אותם שלא נבדקו במכה שבמעי' כיון שנתברר דיש לה מכה מחמת אותן שנבדקו ולא נימוחו ממילא גם הנך שלא נבדקו תלינן במכה כיון שא"א לבדקן וזה נלענ"ד ברור וא"ל דלמא ל"ד אותן קרטין לצורות עפר וכיוצא מ"מ כיון] דלי"א כשר בכל גווני אם לא נימוחו ואשה זו מרגשת גם כאב בבטנה גם יש לה וסת

וגם לא הרגישה בודאי יש לנו כמה ס' להכשיר אפי' אם אינם בצורות עפר מ"מ דעת הי"א להתיר והרי ס' א' דלמא הוא בצורת עפר ולפי ענין השאלה נראה דהיא כצורת עפר דק ואפי' אם אין עליהם צורה דלמא הלכה כי"א דבכל ענין שלא נימוח טהור וגם דלמא לא הרגישה כנראה דודאי לא הרגישה ורק ס' הרגשת עד מ"מ אינו רק ס' וגם יש לצרף סברת הפוס' דתלינן בכליות כיון דשינה מדם ראייתה תמיד ומרגשת כאב בודאי תלינן במכה ומה שזקני הח"ץ ז"ל [בתשו' מ"ו] חידש לומר דאדרבה מכח הכאב תלינן שנחלש כח המחזיק באם ויוצא הדם שקודם זמנו בלא נתבשל מ"מ בכה"ג שיש כמה ס' ובפנינו שיש שלא נימוחו אשר כמעט בחוש נראה שמכה יש לה ותלינן בכאב כליות שדרך כן עפ"י חכמת הרפואה ול"ש כאן רוב דמים מהמקור דאדרבא דמים כאלו לא שכיח במקור והרבה כתוב סברא כזו בשו"ת ש"י (סי' ל"ח] וגם כיון דהרוב אינו מבורר אין הולכין אחר הרוב רק אחר הקרוב והוא העליי' כמ"ש בש"ג ב"ב מביאו בס' ב"א ז"ל [בסי' מ"ח] לכן לפענ"ד דאשה זו מותרת ורק בשעת וסת דאז דרך למצוא דם ודאי צריכין למבדק בהפסקת טהרה שלא יהי' שום קרטין שלא נימוח ואולי תוכל עכ"פ לעשות בדיקה אחת בהפסק טהרה כדי שיהי' ספורים בפנינו ולאחר פעם הראשון לא תבדק כלל כמבואר בפוסקים רק בדיקה אחרונה וגם תוכל לקיים הבדיקה עפ"י בדיקה שמבואר ברמ"א ז"ל סי' קצ"א והנה מ"ש שצריך בדיקה תחילה וסוף הנה אם לא תהי' אפשר הבדיקה בסופו משום שתמצא ג"כ הקרטין אזי יש לנו על מי לסמוך הלא הרב מהר"ג ז"ל מובא בס"ט קצ"ו [סקט"ו] דמתיר בבדיקה ראשונה הגם דס"ט ז"ל פליג עליו מ"מ יש לה מקום לסמוך אם יסכימו הגדולים בזה אך ביותר י"ל דתבדוק ביום הז' ואם תמצא אותן הקרטין תתלה במכה דאין זה דם כלל ולפענ"ד דבהא לכ"ע תולה בתר ג' ימים כיון דאינו דם כלל ובדיקה לראות אולי ימוחו א"צ בדלא אפשר וכנ"ל בארוכה ומסתמא תלינן דאין זה דם בצורות כאילו דרובן הם שארי בריות כמ"ש תה"ב הנ"ל כן נ"ל אם יסכימו עמי והי' שלום:

סימן עה שאלה באשה שראתה כמין קרטין ובלא הרגשה ולא יוכלו לבדקן שא"א מתוך קטנם לבדקן אם מהני בדיקה המבואר בנב"י [מה"ק סי' מ"ג מ"ו] שימלא בעומק הרחם מוך בדוחק ותרחץ בח"ו ואח"כ תטול המוך מן הרחם אם יהי' נקי ואז נטהרנה ושאל השואל אם לסמוך ע"ז כיון שהח"ד חולק עליו: תשובה הנה הח"ד ז"ל [בסי' קצ"א סק"ח] חולק על הנב"י מב' טעמים א' הרמ"א ז"ל לא הכשיר בסי' קצ"א הבדיקה רק ביש לה כאב שנית דבגמ' אמרי' דמכוויץ כוויץ יעו"ש והרואה יראה דכל דבריו תמוהין דהא בשם מיירי שיהי' המוך מלוכלך אבל באם הוא נקי בודאי מאין הי' דם ואם הי' דם בודאי

הי' מלוכלך המוך ולכן בודאי בדיקה זו טובה מאוד וכ"כ בתה"א בהדי' דבדיקה זו טובה מאד מאד יעי"ש ומה שהרמ"א ז"ל לא סמך על הבדיקה בלא כאב הוא משום שהרמ"א איירי להתיר אחר ג"פ בלא בדיקה אבל ע"י בדיקה מותרת כמבואר בנב"י ז"ל ולכן דברי הח"ד ז"ל צ"ע מאד וכמה פעמים עשינו מעשה כדברי נב"י ז"ל ואך אולי הי' עוד סניפים וכעת אינניזוכר תוכן הענין אך נעשה מעשה כדברי הנב"י ז"ל עם עוד סניף ומכ"ש בנ"ד שמבואר בשב יעקב [סי' ל"ח] להתיר בקרטין כה"ג בלא שום בדיקה והח"ס הסכים ג"כ בכעין זה [ע"ש בסי' קנ"ט וקע"ו וצ"ע] עכ"פ בודאי מהני הבדיקה והנה לכאורה כיון שהי' בתוך ז' נקיים ולא צריך הרגשה שוב נגרע סברת הש"י ז"ל דהוי ס' שמא לא ארגשה הנה הח"ס [בסי' קע"ז] פליג ע"ז וס"ל דגם לסתירת נקיים בעי' הרגשה ולפענד"נ שיפה כתב הח"ס בזה ולכן בודאי מהני בדיקת הנב"י ז"ל והנה בפלפולו אין הפנאי גורם להאריך רק פרט אחד ראיתי דברי הב"מ שכ' דאסור ברואה מ"ת באיסורא ולכן רואה מ"ת לדבריו אסורה מדאו' וז"א במחכ"ת חדא דמתו' רש"י ור"ן בחי' נדה [דס"ו ע"א] גבי שצריך ג"פ כתבו בהדי' דלא הוי רק וסת יעוי"ש [בתו' ד"ה ונאמנת] והרשב"א ז"ל גופא כ' בת"ה הקצר בית ז שער שלישי וז"ל כל אשה בין שיש לה וסת קבוע בין שאין לה וסת קבוע אינה אסורה לבעלה ד"ת עד שתראה או עד שתרגיש שיצא הדם לביה"ח שנאמר דם יהי' זובה בבשרה חכמים עשו סייג לדבר ואסרוה כל אותה עונה שהיא לימודה לראות בה בין שיש לה וסת קבוע בין אין לה וסת קבוע עכ"ל ושם בתחילת שער הרביעי וז"ל ואכלול עם זה המשמש וראתה דם בשעת תשמיש מפני שזו סוף דינה בבדיקה אם יש לה מכה במקור אם לאו וכגון האשה שהיא עושה צרכי' ונמצא דם בספל שבכל אלו נכללין בכלל כתמים מפני שאפילו אתה בא לטמא אינו מן הודאי אלא מן הס' וכל שאסור מס' הרי הוא בכלל כתם דבר תורה אין האשה מטמאה משום נדה עד שתרגיש בבשרה שנא' דם יהי' זובה בבשרה עכ"ל הרי דרק מדרבנן אסורה כל אשה אם אינה רואה בהרגשה בין יש לה וסת ובין רואה מ"ת וגם מה שרצה מעכ"ת להכריח דמחמת הכנסת השפופרת וכו' אינה רואה יעוין בב"ח [בסי' קפ"ז סד"ה ומ"ש בכדי שתרד] וח"ד [סק"ג] פלפלו הרבה בזה ולפי דבריהם יש מקום לומר דהוא ע"י חולה שנתחדש לראות מ"ת והרבה סברות נאמרו בזה אך כל זה סברות הכרס גם מ"ש לחלק דלעולם אסורה (בין) מחמת וסת ומכ"מ כיון שנתחזקה לראות שוב מה"ת אורח ב"ב דאין חזקת האשה לנגד כיון שהוחזק לראות אתמה טובא א"כ יהי' כל וסת מדאו' ואי שיש לה חזקת טהרה הא יום הסמוך לוסתה היא בחזקת טמאה וכעין שאמרו בש"ס אם רוב ימי' טמאין א"ו דאין לנו רק חזקת האשה שהיא בחזקת טהורה ה"נ אשה זו בחזקת טהורה ומה שרגילה

לראות אינה מוציאה מחזקתה דהרי לא הוחזקה רק לאיש הזה וגם לזה האיש יש לה תקנה בבדיקה וא"כ האשה בחזקת טהורה רק ששכיח האורח לבוא בעת התשמיש בבעל זה לזה ל"ח כמו דלא חיישינן בכל וסת וזה פשוט.

עוד ראיתי שכתב דרמ"ת איירי בלא ארגשה כדברי הנ"ב סי' ל"ו ששוקד על דברי האחרונים ונשמט ממנו דברי הרז"ה ז"ל בהגהת בעה"נ שכתב דאיירי בהרגישה בדם יעי"ש גם מ"ש לענין טעות בעד וחידש סברות הנה בזה מלאו הסברות בש"י ובס"ט ואחרונים לאין שיעור ואין לנו לדינא רק מה שנראה בבירור עפ"י רוב ראשונים ז"ל ולפלפל לחדודי אין הפנאי מסכים ולדינא אשה זו מותרת בבדיקת הנב"י ז"ל ואם נפשך לומר דבשעת הוסת של תשמיש הוי כמו בוסת ממש שכ' הנוב"י דהוי דאו' א"כ א"צ להקדמת הב"מ ולהאריכות בדברי' אך באמת ז"א דזה הוא רוב שאינה רואה מ"ת כי כן רוב נשים אינם רמ"ת ולזה בודאי מותר מדאו' וכמ"ש הרשב"א ז"ל שאין שום אשה אסורה מדאו' בלתי ראי' והרגשה: סימן עו להרב המאה"ג כו' מו"ה מאיר קרא אבד"ק טאוסט יע"א : שאלה באשה אחת שראתה אחר שגמלה בנה ופירסה נדה וטבלה ולאחר התשמיש או בשעת תשמיש (כי לא זכרה היטב) הרגישה דבר זב מגופה ובדקה עצמה בסדין שתחתי' ובבוקר נמצא כמי שריית בשר מעורב מדם ומים והמתינה כראוי וטבלה ולאחר תשמיש הב' ג"כ אירע לה כזה ע"י הרגשת זיבת דבר לח ובדקה בבוקר וראתה כמי שרייה בשר והמתינה שוב כדין נדה המטהרת עצמה בזה"ז וטבלה ולאחר תשמיש שלישי ג"כ מצאה כזה בבוקר על הסדין ובאתה לשאול מה דינה והנה בראותה כי מעיין בדינה לאוסרה על בעלה אמרה שיש לתלות הראיות הללו בבעלה שכן דרכו לראות עם ש"ז דם מעורב כי כן ראתה כ"פ על סדינו בהציעה לו המטה נמצא לפעמים כזה כמי שריית בשר וראי' הראשונה שאחר תשמיש לפי חשבונה היא עונה בינונית ומקדם לידתה הי' לה וסת כדרך כל הנשים זת"ד השאלה:

תשובה הנה אין ס' שאשה תולה בבעלה אם מוחזק בעלה לצאת ממנו דם עם ש"ז כמו שמבואר בש"ע יו"ד סי' ק"ץ ס"כ וא"כ בנ"ד נמי תולה בבעלה וא"ל הא שווי' אנפשה חד"א במה שטמאה עצמה ולבשה בגדי נדות ז"א די"ל מחמת חומרא שלא רצתה להתבזות בפני ב"ד לשאול לא רצתה לתלות בבעלה והחמירה ע"ע ובפרט דבאמת במכה שא"מ דם דקיי"ל דצריכה נקיים ואינה בכלל רמ"ת כמבואר דעת הש"ך ז"ל [בסי' קפ"ז סקי"ט] ה"נ לא שויתי' חד"א רק לענין נקיים אבל לא להיות רמ"ת וז"ב דלא נתחזקה כלל עפ"י מעשי' לרואה מ"ת ולכן ודאי נאמנת דמבעלה הוא הדם אך כ"ז אם היתה אומרת שיודעת בבירור שמבעלה יוצא דם הי' לתלות בבעלה אך כיון שאינה יודעת רק

מה שמצאה בסדינו מקרה לילה מעורבת מדם מזה דנה בעצמה שהוא ש"ז עם דם שיצא מבעלה אך באמת זה לא הוי לגבי' רק כמו כתם ויכול לתלות באיזה דבר וגם אינו מטמא מדאו' אם לא הרגיש ש"ז יוצא מגופו מלבד מה שצריך ש"ז לצאת בהרגשה רק אפי' אם הי' טמא בלא הרגשה נמי כ"ז שאינו רואה בגופו לא הוי רק כתם כמו אשה אבל מה"ת לא תלינן שיצא ממנו דם עם ש"ז וא"כ האיך מצינו לתלות מה שהרגישה ומצאה דם שטמאה מה"ת האיך נתלה בדבר שאינו ברור לנו ובפי' מבואר בשו"ת מהרי"ט ז"ל [ח"ב סי' ל'] שהחזיק בבירור הבעל שיוצא ממנו דם ויעוין בס"ט [סס"י קפ"ז וסי' ק"ץ סקמ"ד] מה שמביא הש"י אבל בנ"ד כ"ע מודים שאין תולין בבעל במה שלא הוחזק בפנינו רק ע"י מציאת כתם ולכן לפענ"ד בודאי אין לתלות בבעל אך מה שאמרה שהיא בעונה של ל' יום אם וסתה הי' לראות מקודם למ"ד כגון לכ"ז או לכ"ח ועתה לא ראתה עד הע"ב בודאי תולין דאורח בזמנו בא ואינו מ"ת ויכולה לנסות עוד הפעם אך צריכה בדיקה תיכף באותו יום כדי לברר הדבר כיון שכבר אתרע וגם הוי כמו וסת שאינה קבוע וצריכה לפרוש ליל טבילה כמבואר בש"ע [סי' קפ"ז ס"י] אך לתלות בבעלה א"א כיון שלא מוחזק הבעל בזה בבירור ולנסות בודאי אינו נכון ומה שפלפל מעכ"ת בחכמה הנה קיצר מאוד וקצת דבריו יבוארו מתוך מ"ש ומה שרצה מעכ"ת לומר דתלינן שמעיקרא הי' הדם ע"ד שמבואר בס"ט [סי' קפ"ו סק"ד וקפ"ז ס"ק ב'] אתפלא מאוד מה ראה לומר כן הלא הרגישה ובדקה וראתה והוי רואה מ"ת והאיך מס' נימא שהי' הדם מקודם לתלות בו לקולא הא חזינן שראתה מ"ת כיון שהרגישה ואפי' אם היתה טמאה מקודם במה נוציאנה משום רמ"ת ובשלמא אם לא הרגישה ורק מחמת שאמרי' טעתה וסברה שהרגשת עד או שמש שפיר י"ל דלמא מעיקרא הוי ובשעת תשמיש לא ראתה כלל אבל היכי שידעינן שהרגישה ובדקה ומצאה דם במה נתלה ההרגשה הזאת ובודאי שאין לתלות מ"ת הרגשת דבר לח ואפי' נימא שגם זה יוכל להיות ולתלות שטעתה אם הי' ההרגשת זיבת דבר לח מגופה בשעת תשמיש מ"מ כולי האי לא תלינן לומר שהרגשת דבר לח לא הי' ראי' ורק הדם הי' מקודם בזה בלא הרגשה בזה לא תלינן וגם בלא"ה צריך להבין דלמה נאסר באם ראתה מ"ת נימא דאין התשמיש גורם רק שממילא ראתה שלא בעונתה א"ו כיון שהוחזק' ג"פ אמרי' דהוחזקה שהתשמיש גורם לא שנשתנה וסתה וא"כ מה לנו בזה שי"ל דמעיקרא אתי הא כיון שנתחזקה ג"פ בפנינו לא תלינן בדבר שא"מ ותולין בדבר שמצוי עכ"פ יותר לראות מחמת חימוד וכיוצא הגם שאין מצוי לראות מ"ת מ"מ מצוי יותר מלומר שג"פ נזדמנה שראתה מקודם בלא הרגשה ובכל פעם טעתה ב"ת וסברה שהיא הרגשת זיבת דבר לח כנ"ל והי' שלום:

סימן עז להרב המאה"ג החסיד וי"א בש"ק כו' מו"ה יעקב נח אבד"ק בלאזוב יע"א ולהבד"צ: הנה זה פשוט כיון דיש להאשה הזאת מכה דהמילדת אמרה שראתה במשמוש היד או בראיית העינים ממש שיש לה בא"מ מכה שבשרה נתבקע והעור ניטל ומשם יוצא דם במשמוש היד וגם כואב לה שם בהנחת יד על מקום זה בהתחככות שמה א"כ בודאי נאמנת ע"ז המילדת לא מבעי' אם היא ישראלת דנאמנת כמ"ש [בסי' קצ"ו ס"ח] בסומא שבודקת ע"י פיקחת אלמא דאשה נאמנת ע"ז אך אפי' ערלית אם אומרת כאן יש מכה והוא דבר שיכול להתברר תיכף ע"י מילדת אחרת או רופא וכמעט הוא גלוי זה ויכול לדעת זאת כל אשה חכמת לב ובדבר שעתיד לגלות תיכף נאמן אפי' עכו"ם כמבואר במ"ב לענין קפילא ולענין בכור וכן מבואר בארוכה בתש' ב"ח ז"ל לענין עגונה אם אמר העכו"ם במקום זה נקבר יעו"ש וא"כ כיון דנאמנת המילדת שוב בודאי תולין במכה ולכן א"צ טבילה כלל ורק מ"מ עתה הואיל והחזיקה עצמה לטמאה ראוי שתחמיר עלי' ותעשה ז' נקיים ע"י שתעשה בדיקה ראשונה ובהפסק טהרה ע"ד שביארו בנ"ב וביתר האחרונים שתרחץ א"מ היטב ואח"כ הבדוק בנחת ותזהר שלא תגע בא"מ שכואב לה שהדם יוצא משם וכן תעשה בבדיקה אחרונה ושארי ימים א"צ בדיקה כלל ורק אם לפעמים תרגיש תבדק עצמה ע"ד הנ"ל זה דעתי ורומכ"ת יעיין היטב עם הב"ד ואם תסכימו לדברי תטהרו אותה ולפענ"ד אין זה צריך לפנים רק מחמת שלא בפני' לא רציתי להורות לה ומסרתי הדבר לכ"ת וב"ד והי' שלום.

תרכ"ג: סימן עח שלום לכבוד ידידי הרב המאה"ג כו' מו"ה שמואל חיים נ"י דיין בק' ראדאוויטץ באקאווינע יע"א: שאלה באשה שראתה פ"א מחמת תשמיש שנמצא על עד שלו ופעם ב' שמשה ולא בדקה עצמה ולא ראתה ובפעם הג' ראתה מ"ת בליל טבילה וכן בפעם הד' והורה לה הרב שתפרוש מבעלה והיא טבלה וראתה אחר הטבילה בלא תשמיש מה דינה של אשה זו: תשובה הנה הח"ד ז"ל כתב בסי' קפ"ד ס"ק י' וז"ל נסתפקתי אם עברו עלי' ג"פ יום הוסת ולא הרגישה אם נעקר הוסת בכך וכן אם באמצע הג"פ לא בדקה עצמה ביום הוסת ואח"כ בדקה עצמה ביום הוסת הד' וראתה אם מצטרפין אם נימא דהוי כהפסיקה בין הג"פ כיון שלא בדקה בינתיים דהא סומכין על מה שלא הרגישה להתירה לבעלה ה"נ יש לסמוך לענין עקירת הוסת או לא ונראה דלא נעקר ולא נתקלקל הוסת דהנה בגוף הדין הא דטהורה בלא בדיקה יש לעיין כיון דחייבו חז"ל בדיקה בשעת וסתה ולא סמכו אבירור דהרגשה וחשו לדלמא ראתה בלא הרגשה ונפל לארץ ואם עברה ולא בדקה עצמה מותרת בלא בדיקה אמאי הא מכ"ש יש לחוש לשמא ראתה ועדיין יש דם ולזה נראה כו' ואף דקיי"ל דמותרת לבעלה נראה הטעם כיון

דהוי תרי דרבנן דוסתות מדרבנן ואפי' אם ראתה בלא הרגשה ג"כ אינה טמאה אלא מדרבנן וגם כדי שלא לקלקל חזקת טהרה דידה ל"א שראתה כבר ומתירין אותה לבעלה אבל לענין עקירת וקלקול וסת ודאי דלא נעקר וסתה משום דלא ארגשה כו' עכ"ל הח"ד ז"ל והנה במחכ"ת דבריו בזה לא יובנו כלל מה שהקשה דלמה לא יצריכו בדיקה אחר הוסת לדיעה קמייתא בש"ע שפסק דאם עברה הוסת מותרת בלא בדיקה ותירוצו הוא דברי הר"ן בשבועות על הרי"ף והרמב"ם ז"ל שהמה דיעה הראשונה שבש"ע סי' קפ"ד הנ"ל גם מה שמסופק אם לעקירת וסת צריך דוקא בדיקה אתמה על גאון הדור כמוהו איך נשמט ממנו דברי הראב"ד בבעל הנפש ודברי הרמב"ן ודברי הרשב"א ז"ל בארוך ובקצר שכולם פה אחד דלעקירת וסת קבוע צריך בדיקה ומביאם ב"י ז"ל בספרו הארוך בב"י (סי' קפ"ט בדין היתה רגילה לראות ביום כ' ושינתה ליום למ"ד ע"ש בטוב"י) וגם בקצרה בש"ע סי' קפ"ט [ס"ד] ולא נוכל לגזור שנשמט ממנו דמר אז כל דברי הראשונים ז"ל ואולי כוונתו לשיטה ודיעה הראשונה שחולקת על הר"א והרמב"ן והרשב"א ז"ל דלדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל אפי' בוסת קבוע מותרת בלא בדיקה משא"כ להראב"ד וסייעתו ולכן מסופק הח"ד לדברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל מה דינו לענין עקירת וסת והנה מה שכ' שם עוד דלענין טהרת אשה הוי תרי דרבנן דוסת הוא דרבנן וראי' בלא הרגשה הוי נמי דרבנן משא"כ אם לא בדקה לענין עקירת וסת זה אינו מובן כלל דאם לא ארגשה אתרע חזקת הוסת דכל דם חזקה שבא בהרגשה מסתמא לא ראתה ואפי' אם ראתה דם מה"ת א"צ לחוש לזה שלא בהרגשה והוי כנעקר וסת של הרגשה ווסתות גופא דרבנן ומה שחשו לזה למ"ד וסתות דאור' דאינו רק ס' אחד דלמא טעתה בהרגשה אבל לענין עקירת וסתות הוי שפיר ס' דרבנן דלמא נעקר הוסת דגם וסת גופא לדידן דרבנן וגם מ"ש דאוקמינן אשה בחזקת היתר אבל לא לענין וסת וזה דבר שאינו דע"כ לא מחלקי האחרונים דהחילוק בין האשה לבין חששות וסת מטעם דהוי כמו שמא ימות וכנ"ל כמבואר בנ"ב [מה"ק סי' נ"ה] דמש"ה מחויב להפריש מה"ת דלא מהני חזק' לאשה דחיישי' שמא תראה בזמן הוסת אפי' מה"ת כיון דליכא חזקת טהרת האשה לנגדה דהוי כשמא ימות כמבואר בספרי התשו' אך כ"ז אם לא נעקר עדיין הוסת שפיר י"ל חילוק הנ"ל אך אם האשה מותרת מחמת חזקתה ואמרי' שלא ראתה ולהכי מותרת לבעלה בלא בדיקה שוב כשהגיע זמן הוסת למה תחוש הלא כבר אינה רגילה לראות בזה"ז שהרי נעקר והתרת אשה לבעלה בלא טבילה והאיך תחוש עתה לומר שרגילה הא התרת אותה באומרת בהחלט שלא ראתה יהי' מחמת חזקה או משום טעם עכ"פ לא נתחזקה לראות בזה"ז כמו שהחזקת עד עתה בהיתר לבעלה והוי כמ"ש רש"י ז"ל על רבותיו ז"ל

אתמול אכלנו מחלבה ועתה נאסור ולכן לדבריו ז"ל בכאן אין שום הבנה ובאמת לפ"ד להרמב"ם והרמב"ן א"צ בדיקה אפי' לעקירת הוסת והמעיין בב"י ז"ל שכ' (כ"פ שכיון שכבר בררנו שצריך בדיקה) (שם היא ממה שנתבאר בסי' קפ"ד דאסורה עד שתבדוק ע"ש] והיינו שיטת הראב"ד וסייעתו ומשמע מזה דבאמת לשי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל אפי' אם לא ראתה נעקר הוסת אך כ"ז באשה שיש לה וסת קבוע אבל בוסת שאינו קבוע מבואר בראב"ד ורמב"ן ורשב"א וש"ע שנעקר בלא בדיקה וא"כ בנ"ד שנעקר הוסת שלא נתחזק אפי' בלא בדיקה וז"ב ואין לומר להחמיר משום ששמשה אח"כ דלמא סברה שהוא הרגשת שמש דז"א דכבר הסכימו רוב האחרונים והס"ט ז"ל בסי' קפ"ג ובס' ק"צ בכ"מ] הסכים עמהם דגם בשמשה לא אמרי' דטעה רק ביש דם וליכא למיתלי וכן באמת נראה מדברי הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל שאפילו לא בדקה נעקר וסת שאינו קבוע אם לא ראתה כל היום ואפי' בלא בדיקה וזה [דוחק לומר] (אף) שלא הי' לה הרגשת מ"ר בכל היום א"ו דלא חיישי' לזה עכ"פ בוסת שאינו קבוע וא"כ תבנא לדינא שנעקר הוסת של פ"א וצריך (פ"ב) [ג"פ] מחדש ולע"ע מותרת לבעלה ועוד נלענ"ד דגם לשי' הראב"ד וסייעתו דס"ל דוסת קבוע אינו נעקר רק ע"י בדיקה דמהני בדיקה אפי' לאח"כ כמו שמותרת לבעלה אפי' עברה כמה בלא בדיקה (אם בדקה עצמה אח"כ כ"מ בסי' קפ"ד] עוד יש בכאן סברא לטהרה דהא חזי' לבסוף בליל טבילה בלא תשמיש והנה בנב"י מה"ת כתב דהי' מקום להקל באשה שראתה ג"פ אחר התשמיש לשמש בליל שני' מטבילה משום דלמא הטבילה גרם ולא תשמיש ולכן ראוי להיות מותר בליל שני' מטבילה ואי דספ' הוי דלמא התשמיש גורם הא שוב הוי ס' דלמא מהצדדין ורק מה שמבואר לאיסור בזה הוא משום דאם תאמר כן תהי' מותרת בליל טבילה אם לא תראה בפעם הד' מחמת הס"ס דלמא לא הטבילה גרמה רק התשמיש ומהתשמיש והלאה תהא מותרת בלא טבילה שנתרפאה וכיון שהס"ס סותרין מחמרינן ואין סומכין אס"ס בכה"ג כמבואר בתשו' יעו"ש את"ד נב"י במה"ת [סי' צ"ב] והנה בנ"ד דאפי' אם תתרפא באם תשמש שלא בליל טבילה תהא אסורה בליל טבילה דעכ"פ נתחזקה לראות ד"פ בליל טבילה ולא נעקר בפ"א וא"ל דיתלה בהתשמיש דהא חזינן דראתה בליל טבילה בלא תשמיש ולא הוי עכ"פ ס"ס שוה ודו"ק.

אחר כתבי זאת נתתי אל לבי דאין מקום כלל להחמיר בלא ראתה בלא בדיקה וא"צ פלפול כלל דהא ידעינן קו' הגמ' ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל ג' ומשני דאין כל כחות שוות הרי דכל כמה דלא הוחזק לא מחזקינן לה ברואה מ"ת ולהוציאה מידי רוב נשים ה"נ נהי דלא בדקה כל כמה דלא בדקה בביאה ג' ולידע בבירור שיש דם לא

יצאה כלל מרוב נשים ואין לה לחוש כלל מחמת ב"פ הראשונים דאמרי' אין כל כחות שוות: וע"ד שאלת העגל ראוי להטריף כל הכלים כיון שידעינן בודאי שאינו בן ח' ימים ואם כי עפי"ד גדולי האחרונים מבואר כן ובפרט שלא יפרוץ הדבר ח"ו ויהי' להתיר בעיני ההמון לכן ראוי להחמיר לכל השיטות והנה פלפולו הנחמד ראיתי אך ידוע הדבר שבענינים כאלו רבו הסברות זה אוסר וזה מתיר אם כי אלו ואלו דא"ח אך אין מקום שוב לפלפל בזה ולהוכיח דעל כל קושי' יש תירוץ כמבואר למשכיל ולכן אין לנו רק מה שרבו ונמנו האחרונים ואם לחדודי אין כעת הזמן אתי בזה כי טרוד אני מאוד בכמה דבר מצוה ותורה וה' יזכנו עוד לפלפל לחדודי כימי קדם דברי ידידו דבש"ת ט' אדר ראשון תרכ"ד: הק' חיים האלברשטאם: סימן עט להרב הה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם בש"ק מו"ה יחיאל נ"י אבד"ק פרוסטיק יע"א: שאלה באשה אחת שעד הנה הי' לה וסת קבוע וזה לא כביר שנתהוה לה מקרה שבפעם ו' או ז' לתשמישה אחר טבילתה רמ"ת ומרגשת בשעתה ששופעת דם ממקורה ולאחר מכאן שינתה שבפעם ה' אחר טבילתה רמ"ת אך תיכף אחר טבילתה איזה ימים היא כשארי נשים אינה רואת כלל מ"ת ורק בפעם ה' או ו' אחר טבילתה איתרע לה כן ובשעת וסת הקבוע לה רואית כדרכה מעולם גם יש לה שבר ומרגשת קצת כאב ע"כ השאלה:

תשובה הנה לא מצינו בש"ס ופוסקים לחוש לרואה מ"ת רק בשלשה פעמים רצופים אך באם לא ראתה רצופין אין לחוש לראייתה וכ"מ בהדי' ברש"ך ח"א סי' ס"א ובמהרי"ו דלא חיישי' לראיית מקוטעין ואם לחוש להטבילה שגרמה לראי' זה כמו בראתה ליל שני לטבילתה שמבואר בהג"מ ובאחרונים שחוששת שטבילה גרמה מ"מ לחוש כולי האי חמשה ימים גרמה המים לראיית מ"ת זה דבר זר והח"ד [סי' קפ"ז סקט"ו] כתבג"כ שהוא דבר זר בכעין זה וגם אפי' אם נימא כן די בהרחיקה מתשמיש פעם ה' לטבילתה או פעם הוא"ו היינו פעם שרגילה לראות אחר הטבילה ולא יותר כמבואר גבי ליל שני כהנ"ל בהג"מ והנה השו"ת אמונת שמואל והט"ז [שם סקט"ו] והנה"כ [שם] החמירו לומר דאפי' הי' תשמיש היתר בנתיים אם אין במה לתלות אסורה לשמש ולא ידעתי למה הלא מצינו מה"ת אין לחוש אפי' לוסת ואפי' מ"ד וסת דאו' אבל בלא קביעות וסת אין לחוש אפי' באשה שאין לה כלל וסת לראי' מ"מ קיי"ל דמותרת ולמה לא נחוש שמא תראה בשעת תשמיש אלמא לא החמירו כלל רק בוסת אבל לא לאוסרה לעולם רק בראתה ג"פ נקבע לה וסת ומ"ש בישועת יעקב משם בשמים ראש דלאו מטעם וסת אסורה לאו מר ברי' דרבינא חתים עלה שהוא מהרא"ש ז"ל דידוע דמתשובה זו אין מביאין ראי' והמעיין בכל הראשונים יראה דמטעם וסת אסורה וכ"נ מתשו' ר"י שבשעד"י שמביאו ברמ"א

[שם ס"י] והעתיקו הנה"כ וכ"נ ממהרי"א ובתשו' הרשב"א ז"ל, והנה אם אין וסת קבוע ושמשה בהיתר ביני לביני בודאי ל"ח לאוסרה ולא ידעתי טעם לאוסרה דהרי רוב נשים שאינם רואות מ"ת ונהי שזו יצאה מהרוב מ"מ לא ידענא למה נחמיר לומר שהוא מחמת תשמיש נגד רוב נשים דלמא חזי' בלא"ה לא מ"ת והרי ראינו שכ"פ שימשה ולא ראתה א"כ דלמא ראי' זו במקרה והרי היא כאשה שאין לה וסת אבל למה נחמיר עלי' לאסור לבעלה ובפרט שלפענ"ד שייכא חזקת היתר לבעלה והרי עד עתה היתה בחזקת היתר ומס' אתה בא להוציאה דקיי"ל דאסור להחזיקה תחת רשותו וביחוד בודאי לכ"ע אסורה ואיך תוציאה מס' רואת מ"ת למקוטעים נגד רוב נשים ונגד חזקת היתר והנה הנ"ב האריך הרבה בחזקת היתר בכמה תשובו' ותמיהני למה לא יהני חזקת היתר לבעלה שלא לאוסרה ביחוד עכ"פ ועפי"ז יובנו מאוד דברי הב"י ז"ל שכ' (דרק) דלהקל אמרינן לא כל האצבעות שוות ומש"ה מותר בבדיקת השפופרת אפי' לראשון לתוס' ז"ל והנ"ב [מה"ק סי' מ"ג] כ' שזה דוחק וגם הקשה למה מהני בדיקת פ"א לעקור וסת ועיין בח"ד וס"ט קפ"ז ולפמ"ש א"ש דהנה לכאורה למה נאסרה לעולם הא יש לה חזקת היתר ורוב נשים אין רואות מ"ת ונהי דאתרע שמה חזקה כיון דליכא ביאת היתר בנתיים ולכן אפי' הוא מן הצדדים מ"מ יצאה מן רוב נשים וכמ"ש הת"ש לענין רוב בהמות כשירות דאיתרע הרוב מ"מ בצירוף חזקת היתר דלא לאוסרה לבעלה הוי חדא במקום תרתי וכמבואר בריש נדה דודאי מוקמי' בחזקת היתר אך כיון דשם איתחזקה בביאת איסור מ"ת בלא ביאת היתר ביניהם רק די"ל שמא מצדדים בא זה לא מהני כיון דהאשה צריכה לספור ז' נקיים דלענין לטהר הדם האשה בלא נקיים אין כאן חזקת היתר לאשה אפי' לבעלה דכן דרך כל הנשים שאסורין בראייתן לבעליהם וא"כ כיון דצריכים לטמא ולהצריך ז' נקיים שוב ממילא נתחזקה גם לוסת לבעלה ולא תלינן בצדדים ולכן נתחזקה בוסת רואה מ"ת דהא לא הי' ביאת היתר בנתיים והוי וסת אולם בפעם אחד נעקר ממנה דהנה מבואר בט"ז (פ"ג) [פ"ד סקי"ז בשם המהרש"ל] דאם החזקה לא מחמת עצמה לא מיקרי חזקה בג' זימני והנה ברואה מ"ת דאדרבה לאוסרה לבעלה ה"ל לומר שהוא מצדדים מחמת חזקת היתר ומחמת רוב כנ"ל ורק מחמת שהוצרכו לטמא ולהצריך ז' נקיים אסרנו גם לבעלה עכ"פ לא מיקרי נתחזקה בגופה הריעותא דאדרבה בחזקה דגופה הי' לן לטהרה ולכן נעקר בפ"א דהרי לא נתחזקה גופה ובשלמא בוסת דעלמא נתחזקה גופא למקרה הזה אבל לאוסרה לבעלה נגד חזקה זה יש חזקת היתר ורוב נשים שאינם רמ"ת ולכן נעקר בפ"א כן נ"ל ומש"ה שפיר כ' הב"י באם נתרפאה די בפ"א דמאי נימא דלמא אין כל אצבעות שוות וא"כ תיאסר לעולם לכל ישראל ובאמת לא איתרע חזקת היתר שלה

לכל ישראל דאדרבא י"ל דהוא מן הצדדים או מחמת מקרה דרוב נשים אינם רואות מ"ת ולא נאסרה רק מכח חומרא בודאי אם י"ל דנתרפאת תלינן לקולא וז"ב בעיני.
עכ"פ בנ"ד שיש ביאות היתר ביניהם בודאי לא מצינו שום איסור בהראשונים ואדרבא איפכא כ' הרש"ך ומהרי"ו ז"ל להתיר וכבר הסכימו כן הס"ט ותפארת ישראל. אך לכאורה יש להחמיר כיון דהרגישה שנפתח מקורה הרי היא ממלאה ונופצת דנראה מדברי הרמב"ן ז"ל בחי' דלא מהני בדיקה אך בע"כ זה ליתא דהרי חזינן ששמשה כ"פ בהיתר ש"מ שאינה ממלאה ונופצת וגם כי לא ראיתי חילוק זה בשום מקום לומר דאם הרגישה בודאי בא מהמקור ואסורה להנשא א"ו דז"א דאמרי' דלמא הרגש שמש וגם כי סברא זו דממלאה ונופצת אינה ברורה דהרמב"ן ז"ל גופא כ' ואינו מחוור והר"ן ז"ל כ' בהדי' איפכא דגם שממלא ונופצת מהני בדיקה ונעלם זה מהחוו"ד ז"ל (סי' קפ"ז סק"ג] כי לא נדפס בימיו חי' הר"ן ולכן נלענ"ד אשה זו מותרת ולכל היותר שנחמיר לה שלא תבעל בפעם הה' או הוא"ו לטבילה ובפרט דיש לה לתלות בשבירה ובכאב ובכזה התיר בתשו' א"ש ובפרט שיש לה וסת ודי בזה לכל הפוסקים להתיר אך מה אני ובפרט לתשות כחי ואני עוסק ברפואות ולכן אם מעכ"ת יסכים עמי וגם הרב הגאון מזמיגראד יתירה מעכ"ת אך עדיין י"ל כיון שזה יודעת בודאי שבא מן המקור ולא מן הצדדים וזאת יכולת לידע כמבואר ברמ"א ז"ל [סי' קפ"ז ס"ה] וא"כ אינו רק ס' אחד אם התשמיש גורם או במקרה ראתה ומס' הו"ל להחמיר אם אינה יודעת שמכתה מוציאה דם וכ"מ בנ"ב ז"ל בחילוקים שעשה על הרמ"א ז"ל אך כיון שנתחזקה בביאת היתר דלא נתחזקה לרואה מ"ת יש לסמוך אפי' אם אינה יודעת שהשבירה והכאב מוציאים דם וכמבואר ברמ"א גבי יולדת [בס"י] וכן התיר כה"ג באמונת שמואל ולכן נ"ל להתיר אם יסכימו עמי הגדולים הנ"ל וז"ל ס' תשו' א"ש הנ"ל סי' א' אף אנו נצרף ונאמר דיש לסמוך על קצת נשים פקחות שהגידו שלפעמים מחמת ארס דם וסת כשהוא זב מקלקל הצדדים ונעשה מהזוהמא ארס ומכח זה נצרר הדם זהו סיבה שרוא' אח"כ מחמת תשמיש הראשון שלאחר הטבילה דכיון דנתרכך ונתלחלח המכה והשחין שבצדדים ואח"כ יוצא מראית דם מהצדדים וזו היא סיבה חזקה וטובה יותר מכל הרופאים אלו שרוצים לתלות עסקיהם בחולי א"כ נאמר מאחר דהיתה ביאת היתר ביניהם נתלה כמו בלידות ונתלה במכה שבצדדים וכ"ש כשנצרף סברת המרדכי לזה שהתיר אפי' בג"פ רצופים באשה שיש לה וסת ודעת ר"ח שהובא בהג"ה ש"ד הנ"ל ולהתיר אפי' בלא בדיקה ואם באנו לחוש לסברת הט"ז יש לה לדחות זמן התשמיש ראשון בליל שני שאחר טבילתה הואיל ויצא מפיו אף (כי] דבריו אינם נכונים לפמ"ש לעיל אכן אם לב האשה והבעל נוקפים

בזה מאיסור כרת תבדוק עצמה ע"י שפופרת קודם תשמיש בליל טבילתה ואם תמצא בראשו תהי' אסורה לו ולכל העולם ואם לא תמצא מותרת לו ולעולם ואפילו לא תמצא גם על הצדדים כמבואר בפוסקים כו' עכ"ל התשו' אמונת שמואל הנ"ל:

סימן פ להרב המופלג מו"ה מענדל זילבר נ"י מו"צ בק' קאלימייא יע"א: מה שהק' כ"ת על הס"ט [בסי' ק"צ ססקצ"ג] שכתב להתיר בכתם שנמצא בדבר שאינו מק"ט ונושא על דבר המק"ט מכח טומאת משא ומסופק בכ"ח והשיג עליו מעכ"ת דלא אשכחינן טומאת משא רק באדם כמבואר בהדי' בספרי וגם הרמב"ם ז"ל פסק כן בספרו [פ"א מהט"מ ה"ט] וגם הר"ש ז"ל מביא הספרי הנ"ל להלכה הנה אמת יהגה חכו דהוא דבר פשוט שאין מטמא במשא רק אדם ומאוד אתפלא מה שמסופק הס"ט גבי כ"ח הא בהדי' מבואר בש"ס (נדה ד"ס ע"ב] שאפי' בכ"ח טהור דלא גזרי' משום אוירו אך זה קשה לי הלא כ"ח מטמא מאחוריו ממשקה גבי נדה כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ז מהאה"ט ה"ג ופי"ג מכלים ה"ד] וא"כ בכ"ח הוי להיות כתם טמא אך באמת י"ל כיון דהר"ן בחי' ז"ל (לנדה דנ"ח ב' ד"ה מודה שמואל] כתב דמחמת שדבר שנמצא עליו הכתם טמא גזרו גם על האשה ונ"ל דטעמו דלגבי אשה הו"ל להיות טהור משום ס"ס כמבואר באחרונים ס' ממנה ס' שבא שלא בהרגשה ורק דבר שנמצא עליו הכתם מק"ט וטמא עכ"פ טומאת ערב אפי' בלא הרגשה וא"כ ליכא בהדבר הנמצא הדם רק ס' אחד אם ממנה מהמקור וס' דאור' לחומרא מש"ה גזרו על האשה דא"ל גבי אשה ס"ס ס' לא הרגישה ס' מעלמא כיון דכבר החמרנו לומר שמן האשה הוא א"כ אין כאן רק ס' הרגישה והוי כמו נמצא ס' בדאו' ונתגלגל אח"כ לדרבנן דל"א ס"ס ומש"ה גזרו גם על האשה אפי' נמצא על כ"ח שמטמא מאחריו במשקה להר"מ ז"ל [הנ"ל] מ"מ הוי רק טומאה דרבנן וספקא גבי כ"ח לקולא וטהור הוא ומש"ה גם האשה טהורה הנ"ל: סימן פא שאלה אשה שאלה לרב העיר על כתם וטימא לה ואח"כ שאלה לחכם שבמק"א וטיהר מה דינה: תשובה באמת בכאן ל"ש הך שקלא וטריא דמס' נדה (כ' ע"ב) וז"ל הגמ' ת"ש דילתא אייתי דמא לגבי דרבב"ח כו' עד אנמרי' סמיך.

דאנן אין מורין רק מה שאינו דומה כלל לאודם ולכן גם נשים פקחות רואות דם בזה"ז וכן בכל זמן וכמבואר בש"ע ואחרונים וא"כ אין בזה הוראה כלל ואם נסתפק הדבר אזלי' ב"ר ב"א אך לפי מה דהוכיח זקני הח"ץ ז"ל [בסי' מ"ו] דאזלינן בתר יציאת הדם לחוץ ואפי' אם נתאדם לאחר ראי'הראשונה שראינו שהיתה כשירה דתלינן דמחמת שינוי אויר והכלי שהונח שם נתאדם א"כ מכ"ש לחומרא בהיתה אדומה ואח"כ נתלבנה תלינן דמחמת איזה סיבה נתלבנה ומאויר הגם שהשב"י ח"ב סי' ע"ד] חולק עליו בקולא זו

אבל לחומרא גם השב"י ז"ל מודה להחמיר והס"ט [בסי' קפ"ח סק"ב] יראה שמסכים להח"ץ ז"ל ולכן האשה צריכה ז' נקיים וטבילה.

אח"ז מצאתי בהגה ממו"ח הגאון ז"ל בש"ע יו"ד [סי' הנ"ל] דהדבר ספק ומס' החמיר הב"ח ע"י הרגשה אלמא דגם הב"ח מודה דיוכל להיות שנשתנה רק בהרגשה מחמירין א"כ יכולין לתרץ דברי שני חכמים בודאי לא תלינן בהכחשה רק בשינוי אויר כמו שני עדים המכחישין זא"ז ומתרצינן דבריהם וז"ב ולכן צריכה האשה טבילה והי' שלום.

ד' שבט תר"ל: סימן פב לחתן בני הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם בש"ק מו"ה פנחס פרענקיל נ"י אבד"ק בוקאווסק יע"א: מבואר באחרונים [בסי' קפ"ז ס"י] דבכל ענין תולין במכה אם (לא) הי' בנתיים ביאת היתר לענין רואה מ"ת א"כ בודאי לענין קרבן פטור בפרט שאין הוא רק כתם אך באמת לענין תשובה חמור ספק מודאי כדאי' בתר"י [ריש ברכות] דעל ס' אדם עושה אמתלאות שלא עבר ואינו שב בנפש ורוח נמוכה ולכן אשם תלוי ביוקר יותר מחטאת ולכן צריך תשובה ביותר ואחותו ששיקרה חייבת קנס הרבה מאוד: ומה שכתבת להיתר ליתן תינוק ישראל לבית עכו"ם תמה עליך מי התיר הריטב"א [ע' בריטב"א לע"ז דכ"ו ע"א סד"ה לענין] רק שכ' יש נוהגין אבל לא כתב לנהוג כן ומה צריך לזו לדברי הריטב"א ז"ל הרי ידוע שכן נוהגין באותן מדינות סמוך לספרד אך באמת בעוה"ר כמה מכשולות בא ע"י כידוע ובפרט בזה"ז שקל בעיני הכומרים להמירו בלי ידיעת ישראל ולכך יזהר מאוד מלהתיר כזה וכן אני נוהג לאסור באזהרות יתירות: ומ"ש בענין ברכה על תפילין של ר"ת הנה קבלה ביד כל החסידים מלובלין מרבינו בעהמ"ח דברי אמת שא"ל לברך עוד הפעם אולם אני אמרתי לחלק.

שמי שדרכו להניח ב' זוגות א"צ לברך שנית שהרי דעתו הי' להניח שתיהן אבל מי שאינו מניח בשום פעם שתי זוגות הוי נמלך וצריך לברך וזה פשוט: סימן פג להרב כו' דק' קיטוב יע"א: בנידון הקרטין שספק אם נימוחו וגם נמצאים על המוך לאחר הבדיקה של הנב"י [מה"ק סי' מ"ג מ"ו] הנה ידוע לכל שיש להתיר ע"י ס"ס אם נימוח ואת"ל שנימוח שמא לא הי' בהרגשה דהרגשה בא מזיבת הליחה לבינה אך ידוע כי הרבה חולקים ובפרט ס' דנימוק הוי ס' חסרון ידיעה דבילדותי בדקתי כמה פעמים ברוק וכן שמעתי מכמה רבנים קשישי שהיו בודקין ולכן לא מיקרי זה ס' שא"י להתברר לכל העולם ומ"ש בהרבה תשו' ובפרט בתשו' הב"ח ז"ל דהוא דבר שא"א לבוא מן המקור קרטין קטנים ועכ"פ הוי שא"מ מ"מ גם זה דם ממכה באין ידוע לה שום מכה אינו מצוי ביותר ולא תלינן בה ולכן לא אוכל לומר דבר להתיר וה' הטוב ישלח לה רפואה שלימה והי' שלום: סימן פד רב שלום להרב המאה"ג כו' מו"ה יחיאל נ"י בק' פאדטארק במדינת

וואלאחייא יע"א: שאלה בדין חבית הנקבע בקרקע למקוה ונעשה נקב ואח"כ נסתם: מכתבו הגיעני זה כביר ולא רציתי להשיב כי כך קבלתי מרבותי נ"נ כי בדבר הנוגע לדינא אין מקום לפלפל בדברים שאינם לצורך הדין רק בתורת פלפול ובפרט כי דבר זה לברר על מכונו לא יספיקו כמה יריעות אך עתה שבא מכתבו דמר ומבקש רק להודיע הדין בקצרה ותשובה על קושייתו שהקש' לא אמנע מלהודיע אשר מבואר בספרים מה שהקש' לשי' הר"ש פ"ד דמקוואות מ"ה] והרא"ש בה"מ סי' ח' המובאים בש"ע ר"א ס"ז מ'] דאינם מצריכים בנין הא מטמא משום מדרס כבר מבואר דבר זה בספר ח"ס חיו"ד סי' ר"ו וז"ל הנה עיניו הבדולחים לנוכח יביטו העתק תשובתי שכתבתי אמנם בחבית הקבוע בקרקע ונבנה שם אע"ג דהתם חבית עגול והכא תיבה וגיגית ולדעת פר"מ כיון שעשוי למושב הרוחצים במרחץ הו"ל כלי למדרס לענ"ד כיון שניקב כדינו טרם שנקבע בקרקע תו לא חזי למרחץ דהרי מים יוצאים ולא חזי תו למדרס ומה שסיתמים אותו אחר שנקבע בקרקע הו"ל קבעו ולבסוף חקקו ככל הדברים והתנאים שכתבתי בתשו' המעותקות עכ"ל, אך באמת משום טעמא דראוי לטומאת מדרס זה ל"ק בלא"ה דל"ש זה בכלי שניקב כמבואר בב"י סי' (קצ"ט) [ע' ברמב"ם ספכ"ד מכלים וברע"ש והרע"ב רפ"ד ממס' ידים ודו"ק] וגם גזירת מרחצאות ל"ש כיון דהוא מנקבה לטהרה אך ביותר קשה לי הא לשי' הרא"ש ז"ל עדיין הכלי טמא דאינו רק נקב קצת דאינו טהור מטומאתו ובפרט כלי שמיוחד לאוכלין ואעפי"כ הכשירו הר"ש והרא"ש ז"ל בניקב קצת דהם לא בעו נקב המטהרו ורק הרמב"ם ז"ל ס"ל כן [בפ"ו ממקוואות ה"ד] לפי' הכ"מ [שם] וקשה למה מהני הא עדיין הווייתו ע"י דבר המק"ט וגם אינו דומיא דמעין דכל איסור שאסור מה"ת לטבול בכלי הוא משום שאינו דומה למעין דהכלי מפסיק וה"נ נהי שיש נקב כמלא מחט מ"מ כלי הוא ומפסיק בין הקרקע למים וגם כיון ששם כלי עלה המים שבתוכם טמאים משום דכ' וכל משקה וגו' וא"כ איך יטהרו כמ"ש המרדכי ז"ל בשבועות בריש ה"מ] וכבר בעזהי"ת העליתי בזה באיזה מקום כמה דברים נכונים לפענ"ד אך מפני האריכות להעתיקן אקצר ואומר דבאמת כבר נתלבטו בזה גדולי האחרונים בספר משבית מלחמות שהוא קונטרס מקובץ מתשו' מגדולי אחרונים בעל מ"ע והג"ת והסד"ש ושם מבואר זה בארוכה וטעמא דשם דהוי כאלו הוא בארץ ממש כיון שסופו להשפך כיון שיש בו נקב והאריך הרבה ואני לא נתיישבתי בדבריו.

ואמרתי לתרץ לענ"ד כיון דעכ"פ במקום הנקב הוי מקוה מה"ת לטבול בו מחט עכ"פ א"כ שוב הוי כגיסטרא שבמקוה שמבואר במשנה [פ"ו דמקוואות מ"ו] נהי שהגיסטרא מטמא כמבואר שם במשנה הנ"ל] מ"מ בטלה מימי' אגב מקוה כשירה מה"ת והארכתי

שם הרבה בהשגת הראב"ד ז"ל [פ"ו דמקוואות ה"ד] ובפי' הרא"ש ז"ל במשנה דגיסטרא [ע' בד"ח לה"מ אות ל"ז ל"ח] אך שורש כ"ד דאין בקו' זו כדאי לדחות גדולי הראשונים הר"ש והרא"ש ז"ל והש"ע מביאו לדינא [בס"מ] ואוי לנו מעלבונה של תורה שבדור עני כזה ידחו דברי הראשונים והש"ע בשביל קושי' כללו של דבר דברי הר"ש והרא"ש תורה הוא.

אך גם עלינו לחוש לדברי הרמב"ם ז"ל ולקבוע [כמבואר בס"ז] אך סגי בקבועה כ"ד לא כמו שעלה על דעת מעכ"ת שצריך איזה בנין דזה לא הוא דבהדי' מבואר ברמב"ם ובב"י המביאו דסגי שלא יהי' נראה ככלי וכשיורי כלי יעוין בדבריו [בר"ם ר"א סד"ה צריך] א"כ בודאי סגי בבנין כל דהו וכן מבואר באחרונים רק שיהי' נקבע יפה ולכן אם ניקבה כמוציא רמון או כטפח כפי שמבואר בתניא סוף ה"נ בדיני תיקוני מקוה] ובשו"ת (מ"א) [אמרי אש סי' ע"ט] דאז יצאנו ידי נקב וגם נקבע דיצאנו דעת הרמב"ם ז"ל אז אפי' אם נסתם אח"כ כשר ומה שהק' בס' ח"ס [בסי' קצ"ח אי"ג ור"ה ור"ו] כיון דנעשה ע"ד לקבוע בקרקע ל"מ אם נסתם יעו"ש כבר הארכנו בזה במק"א אך בנ"ד שיש עוד נקב פתוח בודאי כשר והברזא אינו עושה כלי כיון שנפתח וכן פסקו להלכה הב"א [סי' נ"ג] והח"ס ז"ל קלסי' ועשה מעשה כדבריו יעו"ש סי' ר"ו] וכן נראה שהסכים בדיעבד עכ"פ (המ"א) [האמרי אש] ולכן בודאי כשר לכ"ע דלהנ"ב ז"ל [מה"ת סי' קמ"ב] מהני הנקב שנסתם ולהחתם סופר ז"ל (סי' קצ"ח וסי' ר"ו] מהני הברזא הנפתחת ולגבב כל החומרות לומר בזה קיי"ל כהנ"ב דהברזא הוי כלי והסתימה ל"מ כיון שעשה ע"ד קרקע זה ודאי נאמר על המחמיר כסיל בחושך הולך אך למען גודל חומרת קדושת ישראל התלוי בטהרה זו כמבואר (בתא"ה) [בבד"ה] בהקדמה אם יוכל לעשות ולנקוב גיגית שלא נעשה מתחילה לקרקע ויעשה שני נקבים כטפח והאחד יסתום והשני יהי' בברזא פתוח בעת הטבילה ואז יצא ידי כל ומה שכתבתי לסתום באבן הוא מפני שהגאון בנ"ב [סי' הנ"ל] הביא ראי' מאותה משנה שהביא מעכ"ת והביא הוא ראי' להיפך דלא מועיל שום סתימה בכלי זולת בזפת אבל זולת בזפת אפי' שנסתם באיזה דבר הרי הוא כפתוח אך הגאון בב"א [בסי' הנ"ל] השיג עליו מכמה מקומות וגם באמת בזבחים ושבת ע"ש בב"א הנ"ל] משמע שם בתו' דמהני סתימה בכלים אפי' שלא בזפת והעלה הב"א דעיקר תלוי' מה שנראה שיהא סתימה יפה ולכן עלה ע"ד דבאבן בנקב של עץ אם לא יהדקנו אינו כלל סתימה הגם שבב"א כתב דלא מהני אבן רק צרורות בעיני הי' נראה דאבן אינו סתימה יותר מצרורות וסיד אך עתה שראיתי שגם מעכ"ת אינו נוחה בעיניו לסתום באבן

אמרתי בטלה דעתי כי באמת מי אנכי אפי' להחמיר נגד האריהאי הב"א זלל"ה ולכן יסתום הנקב בצרורות וסיד כמבואר בב"א ז"ל.

אך מ"ש עוד דהנקב עשוי להכניס באמת בכה"ג מסתבר דחשיב כפתח וכמ"ש מעכ"ת ויעוין בח"ס [אולי כיוון לסי' ר"ו בד"ה ובנידון שלפנינו ע"ש] שכ' ג"כ סברא זו ואנכי לא ידעתי מזה וכן כתבתי לו אז כי אינני מבין בציור שבנייר היטב וכתבתי לו רק הדין ודמיתי שהנקב הוא כמו במדינתינו שהנקב הוא רק להשקה ולכן נכון שיעשה בדרך שהמים יכנסו למקוה זולת הנקב הזה ונקל לעשותו והי' שלום ב' צו ח"י אדר שני תרי"ט פה צאנז: סימן פה להרב וכו' מו"ה שמעון שאטין אבד"ק פאטיק יע"א: שאלה במקוה שנחסר לפעמים משיעור מקוה ויש שם יורה גדולה שמחמין בו חמין להטיל למקוה ויוצא מתוכו קנה אשר דרך בו יורדים המים בקילוח באויר ונופלים לתוך המקוה בלא המשכה בקרקע כלל אם מועיל בדרך זה להשלים השיעור: תשובה הנה בקראי שוממתי לראות איך יצא דבר זה מפי חכם להכשיר ג' לוגין שאובין שנפלו בכלי אם נפלו באויר שהוא נגד כל המשניות דמקואות יעוין בר"ש פ"ב משנה ג' קרוב לסופו וז"ל ותדע דקתני בסיפא וכו' ובמשנה ד' פ"ד ברמב"ם ובר"ש ז"ל ובפ"ב משנה ז' ובפ"ג משנה ג' והנה יאמין לי כ"ת כי אמרתי אולי איזה כוונה נעלמת בדבריו ונתתי לכמה לומדים וכולם לא ירדו לדעת למה הכשיר ג' לוגין שאובין נגד כל המשניות והביאם הרמב"ם ז"ל והש"ע ובתשו' רשב"ץ שמביא מעכ"ת מבואר בהדי' לפסול וגם מה שתירץ על המשניות דג' לוגין שלא יקשה על הר"ש ז"ל וסייעתו המצריכים דוקא המשכה (בכלי) הט"ז בסי' (נ"ה ר"א סקס"ט] מתרץ בטוב כוונת הר"ש ז"ל יעו"ש אך באמת בר"ש ז"ל גופא הטעם משום שבטל ברוב וגם המשכה אך אין זה נ"מ לענין הלכתא דכלי ודאי פוסל בג' לוגין אפי' שנפל כמו המערה מקנקנים שפוסק ר"י שלא יערה וכן סיגוס צריך שלא יעלה מהמקוה וכן כלי צריך שלא יעלה כי שמא יפלו למקוה ויפסלו אפילו היא חיבור ע"י ניצוק כי כן כל הטעם של שאובין דגזרו חז"ל אטו יטבלו בכלי ומה"ת באמת בטל ברוב רק חז"ל גזרו אטו כלי רק כשהשאובים הם בקרקע אעפ"י שלא נמשכו שיעור [המשכה] בטלי ברוב אבל מהכלי ודאי לא הוי המשכה ולכן ודאי שפיר פסולה המקוה ובאמת יש מקום לומר דע"י סילון הוי המשכה דהסילון לאו כלי הוא כלל והוי שפיר המשכה לרוב הפוסקים אך לא מטעם ניצוק ח"ו רק דזה גופא הוי המשכה ויעוין בב"י ובר"ש גבי המעלה קנקנים (פ"ב דמקוואות מ"ז] אך לא קיי"ל כהנך פוסקים רק בעינן המשכה ע"ג קרקע וכן נוהגין בכל תפוצות ישראל ולכן האשה שטבלה במקוה כזה צריכה טבילה מחדש: א' ר"ח תמוז תריט"ל פ"ק צאנז.

[עי' לקמן עוד מזה]: סימן פו לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפו' כש"ת מו"ה משה יעקב נ"י ראבד"ק אושפצין יע"א: כבר השיבותי לו ועתה כי הגעתני מכתבו שהמקוה זוחל והוא ממי נוטפין וגם שאובין ורק שמחובר למעין לא ידעתי האיך יכשיר מקוה כזו הלא לרוב הפוסקים הוא פסול היינו לדעת הר"ש (פ"א דמקוואות מ"ז ופ"ה מ"ג] וסייעתו אין מעין מטהר כלל לשאובים לטבול בו בזוחלין וגם המעין אינו מטהר רק במקומו בזוחלין ולא קשה (מגל) [נ' דצ"ל מג' מקוואות ע' מהרי"ק שורש קנ"ו] כמבואר במהרי"ק ז"ל ובעניותי גם אני אמרתי כמה אופנים ליישב ובוודאי בשביל קושי' שלנו לא נדחה דברי הר"ש ז"ל והב"ח כ' [בר"ם ר"א סד"ה וטבילה בנהרות] שצ"ע להלכה למעשה יעוין בדבריו וגם הר"ן ז"ל [בפ' במה אשה] אינו מטהר בזוחלין רק במקום שהי' בתחילתו וכן פסק המהרי"ק [הנ"ל] והש"ך ז"ל [בסקי"א] ואפי' הרמב"ם ז"ל (שהב"ח) [אולי צ"ל הר"ן] פי' דעתו להכשיר בכל ענין עכ"פ בעי שריבה במקום עיקר המעין לכמה פוסקים אך אפי' אם נימא דדעת הרמב"ם להכשיר בכל ענין יחיד הוא בזה ורק הט"ז ס"ל ג"כ שמעין מטהר בכל ענין כידוע דבריו ב"מ ובריש ה"מ מ"מ אין לסמוך עליהם נגד כל הראשונים ואחרונים החולקים באיסור חמור כזה וגם דבאמת הוי קטפרס ומ"ש מעכ"ת לא ידעתי הלא בהדי' מבואר דבר זה בכמה פוסקים דזה הוי או ניצוק או קטפרס ויעוין בש"ג בשאלה אשר שם וגם דהארכתי לבאר דמעין גם קטפרס חיבור להר"מ ז"ל [ע' בד"ח ה"מ דין נ"ז] אך לא למעשה ולכן לפ"ד מקוה זו פסולה מד"ת אך אעפי"כ אינני אומר קבלו דעתי רק מבוקשי שימחול להציע הדבר לפני איזה מגדולים אמתים המובהקים כי אני שפני המצב ודל יודע מיעוט ערכי אך אעפי"כ לא יכולתי עצור במילין לפני הדר"ג והוא יבחר ולהציע הדבר לפני אחד מהגדולים וה' הטוב ינחני בדרך אמת ולא נכשל ח"ו והי' שלום וברכה כנפש ידידו דש"ת וחפי בהרמת קרנו יום ב' חיי תרכ"א פה צאנז:

סימן פז להרב וכו' מו"ה יעקב נ"י בק' גידערשטעטין במדינת דייטשלאנד: שאלה ע"ד מרא דאתרן אשר עליו מוטל ולהשגיח בכל תקנות הקהל וזה איזה ימים שמדדנו המקוה בקהילתינו ונמצא חסר ותחת מ"ד אלף אצבעות ועוד איננו מחזיק כ"א ל"ג אלפים וזה משך י"ד שנים שטובלין בו הנשים והנה לא היתה אצלו שגגת תלמוד עולה זדון כי לא נעלם הי' ממנו שיעור מקוה אך בשעת המדידה נחלפה לו אמת הסוחרים הקטנה באמת הבנין הגדולה ובאשר שהוא איש כשר תם וישר יר"ש וסור מרע הנה לבו נוקפו על תקלה זאת שיצא מת"י וההוא גברא בההיא פחדא יתיב ואולי ח"ו בחטא הרבים הוא נתפס והקולר תלוי בצוארו ונפשו מרה לו מאוד ועוד שגם אשתו טבלה במקוה זו וע"כ

אוותה נפשו לקבל תשובה ולתקן את אשר עוות ככל אשר יושת עליו: מכתבו הגיעני ואשר נכשלו באיסור נדה כמה שנים ע"י הוראה בטעות הנה לכאורה לפי מה דאית' בפסחים (ע"ב ב') וז"ל ור' יוחנן אמר אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור כו' עד יבמתו בזיז מינה אשתו לא בזיז מינה עכ"ל וא"כ בכאן נמי בני העיר שעשו עפ"י הוראת החכם מה הי' להם לעשות והוי כמו ביבמה דהי' יכול לשואלה אם טהורה היא ורק משום דבזיז מינה אמרי' דפטור לפי שאינו יכול לשואלה מש"ה הוי כמו אינם דפטור מכ"ש כאן שעשו עפ"י הוראת חכם מה הי' להם לבני העיר לעשות ולשאול הא התירו להם המקוה כן הי' נראה לכאורה אולם באמת אין הטעם שם משום אונס כלל והא ראי' דקיי"ל [הוריות ד"ג] דיחיד שעשה עפ"י הוראת ב"ד חייב בקרבן וכן פסק הרמב"ם ז"ל [פי"ג משגגות] וגם יותר מזה פסקינן ביבמות צ"ב א'] דדבר טעות מיקרי הוראה ואפי' רובם שעשו עפ"י ב"ד חייבים בקרבן כמ"ש הרמב"ם ז"ל בשגגות פ"ה ופי"ד] וכ"כ הלח"מ שם בהדי' יעו"ש [בפ"ה] וא"כ דע"כ חייבין הכא בקרבן ואין להקשות באמת מדוע יתחייבו בעשו עפ"י ב"ד הא אונסין נינהו ז"א דהתורה חייבה קרבן בכ"מ יהי' שוגג באיזה אופן שיהי' ואפי' תינוק שנשבה לבין העכו"ם ולא ידע שיש שבת בעולם חייב דבכל גוונא חייבה התורה שוגג וכ"מ בהדי' בתוס' פסחים ע"ג א' ד"ה שחטו] דאין זה אונס רק שגגה והא דפטור ביבמה משום דבזיז אין הטעם משום אונס ורק משום דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה ורק הגמ' [שם בפסחים] מקשה מנלן לר"י הא דלמא מאן דפוטר גבי טעה בדבר מצוה הוא משום דזמנו בהול לזה קאמר הטעם דבזיז הוי כמו זמנו בהול כמ"ש הלח"מ [בפ"ב משגגות ה"ח] אבל באם לא עשה מצוה חייב אפי' אם זמנו בהול כמבואר בסוגי' שם האמת דהרמב"ם ז"ל (שם] גבי תינוקות א' למול בע"ש פוטר אפי' לא עשה מצוה אם הוא טרוד ונראה מדבריו דאם טרוד בזמנו בהול אפי' בלא עשה מצוה פטור אך עכ"ז כתבו שם דה"מ אם עדיין לפניו התינוק שזמנו למולו בשבת דאז שייך טרוד אבל [אם] אין כאן שום דיחוי לשבת רק טעה ומל של ערב שבת בשבת חייב וא"כ כיון שלא הותרה לו נדה מעולם לכ"ע מחייב בקרבן.

והנה הלח"מ חידש בהל' שגגות [ה"ח מפ' הנ"ל] לומר דגם באשתו נדה שייך עשה מצוה אך שזה דבר זר מאוד ורש"י כ' בהדי' בפסחים שם] דאפי' יבמה אין מצוה בשעת וסת מכ"ש באשתו נדה ודאי אין סרך מצוה ולכן ודאי חייבין ובהדי' כתב הרמב"ם ז"ל בהל' שגגות [פי"ד ה"ג] א"א שהלך בעלה למדה"י והתירה הב"ד עפ"י שני עדים או ע"א חייב הבעל השני בחטאת הגם שהי' אונס ומה להם לעשות הב"ד התירו וגם טרוד במצוה לישא אשה שהיא מצוה דאו' דסתמא כ' הרמב"ם ז"ל דחייב הבעל בקרבן אפי' לא קיים

הבעל פ"ו דהוי מצוה דאו' מ"מ חייב בחטאת אפי' עשה עפ"י ב"ד שאין כאן סרך מצוה כלל ובאמת הי' מקום לחלק דהתם אין המצוה עליו דוקא באשה זו אבל בנדה י"ל דהוי עשה מצוה וטרוד בד"מ דמוטל המצוה על האשה לטהר עצמה לבעלה מ"מ המעיין יראה דכה"ג חייב בקרבן והנה באמת חייבים קרבנות על כל פעם שנטמא וראתה דנהי דעל כל ביאה לא מחויבים דהוי בהעלם אחד ואינו חייב רק אחת כמבואר ברמב"ם ז"ל הל' שגגות אך כ' שם בפ"ה וז"ל הבא על הנדה בשגגה וטהרה מנדתה וטבלה וחזרה וראתה נדה ובא עלי' בפעם שנית באותו שגגה עצמה חייב על כל פעם ופעם אעפ"י שהוא בהעלם אחדוהוא גוף אחד שזמן נדות זה חוץ מזמן נדות השנית והרי הם כשתי נשים נדות עכ"ל הרי דעכ"פ מחייב שתים וא"כ בוודאי חייבות על כל פעם שראתה וטבלה בטעות והנה בודאי נעלם מבני העיר כ"פ הי' הראיות וכמה קרבנות חייבים ומבואר במג"א הל' שבת [ס"ס של"ד] שיעור הדמים מה שצריך להפריש בעד כל קרבן וגם התעניתים על המכשול ירבו מאוד עפ"י תיקון תשובה להרוקח והאר"י ז"ל ועיין בנב"י מה"ק [א"ח סי' ל"ה] בענין זה אך שהדור חלוש לכן לדעתי שיפרש להם כ"ת חטאם וכל אחד יפריש מעות לפי עשרו לצדקה וגם יתענו בה"ב ונכפר להם כי שגגה הוא ואל יקל הדבר בעיניהם מחמת שמא הי' מעין כי ידוע דברי תר"י ז"ל (ריש ברכות) שס' עבירה חמורה מעבירה ודאית יעו"ש שמביא דברי הש"ס יעו"ש ולכן על הס' צריך תשובה וכפרה יותר וה' הטוב יסלח להם והי' שלום:

ה' ט"ו אייר תרכ"א פ"ק צאנז: סימן פח כבוד ידידי הרב הגאון הגדול נ"י ע"ה פ"ה מופ"ה המפורסם מו"ה חיים אלעזר אבד"ק קאליש יע"א: שאלה פה בעירנו נמצא נשים הרבה שלא טבלו והבטיחו לקבל עליהם הדת באופן שיעשה להם מקוה זכה ונקיי' ונחוץ לעשות מקוה כזו **($ציור בספר$)** פי' שהמקוה יהי' חפור בעומק בארץ עד שיהי' שמה מים הרבה ואח"כ יתכסה המקוה זו בנסרים היטב מדובק מאוד עד שלא הי' אפשר לעלות המים למעלה אך באמצע יעמוד עץ חלל כתבנית הנ"ל ולמעלה שוה לארץ יעשה מקוה העליונה אשר עליונו של עץ החלל יכנס לתוכו וגם המקוה העליונה יהי' תחתיתו מדובק מאוד בנסרים עד שלא יהי' באפשרי לזוב מים מתוכו ואח"כ ישפך להמקוה העליונה מים והמים שממקוה העליונה הנשפכים ירדו למקוה התחתונה דרך עץ החלל וכן יעמדו תמיד מחובר המים העליונים להתחתונים דרך עץ החלל שהוא הרבה יותר משפופרת הנוד והמים במקוה העליונה יעמדו תמיד ולא יאבדו רק יהיו מונחים על המים שבמקוה התחתונה דרך עץ החלל ולא יאבדו מחמת שהמקוה התחתונה מסוגרת

בכסוי היטב ובמקוה יהי' סילון להמשיך המים ממנה מתחת לארץ עד מקום נחל ששמה יצאו המים לחוץ ואח"כ לסתום העליון:

תשובה תנן במשנה ח' פרק ח' דטהרות וז"ל עריבה שהיא קטפרס והבצק מלמעלן ומשקה טופח מלמטן כו' ובמשנה ט' מקל שהיא מליאה משקין טמאין כיון שהשיקו למקוה טהורה דברי ר' יהושיע וחכמים אומרים עד שיטבול את כולה הנצוק והקטפרס או משקה טופח אינם חיבור לא לטומאה ולא לטהרה והאשבורן חיבור לטומאה ולטהרה עכ"ל ומובא משנה זו במס' גיטין (ט"ז ע"א) וז"ל הש"ס וכי איכא משקה טופח מאי הוה והתנן הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה ל"צ דאיכא טופח להטפיח הא נמי תנינא טופח להטפיח חיבור דלמא לענין מקואות ור"י הוא דתנן מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו בזא"ז ראשון טהור והשני טמא ר"י אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור עכ"ל ויש בזה כמה שיטות א' שי' רש"י ז"ל שפי' שם בגיטין וז"ל בד"ה אינו חיבור כו' וכן לטהרה לענין מקואות שני מקואות שאין בא' מהם מ' סאה וניצוק וקטפרס ומשקה טופח מחברן אינו חיבור עכ"ל והיינו כדי לתרץ מה דק' דהכא מוקי הש"ס מתני' כר"י וק' הלא ר"י ס"ל בחגיגה קטפרס חיבור וז"ל הש"ס חגיגה (י"ט ע"א) אמר עולא בעי מיני' מר"י לר"י מהו להטביל מחטין וצנורות בראשו של ראשון גוד אחית אי"ל לר"י אבל גוד אסיק ל"ל א"ד גוד אסיק נמי אי"ל א"ל תניתוה ג' גממיות בנחל העליונה התחתונה והאמצעית העליונה ותחתונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של ארבעים סאה וחרדלית של גשמים עוברת ביניהם ר"א מאיר הי' אומר מטביל בעליונה והתני' ר"א מאיר הי' אומר מטביל בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה א"ל אי תני' תני' עכ"ל להכי מפרש רש"י ז"ל דהכא איירי בשני מקואות חסירים אין קטפרס חיבור אבל ביש מקוה א' של מ' סאה שלימים מצטרף להחסר בגוד אחית לר"י ובע"א (ע"ב ע"א) וז"ל תנן התם הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה ופרש"י שם וז"ל ולא לטהרה גממית שאין בה מ' סאה וניצוק או קטפרס או משקה טופח מחבר לגממית זו מקוה שלם אינו חיבור והטובל בגממית לא עלתה לו טבילה עכ"ל אלמא דגם במקוה שלם ג"כ ל"א קטפרס חיבור וק' על ר"י דחגיגה וצ"ל דאיירי לענין לומר גוד אסיק מיירי הברייתא דאינו חיבור דגוד אסיק ל"ל לר"י כך כתב הרשב"א ז"ל מובא בתשו' הריב"ש רצ"ב אך ר"ת ז"ל בגיטין (ט"ז ע"א) ד"ה הניצוק כ' וז"ל שם ואומר ר"ת דהכא מיירי דוקא בשתי גממיות שבזו עשרים ובזו עשרים דליכא מקוה שלם באחת בפ"ע דלא הוי חיבור ואין מטבילין אפי' בתחתונה אבל התם דאיכא באמצעית מקוה

שלם לכ"ע מטבילין בתחתונה ובעליונה פליגי ודוקא נקיט אמצעית אבל שתי גממיות שאין בשום אחת מקוה שלם לכ"ע אין מטבילין אף בתחתונה עכ"ל נמצא דלשיטה זו במקואות לר"י ס"ל גוד אחית ולא גוד אסיק אבל רבנן דפליגי בברייתא אר"י ס"ל דגם גוד אחית ל"א במקואות אולם הר"ש ז"ל בפירושו לטהרות בפ"ח משנה ט' כ' וז"ל ונראה דאין ראי' כלל מההוא דגיטין דתיקום מתני' כר"י דהתם אברייתא דקתני טופח להטפיח חיבור קאי ולא אמתני' דניצוק וקטפרס דמתני' לא קתני טופח להטפיח חיבור ובהדי מתניא מתני' דהכא לענין השקה וע"כ מדקאמר התם דלמא לענין מקואות ור"י הוא משמע דס"ד מעיקרא דלא מתניא לענין מקואות והיינו משום דמתני' דניצוק וקטפרס ומשקה טופח מתניא לענין השקה ס"ד דעלה מתניא ההוא דטופח להטפיח חיבור ומסיק דלא עלה מתניא לענין מקואות ור"י היא אבל רבנן פליגי וסברי דלענין מקוה אין טופח להטפיח חיבור ואלבייהו מבעי' לן אי הוי חיבור לענין ידים וה"ה דמבעי' לן במתני' דהשקה דקתני משקה טופח אינו חיבור אי טופח דוקא או אפי' להטפיח דידים מדמינן להשקה עכ"ל אלמא דדינא דניצוק וקטפרס דאינו חיבור לענין השקה אתמר ולכאורה י"ל דבמקואות אמרי' קטפרס חיבור ומה שפליגי רבנן שם אר"י גבי גממיות שאין טובלין בהם הוא משום דזוחלין אינם מחברין אבל אם היו עומדים או שהי' מעין שמטהר בזוחלין גם קטפרס חיבור וכאשר כתבו הכ"מ פ"ח ה"ח] וסייעתו להרמב"ם ז"ל אך באמת לפי] מה שכ' הר"ש ז"ל דאין ידים חמורים (מטבילת) (כטבילת] אדם (אכ"מ) (א"כ] דלידים אמרי' קטפרס ומשקה טופח אינו חיבור כ"ש לענין טבילת אדם ודאי אינו חיבור וכ"כ בהדי' הר"ש במקואות פ"ו מ"ח וז"ל ונראה לפרש דלא אירי הכא בחסר אלא בשלם אלא שהוא שאוב ומשיקו לכשר להכשירו דסגי בכחוט השערה דהקילו בשאיבה דרבנן כדאמרי' בפ' המוכר את הבית ושמא מטעם זה לא חיישינן בסילון אפי' יהי' קטפרס ממלא בכתף כאן משמע כמו שפי' בהנך פירקן דלעיל בכמה דוכתי דמקוה שלם אין מים שאובין פוסלין אותו אפי' רבו על הכשירים עכ"ל אלמא דגם במקואות אינו חיבור קטפרס ורק בשאובין הקילו.

והנה באמת דברי הר"ש ז"ל הלא סותרים דבריו שבמשנה ב' פ"ג דמקואות שכ' שם וז"ל המשנה כיצד הבור שבחצר ונפלו לו שלשה לוגין לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד או עד שיעמוד בחצר מ' סאה ויטהרו עליונים מן התחתונים וראב"ע פוסל אא"כ פקק וכו' וכ' הר"ש שם וז"ל שיעמוד בחצר מ' סאה מקוה כשר למטה מן הפסול ופותקו לכשר כדי שיתחברו ויטהר העליון הפסול מן התחתון הכשר כר"מ סוף פ"ב דחגיגה דאי"ל גוא"ם וכ"ש אם הכשר למעלה ראב"ע פוסל דל"ל גוד אסיק ואפשר אפי'

גוא"ח נמי ל"ל כרבנן דאמרי בתוספתא אין מטבילין לא בתחתונים ולא בעליונים עכ"ל אלמא דגם לענין שאובין אין קטפרס חיבור אך די"ל באמת שיש תנאים דס"ל גם לענין שאובין אין קטפרס חיבור ולכן נראה דטעמא דר"א דפליג משום דאין קטפרס חיבור אפי' לענין שאובין ורק אנן מקילינן בזה לענין שאובים מחמת שהוא דרבנן אך עדיין לא יתיישב דברי הכ"מ שכ' על הא דכ' הרמב"ם ז"ל במקואות פ"כ הל' ו' וז"ל כיצד מקוה שיש בו כ' סאה מ"ג ונפל לתוכו סאה מים שאובין ואח"כ הרבה עליו מים כשירים ה"ז בפיסולו עד שידע שיצא ממנו כ"ס שהי' בו וחמשה קבים יותר מרביע הקב ולא נשאר מן הכל שנפסל חוץ מפחות מן ג' לוגין וכן אם עשה מקוה שיש בו מ' סאה מים כשירים ועירבו עם המקוה הזה הפסול טיהרו אלו את אלו עכ"ל וכ' הכ"מ וז"ל ומ"ש מקוה שיש בו כ' סאה מ"ג וכן אם עשה מקוה כו' שם גבי מקוה שאין בו מ"ס ונפלו לו ג' לוגין מ"ש וחכ"א לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מילואו ועוד כיצד הבור שבחצר ונפלו ג' לוגין לעולם הוא בפיסולו עד שיצא מילואו ועוד או עד שיעמיד בחצר מ"ס ויטהרו העליונים מן התחתונים ראב"ע פוסל אא"כ פסק ופירש ר"ש שיעמוד בחצר מ"ס מקוה כשר למטה מפסול ופתקו להכשר כדי שיתחברו ויטהר העליון הפסול מהתחתון הכשר כר"מ בסוף פ"ב דחגיגה דאי"ל גוד אסיק וכ"ש אם הכשר למעלה ור"א פוסל דל"ל גוד אסיק ואפשר דאפי' גוד אחית נמי ל"ל כרבנן דאמרי בתו' אין מטבילין לא בתחתונים ולא בעליונים אא"כ פסק שפסקו מימיו ויצאו ממנו מילואו ועוד עכ"ל ורבינו נראה שפוסק כרבנן דל"ל אפי' גוד אחית לענין מקואות ולפיכך סתם וכתב וכן אם עשה מקוה שיש בו מ"ס מים כשירים ועירבו עם המקוה הזה הפסול טיהרו אלו את אלו ולא כ' שאפילו הוא עליון או תחתון כשר ואעפ"י שיש לדחות שסתם דבריו לומר דבכלענין כשר בפ"ח גבי ג' גומות שבנחל יתבאר דל"ל גוד אחית עכ"ל והיינו כדברי הר"ש ז"ל וק' הא בעצמו כ' הכ"מ פ"ח ה"ז] דלר"מ ז"ל משיקין בקטפרס משום דשאיבה דרבנן וא"כ הי' יכול הרמב"ם להביא המתני' דמכשירין העליון מן התחתון וכבר התעוררו בזה האחרונים אולם באמת כוונת הכ"מ דהרמב"ם ז"ל איירי בלא ריבה עליו על מקוה העליון שאובין עד מ' סאה רק שנשארו רק כ"ס וסאה שאובין ומכשירו ע"י מקוה כשירה וע"ז שפיר קאמר כ"מ דרמב"ם לא הביא חילוק זה דלא ס"ל גוד אחית ולא גוד אסיק וק"ל אבל עכ"פ דרק בשאיבה דרבנן מקילין אבל בשאיבה דאו' לכ"ע היינו לרבנן אפי' גוד אחית ל"ל ולר"י אי"ל גוד אחית זה הוא שי' הר"ש ז"ל ושי' הר"י ז"ל בחגיגה ז"ל התו' שם (כ"א ע"ב ד"ה כעובי') ונראה לר"י דלענין השקה מיתני' דומי' דרישא מקל שהוא מלא משקין טמאין כיון שהשיקה למקוה טהורה דר"י וחכ"א עד שיטביל את כולה הניצוק והקטפרס

כו' ובסוף פ"ד דטהרות מיתני' אבל לענין מקואות מועיל כדאי' לעיל גבי ג' גוממיות דטובלין בתחתונה עכ"ל אלמא דלדידי' [לענין השקה] מיתני' וקטפרס מצי אתי' ככ"ע ואפי' לר"מ דס"ל במקוה גוד אחית אי"ל דלענין השקאה נו"ק אינו חיבור וא"כ לפ"ז גם לרבנן נמי י"ל נהי דל"ל גוא"ח הוא משום זחילה וכנ"ל אבל בעומדין או במעיין ס"ל לרבנן נו"ק חיבור דדוקא לענין השקה אין קטפרס חיבור אבל לא לענין מקוה אך האמת יורה דרכו דהא הר"י ז"ל גופא ק' לי' האיך יהי' מקוה (קשה) [קלה] מהשקה לענין קטפרס ולענין משקה טופח איפכא ותירץ דהוא בדרך גזה"כ אך כ"ז הדוחק הוא לר"י דס"ל גבי מקוה גוא"ח צריך לדוחק הזה אבל לרבנן דקיי"ל כוותייהו נשאר הדבר ממילא דקטפרס אינו חיבור וזה נראה ברור ושפיר כ' הריב"ש דלא מצא מי שיקל לומר במקוה נו"ק חיבור הרמב"ם ז"ל כ' בפ"ח ממקואות הל' ח' וז"ל ג' גומות שבנחל התחתונה והעליונה של כ' סאה והאמצעית של מ' ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל אעפ"י שהוא נכנס לתוכן ויוצא מתוכן אין זה עירוב ואין מטבילין אלא באמצעית שאין המים הנזחלין מערבין אא"כ עמדו עכ"ל וכ' שם הכ"מ וז"ל ול"נ שרבינו מפרש שלא אמרו בפ' אין דורשין דפליגי בגוא"ס אלא ר"מ ור"י אבל חכמים טעמייהו משום דאין מים הנזחלים מערבין את המקואות עכ"ל והבינו רבים מזה דבמעין שמטהר בזוחלין גם בקטפרס חיבור ובאמת בר"ש מבואר דגם במקוה אם יש בו מ"ס מטהר בזוחלין בהשקה דאיהו מפרש קטפרס ממש אינו חיבור מטעם שהוא קרקע עקום אבל בשטח השוה מערב את השאובין דרבנן לטהרם לטבול בהם כשאינם זוחלין יעו"ש בפי' אבל מהר"מ ז"ל נראה כפי' הכ"מ ז"ל דכ' רק משום שאין המים מתערבין בזחילתן משמע מטעם זחילה פליגי רבנן אר"י ואמרו דאין טובלין בתחתון אולם אחרי דקשה למאוד מנ"ל להרמב"ם ז"ל לומר דמטעם זחילה פליגי ר"י ורבנן ובחגיגה מבואר דמטעם גוד אחית פליגי ורבנן לא ס"ל גוא"ח כאשר הכ"מ גופא התפלא מאין לו להרמב"ם לחדש נגד הסוגי' דחגיגה והנה באמת לפענ"ד גם הרמב"ם ז"ל כוונתו מקום קטפרס והוא שכ' עד שיעמדו הוא ע"ד שכ' בפיה"מ פ"ח דטהרות מ"ח וז"ל עריבה שהיא קטפרס והבצק מלמעלן ומשקה טופח מלמטן כו' וכוונת משקה עומד שתהי' הלחות שוקעת תחת הבצק ולא יהי' מדרון כו' עכ"ל אלמא דמה שהוא קטפרס קרי זוחל ומה שהוא בשטח השוה קרי עומד ולכן כאן במקואות כוונתו שאין המים מתערבין עד שיעמדו היינו שלא בקטפרס הן אמת שנתקשתי בדברי הרמב"ם ז"ל שכ' שם בטהרות וביותר מזה כ' שם הר"ש ז"ל וז"ל ולכך נקט משקה טופח מלמטן דאם הי' מלמעלה הי' המשקה זב בשלשתן ומחברן עכ"ל וזה קשה מאוד דא"כ כל עיקר דקטפרס אינו חיבור הוא משום משקה טופח ובמס' ע"א כל

הסוגי' לענין שאין הנו"ק מחברן אפי' שהוא הרבה בב"א גם משמע שם בר"מ ז"ל דאם בשטח השוה גם בנו"ק הוי חיבור וזה נגד הש"ס דגיטין וצ"ע אך גם דעת הרמב"ם ז"ל דקטפרס אינו חיבור אפי' בעומד בלא זוחלין וגם בכ"מ ז"ל מודה דקטפ' אינו חיבור בשום אופן אפי' בעומד ורק דכ' בפירושו אפי' למאן דאי"ל גוא"ח או אפי' בקרקע שוה אינו מתערב בזוחל וכמ"ש כן בתר"י ברכות [פא"ד בדיני נט"י בשמעתא דחמי טבריא] אבל קטפרס אינו חיבור אפי' בעומד יעו"ש והנה בגוף הדין אם קיי"ל דגוא"ח כר"י או לא מבואר בטור דפוסק כר"י דאמרי' גוד אחית אך ניצוק חיבור לכ"ע לא אמרי' במקוה אפי' לר"י דניצוק גרע מגוא"ח כמבואר בתו' גיטין [הנ"ל] ובריב"ש ז"ל סי' הנ"ל] והנה לכאורה נראה דכשהוא בכלי מקרי קטפרס אך לפי הנראה מתו' גיטין [הנ"ל] דמפרש ר"ת ז"ל גבי גישתא דמה שיורד בקילוח מקרי ניצוק ולכן מפרש שם במונח אבת גישתא יעו"ש וא"כ לפ"ז מקוה זו דהוי שאובין דאו' לא מהני השקה ע"י ניצוק לכל הפוסקים והנה מעכ"ת ר"ל דלהשקה לכ"ע אמרי' קטפרס חיבור מטעם דהוי כזרוע ולא ידעתי איך יפרנס דבריו דברי המשנה דאיירי לענין השקה לזרוע המים הטמאים ולטהרם וע"י קטפרס ל"מ וה"נ לא מהני קטפרס לטהר שאובים הפסולים מה"ת להיות כזרוע.

גם מ"ש מעכ"ת שראה מנהג מגאונים שמטהרים מהתחתון את המקוה העליונה שמלא שאובין ובאמת במחכ"ת שגה בזה ובודאי אם כל המקוה נתערבה בודאי אמרי' לכ"ע קטפרס חיבור וכמו דאמרי' בע"א (ע"ב ב') וז"ל הש"ס שפחסתו צליחותו ופרש"י ז"ל שם וז"ל והכי קתני לה נטל המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של נכרי והרי פחסתו צליחותו וחזר ומדד לתוך צליחותו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור כיון שנתמלאת צליחותו עד שפחם היין שבשולי המשפך שנתחבר ממש יין שבמשפך ליין נסך עכ"ל ובערוך ז"ל וא"כ מש"ה היכי דהמים נוגעים כל העליונים בתחתונים ורק שמפסיק איזה נסרים שאינם כלים הרי הם ממש אחד ולא צריכי לגו"א ולא לקטפרס משא"כ אם רחוקים המה ורק נתחברו ע"י קטפרס בודאי אינו חיבור והנה מה שהתירו הגאונים מיירי בודאי שלא הי' המים רחוקים דאם המה נמוכים הרבה בלא"ה פסולים דהוי זוחלין א"ו שהמה סמוכים זל"ז וכמו שעושים במקומות שטובלין בארגז תלוי בחבלין שמשלשלין הארגז עד סמוך למים שלא יהי' זוחל ובכה"ג הוי חיבור אבל בנ"ד שהמים נמוכים הרבה וכל חיותן ע"י חיבור בניצוק ודאי אינו חיבור לכ"ע ואפי' ר"י לית לי' גוא"ס כמבואר בחגיגה והנה מחמת אפיסת הפנאי לא יכולתי כעת לעיין הרבה ובדברי מעכ"ת לא הייתי יכול להאריך ורק נפלאתי שכ' ליישב קו' הט"ז [בסי' ר"א סק"ג] על הא דק' (מסי') [מסעיף] יו"ד וכתב הד"ג לומר דכיון דהמעיין זוחל לתוך הבריכה העומדת נזרע בתוכו

שהוא עומד ושוב לאח"כ כשהוא זוחל מטהר בזוחלין ואתפלא מאוד הלא ידוע שמעין עומד אינו מטהר בזוחלין וא"כ בעודו עומד ל"מ הזריעה להיות מטהר בזוחלין דמעיין עומד אינו מטהר בזוחלין ולכשיהי' זוחל שוב אינו חיבור ופשוט והנה זה ימים אשר כתבתי איזה דברים בענינים אלו והעתקתים לכ"ת כי המה נצרכים לזה ולדינא לפענ"ד אסור לעשות מקוה על אופן זה אך אם ירצה כבודו להכשיר השאובין מקודם שיהי' באים שלא ע"י אדם ובהמשכה אם יש צורך גדול יוכל לעשותו אך על אופן שלא יוכל בנקל להתקלקל שלא יבוא מזה היתר ח"ו ובאחרונים לא עיינתי כעת כי לא הי' הזמ"ג ובדברי הנ"ש [בסי' כ"ד] שהבאת במחברים שמאז) ע"ש שקשה לסמוך להלכה על הנטע שעשועים מש"כ דאם אינו זוחל אפי' שהוא קטפרס או ניצוק הוי חיבור וכתב כ"ת שכ"כ הר"ש בפיה"מ ובמחכ"ת שגה ברואה שהרי הם רק מפורשים תיבת קטפרס הוא מקום שיפוע שאם יתן עליו מים ירד אבל לא זה הסיבה שאינו חיבור בעבור שהוא נוזל ולומר דאם התחבלו לפעול שיהי' עומד הוי חיבור א"כ למה משקין שבמקל אינם טהורים לחכמים מפני שהוא קטפרס הא בקל יוכל להתחבל שלא יזלו בהשקתן למקוה ובהדי' כ' הר"מ ז"ל שם בפיה"מ טהרות פ"ח משנה ט' וז"ל לפי שלא יטהרו המים כשיתערבו במי מקוה התערובות אלא כשידובק במי מקוה בשטח אלו מים הטמאים לבד כמו שהתבאר בביצה ולזה אם הי' אלו המים הטמאים באשבורן ומגיע קצתן בתוך המקוה הנה כל מי המקוה שטח משטחי אלו המים אשר בתוך הכלי כי האשבורן הוא כלי בלי ספק וזה מבואר אצל המאמינים עכ"ל (ואינו מטהר) א"ו דמ"ש ונוזל הוא לפרש תיבת קטפרס מה הוא אבל באמת אפי' התחבל שלא יהי' נוזל נמי אינו חיבור דהטעם הוא כל שאינו חיבור בטבעו שטח שוה אינו חיבור כמבואר בריב"ש ז"ל וכ"כ בהדי' הר"ש ז"ל במקואות פ"ג מ"א וז"ל הלכך שני המקואות כשירין התחתונה כשירה כדפרי' ועליונה משום דמחוברת לתחתונה וכר"מ דאמר בחגיגה מטבילין בין בעליונה ובין בתחתונה א"נ אפי' כר"י וכגון דלא גביה' כולי האי דלאחר שמתערבין נעשה הכל אשבורן ונפתקו ובאו לחבירו כשר כר' יהושיע דמתני' עכ"ל ובפ"ד מ"ד וז"ל תני' בתוספתא ראב"י אומר גג שיש בראשו כ"א סאה של מי גשמים ממלא בכתף ונותן לתוכו י"ט סאה ופותקן ומערבן בחצר הי' בו מ"ס ונפתקו ובאו לתוך הבית כשירין ואין מטבילין בהן שאין מטבילין באויר הי' ראשו אחד מגיע לארץ מטבילין בו ואין מטבילין באויר גל שנתלש מן הים ומן הנהר אין מטבילין בו שאין מטבילין באויר ואם הי' שני ראשין נוגעין בארץ מטבילין בהן ואין מטבילין בכיפה פי' ונותן לתוכו לתוך הגג פותקן ומערבן בחצר לא שיתערבו בחצר ואח"כ ירדו למקוה דבסוף פ"ק דתמורה שמעי' לי' לראב"י מקוה שיש

בו כ"א סאה מ"ג ממלא בכתף י"ט סאין ופותקן למקוה והן טהורין שהשאיבה מטהרת ברבי' ובהמשכה אלמא לא בעי שיתערבו חוץ למקוה והכא כשמתאספין בחצר למק"א איירי וטובלין שם ומדלא פליג במלתא משמע דלא חייש בין נתקבצו בחצר שלע"ג תחילה ואח"כ שאובין ובין שאובין תחילה ואח"כ מ"ג דבכל ענין מטהר ברבי' ובהמשכה ובאו לתוך הבית כשירים להטביל בהן לאחר שבאו לבית ואין מטבילין בהן דרך ירידתן לבית שאין מטבילין באויר והכא לא הוי צריך לטעמא דאויר דאפי' בארץ אין מטבילין בחרדלית של גשמים דאין מקוה מטהר בזוחלין אלא באשבורן אלא משום סיפא נקטי נוגעין בארץ מטבילין בהם באותן מים שנוגעין בארץ וכגון שיש בארץ מ"ס דשעל הגג אין מצרפן דהנו"ק אינו חיבור עכ"ל ודאי מיירי אפי' בעומד דזוחלין בלא"ה לא מטהרי כדכתב בריש דבריו ומה שהבאתי במכתבי הקדום ראי' מבת גישתא א"ש מאוד ומ"ש מפחסה בצלוחית ומעכ"ת האריך בפלפול וכעת אין ספר לפני פה בכפר בהמרחץ ואין אומן בלא כלים אולם יעיין בב"י ז"ל ויראה דגם הוא כ' בשם הראשונים דמים ע"ג מים בדרך הנחתן לא מקרי קטפרס מה שגבוהים והחילוק מובן במוחש דמים הניתן על מים שבבור הרי ניזו ואינם זוחלין ורק בטבעו הם נחים הרי נחברו מים במים בשטח השוה אבל מים שנתחברו ע"י ניצוק ורק ע"י תחבולה ומכריח הוא עומד באויר בסור המכריחו יפול למטה בודאי לא הוי רק כמו שעומד באויר.

גם מה שנתקשה מה שכתבתי מעין עומד אינו מטהר בזוחלין אתפלא הפלא ופלא ה"ז דין המשנה ממש פ"ה מ"ג ואם הי' עומד וריבה והמשיכו כו' ותוספתא מובא בר"ש ז"ל שם וז"ל מעין שהוא מושך כנדל וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלוך מתחילתו הי' עומד כלומר שאותו מעין לא הי' מימיו זוחלין אלא עומדין וריבה עליו שהרחיק מקום עמידתו והמשיכו שמקום הרחבתו עשה זוחלין שוה למקוה לטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין מאחר דעיקר מקום המעין אינם זוחלין עכ"ל.

סוף דבר מקוה זו פסולה מה"ת לענ"ד יאמר מי שיאמר לא שמיע לי דבר זה דהחילוק שהמציא כ"ת בין קטפרס לגוד אסיק וכו' הוא נגד דברי הר"ת והר"ש והרא"ש והר"י וגם ר"ת [בתו' גיטין דט"ז] דמכשיר בנופל למטה הוא רק לר' יודא ולא להלכה ודברי המרדכי הניחו הב"י בצ"ע [בד"ה כ' המרדכי בשבועות] ובכתבים אשר לי הוכחתי דכוונת המרדכי לדברי ר"ת (שאוסר בכורת) [צ"ל בתו' בכורות דנ"ד ע"ב סד"ה אין המים ע' בד"ח למקוואות דין נ"ז מפורש באר היטב] אבל כל הפוס' דחוהו ולכן אין בידינו לעשות מקוה נגד דבריהם ז"ל בפלפולא דילן לכן מקוה זו פסולה ורק אם יהי' עכ"פ

שאובה שהמשיכה כולה דהוא כשר מה"ת כמעט לכ"ע אז כשירה ודברי נ"ש ז"ל [בס' הנ"ל] בארתיו בארוכה [בס' ד"ח לה"מ דין נ"ז] ולענ"ד שדבריו צ"ע מאוד: סימן פט לידידי הרב הגדול החריף ובקי השנון החסיד המפורסם לתהלה כו' מו"ה יעקב צבי נ"י אבד"ק בארשא יע"א: שאלה שרצו לחוש מחשש שכ' המרדכי קידושין [סי' תק"ס מובא בב"י ר"א] שמא נבקעו הקרשים אשר המים הולכים ע"י למקוה ויהי' המקוה נעשה ע"י כלי וכו': תשובה לא ידעתי מי חש לחומרא זו אשר לא הובא דעת המחמיר בש"ע ולא בהאחרונים הנודעים לי ואם באנו לחוש לדעת יחידי למה טובלין (בחסי') [בחמין] שהוא דיעה מובא בב"י [סס"י ר"א] ורמ"א ז"ל חש להו וידוע שבזמן הקדמונים לא נהגו לטבול (בחסי') [בחמין] ויש לחוש לאל תטוש ת"א וכי כבר קבלו דעת האוסר אעפי"כ כל הגדולים שלפנינו וכל הצדיקים כולם התירו מכ"ש לחוש לדעת יחידי הנדחה מכל האחרונים [עי' ב"י הנ"ל ורמ"א סל"ו] וכבר ראיתי בקהילות קדושות נוהגין לעשות מקוה ע"י קרשים אולם אם באנו לתקן גם זה יש עצה פשוטה לעשות סילונות של מתכת קבוע בקרקע ויהיו נעשים מתחילה לכך לצורך קרקע וגם בסופו יעשה צינור של עץ שלא יבוא למקוה מתוך המתכות וזה כשר לכ"ע ואם אולי ההוצאה מרובה יוכל לעשות של עץ ויחפנו במתכות הנקרא גלייט וכיוצא בזה חיבור הידוע לאומנין ולעשות ע"ד שכתבתי לעשותו לכתחילה לצורך הקרקע וגם צינור של עץ פשוט יהא בסופו וכנ"ל ואז כשר בלא פקפוק לכל הדיעות ובאמת לעשות ע"ד שכתבתי ג"כ י"ל דכשר אך מחמת שבודאי יוכל לצמוח כמה פסולים מזה באופן שכתבת ודלמא יהי' שאובים גמורים ע"י ההשקאה ואח"כ יופסק השקאה דלהרבה דיעות פסולים ועוד כמה פסולים יכולין לצמוח וללמוד מזה קולות במק"א כאשר קל להבין לכן לא החלטתי להתיר כדבריו וכאשר כתבתי נכון והי' שלום כדברי ידידו הבעה"ח יום א' י"א מרחשון תרכד"ל:

סימן צ להרב כו' מו"ה משה פרידמאן נ"י רב בקאמינעשט גליל טשערנאוויץ יע"א: שאלה מקוה שיש בה מעיין הנובע ויש בה ששים סאה ומחזקת המים למטה אבל לא למעלה מפני שהמקוה רחבה מאוד ואף שיש בה מים הרבה אעפי"כ אין מגיע המים זרת למעלה מהטבור וע"כ צריכים לשפוך לתוכה מים שאובים כדי להגביה המים אבל אינה מחזקת המים למעלה רק זוחל לחוץ וניכר הזחילה מבחוץ למרחץ שזוחל מהמקוה רק בתוך המקוה אינה ניכר הזחילה רק זאת ניכר כשממלאין אותה ובערך ששה שעות נשאר המים כבתחילה ובסמוך אצל המקוה ג"כ אינו ניכר מפני שהיא מכוסה בעפר רק רחוק מהמרחץ כמו אמה מפני שבשם השטח הארץ הוא משופע ע"כ אינו מחזיק המים וזוחל דרך שם ונסתפקתי כיון דחשבי' הכל לפי החשבון כדפסק המחבר שם

בסי' ר"א ביו"ד ס"כ אם נימא חוזר וניעור ונמצא כשמחמין אותה הרבה פעמים יכול להיות שיהי' רוב שאובים (אי) [או] נימא קמא קמא בטל כו' והכא ע"כ דין זוחלין עליהם אעפ"י שאינה נראה הזחילה להדי' בתוך המקוה מ"מ כיון שניכר ונראה הזחילה להדי' כשנוטלין העפר שמסביב המקוה ולכן נסתפקתי:

תשובה מכתבו הגיעני והנה אין מנהגי להשיב רק לאדם הניכר לי לנאמן רוח כי בעוה"ר שכיחי הרבה מחרחרי ריב ולומדי תורה שלא לשמה רק לקינטור בעוה"ר וכותבים ומזייפים כרצונם להבעיר אש להבה על ת"ח יראי השם וכבר קרה לי כזאת לולי ה' הי' בעזרתי ונמלטתי מן המחלוקת ולכן בדין השו"ב לא אשיב כלל רק אם יכתוב לי הרב המאה"ג אבד"ק סקאלא או איזה רב אחר הידוע לי מאז לנאמן רוח אך בעניני המקוה לדינא ולאיסורא לא אמנע מלהשיב והנה לדעתי מקוה זאת פסולה כי הנה המעין הוא מעיין עומד לא משוך הנקרא בל"א טייך ומקוה עומד אינו מטהר בזוחלין כמבואר במשנה מקואות וכפי' הר"ש ז"ל [פ"ה מ"ג] ולזה הפירוש הסכים הט"ז ביו"ד [סקכ"ב] בכוונת הרמ"א ז"ל סי"א לומר דמטעם זה כ' הרמ"א ז"ל דלא מטהר רק באשבורן ואם כי כתבתי בקונטרס אשר לי להוכיח דהב"י בש"ע לא פסק כהרא"ש ז"ל מדלא הזכיר חילוק זה מ"מ בודאי ח"ו לנו מלעשות מקוה אשר היא פסולה לדעת הר"ש והט"ז ז"ל וגם דעת הראב"ד ז"ל [בס' בעה"נ] בנטל סאה ונתן סאה נמי פסול ברוב מים שאובין ואפי' (הרמב"ם) [רש"י] וסייעתו דמכשירים שם [עי' בב"י] הוא מטעם דשאובים דרבנן אבל זחילה דאורייתא לכ"ע לא בטל כשעורר הרוב וכ"כ התו' בשבת [דס"ה ע"ב] וע"א וגם לדעת הרז"ה ז"ל בהשגות על בעהנ"פ דעתו במעין עומד לפסול שהשאובים נאספים יחד יעו"ש ויותר מזה לדעת מהרי"ט ז"ל [ח"ב סי' י"ח] שפוסק בתשובה שכל מעיינות שלנו אינם כשירים בזוחלין משום שהם רק מי ביצין יעוין בתשובותיו ולא נמצא שיוכשר מקוה כזו רק על ידי איזה תירוצים מראשונים שנאמרו על קו' (דרובא רובא) [דקמא קמא] בטיל ובודאי אין להקל בדאו' ולסמוך אתירוץ כל דהו נגד כל הראשונים ולכן מקוה זו פסולה ולדעתי גם הנשים שטבלו במקוה זו צריכות טבילה שני' ובלבוש כ' דמקואות דידן מטהרין בזוחלין ונראה דפליג על הר"ש ז"ל [הנ"ל] אולם גם ברמב"ן בתשו' המיוחסות סי' רל"א כ' בהדי' דמקואות דידן אין מטהרין בזוחלין ובפרט דיש חשש דרוב שאובין כנ"ל ובכה"ג גם הלבוש מודה דפסול וא"כ לא מבעי' לכתחילה ודאי שאסור לעשות מקוה כזו וכ"כ בהדי' גם בלבוש דלכתחילה צריך לעשות מקוה דלא יהי' אפי' מעט שאובין אך בנ"ד הטעם דחיישי' לרוב שאובין לכ"ע אפי' בדיעבד פסולה ומי לא יחוש לאיסור כרת כזה להקל נגד הר"ש והראב"ד והרמב"ן והרז"ה והט"ז ז"ל לכן

לדעתי אפי' בדיעבד צריכים טבילה פעם אחרת נשי שטבלו במקוה כזו ומחמת טרדותי אפסוק ואומר שלום כנפש ידידו דו"ש הק' חיים הלברשטאם:

סימן צא לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד וי"א מו"ה יעקב צבי נ"י אבד"ק בארשא יע"א: מכתבו הגיעני והנה בגוף הדבר של מעיינות כבר סיפק עלינו הדבר מהרי"ט ז"ל [דמקוואות דידן דינן כמי תמציות] והגם שדבריו צ"ע מאוד ובפרט במדינתינו שהארץ רטובה מאוד וא"א להתעכב המי גשמים אך מ"מ נראה בחוש שבא ונמצא בארץ מים שאינו מעין והמונים קראוהו מים עליונים ואומרים שאין מעין כלל ובפרט במקוה שאינו רחוק מהנהר וי"ל שבא מנביעת הנהר ודין מי ביצין עליו או מי גבים לפי נוסחאות בתוספתא ועיין בר"ש ז"ל [פ"א דמקואות מ"ו] ולכן קשה לסמוך על מעיינות שלנו אך לא אדע למה לא עשו כתקנה המבואר בת"ה להביא חול ועפר הרבה עדי יהי' המקוה יבשה ולאח"כ מותר דהוי כהמשכה כמבואר בת"ה [סי' רנ"ח מביאו ב"י סי' ר"א] הגם ששם מבואר שהמים לאחר הסתימה באים לאחר ימים מש"ה הוי כהמשכהלפענ"ד ל"ד יום רק אפי' בשעה חדא לאחר שנעשה יבש וחזר ונובע מתתא לעילא הוי המשכה גם מ"ש כ"ת דלא הוי המשכה רק עג"ק הנה דעת רוב ראשונים דסגי אפילו על גבי אבנים וכלים שבורים עיין בהר"ש [פ"ב דמקוואות מ"ז] גבי קנקנים שסידרן על גג ומה שמפלפל לעשות מקוה מחדש ע"י תחבולות אתפלא מאוד למה יבחר דרכו והרגיל עצמו לעשות הלכה למעשה ע"י חריפות ח"ו וכדכתבו הפוסקים מה בהאי עלמא שפלה אדם בוחר דרך היותר בטוח מכ"ש בדברי מצות הבורא ית"ש שעלינו לעשות ע"צ מרווח יותר ובפרט בעניני טהרות ישראל שתסמר שערות ראש להורות בזה כמ"ש הרשב"א ז"ל בת"ה הקצר ולכן אל יעשה בשום אופן רק לבנות מקוה ע"י חפירות בור והמים ימשכו מנהר ע"י צנורות של מתכת ויקבעו בקרקע בעומק ויעשה צינור של עץ קבוע בסוף בהמשכו לתוך החפירה ואז יהי' כשר לכ"ע ואל ישגיח על הוצאות ובעיקר פלפולו אין לי פנאי לעיין בפלפול שלא להלכה ואם יצטרך דוקא ע"י חיבור יעשה כמ"ש בתש' אמרי אש [סי' ע"ט] ע"ד שמבואר בש"ע של מהר"ז ז"ל הנקרא תניא [בסוף ה"נ] או ע"ד שמבואר בשו"ת ב"א [סי' נ"ג] ולא ישנה בשום דבר אפי' אם יראה לו היתר ברור ומ"ש שאין צריך לחיבור רק פ"א אפי' הפסיק אח"כ לא כן כ' הש"ך ז"ל [ס"ק קי"ב] וכן נוהגים כדברי הש"ך ז"ל והי' שלום.

אדר תרכ"ד: סימן צב להרב החריף וכו' מו"ה ברוך מענדיל מו"צ בעדת באכניע: אודות המקוה שבעיר באכניע שנמצא אצל העכו"ם איזה גומא של מים וחפר אצל הגומא ונתמלא מאליו לא ראה עין עת מילואה אם מותר לנשים לטבול בה: תשובה דין זה

משנה מפורשת בפ"ח דמקואות מקואות העמים כשר לבעלי קריין הרי בהדי' דלנדה פסולה ולא פליג ע"ז אפי' הרמב"ם דס"ל דכולה שאובה כשר מה"ת משום דהוי כמוכח שנעשה שאובה בלא המשכה וע"י אדם וכעין שמבואר גבי מכתשת תי' האחרון שבכ"מ מביאו הש"ך ז"ל [בסי' ר"א סס"ק קמ"ד] וכ"כ בהדי' הר"מ ז"ל בה"מ פרק י' מקואות של ח"ל פסולין שחזקתן שאובין דודאי לא יחלוק הרמב"ם על סתם מתני' ויותר מבואר במשנה זו אפי' בא"י שלפנים מן המפתח פסול ששכיחי ב"א ופסלוהו יעיי"ש במשנה ומה שהש"ך ז"ל [בס"ק ק"נ] מכשיר בשדה היינו כמו שנמצאים בדרך שלוליות רחוק מן העיר ושנראה שלא נעשה בי"א אבל במקום ששכיחי ב"א מקוה הנמצאת אפי' בא"י פסולה ובפרט בח"ל ואין לסמוך שהוא מעין משום שמנהגינו לפסול שאובה אפילו במעין ובפרט (שמהריב"ל) [שמהרי"ט בשניות חי"ד סי' י"ח] ז"ל שדי נרגא במעיינות שלנו אם דין מעין עליהם והארכנו באיזה מקום בזה [ע' בד"ח בפתיחה למקוואות] ועלה במוסכם להחמיר במעיינות שלנו ובפרט מי הוא שיאמר שהוא מעין ולכן יחקור אצל המורה מאיזה טעם התיר ויודיע לי ואז נדע מה לעשות כי מסתמא המורה שהתיר לא קטיל קני באגמי אך לע"ע יאמר שאסור לכל הנשים לטבול שמה עד אחר חקירות מהמורה ולא יקל בחשש איסור נדה דאורייתא ומשנה מפורשת לאיסור: סימן צ לק' נאנוש יע"א:

שאלה במקוה הסמוך למקוה וכדי להכשיר את המקוה שיהי' כשר בלא פקפוק עשו נקב סמוך למקוה השניי' והנקב פתוח בשעת טבילה כדי לחבר המקואות יחד והנה בעת יבשות המים חרבו המים ונתמעטו המים מהם ולכן בעת החם המקוה אחת ונתנו מים חמין והיא גבוה בהמים מהשני' ולכן נטפו המים מאחת להשני' ומסופקים אם מותר לטבול מחמת שהמים המה זוחלים וכמ"ש כש"מ [ס"נ] גבי מקוה שניקבה ומים נוטפים ממנה שהיא זוחלין זת"ה: תשובה הנה מקוה הניקבה ונוטפת הוי זוחלין ולא מובא בש"ע ונושאי כליו קולא בזה ורק שהרא"ש בפסקיו סוף נדה] ובתשו' [כלל ל"א] כ' דזה לא מיקרי זוחלין אך בודאי אין לנטות מדברי הש"ע דזה הוי זוחלין ואינו מטהר אך עדיין י"ל דהא היא מעין ומעין מטהר בזוחלין אך כ"ז ליתא חדא דמהרי"ט ז"ל בתשו' [בשניות חי"ד סי' י"ח] חוכך להחמיר במעינות שלנו אם המה תורת מעין עליהם ועוד דאפי' נימא דמעיינות שלנו דין מעיין גמור להם מ"מ הא הוי נחל עומד דאינו מטהר בזוחלין דז"ל המשנה מקואות פ"ה מ"ג מעיין שהוא משוך כנדל ריבה והמשיכו ה"ה כמו שהי' עומד וריבה והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכ"ש עכ"ל המשנה ופי' הר"ם ז"ל יז"ל מושך כנדל שמימיו זוחלין במקומות הרבה כנדל

זה שמראה רגלים ריבה עליו לא שריבה לו מים שאובין דא"כ לא הי' מטהר בזוחלין כדתנן לעיל בספ"ק אלא ריבה עליו שהיינו שעשה בריכות לכל המקומות שהי' מוליך ונתמלא כל אחת מים הרי הוא כמו שהי' דבמקום שהי' מימיו זוחלין קודם שריבה עליהם והרחיבם שם מטהר בזוחלין ומן הצדדים אינם מטהרים אלא באשבורן ובס' פ"ק הבאתי ברייתא ותוספתא כיוצא בזה דקתני מעיין שמימיו מועטין ריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן וא"מ בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלוך מתחילתו דריבה עליו היינו שעשה בריכה לפניו ונתמלא מים וה"נ קתני בתוספתא מעיין שמושך כנדל וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיוכל להלוך מתחילתו הי' עומד כלומר שאותו מעין לא הי' מימיו זוחלין אלא עומדים וריבה עליו שהרחיק מקום עמידתו והמשיכו שמקום הרחבתו עשה זוחלין שוה למקוה לטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין מאחר דעיקר מקוה המעיין אינם זוחלין עכ"ל וא"כ בנ"ד דהוי מעין העומד שאינו זוחל מעצמו לא מטהר בזוחלין הגם שמהרמב"ם ז"ל נראה שבמקומו מטהר בזוחלין דז"ל בפ"ט מהל' מקוואות הל' י"א מעין שהי' אמות קטנות נמשכות ממנו ורבה עליו מ"ש לתוך המעין עד שגברו המים שבאמות ושטפו ה"ה כמעין לכל דבר הי' מימי המעין עומדים ואינם נמשכין ורבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמת המים הרי המים שמושכין שוים למקוה לטהר באשבורן בלבד ושווין למעיין לטהר בכ"ש עכ"ל מ"מ צריכים להחמיר ולחוש לדברי הר"ש ז"ל וגם כי בהרמב"ם ז"ל לא מפורש ההיתר בודאי אין להקל נגד הר"ש הזקן ז"ל ובפרט כי הש"ך פסק כן להחמיר שהרי החמיר כדברי מהרי"ק ז"ל דאפי' ברבו זוחלין אינן מטהרין שלא במקומן [ע' ש"ך סקי"א] וא"כ מתני' איירי במקום שהי' נמשך המעיין בתחילה מטהר ברבוי הזוחלין וא"כ בסיפא דמעיין עומד שאינו מטהר שדינו מבואר במשנה שלא יטהר בזוחלין אפי' במקומו אינו מטהר בזוחלין ובודאי עלינו להחמיר כגדול האחרונים הש"ך ז"ל אולם לפי המבואר בריב"ש סי' רצ"ב וז"ל ומ"ש ראי' מההיא דג' מקואות זו בצד זו כו' אין משם ראי' דההוא בשלא יצאו המים מגומות המקואות לחוץ שכותלי המקואות מחוץ גבוהים אלא שב' הכתלים המפסיקים הם נמוכים וכשנתפחו המים בסיבת הטובלין ובתנועותם נתערבו המקואות כקליפות השום או יותר בשטח שוה ולא אבדו טיפה עכ"ל א"כ ה"נ כיון דמחוברין יחד שני המקואות והמים נשאר בשני' אין זה זוחלין כיון דהוי שניהם כמקוה אחד דזוחל מצד זה לצד זה ולכן לדינא אם יעשו הנקב בענין שנתערבו המים בלא קטפרס לא איכפת לן במה שיזחילו מזו לזו והי' שלום א' פנחס תרכ"ד:

סימן צד להרב וכו' מו"ה יהושיע ריינמאן נ"י מו"צ דק' בילקאמען יע"א: שאלה בדבר המקוה טהרה אשר נעשתה פה בעירנו בשנה העברה וזה משפטה בתחילה עשו גומא גדולה בקרקע ובתוך הגומא הלזו עשו חומת אבנים על כל ד' רוחותי' ואח"כ רצו לעשות המקוה קטנה מחלל החומה הנ"ל כדי שיוכלו להחם המקוה בימות החורף ורצו ליתן לתוכה קאסטין שיהי' קטן מהחלל הנ"ל ולעשות בתוכה נקב כמוציא רמון כנהוג בכל המקומות האילו ולא הסכמתי ע"ז לחומרא בעלמא כדי לצאת דעת הראב"ד בפ"ו מהל' מקוואות כו' ואמרתי לעשות אותה באופן אחר והיינו שיהי' עשיית הקאסטין אחר קביעותה בארץ שהאומן יתקן לו הנסרים קודם קביעותן בקרקע ולא יחבר את הקאסטין מבחוץ רק לאחר שיקבע את הנסרים בקרקע אז יחבר לגמור מלאכת הקאסטין כולה וגם צויתי לעשות באמצע המקוה בהרצפה נקב כמוציא רמון כו' ועל כל ד' צדדי הרצפה הנ"ל נעשה חריצים כדי שיכנס לתוכן הדפנות שבצדדים ויקבעו את הדפנות מד' רוחות בתוך החריצים עד שנגמרו הדפנות ובהריחוק שבין הדפנות לבנין החומה ימלאו עפר ואח"כ ע"י סילונות הנעשים בהכשר יבוא המים מהנהר לתוך המקוה העשויים באופן היותר נאות ובעת שנעשה המקוה באו איזה מערערים עלי' ורצו דוקא ליקח השולים מתוכה ולהשים אבן על הרצפה ולחטוב השולים שנעשה מנסרים ורוצים לפסול המצוה הנעשית כנ"ל ולהוציא לעז על שטבלו בה ע"ע ואומרים שטעמם שאולי כאשר האומן עשה הקאסטין חברו תחילה יחד טרם שקבעו אותו בקרקע ונעשה מתחילה כלי ואח"כ הפריד הנסרים זמ"ז וקבעם אח"כ כו':תשובה מכתבו הגיעני בדבר המקוה ומ"ש כ"ת שחשש לדעת הראב"ד דל"מ נקב משום דעדיין הוי גיסטרא לא ידעתי מה עלה על רוחו הלא בהדי' מבואר בהראב"ד [שם] דעכ"פ בניקב כשפ"ה מהני וכן מבואר במשנה מקואות [פ"ה מ"ה מ"ו] גבי שידה וגבי גיסטרא דכשפ"ה מהני אפי' בגיסטרא אך עכ"ז יפה עשה מעכ"ת וכן עשו פה במקוה ע"ד שעשה מעכ"ת לזהירות יתירה אבל אין כאן שום חשש אפי' לדעת הראב"ד ז"ל דלזה דעת המערערים בטל דאפי' אם עשאו הנכרי מקודם כלי כיון שנפרדו הנסרים בודאי לא איכפת לן בהכלי שהי' והאריכות שהאריך מעכ"ת למותר אולם גם מה שעשו המערערים שחטבו השוליים והניחו אבן בודאי כשר עצהיו"ט דמה שהי' ק' למעכ"ת דהוי כלי תמוה טובא וכי כלי שאין בו שוליים מקרי כלי אם לא חיבר האבן בסיד וגפסית לא הוי כלי ולא יעלה על דעת מי שיש לו ידיעה במקואות לומר שיפסול משום כלי חבית בלא שולים ובפרט אם הוא מחבר קצת בבנין דודאי אין עומדין הדפנות בלי חיבור ואם אולי בלא חיבור כלל בתחבולה קלה יוכל לחברו לכותלי הבנין של אבן ולכן כפי מה שעשו השתא כשר לכ"ע אך מחמת

שהמערערים הוציאו לעז על המקוה שעשה מעכ"ת שלא כדת שכן נעשין כל המקואות שברוב תפוצות הגולה בודאי ראוים לעונש וראוי להרוס מעשיהם כדי שלא יוציאו לעז ולכן נכון הדבר לסתור המקוה וליקח האבן ורק לעשות כמו שעשה מעכ"ת ודוגמא לדבר מצינו בגט שרצו הראשונים לפסול הגט אפי' בדיעבד [ע' בד"ח לשמות גיטין בשער התשו' בהג"ה לתשו' ב"ז אות מ"ז] משום לעז ששינו שם העיר מהמנהג הראשון אפי' שראוי לכתוב כמו שכ' בגט מ"מ מפני גיטין הראשונים שנעשו באותה העיר על שם העיר שלא ככתוב בגט זה הגם שראוי לכתוב כמ"ש בגט זה מפני הלעז צריך גט אחר כמו שמנהג לכתוב וממילא נמי במנהג גבי מקוה שנעשה כפי כל מקואות שבישראל אם ערערו ושינוהו משום לעז ראוי לפסלו כאשר כ"כ גם מהרמ"מ ז"ל ומביאו בש"ך ז"ל [סי' קצ"ח ס"ק מ"ה] שאין ראוי לשנות מפני הלעז רק כשמזדמן יעשה ממילא עצהיו"ט אבל ח"ו במקום ערעור ולעז בודאי מהראוי ליקח האבן לסלק הלעז אך עכ"פ מפני המחלוקת יניח להם מעכ"ת כי מחלוקת קשה מאוד ואם לדידי יצייתו המערערים יסכימו להחזיר ולעשות המקוה כמו שעשה מעכ"ת וליקח האבן משם כדי שידעו הכל שהמקוה כשר ולאח"כ כשיסכימו שני הצדדים יחטבו השוליים ויתנו אבן תחתיו כי זה כשר עצהיו"ט והי' שלום ר"ח כסלו תרכ"ה: סימן צה שלום לדו"ז הרב הגדול החסיד בנש"ק כקש"ת מו"ה אברהם אלחנן נ"י בק' קאלשין יע"א.

בהרב המנוח הגאון הצדיק מו"ה מרדכי דוד זצ"ל מדאמבראווע: מכתבו הגיעני ומה ששאל אם נכון להניח לחפוף במקוה שהוחמה בחמין נ"ל שודאי איסור גמור מפני שנעשה כמרחץ שאסור לברך שם והנשים מברכות בשעת טבילה ועיין במ"א מ"ה ופ"ה ובס' ברכי יוסף ופר"ח שם ובא"ר כולם אסרו להרהר במקום מקוה מים חמין שהיא עשוי' לרחוץ ולחוף דנפישי זוהמא יעו"ש ועיין בפר"מ מ"ה ולכן ח"ו לעשות כן אך דברי חכמים בנחת נשמעין ולא יגעור בהם ורק יכתב כדברי אלה בשאלה להגאון החסיד מו"ה יצחק מאיר נ"י ולשארי גדולים חסידים וכאשר יסכימו לדברי אזי בודאי ישמעו אנשי עירו ואם יתירו הגאונים מבטל אני דעתי והי' בזה שלום.

כסלו תרכ"ה: סימן צו לחתני הרב הגדול בנש"ק החריף ובקי מו"ה מרדכי דוב נ"י: מה שהקש' [על מ"ש בס' ד"ח לה"מ סל"ו ליישב דברי האגודה המובא ברמ"א א"ח סי' קנ"ט ס"ז מקו' הט"ז שם משום דברזות חשיבי טפי מחובר מאיצטרובל ולכ"ע הוי כמחובר ע"ש וע"ז הקשה דעכ"פ] מ"ש הברזות שנקבעו מדף [של נחתומין ע' ב"ב דס"ו] לא ידעתי מה קשי' לי' והא כן מבואר (בתוספת') [בתוס' שם בב"ב ד"ה בעי ר"י ע"ש] שהאגודה הולך לשיטתם דבכותל הוי מחובר ודף לא והאבעי' הוא רק באיצטרובל וא"כ בודאי

מחובר בהכותל בבנין עדיף מאצטרובל דודאי ככותל דמי והוי מחובר ולכן כ' האגודה דאסור ליטול ידיו מהמחובר בכותל בבנין אך כ"ז במחובר ואח"כ חקק אבל בתלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש כמבואר שם בפרה וזה כ' דשם מבואר להתיר היינו בחידושיו שם דמפרש המשנה דבקבעו ואח"כ חקקו הוי כמחובר ותלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש [ע' בחת"ס סי' קצ"ח אות ה'] וזה כ' דנ"ל לאסור אותן הברזות הקביעות והיינו לפ"ד התו' גבי אצטרובל אבל בחקקו ולבסוף קובע מותר כמבואר בפרה היינו בחידושיו שם אך באמת גם במשנה גופא מבואר דוקא חיבור כלי הוי כתלוש משמע דאם קבעו ואח"כ חקקו הוי כמחובר.

אך הי' קשה לי' להאגודה גופא דהא לית הלכתא כהך מ"ד [בחולין ט"ז ע"א] דכותל הוי חיבור דכן פסק הרמב"ם ז"ל [בפי"ב מהט"א ה"ג] דכותל הוי תלוש וכן משמע דאגודה ז"ל ס"ל כן דכותל לא הוי מחובר דכ' במס' מכשירין ויעוין בשבת ובשבת מסיק הש"ס דכותל לא הוי מחובר ומ"ט נאסר גבי ברזות אפי' קבעה ולבסוף חקקה ולזה מרמז בפרה במשנה (דלכתחילה) [דלנטילה] דמי' להכשר פרה ולמקוה דז"ל המשנה (פרה פ"ה מ"ז) השוקת שבסלע אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה וא"צ צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה ומקדשין בה ומזין ממנה וצריכה צ"פ ופוסלת אה"מ עכ"ל ובזה יוסר כל השגתך [וע' בד"ח הנ"ל] ומה שהשבת על התו' דנדה באמת דברי' תמוהים דהא קתני ברזות ותרנגולת ותרנגולת לא הו"ל הברזות ובמכ"ת פירושו רחוק ומה שהק' [על מה שחידש בד"ח הנ"ל סנ"ח דאפי' לר"י דס"ל סד"ר באתחזק אי' לחומרא מ"מ ס' מים שאובין טהור דהרי חתני בטהרות פ"ד סד"ר והדר תני ס' מים שאובין וע"כ דהי' תקנה על מים שאובין מלבד התקנה דסד"ר והיינו דהכא במ"ש ספיקו לקולא אף באתחזק אי' ע"ש וע"ז הקשה] הא גם בידים תנינן ס' ידים להקל הנה בעצמי הבאתי הך מתני' דידים שם רק גבי ידים מצינו בפירוש דר"י מחמיר אבל גבי שאובין שפיר ספיקו קל משארי דרבנן גם מה שהק' דלמה פוסקין כר"י [בהאי דסד"ר באתחזק אי' להחמיר] הא סתם מתני' בטהרות דלא כוותי' ובחד סדר אין סדר למשנה ודלמא דטהרות הוי סתמא בתרא ז"א דכיון דסתמא סתרי אהדדי סמכינן אכללא דהלכה כר"י בכ"מ והר"ן ז"ל כתב זה כמה פעמים גם מה שהק' אפירוש הר"ש בתוספתא [פ"ג דמקוואות מ"א] דמאי אשמעינן במ' סאה דהא כבר הוי חיבור וזה לק"מ דחדא די"א דגם השקה כשנפרדו חזרו (להסילון) [לפסולן] ותו דנהי דפשיטא לבתראי מכח כמה משניות כמבואר בר"ש ז"ל אבל תנאי אשמעי' שפיר חידושא ופי' התוספתא להר"ש ז"ל מבואר היטב בס' דברי חיים [בחי' למקוואות שם] גם מ"ש דלהרמב"ן [מובא

ברשב"א יבמות דפ"ב] לשיטתו [דס"ל דכולו שאוב מדרבנן מש"ה] הוי שאובין ל"ל עיקר מה"ת וזה תימא איך לא השגחת מדבריך עצמך שגם לר"י ולמרדכי שכתבו טעמים על הגזירה [דשאובין] אטו כלי שנטמאו המים ג"כ י"ל דהוי עיקר מה"ת וא"כ למה החליט הרמב"ן [הנ"ל] דשאובין אין לו עיקר מה"ת א"ו דס"ל מסברא וקבלתי רבותי דהוי אין לו עיקר מה"ת [ע' בס' חיבור לטהרה מחתן המחבר הרב השואל סי' קנ"ט סקי"ב וסי' ק"ס סקט"ו ותבין כ"ד התשו' בעזה"י]:

ועל ס"ת שלא קידש שם (א') [אדני] האדונים הנה בדיעבד נ"ל שכשר דכ"כ הרשב"ץ לענין כס יה מביאו ב"י [יו"ד סי' רע"ו ר"ל דשם חשש שהסופר קידש שם של חול ואעפ"כ לא פסלו משום דכשר לחד מ"ד וי"ל דהה"ד להיפוך ע"ש וע' בס' כסא רחמים מ"ס פ"ד] וכ"נ מבני יונה ועוד י"ל כיון דכבר הס"ת ביד הלוקח ושכרו לא יפסיד מספיקא דא"מ מיד המוחזק ועיין בט"ז ונה"כ לענין מוגרמת [בסי' י"ח סק"ח] ובפרט בשם א' לכ"ע לא יפסיד שכרו ולכן שוב אינו נאמן שלא קידש הגם שאומר בטעות עשה רק אין ע"א נאמן נגד חזקה שהי' מוחזק לס"ת בנותנו ללוקח כאשר הארכתי בזה בחי' גיטין ולכן לפענ"ד הספר כשר: ולענין הנקודות שמוצאות הנשים הנה גוף התשובה שכתבת נעלם כעת ממני כי יאמין לי ידידי חתני שכעת אני בעל יסורים גדול על רגלי וטרדותי רבו לכן כ"פ נעלמו איזה דברים הנצרכים וגם תשו' נעלמה כעת ממני ולה' אקוה כי הוא נטמן באיזה מקום וכמו שתשו' הנ"ל נמצאה ואז אי"ה אכתוב לך לפ"ד כאשר יחנני ה' אך בקיצור נ"ל לסמוך על המתיר כמבואר בש"י ז"ל ובס"ט: סימן צז שאלה פה בעירנו נעשה מקוה באופן זה דהיינו שהי' מקוה ממעין ומדרגות של קורות לירד ולטבול בתוך המקוה ונבנית בחומת של המקוה והיו מחממין אותה שהי' שופכין לתוכה מהיורה מים חמין אך כשהמים התגברו לפעמים היו צריכים למים חמים הרבה וע"כ עשו תיבה מנסרים כדי שיהי' באפשר להחם במים חמין מועטים והתיבה עשוי מד' דפנות מוקפין אך דופא' מדופני התיבה עשוי' מדריגות מדריגות כזה בכדי להעמיד את התיבה על המדריגות שבתוך המקוה הישנה והמדרגות שבתיבה אינם עשוים בפ"ע אך המדרגות שבתיבה הוא דופן א' מהדפנות ולמטה בשולים של התיבה עשוים שולים $ציור בספר$ ועשו נקב אחד גדול בכדי לסתום אותה בברזא ועוד נקב אחד גדול לסותמו באבנים לחוד בלי סיד וטיט ואח"כ נתחברו השוליים ע"י צירי ברזל להתיבה כי בימי הקיץ שיש מעט מים בהמקוה אזי פותחין השוליים והתיבה אינה מונחת ע"ג קרקע המקוה רק המדרגות של התיבה מונחים על המדרגות של המקוה הישינה וכשמי המקוה מתגברים אז נושאין את התיבה למעלה ומניחין אותה על המדרגות העליונות של המקוה וגם

כשמי המקוה מתמעטין מאוד אזי נוטלין את התיבה לגמרי מהמקוה וטובלין במקום הישנה לחוד:

תשובה לה"ה יראי ה' בעלי תריסין נדיבי עם גדולי היחוס פני העיר דק' דאברמיל יצ"ו מכתבם הגיעני והנה תדעו שלא פסלתי המקוה שנעשה עפ"י גדולים ורק לפי מה שספרו לפני הבנתי שיוכל לבוא לידי כמה מכשולות ואמרתי להודיע להם שלא לבי הלוך להכשיר מקוה כזו שיוכל לבוא לידי מכשול אך עתה לפי תמונת התיבה ששלחתם אלי והשליבות המה בשיפוע שמונחי' על שליבות המקוה שהוא בשיפוע וידוע דקטפרס אינו חיבור לדבר שהוא מה"ת וכמבואר בר"ש ז"ל [פ"ו דמקוואות מ"ח] וכן הסכימו רוב ראשונים ואחרונים ולכן אם המקוה היא באופן הזה פסולה להר"ש ז"ל ולרוב ראשונים ואחרונים הגם שיש מקום לפלפל בתוס' גיטין [דט"ז ע"א] וחגיגה גם י"ל דהוי כפחיסה בצלוחית דהוי חיבור כמ"ש במס' ע"ז [דע"ב ע"ב] ובב"י [ע"ל תשו' פ"ח] מ"מ אין לסמוך ע"ז ח"ו והנה בודאי רוב פעמים אין במים מ"ס והוי מקוה חסירה ופסולה מה"ת וגם באה בידי אדם דלרוב הפוסקים דאור' ובדאו' קטפרס אינו חיבור ולכן בודאי אם הוא בזה האופן היא פסולה ודאית אך מי אנכי להוכיח גדולים בתורה ויראה וכל כוונתכם לש"ש שלא להוציא לעז על אבותינו שהתירו לכן טוב לחשות מלומר דבר שאינו נשמע אך להציל נפשי לאשר נשאלתי מכם ולכן הוכרחתי להשיב האמת וה' הטוב ישים שלום בין ת"ת כנפש דבש"ת: עוד לק' הנ"ל שוי"ר ליראי ה' חכמי חרש מביני מדע נגידים נשיאי העדה דק' דאברמיל יע"א:

מכתבם הגיעני והנה ראיתי במכתבם שאין לפ"ד חשש קטפרס ביש מ"ס וזה אינו כלל לדינא דבקטפרס אפי' מ' סאה שהמה מחוברים ע"י קטפרס אין לטבול בהם וכמבואר בתוספתא בהדי' מובא בר"ש משנה ד' ה' ובמשנה ד' פ"ד דמקואות יעו"ש ורק לחד תירוץ בתוס' גיטין [הנ"ל] יש מכשירין וכ"כ במרדכי מביאו הט"ז בקצרה סי' ר"א [סק"ג] אבל לא קיי"ל כן ובאמת אין לטבול על המדריגות שבמקוה רק אם נוטה לחוץ ויש מ"ס בעיגול זולת השיפוע וכ"ז רמזתי בתשובתי אליכם כי יש מקום להתיר ע"י תירוץ התו' בגיטין ובחגיגה וגם עפ"י פשטות הש"ס גבי פחסה אך כ"ז לא להוציא לעז על עבר אך ח"ו לטבול זולת אם יש מ"ס חוץ הקטפרס והשיפוע ולטבול שלא במקום הקטפרס והנה לפי אומדנא אין בתיבה הקטנה מ"ס זולת הקטפרס ואך אפי' אם הי' כעת מ"ס הלא דבר זה שכיח שיתמעט ויש פסול דאורייתא ואפי' אם תעשו נקב למעלה שיהי' חיבור בלא קטפרס מ"מ גוף השליבות הוי קטפרס ואינו חיבור זולת במ"ס בעיגול זולת הקטפרס השיפוע וגם עוד מכשולות רבות שיוכל לבוא ולכן לא דעתי כ"ז הלא תוכלו

להתחבל בתחבולה עפ"י אומנים בקיאים אשר כעת שיהי' המקוה שלימה מחוברת להמעין היטב ולטבול על נסר רחב תוך המעין הנקרא שלחן וזה יהי' מנוקב או יהי' של אבן דמנוקב ושיהי' יותר ממ"ס זולת השיפוע וכאשר בכל קהילות ישראל יתקנו באופן לחמם המים ולא יתרבו ההוצאות כ"כ ותוכלו לעשות המקוה שיהי' כשר בלא שום פקפוק ושאלה כלל כי כן ראוי ונכון לקהילה ועדה חשובה כי"ב לעשות עצהיו"ט וכמ"ש הריב"ש שהרי בעניני מו"מ אדם בוחר דרך הבטוח ביותר מכ"ש בעסק המצות נהי שכשר ראוי לעשות על צד הבטוח יותר כ"ז ראיתי להודיע לכם דעתי ויותר אין עלי חובה ועשו הטוב בעיניכם ונפשי הצלתי והי' שלום: סימן צח להרב החריף החסיד וכו' מו"ה יוסקא אבד"ק קאנטשיגע יע"א:

בנידון המקוה של מי גשמים שאתם רוצים לעשות ממי גשמים וחששתם לדיעות המחמירין פן ברוב הימים תרקב העץ ויהי' בית קיבול בהמרזב והמים הבאים ע"י הוי שאובים הנה לפענ"ד מלבד חשש זה כיון דשכיח דנוטלים סאה ונותנין סאה להחם המקוה א"כ לשי' הרמב"ם והראב"ד ז"ל היא פסול' הגם שלא קיי"ל כוותייהו [כמבואר בר"א סכ"ד] אבל האיך נעשה לכתחילה מקוה שפסולה לדעת ראשי פוסקים הללו הרמב"ם והראב"ד ז"ל ושמעתי שבמקומות שעושים מקוה ממי גשמים שכורין בור מחזיק כמה מקואות כמו מה שקוריך טייך ומאספין שמה מי גשמים בלא צינור כלל רק ע"י חפירה בקרקע או ע"י צנורות ומחדש אין שום בית קבול שם ובודקין בזה היטב וגם כי נעשה באיזה ימים מועטים בימי הגשמים וגם להמקוה מאספין מי גשמים ולכן מתחילה בעשייתן אין שום חשש כלל וברבות הזמן אפי' אם נעשה בהצינור ב"ק כשר ע"י השקה לבאר הנ"ל ע"י צינור קל ואפי' ע"י מתכות מותר עפ"י אופנים מבוארים בש"ע ולכן גם החשש של רקבון ונעשה ב"ק ג"כ אין חוששין ידרוש כ"ת בק' ראדימישלא ובק' גלאגיב ותו לא מידי ה' וארא תרכ"ט: סימן צט להרב וכו' מו"ה יחיאל מיכל הובנר נ"י אבד"ק ניזנאב יע"א: בנידון המקוה אם עושין מקוה צריך לכתחילה לעשות' כשר אליבא דכ"ע כי הוא קדושתן של ישראל וכמבואר בת"ה ברשב"א והנה כל הפעולות שכ' מעכת"ה לא יועילו עפ"י דברי הר"ש ז"ל [פ"ה דמקוואות] שכתב שאין מעין מטהר בזוחלין רק במקומו ואם נמשך ע"י חפירה לצדדין אינו מטהר בזוחלין והב"ח ז"ל [בסי' ר"א סד"ה וטבילה בנהרות] הזהיר לנהוג כן וא"כ כל שהמעין אינו במקום תולדתו אינו מטהר בזוחלין והאיך נעשה מקוה היפך דבריהם הקדושים וגם ל"מ החיבור לנהר בעומק דהרי יהי' קטפרס דאינו חיבור לענין זוחלין שהיא דאו' סוף דבר שאין תקנה רק לעשות באבנים או בחתיכת עץ ומצופים במין בדיל שמעכב יציאת המים ולא לעשות

ארון כלי ואז לא צריך נקב ורק יהי' דינו כמו בונה באבנים על הגג שמובא בהג"ה ר"א [ס"ז] בתחילתו בשם הרשב"א ז"ל זיז לא מצאתי תקנה למקוה זו כי לפי הנראה שנוטף ממש טיף אחר טיף שזה הוי זוחלין ומה שאינו נראה בעין הוא מחמת שמים או איזה דבר מכסהו ויש חשש דאור' ולכן אין להקל רק כנ"ל ושמעתי מכמה מקומות שנעשה כעין מה שכתבתי והי' שלום:

סימן ק להרב כו' מו"ה יהושע פלק זאב האבד"ק אקנא במאלדאוועע: ניסן תרכ"ט לפ"ק הגיעני מכתבו במקוה אשר מאז וצורתה בדרך זה חפירה גדולה ובאמצע החפירה ארגז מנוקב נוגע בשתי כתלים של התפירה ואבנים מחזיקין את הארגז והאבנים מונחין בין כותל החפירה להארגז ומנוקב הארגז כשפופרת הנוד אך שתי האצבעות חוזרין בדוחק וכבר טבלו בו נשים רבות ואין למעלה מהטיבור אדם בינוני חצי זרת ע"כ: תשובה לענין דיעבד ודאי יש לסמוך על גדולי הראשונים הרא"ש ז"ל בפסקיו ור"י וסמ"ק [מביאם בב"י] שהתירו בניקב ככ"מ וגם י"ל דמסתמא חזקת חבר ורב שעשה הנקב בודאי כדינא עשאו בשתי אצבעות חוזרות רק מחמת אורך הזמן שנשרית התיבה במים נתעבה העץ מבליעת מים ונתעבה ולכן הוא כעת רק שתי אצבעות א"ח למקומם וא"כ הוא בודאי אינו פוסל דהסתימה נעשה ממילא לא מאדם וכלי הנעשה בלי מעשה אדם אינו כלי לפסול המקוה עיין בש"ג באריכות [בפ' המוכר את הבית] ועל חזקת חבר סומכין אפי' בדאו' ולכן הנשים שטבלו בחזקת טהרה המה ועל להבא יוכלו לתקן בקל גם מה שנסתפק בבנין אבנים אם נקרא בנין הנה לפי דעת הש"ך ז"ל [בסי' ר"א סקכ"ה] א"צ בנין רק כעין בנין ובאבנים הוי כעין בנין וגם לשי' הרא"ש [מובא במחבר ס"מ] א"צ בנין ולכן כשר בודאי בדיעבד ועל להבא יתקנו זה שיתנו סיד וגפסית בין האבנים ובאמת לפ"ד ראיתי בכמה קהילות קדושות מקוה כזה באויר ואינו קבוע רק בחתיכות עצים באופן דנראה כבנין גם מה שאינו גבוהה ח"ז מהטיבור בדיעבד בודאי כשר כמבואר בש"ע וברמ"א [בר"א סס"ו] אך בלבד שתשגיח האשה העומדת ומשגחת על הטובלת אותה האשה צריכה לראות אם לא שחתה ביותר כידוע וזאת בלא"ה מצווה כל מורה להורות לנשים כיצד יטבלו ולכתחילה צריך לתקן אך בא"א כשר בדיעבד רק שישגיחו נשים בשעת טבילה שלא תשוח הרבה:סימן קא להרב החריף ירא ושלם מו"ה שמואל אהרן אבד"ק קארטשין:

שאלה בעיר הנ"ל שאבו המקוה לנקות אותה ועשו הנקב באמצע השוליים והשוליים באמצעה גבוה קצת ויש שיפוע מאמצעית השוליים למטה מסביב לצד דופנותי' ויש לה עוד בית קיבול אף כי יש נקב באמצע שולי' לאשר אמצעית שולי' גבוה מקבלת

על השוליים מנקב ולמטה קצת יותר מחצי רביעית ואפשר יותר כי לא אוכל לצמצם: תשובה הנה בפלפולך הנעים לא הספיק הזמן מחמת טרדותי וחלישת כחי לעיין ולפלפל בזה אך לדינא תמהני מאוד איך עלה על לב אדם להכשיר בנשתייר קבלת משהו בעץ הלא משנה מפורשת בפ"ד מ"ג דמקואות וז"ל החוטט בצינור לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא וגם האריכו מאוד בתשובה במרדכי קידושין סי' תק"ס] ובש"ג [פ' המוכר אה"ב] אם ניקב העץ ונעשה לקבלה ממילא אם הוא פוסל המקוה מכ"ש בכלי שנתבטל ונשאר מקום בית קיבול שבודאי פסול משום ג' לוגין שאובין וא"ל דבנתבטל הכלי א"כ הוי היכר ול"ש הגזירה דג' לוגין וכמ"ש גבי סוכה [סי' תרל"א] שאם נטל התקרה ל"ש הגזירה שמא ישב תחת תקרת ביתו דז"א דא"כ גם בניקב מצידו סגי בהיכרא א"ו סברא זו לא שמענו במקוה דלא על אדם הגזירה רק דפסלו חכמים מקוה שנפל בו ג' לוגין ומה שייך בזה האדם יודע והמשכיל ידע דכן הוא האמת דאין זה שייך בשאיבה כלל ורק אם נפל מצינור שיש בו בית קיבול כ"ש בעץ פסול המקוה וא"כ אם לכתחילה פסול בודאי א"כ בודאי באם נוכל לתקן בהוצאת ה' ר' כסף בודאי מי שיש בו יראת שמים לא יאמר שיטהרו רבת עם בקהלה מפוארה במקוה שכשירה רק בדיעבד עיין מ"ש (הרשב"א) [הרא"ה בבד"ה] ז"ל בהקדמה [לבה"נ] כי מלא חלחלה ורתת בהתחילו לכתוב הלכה בדינים אלו אשר כל קדושת ישראל תלוי בזה ולכן בודאי ראוי להחמיר כדברי מעכ"ת והשוחק בודאי עתיד ליתן את הדין והנה נ"ל עוד דבנשאב ע"י עכו"ם בלא"ה יש חשש דתפי"א דאפי' עכו"ם פוסל כמבואר בברייתא גייס שזלפו וכו' וא"כ הוי בי"א ומה יועיל הנקובה ותי' הש"ך ז"ל דמכוין לנקות שאני יעו"ש בסי' ר"א ס"ק מ"ו וז"ל וי"ל דשאני התם כיון דשואב המים משם וא"כ ודאי לא ניחא לי' דיפלו המים לשם דהא אדרבה שואב אותם משם והוי ממילא עכ"ל וכ"ז בישראל דבודאי לא ניחא לי' שיהי' המים נפסל לטהרה אבל בעכו"ם לא ידע כלל מזה ול"ש לומר דלא ניחא לי' ולכן בודאי צריך לנקות פעם ב' המקוה ולא שייך לומר אתה מוציא לעז על הנשים שטבלו מכבר דז"א דמי יודע מאיזה טעם מנקים אותה עכשיו וגם באם יש חשש בדבר לנו אין משגיחין במה שאתה מוציא לעז יעוין בת"ה [סי' רל"ב] ובש"ע אה"ע [סי' קכ"ה ס"ז] לענין גיטין והי' שלום: סימן קב להרב הה"נ החריף החכם השלם וכו' מו"ה שמואל העלליר בעיר הקדושה צפת תוב"ב.

ז' אדר תרל"א: שאלה נפל סיד ועפר לבינה אל תוך בור שטובלים בו ונעשה מראה לבן אם פסולה המקוה: תשובה הנה כעת לעת שיבתי אין רצוני לסמוך עלי ושמעתי שהגאון נב"י ז"ל לא רצה לגלות דעתו כלל להלכה לעת זקנתו וגם אני מונע עצמי מזה

רק לאדם מפולפל וירא ה' אני מגלה דעתי קצת לעוררו והנה בנ"ד הדין הוא שמקוה נפסל בשינוי מראה אך דוקא אם נתערב גוף ממש שמשנהו אבל בסממנים שנשרה בה וצבעהו אינו פסול ובמס' מכות (ג' ע"ב) וז"ל ואר"י א"ר ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו מתקיף לה ר"כ וכי מה בין זה למי צבע דתנן ר"י אומר מי צבע פוסלין את המקוה בג' לוגין א"ל רבא התם מיא דצבעי מיקרי הכא חמרא מזיגא מקרי עכ"ל הרי הטעם פשוט [דהא דשינוי מראה פוסל לדברי הראב"ד הוא אסמכתא מים ולא משקים ומש"ה אם גוף הדבר נמחה בו מקרי חמרא מזיגא או משקה מדבש וכיוצא אבל אם אין גוף הדבר נמחה הוא מקרי רק מיא דצבע ובאמת אין שיעור למראה מים דיש מים בטבעו במראות שונות אבל שם מים עלה אבל בנימוח גוף הדבר המשנהו שם משקים עליהם ופוסל למקוה מאסמכתת ולכן אם נשתנו מעצמן כשירים דאין שם משקים עליהם ומש"ה מעין אינו פוסל בשינוי מראה דמעין הוא בתוקף תולדתו במקומו ואין עושין משקה במקום המעין ולכן אם הוא רק מדרבנן מאסמכתא כמ"ש הראב"ד ז"ל לעיל ודאי אין שייך גזירה אטו משקה ובפרה שכ' מים יתירא גזה"כ למפסל מראה בלא טעם שהוא משקה אפי' מחמת עצמו פסול יעוין בא"ר ובפ"מ א"ח ק"ס והנה הרב המבי"ט ז"ל בספרו הנכבד קרית ספר רצה לומר דהוא מדאו' פסול וז"ל הטעם דכתי' מים ואם נמחה גופו ביטלו מתורת מים בשלמא אם נמחה גוף המשנהו רק נצבע ממנו לא ביטלו כלל מתורת מים דמים יש בכל מיני מראות אבל אם עשה גוף הדבר המשנה פעולה במים ומשנהו הוי ביטל המים מטבעו וכמ"ש רש"י ז"ל בחולין [ק"ה ריש ע"ב] לענין יד סולדת בו יעו"ש ובלבוש יו"ד כתב הטעם משום דהוי משקה ומקרי חמרא מזיגא או משקה ומש"ה פסול בנמחה גופו ומשנה מראה המים ופסול מדאו' יעו"ש וא"כ בנ"ד פסול מדאורייתא ול"ד למתני' דפרה [ספ"ח] פלוגתת ר"ע ור"י דהתם אין שייך מראה רק עכיר' ודי במה שתוצל לאחר זמן אבל אשינוי מראה אין שם מים עליהם וכשנשתנה וחוזר למראה מים דינו כמים ומעיקרא אין דינו כמים וג' לוגין אין פוסלין והשאובים חזרו לכשרים וא"כ בנ"ד המקוה ודאי פסולה אם יש לה מראה לבינה מחמת הסיד [די"ל ג"כ דמקרי טיט לח ודו"ק] וז"ב לפענ"ד וגם בלא"ה מי יגיד לנו שסופו של מראה לחזור דלמא ישאר לעולם כך ולכן לדעתי פסולה המקוה כן נ"ל הפעוט ואתם חכמי אה"ק תמנו למנין וה' עמכם והי' שלום: סימן קג להרב המאוה"ג מו"ה אברהם יעקב יוסף נ"י האבד"ק יאשיניצע: מכתבו הגיעני והנה המקוה שעשה נגיד אחד בכפר שמוליך ע"י צנורות מפאטיק להמקוה ונכנס מצד זה ויוצא מצד אחר בודאי מקוה זו פסולה כי לדעת הר"ש [מקוואות פ"ה מ"ג] כיון שהפאטיק אינו נמשך

מעצמו לשם אין דינו כמעין לטהר בזוחלין וכן פסק הב"ח ז"ל [בסי' ר"א סד"ה וטבילה בנהרות] וכמבואר בס' דברי חיים [על ה' מקוואות] ובפרט כי לא ידעינן אם היא מעין כלל ושארי ספיקות ולכן בודאי פסולה מקוה הזאת ותמהתי למה לא צייתו את מעכ"ת בדבר איסור חמור כזה ויכתוב תיכף להנגיד משמי שהמקוה פסולה: ולענין בית רעוע שהי' של עניים ורוצים בני העיר למכרו ולקנות בעד המעות יורה להמרחץ.

הנה לא ידעתי מהמנהג שכתב כ"ת שתלוי במנהג כי זה לא תלוי כלל במנהג רק העניים זכו בו מיד וכמבואר בש"ך רנ"ו [סק"ז]. אך לפענ"ד גם העניים לא זכו רק בעת חלוקת הכסף ומי יודע מי יהי' אז עני כי יש עולים ויורדים בכל עת וזכו בו רק עניי העיר מעת שיבא זמן תשלומי השכירות והתחלקו אבל לא מקודם והרבה יש לעיין על כיוצא בזה מה זכות לנולדים בזה והרבה יש לפלפל בתשו' ח"ס בחלוקת ונדבת אה"ק אך לדינא אם יעשה איזה תיקון מקהל בכל חיזוק ותקנה ליקח מהמרחץ מכל איש ואשה כך וכך ומזה יחולק בכל שנה לעניים בודאי רשאים למכור בית זה וליתן לצורך יורה להחם המקוה כי זה חיזוק לטובת עניים יותר מבית רעוע ויתר המעות לפענ"ד טוב שישאר ביד הקונה ויתנה עמו כי בעד חלק שיש לעניים יתן שכר בכל שנה כו"כ כפי הראוי בעיניהם וזה יקח בכתב היותר מחוזק ובכל תוקף בד" וכן יתנו לכתוב בערכאות עפ"י אדווקאט מלומד בזה עפ"י יותר תוקף לחזק זה באינטאבילאציע בספר הערכי' וכן יעשו ואז אין שום חשש כלל ומחמת חולשת כחי אפסיק ואומר שלום: סימן קד שלום וי"ר לכבוד ח"א ידידי הרב הגאון המפורסם נ"י ע"ה מופ"ה מו"ה חיים אלעזר נ"י אבד"ק טארניגראד יע"א: מכתבו הנעים הגיעני אודות רב אחד אשר נידה לכבודו שלא כדין לת"ח אחד וירא ה' מפורסם וביזה אותו ברבים הנה אין הדבר צריך תלמוד כי הרב המנדה ראוי לב"ד לשמתו וכן מבואר בתשו' מהרשד"ם ז"ל חלק יו"ד סי' קס"א וסי' צ"ט יעו"ש כל התשובה ולכן בודאי הרב המנדה ראוי לב"ד לנדותו ואסור להתנותו יותר מכדי חייו וכן הוא הדין אמת ברור לכן קצרתי והי' שלום כדברי ידידו א"ח דוש"ת בלונ"ח ד' חקת תריט"ל צאנז: סימן קה שאלה מלמד אחד פגע בכבוד האור החיים ז"ל ואמר שלא עשה ספרו ברוה"ק: תשובה קבלתי מכתבם והנה לא ידעתי מה ספק לכם שרה"ק שורר גם עתה על הראוי לו אעפ"י שבטלה הנבואה מן הנביאים הלא בפירוש אי' בב"ב פ"ק (י"ב ע"א) וז"ל הש"ס א"ר אבדימי דמן חיפה מיום שחרב בהמ"ק ניטלה נבואה מהנביאים וניתנה לחכמים אטו חכם לאו נביא הוא ה"ק אעפ"י שניטלה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה אמר אמימר וחכם עדיף מנביא שנ' ונביא לבב חכמה מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול אמר אביי תדע דאמר גברא רבה מלתא ומתאמרא משמי' דגברא רבה

אחרינא כוותי' א"ר ומאי קושי' ודלמא תרווייהו בני חד מזלא נינהו אא"ר תדע דאמר ג"ר מלתא ומתאמרא משמי' דר"ע בר יוסף כוותי' אר"א ומאי קושי' דלמא להא מלתא בר מזלי' הוא אאר"א תדע דאמר ג"ר מלתא ומתאמרא הלמ"מ כוותי' ודלמא כסומא בארובה ולאו טעמא יהיב עכ"ל הרי דגם אחר החורבן רוח נבואה שורה על הראוים לכך היינו רוה"ק דחכמה.

דנבואה לחוד ורוה"ק דחכמה לחוד כמבואר במורה בח"ב ולפ"ד לא יקשה קו' הרמב"ן [בתירוצי] ארש"י ז"ל וי"ל שגם כוונת הרמב"ן ז"ל שם כן וכ"נ מריטב"א שכ"כ בשם הרמב"ם ז"ל הובא שם בב"ב בע"י וז"ל והרמב"ן ז"ל הקש' על פרש"י כו' ואין דעתי נוטה אלא ה"ק אעפ"י שנטלה נבואה מן הנביאים שהוא המראה והחזון נבואת חכמים שהוא בדרך חכמה לא נטלה אלא יודעים האמת ברוה"ק שבקרבם וגם הריטב"א ז"ל כ' בפירוש מאמר זה וז"ל ונתנה לחכמים פירושו שישיגו בשכלם דברים הרבה שאין כח בשכל הטבע להשיגם וחכם עדיף מנביא פי' מאותו נביא שיש לו כח לראות עתידות ואין לו דרכי הנבואה שהם מצד החכמה שורה שכינה עליו וכמו שביאר הרמב"ם ז"ל בספרו הידוע כי הנבואה ההיא אינה שורה אלא על חכם ע"כ עכ"ל יעו"ש הרי לך בפירוש בש"ס וראשונים דרוה"ק דחכמה לא בטל מן החכמים וכן הוא בהדי' בגיטין [ד"ו ע"ב] גבי ר' אביתר וז"ל הש"ס שם ועוד הא ר"א דאסכים מרי' ע"י ופרש"י שם וז"ל לגלות לו סוד לכוון בדברים הסתומים על אמתתם עכ"ל הרי דרוה"ק והסכמת הקב"ה לא ביטל מחכמים הראוי' לזה וכ"מ במאמר דרפב"י [ע"ז כ' ע"ב] יעו"ש ויתר מזה מבואר במד"ר פ' נשא גבי אשה א' ששהתה זמן רב בליל ש"ק בפרקי' דר"מ ואמר לה בעלה שאינה רשאי לבוא לביתה עד שתרוק בפניו של ר"מ ג"פ צפה ר"מ ברה"ק כו' יעו"ש הרי שצפה ברוה"ק וכן רבי שאמר ביום פטירתו דברי נבואה בקידושין [דע"ב] אפי' לאחר שניטלה ובאמת כי מזה משמע דלא כרמב"ם במורה דהתם משמע דבלא נביאות של כח המדמה אין נקרא החכם רק גדול המעיינים אבל לא שיאמר דברים שיוצא מגדר השכלי רק מדמין כעין נבואה.

יהי' איך שיהי' כ"ע מודים דרוה"ק לא נסתלק מן החכמים ומ"ש דמימות הנביאים ניטלה רוה"ק היינו רוח דנבואה אבל רוה"ק דחכמה ולהסכים בשכלו עם הלמ"מ או כר' אביתר זה לא בטלה ולא יכחיש זה רק אפיקורס ומה שכתבתם תשובות מגדולי דורינו שבטל לגמרי רוה"ק לא אאמין שיצא זה מפי רבותינו שיחי' ומי יודע מה שכ' להם המתעה הנבל הזה אבל האמת עד לדרכו שגם בזמנינו יש לחכמי האמת שאינם נוטים אחרי החומר יש להם רוה"ק וכמבואר במורה וברמב"ן ז"ל בהדי' ולכן בעל אור החיים נשבג"מ

בודאי חיבר ספרו ברוה"ק אך לא הוא לבדו רק כל מחבר אפי' בדורינו אם הוא ראוי לכך חיבר ספרו ברוה"ק היינו שהסכים בחכמתו לאמתו של תורה כמ"ש בש"ס על ר"א וכ"כ התומים לדינא [בקיצור ת"כ סי' קכ"ג וקכ"ד] שאין לומר קים לי נגד הש"ע משום שכ' דבריהם ברוה"ק ע"ש ולכן המלמד המכחיש רו"ק של אוה"ח הוא אפיקורס שאינו מאמין בגדולי הדור שהעידו עליו שהי' ראוי לרוה"ק והמלמד הזה כפר בעיקר רוה"ק וליעג על דברי הש"ס ב"ב הנ"ל ויפה עשיתם שלא עזבתם את בניכם בידו וישכ בזה אך שכר מלמדות לא אוכל לפסוק שלא בפני בע"ד בלא ראות מעשי הנהגתו כי אולי משגה הוא בזה ובזה תוכלו לסמוך על מורה שיש בקהילתכם והי' שלום: סימן קו להרב המאה"ג החריף ובקי מו"ה נתן פייטל נ"י אבד"ק מאדא: שאלה באם א' פדה בנו הבכור במתנה ע"מ להחזיר ונאבד המעות בפשיעה אם חייב הכהן להחזיר משלו וגם אם הבן פדוי אפי' אם לא החזיר:

תשובה דבר זה מבואר בגמ' בבכורות דבמתנה עמ"ל מהני וכן בקידושין [ו' ע"ב] וז"ל הגמ' שם א"ר הילך מנה ע"מ שתחזירהו לי במכר לא קנה באשה אינה מקודשת בפדיון הבן אינו בנו פדוי בתרומה יצא ידי נתינה ואסור לעשות כן מפני שנרא' ככהן המסייע בבית הגרנות כו' עד אלא אר"א בכלהו קני לבר מאשה לפי שאין שאשה ניקנית בחליפין עכ"ל והנה יש גרסות שם בקידושין וז"ל הריטב"א שם ה"ג בכלהו קני לבר מאשה שמא יאמרו אשה ניקנית בחליפין אבל בספרים שלנו כתוב לפי שאין אשה ניקנית בחליפין ולא מיחוורא דמשמע מינה דמתנה עמ"ל הוא תורת חליפין והא ליתא ועוד דאין מטבע נעשה חליפין ויש לפרש דה"ק דלפי שאין אשה ניקנית בחליפין אינה ניקנית בזו גזירה אטו חליפין כיון שזה דומה כעין חליפין שהן קני ע"מ להקנות עכ"ל הרי דלכל הגירסות בנו פדוי בע"מ להחזיר ורק דלכתחילה אסור לעשות כן כדי שלא יהי' כהן המסייע בבית הגרנית ובהרמב"ם ז"ל [פי"א מה' בכורים] אינו מפורש לאיסור גבי פדיון בכור (והמ"מ) [והמגי' שם בכ"מ] כתב דבפדיון אין שייך ככהן המסייע אולם התוס' רי"ד בקידושין כ' וז"ל מפני שנראה ככהן המסייע בבה"ג פי' מדאו' בכל טצדקי דיהיב הוי נתינה וחכמים אסרו ליתן לכהן המסייע משום דמצוה מן המובחר ליתן לכהן דבר שיגיע לו הנאה ולא שיתן לו בשכרו ואף כאן כשנותן לו עמ"ל אין לו לכהן שום הנאה ואע"ג דמדאו' יצא מדרבנן אסור לעשותו עכ"ל אלמא דלכל הטעמים שייך בבכור ככהן המסייע וכן קיי"ל בש"ע ואין לפקפק בכ"ז אך מאוד נתקשיתי במה דמשמע מקידושין דאם לא החזיר בפה"ב אין בנו פדוי וכ"כ הפוסקים וגם אם לא נתן לו רק ע"ד שיחזירם לו אין פדוי ופרש"י ז"ל בכורות נ"א ב'] בל"ב וגם הרא"ש ז"ל אפי' אם אינו מחזיר אין בנו פדוי וק'

הלא לא בעי' דעת בעלים כלל בפה"ב דהא למ"ד מלוה הכתובה בתורה כמב"ש דמי' גובין מנכסים משועבדים ולמה לא יוכל הכהן לתפוס בעד הפדיון הבן ונהי שאם לא נתן מדעתי לא עשה מצוה מ"מ זה שני ענינים חדא שמצוה ליתנו לכהן והשני שהוא חוב ורמי השיעבוד על נכסיו לכ"ע מב"ח וא"כ למה לא יוכל הכהן לתופסו וכמו שיוכל לתפוס שארי מתנות כהונה כמבואר בתו' בב"מ בסוגי' דת"כ [ד"ו ע"ב סד"ה והא הכא] והנה מצאתי במחנה אפרים בהל' זכי' [ומתנה סי' ח'] שעמד בזה והכריע מתוך כך דבפה"ב לא מהני תפיסה כיון דאין המעות גופא למתנה לכהן רק מכח שיעבוד ולכן ל"מ תפיסה ומהרי"ט [אלגזי] אשר סביב לרמב"ן בכורות בספרי הרי"ף הנדפסים בפ"ב מפקפק הרבה בזה יעו"ש ואני אומר שלא זכיתי להבין כלל סברת מח"א שכ' הואיל ואינם רק משועבדים לא יוכל לתופסם ויכול לומר לכהן אחר אתנם דא"כ אם אחד חייב לכמה ב"ח במטלטלין באופן שאין להם דין קדומה אם אחד תפסם בודאי שלא יוכל הלוה לומר לאחר אתנם רק כל הקודם זכה כמו שקיי"ל בח"מ [סי' ק"ד ס"ג] וא"כ ה"נ נכסיו משועבדים על ה' סלעים לכל כהני דעלמא וא"כ אם אחד תפסה למה לא יהני התפיסה וכ"נ להדי' מדברי הרדב"ז שכ' בספרו על הרמב"ם הל' בכורים פי"א וז"ל ואיכא למידק דגבי ס' בכור בהמה כ' רבינו ואי תפס כהן לא מפקינן מיני' הכא גבי בכור אדם אם תפס כהן חמשה סלעים מהו ואע"ג דבפ"ק דמציעא משמע למסקנא דגמ' דאם תקפו כהן מוציאין מידו וכן העלו התו' והרא"ש וכבר הארכתי בהל' תרומות ליישב דברי רבינו והכא גבי פטר חמור נמי לא כתב רבינו אי תפס כהן מה דינו ולגבי ס' בכור אדם פשיטא לי דאפי' רבינו מודה דאי תפס כהן מפקינן מיני' שהרי לא תפס הדבר שנפל בו הספק אלא ה' שקלים עכ"ל אלמא דבודאי בכור יכול לתפוס רק בספ' ל"א ת"כ א"מ דאין בנוף הדבר חיוב אבל אם נימא דאפילו בודאי בכור ל"מ תפיסה דמעות מעיקרא לא (מקשה) [קמבע"ל] מידי וכן נראה מדברי התו' בכורות (דף מ"ח ע"ב) ד"ה ואם וז"ל וי"ל כיון דמתחילה נותן לו בתורת מת"כ אעפ"י שאח"כ נתגלה שאם לא נטל לא הי' ראוי ליטלו מס' ל"א מוציאין מידו עכ"ל אלמא דכיון דנותנו לו בתורת מ"כ מהני תפיסה א"כ ה"נ הרי נתנם לו בתורת פדיון נהי שרוצה (לחזור) [שיחזור לו] למה לא יוכל הכהן לתופסו והנה לכאורה י"ל כיון דכ' התי' ב"מ [ד"ו ע"ב הנ"ל] דצריך הכהן ליתן לו דמי הטה"נ וא"כ בכאן אם יחזיר לו הכהן הטה"נ (יחזרו) [יחסרו] מה' סלעים ולא יהי' פדוי כלל אך דבאמת זה ליתא חדא דמהרמב"ם ז"ל משמע דא"צ להחזיר כלל הטה"נ ותו דבפה"ב ליכא כלל טה"נ לבעלים וכן מבואר להדי' בנה"מ הל' מתנה [סי' רמ"ג סק"ח] הגם שטעמו שם דחוק אך הטעם פשוט דבשלמא בשאר מ"כ הטה"נ חלים על החפץ

ואפי' למ"ד אינו ממון מ"מ יש חלות מה על המתנות ועיין בש"ך ז"ל [אולי כוונתו לש"ך ח"מ סי' ר"ג סק"א] אבל הכא בפדיון דאין כאן רק חוב דבר שאין גופו ממון לא חל ע"ז כלל טה"נ וא"כ לכאורה ק' למה לא יוכל הכהן לתופסו והנלענ"ד הוא דמטעם זה לא יוכל לתופסו דהנה קיי"ל המפסיד ברכה או מצוה לחבירו צריך לשלם כמבואר בכל הפוסקים ובש"ע [סי' שפ"ב] והוא מדברי הש"ס [ב"ק צ"א וחולין פ"ז] והנה אם הכהן תופס דמי פדיון נהי שנשתלם חובו אבל הבעלים לא עשו מצוה כלל וא"כ בודאי כופין אותו שיחזירם כדי שהבעלים יקיימו מצות פדיון בנו אך לכאורה לא משמע כן מדברי הר"ן ז"ל בחולין ר"פ הזרוע שכ' וז"ל ועוד דבמתנות נתינה כתיבה בהו ויש בהם טה"נ לבעלים ומשמע דכל שיש טה"נלבעלים בא כהן ונטל מוציאין מידו דהא ודאי אפי' מידי דל"ל טה"נ לבעלים כלקט שכחה ופיאה כדאי' בגמ' אם בא עני ושאל ממנו אם רצה אינו נותן לו דא"א דכל שאין בו טה"נ נותן על כרחו למי שתובע ראשון מה פרכינן לר"ח מבעה"ב העובר ממקום למקום דלקט שכחה ופיאה אין בהם טה"נ ואם הוא מחויב ליתנו למי שתובע ראשון הו"ל ממון שיל"ת א"ו אפי' בדבר שאין בו טה"נ לבעלים אינו מחויב ליתן אלא למי שהוא רוצה אלא שאם בא ולקחו א"מ מידו וממילא במידי דאית בי' טה"נ אפי' לקחו מוציאין מידו עכ"ל וקשה למה לא (תירץ) [כ' כצ"ל.

ר"ל לחלק בין לקט שכחה ופיאה לבין מת"כ] שאינו יכול לתופסו משום שצריך הבעלים לקיים מצות נתינה ונ"מ במקום שאין טה"נ ש"פ מ"מ מוציאין משום המצוה דהוא של הבעלים ותו ק' א"כ גבי ס' למה מהני תפיסה לר"ע [בבכורות הנ"ל] כנ"ל וכן להרמב"ם ז"ל והלא כופין אותו להחזיר משום מצוה שהוא של הבעלים אולם זה אין קו' דהא אם יחזור המתנה שהוא בס' שוב ליכא כלל מצוה ליתן דהא אם לא נתן לא יתן וא"כ אין כאן רק משום החוב ומש"ה מהני תפיסה אבל גבי ודאי פדיון שגם אם יחזירו לבעלים מוטל עליו המצוה לתתו לכהן בודאי כופין אותו להכהן שיחזור ולא יגזול המצוה מיד בעליו אך מדברי הר"ן ז"ל לכאורה ק' דלמה לא (תי') [כ' כנ"ל] דמש"ה לא מהני תפיסה במתנות משום המצוה אך דגם זה לק"מ דהא יוכל הכהן לומר כיון שמוטל עליו להחזיר ואין תפיסתו כלום א"כ הוי רק כפקדון אצלו א"כ אם רצון הבעלים רק לקיים המצוה יקיים המצוה בזה שמקנהו לו מעתה דבודאי אין המצוה דצריך ליתן התרומה דוקא ליד הכהן רק אם מקנה לו אפי' בחצירו סגי וכמבואר בש"ס מס' קידושין [דכ"ו ע"ב] גבי ר"ג שכ' התו' דכל ההקנאה הי' רק לקיים המצוה נתינה לכהן א"כ לא יוכל הבעלים במתנות לבוא לכהן שיחזירם לו כי רוצה לקיים המצוה כי יאמר לו אם תקנהו לי ג"כ תקיים המצוה ולכן צריך הר"ן ז"ל לומר מטעם טה"נ שיש לישראל בו מש"ה מוציאין משא"כ

גבי פה"ב מוציאין מהכהן כי יוכל אבי הבן לומר בתפיסתך תפסיד מצותי שעלי ליתן לכהן ומה יאמר דהוי כאלו פקדון בידו דאם הוא כפקדון יוכל לתת לו במתנה עמ"ל כיון דתפיסתו לא אהני לומר שקיים כבר ונפרע החוב שעל אבי הבן כיון שלא עשה אבי הבן המצוה צריך להחזירו לאביו דיהא כאלו היא פקדון בידו ולא נתנם לו עדיין בתורת פדיון וא"כ כיון שעדיין עומד המעות ברשות אבי הבן בודאי יוכל לומר אקיים המצוה במתנה עמ"ל אך עדיין קשה גבי אם נתן לכהן שיחזירם לו דקיי"ל בש"ע [סי' ש"ה ס"ח] דאין בנו פדוי והוא מהש"ס בכורות הנ"ל וק' למה לא יוכל הכהן לתפוס בפדיונו ואי משום המצוה הא יכול הכהן לומר תקנם לי ואז תעשה ג"כ המצוה כמו שאר מת"כ ואי דיאמר לו הבעל שרוצה ליתן לו במעמ"ל למה לא יוכל הכהן לומר שגם הוא יחזירם לו ובאמת בל"ז קשה הא קיי"ל [בספ"ו דפאה] גבי שכחה אם אמר הריני קוצר ע"מ כל מה שאני שוכח אטול יש לו שכחה דהוי מתנה עמש"ב כמבואר שם בפיה"מ להרמב"ם ז"ל והר"ש ז"ל א"כ למה לא נימא גם בפדיון דהוי מתנה עמש"ב ותנאו בטל [כיון דעכ"פ דע"י תנאו ודעתו אין בנו פדוי] נהי דמה שמק' תוס' ז"ל [בקידושין ד"ו וב"ב קל"ז] דהוי תנאי ומעשה בד"א [ותי' התו' שם דע"מ כמעכשיו ל"ש כאן דלא מיירי בע"מ] י"ל כדברי הט"ז ז"ל במה שמשיג על הדרישה ביו"ד סי' ש"ה ס"ק ו' וז"ל ובפרישה כ' וז"ל דעת המחבר הוא דאם נראה מה נותן כו' עד ע"ד כן פדוי עכ"ל ודבריו תמוהים מאוד לעיני הרואה במה שתלה הדבר האיך חושב הכהן להחזיר אם בדרך ע"מ או בדרך אחר ובאמת אין חילוק כלל בזה אלא בכל גווני שדעת שניהם שוה הוי פדוי אבל אם האב חושב שיחזיר והכהן חושב שלא יחזיר כלל לא הוי פדוי אם יחזור וכמ"ש בסמוך עכ"ל כמ"כ נימא דזה לא הוי כתנאי ומעשה בר"א [דלט"ז גם בלא ע"מ הוי עכ"פ מתנה לזמן וע"כ בדעת שניהם שוה מהני וא"כ לא הוי תנאי ומעשה בד"א] אבל ק' דהוי מתנה עמש"ב ולכאורה לפמ"ש התוס' בכתובות נ"ו ד"ה ה"ז מקודשת וז"ל שם וא"ת הא דתנן בהשוכר את הפועלים (צ"ד) מתנה ש"ח להיות פטור משבועה ופריך בגמ' הא מתנה עמש"ב הוא וכו' ומסיק אפ"ת ר"מ שאני הכא דמעיקרא לא שיעבד נפשי' ומאי משני והא ה"נ לא קדשה ע"מ כן ולא שיעבד נפשי' וי"ל דש"ה כיון דרבתה התורה שומרים הרבה ש"ח והשואל נ"ש כו' יכול נמי כ"א להיות לפי תנאו א"נ ש"ה דחייבת התורה ש"ש על שלוקח שכר ושואל לפי שכל הנאה שלו ומשעבדים עצמם לכל הכתוב בפרשה הלכך במקום שאין משעבדים עצמם פטורים עכ"ל ה"נ כיון דהכא מהני מתנה עמ"ל כמ"כ לא הוי זה מתנה עמש"ב [ר"ל דניהו דאין הכהן רוצה רק מתנה גמורה וא"כ ע"י תנאו עוקר מצות התורה לפדות בנו בה' סלעים מ"מ כיון דעכ"פ משכח"ל פדיון במתנה עמ"ל יוכל

להתנות ולא הוי מתנה עמש"ב] אולם עדיין יקשה חילוקו של הרשב"א ז"ל ומביאו הש"ך ז"ל סי' ש"ה ס"ק ח' וז"ל ודוקא שאמר כו' דבכה"ג נגמר בלבו שעה אחת לשם מתנה ומ"ש ע"מ כאומר מעכשיו דמי כלומר מעכשיו תהא נתונה לך מיהו תחזירהו לי אח"כ אבל כשאומר הילך ה' סלעים בפדיון בני ואתה תחזירהו לי וכיוצא בזה שלא בע"מ אין בנו פדוי ואפי' לא אמר מידי אלא שדעתו שיחזירו הכהן כולם או מקצתם ולולי זה לא הי' נותנם לכהן אפי' לא החזיר לו הכהן כלום אין בנו פדוי דגרסי' בבכורות פ' י"ב רב כהנא הוי רגיל כו' כ"כ הרשב"א בתשובה ור"ל כיון דלא גמר בלבו שעה א' לשם מתנה אין בנו פדוי ועיין בא"ח סי' תרנ"ח ס"ד וה' עכ"ל אלמא דעיקר הטעם דבמתנה ע"מ מקנה לו גוף המעות על תנאי אבל ותחזירם לא מקנה לו כלל וע"ז קשה למה לא יהי' דבריו בטל כמו בשכחה שאמר מה ששכח אני נוטל דהוי מתנה עמש"ב ה"נ דנותן לכהן ומתנה שלא יהי' בו שום זכי' זה הוא מתנה עמש"ב ממש דתנאו בטל ולכן באמת י"ל דמטעם זה כתבו התו' [בכורות שם ד"ה הלכך] דאין דעת הכהן רק למתנה גמורה הא אם הכהן הי' מתכווין להחזירו לו הי' מהני משום דהמתנה עמש"ב ת"ב והוי עכ"פ מתנה עמ"ל [דאם כוונת הבעלים דלא יהי' אפי' מתנה לשעה א"כ בזה מתנה עמש"ב ותנאו בטל] ורק משום דדעת הכהן ליטלה ולא להחזיר כלל וע"ז יוכל הבעלים להתנות ולא הוי מתנה עמש"ב מש"ה אין בנו פדוי [וזה כדעת הט"ז הנ"ל] וזה מדוקדק בלשון הריטב"א קידושין דז"ל שם דהא אמרי' התם בבכורות פ' י"ב רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי ר' חנינא שקיל ומהדר חזי' להההיא גברא דהוי אזיל ואתא קמי' א"ל לא גמרית ויהבית לי מדעם הלכך אין בנו פדוי פי' משום דגלי דעתי' דלא גמיר ויהיב אלא ע"ד שיחזירהו לו אלמא אם נתן הפדיון עמ"ל אין בנו פדוי ולאו קושי' הוא דהתם שנתן סתם ולא פירש והוי אזיל ואתי גלי דעתי' שלא גמר למתנה כלל שיהי' כהן זוכה בו ואפי' במתנה עמ"ל ור"ח נמי הי' דעתו ליטלו ע"ד לעכבו אצלו אם ירצה וכיון שכן זה לא נתכוין להקנות אינה מתנה ואין בנו פדוי אבל כשפירש וגמרו שתיהם להיות מעמ"ל זו מתנה גמורה הוא ובנו פדוי אלמא דעיקר הטעם משום שלא הי' דעת שניהם שוה ודעת הש"ך והרשב"א לכאורה צ"ע דלמה לא נימא דהוי מתנה עמש"ב ולכאורה י"ל דבשלמא בקידושין דמתנה ע"מ שלא יהי' לך שאר כ"ו או במוכר ע"מ שאין לך עלי אונאה וכדומה הוי מתנה עמש"ב כיון שעושה מעשה המקח והקידושין ומתנה תנאו נגד התורה [דהקידושין והחיוב שכ"ו הם שני דברים] אבל הכא כיון שכל המצוה היא שיתן לכהן ואם אינו נותן לו לא התחיל כלל הפדיון ולא מקרי מתנה עמש"ב רק הוי לא עשה שום מעשה פדיון אך דעת התו' והריטב"א כדכתיבנא וכן הוא דעת הט"ז ז"ל

וכמה מאחרונים ויותר י"ל דלזה דעת הרמב"ם וש"ע ולשון ראשון ברש"י ז"ל שאם נתנו אדעתא להחזירו ואינו מחזיר שבנו פדוי מטעם דהוי מתנה עמש"ב דאז התנאי בטל וממילא המעשה קיים והוי כולו של הכהן והמצוה שפיר קיים וא"ל בזה מצות צריכות כוונה דלפי מה דקיי"ל גבי ברכות אפי' אם טעה בדעתו לומר ברכה אחרת ואמר זו ג"כ הוי כוונה כמבואר במ"א בכמה מקומות [בר"ס ר"ט ותפ"ז] ובהל' ר"ה [סי' תקפ"ב סק"ב] שכן דעת (הרמ"א) [רוב הפוסקי'] ז"ל ורק אפי' לדעת המחבר [סי' ר"ט] בכה"ג שהוא מכווין לעשות המצוה ורק רצה להטיל איזה דבר תנאי והתורה בטלתו להתנאי ממילא קיים המצוה ולכן סבר הרמב"ם ז"ל דבנו פדוי אם אינו מחזיר וא"כ לפי"ז באם נתן במעמ"ל ונאבד המעות בפשיעה כבנ"ד דלפ"ד הרא"ש ז"ל בסוכה [דמ"א] דחייב אפי' באונסין דכל כמה דלא קיים התנאי אפי' באונס בטלה המתנה למפרע וכאשר האריך במח"א ז"ל [ה"ז ומתנה סי' י"ח י"ט] וא"כ הוי למפרע המעות של הבעלים ומ"מ יוכל הכהן לתופסם עבור חיוב של הפדיון אך דז"א דהא לא כוונו אז לקנותם רק עמ"ל ואם אינם מחזירים הוי גזל למפרע אך באמת לפי מה שהעלה הפ"ח [בס' מים חיים] דאפי' נתן לחש"ו דמי פדיון יצא א"כ י"ל כיון דבא דמי פדיונו לכהן יצא ובפרט אם נימא דהוי מתנה עמש"ב והתנאי בטל דאז ממילא של הכהן הגם דיש דיעות [שלא] כדברי הפ"ח כאשר האריכו הקצות [בסי' רמ"ג סק"ד] והנ"מ [סק"ח] מ"מ מספק א"מ ממון מהכהן ואז ממילא מס בנו פדוי ובפרט לפי מה דפסק בח"מ סי' רמ"א דמתנה עמ"ל רק בפשיעה חייב ולא באונסין וע"כ צ"ל דלא ס"ל לדינא כדברי הרא"ש ז"ל בסוכה דהוי גזל למפרע דהתנאי לא הי' רק אם יהי' בעין יחזירנ' לא אם יאבד ומה שחייב בפשיעה הוא מטעם דאין אדם תופס דבר מחבירו ולא יתחייב בפשיעה כמבואר ברמב"ן במלחמות פרק[שור שנגח] ד' וה' וכן כתב בהדי' (המג"א) [המח"א ה"ז ומתנה הנ"ל] דזה הטעם הש"ע והאחרונים במעמ"ל אינו חייב רק בפשיעה וא"כ הכא דמה שנתן לו הוא שלו מה שמגיע לו לכהן ומשועבד לו והמתנה דעמ"ל אינו בתורת מתנה רק בתורת פריעת חוב וא"כ לא תפס של חבירו מידי בודאי דפטור אפי' בפשיעה ואפי' לדברי הפוסקים דפשיעה הוי מזיק [כמבואר ברמב"ם רפ"ב דשכירות ובש"ך ח"מ סי' ס"ו ס"ק קכ"ו] מ"מ אינו נקרא מזיק רק אם קיבל עליו שמירה אבל אדם דעלמא שלא קיבל עליו שמירה כמו כנוס שורך בחצרך ויעו"ש ברמב"ן [במלחמות הנ"ל] בודאי פטור אפי' מפשיעה ולא מקרי אפי' גרמי וא"כ מש"ה הכהן שלא נעשה שומר כלל ומחמת התנאי פשוט דהכוונה הי' רק אם יהי' בעין יחזירם דמש"ה פטור באונסין וא"כ מש"ה פטור הכהן להחזיר ובנו פדוי כנלפע"ד.

ועתה אבוא להשתעשע בדבריו הנעימים בראשונה מה שהשיג על הח"ס ז"ל [סי' ר"צ] בהבנת דברי הרע"ב כבר בארתי לעיל דלכל הגרסאות בפ"ה בנו פדוי כמבואר בהריטב"א ז"ל [הנ"ל] ומה שתמה מעכ"ת על מה שכתב [הח"ס סי' רצ"א ד"ה לכאורה] שלא נגמר המצוה במתנה עמ"ל י"ל כוונתו בזה דעדיין הוא ספק שמא לא יחזור ויעוין באה"ע [סי' ל"ח וקמ"ג] גבי תנאי דתלוי בקום ועשה לא מקרי עדיין קיום המעשה ומה שדחק על מה שאמרו חכמים [בבכורות נ"א ע"ב] קיים ר"ט הלכה זו הנה דברי מעכ"ת אינם נוחים לי בזה דלפי' הראשון הכוונה דקיים הלכה זו היינו שלא לקח מתחילה ע"מ להחזיר דבגמ' משמע איפכא דקיים הלכה זו מה שהחזיר המעות ומה שכתב בפי' השני דקיים היינו שחיזק התיקון גם זה לא כפשט שאמר בש"ס בכל דוכתי לשון קיום ממש ולפענ"ד לפי מה שבארתי לעיל דאם הכהן מקבל בתחילה עמ"ל מהני אפי' שדעת אבי הבן הי' להחזיר בלא ע"מ ויהי' מה שיהי' התוס' ז"ל [שם בד"ה הלכך] בפשטות דבריהם משמע דאי הוי נטל הכהן בתחילה להחזירם הי' מהני והנה התוס' ז"ל כתבו שלא הי' מחזירים תמיד וגם מעיקרא לא ידע הנותן ולפענד"נ השינוי שהי' בין ר"ט לר"ח בלשון הגמ' דבר"ט איתא הי' [מנהגו] נוטל ומחזיר משמע תמיד הי' נוהג כן ובר"ח איתא ר"ח הוי רגיל דשקיל ומהדר מלשון זה משמע כדברי התוס' ז"ל דלא תמיד הי' מחזיר והנה באמת לר"ט לא הי' יכול לבוא בשום פעם לידי מכשול שהי' תמיד נוטל עמ"ל ולפיכך אפי' אם דעת בעה"ב הי' שיחזור תיכף בלא ע"מ נמי הי' הבן פדוי כמבואר בתוס' ז"ל משא"כ לר"ח דרק רגיל הי' אבל לפעמים לא הי' מחזיר וכיון שבאמת עכשיו במעשה זה הי' דעתו לקבל מתנה עולמית והי' ח"ו יכול לבוא לידי מכשול לולא שהקב"ה אין מביא חטא ע"י צדיק ולזה שבחוהו חכמים לר"ט דקיים זה הלכה זו דמחמת שנטל תמיד ומחזיר א"כ תמיד בנו פדוי משא"כ אם הי' לעשיר או לפעמים אינו מחזיר לא קיים המצוה דיכול לבוא לידי מכשול וז"ב לפענ"ד ומה שהקשה על המקנה במש"כ דהוי כמכר והק' עליו מעכ"ת הא כתב הת"ה [בפסקיו סי' רל"ה] וכל האחרונים דאין הבן של הכהן כלל הנה באמת אין לחשוד מאורן של ישראל בדבר שתינוקות של ב"ר יודעין ורק כוונתו כמש"כ בעצמות יוסף שם בהדי' דנהי דאין הבן נמכר כנ"ל, מ"מ התורה עשהו כמכר יע"ש בדבריו ומה שהקשה מעכ"ת על המקנה שכתב דמתנה עמ"ל מותר בשבת קשה למה לא פודין בשבת במתנה עמ"ל י"ל המקנה ס"ל משום דהוי כמכר אסור ומה שיישב מעכ"ת קו' מ"א יפה כתב שוב כתב מה שחקר הח"ס [חי"ד סי' ר"צ ורצ"א] החילוק בין מתנה עמ"ל בין מתנה לזמן הנה זה שאילת דור שלפנינו ויעוין במ"ל [פ"ג מזכי'] ובמח"א [הז"ו הנ"ל] ובקצות והנ"מ [סי' רמ"א] שהאריכו בזה ומה שכתב

מעכ"ת בפי' המג"א באו"ח (תרנ"א) [תרנ"ח סק"ג] כוון לסברת המק"ח בהגהותיו מביאו יד אפרים שם אך באמת חילוקו של היא"פ נכון ומיושב יותר יעו"ש ומה שכתב כ"ת לומר דבה"ע [המובא בראש פ"ק דקידו' סי' כ' ובטור אה"ע סי' כ"ח] לשיטתו דפטור מגו"א [ע' במ"ל פ"ג מזכי'] מש"א ל"א דניחא לי' למיעבד מצוה תמי' לי דהנה הוא לא אמר רק בלשון שאלה רק אנן אמרינן מסתמא הי' עושה לו טובה ומקנהו לו עמ"ל וא"כ עלינו לומר אפילו לבה"ע דפטור מגו"א אלו ידע דלא מהני לשון שאלה הוי מתנה שנתחייב לשלם לו אם יגנוב ובודאי דאעפ"כ הוי מתנה ול"ד לדבית חורין [נדרים מ"ח] כמבואר בראשונים ומה שפלפל מעכ"ת בדברי הראב"ד והרמב"ם גבי פשיעה [הנ"ל] מחמת שהוא מקצוע גדול וכעת אני מוטרד במס' אחרות לא אוכל להרחיב הדיבור ובפרט לענין דינא כבר כתבתי דלפסק הש"ע פטור בפשיעה (לב"ע) [לכ"ע] דאינו בגדר תופס של חבירו דתופס רק שלו במה שמגיע לו שכירות חלף עבודתו כמבואר בפ"י ז"ל וא"כ כיון שהוא אינו בגדר שומר כלל ודאי פטור הפושע ואין צריך לפנים.

והנה אודיע למעכ"ת מנהני בזה מעוד הייתי רך ונער כי הנה מבואר בתשו' יעב"ץ [ח"א סי' קנ"ה] דצריך ליתן רק במעמ"ל משום דכל כהני זמנינו אינם רק לנ"כ ואפי' לא לתרומה דרבנן וא"כ אם הי' אביו תובע לכהן ודאי מחויב לו להחזיר דמי פדיונו וא"כ הוי המעות רק פקדון בידו ואפי' אם הוא כהן אמתי מ"מ כיון שצריך להחזיר המעות לא הוי נתינה כלל ומש"ה צריך לפדות דוקא במעמ"ל דאז אם הוא כהן אמתי יצא וחייב למהדר כל מה דאפשר לפדות מכל כהן שרואה דדילמא זה הוא כהן האמת והנה הח"ס ראיתי עתה שהגיהו ויעוין בתשו' יעב"ץ (וא"צ) [ואנ"ל] והנה באמת דברי היעב"ץ ז"ל צ"ע דא"כ בכל כהן נימא כן אפי' בהוחזק למזבח דילמא לאו אביו הוא ואי משום חזקה ורובא הא בממון אין הולכין אחר הרוב ויעוין [ספ"ק דכתובות] גבי אם רוב ישראל אך דזה ודאי כיון שהתורה צותה ליתן להכהן כזה שוב הוא ממונו בודאי וכעין שמחלק הרמב"ם ז"ל [בפט"ז מסנהדרין] שהאיסור בע"א הוחזק ולפ"ז ה"ה בכהני דידן כיון שמצוה מדרבנן ליתן לכהן כזה אין הכהן צריך להחזיר כלל ואין הספר אתי כעת לעיין בו ולכן אני נוהג מעודי לעשות פשר דבר דהיינו שיעור המבואר ברמ"א [רס"י ש"ה] נותן במתנה צמותה היינו ב' זהובים פוליש והשאר עד דמי ה' לויט כסף המבואר באחרונים זה ניתן במתנה עמ"ל וככה אומר לו הרי לך בפדיונך סך ב' זהובים פוליש למתנה גמורה והשאר עד ה' לויט כסף יהי' במתנה עמ"ל וכן אני נוהג באיש כילי או עני אבל העשיר נותן ה' לויט כסף במתנה גמורה כן נוהגין בכל גלילותינו העשירים שאין

לוקחין בחזרה מאומה ובוחרים בכהן שאינו עשיר שיהי' המצוה שלימה מתנת כהונה וצדקה והי' שלום כדברי ידידו דו"ש יום ב' ך' שבט תרכ"ל צאנז.

הק' חיים הלברשטאם: סימן קז לבני חביבי הרב המאה"ג צדיק מפורסם חריף ובקי וכו' מו"ה יחזקאל שרגא נ"י האבד"ק שינאווא: אודות השאלה בבכור שנמכרה הפרה בכסף ובהאנדשלאג בלא משיכה: תשובה הנה בדבר הזה כבר האריכו גדולי הראשונים ותמיד אין דרכי בזה לפלפל איזה שיטה מהם היא הנכונה עפ"י פלפול כי דבר זה הוא רק גסות רוח ודבר הבלים כי מי אני להכריע בין גדולי הראשונים ורק כ"א צריך לפי כחו לתרץ את כל א' מהשיטות אך לא להכריע כי מה יודעים אנו אשר לא ידעו המה ואלו ואלו דא"ח ולכן אכתוב בקצרה דיעות הראשונים ידוע דעת רש"י ור"ת ז"ל אם עכו"ם קונה בכסף או במשיכה דוקא והנה גדולי האחרונים כמו הר"מ ז"ל [במרדכי פ' הזהב] והטור והש"ע [יו"ד סי' ש"ך] הכריעו דצריך דוקא שניהם והרשב"א בתשו' המיוחסות סי' רכ"ה כתב דעת הראשונים דתלי' הדבר בפלוגתא אם כסף לבד קונה בעכו"ם ואח"כ כתב דלדעתו קונה בכסף או במשיכה דהלכתא כהאומר דהעכו"ם קונה במשיכה אך גם בכסף לחוד נמי קונה מדינא דאו' ולבסוף הביא דגם לדעת (הראשון) [הראשונים] דאינו קונה בכסף לחוד מ"מ מחמת מנהג שקונים בכסף לחוד סגי דהוי כמו סטומתא דהוי קנין ממש ונראה מדבריו דדמי להא דנוהגין החמרים [ב"ק דקט"ז ע"ב] והוי קנין ממש ולבסוף כ' די"ל דלעולם אינו קנין ומש"ה לענין בכור תלי' בקנין מדאו' ולמ"ד דעכו"ם אינו קונה בכסף לחוד חייב בבכורות ורק מחויב הישראל או העכו"ם לקיים המקח מטעם חיוב והמעיין בדבריו היטב יראה שכן כוונתו ורק יש קצת ט"ס דמוכח ולא כמו שראיתי איזה אחרונים הבינו בדבריו דפוסק דכסף לחוד קונה דזה ליתא דנהי דכתב דכן י"ל דקונה בכסף לחוד או במשיכה לחוד מ"מ לדינא לא סמך על דעתו כנראה שם ולכן אין לנו לסור מדברי הטור וש"ע ז"ל דס"ל דבעי תרווייהו כסף ומשיכה ובלא"ה אפי' בדיעבד אסור והנה אפי' אם נימא דסטומתא הוי קנין מ"מ יפה כ' הצ"ץ ז"ל [סי' ס"א] כיון דכל הכוונה הוא רק דרך הערמה לא שייך לומר דקנה מטעם מנהג התגרים או משום בדיניהם דיינינן לי' דזה ליתא דכה"ג אין הסטומתא קנין כלל וגם בדיניהם לא כייפי' להחזיק המקח משום דהוי רק הערמה ובשלמא אם עשה קנין דמהני עפ"י ד"ת לא איכפת לן בהערמה דדברים שבלב אינם דברים והוי קנין ממש ובפרט שבאמת כוונת שניהם המוכר והקונה לקיים המקח ע"מ שיחזור וימכרנו לו אבל אם לא הי' קנין המועיל עפ"י ד"ת רק מנהג התגרים בהערמה ל"ש דרך התגרים כיון שאינו רק הערמה ואין הקונה והמוכר סומכים דעתם לזה הסטומתא וכליתא דמי זה תורף דברי הצ"ץ

ז"ל ודבריו בזה קילורין לעינים ול"ק כלל קו' האחרונים להמעיין היטב וכן באמתיראה מדברי הרשב"א בתשובה הנ"ל דקנין כה"ג קנין דרבנן או סטומתא הוי סילוק מרשות המוכר שסילק נפשו מאותו החפץ אבל עכ"פ הלוקח לא קנה ולכן כתב שם שעיקר תלי' בבכור בקנין דאו' דקנין דרבנן או סטומתא הוא רק חיוב לקיים המקח אבל לא מקנה עצם הדבר ללוקח (והנה גם הפקר לא מיקרי שהרי אינו הפקר לכל) אך לכאורה לענין בכור כיון שעכ"פ נסתלק רשות המוכר והעכו"ם יש לו עכ"פ יד בו שיכול לכופו לקיים המקח מיקרי יד עכו"ם באמצע והו"ל להיות פטור מבכורה דקיימ"ל לגבי בכורה אפי' יכול לסלקו בזוזי פטור מבכור ועיין בבכורות [דט"ז] גבי מקבל צאן ברזל דא"ר אם לא נתן לו מעות תופס הולד הגם שהתוס' בב"מ [ד"ע ע"ב ד"ה אי] מחלקים בין אם היתה תחילתו של ישראל לא יצא בזה לפטור מבכורה ע"י שהעכו"ם יוכל לתפסו מ"מ כאן שזה ודאי שיצא מרשות הישראל בקנין דרבנן או סטומתא כמ"ש הרשב"א ז"ל שסילק רשותו ממנו ורק העכו"ם לא קנהו לזה שפיר סגי במה שהעכו"ם יוכל לתפסו היינו שמחייבין להמוכר לתתו לו ולכן לכאורה קשים דברי הרשב"א במה שאומר שאינו נפטר מבכורה בסטומתא ואולי לרווחא כ"כ לנ"ד אבל באמת הוי שפיר להיות פוטר במה שנסתלק רשות ישראל והעכו"ם יש עליו חיוב שמחויב הישראל לתת לו ויוכל לתפסו עפ"י דיני ישראל וכ"ש בדיניהם ואך לזה כ' הצ"ץ דכה"ג סטומתא לאו כלום והישראל לא סילק כחו ועכו"ם אין דעתו להחזיק המקח ואינו כלום רק [בעי] קנין גמור וזה אמת ויציב שסטומתא וקנין דרבנן ל"מ בבכור לרוב הראשונים כידוע למעיין בדבריהם ולכן בודאי דין בכור על הולד ואסור עד שיפול בו מום ממילא.

והנה בח"ס [סי' ש"ו] רצה אחד להמציא היתר עפ"י דברי התוס' שכתבו (בזבחים דף נ"ט ע"ב) [ובמנחות נ"ו ב'] (ובבכורות ל"ג ע"ב) דלהטיל מום בזה"ז דרבנן ולכן כ' דבדרבנן סומכים על הפוסקים דס"ל דכסף לחוד קונה: והנה הח"ס השיב לו דנראה עיקר כהרמב"ם ז"ל דגם בזה"ז הוא דאו' ומה שאמר רבא [בע"ז י"ג ב'] נראה כמטיל מום ההוא מדרבנן הוא לתרץ אליבא דר"ל יעו"ש המשך דבריו והביא ראי' מבכורות [דנ"ג ע"א] דפטרו רבנן ממעשר בהמה בזה"ז משום דמטיל מום בקדשים ולדברי התו' האיך בטלו חכמים מצוה גדולה עבור גזירה א"ו ש"מ דמטיל מום הוי דאו' ובמח"כ לא ידעתי מאי קאמר דהא הקשה הגמ' להטיל מום בכל העדר ומתרץ משום גזירה שמא יבנה בהמ"ק במהרה ולא יהי' נמצא בקל קרבן דגם דוקין שבעין פוסל לא שכיחי יעו"ש בגמ' והנה זה ודאי הוא רק דרבנן דהמטיל מום בקדשי בה"ב תמימים הוא רק דרבנן [כמבואר בתו' ע"ז ד"ג] ואפי' הרמב"ם ז"ל שפוסק דהמטיל מום בבהמות תמימים שהוקדשו

לבה"ב הוא מה"ת מקרא דאל המזבח יעו"ש אבל בבהמות חולין ודאי שמותר להטיל מום מה"ת לכ"ע [נ' דכאן צ"ל ואפי' לרמב"ם דס"ל בפ"א מה' אסהמ"ז ה"ז דמטיל מום בבהמות קדשים תמימים בזה"ז הוא מה"ת הוא מקרא דכל מום לא יהי' אבל בבהמות בד"ה מודה דרק מדרבנן ע"ש במ"ל וברי"ט אלגזי בכורות פ"ה בסוגי' דבכור שאחזו דם וכ"ש בבהמות חולין ודאי שמותר להטיל מום מה"ת לכ"ע] וודאי מה שלא תקנו להטיל מום בכל העדר הוא דרבנן וא"כ קשי' בשביל גזירה כזו יבטלו ממ"ע של מעשר א"ו שזו אין קושי' דודאי יכולים חכמים לגזור לבטל מ"ע משום גזירה קלה כמו שביטלו והעמידו דבריהם בהזאה בפסח שאינו רק טלטול בעלמא מכ"ש בכה"ג שהטלת מום בקדשים הוא בזיון קדשים כמ"ש הרא"ש ז"ל בהפועל בב"מ [סי' ה'] יכלו להעמיד דבריהם נגד מ"ע של מעשר ולכן בודאי אין לדחות דברי התוס' ח"ו וגם ק' להח"ס ז"ל גופא לתקנו שיטיל המום ע"י עכו"ם קטן כמו שמתיר הוא בבכור א"ו זה דברים של מה בכך וחכמים העמידו דבריהם נגד מ"ע של מעשר כאשר העמידו דבריהם בכמה מקומות ולכן דברי התו' הם כפשטן של הסוגי' דהוא רק דרבנן ורק שהרמב"ם ז"ל מפרש הסוגי' דאיירי בקדשי בה"ב כדברי רש"י ז"ל [פי' דס"ל קדשי מזבח גם בזה"ז מה"ת והסוגי' דמחלק בין בזמן הבית איירי בקדשי בה"ב ע' ברי"ט אלגזי פ"ה דבכורות הנ"ל שהאריך לפ' כן הגמ' לשי' הרמב"ם] אך התו' דחו דברי רש"י ז"ל מצד פשטות הסוגי' כמבואר בדבריהם בזבחים ובע"א ולכן ודאי אין קושי' בדבריהם כלל ולכן לכאורה הי' מקום להקל להטיל מום דהוי רק ס' דרבנן אך באמת למעיין היטב שם בתו' דהחמירו בקדשי בה"ב שמד"ת אפי' בזמן הבית מותר להטיל מום וגזרו אטו קדשי מזבח וקדשי מזבח גופא הוא עתה דרבנן הרי שמחמת בזיון קדשים החמירו ולכן גם בס' קדשים אסור להטיל מום אפי' ע"י עכו"ם וראי' ברורה מהא דבכורות (דף ג' ע"ב) דכלו חיותא דר' מרי ב"ר ומק' הש"ס למה הלא כדין עביד ומתרץ שם וז"ל ואבע"א רמב"ר ידע לאקנויי קנין גמור וחזי לי' אינש אחרינא ואזיל ועביד וסבר ר' מרי מלתא הוא דעביד ואתי בה לידי תקלה עכ"ל הרי דמשום חשש שמא יאמרו כלו חיותא ונענש ע"ז מכ"ש דאם יצוה ישראל לעכו"ם להטיל מום לא יבינו שהטעם מחמת שהוא ס' דרבנן ורק יאמר הרואה שמותר להטיל מום בקדשים ולכן לדעתי היה יותר נכון לסמוך להתיר לשחוט שלדברי התו' אין שום חיוב בזה"ז בשוחט בחוץ ורק מדרבנן וספ' דרבנן מותר ולא (שיאמרו) [יאמרו] מותר לשחוט קדשים בחוץ ורק שיאמרו שסמכו על המכירה ולכן נשחט כדין אבל אם נימא שצריך מום א"כ ידעו שהוא הקדש והרואה שמצוין להטיל מום בו יאמר שמותר להטיל מום בקדשים ע"י עכו"ם ולכן בודאי אסור זה כנלענ"ד הגם שידעתי שבעוה"ר עמי במקלו

ישאל ובפרט בעיני הלומדים בעיניהם איסור דרבנן כזה קל למאוד שבעוה"ר מחמירים בחסידות ומקילים במה שהחמירה תורה ואומרים שבדיעבד עכ"פ כשר וכמו ששמעתי מדיינים רבים שנקל להם להשמיט שם אבי האשה בגט אם רק אינם יודעים לכתוב כינוי השם ובאמת מבואר בתשו' שאין לעשות כן וכן משמיטין כמה שם הכינוי שבפ"כ וכותבים רק שם הנקרא לס"ת מחמת פסק הרמ"א ז"ל [בסי' קכ"ט] אשר גדולי אחרונים ממש בתשו' ומכתב אלי' ז"ל פוסלים ומענה בפי שועלים קטנים הללו שכן מקובל בידם מגאוני דור שלפנינו ובאמת הגדולים ז"ל שפיר עשו שכן מסור בידינו מגדולי אשכנז שבאם א"א לבוא על תכונת השם סגי בשם החניכה או שם דס"ת לחוד גם שם אבי האשה משמיטין באם א"א לבוא על בירור תכונת השם אבל אם הוא חסרון [ידיעה] לדיינים האיך לכתוב בודאי אסור לסמוך ע"ז.

ויעשו שאל' לגדול הדור והמה יבררו האיך לכתוב סגנון השם וא"ל הלא בדיעבד כשר ז"א כמבואר בהקדמה לס"ש דע"ז נאמר כל שאינו יודע בטיב גיטין לא יהי' לו עסק עמהם הגם דבדיעבד כשר ובגמ' [קידושין י"ג ע"א] אמרו ע"ז דזה חמור יותר מחטא דור המבול יעוין בס"ש בהקדמה ותבין דכן האמת אולם מה אעשה ואוי לי שעלתה בימי כך וה' הטוב יכפר ונסלח לעדת ישראל וכו' והנה לא כתבתי כ"ז רק להודיעך קושט דברי אמת כאב את בן ירצה אבל ידעתי כי שועלים קטנים המה חכמים מחוכמים בעיניהם וילעגו על דברי והי' להם כו' ואני את דעתי גליתי כפי מה שקבלתי מרבותי הגאונים נו"נ ויעשו הטוב בעיניהם ואנחנו נפשותינו הצלנו והי' שלום.

יום ב' כ"ז למב"י תרכ"א [וע' בסי' שאח"ז]: סימן קח לבני הרב וכו' הנ"ל: הנה בבכור לא הי' כוונתי ח"ו להתיר במכירה בכסף לחוד רק אמרתי יותר הי' היתר בשחיטה אך באמת גם בשחיטה אין להתיר משום הספק של השיטות שאין כסף קונה בנכרי וגם בפירוש כתבתי שם לדעתי שהבשר צריך קבורה ורק להתיר השחיטה דאינו חייב משום שחוטי חוץ אבל ודאי הבשר צריך קבורה עם העור כאשר נגלה לכל מעיין מכח פלפולי שם ולדעתי נכתב זה שם בהג"ה מן הצד כי ידעתי שכן עלה על דעתי לכתבה בפירוש שלא יטעו בדברי אך מרוב הטרדא אולי נשמט שם אבל ודאי כן נתבאר מתוך הפלפול אשר שם ולכן מהראוי לגזור על הבעל של הבכור שיקבור העור: סימן קט לחתני הה"נ כו' החו"ב בודק חו"פ בנש"ק מו"ה מרדכי דוב נ"י: שאלה יהודי א' העליל עליו עכו"ם שמגיע לו ממנו מעות ומחמת זה ביקש לעכו"ם אחר שילך אתו ויעזור לו ליקח בהמה מהישראל עבור חובו והבטיח לו שימכרנה לו וכן עשו והלכו שניהם ולקחו בחזקה בהמה אחת ולקח העכו"ם השני הבהמה ולהעכו"ם הא' נתן מעות בעד הבהמה והיהודי

הלך בערכאות עכו"ם לשפוט על הגזילה שעשו ונמשך הדבר עד שנתיאש היהודי לגמרי מהבהמה ואחר משך שנה וחצי יצא המשפט שלהם שמוכרח העכו"ם להחזיר הבהמה לישראל והבהמה נתעברה וילדה אצל העכו"ם והיא היתה מבכרת ועתה מה דינו של הולד אם יש בו קדושת בכור או לא: תשובה הנה כאן צריך לברר מי הוי גזלן אם עכו"ם הראשון המעליל או שניהם יחד נקראים גזלנים הנה זה פשוט שגם השני מקרי גזלן שגזל מישראל ואי דהוי ס"ל דהדין עם העכו"ם המעליל ומש"ה סייע להעכו"ם הא' ללקחו דסבר ששלו הוא לוקח זה ליתא דקיי"ל ב"נ נהרג על שהי' לו (לשאול ולא שאל) [ללמוד ולא למד מכות ד"ט ע"ב] וא"כ שניהם נקראים גזלנים עוד צריך לחקור אם הוי כאן יאוש כיון דכבר מסר הישראללהערכאות אם הוי זה הפקר מה שאמר בלשון יאוש.

והנה דבר זה מבואר ברמ"א דבכה"ג לא הוי יאוש וז"ל הרמ"א ז"ל בח"מ סי' רס"ב ס"ה הא דאמרי' דכשאמר וי לחסרון כיס הוי יאוש היינו באבידה וכיוצא בזה אבל מי שיש לו חוב אצל עכו"ם שמסתמא אינו יאוש אעפ"י שאמר וי לחסרון כיס לא הוי יאוש דהואיל שכל חוב הוי ספק אי משתלם או לא מספיקא אמר כך ולא גמר ומיאש עכ"ל א"כ הוי גזל בלא יאוש ולא קנהו העכו"ם כלל להפרה בגזלנותו אך לפרש"י דפי' גבי ב"נ נהרג על פחות מש"פ ולא ניתן להשבון דפרש"י ז"ל משום דקלב"מ כמו שכ' התו' (בעירובין) [בע"ז דע"א ע"א ד"ה ב"נ] וא"כ כן נמי בפרוטה קנהו העכו"ם משום דקלב"מ אולם התו' שם בעירובין [ס"ב ד"ה ב"נ] הק' על רש"י ז"ל חדא דהא קי"ל כרבא דבגזילה לא קנהו בדמים ותו דגבי מוכסין וליסטים מוכח דלא קנהו הנכרי כשאיתא בעין והא באמת לק"מ דמש"ה במוכסין וליסטים לא קנהו משום דהוא בעינא ולא קיי"ל כרב [סנהדרין דע"ב ע"א] דבדמים קננהו אך זה מדרבנן אבל מה"ת שפיר לא ניתן להשבון וכמו שנראה מדברי הרז"ה בסנהדרין [בבעה"מ שם] אך באמת נלענ"ד דאין סברת הבעה"מ דמה"ת קנהו ורק מדרבנן מחויב להחזירו דהרי בגמ' [שם] אמרי' כי אוקמי התורה ברשות הגזלן לחייבו באחריות אך לא לאקנוויי עכל"ה יעו"ש בסנהדרין א"כ הרי מפורש בגמ' דלא קנהו אפי' מה"ת וזה קו' הרמב"ן ז"ל שם על בעה"מ וקושיא גדולה היא זו אם נימא דבעה"מ ס"ל דמה"ת קנהו אך גם שיטת הרמב"ן ז"ל נעלמה ממני שכ' דלא קנהו כלל אפי' כששיבר לאחר יציאתו ממחתרת וקשה הרי רב אמר בהדי' דבדמים קנהו ומשמע קנין גמור ורבא אמר מסתברא מלתא דרב בששיבר אלמא דרבא מודה לרב דקנהו בדמים עכ"פ בליתנייהו אפי' בנשבר לאח"כ דאם חייב בנשברה לאח"כ א"כ מאי קנין הוא זה דאמר רבא מסתברא מלתא דרב כששיבר הא אפי' כששיבר לא קנהו כלל בדמים רק משום קלב"מ [א"צ לשלם] אבל מאי קנין הוא ולכן נלענ"ד דכך הוא שי' בעה"מ

ז"ל דרב אמר בדמים קנהו מאי דחייב מיתה בנטילתו בשעת גזילה הוי כמו שקנהו (בדמים) היינו במעות ועלה אמר רבא מסתברא מלתא דרב כששיבר דבהיותו בעין אין שייך קנין דהתורה לא אוקמי גבי גזלן ברשותו רק לענין שיתחייב באחריות אבל לא לקנותו אבל בליתנייהו מסתברא מלתא דרב דקנהו בדמים ונ"מ דפטור אפי' שיבר חוץ ממחתרת דכיון דבשעת משיכה בגזילה העמידה התורה ברשותו לענין כל אחריות ואם נתחייב אז הגזלן מיתה קלב"מ ופטור מחיובי ממון א"כ קנהו בזה דלא מחייב לשלם אם יאבד מהעולם יהי' סיבה מה שיהי' קנהו בדמים לענין פטור מאחריות דהא בשאר גזל מחויב באחריות דמיו וזה שנתחייב [מיתה] בדמיו קנהו לפטור מאחריות ולעולם פטור מכל חיובי שנתחייב אז ול"מ שפטור בנשברה במחתרת רק אפי' נשברה אח"כ פטור דקנהו בדמיו לענין אחריות אך אם היא בעינא לא אוקמי התורה ברשותו ולא קנהו כלל והוי ברשותא דמרא אבל פטור (מהשבר הבא במחתרת) [מהשבה] דכל חיובו שבשעת משיכה שנתחייב מית' פטרו הכתוב דבדמים קנהו ומ"ש בעה"מ שהחמירו עליו להשיב מחומרא אין כוונתו שמה"ת הגניבה של הגנב (ח"ו) [דגם] הוא מודה דאפי' מה"ת הדרא למרא רק שהגזלן אינו מחויב בהשבה ומדרבנן מחייבו בהשבה אבל גוף הגזילה הוא של הנגזל ולכן שפיר קאמר הגמ' גבי מוכסים וליסטים דלא קנהו הגזלן לגוף הגזילה ורק דאם אין בו פרוטה דמצד הישראל אינו ממון ורק הי' ס"ד דהעכו"ם לא קנהו ויהא צריך להחזיר וזה קאמר רש"י ז"ל דפטור משום דקלב"מ לא מחייב רב בהשבה כנ"ל ולא הדרא ממילא למרא דפחות מש"פ לאו ממונא גבי ישראל וז"ב [ומעתה ל"ק ק' התו' על רש"י דגם רש"י ז"ל מודה דל"ק לגוף הגזיל' וברשותי' דמרא היא ורק דהגזלן אין עליו חיוב השבה עכ"ה]:

היוצא לנו מזה דלשי' רש"י ז"ל נמי כל היכא דאיתא בעינא דהדרא למרא בש"פ א"כ הוי ולד של פרת ישראל וחייב בבכור אך יש מקום לומר כיון דקנהו בדמים לענין שפטור מלשלם אפי' [כששיבר] לאח"כ הוי כיד נכרי באמצע וגם לשיטת הרמב"ן י"ל כיון דחיוב מיתה חל עדיין על העכו"ם ובודאי שפטור באכלה א"כ גם לדידי' הוי יד נכרי באמצע. שוב י"ל דהעכו"ם קנהו להפרה ולהולד בשינוי ורק הרמב"ם ז"ל [פ"א מגניבה הי"א] דעתו דבלא יאוש לא קני בלידה ובאמת כל הראשונים חולקים עליו בזה [ע' בטוש"ע ח"מ סי' שנ"ד] א"כ כיון דקנהו בשינוי לא חייל עליו קדושת בכור אך יש לעיין בזה כיון דודאי שינוי אין קונה רק אם קנהו הגזלן באיזה קנין דכן משנה מפורשת [ב"ק דע"ט ע"א] בגנב וטבח ברשות בעלים דפטור דלא קנהו בשינוי לחוד וכ"כ הש"ך ז"ל והוא מוכח מהרבה מקומות והארכתי לפרש הדבר באיזה מקום בחידושי וגם בנה"מ כ"כ

ואין הפנאי לעיין כעת וכי הוא דבר פשוט א"כ נהי דהוי שינוי כיון דלרש"י ז"ל כסף קונה דוקא ולא משיכה א"כ במאי קנהו הנכרי בשינוי הא כולו ברשות ישראל נשתנה (וכמו דאמרי' גזל ב"נ) אך באמת א"א כלל לומר כן דהא גבי פלוגתת ר"ש ורבנן גבי עורות של גזלן מחשבה מטמאתן [ב"ק קי"ד ע"א] דלהטור וסייעתו [סי' שס"ח] איירי בנכרי ואפ"ה קתני בהדי' [שם ס"ו ע"ב] דקנהו בשינוי וגם במס' סוכה [ד"ל] גבי לגזיזנהו אינהו משמע דעכו"ם קנהו עכ"פ ביאוש כמבואר שם וצ"ל דהשינוי והגזילה באים כאחת אך לפי"ז תלי' בהספק דמבואר בתמורה (כ"ה ע"א) א"ל ר' עמרם לר' ששת אמר על הבכור עם יציאת רובו עולה עולה הוי או בכור הוי עולה הוי דכל פורתא ופורתא דקא נפיק הוא כליל או בכור הוי דכל פורתא ופורתא דקנפיק במלתי' הוא כו' א"ל מאי תבעי' לך היינו דבעי אילפא כו'.

ואמר אביי מאי תבעי' לי' דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ה"נ דברי מי שומעין עכ"ל הרי דלא פשטה רק מכח דברי הרב כו' אבל הכא דאלו ואלו הוי דברי הרב שפיר הספק במקומו עומד אם העכו"ם זוכה כשנולד בשינוי השם או זוכה בו הכהן ואצל הכהן ל"ש שינוי השם ולא שינוי מעשה אך האמת יורה דרכו דל"מ לשיטת הפוסקים דמשיכה בנכרי קונה א"כ להכי אוקמינהו ברשותו דאם ישתנה יקנוהו דאפי' בישראל לא אוקמא התורה ברשות גנב לקנות ואפ"ה שינוי קונה אפי' בעומדת באגם דלא מצינו בשום מקום בזה שלא יקנה השינוי בעומדת שלא ברשות הגזלן ולהיפך מצינו כמה פעמים א"כ ש"מ שהתורה אוקמי בשעת משיכה לענין אחריות שאם ישתנה יקנהו מאז בשינוי מגזה"כ דוהשיב כעין שגזל הן אמת דקשה לי מנלן דעכו"ם קונה בשינוי דבישראל חידשה התורה כעין שגזל אבל עכו"ם לעולם אינו קונה הגזילה כשהיא עתה בעין אך כבר כתבתי דכן הוא מבואר בב"ק דבעיצבא דהוי שינוי השם קנהו העכו"ם וצ"ל כיון דהתורה רבינהו מכעין שגזל דאם נשתנה אינו כמו שגזל עכו"ם ממילא פטור להשיב דאין עליו חיוב השבה רק כשהוא בעין אבל כשנשתנה ממילא אינו של בעלים וקנהו העכו"ם אז שלא בא אז באיסורו דאינו גוף הגזילה והוי כגוף אחר וזוכה בה אפי' עכו"ם במשיכה כמו שזוכה במתנה א"כ עכ"פ זה הקנין הי' ביד העכו"ם תיכף בשעת הגזילה דאל"כ אם לא עומד העיצבא בבית העכו"ם לא קנהו וזה רחוק מהסברא ולכן בודאי תיכף משעת הגזילה מקנה לו השינוי בזה דבר הנגנב אם ישתנה מגזה"כ דכעין שגזל וגם נכרי לא נגרע מזה כדהוכחתי לעיל דאינו מטעם משיכה כלל רק מטעם קנין בשינוי וא"כ הוי ודאי לנכרי יד בו ולא חלה כלל קדושת בכור כנלענ"ד.

וא"ל דלמא יצא שלישו קודם דאז בודאי לא מקרי שינוי כמ"ש התו' ב"ק [דע"א ע"ב ד"ה אי' הנאה] גבי טביחה דלא קנהו במשהו הראשון עדי יגמור השינוי כמ"כ גבי שינוי השם או שינוי גופו לא נקנה במשהו וא"כ לר"ה קדוש בבכורה דז"ל הש"ס בחולין דף (ס"ט ע"ב) אתמר יצא שליש ומוכרו לנכרי וחזר ויצא שליש אחר ר"ה אמר קדוש רבה אמר אינו קדוש ר"ה אמר קדוש סבר למפרע קדוש וכיון דנפיק לי' רובא אגמ"ל דמעיקרא הוי קדוש ומאי דזבין לאו כלום זבין רבה אמר אינו קדוש קסבר מכאן ולהבא הוא קדוש ומאי דזבין שפיר זבין עכ"ל וא"כ חיישי' דלמא נפיק בשליש דעדיין לא קנהו העכו"ם וקדושת בכור חלה למפרע אך נלענ"ד דז"א כלל דהנה זה לשון התו' שם בד"ה ר"ה וכן הא דא"ל רב עמרם לר"ש אמר על הבכור עם יציאת רובו יהי' עולה עולה הוי או בכור הוי האי נמי דלא כר"ה דמשמע דפשיטא לי' דקודם יציאת רובו יכול להפקיע ממנו קדושת בכור אם לא נחלק בין מכירה לנכרי להנך עכ"ל ובתמורה מפרשים התו' דבריהם וז"ל שם (כ"ד ע"ב) בד"ה אר"י וא"ת לימא דר"י דהכא פליגי אדר"ה בפ' בהמה המקשה יצא שליש ומכרו לנכרי וחזר ויצא שליש אחר ה"ז קדוש בבכורה וכי נפיק רובו לבסוף אגל"מ למפרע דמעיקרא הוי קדוש ה"נ נימא גבי מטיל מום ויש לחלק בין מטיל מום למכירה דבמכירה יש לטעות יותר שמא ימכור אחר יציאת רובו עכ"ל והנה זה מרפסי איגרא דמה לנו בקנין דבריהם אם מה"ת הוי קנין האיך קדוש מדרבנן וגם הוא נגד השקלא וטריא דשם דאגמל"מ ולדברי התו' ז"ל ה"ל לגמ' לומר (הא י"ל) דמדרבנן לא הוי קנין וכבר האריך בזה מהרי"ט [אלגזי] בחי' על הרמב"ן בכורות [פ"ג ד"ה וראיתי להתו' תמורה] אכן בשום לב נ"ל דלק"מ דהנה כל עיקר הטעם דר"ה היינו דאגמל"מ דהי' ראוי להתקדש בבכורה ונתקדש מקודם שיצא הרוב א"כ לפי"ז אם יצא שליש האחרון דרך דופן א"כ לא אגמל"מ ודאי דלא קדוש שליש הראשון וזה מבואר ממש וא"כ לק"מ מהקדיש שליש לר"ה דהא אם נימא דהוי הקדש א"כ אגמל"מ דנולד הקדש לא בכור כיון דבקידשו [ממילא] לאח"כ אגמל"מ דלא נולד בכור מש"ה הוי קדוש ולא בכור בהקדיש שליש ורק בהקדיש ביציאת רובו איבעי' להו אך דא"כ למה ס"ל לר"ה דבמכרו לנכרישליש דקדוש בבכורה משום אגמל"מ נימא ג"כ כיון דמוכרו לנכר א"כ אגמל"מ דלא הוי בכור ישראל כלל לזה כתבו התו' שפיר דרבנן תקנו דלא הוי קנין ולא ק' האיך [יכלו] לתקן לענין דאו' ז"א דבלא"ה ק' הא עובר הוי דשלב"ל אך ר"ה לטעמי' דאדם מקנה דשלב"ל אולם מבואר אמרו [יבמות צ"ג וב"מ דס"ו] דעד שלב"ל יוכל לחזור וכשב"ל א"י לחזור א"כ כיון דרבנן תקנו שלא יהי' קנין לא גרע מחזרה דמהני בדשל"ב טרם בואו לעולם אך מה שבא לעולם כבר קנהו מה"ת וע"ז לא מהני תקנתא

דרבנן שאמרו שלא יקנה אך לזה שפיר אר"ה כיון דאגמל"מ דילדה בכור ממילא הוי גם השליש הראשון בכור למפרע ול"מ הזביני דעכו"ם דאגמל"מ דהוי בכור מאז וזה נכון מאוד א"כ כיון דהוכחנו באם נולד בב"א אין לבכור [חלות] בו דיד עכו"ם באמצע עכ"פ א"כ אגמל"מ דהוי של עכו"ם ממילא לא קדוש גם שליש הראשון וז"ב.

היוצא לנו מכל זה דפטור מבכורה לשיטות הרבה משום קלב"מ שעכ"פ שייכי יד עכו"ם באמצע ולשיטות יתר הראשונים משום שינוי. ומה שהעירות דהרמב"ם [מובא בח"מ סי' שנ"ג ס"ג] דס"ל שינוי רשות ואח"כ יאוש קונה ה"ט משום דבגזלן גופא אינו קונה היאוש משום דגזלן חייב באחריות והוי כמו שעומד ברשות בעלים משא"כ ברשות השני דאינו נעשה שומר עלי' עכ"ד וזה לפלא בעיני הלא הבאת בעצמך סברת הש"מ דבגזלן מהני היאוש ובאמת לא נמצא חולק ע"ז דכשהוא ברשות הגזלן לא הוי כעומד בבית הנגזל לענין זה ודוקא לענין שינוי ס"ל להרמב"ם דאפי' שהגזלן חייב באונסין מ"מ ברשותא דבעלים הוא לענין שבחא וולדה אבל לומר דבבית הגזלן ל"מ יאוש דאכתי ברשותא דבעלים הוא הוא דבר שאינו וגם אם נימא כך דל"מ היאוש משום דאכתי ברשות הבעלים קאי דגזלן חייב באחריות א"כ גם שינוי רשות ל"מ דחייב השני באחריות כיון דכל הנאה שלו כמבואר גבי יתומים שעשו מלאכה בפרה שאולה [בח"מ סי' שמ"א] וא"כ אכתי ברשות הבעלים עומד ול"מ היאוש ויותר אתפלא האיך עלה ע"ד לומר כן דבדברי הש"ס מפורש דרבה מספקא לי' אי יאוש קני מה"ת משום דבאיסורא אתי לידי' ור"י דפליג עליו דל"מ יאוש יהי' מטעם אחר שאינו מפורש כלל ולומר דיאוש ל"מ מפני שהוא כאלו הוא בבית בעלים ואין דרך הש"ס כן וא"א דר"י פליג על רבה מטעם אחר [הי'] מפרש הגמ' טעם החולק א"ו גם ר"י ס"ל דלא קנה משום דבאיסורא אתא לידי'.

ומה שהעיר ממס' חולין כבר הודעתיו דעתי בזה ומה שרצה לומר דלר"מ קנהו מטעם שינוי השם המעיין בכמה מקומות ובפרט בסוכה [ד"ל] יראה דשינוי השם תלוי במה שהעולם קורין לו כן ויתר דבריו בפלפול עם הש"ע לא נתתי היטב עיני עליהם כי טרידנא טובא ודברים אלו המה עמוקים מאוד לכן לא יכולתי להעיר כעת דבר והי' שלום כדברי חותנו ידידו כו': סימן קי לכבוד ידידי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם כו' מו"ה מרדכי אליעזר נ"י אבד"ק אדא יע"א במדינת הגר: שאלה אחד הוחזק ללוי כמה שנים והי' לו בנים בכורים משתי נשים ולא עשה להם פדיון וגם יש לו בן אחד מאשתו השלישית שהוא ג"כ פטר רחם לאמו והוא קטן עדיין והנה קודם פטירתו של האיש הנ"ל הודה שאינו לוי כלל ומתוך חליו לא פדה בנו אם מותר לב"ד לפדות הקטן הזה: תשובה דבר זה מבואר בש"ס יבמות מ"ז ושם בתו' [ד"ה נאמן] דלא [נאמן] לפסול בת

(ישראל) [כהן] דהא אדם קרוב אצל עצמו ודוקא בבניו האמינו תורה משום יכיר אבל על עצמו א"נ וכמבואר ביותר בדברי הנמ"י ז"ל וכ"כ הב"ש סי' ד' [סקנ"ג] וא"כ א"נ רק משום חד"א ומשום הודאה לגבי ממון ועיין בתו' יבמות סוף פ"ב [ד"ה לימא ר"י] וכיון דאינו רק מטעם הודאה ודאי אינו משועבד מה"ת כאשר עלה על דעת מעכ"ת ולא הוי רק מלוה ע"פ וא"כ אין גובין עדות בפני קטן הגם בהודה בחליו גובין מיתומים קטנים הלא כבר כתב הסמ"ע [סי' ק"ח סקי"ג] הטעם דס"ל דבדבר ברור מקבלין עדות על קטן אבל הוראה זו צריך לעיין בה טובא כי ודאי זה לא הוי דבר ברור לאמור שמקבלין והנה גם אחיו א"נ מטעם קרוב ולכן בודאי אין ב"ד יורדין לנכסיו וגם כ"ע מודים שאין פודין אותו משום זכי' דהא חוב הוא לו להחזיק הקול שהוא אינו לוי ודלמא כשיגדיל יתברר שהוא לוי ובכה"ג לכ"ע אין פודין בקטנותו אך יתלה לו טס בצוארו המעשה כאשר הי' זה נלענ"ד דברי אוהבו משתוקק באהבתו לנצח ג' לסדר בך יברך ישראל תרכ"ה צאנז:

סימן קיא שוי"ר לירירי ח"ב ונכד ניסי הרב המאה"ג שלשלת היוחסין כו' כש"ת מו"ה פנחס פרענקיל אבד"ק בוקאווסק יע"א: מכתבו הגיעני בדין בכור שנמכרה האם לעכו"ם בכסף וסיטומתא כנהוג וידוע דדבר זה שערורי' בין הגאונים ראשונים ואחרונים והנה העיר מעכ"ת בנידון הס"ס דלמא הלכה כרש"י ודלמא הלכה דעכו"ם קונה בין בכסף בין במשיכה ומה שדחה מאלגאזי [ברפ"ב דבכורות] דכיון דא"מ ממון מס"ס לא הוי הקנין ולא מיפטר מבכורה וזה הק' ג"כ אדברי תוס' [שם ד"ה קנה] שכ' [דהוא] דקנה העכו"ם מספ' והק' איך שייך קנין בס' הא המוכר מוחזק ומס' אינו קנין כלל ואתפלא על דבריו ז"ל דלמה לא אם נתן לעכו"ם מעות וילדה בכור והעכו"ם נותן לו המקח באין חזרה שפיר י"ל דקנה מס' כיון שנותן לו מדעתו כמו בכור בלמ"ד כמבואר בפוסקים [בחו"מ סי' ר' ס"ז בהגהת רמ"א דכור בל' סאה בסלע ראשון ראשון קנה משום דהלוקח מוחזק הרי דשייך קנין בס'] הגם שגם בעצמו האריך בכעין זה ועפ"י סברת הריטב"א אבל לא ידעתי למה לי' האריכות והספיקות הלא בודאי לכ"ע אם העכו"ם אינו חוזר שקנהו למפרע מס' דלמא הלכה דקנה בכסף ובלא"ה בספיקא דפלוגתא לא שייך זה [לומר] דכיון דזה מוחזק ולא מוציא מס' לא הוי קנין דזה ליתא דסוף סוף יש כאן יד דהקדש ומוציא מידו ובפרט דהקדש הוי תפוס וכמבואר [אולי כוונתו לתוס' ב"מ ד"ו ד"ה והא הכא] הגם שתוס' כתבו (להפלא) [להיפך לא] שיהי' הקדש ול"ד לכאן מ"מ נראה שס"ל לתוס' כן יעו"ש ואדרבא לסברת התו' כיון שהקדש מוציאין מבעה"ב לכהן ומ"ש אתה דבנ"ד דיש ס' בלא"ה אולי ילדה שפיר הוי ס"ס זה צ"ע מאוד דהנה לכאורה קשה [ברפ"ג דבכורות] למה מכאן ואילך ס' הא חזקה קמייתא שלא ילדה ורובא דיולדת

ליכא דהא תלוי במעשה דלא הוי רובא ואדרבא סמוך מיעוטא דאפי' עז יותר משנה לא יולדת לחזקה קמייתא דלא ילדה והוי להיות רובא דלכהן וראיתי להאלגאזי ז"ל [ברפ"ג דבכורות] שכ' דלא הוי רק דרבנן מחמת רובא דיולדין ורבינא מדרבנן קאמר ולפענ"ד איפכא משמע דהו"ל (להיות) למיזל בתר חזקה דלא ילדה כיון דליכא רובא דיולדת כיון דהוא תלוי במעשה וכן באמת הרבה פעמים מבואר בפוסקים דרוב דתלי' במעשה לא הוי רוב ולא חלקו לומר דהוא רק דרבנן והנ"ל לומר דכיון דהתו' [בכורות הנ"ל ד"ה רבינא] כתבו לחלק דדבר כזה רוב יולדות לא הוי תלוי במעשה כיון דכן דרך רוב ב"א להוליד ורק בבהמה דלפעמים צריך להרביע דוקא שייך לומר דהוי רוב התלוי במעשה ולזה י"ל דהחילוק בין אדם לבהמה שלומר בבהמה דלפעמים צריך להרביע הוי מעשה חילוק זה הוי מדרבנן אבל לעולם רובא דתלוי במעשה לא הוי רוב כלל וא"כ לפ"ז לדידן בזה"ז דידוע דלא מצוי כלל זכר שאינו מסורס ורק שיש זמנים שמרביעים א"כ שפיר הוי רובא דתלוי במעשה ולא הוי רוב כלל ואדרבא חזקה שלא ילדה וחייב מה"ת בבכורה ולא הוי רק ס' של הקנין וחד ס' לא מהני וא"כ אסור מדינא אולם ס"ס נגד חזקה (י"מ) [יש מקילין] אך באמת אין ס"ס כלל דדלמא ילדה כיון דתלי' במעשה באמת י"ל דאינו נכנס בגדר ס' בזה"ז דלא שכיח בלא הרבעה במעשה [פי' דהספק שמא ילדה שוב איננו ספק השקול ובס"ס כזה כ"ע מודים דל"מ נגד חזקה] והס"ס שעשה האלגאזי ז"ל לפענ"ד שפיר כתב הבני יעקב דהוי כשם חד הגם שס' אחד מתיר יותר מחבירו כמ"ש האלגאזי מ"מ לענין ספק בפלוגתא אינו נחשב דר"ת ס"ל דלא קנה ורש"י והרמב"ם ס"ל דקנה יהי' מאיזה טעם שיהי' והוי רק חד ס' ואדרבא בזה לא קיי"ל כרבים דהוי כמו שיטה שכל א' אומר דהוי קנין מטעם אחר דלא קיי"ל כשיטה ודו"ק אך לדינא י"ל דעכ"פ מותר להטיל בו מום וז"ב והי' שלום א' קרח כ"ז סיון תרכ"ו:

סימן קיב להרב החריף ובקי וכו' כש"ת מו"ה פנחס נ"י דיין בק' ווישניצא: שאלה יהודי אחד הי' לו חוב אצל פריץ א' והפריץ הי' לו בהמה מבכרת ואמר להיהודי שימכור לו הפרה ויהי' פטור מחובו ואז היהודי לא נתרצה לסך הזה הנקצב מהפריץ ואח"כ נתוועדו יחדו ואמר הפריץ שלא יניח לו מהקצוב הנ"ל בעד הבהמה ואמר הפריץ שאם ירצה בפסיקה ראשונה יקח הבהמה ונתרצה היהודי ואמר לו הפריץ בזה נגמר המקח ויקח לו הבהמה רק שיתן להרועה איזה דבר מועט כפי המנהג בין הנכרים והנה הבהמה ילדה בכור טרם משיכת הישראל מה דינו של הולד:תשובה הנה מבואר בכאן ספיקות חדא אם כסף קונה בעכו"ם וידוע פלוגתא זו ועוד נתוסף אם קונין במלוה והגם שאמר בפעם הראשון לפטרו מחובו משמע קצת דקונה בעד מחילת המלוה מ"מ כיון שאז

נתבטל הענין ואח"כ בפעם הב' לא אמר לו בעד הנאת מחילת המלוה ורק סתם שמקנה לו וחוב הוא מלוה וקרוב הדבר שהנכרי לא ידע דבר מזה בהנאת מחילת מלוה ודעתו רק שמקנה לו בעד החוב וממילא יהי' פטור והנה הוי ס"ס חדא אם כסף קונה בעכו"ם שנית אם מלוה קונה אמנם הרמב"ם ז"ל פסק שניהם שכסף קונה בעכו"ם [פ"ג מה' מכירה ה"א] וגם שמלוה קונה (פ"ז מה"מ ה"ד] ולפ"ד הוי הולד כבכור אולם כיון שהדין אצלינו מס' כל צד לחוד אם קונים במלוה ואם עכו"ם קונה בכסף לכן (יצאנו מידי) [הוי] ס"ס ומותר הולד דלא קנהו הישראל ומלבד זה נ"ל דאינו בכור אפי' להרמב"ם ז"ל דידוע שהק' כולם על הרמב"ם ז"ל במה שפסק מלוה קונה והלא בגמ' אמרי' בקידושין [מ"ז ע"א] ושוין במכר שקנה ומתרץ הגמ' דמוקי לה ר"ה במילי אוחרי דמלוה לא קני ועוד אמרי' בהזהב (מ"ח ע"א) וז"ל הגמ' אמר רבא קרא ומתניתא מסייע לי' לר"ל כו' ואלו תשומות יד לא אהדרי' מ"ט לאו משום דמחסרא משיכה כו' יעו"ש ולדברי הרמב"ם יקשה למה לא אהדרי' בתשומת יד [י"ל כוונתו דלרש"י ופוסקים דפסקו כר"י דמעות קונה ל"ק קו' הגמ' דלא אהדרי' לתשומת יד משום דהו"ל מלוה ומלוה ל"ק ובעושק דאהדרי' מיירי שייחד לו כלי בשעת השכירות וכן מתרץ הריטב"א שם אליבא דר"י ע"ש וגם י"ל לר"י כמו לר"ל דעושק מיירי בנטלו והחזירו ותשומת יד מיירי בלא נטלו להשמיענו דמלוה ל"ק אבל כסף קונה אבל להרמב"ם דגם מלוה קונה שפיר נשאר קו' הגמ' מדלא אהדרי' לתשומת יד וע"ש בריטב"א ותבין עכ"ה] וגם מה חילוק בין קידושין למכר בזה אך לפענ"ד נראה פשוט דהנה מבואר בח"מ סי' (ק"ח) [ק"כ] דפריעת חוב א"צ קנין ואם זרקו בריצוי הבעלים נפטר מהחוב ואם נאבד אינו חייב רק משום שומר דכוונתו שישמרנו אבל משום החוב מיפטר וכן אם אמר לו הנה צרורים בביתי ג"כ פטור ואינו חייב רק משום מעות אינם צרורים מחמת שיוכל להשתמש בהם ומשום שואל מחדש אבל מהחיוב פטור בלא שום קנין ואפי' בע"כ הוי פרעון יעו"ש בכל הסוגי' דפריעת חוב א"צ קנין והנה לכאורה באם זרק לו חובו אפי' חובו הוי הפקר דהא הלוה סילק כחו מזה המעות והמלוה לא זכה בו ובפרט באמר לו והפטר דאפי' שומר לא הוי בודאי יוכל אחד מהשוק לזכות בו אך זה ודאי אינו והטעם מפני שאינו הפקר שיש לישראל המלוה שיעבוד עלי וכ"מ בש"ע כ"פ דאם יש לא' שיעבוד על המעות לא יוכל אחר לזכות בו והוי שיעבודו כמשכון שלא בשעת הלואתו וכמ"ש בש"ך ז"ל סי' ע"ב [סק"ט] במ"ש דאפי' אם נודע לנו שלא נתפרע ממנו הוי כמשכנו שלא בשעת הלואה שקונה אותו בלא שום הגבהה דהוי כמשכון בב"ד שלא בשעת הלואה והשכל נותן כן כיון דפרעון א"צ רק שזרקו בביתו אפי' בע"כ דפרעון בע"כ שמי' פרעון א"כ

אכתי הוי כסף התשלומין ברשות המלוה בלא שום קנין והנה קיי"ל [בחו"מ סי' ק"א] דמדעתו ורצונו של הנפרע לכ"ע שוה כסף ככסף וא"כ תיכף שנתרצה המלוה להחפץ בעד חובו נפטר הלוה והמלוה זכה בהחפץ למשכון שלא בשעת הלואה דקיי"ל דקנהו לגמרי ומש"ה במלוה קונה [ובקדושי אשה שפיר אמר רב דאינה מקודשת דבאשה ל"ש לומר דהוי פרעון על החוב משום דשוה כסף ככסף ודו"ק עכ"ה] אולם כ"ז באם מלוה להוצאה ניתנה א"כ די במה שפורע בע"כ אפי' כו' אבל למ"ד מלוה לאו לה"נ היינו כמו שפרש"י ז"ל שם [קידושין מ"ז] שצריך להיות בעיסקא תמיד מוחזקת וא"כ למ"ד דס"ל כן לא יוכל לקנות זה החפץ שמכרו בעד העיסקא כיון דהמלוה בעין באיזה עסק והחפץ הנמכר ג"כ בעולם הוי ממש כחליפין דצריך קנין [י"ל כוונתו כיון דהו"ל כחליפין ממש וצריך קנין לא קנה זה חפץ הנמכר במה שנמחל שעבודו על העיסקא משום דזה לא עשה קנין בהעיסקא דנימא כיון שמשך זה נתחייב זה בחליפי' דמשיכתו וקנינו לא מהני מידי לענין זה דהא באמת גוף חפץ העיסקא שלו היא ואף דנמחל שיעבודו שיש להמלוה עליו ומחילה אינה צריכה קנין מ"מ כל שלא הוי קנין ממש לא זכה חבירו בחילופי' משא"כ לגבי קידושי אשה כיון שעכ"פ הגיע לה הנאה מחודשת ע"י מחילת השיעבוד שיש למלוה על העיסקא ונותן לה רשות להוציא העיסקא מקודשת וכמבואר ברמב"ם פ"ה מה"א ה' י"ד ע"ש וע' בס' אבני מילואים סי' כ"ח סע' י"א והפי' בגמ' היא וא"א מלוה להוצאה נתנה היינו דהא דרב דמלוה להוצאה ניתנה לאו ככ"ע היא ורק דהנך תנאי פליגי בזה אם מלוה להוצאה נתנה א"כ במאי יקנה במכר להך מ"ד דלאו להוצאה נתנה ודו"ק עכ"ה] ולכן שפיר פריך הגמ' במה יקנה היינו למ"ד מלוה היא מוחזקת בעיסקא ולא להוצאה ניתנה והוי כמחליף אינו נקנה רק בקנין שפיר פריך במה יקנה אבל להרמב"ם ז"ל דפסק דמלוה להוצאה ניתנה שפיר קונה במלוה ודו"ק.

וגם כיון דלדברי הרמב"ם הוי פריעת חוב גמור במה שיחדוהו לו לפריעה וזה כבר גבה חובו א"כ היינו פקדון ממש לא תרי גווני פקדון [י"ל כוונתו דלמאי דחידש דבמלוה דקונה להרמב"ם היא מטעם פרעון כנ"ל א"כ היא רק במכר ממש מחמת הלואה וא"כ ל"ק שוב דלהדרי' קרא דע"כ א"א לאוקמא כלל קרא דעושק ותשומת בכה"ג דייחד לו כלי בתורת מכר להלואתו דא"כ היינו שלו ממש והוי פקדון ממש לא תרי גוונא פקדון ואמאי קרא לו עושק או תשומת יד פקדון ממש היא וע"כ קרא דעושק ותשומת יד וסוגית הגמ' דב"מ בייחד לו כלי היא רק דייחד לו כלי להלוואתו למשכון בעלמא וכמו שכן כתבו התוס' בכתובות דף מ"ב ובש"מ ב"מ דבהכי מיירי וע"ז שפיר אמרו בגמ' תרי גוונא פקדון ועיין במג"א ובח"י סי' תמ"א ובמשכון לא שייך סברא הנ"ל דלקנו בתורת פרעון

וע"כ תלי' רק אי קונה בכסף או במשיכה (עיין בקצה"ח ס"ס ע"ב) ושפיר דייק הגמ' סייעתא לר"ל וע"כ דהי' ס"ל להסוגי' דהכל איירי בשעת הלוואה או דהוי פשיט לי' דגם מלוה קונה בתורת כסף וקנה גם במשכון וע"ז שפיר י"ל לר"י דבאמת מלוה ל"ק בתורת כסף וקרא דתשומת יד מיירי שלא בשעת הלואה ושפיר דלא אהדרי' לתשומת יד משום דמלוה ל"ק למשכון דצריך קנין בתורת כסף וזה גם הרמב"ם מודה וא"ש כל סוגיית הגמ' והיכא דמכרו לו ממש בהלואתו דקנה בתורת פרעון אין כאן התחלת קושי' דלא אהדרי' בכה"ג משום דע"כ קרא לאו בהכי מיירי דזה מקרי פקדון ממש לא עושק ותשומת יד ודו"ק עכ"ה] ולכן פסק הרמב"ם ז"ל שפיר.

אך כ"ז בישראל עם ישראל אך ישראל אינו קונה משכונו של עכו"ם דהלכה כת"ק דר"מ פסחים ל"א ע"ב] ישראל לא זכה כלל בתשלומי החוב בתורת קנין רק שאסור לזכות בו משום שיש לישראל שיעבוד אבל אין לישראל קנין במשכון והוי ממש של עכו"ם הלוה המוכר ופטור מבכורה והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת אדר א' תר"ל לפ"ק: סימן קיג לכבוד ידידי מחו' הרב המאה"ג החריף ובקי המפו' החסיד בנש"ק כקש"ת מו"ה אברהם יהושיע העשיל נ"י אבד"ק טלוסט: שאלה אשה שהפילה חתיכה כמו עשרה [שבועות] אחר שנתעברה ופסק לה האורח והחתיכה היתה כמו עור לבן קצת ולא הי' חלול בתוכו רק שהי' עב כמו חתיכה בשר והמילדת בקיאה שהית' שם הטילה את החתיכה למים והי' סביב חתיכה כמו מוכין וצפה על המים ואמרה שראתה כזאת בלבוב במקום שמלמדים שם הנשים להיות מילדות ונקרא בלשונם מאהל ואינו ולד כלל ושאלתי אותה אם הי' איזה עצם או ריקום אברים קצת והשיבה שלא הי' לו עצם ולא ריקום כלל ועכשיו ילדה האשה בן אם חייב לפדותו או לא: תשובה הנה זקני הח"ץ ז"ל [סי' ק"ד] סתר דברי הש"ע [סי' ש"ה סע' כ"ג בהג'] שפסק שחייב לפדות וכן השבו"י [ח"א סי' פ"ג] החמיר שלא לפדות אפי' בלא ברכה ודבריהם נראין מאוד דהאיך נוכל לומר נגד סתם גמ' (נדה כ"ט א') אריב"ל רוב נשים ולד מעלייא מפילות ופסקי' כוותי' וסוגי' דעלמא כוותי' כמבואר בש"ס ופוסקים ומי יחלוק נגדו ומה שהקשו הגדולים הלא בסוף הסוגי' מבואר דבלא הוחזקה מעוברת לא אמר ריב"ל במחכ"ת שגגה היא להאומר כן דהלא סתמא (דגמ' ממימרא) [איתמר בגמ' מימרא] דריב"ל דרוב נשים ולד מעלי' מפילות ורק דגמ' אקשי' לי' מהא דתנן באידך ברייתא חוששין לנדה אלמא דאינו רוב ומתרץ התם דלא הוחזקה מעוברת וסברו המקשים ע"ד זקני הח"ץ הנ"ל דגם בחתיכה אין חוששין כשאינה מוחזקת למעוברת וז"א כלל דמה לנו לענין חתיכה אם מוחזקת למעוברת או לא הלא אפי' אינה מוחזקת למעוברת לנו לומר אזלי' ב"ר נשים דיולדת

ולד מעלי' ומסתמא ילדה ולד מעלי' כרוב הנשים ורק [התם] שאינו ידוע לנו אם הי' כלל חתיכה או רוח כפרש"י [שם ד"ה והפילה] א"כ דלמא לא הי' כלל חתיכה ולא הי' לידה כלל רק ראתה נדה ומה שייכות לרוב נשים יולדת ולד מעלי' הא לא הוי כלל לידה רק נדה אבל אם ראינו חתיכה לפנינו רק שלא נדע אם הוא מרוקם או לא בודאי דקיי"ל כריב"ל דרוב נשים יולדת ולד מעלי' ולכן בודאי אין לזוז מדברי ריב"ל דרוב נשים יולדת ולד מעלי' ופטורה מפדיון הבן והבקיאות ממילדת לא מעלה ולא מוריד ולכן אין לזוז מדברי הני תרי סבי קדישא הח"ץ והשבו"י ז"ל והי' שלום כדברי מחו' ידידו דוש"ת בלונ"ח:סימן קיד שלום להרב המאה"ג מו"ה אלימלך שמעון נ"י אבד"ק חיראב: בענין אם לא הסירו הציצין המעכבין רק ע"י הפריעה בצפורן כבר ידוע שעולם נוהגין היתר וכן באמת כ' הט"ז ז"ל [סס"י רס"ד] לבדוק אחר הפריעה ולא אחר המילה דלמא נשתייר שלא נכרת מהגיד ש"מ דלא איכפת לן בזה דכיון שהוסר מעל העטרה והוסר ממקום חיבורו בגיד הוי כנכרת ממש וכבר מצאנו כן גבי אבר המדולדל כיון שנעקר מחיבורו הוי כמת אותו האבר והארכתי בזה הראי' בקונטרס שלי [ע"ל סי' קט"ז] ואך כן כתבו התוס' בשבת קל"ז ב'] להכשיר וכן בכ"מ הל' מילה [פ"ב ה"ה] ומה שהק' כ"ת דהרי תרגום של נימול גיזור והוא כריתה יעוין בח"ס [יו"ד סי' רמ"ט] שכתב בהדי' דכשניתק ממקומו ע"י ציפורן נקרא נמי בלה"ק כריתה.

ומה שהק' מעכ"ת דא"כ למה מהדרי' בשבת אציצין המעכבין הא אפשר להסירו ע"י פריעה ואתפלא על כ"ת וכי חובל שחייב בשבת הוא שבירת אבר דוקא הלא בהוצאות דם הוי חובל ואב מלאכה וא"כ ה"נ דבעינן בודאי שיסירנו בצפורן בהפריעה א"כ ודאי יצא דם והוי חובל ממש והנה שמעתי שבס' נשמת אדם ביו"ד סוף ה"מ חידש לומר דהוי כאילו אינו נימול ושאלתי לי הספר לעיין בו והנה ראיתי שכל עיקר ראייתו דהא פריעה לא ניתנה לאאע"ה וגם לדידי' ציצין המעכבין ש"מ שגם בעור המילה שייך ציצין המעכבין וזה מדברים הפליאים דבשביל שלא נצטוה על הפריעה לא יהי' בו דין ציצין המעכבין אשר יש לימוד ע"ז בודאי אם נשתייר מעור החיתוך ולא נפרע בודאי הי' שייך לאאע"ה דין ציצין המעכבין אבל ודאי אם אאע"ה הי' פורע הציצין בציפורן הי' דינו דהוי כמל בסכין וכמבואר בח"ס ז"ל הנ"ל והנה אדרבא בספרו העיד שכן פסק הט"ז והש"ך ז"ל להחזיק מנהג עולם שכשר בנפרעו הציצין ע"י ציפורן בלא סכין ורק הוא הרעיש לחלוק על גדולי האחרונים ועל מנהג ישראל ובדברי תוס' הנ"ל מפרש פירוש שלענ"ד אינו ראוי לזוכרו ומהכ"מ ז"ל העלים עינו ובא בטרוני' על נימולי ב"י שלא כדת והנה שמעתי שעיר וקדיש מן שמיא רשכב"ה מבעלזא החמיר בזה והנה אמת

שלכתחילה ראוי להסיר הערלה לגמרי ממש אך בדיעבד ח"ו לצער הילד הנמול לחזור ולחתוך והנח להם לישראל במנהגם הטוב במצוה שקבלוה בשמחה ועושין בשמחה: סימן קטו לידידי ח"א הרב הגאון הגדול החריף ובקי החסיד המפו' כש"ת מו"ה חיים אלעזר נ"י אבד"ק טארניגראד יע"א: על אודות המילה שיש מרננים שכל שלא נחתך עור החיצון כולו אפי' אם נראה מהול שלא בשעת קישוי צריך לחתכו דלא הוי מילה רק שנחתך מן הגיד ונכרת ולא אם נשאר תלוי בשום מקום מהגיד אפי' למטה מעור הערלה החיצון צריך לחתכו והנה ערכתי כבר ע"ז תשובה אחת העתקתי לוטה פה והנה עתה בעיוני עוד הפעם ראיתי דדבריהם דברי בורות דהא גבי פריעה ודאי סגי אם אינה נראת כשנתקשה והנה בגמ' בחדא מחתא מחתינהו וז"ל הש"ס (שבת קל"ז ע"ב) א"ר אבינא כו' בשר החופה את רוב גובהה של עטרה כו' א"ש קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה ונראה מהול א"צ למולו ואם לאו צריך למולו במתניתא תנא רשבג"א קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה וא"נ מהול צריך למולו מ"ב א"ב נראה ואינו נראה עכ"ל וזה קאי בין אמילה בין אפריעה דגם בפריעה מעכבין ציצין דלא כנראה מתוספת חדשים [שבת פי"ט מ"ו] ורק כמ"ש כה"פ והוא דעת ר"ת ז"ל [בתוס' יבמות ע"א ב' ד"ה סוף] שגם בפריעה מעכבין ציצין ותנא בחד גוונא מחתינהו כל שמתקשה וא"נ וא"כ דין המילה והפריעה חד וגם בערוך ערך הלקט כ' וז"ל בפר"א ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקט ענוש כרת פי' מלקטין ציצין המעכבין את המילה וזה עיקר עכ"ל הרי דלא כ' כלל רק מלקטין ובלשון שני כ' שחותכין אבל לפי' הראשון משמע דסגי במלקט את העור ומטהו עד למטה ואולם עתה האיר ה' עיני וראיתי כי הדבר מפורש בב"י ובכל האחרונים דהנה ז"ל החכם הספרדי בב"י סי' (רס"ה) [רס"ד] ואם אח"כ נמשכה ערלתו ע"י מיעוך עד שמכסה העטרה או שהי' מסורבל בבשר או מדולדל עד שנראה בלתי מהול בעת קישויו חוזרין מד"ס וקוצצין עד שתראה העטרה גלוי' בעת הקישוי אמנם אם בשעת קישויו נראה ממנו שכבר נימול שיש שם קצת ציצין מכאן ומכאן אז א"צ אלא תיקון בעלמא מפני מה"ע ויראה ודאי שבדיקת הקישוי לא נאמרה אלא לגבי המסורבל והמדולדל שנמולו תחילה כהלכתן אבל לכל השאר צריך שתראה העטרה מגולה אפי' שלא בשעת קישוי עכ"ל.

הרי דלא מל כראוי ודאי שלא חתך כל העור החיצון הוא הערלה דאם חתך כל העור א"כ מל כהלכתו א"ו שאיירי שלא חתך כל העור ואפ"ה כתב דל"מ עד שיראה מהול בלא קישוי ולפ"ד האומרים דצריך דוקא כריתה מן הגיד למה יהני אפי' נראה מהול כשאינו מתקשה הא ס"ס הערלה לא נכרתה מן הגיד א"ו אם נתפשטה מן דיבוקה למעלה ועקרהו

משם עד למטה זה הוא מילה דלאו דוקא כריתה מקרי מילה וכמ"ש הח"ס [סי' רמ"ט] אלמא דלהחכם הספרדי ז"ל אם נעקרה הערלה ע"י פריעה מקרי נימול כהלכתו ומכ"ש לדברי הש"ך ז"ל [סס"י רס"ד] שמקיל יותר דאפי' בלא נחתכה כהלכתה סגי בנראה מהול כשנתקשה ולדידי' עדיין הערלה למעלה ולא נחתכה א"ו כיון דכי מתקשה נראה מהול הוי כנחתכה והנה זכינו לדין מתוך דברי החכם הספרדי וב"י שמביאו והב"ח מביאו בס"ס רס"ד בזה"ל הרי שכ' להחמיר דבמי שלא נימול תחילה כהלכתו צריך לחתוך הבשר עד שתהי' העטרה מגולה אפי' שלא בשעת קישוי וכך הורתי הלכה למעשה עכ"ל והש"ך ז"ל [ג"כ מביאו] שמה שנעקרה הערלה עד למטה הוי נימול כדינו והנה בנימול כדינו פסק הרמ"א ז"ל וכה"פ כדברי תה"ד ז"ל דסגי במעט שנראה מהול כיון שכבר נימול מה"ת וא"צ למול שנית רק מדרבנן מפני מ"ע לכן בנראה קצת מהול סגי וא"כ לפמ"ש הוכחנו דבאם נעקר ע"י פריעה הוי כנחתך א"כ ילדים דידן דמהדרין הסנדק והמוהל לאחר הפריעה לראות אם החריץ נראה יפה אפי' בלא נתקשה א"כ ודאי הוי מילה יפה מה"ת וא"ל למול שנית אפי' אם כסהו שנית להגיד וא"כ כיון דאין המילה רק מדרבנן סגי בנראה קצת מהול והנה לכתחילה בודאי מסירין כל הערלה בכריתה לגמרי וע"ז הקפיד מרן רשכבה"ג מבעלזא אבל בדיעבד בודאי אין שום מצוה לכרות הערלה שנפלה למטה ע"י הפריעה ואדרבה העושה זאת הוא רוצח וחושש אני בו אם הוא מנפשות עמלק ימ"ש אשר חתך מילות ב"י ולכן אל ישמע להם ולא ילך בדרכיהם שלא עפ"י תורה רק מעשה בור ולדעתי שיתרה בהם שאם יוסיפו לעשות כן שיפסלו לעדות כמו המכה לאיש ישראל והי' שלום: סימן קטז שאלה תינוק שחתך המוהל מעור הערלה חיתוך קטן ופרע כדין עד שנתגלה העטרה עם חוט המקיף ולאח"ז לאחר שנתרפא נראה שאינו מהול רק ראש הגיד נראה מה דינו: תשובה הנה במס' שבת (קל"ז ע"א) במשנה אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ובגמ' שם א"ר אבינא כו' בשר החופה את רוב גובהה של עטרה עכל"ה והוא מה"ת דכן אמרי' ביבמות ע"א ב' וז"ל [א' רבה ב"י] א"ר לא ניתנה פריעת מילה לא"א שנא' בעת ההוא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים וגו' ודלמא הנך דלא מהול דכתיב כי מולים היו וגו' א"כ מה שוב אלא לפריעה מאי שנית לאקושי סוף מילה לתחילת מילה מה תחילת מילה מעכבת אף סוף מילה מעכבת בו דתנן אלו הן ציצין המעכבין את המילה וכו' א"ר וכו' בשר החופה את רוב העטרה וכו' והנה לכאורה קשה דל"ל המיעוט בלא"ה בכל התורה רובא ככולו וא"כ אם הרוב מכוסה בודאי אינו מילה כלל ואי נימא דהכתוב קמ"ל דמעכב

ברוב הקיפה או ברוב גבהה זה ליתא דא"כ מאי אתי האמוראי לחדש לך רוב גבהה או רוב הקיפה הא מקרא ידעינן זאת דאל"כ ל"צ קרא לרבות ציצין.
אולם בודאי לולא הריבוי דקרא היינו אומרים כיון דרוב הערלה נחתך לא איכפת לן במה שחופה המיעוט ערלה לזה גילה לנו הריבוי דקרא דלא אזלינן ב"ר עור הערלה רק צריך לחתוך הכל ולזה באו האמוראים וחידשו דמעכב רוב גבהה או רוב הקיפה אבל מיעוטו אינו מעכב דעיקר קפידא דקרא שלא [יהי'] הרוב מגיד מכוסה בין בגובה ובין בהקיפה ולא ניזל ב"ר הערלה ולומר כיון שהרוב הערלה נחתך סגי ורק מרבה התורה לילך בתר התגלות הגיד בין בהקיפה בין ברוב גובה והנה לפי"ז הא שפיר אם נימא דעיקר הוא דאזלינן בתר שחופה הגיד אבל אם נימא אפי' שהגיד מגולה ורק שנשאר מבשר תלוי למטה ג"כ אינו נימול א"כ מאי בין רוב גובה והקיפו או מיעוטו בשלמא אם הקפידה דוקא במה שמכסה הגיד שפיר י"ל דגילה התורה דלא ניזל ב"ר הערלה רק בתר גילוי הגיד שלא יהי' רובו מכוסה ברוב גובה או הקיפו אבל לומר דאפי' הגיד מגולה ג"כ צריך לחתוך דוקא א"כ הוי גזה"כ דצריך לחתוך כל הערלה דוקא א"כ מאי בין מיעוט גובה או רובא וכ"מבהדי' בעיטור כת"י שבידי וז"ל בהל' מילה פי' על מהלקטין וז"ל לגלות את העטרה עכ"ל.
אלמא דעיקר היא הגילוי שמגלה הערלה וכ"כ בהדי' התו' בשבת שם בד"ה מל ולא פרע וז"ל תימה אמאי אצטריך למיתני הא כיון דכבר תנא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה וכי לא פרע עדיין רוב עטרה מכוסה עכ"ל וא"א דאפי' שפרע העור צריך לחתוך עור החיצון הנקרא עור החיתוך א"כ שפיר צריך המשנה לפרש דין ציצין [המעכבין לענין עור החיתוך שצריך לחתוך כולו מ"מ כל שחתך כלו סגי אף שלא נפרע עור הפריעה א"ו דבאמת אין צריך לחתוך רק לפרוע וא"כ ציצין מעכבין הפי' הוא שלא נפרע ונתגלה הגיד וא"כ שפיר מקשה התוס' דלמ"ל למתני מל ולא פרע דמציצין המעכבין נשמע עיין בס' חיי אדם בנשמת אדם ה"מ עכ"ה] וראיתי (בט"א) [בחא"ד] לפרש דברי התו' בדברים שאין ראוים לאמרם יעו"ש וכ"כ בהדי' הט"ז וז"ל בס"ס רס"ד וגם לפ"ד תה"ד יש חשש שאפשר ג"כ לחוש הרבה פעמים שהמוהל טעה בשעת המילה וסובר שכבר מל כראוי ופרע כראוי ובאמת לא פרע כראוי כי יש מקום לטעות לפעמים שיש בנמצא עור דק מאוד אחר החיתוך כמו שלימיל בל"א והוא כמו ליחה בעלמא ופורע אותו השלימיל ועיקר הפריעה קיימת וראיתי מוהלים שטעו בזה כו' [משמע דוקא משום שלא נפרע כראוי אבל אם הי' פריעה בשעת המילה אף שלא נחתך העור סגי מדינא עכ"ה] עיי"ש וכן הש"ך ז"ל כתב שם וז"ל ולי דברי החכם זה צ"ע דגרסי'

בירושלמי פר"א דמילה אמתני' דאלו הן ציצין כו' ר"א בשם רי"א בחופה רוב גובהה של עטרה כו' ר' טובי בשם רש"א בודקין אותו בשעה שמתקשה ע"כ אלמא בלא נימול כהלכתו נמי א"ש בודקין אותו בשעה שמתקשה עכ"ל וכ"מ מדברי כל המפו' שהרי מילה היא מצוה גדולה שדוחה שבת ונכרתו עלי' י"ג בריתות ולא אשמעינן בש"ע ולא בש"ס דצריך לבדוק אם נשאר איזה מעט מהעור ואילו גבי שחיטה מבואר הדין בש"ע [סי' כ"ה] דצריך לבדוק אם נשחט הרוב בשלמא אם נימא דאם נפרע סגי אפי' בלא נחתך העור החיצון א"כ הפריעה נגלה לעין כל ולא צריך עיון כלל מש"ה לא הזכירו בש"ס ובש"ע בדיקת הרוב רק הט"ז [שם] הזכירו בזהירות וכן נוהגין אבל אם נימא דצריך דוקא חתיכת הערלה אפי' אם נפרע ונגלה הגיד וזה ודאי לא ניכר רק אחר הבדיקה היטב כידוע לכל א"כ למה לא נזכר בדיקה זו א"ו שא"צ בדיקה כלל וסגי במה שנפרע ונתפרש הערלה מעל הגיד וכ"נ מדברי הכ"מ ז"ל שכ' בפ"ב מהל' מילה הל' ה' וז"ל ומ"ש ודבר זה מד"ס הוא מדתנן מתקנו מפני מ"ע ואינו נראה מהול בעת שמתקשה עסקי' וקאמר דמפני מ"ע דוקא הוא דמתקנו אבל לא מד"ת והא דאין מעכב מה"ת היינו בבעל בשר אבל כשאינו בעל בשר בהדי' קתני אינו אוכל בתרומה דמשמע מדאו' עכ"ל וא"א שצריך דוקא לחתוך העור ל"ל להאריך ולהוכיח מתרומה הו"ל למימר זה פשוט דצריך לחתוך כל הערלה א"ו דז"א כלל ועיקר רק לגלות הגיד והוי ס"ד דסגי במה שנראה קצת מהול ולזה אמר דזה ליתא והוכיח מהמשנה וכן מבואר בס' ח"ס חי"ד סי' רמ"ט וז"ל וטעמא נ"ל משום דמילה אין פירושו הכא חיתוך וכריתה כלל אלא הסרת הדבר וכדמתרגם אונקלס ומל ה' אלקיך את לבבך יעדו טפשות לבך אעפ"י ששם הוא לשון מושאל על ערלת הלב מלשון מילה שבערלת הבשר מ"מ נ"ל שבשניהם אינו אלא לשון הסרה ועוד שגם שם כריתה אינו מורה על חיתוך בכל מקום כמו העגל אשר כרתו לשנים שפירושו חיתוך ויכרת משיח ואין לו (דניאל ט') פירוש הסרה וכליון וה"נ ימול בשר ערלתו פי' שיסיר הערלה מבשרו ובאמת דבריו צ"ע (ועיין במאירי יבמות ל"ק קו' דברי הח"ס) אלמא דל"צ דוקא חתיכה ורק סגי בפרידת מעל הגיד בפריעה ולדעתי זה דבר ברור לפי מה דמבואר בהעור והרוטב (דף קכ"ז) וז"ל המשנה שם האבר והבשר המדולדלין בבהמה מטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר כו' האבר מטמא משום אמ"ה ואינו מטמא משום אבר נבילה דר"מ ור"ש מטהר ובגמ' שם טומאת אוכלין אין טומאת נבילה לא ה"ד אי דמעלין ארוכה אפי' ט"א נמי לא ליטמא.

ואי דאין מעלין ארוכה טומאת נבילה נמי ליטמא לעולם דאין מעלין ארוכה ושאני ט"נ דרחמנא אמר כי יפול עד שיפול. תנ"ה האבר והבשר המדולדלין בבהמה ומעורין בחוט

השערה יכול יטמא טומאת נבילה ת"ל יפול עד שיפול ואפ"ה טומאת אוכלין מטמא עכל"ה אלמא דאם אינו יכול לחזור ולחיות ה"ה כאלו חתוך ומטמא אפי' טומאת אוכלין ומה שאינו מטמא ט"כ הוא דוקא מקרא ויעוין (בחי') [בתוספת ישנים] בכריתות [דף ט"ו ד"ה אדם אבר המדולדל שכ' להקשות דמנ"ל דבאדם טהור אבר המדולדל כיון דליכא ילפות' ע"ש ודו"ק] ודבר זה ידוע ממשנה כלים [פ"א מ"ה] דאם אינו כחוט של ערב מקרי אינו יכול לחיות וא"כ אם נשאר מעט כזה בודאי הוי כנחתך ורק ברוב בשר המדולדל נמי מבואר שם דאין מטמא משום אבר מן המת הגם די"ל דשם גזה"כ דמיתה מפלת מ"מ עכ"פ חזינן דהתורה לא (יתרבו) [רבתה] כאלו אתאחי מה"ת ניחוש לומר דהתורה ריבה גם זה מקרא דמול שנית הא י"ל דהתורה לא ריבה רק היכא דהוא דבוק בעור וחופה רוב גובה או רוב הקיפה אבל באם אינו חופה [ודבוק] נהי דאיתא עדיין הערלה מדולדלת למטה כליתא דמי כמו גבי אבר (מה"ת) [מה"ח] לענין טומאה הנ"ל וכן משמע פשט לשון המשנה והש"ס בשר החופה רוב גבהה ולא אמר בשר שכנגד רוב גבהה א"ו דרק בגילוי לחוד תלוי הדבר ולא ראיתי בשום ראשון להחמיר בזה הגם שבס' (נשמת) [חכמת] אדם מביא ראי' דצריך דוקא לחתוך והביא ראי' מיבמות [דלא נתנה פריעה לא"א ואפ"ה ציצין המעכבין נתרבה גם לו מהמול ימול] יע"ש ואתפלא לא ידעתי מה זה ראי' כלל באמת ודאי מעכב חתיכת הציצין אם נשארו חופה רוב גובה או רוב הקיפו אפי' לאאע"ה אבל אם אאע"ה הי' פורע אפי' שלא נצטווה מ"מ ודאי לא הי' צריך לחתוך בגלוי שנתגלה העור השני לגמרי ומי שיש לו מוח בקדקדו ידע שהאמת כן הוא.

והנה שמעתי בשם עיר וקדיש הגאון הקדוש הרב החסיד מהר"ש ז"ל מבעלזא הקפיד בזה ואני לא אאמין שיצא כן מפיו הקדוש והן אמת כי לכתחילה ראוי לחתוך אפי' ציצין שאין מעכבין אבל אם פרע כבר ולצער את הולד לאחר הפריעה שנתגלה היטב אפי' אם אינו מקושה אין מצוה בזה רק עבירה ומסכן זרע ישראל בחנם ובאמת לדעתי אפי' אם רק נתקשה ונראה מהול אם נפרד כולו מעל הגיד יש לסמוך על הש"ך ז"ל ואפי' אמר לי נביא לא צייתינא לי' ומי שמוציא לעז על נימולי ב"י יחוש לעצמו וד"ל: סימן קיז להרב המאה"ג החריף כו' כש"ת מו"ה אלימלך שמעון טארם נ"י אבד"ק חיראב יע"א: מכתבו הגיעני ואודות המילה כבר הודעתיו דעתי ועוד תח"י חדשות הרבה ראיות בתשו' בארוכה לח"א הרב הגאון מקאליש וכן הסכים הוא ע"י עוד מכמה ראיות אך באופן שיהא נפרד מהבשר וכמ"ש בח"ס [חיו"ד סי' רמ"ט] דגם זה נקרא מילה אך באם רק דוחקין הבשר למטה ודאי שאין זה כריתה וצריך חיתוך או להסירו מבשרו ולגורדו למטה דגם זה הוא כרות וכמבואר בח"ס וכן נוהגין בכל תפוצות ישראל בכל מקומות

שהייתי שחותכין ומדקדקין לכתחילה לכרות כל הערלה לגמרי ולהסירה ואם נשתייר קצת אזי חותכין עוד אולם אם נראה איזה דבר מערלה שא"א בקלות להסירה בחיתוך פורעין אותו עם הפריעה וגורדין למטה וכן המנהג בכל תפוצות ישראל ומעולם לא שמענו ערעור חוץ [מחיי] אדם ז"ל ואולם בזה אפי' אם יבוא אליהו אין שומעין לו שכן נהגו העם [ע' מנחות דל"ב] ועפ"י דין כשר לעשות כן וכעת בלמדי סוגי' דנכרי אינו בר מילה מצאתי ראי' ברורה לדברי מדברי סמ"ג הביאו ב"י ז"ל [בר"ס רס"ד] וז"ל ואם מל א"צ לחתוך רק להטיף דם ברית וק' מאי יחתוך הא כבר חתך הנכרי לגמרי וכי ס"ד שיחתוך בשר הגיד ח"ו א"ו דאירי שהנכרי השאיר קצת מהערלה והסירו עד למטה וגרדו מבשרו דה"א שישראל צריך לחתכו עכ"פ ולזה השמיענו דא"צ רק הטפת ד"ב.

והנה בפלפולו אין הפנאי אתי לטייל כידוע גודל טרדותי בשיעורין ותשו' הכרחיות ולדינא אמרתי דעתי ולא אשוב מפני כל ות"ל יש לי הורמנא מגדולי עולם נ"נ ז"ל גאונים מפורסמים שסמכו אותי מה שלפ"ד אין אחד מגדולי דורינו שיהי' להם הורמנא כזה ולכן לא איחת מקול אדם הוריני ה' בדרך האמת אך לא אמרתי קבלו דעתי יהי' להם מה שלהם ואני נפשי הצלתי ומ"ש לי שלא לקבל לה"ר יאמין לי ידידי שלא אדע דבר ולא שמעתי כלום מלה"ר ולא ידעתי למי ירמוז כ"ת והי' בזה שלום כנפש אוהבו: סימן קיח להרב וכו' אבד"ק לענטשנע: שאלה אם לא חתך ציצין המעכבין ורק פרעם עם הפריעה מה דינו: תשובה הנה נרעשה הארץ מקול רעש ספר [חיי] אדם אשר הגזים לומר דלא הוי מילה כלל אם לא כרת דוקא עור הערלה ובאמת גם צדיקי הדור הזהירו לכתחילה לחתוך העור דוקא ובאמת זה נכון כי טוב לחתוך הערלה אך לעכב נ"ל ברור דאינו מעכב אם נראה מהול כשנתקשה והנה לוטה פה שלשהתשו' מה שחנני ה' זה כמה שנים ואך עתה באתי בדבר שבס' ח"ס [חיו"ד סי' רמ"ט] כתב דמילה אינו כריתה רק הסרת הערלה עור העליון ופריעה להסיר גם העור התחתון והוא העלה זה מכח הקו' שהק' דלמה פריעה דוחה שבת והלא על פריעה לא נכרתו י"ג בריתות כיון דאעא"ה לא נצטוה על הפריעה וכל הסוגי' דיבמות אין לה הבנה לפ"ז ולפיכך העלה דמילה הוא לשון גילוי עור מעל ראש האבר וכיון דנתחדשה הלכה דצריך פריעה הכל נקרא מילה ולפענ"ד א"ל כ"כ דכיון דנתחדשה הלכה דצריך פריעה והמל בשבת ולא פרע לא קיים מצות מילה וחייב מיתה על חילול שבת ונמצא דעיקר קיום מצות מילה השתא הוא ע"י הפריעה מש"ה שפיר קאמר הגמ' דנכרתו עליו י"ג בריתות דזולת הפריעה א"א לקיים הי"ג בריתות ולפי"ז לא מוכח מזה דא"צ להכרית העור די"ל דמילה הוא כריתת העור ורק מש"ה נקרא גם הפריעה שנכרתו עלה י"ג בריתות שמבלעדי הפריעה א"א לקיים

הי"ג בריתות אך באמת א"צ לראי' יותר מש"ס שלנו וירושלמי דדרשינן מהמול ימול חד למילה וחד לפריעה והיינו לאחר שנתחדשה הלכה וכן שוב מול אב"י שנית לפריעה [יבמות ע"א ע"ב] הרי שנקרא מילה רק גילוי לא מה שנחתך ונכרת ולכן בודאי שלשון מילה היינו להסיר המכסה ורק אאע"ה לא נצטוה על עור הפריעה רק על עור העליון ויהושע בן נון נצטוה גם על העור התחתון אבל הכריתה דוקא מן הגיד לא שמענו והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם וכאשר הוכחתי במכתבי הלוטה פה שהתו' וכמה ראשונים כתבו כן בבירור.

וא"ו עש"ק כ"ו טבת תר"ל: סימן קיט להרב המופלג החריף החסיד כו' מו"ה זאב וואלף נ"י דיין דק' לאנציט יע"א: מכתבו הגיעני ואודות אשר הי' כמין נקודה דקה נוגע מרגל ה' של השם לגגה והעבירו הנקודה ע"י תינוק ושאל מעכ"ת אם טוב עשו העושים כן או לא: תשובה דבר זה מבואר בש"ע יו"ד סי' רע"ו [סעיף י"א] בשם הר"י אסכנדרי וז"ל ה"א של השם שכרעה נוגעת בגגה אם נוגע ממש עד שנראית כחי"ת מותר למחוק או לגרר הרגל ולתקנה אבל אם נוגע רק מעט יש לספק בדבר אם מותר עכ"ל אולם הרדב"ז בתשו' פליג עליו בזה לומר דרשאי למחוק דזה הוי כדי לתקן ורק אם בודאי הי' נעשה כן לאחר גמר השם סגי בגרירת הקוץ הנוגע ולא הוי כחק תוכות אבל אם יש לספק אם נעשה כן מתחילתו ל"מ רק צריך לגרור כל הרגל יעו"ש סי' תקצ"ו ח"ב אולם הרמ"ע בסי' ל"ו פסק בפירוש דאסור למחוק אפילו (הגרירה) [הנגוע] וגם דהוי חק תוכות יעו"ש והמג"א ז"ל והא"ר ופר"מ מביאים דבריו להלכה [עי' מג"א סי' ל"ב סקכ"ה רמז לעיין ברמ"ע סי' ל"ו ועיי"ש בססקכ"ז ובפמ"ג שם ובא"ר סי"ח] ולכן בודאי אין תקנה ליריעה זו רק לגונזה ומה שהמציא הב"א ז"ל [חיו"ד סי' ס"א וס"ב] למחוק ע"י תינוק במחכ"ת שגה למאוד עד כי אין כבודו לדבר מזה דהוא סבר דמחיקת השם אצל קטן היא כמו לכמה דברים ולכל המצות שאינו אסור רק משום סרך דיגדל ולכן המציא היתר בכך בכאן גבי מחיקת השם ואני לא כן עמדי ומבואר לכל משכיל דהנה אם נימא דכיון דהוי לצורך תיקון אינו מקרי השחתה ואינו בל"ת דל"ת כן לה' אלקיכם א"כ הגדול בעצמו מותר וע"כ טעמו במה שמצריך ע"י קטן משום דחייש לסברת הרמ"ע והר"א דזה הוי בכלל מחיקת השם כיון דאין נעשה התיקון מיד וא"כ לפי"ז אין כאן איסור על הקטן רק האיסור מונח על הגדול שנותן לקטן למחוק השם וכן מבואר בהדי' בש"ס מ"ק (וכ' שם) בפ"ג [כ"ו ע"א] וז"ל ר"א ור"ה ב"ח הוו יתבי קם ר"א לאפנויי שקלה לטוטפתא אנחא אבי סדי' אתא בת נעמיתא בעא למיבלעה שדה ר"ה ידא ואצלינהו וא"ל אי בלעי השתא [איחייבין לי] ב' קריעות א"ל ר"ה מנ"ל הא בדידי הוי עובדא ואתאי לקמי' דר"י וא"ל הכי א"ש לא אמרי

אלא בזרוע וכמעשה שהי' ופרש"י שם בע"י וז"ל ע"א לא אמרו אלא בזרוע שיש להם זרוע ויכולת להציל כמעשה שהי' של אותם השרים העומדים על יהויקים שהי' בידם למחות ולא מיחו ואותם חייבים קריעה דכ' ולא קרעו מכלל דאי"ל למיקרע עכ"ל וא"כ כיון דהאיסור אפי' אם הי' בידו להציל מכ"ש אין בזיון גדול מזה שנותן לקטן ס"ת לגרור ממנה האזכרות ובודאי אם הי' עושה דבר זה ליתן לקטן למחוק שם קדוש מס"ת בודאי העומדים חייבים לקרוע כמבואר לכל מי שיש לו מוח בראש וא"כ בכה"ג דהאיסור על הגדול במה שנותן למחוק שם הקדוש בודאי אסור לרמ"ע ז"ל וסייעתו ואדרבה יותר יש בזיון שנותן לקטן ומוסר לו שם קדוש למוחקו וזה לא יכחיש רק מי שאין לו מוח בקדקדו ול"ד לטבילה [שבת ק"כ ע"ב שמשם הוכיח הב"א המצאתו] דאין מבזה כלל להשם והמחיקה ממילא הוי ודו"ק לכן היריעה הזו צריכה גניזה:

סימן קב להרב הה"ג החריף וכו', מו"ה יהודא יצחק נ"י פרענקיל אבד"ק סאניק יע"א:

שאלה שנדבק וא"ו וה"א בשם הקדוש בראשו וכ"ף למ"ם נדבקו בסופם בשם אלקיכם ויוד אלהיך נדבק לכ"ף: הנה בדין זה רבו הפירושים ואכתוב לו מה שלקטתי בבירור כי לפלפל להכריע בין גדולי הראשונים מהירושלמי ופירושו והמ"ס ופירושו אין בידינו ולכן הפלפול הוא למותר ורק הענין לדעת דעת רוב הפוסקים וש"ע ואחרונים הנה הרשב"א ז"ל בתשו' בדפוס ישינה חלק א' מהבתים אשר איננה כתשובת הרשב"א שאתנו שזאת חלק מהבתים שמביא בשם הגדולים והוא חלק עשירית משאלות שלנו וגם בכמה מקומות הרבה (שני') [שנויים] בי' והב"י ז"ל מביאו בכמה מקומות וכ' שמצא בתשו' אחרת להרשב"א והנה בתשו' זו מבואר בסגנון אחר מכפי מה שבידינו וז"ל בסי' פ"ז ודרך קצרה אני כותב לך אם נדבקה האות לאחר שנגמרה צורתה כגון שנדבקו ברגליהם אין דבוק זה פוסל וא"צ לא לגרור ולא להפריד אבל אם נדבקה בראשו קודם שנגמר אותו הראש צריך לגרור את הכל שהרי לא נעשה בה שום דבר בהכשר ואם נדבקה באמצע כגון רגל הכ"ף או רגל הקו"ף אותו צד שנדבק צריך גרירה עכ"ל והיוצא מדבריו דבלא הי' שום קצת רמז אות צריך לגרור האות דאל"כ הוי חק תוכות דלא הי' עליו מעולם שם אות והרא"ש ז"ל ס"ל דבדיבוק אותיות מהני גרירה והרב"י ז"ל כתב בא"ח [סי' ל"ב] דזה חולק על הרשב"א ז"ל ומתיר בגרירה בין דיבוק האותיות ואין חילוק בין נעשה מתחילתו או לא וכ"פ בשלחנו הטהור ביו"ד [סי' רע"ו סי"א] ואו"ח [סי' ל"ב סי"ח] וכתב הטעם משום דאין פסול בגוף האות לא הוי חק תוכות והרמ"ע ז"ל בתשו' [ל"ו] האריך להשיג על הב"י ולומר דגם הרא"ש פוסל באם טעה בתחילת הכתיבה וכ"נ לכאורה דלמ"ל לעשות מחלוקת בחנם הלא שפיר י"ל דהרא"ש מיירי בנדבק לאח"כ

ומה שהק' הג"פ [סי' קכ"ה ס"ק ט"ל] דא"כ למה כ' הטור דפליגי יעו"ש בדבריו ואני בער לא מצאתי בטור בלשון מחלוקת והמחלוקת שכ' הוא בטפת דיו שנפלה דלהסמ"ק ז"ל כשר ולהרא"ש ז"ל (כשר) [פסול] אבל בדיבוק אותיות לא כ' בלשון פלוגתא וכ' רק ובדיבוק אותיות יכול לגרור וזה י"ל דאיירי בנעשה אח"כ וכמ"ש הרשב"א ז"ל אך עדיין אין בידינו לחלוק על הש"ע רבינו ב"י ז"ל ולהכשיר דיבוק ע"י גרר בכל ענין וכן הרמ"ע ז"ל גופא כתב במעשה שנדבקה לה"א שתחתי' ונראה שנעשה מתחילת הכתיבה ואפ"ה הכשירה מהרמ"ע ז"ל גופא וכ' שסמך אדברי זקן גבי שם הקודש בכה"ג וא"כ מכ"ז נראה לדין להתיר ע"י גרירה מחמת שעת הדחק משום קדושת השם ב"ה אולם הב"ח ז"ל [באה"ע סי' קכ"ה] כ' להחמיר בנדבקה בראשו כמו בנ"ד ודאי כוונתו ראשו לחוד דמעולם לא הי' צורת האות עליו וכ"כ הג"פ בשם הרד"ך ז"ל [שם] ולפענ"ד כן ראוי להורות דבלא"ה דעת הרשב"א כה"ג להחמיר בפירוש ובדברי הרא"ש ז"ל אינו מבואר שחולק וי"ל דגם הוא ז"ל מודה באם נעשה כן מתחילה כמ"ש הרמ"ע ז"ל ואפי לדברי הב"י ז"ל נראה שאינו מכשיר רק בנגיעה בחוט כיון דכ' בש"ע או"ח סי' ל"ב סכ"ה וז"ל אבל להפריד האותיות הדבוקות אחר שכ' לפניהם ש"ד דכיון שהאות צורתה עלי' כשמפרידה מחברתה לא הוי ככותב עכ"ל ושם בסי"ח וז"ל אם נדבק אות לאות בין קודם שתגמר בין אחר שנגמרה פסול ואם גרר והפרידה כשר ולא מיקרי חק תוכות מאחר שהאות עצמה היתה כתובה כתקנה עכ"ל אלמא דאם הי' פסול בגוף האות דלא נעשה אות מעולם פסול גם לדידי' וא"ל דהוי עליו צורת האות בשביל התינוק שקורא אותו יפה ז"א דהתינוק לא מהני במה שאינו אות מוקף גויל ואינו כתיבה תמה וכיון דלא הוי מעולם אות אם יגרר יהי' חק תוכות ממש והנה לא מצאתי באחרונים חולקים על הב"ח בפירוש זולת החלקת מחוקק [שם סק"ט] והפר"ח ז"ל [בס"ו שם] ולכן השם שנדבק בראשו וא"ו וה"א בודאי פסול וצריך לגנוז היריעה כיון שפסול ול"מ גרירה ורק צריך למחוק ראשי האותיות א"כ הוי מוחק השם ח"ו וא"ל כיון דפסול מותר לתקן וכדברי המהר"ל ז"ל [מפראג המובא בשו"ת חב"י ס' ע"ה ובתשו' ב"א יו"ד סי' ס"א] מ"מ מי יגע יד באותיות השם הקדוש ונקה וכיון דעכ"פ נקרא השם אסור למוחקו ובפרט דיש ס' דלמא נעשה הדיבוק אח"כ וא"כ כשר השם ולהרבה פוסקים אפי' גרירה א"צ בכה"ג ואפי' להמצריך גרירה כה"ג ראוי לבילה וא"כ הוי שם ממש ואסור למוחקו אך בהשם של כ"ם שנדבקו כיון שהדיבוק בסופו סגי בגרירה ובשם אלהיךשנדבק בחוט דק מהקוץ התחתון מהיו"ד מהני גרירה כיון שהאות נכתב כדינו מהני גרירה ואולם אם ירצה מעכ"ת לסמוך על הח"מ והפר"ח ז"ל להכשיר ע"י גרירה [פי' אפי' שאלה הא'] ג"כ

מסכים אני לזה וכן עשה מעשה הרמ"ע ז"ל דלא כשמעתי' רק כהב"י ז"ל משום מחיקת השם הקדוש ב"ה ותקנות רבינו הגאון ב"א ז"ל [בשו"ת ב"א סי' ס"א וס"ב] למחוק ע"י תינוק הוא דבר שאינו כלל דהנה מבואר דזה לא מיקרי תיקון כסברת הר"י אסכנדרי [בב"י סי' ר"ע] שפסקינן כוותי' הרמ"ע ובס' בני יונה דאם הי' תיקון בלא"ה הי' מותר ע"י גדול וכיון דהוי מחיקה האיך יעלה על הדעת לתת ולמסור ס"ת הקדושה ליד תינוק ולהראות לו למחוק שם הקדוש ב"ה הלא אם נעשה מעשה כזה בשם שאין בו שאלה ורשע יקח ס"ת ויתננה לתינוק לאמור לו מחוק לשם הזה בודאי העומד שם חייב לקרוע כמ"ש במ"ק [כ"ו ע"א] גבי נעמיתא שרצה לבלוע תפילין שאם הי' בידי רשע הי' חייב לקרוע והאיך יעלה על הדעת לצוות לתינוק לעשות דבר שמחויב העומד שם לקרוע וגם כי קריעות הללו מס' חייב לקרוע ולפענ"ד מי שנותן לתינוק למחוק שם כזה העומד שם חייב לקרוע הן אמת די"ל דמ"מ אינו עושה בשאט נפש דכוונתו לתקן אבל ודאי בשם כיוצא בזה מעשה שנותן לתינוק למחוק השם ח"ו הוי מעשה פשיעה וחייב הרואה קריעה בלי שום ס' וא"כ האיך ניתן עצה כזה לעשות בשם אשר לכמה שיטות הוי שם קדוש האיך נמחיקנה ח"ו וזה אינו גרמא רק בזיון לשם הקדוש שנותנו ומוסר לקטן למחוק ח"ו מלעשות כך אך לגרור לפענ"ד דמותר כה"ג דנראה דהרמ"ע ז"ל בתשו' עשה מעשה בזה לגרור הנו"ן שהי' דבוק לה"א שהי' דבוק בתחילת כתיבה לנו"ן שבשורה שלמעלה ממנו ונוגע בראש הה"א בתחילת הכתיבה כנראה שם בתשו' ל"ו ולכן עליו לסמוך בכה"ג והי' שלום וכו':

סימן קכא להרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם וכו' מו"ה ישראל אפרים פישל שרייבר אבד"ק נאנאש יע"א: שאלה בס"ת שנמחק ה"א ראשונה שבשם הקדוש הרבה עד שאינה בצורת ה"א כלל אם מותר לתקנה או לקדור השם או לגנוז היריעה: תשובה לא ידעתי לכאורה מה איסור יש בתיקון הה"א אי משום דהוי שלא כסדרן לא מצאנו בש"ס וראשונים שיהי' צריך השם לכתוב דוקא כסדר ואי משום דכבר בטלה קדושת השם האיך יתקדש גם ז"א דכבר מבואר ברמ"ע ז"ל דהשם מתחילתו ועד סופו נתקדש וז"ל בסס"י ל"ו וכ"ת אי מעיקרא אזלא לה לקדושת השם בשביל דיבוק רגל הה"א לגגה האיך יספיק עכשיו לכוין בתיקון הרגל י"ל דמצא מין את מינו וניעור להכשיר כי אעפ"י שאסור להפסיק בכתיבת האזכרות ואפי' מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו ומצוה מן המובחר לכתוב אותן כבן קמצר אילו רצה ללמד מ"מ אין זה מן הדברים הפוסלים והשם מתקדש לחצאין שישנה הקדושה מתחילה ועד סוף ואינה משתלמת אלא לבסוף עכ"ל הרמ"ע ומכ"ש כאן שכבר נתקדש כדינו ולא בטלה הקדושה לענין זה

שאם נתקן הה"א ראשונה יחזור לקדושתו ואך אחרונים הרבה כ' שהשם צריך לכתוב כסדר לא ידענא מקור לדבריהם ובס' גינת וורדים י"א ח"א כלל ב' כ' ראי' משבועות [ל"ה ע"ב] דאמרי' כל הנטפל לשם מאחריו נתקדש שכבר קדשו השם והנטפל לפניו אינו מתקדש וקשה הא משכחת לה גם מלאחריו כשכתב למפרע נ"ו מאלקינו קודם השם וא"כ לא נתקדש וכן איפכא משכחת לה שכתב השם וכתב לד' הלמ"ד לאחריו וא"כ נתקדש שכבר קדשו השם א"ו דבכה"ג אין השם קדוש כלל כיון שכ' שלא כסדר והנה באמת לפענ"ד הטעם הוא שנקרא בדרך הקריאה לאחר השם וקדשוהו כן השם בקריאתו ולא איכפת לן בכתיבה ורק דלאחריו מקרי חיבור לשם הקדוש דכשאומרים על אלקינו אומרים אלקי שלנו וא"כ הוי חיבור ולכן אינו נמחק משא"כ לד' שאומרים בלה"ק אל ה' שהלמ"ד שמשמש במקום אל הוא כמלה בפ"ע ולכן לא קידש אך בריטב"א לשבועות כ' הטעם שבשעה שכותב הנטפל לאחריו כבר השם נכתב ומש"ה קדשוהו אלמא דהכתיבה מקדש וא"כ קשה גם בנטפל לפניו משכחת דקדשוהו אם כתבו למפרע א"ו דשם שכתבו למפרע אינו בגדר שם כלל אך באמת כ"ז ליתא דהא בגמ' לא איירי דכתב השם בס"ת דוקא רק לענין מחיקת השם באיזה אסור ובאיזה מותר והנה הא בודאי שם שכ' ע"ג קורה או כלי שלא קידש כמבואר בגמ' ערכין [ו' ע"א] שלא במקומו לא קידש ופרש"י בלישנא בתרא שלא בנייר ככתיבתו ובפרט עכו"ם שכ' שם ודאי דלא קידש ורק ששם אסור למוחקו משום ל"ת כן וא"כ בודאי אם כתב השם למפרע אסור למוחקו מה"ת לא מחמת חומרא רק לקי עלי' דהוי כמו שכתבו העכו"ם כסדר דלענין כתיבת העכו"ם אין חילוק בין להבא ובין למפרע ולא יחלוק ע"ז אדם וא"כ הדק"ל למה אמר התנא לפניו אינו מקדש הא משכחת לה שגם לפניו מקדש אם כתב למפרע דאז כבר קדשוהו השם אך די"ל דכיון דהיא דבר ומלה בפ"ע כמו אל ה' אינו שייך לשם כלל הואיל ובכתיבה אין דרך לכתוב מאחריו ולא קדשוהו השם דמה שכתב זה למפרע בטלה דעתו אצל כל אדם וא"כ נלך בדרך כתיבת העולם ולכן לא קדשוהו השם או אם נרצה נוכל לומר דבאמת בכה"ג חייב והתנא לא הוצרך להשמיענו כיון שאמר הטעם מפני שכבר קדשוהו השם וא"כ ממילא משמע אם כתבוהו למפרע אסור למוחקו יהי' איך שיהי' דאין מכאן ראי' דהשם שכ' למפרע פסול דבזה אפי' נימא כן עדיין הקו' במקומה עומדת ולכן כיון שאין ראי' מכאן ממילא לא נוכל לבדות מלבינו הלכה שאסור לכתוב השם למפרע ושאין קדושת השם עליו בדיעבד ואדרבא מצאתי ראי' להיפך דאי' ביומא (ל"ח ע"ב) וז"ל ת"ר בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב אמרו עליו שהי' נוטל ד' קולמוסין בין אצבעותיו ואם הי' תיבה של ד' אותיות הי' כותבה בב"א עכ"ל

הרי שכ' בב"א אלמא דלא בעי כסדר דכסדר היינו היו"ד קודם ואחריו הה"א וכיון דלא בעינן בדיעבד עכ"פ הסדר דוקא א"כ גם למפרע כשר אך אפי' אם יתעקש לומר דבב"א כשר ולמפרע פסול מ"מ קשה הא קיי"ל [בבכורות י"ח ע"א] לרבנן דריה"ג אפי' בי"א א"א לצמצם ואם למפרע פסול א"כ האיך נשתבח בכתבו השם בב"א הא א"א לצמצ' ודלמא נגמר הוא"ו קודם הה"א ראשונה ובפרט שמסתמא כן שהה"א צריך שהות יותר מוא"ו ומספק פסול א"ו שגם אם נכתב הוא"ו קודם הה"א ראשונה כשר וא"ל דב"ק הי' אומן זריז והי' יכול לכוון ז"א דבבכורות [שם] משמע דבי"א א"א בשום אופן לכוין דפריך מנמצא בין שני עיירות והא אאל"צ ומאי קושי' דלמא איירי במדד אומן נפלא כמו ב"ק באומנתו דהא לא נשנה במשנה רק אם נמצא מצומצם בין שני עיירות והיינו אם הי' איש אומן שמדדו דהרי יש ונוכל להמצא בני אדם כמוהו שהרי אמרו חז"ל עליו שם רשעים ירקב מחמת שלא רצה ללמד וא"כ שיש פנים שאדם יוכל לצמצם מאי פריך הגמ' א"ו דלרבנן אפי' [אומן] בידי אדם א"א לצמצם וא"כ האיך שבחוהו לב"ק הא אדרבה אסור לעשות כמעשה דב"ק דדלמא נכתב הוא"ו קודם הה"א ראשונה א"ו דכשר למפרע וא"ל דבאמת חכמים דריה"ג פליגי אהך מתני' דיומא דב"ק דזה ליתא דבכה"ג אמעשה שהי' בזמן הבית ל"ש דפליגי כמבואר בכל המפורשים בהא דתוס' גבי שבנא במס' שבת [די"ב ד"ה שבנא] וכתובות [ר"פ שני דייני גזירות] יעו"ש והנה ראיתי בגינת וורדים שכ' דב"ק כתב השם עפ"י הזוה"ק הקוץ קודם וההה"א בהפסקה וכ' ותמי' לי טובא האיך יפלוג אש"ס דבהדי' אמרו וכותב השם בב"א לכן אם כי הי' נאון עולם ומאוד הרבה בשבחו בספר שם הגדולים גם כל גדולי הספרדים מביאים ומחבבים דבריו הג"פ והברכי יוסף מ"מ בכאן לא זכיתי להבין דבריו וגם בדורו חלק עליו גדול הדור יעו"ש וגם בתשו' רדב"ז ח"א סי' תמ"ו כתב בהדי' להכשיר בשני ההין אם נדבקו לגמרי באופן שהמה אינם בצורות אות מ"מ כשר לתקן יעו"ש ובודאי לא ראה הגו"ו את הרדב"ז שהרי הגו"ו מפלפל שם בתשובה וכ' דכל הפוסקים דכתבו דמהני תיקון הה"א שנדבקה היא בה"א אחרונה יעו"ש והרי בהרדב"ז ז"ל מפורש בשני ההין אלא בודאי לא ראה למהרדב"ז ז"ל ואלו ראה דבריו לא הי' חולק עליו בדבר שנעשה מעשה עפ"י רדב"ז ז"ל ולכן נ"ל דמותר לתקן הה"א ראשונה ובכוונה לקדש השם ויועיל לכל השם דמתחילה ועד סוף נתקדש כדברי הרמ"ע ז"ל.

עוד יש אופן לתקן ע"י קדירה דהנה לכאורה מותר למחוק אותיות שנשארו כיון שאין עליהם צורת השם נהי שיכולין לתקן כיון שעתה אין עליהם צורת השם וכמבואר באחרונים יעוין בזכרון יוסף והנה הבני יונה כתב דאסור למחוק מחיקה בתר מחיקה

משום דכל איסור מחיקה היא מל"ת כן והנה בע"א מחויב לשרש אחרי' וכמ"כ ל"ת כן לשרש חלילה בתר מחיקה עכ"ד ובאמת אתפלא פה קדוש יאמר דבר זה הא אדרבא בע"א דמחויב לשרש היינו באם איבד ע"א מחויב לשרש גם לאבד מה שנשאר ממנה אבל ביטול אחד הע"א או שעזבו עובדי' (לחד תנא) [עי' ע"ז דף נ"ב ונ"ג] ביטל ממילא משמשי' ומותרת בהנאה א"כ להבדיל באין שיעור בהקדושה אם נבטל גוף הקדושה ממילא מעצמה אין איסור לשרש הנשאר ומובן מאליו ולכן בודאי נראה שמותר ובפרט לצורך תיקון וביותר לקדור השם אינו בכלל מחיקה שכן אי' במס' סופרים [פ"ה ה"א] עוכב הראשון גבי שם שנכתב בטעות ולכן התירו הסופרים לקדור כמבואר בב"י [סי' רע"ו] ורק הבני יונה ז"ל מחלק דאם לאנכתב בטעות אסור ולא ידעתי דגם בלא נכתב בטעות אם הוא לצורך היריעה וקדירה אינו כמחיקה (למ"ד) [למה] אסור ונ"ל שגם הח"ס ז"ל תמה עליו ופליג עליו בזה אך אפי' נימא שקדירה אסורה שהוא ביזוי לקדור השם שרשעי ישראל עשו כן כמבואר שם בבנ"י מ"מ זה אם הי' השם בתקון אבל שעתה נמחק ה"א ראשונה ואינה בצורת שם בודאי מותר לקדור ובפרט כדי לתקן ולכן אם ירצה יוכל לקדור עם עוד כמה תיבות שאין בהם שם ושיהי' החתך דרך כבוד לא דרך נקב ויטלה מטלית ויכתוב עליו השם עם יתר התיבות הנצרכים וכן פסק לדינא בתפארת למשה שמחברו הי' אדם גדול למאוד כאשר שמעתי מחותני אדמ"ו הגאון זלה"ה שהוא הי' נכדו וסיפר מרוב גדולתו ושנתגדל על ברכי א"א רשכבה"ג מו"ה העשיל זלה"ה ועל דבריו אין להשיב ולכן אחת משתי אלה יעשה וידעתי שהאחרונים נטו הרבה מדברי אך הנלענ"ד כתבתי ב' ט"ו שבט תרכ"ג פ"ק צאנז: סימן קכב לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפו' כש"ת מו"ה יעקלי נ"י ראב"ד דק' אושפצין יע"א: בענין המטלית שנפל מס"ת ועליו כתובים שמות אם מותר לחזור ולדבקו הנה לא ידעתי למה לא וכן משמע בתו' ומרדכי לענין ס"ת אין עושין מזוזה [מנחות ל"ב א' תוס' ד"ה דלמא] יעוין באריכות בדברי סה"ת ואי משום תעשה ולא מן העשוי לא ידעתי וכי כתיב עשיי' גבי ס"ת וכתב כתיב ולכן גבי ס"ת אין חילוק בין חק תוכות או יריכות כמבואר ברמ"ע ז"ל סי' ל"ו וא"כ כיון שכתבו למה לא יוכל לדבק ובהדי' מבואר במהרי"ק [שורש קכ"ב ענ"ב] וביתר אחרונים גבי ס"ת שנקרע שפסול ואם דבקו בדבק מותר ומהרי"ק מחלק שם בין אם נעשה אינו מוקף גויל ל"מ הדבוקה ולענין חיבור הנפרדים שפיר מהני ול"ש תעשה ולמ"ה [ורק הביאו] (והביאו) האחרונים זה [שאסור לדבקו] בשם גינת ורדים וגן המלך ועיינתי שם שכ"כ אך צ"ע ואין להשגיח בזה נגד כבוד השם לגונזו בחנם והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת.

ט"ו שבט תרכ"ג: סימן קכג שאלה בס"ת שנמצא נגיעה דקה בה"א שבשם הקדוש מצד זה לצד זה דקה מן הדקה והתינוק קורא אותו יפה והרב צוה לקדור השם ובא אחד ועשה מעשה ומחק הנגיעה ואמר שנכשר בזה: תשובה הנה מקודם צריך להקדים איזה הקדמות הכרחיות לזה [א'] דדיבוק לאחר שנכתב בהכשר אם מהני להפריד הנגיעה זה הוא מחלוקת בין הפוסקים כמבואר בב"י סי' ל"ב וברדב"ז תקצ"ו כ' ג"כ שיש מחלוקת הפוסקים בזה אך לפי מה דפסק המחבר בא"ח סי' ל"ב [סי"ח] גבי [מ"ם] פתוחה שנדבקה לאח"כ צריך ג"כ להסיר כל הקו ולא מהני בהסיר הדבוקה הרי דפסק המחבר דל"מ מה שנכתבה בכשרות רק דאעפי"כ מקרי חק תוכות ועיין בהגהת לבושי שרד ז"ל שם [ב'] לדידן אפי' נגיעה דקה מן הדקה פסולה ול"מ מה שהתינוק יכול לקרותה כמבואר במ"א סי' ל"ב ובפר"מ שם ס"ק (יו"ד) [כ"ז עיי"ש בפ"מ וביד אפרים] [ג'] צריך לידע דהרמ"א סי' רע"ו פסק דנגיעה דקה שהי' בה"א מהשם אסור למחוק והוא מדברי הר"י אסכנדרי מביאו הב"י ז"ל [ס"ס רע"ו] ושם מסופק הרי"א ז"ל בזה כיון דתינוק קורא אות ה"א א"כ שם השם עליו אפי' שהוא פסול וא"כ אסור למחוק רגל הה"א דהוכיח שם דאפי' קצת מהשם אסור למחוק ולגרור הדיבוק לחוד הוי חק תוכות ולזה פסק מהרי"א והרמ"ע ז"ל בתשו' סי' ל"ו דאסור ליגע בו יד וכן החזיק אחריהם הגאון בס' בני יונה והנה הרדב"ז ז"ל בתשו' סי' תקצ"ו חולק אריי"א הנ"ל וכ' להכשיר בנדבק לבסוף ע"י היתר לסמוך אהמקילים לומר דכיון דנכתב בהכשר שוב לא הוי חק תוכות ובנדבק מתחילתו או מספק כתב להסיר הרגל ולחזור ולכתבו דזה הוי כנטשטש ממש דמה לי דיבוק עב או דק יעו"ש בתשובתו והנה בנידון שכ' לסמוך אהמכשירים בנכתב בהכשר בודאי אנן לא פסקינן כוותיהו דקיי"ל מסתמא דפסול [כמבואר בש"ע גבי מ"ם] [סי' ל"ב סיי"ח הנ"ל] דלא הובא בש"ע כלל דעת מכשירים ולא בט"ז ומ"א ובודאי שאין לסמוך ולעשות ברכה על ספר כזה שפסול להש"ע ז"ל וגם כיון שס' בנ"ד אולי נדבק מקודם בשעת כתיבה לכ"ע ל"מ הסרת הדיבוק גם להרדב"ז ז"ל ומ"ש הרדב"ז ז"ל למחוק הרגל ולהתיר דהוי כדי לתקן וכמו נטשטשה האות זה ודאי ל"מ השתא כיון שאותו המורה הסיר הדבק וא"כ בודאי אסור למוחקו דהוי מוחק השם ממש כמבואר בב"י [סס"י רע"ו] ובהרמ"ע ז"ל [סי' ל"ו הנ"ל] דאם הסיר הדבק דהפסול הוא משום חק תוכות לכ"ע אסור למחוק יעו"ש בדבריהם דגם השם הקדוש שנכתב בחקיקה אסור למחוק דלא גרע מכתוב על ידות וכו' [עירוכין דף ו' א'] וא"כ אין תקנה לאותה יריעה רק לגונזה ומה שהביא אותו המורה ראי' להתיר להסיר הדיבוק ממאיר נתיבים ז"ל אתפלא מה ראה על ככה הלא אותו הגאון רצה לומר דסגי בהסיר הדיבוק לחוד ובאמת לא קיי"ל כן בש"ע א"ח וכמ"ש

לעיל ובאמת פליג עליו משום זה במאיר נתיבים ובאמת לא ראה הגאון הנ"ל ז"ל דברי הרמ"ע ז"ל שכ' בפירוש דבדיבוק באותו (האוח) [האות] ל"מ גרירה וכ' שמי שתלה עצמו בדברי המרדכי טועה יעו"ש שכ' להזהר מטעות ובודאי אלו ראה אותו החכם דברי הרמ"ע ז"ל לא חלק עליו כי ידוע גדולת הרמ"ע ז"ל בנגלה ובנסתר ותמה אני על אותו המורה האיך תלה נפשו בדבר שאינו להלכה גם מה שהביא ראי' מהרדב"ז ז"ל הנה דברי הרדב"ז שהביא בברכי יוסף היא היא אותה התשובה שהביא והמעיין שם יראה שמתחילה הסכים לדברי הר"י ז"ל לגנוז היריעה רק במקום שאין סופר אחר ובשעת הדחק כ' הדברים אשר כתבתי לעיל בשמו וסיים וז"ל ולולא דמסתפינא ה"א שזה יותר טוב מלגנוז יעו"ש הרי שהוא הי' בדור הר"י אסכנדרא שהי' מכירו והפליג בשבחו ואפי' בדורו ירא לנפשו לחלוק עליו למעשה והורה לגונזו האיך אנחנו נפלוג על הר"י אסכנדרא ובפרט שכבר הבאתי דאנן פסקינן דל"מ מה שנכתב בהכשר וגם אפי' אם נכתב בפסול אסור למחוק כה"ג שנראה יפה כיון דלכמה שיטות כשר נהי דאנן מחמרי' מלקרות בס"ת הזה אבל לא נקיל (בקדירת) [במחיקת] השם כיון שכמה פוסקים כתבו ששריטה דקה או נגיעה אינו פסול כמבואר במ"א סי' ל"ב שהבאתי ולכן בודאי אסור לגרור והמורה הזה מחמת שראה בקיצור בשם הרדב"ז ז"ל סבר שמציאה מצא וזה דבר שאינו וח"ו לסמוך בזה אהרדב"ז למחוק השם כזה וגם לא להכשיר ימים רבים לישראל ס"ת שפסול לדידן ולא יאמר זה רק מי שאין לו ידיעה בהוראה גם מה שהביא מג"פ שרי' לי' מארי' לזה המורה דהרי אדרבא הג"פ כתב [בסי' קכ"ה ס"ק ס"ו] דכשר בלא תיקון כיון דהוי רק שריטה דקה ואפי' להפוסלין דוקא בס"ת והנה אנן המה הנמשכים אחרי הרמ"א ז"ל הפוסל בודאי פסול בס"ת ובפרט דכן פסק המ"א ז"ל והפמ"ג לפסול ולכן אותה היריעה צריכה גניזה כאשר פסק מהרי"א ורמ"א והרמ"ע ובני יונה זלה"ה ומחמת שהדבר זה אין לו מקור גדול בש"ס ומורים רבים וכ"א אומר מסברת הכרם אבל באמת אין לנו באחרונים מי שיוכל לחלוק על המ"א וט"ז ורמ"ע וב"י שפסקו להחמיר והמיקל לחלוק עליהם ראוי לנזיפה בפרט שדברי הגאון בני יונה שהי' גאון בדורו שזקני הח"ץ השיב לו בכבוד גדול והיה מגדולי תלמידי מהר"א ברודא ז"ל והיה סופר מדינה בימי הגאונים ומי יחלוק עליו בעניני סופרי תו"מ אך גם לקדור קשה עלי מאוד מאחר שלא נהגו כן הגם שזה לא כביר פסקתי לקדור וסמכתי על ס' תפארת למשה שהורה כן למעשה אבל שם לא הי' אפשר באופן אחר והי' בדרך שכ' בס' תל"מ אך בנ"ד נראה שיגנזו היריעה והי' שלום:

סימן קכד לבני הרב המאה"ג החריף החסיד ירא ה' המפורסם מו"ה ברוך נ"י אבד"ק רודניק יע"א: שאלה החיתי"ן בס"ת היו כתובין כמו דל"ת ווא"ו ועליהם חטוטרת וכמה יש בהם שהחטוטרת רחב מאוד מה דינו: תשובה בגמ' מנחות (כ"ט ע"ב) וז"ל הגמ' א"ר אשי חזינא לספרי דווקני דבי רב דחטרי להו לגגי' דחי"ת כלומר חי הוא ברומו של עולם ופרש"י ז"ל וז"ל לגגו של חי"ת עושין למעלה כעין חוטר כזה כלומר הקב"ה חי שוכן ברומו ש"ע.

חי"ת היינו חי עכ"ל ור"ת פי' שם וז"ל באמצע גגו של חי"ת גבוה מעט כמו חטרתא דגמלא דבאמצע כזה ולפי' הקונטרס לא יתישב כ"כ הא דאמרי' בסוף הבונה כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זייני"ן עכ"ל אך כ"ז לכתחילה אבל בדיעבד כיון שצורתו חי"ת כשר לכ"ע כמ"ש הב"י בשם ס' יראים וז"ל הב"י סי' ל"ו וכ' בס' יראים יעשה כרש"י וכר"ת ואין בתוספת זו קלקול לאות ואי משום הא דאמרי' באותיות דר"ע חי"ת אין קשור לה כתר פי' שאינו מחויב לעשות כן ובלבד שיעשנה בסוף הגג לצד שמאל שתהא נראה כמו ראש רגל שמאל ולא למעלה ככתר על גגה ולא יאריך בגגה כלל ואם האריך פסולה ובתפילין אין לה תיקון עכ"ל הרי דס"ל דכשר בכל גווני והטעם דגם לרש"י לא מגרע חטוטרת צורת החי"ת ורק דלא מחויב לעשות אבל בדיעבד כשר וגם לר"ת דס"ל דבעי חטוטרת מ"מ בדיעבד כשר כמ"ש הריב"ש סי' ק"כ ותשו' עבודת הגרשוני דרק ספרי דווקני עשוחטוטרת לכתחילה אבל לא לעכב לכן גם לר"ת ז"ל כשר בדיעבד אך אם החטוטרת רחבה מבואר בסי' ל"ו דפסול דאינו לא כר"ת ולא כרש"י דחטוטרת רחבה אינו מקרי חטוטרת אך עדיין קשה הא בעי צורת זיי"ן לכתחלה וע"ז לא שייך דספרי ותיקי עושין כן ומשמע דלר"ת ז"ל זה צורת החי"ת וא"כ אפי' בדיעבד הי' להיות פסול ובא"ר סי' ל"ו ס"ק כ"ב כתב וז"ל גם מ"ש דסופא לא משכחת לרש"י ולא נהירא דשיעורא שני זיינין בעינן גם לרש"י כדאמרן ולא דל"ת וזיי"ן ולפי"ז נראה דה"א דלא יעשה כמין וי"ו וזיי"ן דלא הוי מרובע דדוקא שני זיינין בעינן וצ"ע עכ"ל אלמא דס"ל דאפי' לרש"י בעי רחב [רק] כעין שני זיינין ואם לאו פסול וגם כתב דאם אינו בצורת זיין צ"ע אם פסול בדיעבד וא"כ בנ"ד אותם שבגג רחב לכ"ע פסול לפ"ד המ"א ז"ל [בס"ס ל"ו] ולפי' הא"ר ז"ל פסול מטעם שאינו בצורת זיין ולכן הגם שנ"ב ז"ל בקמא חיו"ד סי' ע"ד] מכשיר צ"ע לעשות מעשה נגד הני רבוותא ובפרט שהאחרונים הניחו דברי הנ"ב בצ"ע יעוין בהגהת לבושי שרד ז"ל [סי' הנ"ל] ובח"ס [יו"ד סי' רנ"ח] אך לכתחילה גם הנב"י ז"ל צוה לתקן לשיטת ר"ת ז"ל אך קשה מאוד התיקון דמבואר בריב"ש סי' ז' וז"ל גם הראי' אחרת שהביא ממ"ש בס"ת שיש בו ד' טעיות בכל דף ודף יגנז וה"מ בחסירות גם הוא

אינו ראי' דמאן לימא לן שאפשר לתקן בגרידה דלמא כיון שכל דף ודף יש בו ד' טעיות גם בגרידא מתחזי כמנומר כדאמר' הכא בתלוי' ואע"ג דביתרות ל"ל בה משום דאפשר בגרידה התם כיון שגורד ומניחו חלק ל"ל בה ואף אם יאריך מעט האות הסמוך לה כדי שימלא החלק ולא יראה כב' תיבות מש"ה לא מיחזי כמנומר אבל כשכל האות כתובה בגרידה ואצ"ל כל התיבה וד' בכל דף ודף של כל הספר אז מיחזי כמנומר כמו בתלי' עכ"ל אלמא דאפי' אות אחת ברוב הספר הוי מנומר ופסול וא"כ אם נמחוק כל החי"ת יהי' מנומר ופסול דהא בכל הספר החיתי"ן שלא כדברי הר"ת ז"ל אך בתשב"ץ פליג עליו בזה וז"ל בסי' קכ"ז ושמעינן מהכא דאע"ג דדיו ע"ג דיו משווי לי' מנומר דיו ע"ג גרד לא משווי לי' מנומר דדרך כתיבה הוא כו' עכ"ל יעו"ש אלמא דאינו נקרא מנומר בכתב ע"ג גרד וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשו' כמ"ש הריב"ש ז"ל גופא וכ' דמותר לסמוך בשעת הדחק ארשב"א ז"ל וא"כ מותר לתקן החיתי"ן כולם ע"י גרידה ולפענ"ד בנ"ד כ"ע מודו דמותר לתקן ולא פסול משום מנומר דמבואר בש"ס [מנחות כ"ט ע"ב] דאם נשאר דף אחד מציל על כולם ומותר לתקן הרי דאפי' תלויין מותר לתקן באם נשתייר דף אחד כולו ומכ"ש דמותר לתקן ע"י גרד וכמ"ש הש"ך ז"ל [בסי' רע"ו סק"ח] דתלי' גרע מגרד ואם דמתיר בש"ס לתקן ע"י תלי' אם נשתייר דף אחד מכ"ש ע"י גרידא והכא בודאי נשתייר דף אחד ולכן מותר לתקן ע"י גרידה כל החיתי"ן ולחזור לתקנו אך כיון דמבואר בתשו' עבודת הגרשוני סי' פ"ב וז"ל וכיון שזכינו לדין שאם טעה הסופר וכתב חי"ת פשוטה כמו שאנו כותבין בגיטין במקום שהי' רוצה לכתוב חי"ת עם חטוטרת כמו שנוהגין לכתוב בס"ת לאו פסול מיקרי וכשר בדיעבד ואפשר שאפי' לכתחילה אין קפידא כ"כ כי פיר"ת אינו מוכרח ופרש"י יש לישבו בנקל א"כ כשכתב הסופר הד' של (הה"א) [החי"ת] לא נכתב בפסול כי היתה ראוי' לעשות ממנה ח' פשוטה וכיון שלא נכתבה הד' בפסול אין מן הדין לגררה כולה אלא מה שצריך לתיקון הגע א"ע אם כתב הסופר ח' פשוטה ורוצה לעשות ממנה ח' מחוטרת וכי צריך לגרור את כולה ודבר זה לא יעלה ע"ד שום ב"ד ונ"ד נמי כיוצא בו.

וגדולה מזו נלענ"ד שאף אם כתב ד' וז' סמוכים זל"ז ודבק אותם בחטוטרת אין לפוסלו אעפ"י שבפ' הבונה משמע שמן הח' נעשה ב' זיינין אם נוטל ממנו החטוטר', מ"מ אין לפוסלו בשביל כך כמ"ש לעיל הסכמת הפוסקים לענין החטוטרת עצמה אעפ"י שיש לחלק ביניהם וק"ל. כללא דמלתא שלענ"ד שאין ראוי לומר עליך שלא כדין עשית כלל הגם שיותר טוב הי' אם גררת כל הה' מ"מ גם באופן שעשית לא הפסדת עכ"ל הרי דמתיר לגרור רק סביב כדי שישתייר זיין ולא הוי חק תוכות יעו"ש וכ"כ הגהות לב"ש וכן

במחצית השקל ז"ל ולכן נ"ל כך דבאותן חיתי"ן הרחבים שהם כמו לערך י"ב ימחוק כולם ויתקנם אבל בשארי החיתי"ן דאינם רחבים כ"כ רק שאינם כתובים כשני זיינין די להסיר החטוטרת ויגרור סביב כדי שיראה כעין זי"ן וזה לכ"ע לא הוי מנומר כמבואר בריב"ש ז"ל: סימן קכה לידידי ב"נ הרב המאה"ג כו' מו"ה יעקב פרענקיל נ"י אבד"ק נאר־ייאב יע"א: שאלה ס"ת אשר מקצת מהשם של בן ד' כתב הסופר היו"ד על היריעה ושאר אותיות השם על המטלית: תשובה בנידון השמות על הטלאי יש לצדד לאחר שנראה גם מס' תפארת למשה זקינך אולם לאחר שנראה מקלות הסופר ראוי לגנוז היריעה וכפי דעת רוב האחרונים והיה שלום תמוז תרכ"ג פה מרחץ שיין: סימן קכו להרב המאה"ג כו' מו"ה יהושיע אפרים נ"י אבד"ק קרעשוב יע"א: שאלה בס"ת ששינה הסופר בקצת כתיבת ההי"ן של השם הוי' ב"ה והוא שלא כ' רגל הימיני של הה"א בהתחלת הגג רק המשיך הגג לצד הימיני והניח רגל הימיני באמצע הגג כזה $ציור בספר$ ולרוב עשה כן כשנזדמן לו שם הוי' ב"ה בסוף השיטה והוצרך למשוך הההין כדי להשלים השיטה בשוה אזי משך הגגין של הההין והניח רגל הימיני באמצע הגג ולפעמים המשיך הגג של צד ימין יותר מחציו ונמצא כן בס"ת הנ"ל בהרבה יריעות ובהרבה שמות בכל היריעה עכת"ד השאלה:

תשובה יקרת מכתבו הגיעני בהיותי פה במרחץ שיין והנה לדעתי שישאלו לתינוק דל"ח ול"ט על צורת הה"א הזאת אם יאמר שהוא ה' יוכשר ואם לאו פסול כי הגם שהכשירו מ"א [סי' ל"ב סקל"ג] והנב"י [קמא חיו"ד סי' פ'] הוא רק באופן שיש לו צורת אות וניכר היטב אבל באופן כזה שאין לו צורת אות כלל א"א להכשיר בלתי שאלה לתינוק כנ"ל וכ"ז הוא בהההין של שארי התיבות אבל בההי"ן של שם הקדוש אם נכתבו ההי"ן כזו בהרבה שמות הקדושים לדעתי לא יועיל היכר תינוק כי נראה בחוש שהסופר לא הי' ירא ה' ולא קידש השמות בשעת כתיבה ולכן אין נכון לקרות בספר הזה והי' שלום עש"ק בלק תרכ"ג: סימן קכז שאלה בס"ת שכתבו קטן אם שרי להעביר בקולמס לשמה ועל כל הספר ואח"כ לערבו בין שני ספרים אחרים (יריעות) שנכתבו מחדש ויהי' הכל מותר וכן פסק מורה אחד: תשובה לפענ"ד דלא שאל מעכ"ת רק לחדודי בפלפול דהרי התערובות ניכר כי אין כתב שני סופרים דומין להדדי ממש וזה ידוע בחוש ואפי' נימא שהקטן כשיגדיל יכתוב שני ספרים כדי לעשות עירוב נמי בודאי יוכר ע"י התערובות שהי' מנומר נגד שני ספרים האחרים שלא העבירו עליהם הקולמס ואין לומר שיעבירו גם על שני האחרים קולמס ועל השמות זה ודאי לא יאמר מי שיש בו ריח תורה ודבר זה לא נעלם מכ"ת ורק לחדודי שאל כי חפץ בפלפול תוה"ק אולם לכבוד השואל אומר אני

מה שהתחיל בפסלות הקטנות בדברי הנב"י [במה"ת ס"א שרצה לחדש דקטן שהגיע לחינוך דמקרי בר כתיבה כמו דמקרי בר זביחה אף דאין ב"ד מצווין להפרישו מ"מ מטעם חינוך מקרי בר זביחה וכמ"כ בתפילין ורצה לחדש דזה תלוי אם אסור להאכילו בידים ע"ש היטב עכ"ה] באמת בגמ' סנהדרין (נ"ה ע"ב) מבואר דגבי קטן איכא איסורא דאמרי' שם בקטן דאיכא תקלה מה שעבר בקטנותו ורק התורה חסה עליו ופטרו מעונש וז"ל הגמ' שם ת"ש בן ט' שנים ויום א' כו' ופוסל את הבהמה מע"ג המזבח ונסקלת ע"י כו' והא הכא קלון איכא תקלה ליכא וקתני נסקלת ע"י כיון דמזיד הוא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלי' על דידי' חס רחמנא על הבהמה לא חס רחמנא עכ"ל אלמא דקטן ע"י שיש עליו תקלה באמת מיקרי בר זביחה משא"כ לענין תפילין שאין שום חיוב עליו] ונמצא בזכרון שכן ראיתי בס' בית מאיר ז"ל כעת אין הפנאי לחפש תו כיון שאין גדול עע"ג פסול שלא לשמה וכ"כ הפ"מ בא"ח בהקדמה יעו"ש [ע' בסי' ל"ב בא"א רסקס"ט] ולפענ"ד אפי' עע"ג ל"מ בכותב ס"ת דאין מוכיחין מעשיו כלל ודמי לחליצה והרבה יש להעיר בזה ובתו' יבמות [ד' ב' ד"ה והא] שוב י"ל דפסול אם יעבור בקולמס משום מנומר דמ"ש כ"ת כיון שכולו כן שאינו מנומר החוש יכחיש זה דודאי נראה שהוא כתב ע"ג כתב והוי מנומר וכן משמע מדברי הגמ' גיטין ד' נ"ד ב'] גבי אזכרות שכתבו שלא לשמה דמשמע דלא שוה הספר מידי ואין לו תקנה [אפי' להעביר קולמס על כלו] גם מה שהאריך דהוי ספיקא דדינא משום די"א [באה"ע סי' קל"א ס"ה] שחוששין גבי גט שכתבו בהעברת קולמס ומכח זה כ' מעכ"ת דגם בספר הוי ספק אם הלכה כר"י [גיטין דף כ' ונ"ד] או לא ז"א כלל דבהדי' מבואר בהרשב"א ז"ל דהוא הי"א שחיישינן.

שכתב וז"ל מובא בב"י באה"ע סי' קל"א וז"ל והרשב"א כ' וז"ל ולענין הלכה כתב ר"ח כיון דלא אמר בהדי' דלא כשר ולא פסול חיישינן לי' אבל הרמב"ם כתב דאינו גט לומר דאין חוששין לו ולא פסלה מן הכהונה ונראין דברי הר"ח דהא לדברי רב אחא הגט כשר לכ"ע ואע"ג דלקולא לא עבדינן כוותי' לחומרא מיהא לחוש חוששין לו ושמא הזקיקו לרב לומר כן מפני שבמקומו פ' הבונה גבי מתני' כתב ע"ג כתב פטור אמרי' עלה מתני' דלא כר"י הרי שהי' צריך לכתוב את השם כו' ולא אתמרהתם הא פלוגתא דפליג עלי' ר"א דאלמא הא דר"ח עיקר ודרב אחא דחיי' בעלמא הוא עכ"ל הנה דגם הוא מודה דהלכה כרבנן בלא שום ספק רק בגט חוששין משום ר"א שאמר דגם רבנן מודים בגט יעו"ש אבל בס"ת לכ"ע פסול ואין ס' כלל ומה שמביא בספיקא דדינא לא אמרי' אוקמי' אחזקה דבר זה מבורר בהרבה מקומות בפלפול ארוך ועיין בת"כ ואו"ת ובש"ש ובענייי הארכתי הרבה בזה אך א"ל לכאן לכן לא ראיתי להאריך בענינים עמוקים.

ומה שרצה לישב דברי הש"מ ב"ק אתמה הלא כ"ע ידעי דבממון אין הולכין אחר הרוב ויכול לומר קים לי ומספק לכ"ע אוקמי ממונא בחזקתו וידוע פלוגתא דסומכוס ורבנן ודברי התו' בהשואל ובשור שנגח וכל הפוסקים דבממונא חזקת ממון עדיף טפי ולא אזלינן בתר חזקת מרא קמא גם מה שרצה לומר דבדבר חשוב או בממון אם האיסור הוא בספק אמרי' סד"ר ולקולא ז"א כמבואר (בש"ך וט"ז יו"ד סי' ק"ד וק"ו) [בטו"ז יו"ד סי' ק' סק"א ובש"ך ק"א סק"ב וסי' ק"י בדיני ס"ס] יעו"ש.

זה אשר ראיתי להשיבו בקצרה כ"א באנו לפלפל רבו דליות אלו הסוגיות ואיני מופנה ותשות כחי מנעוני ולזה לא באתי רק להשיב בקיצור מפני הכבוד: סימן קכח להרב המאה"ג החסיד ירא ה' כו' מו"ה משה יעקב ראבד"ק אושפצין יע"א: אודות השם אם לכתוב כסדרן בתשו' גינת וורדים להרב ספרדי גדול כבודו בעיניהם כמבואר בשם הגדולים להגאון אזולאי ושם בג"וו [ח"א כלל ב' סי' י"א] מחמיר בזה יעו"ש הרבה ראיות אך אני השגתי עליו מגמ' ערוכה דיומא [דף ל"ח] גבי בן קמצר דא"צ כסדרן ובפרט דא"א לצמצם בבי"א ולמה קלסוהו ולכן נ"ל דזה ליתא אך עכ"ז מי אנכי לחלוק על גדול מגדולי האחרונים ואשר כ"ת יסכים בדעתו כן יעשה והי' שלום: סימן קכט לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי המפורסם לתהלה וכו' מו"ה אברהם יצחק נ"י האבד"ק קליינווערדיין יע"א: מה שכ' שכל הפוסקים כתבו שצריך לכתוב השם כסדר דוקא ובדיעבד פסול ולי הפעוט לא נראה דבר זה ולא מצינו כלל בגדולי הראשונים ולא באחרונים והממציא דבר זה בתשו' גינת וורדים [כלל ב' סי"א] ומחכ"ת מכמה מקומות משמע איפכא וביותר בגמ' [יומא דל"ח] גבי בן קמצר שהי' כותב שם בן ד' בב"א וכ"כ בהדי' בס' רמ"ע תשובה ל"ו בסופו יעו"ש וכמדומה לי שכן פסק כמותו בס' כנפי יונה להגאון בעל מעיל צדקה והרבה הארכתי בזה בתשובה [עי' לעיל סי' קכ"א ובח"א סי' נ"ז] וכן נ"ל לדינא ואתם עשו כרצונכם בזה והנלענ"ד כתבתי והי' שלום: סימן קל לכבוד ידידי הרב הג' החריף בו"ק חו"פ כו' כקש"ת מו"ה משה נפתלי אבד"ק ט"נ יע"א:

מכתבו היקר הגיעני אתמול ולכבודו פניתי מגודל טרדותי לעיין בדבריו ואודות אשר שאל האיך מותר להרהר השם הא הרהור כד"ד והוי כמזכיר השם הנכתב והנה בפלפולי בישיבה בלמדי שנה זו על פורים סוגי' דחרש העלתי דע"כ לאו בכל גווני הרהור כדיבור לכ"ע יעוין בברכות בפ"ב [י"ג ע"ב] שקאמר ר"י ע"כ מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה וכו' וק' הא הך כוונה הוא פי' המלות ותוכן הענין כמבואר בח"ר [שם] וק"ש נאמרה בכל לשון א"כ הוי כוונה קריאה דהרהור כד"ד א"ו דהרהור לכד"ד בכמות זה שהתורה צוה על שניהם דוקא וה"נ לענין ההוגה השם דוקא בקריאה אבל במחשבה

מותר לכ"ע ועיין בתשו' ר"ע אייגר ז"ל [סי' ל' ול"א] ומה שנתקשה בדברי האלקי מהר"ח ז"ל שהביאו הגאון חיד"א ז"ל הנה גם במורה ח"ר פס"א כתב שהשם בן ד' אותיות הוא מרמז לעצמות הבורא ית"ש ויתעלה אבל שארי שמות המה רק כנויים והיינו שמכנים להמקום ב"ה על פעולותיו הנוראים ועל פרטיות מעשיו ומדותיו וז"ל המורה שם כל שמותיו יתעלה הנמצאים בספרים כולם נגזרים מן הפעולות וזה מה שאין העלם בו אלא שם אחד והוא יוד קא ואו קא שהוא שם מיוחד לו יתעלה ולזה נקרא שם המפורש ענינו שהוא יורה על עצמו יתברך הוראה מבוררת אין השתתפות בה אמנם שאר שמותיו הנכבדים מורים בשיתוף להיותם נגזרים מפעולות ימצא כמותם לנו כמו שבארנו עד שהשם המכונה בו יו"ד ק"א וא"ו ק"א היא ג"כ נגזר מן אדנות דבר האיש אדני ארץ וגו' עכ"ל והנה הזהירנו מלהתפלל רק אליו ולא למדותיו וכמ"ש לבעל החוטם אני מתפלל כלומר לעצמותו ית"ש וחוטם מכונה רוח חיים באדם וכן בעולם כללות המציאות והחיות מכונה בשם חוטם ואמר אני מתפלל לבעל החוטם היינו לעצמותו ית' הממציא כל הנמצאים ולכן אסור להתפלל לאיזה שם המרמז רק על פרטי מדותיו ית"ש ואין רשאין להתפלל רק לעצמותו ית"ש לא למדותיו ורק מחמת שע"י הפעולות נתגלה העצמות יתעלה ולזה כ' מהר"ח ז"ל ה' אלקים ע"י נפתח ונתגלה העצמות אך אין כוונתו להתפלל ח"ו לאותיות השם או לנקודות ח"ו רק לעצמות ית' דהוא ושמו אחד והשם בארבע אותיות מרמז לזה אך כ"ז בעולמות מבריאה ואילך בחיצונות העולמות אבל בעולם האצילות או בפנימות שארי העולמות שהמה אצילות שם הוא וכנוייו אחד כמבואר בתיקוני זהר כ"ז ראיתי להודיע לכה"ת הקדוש אולם אין דעתי נוחה בעניני הקבלה הנמצאת בספרים ישנים אפי' מביאן אדם גדול כי דשו בהמכתבים רבים מכת הש"צ ימ"ש ואפיקורסים וכתבו לתוך ספרים ישינים דברים בדויים ואפיקורסת כאשר ראו עיני והגדול המביאן הוא שלא בכוונה רק שהעתיק מספרים ודעתי אין נוחה לשמוע רק הספרים אשר הורוני רבותי תלמידי בעש"ט ז"ל לא זולת:

ואודות שאלה השני קיצור הדבר אם לבוא בפלפולים בסוגי' זו לא יספיקו היריעות כי הרבה פלפלו בזה הראשונים והרבה תשובות המה אתי בכתובים בזה אולם האמת הוא אחת שאין לומר שום סברא בזה דהיינו לומר בנדון זה לא שייך האיסור דהא אנן קיי"ל כר"מ [כתובות דף ס'] בזה דקניס בכל ענין זולת מה שגדולי הראשונים המציאו מגודל חכמת ה' אשר הופיע עליהם כגון בצימוק דדים ודבי ר"ג דמבואר בש"ס [שם] אבל אנן יתמי דיתמי אם ניזל בתר סברותינו הבדויות ח"ו תפול היסוד ולכן אין להקל בזה ורק להחמיר ושורש הדבר דר"ת וסייעתו ורוב גדולי ראשונים ואחרונים מחמירים כוותי'

וגם אפי' להר"ש ז"ל [בתוס' שם וביבמות דף מ"ב א'] דמתיר בגרושה הוא דוקא בלא הכירה אבל בנ"ד שהולד הכיר אותה חל עלה שם מינקת חבירו ואפי' נתנה למניקה טרם הגירושין ולכן בודאי אין להקל ורק בתר ט"ו חודש שמתיר הפ"י [בק"א לכתובות אות ק"ן] במקום שיש עוד צדדים להתיר כמו בגרושה וכה"ג וכדאי הוא הפ"י לסמוך עליו ובאמת הרואה בדבריו שחש להחמיר ורק בשביל גודל הדחק אמר שיש מקום להתיר ולפענ"ד ראוי להחמיר יותר שבדור עני מן תורה כמו בדורותינו ורבו חוצפא יבואו החכמים בעיניהם הע"פ להקל בכל מינקת אחר ט"ו חודש ולכן לדעתי אפי' כמעט יאבד נפש אשה אחת וקוץ אחד מתקנת חכמים לא יעקר וד"ל והי' שלום כדברי מחו' ידידו דוש"ת בלונ"ח עש"ק כ"ב אדר שני תרכ"ה: סימן קלא להרב הגדול כו' מו"ה יצחק אלישע ובנו מהר"י שור בק' קיטוב: שאלה ס"ת שרצה רב אחד לפוסלה בעבור שאין בה שיטה לשיטה כמלא שיטה גם הלמ"ד נכנס ברא"ש הה"א שבשיטה שלמעלה הימנה וגם הלמ"ד אינו כמו צורת וא"ו וכ"ף רק כמו יו"ד וכ"ף ומחמת זה רצה לפוסלה שלא יועיל תיקון מחמת שיש הרבה טעותים ויהי' נראה כמנומר:

תשובה הנה כעת שת"ל באתי בשנים אינני רוצה לסמוך ע"ד בשום הוראה באו"ה ובפרט שכבר פסק שארי הגאון מהרי"ש להחמיר ורק דעתי להציע דברי הפוסקים כי נראה מכל האחרונים שהס"ת כשר ואסור לגונזו בריש מה שהשיטין אין הפסק כמלא שיטה מבואר בב"ח ז"ל [ביו"ד סס"י רע"ג] שהוא הביא דברי המהר"מ ור' ירוחם להחמיר ואעפי"כ פסק הוא להקל לדבר פשוט יעו"ש וגם כל האחרונים כתבו דאינו מעכב ובמ"א [סי' ל"ב ס"ק מ"ד] ובס' ברכי יוסף [סי' רע"ג אות א'] הביא כמה גדולי ספרדים המקילין בזה אפי' לכתחילה וא"צ בין שיטה לשיטה כמלא שיטה וחכם א' תמה שם למה לא חשו לכתחילה להאי מימרא אלמא שכן נהגו שלא להפסיק כמלא שיטה בין שיטה לשיטה ובאמת יראה מעכ"ת בכל הספרים שבבהכ"נ ויראה שכולם אין בין של"ש כמ"ש והטעם פשוט כיון שאינו מעכב והוא רק ליפוי הכתיבה כמבואר בב"י ובשארי אחרונים ובזמניהם לפי מכתבם אז הי' בזה יפוי הכתיבה אבל בזמנינו אין זה כלל יפוי ולכן אפי' לכתחילה אין חוששין לזה ועל כה"ג אמרו חז"ל [מנחות ל"ב ע"א] אפי' יבוא אליהו אין שומעין לו וגם על מה דלמדי"ן נכנסין תוך ההין המ"א ז"ל [בסי' ל"ב סק"מ] בשם כנה"ג כ' להכשיר אפי' נשתנה האות רק שהאחרונים חולקים עליו בזה אבל עכ"פ באינה נשתנה האות כשר וכ"מ בשע"ת [סקמ"ד שם] ובג"פ [סי' קכ"ה סקפ"ה] ובגט מקושר אך יותר טוב לגרור ולכתוב מן הצד ומה שהלמ"ד אין הצואר כמו וי"ו לדעתי אין זה לעיכוב ובפרט אם יכול לגרודובגרידה אין שייך מנומר כמ"ש ביו"ד סי' רע"ט ס"ד וגם

בס"ה שמחמיר המחבר מ"מ הרמ"א ז"ל כתב מ"מ הסופרים נהגו לתקן הרי שמתקנים ואין חוששין למנומר כ"ש בגרידה ולכן לדעתי אסור לגנוז ספר שיש בו כמה שמות רק יתקנו כדין אך אינני רוצה לסמוך על דעתי וכאשר יסכים שארי הגאון הנ"ל כן יעשה:
סימן קלב להרב החריף החסיד המפו' מו"ה עוזר נ"י אבד"ק בזאסטיק יע"א: שאלה בשם אלקיך שנכנס בו למ"ד שבשורה התחתונה (להך' של השם) ואם מכסים האותיות שלפניו ואחריו נראית כה"א ארוכה והרגל למטה מה דינו: תשובה לכאורה קשה למ"ל לכסות הלא האות ניכר היטב שהוא ך' ורק שנכנס ראש של למ"ד מ"מ כיון שלא נתבטל צורתו של ך' כפי שהוא לפנינו בלא כיסוי האותיות למה לנו לכסות האותיות בשלמא אם מסופקים אנו בצורת האות נותנים לתינוק ע"י כיסוי האותיות כנ"ל אבל הכא היא רק לראות אם אינו בטל צורת האות כמו שהוא לפנינו הוא כשר אך באמת יש דיעות שפוסלים אות שנכנס לחבירו אפי' לא ביטל צורתו וכן פסקי' להלכה באה"ע [זה צ"ע עיי"ש סי' קכ"ה סי"ח ולדעתי צ"ל וכן פסק להלכה בטו"ז או"ח סי' ל"ב סקכ"ב] ולכן טוב למחוק ואינו (מפני) מחיקת השם כלל דמבואר דכל הוספה שנעשה לאחר כתיבת השם בכל ענין מותר למחוק יעוין בג"פ אה"ע ובפ"ח והעיקר בספר בני יונה כי שם מבואר היטב שמותר למחוק בכה"ג כנלענ"ד והגם שאינני פוסק להלכה למעשה בזמנים הללו אך לצורך גדול ולכבוד ספר תוה"ק אצרף דעתי אם יסכים לדברי: סימן קלג שאלה אודות השי"ן שכתבו בציור כזה ללענ"ד שודאי פסול דכ"כ ב"י ולבוש ז"ל [בא"ר סי' ל"ו] שצריך שכולם כל הווין יוצאין מרגל אחד הגם שהפמ"ג ז"ל [בא"א סס"י ל"ב] מסופק בדיעבד אולי ספיקו כיון דבגמ' [שבת ק"ד] שי"ן אחד כרעא והוי דומי' [למה דאמרינן בגמ' שם] מ"ט פתוח רגל הקו"ף ואפ"ה מכשיר מהרי"ק ז"ל [בשורש צ"ח ענ"ג] דס"ל דזה רק לכתחילה לא בדיעבד ובאמת הגאון הרמ"ע בתשובה מחו להו אמוחא וס"ל לפסול אפי' בדיעבד רק בשיש איזה דוחק ועיגון לכן נלענ"ד שפסול: סימן קלד לכבוד ידידי מחו' הרב המאה"ג החריף ובקי כש"ת מו"ה טובי' נ"י האבד"ק בריגל: שאלה ילמדנו רבינו אדמו"ר שיחי' ע"ד מקרה רעה ל"ט אשר קרה בקהילתינו ר"ל באשה מעוברת שמתה וא"א להוציא ולדה וכבר נעשה עפ"י פעולות הטבעיות להוציא ממנה ולדה ולא הועיל עדיין ובענין האיומים ע"י חרמות ושופרות לא ידעתי מה לעשות כעת אם לקוברה כך עם ולדה גם אם נכון להניח לרופא עכו"ם ליקח ממנה הולד ע"י איסטרימענטען בלא פתיחת בטנה: תשובה דבר זה לא נמצא בשום פוסק ובשו"ת רק בתשו' שמן רוקח ח"ב חלק א"ח סי' י"ח ועיינתי בשו"ת של זקנו הגאון המנוח זלה"ה (האבד"ק ווישניצא) ובחלק יו"ד סי' נ"ו מביאו והאריך שם ומסיק להלכה שאסור לנוולה ולפתוח בטנה ח"ו

רק לקוברה כך וכן הסכים עמו חותנו הגאון המנוח מהר"מ שהי' אז בק' שינאווע וגם עוד גדול א' שהי' אז סמוך להם הסכים עמהם כנ"ל ע"כ באם עדיין לא יצא הולד יאיימו עלי' ויתנו חרם כי כן המנהג במדינתינו על כל צרה כזאת שלא תבוא ח"ו וימתינו איזה שעות ואם לא יצא הולד אזי יתירו לה הח' ויקברוה כך עם הולד והש"י יגדור פרצותינו ולא ישמע שוד ושבר בגבולינו וכימות ענויינו ישמחנו והי' שלום כו': סימן קלה להרב וכו' מו"ה מרדכי נ"י מספונקא בק' אברטין גליל קאלמייא: אשר שאל בנידון הבית עלמין שבאים להוסיף עליו מה לעשות הנה לא שמעתי מרבותי דבר בזה ולפ"ד שילכו הח"ק על הב"ע ויסבבו הב"ע ויאמרו הבקשה שאומרים בשעת סיבוב בה"ק והיא כתובה בס' מענה לשון והח"ק יתענו מקודם או יפדו עצמם וגם בני העיר ירבו בצדקה באותו מעמד ויקיפו הב"ע ז"פ ויאמרו מקודם הד' מזמורים הראשונים שבתהילים ואח"כ ויהי נועם בכל ההקפה ואנא בכח ועתה הוא בדפוס מכתבי הקודש תלמידי הבעש"ט ז"ל [בס"ס נר ישראל מהמגיד מקאזניץ מועתק מן הבעש"ט] וה' הטוב ינחם אותנו ויאמר די לצרותינו וישלח עזרו מקודש בחיי ובבני ובמזוני רויחי.

ה' ויגש תרכ"ז: סימן קלו לאחי הרב הגאון הג' המפורסים חו"פ וכו' מו"ה אביגדור נ"י אבד"ק דיקלא יע"א: ששאלת בדין קבורת ב' מתים כאחד דע ידידי אחי שאסור לקבור שני מתים בלא הפסק ו' טפחים בין קבר לקבר ולהתשב"ץ ז"ל קי"ט ח"ג (ועשה) קבר ע"ג קבר סגי בהפסק ג' טפחים ובדיעבד צריך לפנות הנקבר אחרון וכ"מ באבל רבתי הביאו הרמב"ן ז"ל ובתה"א וב"י ז"ל הביאו [בסי' שס"ב] ואין חולק ע"ז ורק האחרונים ז"ל כ' בזמה"ז דבגולה אנחנו אז בשעת הדחק למאוד שא"א למצוא מקום אחר אפי' אז בודאי צריך לקבור המת השני ג"כ לא זולת כ"כ הגאון ר"ה ז"ל מביאו ב"י [בסי' שס"ג] והאחרונים מקילים במקום שא"א בקל למצוא מקום אחר כנשמע מדברי זקני הח"ץ ז"ל סי' קט"ו והש"י ח"ג ומפני שאינו מצוי הספר אעתיק לשונו וז"ל השבו"י ח"ב סי' צ"ה ע"ד הרחקת המתים אף שהדין פשוט ומבואר בטיו"ד סי' שס"ב ששיעור הרחקת מתים הוא בין זל"ז ששה טפחים מ"מ פוק חזי מה עמא דבר בכל תפוצות ישראל שקוברים זא"ז וזעג"ז אעפ"י שהוא שלא עפ"י הדין נ"ל דנתפשט המנהג כן בגלות לפי שלא ניתן לנו הארץ רחבת ידים לפנינו וכמה השתדלות צריכין בכל המקומות ליתן לנו קצת מקום ודי לעמוד בשלנו במקום מצומצם ודינים אלו לא נאמרו אלא במקום שהארץ רחבת ידים לפנינו וכה"ג כ' הט"ז סי' שס"ד ס"ק ב' וז"ל וכ' רש"ל הא דאין נוהגין האידנא בדין מת מצוה לפי שאין הארץ שלנו ואין לנו רשות בכל עכ"ל וה"ה בנידון זה מ"מ כיון שישוב זה נתישב מקרוב ועדיין רחבת ידים לפניהם עדיין יכולים לקבור כשיעור

הרחקה ודי לצרה שלא תבוא בשעת' שהי' מוכרחים לקבור כמו בכל המקומות עכ"ל והכל משום בזיון המת כמבואר בא"ר הנ"ל וא"כ בנ"ד עפ"י עיקר הדין צריך לפנות המת האחרון בין מהצדדים בין מה שנקבר לאח"כ למעלה אך אם המנהג כן במקומכם מכבר לא נוכל לחלוק על הגדולים שהי' בקהילתכם גאוני עולם ומסתמא נעשה המנהג הזה עפ"י גדולים ואם יתוודע לך שהמנהג כן מאז א"א למיהדר עובדא משום אימת הדין כיון שכבר נקברו בהיתר אך מעתה שיהי' בלע ה"ל לא יתנהו כן כי יש למצוא מקום לקבור וכ"מ בתשו' השו"י הנ"ל והי' שלום.

מנחם אב תרכ"א: סימן קלז למחו' הרב המאה"ג החסיד המפורסם בש"ק וכו' מו"ה זושא אבד"ק טאלמיטש יע"א: בנידון השאלה על המקרה לא טוב שנתוודע שהקברנים לא העמיקו את הקברים ולכן נגררו עצמות המתים מתינוקות כמעט לא קברום ובני עירו לא ידעו מה שעושים: תשובה הנה בזה אין מקור בש"ס אך מה שהעולם נוהגין בנפל ס"ת לארץ מתענים כל שהי' בעת נפילה מכ"ש במת שאמרי' בגמ' מ"ק [כ"ה ע"א] ושבת [ק"ה ב'] שהעומד בשעת י"נ מחויב לקרוע דומי' דס"ת שנשרף א"כ ה"נ בזה כי בזיון אחר מיתה דומה לס"ת שנתבזה ובס"ת נוהגין לגזור תענית מכ"ש מבזיון המת שיש לגזור תענית ואם נימא הא שם אין מתענים רק מי שהי' בבית שנפל הס"ת לארץ אבל לא שארי בני העיר אך ממה דמבואר בשו"ת אמרי אש [או"ח סי' ו'] דמי שהי' בבית חייב משום גורם דמי שהי' שם הי' לו לשמור ס"ת שלא יפול והכא כל בני העיר גורמים דאי' בש"ס [יבמות ס"ג ב'] דבעון חיי חטטי שכבי א"כ כל בני העיר גורמים לבזיון המתים ולכן חייבין להתענות ולכן לפענ"ד ראוי לגזור להתענות בה"ב ובתענית ב' הראשון יחמירו כמו בט"ב ובשני תעניתים האחרים יכולים להקל קצת וגם ינדרו צדקה עבור נשמתם וילכו על ביה"ק ראשי וטובי העיר ות"ח לבקש מהם מחילה וירחמו מן השמים ויהפוך למדת הרחמים.

ואודות הקברנים בודאי ראוי להעבירם מאומנתם ולהענישם לפי ראות עיני הבד"צ בעירכם וה' הטוב יסלח ויתן לכם רחמים והי' רחמים וחיים ושלום כנפש ידידו מחו' דבש"ת בלונ"ח: בעזהי"ת נשלם חלק יו"דאה"ע סימן א בלידידי הרב הגאון החריף ובקי המהולל יקר רוח איש תבונה כש"ת מו"ה אהרן דוד דייטש נ"י אבד"ק יארמוט יע"א במדינת הגר: מכתבו הגיעני והנה בנדון שאלתו מבואר בנ"ב מה"ת חלק אה"ע סי' יו"ד וסי' כ"ג דאין לחוש כלל לנער כזה שהכניס האבר לתוך ירכי האשה ואין שום חשש הראה כלל יעו"ש הגם שהרבה לפלפל בדבריו לענין שאלתינו די בזה שא"צ סיגופים גדולים רק תענית ער"ח ויום א' בשבוע שנה רצופה ועיקר עזיבת החטא וליקח אשה

ללמוד בטהרה ולפרוש מהבלים של זנות וקלות ראש ולא יחשוך עינו מדמעה ויקיים חטאתי נגדי תמיד ואז ושב ורפא לו ולא ידאג כלל לבטל מתורה ותפלה כי בודאי סר חטאתו ועונו יכופר ואדרבא ישמח בתורה ותפלה והי' בזה שלום כנפש דוש"ת בלונ"ח:
סימן ב שאלה אשה שאמרה טמאה אני לך וגרשה בעלה ואח"כ נתנה אמתלא לדברי' ואמרה טהורה אני באמת והחזירה בעלה מה להפרישה מבעלה: תשובה בדבר זה כבר דשו רבים ות"ל העליתי הלכה למעשה פה במעשה כזה להתירה לכתחילה להחזירה באמתלא טובה וכתבתי ע"ז תשובה בראיות ברורות אך נאבדה התשובה ממני ולכן עתה מרוב טרדותי אבוא בקצרה הנה בסוף נדרים ז"ל המשנה בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך כו' חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיני' באחר ומקלקלת על בעלה האומרת טא"ל תביא ראי' לדברי' כו' ובגמ' שם איבעי' להו אמרה לבעלה טמאה אני מהו שתאכל בתרומה רב ששת אומר אוכלת שלא תוציא לעז על בני' רבא אומר אינה אוכלת אפשר דאכלה חולין א"ר ומודה ר"ש שאם נתארמלה שאינה אוכלת מידי הוא טעמא אלא משום שלא תוציא לעז על בני' נתארמלה או נתגרשה אמרי השתא היא דאתניסא עכ"ל והנה נראה לכאורה באם גרשה אסורה להחזיר אפי' באמתלא דאל"כ למה אסרוה בתרומה הרי אין לך אמתלא גדולה שאמרה מפני שעיני' נתנה באחר דעי"ז מתירין אותה לבעלה למ"א ועכ"פ הו"ל להש"ס לחלק דאם חזרה [מדברי' ונתנה אמתלא זו] נאמנות דאמתלא זו שייך בכל הנשים א"ו שלא מהני אמתלא וכן פסק [הרמב"ם פי"ח מא"ב ה"ט] דל"מ אמתלא זו והביא הה"מ ז"ל ראי' לדבריו מהנ"ל אבל שארי אמתלאות הנראות לנו שהוא אמת מהני אפי' להרמב"ם ז"ל וכן מפורש בהדי' בב"ש ז"ל סי' ו' [סקכ"ו] אך הראב"ד ז"ל פסק [שם] שאפי' אמתלא כזו דעיני' נתנה באחר נאמנת ומה שהש"ס לא חילק דבסתם נשים לא הוי זה אמתלא ורק אם נראה לנו מהאמתלא שהיא אומרת אמת נאמנת וכ"כ האחרונים דזה טעם הראב"ד ז"ל עיין בברוך טעם ממו"ח הגאון ז"ל.
היוצא לנו מזה דבשארי אמתלאות הנראות טובות מהני לכ"ע רק זאת האמתלא שעיני' נתנה באחר הוא תלוי בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד ז"ל הנ"ל ולכן העלה בתשו' מהרמ"פ והד"מ ז"ל [בסי' קט"ו] להתיר באמתלא הנראה טובה וכן הסכימו הח"מ [שם סקכ"ח] וב"ש ז"ל [סקל"א] באין חולק ואך הגאון בנב"י [מה"ק סי' ח' וי"א] חוכך להחמיר דבאשת ישראל שמפסדת הכתובה ל"מ אמתלא בעולם ובאמת נפלאה דעתו ז"ל בזה דהא אמתלא פירושו שנותן טעם למה אמר ככה וא"כ אם אמרה טעם לדברי' למה אמרה כך להפסיד כתובתה ולאוסרה על בעלה והיא נותנת אמתלא טובה שנראה שראוי

להאמינה שמטעם זה שאומרת ראוי הי' לה לשקר ולהפסיד כתובתה או אם כתובתה לא הי' בטוח כי הי' עני או שכתובתה מועט וכיוצא שראוי לה לפי שעתה שנותנת עיני' ראוי הי' לה לומר טמאה אני בודאי שהוי אמתלא טובה ומהני ואם באמת לפי דעתם לא הי' ראוי לה לטעמא שנתנה עיני' לומר ט"א ולהפסיד כתובתה זה לא נקרא אמתלא ובאמת לע"ד הב"ש ז"ל שכתב [בסי' ו' סקכ"ו] דבאשת ישראל ל"מ האמתלא היינו זאת האמתלא שכתב הראב"ד דשייכי בכל הנשים ובזה י"ל דבאשת ישראל לא הוי זה אמתלא וכמו שדייק הב"ש מדברי הר"א ז"ל אבל באמתלא טובה בכל ענין נאמנת כמבואר בהדי' בדבריו בסי' קט"ו שעל אשת ישראל קאי אולם הנ"ב ז"ל מדייק מדברי הראב"ד שכתב (בה"א) [בח"א] סי' ח' וז"ל אבל נלענ"ד דברי הב"ש אמת ולא מטעם הוכחתו רק מדברי הראב"ד שם בהשגה שכ' וז"ל הרי לא הודית על עצמה באיסור ולא נתקבלה דברי' כלל וכו' ע"ש משמע דוקא באשת כהן שלא נתקבלה דבריה כלל אבל באשת ישראל שאמרה לבעלה שזינתה ברצון אף שלא נתקבל' דברי' לאסרה על בעלה מ"מ כבר נתקבלה דברי' לענין הפסד כתובה א"כ שוב ל"מ אמתלא ודבר זה רמז הראב"ד בדבריו שאמר שלא נתקבל' דברי' [כלל] עכ"ל משמע שאם עכ"פ נתקבלה דברי' לאיזה דבר כגון לתרומה או לכתובה באשת ישראל שוב ל"מ אמתלאה יעוין בדבריו בח"א סי' ח' אך באמת לענ"ד אין הפירוש בהראב"ד ז"ל באם שנתקבלו דברי' במקצת ל"מ אמתלאה דהרי קשה מא"כ שנתקבלה לתרומה ואפ"ה כתב הר"א ז"ל דמהני אמתלאה והנ"ב ז"ל נדחק למאוד בדבריו ואשר נלע"ד כך פירוש הדבר דהנה בלא"ה דברי הראב"ד ז"ל מחוסרי הבנה דז"ל בפי"ח מהא"ב הל' ט' נאנסתי כו' כתב הראב"ד ז"ל אעפ"י שאמר דבר חכמה אין שמועתו מכוונת שאם אמרה לאחר מיתת בעלה לא אמרתי אלא כדי שיגרשני בעלי למה אין נאמנת והלא לא הודית ע"ע הודאה לאסור ולא נתקבלו דברי' כלל והרי האשה שאמרה א"א אני ואח"כ אמרה פנוי' אני ונתנה אמתלא לדברי' נאמנת אף בזו אם היתה קטטה ביניהם אמתלא גדולה היא זו ונאמנת עכ"ל וזה קשה מאוד דכ' דלא נתקבלו דברי' וסיים הרי אשה שאמרה א"א אני נאמנת באמתלא וזה סתירה לתחילת דבריו דהרי שמה בא"א אני נתקבלו דברי' ואפ"ה מהני אמתלא והרבה נתקשו בזה הנ"ב והב"מ ז"ל בסי' ו' והב"מ רצה לחדש לדבר שהאמינה בתחילה לאמת ל"מ אמתלא אבל אם גם בתחילה הי' הדבר אצלינו בספק מהני אמתלא וכמ"כ פסק בכל האיסורים יעו"ש במה שמחלק בזה בין טבח שעשה סימן כו' בסי' א' ביו"ד ובין הך דסי' קפ"ה דלבשה בג"נ ואם כי חילוקו דק מאוד ומה לנו בהאמנת תחילת דברי' אם לבסוף נראה האמתלא טובה למה לא תהני האמתלא ובפרט כי מבואר ההיפוך ביו"ד

סי' קכ"ז [ס"א] באם אמר נתנסך יינך ושותק דאסור ואם לאח"כ נתן אמתלא נאמן והרי אנן החזקנו תחילת דברי העד ושתיקת הבעלים לודאי והרי לוקין ע"ז כמבואר ברמב"ם פי"ו מהל' סנהדרין הרי שהחזקנו הדבר לודאי דהרי לוקין עליו אפ"ה אם נתן אמתלא מהני א"ו דאין מקום לחילוק זה.

והנה הח"ד ז"ל [סי' קפ"ה סק"ה] רוצה לחדש דבאם העד אומר נגד החזקה הגם שנאמן מ"מ אין לוקין ע"י ולכן מהני אמתלא אבל אם אינו אומר נגד החזקה לוקין ע"י דאז ל"מ אמתלא כאשר העיד הרמב"ן והרשב"א ז"ל דבדבר שחייב מלקות ל"ש אמתלא והנה מקור דבריו כתב שהוא מפ"י מס' קידושין בק"א דף ס"ג ובאמת דבריו נפלאו הלא בהדי' מבואר דאפי' בדבר שלוקין עליו מהני אמתלא כנראה בסי' קכ"ז גבי נתנסך וכו'.

וגם הדין שהמציא באומר נגד חזקה לא מלקין ע"י בהיפוך מבואר ברמב"ם ז"ל בפי"ו מהל' סנהדרין דדבריו שם מירושלמי פ' שתי נזירים ושם בירושלמי מבואר דאם אמר ע"א דנזיר אתה דלוקין ע"י והוא נגד חזקה דלא הי' נזיר מקודם ואפ"ה לוקין ע"י אך באמת הפ"י ז"ל עיקר הקו' שם אזונה וכה"ג דהוי דבר שבערוה האיך נאמן העד ללקות ע"י ולזה כתב [דאיירי] דאיתרע החזקה וזה אמת דרוה"ק דיבר בו לכוין האמת שכן מבואר בירושלמי כאשר יובא לפנינו אבל בשאר איסורים זולת ערוה שפיר לוקין ע"י ע"א במקום שנאמן עפ"י אופנים שמבואר בנ"י יבמות ומרדכי [ר"פ הא"ר] ובש"ע קכ"ז ובאופן שמהימן לוקין ע"י אפי' אומר נגד החזקה והנה הרבה נתקשו רבותינו למה פעמים מהני אמתלא ופעמים לא ופעמים לוקה ע"י דיבור ע"א ופעמים לא ועיין בת"ש ס"ס א' רצה לומר דאין חילוק בין עשה מעשה לאמירה בפה רק דמעשה מסתמא לא עבדה ואז מהמנינן לה [השומעים ודברי' נתחזקו לוודאי] ובדיבור אין מאמינין לה שהיא נדה אבל באמת אם נאמנין דברי' בעניני' שמחזקת הדבר לפנינו ולפי מראית עינינו שהאמת כן לוקין שוב ע"י ול"מ אמתלאה וכיוצא בזה כתב בס"ט [סי' הנ"ל] והס"ט ז"ל רוצה לחדש דגם באמרה א"א אני ונתחזקה בכך שלשים יום שוב ל"מ אמתלא וכ"ז דוחק למאוד דבש"ס כתובות [כ"א ע"א] מבואר שם לימים עמדה וקידשה משמע אפי' לימים הרבה נאמנת אם נתנה אמתלא ובאמת בירושלמי מבואר שהמעשה הי' שאמרה א"א אני ולמחר קדשה א"ע אך באמת קשה למה שינה הש"ס שלנו לימים קדשה נפשה הו"ל לומר כמו שהי' המעשה למחר קדשה עצמה אלא להורות דל"ד למחר רק אפי' לאחר כמה ימים מהני אמתלא וגם אם כחילוק אלו הגדולי עולם הת"ש והס"ט א"כ נתת דבריך לשיעורין לידע אימת נתקבלו דברי' בעינינו ול"מ אמתלא ולוקין ע"י וזה לא מצינו בתורה הקדושה כזאת בפרט בדיני מלקות גם התקשה הת"ש בדברי הרשב"א ז"ל שכתב

בת"ה והובא דבריו בב"י סי' קפ"ה וז"ל דמשום בושת או אונס מקרי ואמרה טמאה אני אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת ולפיכך כל שחזרה ואמרה לא נטמאתי ה"ה כמכחשת מה שאמרה ואינה נאמנת עכ"ל ונתקשה הת"ש דאי מטעם שחייב מלקות ל"מ אמתלא א"כל"ל לומר דמעשה לא עבדה שיהני בו אמתלא יעו"ש.

ואשר נ"ל ליישב כ"ז בהוצע' דברי הרמב"ם ז"ל פי"ו מהל' סנהדרין הל' וא"ו וז"ל א"צ ב' עדים למלקות אלא בשעת מעשה אבל האיסור עצמו בע"א יוחזק כיצד אמר ע"א חלב כליות הוא זה כלאי כרם הם פירות האלו גרושה או זונה אשה זו ואכל או בעל בעדים אחר שהתרו בו ה"ז לוקה אעפ"י שעיקר האיסור בע"א בד"א שלא הכחיש העד בעת שקבע האיסור אבל אם אמר אינו חלב זה וזו אינה גרושה ואכל או בעל אחר שהכחיש אינו לוקה עד שיקבעו האיסור משני עדים שתק בעת שהעיד העד הא' בקביעת האיסור ואחר שעבר והתרו בו טען להכחיש העד אין שומעין לו אלא לוקה עכ"ל ודבריו נובעין מירושלמי פ' שתי (הלחם) [נזירין] רמזם המל"מ ז"ל [פ"ג משגגות ה"ב] וז"ל הירושלמי פלוני אכל חלב והתריתי בו אינו לוקה אמר לו א' חלב הוא והתרו בו שנים לוקה פ' נזיר ונטמא התריתי בו אינו לוקה א"ל א' נזיר אתה והי' נוהג בנזירות על פיו ושתה יין ונטמא למתים והתרו בו שנים לוקה פ' כהנת וזינתה ובא עלי' בעלה כהן והתריתי בו אינו לוקה נסתרה בפני ב' אמר א' מהם אני ראיתי' שנטמאת ובא עלי' בעלה והתרו בו ב' לוקה ועיקר עדותו לא בע"א הוא עכ"ל א"כ הרי מבואר דגבי נודרת בנזיר כתיב ונהג נזירות ע"פ וקשה דל"ל זה שינהוג נזירות דתיכף שא"ל נזיר אתה ולא הכחישו דקיי"ל דע"א נאמן כמבואר בכריתות [רפ"ג] והתרו בו והתיר עצמו למלקות חייב מלקות.

ולכן נלענ"ד דטעם הדבר הוא זה דהנה מצינו בשני עדים שתוה"ק האמינם וכיון שהגידו אינם רשאים לחזור. מ"מ כ"ז שלא נחקרו עדותן יכולים לחזור א"כ מבעי' לנו בע"א אימת יוכל לומר (מזיד) [מבודה] הייתי.

והנה בר"ן בתשובה [סי' ל"ד מובא בב"י חו"מ רס"י כ"ט] כתב דבדבר שא"צ חקירה ודרישה סגי באמירתו לפני ב"ד ולא יוכל לחזור אבל חוץ לב"ד ודאי שיוכל לחזור וכן מבואר בש"ע יו"ד גבי ע"א אמר בהמה זו טריפה וא' אמר כשירה (שתולין) [שתלוי] במי שאמר [תחילה] בב"ד כמבואר בש"ע ל"ט [סעיף י"ז] אלמא דחוץ לב"ד יכול לחזור בו ואמירתו אינו כלום.

אבל לכאורה קשה באמת כיון דהתורה האמינו לע"א באיסורין במקום שנאמן ומה"ת בודאי ל"צ ע"א [לבא] לב"ד כידוע דע"א א"ל חלב זה לוקה ע"י אפי' חוץ לב"ד וכן מבואר בירושלמי הנ"ל וא"כ תיכף בהגדתו דבר זה אסור תיכף לא יוכל לחזור ולא מהני

אמתלא. אך זה נגד הסברא שע"א יחשבו דבריו יותר משנים לענין זה ובפרט שמבואר בש"ס להיפך אמרה טמאה אני מהימנת לומר ע"י אמתלא טהורה אני אלמא דיכול לחזור ובתורת עדות אינו יכול לחזור אפי' ע"י אמתלא.

והח"ד ז"ל מחלק בחילוקים שונים יעו"ש אך באמת זה הדבר דאם נעשה ונתחזק דברי העד כגון [לאחר] שאמר זה חלב נעשה מעשה ע"י להחזיקו לחלב וכיוצא או אשה שלבשה בג"נ שעשתה מעשה לחזק בין שכנותי' שישרפו טהרות בנגיעתה כי הכל רואין שהיא נדה זה גמר הגדת העד ולזה צריך הירושלמי שיתחזק המעשה ונעשה נזיר ע"פ ונתקבל כבר עדותו וזה הוי גמר הגדה שוב אינו חוזר ומגיד וגם בסוטה שב' עדים על הסתירה שוב באמירתו והתראתו לחוד הוי גמר הגדה דבלא"ה נסתרה וק"ל ולכן גם הרמב"ם ז"ל מדקדק בלשונו ששתק בשעה שהחזיק על פיו או שהעיד בב"ד דבלאו התחזק באיזה דבר בעת אמירת העד חוץ לב"ד לאו כלום היא ובזה שפיר מדוייק דברי הרשב"א ז"ל כיון שלוקין ע"י ל"מ אמתלא אך למה באמת לוקין על הלבישה ונתן טעם דכולי האי לא עבדה וא"כ נתחזקה לודאי נדה מש"ה לוקין ע"י דהוי כמו גבי שני עדים שנחקרה עדותן מש"ה לוקין ול"מ אמתלא כמו שלא מהני אמתלא בשני עדים לאחר חקירתן אבל באמירתה לחוד לא נתחזקה עדיין דיכולה לומר (מזידה) [מבודה] הייתי לאיזה טעם ורק במעשה לא תלינן רק דאמרה אמת והוי המעשה כמו חקירה והגדה בב"ד וז"ב.

ובזה ניחא דלא יסתרו דברי הש"ע אהדדי דגבי לבשה בג"נ הוי המעשה כמו הגדה דהרי ישרפו טהרות ע"י וכיון שהוי כמו חקירה בב"ד ל"מ אמתלא אבל בטבח שעשה סי' בכבש שלו שאין לאדם שייכות בו והוא יודע שהוא כשר מעשיו בזה עדיין לא הוי הגדה שלא עשה מעשה להתחזקה לטריפה לעולם כי אין שייכות לאדם בשלו והוא עצמו יודע האמת שכשר הוא ורק משום שוויי' אנפשי' חד"א ה"א לאסור ולזה מהני אמתלא וז"ב.

והנה אחרי שזכינו לזה [אתי] שפיר דברי הראב"ד במ"ש שהרי לא נתקבלה דברי' דאין הפירוש (אולי) [אלו] נתקבל למקצת כגון לכתובה ל"מ אמתלא כאשר פירש מרן בנ"ב ז"ל דאדרבא היפך כוונתו ורק כזה פי' דבריו דלמשנה ראשונה דנאמנת והוי סברי דאין אשה נאסרת רק ע"י קינוי וסתירה וצ"ל דהוי כמו פ"פ דכקינוי וסתירה דמי א"כ שוב מלקין ע"י וא"נ ליתן אמתלא כיון שכבר העידה בב"ד ונגמר עדותה אבל כיון דלמ"א לא נתקבלה דברי' לגמרי ומותרת לבעלה נהי דנאמנת נגד עצמה לתרומה ולהפסיד כתובתה דאדם נאמן לחוב לעצמו אבל מטעם עדות לא האמינה א"כ הוי רק שווי' נפשה חד"א והרי באשה שאמרה א"א אני ונתנה אמתלא לדברי' האמינוה חז"ל דלא נתחזקה דברי'

והוי רק נאמנת לשווי' חד"א מש"ה מהני שם אמתלא כמ"כ למשנה אחרונה בטמאה אני לך דלא הימנוה מטעם עדות כלל רק לגבי נפשה שווי' חד"א ולחוב לעצמה ולזה מהני אמתלא זה נ"ל ברור אשר משמי' הניחו לי אבותי מקו' להתגדר בכמה דברים שנשמטו מעיניהם הקדושים ולכן ברור דאמתלא טובא מהני אפי' באשת ישראל וא"ל דהגט הוי כמו שנתחזק דברי' במעשה דהלא לא אמרו משום זנות אני מגרשך דאם אמר משום זה אני מגרשך בלא"ה לא תחזור כידוע וא"כ מה מעשה להוכיח שזינתה עשה בהגט וכן מבואר בהפלאה בק"א סי' קט"ו אך גם אם (אמרה) [אמר לה כן] ולא (כפלה) [כפל] לדברי' לא תצא כמבואר בטור ובב"ח ז"ל [סי' יו"ד] ומעשה הגט אינו הוכחה כלל דכמה צנועות מתגרשות ולכן לפי דעתי אם נראה האמתלא טובה שאין מפרישין אותה והי' שלום (ועיין בתשובה ג'): סימן ג להרב וכו' מו"ה יחיאל מיכל מו"צ דק' פילדאש באוננארן יע"א: אודות ההיתר אשר שלחתי לאשה המתגרשת מחמת שאמרה לפני בעלה שנטמאת ואח"כ הגידה אמתלא והשבתי באם שהאמתלא ניכרת היטב להב"ד שיש סברא טובא ואומדנא שאמרה נטמאת מחמת האמתלא מותרת ודלא כהנ"ב ז"ל רק כהב"ש ז"ל שכתב דדוקא אמתלא שעיני' נותנת באחר ל"מ באשת ישראל אבל אמתלא אחרינא מהני והנה ראיתי מעכ"ת שוה בעיניו דברי הב"ש עם הנ"ב וזה לא כן דהנ"ב מחליט ששום אמתלא ל"מ והב"ש ז"ל כתב דאמתלא אחרינא מהני יעו"ש בהדי' [סי' קט"ו סקל"א] והחלטתי לפסוק כדברי הב"ש משום הראיות שכתבתי וגם בס' הפלאה פסק כן בק"א וכמה אחרונים אך ראיתי עתה שמעכ"ת כתב לי שהאשה אמרה להרב אחר הגט שטמאה וגם דרך וידוי ובזה בודאי ל"מ אמתלא כאשר כתבו כמעט כל האחרונים בשם התו"י ז"ל [סי' ע"ב] דדרך וידוי ל"מ אמתלא הגם שיש להקשות ע"ד ולפי הנראה שראיתי בנ"ב [עיין נוב"י מה"ק א"ע סי' ע' ותניינא סי' י"ב וכ"א] אינו מחליט בזה לאיסור אך מ"מ לא הייתי מיקל בזה ובפרט שגם אחר הגט אמרה כן וכן כתבתי בתשובתי באזהרה שיהי' נראה לב"ד שמחמת אמתלא שנתנה הוכרחה לומר נטמאת משא"כ בנ"ד ולכן בודאי אסורה בלא פקפוק אם הי' המעשה כדרך שכ' מעכ"ת שהודית לפני ב"ד אחר הגט דרך וידוי היינו לפני הרב ובודאי הרב נאמן בזה דניכרין דברי אמת ובפרט שהי' רגלים לדבר כמ"ש מעכ"ת.

אך מ"ש כ"ת דדברי הנ"ב שפיר מחמת שאין דרך נשים כשירות להתגרש בלא כתובתה תמה אני הלא כתבתי דצריך שיהי' נראה לב"ד האמתלא וטענתה טובה שהוכרחה מחמת איזה סיבה ברורה להפטר בלא כתובה ובאמת עיני ראו כמה נשים צנועות שנתגרשות בלא כתובה מבעליהן העשירים ואפי' שנראו לחשובין בעיני העולם מ"מ

לא מיתדרי להו ולא ניחא ישובם יחד ונפטרים בלא כתובה ולכן הכלל מש"כ אם הב"ד רואין שי"ל שעשתה כן להתגרש בלא כתובה מחמת אמתלא שנתנה נאמנת ולא יחלוק ע"ז רק החולק על האמת ומ"ש מעכ"ת בעניני הפלפול לחלק באם לא הגידה רק מעשה לחוד יעיין היטב בעיון הראוי ויעיין בירושלמי ובר"מ ז"ל בה"ס [הנ"ל] יראה שדברי אמתיים ת"ל ועשיות מעשה היא חזקה בפ"ע והוא מדברי הרמב"ן ז"ל ומ"ש מהוחזק לאשתו ולבנה בזה הענין הרבה יש לדקדק וכבר האריך מהרי"ק ז"ל ובאחרונים הרבה ובפרט להגאון שערי תורה בספרו שנדפס מחדש הרבה מזה ואין הפנאי כעת לפלפל בענין עמוק ולדינא דברי נכונים ואין ענינם לשם: סימן ד לידידי הרב המאה"ג הירא ושלם דחסיד המפורסם כו' מו"ה מרדכי אלעזר נ"י אבד"ק אדא יע"א: שאלה אשה אחת אשר בעלה נפרד ממנה כמה ואח"כ נמצאת כריסה בין שיני' ותחילה סברו שהיא מין חולאת ר"ל ושמשו ברופאים עדי שנתוודע שהיא הריון ואמר לה הבעל בבוא לביתו מה זה הדבר ולא תוכל להסתיר עוד הגד נא ממי נתעברת ואמרה שנאנסה מהבע"ב דהיישוב פ' בק' פ' בביתה ולא רצה הבעל להיות עמה ושבה לבית אבי' וישבה שם כמה ימים עדישאמרה שנתרפאת ולא הי' כלל עיבור אך בזה עומדת בדיבורה שפ' אנסה מה דינה של אשה זו: תשובה הנה בגמ' כתובות (ט' ע"א) אר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואמאי ס"ס הוא ס' תחתיו ס' אין תחתיו ואת"ל תחתיו ספק באונס ס' ברצון ל"צ באשת כהן ואבע"א באשת ישראל וכגון דקיבל בה אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום א' עכ"ל הגמ' וכתב הר"י והרא"ש והר"ן ז"ל דאם אמרה ברי משארסתני נאנסתי נאמנת והביא ראי' מירושלמי והרא"ש ז"ל כתב וז"ל והא דאמר דנאמן לאוסרה עליו היינו במכחישתו [כו' עד] ומיהו נ"ל לקיים דבריהם כו' עד אלים לי' ברי ומהימנא עכ"ל הרי דלר"ג נאמנת אפי' ברוב פסולין ובלא מגו אך מדברי התוס' ז"ל [דף י"ג ע"ב] בד"ה השבתנו כתבו וז"ל פי' לדידן ניחא דאשה מזנה בודקת ומזנה ול"ד לשבוי' אלא לדידך דל"ל האי סברא תינח מעוברת אבל מדברת אפי' לפ"ד יש הפרש דלזו יש עדים ולזו אין עדים ואיכא מגו א"ל מדברת היינו שבוי' וכמו ששבוי' א"נ לומר [לא נבעלתי] ה"נ מדברת עכ"ל.

וכתב הפ"י ז"ל [שם] דטעמם דמש"ה נאמנת ברוב פסולים במעוברת דיש לה עוד חזקה דבודקת ומזנה וא"כ לפי"ז גבי משארסתני נאנסתי דל"ש בודקת ומזנה לענין איסור לבעלה קשה למה תיהמן נגד הרוב דברצון וצ"ל הטעם משום דיש לה חזקת כשרות מש"ה מהימנא (ומשום דרוב נגד תרי חזקה ידוע סברת הריב"ש ונ"ב ז"ל [במה"ק אה"ע סי' מ"ג] אינו שייך לכאן דרוב ברצון אינו רוב גמור) ומש"ה אפי' לדברי התוס' ז"ל

נאמנת לומר ברי משארסתני נאנסתי ומשום זה כתב הפ"י ז"ל [בקו"א לכתובות סי' ל"א] להכשיר אם א"א נמצאת מעוברת לאחר יב"ח משיצא בעלה ממנה מ"מ נאמנת לומר נאנסתי מכח שני חזקות צירוף חזקת כשרות וחזקת היתר לבעל אבל היכי דאתרע חזקת כשרות כגון שעברה ונתיחדה עמו דשוב ליכא חזקת כשרות אינה נאמנת ועפ"ז מיושב דברי הרמ"א ז"ל דבסי' ס"ח [ס"ז] הביא הי"א דנאמנת לומר גבי פ"פ נאנסתי ובסי' קע"ח ס"ג כתב וז"ל אשה שנתיחדה עם אנשים בדרך ובאה ואמרה נתיחדתי ונאנסתי י"א דנאמנת במגו דאמרה לא נבעלתי עכ"ל דמשמע דוקא מטעם מגו מהימן וגבי פ"פ ליכא מגו ואפ"ה הביא דעת י"מ להתיר וכבר עמדו ע"ז באחרונים אך לפי"ד ז"ל ניחא דכאן בסי' קע"ח דאבדה חזקת כשרות לא מהימנת בלתי מגו וכ"כ הב"מ ז"ל בסי' וא"ו אך כ"ז לשיטת התוס' אך לפי שיטת הה"מ ז"ל [פי"ח מא"ב ה"י] והרבה ראשונים דאפי' גבי אשת כהן דהא איכא חזקת הגוף דהיא אתי מכח רוב שלאח"כ נבעלה כמ"ש התוס' ז"ל [דף ט' ד"ה לא צריכא] ואפ"ה ס"ל להה"מ ושיטתו דנאמנת הרי דנאמנת ומהני ברי דידה אפי' נגד רוב פסולים דלא ס"ל סברת התוס' דאשה דייקת ומזנה ואפ"ה לר"ג דמהני ברי דידה אפי' נגד רוב פסולים אלמא דברי דידה טוב אפי' בלא שום חזקה מהימנא נמי א"א אפי' נתיחדה שאתרע חזקת כשרות דידה נמי מהימנא והנה לענ"ד י"ל דגם הה"מ וסייעתו ס"ל כשיטת התוס' דבעי' עוד חזקה לברי דידה גבי רוב היינו חזקת כשרות או אשה בודקת ומזנה ול"ק מאשת כהן דס"ל דמהימנא אפי' דאיכא לגבה חזקת הגוף ז"א די"ל דחזקת הגוף לעולם אתרע דהרי בעולה לפניך וכאשר הקשה הפ"י ז"ל על התוס' שכ' גבי א"כ דיש חזקת הגוף וכ' הפ"י וז"ל וקשה לי הא איכא למימר נמי הרי בעולה לפניך וכיון דהיא עכשיו בעולה כמ"כ היתה בעולה קודם שנתארסה ואע"ג דחזקת הגוף עדיף טפי מ"מ כיון דאיכא נמי חזקת היתר הו"ל תרתי חזקה להתירא וחדא חזקה לאיסורא וחדא במקום תרתי לאו מידי הוא כדאי' בריש נדה ובקידושין גבי קדשה עצמה בעיר וה"ה בוגרת דא"ר הרי בוגרת לפניך וקיי"ל כרב ובשמעתין דהכא נמי קי"ל כר"א דליכא מאן דפליג עכ"ל אך באמת קושיתו יש לתרץ דהתוס' כתבו שפיר דבלא"ה קשה מאי הק' התוס' גבי א"כ ונוקמה אחזקת היתר דקודם אירוסין נאנסה וזה הקו' לכאורה ל"ק כלל דס"ס הרי רוב פסולים מחצה דשמא אחר אירוסין ואפי' אם קודם אירוסין יש ג"כ עכ"פ מיעוט פסולים וא"כ הרי רובא פסולים דבודאי אסורה לכ"ע אם שותקת כמו שמיירי הכא בשותקת כמבואר בר"ן וירושלמי וכבר הקש' כן הפ"י ז"ל וההפלאה ז"ל אך לפענ"ד זה ל"ק דהנה הגם דרוב וחזקה רובא עדיף היינו באם ניזל בתר החזקה הוא נגד הרוב אבל באופן דאם ניזל בתר החזקה לא הי' כאן רוב כלל מתנגדו בודאי

אזלינן בתר החזקה ואמרי' דלא הי' כאן רוב כלל וא"כ אם נימא דאוקמי אחזקת היתר וקודם אירוסין נאנסה לא הי' רוב פסולין אצלה שפיר אזלי' בתר חזקה וממילא ליכא [רוב] ובשיטה מקובצת כ"כ להדי' דלא איכפת לן במה דהשתא איכא רוב פסולין והיינו מטעם הנ"ל ולזה הקשו התוס' שפיר ונוקמי בחזקת היתר ואין הרוב כנגד החזקה כלל דלא הי' מעולם רוב פסולים וע"ז שפיר מתרצי התוס' ז"ל דס"ס אוקמא אחזקת הגוף ול"ק קו' הפ"י ז"ל דהרי בעולה לפניך דז"א דע"כ ל"א הרי בעולה לפניך או הרי חסר לפניך רק משום דאיכא חזקה לנגד חזקה אמרי' כיון דחזקה זו איתרע ניזל בתר הך חזקה דלא איתרע אבל היכי (דליכא חזקה) [דהחזקה אינו] נגד הרי חסר לפניך אמרי' אוקמי אחזקת קמא לומר השתא הוא דאיתרע כידוע.

והנה מבואר בתוס' פ' המדיר [דף ע"ו ע"א ד"ה וחדא] דחזקה אחת כמו חזקת ממון ל"מ לנגד שני דברים נגד חזקה (אין אדם מפייס במומין) [א"א שותה בכוס אא"כ בודקו] ונגד חזקת הגוף יעו"ש כמ"כ הכא דרובא דפסולים עתה לפנינו כנ"ל וצריך אתה לומר דאוקמי אחזקה ולא הי' רובא הרי לנגדך חזקת הגוף דעתה נבעלה ואסורה לכהונה וא"ל הרי בעולה לפניך הא מ"מ השתא הוא דאתרע דא"ל העמידה בחזקת היתר דהא כבר אפקתה לחזקת היתר נגד הרוב וחזקה אינה פועלת לשני דברים מש"ה שפיר כתבו התוס' ז"ל דחזקת הגוף נגדו אבל אם טוענת ברי דמהימנא אפי' ברוב פסולין שוב אמרי' דמוקמינן אחזקה חזקת היתר וחזקת הגוף אינו מנגד כלל דהרי בעולה לפניך ושפיר יש לה חזקת היתר לכהונה וזינתה ברצון קודם האירוסין ומותרת וא"כ כ"ז אם ספק תחתיו אבל בא"א שנתעברה דנגדה רוב ברצון שפיר גם לשי' הה"מ אינה נאמנת.

והנה בלא"ה הי' נ"ל לומר זולת דעת הפוסקים ז"ל דטעמא דמהימן לר"ג בברי אפי' ברוב פסולין דע"א מהימן בכה"ג נגד הרוב כגון שיש לפנינו כמה חתיכות חלב ומעט שומן ולנו אין ידוע ההיתר בודאי נאמן ע"א לומר זה ידוע לי שהוא היתר וא"א בכה"ג אין ע"א נאמן נגד רוב דלדידי' אין כאן ספק כלל מעולם ולכן נאמן שלפי דבריו אינו מעיד נגד הרוב שהרי לא נתערבו לדידי' מעולם כמבואר דבר זה בח"ד ז"ל סי' קכ"ז וע"ש בהגהות א"ב ובש"ש ש"ו פ"ז ועי' בפנ"י קידושין ס"ג] א"כ ה"נ לדידן ס' פסול והוו רוב פסולים אבל להאשה שהי' ידוע לה הבועל מי הוא מהימנא נגד הרוב אבל שתהא האשה נאמנת נגד חזקה או רוב דמסברא י"ל דא"נ.

אך מדברי הר"י והרא"ש ז"ל שמביאין ראי' להכא מר"ג משמע דל"ל חילוק זה גם מפשטן של הראשונים המובא בש"מ משמע דטענות ברי דידה מהני בכל ענין ולכן נראה שלשי'

הר"י ז"ל וסייעתו בכל גווני נאמנת אפי' שאוריעה חזקת כשרות שלה אך מהרמ"א ז"ל משמע בהדי' דאינו מכשיר באיתרע חזקת כשרות רק משום מגו וכנ"ל.
ולכן נחזי אנן בנ"ד הנה איתרע חזקת כשרות במה שנתיחדה עם הנואף וא"ל הא יש לה מגו שלא נתיחדה עמו דז"א חדא מהפ"י ז"ל משמע דאם רק לפי שעתה נתיחדה באיסור שוב איתרע חזקת כשרות שכ"כ וז"ל בק"א סי' ל"א ואף שאין משיבין את האריות איכא למימר דבהאי עובדא אף לפי טענתה שנאנסה עבדה איסורא שנתיחדה עם בעל מלחמה באושפיזא דאסורה להתיחד אף עם עכו"ם הרבה עד שיהא שומר יושב ומשמר כדינו עם ב' או ג' כשירים דוקא ולא בפרוצים ולפי"ז היכי שעברה ונתיחדה שלא כדין איתרע חזקת כשרות טובא ותו ליכא טענות [אונס] כמו שהארכתי בתשו' עכ"ל ואפי' לפי מה דמבואר בגבעת שאול סי' ק"ה דהיכי דאית לה מגו על היחוד לא אבדה חזקת כשרות מ"מ בנ"ד ודאי ידוע לכל שנתיחדה עמו ואבדה חזקת כשרות וא"ל כיון דנתיחדה בבית פתוח לרחוב לא הוי יחוד ז"א דכפי משמעות השאלה שהלכה אתו מבית הגדול לחדר מיוחד ושפיר אתרע חזקת כשרות בודאי א"נ נגד הרוב ברצון הן אמת שי"ל הא דרוב ברצון הוא משום דאונס קלא אית לי' כמ"ש התוס' כתובות [דף ט' ע"א ד"ה ואבע"א] ולענ"ד זה שייך בפנוי' דבאונס הוי קלא כדי שלא יבוא הבעל לטעון פ"פ אבל בא"א י"ל דלא הוציאה קול לחפות על עצמה דגם אונס ביוש לה וסברה שיבולע הדבר ותיכף שנגלה הרי טוענת שנאנסה אך באמת ז"א דכן דרך אונס להוציא קול וא"כ הוי רובא ברצון.
וגם הלא סתם בעיר היא ברצון כמבואר ברמב"ם ז"ל [ה"נ בתולה פ"א ה"ב] הגם שזקני הח"ץ ז"ל שדי בי' נרגא בתשו' קמ"ה קמ"ו יעו"ש מ"מ בכה"ג הוי כמו עדים ראו שנבעלה בעיר בחזקת רצון דהרי לא הי' במרתף ולא ביער רק בבית תוך הבתים הוי לה לצעוק א"ו שהי' ברצון ולכן אשה זו אסורה לד"ה כיון שיש רוב וחזקת העיר שהי' ברצון וחזקת כשרות איתרע כנ"ל.
וביותר מצאתי לתשו' מהר"מ אלשקר שכ' בסי' צ"ד וז"ל ותנו לבבכם ודעו והטו אזניכם ושמעו ופקחו עיניכם וראו ראו והתבוננו במ"ש בתשו' גדולי הגאונים ר' שרירא גאון ורב האיי אביהם של ישראל זכר קדושים ואדירים לברכה ואמרו בבירור שאין אחריו בירור בענין אשר כזה גבי אשה שהלך בעלה למדה"י ויצאה מעוברת וקודם שיתפרסם. הדבר היתהאומרת שאין שם עיבור אלא שתפח בטנה מ"ח ולבסוף הוכר עוברה והביאה לב"ד ואמרה שנאנסה בבית המרחץ והשיבו באריכות וכתבו בחתימת דבריהם ז"ל ואי איכא מ"ד ולד הוא דהוי ממזר דאפי' נבעלה באונס ולד ממזר הוי אבל לבעלה שרי'

לא היא כיון דזנות שכיח ואונס לא שכיח לא שבקינן מידי דשכיח ואזלינן בתר מידי דלא שכיח ועוד אמרי' האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו והוינן בה אמאי ס"ס הוא ומפרקינן ל"צ בא"כ ואפי' באונס נאסרת ואבע"א בא"י כגון שקיבל בה אבי' קידושין פחות מבת ג' שנים ויום א' דלא הוי ביאה קודם לכן ובודאי כשהיא ארוסה נבעלה ואכתי ה"ל למיפרך ספק באונס ספק ברצון ומדלא פריך מכלל דשמא באונס ל"א הלכך אסורה על בעלה איסור גמור והולד ממזר גמור עכ"ל.

ות"ל זרח לנו מאור הדין מפי גדולי הגאונים ז"ל שכתבו הדין בעצמו כאלו נשאלה שאלתינו בפניהם והעבודה כי נפלאתי הפלא ופלא ולא ידעתי מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו להתיר ערוה כזאת לבעלה ויעלים עין בחינתו ולא יטה לבו לדברי הראשונים והאחרונים ז"ל ובכללם מרן הרמב"ם ז"ל כו' עכ"ל.

ולכן בודאי אשה זו אסורה ובכה"ג הלכה כראשונים דהאחרונים לא חזו להנך תשובת הגאוני' שאסרו דאלו חזו להו הו"ל להפ"י ז"ל להביאם א"ו שלא ראה דבריהם ובכה"ג הלכה כקמאי וא"ל הא נתברר שלא היתה כלל מעוברת זה ליתא חדא כיון דאז שהיתה סבורה היא וכל העולם שהיא מעוברת הודית ואמרה שזינתה ורק באונס ואז לא הוי לה מגו דהא סברה שיתגלה הדבר וכיון שאין לה מגו וחזקת כשרות אתרע מכח היחוד כנ"ל ודאי א"נ אז שבאונס הי' וא"כ לאח"כ ג"כ א"נ.

ושוב דנראה הדבר שעשתה איזה פעולה שתפיל שרוב מעוברת ולד ילדה ויש להאריך בזה עוד (וטוב) [אם] לצרף המיעוט [שאינו וולד] למיעוט דבאונס והרבה האריך בזה הפ"י בחזקות אלו ובק"א אך לדינא ודאי אסורה: עוד בענין הנ"ל סימן ה להה"ה הרב המאה"ג מו"ה ליבוש נ"י מלבוב אבד"ק טאפעללא: קבלתי תשובתו ולא הי' עתות הפנאי להשיב ועתה הנני להודיעו כי כבר כתבתי תשובה בפלפול באריכות ושם נכללו כל דברי מעכ"ת והעליתי לאיסור וקיצור הדבר כי אין כאן שום מגו שיראה פן תוליד פתאום ותהא כזונה מופקרת בעיני כל לזה הקדימה מקום שיתפרסם הדבר שהי' באונס וגם לא הי' יכולה לתלות בבעל כי יראה שמא תוליד לשבעה בן קיימא ואם [כן] לא יהי' לה מביאת הבעל רק ג' או ד' חדשים ויתגלה שקרה לזה התחכמה לומר נאנסתי ומי שיודע דיני מגו בכתובות וב"ב בראשונים שם יראה שבדבר קל מרעינן כח המגו ואחרונים הרבו מאוד לבאר זה וא"כ כיון שאין לה מגו וגם חזקת כשרות אינו כי כמה פעמים נראה ממנה קלות וגם נחשדה מאז כאשר כתב מעכ"ת והבעל לא האמין לדברי' ויחשבה לזונה ושווי' אנפשי' חד"א לד"ה צריכה להתגרש.

והנב"י ז"ל בכ"מ שהתיר הותנה מקודם בפירוש שהיתה בחזקת צנועה והבעל מחזיקה בחזקת כשרות משא"כ בנ"ד הכל להיפך שהיתה פרוצה והבעל אינו מחזיקה לכשירה ולכן בודאי אסורה. ובענין דיני ממון אינני אדון לפסוק שלא במקומי ע"ד שצריך לענ"ד שיקול הדעת ואינו כ"כ סך מסוים וראוי שבד"מ יתווכו ביניהם אם ירצה מעכ"ת לידע פלפולי יבקש מהרב המאה"ג מק' אדא וישלחנו לידו או העתק וכאן אין הפנאי להעתיקו ובזה אצא ואומר שלום כנפשו כו'.

עש"ק וישב תרכ"ה לפ"ק ועיין סימן [ד]: סימן ו למחו' הרב המאה"ג החסיד המפו' בש"ק מו"ה מענדיל נ"י אבד"ק סטאבגיץ מדינת פולין יע"א: שאלה באחד שיצאת אשתו ממנו ליסע לדאקטר על עיני' לעיר גדולה ושמונה שנים לא נשמע ממנה דבר והבעל א"א לו להיות בלא אשה כי יש לו בנים אם יש לו היתר לישא אחרת וגם כי בלא"ה הי' נשמע קול עלי' שהיא מנאפת תחת בעלה וגם אחד אמר כמדומה לו שראה אותה בדרך והי' כריסה בין שיני' זה תורף השאלה: תשובה הנה מבואר בכה"ג בשם הרש"ך ז"ל שר"ג לא גזר בשבוי' וא"כ מה שבוי' שהיא אנוסה לא גזר רגמ"ה ז"ל וכ"ש באשה דעלמא שלא חזרה.

ואולם הנב"י ז"ל כתב במה"ת [סי' ו'] די"ל דמיירי הרש"ך במקום מצות פ"ו יעו"ש אך באמת מפשט דברי הכה"ג משמע דרק בשבוי' לחוד אפי' שלא ב"מ לא גזר רגמ"ה ז"ל אך בתשו' עה"ג [סי' נ"ג] מבואר בהדי' דגזר רגמ"ה ז"ל אפי' בשבוי' אך עדיין י"ל דדוקא בשבוי' גזר רגמ"ה שעכ"פ היא אנוסה ונסתחפה שדהו אולם בנ"ד שלפנינו שיצאתה מעצמה ולא חזרה עכ"פ הוי מורדת ובמורדת לא גזר רגמ"ה כמבואר בסי' ע"ז באה"ע אך אכתי י"ל דדלמא איזה סיבה אירע לה באונס שלא היתה יכולה לחזור ולא גרעה משבוי' שגזר עלי' רגמ"ה לשיטה זו וגם אם נימא דעברה שיצאת מבית בעלה ולא חזרה תיכף א"כ כ"א יכול לבנוד באשתו דזה שכיח שאשה תצא מבעלה לאיזה מקום ולא תחזור כ"כ במהרה וכי משום זה תקרא מורדת ואפי' אם יצאת מחמת מחלוקת ג"כ אין דין מורדת עלה בלא התראה ובודאי אין ליתן שיעור לדבר כמה תשהה ויהא מותר לישא ולכן מסתמא ל"פ רגמ"ה וגזר בכל היוצאת שלא ברשות שאעפי"כ לא ישא אחרת וכן האריך בזה הנ"ב במה"ת [עיי"ש סי' ו' וז'] אמנם עכ"פ עפ"י היתר מאה רבנים נוכל להתירו והנה מבואר בב"ח [אה"ע סס"י א' ובתשו' צ"ג] דרגמ"ה מסר זה לחכמים מחמת חומר התקנה שאסר על איש לישא אשה על אשתו ולכן מסר לחכמים שבכל דור זה הכח אם יראו מחמת תיקון העולם להתיר הרשות בידם באיזה ענין שיראו שמהצורך להתיר ולאו דוקא (נשואות) [נשתטית] יעו"ש בדברי הב"ח ז"ל וא"כ בכה"ג נפלו כל

התשובות שכתבנו דל"ש כ"א יאמר שאשתו מורדת ביוצאה ממנו רק על זמן מה דזה ליתא דהא אסור לישא אחרת בלתי מאה רבנים שיראו תוכן הדברים אם מהצורך להתיר ואם היא באמת מורדת גם אין שייך הטעם דלמא נאנסה מה שלא חזרה.

הב"ד יחקורו אח"ז אם מצוי הדבר שתהא אנוסה או היא דבר שאינו שכיח כלל ולפי העת והזמן יתירו והנה בנ"ד לפי זמנינו זה ששכיחי עוברים ושבים וגם אונס ל"ש כלל ואין אונס בזה"ז כידוע לכל ואם היא בחיים ורצונה לשוב בודאי אין לה שום אונס ואפי' אם היא חולנית נודע הדבר כי כעת שערי המדינה פתוחים מאוד ובודאי או שמתה או שהיא מורדת מדעת ולכן ראוי' למאה רבנים להתיר לישא אחרת בפרט שיש ס"ס חדא דשמא מתה ואת"ל שחי' דלמא הי' מורדת ואפי' אם נאנסה דלמא הלכה כרש"ך שמביא הכה"ג שבשבוי' לא גזר רגמ"ה וג' ספיקות מותר אפי' נגד חזקה בדאו' כמבואר בש"ך יו"ד סי' ק"י [דיני ס"ס אות ל"ב] ובפרט שלרוב הפוסקים גזירות הרגמ"ה אינו כדאו' בודאי דמותר לישא אחרת ע"י התרה ממאה רבנים ובפרט דחזקת חי אינו כאן לענין התקנה דאקרקפתא דגברי מונח לא יוכל חזקה דילה לבטל הס"ס שיש לו בהתקנה וגם חזקת איסור לכאורה לא שייך כאן ולכן לפ"ד בודאי מותר עפ"י היתר מאה רבנים אך לגודל חומרת גזירת הגאון אין כאן לעשות מעשה בלתי צירוף אחד מרבנים מומחים: סימן ז להרב המאה"ג מו"ה שמחה כהנא שפירא נ"י אבד"ק פאלאנטש: שאלה פה קהלתינו קרה מקרה לשפוך סוללה על אשת כהן היות עומדים פה משמורת בעלי מלחמות ובא בע"מ א' לבית יהודי ולא הי' שם רק האשה ובעלה לא הי' בעיר והבע"מ סגר הדלת מבפנים על הקייטל ורצה לאנסה וצוחה בקול מר עד נשמע קולה להשכנים והעוברים והשבים לפני ביתה כי החלונות פונים לדרך הרבים ותבואנה השכנות והעוברים שם לקול הקורא והדלת סגור ותלכנה להציץ בעד החלון וראו שבע"מ יוצא מפתח הבית והיא במר תבכה על מכות ופצעים שעשה בה ויצא הקול בעיר שהיא נתפשה וכבוא הבעל שמע קול רינון בעיר על אשר נעשה ומיד בא לפני ויחרד האיש וילפת בחרדה גדולה וביקש ממני לחקור הדבר בדו"ח היטב ועשיתי כן כמענה הגב"ע הלוטה פה.

במותב תלתא כחדא הוינא ובא לפנינו איש א' דוב בעריש הכהן והציע לפנינו איך ששמע קול הברה בעיר שא' מבע"מ הסתיר א"ע עם אשתו בהשטיב וסגר הדלת ושלחנו אחר אשתו ואמרה בפנינו בזה"ל דער זעלנער איז אריין גיקומין האט ער מיר גירעט איין זאפילקע האב איך עהם גיזאגט גייא אריין צו דעם שכן האט ער מיך גישלאגין אין האט מיך צו גישלעפט צו דעם בעט אין האט מיך אנידר גיליינט אין דאם העמד איז נאס גיוועזין האבין מיר זיא גיפרעגט האט ער דיך אן גירירט מיט דעם אבר האט זיא

גיזאגט ער האט מיך אן גירירט האבין מיר זיא גיפרעגט וויא האט ער דיך אן גירירט צו אויף דעם לייב צו באותו מקום האט זיא גיזאגט באותו מקום האבין מיר זיא גיפרעגט האסט עפים גיפילט אין ווייניג האט זי גיזאגט זיא האט גיפילט אינן ווייניג ניט טיף אח"כ שלחנו אחר אשה אחרת ואמרה בפנינו בזה"ל זיא האט גיהערט שרייאין איז זיא צו גיגאנגין צו דער דלת איז זיא גיוועזין פר קייטעלט איז זיא גיגאנגען צו דעם פענצטער האט זי גיזעהן דר זעלנר איז גישטאנין בייא איין בעט אין זיא האט זיך אויף גיהויבין פין בעט אין זיא האט גישריגין אוי ער האט מיך גיקלאגט אין דר זעלנער איז גיגאנגין צו גיבונדין דאס מויל ואח"כ בא לפנינו עוד אשה אחרת ואמרה זיא האט גיהערט איין גיוואלט איז זיא אהין גילאפין צום פענצטר איז דר זעלנר שוין ניט גיוועזין אין זיא האט גישריגין דר זעלנר האט מיך גיהרגת אין קאפ אריין גם אמרה האשה בפנינו אז איין ערך פין חצי שעה מקודם איז צו איהר אריין גיקומין איין זעלנר צו גיבינדן דאם מויל אין האט איהר גירעט זיא זאל עהם שאפין איין זונה נאר זיא ווייסט ניט אויב עם איז דר אייגינר ווארום עם איז דא צווייא זעלכי.

עוד באה לפנינו אשה אחת ואמרה אז זיא איז אויך צו גילאפין צום פענצטר איז שוין דר זעלנר ניט גיוועזין אין זיא האט גישריגין דר זעלנר האט מיך גישלאגין אין קאפ אריין ואח"כ שלחנו עוד הפעם אחר האשה אשת ר' דוב הכהן הנ"ל ושאלנו אותה אויב זיא האט גיפילט אינען ווייניג נאס האט זיא גיזאגט נאס האט זיא ניט גיפילט נאר אזוא האט זיא גיפילט אינן ווייניג ניט טיף נאר זיא ווייס ניט צו האט זיא גיפילט אינן ווייניג דאש אבר צו איין האנד כל הנ"ל אמרו הנשים בפנינו ולראי' באנו עה"ח יום ו' ג' מרחשוון תרכ"ד פ"ק פלאנטש נאו' שמחה כהנא שפירא אבד"ק הנ"ל ונאום הק' יוסף נחמי' מסטאשוב שלמה זלמן במ"ו ז"ל שוב היום דלמטה באה לפנינו הב"ד הח"מ האשה אשת הכהן הנ"ל ואמרה לנו בזה"ל וואש איך האב ענק גיזאגט דעסט מאהל איז אלטץ ניט וואהר דער זעלנר האט מיך נאר גישלאגין ווייטר האט ער מיר ניט גיטאהן אין וואס איך האב דאס מאהל גיזאגט בין איך גיוועזין צו מישט פין שלאגין האבין מיר זיא גיפרעגט דיא האסט דאך גיזאגט אז דאש העמד איז דיר פין איהם נאס גיוועזין האט זיא גיענפערט עס קאן זיין איך האב גיהאט איין כלי מיט וואסיר אין דיא האנט צו קנעטין האב איך מיך אפשר בגאסין פר שרעק אונ וואש איך האב דאם מאהל גיזאגט גידענק איך נישט כ"ז אמרה האשה היום דלמטה בפנינו הח"מ האחד מהב"ד החתומים הנ"ל איננו פה אתנו היום כי נסע לביתו ושנים מאתנו שהיינו בגב"ע הנ"ל ידענו בבירור שהיתה בישוב הדעת שוב בא לפנינו היום דלמטה בחור אחד ואמר לפנינו בזה"ל איך האב גיזעהין וויא

דר זעלנר איז אריין גיגאנגין פר רייכירען ווארין איך בין גישטאנין על דרך הרבים אצל משקל התבואה לערך עשרים אמה מבית האשה מהחלונות האט גידורט לערך אמניט או מעט יותר האב איך גיהערט שרייאין בין איך באלד גיגאנגען צום פענצטער האב איך גיזעהן זיא שטיין באמצע השטיב אין דר זעלנר האט זיא גישלאגין אין גיטיפעט מיט דעם פוס אין האט גישריגין אים זאפילקיס בין איך אוועק גיגאנגין פין פענצטר לערך ד' אמות זענין באלד דיא ווייבר צו גיקומין ושאלנו את הבחור באיום אליו"ע ולראי' בעה"ח א' וירא י"ב מרחשוון שנת הנ"ל נאו' הק' שמחה ונאום.

ונאום.

תשובה בודאי אין לומר דהוי כשבוי' ואסורה לכהן דהא אינו מסורה בידו כלל ובפרט דהחלונות היו פתוחים ובאמת ברח ע"י שצעקה ואינה כלל בגדר השבוי' לכל השיטות ואפי' נתיחדה לשם זנות נמי מותרת אפי' אשת כהן לפי שיטות כל האחרונים ואפי' הב"ש נראה שמיקל בזה במסקנא [עיי"ש בסי' ז' סקל"ד וצ"ע] ועכ"פ בנ"ד דלא נתיחדה לשם זנות ואדרבה הוי כמו ר"ה בודאי לא יעלה על לב אדם דהוי כשבוי' אם עכו"ם מתאבק עם אשה בשוק אפי' אם הוא גבר אלם ומכ"ש בע"מ דירא לנפשו ולכן אין לדבר מזה כלל.

ורק הרי הודית מעצמה שכרע בין רגלי' וא"ל דא"נ דעיני' נתנה באחר ז"א כלל דהרי חזי' שכל דברי' הי' להתירה לבעלה כי הי' לה לומר שיודעת בודאי שנאנסה ונראה בעליל שרצונה ודעתה הי' להתירה לבעלה וכל דברי' מכוונים להיתר ולכן מי שיש לו חוש ריח אמתי של תורה לא יאמר בזה עיני' נתנה באחר ורק באמת אמרה כי בין רגלי' נפל ורק שאינה יודעת אם הי' איזה ביאה או הראה או נשיקת אבר.

והנה בנ"ב מה"ת מביא כזה בתשו' להתיר בכה"ג משום דמסתמא בחפזון לא עבר האבר כל הפרוזדר עד מקום שנקרא אפי' הראה יעו"ש ובסי' כ"ג מתיר אפי' לכהן ובאמת קשה הא ספיקא אסורה בפרט גבי כהן דכתב הב"ש [בס"ק הנ"ל] דמחמי' יותר בספיקא דהתורה החמירה לאסור שבוי' אלמא דהחמירה התורה בכהן וגם מבואר בש"ס [כתובות ט' ע"א] שספק א' אסור גבי א"כ בפ"פ ואפי' ר"י ז"ל שמתיר [מובא ברא"ש שם] היינו באומרת ברי לי וכר"ג דברי עדיף ובלא ברי לי ודאי אסורה ובאמת מדברי הרא"ש ז"ל בכתובות דאינו מביא סברת ר"י ז"ל להתיר רק באשת ישראל מהני הברי ולא בא"כ וי"ל דבא"כ אפי' לר"י ז"ל לא מהימנא בברי שלה אולם בהה"מ [פי"ח מא"ב ה"י מובא בח"מ סי' ס"ח סק"י ובב"ש סקט"ו] מפורש בהדי' דאפי' בא"כ מהני ברי לר"י ז"ל אך בלא ברי לי ודאי ל"מ וכן מבואר בש"ס בהדי' גבי פלוגתת ר"ג ור"י גבי אלמנת עיסה [כתובות

י"ד] ואולי הנ"ב מחשב זה לס"ס אולי לא עבר כלל הפרוזדר ואם עבר ספק שמא לא הי' הכנסת עטרה היינו הראה כדברי הב"ש ז"ל אך יותר נראה דכוונתו שם דהאשה טוענת ברי א"כ דברי הנואף לא מהני כלום דגם לפי דבריו הוא [רק] ספק ומהימנא היא בטענת ברי אבל בנ"ד דהיא בעצמה אינה יודעת לא מהני הך ספיקא כלל אולם לפי מה דאמרה שיודעת בבירור שלא הי' בעומק הנקרא טיף א"כ נראה שלא הי' הכנסת עטרה לתוך ערותה חוץ לפרוזדור ולפי מה שמבואר שם בנ"ב סי' כ"ג בארוכה שיעור הכנסת עטרה זה הוי כמעט ודאי שלא הי' הראה ובכה"ג נראה לומר שנעמידנה אחזקת היתרה לבעלה ובפרט שהרי חזרה ונתנה אמתלא לדברי' שאמרה בטעות מחמת פחד ובהלה ואח"כ שמה אל לבה שלא נגע בה כלל ואם נתנה אמתלא לדברי' נאמנת ומה ששנים מהב"ד אומרים שהיתה אז בישוב הדעת זה לא מגרע דברי' כי מי יודע צרת נפשה בעמדה לפני ב"ד על המעשה כזה מסתמא נתבהלה לפני הב"ד ועכ"פ בצירוף רוב הנ"ל שלא הי' הכנסת עטרה מצטרפים להתירה ולכן לדעתי מותרת לבעלה אך באופן שיסכימו עמי מעכ"ת ועוד שני לומדים בקיאים בפלפול ובפוסקים והי' שלום: סימן ח שאלה איש אחד שאל ממני באשר יצא קול רינון על אשתו בדברים מכוערים ושהיא מופקרת וביקש מהבד"צ שבעירו שיתנו חרם מי שיודע דבר מה על אשתו הנ"ל שיבואו ויעידו לפני הבד"צ ולא באו רק איזה אנשים ואחד מהם אמר שראה בלילה שהי' מבקר חולה בבית אשר האשה שכבה על מטתה שם בחדרה המיוחד לה והחולה הי' מוטל על ערש דוי בחדר הסמוך ממש בפתח פתוח בין חדר לחדר הי' הוא שם לבקר החולה עם עוד שני אנשים ונר הי' דלוק והלך א' מהם ונכנס לחדר שהאשה שכבה שם כי כן הוא דרך ההילוך לחוץ ולרחוב דרך החדר שהאשה שכבה וסגר הפתח לא במסגר רק סתמא כדרך שעושין בחדרים ובפרט אצל חולה ואח"כ כששהא עד המעיד עוד אצל החולה ולאח"כ הלך לביתו והלך לדרכו דרך החדר שהאשה שכבה וראה כי קפץ אחד נגד המטה שהאשה שכבה שם ולא ראה מי הי' ואח"כ כשהלך לחוץ ראה את האיש שהי' עמו לבקר החולה ואמר לו אותו האיש שרעדה אחזו ממה שראה שקפץ א' נגד המטה שהאשה שכבה והנה בעיני העד הזה בדמיונו שהוא גופא המשיח לו המעשה הי' הוא הקופץ וגם ראה בחוץ שעסק במכנסים לא ידע מה ולכן בעינו הוא בחשד.

שוב העיד ע"א שהלכה לבית שופט אחד והלכה לבית אשתו של השופט ביום וישבה שם וכשחזרה הלך ערל אחד ולווה אותה לביתה ועוד איזה פעמים היתה בין העכו"ם וע"א אומר שראה עכו"ם אחד ישב בחדר והאשה היתה בחדר שני שכנגדו והנר האיר וכשהעד הלך בחוץ בביתו הלך העכו"ם וסגר הדלת כ"ז העידו ויותר עדים לא נמצאו

ואבי האשה אמר שלא ידע שום חשד מבתו ולפעמים הוא שולחה לבית השופט בעסקיו כי הוא סוחר גדול ודרך העמים לכבד לאדם חשוב ללוותו לביתו ולכן לפעמים מלוים השופט וב"ב אותו וגם ב"ב זה תורף השאלה: תשובה הנה מכח מה שראה שקפץ מנגד המטה של האשה זאת אין אפי' עידי כיעור דהלא לא הי' כלל אפי' יחוד של איסור דהא פתח פתוח מבית החולה אשר הי' שמה כמה בני אדם עוברים ושבים דרך החדר שהאשה שכבה יוכל לבוא בפתאום ובודאי זה לא הוי מקום אפל ואפי' באפילה צריך שיהי' במקום שלא שכיחי אנשים מבחוץ לבוא דרך שם וכמבואר בהרבה תשובות עיין בפתחי תשובה שנדפס מחדש על אה"ע [סי' י"א סק"ו] מביא כמה תשובות בזה אך א"צ לזה הוכחה כי בודאי במקום שיש נר בחדר השני והפתח פתוח משם ובחדר השני כמה אנשים שזה לא מיקרי יחוד כלל וגם מי יודע אם הי' איש או אשה שיצאו לגנוב דבר או איזה אדם בליעל עשה להוציא קול על האשה כי הרבה שונאים לאבי' כי לא יעלה על הדעת שינאפו בפהרסיא בפני אנשים ובודאי עדות זה אינו כלום ועדות שיחדה ביום עם נכרים בבית אשת השופט גם זה אינו כלום כי מצוי זה האידנא אפי' בצניעות שדרים בבית אשת נכרים והוא כהיתר להם ומה שהלך הערל ללוותה אינו כלום גם מה שראה ערל סגר הדלת גם זה אינו כיעור כי לא הי' בבית ביחד עם האשה והנר הי' דולק א"כ כ"ז העדות אינו כלום כידוע לכל מתחיל לידע בדברים אלו כי מה שעסק אותו האיש במכנסים אינו דומה לרוכל יוצא [יבמות כ"ד ב'] דהא יצא ממקום שאין לחשוד כלל ולכן כל אלו הדברים איובהם ממש.

ואך מכח הקול לחוד ודאי אין לאסור כמבואר בסי' י"א לכל השיטות ביש לה בנים אינה אסורה בקול אפי' הוי קול גמור. אך באמת אפילו לכתחילה אין חוששין כלל לקול כזה כמו דאמרי' בגיטין [דף פ"ט ע"א] גבי יצא שם מזנה בעיר אין חוששין כו' עד אמר (ריב"ב) [ריב"נ] כו' הרי דלא חיישינן אפי' מרננים אחרי' וכן פסק המחבר בסי' ו' [סעיף ט"ז] והרמב"ם ז"ל (פט"ו) [סוף פי"ז] מהא"ב.

אך לכאורה קשה ע"ז מגמ' דסוטה [כ"ז ע"א] דאמרי' לא ישא דומה ומפרש הרמב"ם [פט"ו מא"ב ה"כ] היינו שיש קול על אשה ולכן אסורה לכהונה וישראל ג"כ אם רוצה לחשוש וקבעה הרמב"ם ז"ל להלכה וכן הש"ע אה"ע סי' ד' [סעיף ט"ו] וכל האחרונים דאם יצא קול על אשה זנות מפסול אסור כהן לישא אותה וכן ישראל אם רוצה לחשוש אך כ"ז הוא לכתחלה אם בא כהן לישא אותה.

אבל לא תצא כמבואר בתוס' סוטה [שם] ואך קשה דסוגיות סותרות אהדדי וכן (פסקו) [פסקי] הרמב"ם וש"ע דכאן פסקו כרבא דאין חוששין לקול מזנה ואפילו לכתחילה

ובסי' ד' פסקו דעכ"פ לכתחילה אסורה משום קול ויש ע"ז תירוצים הרבה תירוץ הב"ח ז"ל [הביאו ח"מ סי' ו' סקי"ד] דבגיטין דרבא לא חש לקול מזנה איירי בפנוי' דאמרינן דראו רק דבר מכוער ואמרו שזינתה כי העולם אין מקפידין להוציא קול על פנוי' אבל על א"א אי אמרת דלא ראו שזינתה לא הוציאו קול זנות על א"א כן תירץ הב"ח ז"ל ע"ש והנה לפי דבריו בכאן שלא הי' כלל קול שזינתה רק שהיא מופקרת בזה שפיר י"ל משום ענינים כאלו שהעידו העדים יצא הקול הזה דקול זנות היינו שזינתה פ' עם פ' כמבואר בסי' י"א [ס"א] אבל בכה"ג שהקול אינו רק שהוא מופקרת קול זה הוא בא משום שזה ראה זאת וזה ראה זאת ובעיניהם הוא דבר מכוער אבל לא שמענו אומרים עלי' שזינתה עם איזה איש בכה"ג גם הב"ח ז"ל מודה דל"ח אפי' בא"א והח"מ [סי' ו' סקי"ד] וב"ש [סי' ד' סקכ"א] תירצו קו' הנ"ל דיש חילוק בין יצא קול דל"ח ורינון הוא יותר מקול היינו שמרננים הרבה וע"ז עמדו האחרונים מה שיעור לדבר ולפענ"ד שכוונתם שיצא קול מזנה היינו שלא הי' רק קול שזינתה עפ"י הוכחה וקול רינון היינו הרבה לא כמובן מפשוטו שמדברים הרבה דא"כ אין שיעור לדבר רק הכוונה שמרננים בדברים מוכיחים שכמעט א"א שלא זינתה כמו בערך קול קידושין שבעינן שראו נרות דולקות ונשים שמחים לקראתם [כמבואר בגיטין פ"ט א'] וכה"ג בדברים מכוערים טובא והוכחה לזנות.

והנה לפי"ז הכא שאדרבא לא הי' רק קול מחמת דברים של מה בכך ושום אדם לא אמר שראה דברים מוכיחים וא"כ בודאי לא הוי רק קול מזנה דאין חוששין לזה. והנה הט"ז ז"ל [סי' ד' סק"ז] תירץ דדומה היינו שמדברים בה שזינתה וקול מזנה היינו רק חשוד זנות ולדבריו בודאי בנ"ד לא הגיד אדם שזינתה עם אדם מיוחד רק שהיא מופקרת משום שראו איזה דברים שבעיניהם הוכחה על זנות כמו עדות הנ"ל אבל מעולם לא אמר אדם שזינתה עם אחד בפרטות ולכן בודאי אין חשש כלל בקול [כזה] ובהדי' מבואר בתוס' סוטה (ל"ט) [ל"א א' ד"ה מי שקינא] שאפי' מצוה אין כאן לגרשה לב"ה דקיי"ל כוותייהו אם לא שקינא לה מקודם אפי' דיימי בה נשים מוזרות כו' וכן הוא לדינא דש"ס מכ"ש לדידן דאיכא חדר"ג שלא לגרש בע"כ דאסור לבעל לגרשה ואדרבא ידורו באהבה והי' שלום יום ד' שמות תרכז"ל פ"ק צאנז: סימן ט שלום רב להרב הה"ג החריף ובקי המושלם חכם ונבון שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה יעקב משה מנ"ל איטיננע נ"י יע"א: שאלה ע"ד איש א' שנשא אשה והי' שלום בינו ובינה ערך ד' חדשים ואח"כ התחיל בעל האשה לקוטט עם אשתו כי ראה שיש לה חולאת שמשתנת מים במטתה ואח"כ נתפייס בעלה ודר עמה עוד לערך שני חדשים בשלום ובשלוה כאשר בתחילה וזה כשני

שנים אשר עזב את ביתו וטוען א"א באשה חולנית כזאת ורוצה לגרשה ואשתו לא רצתה לקבל ג"פ ממנו באומרה כי זה קרוב למלאות שנה תמימה נתרפאת ובעלה אינו רוצה להאמין לה ויש גב"ע אשר הבעל ידע מחלייתה עוד טרם בא בקישור התנאים עמה ועי"ז הרבו לו מאוד מהר ומתן ופסק דיין א' משם לגרשה בע"כ או לישא אשה אחרת על אשתו אם לא תרצה לקבל ממנו ג"פ בטוב לבב: תשובה הגיעני מכתבו והנה לולא כבוד מר אביו הגאון המנוח ז"ל לא הייתי משיב בד"מ זולת להרב מרא דאתרא כאשר כתבו בתשו' אחרונים אולם כי יקרה כבודו כנ"ל אשיב לו בדרך פלפול הנה זאת אמת שמהר"ם פאדווא ז"ל [בסי' י"ג מובא בסי' קי"ט בח"מ סק"ז] כתב להתיר גט בע"כ לא ליקח שתי נשים אמנם הטעם מבואר שם מחמת כי הנ"י פליג דאין ליקח שתי נשים אפי' במקום מצוה ומהר"מ במרדכי כתובות נראה דלא גזר שלא ליתן גט בע"כ במקום מצוה וכתב מהרמ"פ ז"ל דגם הנ"י מודה דמגרשין בע"כ במקום מצוה ורק הגזירה שלא לישא שתי נשים חמור מגזירת גט בע"כ דכן נראה מרגמ"ה שגזר שאפי' יהי' טעם בדבר צריך היתר מאה רבנים להתיר הגזירה א"כ חזינן שהחמיר רגמ"ה בגזירתו של שתי נשים אבל גזירת הר"ש ז"ל שלא לגרש בע"כ סגי אם יהי' סרך מצוה להתיר ולפי הנראה מדברי מהרמ"פ דלאו בחד ב"ד נגזר.

(אולם בתשו' מהר"מ מינץ [סי' ק"ב] מבואר ששתי הגזירות בב"ד של רגמ"ה נתקנו) כן הוא אמת בדברי מהרמ"פ ז"ל לא כנב"י [מה"ק חאה"ע סי' א'] דיהיב טעמא שהתיר לגרש בע"כ ולא לישא ב' נשים משום שמא תשוב האשה ולא תהא עבריינה דהמעיין בהרמ"פ יראה דכ' כדכתיבנא דהחמיר לדעת הנ"י דס"ל דרגמ"ה גזר גם במקום מצוה בקיחת שתי נשים ובגירושין בע"כ לא גזר ומבואר שם בפירוש דלהחולקים על הנ"י מותר לישא שתי נשים גם דברי מעכ"ת שכתב דדמינן מאכילת יוה"כ שחיטה לא נבילה [עיין ר"ן יומא דפ"ג ומובא במג"א סי' שי"ח סק"ט הטעם שמוטב לשחוט עבור חולה ולא ליתן נבילה משום דעובר על כל זית וזית וה"נ בשתי נשים איכא בכל פעם איסור ובגירושין בע"כ רק פעם אחת] ז"א כלל דהתם דוחין איסור ושייך לומר דדוחין הקל אבל בנ"ד דרגמ"ה לא גזר כלל בכה"ג א"כ שניהם שווין דאין אנו דוחין איסור כלל דכה"ג ליכא גזירת הגאון וא"כ לדעת מהרמ"פ לדידי' ס"ל דשניהם שוים בין ליקח אחרת בין לגרש בע"כ ורק רצה לצאת דעת נ"י דגזירת איסור ב' נשים הוא אפי' במקום מצוה ומש"ה לא רצה לדינא לחלוק עליו ורק גזירת גט בע"כ בודאי מותר במקום מצוה והנה הרמ"א ז"ל בס' קט"ו [ס"ד] הביא להתיר גט בע"כ בפרוצה והוא מדברי המהרמ"פ ז"ל שהביא תשו' הרשב"א ז"ל להתיר גט בע"כ ובסי' א' הביא דעות אם גזר במקום מצוה ולא הכריע אך

כתב דבמקום שאינה בת גירושין או כשהוא מה"ד לגרש' יש להקל להתיר כוונתו אפי' דאיכא מאן דפליג לישא ב' נשים היינו הנ"י ז"ל הנ"ל מ"מ יש להקל בזה בין בגירושי בע"כ בין ב' נשים דבמקום הדחק יש לסמוך אמאן דשרי תרווייהו ובפרט דגט בע"כ התיר מהרמ"פ ושתי נשים כבר כלה הזמן ומקילין בו.

אולם לדינא יפה כ' בנב"י [סי' הנ"ל ועוד בכמה מקומות] להתיר לישא אחרת משום דבזה כבר כלה החרם משא"כ לגרש בע"כ ודאי דהח' קיים ואיכא מ"ד דמחמירין בזה וטוב לנו להקל בב"נ דהוא רק מנהג. אך בט"ז [סי' ל"ט סק"ה] כתב בהדי' ליתן גט בע"כ בהשתינה במטה וכן פסק הב"ש [שם סק"ט] ומי יבוא אחרי המלכים האדירים האלה שלא מצאתי בגדולי האחרונים חולק עליהם ואם מפני התנאי ודאי יכול לומר סברתי לקבל ופן תתרפא כדרך המום הזה שדרך להתרפאות כידוע אך בזה נאמנת שכבר נתרפאת משום שדרך מום כזה שכיח בצעירי ימים ובבוא הימים יתרפא ממילא ולכן הגם שהרבה יש לפלפל בסוגי' דאיזל ואיבדק [יבמות ס"ה א'] מ"מ כה"ג נראה דיכולה לטעון איזיל ואבדוק והי' שלום: סימן יוד להרב וכו' אבד"ק קרימלוב יע"א במדינת פולין: שאלה בחצופה אחת שרימה אותה גיסה באמרו לה שבעלה גירשה והביא לה כתב אחד אגרת מזויף שבעלה גרשה באחת העיירות ואמר לה גיסה הנ"ל שבזה מגורשת ונתנה המכתב הזה לאחי' שישאל להרב דקהילתם אם מותרת בזה להנשא ואחי לא השיב לה דבר והלכה ונשאת לאיש ואח"כ נתוודע הדבר שלא נתגרשה וכפו אותה הרב דמתא שתתגרש מבעלה השני ובכח תקיפות הוכרחה לקבל גט מהשני ועתה חזרה לבעלה הראשון ודרו יחד וילדה ממנו בנים ושאל השואל אם יש מקום למצוא היתר שלא יצטרך לכופם על הגט כי המה אפיקורסים ומאיימים שיעשו מסירות נגד הרב ובני עירו וגם שישתמדו: תשובה הנה ראיתי מעכ"ת מצדד כדי לפטור מחיוב תוכחה שעליו אבל באמת דבר פשוט שהיא זונה האמורה בתורה ואין כאן רמז אנוסה דהנה דבר זה ידוע אפי' לנשים וקטנים שצריך עכ"פ איזה דבר שתעשה האשה לפני העדים או שליח קבלה או למסור לה בפני עדים והרי בעצמה ידעה ומסופקת אם היא גרושה שהרי שלחה לשאול לרב ולא המתינה על שום תשובה ונשאת בודאי אינה אנוסה כלל. שנית במה שנכתב בגב"ע ששיקרה לפני הרב דבענדין ואמרה שנתגרשה ובעצמה קבלה הגט ואומרת שכן אמר לה גיסה שתשקר הרי הודית בעצמה שידעה ששקר היא שלא קיבל גיסה כלל גט וגם היא לא קיבלה גט ולמה נשאת. שלישית שכפי הנראה מגב"ע שאחר שידעהמאנשים שבעלה לא גרשה דרה עם בעלה השני באיסור עד שבחזקה הפרישם וא"כ היא זונה גמורה וצריכים אנחנו בכל מאודינו להפרידם ודברי הת"ה אינם

דומים כלל לנ"ד ורק אם יש לחוש לפיקוח נפש זאת לא אוכל להחליט אך לפי דעתי אין לפ"נ בזה וה' ינחני בדרך האמת ושלום: סימן יא שאלה אשה שנשאת לאיש קודם עשרים שנה ושהה האיש עמה ששה שנים לא נודע משום דבר ופתאום זה לא כביר מאס האיש ובגד באשתו וטוען שיש לה סימני איילונית כולם ולכן רוצה לגרשה בלא כתובה ותוספ' כי אבדה הכל ופטור ושאלתי אותו בהיותו אצלי למה לא אמרת דבר עד היום והשיב שלא הי' יודע שזו איילונית אבל כעת שסיפר לאביו אמר לו אביו שזו איילונית כן אמר לי והנה האשה צועקת שאינה איילונית ואינה מתקשה בשעת תשמיש גם שארי סימני איילונית אין לה ואין רצונה שתבדק כי בזיון הוא לה ורצונה לקבל גט וכתובה:

תשובה מקודם נבאר דיני איילונית אמרי' בש"ס יבמות [פ' ע"א] בן עשרים שנה ולא הביא ב' שערות יביא ראי' שהוא בן עשרים והוא הסריס ופרש"י ז"ל והוא הסריס כלומר ונולדו בו סימני סריס כן מפורש בנדה ובע"ב שם ואלו הן סימניו כל שאין לו זקן כו' עד איזה איילונית כו' אתמר סימני סריס ר"ה אמר עד שיהי' כולם ר"י אומר אפי' בא' מהם ופסקו כמעט כל הראשונים כר"י בין בסריס בין באיילונית דסגי בחד מסימנים (ותמה) [ותמהו] על הרמב"ם מנ"ל לחלק בין סריס לאיילונית דהרמב"ם ז"ל פוסק [בפ"ב מאישות ה"ד] דגבי איילונית לא סגי בסי' אחד דמ"ש סריס מאיילונית כיון דלא מצינו בש"ס חילוק ובש"ע [סי' קע"ב ס"ד] מביא שני הדיעות וגם מבואר בש"ס וכל הפוסקים דאם הביאו שתי שערות הסימני סריס אינם כלום דכן מבואר בש"ס לא הביא ב' שערות והביא ס"ס משמע הא אם הביא השערות ס"ס אפי' כולם אינו כלום וכן בכל הראשונים ובתשו' הריב"ש ז"ל בארוכה ואם לא נבדקה אם הביאו שערות תוך עשרים ואח"כ הביאו סימני סריס או איילונית ה"ז ספק כמבואר בריב"ש תע"ד וז"ל אבל כיון שנולדו בו ס"ס המועילים לדינם בודאי סריס אם לא הביא ב' שערות עתה שלא נבדק נדון אותו בספק סריס אלו הם הדינים דאיילונית וסריס הנצרכים לנ"ד שנית באם קידש איילונית שלא הכיר בה דלרוב הראשונים אינה מקודשת כלל אפי' מדרבנן דכן אמר בש"ס זימנין טובא לר"א לא הכיר בה משום מקח טעות צרותיהן מתייבמות דאינה צרת איילונית כלל דקידושי איילונית לא חיילי אפי' מדרבנן [עי' יבמות י"ב א'] אך הרמב"ם ז"ל כתב [פ"ד מאישות ה"י] אפי' בלא הכיר בה מקודשת והקשו עליו כל הראשונים גם הק' הב"ש ז"ל [סי' קנ"ה סקי"ט] וכן כמה אחרונים דא"כ אם נימא דגם בלא הכיר בה מקודשת א"כ למה אמרו דבהביאה ס"א קודם עשרים ולא הביא ב' שערות ממאנת וקשה למה תמאן אם תביא סימני איילונית אחר כ' תהא גדולה למפרע כרב שאמר דהוי גדולה למפרע וכן פסקו הפוסקים כרב וא"כ למה תהני המיאון שמא תביא ס"א לאחר עשרים ותהי' גדולה

למפרע ובשלמא לכל הפוסקים לק"מ דאם תביא ס"א ותהי' איילונית גדולה למפרע בטלה הקידושין דהוי מקח טעות אבל להרמב"ם ז"ל קשה דלמה תמאן דלמא תביא ס"א ותהי' גדולה למפרע והרי היא מקודשת דאיילונית אפי' בלא הכיר [בה] מקודשת להרמב"ם ז"ל ועיין בישועת יעקב אה"ע סי' קנ"ה ס"ק ד' שכ' שם וז"ל ונלענ"ד ליישב בדרך קצרה דבש"ס כתובות (דף ע"ב) בפלוגתא דרב ושמואל בקידושי תנאי ובעל אח"כ ס"ל לרב דאמרי' חזקה דאין אדם עושה בעילתו ב"ז ושמואל סובר דא"צ ממנו גט וכמ"כ פליגי בקידושי קטנה ובעל אח"כ בגדלות אי אמרי' חזקה דא"א עבב"ז ובעל לשם קידושי תורה או לא וקעביד הש"ס צריכותא דבתנאי כיון דמקפיד שלא יהי' עלי' נדרים וכדומה ה"א דלא בעל לשם קידושין אבל בקטנה אמרי' דבודאי בעיל לשם קידושין דמאי איכפת לי' ואי אשמעי' בזה ה"א להיפוך דבקידושי קטנה עכ"פ יש כאן קידושין דרבנן ואין כאן ב"ז לכך לא אמרי' דבעל לשם קידושין אבל בתנאי דאי לא יבעול לשם קידושין יש כאן ב"ז גמור אמרי' חזקה דא"א עבב"ז וזו שינוי הסוגיות בש"ס דיבמות וש"ס דכתובות ע"ש ומעתה נלענ"ד דאף אם נימא דאיילונית צריכה גט היינו משום דא"א עבב"ז הסכים דעתו אף שתהי' איילונית (וכיון דקידושין לבעילה עומד הסכים בדעתו דאף אם תהי' איילונית תהי' מקודשת) כדי שלא תהי' בב"ז ומעתה נלענ"ד דאם נתקדשה כשהיא קטנה דאז הי' הרוב מסייע לומר שאינה איילונית אף הוא סומך בדעתו לכנוס לבית הספק הזה ובלא"ה אין כאן רק קידושין דרבנן והרשות בידה למאן וכל הקידושין מצד תק"ח היא שלא ינהגו בה מנהג הפקר א"כ אין בב"ז וגם כתובה א"צ ליתן לה אבל כשתגדיל והוא רואה שלא הביאה שתי שערות ויש ספק אצלו אולי איילונית היא מה"ת יבוא עלי' לשם קידושין מחדש הרי בלא"ה אין כאן ב"ז דקידושין דרבנן הם ומה"ת יבוא עלי' לשם קידושי תורה כיון דאיילונית מכלל מום לא יצא ובודאי אינו בועל לשם קידושין מחדש רק על סמך קידושין הראשונים ומה"ת יבעול לשם קידושי תורה אשה איילונית ודי במה שכבר קידשה כשהי' קטנה קידושין דרבנן וז"ב מאוד ויבואר לקמן מה שנ"ל עוד בזה והנה הרב ב"ש כתב דכאן איירי בלא בעל ותפס בפשיטות דבלא בעל הוי קידושין דרבנן ואני בתשו' הארכתי בזה עכ"ל הישועת יעקב שם ודבר זה אינו מובן כלל הלא גם במקדש קטנה ונמצא איילונית בודאי לכל הפוסקים דס"ל דהוי מקח טעות בודאי גם איילונית [שנתקדשה כשהיא קטנה] תצא בלא מיאון ובלא גט וא"כ הדק"ל דאם היא איילונית הוי מקח טעות וא"כ הוי ב"ז וא"א עבב"ז ומה יועילו שקידושי' הוא מדרבנן מ"מ באיילונית אינו אפי' קידושי דרבנן וא"צ גט והוא אינו נאסר בקרובותי' וכן היא וא"כ בודאי מקדשה מחדש שלא יהי' ב"ז וכיון שקדשה אז בעת שנעשית [בת י"ב שנים

ונודע אח"כ שהיא ממילא] גדולה למפרע ומוחל המום שוב הוי קידושי תורה דא"ל דמקדשה מדרבנן דאין קידושין לחצאין ובשעה שנעשה גדולה וקידשה שנית שלא תהי' ב"ז מקדשה אפי' אם תהי' איילונית כיון דמחל המום של איילונית כבר בעת קטנותה ובודאי א"ל שאם תמצא איילונית תהי' מקודשת מדרבנן שמחל המום ואפי' שבעלה אח"כ בעת גדילתה לא קדשה מדאו' אם תהא איילונית ונמצא קידושין לחצאין מדרבנן אפי' תהא איילונית משום שמחל ולענין קידושי דאו' לא מחיל זה דבר שאינו נראה כלל דא"כ מצינו גדולה ממאנת ועיין פרש"י ביבמות (פ' ד"ה יביא ראי').

והנה אני בעניותי אמרתי לתרץ בפשוט ומה שנלע"ד בדברי הרמב"ם הוא כך די"ל דס"ל כשיטת מהר"א ז"ל בתוס' ריש יבמות [ד"ה או שנמצאו] דבאמת מהני הקפדה והוי מקח טעות ורק במת אמרינן שמא לא הי' מקפיד יעו"ש וי"ל דגם הר"מ ז"ל ס"ל כן ומש"ה באמת יוכל הבעל לומר מקח טעות הוא בלא הכיר בה ורק אם אינו מקפיד היא מקודשת וא"כ לא קשה עליו מהא דממאנת אפי' הביאה ס"א קודם עשרים ול"ח שתביא ס"א אחר עשרים ותהי' גדולה למפרע דהנה מבואר בח"מ [ס"ס רכ"ז ס"ד] אם הי' מקח טעות גם המאנה יכול לחזור בו לחד דיעה משום דכיון שהלוקח יכול לחזור א"כ אינו מקח כלל ויוכל גם המאנה לחזור אבל היכי שראה המתאנה ולא הקפיד גם המאנה אינו יכול לחזור יעו"ש.

והנה הדיעה הראשונה החולקת וס"ל דמאנה לא יוכל לחזור הוא לענ"ד משום דלא יהי' חוטא נשכר אבל בעלמא כ"ע ס"ל לסברא טובה כיון שהוא מקח טעות לאחד גם האחר יכול לחזור וא"כ הכא בהביאה סימני אילונית קודם עשרים לאח"כ כשיבואו לאחר עשרים בודאי יוכל הבעל לחזור ולומר מקח טעות ומה שלא מחיתי מאז לפי שלא ידעתי בבירור כי לא היתה בת עשרים וא"כ כיון שהבעל יכול לחזור ממילא גם היא תוכל לחזור מש"ה הוי המיאון שפיר דאם לא תביא ס"א א"כ עדיין קטנה [היא] ואם תביא ס"א ותהי' גדולה למפרע מ"מ א"צ גט דהוי מק"ט ומה תאמר שמא הבעל לא יקפיד אז והוי מקודשת למפרע ז"א דכיון דעכ"פ יוכל לחזור גם היא תוכל לחזור וא"כ שפיר מהני מיאון דידה דזה גופא הוי החזרה.

והנה י"ל דמזה הטעם כתב הרמב"ם ז"ל דאיילונית צריכה להביא כל הסימני איילונית והקשו כולם עליו דמ"ש מסריס דקיי"ל כר"י דחד מסימני סריס סגי ולפמ"ש א"ש דהוי קשה לי' מהאי ברייתא [יבמות פ' ע"ב] דבת עשרים והביא ס"א אינה ממאנת אבל מקודם יכולה למאן וקשה לכאורה למה תוכל למאן דלמא תביא ס"א לאח"כ והוי גדולה למפרע וצ"ל דלא הכיר בה והוי מק"ט ויכולה גם היא לחזור כנ"ל אך קשה ע"ז אם

נבעלה בגדלותה דבברייתא סתמא קתני ומשמע אפי' בנבעלה בתר י"ב שנים [אפי' לאחר שנולדה בה ס"א] וקשה דלמה תמאן דלמא תביא אחר עשרים ס"א ותהא גדולה למפרע ואי דיוכל הבעל לחזור ז"א דהא (קמ"ל) [קיי"ל] דא"א עבב"ז וכ"כ התוס' ז"ל [יבמות ב' ע"ב סד"ה או שנמצאו] דקשה בכל איילונית שלא הכיר בה נימא דא"א עבב"ז ותירצו דאיילונית לא אסיק אדעתי' דרובא לאו איילונית נינהו ומש"ה לאו שייך א"א עושה בב"ז וקשה לזה דהא התוס' גופא כתבו לקמן גבי שאינו עושה כיפה [דף פ' ע"ב ד"ה עד שיהא] דהיכי שנולד לו ס"ס בקטנותו שוב יצא מהרוב ולכ"ע חיישי' שהוא סריס כמ"כ לענין איילונית אפי' קודם עשרים אם נולדו בה סימני איילונית עכ"פ יצאה מהרוב ובודאי אסיק אדעתי' דבעל דלמא תהי' איילונית ואין אעבב"ז ולכןמקדשה בביאה אפי' אם תהי' איילונית וא"כ קשה למה תמאן ולזה מתרץ הרמב"ם ז"ל דאיירי בלא הכירה אך לזה קשה אם סי' אחד מהני אם בא עלי' בודאי אם הי' בה הסימן שמתקשה בשעת תשמיש א"כ ע"כ ידע מזה וא"כ בודאי לא עשה בב"ז ומחל וא"כ למה תמאן (ובמתני') [ובברייתא] סתמא קתני ומשמע אם הביאה [כל אחד מהנך] ס"א תוך עשרים ימאן וקשה הלא זה הסימן דמקשה בשעת תשמיש דידע הבעל וא"כ אין עבב"ז ומזה יליף הרמב"ם דבאמת תמיד אינה איילונית רק בהביאה כל הסימנים וא"כ י"ל דשאר הסימנים לא הכיר והסי' דמקשה בשעת תשמיש לא הוי רק סי' אחד וקודם עשרים לזה לא אסיק הבעל אדעתי' שתהי' איילונית ול"ש אא"ע בב"ז כנ"ל ולדעת התוס' [והפוס' דבסי' א' סגי] צ"ל דהברייתי' דמשהביאה סימני איילונית בתוך עשרים דממאנת איירי כולו (על) [בלא בעל] אח"כ:

סימן יב להרב הה"ג הצדיק המפורסם וכו' מו"ה הילל נ"י ליכטשטיין אבד"ק סוקסא יע"א כעת הוא אבד"ק קאלעמעא: קבלתי מכתבו אודות הגט שנתן אחד לאשתו והמה שניהם מודים שאין לו גבורת אנשים ועשה רפואות ולא הועיל ומעכ"ת כפהו בדברים לגרש ועתה הוא כמתנחם ושואל דלמא הי' לו עוד להמתין הנה ידע כ"ת כי לענ"ד יפה עשה כי כמה תיזל ותתעגן אם כבר עשה רפואות ולא הועיל בודאי כופין אותו ובפרט במקום עיגון קצת בודאי כדין עשה מעכ"ת ומה שהקש' על הב"י [בש"ע סי' קנ"ד ס"ו] שהשמיט דברי התשב"ץ שמביא בב"י [שאם טוען שזה מום עובר ע"י רפואות אין כופין] זו אינו קושי' דידוע שהב"י ז"ל אינו מביא בחיבורו הש"ע כל דברי התשובות שמביא בחיבורו ב"י ולפעמים מביאם הרמ"א ז"ל ובפרט שהב"י בש"ע הביא רק הדין באם הכחיש הבעל ולזה אין שייכות לדברי התשב"ץ ז"ל דבמכחיש היא נאמנת ומסתמא אין לו רפואה דאל"כ הי' טוען כן ודומה כעין האומר לא לויתי א"נ לומר פרעתי הגם

שא"ד ממש מ"מ לפ"ד התשב"ץ משמע שהבעל טוען כן שאולי יהי' לו רפואה אבל לא טענינן לי' אנן במכחיש הדבר ועיין בט"ז [שם סק"ו] משמע כן בהדיא והי' שלום:
סימן יג להרב המאה"ג וכו' אבד"ק באנהרד יע"א: שאלה בדין אשת חמיו אם מותרת לאחר מיתת אשתו ולמיסבה במקום שאין מכירין אותה: תשובה הנה דין זה מחלוקת בין גדולי הראשונים בה"ג ועוד גאונים כתבו להחמיר בשם הירושלמי [פ"ב דיבמות] והרי"ף [שם] והרבה חכמי ספרד הסכימו להקל ור"ת והרא"ש ז"ל [שם דף כ"א א'] וכל חכמי אשכנז הסכימו לאיסור מהרי"ל [בתשו' סי' פ"א] ומהרש"ל וצ"צ [סי' מ'] והב"ש ז"ל סי' ט"ו סקי"ח].
והנה הרא"ש ז"ל מסיק דהיא גזירה לאחר סתימת הש"ס ופי' כך דבאמת ש"ס דידן לא חיישׁ למראית עין [נ"ל דצ"ל ומכש"כ בחורגים דל"ש מ"ע] דקלא אית לה כדאמרי' בסוטה [מ"ג ע"ב] ורק לאח"כ גזרו וכ"כ היש"ש [שם ביבמות] בהדי' אך הגזירה לא הי' רק בחמותו או (בחתנו) [באשת חתנו] להטור [סי' ט"ו] ולא בחורגים דבחורגים אית להו קלא והנה גדול האחרונים הנ"ב [מה"ק סי' כ"ו] לא מלאה לבו להתיר אדרבא גזר על השואל שישׁ למחות מלהנשא גם העצי אלמוגים לא מלאו לבו להתיר לכתחילה וא"כ אנן יתמי דיתמי מה נענו בתרייהו והנה אפי' בדיעבד הרבה מראשונים כתבו דאפי' בדיעבד אסור כמבואר בישׁ"ש ובינימוק"י ז"ל [שם].
והנה מה שרצה מעכ"ת לומר להתיר ליסע למק"א ושם יקדשנה ומשם יסעו לדור למקומם והבין כן בדברי הירושלמי יבמות [פ' כיצד] שכ' וז"ל ר' זעירא בשם ר"ח אשת חמיו אסורה מפני מ"ע אי תימר תורה הרי דוד שנשא רצפה בת אי' שנאמר ואתנה לך את נשי אדוניך ר' בשם ר' לעזר שני חורגים שגדלו בבית א' אסורין להנשא מפני מראית עין אתא עובדא קומי ר"ח ברי' דר"א אמר יסבון באתר דלא חכמין להון עכ"ל והבין מעכ"ת דהכוונה כיון דשם אין מכירין אותם אפי' אם יבואו לביתו לאחר הנשואין הוי כדיעבד והנה זה נדחה מכמה טעמים דבודאי אין הפירוש כדבריו דהרי לפ"ד הרבה ראשונים ואחרונים דאפי' בדיעבד תצא א"כ ע"כ הפשט בירושלמי דיסבין באתר דלא חכמין יתי' היינו ששם ידורו דאם ישוב לביתו אפי' בדיעבד תצא א"ו הפי' בירושלמי שישנו מקומם עד עולם כן בודאי הפי' לכל הפוסקים דלא מפשינן מחלוקת גם לפענ"ד דכ"ע מודים שר"ת אסר אפי' בקידש דכן הביאו הראשונים שהי' מעשה שקידש [עיין בנמ"י בשם הריטב"א] ובודאי לא כחשו ח"ו וגם לא הרבה שנים מר"ת עד ימי הריטב"א שהי' תלמוד הרא"ה והרא"ה ז"ל הי' עם הרשב"א ז"ל בחד זמן שכן פלפלו ביחד במה"ב כידוע ושקר לא דברו ח"ו ובאמת הי' מעשה לפני ר"ת ז"ל שאסר אפי' בקידש ורק אותן הראשונים

שהביאו מעשה דר"ת בסתמא שהפסיד הסעודה לא כוונו דבריהם בדיוק בהמעשה או אפשר לא נודע להם וא"כ אם אפי' בדיעבד אסור נסתר סברת מעכ"ת בדברי הירושלמי שנית היכי אפשר כלל לומר כן הא כיון דאיכא איסור לכתחילה לישא במקומו משום מ"ע האיך נשיאו עצה לעשות בדבר שאינו מותר לכתחילה ובהדי' אמרי' בקידושין (ס"ט ע"א) וז"ל הש"ס איבעי' להו ר' טרפון לכתחילה קאמר או דיעבד ת"ש אמר להם טיהרת את הזכרים ולא טיהרת את הנקיבות וא"א לכתחילה קאמר ממזרת נמי תנסוב לעבדא עבד אין לו חייס [כו' עד אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו וע"ש בפי' רש"י ותוס'] אלמא כיון דאינו מותר רק בדיעבד לא מיעצין לעשות כן וא"ל דשאני הכא דבמקום שנשאה אין כאן איסור אפי' לכתחילה מ"מ כיון דנשאה על דרך זה להשיב לביתו שפיר יש מ"ע ואסור לכתחילה לדחות המ"ע ובכה"ג אפי' למאן דפליג ארב [ביצה ד"ט] וסבירא לי' בצנעא מותר בדבר שמפני מ"ע [אסור] מ"מ בכה"ג הרי נושאה לדור עמו במקום שיש מ"ע דהרי הני תנאי דאמרו שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם משמע במקום שעוברים רבים וכה"ג אפי' בצנעה אסור דלא התירו (דוקא) רק [דוקא] במקום שלא יראו כלל (וכן משמע בהדי' בהר"ן בביצה) אבל אם יהי' במקום שרבים עוברים אפי' השתא אין רואה אסור דיהי' מ"ע ואפי' במקום דבדיעבד מותר כמו בכלים שנשרו דאם תלוין מע"ש מותר כמבואר (במ"א ז"ל) [באו"ח סי' ש"א סמ"ה] אפ"ה לא ישטחנו לכתחילה במקום רואין בשבת אפי' שאין רואה עתה אדם רק כשלא כנגד העם היינו במקום שאין רואה ומכ"ש לדידן דקיי"ל כרב דאפי' בחדרי חדרים אסור בודאי אם רוצה להשיב למקום המכירים אסור לכתחילה לישא אשתו שם עד"ז להחזירה למקום המ"ע ובודאי כוונת הירושלמי רק שיסע לישאנה במקום שאין מכירין וישאר שם ותדע לך דאל"כ הא במקום שמכירין שהם חורגין מותרים וכמ"ש בסוטה [הנ"ל] קלא אית להו ואין שום איסור משום ערוה רק [הירושלמי חש למאן דלא ידע מהקול] משום מ"ע שיאמרו שהם אחים כמ"ש דבר זה בכמה אחרונים וברש"י סוטה [שם] וא"כ במקום שמכירין ודאי מותר ואין חשש רק מפני אנשים שאין מכירין אותם היטב ורק ראה אותם חורגים גדילים יחד וסברי שאח נשא אחותו א"כ למה הוצרך להרחיקם מביתו טוב יותר שיקח אנשים המכירים אותם היטב שאינם אח ואחות ויסגור הדלת בבית בלילה דהשתא לא שייך מ"ע או יקדשה בפני שנים שיש בודאי שני אנשים שמכירים אותם ויקדש בפניהם ולמחר יהי' מותר שהוי כדיעבד כמ"ש כ"ת א"ו כיון שנושא אותה במקום שיש מ"ע אפי' שהמ"ע אין מ"ע השתא מ"מ אסור דגורם לכתחילה איסור של מ"ע.

והנה על הירושלמי ל"ק דלמה התיר במקום שאין מכירין דלא כרב דבאמת י"ל דהירושלמי פליג ארב דכן מסיק בהדי' בירושלמי בפ' בתרא דכלאים דדברי רב [בזה] לית להו קיום וכן יש לפרש לשונו שבעירובין [ס"פ כיצד משתתפין] ועי"ש וכ"כ הבאר שבע בתשובותיו סי' ך'] אך בלא"ה לק"מ לדברי הראשונים שהביא הר"ן בביצה [שם ד"ט] דבדבר שבאמת אינו אסור כלל ל"ש לאסור רק במקום רואין לכ"ע ועי"ש.

אך בכאן לכ"ע לק"מ דהנה ק' לשון הירושלמי שכתב וא"ת מה"ת אסורה הרי דוד נשא אשת חמיו וכתבו הפוסקים לפרש דס"ד שיש איזה קרא לאיסורא ואמר דאינו כן יעו"ש בישו"ש ז"ל ובמפרשי ירושלמי. והנה לכאורה קשה דעדיין דנהי דנשמע מדוד דאינו אסור מד"ת אבל מ"מ יכול להיות דהיא שני' ואסור מדינא אפי' לישא שלא במקומו כמבואר בהנב"י ועצי אלמוגים [בדיני שניות סי' א' סקכ"ו] ובכל הפוסקים וא"כ למה התירו לישא שלא במקומו דלמא הוא איסור שנו' כמו שעלה ע"ד לומר שהוא מה"ת כמ"כ י"ל שאסור עכ"פ משום שני' ומדוד אין ראי' שעדיין לא נגזר בימיו רק דשלמה גזרו כמ"ש בש"ס [יבמות כ"א עירובין כ"א] איזן ותיקן אך לפמ"ש הט"ז ז"ל ביו"ד [סי' קי"ז סק"א] וכן הרבה מגדולי הפוסקים דבדבר דמפורש התירו לא יכלו חז"ל לתקן וא"כ שפיר מוכח מדנשא דוד עפ"י הדיבור הרי התירו מפורש ולא יכלו חז"ל לגזור ולאסור ולכן באמת לא אסרו רק הרחיקו מלעשות כן במקום הרואים כמ"ש בכמה מקומות בש"ס עושה בצנעה בתוך ביתו (בה"ח) בדבר שאפשר לעשות בצנעה כן ה"נ לא עשאו חז"ללאיסור אשת חמיו רק גזרו שלא לעשות הדבר בפרהסי' ולכן גם לרב מותר דרב לא אמר רק מה שאסרו חכמים מפני מ"ע היינו טעם התקנה הי' מפני מ"ע אבל כיון שאסרו חז"ל הוי באיסור ממש ואסור אפי' בחדרי חדרים אבל במקום שלא יכלו לעשות איסור כנ"ל ורק הרחיקו מפני מ"ע לעשות בפרהסי' אבל במקום שאין מכירין מותר אבל לישא ע"מ לדור במקום שאין מכירין ולחזור ולדור עמה במקום המכירין בודאי אסור.

גם להרבה פוסקים נראה שהירושלמי לא התיר רק בחורגים לא באשת חמיו והחילוק קל להבין דהנה הרא"ש ז"ל [ברפ"ב דיבמות הנ"ל] כתב דבחורגין יש לו קלא יותר מבאשת חמיו וא"כ י"ל דודאי לא פליגי הירושלמי וש"ס שלנו במציאות דבירושלמי אסר חורגו ולא אמרינן דקלא אית לי' ובודאי גם הירושלמי סובר דאית לי' קלא ורק שס"ל דלא מהני מה שיש לו קול דדלמא יש אחד שאינו יודע מהקול והוי מ"ע ומש"ה התיר במקום שאין מכירין אותם כלל ולא חיישי' דלמא גם שם יש מי שמכיר אותם שהם חורגים כמ"ש הר"ן ז"ל בביצה דלרב חיישינן דלמא יש רואה דהוי מיעוטא דמיעוטא דרוב המכירין שהם נגדלו בבית יודעים [שהם חורגים] משום הקול ואם יש חשש למיעוט דלא ידע

שהם חורגים הא בכאן אינם שכיחים כלל מי שמכירם שנגדלו יחד ואם ניחוש שמא יש אחד שמכירן שנגדלו יחד מסתמא המכירם יודע שהם אינם אחים מכח הקול וא"כ הוי מיעוטא דמיעוטא דל"ש ואין לחוש לזה כלל אבל באשת חמיו דל"ל קלא אסור לכ"ע שמא יש שם אחד המכירן וי"ל דכ"ע מודה לזה מכ"ש לדידן דקיי"ל כרב דאסור בחדרי חדרים ולכן בודאי לישא אותם במקום שאין מכירין אדעתא דהכי לשוב למקום שמכירים בביתם שמאז בודאי אסור לכ"ע למאן דפוסק כהירושלמי ולכן אין להקל מטעם זה כלל וח"ו ליתן מקום לכת החדשה לרדות דהוי דמי כחוכא ואיטלולא להתיר הנשואין ולחזור ולשוב כדי שיהי' דיעבד ח"ו עושה תורה פלסתר ולכן כיון שרוב גדולים כמעט כל חכמי אשכנז אסרו ולא הביאו כלל היתר שלישא במקום שאין מכירין להלכה בודאי אסורה ולענ"ד דאפי' אם תנשא תצא דהוי נשאת בעבריינא: והנה בזה יובן גם מ"ש הגדולים שהביאם מעכ"ת כי בדברי הנ"ל נכלל הכל.

ומ"ש שדבר שאסור מפני מ"ע מותר בדיעבד כן מבואר במ"א גבי לא הותנו בריש הל' (שחיטה) [שבת] גם דברי הירושלמי [הנ"ל] שהביא הגאון מהרי"ש לענ"ד הפשט שם דלית להון קיום היינו דדברי רב אינם וכמו שדחה את דברי רב בפ"ב דכלאים מכח כמה משניות ועיין בבאר שבע [הנ"ל]. והנה לאחר כתבי זאת נ"ל ראי' גמורה לדברי הרא"ש ז"ל דא"ח לית לה קלא מדינא דש"ס דהנה ז"ל הגמ' יבמות (דף מ' סוף ע"ב) מאי שנא האי ומ"ש האי הך דאזלא בהדה לבי דינא גזרו בהו רבנן האי דלא אזלא בהדה לב"ד לא גזרו בהו רבנן עכ"ל ופרש"י שם וז"ל כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לב"ד וכ"ע לא ידעי הי מינייהו יבמתו ואיכא דסבר דלרחל חלץ וכי נסיב צרת רחל דהיינו צרת קרובת חליצתו אמרו צרת חליצתו נסיב דאינהו סברי שרחל וצרתה נשי אחיו הוו שהרי חלץ לרחל עכ"ל והנה לכאורה ק' וכי בשביל הא שהלכה עם אחותה לב"ד תאסר עולמית על היבם הלא כ"ע ידעי שלא היתה אשת אחיו מעולם ולא צרת א"א ובודאי אי"ל קלא דכ"ע יודעין זאת אך מזה נראה דשם בחורגין שגדלו בבית אדרבא כיון שהם יחד תמיד יודעים העולם שהם יחד מפני שהם חורגים ולא נשכח הדבר כיון שרגילים בזה כמה אבל בדבר שחיישינן שנזדמן שקידש או נשא אשה לא אמרינן קלא אית לה דמי יוציא הקול שזו אינה אשת פלוני דלמא קידשה באיזה פעם וא"כ בודאי הכא בא"ח שידעינן שהוא חותנו אפי' אינו נתגדל עמו ורק שמתה חמותו ויטעו העולם לומר שבת חמיו אשת חתנו היא מזו האשה שיש לו עתה כי מי מרגיש שאינו כן ולכן יש חשש מ"ע. זה נ"ל ברור והנה גם התוס' [שם] מסכימים לפירושו של רש"י ז"ל שיש לו מקום ולכן בודאי אסורה אשת חמיו: סימן יד שאלה ת"ח א' נשא אשה ודר עמה באהבה כדרך ת"ח

עשרים שנים ועדיין לא סר מחיבתה אך לא זכה להבנות ממנה ולא הי' לה שום ולד ולכן נפשו חשקה לקיים מצות פ"ו ולהעמיד בנים ת"ח כי הוא ממשפחה גדולה בן גדול הדור ז"ל ולכן ביקש ממני למצוא היתר כי זוגתו אינה רוצה להפרד ממנו בשום אופן: תשובה מקודם נבאר אם יש בזה התקנה חשש דאוריי' דרוב הפוסקים ס"ל חרם דאו' כאשר העיד לנו הכה"ג בספרו בעי חיי.

ולכאורה ה"נ חרם רגמ"ה הוא דאו'. אך באמת ז"א כלל דמבואר בפסקי הגה"ת מרדכי כתובות [סי' רצ"א] וז"ל ועוד פי' דלמ"ד דקידושין נמי לא מפקע זיקתה אפ"ה אם קידש בהיתר א"צ להמתין כ"ש זה דמשום תקנה בעלמא שלא יצטרך להמתין ועוד שמא תקנת הגאונים לא שייכי כלל במקום זיקה בעלמא וכו' השיב הר' אביגדור כהן כו' אם אמרו זיקה ככנוסה בערוה החמורה יאמרו בתקנות חכמי הדורות לא גזר הגאון אלא שלא לישא שתי נשים אבל הכא חדא ממילא איתרמיא לי' ולמיפק קיימא משום דררא דאו' לאבא שאול הלכך כמי שאינה זקוקה דמי' לגבי איסור קל כי הא שלא גזר הגאון אלא משום קטטה ולא משום דררא דאו' כלל עכ"ל.

אלמא דהוא איסור קל לא דאוריי' וכ"כ בתשו' מהר"י מינץ סי' יו"ד וז"ל עוד שמעי' מיני' דגזירת הגאון חשיבה לי' כתקנה שגזרו חכמי התלמוד וזהו דבר גדול מ"מ אין לעבור פיו כי הי' חכם גדול וחסיד ותלה עצמו באילן גדול בר"י הלבן עכ"ל הרי דלפלא בעיניו מה שעשאוה (הר') [הר"א] לתקנה דגמ' אבל דאו' ודאי אינו וכ"כ בד"מ [סי' א'] ומביאו הב"ש ז"ל [סקכ"א] דאינו רק תקנה וספיקא להקל ומה שהחמיר הב"ש [סי' ט"ו סק"כ וברס"י קנ"ח] לענין ע"א שמעיד שמתה אשתו הוא מטעם חזקה אבל ודאי הב"ש ס"ל שאינו דאו' וכמ"ש הב"ש סי' א'.

והח"ס ז"ל [בסי' ג'] הבין דב"ש מחמיר בע"א משום דהוי דאו' ודחק בהא דמתיר הב"ש ז"ל בספק משום דכן אתני הגאון רגמ"ה גופא דספקא יהי' מותר וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בס' המצות לענין ס' דרבנן לקולא דלעולם גזירת חכמים ז"ל הוא דאו' משום לא תסור ורק הם גופא אתנו דמס' יקילו וזה דבר שאינו דבהדי' כתב הב"ש דלא נתקן משום איסור וכוונתו כמ"ש הד"מ דאינו רק תקנה וס' תקנה להקל אבל אם הוי גזירה משום איסור לא הי' מקילינן בספקא ולדברי הח"ס ז"ל השתא נמי דאו' ורק הרגמ"ה בעצמו התנה להקל בספק א"כ גם אם הי' משום איסור הי' מותר דכן הותנה להקל בספק א"ו שכוונת הב"ש כפשוטו וכדברי הד"מ ז"ל שאינו אלא תקנה בעלמא וקיל אפי' מדבר שהוא מדרבנן וכמ"ש מהר"י מינץ ז"ל [הנ"ל] גם מהרש"ל ז"ל [ביש"ש יבמות סי' מ"א ובתשו' סי' י"ד] אף שהחמיר בתר אלף החמישי הוא רק מטעם התקנה אבל לא שהוא דאו' וראי' שכן

הוא דהרי מהרש"ל הוכיח זה מהר"א והר"א ז"ל [המובא בתשו' מהר"י מינץ] הבאתיו לעיל כתב בהדי' דהוא דרבנן א"ו כוונת מהרש"ל ז"ל דלעולם הוא דרבנן ורק שלא בטלה הגזירה אפי' לאחר אלף החמישי.

והנה בזה לבד מחולק מהרש"ל ז"ל עם הד"מ דד"מ ז"ל ס"ל דהוי רק כתקנות הציבור וספק מקילינן [עי' ביו"ד סי' רי"ח סעיף ב' ובטו"ז וש"ך שם] וגם א"צ מנין אחר להתירו כדאמרי' גבי חרמי ציבור ביו"ד רכ"ח אבל מהרש"ל ז"ל ס"ל כהר"א שהביא מהר"י מינץ דהוי כגזירת חז"ל ומש"ה כתב דאין יכולין לבטל דבריו ב"ד אחר סוף דבר דכל חכמי אשכנז ז"ל ס"ל דלא הוי יותר עכ"פ מתקנת חז"ל ורק חכמי הספרד מחמירין וסוברים שהוא חרם ממש וחרם דאו' ולהכי מחמירין מאוד אפי' בספיקא כמבואר בס' בעי חיי להכה"ג אך הב"י הגם שהי' ספרד מיקל בגזירה זו כמבואר בתשו' ב"י ז"ל [סי' י"ד] ולענ"ד דבזה חכמי אשכנז בקיאין ביותר שהמה קבלו התקנה מרגמ"ה תיכף כמ"ש הרשב"א ז"ל בתשו' [נ"ל דכוונתו על תשו' הרשב"א המובא בב"י סס"א ובד"מ שם סק"ט וע"ש במהרל"ח] ולכן בודאי אנן בתר חכמי אשכנז אזלי' ולא הוי רק דרבנן וספיקא מקילין כמ"ש הד"מ ז"ל.

והנה אם גזר גם במקום מצוה או לא יש הרבה דיעות בין הראשונים וגם הנ"י בפ' הבע"י מיקל שלא גזר רגמ"ה במקום מצוה הגם שד"מ [בסי' א'] כתב בשמו להחמיר לענ"ד נראה דלא כן כוונת הנ"י ומהר"ל ז"ל בהגהות על הטור הניח דברי הד"מ בהבנת דברי הנ"י ז"ל בצ"ע ולענ"ד דזה כוונת הנ"י ז"ל שכ' ביבמות וז"ל מתני' נשא אשה ושהה עמה וכו' אינו רשאי וכו' אלא או יגרשנה או ישא אחרת עמה ומשמע מן הירושלמי דלא ילדה לאו דוקא ה"ה אם הי' לו בנים ומתו מונה לה משעה שמתו ויש שפירשו דכל שיש לה ולד א' חי אין כופין אותו לגרשה דהא ילדה ומתני' ולא ילדה קתני אלא שיש מפרשים אחרים דהאי ולא ילדה אירשא דמתני' דמצות פ"ו אזכר ונקיבה קאי א"כ כל שלא ילדה זכר ונקיבה אינו רשאי לבטל ואם מת האחד שילדה אין מונין לה משעה שמת אלא משעה שפסקה מלדת והרשב"א ז"ל כתב שראשון נראה לו עיקר ולכ"ע מיהת אם לא ילדה אלא כולם זכרים או נקיבות אעפ"י שזכר ונקיבה היא המצוה אין כופין אותו להוציא ולאותן שקבלו החרם דר"ג שלא לישא אשה אחרת על אשתו השתא נמי אינו יכול לדעת המחבר ע"כ כו' עד ואם שהתה יו"ד שנים ולא נתעברה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה אחרת עלי' כדאמרן לעיל ואע"ג שהחרים ר"ג ז"לבישיבת כמה חכמים שלא ישא אדם אשה על אשתו בכי הא לא תיקן רבינו ז"ל וכ"כ רבני צרפת בתשו' הריטב"א ז"ל עכ"ל.

והנה לדעתי דהנ"י קאי אהפלוגתא (שכיון) [שבין] הרשב"א להי"מ דהי"מ ס"ל דבאם לא ילדה זו"נ כופין והרשב"א ז"ל ס"ל דבילדה ולד (אחר) [אחד] אין כופין כדי לקיים המצוה ולזה כתב דלפי"ז במקום שנוהגין התקנה דרגמ"ה אסור להוציא דהא כיון שאין כופין מדינא דש"ס חל התקנה דרגמ"ה ולבתר הכי כתב הנמ"י ודקדק בלשונו אם לא נתעברה דכה"ג כופין אפי' לאחר התקנה דכה"ג לא תיקן רגמ"ה לבטל דברי חכמים שאמרו שכופין להוציא ות"ל הנחני ה' בדרך אמת לפרש דברי הנ"י ז"ל א"כ גם הנמ"י מהמתירין בדבר מצוה.

סוף דבר כיון דהוא פלוגתת הראשונים ז"ל אי גזר במקום מצוה פסק בד"מ להקל בנישטתית ובאם מהדין לגרשה דמספיקא מקלינן בדרבנן אך בנשתטית והוא קיים המצוה לא כתב דעתו ורק במקום מצוה יש לסמוך בנשתטית אהנך שמתירין במקום מצוה ולפי"ז י"ל דגם מהרש"ל לא פליג עליו בזה במקום מצוה ולזה סרה קו' ותמיהת אחרונים אהב"ח ז"ל [עיין ב"ש סי' א' סקכ"ג וסי' קי"ט סק"ח] והבן.

ס"ד דהרמ"א מיקל במקום מצוה לישא עכ"פ ב' נשים לכל האחרונים ורק שהב"ח ז"ל [בסי' א' ובסי' קי"ט] וכל האחרונים כתבו מנהג שלנו שלא להתיר בלא מאה רבנים אך מדינא מותר במקום מצוה וכן פסק הב"ש כמה פעמים בסי' קנ"ד ובב"י [סי' א'] וכן הב"מ ז"ל פסק כן אפי' שראה דברי הישׁ"ש שהרי הביאו בסי' א' ולא כח"ס ז"ל שכ' דלא ראו האחרונים דברי הישׁ"ש ז"ל מש"ה הקילו.

דהרי הב"מ ז"ל ראהו ונגלו לפניו דברי הישׁ"ש ואפ"ה פסק להקל משום דאין דברי הישׁ"ש ז"ל סותר מה דסד"ר לקולא כנ"ל וא"כ הי' נראה פשוט להתיר במקום מצוה אך כיון שנוהגין העולם שלא להתיר אפי' בנשתטית ובמקום מצוה רק עפ"י מאה רבנים ולכן ח"ו לזוז מהמנהג הגם שהגאון נב"י התיר הלכה למעשה במקום מצוה כמ"ש בשמו הגאון בספרו עצי ארזים [סי' א' סקט"ו].

מ"מ הוא דרב גוברי' ביכלתו להתיר וכבר חלקו עליו בימיו חכמי הדור כמבואר בס' עצי ארזים ז"ל אך נ"ל כיון דהוא איסור [קל] עצתי דיעשה עד"ז שיתן לה גט בע"כ בתנאי שאם רוב חכמי פולין וגאליציא הגדולים המפורסמים יאמרו שמותר גט בע"כ במקום מצוה וכמו שכן דעת המהרמ"פ ז"ל [המובא ברמ"א סי' קי"ט] וסייעתו יהא גט ואם יאמרו רוב הנ"ל שאסור גט בע"כ אפי' במקום מצוה לא יהא גט כלל וא"כ לא עבר אחרם דגט בע"כ וקודם שיוודע תשו' הרוב הנ"ל ישא אשה אחרת דזה ודאי מותר דהוי ס"ס א' דלמא הגט גט וא"כ אין לו אשה כלל ואם יאמרו רוב הנ"ל דאסור ליתן גט בע"כ במקום מצוה ונמצא הגט בטל שוב הוי ס' דלמא מותר לישא שתי נשים במקום מצוה דהרבה

ס"ל דגט בע"כ אסור דהוא דאו' ושתי נשים מותר במקום מצוה כידוע בנ"ב [מה"ק סי' א' וס"ס פ"ד ותניינא סי' ק"ב] ובשארי אחרונים וא"כ מותר מכח ס"ס לישא עכ"פ טרם יאמרו הרוב הנ"ל דעתם בהגט וא"ל דאסור לכתחילה לגרום ס"ס ז"א דבדרבנן מותר כמבואר (בש"ע) [בנוב"י] בה"נ [ע"ש מה"ק חיו"ד סי' מ"ג ובמה"ת יו"ד סי' קצ"ג] וכבר ביארנו דתקנה קיל מגזירה דרבנן א"כ בודאי מותר לגרום ס"ס וא"ל דאסור כיון שיכול (להתיר) [להתברר] הס' מהגט ובדבר שעתיד להתברר אין סומכין על ס"ס ז"א כיון שאין ס' השני יכול להתברר אם מותר במקום מצוה לישא ב' נשים וכיון שאין ספק השני יוכל להתברר כבר הורה לנו בנ"ב שם [סי' מ"ג הנ"ל] דאין חוששין למה שס' אחד יוכל להתברר וא"ל דסוף סוף אם יאמרו הגאונים הרוב הנ"ל שגט בע"כ אסור ב"מ והגט בטל א"כ ישאר באיסור עם אשתו השנייי' שאין כאן רק ספק אחד ומנהגינו להחמיר.

ז"א דזה ודאי בדיעבד אין מוציאין וכ"מ בכה"ג הגם שמהרש"ל ז"ל מחמיר מאוד מ"מ במקום מצוה גם הוא מודה שעכ"פ לא תצא ובפרט לדברי הרמ"א וב"ש וב"מ ז"ל מדינא מותר במקום מצוה ורק המנהג להחמיר ואין רשאי להתיר בפניהם מ"מ בדיעבד ודאי לא תצא ולכאורה מדברי הש"ס קידושין (ס"ט ע"א) זל"ה ר"ט אומר יכולים ממזרים ליטהר כיצד כו' איבעי' להו ר"ט לכתחילה קאמר או דיעבד ת"ש א"ל לר"ט טיהרת את הזכרים ולא טיהרת את הנקיבות וא"א לכתחילה קאמר ממזרת נמי תינסב לעבדא עבד אין לו חייס [כו' עד אלא א"א דיעבד מאי ניהו וע"ש בפי' רש"י] עכל"ה משמע דאין נותנין עצה לכתחילה במקום שאינו מותר רק בדיעבד ז"א דבשלמא התם עושה לכתחילה איסור בפנינו והאיך נייעצהו לעשות איסור אבל בנ"ד שבשעת נשואין אין איסור כלל דהוי ס"ס א"כ עלינו ליעצו עצה זאת במקום מצוה וכל האיסור אינו רק מנהג זה נלענ"ד.

אך מחמת שהוא דבר חדש אינני סומך על עצמי עד שיסכימו עמי איזה גדולים הגם ששמעתי שגדולים הורו להתיר במקום מצוה מ"מ יראתי לעשות מעשה בלא הסכמת גדולי דורינו והי' שלום. כדברי הבעה"ח ב' יוד שבט תרכ"ה לפ"ק צאנז הק' חיים הלברשטאם: סימן טו עוד בענין הנ"ל הגיעני העתק מתשובת הגאון מלבוב והנה המה קצרים במובן ולפענ"ד כי דברי צדקו מאוד כאשר יתבארו לפנינו אחת לאחת מ"ש דאין ראי' מהמרדכי במחכ"ת לא עיין בגוף דברי המרדכי שכתב [שם בהגהת מ' כתובות סי' רצ"א] וז"ל הלכך כמי שאינה זקוקה דמי' לגבי איסור קל כי הא שלא גזר הגאון אלא משום קטטה ולא משום דררא דאוריי' כלל עכ"ל הרי דלא לענין ספיקא קאמר רק דתקנה גופא היא קל כנראה לכל מעיין גם מ"ש מש"ה מקילינן בס' משום דבממון ל"ל ספיקא לחומרא כי מה שהוא חומר לזה קולא לזה א"כ כיון דהח' (לא) הי' משום

ממון אין להחמיר בספקא דמאי שהוא קולא לזה הוא חומרא לזה אשתומם על המראה מאי דמיון זל"ז דהתם אין לומר להחמיר בממון לפסוק חומרא לראובן דאותה חומרא הוא קולא לשמעון אבל האי תקנה שנעשה עבור ממון [מפני] שלא יוכל לקיים מצות כסות ומזונות ולסיפיקיכי א"כ מאי טובה לאחריני יהי' אם יבטל התקנה מאי ממון יהנה לאחריני בתקנה זו ואם נימא דיהי' טובה שאם יקח לאחרת יתחייב לה במזונות וזה היא טובה לכל בנות ישראל שיוכלו להנשא לכ"א אפי' למי שיש לו (ב') נשים זה דחוק מאוד ובפרט האמת יורה דרכו שתקנה קלה היא הגם שח' מדאורייי' וזה א"צ לפנים וכבר רמזתי בתשובתי הראשונה דברי הכה"ג וס' בעי חיי שכ' דכל הפוסקים ס"ל דח' דאוריית' רק כמעט מן המעט שחולקים וסוברים דח' דרבנן ובטלי במיעוטא ורק אעפי"כ חכמי אשכנז כגון הגהמ"ר והר"א ור"י מינץ כולם ס"ל דתקנת רגמ"ה הוי רק תקנה ואפי' לא כתקנה מהש"ס רק גזירת ציבור מה שהקהל מתקנים דזה ודאי לאו מדאורייי' ומי יודע בטוב תקנת רגמ"ה יותר מרבותינו חכמי אשכנז הגאונים שמביאם הגמ"ר ומהר"י מינץ וחכמי ספרד מחמירים בתקנה מאוד מחמת שסוברים חרם דאו' ומביא שם בכה"ג דעת י"א דאפי' ס"ס ל"מ בגזירת רגמ"ה אבל האשכנזים שידעו מעיקר התקנה כידוע להם שומעים כמ"ש הרשב"א ז"ל בתשו' [נ"ל דכוונתו על תשו' הרשב"א מובא בב"י סס"א שכתב דבספרד וגלילותיו לא נתפשט בימיו התקנה עכ"ה] שמסתמא ידעו שלא הי' חרם רק תקנה ומש"ה כיון [שי"ל] שלא הי' רק אלף החמישי ומש"ה יש לנהוג היתר הן אמת שכן כתבתי גם אני בתשובתי שם ושכן פסקו הב"ש והב"מ והט"ג אולם לעומת זה בנ"ב במ"ק משמע להחמיר וגם בעצי ארזים כתב שחכמי הדור חלקו על הנ"ב במה שהתיר במקום מצוה לישא אחרת וכן המנהג פשוט בינינו כידוע יראתי לעבור על המנהג ומ"ש נגד מה שחדשתי לעשות ס"ס ע"י גט בע"כ לא ידעתי שום השגה דבודאי דעת המהרמ"פ דגט בע"כ מותר במקום מצוה ושתי נשים אסור ודעת הנ"ב וכ"פ להיפוך א"כ יש לנו לומר שפיר נהי דאסור ליתן גט בע"כ דחמיר יותר וכדברי הנ"ב וכ"נ מתשו' הר"ן ז"ל [סי' ל"ח מ"מ שמא ב' נשים מותר] ומ"ש הגאון ז"ל דהא בהא תלי' דאם מותר לישא שתי נשים אין שייך הגזירה שלא לגרש בע"כ וזה נגד דברי הר"ן בתשו' [הנ"ל] שכ' דהחרם דגט בע"כ נתפשט בכל העולם וחרם דשתי נשים לא נתפשט וכמה מקומות בספרד שנושאים שתי נשים והגזירה דגט בע"כ אסרינן משום התקנה גם לא נגזר בפ"א כמבואר בתשו' מהר"מ מינץ ותקנה מתקנה לא יליף כמבואר בב"ב [דקל"א ע"ב וע"ל בחח"מ סי' מ"ד] ובתשו' מהרי"ו ז"ל ובזה נסתר דבריו שכ' (שאבודים) [שאגודים ר"ל תלוים זה] בזה דהרי הר"ן בתשו' כתב דלאו (אבודים) [אגודים] וכן באמת

ע"ע בארצות המערב נושאין ב' נשים וגט בע"כ אסור בכל העולם לפי מה שאנו יודעין כמ"ש הר"ן ז"ל ומ"ש דהוי חסרון ידיעה אתפלא מאוד וכי הספק הוא האיך הוא הדין לאמתו הלא הוא מגרש אם יאמרו אותן הרבנים שמותר יהי' גט ואם לאו אפי' כל חכמי ישראל שבשארי מדינות יאמרו שמותר לגרש או להיפך הוא לא נתן הגט ורק נתן הגט עפ"י מה שיאמרו רבני גאליציא והוי כמו שמגרש ע"מ שיאמר פ' הן או ע"מ שלא ימחה פ' וא"כ לא הוי כלל חסרון ידיעה רק מקרי ס' שיוכל להתברר ועל כזה הבאתי דברי הנב"י שכל היכי שהס' הב' לא נתברר מותר אפי' לכתחילה לעשות ס"ס כזה ובזה נסתר גם מה שנתעורר מברירה דהוי ככל הספיקות ותנאי בגיטין וכמו שיפרנסו הברירה שם כמ"כ הכא עפ"י חלוקים שארוכה מארץ סברת הראשונים בזהולא ידעתי מה חילוק בין תנאי זה שיאמרו החכמים ובין תנאי ע"מ שתבוא בתוך ג' שנים ועיין בס' דברי חיים [על ש' גיטין] שהביא בשם הש"ג ב"ב דכל גיטין שלנו ע"ת זה המה יעו"ש [בפתיחה לדיני שמות אות ח'] גם מ"ש דאתה מצריכה כרוז לכהונה א"כ בכל תנאי נימא כן כשיבוא הבעל וימות קודם שיחזירה יאמרו העולם שהיא מגורשת וצריכה כרוז לכהונה וא"ל דמשום זה שייך כרוז לכהונה שיאמרו מדנשא הוא אשה ש"מ דהוי גט ויצריכה כרוז לכהונה דאם נימא כן גם בתנאים איכא הרבה מקרים כיוצא בזה ולא חשו דאתה מצריכה כרוז לכהונה ולא חששו חז"ל להחמיר בשום תנאי משום אתה מצריכה כרוז לכהונה גם מ"ש לחוש דשכיח בעוה"ר הרבה שבעיניהם המה גאונים ולא כן הוא באמת דברי ל"ד ע"ז האופן רק יוכלו לברר עשרה גדולים מפורסמים כאן במדינות גאליציע וגאונים נכרים בשמם שבאה"ק.

גם מה שנתירא מנשיאת פנים לדידי הלא על דבר זה אי מותר לגרש בע"כ או לא לא אמרתי דבר בהחלט ומאי נשיאות פנים בדבר גם מ"ש לחוש שמא לא ירצו הגדולים להשיב דבר ברור על זה שייך שיהי' התנאי אם לא ישיבו לאיסור בתוך שנה יהי' הגט גט גם מ"ש אם יקח אחרת נתבטל הגט. לא ידענו דכבר נתבטל רק דאז נתיר מטעם ס' דלמא לא גזר רגמ"ה אבל בלא זה הספק בודאי האיסור במקומו גם בל"ז לא ידעתי בשעת הגט דהוי ככל תנאי ע"מ שיאמר פ' דודאי מותר לגרש ואין חילוק בדבר ואח"כ כשיבוא לישא אחרת בודאי אפי' חשש (אתה] מצריכה [כרוז] לכהונה [ליכא] וכי עליו מוטל זה וכי ע"י זה אסרינן לו לישא אשה לא מצינו כזה בשום מקום בש"ס ולא בפוסקים דאסור לישא אשה דלמא יבוא תקלה לאחריני ולא אמרו אתה מצריכה כרוז לכהונה רק אזהרה לב"ד אבל לא לאסור לאיש פרטי איזה דבר בשביל שלאחר יוכל להיות תקלה לא שמענו כזה ולכן כל דברי נכונים: סימן טז עוד בענין הנ"ל להרב הגאון הגדול החכם

השלם המפו' וכו' מו"ה בעריש מייזלם אבד"ק ווארשא יע"א: קבלתי מכתבו ונהניתי מפלפולו בדברי אם כופין בחו"ל אך באמת רוב הפוסקים חולקים ע"ז וכן קיי"ל דגם בחו"ל כופין כמ"ש זקני הח"ץ ז"ל [סי' מ"א] אולם אין ענין זה לנ"ד לענין חדר"ג מ"ה ז"ל דנהי דאין כופין מצוה איכא לכ"ע ובמקום מצוה לא תיקן הגאון ולא מצאתי לשום אדם (היינו קדמאי שבבתראי כי האחרונים כ"א לפ"ד) לחלק בזה דבאם אין כופין שייך החדר"ג מ"ה ורק לפי מה שפרשתי דברי הנ"י ז"ל באריכות בתשו' הראשונה כתבתי לפרש דהרשב"א ז"ל ס"ל דבמקום שאין כופין חל החדרגמ"ה אך מ"מ הרשב"א ז"ל גופא ס"ל דאפי' בחו"ל לא חל החדרגמ"ה כמבואר בפירוש בהנמוק"י דאותן שנוהגין כר"ג מזה (אבל) אם לא ילדה לו עשרה שנים לא שייך הח' ולא הביא כלל לומר דזה דוקא בא"י ומסתמא לא נהגו בא"י את חדר"ג בזמן הרשב"א וכל מעיין בצדק יראה דהרשב"א ז"ל ס"ל דאפי' בחו"ל אין חרם חל אם לא ילדה עשרה שנים וגם המרדכי [פ' החולץ סי' ל"א] כתב בהדי' דבמקום מצוה לא תיקן רגמ"ה והרא"ם ז"ל פסק להדי' אפי' בח"ל מותר לישא אחרת אם לא קיים המצוה והרבה שעמו וכן מהרמ"פ נראה שס"ל דבמקום מצוה לא גזר והרבה מהראשונים הגם שמהר"י מינץ פליג וס"ל דגם במקום מצוה תיקן מ"מ הוי ספיקא דדינא והחרם אינו רק משום קטטה ומקילין בי'.

והנה חזיתי להד"ג שמפלפל לומר דחרם כ"ז שלא הוציא מפיו הוי דרבנן בכל ענין אפי' שלא מחמת קטטה וכ' דהכנה"ג בס' בעי חיי מירי ביצא החרם מפיו ורק הספר אינו ת"י והנה הספר אתי ורמזתי בתשובה הקדום דהוא מירי בגווני דנ"ד ממש הנוהגים בחדרגמ"ה כמו אנו ומביא שם בס' בעי חיי דעת גדולי ספרד רובם כמעט כולם סוברים דהחרם דרגמ"ה הוא דאו' ולהנוהגים (כרמ"ה) [כרגמ"ה] הוי דאו' ואפי' בס"ס החמירו להפלגת חומר החרם יעי"ש וג"כ מבואר במרדכי [בהגהמ"ר דכתובות המובא לעיל סי' י"ד] דהחרם מחמת שהוא רק משום קטטה מקילין הרי מבואר דאם הי' מחמת איזה איסור הי' ספיקא דאו' לחומרא וכ"כ הרמ"א ז"ל בד"מ סי' א'] והב"ש [שם] והנ"ב [קמא אה"ע ס"ס ע"ז ובכ"מ] וכל הראשונים והאחרונים דחרם מדאו' אפי' בלא הוציא מפיו ואפי' שלא בפניו וזה מבואר בהדי' במשפט הח' להרמב"ן דזה חומר החרם משבועה וס"ל דהוי דאו' ולפעמים חייבים עלי' מיתה [כגון] חרם של כל ישראל אבל כל ב"ד של מקומו אם עשו חרם הוא דאורייתא יעי"ש ולכן בודאי אם לא הוי מחמת קטטה הוי מחמירין והספרדים שאינם בקיאין בתקנת החרם וס"ל שהי' משום חשש איסור מש"ה החמירו בו אבל באמת חכמי אשכנז הבקיאים בדברי רגמ"ה וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה [נ"ל דצ"ל כאשר כתב הרשב"א בתשו' ור"ל כמו שמצויין לעיל בסי' י"ד בהג"ה

ודו"ק עכ"ה] דשומעין בזה לחכמי אשכנז שהמה בקיאים יותר בדברי רגמ"ה ואליהם שומעין ולכן לפי רבותינו חכמי אשכנז המרדכי והראשונים שמביא שם בכתובות וביבמות וגם מהר"י מינץ והרמ"א וכל חכמי אשכנז האחרונים ס"ל דרק משום קטטה גזור רגמ"ה ולכן מקילין בספיקו וכיון דספק אי תקון במקום מצוה בודאי ס' לקולא וכן עשה מעשה הנ"ב ז"ל וגדולי הזמן לא מיחו בידו כמבואר בעצי ארזים והנה בשום פוסק לא ראיתי להחליט לאיסור רק הרבה כתבו שיראים להקל ולא שמעו להקל ולזה באמת גם אני יראתי להתיר בזה הגם שמותר בלא פקפוק ובאיסור קל כזה כמבואר במרדכי כתובות שומעין להקל.

אך ליתר שאת נתתי עצה ליתן גט ע"ת אם יאמרו חכמי המדינה שמותר ליתן גט בע"כ יהא גט ואם לאו לא יהא גט וטרם שידע דעת רוב החכמים ישא אשה אחרת ויהי' ס"ס כמבואר בתשובתי שם וכבוד הד"ג לא הטיב עיונו בדברי וסבר שכוונתי דספק [הוא] אם הדין שמותר ליתן בע"כ במקום מצוה זו וע"ז השיג כ"ת דזה לא מיקרי ס' ומטעם חזקה ובאמת הספק בכאן רק אם יפסקו רוב החכמים שמותר ליתן גט כזה וזה הוי כתנאי אם ירצה אבא ולא תלוי בס"ד גם ס' במקום חזקה ל"ש באם תלוי הגט בחבירו או ברבו ובפרט בדבר קל כזה דליתא אפי' דרבנן בודאי מותר בס"ס כזה גם מה שהק' הא עבדי איסורא הסופר והעדים [עיין תשו' מהר"ם מינץ סי' ק"ב] ואתפלא וכי המה יודעים אם יותן הגט בע"כ אם לא ובאם א"י לרוב השיטות יש שלד"ע [עיין בש"ך חו"מ סי' שמ"ח סק"ו] ואפי' החולקים [ע"ז] בכה"ג לבטל השליחות בדיעבד ולאסור לישא אשה אחרת לא ניתן להאמר כלל וגם בנ"ד אפי' הבעל אינו רוצה לגרש בע"כ [באיסור] ואינו עושה איסור מה שכותב גט עפ"י דעת חכמי אה"ק אם יאמרו שמותר ליתן גט יהי' גט וא"ל לא יהא גט ומה שיאטי' דשלד"ע לכאן הא עושה מעשיו עפ"י מורה הוראות גם מ"ש מחוקי המלך יאמין לי כ"ת בדידי הוי עובדא שבאו לפני ולפני הבד"צ דכאן איש ואשתו לדין בין הריב שביניהם ובתוך כך תחב לה הגט בע"כ ונמלאתי חימה ושלחתי לערכאות לעשות דין בהאיש הבליעל והשיבו שכיון שהנשואין הי' בלי רשיון אין עונש על גרושי בע"כ וגם ח"ה לא שייך שהאיש הזה הוא בטלן יושב בהמ"ד לא ידעו האומות מזה וגם וכי בשביל שחוק לאומים יבטלוהו ממצוה גדולה גם מ"ש שיש ביוש להאשה שני פעמים אתמה הלא לא יכפוהו רק פ"א ע"י שליח ואח"כ ישא אשה רחוק ממקום האשה והנה לפ"ד גם הד"ג מסכים להיתר באופן זה שכתבתי לפרש דברי ומעכ"ת מתחילה הבין דברי באופן אחר ולזה כ' טעמים לאיסור אבל עתה לפי מה שאני מפרש דברי גם

מעכ"ת יסכים עמי ולכן יודיעני דעתו ע"י המוקדם ואם לא יסכים אזי נציע לפני יתר גדולי דורינו ונלך בתר רוב והי' שלום:

סימן יז להבד"צ דק' בילנרייא יע"א: שאלה בת"ח שנשא אשה ודרו באהבה כמה שנים ואח"כ נשתגעה ועסק הבעל ברופאים גדולים והוציא הרבה ולא הועיל כלום והנה הוא עדיין רך בשנים (וגם לא טוב וכו') ואין מי שישמשנו ולבניו הקטנים אשר לו והנה הספק כי הוא איש עני ואין לו להשליש הכתובה ומזונות כאשר מבואר בח"מ קי"ט [סקי"ב] ובב"ש [סי' א' סקכ"ג] שצריך להשליש הכתובה ודמי מזונות וזה א"א לו בשום אופן שבעולם ושאלו הב"ד שבעיר אם יש תקנה לזה לגרשה בלא השלשת מזונות כי בלא"ה היא כעת ניזונית בבית אבי' שהוא איש אמוד ע"כ השאלה: תשובה ודאי לפי המבואר בח"מ וב"ש בשם הב"ח דצריך להשליש שניהם והטעם כתב הח"מ ז"ל [בסק"ט] דעדיין אינה מגורשת ועדיין חיוב עליו כל החיובים אשר הבעל חייב לאשתו והכתובה צריך להשליש שיהי' הכל מוכן באם תשתפה יהי' מוכן הגט והכתובה יעו"ש והנה לפמ"ש [הב"ש בסי' קי"ט סק"י לדעת הרמב"ם] כיון דאנוס בתקנתא דרבנן אם יש לה דעת לשמור גיטה דרק מדרבנן אסור פטור ממזונות א"צ להשליש דמי המזונות והב"ח והח"מ וב"ש [הנ"ל] שכתבו [שצריך להשליש דמי מזונות] הוא מחמת ס' הפלוגתא שבזה אין מתירין לישא אחרת עד שיקיים להשליש גם מזונות האשה אבל באמת אין זה מכלל התקנה לומר שדוקא על אופן זה התיר רגמ"ה ז"ל והא ראי' שבכל בו לא נזכר כלל מהשלשת מזונות ש"מ שרק לחומראכתבו כן לנהוג להשליש מזונות וא"כ במקום שידעי' שאין סגי בהשלשת הכתובה אך כדי שלא להקל בח' דרגמ"ה נ"ל שישליש הכתובה דאו' ש"ך זהו' פוליש והנה הפרצענט מזה המעות שייך להבעל כמבואר בח"מ ז"ל סי' קי"ט [סקי"ב] ומזה יהי' לה דמי מזונות והתוספ' כתובה ימכור בנה שהוא צורבא מרבנן ואבי' ויעשה עפ"י ב"ד למכור התוס' כתובה כאשר יבינו מה שהוא שוה בעני כזה ולפי מה שכתבתי רוצה הבעל ליתן מאה ר"ט וא"כ מהש"ך זהו' הנשלש לכתובתה הפירות של הבעל כמבואר בח"מ הנ"ל וא"כ הפרצענט יהי' מהבעל לה למזונותי' ואם כי לא יגיע כפי צרכה לאיש עני כזה סגי לפרנסת אשתו שיצמח מהפרצענט לערך זהו' פוליש לשבוע וסגי בזה לקיים המנהג להשליש הכתובה ומזונות כנלענ"ד אם תסכימו עמי והי' שלום י"ג שבט תרכ"ה לפ"ק:

סימן יח מעשה באיש צעיר ימים שבדק עצמו לפ"ת ומצא שניקב הגיד בעטרה והמי רגלים יוצאין דרך הנקב וגם זרעו יוצא דרך נקב זה ובראש הגיד אין נקב כלל רק מעט שניכר כפי המחט וסתום מראשו עד מקום נקב שיוצא ממנו מ"ר וזרע כנ"ל והרופאים

שפטו שנעשה ממעי אמו מה דינו אם מותר לבוא בקהל או לא: תשובה לכאורה כיון שספק אם בידי שמים או בידי אדם הו"ל ספיקא ולחומרא ובהדי' אמרו בחולין [נ"ה ב'] גבי חרותא דצריך בדיקה אם בידי שמים ומספק אסורה א"כ מה התם שנשחטה הותרה ובחזקת היתר עומדת אפ"ה אסורה מספק מכ"ש הכא דל"ל חזקת היתר כלל דאסור מספיקא אך י"ל דכאן ג"כ אי"ל חזקת כשרות חזקה דאתי' מכח רובא דרוב יולדות כשירים לבוא בקהל ומסתמא גם הוא מהרוב ותלינן שנעשה בי"ש או ממעי אמו שכשר לבוא בקהל אך עדיין לא יושיענו הרוב הנ"ל כיון דאתרע הרוב ושוה ממש לדין בהמה חרותא דג"כ הרוב כשירות ואפ"ה אסורה עד שתבדק משום דאתרע הרוב ה"נ הרי אתרע לה רובא דה"ז יצא מהרוב ולדות דרובם אין להם נקב מן הצד ומש"ה לא אזלי' ב"ר וז"ל הרשב"א בחי' חולין דף נ"ה ע"ב ד"ה ת"ש אלא מיהו היכי דרדף אחרי' ארי לפנינו או ששמעה שאגת ארי' וקול שחל או רעמים וזועות שחטוה ונמצאת שצמקה הריאה שלה צ"ע כיון דאיכא קמן מידי למיתלי אי תלינן משום דרוב בהמות בחזקת כשירות ובריאות הן עומדות והשתא הוא שיראה וצמקה ריאתה מחמת חרדתה וכענין שאמרו בא זאב ונטל בני מעי' א"נ בניקבה הריאה היכי דמשמשא ידא דטבחא כיון דאיכא מידי לקמן למיתלי תלינן ועובדא דרבב"ח משום דל"ל קמי' מידי למיתלי בי' א"ד גבי זאב וידא דטבחא דוקא דתלינן משום דר"ה דאמר נשחטה הותרה עד שיוודע לך במה נטרפה אבל זו דודאי מחיים צמקה לה אלא שאין אתנו יודע מחמת מה אם מחמת אדם או מחמת שאר הבריות הו"ל ספיקא דאו' ולחומרא ואפשר דמדקתני מתני' חרותה בי"ש כשירה משמע דכל היכי דאיכא למיתלי דבי"ש הוא כשירה דאי לא מנא ידעינן דבי"ש הוא ואינה ראי' כ"כ דדלמא הכי' קתני חרותא כל היכי שנתברר דבי"ש היא כשירה וה"ד כגון שנבדקה וחזרה לבריאתה דע"י בדיקתה ודאי איגלי לן דבי"ש הוות וצ"ע עכ"ל הרי דלא מתיר אפי' נמצא ההיתר בפנינו והטעם משום שאתרע רובא לא משום דמחזיק מאיסור לאיסור כאשר ביאר הראש אפרים בכללי החזקות [סי' י"ט] וגם אפי' בספק לאחר שחיטה בעינן שיש היתר לפנינו לא האיסור אבל בנמצא נקב לאחר שחיטה ולא בא זאב לפנינו אסור כמבואר בת"ש בסי' כ"ט מה דינו להרבה ראשונים וכן הסברא פשוט כיון דספק דאו' לחומרא למה נתיר אי משום רובא הא רוב אתרע וכמבואר בש"ס [כתובות ט"ז א'] גבי רוב נשים בתולות נשאות וא"כ בודאי ספק כרות שפכה אסור.

אולם יש לחלק בין כ"ש לחרותא בכמה אנפי חדא דהנה כבר נתעורר (בב"א) [בראש אפרים הנ"ל] דהרשב"א אוסר משום דאתרע החזקה והנה לכאורה קשה הא הרשב"א ז"ל גופא כתב גבי סירכא דלא מיקרי אתרע חזקה משום דלא הוחל הטורף ז"ל (חולין

מ"ו ע"ב ד"ה הני תרתי אוני) ואפ"ל דאפי' בדיקה א"צ ואינו דומה לס' דרוסה ולישב לה קוץ בושט דהתם איתילדא בה ריעותא דבהמה כלומר שהוחל בה מעשה המטריף אלא שאנו מסופקים בגמר המעשה שהרי אמרי' לקמן על ארי בינייהו ונמצאת צפורן בגבו של אחד מהם דרגלים לדבר שדרסן כיון דהוא שתק ואינהו מקרקרן או ישב לה צפורן בגבה אלא שאנו מסופקים אם דרסן דרוסה האוסרת אם לאו וכן אם ישב לה קוץ שאנו מסופקים אם גמר הקוץ לנקוב ויצא לחוץ אם לאו וכיון שכן מספק צריכה בדיקה אבל בזו שאין כאן שום הוכחת איסור ולא התחלתו שהרי סירכא זו יש לתלותה בליחה שבא שלא מחמת נקב כלל אף בדיקה א"צ עכ"ל והנה קשה למה לא נימא גבי חרותא דהוי לא הוחל הטורף כיון דהוי בי"ש לא הוי ענין טריפות כלל כמו סירכא וצריך לחלק דכיון דגם בי"ש נצמקה ונעשה חולאת בריאה ורק דהדר בריא וא"כ כיון שמסופקים אם אולי היא בי"א ולא תחזור דמי לצפורן שישב על גבו דהטריפות התחיל רק מספקינן אם נגמר לא אזלינן בכה"ג ב"ר דאתרע אבל בסירכא לא התחיל כלל הטריפות מש"ה כשר בסירכא ובחרותא טריפה מס' כיון שכבר התחיל חולי הצימוק לפנינו רק שמסופקים אם כבר נגמר שהוא בי"א או שיהדר בריא שהוא בי"ש ומש"ה הוי הוחל הטורף ואסור א"כ בנ"ד בכרות שפכה דאינו מחמת כאב ומכה רק גזה"כ דבי"א פסול ובי"ש כשר ואפשר דבי"ש יוליד אבל עכ"פ אם הוא בי"ש לא הוחל הטורף ולכן הוי כמו סירכא שא"צ בדיקה ואזלי' ב"ר דלא אתרע הרוב כלל ומש"ה מספ' כשר דתולין בי"ש דרוב ולדות כשירין לקהל והנקב לא אתרע כלל דלא הוחל הטורף וז"ב ותו כיון דמבואר בת"ש דמש"ה לא אזלי' בתר רובא משום דאתרע הרוב אבל בחזקת הגוף שבעצם הגוף לא מחמת רוב רק חזקה אזלי' בתר חזקה כ"ז דלא ידעי' שנשתנו בבירור ועיין בת"ש [הנ"ל] והנה בכ"ש דבשעת לידה הי' לו חזקת הגוף שנקי ממום הפוסל דהא ממעי אמו כשר אפי' ניקב א"כ הי' לו חזקה בעצם הגוף לא תלינן שנשתנה ממה שהי' כמו בכל חזקת הגוף וא"כ מספק כשירים.

והנה לפ"ד הרמב"ם [פט"ז מא"ב ה"ט] דבידי חולי כשר ולא פסול רק בי"א שעשה בו מעשה וכמו שמבואר והיש"ש [יבמות פ"ח סי' ט'] והב"ח [סי' ה'] פסקו כמותו וכ"נ דעת הב"ש ז"ל [שם סקי"ב] והבית מאיר כתב שאפי' המחמירין בע"י [חולי היינו מפני] שע"י אדם נעשה החולי ע"י מאכל וא"כ עיקר תלי' בכ"ש אם ממילא כשר ורק אם נעשה בו מעשה פסול והנה אנו קיי"ל דאפי' רובא דתלי' במעשה לא אזלי' בתרה מכ"ש דלא ניחוש שנעשה בו מעשה ע"י אדם דמסתמא ל"ח שנעשה מעשה רק ע"י חולי או בי"ש או ממעי אמו הוי הנקב.

וכ"מ ברשב"א בחי' יבמות דלא חייש לדלמא נעשה מעשה הן להקל הן להחמיר וז"ל (יבמות דף למ"ד ע"ב ד"ה אשה זו) ולשון אחר נ"ל לפרש דהתם גבי בהמה כל שלא מתה או שמתה ממילא או שלא נשחטה כהלכתה אסורה עד שיתחדש בה ענין המכשירה והלכך כיון שאתה בא להתירה ולומר דנעשה בה מעשה שהכשירה עליך הראי' ודכוותה הכא כיון שזו מתחילתה צרה לערוה הוית ואלו מת בעל ממילא הותרה לשוק והרי מת וקברו מוכיח עליו כשאתה בא לאוסרה ולומר דנעשה בה מעשה האוסר עליך הראי' וכן הדין בקידושין כה"ג זה נ"ל עכ"ל הרשב"א א"כ בודאי ל"ח שנעשה במעשה ע"י אדם וכשר לבוא בקהל ואפי' לשיטות האוסרים ע"י חולי מ"מ בכה"ג מותרים מחמת שלא הוחל הטורף וגם חזקה דגופא וכנ"ל ולכן בודאי מותר לבוא בקהל וגם כיון שכן נראה שבא מתולדתו וכאשר העידו הרופאים מותר שכן בודקין גבי כולי' שנחסרה [עיין יו"ד סי' מ"ד] גם יש היתר דהוי ס"ס להתירה דהא דעת הסמ"ג [עיין ב"י סי' הנ"ל] וכמה מרבוותא כוותי' [דמותר לבא בקהל] בודאי מצרפי דלהוי ס"ס ומה שהק' בב"מ דא"כ מאי אמר שמואל (יבמות ע"ו ע"א).

ניקב ונסתם כל שאלו ניקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר ולפ"ד הסמ"ג למה יפסל זרעו באם נסתר הסתימה הא דלמא עכשיו נתרחב הנקב אבל בהולידו הולד הי' הנקב נסתם א"ו דלענין לפוסלו לקהל אמר שמואל ולפענ"ד לק"מ דידוע דקרום שסופו ליסתר אינו קרום גבי טריפות ומש"ה קרום שעלה בריאה אינו קרום אבל בכ"ש אין סופו ליסתר היינו בבדיקה אם חזינן שאינו נסתר הוא מהקרומים החזקים ואם נסתר אינו מהקרומים החזקים ולכן [גם] טרם שנסתר אינו סתימה והולד ממזר ודו"ק.

עכ"פ אין להזניח ח"ו דעת הסמ"ג וסייעתו מלצרפו לס"ס ושפיר הוי ס"ס ומותר בקהל והנה ראיתי דברי הגאון מלבוב שהתיר אך תמה אקרא למה נשמט ממנו דין חרותא דאלו הביאו נקיים אנו מקוש' ופלפולים של הגאון מהרש"ש נ"י ומה שהשיג הגאון מלבוב על מהרש"ק מתשו' הרא"ש שבב"י אינה תשובה שהרי הרא"ש ז"ל לא החליט להכשיר והי' שלום: סימן יט לבני הרב המאה"ג הצדיק החסיד המפו' החו"ב מ' יחזקאל נ"י: מכתבו הגיעני והנה לפ"ד הב"י בש"ע אה"ע סי' קט"ו אם הבעל מאמינה צריכה גט מידי שמים אבל הב"ד אין כופין והרמ"א ז"ל קע"ח [ס"ט] מביא דעת הי"א שאדרבא מנדין לבעל שאומר שמהימני' לי' שגורם לבטל החדר"ג ז"ל א"כנראה שאעפ"י שמהימנית לי' אינו ברור לאיסור ובפרט אם תחזור מדברי' אך בכמה תשו' כתבו [עי' לעיל סי' ג'] דאם הודית דרך תשובה מהימנינן לה ול"ש עיני' נתנה באחר אך לענ"ד הרבה חולקים בזה דכלל אחז"ל דחשו שמא עיני' נתנה באחרים ואם נחלק לצדדים דדרך וידוי נאמנת נתת דבריך

לשיעורין דתערום האשה שנתנה עיני' באחרים ותאמר דרך וידוי ולא פליג חז"ל בדבר שלעולם אינה נאמנת ועיקר בדבר זה שחז"ל הפקיעו הקידושין כסברא הראשונה שבר"ן ז"ל [נדרים צ' ע"ב] ומש"ה אין כופין וגם כי אין כופין רק בקינוי וסתירה או עדים ורגלים לדבר ליכא היינו בשעת מעשה שאמרה לא הי' שום רגלים לדבר לכן הב"ד אין כופין אבל אם שתיהם רוצים לגרש ודאי אין מצוה גדולה מזה וק"ל: סימן כ להרב מהאה"ג בנש"ק מו"ה בונם מענדיל נ"י בק' יערסלוב: מכתבו הגיעני אודות איש אשר קלא דלא פסיק שאשתו מזנה תחתיו והוא עצמו ראה דבר מכוער והנה להרבה פוסקים בכגון זה כופין לגרש אך אין אתנו לכופו כי הרבה המקילים בלא עדות דבר מכוער ומהר"מ לובלין [סי' פ'] האריך בזה עכ"פ מצוה לגרש כמעט לכל הפוסקים ועיין בהג"מ [פכ"ד מה' אישות אות ז] והט"ז כ"כ בהדי' קט"ו [סק"ט] וכן נראה בהב"ש [שם סקי"ז] דלרש"י עוברת ע"ד משה א"צ התראה ועיין בתשו' למהר"י אחי הט"ז ז"ל [סי' ל"ט ובתשו' גאוני בתראי סי' כ"ו] וכללו של דבר כי תלוי ברצון הבעל ואין כופין אותו ולענין בע"כ לא אומר דבר ומסור זה לב"ד דבמקומו וד"ל: סימן כא להבד"א דק' קאלבסוב יע"א: אשר שאלתם איש אחד שהודה שנכשל באיסור א"א ובא להורות לו תשובה הנה לפמ"ש ברוקח ובהאר"י זללה"ה זה תשובתו יגדור מלראות בנשים ותכשיטיהם אפי' אינם עליהם ולא יראה בשחוק ולא בקול זמר ולא ישמע דברי חשק ולא ירמוז לנשים אפי' לאשתו בנדתה וישמור מלהתיחד עם שום אשה ולא יהי' עסקיו עם נשים כלל ולא יקל ראשו ושנה שלימה אסור בבשר ויין מלבד שבת ויו"ט ופורים ולא יאכל לחם חם ולא ירחוץ כ"א לכבוד שבת ויו"ט מעט ולא יעדן בשום דבר ובכל יום יעשה לו איזה סיגוף לענות נפשו וישכב על דף בלא כר כ"א בשבת ויו"ט ויסיר התאוות וחיי צער יחי' כ"ז יתנהג שנה. אבל ליזהר מתאוות ושחוק ודברי חשק יהי' כל ימיו ואם יוכל לטבול במקוה קרה בחורף ולשהות לישב במקוה כמו שעה אחת בכל יום או איזה יסורים אחרים לעשות בגופו מה טוב ויתוודה בכל יום בבכי וזעקה ויתענה בכל תקופה הפסקה ככה ינהוג שלשה שנים ובשנה הרביעית הפסקה אחת וה' ימחול לו והי' שלום: סימן כב להרב המופלג החריף החסיד וי"א בנש"ק מו"ה אברהם אהרן האבד"ק קאלבסוב יע"א והבד"צ דשם: מכתבו הגיעני והנה לפי הדין אשה זו מצוה לגרשה דהא יש עדות שעכ"פ שחקה עם בחורים ונתיחדה עמהם דהוי עוברת עד"מ ולפ"ד הב"ש ז"ל [סי' קט"ו סקי"ז] בשיטת רש"י ז"ל עוברת עד"מ א"צ התראה והעדים נאמנים דפלגינן דיבורא וגם כי בעצמה הודית ומבואר בר"ן ובראב"ן דאפי' ע"א פסול ובע"ד מודה דנאמן ועי"ש בסי' כ"ז הגם דלדינא הדברים צ"ע מ"מ בחצופה כי האי ראוי לסמוך עליו שהמה נאמנים וא"כ הוי

עוברת עד"מ שמצוה לגרשה וגם בכה"ג י"ל דמדינא נאמן ע"א אי מהימן לי' כבי תרי ולא צריך הכא האופנים שכתב הרמ"א [סי' קט"ז ס"ז] וב"ש ז"ל [סקל"ג] גבי ע"א לגבי אשה שלא נודע עלי' פסול מעולם זולת דברי הע"א אבל הכא שהיא חשודה ומופקרת בודאי נאמן ע"א ואסורה לבעלה ואין לפלפל בחנם הגם כי הרבה יש לפלפל בזה למאוד אך קבלתי כך ממו"ח הגאון ז"ל שבדבר פשוט לאיסור אין לפלפל הרבה ולכן יראה שיוציא אותה בעלה והי' שלום: סימן כג להרב פ' האבד"ק פ' יע"א: שאלה מעשה באשה אחת שנתיחדה עם עכו"ם כי הי' שם רק ערלית אחת וילדה הישינה ובבוא בעלה ורצה להוציאה קם עליו הערל ולא הניחו והיא אמרה שתירא מבעלה פן יזלזל עלי' וכן תירא מהשר ואעפי"כ הוציא אותה בעלה ויסעו כולם ותפרד היא מהם באמרה שצריכה ליסע לכפר פ' ושם בשכבה עם ב"ב הלכה לבית המלון ששם נתיחדה עם הפריץ ונסעה עמו לבית הפריץ לולי שהבעל ועמו בע"מ רדף אחרי' לכפר אחר והוציאה בחוזק ודר עמה עד שגדול אחד דיבר על לב בעלה והוציאה ברצון והרב הנ"ל רצה להתירה לחזור לבעלה בדברים שאינו נוגע לכאן כלל והכל דברי בורות שהרי אמרה לא נטמאתי ואין דעתה להפרד מבעלה ומה זה לסוגי' דאמרה ט"א הא לא הי' אמירה לאיסור ורק משום יחוד עם עכו"ם והרב לא למד או שכח ביחוד עם עכו"ם לשם זנות אסורה [כמבואר ברמ"א סי' ז' סס"א] ואין לך יחוד גדול לשם זנות יותר מזה דמה הי' שכיבת האדון בבית אשה יושבת במרחץ וגם ראינו שלא רצה לצאת משם רק בחוזק יד וגם שנסעה עם האדון לביתו ונתיחדה עמו לזנות.

וא"ל אנוסה [היא] דקיי"ל בעיר בחזקת רצון [כמבואר ברמב"ם פ"א מה' נערה בתולה ה"ב] וגם תחילת הפרדה מבעלה בדרך ליסע לכפר שהפריץ שם ותזנה ובפרט שלנתה בתוך עמה אנשים הרבה ומעצמה יצאה להאדון וגם בנסעה בדרך הי' לה לצעוק שיושיע לה ובודאי שהרבה מושיעים לה אלא בודאי ברצון הלכה להאדון ונתיחדה עם עכו"ם והגם שרוב הפוסקים מתירין בדיעבד [עיי"ש בח"מ וב"ש] אך עכ"פ חובה על הבעל לגרשה כמבואר בסוף גיטין ורוחצת עם ב"א ס"ד ופרש"י שם וז"ל עם ב"א ס"ד א"כ רגלים לדבר שזונה היא ואסורה לו עכ"ל אלמא דבחצופה כזו חוב לגרשה והוי ממש כאשה יושבת בקובה של זונות שנימא טהורה היא וא"כ בודאי יפה עשה הרב הגדול שיעץ לבעל לגרש כי כן חובה על הבעל בלי חולק ואותו המורה אסור לפסוק או"ה ולכן חוב על הבעל לגרשה וגם להחזירה הוי כתחילת נשואין ואסורה מדין שנתיחדה עם העכו"ם לכתחילה לרוב הפוסקים וכמו שפסק הרמ"א ז"ל ומחמת כי הרב המצוה לגרש הוא אבי אמי לזה נתתי לבי להצדיק צדיק דמעיקרא ואא"ז הגאון אבי אבי בעל המחבר

יחי' לאיט"א לא רצה להשי' להרב המור' הנ"ל דברי נכד המחב': סימן כד להרב המופלג החו"ב חו"נ מו"ה פסח אברהם נ"י אבד"ק קורמא: אודות האשה הידוע שבתולה אחת אמרה בפני ב"ד ובפני האשה הנ"ל שראתה שוכבת במטה אחת יחד ידבקו עם נכרי א' ערום בלא לבוש והאשה לא הכחישה וגם הבעל לא הכחיש לבתו הבתולה הנ"ל ולזה לפענ"ד אשר אסורה לבעלה דהרש"ל ז"ל ס"ל [מובא בב"ש סי' קע"ח סק"ח] דבשתיקת האשה א"צ להיות נאמנת העד בעיניו ובכל ענין אסורה ולכן בכה"ג אין שייך חרגמ"ה כלל דהיא עצמה גרמה בשתיקתה את האיסור ולכן אסורה לו לבעל ומחמת אפיסת הפנאי קצרתי והי' שלום.

ג' ויקרא תרכ"ו: סימן כה להרב החו"ב החסיד מו"ה בערלי נ"י מו"צ בישוב לאדמיר יע"א: מכתבו הגיעני ואשר הפליא על מניעת תשובתי אליו יאמין לי ידידי כי כעת מחמת חלישת כחי וטרדותי יקיפוני מכל צד כשבא לפני דבר הצ"ע אניחנו עד לעתות הפנאי ולפעמים נשכח הדבר מלבי ולזה קרה הדבר ששכחתי כעת במכתבו הקדום ועתה הנני להשיבו הנה אין כאן מיחוש כלל דבהדי' תני' בסוטה (כ"ו ע"ב) שכבת זרע פרט לשקינא לה שלא כדרכה וכו' אלא לשקינא לה דרך אברים ופריך פשיטא ומשני ס"ד דבקפידא דבעל תלי' רחמנא ובעל הא קא קפיד ופרש"י וז"ל דכתיב וקינא ובעל הא חזי' לי' דקפיד שהרי קינא לה על כך עכ"ל אלמא דאם קפיד הבעל כנ"ד ואמר אל תעשה כך וכוונתו על שינה עם אחיו במטה אחת זה לא הוי קינוי כלל דלאו בקפידא דבעל תלי' שנית שהי' הקינוי בלא עדים ופסקי' דלא כר"י כמבואר (בפרישה) [בדרישה סי' קע"ח סק"ה] ולכן אין ספק כלל שאין איסור בדבר לכ"ע ומ"ש כ"ת שהסתירה הי' בבית אבי' זה תלי' אם מצויים שם לא הוי סתירה ואם אינם מצויים ובאפילה בלילה יש סתירה אפי' ברה"ר כמבואר בתוס' ריש נדה [ד"ה והלל] אך מ"ש כ"ת משום דלא כ"ע דיני גמירי והוי אומר מותר אין הפנאי לעיין באחרונים אבל כפי מ"ש כ"ת הדבר תמוה דבודאי בסוטה אעפ"י שלא ידעה שאסור מ"מ כיון שקינא ונסתרה אסורה לבעלה כמו בקטנה לדעת הרמב"ם ז"ל [פ"ב מסוטה מובא בש"ע קע"ח ס"ג] אך בנ"ד נראה דמותרת והי' שלום:סימן כו להרב הגאון החריף ובקי המפורסם כש"ת מו"ה שלמה נ"י אבד"ק סקאלא יע"א: מכתבו הגיעני והנה דבר זה צריך ישוב רב וכמבואר בתשו' להר"ן ז"ל [סי' כ"ח] שלא השיב כלום כי צריך להתישב הרבה בד"נ ובפרט אנכי גבר ראה עני ומוטרד למאוד קצר תבונה מה אומר בנושא חמור כזה אך זאת נראה מ"ש מעכ"ת באם הוא בר מחויב עונש תלינן בחיובו וכן כמה פלפלו בדרוש ער ואונן ולדעתי לפי הענין דהן אמת שהמזל גורם אך הכל בהשגחת הבורא ית"ש ויתעלה והמזלות כגרזן ביד החוצב ולא יוכל המזל לפדות

מן העונש ולא להמנע משכר טוב לצדיק ואך אעפי"כ אנו רואים כמה צדיקים חסרו עה"ז וכמ"ש בגמ' [מ"ק כ"ח ע"א] רבה ור"ח תרווייהו צדיקים גמורים כו' וכמאמר הקב"ה לר"א [תענית כ"ה א'] אי בעית אחריב עלמא כו' אלמא דהמזל גורם אולם הדבר אמת דהכל לפי מעשה ב"א אם צדיק יאכל פרי מעשיו וכן בהיפוך הרשעים ורק המזל גורם לתלות הדבר ולהאריך הן לצדיק הן לרשע וכמבואר בזה"ק [פ' וישב דק"פ ע"ב וקפ"א ע"א] על הנולדים בחסרון ירח וא"כ לפי"ז אם כי הכל ביד ה' אך כן ברא העולם שיהיו המזלות מתנהגים עפ"י הטבע אך המה וכל הטבעים תלוים ברצונו שמכונה מזל העליון כמבואר בתיקוני זהר הקדוש [תיקון ס"ט במאמר ותוסף ללדת] ולכן הכל תלוי במזל אפי' ס"ת שבהיכל ולכן גם במחויבי עונש חייהם תלוין אם להפרע במהרה או בעה"ז או באיזה בחי' מהד' מיתות כי הרבה בחי' בזה כי יש בתי' כרת שאינו ניכר לב"א כידוע הכל תלוי במזל ולכן אם מזלה גרם שמת הבעל בחיי' מסתמא מזלה גרם שלא האריכו לו אפיים ולזה לדעתי אין לדבר זה מבוא לפלפל בזה ולדעתי זהו כוונת הרמב"ם ז"ל [בתשו' מובא בכ"מ ס"פ כ"א מהא"ב] שיזיקו בהם גופים החלשים היינו דלצדיק גמור אין כ"כ חשש בזה הגם שגם לצדיק גורם קצת כדאי' גבי רבה [ור"ח] וכו' מ"מ לגופים החלשים יש חשש ביותר.

ס"ד כי אין בידינו לומר סברות בזה שאין בשכלינו להשיג מאמרים כאלו (כי) [כמו] אין מזל לישראל ושארי מאמרים שונים ולכן אין לפלפל משכלינו ורק כיון שנמצא הרבה מהראשונים ואחרונים שמקילים בזה שומר פתאים ד' ולכן אם יגזרו צדיקי הדור ויתירו לו הדבר לא ידע רע ח"ו וכן אמר לי אדמ"ו ז"ל בפי' במעשה [שהי'] שזה תלוי בדעת צדיקי הדור ולהם נמסר ולכן יתייעץ עם צדיקי דורינו שיחיו ואשר יגזרו כן יקום לטובה דברי ידידו דבש"ת באהבה ונ"ח ג' כ"ו כסלו תרכ"ז: סימן כז לש"ב הרב המאה"ג חתן הרב המגיד הקדוש דק' טרוסק ברוסיא: שאלה כהן א' נשא אשה ולא איתדר עמה מכמה טעמים אשר לפי הנראה שמותר לו ליקח אשה אחרת עלי' אך אעפי"כ לא מילא לב האדם להתיר זה עד שדיין א' הורה לו שמותר לו לגרשה בע"כ ועשה כן אך הגט נמצא פסול וכיון שהוא כהן אסורה ג"כ לחזור לו ונמצא קרח מכאן ומכאן ונשאלתי אם יש למצוא מקום להתיר לו באיזה אופן לישא אשה אחרת כי הוא עדיין רך בשנים ולא קיים המצוה: תשובה מקודם נראה לברר אם הוראת ב"ד הוי אונס או מזיד היינו אם עשה עפ"י הוראת חכם והנה ידוע דברי הרשב"א בתשו' שבעושה עפ"י הוראת חכם הוי אונס ומביאו רמ"א ז"ל בסי' י"ז בסופו והט"ז ז"ל חלק עליו והרבה אחרונים [עי' בטו"ז שם ובתשו' שבו"י ח"א סי' ס"א] והקשו על הרשב"א ז"ל שמביא ראי' שהוראת חכם

הוי אונס מהא דמיכל בת שאול היתה מותרת לדוד הא י"ל שהי' עפ"י נביא שלא בא עלי' ותו הק' בס' עצי ארזים [בס"ס הנ"ל] דהאיך אמר ר"י [בסנהדרין י"ט ע"ב] שלקח דוד מירב ומיכל וארי שלאחר מיתת מירב נטלה [למיכל] הלא הוא קידש למיכל בעוד שאול קיים כדכתיב בקרא ואז עדיין היתה מירב קיימת [ואיך חלו קדושי מיכל בחיי מירב אחותה ע"ש] ומה שתירץ דקידשה לאחר שתמות אחותך וכר"מ הא לר"י ס"ל דאין אדם מקנה דשלב"ל וגם קשה מאוד בעיני לומר שנשאת בעבירה וכאשר בדעת הב"מ ז"ל שנישאת באיסור שידעה שאסורה לעלמא ומ"מ נשאת וח"ו לומר כן על שאול המלך שכבן שנה שאול במלכו וח"ו לומר שהשיא א"א לזר ח"ו לומר כן וגם כל הסוגי' שם כולה מוקשה וז"ל הש"ס סנהדרין פ"ב (י"ט ע"ב) שאלו תלמידיו את ר' יוסי האיך נשא דוד שתי אחיות בחייהן א"ל מיכל אחר מיתת מירב נשאה ר"י בן קרחה אומר קידושי טעות הי' לו במירב שנאמר תנה לי את אשתי את מיכל אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים מאי תלמודא אר"פ מיכל אשתי ולא מירב אשתי מאי קידושי טעות דכתיב והי' האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול וגו' אזל קטלי' א"ל מלוה אית לך גבאי והמקדש במלוה א"מ אזל יהבה לעדריאל דכתיב ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד וגו' א"ל אי בעית דאתן לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים אזל אייתי לי' א"ל מלוה ופרוטה אית לך גבאי שאול סבר מלוה ופרוטה דעתי' אמלוה ודוד סבר מלוה ופרוטה דעתי' אפרוטה עכל"ה יעו"ש והנה לענ"ד זה פי' הסוגי' דהנה כתבו כל האחרונים לר"י שהשיאה בעבירה דהיינו שדוד קידש למירב בהנאת [מחילת] מלוה ולכן לדידן מקודשת והוי נשואי עבירה לעדריאל.

[וכ"ז אליבא דאמת אבל שאול וב"ד הי' סוברים דגם בהנאת מחילת מלוה א"מ לכך השיאה לעדריאל ע"ש מהרש"א בח"א ובעצי ארזים הנ"ל עכ"ה] והנה לפענ"ד דבאמת לא מהני [כאן] גם במחילת מלוה וגם לדידן לא היתה מקודשת מירב לדוד דהנה במקדש בהנאת מלוה מבואר בב"ש [סי' כ"ח סקכ"ה] שלא מהני מה שמקדש במחילת מלוה דמ"מ אינו נותן לה כעת מידי ולכן צ"ל בהאי הנאה שמואל לה וההנאה הוי שוה כסף תיכף והנה בזמן ההוא שהי' שאול וב"ד סוברים [דמלוה ופרוטה דעתי' אמלוה ממילא] דאפי' בהנאת מחילת מלוה א"מ משום דדעתו אגוף המלוה והמקדש במלוה א"מ וא"כ לפי"ז בודאי הי' שאול צריך להחזיר לו החוב דהא לא מחל רק אדעתא דקידושין וכיון שהם פוסקים דא"מ לדוד צריך שאול להחזיר לו המלוה וכ"מ בש"ס [גבי קדושי מיכל] דא"ל שאול מלוה [ופרוטה] אית לך גבאי אלמא דצריך להחזיר לו המלוה אף שכבר מחל לו המלוה על קדושי מירב] כיון דא"מ והנה לפי"ז אין הנאה כלל לשאול במחילת

המלוה כיון שלדעת שאול צריך להחזיר לו המלוה א"כ אפי' לדידן דס"ל בהנאת מחילת מלוה מקודשת מ"מ צריך עכ"פ להיות לו הנאה אבל במחילת מלוה לחוד א"מ רק בהנאה שיש לו עתה שמחל לו הנאה זו שוה פרוטה א"כ ב"ד של שאול שסברו שא"מ וממילא ג"כ החוב אינו נמחל שלא מחל רק אדעתא דקידושין וא"כ לא הי' לו לשאול הנאה כלל במחילה זו [אף שעפ"י אמת נמחל משום דמקודשת מדינא מ"מ לסברתם דא"מ לא נמחל ולא הוי לי' הנאה עכ"פ עכ"ה] ומש"ה אפי' לדידן א"מ כיון שליכא אז בשעת קידושין הנאה כלל.

אך י"ל דכ"ז למאן דס"ל יש ברירה וא"כ נתחייב לדוד למפרע דהא לא פרט שאול רק מי שיכה דזה תלוי בברירה כידוע וא"כ הוי החיוב תיכף והמחילה לאח"ז שמחל דוד וקדשה בהנאת מחילה וא"כ להסוברים דבהנאת מ"מ ג"כ א"מ ממילא הי' שאול צריך לשלם חיובו לדוד וא"כ לא הוי הנאה כלל מחילתו של דוד כיון דל"מ כלל אך אם נימא דאין ברירה ולא נתחייב שאול רק מאז שהרג לפלשתי וא"כ דוד שקדשה מקודם בהנאת מחילת מלוה הוי כאומר א"א בחיובך עושר גדול והאומר במתנה א"א בנתינתך בטל המתנה למפרע וא"צ ליתן כלל ומש"ה גם שאול הי' פטור מליתן אפי' א"מ דהא דוד לא רצה כלל במתנת מעות [ואף שהי' רק אדעתי' דקדושין מ"מ כל שמחל החיוב ונסתלק ממילא לא התחיל החיוב כלל] ולכן באומר בהנאת מחילת החיוב שלא יזכה בו כלל שפיר הוי לדידן קידושין דבאמת הי' חייב לו ליתן והנאה הוא לו לשאול שפטרו מחיובו לכל הדיעות וא"כ יש לו לשאול הנאה ורק שאול וב"ד היו סוברים שגם בהנאת מ"מ דעתו אמלוה ולכן לדידן באמת הוי קידושי מירב קידושין (והנה ידוע דדין ברירה הוי ספק ולכן לפמ"ש אם יש ברירה א"כ נתחייב לדוד מכבר דהא הכרוז הי' קודם ביאת דוד להמחנה וא"כ כיון שכבר נתחייב לא מהני המחילה אם אינה מקודשת וא"כ להב"ד של שאול המלך ע"ה דא"מ א"כ צריך לשלם העושר ולא הי' כלל הנאה במחילה אבל למ"ד א"ב ולא נתחייב שאול בעושר [רק] בעת שהרג דוד לפלשתי ואז כבר מחל דוד החוב ואמר אי אפשי בהעושר ובהנאה זו תתקדש לו מירב בודאי לדעת שאול וב"ד דא"מ מ"מ העושר לא נתחייב שאול כלל ליתן לדוד דהא קודם שהתחיל החיוב אמר דהע"ה א"א בחיובך וכיון דלא התחיל החיוב בודאי פטור שאול מהחיוב אפי' אם א"מ יעוין בכריתות [כ"ד ע"ב] גבי א"א בה [נ"ל דכוונתו להביא ראי' מהא דאמרינן דאליבא דרשב"ג דאמר הוכיח סופו על תחילתו הדרא למרא דכי יהב אינש מתנה אדעתי' דלקבלי מני' ע"ש ולכאו' למ"ל לטעמ' דכי יהב אינש דכיון דאמרינן דהוכיח סופו על תחילתו והוי כלא רצה בו תיכף בשעת נתינה א"כ ממילא נשאר ביד מרא קמא דהרי גם ר"ל ל"א רק לאחר

שכבר בא לידו ואלא ע"כ דנהי דהוכיח סופו ע"ת מ"מ לר"ל דא"א בה הוי הפקר מ"מ י"ל דשפיר גם מתחילתו היתי' כוונתו שמפקירו וא"כ למה נשאר ביד מרא קמא דהא דאמר א"א היינו רק באופן שיהי' הפקר א"ו כיון דעכ"פ הוסע"ת דלא רצה לזכות בו אפי' שהי' ע"מ מ"מ ממילאלא התחיל המתנה דכי יהיב אינש רק אדעתי' דלקבלו מני' וכיון שס"ס אינו רוצה בו לא התחיל המתנה וממילא לא יוכל להפקירו וה"נ דכוותי' אף שסילק עצמו מהחיוב רק אדעת קדושין מ"מ כל שנסתלק ולא רצה בהחיוב לא התחיל ממילא החיוב דכי מחייב אינש רק אדעתי' דלקבלו ולכן אפי' א"מ לפי סברת שאול וב"ד מ"מ פטור מהחיוב ודו"ק עכ"ה] וא"כ כיון שבין אם מקודשת פטור מהעושר ובין אם א"מ פטור שפיר הוי לשאול הנאה המחילת החיוב וא"כ לדידן דפסקי' בהנאת מ"מ מקודשת היתה מירב מקודשת לדוד דהא קדשה בההנאה שהי' לשאול מהפטור דהא ב"כ וב"כ הי' חייב עושר גדול ופטרוהו במה דאמר א"א בה אבל אם נימא דיש ברירה ונתחייב מקודם לדוד מאז בשעת הכרוז נתחייב שאול למפרע העושר הגדול א"כ הי' צריך רק למחילה מדוד והמחילה לא הי' רק באופן שתהי' מירב מקודשת לו ואם אין ממש בקידושין לא נמחל העושר כלל ומש"ה לא הוי לשאול הנאה במחילת המלוה לדעתו ודעת הב"ד שלו דהא לא נפטר כלל מהחיוב כנ"ל משא"כ אם א"ב דאז לא התחיל החיוב כלל באמור דוד א"א בחיובו ומש"ה שפיר הו"ל לשאול הנאה ומקודשת לדידן בהנאה זו) וידוע דדין ברירה ספק הוא וקיי"ל בספק דין גבי קידושין כיון דהי' לה חזקת פנוי' דעכ"פ לא תצא כמבואר בב"ש סי' (ל"ו) [ל"א סק"י] וא"כ מש"ה לא עשה שאול איסור בנתינתו לעדריאל דהא אפי' להסוברים בהנאת מ"מ מקודשת מ"מ אם (אין) [יש] ברירה ליכא הנאה כלל ואי דהוי ס' לדינא גבי ברירה לזה עכ"פ לא תצא ולא עשה אדונינו שאול המע"ה שום איסור [אפי' אליבא דהאמת] וכוונת הגמ' שהי' בעבירה משום ספק איסור לכתחילה אבל ח"ו בדיעבד אין כאן איסור כלל ולכן הבנים כשרים ואם ח"ו הי' באיסור ממש כאשר הבין הב"מ קשה האיך חשב הפסוק את בני עדריאל שניתנו ליהרג [אף שהי' בני מלכים כדי לקדש ש"ש שאמרו שהרגו בני מלכים מפני שפשטו ידיהם בגרים גרורים כמבואר ביבמות ע"ט ע"א] הלא בלא"ה פסולים המה (ואי שכיח) [וא"ש] שנתנם להריגה א"ו כשירים באמת היו.

ובזה א"ש מה דאי' בש"ס שפלתי בן ליש נעץ חרב בינו לבינה וזה קשה דאם לסברתו אסור כדעת ב"ד של דהע"ה א"כ למה עבר על יחוד א"א ובחדא מטה ולמ"ל הנסיון הזה באיסור יחוד אך לפמ"ש א"ש דהנה אם הקידושין של מירב לא הוי קידושין תפסי קידושי מיכל אבל אם קידושין מירב הוי קידושין ממילא של מיכל לא הוי כלום דאין

קידושין תופסין באחות אשה והנה לפמ"ש לעיל קדושי מירב הוי ס' קידושין משום ברירה ובדיעבד ל"ת והבנים כשרים דאוקמה אחזקת פנוי כנ"ל אבל מ"מ בודאי דספק קידושין תופסין בה במיכל אחותה] דדלמא (א"ב) [י"ב] ולא הוי כלל מחילה ואין מירב מקודשת וממילא תופסין קידושין במיכל והנה מבואר בכ"מ [פ' ז' מה' אישות ה' ט"ו] דכל היכי דתפסי בה קידושין מספ' השתא יוכל לקדשה לאחר מיתת אחותה בודאי יעוין במל"מ [פ' ט' מה"א ה' ו'] ומש"ה [י"ל דבאמת] קדשה דוד למיכל אחר שתמות מירב [וכמו שכתב בע"א] ולאחר מיתת מירב היתה קידושי מיכל קידושין ולכן לבעול את מיכל לא הי' פלטי בן ליש רשאי [לדעת דוד דקדושי מירב הי' בהנאת מחילת המלוה א"כ לא נשאר המלוה על קדושי מיכל ואפי' אם מירב לא היתי' מקודשת די"ב כנ"ל ונשאר המלוה כנ"ל מ"מ מלוה ופרוטה דעתי' אפרוטה אבל שאול וב"ד סברו דכיון דספק מלוה יש כאן א"כ דעתי' גם אספק מלוה וא"מ עכ"ה] דספק שמא תמות מירב באמצע הביאה ויחולו קידושי מיכל ובא על א"א אבל יחוד מותר דהא [שמא] מת ל"א ואי שמא תמות באמצע היחוד מ"מ ביחוד אינו אסור רק יחוד עם א"א אבל מספק אינו אסור ליחד עם אשה שמא תהא מקודשת דא"כ הי' איסור יחוד פנוי' מה"ת ביש לה אב והיא נערה שמא יקדשנה אבי' וזה לא שמענו א"ו דלא אסרה תורה רק יחוד א"א ממש ומש"ה לא נזהר פלטי רק מאיסור ביאה שמא תמות מירב באמצע ביאה וא"כ שפיר לר"י נשא דוד מירב ולא הוי אחות אשה למיכל דמיכל לא נתקדשה רק לאחר מיתתה וגם לא נאסרה משום ביאת עדריאל דהא הוי ס' לכ"ע ואוקמא אחזקת פנוי' ואינה אסורה כלל ולאחר מיתת מירב נשא את מיכל וקשה הא גם לאחר מיתת מירב שהיתה אצל פלטי ואזי בודאי הוי קידושין לפי פסק ב"ד של דהע"ה וא"כ אסורה לבעל א"ו כיון שפלטי עשה ע"פ ב"ד הוי אנוסה ושרי' [א"ה יש כאן איזה דילוג וחסרון.

והנלע"ד דכוונתו ליישב בזה קו' המפורשים הנ"ל על הרשב"א ז"ל דהא הכא הי' ע"פ נביא. והוא דמזה גופא דידענו ע"פ נביא שייחד עמה ונעץ חרב בינו לבינה שלא לבעלה הוכיח הרשב"א ז"ל דהוראות ב"ד הוי אונס עפ"ד הקודמים בישוב זה דקידש למיכל לאחר מיתת מירב.

והנה לכאורה קשה לפ"ז אכתי למה נזהר לבעלה הלא כשקדשה פלטי היתי' פנוי' וחלו קדושין שלו ונפקע ממילא קדושי דוד אף לאחר שתמות מירב כמבואר הדין בקדשה לאחר שלשים ובא שני וקדש בתוך שלשים בקדושין דף נ"ט וברמב"ם וש"ע אך ל"ק דפלטי ומיכל לא נתכוונו בקדושין רק עפ"י דעת שאול וב"ד שא"מ כלל לדוד אבל אדעתי' דב"ד של דוד שמקודשת לו לאחר מיתת מירב אדעתי' דהכא לא קדשה כלל כדי

שלא להפקיע קדושי דוד וכאן דחשו לסברת דוד וב"ד שפיר דלא בעלה דשמא תמות מירב באמצע הביאה וחש לסברת דוד וב"ד דתהי' אז מקודשת לדוד דאדעתי' דהכא לא קדשה ונמצא בא על א"א אך דא"כ הדרי קו' לדוכתא דכיון דביחוד לא הי' נזהר אם כן אם תמות מירב באמצע כמו שחש לזה ע"כ תהי' מופקעת מדוד דהרי תהי' אז תחת פלטי ביחוד לשם אישות דאז תהי' אסורה על דוד דפלטי ומיכל לא ידעי ונחתי לזה שהכתוב והנביאה תעיד עליהם שלא בעלה וא"כ ע"כ תהי' אסורה על דוד ותהי' מופקעת ממנו וא"כ ע"כ דנחית אדעת' שתהי' מופקעת מדוד וא"כ כמ"כ הי' לו לבעלה ע"י הקדושין שלו ואיך שוב הית' מקודשת לדוד כיון שקדושי פלטי קדמו לא חיילו הקדושין שלו דאין לומר דאדעתי' שתהי' מופקעת מדוד לא קדשה פלטי דהרי ע"כ נחית לזה שתהי' מופקעת ממנו ע"כ ע"י היחוד שמא תמות באמצע ואלא ע"כ נשמע מזה דהוראת ב"ד הוי אונס וע"כ אף אם תמות מירב באמצע היחוד לא תאסר על דוד אף שלא יעיד עלי' הנביא משום דעשו עפ"י הוראת ב"ד וממילא דקדושי פלטי לא חל דאדעת' דתהי' מופקעת לא נחתו לקדשה ושפיר דלא בעל אותה דנמצא בעל אשת איש וא"ש הכל על נכון וגם שאול לא נכשל בשום איסור ועבירה דקאמ' הגמ' היינו משום דעכ"פ הי' חשש ביאה של איסור כנ"ל ודו"ק עכ"ה] ובזה סרו כמה קושיות מסוגי' זו עכ"פ יצא לנו מזה שהוראה הוי כאונס וכ"מ בירושלמי שהביא הרשב"א ז"ל וא"כ גם בנ"ד הוי זה אונס מה שעשה עפ"י ב"ד לגרש בע"כ ולפי"ז עתה שנשאר קרחה מכאן ואשה המתגרשת אינה ראוי' לו בודאי בכה"ג לא גזר רגמ"ה ז"ל ומותר להתיר לו לישא אחרת וכמבואר בתשו' הב"ח ז"ל [סי' צ"ג] דבכ"מ דאיכא טעם גדול להתיר מתירין עפ"י מאה רבנים דכן הי' דעת הגאון ז"ל בעצמו בעשיית החר' יעו"ש ולכן לפענ"ד מותר בהתרת מאה רבנים אם הב"ד יתרו בהאשה שתקבל גט וכתובה ברצון ולא תשמע לדבריהם יתירו לו הב"ד ליקח אשה אחרת והנה אפי' אם הי' ספק אם זה נקרא אנוס וכאשר כתב הב"ש ז"ל שסברת הרשב"א ז"ל אינו מוחלט מ"מ נגד החר' בספק נמי מותר וכדברי הב"ש בסי' א' [סקכ"ג] דידוע דהתקנה אין בה דין חר' כלל ובמחכ"ת הרבנים שלפנינו שהי' עולה על דעתם שחרם זה הוי דאו' וגם בתשו' ח"ס [אה"ע סי' ב'] מבואר דהוי דאו' יעוין בכנה"ג על אה"ע ובס' בעי חיי אך באמת לנו האשכנזים ידוע דאין חומר כלל על תקנת רגמ"ה שכ"מ במרדכי (יבמות) [בהגהת פסקי מרדכי כתובות סי' רצ"א] שהקשה על חבירו שדימה תקנת רגמ"ה לתקנת חכמי הש"ס וכתב שבאמת תקנה קלה היא כמ"ש הב"ש ומי בקי בתקנה זו יותר מחכמי צרפת שהם חדשו התקנה כמבואר בתשו' מהר"מ מינץ ז"ל [סי' ק"ב] וכמעט הי' זה בימי הגדולים שבמרדכי והם היו יודעים אופני

התקנה על בורי' וכתבו שהיא תקנה קלה בודאי כן הוא וא"כ אם המורה הוא מפורסם למורה הוראה ומורה בקהלה בודאי מותר לישא אחרת עפ"י מאה רבנים לאחר התראה שתקבל גט וכתובה כנ"ל.

אחר כתבי זאת ראיתי בס' ברכי יוסף שכתב שצריך דוקא ב"ד הגדול והנה מה שהביא בשם כה"ג סי' י"ז שם לא מצאתי ואדרבא משמע שם שכל ב"ד סגי ונקרא הוראתם כאנוס לענין זה ורק ברדב"ז חלק ב' סי' ל"ט כתב שאם יש גדול מהם אינו מקרי אונס דהו"ל לשאול מב"ד הגדול יעו"ש ובאמת לא הבנתי דהא בזמן קידושי מירב ומיכל הי' שמואל וב"ד קיים והם היו המקבלים ממשה רבינו ע"ה כמו שמנה הרמב"ם ז"ל וא"כ למה כתב הרשב"א ז"ל דהי' אנוס עפ"י ב"ד דהא תיכף במחלוקת שאול ודוד הי' להם לשאול מב"ד של שמואל אשר מהוראתם לא סר כמו שעשה עמשא ואמר הא שמואל וב"ד קיים וא"כ לא היו אנוסים כלל א"ו כיון שהי' פשוט הדין בעיני ב"ד של שאול לא שאלו כלל ואפ"ה מקרי אונס עפ"י ב"ד ולכן לדעתי הדין פשוט כמ"ש כנלע"ד להלכה ולא למעשה עד יסכימו עמי שני גדולי הדור אמתים והי' שלום.

ה' ז' כסלו תרכ"ז: סימן כח שאלה איש צעיר ימים ולו אשה צעירת ימים והמה אוכליממשולחן אביהם בכפר והנה היא מגודלת בין נגידים ובכרך וכשבאת לכפר עגמה נפשה כי תשב גלמודה ובעלה בבית הספר וחמותה היא חולנית ולזה דברה חמותה לבעלה שיקרבנה וישכח מלבה דאגתה ולזה התחיל לקרבה והלך אתה לפעמים לטייל ליער אשר שם והנה ספרה האשה הצעירה לבעלה שאביו שחק עמה ומנשקה ואמר לה הבעל שלא תלך עמו לטייל והיא לא שמעה לדברי בעלה והלכה עם חמי' לטייל כדרכם מאז והבעל ראה כ"ז וגם בביתו הרבה חמי' לדבר עמה עד שעלה על לב הבעל אולי הי' איזה מעשה ח"ו ושואל מה דינה: תשובה הנה לענ"ד שאין לאוסרה מטעם שראה הבעל הסתירה שהלכו יחד במקום שאין אדם רואה דלדעת הירושלמי [בריש סוטה] הוי יער בכפר שאין מצויים אנשים כמו חורבה דאפי' ביום הוי סתירה וא"כ לכאורה הוי כקינוי וסתירה בינו לבינה שחיישי' כמבואר בש"ע אה"ע קט"ו [ס"ט] כי הלשון שאמר לה אל תטייל עמו ולא קינא על סתירה סתם נראה שלא חשדה רק במעשה טיול שהתאוה גובר לחיבוק ונישוק ודברי קירוב אבל לא על גוף המעשה וכמבואר בש"ס (סוטה כ"ו ע"ב) וזל"ה אא"ר פרט לשקינא.

לה דרך אברים א"ל אביי פריצותא בעלמא היא ופריצותא מי אסר רחמנא כו' ומ"ד בקפידא דבעל תלי' רחמנא ובעל הא קפיד קמ"ל עכל"ה וביבמות (נ"ה ע"ב) לכדתני' ש"ז פרט לדבר אחר מאי ד"א אר"ש פרט לשקינא לה שלא כדרכה כו' עד אמר שמואל

וברש"י שם ד"ה לשקינא לה של"כ וז"ל שהי' חושדה עמו בכך וכשאמר אל תסתרי עמו ידוע לכל דלדעת כן הזהירה דלא הי' חושדה עמו בביאה אחרת ל"א לשקינא לה של"כ אל תסתרי עמו ליבעל לו של"כ עכ"ל ובתו' שם ד"ה לשקינא לה ד"א וא"ת הא אפי' אמר לה אל תסתרי סתם הוי קינוי וא"כ מה בכך אם הזכיר נמי דרך אברים כיון דאמר לה נמי אל תסתרי וי"ל דה"פ שקינא לה ד"א שא"ל איני חושדך אלא ד"א וכן שלא כדרכה עכ"ל וכה"ג [דנ"ד נמי] הוי מקנא לה מעשה חידודין דמותרת לבעלה וגם כי התוס' בריש נדה כתבו דזה לא הוי סתירה לאסור ומספיקא עכ"פ לא (יצא) [תצא] כיון דלא קינא לה רק על טיול וגוף הדין דאוסרין על קינוי שבינו לבינה הוא רק מספק דלמא קיי"ל כר' יוסי בר"י וא"כ הוי ס"ס ומותרת לבעלה אך עכ"פ לא גרע מעוברת על ד"י כמו משחקת עם בחורים ובפרט אשה זאת מצוי בבית חמי' ומדברת עמו הרבה והולכת לטייל עמו במקום סתר נגד רצון בעלה ודאי דהוי עוברת עד"י ופרוצה שמצוה לגרשה אבל חיוב לגרש אין כאן: סימן ל להרב וכו' מו"ה שמעון צבי אייגר האבד"ק קריפטש יע"א גליל זאלישטשיק: מכתבו הגיעני והנה לולא שכתב לי שהוא מאנשי בית הרב הקדוש מקאסוב לא השבתי לו כי תש כח אני כעת ומוטרד הרבה אולם לירא ה' המסתופף בבית הצדיק לקחתי מועד לעיין בדבריו: לענין האשה המתייחדת עם עכו"ם הנה אם הדבר מפורסם רוע מעשי' בזה אעפ"י שאין עדים רק הבעל וע"א ראוה מתיחדת נמי מצוה לגרשה ואין בזה חדר"ג.

אך מה שרצה מעכ"ת לומר דע"א נאמן גבי חדר"ג במחכ"ת טעה בזה דהרי ברמ"א בסוף אה"ע מבואר דאם אומר שמאמין לעד י"א שמנדין וקשה הא איכא ע"א שזנתה וע"א נאמן נגד החדר"ג א"ו שבשלמא המעיד שמת אשתו מהימן כדברי (הב"ש) [הנוב"י מה"ת סי' ח' שדחה דברי הב"ש] וכאשר מבואר בתשו' שנדפס מחדש (בשמו) בס' מו"ח ז"ל [בתשו' עטרת חכמים סי' ט'] אבל כאן שעל גוף דבר הזנות אין ע"א נאמן א"כ אין איסור על הבעל לדור עמה ע"כ מה שאמר שמאמין לעד גורם העברה על חדר"ג ושפיר חייל עליו עונש חרם דא"ל דהעד יפטרנו מח' דהא העד אין נאמן על המעשה וז"ב.

ובגוף הדין יעוין בתשו' אחי הט"ז [סי' ל"ט ובתשו' גאוני בתראי סי' כ"ו] (שבע"א) ובבית מאיר [סי' קט"ו ס"ד] מה שהשיג עליו יעו"ש: ואודות הקרטין הנה ידוע שרוב האחרונים מתירין במרגשת כאב ובא בלא הרגשה ואם כי אני לא נחה דעתי בהיתרם כאשר כתבתי כ"פ וגם עתה כתבתי קצת באריכות לחתני הה"ג מו"ה מאטלי נ"י ברוסי' לדחות סברת המתירין עכ"ז אין דוחין דברי הגאונים בסברא בעלמא ובפרט שההיתר שכתב עה"ג ז"ל [סי' כ"ב] מטעם שתולין בכאב שהגידים נחלשו ומוציא' דם והר' עליו מר זקני הח"צ

[סס"י ע"ג] דזה דם נדה גמור ואני בעניי הבאתי ראי' לעה"ג מהש"ס פ' יוצא דופן וז"ל הש"ס [מ"א ע"ב] דאר"י משום רשב"י מנין שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה שנא' ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה עכ"ל אלמא דכל שאינו מדוה הוא דם מכה ממש אפי' דרך המקור טהור דהנה לכאורה קשה ל"ל לר"ש לומר עד שיצא מדוה דרך ערותה הא לא בא ר"ש לומר [אלא] שאין טמא רק ביוצא דרך הרחם לא ביוצא דופן וכה"ג ולזה שפיר יליף ממקורה הערה אבל לענין שבעינן שתצא מדוה למ"ל.

ולכן נ"ל דמנ"ל דדם מכה שבמקור טהור לכ"ע הא התורה גזרה שדם שיצא טמא והוי ס"ד דאפי' מ"מ ורק שהתורה גילתה שדוקא שיוצא מדרך המקור טמא אבל משארי מקומות טהור אבל כיון שיוצא ממקור אין חילוק בין בא מן המכה או מהגוף שידוע שבמקור עצמו אין דם רק שהוא מקום שמתאסף בו דם המותרת מהגוף ודרך שם נוזל לחוץ וא"כ כיון שחזינן שהתורה אסרה דם שבא מהגוף למקור ומהמקור לחוץ כמ"כ אם מכה שבאשה הוריד הדם למקור נמי תטמא ומה לן שבא ממכה או מהגוף ולכן הודיע לנו זאת ר"ש שאין האשה טמא' רק בדם מדוה הוא דם הנדה המותרת הבא מהגוף למקור אבל דם מכה הוא טהור ולכן צדקו דברי עה"ג כיון שיצא הדם מחמת חולשת הגידים והכאב אינו דם מדוה ודם נדה כלל ודם נדה אינו רק דם הבא ממותרת אבל דם כאב הגידים אינו מדוה וכמו דם מכה ממש יחשב וזאת לא אסרה התורה ולפע"ד ז"ב ולכן אין לדחות דברי הגאונים רוב האחרונים המתירים ואם ב"ד מסכימים עמהם אין למחות בידם ומ"ש לי מב"ח החדשים איננו עמדי לעיין אך רוב אחרונים מתירים כנ"ל: וע"מ שכתב על החלוץ שנאטם רגל שמאלו לא ידעתי מה אשיב חדא מ"ש כיון דאתרע שלפעמים מקדים השמאל בהליכה יצא מהרוב וזה תמוה מאוד דא"כ בדבר שצריך בדיקה כגון צמקה או בועות ונבדקה והיא כשירה נצריך שוב לבדוק כל הי"ח טריפות דמה שלא בדקינן אחריהם משום שאזלי' ב"ר וא"כ זו נהי שהבועה או הצמקה כשירה מ"מ יצאו מרובא וא"כ תצריך בדיקה וזה לא שמענו מעולם א"ו ע"כ לא אמרי' וזו יצאתה מהרוב היינו לענין הס' שנולד לנו באבר אחד צריך אותו האבר בדיקה ע"ז הספק אבל לענין שארי הענינים הוא מהרוב וה"נ אין ס' כלל על הימין שהוא ימין ומפני שיש קצת ריעותא בשמאל נימא שיצא מהרוב זה דבר שאינו.

גם מה שהביא מספר חדש דאטום אבר הוי כנקטע לא אאמין שיצא דבר זה מחכם כי הלא קיי"ל [ביו"ד סי' ס"ב ס"ד] בביעי חושלתא דמותרים דחיותא אית בהו אפי' שהם אטומים יעוין בחולין [דף צ"ג ע"ב] דברגל כ"ע מודים דאי הוי כנקטע הוי מוסרח דהוא

מבחוץ יעו"ש בש"ס וברמב"ם ז"ל [פ"ה ממ"א ה"ז]: סימן לא שאלה מעשה באיש רך בשנים והי' לו איזה חולי בגופו שנתהוה ממנו חטטים וגבשושית פעם באבר זה ופעם בזה עד שנצמח וחטט על גידו והי' לבשר רך עד שהרופאים חתכוהו עד תוך העטרה והנה האיש הזה הי' רך בשנים ולא למד אז הסוגי' דפ' הערל ולכן דר עם אשתו והוליד בנים והנה כשלמד ובא לסוגי' דפצוע דכה הרגיש שיש איסור בדבר ופירש מאשתו זה תורף השאלה: תשובה הנה מקודם דהא דאסרה התורה פצוע דכא וכרות שפכה לא מטעם שאינו מוליד ורק גזה"כ דפ"ד וכ"ש לא יבואו בקהל והא ראי' דאמרי' בש"ס [יבמות ע"ה ב'] ודלמא הא דלא מני דורות משום דלא אסרה תורה דורות אלמא דפ"ד נאסר רק מגזה"כ ונהי דאח"כ מסקינן מדוכתי אחריני דפ"ד א"מ וגם כי קים להו לרבנן דא"מ אבל טעם איסורא אינו מחמת שא"מ ורק גזה"כ ולכן נדחה התשו' כסא דהרסנא [עיין בהגהת כסא דהרסנא שבתשו' בשמים ראש סי' ש"מ שהעלה] דבאם כבר הוא סריס מותר לסרוסי אם מתחילה לא הי' בידי אדם דהרי בלא"ה לא מוליד ומה שאסרה תורה בנותק אחר כורת היינו דוקא בידי אדם כדי שלא תהני מעשה ראשון שעשה בעבירה וכל מלתא דא"ר לא תעביד [א"ע] לא מהני וז"א כלל דהא מבואר בשבת [ק"י ע"ב דמקשה שם היכי (משכחת) [שרי] למישתי ולמיעקר [ומוקמי בסריס ומקשה שם שוב דהא אפי' מסרס אחר מסרס חייב] ומדחה הגמ' שם באשה יעו"ש וא"א דאם כבר נסרס בי"ש מותר הא יוכל לאוקמי כפשוטו בכבר הוא עקר בי"ש מעצמו א"ו דאפי' הוא עקר בי"ש ג"כ אסור אך גם בס' [שו"ת] בית אפרים [סי' ב'] כתב דהגם לענין איסור להשחית תולדות הזרע י"ל דגזה"כ [דאסור] גם אפי' לסריס להשחית כלי הזרע אך לענין איסור לבוא בקהל אם הוא כבר אינו בר תולדה אינו בכלל פ"ד בי"א משום דבלא"ה אינומוליד.

ולדידי ז"א דאיסור פ"ד אינו תלוי כלל בהולדה רק מגזה"כ פ"ד וכ"ש בי"א פסולין והנה לכאורה ממ"ש בש"ס פ' הערל וניקב אינו מוליד כו' משמע דמשום דא"מ הוי פ"ד אך זה ליתא רק משום דקים לן דפ"ד א"מ אמר למה תני ניקב פסול הא מוליד ודאי שאינו פ"ד דפ"ד קים לן שאינו מוליד.

אך לכאורה ראי' ממה דעשאו כקולמס וכמרזב דכשר וכמ"ש בגמ' יבמות (ע"ה ע"ב) וז"ל אר"ה כקולמס כשירה כמרזב פסולה כו' ההיא עובדא דהוי במתא מחסי' שפיי' מר בר"א כקולמס ואכשרי' עכל"ה אלמא אע"ג דנפסל כשהי' כמרזב לאח"כ שעשאו כקולמס הכשירו משום דמוליד אך דז"א דלכאורה יקשה מהא דכקולמס כשר מהא דאי' בספרי כרות שפכה אינו חוזר להכשירו וכן פוסק ר"ת ז"ל מביאו הראשונים והוא נגד ההלכתא פשוטה דעשאוהו כקולמס כשר אך צ"ל כיון דיכול לחזור על ידי שום פעולה

לא נקרא כ"ש שהי' בידו לסלקו לפסולו ולעשותו כקולמס כמו שעשה מר בר"א וכעין שכתב הר"ן ז"ל [חולין מ"ז] גבי טריפה אינו חוזר להכשירו דכיון שהי' לו סתימה ע"י סירכא כסדרן או בשר הצלעות למפרע לא מיטרף ה"נ אם נתרפא ע"י כקולמס לא נעשה כ"ש מעולם כיון דבידינו לרפאותו בנקל וא"כ מש"ה כשר דהרי אינו שופך כלל אם נחתך כקולמס ולמפרע כשר ולא שתלוי הטעם הכא בשביל שמוליד דטעם כ"ש הוא גזה"כ דלא דרשינן טעמא דקרא והא דאמרי' [דף הנ"ל] גבי מוציא דרך הנקב קטנים שרצה רב ביבי להכשירו ופרש"י ז"ל שם וז"ל בד"ה לאכשורי שהרי אין כאן לא פצוע לא דך ולא כרות עכ"ל ור' פפי אסרו משום שאינו מבשל הזרע שלא במקומו ש"מ דמחמת שא"מ פסול אך באמת ז"א כלל דזה כלל גמור אם אינו דך ופצוע וכרות כמו שפרש"י ז"ל ודאי אפי' אם א"מ כשר לבוא בקהל כמבואר בש"ס ופוסקים בכמה מקומות.

ולכן נ"ל דהפירוש הוא כך דר"ב הכשירו מחמת שאינו דך וכו' אך לכאורה זה מקרי דך כיון שהי' מחמת מכה כמ"ש הרא"ש ז"ל א"כ אם המכה גרמה שלא יוכל לעשות פעולתו הרי הוא דך וכ"מ בס' מגן אבות לרשב"ץ ז"ל דאבר שבטל מפעולתו נקרא דך וא"כ למה הכשיר ר"ב אך לפמ"ש בתשו' הרא"ש ז"ל כלל ל"ג דאם הזרע הולך דרך הנקב מוליד אם הוא בי"ש אם תם הגיד למעלה אבל אם הולך הזרע עד למעלה ומשם תרד מטה פסול דשוב אינו יורה כחץ אבל אם תבא הזרע דרך הנקב ויורה כחץ לא איכפת לן במה שלמעלה אטום הגיד כיון שס"ס הזרע יורה כחץ וזה לא מגרע במה שאינו יוצא הזרע כדרך העולם וא"כ ה"נ ר"ב שלא ידע מזה שאינו מבשל שלא במקומו רצה להכשירו כיון שאינו לא דך ולא כ"ש ולא פצוע ומה שהולך הזרע שלא כדרך שאר אנשים לא איכפת לן בזה וכמ"ש הרא"ש כיון שעכ"פ יוצא הזרע ולכך כשגילה לו ר"פ טעמא דשלא במקומו אינו עושה פעולתו והוי דך ומש"ה פסלו וא"כ כיון דהוכחנו דפסול פ"ד וכ"ש גזה"כ לא משום שא"מ ולכן אפי' מי שבלא"ה לא הוליד נעשה כ"ש ופ"ד בי"א בודאי אפי' שנפל הבשר מחמת חולי להסוברים דע"י חולי כשר וא"מ מ"מ אם לאח"כ הסירו אדם פסול מגזה"כ.

והנה לכאורה בירושלמי מבואר פלוגתא בזה וכדי לבאר דברי הירושלמי צריך אני להאריך קצת וז"ל הירושלמי פ' הערל תני ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר שמעתי בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו מוליד והוא סריס תמה אר"י שמעתי הלכה כר"י ב"ב ולית אנא ידע מן מה שמעית א"ר אמי לא הוי ר"י שמע לה מן בר נש זעיר שמואל אמר אם יבוא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו ר"ת [אמר דו] סבר כריב"ב אר"י ב"ת ובלבד של ימין אתא עובדא קומי ר' אימי א"ל אין ברתי דאת שרי לי' אלא

הוי ידעית דלא מוליד והוי ר"ז מקלס לי' דו משים מלתא על בררא פצוע אית תניי תני בידי אדם פסול בי"ש כשר אית תניי תני בין בי"א בין בי"ש פסול מ"ד בי"א פסול בי"ש כשר יליף לה מממזר לא יבא ממזר לא יבוא פ"ד מה ממזר בי"א אף פ"ד בי"א מ"ד בין בי"א בין בי"ש פסול מנן לי' א"ר מנא מהכא לא יבוא פ"ד לעולם אר"י בר בון עוד הוא יליף לה מממזר לי"מ ליפ"ד מה ממזר בי"ש אף פ"ד בי"ש וממזר בי"ש יצירתו בי"ש הוון בעיי מימר מ"ד בי"א פסול בי"ש כשר ר"י בנו של ריב"ב מ"ד בין בי"א בין בי"ש פסול כרבנן אר"א ב"פ קומי ר"ז כולה רבנן הרי שעלה חטטין מי מחכך בה או מסיית והרי הוא בי"א כמי שהיא בי"ש עכ"ל והנה מהירושלמי הזה הביא ר"ת ז"ל [שם] שבי"א נמי כשר בביצה אחת שניטלה וכתב דמירושלמי מוכח דאיירי בי"א והרא"ש ז"ל כתב דלמסקנת הירושלמי משמע דאיירי בי"ש כמ"ש בראשונים ואחרונים והנה באמת לפי סוף מסקנת הירושלמי דפלוגתת ריב"ב ורבנן בידי חולי ומ"ס שהוא בי"א ומש"ה אסרו רבנן אבל ריב"ב סבר שבי"א נמי כשר אך לכאורה שוב מזה ראי' להרא"ש בע"י אדם ממש אסור ביצה אחת לריב"ב דדוקא ע"י חולי מכשיר אבל ע"י אדם ממש נ"ל שמודה ריב"ב שהוא פסול וההכרח לזה דא"א דע"י אדם ממש נמי כשר לריב"ב א"כ ל"צ לתרץ ע"י חולי רק הול"ל לעולם רבנן נמי כשר בי"ש ורק במעשה דריב"ב ורבנן הי' בי"א ממש ומדלא מתרץ הכי ש"מ שעי"א ממש פסול לריב"ב ולא הכשיר רק ע"י חולי ומש"ה מוקמי הברייתא ע"י חולי אך אין זה הוכחה גמורה די"ל כיון דמוקי בחוטט א"כ אינו שלם וריב"ב לא מכשיר רק בשלימים ולכן נקט הפלוגתא בין ריב"ב ורבנן לענין אם זה בי"א או בייש ולכאורה מזה מוכח דלריב"ב אפי' נעשה מעשה אדם כיון שהוא גם בי"ש כשר דבלא מעשה האדם הי' נכרת מחמת החולאת וכסברת הב"א ז"ל אך לענ"ד הפלוגתא בירושלמי הוא בזה דרבנן ילפי פ"ד מדסמיך ללא יבוא ממזר מה ממזר בי"א פצוע דכה נמי בי"א והנה בירושלמי אמרו דממזר מיקרי בי"ש כיון דיצירתו בי"ש ולכן נראה דלהך מ"ד דילפי מממזר גבי פ"ד אם נעשה בי"ש ובי"א פסול כמו ממזר אבל למאן דלא יליף מממזר י"ל דכל שאינו בי"א לחוד כשר ולכן רבנן אמרו שפיר מאן מסיית והוי בי"א ובי"ש ולכן פסול דילפי מממזר אבל ריב"ב [יש לומר דיש לו ילפותא אחריתי] דלא יליף מממזר שפיר כשר כשיש בו תפיסת אדם ושמים.

והנה לכאורה לפי"ז בע"י חולי דהוי בי"ש וגם אדם גורם ע"י חטטים כשר דקיי"ל כריב"ב ממשנה בכרמא אולם לא אוכל להבין הירושלמי הזה לכל הפירושים דהא ריב"ב אמר כן אין לו רק ביצה אחת כשר וא"א הטעם כאוקימתא הלזו דפליגי בע"י אדם [או ע"י חולי] א"כ למה אמר ריב"ב אין לו אלא ביצה אחת כשר דמה תולה בביצה דמשמעות הענין

דטעם הכשירו מחמת שאין לו רק ביצה אחת ולכן נלענ"ד דבאם אין לאדם רק ביצה אחת ויש לספק בו אם הוא מן השמים או בי"א או מתרווייהו ולכן מספק אסור כמ"ש גבי כליות [ביו"ד סי' מ"ד] שצריך בדיקה אם נבראו כך ולכן אם אין בירור שנעשה משמים פסול ואך ריב"ב קיבל מפי החכמים שבכרמא שקבלה בידם שביצה שנחסרה היא בי"ש ולא בא מחמת החטט כי המה כל רז לא אניס להו ולכן אם אין לו רק ביצה אחת כשר ותלינן שניטלה בי"ש ולא תלוי זה בי"א אך שארי הענינים פצוע או דך מס' פסול אם אינו בירור שנעשה בי"ש וזה נלע"ד ברור ולכן בדך וכ"ש מסתמא פסול וע"י חולי נמי פסול דנעשו ע"י חטט כמ"ש בירושלמי והוי עלי"ש ועי"א דילפי ממזר להש"ס דילן ולכן פסול בכל ענין:

והנה כ"ז לפלפולא בפירוש הסוגי' אם כי ידעתי שאין עמדי לישא ראש נגד גדולי ראשונים ואחרונים אולם תורה מונחת בקרן זויות אבל לאסוקי שמעתתא אליבא דדינא לא אוכל עשות דבר זולת אשר יורני ה' בדברי רז"ל והנה לאשר נוגע לנ"ד הוא זה דדעת הרמב"ם ז"ל [פט"ז מא"ב ה"ט] דע"י חולי הוי כבי"ש דכשר וכן הרבה ראשונים ס"ל כן אך גדולי האחרונים פליגי עליו וכתב בשו"ת תומת ישרים סי' נ"ב וכן מהריב"ל ז"ל שאין להקל ואסור באשתו רק שאין כופין לגרש ומהריב"ל ז"ל בסי' צ"ב ח"ג כתב דתצא והנה אם לאחר שנתמסמס בי"ש מחמת חולי ואח"כ חתך הרופא בסכין לא נתבאר בגדולי אחרונים ורק בס' בית מאיר [סי' ה' ס"י] מבואר דמטעם דעומד לגוז כחתוך דמי וידוע דזה רק לר"ש ואנן לא קיי"ל כוותי' ופלפלו הרבה בזה הש"ך [בחו"מ סי' צ"ה סק"ט] והמ"א וב"ש בה"ג [סי' קכ"ד סק"ב] ובס' שנדפס קונ' על פ"ד ונקרא כסא דהרסנא כתב שלא מצא דבר זה מפורש ורק מסברתו כתב להקל אך התנה שכבר הי' ממסמס וכעין מה שבנ"ד הי' הבשר שלם רק נשתנה מראיתו וירא הרופא שמא יתקלקל כמשמע מתוך לשון השאלה והנה אני בעניי מצאתי בתשו' תומת ישרים סי' נ"ב שהי' רב גדול מפורסם בזמן הב"י והי' מכריע בין הב"י ז"ל למהר"י טטציק וכתב שם וז"ל ובהמשיכו הדיבור עמי הודע לי מדבריו גם מהרופא כר' אברהם סמאייא העומדים שם שנתעסק ברפואתו כי ע"י בוייקאש וחתך סכין נחתך הגיד למעלה מעטרה הרבה באופן שא"ל הרופא הנזכר כי אפי' לאחר קשוייו לא נתארך הגיד כרוחב שתי אצבעות וע"ז מנעתיו אז מלישא האמנם הלך לו למיכליגי ולקח שם אשה בת ישראל כו' דודאי אין כופין אותו לגרש מספ' לא בגוף ולא בממון כו' אלמא דאפי' הי' בו חלות אדם כשר:

שוב איתא בגמ' [יבמות הנ"ל] דניקב פסול וכתב הרא"ם ז"ל וסייעתו [מובא בטוב"י סי' ה'] דאינו רק הולד פסול משום שאינו מוליד אבל כשר לבוא בקהל וגם ס"ל דמחמת

חולי הוי בי"ש כמבואר בב"ח ז"ל גם מבואר הפלוגתא בין רש"י והרמב"ם ז"ל לרש"י דיו בנשתייר רובא והרמב"ם ז"ל [פט"ז ה"ד] מצריך נשתייר חוט עפ"כ ונחזי מעתה בנ"ד נידון הנקבים יש להכשיר משני טעמים אחד דהוי הנקב ע"י חולי ממש כידועשנתקלקל הבשר ונרקב וא"כ להרמב"ם ז"ל כשר ונהי דהרא"ש והבאים עמו פוסלים עי"ח מ"מ נצרף דעת הרא"ם ז"ל דניקב כשר לבוא בקהל א"כ עכ"פ מותר באשתו ועל מה שחתכו הרופאים הנה אם נשתייר רובו שלא חתך רק מיעוטא כשר לרש"י ז"ל ולהרמב"ם ז"ל כשר משום שע"י חולי הוי בי"ש שכשר ואך יש לספק בזה בנ"ד דלמא לא הי' צריך לחתוך כלל רק הרופאים חתכו לאלומי החיות של האבר אבל יוכל להיות שגם בלא חתיכתם הי' קיים האבר או שנתרפא ובפרט שידוע כשהרופאים חותכים בשר נרקב חותכים גם מעט מבשר בריא כידוע וא"כ הוי נחתך שאסור לכ"ע ואך אם הי' ספק דלמא לא חתכו רובא נצרף לספק זה דלמא [לא] הי' מתקיים בלא חתיכת הרופא והוי ס"ס ולכן בספק אם חתכו רובא יש להתיר שלא להוציא כנלענ"ד אמת להלכה אך בעצה אני אומר שיחקרו ע"י (ידי) זקנים וזקנות אולי ימצאו רפואה להנקבים ויעלה בשר דלנקב יש רפואה כמבואר ברא"ם ז"ל ואז ממילא יהא נשתייר רובא ויהא כשר ואין לומר נואש כי לפעמים ימצא לזה רפואה או אולי מומחה גדול ברופאים ימצא תעלה ותחבולה להעלות בשר על הנקבים כן הוא לענ"ד אמת אך למעשה א"א בלתי אם יסכימו עמי שני גדולי הדור ובפרט לפמ"ש דאם [לא] נצרף הנקבים לא יהי' נכרת רובא ולרש"י אם לא נכרת רובא (ולרש"י אם לא נכרת רובא) כשר דהכל תלוי בהכרת אם נכרת רובא אסור וא"כ מה לי שנעשה בי"ש עוד נקבים הנך לא מצטרפי מידי ולא דמי לנפגם חצי קנה ושחט משהו דמצטרף [כמ"ש ביו"ד סס"י כ"א] דהתם בחיות תלי' מלתא וחיותא תלי' בהרוב שבעוף משא"כ הכא דברוב כריתה תלי': אחרי כתבי זאת אמרתי שמאוד קשה לסמוך על היתר זה דהא הרא"ש ז"ל [ביבמות שם] אוסר בפירוש וכן הטור וגדולי אחרונים דבידי חולה לא הוי כבי"ש א"כ ניקב לחוד אוסר וגם הרמב"ם ז"ל נהי דס"ל דחולי הוי בי"ש וכשר מ"מ הא הכא הוי כרות ע"י אדם ומעולם לא הי' בהגיד המסת הבשר ורק שינוי מראה וא"כ אפי' למאן דמטריף בטריפות בשינוי מראה הוא רק דהוי כבשר שהרופא גורדו וא"א בקיאין בבשר שהרופא גורדו אך כ"ז לחומרא אבל לא לקולא דנימא שמתוך שינוי המראה י'הי' דינו כנימוס כבר שלא י'הי' נקרא כורת אח"ז כריתה דכבר כלה בלא הכריתה מכח שינוי המראה זה ודאי לא יאמר אדם די"ל כיון שלא הי' רק שינוי מראה לחוד ובלתי הכריתה הי' חוזר ונתקיים וא"כ הוי הכריתה כרות ממש דאסרה התורה ועכ"פ מספקא לא נפיק ואסור ואפי' להרמב"ם ז"ל.

ויותר נ"ל לומר דגם להרמב"ם ז"ל הוי ודאי כ"ש ומלקין עלה ולא ספק כלל דהנה ע"כ לא אמרי' בטרפות דבשר בלוי אסור מספק דמשום די"ל דנהי דאכתי לא נרקב כולו מ"מ הא בטריפות קי"ל כל העומד לינקב כנקוב דמי מטעם דוזאת החי' וגו' והעומד לינקב ה"ה פסק חיותו כי לא יחי' דברור דעתיד לינקב ולא יחי' או יב"ח חודש מהשתא או יותר עכ"פ פסק חיותו עיין פ"מ יו"ד [סי' ל' שפ"ד אות ה'] ובבשר שהרופא גורדו שא"א בקיאים טריפה מספק אבל בכרות שפכה מה לנו למה שעתיד להיות וא"כ כ"ז שיש חיות באבר וראוי לדור עם אשתו ולהוליד אם כורת אדם שפיר הוי כ"ש מעתה ומה לנו דבלא הכריתה הי' נכרת בשנה וכדומה מ"מ כעת הוא כרות שפכה וא"כ אפי' בראוי שלא להתרפא ורק לקלקל מ"מ כ"ז שראוי להוליד [ונכרת] הוי כ"ש ובשלמא מהומסס כ"כ שאינו בגדר בשר אם לא נכרת רק מעורה בגיד זה החיבור לגיד כאלו אינו אבל באם הוא כראוי רק שיש בו מראה שנראה שעתיד לקלקל מ"מ עדיין בריא הוא לענין זה ואינו נקרא כרות עתה מכח מה שעתיד להיות ולכן הכורתו מעתה הוי כ"ש בי"א ובנ"ד מבואר בשאלה שהרופאים אומרים שיראו מהמעותד להיות אבל כעת היה בריא וא"כ בכרתו אדם הוי כ"ש ממש וגם להרמב"ם ז"ל לקי וא"כ כיון דלהרמב"ם ז"ל יוצא וכן להרא"ש וטור ז"ל ולא מצינו בפירוש מתיר נהי דיוכל לגבב הקולות דבי"ח הוי כבי"ש ולכן הנקבים הוי מחמת חולי דהוי כבי"ש ובכריתה נסמוך דנשתייר רובא סגי אבל מתיר בפירוש לא מצינו בראשונים ולכן קשה לי להתיר.

[ועיין לעיל סי' י"ח]: סימן לב להרב הגדול החריף ובקי השנון חו"נ המפורסם מו"ה יוקל הירש מגארליץ יע"א כעת אב"ד בק' ניימארק: מכתבו הגיעני והנה דבריו בישוב דברי הט"ז וב"ש נכונים אך צריך לעיין בב"ב (נ"ח) בהמוכר את הספינה ובמס' דמאי גבי הי' עומד ולוקח בדברי הר"ש ז"ל שם וכעת אין הפנאי לזה: ובדבר תשובתו על גרושה המינקת מופקרת הנה לא ידעתי איך החליט מעכ"ת דאכתי איכא איסור מינקת הלא הרבה דיעות דבמופקרת אין איסור ומביאו רמ"א בסי' י"ג [סי"א] והאיך נחליט להתיר חרגמ"ה ז"ל מספק גם יסוד הבנין של מעכ"ת אשר העמיד דהיא עשתה שלא כהוגן במה שלא הודיעה שהיא מעוברת וזה היא היפך דברי מהרי"ו ז"ל בתשובה שכ' על מעשה כזה מעוברת זונה מופקרת שנשאת ודן אותה לשוגגת שסבורה שמותרת להנשא ודבריו מובא בח"מ סי' י"ג [סק"ח] ופסק כוותי' הגם שמהרי"א ז"ל גמגם על גוף הדין אם מותרת בשוגג ע"י הפרשה מ"מ כתב ח"מ דאין ספק דמהרי"א ז"ל דוחה לפשיטת דמהרי"ו ז"ל ומעכ"ת העמיד יסוד הבנין היפך דבריו במה שמהרי"א ז"ל לא נסתפק לחלוק בזה ובודאי אין לנו לומר נגד מהרי"ו אשר תורה יוצא ממנו בפסקיו בכל אשכנז כידוע ואם

הוא סובר שזה אינו עשיית שלא כהוגן רק שוגג אנן מה נעני אבתרי' ולכן בודאי אין כופין לגרש ודי בהפרשה וכאשר גם הח"מ ז"ל פוסק כן.

אך חר"ג אינו חל אם רוצה הבעל לגרשה כאשר כתבתי מאז דעל הפרוצות לא גזר רגמ"ה וכמבואר בש"ע [סי' קט"ו ס"ד] ובט"ז בשם אחיו ז"ל אך האיך תהי' הכפי' כבר כתבתי בתשובה מרוב גדולי האחרונים שס"ל כמהרמ"מ ז"ל [סי' א'] שכופין בזריקת גט והתשובה ישנה ת"י כעת אך מה שהשיג מעכ"ת על הנב"י ז"ל [מה"ת סי' ק"ד] שמשוה איש לאשה בכפי' שיאמר רוצה אני ומעכ"ת רוצה לחלק משום דהוי גבי אשה תלוי וקני דל"מ לדעת בה"ע [מובא בב"י חו"מ סי' ר"ה וברמ"א שם סס"י] ומעכ"ת מדמי דהכא גבי כפי' לאשה דמי' לתלו' וקנה ולבבי לא כן ידמה דהנה נחקורה ונראה התוה"ק צותה ליתן גט לאשה אפי' בע"כ ואפ"ה גזירת תוה"ק ליתן דוקא במקום שקונין כידוע דבעי ליתן לה כשהיא ערה ובחצר העומדת אצלה כידוע לכל וגבי תיחוד ותפתח [גיטין ע"ז ב'] וקשה האיך יהי' קנין בע"כ ולא מצינו כיוצא בזה קנין בע"כ וע"כ צ"ל שזה מחוקי תוה"ק שיתן לה גט במקום הראוי לקנין אם הי' ברצונה אבל הנתינה יהי' אפי' בע"כ וכן הוא חק מצוה זו וא"כ השתא שרגמ"ה גזר שלא לגרש בלא רצון האשה לא הוסיף על ד"ת רק שיהי' ברצונה אבל ענין הקנין נשאר כמקדם מדין התורה וא"כ שפיר כ' הנב"י ז"ל כמו דכופין לאיש אפי' שצריך רצון האיש בגירושין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וזה מקרי רצון יהי' מאיזה טעם שיהי' וא"כ ה"ה באשה אם כופין עד שתאמר רוצה אני א"כ היא ברצונה כפי תקנת רגמ"ה ואי דלא נקנה לה הגט משום דלקנות לא מהני הכפי' הלא מה"ת קנהו אפי' בע"כ ממש ורגמ"ה לא עקר בתקנתו חקת התורה ח"ו רק תיקן שיהי' ברצון האשה ואם אמרה רוצה אני הרי רצונה ממש ועיין בב"י בח"מ [סי' הנ"ל] בטעם העיטור ויראה דדברי כנים.

גם מ"ש לתרץ בזה קו' בר"ה ובהקדמה מקצה"ח ז"ל שכ' בסי' ט' לתרץ קו' התו' ב"ב [מ"ח א'] דלמה בחטאת אין כופין וכי הוא לתרץ דבעולה הכפי' רק לקנות ממנו העולה להקדש סגי ביאמר רוצה אני אבל בחטאת דהוי לכפרה הוי כתלי' לקנות דל"מ ואחר מחכ"ת הקדושה דבריו המה נגד משנה ערוכה וז"ל המשנה (ערכין כ"א א') חייבי ערכין ממשכנין אותן חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן אעפ"י שאין מתכפר עד שיתרצה שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני עכל"ה הרי בפירוש דעיקר הכפי' משום דאית לי' כפרה וכפרה צריכה רצון דכתיב ונרצה לכפר אבל (לא) לקנין לא צריך אמירתו רוצה אני כמו בערכין דממשכנין אותו בע"כ וכמ"כ בעולה לקנותו להקדש

לא צריך רצונו דה"ה מלוה הכתובה בתורה כמבואר בקידושין [כ"ט ב'] א"כ בודאי גובין בע"כ ממנו העולה להקדש כמו ערכין אך דעולה בא לכפר וכתיב ונרצה דכפרה צריכה דוקא רצון ולהכי קאמר המשנה דאפ"ה כופין עד שיאמר רוצה אני כמו בג"נ הרי דבמשנה היפך דברי הקצה"ח ז"ל דלקנין לא בעי כפי' שיאמר רוצה אני ולכפרה בעי אמירת רוצה אני ואמירת רוצה אני מהני ודמי לגט ולא הוי כתלוי' וקנה ושפיר הקשו התוס' ז"ל דא"כ למה בחטאת אין כופין ותירצו מה שתירצו יעוין בדבריהם.

אך דברי מעכ"ת רמו ושגבו ממני דאמאי קשה לי' דאפי' אם מצות צריכות כוונה אם כופין אותו פרסיים לאכול מצה יצא דאגב אונסי' גמר ומכווין ותווהנא טובא איך יעלה זאת על הדעת לומר [כן] הלא ידעי' מצות צ"כ היינו שמכוון שעושה רצונו ית' כפי מה שצוה וכמבואר דבר זה באריכות בתר"י גם בתשו' ח"צ ז"ל בסי' א' וא"כ אם אינו רוצה לאכול מצה לימא שמכוון לעשותרצון הבורא ב"ה וב"ש לאכול מצה הלא אדרבא הוא אינו רוצה לקיים המצוה ואינו עושה מצות השם כלל ויפה הקשה הפ"י ז"ל [ר"ה דף כ"ח] כה"ג לכ"ע לא יצא לשיטות הי"א שבתר"י דאם מכוון שלא לצאת לא יצא לכ"ע והכא הרי מכוון שלא לצאת ולקיים מצות הבורא כלל ואם יאמר מעכ"ת שאיירי שהפרסיים כפאוהו לקיים המצוה לאכול מצה וכה"ג חילק מעכ"ת דאם מצות צ"כ הוי כתלוי' וקנה ולא יצא ואם אצ"כ הוי כתלוי' וזבין קשה ע"ז דהוא נגד סתמא דברייתא בלא חולק בכתובות פ' הכותב תנינא במד"א במצות לא תעשה אבל [במצות עשה כגון שאומרים לו עשה] סוכה ואינו יושב לולב ואינו נוטל מכין אותו עד שתצא נפשו והוא פסק מוחלט לכ"ע כמבואר בכל הפוסקים שמביאים ברייתא זו לדינא [ע' בחו"מ רס"י ק"ז] ולפ"ד מעכ"ת למ"ד שמצ"כ אשר כן פסקו רוב הפו' וכן פסקו להלכה לדידן במצות דאורייתא צ"כ [כמבואר באו"ח סי' ס' ס"ד ועמ"א שם סק"ג] א"כ לא מהני כפי' ואיך הביאו ברייתא זו דאזלא למ"ד מאצ"כ וגם פשטא דסוגי' דש"ס הוא אשר הברייתא הוא פשוט לד"ה ולכן אין לדברים אלו עיקר כלל.

ומה שתמה מעכ"ת על הא דכתבתי דאינו אומדנא דהרבה אנשים כמות זה הבעל אינו מקפיד על מופקרת והק' עלי מב"ק [ק"ו ע"ב] גבי יבמה שנפלה לפני מוכה שחין ואשתומם איך לא זכר דמוכה שחין אפי' אם היא תרצה לדור עמו אין מניחין אותה משום דממיקתו יעי"ש [בכתובות ע"ז ע"ב] ולהכי מדקדק הגמ' תיפוק בלא חליצה דליבום ודאי שאינו מיבם ומש"ה הוי אומד הדעת אבל לישא מופקרת עיני ועיניו ראו רבים כערכו לקחו מופקרת ולכן דברי ברורים שאינו אומדנא כלל ורק כופין על הגט דכה"ג לא גזר רגמ"ה ז"ל והי' שלום.

ב' בשלח תרכ"ב: סימן לג למחו' הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם מו"ה מרדכי אבד"ק האלשיץ יע"א: שאלה אשה שהיתה מעוברת בחיי בעלה וילדה אחר מיתת בעלה והניקה הולד וחלתה למאוד ונתנה הולד למינקת ואח"כ נתרפאה אם מותרת להנשא מחמת כי כן אירע לה מב' ילדים הראשונים שהניקה אותם עד שחלתה ואמרו הרופאים שאסור לה להניק ילד והיא מסוכנת אם תניק ולד ורק היא [לא] חששה לזה כי סבורה היתה שתוכל להניק ולא תחלה אך לא כן הי' כי חלתה והיתה מסוכנת עד שנתנה הילד למניקה לכן י"ל שאין חיוב עלה להניק אדרבא [אסור] לסכן עצמה וא"כ אינה בכלל מינקת חבירו ומותרת לינשא תוך כ"ד חדשים: תשובה הנה אמרי' בש"ס יבמות (מ"ב א') וז"ל היכא דקים לן דמעוברת היא תינשא אלמה תני' לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית גזירה שמא תעשה עוברה סנדל א"ה דידי' נמי אי למ"ד במוך במוך ואי למ"ד מן השמים ירחמו מן השמים ירחמו ה"נ אי למ"ד כו' אלא משום דחסה א"ה דידי' נמי דידי' חייס עליה ה"נ חייס עליה אלא סתם מעוברת למניקה קיימא עכל"ה ובתוס' שם ד"ה סתם כו' ר"ש זקנו של הרשב"א ז"ל הי' אומר דגרושה מינקת מותרת לינשא משום דלא משעבדא להניק כדאמרי' פ' אעפ"י נתגרשה אינו כופה ואין נראה לר"ת דהא למאי דהוה בעי למימר דטעמא משום סנדל או משום דחסה לא הי' חילוק בין אלמנה לגרושה וה"ה להאי טעמא דאינו חוזר בו אלא מהטעם בלבד ועוד אלמנה גופא אי אמרה איני ניזונית ואיני עושה או תבעה כתובתה לא משעבד' וכ"פ בשאלתות דר"א דלא שנא גרושה ול"ש אלמנה עכ"ל אלמא דהר"ש התיר אפי' במת הבעל דכיון דלא משועבדת להניק איננה בכלל מניקת חבירו והרא"ש ז"ל כתב שם בפ' החולץ וז"ל ומתוך זה הי' אומר ר"ש הזקן גרושה מניקת וגרושה מעוברת מותרת לינשא דלא משעבדי להניק כדאמרי' בפ' אעפ"י נתגרשה אינו כופה ור"ת ז"ל דייק משמעתי' דלמאי דבעי למימר טעמא משום סנדל או משום דחסא אין חילוק בין אלמנה וגרושה ואינו חוזר בו אלא מהטעם בלבד ועוד אלמנה גופא אי אמרה איני נזונית וא"ע לא משעבדא להניק אלא חכמים עשו תקנה זו שלא יבוא הולד לידי סכנה ורוב נשים חסות על ילדיהן ומניקתו אפי' אינה משועבדת להניק אבל אם היתה מותרת לינשא לא היתה מניקתו וכן פסק בשאלתות ל"ש אלמנה ל"ש גרושה עכ"ל ובכתובות פ' אעפ"י [סי' י"ז] כתב שם הרא"ש וז"ל והר"ש הזקן ז"ל הי' אומר דגרושה א"צ להמתין כ"ד חודש שאין עלי' להניק את בנה הואיל ובעלה קיים והביא ראי' מההיא דלעיל נתגרשה אינו כופה ואין חילוק בין נדרה ללא נדרה אבל כשמת בעלה אעפ"י שאינה מחויבת להניקו מ"מ כיון שאין לו אב עשו חכמים תקנה שתניק האם ור"ת אומר

דאסורה לינשא מדתנינן בפ' החולץ לא ישא אדם מעוברת חבירו ומנ"ח קפסיק ותני ל"ש נתגרשה ול"ש לא נתגרשה ועוד הביא ראי' מדמפרש התם משום דסתם מעוברת למניקה קיימא דמשמע היינו טעמא דמניקה ה"ט דמעוברת ולמה דהוה מפורש מעיקרא דטעמא דמעוברת משום דחסה אין שייך לחלק בין מעוברת גרושה לשאינה גרושה ואע"ג דהדר מה"ט מדפריש טעמא משום דסתם מעוברת למניקה קיימא מגופא דמלתא דמעוברת דאיירי אפי' בגרושה לא הדר בי' וכ"כ בשאלתות פ' וירא דאלו איתתא דפטרה בעלה או דמית בעלה בעי' לאמתוני כל יומא מניקותא עכ"ל.

והנה לכאורה ק' למה בפ' החולץ לא כתב דגם להר"ש אסורה במת בעלה אך י"ל דהתם אינו עסוק (רב) [רק בעיקר דין] במעוברת לכן הביא דעת הר"ש דמתיר בגרושה ור"ת אוסר אך בכתובות דאיירי בעניני מינקת [עד כמה חייבת להניק] הביא לדינא דבמת בעלה אסורה גם להר"ש ומש"ה ל"ק קו' הר"ת על הרא"ש דכל אשה תאמר איני ניזונית דז"א דהר"ש מודה דבמת בעלה אסורה ומש"ה לא הביא הרא"ש בכתובות קו' הר"ת אך קשה לי עדיין דלמה בעשירה [אפי' אלמנה דהוי] אינה משועבדת ומותרת לינשא לפ"ד הרב דתשו' אמונת שמואל [הובא בב"ש סי' י"ג סקל"ז] ולכאורה המה נגד דברי הרא"ש שכתב דגם הר"ש מודה במת בעלה וכבר התעורר בזה בספר בני אהובה אך לפי הנראה שלא ס"ל כהרא"ש בזה רק כפשט דברי התוס' אפי' במת בעלה התיר הר"ש הזקן וכן מורין דברי הש"ג [דפ' החולץ] אך קשה לי לפי דבריהם דלמה חילקו חכמים בתקנתם דעשירה כיון דאינה משועבדת לא אסרה עלי' הנשואין ולענייי' אשר שיעבודה אינו אלא על תנאי אם תרצה לומר איני ניזונת פטורה מלהניק אעפי"כ גזרו עלי' חז"ל דלא יועיל דיבורה איני ניזונת לפטור שעבודה ולכאורה י"ל דעשירה הוי לענין הנקה כאשה אחרת המניקת בן חברתה דאין עלי' שום תיקון ושום גזירה מלהנשא אבל עני' כיון דלע"ע משועבדת להניק מסתמא רוב נשים מניקות את בנה לזה אסרו עלי' הנשואין כדי שלא תפסוק מלהניק אבל עשירה שלא הניקה כלל אין עלי' שום גזירה ויש להטעים הדבר יותר דחז"ל הוצרכו לתקן לאסור הנשואין במינקת דאי לאו התקנה היתה מינקת נישאת לבעל בעודה מניקה ויעכר חלבה לזה הוצרכו לתקן עכ"פ בעודה מינקת אסורה להנשא ואז ממילא כיון שחל עלי' הגזירה לא תוכל לומר א"נ ואיני מינקת דלא פלוג רבנן משא"כ בעשירה דלא התחילה להניק לא חל עלי' התקנה אפי' רגע אחת כיון שאינה מניקה אבל באמת אם עשירה התחילה להניק אסורה גם בעשירה כמבואר שם להדי' באמונת שמואל מטעם זה כיון שכבר חל [עלי'] התקנה.

היוצא לנו מכ"ז דבהתחילה להניק לא מהני מה שאמרה איני ניזונית ואפי' אם קבלה כתובתה דפטורה [להיות] מניקה מ"מ כיון שכבר חל הגזירה מתקנת חז"ל לא נפקעה מאיסורה וכ"נ מכל הפוסקים דבעני' ל"מ מה שקבלה כתובתה וכן מבואר בש"ע סי' י"ג סעיף י"ג ואין חולק ע"ז שום אדם ולכן זה ההיתר שכ' רומכ"ת אין מקום לסמוך עליו הגם שבס' בני אהובה בתשו' מהגאון ר"ע איגר נראה קצת דרצה לעשות סניף מזה להתיר אך באמת זה נגד דברי הש"ס וכל הפוסקים ובאמת לא נחשד אצלי הגאון הנ"ל בזה ואולי כוונה אחרת לו ואין הפנאי לעיין ולדקדק בדברי האחרונים אבל לדינא בודאי אין לסמוך עליו: והיתר השני שיש באשה זו מה שהרופאים אסרו עלי' ההנקה באמרם שהיא מסוכנת אם תניק א"כ אינה בכלל מינקת אמנם לענ"ד דז"א לא מבעי' לשיטת הרא"ש והר"ן ז"ל [בפ' אעפ"י סי' כ'] דגזרי' באשה אחת אטו שיבואו להחליף ולהתיר גם בשארי מניקות ורק בצימוק הדדים או שפסקה מלהניק ג' חדשים הטעם הוא משום דיש לה קלא וניכר הדבר ולא יבואו להחליף וא"כ באשה זו דלא נתחזקה עדיין שמזיק לה [ההנקה] לית לה קלא ולא מינכר הדבר והא ראי' דגם היא בעצמה התחילה להניק דסברה שלא יזיק לה א"כ בודאי אסורה משום לא פלוג ונ"ל דגם הרמב"ם וסמ"ג ז"ל סוברים כן דהרי התקשו הרבה בדבריהם שכתבו דגרושה מעוברת אסורה לינשא מטעם דחסה {עי' רמב"ם ה"ג פי"א הכ"ה ובב"ש סי' י"ג סק"כ} והלא זה הטעם נדחה בגמ' משום דחייס ולמה כתבו הם הטעם שנדחה אך נ"ל כוונתם פשוט דכתב הסמ"ג ומביאו ב"י וט"ז ביו"ד סי' קט"ו [סק"י] וז"ל דאע"ג דאנו נוהגין היתר במים מגולים ולא גזרי' אטו מקומות שהנחשים מצויים היינו משום דלא שייך בהו טעם של איסור אלא משום נחשים הלכך כי שרו להו במקום שאין נחשים מצויין לא יבואו להתיר במקום שמצויין אבל גבי גבינות דשייך בהו טעמי טובא לאיסור כגון עור קיבת נבילה ואידך טעמי הלכך אי שרית גבינות במקום שאין נחשים מצויין אתי למישרי גם במקום שמצויין הלכך לפי טעמו של ריב"ל יש לאסור גבינות אפילו במקום שמעמידין אותם בפרחים כו' עכ"ל הרי דלריב"ל דקיי"ל כוותי' כמ"ש שם הסמ"ג אין טעם לאסור גבינותרק משום גילוי מ"מ אנו חוששין שהעולם יסברו דהטעם הוא משום אינך טעמי דלית הלכת' כוותי' ועי"כ אם יראו שמתירים יתירו בכל מקום א"כ כמ"כ כאן כיון דבאמת יש סברא לומר דמעוברת אסורה משום דחסה ולא מטעם דלמניקה קיימא כמבואר בט"ז באה"ע [סק"ה עיי"ש] וא"כ אם יתירו גרושה מעוברת כסברת הר"ש דגרושה לאו למינקת קיימא או בצמקו דדים אזי יבואו להתיר כל המעוברת משום דיבינו דהטעם הוא משום דחסה דשייך אפי' בגרושה ובצימוק דדים וכיון שיראו היתר באשה אחת מעוברת יתירו בכל

המעוברת ויבואו לבטל תק"ח וכמו ששם גבי גבינות הגם דלא קיי"ל כאינך טעמי מ"מ החשש שהעולם יטעו בזה ויאמרו הטעם משום אינך טעמי ולא משום גילוי ויתירו גם במקום ששכיחי נחשים כמ"כ נמי הכא כיון שהעולם יסברו שהטעם משום דחסה ויבואו להתיר גם בכל הנשים דיראו ההיתר בגרושה ובצמקו דדים דלפי דמיונם גם בזה הו"ל לאסור משום דחסה וכיון שהתירו לה יסברו שבטל טעם הגזירה ומש"ה באמת אסרוה חז"ל משום דחסה ובגמ' מדחה זה הטעם משום דאי לאו טעמא דלמינקת קיימא לא שייך דחסה כלל משום דחייס אבל עכ"פ כיון שנאסרה מעוברת מטעם דלמניקה קיימא אסורה אף בצמקו דדים דל"ש טעם זה מ"מ אסורה משום אתי לאחלופי דיטעו ויאמרו הטעם משום דחסה ויעוין בט"ז יו"ד סי' הנ"ל שמפרש כן דברי הסמ"ג ולכן לק"מ על הרמב"ם וסמ"ג.

עכ"פ מוכח מזה דס"ל דגזרי' אטו חילוף אשה אחרת משום לא פלוג כסברת הרא"ש וא"כ באשה זו שאינו ניכר זה החסרון דאינה משועבדת בודאי אסורה משום ל"פ ואפי' להחולקים ולא ס"ל הגזירות גבי מינקת מ"מ אשה זו הגם שמזיק לה החלב אך עכ"פ בתחילת הנקה אחר הלידה מבואר לכל שאינה מזיק לה ההנקה מחמת ריבוי החלב והתינוק יונק מעט ואדרבה [מזיק] אם לא חניק כלל תחלה מחמת כובד החלב וגם אפי' לאח"כ אם חניק מעט ותמסמס לא יזיק לה כן ראינו בכמה נשים בכיוצא בזה ולכן בודאי היא בכלל מינקת חבירו ואסורה להנשא ובפרט שהרופאים בזה"ז אינם מומחים כ"כ לזה ולכן נ"ל שאשה זו בכלל מינקת חבירו הגם שבס' בני אהובה מתיר שם בכה"ג שמזיק לה החלב אך שם הי' המעשה שנחלשת תיכף ביום אחד אם תניק נראה לעין כל כמבואר שם וגם נתחזקה בעשרה ילדים ששכרה מינקת עבור זה בודאי יש מקום להתיר אבל אם נבוא להתיר מינקת עפ"י אומדנא ורופאים שאומרים שמזיק לה היניקה ח"ו יבוטל תקנת חז"ל ובפרט בגזירה כזו אשר היא מסוכן להמורה כמבואר באס"ז מתר"י בכתובות ובשארי תשובות ולכן לדעתי אשה זו אסורה להנשא והי' שלום: סימן לד להרב החריף ובקי השנון המפורסם חו"נ מו"ה יעקב משה בהגאון מהרמ"ז אייטינגר מאומין ברוסיא יע"א: שאלה גרושה עשירה אם מותרת להנשא תוך כ"ד חודש: תשובה ידוע דעת הר"ש ז"ל שהתיר בגרושה כיון שאינה מחויבת ומשועבדת לא נקראת מינקת חבירו ובהג"א כתב דלהר"ש ז"ל אפי' במכירה מותרת להנשא ובתשו' הגאון מהר"ש שבתשו' אמונת שמואל תמה האיך אפשר שבמכירה תהא מותרת להנשא יעו"ש.

ובאמת פשט לשון הג"א בכתובות דף ס' ע"ב שכתב וז"ל ואעפ"י שבמכירה כופה ב"ד להניקו מ"מ אין שיעבוד עלי' כ"ז שלא כפה אותה בב"ד ומותרת להנשא ול"ד לאלמנה

מינקת שחייבת להניק את בנה עכ"ל. משמע בהדי' דגם במכירה מותרת להנשא ובאמת כמה שנויים בהראשונים בדברי הר"ש ז"ל שמהר"נ והנ"י נראה שלא התיר הר"ש רק מטעם שיש לולד (בעל) [אב] תתבע האשה ממנו למסמס וכ"כ בהדי' הרא"ש ז"ל באעפ"י.

ובס' בני אהובה מתמי' דהאיך התירו האמונת שמואל וחבירו נגד הרא"ש ז"ל בדעת הר"ש [עיין בתשו' הקודמת] והרואה יראה דברוב הראשונים בתוס' ומרדכי וסמ"ג לא נזכר טעם זה וגם המהר"י מינץ ז"ל כתב דהרא"ש ז"ל יחיד בטעם זה יעו"ש וגם במכירה יש דעות חלוקות בדברי הרא"ש ז"ל כמבואר בתשו' א"ש הנ"ל והנ"ל דהר"ש ז"ל ס"ל כמו דלא אמרו חז"ל ולא עשו גזירה לישא מינקת בן חבירתה אפי' במניקה כמבואר [בש"ג פ' החולץ אות ד' וע'] בש"ע סי' (יו"ד) [י"ג בבאה"ט סקי"ג] דלא עשו תקנה לזה כמ"כ אם אינה משתעבדת רק שמניקה ברצונה הטוב (בשכר) כמו אשה אחרת תחשב ואין עלי' שום תקנה מחז"ל ורק אם מת האב שאז מיקרי שדי האשה שדה יתומים (שאביו) [שלאבי'] הי' משועבד שמחויבת להניק נהי שיכולה ליפטר מהשיעבוד ע"י שתנשא ואז אינה מחויבת מן הדין להניק אמרו חז"ל דזה הוא משיג גבול יתומים ונכנס לשדיהם הגם שאינו גזלן אבל נקרא עול לגרום הפסד ליתום שהי' יכול להיות ניזון משדי אמו לולא זה הבעל שנשאה וטעם זה הוא בירושלמי מביאו התוס' סוטה [דכ"ו ע"א] ובתקנה זה מחולק מהר"ש עם ר"ת ז"ל דהר"ש ס"ל דלא גזרו רק במי שמחויב מטעם שיעבוד ונקרא שדי יתומים נהי שיכולה לפטור עצמה מהחיוב עשו חז"ל תקנה שלא לבוא בשדי יתומים אבל גרושה אפי' אם מכירה מ"מ כיון שאינה משועבדת להניק ולא נקרא שדה יתומים אין עלי' שום תקנה ולא עשו חז"ל תקנה והרי היא כאשה אחרת שמחויבת להניק בשכר [כמוזכר בסי' פ"ב] אבל לא לאסור עלה הנשואין ומסברא זו הולידו האמ"ש וסייעתו דכ"מ שאינה משועבדת היינו עשירה אינה בכלל מינקת חבירו ומותרת להנשא ובזה יצאו כל האחרונים כ"א בסברות שונות וכפטיש יפוצץ סברות ישרות בתוה"ק עד שהגאון בנ"ב [מה"ק סי' י"ד] מתקשה א"כ לב"ש לא שייך כלל תקנת מינקת יעו"ש בדבריו והנה על כל הדברים האלו והסברות קשה טובא דהן אמת דגרושה וכדומה עשירה או מזנה אינם בכלל מינקת אבל אשה המשועבדת בכלל מינקת משא"כ עשירה ואינה בגדר התקנה שתקנו חז"ל מ"מ קשה לי על תקחז"ל גופא מה ראו להעדיף כח הגרושה ועשירה שלא גזרו עלי' כלל ולמה עשו תקנה נגד אלמנה ענייי' אומללה ואי מפני שמשועבדת בתחילה לבעלה בעת נשואין כמבואר בתשו' מהר"י מינץ ז"ל מ"מ הרי לא שיעבדה עצמה לחלוטין רק בעת שתרצה תוכל לומר אינני רוצה בתקנה זו ואיני

ניזונית ואיני יונק בנך ולמה כבדו חז"ל עלי' עול שאפי' אומרת א"נ ל"מ ואפי' (לא) גמלתו ל"מ דנראה מפשט כל הראשונים דא"י לומר איני ניזונית אפי' להר"ש ז"ל דכן תמהו התוס' על הר"ש ז"ל הא כל אשה יכולה לומר [כו'] אלמא דפשיטא להו דהר"ש גופא מודה דאף אם תאמר לא מהני וגם לא מצינו כן בשום פוסק להתיר באומרת א"נ ואיפכא נתבאר בסי' י"ג [סי"ג] בקבלה כתובתה מ"מ מחויבת להניק וסתם משמר אפי' בעודה בפני הבעל אמרה א"נ וגמלתו לאחר מיתה ל"מ וקשה למה עשו חז"ל לעני' הזאת עול שלא תוכל לחזור עכ"פ בעודה מעוברת למה לא תוכל לומר תנו לי כתובתי או א"נ ולמה ישתנה דינה מעשירה ואם כי עני' מסתמא תניק לאהבת בנה ועניותה אבל עשירה תשכור מינקת וכי זה הוא דבר מוחלט ופסוק לפעמים אדרבא עני' מרוב מרודה תשליך את הולד תחת אחד השיחים ועשירה אם לא תהי' שכיח מינקת תניק ולפעמים לטובת עצמה להוריק המותרת ולא מצינו כן בדברי חכמים שעשו תקנה כזו בלא טעם מובן.

והנראה לי דהנה חז"ל עשו רק חיזוק שבעודה מניקה לא תנשא דא"כ תעכר החלב וליכא מאן דימסמס לי' ולכן הוצרכו לעשות תקנה שעכ"פ בעודה מינקת לא תנשא דזולת תקנתם הי' אלמנות מניקות ביניהם דמרחמי להו ונישאת לבעל והי' הדבר יכול לבוא לידי סכנת הולד ותיקנו חז"ל שמינקת לא תנשא וכיון שגזרו מינקת לא תנשא כל כ"ד חודש היא [בכלל] מינקת דלאח"כ אפי' אם מינקת אין לנו בזה אפי' היא חולה יעוין בסי' (פ') [פ"א ביו"ד] בב"י ובאחרונים ז"ל וא"כ שוב משום תקנה זו נאסרו כל מניקות תוך כ"ד חודש להנשא אפי' אם תרצה לגמול הולד מ"מ כבר היא בכלל מינקת ולא פלוג ועל אשה דעלמא המנקת בן חברתה לא גזרו דעל האב או על האם למסמס הולד ומה לנו לחז"ל בזה ובאמת אפי' בעודה מינקת מותרת להנשא ומשום זה ס"ל להר"ש ז"ל דגם גרושה כאשה אחרת דמי' דלא נכנסה בתקנת חז"ל דלא גזרו רק על מינקת חבירו אבל גרושה לא תקרא רק משרתת חברו משא"כ אשתו היא משועבדת להניק ונקראת מינקת חבירו ושפיר גזרו עלה שלא תניק ותנשא ואסרו עלה הנשואין בעודה מינקת וממילא כ"ז שראוי' להניק מקרי מינקת חבירו כמבואר בתשו' הרא"ש ובריב"ש ז"ל וא"כ מש"ה אסורה ובאמת חז"ל עשו כן ג"כ כדי שלא להשיג שדה יתומים כנ"ל:

היוצא לנו מזה דעיקר הטעם דגרושה מותרת דה"ה כאשה דעלמא דלא חשו חז"ל לעשות תקנה וה"ה עשירה להא"ש וסייעתו ז"ל ג"כ אינה בגדר מינקת וה"ה כאשה דעלמא שמותרת להנשא אפי' בעודה מינקת והנה כ"ז לב"ה דקיי"ל דאשה משועבדת דנמצא עילה לחלק בין מינקת חברו היינו שמשועבדת כנ"ל אבל לב"ש שום אשה אינה משועבדת וא"כ כל אשה תניק ותנשא לבעל ויכול הדבר לבוא לידי סכנת הולד וכיון

שהוצרכו חז"ל לעשות תקנה שלא ינשאו המיניקות סתמא תקנו ובין עשירות וגרושות לדידהו אסירי כנ"ל משא"כ לדידן סגי בתקנה זו לאסור מניקת מה שנקרא מינקת היינו שמשועבדת ועפי"ז א"ש דבכתובות שמזכיר התקנה והתקנה הי' על האשה שכל כ"ד לא תנשא הגם שגם הבעל אסור דכל שהיא מוזהרת גם הוא מוזהר רק שבעיקר התקנה בכתובות דאיירי מדין שיעבודהאשה להניק אמר דעיקר התקנה היתה שלא תנשא בעודה מינקת לתינוק וממילא אסורה כל כ"ד חודש לב"ה וכנ"ל אבל ביבמות מדבר על הבעל אם חייב להוציא ואם מותר להחזירה תפס התנא לישנא לא ישא וכ' ואם כנס יוציא וכו' דעל האשה ל"ש לומר תצא דהחיוב על הבעל להוציא ובכתובה כמבואר בתשו' מהרי"ו ז"ל ולכן תפס לשון לא ישא ולא יחזיר ול"ק קו' הנ"ב ז"ל אך כ"ז לסברת הר"ש אך התוס' וסייעתם ז"ל דס"ל משום לא פלוג אסרו גרושה וגם עשירה משום ל"פ וא"כ לדינא דסמכי' להקל כסברת הר"ש ז"ל דגרושה אינה בכלל התקנה ה"ה כמניקת בן חבירתה דמותרת לינשא אפי' בעודה מניקה אך הא"ש ז"ל כ' בפירוש בסי' ב' וז"ל ומיהו בהא בודאי החמירו אלמנה מגרושה לדעת הרשב"א האיך שמת בעלה והיא התחילה להניק ואינה מכירה אסורה בכל האופנים שבעולם אפי' היכי דהכניסה שתי שפחות ומטעם דהיא קרוי' מינקת חבירו בשעת מיתתו ושוב יוכל לכופה להניק ולכן בי ר"ג אסרינן להו בס"ד דגמ' אפי' באינה מכירה וכמ"ש הריב"ש לפי שכבר התחילה להניק וגלי דעתה דרוצה להניק כמ"ש הב"י בשם תשו' הרשב"א משא"כ בגרושה לדעתו לא מיקרי מינקת כיון דאינו יכול לכופה באינה מכירה עכ"ל הרי דאלמנה אסורה להנשא בהתחילה להניק דנקראת מינקת חבירו ובאמת זה ק' למאוד דמה לי גרושה בהתחיל דיכולה לשמוט דד מפיו כמ"כ עשירה תוכל להשמיט דד מפיו וצ"ל החילוק דאלמנה נהי שהיא עשירה עכ"פ חל עלי' התקנה שלא תנשא בעודה מינקת משום סכנת הולד דהבעל לא יניח לה למסמס כמבואר בש"ס כיון שחל עלי' התקנה ה"ה בכלל גזירת חז"ל ואסורה עד כ"ד חודש כדין עני' אבל גרושה דביד אבי הילד למסמס וכמבואר בראש"ש ובנ"י ובר"נ ז"ל לדעת הר"ש ז"ל אפי' בעודה מינקת מותרת להנשא ואינה בכלל גזירות חז"ל כנלענ"ד בדרך פלפול אבל לדינא קשה הדבר להתיר במינקת להנשא ואפי' לגמול הולד:

ובענין רואה דם מחמת תשמיש דעתי שתשאל לרופאים ומילדת מומחה בעת הקישוי של הנפיחה והמכה קיים והם ידעו מסתמא אם הוא במקור ואם מוציא דם וככה הי' לי [שאלה] זה לא כביר והי' הדבר קשה בעיני לפלפל בחנם ואחרי דרישת המילדת הודיעה לכל מקום המכה המוציא דם ולכן ימחול מעכ"ת לצוות עלי' שתשאל למילדת

או רופא מומחה ואם יודיעני את כל הענין אשיב לו כאשר יחנני ה' והי' שלום יום ה' כ"ז כסלו תרכ"ג לפ"ק צאנז: סימן לה להרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם כו' מו"ה מרדכי יודא נ"י אבד"ק אונטרדאם יע"א בזיבנבירגן: שאלה אשה כשרה וצנועה מעולם לא נשמע עלי' דבר ופתאום נתהוה סבה שבא איש כשר ואמר שבפניו הודית שזנתה עם אחד ומה שהודית לפניו הי' ע"י שספרו ב"ב של איש כשר הנ"ל לפניו שיש איזה אהבה בין האשה הנ"ל ובין קרובי' אשר דרה ביניהם ומכח זה חקר האיש כשר הנ"ל ממנה ואמרה להד"ם ואמר הוא לה שאם לא תודה יהי' רעש ומי יודע עד מה יגיע טוב שתודה לפניו ותשקוט הדבר ומחמת רוב דיבורו אלי' א"ל יהי' כדבריך ואח"כ כשפרסם האיש כשר הנ"ל הדבר טענה האשה להד"מ ולא הודית רק מחמת גודל הגיזום ושלא יעשה רעש ורצונה שלא ידובר מזה כלל בחשבה שהאמת יעשה איש כשר הנ"ל כדבריו ולא ירעש העולם לדבר עלי' אבל באמת להד"מ וטהורה היא והבעל אמר בפירוש שאינו מאמין ובשנאה דבר האיש המוחזק לאיש כשר כי שונא הוא לו ולכן רוצה להפריד בינו ובין אשתו הצנועה שוב בא הנחשד ואמר שכן הוא שזנתה עמו אך הנחשד חשוד על העריות ע"כ השאלה: תשובה הנה הדין פשוט יותר מביעותא בכותחא שהאשה מותרת לבעלה חדא דאין אשה נאמנת לומר טמאה אני בין אשת כהן ובין אשת ישראל כמבואר בכל הפוסקים ובפרט במהרי"א סי' רכ"ב [הובא ברמ"א סי' קט"ו ס"ו] ובאחרון בב"מ וכמעט כל הפוסקים ראשונים ואחרונים סברו כן וכן מנהג זה בכל תפוצות ישראל לפסוק כן ואין לדקדק בזה יותר כמבואר במהרי"א ז"ל וגם יש לה מגו דאי בעי הכחישה לעד ובמקום שאין שבועה אמרי' מיגו [להכחיש העד עיין בתוס' ופוסקים בסוגי' דנסכא דר"א] וכמבואר בכמה מקומות ובהל' גיטין וגם שנתנה אמתלא טובה ובאמתלא טובה לכ"ע מהימנא ואם כי הנב"י ז"ל [מה"ק סי' ח' וסי' י"א] מחמיר כמעט כל האחרונים חלקו עליו ומשום העד הנחשד אין לאסור דבאני זניתי עם אשתך לא פלגינן דבורא והגם שנב"י [מה"ק סי' פ"ב] שדא בי' נרגא חלקו עליו כל האחרונים וגם אני בעניי כתבתי בקונטרס לחלוק עליו בדברים ברורים לפענ"ד וכבר נעשה מעשה בזמנו באותו מעשה והתירו האשה אשר אסרה הנב"י ויצא ממנה דור משפחה חשובה ובנים חשובים כידוע לכל והגאונים שבזמנו רבו על הנב"י ז"ל והתירוה וגם כי העד חשוד על העריות ודאי א"נ.

ס"ד כאשר כתבתי כן משמע בח"מ קט"ו [סקכ"ו] בלא חולק במעשה כזה באם אין רגלים לדבר לא מהני אמירתה ט"א ולא מצטרפים לעד ובפרט אם העד חשוד א"נ כן הוא דברי הח"מ ומביאו הב"ש [שם סקכ"ט] בלי חולק ואין לחדש יותר ורק בעיוני תרצתי קו'

הפלאה ז"ל בק"א להל' כתובות קט"ו שהקשה האיך יכולין כלל לצרף העד עם הודאתה ברגלים לדבר הא העד א"נ רק משום גמר דיבורו שזינתה עם אחר ועם אחר לא הי' רגלים לדבר רק עמו וע"ז אאמע"ר והאיך יצרפו ע"כ קושייתו והניח בצ"ע.

והנלע"ד לתרץ דהנה מבואר באומר אשתך זנתה עמי פ"ד ונאמן עלי' ולא ע"ע ונהרגת היא ולא הבועל דפ"ד ואמרי' שזנתה אבל לא עמו וק' טובא לשי' הרמב"ם ז"ל [בפ"ב מה' עדות] דס"ל דהכחשה בבדיקות הוי הכחשה אפי' בעוקצי תאנים שזה אומר תאנים גסות הי' וזה אומר דקות הי' ובטל העדות וא"כ קשה באומר אשתי זנתה האיך מצרף להעדות שפ' זינה אבל לא עם אשתו דאדם קרוב אצל אשתו [כמבואר בסנהדרין י' ע"א] והלא כיון שנפלוג דיבורו ולומר שזינה עם אחרת והעד השני אמר שזינה עמה הו"ל הכחשה בבדיקות דזה לא גרע מעוקצי תאנים דהוי הכחשה וא"כ הכא כיון דלא מהימנינן לבעל על אשתו וצריך לפלוג דיבורו שעם אחרת זינה א"כ מכחיש בבדיקות לעד השני שאומר שזינה עם אחרת גוף אחר והו"ל העדות להיות בטל ומשמעות הגמ' אפי' בעד השני אומר שזינה עם אשת העד השני ג"כ פ"ד וקשה כנ"ל ואך באמת לק"מ דהנה בקרוב אין אנו אומרים שהדבר שקר רק אין דנין על פיו ולכן שפיר אמרי' פ"ד ודנין רק על שזה זינה עם א"א ובמה שאמר עם פ' א"צ לעדותו כלל ולכן אין כאן הכחשה בבדיקות שהלא שנים מודים שזינה עם אשה פ' ורק להבעל אין שומעין בדבר זה לעדות נגד אשתו והוי כמו שאמר זה זינה עם א"א ולא הזכיר כלל אשתו אבל לענין לבטל העדות מטעם הכחשה בבדיקות אין לבטלו דהא באמת אין מכחישין זא"ז ורק דלא מהימנינן לבעל נגד אשתו והוי כלא העיד עם מי זינה אבל אין הכחשה עם העד הב' ולכן אין עדותן בטל כיון שליכא הכחשה ביניהם והוי כלא אמרו הבדיקות דכשר וכל זמן שליכא הכחשה ביניהם לא בטל העדות וז"ב וא"כ ה"נ אם יש רגלים לדבר עם הנחשד והנחשד מודה הוי הנחשד עד אם אומר אשתך זנתה עמי מטעם פ"ד ואי דלא יוכל לצרף הרגלים לדבר דמאחר לא הי' רגלים לדבר זה ליתא דהא באמת לא הכחיש הנחשד הרגלים לדבר ורק שלא מהימן ע"ע מ"מ כיון שהוא עד מחמת פ"ד שוב מצרפים ממילא הרגלים לדבר להודאתה דהא ליכא עכ"פ הכחשה ביניהם ורק דבתורת עדות א"נ ע"ע אבל נאמן שהיא זנתה והרגלים לדבר עם הודאתה נמי מהני לצרף כיון דליכא הכחשה ע"ז והוי שפיר כהודאה אחר הלואה וז"ב.

אך כ"ז צריך דרישה היטב בענין זה כי מעשה כזה כתבו לי זה כמה שנים מאונגארין וכתבתי להתיר ע"י פלפול קצת באריכות אח"ז כתבו לי מהיפוך להיפוך שהאשה חשודה ומופקרת ותמהו עלי למה התרתי וכתבתי לחזור הדבר לאיסור ולכן אין בהיתרי

ממש רק אחר הדרישה והחקירה היטב ועל מעכ"ת אני סומך שיבדוק כד"ת והי' שלום כנפש דש"ת: סימן לו להרב הגאון המפורסם ע"ה פ"ה מהר"מ פאנעט נ"י אבד"ק דעש והגליל יע"א: שאלה בבע"מ שבא על נכרית והי' לו ממנה בנים ואח"כ נעשה חפשי והנכרית נתגיירה כדתה"ק ורוצה הבע"מ לישא אותה והב"ד מוחים בידו משום דין המבואר בש"ע [סי' י"א ס"ה] והיא משנה ביבמות דהנטען מן השפחה לא ישאנה ע"כ: תשובה לכאורה הי' מקום למצוא היתר דהנה בגמ' יבמות (כ"ד ע"ב) וז"ל המשנה הנטען על השפחה ונשתחררה או על הנכרית ונתגיירה ה"ז לא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו ובגמ' שם הא גיורת מיהו הוי ורמינהו א' איש שנתגייר לשום אשה וא' אשה שנתגיירה לשום איש וכן מי שנתגייר לשום שולחן מלכים לשום עבדי שלמה אינם גרים ד"ר נחמי' שהי' ר"נ אומר א' גירי אריות וא' גירי חלומות וא' גירי מרדכי ואסתר אינם גרים עד שיתגיירו בזמן הזה בזה"ז ס"ד א"א כבזה"ז הא אתמר עלה אר"י ב"ש ב"מ משמי' דרב הלכה כדברי האומר כולסגרים הם א"ה לכתחילה נמי משום דר"א דאמר ר"א הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים וגו' עכ"ל ופרש"י שם בד"ה דאמר ר' אסי טעמא דמתני' משום דכתיב הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך דאתי לאחזוקי לקלא קמא עכ"ל והרשב"א בתשו' סי' אלף ר"ה כתב וז"ל שנינו ביבמות פ' כיצד הנטען מן השפחה ונשתחררה מן הנכרית ונתגיירה לא יכנוס ואם כנס אינו מוציא ומיהו לכתחילה לא יכנוס דלזות שפתים איכא ומכוער הדבר גם כי חשש יש בזו שלא נתגיירה לשם שמים אלא כדי שתנשא לזה ועצת חטאין יש ביניהם וכ"ש זה שהרחיק האהובה בנשואי' וכנס את זו השנואה שהכל יודעין כלה זו למה נכנסה לחדר ואין מן הראוי לירש שפחה גבירתה ונשואין כאילו גורמין להביא לעולם בנים סוררים ומורים וע"כ נסמכה כו' עכ"ל והנה לכאורה יש שני טעמים על הלזות שפתים דלרש"י ז"ל דאם ישאנה יתחזק הקול דלמפרע ולהרשב"א החשש דיאמרו דלא נתגיירה לש"ש.

והנה בראי"ש ז"ל כתב וז"ל אבל גירות מיהו הוי ואע"ג דנתגיירה לשום קידושי איש דקיי"ל א' איש שנתגייר לשם אשה וא' אשה שנתגיירה לשם איש כו' כולם גרים ולכתחילה מיהא לא יכנוס משום דר"א דאר"א הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך כו' ע"ש וא"כ י"ל דגם בנטען משפחה בודאי ויש להם בנים דל"ש החשש דלזות שפתים דבלא"ה ידוע בודאי שנפגמו ולכן לטעם רש"י ז"ל מותר כיון דבלא"ה נפגמה אך לכאורה בירושלמי מבואר דאפי' ודאי בא עלי' אסור לכונסה וכ"כ הנ"י ז"ל וכן הראשונים אך די"ל הירושלמי ס"ל כס"ד בגמ' דידן וכדברי התוס' ז"ל (דהלזות שפתים) היינו שמא לא נתגיירה לש"ש ורק אם כנס לא תצא משום ספק אבל לדידן דאפי' לא

נתגיירה לש"ש נמי היא גיורת ורק הטעם דלזות שפתים דמחזקי' קול הראשון י"ל דאם בוודאי בא עלי' דבלא"ה נפגמו שפיר מותר לישאנה דלא שייך לזות שפתים אך באמת זה ליתא כלל דבהדי' מבואר בתשו' רשב"א ז"ל [הנ"ל דמכוער הדבר] אלמא דגם מטעם פגם אסירי היינו שירננו אחריהם היינו מכיעור המעשים שעשו מכבר [ונשאה אח"כ] ובזה י"ל דגם רש"י ז"ל כוונתו דיבואו להחזיק המעשה ומכוער הדבר היינו גוף הדבר שזינה עם נכרית ונשאה ולכן שפיר שייך לזות שפתים אפי' בידוע הדבר שזינה עמה ורק גוף הדבר הוא כיעור במה שהוסיף ונשאה גם כי יאמרו שלא גיירה לש"ש ואפי' לדידן דכולם גרים מ"מ הטעם כמ"ש התוס' ז"ל [שם ד"ה הלכה] דנהי דגיירה משום נשואין מ"מ אגב חיבת נשואין קבלה דת הקדוש של יהודים אבל העולם ירננו שלא כוונה כלל לש"ש רק לזנות וכמ"ש הרשב"א ז"ל ולכן בודאי אסורה לכנוס כמו שאסר הרשב"א ז"ל להדי' דשם הי' ממש מעשה דנ"ד ויותר מזה מבואר ביש"ש שאפי' מפנוי' ובאה לפרקה כיון שעברה איסור כרת אסורה בנטען על פנוי' ומכ"ש בכה"ג בנ"ד שאסרה להנשא לו אך לפי מה שמבואר בהשאלה שמגזם לה.

מאוד בכמה ענינים ובאיסורים חמורים י"ל דבכה"ג כדי דלא ליתי לידי עבירות חמורות מתירין לו איסור קל ובזה כבר דברו גדולי האחרונים בספר ב"ז ובספר בעי חיי לכה"ג והרבה נטו להתירא והגם שכה"ג מסיק להחמיר בספרו הנ"ל עכ"פ באיסור כזה דבדיעבד לא יוציא וכנ"ל דלא מחינן בידו אך ח"ו להתיר זה בפשוט רק אחרי הסכמת רבנים דבמדינתיכם מסביב והי' שלום: סימן לז להרב המאה"ג כו' מו"ה ישראל נ"י האבד"ק הארעדניצי' ברוסיא: שאלה הראשונה אגיד בדבר מעשה אשר לא יעשה.

איש בליעל בא על אשת אביו ואביו הוא איש זקן בא בשנים ערך ששים שנים והבן והאב דרים בדירה אחת ואחר שנודע הדבר הודו הרשע והמרשעת איך שזה ששה שנים אשר נזדווגו יחד אך אמרו שמאז ועד עתה לא עשו מעשה הרע רק שלשה פעמים ואשה המרשעת לא ילדה לבעלה רק בת אחת והורתה ולידתה הי' אחר המעשה שנתחברו יחד במעשה הרע הנ"ל לזאת באתי לשאול מכתה"ק מ"ש בש"ע אה"ע סי' ד' אם היא פרוצה ביותר חוששין אף לבני' לבאר לי מה נקרא פרוצה ביותר אי דווקא שהיא פרוצה ומופקרת לכל אבל כאן שלא ראינו ממנה פריצות יתירה אין חוששין או אפשר כיון שראינו ממנה פריצות יתירה עם האיש הבליעל אפשר שיש גם בזה פריצות יתירה וחוששין ואפילו נחליט ונאמר שאין נקרא פרוצה ביותר רק כשמופקרת לכל מ"מ חוכך אני בזה להחמיר והוא כיון דעיקר הטעם שאין חוששין משום שאנו תולין רוב בעילות אחר הבעל א"כ כאן כיון שהרשע הנ"ל הי' עמה כל אותן השנים בבית אחד אפשר לא

שייך בזה לומר רוב בעילות אחר הבעל: עוד אדרוש מכתה"ק ע"ד דברי ריבות שנתהוה בעירי נידון אשר זה ערך שבעים שנים שנמצא פה פאבריקע ונמצא בה כמה פועלים יהודים וא"י ומנהגם אשר קונים כל צרכי מחייתם מבעלי חניות העיר ובסוף כל חודש כשיגיע חשבון משכר עבודתם ופעולתם משלמים לבעלי החניות וכעת שכרו יהודים את הפאבריק מהאדון ורוצים לחדש שישלמו המה להפועלים שכר פעולתם עם צרכי מחייתם ובני העיר צועקים מה לכם לקפח פרנסתנו שאנו מוחזקים בזה מאבותינו ואבות אבותינו אם יכולים בני העיר למחות במחזיקי הפאבריקע מכח דיני מערופיא ע"כ ת"ה:

תשובה מכתבו הגיעני ולא הי' בי כח לעיין אז וגם טרדות נסבו עלי ולזה אחרו דברי עד בא פ"ש אמרתי שלא למנוע ולפרש דעתי הנה בדין זונה אחת שנתוודע שזינתה עם בן בעלה והי' דרים יחד בבית אחד אבל אמרה שלא עשו מעשה רק ג' פעמים ומעכ"ת חושש כיון שעשו מעשה פריצות יתירה והמה דרים בבית אחד דלמא דינה כפרוצה ביותר וגם כיון שרגילים בבית אחד ולדידי נראה דאין חשש בזה דלא מצינו חילוק זה בשום מקום וכן מבואר בדברי התו' יבמות [קי"ט א' ד"ה ר"מ] ובכורות [כ' ע"א ד"ה רבינא] בסוגי' דרוב הבא ע"י מעשה אם הוה רובא ותירוץ בתרא דגבי איש ואשתו עדיף מרוב דזה אינו רוב לבד דתלוי במעשה רק שכן דרך ב"א להזדקק לאשתו עדיף מרובא יעיי"ש וכן צ"ל לתירוץ זה לפ"ד הב"ח שכתב לפרש דרוב ע"י מעשה אף שידעינן שנעשה המעשה לא אלים טובא לילך בתרה ומובא במ"א ה' ציצית [סי' ח' סקי"א] ואפ"ה רוב ביאות מבעל תלינן אחריו אלא ודאי דרוב ביאות אחר הבעל עדיף מרובא דעלמא וזה ברור לפע"ד **(שאלה השניה נדפסה לעיל בחלק יו"ד סי' כ"א כי שם מקומה)** ועל השלישית לו אשיבנה על בני הפאבריקע שרוצים לעשות מחיות וליתן אוכלין וכל הצריך לפועלים ישראל וא"י מחיר שכרם המגיע להם במזומן ומסחר זה הי' לבני העיר והחזיקו בהאפאבריקע זו כמה שנים ומזה פרנסתם להחיות עם רב נראה לי שעפ"י הדין לא נוכל להחליט לאיסור משום דכל אחד בשלו עוסק ומפורש בירושלמי טעם לזה מה דרמי לי מן שמיא דילי הם ומה דרמי לך מן שמיא דילך היא ואני בתשו' הארכתי לפרש דתרווייהו צריכי ורק בזה פליגי ר"ה ברי' דר"י ור"ה [בב"ב דף כ"א] אם חנות אצל חנות נקרא קיפוח חיותא אבל במקום שנראה הדבר שהוא מקפח פרנסתו שניהם מודים שאסור ולזה דעת אביאסף [מובא בב"י סי' קנ"ו] לאסור במבוי סתומה מצד אחד אך רוב הפו' חולקים וס"ל דגם בזה אין היזק ברור אבל היכא דהיזק ברור כמו בנ"ד שלא יקנו הפועלים אצל בעלי החניות כי לא יתנו להם מעות בעד שכר פעולתם

ובע"כ יקנו אצל מחזיקי הפאבריקע והיזק ברור בודאי אסור ליקח המחי' מבעלי החניות ועיין בתשובת הרשב"א גבי חייט מביאו הרמ"א ז"ל סי' קנ"ו [סס"ה] וכעין זה הורה לי בע"פ בפלפולי עם הגאון בעל המחבר ספר ישועות יעקב ז"ל ולכן לדעתי אסורים לעשות התחדשות.

אך אין להחליט הדבר כי מחמת תשות כחי אינני פוסק כעת שום דין לחלוטין אך אני מחוה דעתי והבוחר יבחר. לכן בכל אלו השלשה דינים יעיין עם הבד"צ ועם איזה גדול הדור ואם יסכימו בדבר כן יקום והי' שלום: יום ה' טו"ב אדר א' תר"ל: סימן לח להרב הצדיק המאה"ג בו"ק חו"פ בש"ק שלשלת היוחסין כקש"ת מהר"ם נ"י אבד"ק גלאנוב יע"א: תשובה בנידן הזונה אשר ילדה לאחר מיתת בעלה אי מותרת להנשא מי חיישי' לתקלה אחרת וכו' נראה ודאי דאסורה דלא מצינו מתירין בזונה זולת המרדכי [מובא ברמ"א סי' י"ג סי"א] ומהר"מ אלשקר וזולתם כולם אוסרים וכבר הכריעו חכמי האחרונים לילך בתר רובא ולאסור זולת המופקרת בזנות דהטעם שמופקרת לזנות ובימים ההם (לא) [הי'] שכיח בתי זונות ושוכרים זונות לזה שייך החשש ואומרים לבעל חטא בשביל שיזכה חבירך כיון שהמזנים המה כאונסים לכן מתירין להבא לישא זונה מופקרת המניקת כדי שלא תבוא לאנס אנשים בפתויים וכמבואר שם בתשו' בצ"ץ [סי' נ"ה וק"ד] אבל השתא שאין בתי זונות כאלה ובפרט בגליל הזה בודאי אין אומר חטא בשביל שיזכה חבירך והנ"ב מה"ת [סי' ל"ד ול"ז] מאריך בענין זה.

ס"ד כי זולת המרדכי ומהר"מ אלשקר לא מצאנו מי שיתיר להנשא לכתחילה ובודאי אין בידינו להכריע נגד הרמ"א להתיר להנשא לכתחילה וגדולי האחרונים הכה"ג ונב"י אסרו כן נ"ל אך מונע אני א"ע מהוראה לעת שיבתי כאשר הנהיג הנב"י ז"ל לכן יראה מעכ"ת דברי כה"ג סי' י"ג ודבריהנב"י מה"ת [הנ"ל] וכאשר יראה לו ולב"ד ככה יעשה דברי ידידו מחו' דבש"ת.

ג' חקת תרכ"ט: סימן לט להרב המאה"ג החריף ובקי שלשלת היוחסין מו"ה יעקב פרענקיל נ"י אבד"ק פשעווארסק יע"א: שאלה מעשה הי' בכפר שדרה שם אלמנה עם אחי' בבית א' וילדה ולד בזנות ולא נבדקה ממי נתעברה ונזדמן לפני' לינשא לכהן ואמרה שנתעברה מאיש כשר שעבר דרך שם ואינס אותה ובכפר ההוא רובם עכו"ם וג' יהודים הדרים שם שנים מהם נשואים אחיותי' ופסולים לה וגם העוברים רובם עכו"ם והתירה רב א' לינשא לכהן ונשאת לו והרב מהרי"ף במקומה אסרה לינשא לכהן ולא שמעה לו ועשתה כהרב המתיר: תשובה אל יפלא על שאחרתי להשיבו ע"ע כי אינני בבריאות השלימות כמה ימים והנה בדבר השאלה אלמנה שיושבת בכפר שרוב פסולים

כמעט כולם ונתעברה ונבדקה ואמרה שפ"א נתארח אצלה אורח מעלמא וממנו נתעברה והנה זה פשוט אפי' לתינוק דעלמא שאסורה לכהן והמתירה א"י כלל בדיני או"ה אך כיון שכבר נשאת מבואר בש"ע [סי' ו' סי"ז] דל"ת אולם לפענ"ד כיון שנאסרה ובמזיד שאלה עוד להמקיל ועשאה כדבריו הוי כלכתחילה ותצא ותו כיון דכאן איתא רוב ומצוי כיון שהפסולין מצויין אצלה ובכה"ג ל"מ בריא דילה ולא מהימנא ותצא והרבה מצינו שאמרו רוב ומצוי קאמרת ב"ב כ"ד ע"א] והמעיין בפוסקים יראה שהדבר יותר מוכח לאסור מלהתיר ועיין בפ"ח יו"ד ובת"ש בסי' ס"ג ואולם לאשר בעוה"ר אינני בקו הבריאה מסרתי הדבר לחכמי הדור יחי' לאוי"ט והי' שלום.

כנפש ידידו דבש"ת. הק' חיים הלברשטאם: סימן מ שאלה מעשה הי' באיש אחד מבולגורייא אשר דר עם אשתו והי' לו שלשה בנים עמה ונסע לארץ הגר והתמהמה שמה זמן רב ובתוך כך מתו הבנים ושב לביתו.

ודר עמה איזה שנים בקטטה כי חפץ לגרשה יום יום ועתה נתן לה גט בע"כ כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש. כי כאשר נודע לאשתו בסוד שחפץ לגרשה בע"כ היתה סגורה ומסוגרת.

והוא בא בלילה עם אנשי בליעל ושבר הדלת ולקח האשה ביד חזקה לחוץ. אחד תפס בה ואחד חנקה בגרונה ונתן לה גט והאשה הנ"ל באה בימים קרוב לחמשים שנה.

אך עכ"ז אומרת כי עוד לא חדל להיות לה אורח כנשים ואחותה צעירה ממנה רק שתי שנים ועתה היא מעוברת ומיום שילדה הילד האחרון יותר מי' שנים אך הבעל לא הי' בביתו והעדים אשר הזמין על הגט הרבה לתת להם הבעל מוהר ומתן. לאחד נתן חמשים זהו' ולהשני נתן חמשה רובל אשר בעיר קטנה לסך רב יחשב ולא יוכלו להרויח סך כזה בכמה חדשים ע"כ תוכן השאלה: תשובה זאת ידוע פלוגתת האחרונים אם גזירת רגמ"ה והגאונים גזרו גם במקום מצוה ולקמן אי"ה נבאר זה.

אך מקודם נשובה ונראה אם בכה"ג מדין הש"ס כופין להוציא והנה במס' יבמות (ס"ד א') וז"ל המשנה נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינה רשאי לבטל גירשה מותרת לינשא לאחר ורשאי השני לשהות עמה עשר שנים ואם הפילה מונה משעה שהפילה ופירש"י שם אינו רשאי לבטל אלא יגרשנה או ישא אחרת עמה.

מותרת לישא לאחר ולא אמרי' עקרה היא דשמא הראשון לא זכה ליבנות ממנה עכ"ל. ובגמ' שם ת"ר נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להבנות ממנה כו' לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שניהם חבושים בביהא"ס אין עולים לו מן המנין ושם (ס"ה א') הוא אמר מינה והיא אמרה מיני' א"ר אמי דברים

שבינו לבינה נאמנת וטעמא מאי היא קיימא לה ביורה כחץ הוא לא קיים לי' ביו"כ אמר איהו איזיל אינסיב איבדוק נפשאי אר"א אף בזו יוציא ויתן כתובה שאני אומר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה עכ"ל.

והנה פליגי בזה הראשונים אם הפירוש דוקא לא ילדה כלל אבל אם ילדה ומתו הולדות אין כופין או דלמא הפירוש הוא שהה עשר שנים ולא ילדה כפי הראוי לקיום המצוה שמבואר ברישא וכ"ז שלא קיים המצוה כדת כופין אפילו שילדה כיון שס"ס לא קיים המצוה כופין אותו. והנה הנ"י ז"ל כתב וז"ל אינו רשאי כו' אלא או יגרשנה או ישא אחרת עמה ומשמע מן הירושלמי דלא ילדה לאו דוקא ה"ה אם היו לו בנים ומתו מונה לה משעה שמתו ויש שפירשו דכל שיש לה ולד א' אין כופין אותו לגרשה דהא ילדה ומתני' ולא ילדה קתני אלא שיש מפרשים אחרים דהאי ולא ילדה ארישא דמתני' דמצות פרי' ורבי' אזכר ונקבה קאי א"כ כל שלא ילדה זכר ונקבה אינו רשאי ליבטל ואם מת הא' שילדה אין מונין לה משעה שמת אלא משעה שפסקה מלדת והרשב"א ז"ל כתב שהראשון נראה לו עיקר עכ"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל בחי' וז"ל ואם הפילה מונה משעה שהפילה ופי' בירושלמי דה"ה הי' לה בנים ומתו דגרסי' התם הי' לה בנים ומתו מונה משעה שמתו ומדקתני במתני' ולא ילדה משמע דוקא כל שלא ילדה הא ילדה ויש לה ולד חי אין כופין אותו להוציא ואעפ"י שמוציאין ממנו זו שלא ילדה כלל עד שהי' לו זכר ונקבה מאחרת מ"מ כיון שילדה זו אין מוציאין אותה ממנו ואפשר דלא ילדה לו דקתני כדי שיעור פרי' ורבי' קאמר וארישא סמיך דתני' לא יבטל מפ"ו אא"כ יש לו בנים ועלה קתני לא ילדה לו כלומר כאותו שיעור וראשון נ"ל עיקר עכ"ל.

אלמא דס"ל דאם מתו כל הולדות כופין אותו להוציא ואם יש לו ולד א' חי אין כופין גם שלא קיים המצוה וזה לפלא דמ"ש כיון שס"ס לא קיים המצוה הוי כמתו כולם ובתשו' הרשב"א מביאה ב"י ז"ל באה"ע סי' קנ"ד וז"ל כתב (הרב) [הרשב"א] בתשו' ט' דהא דאמרי' הפילה וחזרה והפילה הוחזקה בנפלים לא אמרו אלא במי שלא ילדה בן קיימא הא ילדה ראוי' היתה זו אלא שלאחר מיכן נתקלקלה ושדהו הוא דנסתחפה והגע עצמך אם ילדה ועמדה מלדת הנאמר שיגרש הא ודאי לא יגרש דשדהו הוא דנסתחפה ולא אמרו במשנתינו אלא שלא יבטל אדם מפ"ו אא"כ יש לו בנים אלא יתעסק עד שיהי' לו ובאשה זו אם ירצה יקח אשה אחרת על אשתו אם עמדה מלדת אבל לגרש לא אמרו אלא כששהתה עמו יו"ד שנים ולא ילדה ומשמע כשלא ילדה כלל הא ילדה לא וטעמא כדפרישית דאיהו דנסתחפה שדהו וכתב עוד כל שילדה ודאי נראה דקלקול חולי הוא שנתקלקל בית ולד שלה דכל מחמת חולי אין זמן עשרה שנים עולה לו כדאיתא בפ'

הבא על יבמתו וכל שהוא מ"ח סופו להבריא ועוד תדע דלא אמרו בששהה י' שנים אלא שבזמן שניכר שהיא עקרה שהרי שנינו אם הפילה מונה משעה שהפילה והטעם בזה דמ"מ כיון שנתעברה ניכר שאינה עקרה אלא שוהה עמה עוד י' שנים דשמא כיון שאינה עקרה עוד תלד ולד של קיימא אבל אם לאחר שהפילה לא ילדה חוששין שבית ולד שלה מקולקל שלא לגמור ולד של קיימא או שלא לקבל הריון ומ"מ לא אמרתי אלא שלא לכוף בשוטים להוציא כמו שכופין למי ששהה עמה י' שנים ולא ילדה אבל הוא מצוה שלא יתבטל טפי ואם לא מזו ישא אחרת ותדע דבאותה שלא ילדה קאמרינן דהא בששהה עמה י' שנים אפילו אמרה דיירנא בהדי' בסהדי לא שבקי' לה כדאמרי' בהמדיר מפני שהיא מוחזקת בעקרה שלא תלד אבל זו שילדה יצתה מכלל עקרה ולמה לא תשב עמו הרבה נשים עמדו מלדת אחר שילדו מחמת מקרה שקבל בית ולד שלהן ואחר [כך] ילדו ע"י רופא ושמא זו אם תשב אצלו עוד תלד לו והילכך יקח אשה ע"ז ותשב זו עוד תחתיו ולא בעדים אלא אדרבה תזקק לו ועוד אלו הי' לו בנים ומתו קיי"ל כר' יוחנן דלא קיים פ"ו הנאמר שאלו אשר מתו אחר אשר זקנה אמם שנכוף אותו בשוטים לגרש אם הבנים ויקח אשה אחרת ומי שילדה לו בנים ונמצא א' מהם סריס שלא קיים פ"ו נאמר שיגרש את אשתו הזקנה ואם לא רצה הנאמר שישא אשה אחרת ויוציא זו אשר ילדה לו זה אין השכל מקבלו אלא שחייב לישא אשה על אשתו ותלד לו עכ"ל.

והנה תשובה זו כולה מוקשה מרוב אחרונים ובספר [כנה"ג] האריך הרבה בזה ובנב"י [מה"ת סי' ק"ב] מתרץ לה והנה ביותר קשה מה דכתב דנסתחפה שדהו מש"ה אין כופין להוציאה וזה נגד דברי הש"ס שאמרי' שיתן כתובה משום [שמא] לא זכה להבנות שמזלו גרם ואפ"ה כופין וא"כ גם אם נסתחפה שדהו שמזלו גרם משום פ"ו כופין גם קשה שכתב אם מתו הבנים אחרי זקנתה לא מסתבר שיכופו לגרשה משמע הא אם מתו מקודם שהזקינה ואח"כ הזקינה בתוך עשר שנים כופין אותו וזה אין להבין לכאורה דמ"ש.

והנלע"ד דכוונת הרשב"א ז"ל דבאמת לכאורה קשה דלמה כופין אותו לגרש ישא אשה אחרת ויקיים המצוה ומה פשעה שהב"ד יכפהו לגרשה אך בנ"י כתב הטעם דיכול לומר שאין נותנים לו אחרת כ"ז שאגודה בי' ומש"ה כופין הב"ד להוציא וע"ז קשה דמה לן בזה שלא יתנו לו אחרת אם לא יתנו לו הוא אנוס בדבר פ"ו שלא יקיים ומ"ט יכפנו הב"ד להפסיד עני' זו משום תקנת הבעל הא הבעל מרוצה לדור עמה ולא לגרשה וגם היא רוצה בזה ולמה יגרע זכותה כדי שהבעל יקיים המצוה הא פכ"פ אפשר לי' שתתקיים באשה אחרת וכי בשביל שיקפצו עליו נשים להנשא לו נכפיה לזו ולכן נראה באמת להרשב"א ז"ל דהטעם הוא כיון שיש עכ"פ חסרון בהשלא הולידה ומספק הי' לומר

שהיא גורמת וכאשר באמת כן ס"ל להרמב"ם ז"ל כמבואר בב"ש ז"ל [סי' קנ"ד סקי"א] ורק הרמב"ן ושאר הראשוני' ז"ל כתבו דהטעם שתולין יותר בהבעל משום דאשה לא מפקדה ומסברא דהוא הגורם אך עכ"פ קשה דלמה כופין אותה משום פ"ו אם הוא בשביל חטאיו [נענש] א"כ גם מאשה אחרת לא יהי' לו בנים.

וצ"ל הטעם כמ"ש בש"ס שמא לא זכה להבנות ממנה וזו אינה בת זוגו להבנות ממנה ומאחרת יהי' לו בנים א"כ כיון שהטעם מה שכופין אותו לישא אחרת משום שלא זכה להבנות ממנה וא"כ המניעה מצדה וא"כ לכאורה קשה א"כ למה יתן לה הכתובה כיון שהוא ראוי להיות לו בנים מאשה אחרת ורק מזו נסגר רחמה ולמה יתן לה הכתובה וצ"ל כיון דאין המום בגופה רק הוא בחטאו לא זכה להבנות מזאת האשה ותלינן בעונש דידי' כמבואר במלחמות ז"ל מש"ה חייב ליתן לה כתובה אבל כ"ז לענין הכתובה אך לענין כפי' ודאי שכופין אותו דוקא לגרשה כי אולי לא תתרצה אחרת להנשא לו אם יהי' לו גם הראשונה לאשה וא"ת מה פשעה לכופה הרי באמת החסרון מצדו שלא זכה להיות בן זוגה.

אם שהיא לא פשעה בזה מ"מ החסרון בגופה שאינה בת זוגו ומש"ה כופין לגרשה אך כ"ז אם לא נבנתה ממנו כלל אך אם באמת יש לה ולד חי ממנה ורק שלא קיים המצוה כפי שעליו לקיים המצוה אבל אין בה שום נדנוד חסרון לגרשה ואם כי אולי נולד בה איזה חסרון זה נסתחפה שדהו ומה תעשה עני' זאת לגרשה בע"כ ובשלמא אם לא ילדה כלל ולד של קיימא אמרינן שאינה בת זוגו וראוי' להגרש אם כי לא פשעה נגדו ועונשו הוא גרם ומש"ה חייב לתת לה כתובה מ"מ אינה בת זוגו וראוי לגרשה אבל באם ילדה ולד של קיימא ונבנה ממנה נהי שלא קיים מצות פ"ו מ"מ מה לה בזה זה נסתחפה שדהו שלאח"כ נתקלקלו חדרי בטנה ומש"ה שפיר חילוקו של הרשב"א ז"ל בין ילדה פ"א והילד חי להיכא שמתו דמבואר בירושלמי דכופין להוציא ולזה מדייק הרשב"א ז"ל בתשו' דאם מתו הולדות אחר שהזקינה דאז קודם שהזקינה זכה להבנות ממנה כדרך כל העולם ואם אח"כ בחטאו הלכו בניו אין מדרך העולם לגרשה אחר זקנתה בשביל פשעו וחטאו של הבעל כי היא כבר כשהיתה ראוי לילד ילדה כדרך כל הנשים ונבנה ממנה ואחר זקנתה כן דרך נשי העולם כשמזקינין פוסקין מלילד ואין בזה לתלות שום דבר ומש"ה שפיר כתב הרשב"א ז"ל דמסברא בכה"ג אין כופין אבל היכי שמתו הבני' בעת שראוי' להוליד ולא ילדה שפיר ראי' שאינה בת זוגו להוליד ממנו וכופין אותו לגרשה כן נלע"ד ברור דברי הרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי הנ"י שכ' וז"ל וכבר פירשנו כי בכיוצא בזה שישא אשה אחרת מפני מצות פ"ו כיון שהיא גרמה לו לא החרים ר"ג ז"ל [לישא] על

אשתו ולא אזלינן בהא נמי בתר מנהגא עכ"ל ולכאורה קשה הא בגמ' אמרי' שהוא הגורם שלא זכה להבנות ממנה ומש"ה אית לה כתובה וכבר התעורר ע"ז בס' נתיבות המשפט הספרדי אך לדברינו א"ש נהי דלענין הכתובה אמרי' שהוא הגורם שלא זכה להבנות אך עכ"פ היא הגורמת שאינה בת זוגו ואינה ראוי' להבנות ממנו ולפענ"ד זה ברור אך עכ"פ יהי' איך שיהי' דברי הרשב"א ז"ל גופא הוא רק במקום שמותר לישא אחרת ומש"ה לא כפינן לי' לגרשה משום ספק שמא לא יתנו לו אחרת אבל עתה אחרי החרם דר"ג שאסור לו לישא אחרת בודאי ע"ז לא החרים כיון שעכ"פ יבטל ממצוה ובכה"ג לא החרים ר"ג כלל וכדברי הנ"י ז"ל ובאמת כן הסכימו כמעט כל האחרונים ובכה"ג לא גזר הגאון זולת השב"י [בסי' א'] והנוב"י [מה"ק ס' א' ומה"ת סי' ק"ב] שמחמירין מטעם שלא שמענו זאת אבל הב"מ האחרון שבאחרונים דעתו להקל [ע"ש סי' קנ"ד סכ"א] והנה בגוף דברי מהר"י מינץ שכ' וז"ל בסי' יו"ד ועוד לר"א דאמר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה וכי לית לי' לר"א מצות פ"ו וכ"ת ר"א מיירי ביש לו בנים שכבר קיים פ"ו הא ליתא דהא בפ' הבא פל יבמתו קאי אהא הוא אומר מינה והיא אומרת מיני' דמיירי בדלית לי' בנים והכי איתא התם הוא אומר מינה והיא אומרת מיני' אר"א הוי דברים שבינו לבינה ודברים שבינו לבינה היא נאמנת אמר איזיל אינסיב ואיבדוק נפשאי אר"א אף בזו יוציא ויתן כתובה שאני אומר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה רבא אמר נושא אדם כמה נשים והוא דאפשר לי' למזיינה ע"כ אלמא ר"א בדלית לי' בנים מיירי ועוד דיש בו ספק אם ראוי' לבנים אם לאו ואפ"ה ס"ל לר"א דמצות פ"ו לא דחי לה עכ"ל ותמהו כולם מה ענין דברי ר"א לענין כתובה לענין איסור ב"נ ובשביל זה דחקו להוציא דברי מהרי"מ מפשטן דאיירי באופן שאינו רוצה לגרשה וליתן הכתובה כמבואר בנב"י [מה"ת הנ"ל] ומ"ב ז"ל ולפע"ד היטב אשר דיבר מהרי"מ ז"ל דהנה לכאורה קשה אר"א שאמר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה קשה מאד הלא קיי"ל [בחו"מ סי' ט"ז וסי' ק'] כל הב"ח שבעולם אם ביקש זמן לשלם ולברר טענותיו נותני' לו ולמה בכאן אם טוען אבדוק בנפשאי ודלמא יבורר לאחר הג' חדשים תתעבר אשתו השני' א"כ טענתה שטענה שאינו יורה כחץ שקר ופטור מליתן לה הכתובה כי מינה היא המניעה כאשר טען הוא מינך היא הסיבה שלא תלד וכי משום שהוא אינו בקי בי"כ אבל עכ"פ הוא יודע שהיא אינה ראוי' שתלד לפי דמיונו ולמה נחייב לתת לה הכתובה תמתין עדי שיבורר כמו כל בע"ח דעלמא שנותנים לו זמן ולזה ס"ל למהרי"מ ז"ל דאסור מדינא דגמ' לישא על אשתו שלא מדעתה אם לא דגירש הראשונה ונותן לה הכתובה ולכן א"א למעכב ולישא אחרת כלל עד שיגרש הראשונה ונותן לה כתובתה כי בלא כתובה א"צ

לקבל גט בע"כ כמבואר בב"ש סי' קי"ט לכ"ע אם יש לו ממון (וגם לאחר הגירושין לא מהני הבדיקה שתוכל לומר שנתרפא אח"כ ודו"ק) וא"כ שפיר הוכיח מהרי"מ ז"ל דאפי' במקום מצוה איכא איסור מדינא דגמ' לישא ב' נשים בע"כ לר"א ואפי' במקום מצוה דא"א דבמקום מצוה מותר לישא ב' נשים א"כ הדק"ל דלמה לא יתנו לו זמן לברר ואי דאיכא איסורא לישא אחרת בע"כ של הראשונה הא במקום מצוה ליכא איסור רק חיוב ממון הכתובה אם יש לו וכיון שמבקש זמן בודאי מסתמא דנותנין לו זמן לבדוק נפשו א"ו דאפילו במקום מצוה איכא איסור ושפיר הוכיח הרי"מ ז"ל דגם חרגמ"ה הוא אפי' במקום מצוה ואין לדחות הלא היא טוענת שאינו יו"כ א"כ ליכא מצוה דזה ליתא דהא לענין מצוה אינה נאמנת וכופין אותו כמבואר בב"ש [סי' הנ"ל סקכ"ג] ובנ"י ז"ל יעוין בדבריהם והנב"י מחמת חורפו ז"ל נשמט ממנו דברי הנ"י וב"ש הלזו עכ"פ דברי הרי"מ יש להם מקום דר"ג ז"ל גזר אפילו במקום מצוה אולם כבר השיגו עליו ורבו כל גדולי אחרונים דכהאי גוונא לא גזר ר"ג מ"ה ולכן מדינא בודאי יכול בעל שמחו בניו ושהה עשר שנים ולא ילדה או שהיא סמוך לימי הזקנה שקרוב לודאי שלא תלד דבכה"ג אין גזירת רגמ"ה כלל אך אפילו אם נימא שהבעל עבר אחרגמ"ה בדיעבד הגט גט ואין כופין אותו להחזירה דהב"ש ז"ל כתב בסי' קי"ט ס"ק י"ב וז"ל ואם חר"ג דמי לתקנת חז"ל י"ל בזה"ז אפילו אם עבר וגירש אינה מגורשת עכ"ל.

וכתב הג"פ [בסי' קי"ט ס"ק ל"ז] דכיון דהוא רק מדרבנן גם בגוף פלוגתתן גבי שוטה [אם מתגרשת] בדיעבד הוי הגט גט א"כ מכ"ש בחדר"ג. ומ"ש האחרונים דהגט בטל משום מילתא דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני הנה באמת התוס' כ' בתמורה [דף ה' ע"א ד"ה מיתיבי] דאיתקש גירושין למיתה אך עכ"פ הי' לנו לומר דנכופו שיחזירנה וכמ"ש התוס' שם בתמורה [דף ו' ד"ה והשתא] דנ"מ בין אביי ורבא אם נשבע שלא לגרש [ובוודאי] שכוונתם לענין שכופין אותו להחזירה אך נ"ל דגם זה ליתא הגם שהרבה דברו בזה כל האחרונים ולא שיירו כמעט מה לדבר עכ"ז אין ביהמ"ד בלא חידוש.

והנלפע"ד ליישב מה שהקשה הפ"י ז"ל שם על הגמ' דז"ל הש"ס (גיטין צ' ע"א) רע"א אפי' מצא אחרת במאי קמפלגי בדר"ל דאר"ל כי משמש ד' לשונות ב"ש סברי והי' אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר דהא מצא בה ע"ד ור"ע סבר כי כו' א"נ מצא בה ע"ד א"ל ר"פ לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו כל ימיו בעמוד והחזר קאי התם הוא דגלי רחמנא אבל הכא מאי דעביד עביד עכל"ה והקשה שם הפ"י וז"ל אבל הא ודאי קשה האיך יליף רבא הכא מדגלי רחמנא גבי אונס כל ימיו מכלל דבעלמא מאי דעביד עביד דהא אפי' אי בעלמא

כשגירשה שלא כדין לא מהני אפ"ה איצטריך לכתוב באונס כל ימיו למימרא דלא לקי דסד"א כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי מש"ה נתקו הכתוב לעשה דלא לקי.
והנלענ"ד ליישב דמהא מילתא גופא יליף רבא כיון דלקושטא דמלתא באונס לא לקי דה"ל לאו הניתק לעשה א"כ אמאי איצטריך כלל קרא דלא יוכל לשלחה דאי מצא בה פ"ד מותר לגרשה ואת"ל דאפ"ה נהי שאסורה עליו אין לגרשה מגזה"כ דלא יוכל לשלחה א"כ היאך אמר רחמנא כל ימיו בעמוד והחזר קאי הא אסורה עליו משום סוטה וע"כ איירי קרא כשגירש בענין אחר שלא ע"י זנות ואי ס"ד דלא מהני א"כ לא לכתוב לא יוכל לשלחה אלא ולו תהי' לאשה כל ימיו וליכא למימר דלא איצטריך [אלא] לענין כהן דהא לב"ש בלא"ה אסור משום זנות ואי משום לעבור עלי' בלאו הא ליתא דכיון דלא לקי לא אצטריך למיכתב לאו יתירא כדאי' בתוס' ר"פ איזהו נשך אע"כ דלב"ש היכי דלא מצא בה ע"ד וגירשה מאי דעבד עבד וא"כ אצטריך לא יוכל לשלחה והשתא מדב"ש נשמע לב"הדהיכי דלא מצא בה לא ערוה ולא דבר מאי דעביד עבד כן נ"ל נכון עכ"ל הפ"י.
והנה באמת הדוחק מבואר מאד דכוונת רבא יהי' מדגלי רחמנא אליבא דב"ש ופשטות דברי הש"ס מורין דמדגלי רחמנא היינו לדידן ולדידן לא גלי מידי דהא צריך קרא לעשה.
וגם לענין אם גירש בהי' בה דבר דלב"ה א"צ ערוה רק משום דבר לחוד מותר לגרש וא"כ צריך הקרא לגלות דאם גירש משום דבר יחזיר ולא ילקה ומה ראי' דאם גירש בלא ערוה ובלא דבר שלא יהי' צריך להחזירה כקו' הפ"י ז"ל.
ולכן נלע"ד כך דהנה בספר ברוך טעם [בדין להנל"ע פ"ב] כתב מו"ח ז"ל להתעורר דלמה לא ילקה הישראל אם מחזיר מחמת לאו הניתק לעשה הא מבואר ברמב"ם ז"ל היכי דהלאו כולל יותר מעשה אין בכח העשה לנתק הלאו ומש"ה לוקה המימר ולא הוי ניתק לעשה דוהי' קודש משום דבצבור אין עשה דוהי' קדש והלאו שייך גם בצבור ואין כח במעשה שאינה כוללת לנתק הלאו הכולל יותר וא"כ ה"נ הלאו שייכי בין בכהנים ובין בישראל והעשה אינה שייך רק בישראל ואין כח בעשה שאינה כוללת לנתק הלאו הכולל יותר זה תורף קושי' שם ולפענ"ד דלק"מ לפירש"י ז"ל שכ' במס' מכות (י"ד ב') וז"ל כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו.
הא אתי לאשמעינן דאפי' למ"ד לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו כדתני' לא תותירו והנותר תשרופו בא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת לומר שאין לוקין עליו שנתק הכתוב את העשה להיות עונשו של לאו ותקונו לומר ל"ת כך ואם עשית עשה זאת והפטר ואשמעי' ר"י ה"מ בעשה הבא אחר הלאו שאין אתה יכול לקיימו אלא אחר עבירת הלאו אבל עשה שקדם את הלאו ואתה יכול לקיימו קודם עבירת הלאו אין זה ניתק ללאו (ואפי'

תקיימנו אחר עבירת הלאו אין זה ניתוק הלאו) ואפי' תקיימנו אחר עבירת הלאו לא נפטרת מן המלקות עכ"ל וא"כ נלענ"ד דזה טעם שאין העשה שאינה כוללת מנתק הלאו היותר כולל לא משום קולת העשה ורק דהיינו טעמא דהנה הא דעשה מנתק הלאו לאו משום דל"ד ללאו דחסימה כס"ד דשם ורק משום דלאנתוקי לאוי אתי כתירוץ הגמ' [שם דט"ו] וכסברת רש"י ז"ל דהתורה למדה לנו זה העשה הוא העונש על העובר על הלאו ולית בי' עונש אחר ולזה אם אנחנו רואין (שגם) במקום אחר לא נתנה התורה זה העשה ורק חייבי' מלקות כמו בתמורה שאצל הציבור הוא הלאו ולא ניתק להם העשה הגם ששייך אצלם העשה ש"מ שאין זה העשה הכתוב ביחוד לעונש ולתקן הלאו דא"כ גם בציבור הי' יכול להיות העונש הזה ולתקן הלאו א"ו דאין זה רק לעשה לחודי' להוסיף ליחיד עשה יתירה שאינה ניתן לצבור זו העשה אבל לא שהעשה הוא לכפרת הלאו וא"כ מש"ה לוקה היחיד דמשום דאית בי' עשה יתירה מגרע גרע אך הכא י"ל דלעולם התיקון של לאו זה הוא בקיום העשה של כל ימיו עמוד והחזר ורק כהן שלא יכול לקיים העשה ממילא כיון שאי אפשר לקיים העשה הוי כביטלו וכלא קיימו דלקי בלאו הניתק לעשה וכיון דלא תיקן הלאו חייב מלקות ומש"ה כהן לוקה אבל ישראל שיכול לקיים העשה ולתקן ממילא העשה הוא תיקון של הלאו שאמרה התורה עשה זאת והפטר כפי' רש"י ז"ל.

והנה לפי"ז [אם] נאמר שכל המגרש בלא דבר צריך להחזיר. והנה בודאי למי שמגרש [גבי אונס] בלא דבר אין העשה [של כל ימיו] ניתן לעונש דבלא"ה עליו מוטל להחזיר וא"כ אין אצלו כלל זה לעונש למה שעבר על הלאו לתקנו בזה והיא אצלו רק לעשה יתירה וא"כ כיון דחזינן דהתורה חייבה עשה זו אפילו בלא עונש א"כ ש"מ דעשה זו היא לאו לעונש ולתקן הלאו ורק לעשה בפ"ע ומש"ה גם אפילו למאן דגירש מחמת דבר שאין עליו להחזיר [בעלמא] לוקה [גבי אונס] כיון דאין זו לתיקון הלאו דהרי זו כוללת גם למאן דבלא"ה הי' צריך להחזיר דאצלו אינו לעונש ש"מ דעשה זו לכל ישראל נאמרה לעשה בפ"ע לא לעונש מחמת הלאו ועשה כזו אינה מנתקת הלאו וכנ"ל והוי כלאו שקדמו עשה וא"כ כיון שאינה מנתקת כל ימיו למ"ל ואי לעשה לחוד בלו תהי' לאשה סגי אבל כל ימיו בעמוד והחזר לא צריך כי אין מנתקת כלל הלאו וכנ"ל ומתורץ קו' הפ"י ז"ל אך עכ"פ למדנו מזה דהתורה גילתה לנו דהמגרש בלא דבר א"צ להחזיר ולא אמרי' כל מה דא"ר ל"ת אי עביד ל"מ א"כ בכל גירושין דאיסורא לא אמרינן דלא מהני וכמ"ש המרדכי ז"ל גבי קידושין מביאו הנוב"י [מה"ת אה"ע ס"ס קכ"ט] הן האמת שבאחרונים פלפלו הרבה בדברי סברת הנוב"י ויעוין בב"מ בתשו' [ד' בקו' צלעות הבית] אולם באמת

לפע"ד במחכ"ת נעלם מהם גוף חדר"ג ולכן צריך אני להציע כפי מה שהמה מסודרים בתשו' מהר"מ מינץ אז יש יישוב לכמה קו' שנתחבטו האחרונים וז"ל מהר"מ מינץ סי' ק"ב תקנת ר"ג כו' ונתקשרנו וגזרנו בנדוי ובאלה ובנק"ח אנחנו ח"מ כו' ולא יהא אדם רשאי לזרוק גט לאשתו כ"א ברשות ג' קהלות ואם יעשה הבעל והסופר והעדים יהי' בנדוי כאשר תיקן רגמ"ה כו' כל אלו התקנות תקנו עפ"י החרם וחדשנו עתה בתתק"ף לפרט מה שתקנו הקדמונים לפני כמה שנים פה במגנצא בח"ח לבד תקנת רגמ"ה שהן הרבה מאד וכל קהל שפירא וירמשא מגנצא הסכימו וחתמו כו' תקנה שלא ליתן גט לאשה בע"כ ואין הגט כלום.

וא"כ יוצא לנו מכאן בגזיר' רגמ"ה יוכל להיות שלא הי' רק עד אלף הששי אבל תקנת רבני שו"מ בודאי הי' עד כל ימות העולם דהגזירה היתה שנת תתקפ"ו ובודאי לא גזרו גזירה חמורה על ט"ו שנים לבד וכן נראה מגזירת ותקנות שו"מ שנזכר שם שהיא עד עולם וגם כי תקנת רבני שו"מ לא הי' רק על אשכנז וצרפת כנראה בעליל ולכן אם תקנת רגמ"ה נתפשט בכל העולם תקנת רבני שו"מ לא הי' רק בצרפת ואשכנז כמו תקנת שו"מ וכן נראה מהתחלת לשון התקנות וז"ל וקבלנו עלינו כו' וגם מבואר בפי' שהתקנה הי' מרבני שו"מ ז"ל שהגט אינו כלום מחמת החרם ולא משום פיסול עדים ולא משום דעבר אאיסורא דרחמנא רק דכן הי' הגזירה בפירוש וגם מבואר שם דגם לגט בע"כ יש היתר וכ"ז נעלם מאחרונים מג"פ [בסי' קי"ט סקכ"ד] ונוב"י ז"ל [סי' קכ"ט הנ"ל] ולפי"ז שפיר מיושב דהב"י ז"ל בתשו' [י"ד בדיני נישואין] כתב בשם הרשב"א ז"ל שאינו נוהג תקנת רגמ"ה רק עד אלף החמישי שהוא אמת וכל תקנת רגמ"ה גם שלא לגרש בע"כ לא הי' רק עד אלף הששי כמבואר שם בב"י אך מ"מ באשכנז וצרפת חל תקנת רבני שו"מ ז"ל ולזה הכלבו שכתב בדיעבד מגורשת שכן הביא הרמ"א ז"ל משמו בסי' קי"ט ס"ו עבר וגירשה בע"כ בזה"ז וניסת שוב אין האיש נקרא עבריין עכ"ל והיינו לתקנת רגמ"ה שאינו מזכיר בתקנתו שגם בדיעבד לא תהא מגורשת ומש"ה בדיעבד מגורשת אך לתקנת רבני שו"מ ז"ל לבני אשכנז וצרפת אפילו בדיעבד אינה מגורשת שכן פירשו רבני שו"מ ז"ל בתקנתם וזה י"ל כוונת הנה"מ שהביא בנתיב כ"ג וז"ל וכבר ראיתי להרב מהר"מ מפדווא ז"ל בסימן י"ג שנתעורר ע"ז וכתב שזה סברת עצמו הוא וכמו שסיים דעת המחבר וחולק על הריטב"א ורבני צרפת ודוחק גדול הוא עוד כתב שאפשר בדעת הנ"י לחלק בין גזירת ר"ש לגזירת ר"ג ואני בעניותי לא ראיתי בשום ספר שרבינו שמשון החרים עוד חרם אחר בענינים אלו מלבד חר"ג עכ"ל ולפ"ד שכוונתו על תקנת רבני שו"מ כאשר העיד בעצמו יעי"ש היוצא לנו מכ"ז דלדידן אפילו בדיעבד אינה מגורשת מתקנת רבני שו"מ

ונהי דלחומרא לא נוכל להקל כגון לענין יבום וכדומה דלא נימא להקל נגד דעת הרמ"א ז"ל בשם הכלבו אבל לחומרא ודאי צריך להחמיר דאין זה גט וכמ"ש (מהר"י) [מהר"ם] מינץ [סי' ק"ב הנ"ל] ומהרמ"א ז"ל אין ראי' דכ"כ מהרי"ק [בשורש צ"ד] אם מצינו בספר מקדמון שלא הי' לפני האחרון ואולי הי' לפניו הי' מביאו לא קיי"ל כבתראי א"כ ה"נ אלו ידע מהרמ"א מדברי הר"מ הי' מביאו עכ"פ א"ו לא הי' לפניו גוף התקנה ולכן עלינו להחמיר דלא הוי גט אם עבר החרם דרבני שו"מ ז"ל.

ולפנינו אי"ה יתבאר אם בנ"ד עבר החדר"ג: והנה לענין מה שקבלו העדים שכר בעד הליכתם ליתן הגט בע"כ הנה הדבר זה כבר מבואר בתוי"ט ז"ל [פ"ד דבכורות מ"ו] להתיר משום דשכר הליכה נוטל הגם שבס"ש מאריך לדחות דבריו מ"מ הרבה אחרונים ובפרט הג"פ ז"ל [סי' ק"כ סק"ט] קיבל דבריו להלכה וכן נוהגין בכל ערי אשכנז שמקבלין שכר גט מהעשיר לפי עשרו ואין נודד פה בדבר שכבר נהגו אבותינו וח"ו להוציא לעז ועתיד ליתן הדין המפקפק בזה לדינא כי באמת אין כאן רק שכר הליכה ושכר מעשה דמותר ליקח שכר כמבואר בסתם משנה וכמ"ש הג"פ ז"ל [הנ"ל] וגם אין לחוש שיעידו שקר בשביל שכרם והוי נוגעים ע"ז השיב הג"פ ז"ל [שם] כיון דהכתב מוכיח שהדבר אמת בעצם אין לחוש למשקר.

והנה באמת דבריו סתומי' דמאי ראי' היא דלמא כתבו שקר בשביל שכרם אבל הבעל לא ציוה כלל לכתוב ומאי כתבא איכא בשלמא גבי אשה מביאה גט כו' דאיכא כתבא ולזיוף לא חיישינן אבל אם באנו לחוש לעדים שמשקרין בשביל שכרם מדין נגיעה א"כ כמו שחיישינן שהעידו שקר בע"פ כמ"כ ניחוש שחתמו שקר בשביל שכרם וגם האיך יצאנו ידי חובה בקדושין שמנהג בכל ישראל שהשמש והש"ץ מיוחדי' לעדים בקדושין והמה לוקחים שכרם רח"ש כמנהג במדינה זו וא"כ ליכא עדי קדושין וכתבא ליכא דמוכח.

אך הנ"ל דסברת הג"פ הוא כך דבאמת הדבר מפורסם בגט וכן בקדושין ומסתמא כדינם עשו וכמ"ש חז"ל סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי ורק מאי מהני כל זאת הא בעינן דוקא עדים בשעת קידושין ואם הי' הקדושין בפני עדים פסולים לא מהני הפירסום (דבכה"ג ל"ש סברת (הנה"מ) [המרדכי] שהביא הב"ש ז"ל [סי' מ"ב סקי"ב] (דמה שהם ביחד היא כעדות) הא אדרבה הפירסום שנתקדשה לפני פסולים שאין בקדושין כלום וגם הגט אין בו עדים ולזה מתרץ הג"פ דכיון דכל פסולם אינו רק משום שחיישינן שמשקרים אבל אינם פסולי הגוף וא"כ כיון שנתחזק שהי' גירושין וקדושין בפניהם שפיר המה עדים כשרים ונהי דבעינן שצריכים להעיד חיישינן שמשקרים אבל בכאן א"צ להעיד שנתחזק הדבר שכן הוא ולא יעידו שקר וא"כ ממילא בשעת קידושין כשרים היו וא"כ ה"נ בנ"ד

דידוע הדבר ואפילו מפי האשה בעצמה שהגט יוצא מתחת ידה שנמסר לה בפני עדים ורק חשש לומר שנמסר לפני עדים פסולים זה לא אמרינן דהא בשעת מסירה כשרים המה שבאמת אינם פסולים מחמת פסולי הגוף רק מחמת שחיישינן שמשקרי' אבל אם אינם משקרים בודאי מה שנמסר לפניהם גט כשר הוא וכן הקדושין כשרים ואין להשיב ע"ז כלל ואך בנ"ד י"ל שפסולים מחמת שעברו אחדר"ג כמ"ש בתקנה בתשו' מהרמ"מ ז"ל [סי' ק"ב הנ"ל] וזה יתבאר אי"ה להלן אם שייך בכאן הח' דרגמ"ה או דרבני שו"מ ז"ל.

ולענין הפסול מה שנתנו בלילה הנה ראש המדברים בזה הוא הא"ז והספר אין בנמצא לעיין בו אך הג"פ [סי' קכ"ג סקכ"א] מביא בשם מהרא"ם ז"ל שהעתיק מא"ז שעיקר הטעם הוא דהוי דיין מחמת שבא להתיר האיסור ודומה לד"נ ולזה לא מהני קבלה ולכן אריכות האחרונים משום שקבלוהו עלייהו הבע"ד לא שייך כלל כמבואר בג"פ וזה אמת לאמתו אין להשיב.

אך גם זה הטעם מרפם איגרי דמה ענין זה לדיינים הלא המה רק עדים ומה דמיון לחליצה שהתורה הצריכה דיינים כמ"ש בקרא זקני העיר משא"כ בגט שניתנה גזירה וכתב לה כו' מה ענין דיינים לכאן וכבר הרעישו כל האחרונים בזה. והנה מצאתי לכאורה ראי' לזה מפ' הזורק ז"ל הש"ס (גיטין ע"ז ב') ההוא ש"מ דכתב גיטא לדביתהו בהדי פניא דמעלי שבתא ולא הספיק ליתנו לה למחר תקיף לי' עלמא אתא לקמי' דרבא א"ל זילו אמרו לי' ליקני ניהלי' לההוא דוכתא דיתיב בי' גיטא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק בי' דתנן נעל גדר ופרץ כ"ש ה"ז חזקה א"ל ר' עילישׁ לרבא מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסיף לסוף איגלי מילתא דארוסה הואי א"ר אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה כו' עכ"ל ולכאורה למה לא שאלו את רבא תיכף בלילה אם מותר ליתן גט בשבת א"ו ש"מ דבלילה בלא"ה ידעו שאין נותנים גט רק משום איסור שבת נסתפק להם ולכן שאלו ביום אך באמת אין זו הוכחה כלל די"ל דבלילה לא רצו לשאול כי אמרו טוב להמתין עד אחר שבת אך מאחר שביום תקיף לי' עלמא שאלו כי לא יכלו להמתין יותר אך לפ"מ שמבואר שם בתוס' [ד"ה ותיזול] להביא מהא דביצה שלא תנן במשנה ולא מגרשין ומתרצי' התוס' משום שבמקום מצוה שרי ועדיין כ"ז לשיטת רש"י ז"ל שם בביצה [דף ל"ו] אבל לשיטת ר"ת ז"ל דגם בקדושין שרי במקום מצוה יע"ש פירושו עדיין קשה מ"ש דלא תנן במשנה ולא מגרשין ולכאורה מוכח דגירושין הוי דין ונכלל בכלל דאין דנין המבואר במשנה [וממילא אם נמסר בלילה דפסול כא"ז] אך המעיין יראה שאין זו הוכחה ברורה ואדרבה בסוף המגרש (פ"ח ע"ב) וזל"ה אביי אשכחי' לרב יוסף דיתיב

וקא מעשה אגיטא א"ל והא אנן הדיוטות אנן ותני' כו' לפניהם ולא לפני הדיוטות א"ל אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוי אהודאות והלואות א"ה גזילות וחבלות נמי כי עבדינן שליחותייהו במלתא דשכיחי במלתא דל"ש לא עבדינן שליחותי' עכ"ל וקשה אמאי לא א"ל גיטין גופא יוכיח דהוי דין ואנן שליחותייהו דקמאי עבדינן א"ו דגט א"צ כלל לדיינים ומש"ה קאמר הודאות והלואות יוכיחו אך לזה י"ל דאין מזה קו' על הא"ז ז"ל דהנה כל סברת הא"ז ז"ל כמו דבחליצה אין כח לאפקועי מאיסורא זולת ע"י ב"ד ומכ"ש גירושין אין יכולים להפקיע רק ב"ד כמבואר בדבריו שהעתיק הג"פ ז"ל וא"כ לפ"ז בחליצה גילה התורה דסגי בהדיוטות בעלמא כמבואר ביבמות [דף ק"א] כן נמי לא עדיף גיטין הנלמד מחליצה להצריך סמיכה וסגי בהדיוטות מש"ה לא א"ל ר"י גיטין יוכיחו אך זה קשה ממ"נ אם גירושין כשאר דינים עפ"י התורה א"כ צריך עכ"פ חד דגמיר ואם ילפינן מחליצה דסגי בהדיוטות ודידעו רק למקרי כמבואר ביבמות א"כ נצריך תלתא ואנן קי"ל בגיטין וכן נהגין כל ישראל ליקח לעדות שנים בגיטין אפילו דלא גמירי כלל וא"כ אם גירושין הוי דין אם המה לא גמירי בודאי פסולים שנים ואם נימא משום שהמנהג שהב"ד מסדרי הגט המה גמירי א"כ העדים למ"ל.

סוף דבר שדברי הא"ז נעלמו מאתנו וכן עושים מעשה במצרים כמבואר בג"פ ולכן נהי דמחויבים לקבל דברי הא"ז כהלכה מסיני גם שנעלם טעמו הקדוש מאתנו אך בדיעבד ודאי כשר ואפילו לכתחלה במקום עיגון כמבואר בג"פ ולכן בדיעבד לענין ליקח אשה אחרת בודאי מותר ולא פסול מטעם שניתן בלילה: היוצא מכללות דברינו הנ"ל שאשה שלא ילדה עשר שנים אפילו הי' לה מקדם איזה ולד ומת כופין אותה לגרשה מדינא דש"ס וגם תקנת רגמ"ה לא הי' במקום מצוה כאשר הכריעו רוב האחרונים וכנ"ל וגם אפי' אם לא שהה עשר שנים ועבר החדרגמ"ה בדיעבד מגורשת ורק לבני אשכנז וצרפת חלה תקנת רבני שו"מ ז"ל דאפי' בדיעבד אינה מגורשת לקולא ורק לחומרא הוי ספק מגורשת ולכן אסור לישא אחרת בעבר על החרם והנה בנ"ד נראה דעבר על החרם כיון שלא דר עמה יו"ד שנים בצירוף כדרך העולם דידוע שאינם עולים בחשבון וא"כ בודאי עבר על החרם ואין גיטו גט להתירו לישא אחרת אדרבה כופין אותו להחזירה כמבואר בתקנת רבני שו"מ ז"ל מועתק לעיל אך י"ל כיון דלפי הנראה שאינה בת בנים מהראוי שהב"ד יגזרו עליו ליתן לה לפי הראוי לה ולגרשה מרצונה ואם בכל זה תמאן לקבל גט ברצון נראה לפי דעתי שרשאי להתיר לו לישא אחרת עפ"י מאה רבנים כי כן נראה מתקנת רבני שו"מ ז"ל הנ"ל שרשות ביד הרבנים להתיר אם יראו טעם בדבר וכן נלע"ד: סימן מא אודות ההיתר לה"ה מו"ה אברהם משה מבענדין לגרש אשתו הנשתטית ואינה

ראוי' לדור עם בעלה כפי עדות הרב וכו' האבד"ק בענדין יע"א והשיג בעל האשה היתר מכמה גדולים ולזה גם אנכי מסכים להיתר עפ"י מאה רבנים ואם כי ראיתי רב אחד חוכך בזה כי לדעתו האשה אינה משתטית כפי דיני שוטה המבואר בש"ע ובאמת לפע"ד אין שום מיחוש לזה כי אם רק אינה ראוי' לדור עם הבעל כדרך כל הארץ והוא דבר נגד חוש בני אדם יש כח ביד מאה רבנים להתיר לא דוקא בנשתטית שראיתי איזה רבנים סוברים דרק בנשתטית התירו ולא כן הוא כמבואר בתקנה המועתקת בתשו' מהר"מ וכמו שנראה בשב יעקב ובשו"ת ב"ח [סי' צ"ג] וכבר העליתי מתוך ספרים דברי אמת שהרגמ"ה בעת עשה התיקון שלא לישא אשה על אשתו והסגיר בזה הדלת ואולי לפעמים מצוה וחובה לישא אשה אחרת ולזה עשה תנאי בהתקנה שאם יראו מאה רבנים שא"א לדור עם אשתו זו יתירו החרם דכן נתיסד מעיקרו ומסר הדבר לחכמי הדור.

ומש"ה לפע"ד הא דצריך מאה רבנים מג' מדינות דוקא הוא משום דאין כל דעת בני אדם שוות במנהגן וטבעי גופם ודעתם ואם במדינה זו יראה להם שא"א לדור עם אשה שמהותה וטבעה כך אולי היא ממדינה ששם טבעי אנשים במנהגים שונים ולא בשביל זה יוכל ליקח אשה אחרת ולבטל התקנה אולם באם בני ג' מדינות [מסכימים] ושם מדינה לפ"ד היינו מה שמחולק למלכיות שונות ויעוין באה"ע בח"מ [ברס"י ע"ה] לענין חילוק מקומות לענין להוציא אשתו ממקום למקום ובכאן נ"ל דשם מדינות היינו כמו מדינות פולין בכללות כן גאליציא ופולין דרוסיא ואוקריינא למדינה אחת יחשב כי שם אחד ומנהג אחד לכולם ומדינות פיהם ומעהרין ושלעזי' וכדומה שם אחד להם ולמדינה אחת יחשב לענין זה ומדינת טורקייא לשם אחר יחשב וכדומה במדינות לפי שינוי הנראה שבין מנהגיהם ואם בני ג' מדינות יסכימו אזי מותר לישא אחרת ולכן ראוי לכתוב בהיתר הא' מקום האשה ותוכן הענין מפני מה אינה ראוי' לדור עם בעלה וע"ז אם יסכימו מג' מדינות מאה רבנים שהוא דבר שראוי להתיר הח' יתירו אבל אין הדבר בנשתטית לחוד רק בכל הדברים כן הוא אם אינה ראוי' לבעל אזי יכולים להתיר כן העליתי זה כמה והסכימו גדולי דורנו למעשה ולכן לפ"ד הרב דק' בענדין בהוצעת דבריו אינה ראוי' לבעל בודאי יכולים מאה רבנים להתירה אך באופן שהסכים הנ"ב [מה"ק סי' ג'] ואם כי ראיתי קצת רבנים בדמיונם משיבים על הנ"ב בעוה"ר הוא מחמת חסרון הדעת וקלות ופוק חזי בין תקיפי קדמאי הנ"ב ז"ל שידוע תוקפו בהלכה וכי לא נצחו כמעט אדם מעולם ואעפי"כ כתב [שם] הגם שיש לדחות דברי בעל מגי' שבמ"ל מ"מ לא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה להקל באיסור א"א הרי שהי' לו ראיות נגד בעל מגי' הנ"ל ושהי' כמעט בימיו ואעפי"כ לא היקל מכ"ש אנחנו יתמי דיתמי האיך נקל

בא"א ובפרט כי לדעתי מלבד דברי בש"י הנ"ל עוד יש לומר דכתיבת הגט בעת שא"ר להתגרש בטל מעיקרו והדברים ארוכים ועתיקים ולכן אין להקל מדברי הנב"י ז"ל אך השבועה הוא לדעתי חומרא דאתא לידי קולא בזמה"ז שהשבועה קל בעיני ב"א ורק יחזקו הענין בשארי החיזוקים שכתב שם ואם הדבר כן שהאשה אינה ראוי' לדור עם בעלה וישליש הכתובה ומזונות ושטרי חיזוק על הגירושין לאחר שפויה כמבואר בנב"י [הנ"ל] אזי יוכלו מאה רבנים להתירה וג' מדינות הוא ממדינות הנקרא בכללה פולין מדינה אחת שלעזיא או מעהררין פיהם מדינה אחת ומדינת איטליא או ארץ ישראל והסמוכים וכדומה מדינה אחרת או כיוצא מג' מדינות.

והנלפע"ד כתבתי:סימן מב להרב כו' מו"ה ארי' צבי ליבוש בערן פעלד בק' ואלישטשיק:

מכתבו קבלתי ותמה אקרא מאי ח"ה ח"ו וכי לא ידע מר אופן ההיתר של מאה רבנים שמבואר בב"ח בתשו' [צ"ג] שרגמ"ה שאסר לישא שתי נשים וחש אולי ימצא איזה דבר גדול שא"א למיתדר ולכן נתן הדבר ביד מאה רבנים באם יראו שהדבר א"א למיסבל יתירו האם יש ח"ה בדבר נאה ומתקבל כזה ואם עמי הארץ ילינו מה לנו ולהם מה לתורה שלימה לשיחה בטלה שלהם והנה כתב לי איזה רב שהטעהו מחו' וא"א למידר בי חמיו ואין לו ממה להתפרנס ורצה לבטל הקדושין מכח אומדנא דמוכח ואני הראתי טעותו על פניו דא"א לבטל הקדושין ורק אם באמת הוא דבר גדול יתירהו עפ"י מאה רבנים ואודיע תוכן ההיתר של מאה רבנים לא כאשר מאה רבנים חותמים בלא השגחה ח"ו ורק הב"ד דעיר הבעל ב"ד כשר לא קרובים כותבין מעשה ב"ד שהמה יודעים שאינו ראוי לדור יחד זוג הלזה ועפ"י דעתם ראוי ליקח אחרת עלי' ומבקשים ממאה לומדים שיסכימו לזה והמאה רבנים כ"א קודם חתימתו מעיין היטב במעשה אם אמת הוא ואם ראוי עוד ליקח אחרת ובאם שנראה לו שבמעשה כזה ראוי ליקח אחרת יתירנה ולפ"ד שזה הטעם דצריך מג' מדינות דידוע דמדינה לא נקרא חילוק המלכות וכמבואר בח"מ [בסי' ע"ה] גבי מוציאין ממדינה למדינה ורק שינוי המנהגים והטבעי' והלשון וכעין זה גזר רגמ"ה שלא רצה לקשור הבעל בעבותות שלא יוכל ליקח אחרת שלפעמים מצוה ליקח אחרת וגם לא רצה למסור הדבר ליד הבעל או לב"ד אחד כי בקל ידמה ב"ד שא"א לדור יחד ובאמת לא כן כי לא כל הדיעות שוות ולזה התחכם שאם מאה רבנים בעלי תורה ומג' מדינות שיש בהמדינות דיעות חלוקות ואעפי"כ יסכימו שא"א להזוג למידר יחד יתירו זה תורף ההיתר של מאה רבנים א"כ אין ח"ה בדבר אם מאה ת"ח מג' ארצות יראו תוכן המעשה ויסכימו להיתר בודאי מותר לישא אחרת ואם יראו הרבנים את טעות הבעל ויראו שהיא עלילה בעלמא בודאי לא יתירו.

וח"ו לחשוב זה על ת"ח ולכן אינו ח"ה כלל וכזה יאמרו משמאי ואדרבה זה כבוד התוה"ק וד"ל. ומ"ש בענין מליחה אני בביתי מחמיר עד חצי שעה עוד מכמה טעמים אבל להורות להלכה אם הלכה רופפת בידך צא וראה וכו' כמבואר בירושלמי: סימן מג הרב המאה"ג החסיד בגש"ק כו' מו"ה יצחק נ"י אבד"ק ראפטשי"ץ: מכתבו הגיעני ונפלאתי מה עלה על לבו שכתב שדבר טוב עשה המגרש בע"כ וגם לדעתו הי' ראוי לגרשה מאז תמהתי מאד הלא ידוע [דכמה גדולים ס"ל] דח' זה דגט בע"כ הוי מדאורייתא כנראה מהר"ן ז"ל בתשו' [ל"ח] ובנ"ב [מה"ת ס"ס ע"ז] והאיך נמצא היתר זה לגרש בע"כ אם אשתו מצערתו ואפילו בנכפה ואינו יכול לדור עמה אסר הרא"ש ז"ל בתשובה וכאשר פסקו כן במוחלט הנ"ב בח"ב [סי' ק"ד] וגם הספר הפלאה בקו"א ואפי' במקום שהיא בעלת עבירה שמותר לגרשה בע"כ צריך לעשות בהסכמת גדולים כי אנחנו חסרי מדע ולא נקל בח' חמור בזה דאפשר יותר טוב להתיר ב' נשים וגם לפרסם הדבר אך להתיר בלי הסכמת כמה גדולים ורק ע"י שמצערת לבעלה עד שאינו יכול לדור עמה זה היא פשיעה גדולה וקלות והלא ידוע [מגמ' קידושין י"ג] איסור יותר חמור מחטא דור המבול הפוסק בדיני גיטין וקדושין אם אינו בקי בהם טובא ואפי' אם א"י דין אחד אסור לפסוק [כמבואר שם ד"ו] והאיך מלאו לבו ביחידות להתיר זאת ואם הי' שלא בידיעתו ה"ל להחמיר עליו ולהוציאו מביתו כי עבר על חר'.

ואך מה שעבר אין אך לא יצא ידי חובתו עד יגזור עליו שלא ישא אחרת ואם כבר נשא יפרישנו עד יתן גט מרצון לאשתו הראשונה וגם יזהיר לאשה הגרושה שאסורה להנשא בזה הגט בע"כ כמבואר בכנה"ג וגם בתקנות דשו"מ מובא בתשו' מהר"מ מינץ ז"ל [סי' ק"ב] שתקנו כן בפירוש שגט בע"כ לא יהא גט ואם לא תרצה האשה בשום אופן לקבל גט מדעתה יכתוב להרב הגאון מלבוב ומלובלין ועוד לאיזה גדולים ואם יסכימו עכ"פ שלשה גדולים יתירו לו ויזהר מאד בזה שיתכפר לו שגגתו והי' שלום.

ג' שמות תרכ"ט: סימן מד שאלה אשה נשתטית וניתנה בבית השוטים בק' לבוב וזה כמה שנים שהיא משוקעת שם ולא הוקל לה ובעלה יושב בדד לא ידע מה לעשות ויעצוהו ליקח היתר ממאה רבנים אך אין לו להשליש הכתובה: תשובה בגוף ההיתר אנכי לעת שיבתי מונע אני מלפסוק הלכה למעשה ולכן ישאל מגדולי הדור וכאשר יאמרו כן יעשה ואך מ"מ לא אמנע מה שבלבי בזה.

ראשונה לדעתי אין התקנת רגמ"ה חרם דאורייתא כאשר סיפקו עלינו חכמי ספרד דהם אינם בקיאים כלל בענין התקנה כאשר כתב הרשב"א ז"ל בעצמו דהאשכנזי' בקיאים בזה יותר מהם כי באשכנז נתפשט התקנה לא בספרד והנה גדולי חכמי אשכנז והמה

היו קרוב לזמן החר' כתבו וז"ל הגהת מרדכי כתובות [סי' רצ"א] ועוד פי' דלמ"ד דקידושין נמי לא מפקעי זיקה אפ"ה אם קידש בהיתר א"צ להמתין כ"ש זה דמשום תקנה בעלמא שלא יצטרך להמתין ועוד שמא תקנת הגאונים לא שייכא כלל במקום זיקה בעלמא כו' השיב הר' אביגדור כהן כו' אם אמרו זיקה ככנוסה בערוה החמורה יאמרו בתקנת חכמי הדורות לא גזר הגאון אלא שלא לישא שתי נשים אבל הכא חדא ממילא אתרמי לי' ולמיפק קיימא משום דררא דאורייתא לאבא שאול הלכך כמי שאינה זקוקה דמי' לגבי איסור קל כי הא שלא גזר הגאון אלא משום קטטה ולא משום דררא דאורייתא כלל עכ"ל ובודאי המה ידעו היטב התקנה ואם כי נתחדשה התקנה במדינת שו"מ מ"מ לא נתוסף דבר רק חזקו התקנה של רגמ"ה אך לא הוסיפו על הח' שיהי' בו חשש דאורייתא וכמבואר למעיין שם ובפרט זאת התקנה היתה ידועה להם כי המה לא רחוקים משם וגם כמעט הי' התקנה קרוב לזמניהם לכן אין להחמיר כלל כי ספיקא לקולא וכדברי ב"ש [סי' א' סקכ"א] וסייעתו אך כיון שהבעל אין לו להשליש כתובתה לא הותר כלל החר' כמבואר בגוף התקנה ועיין בצ"צ [סי' ס"ז] שירא להתיר בלי השלשת כתובה כמבואר בדבריו והוא הי' תלמיד הב"ח וגדולים שהי' מקובלים איש מפי איש וכמבואר בתשו' הב"ח [נ"ל דצ"ל בב"ח סי' א' ס"ה] ואם המה מסופקים מה נענה אנן יתמי דיתמי אולם נוכל לתקן בזה האופן שהבעל [נ"ל דצ"ל שהב"ד] ימכור הכתובה לקרובי' בעד סך מסוים והבעל יתן טראטי טובה ובטוח על סך המגיע הכתיבה ש"כ זהובים וגם תוספת אם יש לה והסך שיתן הבעל [נ"ל דר"ל דהבעל יתן המעות של טוה"נ לקרובי' שהם יקחו בזה הכתובה והוא יתן כתב על כל הכתובה] בעד טה"נ יתן תיכף וגם בכל חדש יתן ליד הרב סך קצוב כדי שיהי' לצורכי' ויוכלו הב"ד וקרובי' לעשות זאת דעי"ז יגיע לה טובה שהבעל יתן טראטי על כל כתובתה וגם יתן לצורך מזונות בכל שבוע איזה דבר קצוב ואם היא לטובת השוטה באיזה ענין שיהי' יכולין ב"ד למכור וזה לפע"ד נכון אך זה רק להלכה ואם יסכים עמי גדול הדור יעשו מעשה אבל אינני מצטרף להתיר כי חלישות כחי ד' יחלימני מהרה ימנעני אשר בדוחק אני מחזיק ספר לעיין בו רק חכמי הדור שיחיו המה יפסקו בזה והי' שלום כו'.

ה' ח' אדר ראשון תר"למד: סימן מה להרב החריף החסיד מו"ה חיים סג"ל ראבד"ק גאררין: בנידון הגט של אשה עתים חלומה ועתים שוטה אודיע לו בקצרה דהנה לכאורה קשה למה בהיתר מאה רבנים כותבים גט לשוטה וכי בשביל תקנת רגמ"ה ז"ל ניקל בתקנתא ואיסורא דרבנן דאסור לכתוב גט לשוטה אך באמת אין הגט דבהיתר מאה רבנים גט כלל ואין נותנין שתהי' מגורשת מעתה רק לאחר שתשתפה ואך כל זה בשוטה

גמורה אבל בעתים חלים משמע לכאורה שתקבל הגט בעת חלומה וקשה דאיך נעבור על איסורא דלמ"ד דמשום גרירה דהוא איסור גמור כמבוא' בב"ח בתשו' [סי' צ"ג] וצ"ל באמת דאין נותנים הגט לידה אף שהיא חלומה ורק נותנים הגט לשליח כמו בשארי שוטים ואך נ"ל דאם היתה עתים חלומה עתים שוטה קודם הנשואין הוי מקח טעות וצריך ליתן הגט לידה דע"י התרה מאה רבנים מחזי כיש לו שתי נשים ועדיף טפי ליתן הגט לידה דבלא הגט הוי מקח טעות ועיין בתשו' הרא"ש [כלל מ"ב] לענין נכפה אך בזה יש הרבה לפלפל וטוב יותר ליתן הגט לשליח כמו בשארי משוגעים ולא לידה וא"כ אינה מגורשת מעתה כלל ואין עוברין למ"ד משום גרירה והטעם דמותר ליקח אשה אחרת הוא מטעם דלדבר מצוה לא גזר רגמ"ה וכמבואר בהדי' בתשו' הב"ח סי' צ"ג ואך באמת יש פלוגתא בין ראשונים ואחרונים אי גזר במקום מצוה צ"ל דעל היתר מאה רבנים הי' תנאי מאתו זלה"ה להתיר ויש לפלפל בזה הרבה למאד אך אין כחי אתי ובפרט כי אינני סומך לדינא עלי הוראתי [כעת] כידוע לזה ראוי לעשות כדברי הגאון מהרי"ש.

וכן נראה בתשו' ב"ח ז"ל הנ"ל והי' שלום אייר תרל"א לפ"ק צאנז:סימן מו להרב כו' מו"ה יעקב מענדיל נ"י פרידמאן דיין דק' נדבורנא: שאלה איש א' מק' ושמו הר' חיים מינצער ושם אשתו ציפי' והי' לו בן זכר אחד קטן והאיש הנ"ל לאשר הי' השעה דחוקה לו טובא נסע לארץ הגר לבקש לו עזר מאחב"י וקודם הנסיעה לקח לו פאס בק' וכעת בא אגרת מהרב דק' גווארישטא וזה דבר האגרת.

מ"ח למב"י. להיות לזכרון יו"ח של האיש כ' חיים מינצער כי שבק חיים לכל חי יום מ"ח למב"י תרכ"ח ונקבר ונפטר אצלנו ישוב וערטשעל וגם נמצא באמתחתו מכתב התפשרות אשר התפשר על חוב ידוע מסך 45 רע"ו עם איש אחד שנקרא נטע יעקב ונכתב בכת"י המלוה ואחריו נכתב דוד אלי' ווידענפעלד נעשה בשנת תרכז"ל בק' נדבורנא והאיש בעצמו אמר כמה רגעים קודם יציאת נפשו כי הוא נקרא בשם חיים מינצער ושם אשתו חנה ויש לו ב' בנים קטנים זכרים ובת אחת וגם אמר שחנה בעיר אוסטשע נעבין סטאניסלב 3 מייל גם נמצא הפאס מהבצירקס אמט נדבורנא מן 10 אפריל 868 ועוד סימן שער הזקן הי' בלאנד רוטליך מיטל בארט.

דיא קאפף האער שיטטר עטוואס גראהע באעה"ח לעדות ולראי' ב' נשא יעקב צבי אלטמאן רב בווירטעש. וכאשר נמסר לידי האגרת ראיתי כי הדבר קרוב לאמת כי הוא האיש חיים מינצער מנדבורנא הנ"ל ע"י הסימנים הנ"ל מהפאס ומכתב התפשרות וסימני הגוף כאשר נתברר הכל ע"י דו"ח בזה.

אכן בזה אשר שינה שם אשתו באמרו ששמה חנה וגם שינה בשם הבנים שאמר שיש לו שלשה בנים שני זכרים ובת אחת וגם שינה שם עירו כי לא דר מעולם באיסטשע נעבין סטאניסלאב וכתבתי אגרת להרב דשם לחקור היטב מי שמע זאת מהנפטר ומי הם העדים בזה ולא כתב תשובה אמרתי להאשה הזאת שתסע בעצמה לשם לדבר על לב הרב בזה שישלח כל הגב"ע דבר ברור היטב פן אמצא איזה מקום וצד היתר לאשר היא בכתה במר נפשה.

וזה דבר הגב"ע אשר מסר הרב דשם ביד האשה הנ"ל. במותב תלתא כחדא הוינא איך שבאו לפנינו העדים הללו ואמרו בתו"ע באליונ"ע ה"ה הר' שמואל בן שמחה גבאי דח"ק והר' דוב בן יעקב הלוי שו"ב דפה והר' משה בן שמשון שמש דפה דח"ק והר' יעקב בן יצחק ואשה אחת ושמה בילא בת דוב הכהן.

והנה ה"ה האשה בילא היתה בראשונה אצל החולה ואמרה איך האב גיזעהין דאם ער איז זער קראנק האב איך איהם גיפרעגט פון וויא זייט איר והשיב מפאלען דאן האב איך איהם גיפרעגט האט איר ווייב אונד קינדער אמר יאה איין ווייב אונ דרייא קינדר דאן האט ער זיך צוריק גילייגט און האט גירעט אייניגע וערטר שלא כסדר האב איך גיזאגט צו זיין בעה"ב הר' משה בן שמשון עדות הנ"ל הערט איהר ר' משה ער רעט אויש דער וועג גם ר' משה אמר לנו דאס ער האט ריכטיג אויס דער וועג גירעט ואח"כ באו העדים הנ"ל אצל החולה וכולם אמרו כאחד כדברים האלה באנו אל החולה יום א' נשא לעת ערב וראינו ער איז זער קראנק ושאלנו אותו פין וויא זייט איהר והשיב איך האב נאך צייט ואמרנו לו פארכט אייך ניט וועגין דעם וועט איר ניט שטארבין איר קאנט נאך גיזינד ווערין ער האט ווידר גשוויגען ושוב שאלנו אותו מה שמו והשיב ער הייסט חיים ושוב שאלנוהו דעם בייא נאמין והשיב ער הייסט מינצער ושוב שאלנוהו מאין הוא והשיב פין איסטצע 3 מייל פון סטאניסלב ואח"כ שוב שאלנוהו מה שם אשתו ואמר חנה ושוב שאלנוהו כמה בנים יש לו ואמר שלשה שני זכרים ונקבה אחת דאן לאחר מיתה האבין מיר איהם דיא בתי שוקיים אוים גיטוהן דיא הויזען האבין מיר גיפונין דרינען איין בריף טאש דרינען איז גילעגין דאם כתב התפשרות פין ר' נטע יעקב אונ אפאס מנדבורנא אין ר"כ מעות מיט דעם וואס ער האט גיהאט אין איין קליינען זעקל י"א ר"כ ואחד וחמשים צ"ל 51 (fl) 11 והאשה גם היא ידעה סימנים מובהקים על הבריף טאש שהוא שחור בחוץ ואדום בפנים ובאמת כן הוא כנראה.

וגם דוב בער בן יעקב הלוי שו"ב עד הנ"ל אמר שהוציא מהלעדערנען רייזל זאק שבעה חליפות שמלות וא' הי' עליו 8 פאר וועשא וגם האשה העגומה אמרה כן עכ"ד העדות

נעשה פ"ק ווערטש א' דר"ח מנחם אב תרכ"ט לפ"ק יעקב צבי האלטמאן הרב דפה פנחס ליב דיין צבי יהודא דיין. גם זה כתב הרב בא לפני הר' שמאי וגם הר' משה שמש הנ"ל והגידו בתו"ע שזוכרין שהי' לר' חיים מינצער בלאטפוס וגם האשה אמרה כן שיש לבעלה בלאטפוס בעה"ח ג' מנחם אב תרכ"ט יעקב צבי האלטמאן רב דפה ואח"כ כתב עוד נתתי ליד האשה מוכ"ז איין שטריימיל אונ שערי ציון איין סידור אין תהלים איין שווארץ קאפטין של סאמעט אונ אפאר תפילין אשר נשאר פה אצלי מעם הר' חיים מינצער ז"ל וע"ז לא חתם רק הרב בעצמו והכל בכתב ידו כל הנ"ל הביאה האשה הנ"ל. ועוד זאת אמרה האשה בע"פ לפני כי אמרה שם בזה"ל כי הי' לבעלה שמנה כתנת והי' שלשה של צ"ג וחמשה של פשתן ע"כ: תשובה מכתבו הגיעני ומה שלא השבתי עד הנה הוא מטעם דחלישות כחי גברה עלי וכמעט אין בכחי ליקח ספר מקצה השלחן לקצהו לעיין וגם מטעם זה יראתי לפסוק הלכה בפרט באיסור חמור ומונע אני אפילו בעירי לפסוק הלכה לכן השמטתי עצמי אך עתה כי כתב לי דבדידי תליא היתר עגונה אמרתי להודיע עכ"פ דעתי ואתם לא תסמכו עלי רק אם תבחנו היטב אם הם דברים של סמכא ומבוקשי מאד שתסלקו דעתי רק לפי דעתכם תעשו ולא באתי רק לעורר להמעיין.

והנה במה שכת' פלפול אם סומכין בעגונה על אומדנא הוא למותר דכן מבואר בש"ס ופוסקים דסמכינן בעגונה אאומדנא וכ"מ בכל התשובות מראשונים ואחרונים דלא שכיח שהי' שני אשר בן סיני ושניהם למדו אצל רא"ש ז"ל [עיין תשו' הרא"ש כלל נ"א ומהרי"ק שורש פ"ד] וגבי שהעידה שפחה בא' שנשא ה' ליטרות צמר וכ"מ בש"ס [יבמות קכ"ב א'] גבי ששים ב"א שהלכו לביתר וכדומה עצמו לספר ובהדי' מבואר בהר"מ ז"ל הל' נחלות [פ"ז ה"ב] אעפ"י שאשתו מותרת אין יורדין לנחלה יע"ש וכל דיני מסל"ת הוא רק משום אומדנא ולכן הפלפול בזה הוא למותר וכבר העיר בזה הב"מ הגם שתירוצו אינו מובן קצת מ"מ כן הוא הלכה רווחת באומדנא הרבה מתירין עגונה ורק בנ"ד לכאורה כיון דהוא עצמו אומר שאחר הוא ולא בעל האשה שבעל האשה לא דר בעיר פ' וגם אין שם אשתו חנה וגם אין לו ג' בנים ושם הכינוי של לעז הוא שם משפחה ובקל יש מקום לחוש שאינו בעל האשה כלל וכי לא שכיח במשפחה אחת שני ב"א ששמם שוים אבל משונים בעסקיהן ובשמות נשותיהם ובניהם וא"כ אין כאן שום עד על שמו ולכן לפע"ד בודאי דצריך לחקור בעיר שאמר הנפטר שהוא משם אולי נמצא שם איש כזה ששמו חיים ואשתו ובניו כמו שאמר זה הנפטר ודבר שעתיד להתברר בנקל צריך לברר ואם יודע לנו שאין שם ולא הי' שם מי ששמו חיים עם הכינוי כזה א"כ הרי נתברר ששקר העיד ע"ע במה שאמר אך עכ"פ בזה שאמר ששמו חיים עם

הכינוי נאמן ופ"ד כמו באומר הרגנוהו [יבמות כ"ה] כן נמי הכא במה שאמר ששמו חיים אמת ובמה ששיקר לא נאמינהו ואי משום שלא הי' בדעתו אז מ"מ לא ידעתי אם משוגע אינו נאמן על שמו דלזה א"צ דעת כלל אך אם נימא דלא סמכינן אדבריו כלל אם הסימן של בלאט פיס הוא בדרך שא"מ ברוב ב"א הוי עכ"פ סי' אמצעי וסי' כליו דלא מושלי כמו הפאס וכתב הפשר הוי סימן כמו שפסק הח"צ ז"ל [סי' קל"ד] הגם דהש"ש להקצות ז"ל [ש"ז פ"כ] הקשה עליו כבר ישבתי הכל בטוב וא"כ הוי סי' א' בגוף וסי' א' בכליו דלא חיישינן דהוי שאלה דיחיד ובהרבה כלים הסכים גם הב"מ להח"ץ ז"ל דמתירין וגם הב"ש ז"ל [סי' י"ז סקס"ט] נראה דנוטה להקל לסברת מהר"ל ז"ל להתיר בסי' א' [בגוף] וא' בכליו [בכלים דלא מושלי עכ"פ] וכן הב"מ והרבה אחרונים וגם לפע"ד י"ל כיון דאחזיק האי גברא ללכת לאונגארין ואחר לא ידעינן הוי כמו שכיחי שיירא ולא החזיק דמקילין בעגונה הגם דבודאי אין מתירין בנמצא בסימן והחזיק ליסע לאותו מקום מטעם זה דהא כיון דסימן ל"ד ושכיחי שיירתא הוי כהחזיק שני יב"ש דהא שכיחי שיירתא ובתוך שיירא יש כמה ב"א בסי' כזה וכמ"ש בחי' רשב"א בגיטין [כ"ז] אבל אם יש לו סימן בכלי דודאי לא מקרי הוחזק גבי שיירא איש כזה באותו הסימן שישאל מזה כליו בודאי מקרי לא הוחזק ובעל האשה הוחזק עם כליו לילך לשם בודאי דמקרי לא הוחזק והוי שכיחי שיירות ולא הוחזק (דלא הוי שינוי) דלא חיישינן ליב"ש אחר ולגניבה אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן וכן כתב הב"מ ז"ל ולכן לדעתי יש להתיר אם יסכימו עמי תלתא גברי רברבי כי אינני סומך עלי כלל [כעת] בדיני או"ה ויאמין לי כ"ת כי לא אוכל כמעט לעיין בספר מחמת אפיסת כחי והי' שלום ג' חיי תר"ל:

סימן מז לידידי מחו' הרב המאה"ג החריף ובקי כו' מו"ה נחום ראובן נ"י האבד"ק רישא והקרייז: שאלה אשה א' מפה ק' רישא הי' לה בעל בק' מעליץ ושמו ישראל קאמיטא והוגד לה שנפטר ביענדריחוב וחיים לכל ישראל שבק וכתבתי ליענדריחוב והשיב לי גבאי דבהכ"נ דשם שמו ר' יקיר שחקר אצל הגבאי דח"ק שאמר לו שהנפטר שם ביום כ' כסלו כאשר הובא שמה הי' חלוש מאד ולא הגיד מחמת חולשתו לא שמו ולא שם אביו רק שם עירו שהוא מק' מעליטץ ולא נמצא אצלו רק המארש ראטהע אשר נתנו לו בעיר לינדן בערג יען כי הי' במלון במקום אחד ונגנב ממנו דברים רבים וגם הפאסע"כ נתנו לו בלינדן בערג המארשראטע לביתו ושם הי' כתוב שמו ישראל קאמיטא מעיר מעליטץ ויותר לא נכתב שם כידוע גם חקרתי אצל אנשים שהיו אצלו אחר תואר מראהו ולא ידעו להגיד רק שהי' לו זקן שחור וקטן כי הי' אצלם מילתא דלא רמיא גם זאת שמעתי מאיש א' מעירו כי יום א' קודם שנחלש הי' בא אצלו ללון ודיבר עמו וסיפר לו כי הוא

מעיר מעליטץ והולך עתה לביתו כי הי' אצל אחיו אשר לו במדינת מעהרין ועוד אמר כי יש לו אשה ושלשה בנים זאת שמעתי וחקרתי ואגיד להרב כמ"ה הק' יקיר אונגר עכ"ד.
עוד בא לידי אגרת בחת"י הגבאי דח"ק. בעצמו מקוים בג' חתימות של נגידים מיענדרחוב כתב שם כדברים הנ"ל כהווייתן ורצוף בהאגרת מכתב מהרב המאה"ג מ' יעקלי זאטירר מק' אושפצין שכתב שמכיר באיזה חתימות של הנגידים וגם החתימה השלישית של הקיום הוא של השו"ב דשם וכתב הרב ר' יעקלי הנ"ל שאף שאין מכירה מ"מ סומך עלי' מחמת שהוא כתב האדרעס ע"ש השו"ב שיחקור בזה והשו"ב שלח לו האגרת המקוים הנ"ל וחת"י של הרב ר' יעקלי אני מכיר וגם אשה הנ"ל אומרת שנסע לאחיו ודרך הליכתו הי' דרך יענדרחוב ע"כ השאלה: תשובה הנה כיון שלא אמר הנפטר רק שהוא ממעליטץ גם לא נודע ממנו אימת יצא משם ובכה"ג שלא הזכיר שמו רק שם עיר ובלא הגבלת הזמן לכ"ע לא מהני חיפוש כמבואר בב"ש בק"ע [סי' ע"ט] ובהפנים ובתשובת מהרח"ש כמעט לא מצאתי מי דיאמר דמהני חיפוש בכה"ג זולת מה דמשמע מתשובת המיימוני ודבריו סתומים ואין כח ביד שום אדם להקל ובמ"ב ז"ל סי' ק"ט [ובסי' מ"ד] שמיקל בחיפוש בשם עיר לבד היינו עכ"פ בזמן מוגבל שהי' מעיר פ' באותו הזמן כפי מה שמבואר שם המעשה אבל בודאי אין להקל בחיפוש מכמה שנים בעיר מעליטץ וכל הסמוכים הנקראים על שמה כמבואר [במלחמות יבמות קט"ו] גבי כל היכא דסגי גבאי דנהרדעא ובודאי שאין אדם זוכר מהמעשים שנעשה בסביבות ההם מכמה שנים ומ"ש, מעכ"ת בשם בית אפרים להקל לא ידעתי מקומו הלא אדרבה כתב בפירוש להחמיר בלא זמן מוגבל יעי"ש [סי' כ"א כ"ד ל"ב] ולכן בודאי אין להקל כלל ע"י חיפוש.
ומה שרצונו להקל ע"י הפאס ולומר דפאס הוי מידי דלא מושלי אינשי ולא חיישינן לשאלה וא"כ הוי כשמו ושם עירו ושם אביו דשם הכינוי הוי כשם אביו אם הוא שם דאינו מצוי כ"כ ובודאי דלא שייך לומר חיישינן לשני שוירי כיון שכתב שם המדינה והקרייז וגם יוכל להתוודע ע"י החתימה מהשר שנתן הפאס אי הי' אז מושל בק' מעליטץ הלזו הסמוך לקהלתכם ואז לכ"ע ל"ח לשני שוירי א"כ בודאי ראי' שהנפטר שנמצא הפאס אצלו שהי' בעל העגונה הזאת אך באמת אני חוכך מאד בזה שהמציא הגאון שלפני דורינו [בשו"ת עגונה שבס' אבני מילואים.
סוף ה' קידושין] לסמוך על הפאס מחמת שאין דרך לשאלו והוי כארנקי דלא מושלי אינשי דל"ח לשאלה וזה לפלא בעיני דהלא רש"י ז"ל ביבמות (דף ק"כ ע"ב) ד"ה מצאו

קשור כ' וז"ל מא"ל ליחוש אעפ"י שהוא מכיר את הכיס יש לחוש שמא השאילו לאחר וקשור בו גט זה והחזירו לזה ושכח בו את הגט עכ"ל.
אלמא דחיישינן דנשאר הגט בהכלי ששאלו א"כ בשלמא בשיש לו סימן בארנקי שנמצא בו הגט שפיר י"ל דל"ח לשאלה דלא מושלי הארנקי לאחר ובודאי דממנו נאבד אך הכא בנ"ד גבי פאס שנמצא מונח בתוך בגדיו או באמתחת בודאי י"ל שהשאיל לו איזה איש שהוא ממעליטץ את הבגד או האמתחת שדרך להשאיל ובתוכו שכח הפאס שהי' לו ובודאי דע"ז לא שייך לומר לא מושלי אינשי דהא באמת לא השאיל לו הפאס רק נשכח ממנו ושאלו לו את הבגד או את אמתחתו שהפאס נמצא בתוכו ואם באנו לחדש ולומר דדבר כזה לא נשכח מאדם כי הוא צריך לו ובודאי לא נשכח ממנו זה לא מצאנו בש"ס ולא בפוסקים סברא כזו ומנין לנו לחדש דדבר כזה לא נשכח מאדם ודי לנו בזה דלא מושלי אינשי וגם בזה יש מחלוקת ידוע אבל לחדש ולומר דדבר המקפיד עליו לא נשכח מאדם זה לא שמענו מן הש"ס ולא מפוסקים ראשונים ולכן בודאי אין לסמוך כלל על היתר זה וגם זו גופא דחידשו לנו דפאס אין דרך לשאול גם זה הוא נגד המנהג כידוע ששואלין פאס ואולי המה דיברו בזמן שהי' סכנה לשאול פאס לא בעתים הללו וד"ל וביותר ע"י מה ששמענו בבירור בכמה מקומות שבאים אנשים מעיירות ומדינות אחרות ולוקחים פאס ע"ש בן העיר בלא ידיעתו וא"כ אין כאן חשש זה לחוד לחוש לשאלה רק דלמא איזה עובר אורח לקח לו פאס ע"ש בעל העגונה ולכן אין מהפאס שום ראי' שהוא בעל האשה ולא נשאר לנו רק מה שאמר שהוא ממעליטץ ושם עיר לחוד לא מהני חיפוש בלא הגבלת זמן כנ"ל ולכן לכאורה אין לעניה זו תקנה להתירה.
אולם נלע"ד דיש מקום לומר ולבטל כל החששות חששה ראשונה חשש שאלה היינו לומר שהוא באמת ממעליטץ שיצא זה כמה שנים ורק שהשאיל מבעל העגונה הפאס היינו שנשכח בבגד ששאל ממנו בזה י"ל כדברי זקני הח"ץ ז"ל [סי' קל"ד] דהוי שאלה דיחיד שאיש ממעליץ שיצא כמה שנים שאל פאס דוקא ג"כ מאיש זה של מעליטץ הגם שיש לבע"ד לומר דלא הוי שאלה דיחיד כי אולי הרבה אנשים יצאו ממעליטץ אך באמת זה אינו דלזה עכ"פ מהני חיפוש כל דהו שלא יצאו כ"כ אנשים שנעלמו ואבד זכרם ואם יצאו איזה יחידים הוי ג"כ שאלה דיחיד דכל שאינו בגדר רבים הוי דבר דלא שכיח כמו נפילה דיחיד וז"ב כמו גבי חבו בן נאנאי שכיח טובא דאמרי' ביבמות [קט"ז ע"ש בתוס'] דהוי נפילה דיחיד אפילו שהי' כמה חבי בר נאנאי מ"מ לענין זה מקרי נפילה דיחיד דל"ח לדחבי ב"נ אבד וחבי ב"נ כמוהו דוקא מצאו וז"ב ולכן ל"ח לשאלה דיחיד לומר שבעל העגונה השאיל הפאס הזה לאיזה איש ממעליטץ.

והנה ראיתי בנ"ב [מה"ק סי' נ"א] שמתקשה בדברי זקני ז"ל וכתב דודאי רבא פליג על סברא זו מדחייש לנפילה וכל עיקר הראי' [דרבא] מהך דשני יב"ש מוציאין שטר על אחרים ושם הוי נפילה דיחיד א"ו דלרבא אין חילוק כלל בין נפילה דרבים לנפילה דיחיד וכוותי' דרבא קיי"ל ונלע"ד דז"א דבודאי גם רבא ס"ל דיותר לא שכיח נפילה דיחיד מדרבים ורק הוכחתו מהמשנה דשני יב"ש הוא עד"ז דהא התוס' ז"ל כתבו ביבמות [הנ"ל ד"ה אותיות] להקשות וכי ס"ד בעולם בדבר שאין עשוי להשאיל ולהשכיר לומר להמחזיק ממני נפל או שאלתים לך ותירצו דבגוף הדבר [שמוחזק] ודאי המוחזק נאמן רק להוציא מעות הלוה כו' דאין חזקתו שמחזיק בהשטר ראי' שהיא שלו וי"ל מאחר נפלו יעי"ש.

והנה זה סברת אביי דכל שבא להוציא חיישינן גם בדבר שאין לחוש בו דהא לענין גוף הדבר שמוחזק בו אין מוציאין (ממון) [ממנו] ואין חשש נפילה כלל רק להוציא ס"ל לאביי דחוששין ולכן הביא רבא ראי' ממתני' דל"ח גבי שני יב"ש לנפילה ואי דלא שכיח משום דהוי נפילה דיחיד מ"מ אם הוי ס"ד לומר דלענין להוציא חיישינן גם במידי דלא שכיח גם בנפילה דיחיד הי' לנו לחוש א"ו דאפי' להוציא אין חוששין נגד החזקה כל מה שביד האדם היא שלו ומש"ה גם לנפילה [דרבים] לא חיישינן ואך אביי אמר דזה אינו ראי' דלמא לנפילה דיחיד ל"ח דלא שכיח כלל אבל לנפילה דעלמא גם שהוא לא שכיח חיישינן זה הוא פלוגתת אביי ורבא אבל באמת מודה רבא דיותר ל"ח למילתא דיחיד כמו דחיישינן מרבים דהוא סברא חושית ולכן בשאלה נהי דרבא ס"ל דחיישינן דשכיח [וכדמוכח בסוגי' דסי' בב"מ כ"ז ויבמות ק"כ] אבל בשאלה דיחיד דל"ש ל"ח וז"ב כדי שלא נימא דאביי ורבא חלוקים בסברות הפוכות דרבא דל"ח לנפילה אפילו דרבים יחוש לשאלה אפי' ביחיד ואביי יסבור להיפך ודו"ק: שוב ראיתי בא"מ [שם] שהגאון השואל משם מקשה אזקני הח"צ ז"ל מדברי הש"ס משם דאמר שם פקדון כיון דשמי' כשמי' לא מפקיד גבי' משמע דלולי זאת הסברא חיישינן לפקדון ואמאי הא הוי פקדון דיחיד א"ו לשאלה או פקדון אפי' דיחיד חיישינן כן תורף דברי הגאון משם ואני בער ולא אבין דהאיך שייך בפקדון שאלה דיחיד הא אם חבירו יאמר השטר הוא שלי שהפקדתי בידך מה ישיב לו ל"ח ליחיד שהפקדת אצלו זה דבר שאין לו שחר בשלמא גבי נפילה שזה שאמר שנפל ממנו השטר א"י דלמא גם יב"ש זה הלוה לזה ואין לו שום טענה על זה המוציא השטר ורק הלוה טוען לא אתה הוא המלוה ומאחר נפל ואתה מצאת לזה אמרינן דלנפילה דיחיד ל"ח אבל אם באו שני יב"ש ואמר אחד לחבירו הפקדתי דבר גבך בודאי אין שייכות כלל לנפילה דיחיד ועיין בח"ץ ז"ל מה שטרח להמציא הראי' דגם

שאלה שני ב"א אמרינן ל"ש אבל באם אומר בפירוש דבר זה שלי שהפקדתי בידך אין שייך כלל לשאלה דיחיד ולהכי צריך אביי לתרץ דחזקה כיון דשמי' כשמי' לא מפקיד גבי' ודו"ק.

עכ"פ דברי זקני הח"ץ הנ"ל ראוי לסמוך עליו ולכן גם בנ"ד לחוש לזה דלמא אחד יצא כבר ממעליטץ וזה בעל העגונה השאיל לו הפאס זה הוא שאלה דיחיד דל"ח אך עדיין עלינו לחוש דלמא הנפטר הוא מרבים דעלמא ושאל לו הפאס זה בעל העגונה דזה הוי כמו כל שאלה דעלמא דחייישי' להו ז"א דהא הגיד בפי' שהוא ממעליטץ ואינו מעלמא וא"כ הרי מוחזק לנו שהוא ממעליטץ ואין לנו לחוש רק שהוא מיחידים אשר אולי נעלמו מאתנו ואבד זכרם והוא היחידי שאלו הפאס מזה בעל העגונה וזה הוי ממש שאלה דיחיד דל"ח ואין לומר דמה שאמר שהוא ממעליטץ הוא מחמת שהי' לו פאס מש"ה כיחש לומר שהוא ממעליטץ כדי שלא יותפס זה ליתא דא"כ בכל שנמצא תח"י פאס שהוא מאותה העיר גם שאומר שמו ושם אביו נימא שאינו נאמן ורק שנאמר כן משום שלקח לו פאס מעיר הזאת כאשר שכיח זה כנ"ל א"ו אין זה חשש כלל דמה לן להפאס אין לנו רק לילך בתר השם שהחזיק בו ובאמת כן משמע משם דבאומר שמו כן נאמן מה"ת ול"ח כלל כמבואר באריכותתשו' אחרונים ולכן אין לנו לחוש רק באמת שהוא ממעליטץ רק דלמא יצא זמן רב ואינו בעל העגונה וע"ז אין לחוש דהוי שאלה דיחיד גם נלע"ד דאין לחוש לאיש אחד מארחי ופרחי נטל פאס על שם בעל האשה דהנה רוב שיטות הוא לא החזיק היינו לא נודע שיש עוד יב"ש.

והנה בודאי זה מקרי לא הוחזק שני יב"ש דלא ברור והוחזק זה שלקח אחר פאס בכאן ודמי ממש ליוסף בן מיכאל וליצחק ר"ג לפי פירוש הרא"ש ז"ל [בתשו' כלל נ"א מובא בב"י סי' י"ז] דל"ח שאחר בא לשם יעו"ש ולכן אין לחוש לאחרים ורק אם באנו לחוש הוא דילמא אחד יצא מזמן רב ממעליטץ ושאלו לו זה הפאס מבעל העגונה ולזה ל"ח דהוי שאלה דיחיד ואם באנו לחוש דלמא איזה איש ממעליטץ לקח פאס על שם בעל העגונה לזה שוב מהני חיפוש כיון דהוי זמן לא כביר והוא הגביל זמן לזה מהני חיפוש ולכן אם יכריזו בביהכ"נ בק' מעליטץ וגם ידרוש הרב והבד"צ דשם מיושבי כפרי' הנקראים ע"ש מעליטץ אם במשך זמן הפאס לא נחסר משם אדם בודאי מותרת האשה הזאת להנשא:

ומה שחשש מעכ"ת שאמר שיש לו בנים והוא אין לו בנים באמת בספר מאיר נתיבים [סי' פ"ה] החמיר בזה ודבריו נכונים בעיני מאד ות"ל כבר כוונתי לדעתו בענין עגונה בתשובה אחרת דממ"נ אם אתה אומר שמשקר א"כ על מה תסמוך ול"ד להא דתשו'

משאת בנימין דלענין עדים שאני אבל מפיו אם משקר א"כ כולו שקר ואם אומר אמת א"כ בודאי הוא איש אחר לא בעל העגונה [ע' בח"א סי' ל"ד ל"ה ל"ו].

אולם נ"ד שאני כיון דיש תח"י הפאס והוכחנו דשאלה דיחיד הוי מילתא דל"ש בכה"ג ודאי תלינן מה שאמר דהי' לו בנים הי' מאיזה טעם דדבר זה שכיח בארחי ופרחי שמשקר וזה שאלה דיחיד לא שכיח כלל ואפילו שאלה דרבים הרבה מאחרונים מסקי' דל"ח לשאלה יעוין בשו"ת גאוני בתראי [סי' כ' כ"א] ולכן בודאי תלינן יותר דמשקר בדבר שדרך אינשי כהני לשקר ולומר שהוא בעל בנים מטופל וכעין דאיתא בתשו' הר"ן ז"ל סי' ל"ג וז"ל שם ולענין הספק שנסתפק לכם בפני העדות שהעיד על קריאת שמו חיים אנו אומרים שכיון שיש עדות מספיק בדבר שבעלה של זאת מת אלא שנולד ספק בשם זה אין לחוש לפי שקריאת שמו בענין זה הוא כסימן העשוי להשתנות שכבר הועד בפניכם שהוא אמר שכשיצא מעירכם שירחיק נדוד וישנה שמו כדי שתהי' אשתו עגונה כו' וכל שהעדות מספיק מצד עצמו אלא שיצא לו ריעות' מסימן אחר שנראה ממנו שאינו הוא ואותו הסימן הוא עשוי להשתנות אין מטילין מחמתו שום ספק בדבר אלא תולין אותו בשינוי שעשוי להשתנות ויש לי לדבר זה ראי' מדאמרי' בפ' מ"ש איתיבי' ר"י לר"ש ב"ל מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן הי' בשעת מיתה ובאו ושאלו את רע"ק מהו לבודקו אמר להם אי אתם רשאין לנוולו ועוד סימנין עשוין להשתנות לאח"מ בשלמא לדידי דאמינא ראי' בעדים כיון דלא אשכחי עדים דקאתו אמרו לי' מהו לבודקו אלא לדידך דאמרת ראי' בקיום השטר למ"ל לבודקו לקיימו שטרייהו ולוקמי בנכסי ודחינ' מי סברת נכסים בחזקת בני משפחה קיימי וקאתו לקוחות ומערערי נכסי' בחזקת לקוחות קיימו וקאתו ב"מ ומערערי ובודאי כי אמרי נכסין בחזקת לקוחות קיימו לא משום דלקוחות תפסו להו דהא הך עובדא דב"ב בקרקעות הוא כדמוכח התם בפ' מש"מ ותפיסה בקרקע לא מהני ולא מידי ולעולם כל שנסתפק לנו בקרקעות של מי הם מעמידין אותם בחזקתם הראשונה וכדמוכח בפ' האשה שנתארמלה בעובדא דבר שטיא אלא ה"ק מי סברת נכסים בחזקת ב"מ קיימו [נכסים בחזקת לקוחות קיימו] משום דס"ל ראי' בקיום השטר וב"מ הוא דמערערי לומר קטן הי' ולא הי' ערעורן כלום שמכיון שאין אנו רואין ריעות' בדבר אין לחוש לו ועל בני משפחה להביא ראי' אפילו היכא דב"מ תפסו להו להני ארעתא אלא שבאו ב"מ ואמרו לבודקו וא"ל רע"ק דסימני' עשוי' להשתנות לאח"מ כלומר שאפי' ימצא כדבריהם שלא ימצא לו שתי שערות או שלא ימצאו בעיקרן גומות אין בדבריהם כלום דסי' הללו עשוין להשתנות לאח"מ הלכך אפי' אם כשנבדקו אותו נראה בסימנים שקטן הי' אין זה

ריעות' כלל כיון שהן עשוין להשתנות ואין לספק בדבר מחמתן אלמא כל סימן שהוא עשוי להשתנות אינו מטיל ספק בדבר שאלו הי' הדבר מסופק מחמתו כלל אין ספק שמעמידין הנכסים בחזקת ב"מ דאוקי ארעא בחזקת אבהתא והרי הדברים ק"ו שהרי נראה משמועה זאת שאעפ"י שמתוך השטר לא הי' מוכיח שגדול הי' דהא בההיא שקלא וטרי' דהתם לא מסקינן אכתי אדעתן האי חזקה דאמרי' בסוף סוגיין דהתם דאין העדים מעידין על השטר אא"כ נעשה בגדול אלא שהיינו סבורים לומר שכיון שאין הריעות' נראה אין חוששין לו ואפילו נאמר דבריש הסוגי' נמי אהאי חזקה דסוף סוגיין סמכינא אעפ"י שאין הדבר נראה כן מסוגיין דהתם מ"מ ההוא חזקה אינה ודאית וראי' לדבר מדאמרי' בהך סוגי' דהתם והלא משמך אמרו דיפה ערערו ב"מ וה"פ בשלמא א"א וס"ל דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו א"ש דיפה ערערו דאע"ג דקי"ל חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול מ"מ אין הדבר ברור ומצי למימר דקטן הוי משום מיגו דמצי למימר דשטרא [לאו] כלום היא אלמא שאין הדבר ברור אצלינו לומר שגדול הי' דא"כ הו"ל מיגו במקום עדים ואפ"ה אמרי' התם שאפי' יבואו ב"מ לבדקו וימצאו שקטן הי' אין ערעורן כלום שמכיון שעם כ"ז (אין) אנו מעמידין אותו בחזקת גדול אעפ"י שסי' זה מראה שקטן הי' תולין אותו בשינוייו ואפילו ספק אין כאן שאילו הי' בדבר ספק כלל מעמידין הנכסים בחזקת בני משפחה עכ"ל.

אלמא דאפילו בדבר שאינו מוחלט לגמרי רק שמחזקינן אנו שכן הוא לא נחוש אם נמצא איזה דבר הסותר דיש לתלות בדבר הסותר בדבר עשוי להשתנות ובחנם האריך הב"א ז"ל [בתשובה ז' עיי"ש] להקשות בדברי הר"נ ז"ל כי הלא המעיין יראה שהמעשה הי' שאיש זה הי' לו שם היחוס משפחה כדרך הספרדים ניבוט דמישטרי איצק וגם שם ניתן לו בעת מילתו עיי"ש וזה האיש שנסתפק בבעל האשה הי' שם משפחתו כבעל האשה ועיקר שמו ממילתו החזיק לשמו חיים וזה נודע לנו בבירור שזה א"א ואחד מהם שקר או שם משפחתו הוא שקר או שם מילתו והנה באמת לפע"ד שם מילתו אינו רגיל גבי הספרדי' רק לקרוא לו רק לס"ת או לפרקים ושם משפחתו עיקר קריאתו ולזה השיב הר"נ ז"ל כיון דע"כ אחד מהשמות בדו אותו תלינן בשם שעשוי להשתנות שאמר טרם צאתו מביתו שישנה שמו שם מילתו ולכן ל"ק על הר"נ ז"ל כלל מה שהקשה הב"א ז"ל וכמ"כ בנ"ד כיון שלפום הנראה לולא השינוי היינו תולין דזה הנפטר הוא בעל העגונה במה ששינה שמו לומר שיש לו בנים לא נגרע דבר מחזקתינו בו שהוא בעל האשה דזה שאמר שיש לו בנים הוא דבר השכיח באנשים כאלה לשנות ולכן האשה מותרת ובפרט לפי מה שנראה מהשאלה שזה האיש שאמר שלן אצלו ואמר לו שיש לו בנים הוא לא

ראהו עוד רק שאמר שזה הנפטר ממעליטץ לן אצלו ואם כן הוא אין כאן חשש כלל די"ל זה הלן אצלו הלך לעלמא וזה הנפטר בא לאח"כ לשם והוא בעל האשה אולם בל"ז נ"ל דמותרת להנשא כנ"ל אך מחמת טרדתי וצערי לא אסמוך זולת אם יסכימו עמי שני גדולי הדור אמתיים: אחר כותבי זאת ראיתי באבני מילואים שהגאון השואל הרגיש בזה לאמר דל"ח שהשאיל לו בגד ובתוכו פאס וא"כ גם בכיס וארנקי נימא כן ולכן הוליד מזה דין חדש דדבר שמקפיד עליו אינו שוכח ובאמת זה הוא דבר חדש אשר לא שערום אבותינו ז"ל ואדרבה משמע להיפוך בח"מ ובאחרונים ולא קשה מכיס וארנקי דלמא הי' בתוך הבגד שהשאיל להם דזה ליתא דל"ח לדבר שאין לפנינו וגם אין דרך ארנקי רק ללבשו כמו שהוא וטבעת י"ל ג"כ בדרך זה שאין דרכו ליתנו בכלי ועיין פ"י גיטין [כ"ח א'] דלחששא רחוקה כי האי לא חששו שהי' הכיס מונח בכלי דמושלי יעו"ש.

והנה כ"ז אם הי' נמצא פאס והי' ידוע לנו שלקח בעל העגונה פאס זה אז שפיר הוכחנו לומר דל"ח לשאלה דיחיד אך כפי המבואר בהגב"ע שלא הי' לו פאס רק הי' לו כתב תעודה מערכאות שנאבד לו הפאס במלון ונתנו לו זה לילך בו לביתו ולפי הנראה שהערכאות לא הכירו את האיש ואת שמו רק ע"י איזה חקירה נתוודע להם שהוא מק"ק מעליטץ או שהאמינו לו שאמר כן ובכה"ג חשש הרבה הגאון המובא בס' ב"א דמה שאמר לפני עכו"ם שכן שמו לא מהני מידי דדלמא אמר כן לאיזה סיבה המועיל לו וגם אם עפ"י חקירה כתבו שמו לאו דבר ברור לסמוך על חקירתם בא"א ולכן אני נבוך מאד בהיתרא דהך אתתא ואם אולי תיסע לעיר אשר משם ניתן המארשראטהע אולי תוכל לברר מהיכן נודע ששמו כך.

אך לע"ע לא אומר איסור ולא היתר ואם יתירו גדולי דורנו יוכל לסמוך אהיתרם: סימן מח להבד"צ רק' קראקא: שאלה ע"ד האשה עגונה קשת רוח. אשר בעלה ה"ה ר' עקיבא ב"ר אברהם עביר מפה זה איזה חדשים נסע מפה לשוט על הווייקסל בסמוך לפה איזה פרסאות וה"ה ר' עקיבא הי' נטבע בווייקסל ואחר י"ד ימים נמצא איש אחד בהווייקסל לא רחוק ממקום אשר הוטבע והמשפחה שלו נסעו שמה והביאו אותו לכאן והוגבה עדות בב"ד.

וז"ל הגב"ע עדות ר' יואל ב"ר מרדכי אחי האשה אשת הנטבע הנ"ל העיד בעדות אחר איום גדול שהוא מכיר החפצים הנ"ל בטב"ע ובהכרה טובה וגם מכיר הסכין בטב"ע ובהכרה טובה ומכיר היטב הכת"י של המנוח ז"ל וגם האשה אשת המנוח העידהשמכרה הכל בטב"ע ובהכרה טובה ר' יואל הנ"ל העיד כל הנ"ל ה' שבט תרי"ח לפ"ק בחומר עדות: עדות של ר' יואל ב"ר מרדכי אחי האשה דאבריש אשת הנטבע

הנ"ל: איך מיט אחותי דאבריש זינדן גיקומין לכפר טשעוויץ לר' משה דיזער גינג מיט אונץ לערל יאציק יאניש לכפר טערזיזען איך פראגטע דעם ערל אויב איך בייא איהם פישע בעקוממע דיזער זאגטע הייטע ניכט ווען דיא ווייקסל אפ פאלין זיין ווערדע דא האטע ער פישע צו פאר קויפין דא זאגטע איך צו איהם אויב מען מיט וואססער דיא פישע נאך קראקא ברינגע אין דעם עס איזט אין געפאהר.

דיזער לאכטע איך ערצאהלע איהם דאס אים זאממער איין פישער דער איממער אויף וואסער לויפטע בייא ווארשוי ערטרינקן איזט. דער ערל זאגטע דאס אויך היער איין יודע מיט נאהמען עקיבא אויס קראקא ערטרונקן זייא אונד ער איהם נאך פערלויף פין 16 טאגע אין דעם דארפע בעקאממען האטטע.

איך פראגטע איהס אויב ער דעם יודן פריר געקאנט האטטע. דא זאגטע ער דאס ער איהם פאן אונגעפעהר 20 יאהרין קעננע.

דא זאגטע איך איהם דאס ער זאל מיר ערצהעלין וויא דאס צוא גינג דא זאגטע ער מיר איך האבע איינעם מענטשין שווימממען געזעהין. האבע איך איהם עהמפאר גענאממען דא ערבליקטע איך דאס עקיבא איזט וויא איך איהם אויפס געזיכט ערקענט איך פירכטע מיך דאס איך זאללע ניכט פילייכט אום שטענדע האבען בווייל איך וויססטע דאס ער בייא זיך געלד האטטע זא גינג איך אונד באנד איהם אין וואססער אין גינג צו מיינער פרויא דיזע מיינטע דאס איך זאל געהין צום וואלעק זיין שכן וויא גינגען מיר אונד נעהמען איהם הערויס.

זויא וואר ער גאר ניכט פאר ענדרט בלויס דאס מויל האט ער גרעסער נאך איינער האלבען שטונדע אומגעפאהר איזט ער פאר ענדערט געיוארדען. אויך דער וואלעק האט מיר דאס זעלבע געזאגט איינע ערלית טערעסיק האט מיר גיזאגט זיא איזט גראדע ביים וואססער געווען דאס זיא האט איהם גלייך ביים געזיכט ערקענט אויך הבחור איצק מכפר טשעוויטץ איין יונגע פאן 17 יאהרע האט מיר געזאגט דאס ער איזט גלייך צום וואסר געגאנגין וויא עס איזט איין רעש געווארדען דאס ער האט איהם גלייך ביים געזיכט ערקענט אונד ער איזט צום ערקענען געווען אונד אין איינר שטונדע האט מען איהם ניכט מעהר ערקענט.

אללעס איזט פאר ענדערט אן איהם געווארין כל הנ"ל העיד בפנינו ר' יואל ב"ר מרדכי אחי האשה בתו"ע יום ב' כ' שבט תרי"ט: עדות של האשה מ' אסתר אשת ר' רפאל מכפר סאלקאווע איך בין גישטאנין אונד האב גיזעהין וויא דער עקיבא איז אראפף גיפאללען פין לידקעלי אין וואסר אונד האט זיך ארויף גיחאפט אונד האט גשריגין

לערלים מען זאל איהם רעטטען אונד איז באלד ווידער אריין גיפאללען אין וואססער עס האט גידויערט בערך א' רבע שעה וויא איך בין נאך היר גבליבן שטיין אונד האב איהם ניט מעהר גיזעהין.

כ"ז העידה האשה הנ"ל באיום בתו"ע ביום ג' י"א מרחשון תרי"ט: עדות של ר' משה בן אלעזר מכפר טשעוויטץ. פרייאטאג אים 6 אוהר פריא איזט פאר מיין קרעטשמא על הווייקסל איין בויער געשווימען מיט איין לידקעלע מיט פיש.

פראג איך איהם וואהין שווימסט דוא ענטפערט ער דאס איז עקיבאס פיש ער איזט דער טרינקען ווארדען וויא איך דאס געהרט האב בין איך תיכף אהין גילאפין אונד האב מיט גינומין מענטשין אויף דעם אורט וויא ער איזט דער טרינקען ווארדען אונד האב גיהייסין זיכן דארט איזט אויך גיווועזין איינע אשה אסתר אשת ר' רפאל מכפר סאלקאווא דיא אשה האט דער ציילט דאס זיא האט גיזעהין וויא ער איזט דער טרינקען גיווארדען אונד האט צווייא מאהל זיך ארויף גיחאפט אונד האט גשריגן גיוואלט איזט זיא גילאפין נאך מענטשין איהם צו רעטטען נור זיא האט נישט גיקענט אזוי געך געפינען מענשין אויך האב איך גיהייסין זוכן אבער מען האט נישט גיקענט געפינען איך האב פיעל בויערין גיבעטין אז מען זאלל זוכן דען נטבע.

ביום שבת פ' תבוא זענין נו מיר גיקומין צווייא בויערן נישט די בויערין וואס איך האב זייא גיזאגט דאס זיי זאלין עהם זוכן רק אנדרי בויערן דיא בוירען האבן מיר גיזאגט זאגט דאס זיא האבין עקיבא געפינדן בין איך גלייך לשם גילאפין אונד האב איהם גיטראפין בווייקסל ליגען אנגיהאנקרט איך האב איהם ארויס גינומין מן המים מיט זיינע מלבושים וואס איך האב דער קענט אינד האב גיהייסין זוכן אין טאש בימין ירכו דען איך האב גוויסט דאס ער האט תמיד אין דער טאש מעות וכן הוה מען האט איהם אויס דער טאש ארויס גינומין איין טייסריל מיט מעות אונד פאפירן האב גלייך בעפוילן מען זאל לויפן קיין קראקא בשביל המשפחה ובמוצאי ש"ק וענין המשפחה גיקומין אונד איהם לידם מוסר געווועזען מיט הטייסטריל מיט פאפירן.

דער קענט האב איך הנטבע מכח המלבושים דורך דיא שטאטור וואר אינמעגליך צו דער קענען וועו איך העט נישט געוויסט אז עקיבא איזט ערטרינקן וואדרין נור דארך המלבושים גם דיא הענדע וועלכע תמיד זענין שווארץ גיווועזין האב איך גיזעהין דאם זייא זענין נאך אזויא שווארץ וויא תמיד אויסער דעם איז נישט גיווועזין צו דער קענען כל הנ"ל העיד באיום בתו"ע קראקא יום ב' כ"א אלול תרי"ח: ר' שכנא שליח ב"ד ור' איצק שליח ב"ד העידו בתו"ע שהאשה דאבריש אשת הנטבע הגידה סימנים במלבושים

אשר הובאו הנה היינו על המכנסים נמצא שטרייפליך פאסעליך דער גרונד וואר ווייס אונד דיא פאסעליך בלויא גם אמר' שבארבע כנפות נמצא זייגער טעשיל מצד שמאל ועל הכתונת נמצא רשום אות ק' ראש התיבה מן קיבא מרוקם בחוט שני ראטה וגם אמרה שיש בו מאחריו סימנים שיש לו שלשה רשומי חתיכות מאחוריו ומחמת שהי' לו מאחוריו חבורות וחתכוהו הרופאים לרפאותו ורשומי החתיכות ניכרין והעידו שכל הנ"ל נמצא בהמנוח הנפטר הנ"ל גם העידו שהאשה הנ"ל נתנה להם חתיכה מהצייג של המכנסים ואח"כ חתכו מהמכנסים א' חתיכה מאותן מכנסים אשר הובא לבוש בהם ונמצא הכל נכון גם העידו שנמצא אצל המנוח בייא גארטיל שלו ורייזע פאס שלו גם רשום בכתיבת ידו חובות שמגיע לו מאביו ז"ל מערליס ומה שהוא חייב לאביו ולשאר אנשים וגם נמצא אצלו א' סכין שלו וגם א וועקסיל על אדרעסי שלו בח"י ערל אחד גם בשעת קבורה חתכו השלוחי ב"ד הנ"ל מן המכנסים ומן הכתונת איזה חתיכות ואותן החפיצים היו לנוכח עינינו הבד"צ ג"כ: כל העדות הנ"ל העידו לפנינו הבד"צ העדים הנ"ל בתורת עדות.

ולהיות לראי' חתמנו שמינו פה קראקא יום ג' ב' אדר שני תרי"ט לפ"ק: הק' אברהם יענר. ישראל יהודא ליב סג"ל.

אברהם מאיר גרייווער: תשובה מחמת גודל טרדותי כעת בעניני דפיסחא לא אוכל לבא בארוכה לפלפל בסוגיות הש"ס ובפרט כי אינו נוגע לענין הדין כי כבר דברו בזה הרבה ראשונים וגדולי האחרונים אין בידינו מסברותינו לחדש בזה פעוטי השכל ואין לנו רק להקים הדין עפ"י רוב דיעות כי יש סברות הרבה וכ"א ימצא מקום להתיר או לאסור ולכן אין בידינו רק לילך בתר רוב הדיעות והפלפול הוא רק דרוש וקבל שכר.

והנה לאשר אני מוטרד בפלפולים אחרים לכן לא בארתי רק להבין עיקר הדין אליבא דרוב הראשונים וגדולי האחרונים ובפרט כי הדבר פשוט להתיר לפע"ד בנ"ד אליבא דכ"ע. דהנה עדות של ר' יואל בר' מרדכי מפי הנער שאמר בזה"ל דאס ער איזט גלייך צום וואסער געגאנגין וויא עס איזט איין רעש גיווארדין דאס ער האט איהם גלייך ביים געזיכט ערקענט אונד ער איזט צום ערקענען געווען אונד אין איינר שטונדע האט מען איהם ניכט מעהר ערקענט.

אללעס איזט אן איהם פאר ענדרט געווארדין עכ"ל. והנה לכאורה סותר הנער בעדותו את ר' משה שאמר שלא הי' אפשר להכירו אך באמת אין כאן סתירה כלל (דכן קיי"ל בכ"מ שמתרצים העדים שלא יכחשו זא"ז) כי הנער גופא אמר שלאחר מעט שעה נשתנה ולא הי' אפשר להכירו א"כ מסתמא הנער ראה אותו טרם שראה אותו ר"מ והנה ר"מ

אמר שהוציאו מהמים וא"כ לפ"ד הנער שאמר שראה אותו מקודם כנ"ל בודאי הי' תוך המים הגם שלא פירש רק מסתמא כן הי' כיון שר"מ לא הכירו שנשתנה בשעת הוצאתו מהמים והוא הכירו ש"מ שהוא ראה אותו מקודם ובהיותו במים שהרי ר"מ הוציאו לאח"כ מהמים וא"כ בשעה שהנער ראהו הי' תוך המים אך לכאורה קשה להאמין דבר זה דאם הי' תוך המים האיך ראהו בט"ע ואולי הי' בחוף הנהר שאין המים עמוקים רק עברו המים על גופו ופניו בקצת והי' תוך המים ויכול להכירו ומה שאמר ר' משה שהי' אן גיהאנקרט בהמים איני מבין כוונת לשונו ואולי שהי' מסובך בשפת הנהר בתוך המים כדי שלא יוכל לשוט אנה ואנה אך עכ"פ נראי' הדברים שהי' תוך המים בשעה שראהו הנער וא"כ הרי ראהו לאלתר והכירו בט"ע וגם הי' בו סימנים דהחתיכות שלשה שאמרה האשה עכ"פ סימנים אמצעים הוי ולכן די בעדות זה לכ"ע דנהי דנחמיר כדברי הרא"ש ז"ל בר"פ האשה שלום] וסייעתו דראה הטביעה לא מהני גופו שלם וט"ע רק עם סימנים מ"מ הא ודאי כולהו איתנהו ובודאי א"צ כאן סימנים מובהקים כמבואר ברוב הפוסקים ובב"ש ז"ל [סי' י"ז סכ"ח] והגמשנראה מהנמוק"י [שם] שצריך סימנים מובהקים ממש וכן קצת ראשונים אשר אתו כמבואר במהרח"ש ז"ל בעגונא דאתתא מ"מ הלא מבאר המהרח"ש ז"ל כוונתם דטעמם דסימנים מובהקים לחוד [בלא ט"ע וחזי' לאלתר] לא מהני דדלמא לא עיין בהו היטב מחמת שראה הטביעה ונדמו לו שזה הוא לא עיין היטב בהסימנים ולכן צריך לאלתר וט"ע וא"כ לפ"ז לדעת הנך מחמירים סימנים מובהקים נמי אינם מובהקים ממש רק בצירוף ט"ע וכנ"ל ממילא בנ"ד שהסימנים בעצמם ברורים מחמת שהאשה אמרה טרם ראתה אותו הגם שאינם מובהקים ביותר מצטרפי עכ"פ להט"ע ולמה שראהו לאלתר וא"כ מותרת לכ"ע:

אך כל זה לרווחא דמילתא דלדינא כבר החליט הב"ש להתיר בלא ראה הטביעה ממש כמו נ"ד שהנער לא ראה הטביעה וא"כ עכ"פ בספק אישתהי מותר וגם שהוא עד מפי עד רבו המתירים בספק אישתהי ובפרט שהנער אמר שלשעה נשתנה זה לאות שראהו תיכף קודם עלותו מן המים הגם שזה אינו הכרח דזה אינו דבר חלוט שתיכף אחר שעה נשתנה שלא יוכל להכירו ואולי גם מקודם נשתנה פניו של הנטבע להנאבד בעל העגונה ואח"כ נשתנה עד שלא יוכל להכירו אך עכ"פ קצת ראי' הוא שהי' לאלתר ולצרף לסניף לומר דלד"ה מותר בנ"ד ולכן לפע"ד בעדות הנער לחוד סגי אך גם העדות של העכו"ם המסל"ת הוי עדות מעלי' דהוי מסל"ת גמור כמבואר כמעט בכל הפוסקים דזה הוי מסל"ת והאריכות בזה למותר והנה העכו"ם אמר בפירוש שהכירו תוך המים ועם הסימנים וכנ"ל בודאי מהני לכ"ע הגם שהר"ש והר"ן ס"ל דאין עכו"ם

משגיח על ט"ע היטב מ"מ כבר קיי"ל למעשה שלא כדבריהם כמבואר בב"ש [סקע"ו] וגם בכה"ג שכוונתו הי' לידע אם הוא זה עקיבא כדי ליטול מעותיו ממנו דכל טעמם שכיון שעכו"ם אינו מתכוין אינו מדקדק היטב אבל כאן דקדק היטב ובפרט בצירוף הסימנים וראיתי בקונטרסו דמר שכתב לדחות היתר דלפ"ת מחמת שבמים שייך בדדמי ולא דייקא האשה ואין ע"א נאמן רק מטעם עביד לגלוי' ובמסל"ת לא שייך על"ג ולכן לא מהני כאן לפ"ת הנה אתפלא מאד חכם כמותו יאמר זה הלא גמרא ערוכה [יבמות קכ"ב] גבי נכרי שהעיד בס' ב"א שנהרגו בכרך ביתר במלחמה והשיאו נשותיהם ויעוין במלחמות [בר"פ האשה שלום] שכתב להדי' מכאן נפשוט האבעי' דע"א במלחמה וכן מלא בכל הראשונים ואחרונים להתיר בטביעה מסל"ת וקו' מעכ"ת במחכ"ת אינו כלל דהנה מבואר בתוס' ורוב ראשונים דעיקר טעם נאמנות באשה משום דייקא ורק לדיוק צריך ורק אבעי' בגמ' אי עיקר הטעם דדייקא וצריך דיוק רב והיכי שיש מקום לומר בדדמי או דרחמי וסני לי' לא דייקא הרבה לכן אסורה להנשא או הטעם העיקר בהיתר ע"א הוא משום על"ג הגם שצריך נמי לדייקא מ"מ סגי בדיוק מעט שבכל ענין אשה מדייקת עכ"פ מעט וכן מבואר בהדי' בדבריהם ביבמות דף צ"ג [ד"ה ע"א] וכן בתוס' ראשונים ז"ל וא"כ ה"נ זה האבעי' הוא גבי מסל"ת [ביבמות קכ"א קכ"ב] או עיקר הטעם דרבנן הימנוהו דנכרי לא משקר במסל"ת ודיוק אינו רק לסניף וסגי בדיוק מעט או עיקר הטעם היתר דלפ"ת משום דייקא ולכן צריכה דקדוק רב וכיון שנפשט דאין עיקר הטעם משום דיוק רב רק סגי בדיוק מועט גם מסל"ת נאמן ולכן הימנוהו רבנן בכרך ביתר לנכרים וכן מתירים נשי נטבעים עפ"י נכרים מסל"ת כמבואר בכל הפוסקים ובאמת לפ"ד (ת"ה) [המרדכי בשם הר"ש והר"ן] מובא ברמ"א [ס"נ] יותר י"ל במסל"ת לא שייך בדדמי כי למה לי' לומר מסל"ת אם אינו ברור לו ועפ"ז א"ש מה שנדחק הרמב"ן ז"ל במלחמות [הנ"ל] בצ"ע דלמה לא נפשטה האבעי' דע"א במלחמה מהא דס' ב"א בכרך ביתר ולפמ"ש [א"ש] די"ל דמסל"ת עדיף ולא שייך בדדמי משא"כ בע"א שייך בדדמי לשיטת רש"י וכמה מראשונים ז"ל ולכן בודאי העדות של המסל"ת מהני ובפרט שבנ"ד יצאנו מחשש א"ד ע"י האשה שאמרה שעמדה לערך רבע שעה דהנה באמת הוא שיעור יציאת הנפש כמבואר במהרי"ט ז"ל [ח"ב סי' כ"ו] ומה שהביאו החולקים ראי' מהא דאמר להם רחב"ד גבי בתו של ר"נ שעה ראשונה ושני' שלום [יבמות קכ"א ב"ק נ'] לפי שאפשר לחיות תוך המים אינו לפע"ד ראי' כלל כי מלבד מה שמהרי"ט ז"ל מחלק שם יע"ש בדבריו אך באמת י"ל דזה לעולם אינו ברוב ב"א ורוב מתים בשיעור מועט כשיעור חניקה כמ"ש מהרי"ט ז"ל ורק שיש מעט דמעט שחיים יותר עד ב' שעות ולכן

בתו של ר"נ דאיקלע לה נס [א"ה ולכך שעה ראשונה ושני' אמר שלום כיון דהמיעוט יכולין לחיות ב' שעות תוך המים לא ידע דעלתה דלמעט בניסא עדיף רק עדיין עכ"פ] חיתה תוך המים כפי שמתרחיש למיעוט אנשים אך עכ"פ לעולם רובא דעלמא מתים תוך שיעור זה רק כי באו מים עד נפש בשיעור חניקה וכדברי מהרי"ט ז"ל ולכן לא תצא אם נישאת ואין לומר דהוי תרי מיעוטי חדא דילמא ניצול מרחוק הב' דילמא ניצול בכאן לאח"כ דהמדקדק באמת יראה דאינו רק חד מיעוט שניצול דמיעוט ניצולים ועוד צ"ל דהא דבר ברור בחוש הראות דעכ"פ בתוך רבע שעה נעשה הנטבע ברעש ונתעלף ואם לא יעשו לו תחבולות ימות בעילופו ורק ע"י המצאות ותחבולות שעושים לו חי לפעמים והנה לאיש הזה הנטבע שראינו שנטבע במים שאל"ס ולא עלה לפנינו בתוך שיעור שעכ"פ נתעלף ואך יש לספק דלמא הלך פ"י גל למרחוק ושמא יצא ליבשה כמבואר בש"ס [יבמות קכ"א] ורק דזה הוא רק מיעוטא ומה"ת אזלינן בתר רובא ולכן אם נישאת לא תצא והנה בכאן שלא המתינו לראות שני שעות נתחדש עוד ספק שמא יצא בכאן ולכאורה ע"ז ג"כ אין לחוש דהא לא עשינו לו שום תחבושת ורפואה וא"כ גם אם עלה הי' מת וע"כ עליך לומר דחיישי' לחששא רחוקה דדלמא עבר איזה אדם או שיירא ולקחוהו לביתם או לאיזה מקום רחוק ושם הצילתו וזה ודאי הוא דומה ממש להא דגלי אשפלי' למרחוק [ביבמות שם] דס"ס בכאן ודאי לא נעשה לו שום הצלה ורק למרחוק זה החשש כבר אמרנו דלמיעוטא לא חיישינן וס"ס דעפ"י הרוב לא ניצול וא"כ מה"ת אזלי' בתר רובא ובשלמא אם לא עמדו בשיעור יציאת הנפש אין עליו כלל שם טביעה ממשות ונותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים די"ל שתיכף עלה מהים והלך לדרכו אבל שעכ"פ בודאי ראינו שהי' תחת המים רבע שעה ונהי שלא יצא נפשו תחת המים בודאי מ"מ הוי בודאי מוכן למות אם לא יצילהו ע"י תחבושת בתחבולות ואנו ידענו בבירור שלא נעשה לו זה בכאן לשום נטבע וא"כ למאי ניחוש בודאי הרוב הוא שמת וסברא כזו איתא בתשו' מהר"ם אלשקר סי'.

יעי"ש ולכן נלע"ד דדברי מהרי"ט ז"ל נכונים וגם מהריב"ש [סי' שע"ט] אין ראי' כלל רק שחי' ב' שעות תחת המים אבל לענין אם נשאת לא תצא י"ל דגם הוא מודה דסגי בשיעור רבע שמה וכ"נ מסתימת כמה תשובות דלא ראו רק שיעור מועט ופסקו דהוי רק דרבנן ואם נשאת ל"ת ולא אוכל לפרטם כי רבים המה אשר נראה כן מפשטות דבריהם ומה שהביא בע"א ז"ל [סקל"א] ראי' מדברי החולקים על (ר"י) [ר"א] שבמרדכי יע"ש אינו ראי' כלל די"ל דראי' לא הוי שם דכיון דאין דבר זה כמה שיעור שתצא נפשו (אינו) מבואר בשום מקום ולכן לא הי' ראי' מוכחת לסתור דברי (הר"י) [הר"א] שבמרדכי אבל

האמת עד לעצמו שסגי בשיעור רבע שעה וכנ"ל ויותר מזה מיקל ברבינו בצלאל כמבואר בתק"ע שבב"ש ז"ל ולכן כיון שיצאנו מאיסור תורה בודאי עכ"פ בספק אישתהי ועד מפ"ע מותר כמבואר במהרח"ש ז"ל.
והנה גם בהיתר הסימנים וכל הלבושים הכירו בטב"ע זה ודאי היתר גמור וגם הפאס וציצית דהוא דבר שאינו מושלי [ע' בק"ע סי' שפ"ב] בודאי מועיל להתיר כמעט לכל הפוסקים והגם שהח"מ ז"ל [בס"ק מ"ב] מחמיר מ"מ בכה"ג שראה הטביעה ושהה העד רבע שעה כ"ע מודים שמותר. ולכן אשה זו ודאי מותרת.
ומטעם כאן נמצא וזה שאבד זהו שנמצא אינו נכון להתיר כי הרי ראינו שצפה ממקומו ע"פ המים והנה בודאי הרבה היו נטבעים בעת הזאת כידוע לכל וא"כ בכה"ג בודאי אזלינן בתר רובא. ובמחכ"ת הרבה סברות נאמרו בזה אך לא לדינא.
אולם באותן ההיתרים שכתבנו די להתיר והי' שלום. דברי ידידו דוש"ת בלונ"ח יום ה' כ"ה אדר שני תרי"ט לפ"ק צאנז.
הק' חיים הלברשטאם: סימן נ להרב המאה"ג וכו' מהו' יעקב ראובן נ"י האבד"ק דעלטין יע"א: שאלה בעגונה אחת אשר נגבה עדות על הריגת בעלה וזה לשון הגב"ע: זכרון עדות שהי' בפנינו הח"מ עבור האשה העזובה מבעלה שנעדר זה שני שנים שעברו ה' אייר ואחר החקירה והדרישה שכך הי' שביום הנ"ל הי' היהודי אליקים געציל ז"ל בן ר' מאיר אצל ר' צבי ב"ר ירחמיאל מתושבי פה ונתן לר' צבי הנ"ל תשעים וחמשה ק"מ בעד עץ ומשם הלך לר' דוד חייט דפה והערל הנחשד לרוצח המתין עליו אצל ר"ד הנ"ל ומשם קרא הערל הנ"ל את היהודי ז"ל לקנות שוורים והיהודי קנה להערל הנ"ל י"ש אצל ר"ד חייט ומשם הלכו שניהם על לינת לילה להערל ובדרך הילוכם פגעו את ר' אליעזר בר' שמואל מק' ודברו זה עם זה אודות הילוכו וגם ערלים ראו ג"כ הילוכם למחוז של ישוב הערל וכבר נשבע ע"ז ר"א בר"ש וגם הערלים בבית הערכאות על הדבר הזה ואח"כ ביום השני והשלישי כשראה חותנו ר' איציק בר' געציל מוכ"ז שחתנו לא בא והתחיל להרעיש בין היהודים וגם בבית הפקיד נאטאריש דפה ושלחו יהודים וגם אשכנזי' המושבעים לעבודת קיר"ה גם המושבעים למשמעת השטיל ריכטר וחפשו את היהודיבכל הגבול של הערל ולא מצאו והיהודים התחילו לשאול את שפחת ש"ל הנ"ל וכחשה בפניהם ואמרה שא"י שום דבר ואח"כ יצאו היזטל ים מהבית לבית החיצון ועמדו אחורי הדלת והערלים באו אש וך הבית והתחילו לדבר אלי' דברים רכים אל תפחדי ואל תאו רק הגידה נא לנו אמת אם הי' היהודי במחוז הזה ביום הנ"ל ואורה להם בזה"ל איך וויל אייך זאגין דעם אמת דער יהודי איז גיקומין צו אונץ פאר נאכט אונ האבין צווישן אונז

זיך גשמוסט פין שורים אין איז גבליבן על לינת לילה אונ האט גיגעסין און האט גוויזן מקום שינה וישן עם הבגדים ובבוקר קם ורחץ ידיו והתפלל עם תפלין לאחר התפלה ביקש מהערל להראות הדרך שיצא מיער הנקרא וידאוויצער וואלד על הדרך והי' לבוש בבגד עליון הנקרא הינא ויצא עמו הערל הנ"ל ואח"כ שב לביתו הערל בעצמו ולקח עמו את הגרזן והלך אחר היהודי הנ"ל ליער ובוש בהיער ערך ב' שעות ובא לביתו זאת אמרה השפחה לפני האשכנזים המושבעים והיהודים שמעו בבית החיצון היינו ר' צבי בר' ירחמיאל ור' משולם בר' יוסף ור' ירחמיאל בר' צבי ור' דוב בר' ישראל ור' פישל יוסל ור' צבי בר' יחיאל ועוד כמה אנשים ערך ב' מנינים והבגד הנקרא הינא עדיין מונחת בבית הערכאות ויש בה שני חורים הניכרים שהם מן הגרזן וגם נמצא עליו דם קרוש וקפוי כמו כבד וכבר נשבעו ע"ז יהודים וגם ערלים שמכירים הבגד הנ"ל וגם שראו אותו סמוך לדירתו מחמת שהערל הי' מכחיש מתחלה ואמר שלא הלך היהודי עמו חוץ ליישוב רק ביישוב ע"כ הצריכו להשבועה: אלה הדברים שאמרו היהודים בתו"ע ששמעו מהערלים המדברים בינם לבינם במסל"ת ר' מענדיל בר' חיים ישראל אמר בזה"ל שמעתי מערל שסיפר שערל הנחשד לרוצח הלך בשדה ומצא ערלים עובדים בשדה ואמר שאבד שרייב טאוויל עם הרבה מעות וביקש מהם שילכו ויחפשו ויתנום להם 50 ריינש.

ואח"כ רץ בעצמו ומצא השרייב טאוועל ומתחלה לא רצה לגלות רק איין ערל חטף וראה השרייב טאוועל דיטי צבע והרבה מעות הי' שם עוד אמר רי"מ הנ"ל ששמע מהערלים שספרו בינם לבינם כאשר בא הרוצח מן היער אמרה לו אשתו כמדומה לי שהרגת את היהודי והשיב לה שתוק ובאם לאו אחתוך ראשך כמו שחתכתי את ראש היהודי ור' משה בר' דוד אמר שמעתי מערל אחד שסיפר בשעה שלקחו את הרוצח לתפיסה הלכה אמו של הרוצח לחתנה הוא גיסו של הרוצח ואמרה לחתנה ראה שתלקח את ההרוג למקום אחר כדי שלא ימצאו אותו והשיב לה שכעת א"א לטלטלו יותר מחמת שנעשה לבשר מת וגם בתוך השק א"א לטלטלו: זכרון עדות בא לפנינו הח"מ ה"ה אהרן בן אלעזר מראחוב ואמר לפנינו אודות האשה הענא בת כהר"ר איצק העזובה וכך אמר שהוא בעצמו הי' באותו העת בהתפיסה עם חבירו של הגזלן ושמע ממנו שסיפר בפני כל בני התפיסה שאותו הגזלן אמר בפניו איך שהוא מוכרח לחתור א"ע מהתפיסה עבור שלא הצפין את המלבוש של איש ההרוג לכן הוא מוכרח לחתור א"ע ולילך לביתו עבור זה וכך עשה והערל השני שהי' יושב עמו לא הי' יושב עבור ההריגה רק עבור שגנב שלשה שורים עוד העיד הנ"ל כאשר התפיסו את הערל השני שהי' יושב מקדם עם הגזלן ושאלו אותו מדוע מהרת לברוח והשיב כי הי' מוכרח כי הגזלן אמר לו באם שלא יברח

משם אזי יהרוג אותו ע"ז באנו עה"ח יום א' כ"ד ימים לחדש שבט תרט"ז פה קריטשנוב: נאום בערש נאגיל מראזדאב.

ונאום דוב שו"ב מקרעטשינאב. גם בא לפנינו אחד ואמר בפנינו בשם ר' אהרן הנ"ל שאמר הגזלן בזה"ל שהיהודי הנרצח בודאי לא ימצא שהוא טמון היטב רק שאני מוכרח לילך להשליך הקובע כדי שלא ימצא הקובע בעריש נאגיל מראזינדאב.

עזרא דוב שו"ב מקריטשינוב הנ"ל: גם הח"מ שמע מהערל מכפר יאסין שאמר אליו גיסו של הנחשד לרוצח שיתן לו זוג שורים וילך עמו שיראהו האיך ההרוג נקבר ושאלו להערל הנ"ל למה אמר גיסו לך כך וסיפר מעשה כך חמו של הרוצח לקח את הרוצח להיות בביתו היינו ער זאל ווערט שאפטין ואח"כ בא בנו ואמר לאביו למה לקחת את הרוצח לביתך היום או מחר יבואו על ביתך ויקחו כל אשר לך על אשר הרג את היהודי ושאל לו האיך אתה יודע שהרג את היהודי והשיב לו שיתן לו זוג שורים וארא לך האיך מקום יהודי נקבר יום ה' יתרו י"ג שבט תרי"ט לפ"ק עזרא דוב שו"ב בקרעטשינוב: הגב"ע שבא לידי אח"כ במותב תלתא כחדא הוינא וקבלנו עדות מפי ר' אפרים בר' יעקב מפה"ק בענין העגונה הידוע מקרעטשיניב שנעדר בעלה אליקים געציל ז"ל זה שנה חמישית ואמר לפנינו ר' אפרים הנ"ל בתו"ע בזה"ל זה ערך ששה שבועות שהייתי תפוס בראחוב ב' ימים וישב עמי ערל א' מיאסין ושמו קאבאלייאק מחמת איזה גניבה ואמר לי הערל בזה"ל (פאקי באדא זשעטע ניא באדא קראסטע אללע אפרעשקאם באדא באהדייא דווא דנע פערשע ראס פידא דאשראליחיע יאק פאהטאפייאיוא סמאהלע נאהראדע באהדאיי חאהטי אדנא טעשיישא דאסט) פתרונו ביז איך וועל לעבין וועל איך נישט גנבנן נאר איין גזלן וועל איך זיין לפחות על ב' ימים אין ערשטין וועל איך גיין צו אשת ר' ישראל וען איך וועל איר שמעלצין פעך אויף דער בריסט וועט זיא געבין לפחות איין טוזינטר. האב איך גיזאגט להערל וען יהודים וועלין דיך חאפין וועלין זייא דיך אויף הענגין וענה אותי בזה"ל (יא ניא דאהרען אבעך סאם אישאה יא פידא איסד דרימבאליוקאם) פתרונו איך בין נישט קיין נאר איך זאל אליין גיין איך וועל גיין מיט ערל דרומבאלייאק (שם ערל) ואמרתי לו צו וואס זאלסטו גיין מיט דרומבאליאקין בעסר זאלסטו גיין מיט דעם וואס ער האט גיהרגת דעם יהודי מקרעטשינוב ער איז שוין מלומד לכך וענה אותי בזה"ל (טהארע אבע מנע האלאווא באלילה אש טהאט שישאה וע הדאייטע אבעאטאפ זעהא) פתרונו דענצמאהל זאל מיר מיין קאפף ווייא טאהן אויב דער ערל וואס איר מיינט האט גוהרגט דעם יהודי ושאלתי אותו וויא ווייסטו וענה אותי בזה"ל (יא טאהדע אטאטע דנענא באייער אפאהליניענא טא מני קאזא שאטאקי לעגין וועדא ייעם יאק

נאדיישעה דעמיינשאק שישאה פיד ליסאהם סעדעד אסקערע קירוואווא טייא שעשעה דווא לאדע וועדילע טאיי אפערעד ישאלע יאק זשעד פעשעשעוי אאליסיא טאיי טאהט יהא אבעא) פתרונו איך בין גיוועזין דעם טאג אין דער פאלינינע האט מיר גיזאגט בנו של ערל שאטאק בזה"ל איך האב גיזעהין וויא ער איז ארויף גיקומין ערל דעמינישאק וואס ער וואונט אונטער דעם וואלד מיט איין בליטיגער האק אין נאך אנדרי ב' ערלים האבין ג"כ גיזעהין אין דער פרור האבין זייא גיהערט וויא דער יהודי האט זעהיר גשריגן אין וואלד אין דער האט אים גיהרגת ועוד אמר בזה"ל (טאהטע אילייאדע מאשיליע יהא ניזטע אש בעייק אהזעלע דאפרעטיקאלע) פתרונו דיא ערלים העטין גימוזט איהן גיפונין וועו מען זאל זייא אפיר נעמין צום פראטיקאהל כ"ז אמר ר' אפרים בר' יעקב לפנינו הח"מ בתו"ע באליונ"ע עפ"י דת"ה ע"ז באנו עה"ח יום ג' י"ז תמוז תרי"ט פה יאסין: נאום יחיאל בן יוסף שו"ב.

נאום אפרים בר' מרדכי מלמד דפה. ועתה נסביר הענין הנ"ל כדי להתבונן בדבר ע"נ היינו ששני הערלים היינו הא' שכבר נתפס על הדבר וגם דעמיינשאק הנ"ל הוא שכנו ודודו והמה יושבים סמוך להיער ואין להם ביניהם או סמוך להם שכן אחד והיער גדול מאד ישן נושן ונסבך מאד נמשך בין הרים וממעל להיער לצד ראש ההר יש שדה מרעה לבהמות ונקראת פאהלינינע והערל דעמינישאק הוא בעצמו שרמזנו עליו במכתב גביית עדות הראשון ויש תחת ידינו מכתב קדום היינו שמזה המכתב נעתק הגב"ע הראשון ונמצא שם בזה"ל בד"ה מתחיל והאשכנזים והזשאנדארין באו אל תוך הבית והתחילו לדבר אלי' דברים רכים אל תפחדי ואל תראי ידענו היטב שאינך יודעת ולא ראית מה שנהי' עם היהודי אך הגידי נא לנו אם הי' היהודי במחוז הזה והיכן לן בלילה ההוא ואמרה להם השפחה בזה"ל אגיד לכם האמת בשבועה שבא לכאן לעת ערב ונשאו ונתנו בענין קניית שורים ונשאר בכאן על לינת לילה גם אכל סעודת ערב והראה להם מקום אכילתו ומה משיורי אכילה גם מקום משכבו הבוקר אור בא ערל שכנו ודפק בחלון וקרא את היהודי לקנות ממנו ג"כ פרה והיהודי לא ענהו ע"ז כלום מחמת שהי' כד ניים ושכיב והבעה"ב פתח לו הדלת ובא אל הבית והיהודי לא מיהר כ"כ לקום בהשכמה יתירה ותפסו השכן הנ"ל ברגליו להעמידו על הארץ והיהודי הי' ישן בסנדלו על רגליו כל הלילה וכשקם היהודי ממשכבו ורחץ א"ע והניח תפילין והראה להם הנחת תפילין וכריכת הרצועות על זרועו ואחר התפלה הלך עם השכן לקנות ממנו הפרה ובבואו משם שאלו הבעה"ב אם קנה הפרה והשיב היהודי לא יכולתי להשוות עמו במקח ואח"כ ביקש היהודי מבע"ב להראות לו דרך קצרה דרך היער לבא על דרך המלך והבע"ב הלך

עמו לחוץ וחזר תיכף אל הבית ולקח הגרזן והלך אחרי היהודי אל תוך היער וגם השכן הנ"ל בא מביתו וגרזן תחת זרועו והלכו שלשתן אל היער ונתעכבו שם ערך ב' שעות וכשבא בעה"ב לביתו שאלתו אשתו על עכיבתו כ"כ ביער והשיב לה בחימה עזה הזמיני לי צידה שאני רוצה לילך לעבודת קיר"ה ואמרה אליו בקול עצב ומר נפש בודאי הרגת את היהודי וקצף עלי' הבעה"ב ביותר וא"ל אם לא תשתקי אחתוך ראשך בגרזן כדרך שחתכתי את ראש היהודי יעי"ש בגב"ע מזה נראה בעליל שהשפחה והערל קאבאלאק לדבר אחד כוונו והדברים מקושרים ומותאמים ועולים בקנה א' שהערל דעמיניש אק שאמר קאבילאק לר' אפרים הוא הוא בעצמו דודו ושכנו הנ"ל כמאמר השפחה והשפחה לא יודעת ממה שדעמיניש אק הלך מן היער לשדה הפאהליניע בגרזן מגוללת בדם כנ"ל כמאמר שטאקי לענין שראו אותו ג' ערלים וקאבילאק אינו יודע ממה ששכנו דעמיניש אק הי' כאן בבוקר והלך עמהם ג"כ להיער כמאמר השפחה והדבר מבואר ממילא ששניהם היו נועדים ע"ד הרציחה ואחר שעשו המעשה הנ"ל ביער נפרדו זה מזה הבעה"ב הלך לביתו ברתיחת דמו בקרבו וקצף על אשתו כנ"ל ודודו שהוא שכנו דעמיניש אק הלך מן היער להר הוא הפאליניע הנ"ל בראיית ג' ערלים בגרזן מדמדמת כנ"ל והשפחה וקאבאלאק א"י זה מזה כלום וקאבאלאק שדיבר עם ר' אפרים בודאי הי' ג"כ במסל"ת כנ"ל וע"י קשורי דברים הללו מבואר בראי' מוכחת ומבוררת ומלובנת שנהרג ע"י שניהם ימש"ו רק אפשר שהגב"ע שאצליכם נכתבת בלשון יהודי הרגיל ביניני ומה שתחת ידינו הוא בלה"ק כנ"ל ונחתם בכמה חתימות והגב"ע הנ"ל נחתם בחת"י המקבלי העדות יחיאל בן יוסף שו"ב.

משולם בן יוסף ישראל בן ירחמיאל משה בן נפתלי הירץ וגם העדות בעצמם הי' חתומים בחת"י ממש: תשובה הנה בדברי השפחה שאמרה שהי' היהודי לן בביתם ואח"כ הלך עם הערל הבעה"ב ביער אין בדברי' שום הגדה על רציחת האיש כלל וגם הערלים שאמרו שראו גרזן מלוכלכת בדם ושמעו מקודם צעקה וביער ג"כ לא הגידו על רציחה רק אומדנא בעלמא ולא ידעתי מה הי' למעכת"ה לעשות מזה שום עדות כי הרי לא נזכר בדבריהם כלום ממיתת הנאבד וגם מה שהגידו הערלים לפ"ת שאמרה אם הרוצח לערל גיסו שיטמין ההרוג שלא ימצאו המחפשים ג"כ אין ראי' דלמא איזה הרוג הי' אצלם ומתיראה שלא לעליל עלי' ומעכ"ת הרגיש בזה אולם לבו הלך להקל לא בדרך סלולה כ"א בדילוג מענין לענין וכדי לבאר הדבר בדרך פשוט נציע דברי הגמ' ביבמות [קט"ו ב'] וז"ל הש"ס יצחק ריש גלותא הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב מי חיישינן לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן אמר אביי מנא אמינא לה דההוא

גיטא דאשתכח בנהרדעא וכתב בצד קלוניא מתא אנא אנדרולינאי נהרדעא פטרית ותרכית ית פלונית אנתתי ושלחה אבוה דשמואל לקמי' דר"י נשיאה ושלח לי' תיבדק [נהרדעא כולו] ורבא אמר א"א יבדק כל העולם כולו מבעי' לי' אלא משום כבודו דאבוה דשמואל הוא דשלח הכי א"ר מנא אמינא לה דהנהו תרי שטרי דנפקי במחוזא וכתוב בהו חבו בר ננאי וננאי בר חבו ואגבי בהו רבא בר אבוה זוזי והא חבו בר ננאי וננאי ב"ח במחוזא שכיחי טובא ואבעי למאי ניחוש לה אי לנפילה מיזהר זהיר בי' אי לפקדון כיון דשמי' כשמי' לא מפקיד גבי' מאי אמרת דלמא מסר לי' אותיות נקנות במסירה עכ"ל.

והנה התוס' [ביבמות שם] והרא"ש ז"ל [בגיטין דכ"ז] וכמה מהראשונים אחזו דרבא כרבה ס"ל בגיטין ובמציעא [די"ח] דלא חיישינן לתרי שוירי אפילו שיירות מצויות אך קשה על הרי"ף ז"ל דפסק בב"מ דלא כרבה וכאן פסק כרבא ולזה בא הרמב"ן ז"ל [ביבמות במלחמות הנ"ל] וכתב דהכא שאני דכאן נמצא וכאן הי' בשלמא אם נמצא גט באיזה מקום וכתב בשוירי מתא חיישינן לשוירי אחריני אבל אם נמצא הגט במקום שנכתב אין לחוש דלמא ממקום אחר בא לכאן דחזקה כאן נמצא וכאן הי' והנ"י ז"ל (ביבמות הנ"ל) הקשה הא שם לא קיי"ל כרבא בכתובות גבי מומין ולא אמרי' כ"נ ולמה פסק הרי"ף כאן כרבא וגם זולת זה קשה מאי דמיון הוא לשם דשם בכתובות הטעם דרשותו איתרע כיון שנמצא בו ריעותא ולא אזלינן בתר חזקה ומאי ענין זה לכאן והנה האחרונים הבינו דכוונת הרמב"ן אינו לענין כאן נמצא דכתובות רק מהא דב"ב [כ"ד] למד זה דאעפ"י דקיי"ל רוב וקרוב הלך אחר הרוב אבל במקומו ממש לא אזלינן בתר רובא אך גם זה קשה להבין דבשלמא התם בב"ב דעינבי או החמרא מונח במקומו שוב יש סברא לומר דל"ח לרובא דעלמא דמנ"ל לחדש שבא מאיזה מקום מסתמא לא נתגלגל כלל משום מקום ולא שייך כאן לילך בתר רובא דאין עלינו לחדש חדשות שבא מעלמא וכמו שמפרש בסמ"ע סי' רנ"ט מביאו הת"ש סי' ס"ג אבל כאן שנמצא יצחק ר"ג שבא מקורטבא מת וא"כ כיון דשכיחי שיירות לקורטבא מעלמא מנא ידעינן שזה הוא מתושבי קורטבא אדרבא ניזל בתר רובא דעלמא שבא דרך קורטבא לכאן והנה בריטב"א גיטין [דף כ"ז] אי' וז"ל הגע עצמך שמת יצחק אחד ר"ג בכאן בקורטבא ולא ידענו אי הי' אותו שהי' עומד בכאן מי אמרינן שאחר הי' שבא לכאן ואינו זה שעומד בכאן הא ודאי לא דזה שהי' בכאן הוא שמת והשתא נמי כיון שיש לנו עדים בזה להא דמי כדפרישי' ואותו הגט הכתוב בסוריא ואין בסוריא אלא יוסף ב"ש אחד אעפ"י שהש"מ אמרינן כ"נ כ"ה ויב"ש זה הי' ולא אמרי' דמיוסף שבא לכאן נפל ואפי' לר' זירא דחייש בחדא דע"כ לא חייש ר"ז בחדא אלא כשמצא הגט חוץ ממקומו דכיון שנמצא חוץ ממקומו וש"מ

או הוחזקו ליכא ראי' שהוא מזה טפי מיב"ש דעלמא וחיישי' עכ"ל אך עדיין אין זה מעלה ארוכה דלפי הנראה כיון ששיירות מצויות א"כ בכה"ג לא אזלינן בתר בני העיר רק בתר רובא דעלמא וכמ"ש סי' ס"ג וז"ל והא דכתב במש"ה ז"ל וכן אנו נוהגין בבשר הנמצא בשכונתינו להתיר ואין הולכין אחר רוב העיר מפני ששכונתינו מיוחדת שאין דרך הנכרים מפסקתן עכ"ל ה"ק דאל"ה היינו צריכין לשאול טרם שנתיר מי הי' מצוי בשוק יותר דלפעמים אף בשכונת ישראל אם רגל בני העיר מצוי לשם לפעמים רבים המה בשוק מבני השכונה אבל אם מובדלים הם מעמים ה"ל כבני עיר אחרת דמסתמא הם רבים מארחי ופרחי עכ"ל וא"כ עדיין הי' לנו לראות מי מצוי יותר בקורטבא אם בני העיר אם מהשיירות הבאים.

והנה ראיתי בתו"ג סי' קל"ב כתב וז"ל ועוד ראי' דהא פסק בח"מ סי' רנ"ט דבמקום ששומרין שם עכו"ם בקבע אפילו רוב ישראל יוצאין ונכנסין אינו חייב להכריז כיון דהעכו"ם קבועין שם אזלינן בתר רוב הקבועין וה"נ בני העיר הקבועין והאורחין הוי כיוצאין ונכנסין דאזלינן בתר הקבועין ואמרי' כ"נ כ"ה תמיד באותה העיר וכשנאמר שמן האורחין נפל שם הרי לא הי' שם תמיד עכ"ל ותמוה לי טובא דאדרבה משם מוכח להיפוך דז"ל הנ"י בב"מ פ"ב וכתב הרי"ף ז"ל דבעיין לא איפשיטא וברוב עכו"ם מותר וברוב ישראל נוטל ומכריז ומשמע מסוגיין דבתי כנסיות ובתי מדרשות אם הם חוץ לעיר ויתבי בהו עכו"ם לשמור כיון דעכו"ם יתבי בהו בקבע מחפשין תדיר וממשמשין כל מה שבבית אבל ישראל אין מתעסקי' שם אלא בתלמודא ומ"ה אפילו שרוב הנכנסים שם ישראל הם הוי לי' כרוב עכו"ם עכ"ל אלמא דטעמם משום שדרך העכו"ם לחפוש והוי יאוש אבל לולי זאת אזלינן בתר המצוים אפי' אינם דרים שם וצע"ג עליו בזה ואשר נלע"ד לומר בהוצעת הסוגי' לפי פי' הרמב"ן ז"ל בדרך זה דהנה הרשב"א בחי' גיטין (כ"ז ב') כתב וז"ל תמיהא לי דהא משמע דר"ז לא אמרה בהדי' אלא אנן הוא דמפרשינן הכי דר"ז פליגא אדרבה בההוא ומי הזקיקם לומר דפליגי שהרי באותו הלשון שאמרו רבה אמרו ר"ז ולפיכך נ"ל דדברי רבה בעצמם הוקשה להם דאטו מי איכא טעמא משום דלתרי יב"ש ל"ח ואפי' הוחזק אחד במקום שאין הש"מ ל"ח לי' משום דנפילה דחד ל"ח א"כ לדבריו אפי' הוחזקו שני יב"ש יהדר ואפי' במקום שהש"מ דהא לא הוחזקו אחרים אלא זה והשני ולנפילה דאותו השני ל"ח לנפילה דהא ל"ח אלא אין הכל תלוי אלא בנפילה דרבים דכיון שכן כל שנמצא במקום שהש"מ (אין) חוששין ליב"ש טובא ושמא רובא משום שהשיירות מביאין גיטין של יב"ש טובא ולנפילה דרבי' חיישינן.

וא"ת א"כ רבא מ"ט ור"ה ור"ח האיך קבלו ממנו י"ל דכל שאנו רואין דיש אחר דשמו כן הוא ושם עירו אנו חוששין שמא יש אחרים הרבה ומבני השיירות נפל כנ"ל עכ"ל ודבריו מרפסין איגרא וכי בשביל שיש כאן יב"ש אחד חיישי' לרובא דעלמא וכבר העיר ע"ז בב"מ [סי' קל"ב] ונלע"ד דכך הענין דלעולם הוי לנו למיזל בתר רובא דעלמא כמו בכ"מ בבשר הנמצא דאזלינן בתר רובא דעלמא ובעולם שכיחי הרבה יב"ש כדברי הרשב"א ז"ל אך לפי מה דקיי"ל בבכורות [ד"כ] דרובא התלוי במעשה לא הוי רוב א"כ זה הרוב דהגט מעלמא אתו היא רובא דתליא במעשה לומר שהרוב מעולם כתבו ושלחו גיטין לנשותיהן ובכה"ג לא אזלי' בתר רובא ואפי' לרבא דמתרץ שם בבכורות תירוץ אחר וכנראה מתוס' יבמות [קי"ט ד"ה ר' מאיר בתי' הא'] דרבה לא ס"ל החילוק בין רוב התלוי במעשה מ"מ בכה"ג שזה יב"ש שלח בודאי גט והיינו מסופקין אם [גם א' מן הרוב] עשו מעשה לשלוח גיטין לנשותיהן בכה"ג גם הוא מודה דרוב התלוי במעשה לא אזלינן בתרי' אך כ"ז ברובא דליתי' קמן כגון לומר מסברא הגם שאין הוחזק בכאן יב"ש חיישי' בעלמא שכיחי יב"ש בכה"ג אמרי' דרובא דתלוי במעשה אינו רוב אבל ברובא דאיתא קמן אזלינן בתרי' כנראה מדברי הש"ס בכורות [הנ"ל עש"ה] וכן צ"ל ע"כ לדברי הב"ח בתשו' יעו"ש סי'.

וא"כ יפה כתב הרשב"א ז"ל בשלמא אם אינו מוחזק כאן יב"ש ורק לחוש דמסתמא בעולם שכיחי יב"ש טובא בכה"ג לא אזלי' בתר האי רובא כיון דתלי' במעשה אבל עכ"פ ספיקא הוי אפילו תלוי במעשה א"כ אם נצרף לזה היב"ש דאיכא לפנינו ודאי הוי רוב דאיתא קמן שפיראפילו דתלוי במעשה תלינן ברובא ולזה כתב הרשב"א ז"ל כיון דאיכא חד יב"ש שוב חיישינן לכמה יב"ש דמעלמא דהרי זה שהוא לפנינו הוי רובא דאיתא קמן ואזלינן בתרי' אפילו דתלוי במעשה והנה לכאורה לפ"ז קשה אר"ז שם דחייש בש"מ אמאי הא הוי רובא דתלי' במעשה וקיי"ל דלא אזלינן בתרי' אך ר"ז חייש אפי' בהוחזק לחוד נמי וא"כ נהי דלא הוחזק במקומנו יב"ש מ"מ כיון דשיירות מצויות מרוב דעלמא מקרי שפיר הוחזק כאן לשני יב"ש דזה לא תלוי במעשה שיבוא לכאן מעלמא כיון דשמ"צ יעוין בתוס' יבמות [קי"ט א' ד"ה ר"מ] וא"כ כיון שיש בכאן עוד יב"ש ממילא דינא כהוחזקו שני יב"ש בעיר אחת דחייש לר"ז וזה ראי' לדברי האומרים דר"ז בחדא לחוד בהוחזקו או שמ"צ חייש והנה כ"ז בכאן גבי גיטין הוי רובא דתלי' במעשה לומר שהאחרי' כתבו ושלחו גיטין לנשותיהן משא"כ גבי יצחק ר"ג גם לרבה הי' לחוש לרובא דעלמא דהרבה יצחק ר"ג שכיחי (כ"כ הגאונים דזה הוי רק כינוי לר"ג) וא"כ כיון דהוי רובא דלא תלוי במעשה למה לא ניזל בתר רובא ומש"ה לא הביא רבא

ראי' מרבה דמציעא כקושי' התוס' ז"ל ביבמות שם [קט"ו ב' ד"ה אמר רבא] וי"ל דגם רבה מודה דחיישי' ליצחק ר"ג אחר דאזלינן בתר רובא דעלמא ורק טעמא דהכא ביבמות משום סברת הרמב"ן ז"ל דס"ל כיון דידעינן דבא מקורטבא מסתמא שם במקומו מצויין טפי בני העיר משיירות הגם שמצוי שיירות בקורטבא מ"מ בני העיר מצויין שהם בעירם וברשותם כמ"ש בכתו' ברשותו נמצא איתרע חזקתו ה"נ במקום שבני המקום קביעין שכיחי ומצויים יותר מבני השיירות הבאי', וכל סברת הרמב"ן ז"ל הוא רק לומר כיון דרשותם הוא שם שכיחי יותר בני העיר ממקומות אחרים כמו שתולין שם בכתובות ברשות שנמצא שמצוי ואיתרע רשות הנמצא בו ככה נמי בכאן מצויים יותר בני מקומן משיירות זה נ"ל ברור בדברי הרמב"ן ז"ל וזה ג"כ כוונת הריטב"א דאם הי' במקומו ודאי תלינן בו שהוא ממקומו משום שרשותו הוא ועפ"ז לק"מ מה שהקשה הפ"י [גיטין דכ"ז ד"ה גמ' בזמן שהבעל מודה] והרח"ש ז"ל דלמא לא מתרץ בגמ' המשניות אהדדי ולימא כאן שנמצא במקומו וכאן שנמצא במקומו דז"א דכ"ז היא רק לרבה דל"ח להוחזקו ורק לרובא זה חשו דכאן נמצא מקרי בני העיר מצויין יותר אבל אם נימא דחיישי' להוחזקו א"כ עכ"פ הוי הוחזקו וכנ"ל ולכן בס"ד דלא ידע הך תירוצא דרבה לא שייך כלל סברת (ר"נ) [הרמב"ן] וז"ב: היוצא לנו מזה דכל סברת הרי"ף ז"ל לפ"ד הרמב"ן ורוב שיטות הראשונים משום שנמצא במקומו בקורטבא וידענו שמשם בא תלינן דהוא מיושבי קורטבא דכ"נ.

אך בנ"ד שאמרה הערלית שנהרג איש אפי' אם אמרה שבא עם פ' כיון דלא ידעי' שזה יצא משם לא אמרי' כ"נ די"ל דמעלמא נתלוה עם הנכרי מרובא דעלמא ולהרמב"ן וסייעתו בודאי חיישי' לרוב דעלמא והגם שהרא"ש לא חייש שמא אחר נתלוה עמו כידוע שיטתו בארוכה מביאו הט"ז ז"ל [סקי"ח] והקשה עליו והניחו בצ"ע אולם לענ"ד בכה"ג דהערלית המסל"ת לבער הרוג הנמצא בודאי לא אמרי' דזה ההרוג הי' האיש שבא עם הערל דדלמא זה ההרוג הי' מעלמא דאצל רוצח שכיחי הרוגים ואפי' זקני הח"צ ז"ל מודה בהא ולכן בודאי אין מקום לסמוך להיתר בזה.

כלל הדבר קשה מאד לסמוך על מיתת הנאבד באין שום עד מעיד שנהרג יהודי הבא עם העכו"ם כאשר יראה כל ישר הולך. אך באמת הרוצח גופא שאמר במסל"ת בזה"ל שיהודי הנרצח בודאי לא ימצא שהוא טמון היטב רק שאני מוכרח לילך להשליך הגובע כדי שלא ימצא הגובע הוי לפ"ת ממש דאמרו היהודי הנהרג משמע דכוונתו הידוע וגם אין לחוש למה שמחפשין ולומר דזה הוי כשאלה כיון שהוא הגיד לפ"ת לענין אחר לא חיישי' כלל בכה"ג כנלע"ד.

ועל עדות גיסו של הרוצח אין לסמוך כלל כיון שאמר כדי לגרש הרוצח מבית אביו כאשר אמר בהדי' ואי משום שאמר שרוצה להראות קבורתו ובתשו' ב"ח ז"ל מיקל בכזה שרוצה לברר. דז"א דהא ידוע לכל שלא אמר כלל רק לגוזמא בעלמא שאומר לערל שיתן לו זוג שוורים ויראה לו מקום קבורה וזה בדרך פטומי מילי ולכן אין לסמוך רק על מסל"ת של הרוצח ואם יסכימו לומדי אמת לא גדולים המכונים אזי גם אנכי עמהם: סימן נא לידידי הרב הגאון הגדול החריף ובקי נ"י ע"ה המפורסם לשבח כש"ת מו"ה שמעלקא נ"י האבד"ק הוסט יע"א.

מכתבו הגיעני ומחמת ימי חג הקדוש לא הי' הפנאי לעיין וגם אחר המועד הייתי מוטרד מאד ואך אמרתי להשיב בקצרה מפני כבוד התה"ק והנה אם נבא לבאר כל השיטות אשר בכאן בנ"ד הוא באריכות גדול וגם אין הפנאי להאריך בפלפול ורק מה שנוגע לדינא הוא פשוט שיש כאן בפנינו א"ד דמ"ש כ"ת שאחרונים כתבו דמסל"ת נאמן במדעל"ג באמת היא להיפוך הגמ' וראשונים דרק מדרבנן הימנוהו ורק משום מדעל"ג בפנינו וכמו שנאמן לומר מעוף פלוני הוא הביצה [יו"ד ר"ס פ"ו ע"ש בט"ז] וכיוצא בזה במסל"ת גבי נחתום [ע' בש"ך ר"ס צ"ח] ועיין בתשו' ב"ח אבל בענין דנ"ד שהעכו"ם בפירוש אמרו שהשאירו ערלים אחרים שיעיינו היטב אולי יגבהו המים למעלה אלמא דגם לנכרים מספקא להו אולי יעלה וא"כ לא על"ג שיוכל לומר שבאמת עלה לאח"כ ואין כאן רק סימן הרבה בגדים והנה ידוע דעת (הח"ס) [אולי צ"ל הח"מ ע"ש בסי' י"ז סקנ"ה] ז"ל שמחמיר בעובדא כיוצא בזה ממש ורק שיש לצרף בכאן שהי' ספק שמא הוא בתוך שעה וגם יש דיעות דגם ביותר משעה אחד מקרי חזי' בשעתי' לכן י"ל לצרף ולהתיר בכה"ג דכל הבגדים כמעט ניכרו בט"ע וגם הי' שלם ורבים הכירו אותו בכה"ג בספק אשתהי יש להקל אבל אין לומר דיצא מא"ד מחמת דאמרינן זה שנאבד זה שנמצא כאשר השתמשו בזה גדולי האחרונים דבנ"ד שנמצא בתוך מעין מושך דבכה"ג ודאי כמה נטבעים שם באותו הזמן והמים הולכים כדרך המים ולזה אין שייך זה שנמצא זה שנאבד דאם נחקור הרבה נאבדו באותו הזמן גם כי לא הי' נמצא באותו המקום שנאבד ממש.

והנה לפע"ד נראה אם הי' מי שראהו מקודם שנשתהא ורק שלא הי' מכירו בחייו ואח"כ מעיד זה העד שלא נשתנה עתה מכמו שהי' אז טרם שנשתהא ועתה בא אחד ואמר שמכירו שהוא הי' מכירו בחייו נלע"ד דבכה"ג שפיר נאמן אפילו שהוא אחר ג"י ולכן בנ"ד אם הי' מי שהעיד שראה אותו טרם הוציאו מהמים ואומר שלא נשתנה כעת ממה שהי' רק שהוא לא הי' מכירו בכה"ג שוב נאמנים המכירים אותו אפילו לאחר שעה

ובפלפולו הנעים אין הפנאי לעיין ובהיתרא גם אני עם המתירים והי' בזה שלום כדברי ידידו דוש"ת בלונ"ח.

ד' חיי תרכ"א לפ"ק: סימן נב שוי"ר לידידי הרב הגאון וכו' מו"ה אלי' מאיר הכהן רוזן בלום נ"י האבד"ק סטריא יע"א: שאלה העתק מגב"ע דק' דראב יטש במותב תלתא ב"ד כחדא הוינא כד אתא לקדמנא ה"ה מו"ה דוד בן דוב שעכטער מכפר ארליעב הסמוך לפ"ק דראהביטש והעיד בתו"ע באל"י בזה"ל דען 24 יאני שנת תרי"ט בין איך גישטאנין אין דער מלחמה אצל העיר הנקרא ביטשקארע במדינה וועלשטיראל איז גישטאנין אצלי איש אחד איין בעל מלחמה וואס ער האט מיר גיזאגט קודם המלחמה אז ער איז מעיר מיקאלייעוו רק זה האט ער מיר ניט גיזאגט פון וועלכין מיקאלייעוו אונד זייני סימנים שטאטור איז מיטטעל שערו שחורים חוטם לענגליכיג אונד איידל דיא חוטם גם זאת האט ער מיר גיזאגט אז ער איז גיווועזין איין גלעזער בביתו אונד בייא דעם רעגעמענד האט מען עהם גירופין אויף דעם דייטשן נאמין שלאם אונד דעם יודישן נאמין ווייס איך ניט האב איך גיזעהן עס איז עהם איין קוגל גיטראפין אין שטערין איזט ער תיכף אנידר גיפאלין ארונטער זיך האט מיר אויס געוויזין אז ער איז טויט זיכער קאן איך דאס ניט זאגין ווארום איך האב עהם ניט גיפריווט אין די איברים אין תיכף האבין מיר גמוזט רעטערירן פין דער שלאכט רק לפי עיני איז דער זיכער טויט גבליבן כ"ז הגיד לפנינו בתו"ע ומה ששמענו כתבנו ולראי' באנו עה"ח יום ב' אחרי ח' אייר תר"כ לפ"ק דראביטש והכל שריר וקיים נאום הק' אלי' האבד"ק דראביטש.

מרדכי זאב בער מאהל. חיים בהמנוח מו"ה קלונימוס קלמן ז"ל: העתק מגב"ע בק' סטריא: במותב תלתא ב"ד כחדא הוינא ואתא לקדמנא ר' דוד הירש יונגער ממיקאלייעוו השייך לעיר ראזדיל והעיד בתו"ע באליו"ע בזה"ל אז דוד וואלף שלאם ממיקאלייעב הנ"ל וואס איז גיווועזין בביתו איין גלעזיר בעלה של האשה פיגא מלכה איז מיט מיר גיווועזין אין דער שלאכט במדינת איטליא בשדה סמוך לעיר מאזענטא ועיר פארזילענגא דאם איז גווועזין עש"ק אחר חצות דען 24 יאני 859 למספרם האב איך עהם גיפונין ליגן מת ופניו למעלה איך האב עהם באותו יום גיזעהן בעודו חי מחמת ער איז מיט מיר גיווועזין בייא איין קאמפאניע ואחר זה האב איך אים דער קענט טוטר הייט ואין אצלי ספק רק בודאי מת קיין קויל האב איך ניט גיזעהין אז עס האט אים גיטראפן רק האבעהם גיזעהין ליגן טוט ווען איך בין פיר איהם פיהר גיגאנגין אהין אונ צוריק ביים רעטעריערן דאס האט גידארט חצי פירטל שעה.

כ"ז אמר בפנינו באליו"ע סטריא יום ד' כ"ה למב"י שנת כת"ר: שוב העידה לפנינו האשה מ' פעסיל אשת ר' זלמן קערנר מפה בתו"ע כנ"ל מה ששמעה מערל א' אחר ששב מצבא המלחמה לן בביתה שהי' מכיר אותה מחמת שדירתה הי' מקודם בכפר ריזוואדאף הסמוך למיקאלייעב הנ"ל והערל הי' מכפר זה ושאלה אותו על ערל א' מריזוואדעף אשר הי' בע"ג אצל בעלה האם חי או לא והשיב הערל חי אח"ז שאל אותה אם היתה מכרת את הגלעהזיר שלהם שלאם ממיקאלייעב השיבה שמכרת אותו ואמר לה שהוא נהרג ע"י קויעל שנפל בו ושאלה אותו מאין הוא יודע והשיב שעמד בקרוב אצלו אפירטל שעה מקודם והוא ביקש משלאם הנ"ל שיתן לו לחם והשיבו שלא נשאר לו רק חצי לחם ולכן לא יוכל ליתן לו מזה ואח"ז כאשר ירו המורי' נפל הקויעל להפלייטצא שלו והלך מעט אח"ז נפלה עוד קויעל על ראשו ונפל ואח"ז ראה אותו מושכב על הארץ ודם שותת בקלוח רב מפיו וכאשר חזר ובא דרך שם תמה ונענע בראשו ואמר שלא רצה ליתן לו לחם וכעת שוב א"צ כלום ורצה לקחת הלחם מכיסו אולם כאשר הרבו לירות בחצים ירא לנפשו והלך משם ואם כי אינה זוכרת ממש לשון העכו"ם אך כ"ז דיבר עמה כ"ז העידה לפנינו האשה הנ"ל בתו"ע יום א' כ"ב למב"י כת"ר פה סטריא:
עוד העיד לפנינו ר' שלמה יוסל סאם מפה בזה"ל איך האב גיהערט מכמה בע"מ ערלים שאמרו שהבע"מ ממיקאלייעב ושמו שלאם נפל במלחמה: עוד הגיד בפנינו ר' שמעון בער שידריך מדראהביטש בתו"ע כנ"ל בזה"ל יום ויו דען 24 יאלי יום ויו אחר חצות סמוך לפישקארא פלאטץ סילאמע איך בין גילאפין אין שטארעם האב איך גיזעהין ליגין שלאם והי' מלוכלך בדם אולם לא ראה אם מת או חי.
ע"כ: תשובה הנה העד הראשון שהעיד שראה בתוך קשרי המלחמה שנפל עגיל בראשו ונפל אחור ע"ז אין לסמוך כלל להיתר כי בעצמו אמר שא"י בבירור שמת מזה ההכאה כמבואר בגב"ע וגם על העכו"ם דלפ"ת אין לסמוך חדא דגם הוא יוכל להיות שאומר בדדמי כיון שלא נגע בו ויירא לנפשו מחמת חצים שפרחו באויר המלחמה אז כמבואר בדברי העכו"ם שבגב"ע.
והנה רוב הפוסקים הסכימו דמל"ת לא עדיף מע"א דצ"ל קברתיו במלחמה [ע' רמ"א ס"נ ובח"מ וב"ש שם] ואפילו ר"נ ור"ש שבת"ה [סי' רל"ט מובא שם ברמ"א] שמקילים גבי לפ"ת שאצ"ל קברתיו כיון דרק מל"ת אינו אומר בדדמי מ"מ הלא הר"ן והר"ש בעצמם כתבו דעל הכרת האיש לא מהני בעכו"ם אם ראה אחד במלחמה ובזה גרוע כותי לפ"ת מע"א כשר [ע' ב"ש הנ"ל] וטעם החילוק מבואר במהרח"ש ז"ל בק"ע וז"ל דף כ"ב ע"ב אמנם הרב מהרא"ם ז"ל כתב עלה דההוא תשובה דר' שמחה ור' נתן הנז'

וגם עלה דההיא דהג"מ וז"ל אלא שמצאתי בתשובה אחרת דבר סותר לזה שאמרו בשלמא ישראל המתכוין להתיר י"ל דבשעת מלחמה נתן לבו להעיד ולהתיר על הנדמה ודבר ההוה להיות אבל עכו"ם המספר מעשה ומסל"ת ואין כוונתו לשום עדות אותו אינו אומר אחר הנדמה כ"א כאשר ראה והסברא נותנת דלא שייכא בעכו"ם ע"כ הרי דמשמע דלהני רבוותא סברי הפך סברת ר"נ ור"ש דאדרבא בישראל הוא דאיכא למיחש בדדמי טפי מבעכו"ם מסל"ת ואני בעניי יראה דיש לתמוה כו' עד והנראה דיש לחלק בין שתי תשובות אלו הוא דבישראל גבי טב"ע שאמר שמצאו הרוג והכירו בטב"ע כיון שמתכוין להעיד ולהתיר אשתו ודאי מתכוין לראות אם הוא ראובן או אחר הדומה לו ואע"ג דבמלחמה חיישינן לבדדמי הוא משום שהוא דבר ההוה ורגיל הרבה שאומר כיון שנהרגו הראשונים והאחרונים והוא הי' באמצע ודאי מת גם דמחו לי' בגירא או ברומחא מכה משונה ודאי מת והוא לא הי' יכול להמתין שם מפחד המלחמה אומר כן בדדמי. והא דבעכו"ם גבי טב"ע גרע מישראל והכא גבי מלחמה עדיף מישראל יראה דטעמא דמלתא משום דעכו"ם המסל"ת דבא לספר דרך סיפור לא להתיר אשתו אינו מספר רק הדברים כאשר ראה לפי דמיונו לא פחות ולא יותר ולכך גבי טב"ע שראה פלוני הרוג וחושב שהוא ראובן סיפר הדברים כאשר ראה לפי דמיונו ואומר שראה ראובן הרוג אבל גבי מלחמה דטעמא דחיישי' לבדדמי הוא משום דלמא ראה הראשונים והאחרונים שנהרגו וזה הי' באמצע ואומר ודאי מת זה לא שייך בעכו"ם דכיון דלא בא רק לספר המעשה אומר הדברים כאשר ראה כו' עכ"ל יעו"ש וגם הב"ש רמזו בפנים וא"כ בודאי לדבריהם לא מהני העכו"ם לפ"ת כאן די"ל מחמת שראהו מת נדמה לו שהוא זה שראה במלחמה ובודאי לא סמכינן עלה לדברי הר"ן והר"ש ותו כיון דכל סברתם שמסל"ת אצ"ל וקברתיו הוא משום כיון שאינו מתכוין לשום דבר רק לספר מקרים שראה אם אין ברור לו לא הי' מספר וכאשר ביאר הרח"ש ז"ל בכוונתם וכנ"ל א"כ לפענ"ד י"ל דכ"ז באם העכו"ם אומר לפ"ת שראה פלוני מת במלחמה אמרי' אלו לא הי' ברור לו לא הי'. מספר ותלינן שמסתמא זזהו ממקומו וכיוצא שיודע ברור שמת אבל בגווני דנ"ד שסיפר כל המעשה איך שראהו מוטל הרוג והוא ירא להתקרב אליו מחמת חיצי מלחמה א"כ הודה בפני' שאינו דבר ברור שמת ולכן לע"ד שאין לסמוך על הערל כנ"ל ורק העד השני הישראל שהעיד שהלך למלחמה ואז לא שמעו שם קול תרועת מלחמה וגם לא ראו לבעל האשה כלל במלחמה דומה למה דכתבו הפוסקים דשלא בשעת מלחמה אצ"ל וקברתיו ועדיף מהא דכתב הרמ"א ז"ל [בס"נ] וי"א דהא לא הי' מלחמה אז כלל.

אך עכ"ז אני חושש מאד כיון שהי' עמו בקאמפניע אחת מסתמא ידע שירד למלחמה וזה הוי כמו ראה אותו במלחמה כמבואר במלחמות ד' וביש"ש ובכמה פוסקים שראה הטביעה [או] יודע אחת וא"כ שפיר שייך חשש בדדמי וצ"ל קברתיו וגם א"ל דבשעה שהלך העד למלחמה לא הי' שם מלחמה והוי כמו שראה אותו לאח"כ הרוג דכ' הרמ"א ז"ל [בס"נ] דנאמן י"ל דז"א חדא דידוע (דהח"ס) [דהח"מ שם] ז"ל מפקפק בדברי הרמ"א ז"ל וגם הב"ש ז"ל נראה דאינו מתיר רק כשהכיר אותו ע"י איזה מעשה כמבואר בס"ק [קנ"ד] וגם הצ"ץ בסי' פ"ח החמיר בזה דבעי עכ"פ לומר שעשה איזה [דבר] להכרתו יפה כגון שקיים אצלו וכדומה אבל בלא"ה חיישי' לבדדמי ולא עוד אלא דלפי מה ששמעתי מהולכי למלחמה דבזה האופן (ש) לא נשקע המלחמה לגמרי רק נמלטו מזה המקום למקום אחר מהרודפים באשר ימצאו פחד מלחמה עליהם ולכן לדעתי הוי גם בשעת הליכת העד למלחמה מלחמה ממש באותו מקום ופחד מלחמה עליהם ולא דייק ול"ד כלל לדברי הרמ"א ז"ל בהג"ה ולכן אין בידי להתירה אולם מי שכחו יפה יוכל להיות שימצא איזה היתר.

והנה לפע"ד נכון לדרוש משרי החיילים אם באולי ימצא בפנקס שנקבר פלוני הנ"ל הגם ששמעתי ממו"ח הגאון שלא רצה להיות מהמתירים ע"י פנקס שרי החיילים מ"מ בכאן שלדעתי יצאת האשה מחזקת א"א ע"י עד הראשון שאומר שראה בשעת שנפצע מוחו בעגיל שנפל לאחריו וכמדומה לו שמת בודאי הגם שאין להתיר ע"י דבריו מ"מ איתרע מחזקת א"א ושוב נאמן א"י ויעוין בנ"ב מ"ק כיוצא בזה ב' ר"ח אדר תרכ"א: סימן נג להרב וכו' מו"ה מרדכי נ"י מו"צ דק' מירהאראד חדש במדינת רוסיא יע"א: שאלה מעשה שהי' במוש"ק י"ז טבת שנת תרכ"א נסע חייט שמו פסח בן ליב עם נער אחד פועל ועם בע"ג שמו אברהם צבי בן יעקב לכפר אחד רחוק מז"פ ערך ט"ו ווירשט להאדון דשם לעשות אצלו מלאכתו מלאכת החייטין ויהי בעת נסעם נתהוה רוח סערה ושלג גדול שקורין זאווריכי עד שתמהו עליהם כל רואיהם איך הם נוסעים בעת כזאת אשר אין יוצא ואין בא ומעת הזאת נאבד שמם וזכרם לא נשמע עלי חלד נשיהם וקרוביהם חפשו אחריהם ולא נשמע שמץ מנהם וג"כ לכפר הנ"ל להאדון לא הגיעו רק בשנה אשתקד אחרי חג הפסח נמוגו כל תלגי טורי ובקעה אז נשמע העירה כי נמצא אחד מובס ביער אחד מן הצד מן הדרך ערך ווירשט ולאחר ימים שלשה נשמע עוד שנמצא עוד אחד רחוק מן הראשון ערך ווירשט וחצי ג"כ לא על הדרך.

וביניהם על השדה נמצא מעצמות הנער מוכרך במלבושים שהי' לבוש בהם הנער בעת נסעו גם נמצא הסוס מת עם השלעטין ועם הזבורעיע וכשנשמע מהראשון תיכף עשינו

גב"ע כדת וזה תורף הגב"ע אשת ה"ר פסח בר ליב חייט מסרה לנו סימנים שהי' בבעלה עצם יוצא מקצה הצפורן מאגודל שברגל רק שאינה יודעת מאיזה רגל.
רושם אדום הי' לו על עובי בשר הירך. ראנע כמין העפט הי' לו למטה מן הארכובה גם אמרה מנין המלבושים שהי' לבוש בהם בעת נסעו ומה הם המלבושים.
והנה העידו לפנינו בת"ע כדת שהי' על הנמצא הראשון סימנים היינו עצם יוצא מקצה הצפורן מאגודל שברגל ימין. רושם אדום על עובי בשר הירך עוד רושם אדום למטה מן הארכובה וכשראינו שיש איזה הכחשה בסימנים שהאשה מסרה לנו הסי' שלמטה מן הארכובה ראנע כעין העפט והעדים אמרו שהי' רושם אדום שלחנו שוב אחרי העדים ולא הי' אחד בביתו רק השני אשר הוא מתושבי עירנו בא לפנינו ושאלנו לו עוד הפעם בתו"ע על הסימנים של הנמצא ואמר ג"כ שהי' העפט למטה מן הארכובהועלי' הי' כעין אדמומית ולא כמו האדמומית שבעובי בשר הירך ואמר ג"כ שיכול להיות מחמת שרחצו על מקום ההעפט במים חמים נתהוה האדמימות.
המכירים ויודעים הכירו בטע"ג כאש' הכיר שלו בין מאה חפצים את כל המלבושים וד"כ שעל הנמצא שהוא של הזר פסח בן ליב תייט גם נמצאים במנינם כמו שאמרה האשה ואחד הכיר בטע"ג את הפארטעמענט שנמצא בהקעשענע ממכנסים של הנמצא שהוא של ה"ר פסח הנ"ל ואחד הכיר ג"כ בטע"ג את חתיכת סוביל הנמצא בהקעשעניע של הקאפאטע של הנמצא כי קודם נסיעתו רצה התייט פסח למכור לו רק שלא השוו בהמקח ע"כ תורף הגב"ע כד"ת מן הנמצא הראשון: וזה תורף הגב"ע כד"ת מהנמצא השני אשת ר' אברהם צבי בע"ג מסרה לנו סימנים שהי' בבעלה עצם יתירה בפרק שהיד מחובר לזרוע בימין היד כמדומה מיד שמאל קרחה הי' לו באמצע הראש שערותיו הם רעשאווי גם אמרה מנין המלבושי' שהי' לבוש בהם בעת נסעו ומה הם המלבושים.
והנה העידו לפנינו בתו"ע כד"ת שהי' על הנמצא השני סימנים היינו עצם יתירה בפרק שהיד מחובר לזרוע בימין היד (מיד) [מצד] שמאל קרחה באמצע הראש שטראם מן האנע על רגל ימין על יד ימין למטה מן האקסיל יש גומא כמו מטבע גרעווינקע שטחו שערותיו הם רעשאווי המלבושים נמצאו עליו במנינם ואיכותם הכל כמו שאמרה האשה רק שלא הובאו כולם העירה רק הובא העירה היופא שהי' לביש בה ששאל מאמו בעת נסעו והכובע והשטיוול וארבעל מן הלייבל והיודעים ומכירים הכירו בטע"ג כאש' הכיר שלו בין מאה חפצים את היופא והכובע והשטיוול שהר' אברהם צבי הי' לבוש בהם בעת נסעו והנה אבי חורגו של הבע"ג הנ"ל אמר בפני אנשים שיודע ג"כ סימנים שהי' בבנו חורגו אברהם צבי רק שאינו רוצה להעיד מפני שהוא שונא להאשה

העגונה שלו ואח"כ שלחנו אחריו ואמר ג"כ שאינו רוצה להעיד מחמת שנאה שיש לו עלי' ורצה שתתן לו הכוכ"ס ושארי חפצים מבנו חורגו ואח"כ פייסנו אותו ואמר ג"כ שהי' על ראשו קרחת באמצע הראש ושני גומות כמו מטבע גרעווינקע שטחו על שני הידים למטה מן האקסיל כ"ז אמר אבי חורגו של הבע"ג בתו"ע כדת ומחמת שהגב"ע בא ברוב ענין מרוב המעידים קצרתי ולא כתבתי רק התורף מהגב"ע אשר ע"ז סובב שאלתינו ואת אשר נגזר עליהם לפי קט שכלי ואת אשר יבחר יקריב לו: תשובה הנה לכאורה נראה דהנך סימנים הוו סי' מובהקים ביותר דעצם יוצא מתוך (אגודל של צפורן) [צפורן של אגודל] לא שמעתי כזאת והוא אינו מצוי כמעט וכן סי' של השני ואפילו לא צמצמו המקום בסי' מובהק כזה לא צריך דוקא לצייר המקום אך אפילו אם נימא דלא הוי סי' מובהק ביותר מ"מ כיון דהוכרו כל מלבושיו והד"כ לא חיישינן לשאלה ובצירוף הסימנים דגופו בכה"ג ודאי דל"ח דשאל כליו לאיש אשר גם לו סי' כמוהו לזה לא חיישינן דהוי כמו נפילה דיחיד דאמרינן בג"פ [דקע"ב] דלא חיישינן וכ"כ א"ז הח"צ ז"ל [סי' קל"ד] להתיר בסי' שא"מ ביותר ובהיכר הכלים בט"ע והש"ש של הקצה"ח ז"ל ש"ז פ"כ] משיג עליו משום שהבין בדברי הח"צ ז"ל דסי' הוי כמו יב"ש ושם יב"ש הוי כמו סי' ולכן נולד לו קו' הרבה בסוגי' אבל באמת כוונת הח"צ ז"ל לא כן ורק כוונתו פשוטה שכתב דזה הוי כנפילה דיחיד ואפי' דסי' דרבנן וא"כ ה"א לומר דלא הוי נפילה דיחיד די"ל דרבים שכיחי בסי' כזה דסי' אינו כלל ע"ז הוכיח הח"ץ ראי' דגם בשני יב"ש אפילו לאביי דחייש לשני יב"ש מ"מ לא הוי כהוחזק כן ה"נ בסי' אפילו אם סי' דרבנן מ"מ לא הוחזקו באלו הסי' ולא הוי רק נפילה דיחיד יעו"ש היטב דזה כוונתו וא"כ בנ"ד נמי הוי נפילה דיחיד דלא חיישינן ובהיתר זה הסכימו כמעט כל האחרונים.

ב' יש להתיר מטעם שכתב הש"י ז"ל [חאה"ע סי' י"א] דכיון דידעינן שנאבד במקום זה אנשים כאלו ובשארי מקומות הידועים לנו לא נאבד איש ממילא תלינן שזה המת הנמצא הוא הנאבד במקום הזה והש"י ז"ל מביא ראי' לדברי המבי"ט וריי"ו ז"ל שהתירו בזה וראי' מגבי קבר שנאבד אמרינן שזה הנאבד הוא הנמצא יעי"ש והנה כן נמי י"ל בכאן כיון דלא נשמע בסביבות החלל מאבידת אדם תלינן שהמה האנשים הנאבדים מן העיר אך כל האחרונים נתקשו בזה ועיין בנ"ב מ"ק [חאה"ע סי' מ"ו] וגם לי קשה דא"כ גם גבי גט הנאבד נימא סברא כיון דאנן ידעינן שלזה נאבד גט ומהשיירות לא נודע אם נאבד נימא זה שנאבד הוא זה שנמצא ואולי בגט שאני ששיירות שכיחי דכתב הרשב"א ז"ל בחי' [לגיטין דכ"ז ע"ב ד"ה הא דאמרי'] דשכיחי דנושאין גט מיב"ש ומש"ה שפיר חיישינן התם אך עכ"ז קשה מאד לסמוך ע"ז ובנטע שעשועים [סי' ס"ד] כתב להתיר

מטעם דזה הנאבד הוי קרוב ומצוי ג"כ שמשארי אנשים לא שמענו שנאבדו וגם כי הכירו הכל וזה דבר שא"מ שזה ישאיל כל כליו ולכן הוי קרוב ומצוי דעדיף מרובא וכתב דמה"ט כתב הרמב"ן [במלחמות ביבמות דקט"ו] לתרץ דברי הרי"ף ז"ל דבב"מ [די"ח] פסק לחומרא ובגיטין [דכ"ז] כתב לחוש בשיירות מצויות לשני יב"ש וגבי פלוגתא אביי ורבא פסק הרי"ף ז"ל כרבא דלא חיישי' לתרי יצחק ר"ג אפילו דשכיחי שיירתא ותירץ הרמב"ן דביצחק ר"ג הוי כאן נמצא בקורטבא כאן הי' והקשה הנ"ש ז"ל דהא בכתובות אמרינן בש"ס שם בכאן נמצא לא מהני נגד תרי חזקה וא"כ כאן דאיכא חזקת חי וחזקת א"א מאי מהני הך חזקה כאן נמצא נגד שני החזקות ומשום זה פי' הנ"ש ז"ל דכוונת הרמב"ן לומר דלא מצוי להביא ממקום אחר ובמצוי תולין אחר הקרוב וכמ"ש בחי' ב"ב [דכ"ד] יעו"ש ובאמת סברא זו אינו מוכרח דהנה ידוע מכל הראשונים דמעשה דיצחק ר"ג הי' כך דאחד יצא מקורטבא לאספמיא וידוע דשמו יצחק ר"ג אך לא ידעו אם מקום דירתו בקורטבא או שבא ממק"א לקורטבא ומשם הלך לאספמיא וע"ז פליגי אביי ורבא רבא לא חייש לאחר שבא ממקום אחר לקורטבא ואביי חייש והרי"ף פסק כרבא והנה בזה שפיר י"ל דהטעם משום כ"נ בקורטבא כאן הי' לא שבא ממק"א ואי דיש חזקת א"א וחזקת חי ז"א כלל דהאיך שייך כאן חזקת חי הא ידעינן שזה היצחק ר"ג שהלך הי' חי לפנינו ומת ורק הספק הי' גם בעודו בחיים אם הוא מתושבי קורטבא או מהבא לשם מעלמא וא"כ בעודו בחיים הי' לנו בחזקת שהוא מתושבי קורטבא לענין כמה דברים שאם יהי' אחד אמרינן זה הוא כמו דקיי"ל ב"ב ג"פ ולענין כמה ענינים שהחזקנו בו שהוא מקורטבא ואיך עתה שנפטר ומת לפנינו תאמר דאחר הוא דזה מקורטבא הי' לו חזקת חי ומסתמא לא מת ורק מעיר אחרת אפילו שהי' חי בפנינו הוא מת משום דלא צריכין אותו למעשה ולחזקה ולא עליו דנין וזה דבר שלא יסבול המוח דכיון דידעינן שאיש חי מת לפנינו דבודאי כיון שמת לפנינו ובחייו עודנו מסופקים בו מי הוא וודאי לא שייך לומר שאינו בעל של האשה שבעל האשה הי' חי דהא אם יהי' מי שיהי' הי' חי בפנינו ומת לפנינו ובכה"ג ודאי אמרינן כאן נמצא ובעודו בחיים החזקנו בו שהוא מקורטבא כן נמי מת דמאי אמרת שבעל האשה הי' לו חזקת חי הא האיש הזה נמי הי' לו חזקת חי והרי הוא מת לפנינו ובודאי בכה"ג לא שייך חזקת חי וע"כ דברי הרמב"ן בתירוץ דברי הרי"ף ז"ל הוא משום דגבי יצחק ר"ג הוי כאן נמצא ועוד זאת דאאל"כ דטעם הרמב"ן גבי יצחק ר"ג היא מטעם קרוב ומצוי דא"כ בב"ב [כ"ד] דכת' הרמב"ן ז"ל דקרוב ומצוי ליכא למ"ד דלא אזלינן בתרא וא"א כדברי הנ"ש ז"ל הא פליגי בזה אביי ורבא והרבה ראשונים ז"ל דפסקו כאביי משום דס"ל כר"ז לחומרא והאיך החליט

הרמב"ן ז"ל דליכא למ"ד א"ו דשם הטעם משום קרוב ומצוי אבל הכא גבי יצחק ר"ג לא הוי מצוי כמו שנבאר בעזהי"ת מש"ה פליגי הכא אבל בעינבי בב"ב דהוי מצוי לכ"ע אזלינן בתר המצוי והנה לא ידעתי לפי דבריו דמשום מצוי אמרינן כאן נמצא א"כ מה קשה לו [שם] על האלי' רבא דמתיר בב' בתים א' תוך התחום וא' מחוץ הא גם [התם] הטעם דשכיח שהעכו"ם מכניס דירתו לתוך בית שתוך התחום כמבואר בא"ר סי' תקט"ו ס"ק י"ט אך באמת נהי דדבר זה לא מוכח כלל מהרמב"ן ז"ל דגבי יצחק ר"ג דשם הטעם משום כ"נ אך באמת הא דאזלינן בתר קרוב ומצוי היא גמרא ערוכה בב"ב במקומה [דכ"ג] דפריך וניזל בתר רובא דעלמא ומתרץ ביושבת בין הרים ופירש"י ז"ל [שאין דרך רוצחים לבא ממ"א לכאן] הרי דאזלינן בתר קרוב ומצוי אך באמת הרמב"ם ז"ל בהל' רוצח לא הביא הא דיושבת בין ההרים אך טעמו פשוט דהנה כתיב ומדדו אל הערי' אשר סביבות וגו' והנה בודאי סביבות היינו מקומות שמצויים עוברים ושבים למקום מציאת החלל ושארי העולם הוי לא מצוי ורק בה"א בש"ס הוי ס"ד דאפילו לגבי מצוי אזלינן בתר רוב ולזה הקשה הש"ס ניזל בתר רובא דעלמא אבל לפי מאי דמשני הש"ס דיושבת בין הרים דלא אזלינן בתר רובא רק בתר המצוי א"כ בכל ענין אפילו בלא יושבת בין הרים אזלינן בתר המצוי ולא בתר רובא דעלמא והש"ס דנקט בין ההרים קיצר בלשונו דה"ה בכל מקום שא"מ.

ובזה יתיישב מה דהוק' התוס' ז"ל שם [ד"ה בדליכא קורבא] הא אם נמצא במקום שאין שם ב"ד מודדין ממקום שיש בו ב"ד וקשה אמאי לא ניזל בתר (רובא) [קורבא] ואם הוא קרוב לירושלים כתב הרמב"ם ז"ל [פ"ט מרוצח ה"ה] דמודדין לעיר אחרת דירושלים אינה מביאה עע"ר וקשה למה מביאה העיר אחרת הא ירושלים הוי רוב [וקרוב] לגבי'. אולם לפמ"ש א"ש דהנה לכאורה קשה אם הי' ג'עיירות סביבות החלל שוות דמודדין להקרובה לחלל וקשה הא נהי דשלשתם שוים הא לגבי עיר הקרובה יש רוב משתי עיירות הסמוכים וגם המה מצוים כמו השלישית הסמוכה א"כ ניזל בתר רוב ולא בתר קרוב לר"ח [שם] דקיי"ל כוותי' אך ז"א דהיכי דכולו בספק דאם נאמר דאינו מהעיר הג' שרוב הב' אחרים א"כ גם עיר הב' פטורה שגם נגדה רוב השלישית והראשונה וכמ"כ נימא לפטור הראשונה ובכה"ג שיהי' כולם בתוך הספק לא אזלינן בתר רובא וכעין שמבוא' בת"ש סי' ט"ז לענין נכבשו בשם מהרי"ל ז"ל [בת"ש לא מצאתי זה בשם מהרי"ל ורק בס' בינת אדם שער הקבוע אות י"ד וע' בת"ש סק"נ] דכיון דהרוב והמיעוט פרטי לא אמרינן כל דפריש מרובא פריש דהרי גם המיעוט פריש וה"נ כעין זה דמה תאמר דאינו מעיר אחת משום דרוב מב' עיירות א"כ כ"א תאמר כן ולכן ע"כ

אזלינן בתר רוב אך כ"ז באם כולן מאותן עיירות שמביאין עע"ר אבל ירושלים שאינו מביא ע"ע אמרינן שפיר שההורג לא הי' מירושלים שרוב דעלמא [עם קורבא דעיירות הסמוכות] נגד ירושלים והכא לא שייך הסברא שכתבתי דאינך עיירות נמי יפטרו משום רובא דעלמא ז"א דירושלים בלא"ה אינו מביא ע"ע רק דבאת לפטור העיירות שלא הי' מהם משום דירושלים רובא [וקורבא] לזה אמרינן דלא כן הוא דרובא הוי מעלמא לא מירושלים וכ"ת נפטרו מחמת רובא דעלמא דז"א דסביבות החלל שני עיירות השוות מביא הקרובה ולא אזלינן בתר רובא דאינו מצוי וברוב המצוי באמת אם יש עיר גדולה אזלינן בתר הרוב ואם שוות כולן אזלינן בתר הקרוב כנ"ל אבל ירושלים אינה נכנסת לספק עמהם דבלא"ה אינה מביאה ע"ע [וכן עיר שאין בה ב"ד לא נכנסת לספק עם שאר עיירות דג"כ אין מודדין ממנה] כן הוא נכון לפע"ד ועכ"פ יוצא לנו מזה דאזלינן בתר מצוי ואך דלכאורה קשה למה חששו בשני שוירי הא שוירי אחר דלא הי' מצוי או משום העיר או משום הנהר כמבואר בר"נ ז"ל מביאו ב"י באה"ע קכ"ח ובודאי לא הי' שכיח [כיון] דר"ה וחבריו מספקי בהו בודאי לא הי' עיר כזו מצוי כיון דלא נשמע ממנה ורק ר"ה סבר חיישינן לשני שוירי וקשה למה לא ניזל [בתר מצוי] ולמה נחוש לעיר שלא שכיחי העוברים דהרי שמה לא נודע בכאן ונ"ל דשיירא הוא דבר שיש לחוש דלפי מה דמבואר בפר"ח ביו"ד סי' [ס"ג ובת"ש שם].

דלא אזלינן בתר רובא רק בתר רוב המצויין שם וגם (אמאי) דלא אזלינן רק בתר המצויים באותו יום כמבואר בפסחים [ד"ז] במעות הנמצא בירושלים וידוע דשיירא לפעמים שכיחי איזה ימים אנשים ממחוז זה והמה רוב העוברים וביום אחר אנשים ממחוז אחר מצויים בשיירא וכמו שראינו בעינינו בעת נסיעת גמלא דפרחא הנקרא באהן בעת הירידים ביום זה נוסעים רוב אנשים מעיר אחת גדולה וביום שלאחריו הקרוב ליום השוק נוסעים הקרובים מעיר שנסעו אתמול והיום הנוסעים הוא מאותו עיר הגדולה הקרובה ליום השוק והמה הרוב ככה בשיירא שהולכים למקומות ידועים לסחורה מסתמא יש זמנים קבועים שמצוי יותר ממחוז אחד וביום אחר שכיח שיירא ממחוז אחר ולכן בשיירא כיון דבמקום דשכיחי שיירות לא שייך לומר אין מצוי דהא יש זמן שרק מאותו שוירי עוברים ושבים כנ"ל אך עכ"פ יהי' איך שיהי' דמוכח מהש"ס ומקרא דגבי ע"ע דאזלינן בתר המצוי לא בתר רובא וא"כ גם בכאן דהוא דבר שא"מ שאנשים הללו השאילו כל בגדיהם לאחרים שיש לו ג"כ סימן כזה והמה השואלים הלכו בזה הדרך ולא נודע שבילם בדרך בחיים בודאי זה דבר שא"מ ולכן אזלינן בתר המצוי ותלינן שהמה המה המתים והסימנים שנשתנו תלינן ג"כ במצוי שדרך להשתנות ולכן הדבר ברור

שהנשים העגונות מותרות מטעם הח"צ ז"ל דלנפילה דיחיד לא חיישינן והיתר השני של המבי"ט וריי"ו והשב יעקב ושבות יעקב וכמה גדולים שהתירו לנשים עגונות ע"י שלא חששו לדבר שא"מ ותלינן בקורבא שידעינן שנעלם מעינינו וראוי לסמוך עליהם והנשים מותרות אך אינני סומך על דעתי רק אם גם אתם תעיינו בדברי ותסכימו כי כנים המה גם אני אתכם להתיר והי' שלום ג' כ"ג טבת תרכ"ג לפ"ק: סימן נד להרב הגדול נ"י ע"ה המפורסם וכו' מו"ה שמואל שמעלקא נ"י קליין האבד"ק סאלאש וע"א: שאלה איש אחד ושמו יעקב בן גרשון ושם עירו אניק סיבב כדרך האורחים ובא לכפר סעקלעדען הסמוך לעיר באני ונפל שמה בכפר הנ"ל לחולי גדול הנקרא טיפאס ואותו בחור אשר נסע מביתו הי' עמו וידע שהי' אצלו הפאס וגם כתבים מהרב מטשענגער שנכתב בו סגולות ואמירת קפיטל תהלים ושם נרשם ג"כ שמו והי' כי הכביד עליו החולי שכרו הבחור הנ"ל עגלה ליסע לבאני שהוא סמוך כמו ב' שעות משם ולא הי' יכול בעצמו אפילו לעלות על העגלה רק בסיוע הבחור הנ"ל ונסע לעיר באני והבחור הנ"ל נשאר בכפר הנ"ל וכמו ב' ימים אשר הי' שמה אצל החברא קדישא דשם שבק לן חיים ולא הי' יכול לדבר מחמת כובד החולי רק הח"ק מצאו אצלו הפאס אשר הי' ידוע גם להבח' הנ"ל והכתבים מהרב מטשענגר ובגדיו ואח"כ בא הבח' הנ"ל לבאני וסיפר את הענין וגם הוא אמר שמכיר הפאס ויודע מהצעטליך מהרב דטשענגר אשר המת בעצמו הביאם מטשענגר ושהוא שכרו לבאני וכבר הכביד עליו גם שם אותו החולי טיפאס וגם הח"ק דשם והרב נ"י כתבו שמת באותו חולי ושלחו הרב והח"ק את הבגדים ואת הפאס ואת המכתבים לכאן ובאת האשה ואמרה שהי' לו חגורה הנקרא רימען של עור שהי' נקרע לארבעה חתיכות והוא תפרם בחוטין עבין הנקראים דראטעס כדרך האומנין הנקראים שאסטר כי הי' שוסטר ע"כ תפרם בחוטין ההם ולא בחוטי בעלי בתים שהם דקין גם אמרה שהי' לכתונת אשר לבש משני צדדים לכל צד ג' פאלטען כמו שעושין לכתונת כי לא כל הכתונות שוות ישנם כתונת שאין להם שום פאלט ויש מעשרה פאלטין או י"א ואמרה שזה לא הי' לו אלא ג' מכל צד.

גם ע"א העיד שהכיר בט"ע את הבגד הנקרא רעקל שהי' שלו ועתה באת לשאול עפ"י תוה"ק להסיר ממנה כבלי העיגון אם הוא באפשרות והיא ילדה ובוכה על בעל נעורי' ע"כ: תשובה הנה לפי הנראה שהנכרי העגלן כשהביא החולה להחברא או לאיזה בית ישראל אמר להם שהביא מכפר ששלחו את החולה להעיר כי כן דרך העולם כששולחין אורחים מעיר לעיר אם האורח חולה ל"ע אומר המביאו מאין הביאו ומי שלחו ואם כן הי' שהנכרי אמר ששלחהו מכפר הנ"ל א"כ הוי כאומר זה שיצא מעמנו דהכל מודי'

באומר זה שיצא ממקום פ' מת וידענו וראינו מי שהלך עמו ויצא מכאן נאמן הנכרי לומר מת [כמ"ש בסי' י"ז סי"ג] וא"כ.
ה"נ נאמן הנכרי זה יצא עמי ולא חיישינן שנתחלף אחר עמו וא"כ כיון שידענו שהוא זה שיצא מכפר הנ"ל עם הנכרי שוב נאמנים בני הכפר לומר פ' ופ' הי' זה שיצא עם הנכרי ואם כי אין העכו"ם נאמן רק במסל"ת וכאן לא מקרי זה לפ"ת אך הלא מבואר בט"ז בהל' בכורות ובתשו' הב"ח דאם הדבר עתיד להתברר ויוכל תיכף להתברר העכו"ם נאמן אפילו בלא מסל"ת יעו"ש וא"כ הכא דאינו רק דרך שני שעות קרוב להכפר ועתיד להתברר שקרו תיכף אם שלחהו לזה האיש בודאי נאמן הנכרי אפילו בלא מסל"ת אך אפילו אם לא אמר הנכרי מידי ג"כ תלינן שזה הוא בעל האשה שמת דהנה אמרי' בב"ב [דכ"ג] אר"ח רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ופלפלו שם מהרבה משניות ובריי' ומסקינן כר"ח אבל היכי דליכא רוב ודאי אזלינן בתר קורבא כמו דכתיב בתורה והיתה העיר הקרובה וכן הסכימו כל האחרונים עיין יו"ד סי' [ס"ג] בפר"ח ותב"ש ז"ל והנה אמרינן שם בב"ב (כ"ד ע"ב) ז"ל הש"ס הני זיקי דחמרא דאשתכחן בין קיפאי שרנהו רבא לימא לא ס"ל דר"ח שאני הכא דרובא דשפוכאי דישראל ננהו וה"מ ברברבי אבל זוטרי אימא מעוברי דרכים נפיל ואי איכא רברבי בהדייהו אימור באברורי הוה מנחי עכ"ל וא"כ הרי בדבר שאין דרך לעוברי דרכים להלוך לא אזלינן בתר רוב עוברי דרך וא"כ בנ"ד שודאי אין דרך החולי טיפאס ליסע כידוע לכל ועכ"פ רוב עוברי דרך אין להם חולי זה וא"כ כיון דליכא רוב אזלינן בתר הקרוב זה שהי' קרוב לפנינו ונסע בדרך הזה וזה ברור.
ועוד הלא קיי"ל [בש"ע סעיף הנ"ל] גבי עשרה ב"א שהלכו למקום פ' ואסורים בקולר או נושאים גמלים ובא נכרי ואמר פ' מתו נאמן והטעם משום מנין ומקום ונושאים גמלים בצירוף הנ"ל לא חיישינן לאחרים והנה מנין ומקום יש פלוגתא בגמ' [ב"מ דכ"ב וכ"ג] אי הוי סי' אפילו בממון מ"מ מצרפינן עם הא דקולר או נושאי גמלים לסמוך עליו דהני הוא שראינו יוצאים ועיין בט"ז [שם סקי"ח] שמפלפל בזה הרבה דמנין לחוד או מקום לא הוי סימן רק מה שמצרפין לסי' דקולר או נושאי גמלים א"כ מכ"ש הני דמכירין הרעקיל והכתבים והרימען והכתונת דלרוב הפוסקים בזמן מועט לכ"ע לא חיישינן לשאלה בודאי מצרף מקום הליכה שידענו בו שיצא ליסע להעיר ונשא על גופו חולי הטיפאס ל"ע ואף שזה לא הוי סי' מובהק מ"מ מצרף לסי' דבגדיו וחפציו ולמקום שהי' בו בנסיעה דנימא שזה הוא בעל האשה והנה ראיתי לזכרון יוסף ז"ל [חאה"ע] בתשובה [ה'] דרוצה לומר בכה"ג אזלינן בתר קרוב דהוי רובא דליתא קמן וברובא דליתא קמן ס"ל להרמב"ם ז"ל דאזלינן בתר קורבא ובאמת גוף דברי הרמב"ם ז"ל ישבתי באופן הנאות

בתשו' אחת אך תמהתימאד דלמה זה יהי' רובא דליתא קמן הא אנו מוצאין איש ולא ידעינן מי הוא אזלינן בתר רוב עוברין שלפנינו והוא כמו ט' חניות דבנמצא הלך אחר הרוב בפירש שלא בפנינו מד"ת דזה הוי רוב שלפנינו כמבואר בכל הש"ס ועיין כתובות [דט"ו] גבי רוב סיעה עכ"פ זה אמת היכי דליכא רוב אזלינן בתר הקרוב וזה הוי יותר מיצחק ר"ג [ביבמות דקט"ו ע"ב] דלא חיישינן לאחר כיון דליכא שיירות מצויות בחולי זה כנ"ל וא"כ לא חיישינן לאחר ועיין נ"ב מ"ק סי' ל"ז הגם שכתב שם ובלבד שידעו שהי' בו סי' באצבע מ"מ לא הוי זה סי' מובהק לו רק לצירוף כמו גבי נושאי גמלים כן ה"נ נ"ד ממש דחולי טיפאס מצרף להסי' דבגדיו ולהמקום שידענו שנסע וראיתי למעכ"ת שסמך אדברי המבי"ט [ח"א סי' קל"ה מובא בק"ע סי' רכ"א] ובאמת דבריו תמוהים הגם שגדולי האחרונים חזקו דבריו ועיין בנ"ש [סי' ס"ד] ובשב יעקב [סי' י"א] וזכרון יוסף [הנ"ל] ופ"מ ז"ל [ח"ג סי' ב'] ומעכ"ת הוסיף דכה"ג לא שכיח כלל כ"ע מודים והוא ממש כדברינו רק שהוספנו לברר כן מהש"ס ז"ל בסברא מוכרחת ואך מה שתירץ כ"ת הקו' דברי ושמא משום שהמוציא אבידה הוא בחזקת חיוב להחזיר דוקא למי שיביא עדים אתמהא טובא כיון דהב"ד פוסקים לענין ממון כיון דזה טען ברי ואין מכחישו ברי הוא של הטוען ברי ממילא החיוב להחזיר לו ואפילו אם הוא של אחר אין לו בזה הוא עשה עפ"י ב"ד וכעין שכתב הבע"ת לענין שליש שעל השליש אין שום חיוב כיון שאומר שעושה כפי שהב"ד אומרים למי יחזור כן ה"נ אם הוא מחזיר עפ"י פסק ב"ד יצא ידי המצוה אך גוף הקו' לק"מ דהוי ברי גרועה ואין פנאי לעיין אם דברו מזה הפוסקים ומסתמא כתבו זה כי הוא פשוט.

אדר תרכ"ג: סימן נה לידידי הרב הגאון הגדול סיני ועוקר הרים וכו' מו"ה ליפא מייזלס נ"י אבד"ק פרעמיסלא יע"א: שאלה איש אחד נהרג במלחמה עפ"י גב"ע שיתבאר וז"ל הגב"ע: א העתקה מן בשייד הראשון הניתן להאשה מבעצירקס אמט. נומר 162 אן דיא צבי' הירש דינסט באטה בייא דבורה האך דארף.

אויף דאס איהר ביים ק' ק' ערגענצאנגס בעצירקס קאמאנדא אין פרעמיסלא גישטעלטין אנזוכין ווירד דיא זעלבין פרשטענדיגט דאס דער אין יאהר 1847 אסענטירטער יאדא הירש אם דריטען אויגוסט 1849 בייא איטס גיפאלין איזט פאם ק"ק בעצירקס אמט אסטריקע דאלנא אם 20 פעבר 1860 מיליטער דאטאם 13 יענער 1860 צאהל 322: ב העתקה מן בשית השני מרעכענונגס קאנצלייא בפרעמיסלא: צערטפיקאט ק"ק גראד מאצעהעלע 10 ליניען אינפאנטריע רעגעמענד 4 פעלד באטאליאן קראפט דעסען זייטענס דעס אביגען באטיליאנס קאמאנדע איבער אנזוכין דער איזראליטין צבי' רעכל

הירש אויס אוזטראקע דאלנע סאניקער קרייזעס אין גאליציאהן בשטעטיגט ווירד דאס דער גמיינע אביגען רעגימענם יאדא עליאס הירש אויס מיכנאוואצא בעצירק טארקעער סאמבערר קרייזיס אין גאליציען גיבורטיג אים יאהרע 1827 גיבארען מאזישער רעליגיאן לעדיגען שטאנדעס אהנע פרעפיסיאן דען 12 פעבר 1848 צאם דערזייטיגען רעגעמענטע אסענטירט אם דריטען אויגוסט 1549 אין דער שלאכט בייא איטעס אין אונגארין פאן דעם פיינדע גבליבן איזט גרונדס בוך העפט 47 זייטע 21 פאם יאהרע 1845 ביז 1850 פרעמיסלא אם 14 סעפטעמבר 1862 קארל ציללער מאייאר: ג העתק מגב"ע מב"ד דק' יאבריב: בפנינו ב"ד הח"מ בא ר' שלמה זאב בר' אברהם ווערביק מפ"ק יאברוב והעיד בתו"ע באליונ"ע איך שבהיותם יחד במלחמה בשלאכט אייטש בסוף קייטא שנת תר"ח בין איך גיוועזין אין איינעם מיט איין יוד ער האט גיהייסן דעם דייטשען נאמען הירש האט אים איין גרוסער קאנאן קוגיל גיטראפין אין קאפ אינ ער איז תיכף אנידער גיפאלין אונ מיר איבריגע בעלי מלחמות זענין ווייטר פארט גילאפין מיר האבין אים איבר גילאזט אין פעלד ע"כ יום ה' ט"ז אלול תרכ"ב פ"ק יאבריב הק' משה כהן רפפאפורט חופ"ק הנ"ל.
צבי הירש איגרא. בפנינו ב"ד הח"מ העיד ר' חנוך משה מן מאשציסק איך שהוא הי' קאפראל באותו צוג קאמפאניע שהי' שמה ר' שלמה ווערביק הנ"ל ואותו האיש שהי' נקרא בשם הירש הי' שם העצם יודא והי' כתוב בהליסטין יודא הירש מק' אוסטריק ולא הי' באותו קאמפאניע יהודא אחר שיהי' נקרא כן וא"כ זה הוא שנהרג ע"כ יום ה' ט"ז אלול תרכ"ב פ"ק יאברוב הק' משה כהן רפאפורט חופ"ק הנ"ל צבי הירש איגרא.
מרדכי שטרויז בערג: ד כתב הרב מיאבריב וז"ל ובנדון הכחשת הזמן שאלתי את פי העד ואומר שהי' במלחמת אונגארין ובזה צדקו דברי כבודו דבהאי הוי טעות ואין העד מעמיד לדבריו הראשונים לומר שהוא דוקא בשנת תר"ח כי א"י חשבון השנים כי קצר השכל הוא: ה העתק מגב"ע שהוגבה בב"ד דפ"ק.
במותב תלתא כחדא הוינא ואתא לקדמנא והעיד ה' מ' יודל ווייס נ"י בתו"ע איך שהוא הי' ביחד עם האיש שמו הירש בשם אשכנז אז ער האט גיהערט מישראלים אחרים אשר גם המה הי' ביחד עמו ועם הירש הנ"ל בבאטליאן אחד אונ זייא האבין איהם גיזאגט אז האיש הירש הנ"ל מכפר מעכנעוויטץ איז גיפאלין אין שלאכט וואס איז גיוועזין אין אונגארין יאהר 1849 בחדש אויגוסט דעם דריטן ביום ו' עש"ק נחמו וגם זאת העיד מ' יודל הנ"ל איך שהוא יודע בודאי שהי' האיש הירש הנ"ל עמו בצוותא תדא והי' מכירו מאד כל הנ"ל העיד ר' יודל ווייס הנ"ל בתו"ע בפנינו ב"ד הח"מ וע"ז בעה"ח יום ל"ג

למב"י פ' אמור תרכ"ג לפ"ק נאום הק' שמואל יוסף פעלד נאום משה שור נאום הק' משה מרדכי גומפיל פרידמאן: ו העתק מגב"ע נגבה שנית בב"ד דק' יאברוב.
במותב תלתא כחדא הוינא ואתא לקדמנא ר' שלמה זאב וואלף וועריק מפ"ק יאברוב והעיד לפנינו בתו"ע באליונ"ט שהי' ביחד עם האיש ששמו הירש בייא דער צווייטער קאמפניע האיש הירש איז גישטאנין אין ערשטן גליד אונ ער איז גישטאנין אין צווייטן גליד אינטער איהם אין שלאכט נעבין קאמארין בייא אייטץ האט דעם הירש הנ"ל גיטראפין איין קאנאן קוגיל אין קאפף אריין אין שארבין אריין איז ער גיהארגט גיווארן איך האב איהם גיזעהין ליגן אוף דער ערד אהן דעם האלבין שארבין.
העד הנ"ל מתחלה לא רצה להגיד בלתי שכר ואח"ז ביטל דעתו ואמר בחנם לשם מצוה יום ד' ל"ט למב"י תרכ"ג לפ"ק משה כהן רפפאפורט חופ"ק הנ"ל הק' אורי העמרלינג.
צבי הירש איגרא: תשובה הנה על מה שכתבו מהערכאות אין לסמוך עליהם מכמה טעמים חדא דנהי דקיי"ל נאמנין משום דלא מרעי נפשייהו מ"מ הא מבואר דצריך לידע דלא מקבלי שוחדא כמ"ש בח"מ סי' ס"ח וז"ל וכן צריכים עידי ישראל שיעידו על אלו העכו"ם כו' שאינם ידועים בקבלת שוחד עכ"ל ובודאי דגם בזה שייך שוחד שנתן לכתוב עליו שמת והוא ברח ולכן לא סמכינן אערכאי כ"ז שלא ידעינן דלא מקבלי שוחד גם בלא"ה אין לסמוך בזה אספר הערכי שהנה ידוע לכל שזה הסופר בספר הערכי ממקרי המלחמה ומי נהרג זה הסופר והערכי עם כל שרי הערכי לא ראו מי נהרג ולא הי' כלל במלחמה רק הם חוקרים עפ"י שאלה מי נהרג וע"י שאלתם משיבים העכו"ם בע"מ הנשאלים פ' נהרג והנה דרשתי מיהודי תושב קהלתינו שהי' מקשרי המלחמה זה שנתיים באטליא ושאלתו מנהג סופרי הערכי האיך יודעים לכתוב מי נהרג ואמר לי יהודי הנ"ל שמנהגם שאחר שנגמרה המלחמה בשדה שואלים השרים הנקראים איש שדה ובל"א פעלד וועביל את בעלי המלחמות מקאמפאניע שלו ראית את פ' ומה נעשה בו והבע"מ משיב את פ' ראיתי הרוג ואיש שדה הזה כותב על פנקסו וכשיש לו מספר הנהרגים מוסר זה הפנקס לשרי הערכי ועי"ז נכתב בספר הערכי פ' מת או נהרג וא"כ אי' איפוא נסמוך על עכו"ם שלא במסל"ת רק עפ"י שאלה כדי להעיד דאפילו לפי מאן דמקילי ע"י שאלה מעכו"ם לעכו"ם אבל אם נשאל משופט כדי להעיד לא הוי מסל"ת דזה הוי כמעיד ממש וזה פשוט וכן מבואר בב"ש [סי' י"ז סקמ"ח] בהדיא לפרש דברי הר"ן ז"ל בתשובה ובלא זה בנ"ד הרי לא כתבו שנהרג ואתפלא אני על גדול הדור כי"ב איך לא דקדק באיסור א"א בעיקר תחלת העדות דלכ"ע לחומרא בכה"ג והנה בהעדות

מערכי בהרעכנונגס קנצלייא שהוא עיקר אצל הבע"מ הידוע ושם כתוב בזה"ל אין דער שלאכט בייא איטעס אין אונגארין פאן דעם פיינדע גבליבן איזט.
הרי דלא כתב שנפל רק אדרבה ביים פיינד גבליבן שמשמעותו שנשבה אצל השונאים ולכן בודאי לא סמכינן אהעתק הראשון דבעצירקס כיון דסתרי אהדדי וחזינן דמרעי נפשי' ול"ד למה דיש סוברין דמסל"ת נאמן להתיר ולא לאיסור [ע' סי' ז' ס"ב בהגה ובסי' י"ז ס"ס ל"ז בהגה] דז"א דהכא לא הוי מסל"ת רק מעיד ממש ורק מעכ"ת רצה לסמוך על עדותם משום דלא מרעי נפשיי' לשקר וא"כ קשה כיון דחזינן דסתרי עם ערכאות אחרים גדולים מהם מאן מפיס דהנך (לא) מרעי נפשייהו והנך לא וביותר אודיע לכ"ת שבקהלתנו איתרע כהאי מילתא ושלחתי דיין אחד לרעכינונגס קאנצלייא לחקור והי' כתוב בספר הערכי בל"א שפ' נעלם והגידו שרי הערכי להדיין שכעת עדיין לא נשלם הזמן אשר נקצב להם שבאם נשתהא הדבר זמן וגדר ביניהם ולא נודע מהנעלם נכתב בכל ספרי הערכי שמת ולכן לדעתי פשוט שהרעכנונגס קאנצלייא העתיקו כפי מה שנמצא כתוב אצלם קודם גדר הנקצב ביניהם באומדן הדעת שמת והבצירקס אמט להם אין מודיעים רק לאחר שנאמד בעיניהם שנפל במלחמה אך מה לי להאריך בדבר פשוט שבנ"ד אין לסמוך כלל ע"ז ובלא"ה קבלה בידי מחותני הגאון אדמו"ר ז"ל שלא להקל ע"י הערכי הגם שהגאונים שבימיו התירו אמר לי שהוא לא בא לחלוק עליהם ורק לא הודה להם והנה בעדות של ר"ש ג"כ אין לסמוך כיון שלא אמר וקברתיו דבע"א במלחמה קיי"ל דבעי' קברתיו ואין לומר כיון דאומר דבר ברור שעיגולי קאנאהן פגע בראשו וראהו שוכב על הארץ בלא חצי גלגולת וזה הוי כאומר דבר ברור שמת דהוי כמו קברתיו כמבואר בש"ע [סעיף י"ז] דל"ד קברתיו רק דבר ברור שאין לטעות אך מ"מ לא מהני זה העדות דאיכא למימר דלמא עביד לי' סמטרא ע"י כויה וכמ"ש בהדי' הב"י וכן האחרונים חששו לזה שמא בסכין מלובנת נחתך אך בב"ש [סקצ"ד] כתוב דבמקום שחיותו יוצא אין חוששין שמא נעשה בסכין מלובנת והנה בתשו' מהרח"ש ז"ל מחמיר מאד ואפילו בשחטו בסימנים מפלפל הרבה ומביאו כה"ג אך אשתמיט מיני' דמהרח"ש ז"ל דברי הריטב"א יבמות [דק"כ] שכתב דבמקום שחסר האבר לא מהני סכין מלובנת דס"ס חסר הסימנים יעי"ש ודבריו נכונים מאוד ומהרח"ש ז"ל לא ראהו בימיו שנמצא מחדש ולפ"ד הריטב"א ז"ל בנ"ד דחסר הגלגלת טריפה משום חסרון לא מהני לזה דלמא בסכין מלובן הי' וגם הב"ש ז"ל [בסקצ"ד הנ"ל] כתב דבמקום שהנשמה יוצאת לא מהני סכין מלובנת והכא בחסר הגלגלת הוא מקום שהנשמה יוצאת דכן אמרו [עירובין ז' בכורות ל"ז] כדי שינטל מן החי וימות והוא כשיעור כסלע כמבואר ביו"ד אך עדיין אין לסמוך אזה דהלא

כתבו התוס' ז"ל [חולין מ"ב ד"ה ואמר] שראו הרבה ניטלו הגלגלת שחיו ובודאי נאמנים בעדותן וע"כ לומר א' משני פנים או דהש"ס שאמר כדי שינטל מן החי וימות היינו עם קרום המוח כמ"ש התוס' ז"ל או שנשתנה העת וכמ"ש בתשו' באריכות אבל בודאי אין לנו לסמוך ולהתיר אשת חסר הגלגלת כיון [שעדים] כשרים וקדושים בעלי התוס' כתבו שראו בעיניהם חיים חסרו הגלגלת ואין לחלק ולומר כיון שנעשה ע"י הכאה בכח נטרף ביותר וכעין שמחלק הרשב"א ז"ל בחולין אין לסמוך ע"ז לקולא כמבואר בפלתי סי' ל"א ולכן אין לסמוך ע"ז כלל.

אך יש כדי להתיר בעדות של מו"ה יודא שהעיד מפי כמה ישראלים שנפל במלחמה ובשני עדים א"צ לומר קברתיו ואפי' אחד מפי שנים ל"א בדדמי כמבואר בב"ש ז"ל [ס"ק קי"ג] וא"כ עפ"י עדותו לבד שריא אתתא דא לאתנסבא. אך אני נבוך קצת כיון שלא אמר רק שנפל בל"א גיפאלין ומי יודע אם לשון זה משמעותו מת או נתעלף ולפי מה שנ"ל כי לשון זה משמעותו מת אך מהראוי שיחקור הד"ג אח"ז לפי מה שסובל לשון זה בין אנשי המלחמה והנה בהזכרת שמו ושם הכפר שהוא שם מקומו סגי במקום עיגון ובפרט שאמר היטב שכוונת ישראלים המעידים הי' ע"ז שהכירו אותו בטוב והנה מחמת טרדתי וספרי' אינם בנמצא בכאן בעוסקי פה במרחץ לא יכולתי להשתעשע בפלפולו היקר ועכ"ז לא אמנע בקצרה קצת להעיר מה שהקשה דלמה נאמן עד עכו"ם לשיטת רש"י וסייעתו [גיטין ד"ט ע"ב ד"ה חוץ מג"נ] הלא ל"ד לישראל דיש עליו לאו דלא תענה משא"כ בעכו"ם אתפלא מדוע לא הקשה הרי אין יכול להזימו דעכו"ם לא מחויב בהזמה דרק בישראל חידוש הוא אך באמת לא קשה כלל דמבואר דעכו"ם מצווה על הדינים ואם אינם ממנים דיינים נהרגים ועי"ז נהרגו אנשי שכם משום שלא עשו דין כמבואר ברמב"ם ז"ל בה"מ [ספ"ט] וא"כ כ"ש כשעכו"ם משקר לפני הדיין ומונע מלעשות משפט אמת בודאי נהרג וא"כ בודאי מוזהר מלהעיד שקר ונהי שאינו בתשלומין הוי מקרי יכול להזימה בעונשו וכעין שכתבו התוס' מכות [ד"ב ד"ה מעידין] ובנ"ב ז"ל האריך בזה.

שנית הקשה הד"ג דלמה אמר בגמ' [גיטין כ"ח ע"ב] שמע מקוטרמיס דהוי מל"ת ולמה לא אמרו דלא מרעי נפשייהו אתפלא מאד הלא איתא בש"ס שמע מקוטרמסי משמע שהקוטרמוסי לא סיפר ליהודי רק היהודי שמע מקוטרמסי ולכן לא הוי רק מסל"ת וכמבואר בספר ע"נ [בסק"צ] וא"כ במסל"ת לא שייך לומר לא מרעי נפשיהו כמבואר ביו"ד [בש"ך סי' נ"ח סק"ב בשם מח' מה"ג] גבי קפילא.

[וע' לקמן תשו' ס' צ"ה ק"ע]: דהרב הנ' הנ"ל הגיעני מכתב קדשו והנה מ"ש דלא חיישינן ששכרה האשה הערכי כו' אתפלא מאד מרוחב בינתו מה עלה בדעתו וכי לזה בלבד

חיישינן הלא סתמא אמרי' בש"ס [אולי צ"ל בש"ע ח"מ סי' ס"ח הנ"ל] והוא דלא מקבלי שוחדא הרי דמסתמא חיישינן דמשקרי בשביל שוחד וה"נ בנ"ד יש לחוש לכמה מינים וסיבות שהי' לאיזה איש לכתוב ע"ז שמת הן מעצמו שרצה לצאת לחירות או בשביל ענין אחר כמו שמצינו בספרי הזכרונות שכן עשו הערכאות וגם בס' יוסף בן גוריון הכהן מבואר כמה מעשות כאלו שהחליפו לאיש הנגמר דינו ואמרו שהרגו ולכן עכ"פ במקבלי שוחדא חיישינן לאיזה סבה כתבו שנהרג וגם כתבתי כי ידעתי בבירור שאין הערכי ולא שום שר רואה ההרוג רק אחר המלחמה שואלין לאנשי הצבא מי מת ואלו אינם בכלל ערכאות וגם אינם מסל"ת כי כוונתם להעיד ולכן בודאי אין לסמוך אזה ואם כי אינני אומר קבלו דעתי אך אינני מסכים בהיתרא ע"ז שכתבו הערכי כי כן נ"ל וכן קבלתי ממו"ח זלה"ה הגאון שאמר לי שיש גאוני הדור שמתירים הוא לא הי' מתיר ולכן אינני מסכים בהיתר זולת כאשר כתבתי אז: סימן נו בדבר האשה העגונה מ' חיה אשר בעלה הנקרא חיים שמואל בן ר' אברהם ונסע מביתו ק"ק וישניצא ונפטר בעיר קאשויא ואמר קודם פטירתו ששמו חיים שמואל בן ר' אברהם קלוזנשטאק מק' ווישניצא ושם אשתו חיה ושבק לן חיי' בעיר הנ"ל ביום ש"ק פ' יתרו ונקבר שמה כה העיד ה' משה בהר' יהושע שמש דח"ק דשם לפני בד"צ והב"ד דשם שלחו הגב"ע לכאן וגם שלחו הפאס שלו הנמצא אצלו ועוד נמצא אצלו איזה כתב מר' דכפר ביטטעש איך שהגיד לו עפ"י ששאל ממנו מה שמו ואמר הנפטר שמו חיים ושם אביו אברהם קלוזנשטאק מכפר וישניצא ושם המשפחה ושם אשתו הכל כנ"ל רק שאמר לזה האיש שיש לו שני בנים הזכר שמו שלום והנקבה שמה מרים זה הכתב נמצא תוך כתביו וחתם ע"ז אחד שמו מאיר יצחק.

שוב העיד מו"ה יוסף בלאה פעדיר מק' וישניצא איך ששמע מפיו שני פעמים שאמר שיש לו בנים והכחיש אותו ואמר לו הלא אני ידעתי אותך ויודע שאין לך בנים והודה לו שאין לו בנים וגם שראה בעצמו ששלחו מן סיקס לעיר קאשוי ביום ה' וביום וא"ו חזר העגלן ואמר שמת בקאשויא כ"ז העיד מו"ה יוסף הנ"ל: תשובה אשה זו מותרת לחלוץ כיון שהשמש דחברא העיד שאמר לו שמו ושם אביו ושם אשתו וגם זה שהעיד מו"ה יוסף ששמע מפי העכו"ם שאמר יהודי שיצא אתי מת נמי מהני אך לזה יש הכחשה שהעכו"ם אמר שמת ביום וא"ו והעדה ישראל הוא השמש אמר והעיד שמת בש"ק ובודאי הישראל נאמן ודי בעדות הישראל לחוד ואי שנמצא אצלו כתב שאמר שהי' לו בנים מה לנו בזה כיון שבפנינו קודם פטירתו לא אמר מבנים לא חיישינן שאחר הוא וגם הלא העיד מו"ה יוסף שכן הי' דרכו לשנות ולומר שיש לו בנים ואך די"ל דע"ז אין ע"א

נאמן דלא שייך ע"ז מדעל"ג אך כיון דגם מה שאמר בפני הע"א שיש לו בנים הוא נמי רק ע"א לכן שפיר נאמן השמש דחברא קדישא ולא חיישינן דאחר הוא גם בלא"ה כה"ג ע"א נאמן דאם נימא דאחר הוא צ"ל שהי' שני חיים שמואל בוישניצא ושניהם נשותיהם שוות ושניהם נסעו לעיר קאשוי ורק לאחד יש בנים ולבעל האשה שאין לו בנים נסע לדרכו ומסר הפאס להאחר ומת האחר שם שהוא דבר דלא שכיח כלל בודאי נאמן העד לומר שזה הוא בעל האשה זה הנפטר ורק שכן הי' דרכו לשנות ולומר שיש לו בנים ולכן האשה זו מותרת לחלוץ ולענין חליצה כיון דעדות [יש] שיש לו אחים ואינו מוחזק בבנים אינו נאמן לומר יש לו בנים כמבואר בב"ש ז"ל בהל' (יבמות) [יבום סי' קנ"ו סקי"א] ובפרט שאין ע"ז רק ע"א לכ"ע צריכה חליצה ואז תהא מותרת לכל גבר דתצביין: סימן נז להרב המאה"ג כו' מו"ה ברוך מאיר אבד"ק אוסטצא בגליל באקאווינא יצ"ו:

שאלה ב' אנשים נטבעו יחדיו וראו שהיו מחבקין יחדיו שרצה אחד לטבוע חבירו בדרך צחוק וטיול וירדו לעומק המים ולא עלו ולמחר הוציאום מן המים יהודים עם א"י ויהודים הכירו כי המה האנשים שנאבדו אתמול ומצאום חיבוק שניהם יחדיו הרגלים של אחד בבין חבירו וגם קצת סימנים היינו שומא בגב של אחד מהם ובשל חבירו נמצא סימנין בשן חסר וע"א הכחיש זה ואמר שאשתו הגידה הסימן שהי' שן נדבק בשן וכן הי' וגסהח"ק כולם בבוקר בעת הביאום לעיר הכירו כולם שהמה הנטבעים הידועים להם זה תורף השאלה:

תשובה באמת לעיקר הדין א"צ כאן לפלפול ורק לחדודי וללבן ההלכה אך כעת אין הפנאי אתי מפני שאלות נחוצות אשר לפני ולכן לא אכתוב רק שורש הקיצור כי הנשים הללו מותרות המה לכל הדיעות כי מה שהאריך מעכ"ת בשיטת הרי"ף ז"ל הוא למותר כי בודאי אין להקל בפשיטות אפילו בשני עדים אם לא ראו לאלתר כמבואר במ"ב [ע"ש בסי' מ"ו שכ' דאפי' בלא ראה הטביעה דל"ש בדדמי ג"כ בעי' חזי' לאלתר יע"ש וה"ה בב' עדים כמ"ש בח"מ וב"ש דהבה"ת] (ובח"ס) [ובח"מ סקנ"ה] וב"ש [סק"צ] אולם אם ראוהו בשעתן דזה מותר לכמה ראשונים רק הרא"ש ז"ל מחמיר בראה הטביעה אכן להחמיר בשני עדים לאלתר וראו הטביעה זה חומרא יתירה ולא ראיתי מחמיר בזה והספר שכתב מעכ"ת לא נודע לי והנה מה שרצה מעכ"ת לומר דהח"ק בודאי אינם עדים כיון שלא ראוהו בשעתן חיישינן דאתפח נלפע"ד כי חדשתי בשאלה אחת שבא לפני שנפטר פה איש אחד מאיזה מקום ואנשי קהלתינו לא הכירוהו ורק נמצא אתו כתבים ממקומו ושלחנו אחר אחד שהי' קרוב כג' פרסאות מקהלתינו הוא הי' מעיר הנפטר ובא והכירו ואמר שמכירו היטב ורק שהי' נמשך שלא ראהו רק אחר ג' ימים

ואמרתי כיון דעדי קהלתינו רואים שלא נשתנה עתה בפניו מכפי שהי' בעת פטירתו א"כ חזינן דלא איתפח ונשתנה ממילא נאמנים עליו אפי' לאחר ג' ימים והנה לפ"ז בנ"ד כיון שהי' עכ"פ ע"א בשעת משיכתן מן המים רק דחיישינן שמא טועה העד ואומר בדדמי מחמת שראה הטביעה אך עכ"פ במה שאומר שלא נשתנה עכשיו מכפי מה שהי' בעת עלייתו מן המים [נאמן] דמאי חשש בדדמי שייך בזה א"כ שוב נאמנים גם אותן שראוהו לאחר ששהא שהרי העידו שלא נתפח וא"כ הוי שני עדים ולסברת הרא"ש ז"ל וכמה שיטות לא שייך גבי עדים בדדמי אך לא צריכים לזה כי הרי לפנינו שני עדים שמשכוהו מן המים ומה שרצה מעכ"ת לפסלו משום גניבת עכו"ם יפה עשה שחזר מזה דאינו נפסל בזה לעדות אך אפילו אם הי' פסול לעדות מ"מ כיון דזה אינו יודע לאיסור ואדרבה פשוט להיתר בעיני המונים הוי כמו קושר ומתיר בשבת דמבואר בש"ע [סי' ל"ד סכ"ד] דאם אינו יודע איסורו כשר לעדות ולכן כיון דהוי שנים בודאי נאמנים בראהו לאלתר אך בלא"ה כאן הי' סימנים כמ"ש מעכ"ת וסימנים מובהקין א"ל וביותר הרי יש לפנינו היתר ברור כיון דאתחזקי הני תרי לפנינו שנטבעו במים ומאחריני לא שמענו שנטבעו במקום הזה הוי ממש כמו יצחק ריש גלותא [יבמות קט"ו] דלא חיישינן שבא אחר לכאן וכבר הורו להתיר בזה הפמ"א [ח"ג סי' ב'] והז"ר (אולי צ"ל והז"י ע"ש בסי' ה'] והנ"ש ז"ל [בסי' ס"ד] ודאי דבר רחוק כזה שיזדמנו עוד שנים ויחבקו יחד ונטבעו בנהר זה מה שלא שמענו ויתדמו לאלו הנטבעים בפנינו בודאי הוא אינו מצוי ולכן אזלינן בתר (רוב) [קרוב] ומצוי וכאן נמצא כמבואר בנ"ש הנ"ל] ולכן פשוט שמותרות הנשים וגם הנישאת קצת בעבריינות לא תצא מבעלה דהתירה ברור:

סימן נח לידידי מחו' הרב הגאון הצדיק המפורסם ע"ה נ"י בו"ק חו"פ פאר הזמן כקש"ת מו"ה יקותיאל יהודא נ"י ט"ב האבד"ק סינאט יצ"ו: שאלה אחד בא לעיר באגדאהן ואמר שמו ושם עירו וגם נמצא אתו פאס כשמו ושם עירו ואמר שיש לו אשה השני' וגם בן חייט וגם נמצא בתוך כתביו צוואת אביו ונפטר שם בעיר הנ"ל וכתבו משם לק' סיגיט כי עיר מולדתו קרוב לשם והנה הכל הוא כתקנו שהלך מעיר הנ"ל אדם ששמו כך וגם לקח לו פאס ושם אביו הי' כמבואר בהצוואה ויש לו אשה ושני' היא לו ובן א' והוא חייט ורק הוא אמר שיש לו בנים לומדים בישיבה והנחסר מעיר הנ"ל אין לו בנים קטנים כלל זולת הבן הגדול וגם בזה יש ריעותא שנער אחד שהי' במקום שנפטר אמר שהוא מכיר להאיש שראהו אצל בנו סנדלר והנער כעת הלך מעיר הנ"ל ולא ידענו לחקרו היטב אם מכיר אותו בטוב או אולי נקרה לו איזה איש כתוארו שנראה לו שהי' אצל בנו סנדלר: תשובה דבר פשוט דתלינן בזה החסר מעיר פ' והוא בעל העגונה דהא להרבה פוסקים סגי בשמו

ושם עירו ובפרט דגם בפאס לא חיישינן לשאלה להרבה פוסקים אחרונים דהוא דבר דלא מושלי אינשי וגם צוואת אביו דניחוש לנפילה דיחיד דבעל האשה אבד צוואת אביו ומצאו אדם אחר ששמו כשמו והוא מעירו ואחר החיפוש קצת לא ידענו שהלך מעיר זה ששמו כן לכן בודאי אשה זו מותרת ומה שאמר הנפטר שהי' לו בנים ובעל האשה לא הי' לו בנים אינו מגרע כלל דזה הוי כסימנים העשויין להשתנות שכתב הר"ן ז"ל דלא חיישינן להו כלל כמבואר בתשו' הר"ן ז"ל [סי' ל"ג] דכן דרך האורחים לאמור שיש להם בנים לומדי תורה כדי לרחם עליהם ומה שאמר הנער שבנו הי' סנדלר דבריו של נער שאמר לפי תומו דברים בעלמא ולא ידענו כלל אם הכירו דכמה פעמים מתרמי שנדמה לנערים שזה הוא פלוני ובאמת אינו כן ולכן אין חשש כלל בהיתר עגונה זו:

סימן נט להרב המאוה"ג וכו' מו"ה ישראל האחט נ"י אבד"ק ראווא יע"א במדינת פולין יצ"ו: שאלה עגונה אחת בא מכתב מפראג מהממונה על בית החולים שבעלה מת וכת"י לא ניכר ורק בא משם גב"ע וקיום על דברי הממונה הזה שכן אמת והוגבה שם בפראג עדות בב"ד ושלחו מעשה הב"ד לכאן אך גם כת"י הב"ד אינו ניכר והוא קצת במקום עיגון: תשובה הנה ידוע דעת רוב הפוסקים שעכ"פ במקום עיגון מתירין עפ"י כתב אפילו לא נתקיים וכן העלה מרן ראש האחרונים בנ"ב ז"ל בח"ר ל"ג גם כבר ידוע דעת הרמ"א ז"ל בסי' קמ"ב בסופו ובב"ש בשעת עיגון לסמוך אהא דמעשה ב"ד א"צ קיום א"כ בכאן במיתה דאפילו עד מפי עד נאמן בודאי דיותר טוב מעשה ב"ד מע"א וכ"כ בהדיא שם בנ"ב מה"ת סי' קל"ו ולכן נלע"ד לסמוך להקל ולהתירה בב"ד של ג' והי' שלום ד' שלח תרכ"ד: סימן ס להרב הגאון וכו' האבד"ק זלאטשוב יע"א: שאלה באיש בעל מלחמה שבא מהגענעראל קאמאנדע שאיש אחד שמו כך וכך והרבה מסימני' ובעיר פ' שנעשה בע"מ ביום פ' והוא מת במלחמה שוב הגיד ע"א או שנים ששמעו מפי עכו"ם מסל"ת שהכירו בשמו שמכנים בל"א להבע"מ ושהוא מעיר חאדרוב והי' בשכינות אתו בביתו ובא על האיש הזה כלי משחית מאשר ירו המורים ותיכף נפל לארץ ונבקע בטנו ויצאו בני מעיו ולא נשמע ממנו רק פ"א אמר אוי ולאח"כ בא עגלה והטעינו הוא בעצמו על העגלה עם עוד הרוגים והשליכם לבור והשליכו עליהם עפר כן ראה בעצמו כי הי' הבור סמוך למקום המלחמה כן אמר העכו"ם במסל"ת ע"כ השאלה: תשובה הנה לפע"ד אין לסמוך על המכתב מהרעגעמענד אעפ"י שהמה ערכאות דל"מ להרמב"ם ז"ל מובא דעתו בח"מ ס"ח דבעי לידע דלא מקבלי שוחדא ובנ"ד לא ידענו מהו ואין לומר דלא חיישינן לשוחדא דמי יתן לו שוחד דלאשה לא חיישינן שמא שכרתו רק בקטטה לשיטת הרמב"ם ז"ל [רפי"ג מגירושין] מ"מ מי יודע אפשר הוא חי ורצה להעלים עצמו מאנשי הצבא וכדי

שלא יחפשו אחריו נתן שוחד לכתוב שמת כאשר שמענו הרבה מעשיות כאלו ובתחלת העדות מחמרינן בעגונה כידוע למעיין בתה"ד [בפסקיו סי' קס"א] ובהרבה אחרונים וגם אפילו להרא"ש ז"ל [פ"ק דגיטין מובא ברמ"א שם] שכתב דלא חיישינן לאוריעי נפשי' להעיד שקר מ"מ בערכאות הצבא שידוע לכל שהגענעראהל וסופריו לא הי' במלחמה לידע מי שמת ורק מה ששומעין מהבאים ממלחמה שמת פ' בודאי כה"ג לא שייך לא מרעי נפשי' דבהדי' כתב הרא"ש ז"ל [שם] דהמעשה המקח יגמור ע"י והוא צריך לידע גוף הקנין מש"ה לא משקר הערכי ולומר שידע הקנין ולא הי' כלל קנין אבל בערכי ספרי אנשי מלחמה דהמומתים אין עליו רק לכתוב במה שמגידים לו הבאי מלחמה והמה אומרים ע"י שאלה ששואלים להם מי מת במלחמה וכותב הערכי עפ"י העכו"ם המעיד ובודאי הוא נתכוין להעיד לפני הערכי והוי מכוין להעיד שלא נקרא מסל"ת וכך הגידו לי יהודים שהיו במלחמה שכן דרך אנשי הצבא ולכן בודאי אין כתב הערכי ראי' כלל שידענו שידיעתו אינו רק מפי העכו"ם מעידים שאינם נאמנים גם בל"ז הא צריך לומר קברתיו ובכאן לא כתב רק שמת ונפטר אבל לא שנקבר שהאנשים הקוברים אינם מכירים לכל אנשי הצבא ורק שואלים בתוך אותו הקאמפאני שהי' בתוכם והם אינם יודעי' כלל מהקבורה רק שלפעמים מתרמי שאחד רואה הקבורה כמ"ש המסל"ת אבל רובם אומרים רק מה שראו שנפל במלחמה וא"כ לא הוי קברתיו דלא מהני במלחמה.

לבד הר' נתנוסייעתו [מובא ברמ"א סעיף נו"ן] אבל לדינא כמעט חלקו עליהם כל הפוסקים כידוע ולכן בודאי אין לסמוך על כתב הזה כלל ויותר מזה קבלתי ממו"ח הגאון ז"ל שאין לסמוך אפילו בבית החפשית של בעלי מלחמה הנקרא שפיטאהל ג"כ אין לסמוך על דבריהם כי חקר מהרופאים והגידו לו שגם שם אינם מדקדקים ושייך בדמי ולכן לא עיינתי כעת בשו"ת המתירים בשפיטאהליר כמבואר בשו"ת בגדי כהונה [סי' יו"ד] ובית אפרים [סי' ל"א] כי לבי להחמיר בזה כקבלתי ממו"ח ז"ל אבל במלחמה לכ"ע אין סומכין על הערכאות:

אך יש להתיר בפשיטות ע"י המסל"ת שאמר שראהו מת במלחמה וקברתיו כי גם הוא בעצמו חלק בגדיו ולא הי' נודד ומצפצף והעיד בשמו ושם עירו ושהי' בשכונתו אשר מסתמא זאת ידוע בעירכם שהיו שכנים בחייהם ובכה"ג רוב הפוסקים להקל כידוע לכל מבין ואין לחוש דילמא שמע העכו"ם שמחפשין אחריו והוי כמו ע"י שאלה כי באמת בדבר שהי' כמה שנים וכמעט שנשכח הדבר וגם בפעם הראשון לא הי' מחפשין אחריו וכמעט הגדתו אז לפני יהודים הי' מסל"ת כמבואר בהגב"ע ולכן בודאי אין להחמיר כלל והוי מסל"ת שנאמן ואי דבעי קברתיו הא אמר שפשט בגדיו וראהו משליכין לבור ונתנו

עפר עליו ודאי הוי קברתיו כמבואר ברמ"א ובב"ש כמה פעמים ולכן בודאי נאמן הנכרי במסל"ת ומה שחשש מעכ"ת דמסתמא בא העגלה לקוברם לאחר יום או יומים ואז לא הכירו העכו"ם רק בט"ע וחיישינן לבדדמי מחמת שראו החץ ובני מעיים שיצאו והוי כראו הטביעה ולא מהימן שוב בט"ע לא ידעתי האיך נחמיר במסל"ת דברים וחששות הלא מבואר בהדי' בב"ש [סי' י"ז סקל"ט] שלחששות חדשות אין חוששין במסל"ת ומאן לימא לן שהריגת היהודי הי' מקודם איזה ימים דלמא הי' בסוף המלחמה ותיכף בא העגלה לקבור ההרוגים וכן נראה מלשון המסל"ת שאמר וז"ל ובקשרי המלחמה עמד שלישי ממני ובמכה הנ"ל נבקע כרסו תיכף ומיד ונפלו כל מעיו לארץ ולא צווח רק פ"א אוי ובא לשם עגלה גדולה שקורין בריקע ואנחנו הנשארים בחיים השלכנו המתים על העגלה ונסעה העגלה משם למקום קרוב כי שמה הי' כבר בור חפור גדול מאד והשליכו לשם כל המתים במלחמה ואני ראיתי שתיכף השליכו עליהם עפר ואני בעצמי הסרתי ממנו הבגדים עכ"ל משמע מזה דהעגלה בא תיכף לקברם בעודם החיים שם דידוע שבשעה שנשקט הרעש הולכים בע"מ הנצבים בקרב איש לאהלו לנוח ובאים אנשים אחרים למקום המערכה בע"מ ונערים לוקטים כסף או שארי הענינים ורוב הקוברים אותן האחרים וכיון שהמסל"ת אמר והנשארים בחיים קברו ההרוגים משמע שתיכף שקטה המלחמה באותו המעמד בא העגלה והנשארים שעדיין שמה קברום והטעינום על העגלה לקוברם מכל זה נראה שבאותו מעמד הי' דאל"כ לא הוי להו לומר הנשארים בחיים כי לאחר יום או יומים הרבה אנשים שמה ואדרבה הנשארים הולכים למרגוע א"ו שהי' תיכף בשקוט המלחמה גם אפילו אם נימא כדברי כ"ת שהי' איזה ימים מ"מ למה לא נאמן העכו"ם הלא אמר שראהו מת ואי דאמר בדדמי מחמת ראותו החץ שפגע בו הלא ברמ"א ז"ל [סעיף נ'] מבואר שאם ראה לאח"כ והכירו סגי והח"מ ל"פ עליו בזה ורק אמר דצ"ל קברתיו אבל חשש הכרה לומר שמא אמר בדדמי אין לנו הגם שבתה"ד קהה בזה וכ"נ קצת מתשו' מהרמ"מ ז"ל אין לנו לדינא רק דברי הרמ"א והח"מ וב"ש שאין חוששין לזה ול"ד לטביעה כלל ואין לומר ולחוש לשיטת הר"נ ור"ש [המובא בב"ש סקע"ו] שאין עכו"ם מבחין בט"ע הלא מבואר בתשו' מהרא"ם ז"ל בק"ע [סי' צ"ד] שכתב שגם ה"ר נתן והר' שמחה מודים בכעין נ"ד שהי' מכירו ואהובו ותו דלדברי הר"נ והר"ש סגי במה שאמר בראשונה שמת ויצאו בני מעיו שבנכרי [מסל"ת] אצ"ל וקברתיו וכמבואר כ"ז בב"ש [ס"ק קנ"ה] וגם בתשו' מהר"ש ז"ל בארוכה וא"כ בודאי אין לנו להחמיר על העלובה הזאת ותנשא לכל גבר דתצביין שהיא מותר' לכל הפוסקים והנה מחמת שאיני בבריאות השלימות ורבו טרדותי לא יכולתי לעיין ולדקדק היטב בפלפולו

הנעים רק בעיוני בעלמא וראיותיו חדודים ונכונים ולכן מסתמא נכלל בדברי קצת דברי מעכ"ת אך בין כך ובין כך האשה מותרת.

והיה שלום כדברי ידידו מחו' ד"ש ה' חיי תרכ"ה: סימן סא איש אחד ושמו בלשון נכרים ליבע נאבד והלכו לחפש אחריו ואמרו הערלים דכפר שראו אותו ביום בקרעצמא ואח"כ לא ידענו מה הי' לו וחפשו היהודים בכפר ולא מצאו דבר עד שלכמה ימים אמר להם השופט שנתוודע להם הדבר ושנרצח בבית פ' הנכרי וזה השופט הי' עם היהודים בעת שחפשו אחריו ברחיים ועשו פראטיקאהל עם נערים נכרים ואח"ז כשבאו היהודים לקחתו משם והי' יושבים אצל הנרצח שהי' קבור בבור נכנס יהודי אחד לנכרי בעל הרחיים א"ל היהודי למה אתה שוכב במטתך כ"כ על היום והשיב שלא יקום עוד מהמטה מגודל צער שאירע כך בביתו וסיפר לו לפ"ת איך שבנו הודה לו שהוא רצח לליבע ושאל לו היהודי אם הוא זה הליבע מעירו ושחק הנכרי עליו ואמר וכי לא הוא וכי נהרג אחר זולתו זה תורף דברי הגב"ע עוד יש כמה פרטים אך אין בהם תועלת כי כולם ע"י שאלה.

שוב הודה הרוצח לפני בעלי הקרימינאהל ויהודים שמעו מקצת דבריו שהוא הרג לליבע מעיר חמעלניק והעכו"ם המסל"ת אמר להישראל בעת ששאלו וכי הוא זה הליעבע מעיר ואמר כי הוא מכיר אחיו מאיר ואשתו זה תורף השאלה: ח"ל הגב"ע שוב העיד ר' אברהם יצחק במו"ה יוסף חיים הנ"ל בגב"ע הראשון וז"ל יום ה' ט' שבט שנה זו תרכ"ג האב איך גיפרעגט השופט מכפר ווידיחוב אויב ער האט שוין עפיס גיוואר גיוואריין פין דעם ליבע הנאבד האט ער מיר גיענפערט איך האב פיל ידיעות נאר מען מוז נאך אביסל ווארטין וביום א' י"א שבט איז גיקומין ר' הירצל כהן מפה אונ האט גיזאגט אז ביום ש"ק האט עהם גיפרעגט דער משרת וואס ער האט גידינט אצל הערל מאדליאווסקיע אונ האט עם גוויזן דאס אורט וויא דער נהרג ליגט וויא מען האט דאס גרוב גיעפנט האט מען גיזעהן אז דא ליגט איין הרוג וכששמענו דברי ר' הירצל זענין מיר תיכף ארויס גיפאהרין לכפר השופט האב איך גיהערט דער שופט האט גיזאגט דער ליעבע איז שוין גיפונין גיוואריין וביום מחר בבוקר זענין מיר גיגאנגין צו דעם גרוב האבין מיר גיזעהן אז דארט ליגט איין הרוג אינ דאס גריב איז נאר ווייט גיוועזין ערך מאה אמה מהרחיים לבית של מאדילאווסקיע זענין מיר אריין גיגאנגין להערל מאדילאווסקי האב איך עהם גיפרעגט וואס ער ליגט אזו לאנג במטה עס איז שוין גאנץ שפעט האט ער גיענטפערט ער וועט זיך שוין מעהר אויס דעם בעט ניט אויף הייבין פר צרות פין דער מעשה וואס דא גישעהן האט דער ערל מעצמו דר ציילט אז בשנה אשתקד איז ער גיפארין אויף אחתונה האט

ער גיטראפין דעם ליעבע אויף דעם וועג האט ער צו דעם ליעבע גיזאגט גייא ניט אהין צו מיר דען עס איז קיינר אין דער היים איז ער דאך אהין גיגאנגין ובנו יאנטעק איז בביתו גיוועזין וויא איך בין גיקומין לביתי מהחתונה האב איך גיפרעגט מיני קינדר אויב דער ליבע איז דא געווען ואמרו ער איז דא גיוועזין אונ האט זיך ערד עפיל גבראטין אונ האט זיך זייא גינומין אונ אווק גיגאנגען דער נאך וויא עס איז גיווארין איין קול אז ליעבע איז נאבד גיווארין האב איך משביע גיווען מיין זוהן האט ער מיר אלץ גילייקינט נאר קודם פסח וויא דער טייעך שאצל הרחיים איז אויף גיגאנגין מהכפור והקרח איז מיין זוהן יאנטעק אריין גיקומין מיט איין גישרייא אבי מען האט אונץ אונטער גיווארפין דעם יהודי וואס איז נאבד גיווארין האב איך גיזאגט איך וועל דאס מעלדין להשופט האט מיך מיין זוהן גיבעטין איך זאל נישט גיין האב איך מיך משער גיווועזין אז ער האט דאס גיטאהן ולאחר הפסח וויא היהודים האבין גימאכט עוד הפעם רעוויזיע האט מיין זוהן מיר מודה גיווועזין דיא גאנצי מעשה אז ער האט זיך גקריגט מיט דעם ליעבע איבר אבענקיל האט ער דעם ליעבע אזעטץ גיגעבין בידו איז ער תיכף אנידר גיפאלין האט ער עהם אריין גיווארפין בנהר הנקרש אונ דאס געלד מיט דיא מלבושים האט ער גיגעבין זיין שוועהר דער נאך וויא דאס וואסיר האט גילאסט האט ער איהם פין וואסיר ארוים גישלעפט אונ האט עהם גילייגט בהגארטין אפ צוא טריקנין ואחר כך הניחו בהגורן של תבואה האב איך גיפרעגט להערל מאדלאווסקי איז דאס גיווועזין דער ליעבע פין חמעלניק אמר וואס פרעגט מטץ מסתמא איז עס עהר קיין אנדרר איז ניט נאבד גווארין עס האט איהם פר דראססען נאך וואס מען פרעגט עהם עס איז בייא עהם אזוי פשטות גיווועזיז ער האט גיזאגט איך קאן דיך זיין ברודר מאיר אין דעם ליעבעס ווייב ואמרתי לו דאם דער רב איז במכוון גיקומין ער ברויך דאס להתיר את אשתו האט ער ווייטר משיב גווועזין מען ברויך דאס גאר נישט צו פרעגין מיין זוהן האט קיין אנדרין ניט גיהרגת נאר דען ליעבע.

אח"כ הלכתי להערל שהי' חותנו של הערל יאנטעק היושב כעת בתפיסה בקעלעטץ וסיפר הערל כך וועז דער יאנטעק האט חתונה גיהאט מיט מיין טאכטער האט דער ליעבע נאך גילעבט דאס איז גווועזין ערך שמנה ימים קודם שנאבדליעבע האט חתני גיזאגט לבתי איך האב פיל געלד ואמרה לו בתי ברענג דאס געלד והשיב איך וועל ברענגין ובמשך שני שבועות אחר שנאבד ליעבע הביא מעות האב איך מיך משער גווועזין דאס פין דעם ליעבע איז דאס מעות געוויס ושאלתי להערל החותן הנ"ל האסטו גיקאנט דעם ליעבע ואמר בודאי האב איך עהם גיקאנט ער איז בייא מיר כ"פ גיווועזין איך קאן

זיין ברידר מאיר אין זיין ווייב בייא מיר גווען גוויס אז דאס געלד איז פין ליעבע נאר חתני האט גילייקינט ואמר דאס געלד האע ער פין דגים וואס ער האט גיפאנגען נאר וויא מען האט גימאכט דיא אנדערע רעוויזיא נאך פסח ומצאו היארמיקע האט אחותו של יאנטק פר ציילט פאר בתי שהיתה אשת יאנטעק אז דיא מעשה איז אמת אז יאנטעק האט דעם יהודי גיהרגת אין דאס איז דאס געלד דער נאך האט בתי פר ציילט לאמה בזה"ל מוטער דיא זאלסט וויסין אז בעלי יאנטעק האט גיהרגת דעם יהודי וואס מען זוכט אין דאס איז זיין געלד כ"ז אמר חותנו של יאנטעק וגם חמותו הערלית אמרה לי ג"כ אז בתה האט איר גיזאגט כנ"ל אז בעלה האט דיא מעשה גיטאהן.

אח"כ שמעתי מהערל שהי' משרת אצל הערל מארדילאווסקע בשנת הנ"ל בעת שנאבד היהידי האב איך ניט גדינט אצל מארדילאווסקע וויס איך גאר ניט נאר דאס ווייס איך וועו יאנטעק איז גישטאנין לסטאבניץ להסאנד שמעתי וויא מארדילאווסקע האט גיזאגט אזוי וויא ער האט זיך גיקאכט אזו זאל ער עסין האב איך מיך משער גווען וואס ער מיינט וויא מען האט גימאכט דיא אנדרי רעוויזיע אין האב גיפינן דיא יארמיקע האט יאנטעק מיר גיגעבין כ"פ י"ש וסיפר לי המעשה אז ער האט זיך גיקריגט מיט דעם יהודי איבר עטליכע גראשין וואס איז עהם גיקומין פאר אבענקיל האט ער עהם גיגעבין אזעטץ על הלחי איז ער אנידר גיפאלין איך האב עהם גריבין מיט שלג אין מיך אויך פאר גרויס פחד האב איך עהם ניט גיקאנט ראטעווען איך האב גיזעהין ער איז טוט האב איך עהם אריין גווארפין להנהר הקרוש אין וויא דער טייך איז אויף גיגאנגין האב איך עהם גילייגט בגורן התבואה אריין דא וויא איך שלאף וכהיום כשמצאו היארמיקע בהגורן האב איך מורא מען וועט ווייטר זוכן לכן האט חותני ואבי איין עצה גיגעבין ארויס צו נעמין עהם מגורן התבואה ולקברו ע"פ השדה וביקש ממני יאנטעק אז איך זאל עהם העלפין האב איך ואדוני מארדילאווסקיע גיגראבין אגריב אין מיר האבין עהם דארט אריין גלייגט בשק אין דאס איז דאס נעמליכע אורט וואש האב להשופט געוויזען:

תשובה הנה כיון שכמה העידו שהי' בכפר הנ"ל וע"ז נאמנים אפילו שהי' ע"י שאלה כי נתנו ראיות מוכיחות שהי' שם והחזירו מעות שנתן להם ערבון על סחורה וא"כ כיון שנמצא הרוג סמוך לאותו מקום אמרינן זה הוא הנאבד כמ"ש במשנה פלוגתא רבי ורשב"ג [עיין פסחים י"א] דקיי"ל זה קבר הנאבד זה קבר הנמצא והנה הנ"ב [במהדו' קמא סי' מ"ו] מאריך בזה והנה אם כי ידעתי מעוט ערכי נגד גדולי ועמודי עולם אך לא יכולתי להבין דבר זה כלל דמה דמיון זה לנמצא בה קבר כיון שידעינן עכ"פ בשדה זה נאבד קבר ולכן הן בתחלתו או בסופו תלינן דזה הנאבד הוא הנמצא אבל כאן לא נאבד

כאן דהרי ראינו אותו חי רק עכשיו הוא נאבד לא ידענו מקומו וכי אינו נייד להלוך במקום שירצה ומי יאמר לנו שנאבד כאן מי יודע אנה הוא וזה ההרוג הנמצא הוא איש אחר ובשכלי הקצר לא יכולתי לידע הדמיון אך בודאי אותן הגדולים בשכלם הזך ידעו תוכן חכמת הדבר אולם עכ"ז אין בידינו לפסוק דבר אשר לא נודע לנו בדעתינו שום רמז לזה גם יש אחרונים משתמשים בסברות כאן נמצא ותקעו נפשם בהנ"י [יבמות קט"ו] ובהרמב"ן ז"ל בב"ב [דכ"ד] אך גם זה לא נוכל להבין דאיך שייך באדם שראינו באיזה מקום חי ואח"כ נמצא הרוג בדרך לומר שהוא זה שראינו חי והלא אם נרצה לומר שזה ההרוג שנמצא בכאן הי' מקדם בכאן כמו שנמצא עתה כאן א"כ מסתמא הוא הנאבד שהי' בכאן ואתפלא מדוע לא נאמר שבודאי אינו זה שראינו ביום (ב') [זה] כאן הלא חזקה שזה ההרוג הי' כאן מאז קודם שנאבד זה דהא ידענו שהי' באותו הדרך והשדה שנמצא ההרוג (הי') כמה ב"א שכנים ושאר אנשים ונימא כאן נמצא מאלו שהיו בכאן קודם ביאתו של זה שבא מעלמא ונימא כ"נ וכ"ה מאז גם קשה לפי מאי דאמרי' בש"ס נזיר י"ב [וכ"ת ה"נ ניידא] ע"ש אלמא דבאדם [לולא דהדרי לניתותא] לא שייך קביעות משום דנייד וא"כ מאי כאן נמצא (שייך] בזה הנאבד הגם שהי' נייד בזה המקום לא נקבע ולומר עליו כ"נ וכ"ה ואפילו שנמצא באותו מקום ממש נייד ממקומו ול"ד לעינבי בכרם [ב"ב כ"ד] שנקבעים שם וגדלים שם שפיר אמרינן למה לן למתלי באחריני הלא נמצאים וגדלים כאן אבל באדם שבא דרך ארעי לאיזה מקום ומקרי נייד לא קבוע (עיין תוס' כתובות ספ"ק) הרי הוא כמו כל עוברי דרך השייך לזה המקום דשיירות מצויות ואפילו באין שיירות מצויות לא מתירין בחדא לטיבותא כידוע מפלוגתת רבה ור"ז [ב"מ י"ח ע"ב] ולכן לא שייך כאן בזה כאן נמצא ורק בנמ"י שפיר כתב סברא זו דיצא יצחק ריש גלותא מקורטבא עם איש אחד וזה האיש העיד דיצחק שיצא עמו מקורטבא מת ורק שיש לחוש דשמא לא זה הדר בקורטבא יצא עמו רק אחר בא לקורטבא וג"כ שמו יצחק ר"ג וזה הוא המת לזה לא חיישינן כיון דמקום קביעותו כאן הדרא לניחותא ושפיר אפילו אם הי' רבים יצחק ר"ג הי' אמרינן כל קבוע כמע"מ א"כ אם שוב יש לנו ספק אם בא אחר לכאן ע"ז אמרינן שפיר כאן נמצא ולא בא אחר לכאן דלמ"ל לחדש ולחוש דבא אחד מעלמא כיון דקבוע זה כאן שפיר אמרינן כ"נ וכ"ה אבל בעובר אורח שהלך פ"א בדרך [למה] נימא שזה הוא הנהרג מכח שהי' בארעי כאן אדרבה מסתמא תולין ברובא דעלמא שג"כ הולכין ואי דאותו ראה בכאן ואחרים לא ראינו מ"מ ידוע לנו שהולכין עוד אנשים בדרך הזה ולכן לדעתי אין לזה מקום כלל הגם שאני החזקתי בסברא זו וחזקתי' מדברי הרמב"ם גבי מדידת העיר הקרובה מ"מ כאשר נתיישבתי בזה אין לזה מקום

כלל להתיר עי"ז ורק יש היתר ברור לפנינו עפ"י עדות המסל"ת אשר נעתק לעיל ומכח הודאת הרוצח ומקודם נציע דברי הש"ס (יבמות קכ"א ע"ב) וז"ל המשנה ובנכרי אם הי' מתכוין אין עדותו עדות ובגמ' שם א"ר יהודא א"ש ל"ש אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד עדותו עדות היכי ידעינן א"ר יוסף בא לב"ד ואמר איש פ' מת השיאו א"א זהו נתכוין להתיר מת סתם זהו נתכוין לעדות אתמר נמי א"ר לקיש ל"ש אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד עדותו עדות א"ל ר' יוחנן לא כך הי' המעשה באושעיא ברבי שהתירם עם פ"ה זקנים א"ל ל"ש אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד ע"ע ולא הודו לו חכמים אלא מתניתין דקתני ובנכרי אם הי' מתכוין אין ע"ע היכי משכחת לה במסל"ת עכל"ה ובירושלמי [פ' האשה בתרא הלכה ה'] שם וז"ל איזו הוא מתכוין ר' יוחנן אומר כל שמזכירין לו אשה רשב"ל אומר כל ששואלין אותו והוא משיב ויעו"ש בס"פ ותמה המרדכי ז"ל הרבה ע"ז דהוא נגד ש"ס דילן דבש"ס דילן ר"י מחמיר ובירושלמי ר"ל מחמיר יותר.

והנה לפע"ד דאינם סותרים כלל דפלוגתת ר"י ור"ל שם בירושלמי על הא דמתכוין להעיד [דקתני במתני' וכמבואר שם בירושלמי ה"ט] ובאמת איירי שם בלא הי' מסל"ת רק שנראין הדברים שאומר אמת כמו בפונדקית שבבית והראה להם קברו וכו' או כמו רוצח שהודה ע"י שאלה ורק שנראין הדברים שהוא אמת אפילו שלא מסל"ת רק ע"י שאלה ס"ל לר"י כל שאין לנו הוכחה שכוונתו להתיר סומכין על עדותו דאין כוונתו כלל להשיב על שאלת הישראל רק מספר האמת כמבואר במהרי"ק [שורש קכ"א] ומהרמ"מ [סי' ק"י] ומ"ב ז"ל [סי' ס"ח מובאים בב"ש סקמ"ט] ורק אם הזכיר אשתו יש לחוש כי משקר לאיזה כוונה אבל כל זמן שאין החששה לפנינו אין תולין לחשש ואומרים שאומר האמת כאשר הוא ועוד ס"ל לר"י דאם יש איזה טעם שמכוין להו הנכרי אפילו רק להעיד ג"כ אינו נאמן דאשר פיהם דבר שוא ורק אם אומר במסל"ת בלא כוונה דהיינו בלא שאלה או אפילו בשאלה אם רואין דאין כוונתו להשיב על השאלה רק לספר האמת [אז נאמן] ור"ל ס"ל להיפוך מזה דאדרבה לא התירו חז"ל רק במסל"ת אבל ע"י שאלה חיישינן למשקר ורק אם אומר בלא שאלה ורק מתכוין להעיד דגם זה הוא מסל"ת להעיד דמי ביקש ממנו שיעיד ומה לו מזה בהעדאתו אמרינן אדרבה כיון שמעצמו מעיד אלמא אמת הדבר וכסברא זו מבואר בתשו' רד"ך ז"ל כללו של דבר דר"י ור"ל בהא פליגי דר"ל סבר כל ע"י שאלה אמרינן שמשיב על השאלה ולא מהני הוכחות לומר שאומר אמת אבל בלא שאלה טוב יותר מה שנתכוין מעצמו להעיד על דבר אמת ור"י ס"ל איפכא דעיקר תלי' באם העכו"ם אומר הדברים בלא כוונה ורק כמו שיצא מפיו ללא תועלת

לאחרים לא להעיד ורק כמתאונן בפ"ע או כמתמי' כה"ג אפי' ע"י שאלה הוי כלפ"ת וכמ"ש התוס' [שם קכ"ב ב'] דעשאו כמסל"ת כיון שחזינן אמתת הדבר אמרינן שלא חשב להשאלה רק שאומר האמת מעצמו אבל כל שהי' לו לנכרי איזה כוונה יהי' אפילו להעיד פסול דפיהם דבר שוא ורק שצריך שיהי' הדבר יוצא מעצמו מפיו בלא כוונה א"כ תלמודינו עם הירושלמי שוים ולק"מ דאמאי בתלמודינו ר"ל מיקל ובירושלמי איפכא דזה תלוי בזה אם מקילין בכוונתו להעיד במל"ת בלא שאלה דאמרינן דכל דבריו וכוונתו לפ"ת ממילא ע"י שאלה לאאזלינן להקל דהנה מצינו בגמ' דפריך מאי מתכוין דדייקי במשנה דלא אמר ובנכרי אם ע"י שאלה לא מהימן ורק אמר באם כוון ותלו הדבר בכוון לא בשאלה ולזה מתרץ ר"י דבא למעוטי במכוין להעיד אבל ע"י שאלה לא מגרע אם ראינו בראיות מוכיחות כמו בפונדקית מהימן אפילו ע"י שאלה איה חבירנו ור"ל סבר איפכא דכל ע"י שאלה לא מהימן והמשנה שאמרה אם מתכוין היינו אפילו בלפ"ת אם מתכוין להתיר אבל במכוין להעיד נאמן אבל כ"ז בלא שאלה דאין לנו מלשון המשנה לרבות רק דאי לר"י אמרינן דאפי' במסל"ת אם מכוין להעיד לאו כלום עדותו וזה כוונת אם נתכוין וממילא אפילו בשאלה אם רואין שאין מתכוין לדבר מהני נמי כפונדקית דהמשנה כולה בכוונה [תלי'] ור"ל ס"ל דתלי' בכוונה אם יעיד לפ"ת אם כוונתו להעיד מהימן אבל להתיר לא מהימן ותלי' במסל"ת בכוונה אבל בע"י שאלה בודאי לא מהני כלל ומעשה דפונדקית הוא משום דעשאוה כחי' דמהימנת על אתר כמבואר בירושל' סוף יבמות כללו של דבר כיון דמשנה תלי' בכוונה לא בדיבור ש"מ דכוונה הוא עיקר בזה לזה ס"ל לר"ל דעיקר הכוונה באם להעיד או להתיר ור"י ס"ל דתלי' בכוונה כל שלא מכוין מהימן דעיקר תלי' בכוונה ומש"ה אפילו בשאלה אם נראה שלא נתכוונה מהימן ור"ל ס"ל דתלי' במכוין להעיד מהימן אבל בשאלה א"נ כלל דכל המשנה מיירי במסל"ת רק (אם) החילוק בין כוונה להתיר או להעיד כמ"ש ר"י ה"ד וכו' אבל בשאלה לא מצינו היתר אבל ר"י דס"ל דאפילו להעיד ל"מ אם יש לו איזה כוונה ממילא כמ"כ בשאלה אם רואין שאין לה שום כוונה מהימנא וזב"ז תליא דברי הש"ס ודברי הירושלמי.

היוצא לנו מזה לר"י דהלכתא כוותי' נאמן אפילו בלא מסל"ת אם רואין כוונת הנכרי לספר האמת ומזה הוכיחו המהרי"ק ז"ל וסייעתו דכל שאינה מכוונת רק לספר המעשה שהיה אפילו שלא הי' מסל"ת ממש נאמן ולכן בנ"ד שהעכו"ם היושב על המטה שאמר דבריו במסל"ת ממש רק שיש לחוש דהוי שאלה שהרי חפשו אחרי יהודי מ"מ כיון שכבר נמצא ההרוג ושגור בפי כל שזה הוא הליעבע א"כ למה מכוין זה הערל לספר זה כלל כיון לפי מחשבת כל העכו"ם שכבר נמצא א"כ למה יספר לזה הא בעינ' העכו"ם

שהליבע בפנינו מת ולמה יחפש שוב אחריו ומה חידוש יודיע ליהודי בזה הסיפור א"ו שסיפר לפ"ת האמת כאשר הוא שבנו הודה לו שהרגו ואין לומר שמא רצה להודיע שזה [הוא] הליבע הא זה לא הודיע לו כלל רק לאחר ששאלו וא"כ בודאי תחלת דבריו הוא מסל"ת ממש וא"ל שרצה לזכות עצמו הל"ל שצער גדול לו שאירע בביתו זה המעשה ע"י בנו והוא לא ידע כלל אבל עיקר המעשה נראה שלא בא רק לספר כאשר הוא וא"ל דלמא אמת הוא כאשר אמר העכו"ם אך זה הוא ליעבע אחר ז"א כלל דהלא כל עסקיהם עתה בזה הליעבע הנאבד ועליו כוון הנכרי כמבואר בכמה תשובות ובפרט כיון דמתחלתו הוא מסל"ת ממש שוב נאמן מה שאמר ע"י שאלה וגם הודאת הרוצח מהני כמבואר במהרי"ק ומהרמ"מ ז"ל ובמ"ב ז"ל [הנ"ל] אך בזה יש מקום לומר נהי דנאמן בזה שהרגו אבל מה שאומר שזה הוא הנאבד י"ל שאמר כן משום פחד ודלמא הרגו לאחר וזה הליעבע מהעיר חי וזה ההרוג הוא אחר ורק העכו"ם אומר שזה הוא הנאבד מהעיר דירא אם יאמר שזה הרוג אחר לא ימנעו להפחידו בעינויים על זה הנאבד מצא מקום לומר שזה הוא ויפטור מהדרישות וחקירות ופחדים אך האמת יורה דרכו שאין לחוש לדברים שמחוץ למשמעות הענין כמבואר בב"ש ז"ל [סקל"ט] לענין מסל"ת ולכן לפע"ד האשה הזו מותרת: והנה מחמת נחיצת האשה העגונה עלי לא יכולתי לעיין בדברי האחרונים וגם מה שת"ל מצאו ידי מה שחנני הש"י מהראשונים אין באפשרי להעתיק ודי בזה אם יסכים עמי איזה גדול וכ"ת כבר הסכים להיתר ולכן תוכל להנשא עפ"י היתר ג' דיינים. ולהעיר בזה דמצאתי חידוש הריטב"א ז"ל כתב בסוף יבמות [על הא דמקשה הגמ' והא אי' חברינו קא' לה] דהגמ' הי' יכול לתרץ עובדא דפונדקית דנאמנת משום דנתכוונה להעיד וזה לכאורה נגד הירושלמי דאמר לר"ל [דס"ל דמהני במתכוון להעיד] כל ע"י שאלה לא מהימני ומש"ה לא מהני בפונדקית [רק מטעם דעשו אותה כחי' ע"ש בירו' ה"ט או כתירץ הש"ס דילן דהתחילה היא במה שבכתה] יעיי"ש ובודאי [בהסד"א דלא ידע מתירץ דהתחילה היא דלא הו"ל לפ"ת] דא"א לומר לרע"ק מטעם שכוונתה להעיד מהימנא דהא רע"ק ס"ל דאין ישראלית נאמנת אפילו בנתכוונה להעיד כמבואר במשנה א"כ לרע"ק בודאי אין העכו"ם נאמנת בנתכוונה להעיד דלא עדיפא מישראלית שלא מהימנא וע"כ צריך דוקא בלפ"ת לא בנתכוונה להעיד והי' שלום ב' ער"ח חשון תרכ"ה: סימן סב שאלה אשה שנהרג בעלה לפי הנראה היינו שבעלה הלך מביתו לילך על יריד בק' אחת ובדעתו הי' ללון בכפר פ' באם הדרך וכן עשה ובא לכפר הנ"ל ללון אצל יהודי אחד אשר שם בכפר ולעת ערב הלך לנכרי אשר דר שם בכפר המכירו והי' בקרעצמא שמה ושוב לא חזר ונאבד לא נודע מה [נעשה] אתו ולאחר כמה חדשים נמצא בכפר

סמוך להנהר כמו פרסה מכאן איש א' יהודי מת וסמוך לו קצת מרחוק נכרי מת והיהודי הי' לבוש כל הבגדים שהכירו בו מחיים שהלך בהם מקצתן הכירו בט"ע ומקצת הבגדים ע"י סימני' קצת מובהקים ממש וקצתם רק חוורי וסומקי ובגופו אמרה האשה סימני' שהי' לו שומא קרוב לפי הטבעת וגם בין כתיפיו כמו שומא ולמעלה פלעק וכן נמצא בההרוג הנמצא כל הסימנין מה דינה של אשה זו: תשובה הנה מעכ"ת הציע ששה היתרים א' מחמת צירוף הסימנים מצטרפים הנה רוב האחרונים החליטו דאין מצטרפים ובפרט בשומא דעשוי' להשתנות אינו סי' כלל וכמבואר בב"ש [ע' ב"ש סק"ע וצ"ע] ובמהרח"ש ז"ל בארוכה וסימנים גרועים בודאי לא מצטרפי ואם לצרף דעת הרד"ך ז"ל [מובא בב"ש סקע"א] דשומא דצמצום מקום הוי (ס"ס) [סימן מובהק] הא זה ודאי לא הוי בצמצום מקום כמו נקב בצד אות פ' ואפילו אם נימא [דהוא] ספק שוב אינו מצטרף כמ"ש הח"צ ז"ל בתשובה דהוי חסרון חכמה דלא מקרי ספק יעוין בתשובה קל"ד.

היתר ב' שכתב מחמת בגדים כולם הנה באמת כולם לא הכירו רק בסי' חוורי וסומקי או בשארי דברי' דלא הוי כמו נקב באות פ' ולכן בקצת בגדים ודאי חיישינן לשאלה לרוב הפוסקים האחרוני' והארבע כנפות לא הי' כלל סי' מובהק ולא ט"ע רק שהי' מצייג לבן דזה הוי חוורי וסומקי דאינו סי' כלל והטלאי שתחת הצוואר שהי' בתמונה אחרת ג"כ הוי רק חוורי וסומקי דאינו סי' כלל.

היתר ג' מחמת היתר נפילה דיחיד כמבואר בח"ץ סי' הנ"ל] אין זה היתר ברור דהרי מחלוקת בצדה הרב גדול שבקמאי דאחרונים הוא מהרא"י ז"ל והרח"ש ז"ל עמו בזה ומי יקל ראש נגדם גם יש לספק אם דברי הרא"ש [נ"ל דצ"ל הח"צ] בסי' מובהקים רק שאינם מובהקים ביותר אז מצטרפי לומר דלא שכיח שאיש עם סי' מובהק ישאיל לאיש אחר כמוהו בסי' זה אך סי' גרועים דנ"ד דלא הוי (ס"ס) [ס"מ] אינם בגדר שאלה דיחיד וחיישינן לשאלה כמו דלמ"ד דמצטרפי שני סימני' הגם שאינם מובהקים ביותר אבל סי' גרועים ודאי לא מצטרפי כמ"כ י"ל דבסימני' גרועים גם הח"ץ ז"ל מודה דחיישי' לשאלה.

היתר הד' הוא של מהר"ל ז"ל [מובא בב"ש סקס"ט] כבר כתבתי דאני מסופק מאד על סימני גופו אי הוי כלל סי' ואפילו נימא סי' דאורייתא לא מהני הסי' דשומא דהא עשוי להשתנות ולא הוי סי' כלל וגם דהוי בלא צמצום מקום והפלעק לא הוי סי' כלל דשכיח בהרבה אנשים פלעק ולכן אין כדאי לסמוך על היתר זה כלל.

היתר הה' הוא מחמת שידוע שפ' הלך באותו הדרך והנה היתר זה אינו כדאי לדבר דהא בודאי מקום דשכיחי שיירות בודאי הי' שם כמה אנשים והאיך נאמר זהו הנאבד הא היו שם רבים ההולכים לא ידענא מקומם וגם לא שייך כ"נ דבבני אדם דניידי לא שייך

כ"נ דהא הרבה שכיחי שמה ובפרט דבבני אדם אמרי' [בנזיר י"ב א'] הדרא לניחותא וראי' ברורה מדברי הנ"י [יבמות קט"ו] שהוא הממציא סברא זאת דכ"נ בשם הרמב"ן ז"ל ואפילו [הכי] כתב בפירוש דבגט שנכתב במקום אחר רק שהי' במקום זה הנמצא לא אמרי' כ"נ ולכן בודאי אין לדבר מזה כלל ועיין בש"ש להקצה"ח ז"ל [ש"ז פי"ז י"ח י"ט]. היתר הששי מחמת (הגב"ע) [הטב"ע] ישתקע הדבר ולא יאמר כלל כי ט"ע בהרוג אשר ראו כולם כי משונה מראיתו נסמוך על ט"ע של אשה ואבי'. היתר הז' הוא אינו כלל אפילו לדעת השואל דחסר שן לא הוי סי' כלל אך לפי שראינו רבותינו הקדושים חשו מאד לתקנת עגונות אמרתי לברר הדבר אשר נסתפקתי בדעת הח"ץ שכתב לצרף ולומר דזה הוי נפילה דיחיד לומר שאיש בסי' כזה שאל לאיש יחידי כמוהו שיש לו סי' כזה ולכאורה י"ל דדוקא בסי' ממש ורק סי' דרבנן מש"ה הוי עכ"פ לא שכיח בסי' כזה ולכן הוי שאלה דיחיד אך בדבר שהיא סי' גרוע לא הוי זאת שאלה דיחיד דהא הרבה שכיחי בסי' כאלו והנה מקודם צריך לברר שזה שמשמע בח"ץ ז"ל שמדמי סי' להא לחיישינן ליב"ש או לא והנה בודאי נראה דלאו לדמות ממש חשיב להו דא"כ דנימא דסי' הוי כמו יב"ש א"כ לרבא דלא חיישינן לתרי יצחק אפילו בשכיחי שיירתא א"כ באבידה הוי למיהדר בסי' דהא לא חיישינן לתרייצחק דהא לא הוחזק ומה שתירץ ע"ז בשב שמעתת' (שמעתא ז' פ' כ') אינו ברור לפע"ד דבאבידה הגם שידע שנאבד ממנו לא מהני סימן מדאורייתא למאן דס"ל דסימ' דרבנן דאם נימא דמהני סימן אפילו למ"ד סימ' ל"ד.

מ"מ אם ידוע שנאבד מהני כמו בגט א"כ מאי פריך הגמ' למ"ד סי' דרבנן בב"מ פא"מ [דף כ"ז ממאי דמוכח מקרא דמהני סי'] הא י"ל סימנין דרבנן אך סי' מהני לענין בידוע שנאבד ממנו. אך באמת י"ל דלא עלה ע"ד הח"ץ ז"ל לדמות סי' ליב"ש דהרי מביא ראי' דלנפילה דיחיד לא חיישינן מהאי דאביי ושם ביבמות (קט"ו ע"ב) אי' בש"ס וז"ל א"ר מנא אמינא לה דהנהו תרי שטרי דנפקו במחוזא וכתוב בהו חבי בר נאי וננאי בר חבי ואגבי בהו רבא ב"א זוזי והא חבי ב"נ וננאי ב"ח במחוזא שכיחי טובא ואביי למאי ניחוש לה אי לנפילה מזהר זהיר בי' אי לפקדון כיון דשמי' כשמי' לא מפקיד גבי' מאי אמרת דילמא מסר לי' אותיות נקנות במסירה עכל"ה וברש"י שם ד"ה שכיחי טובא ואפ"ה מגבינן כשמוציא שט"ח על אחרים ולא חיישינן שמא אחר הי' וכיון דלענין ממונא אע"ג דהוחזקו ל"ח לענין איסורא כי לא הוחזקו מיהא ל"ח עכ"ל ובתוס' שם ד"ה למאי ניחוש לה אי לנפילה כו' והא דאמרינן בפ' ג"פ אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראי' פי' דחיישינן לנפילה ופקדון וי"ל דהתם איירי בנפילה דרבים אבל לנפילה

דיחיד שיפול מיב"ש וימצאנו יב"ש אחר ודאי ל"ח וה"נ מפליג בפ' ג"פ בין נפילה דיחיד לנפילה דרבים עכ"ל.

א"כ הרי דשכיחי חבי בר ננאי טובא ואפ"ה מקרי זה נפילה דיחיד שאחד מהם אבד שטר וחבירו כמוהו מצאו א"כ מש"ה מדמה הח"ץ ז"ל כמו כן בסימני' נהי דלא סמכי' עלייהו עכ"פ לא שכיחי כ"כ ולכן הוי נפילה דיחיד שלא שכיח שאיש שיש בו זה הסי' יאבד וימצאנו ג"כ איש שיש בו סי' כוותי' זה מקרי נפילה דיחיד ורק שהי' ס"ד לומר כיון שאין סי' מהני כלל הוי כמו איש אחר וחיישינן לנפילה ולזה מביא ראי' מיב"ש הגם דחייש אבייי לתרי יב"ש מ"מ הוי נפילה דיחיד כמו כן בסי' הגם שמה"ת לא סמכינן אסימני' עכ"פ הוי דבר דלא שכיח ושייך בי' נפילה דיחיד וא"כ בודאי גם בסימן שאינו מובהק כלל אמרינן דלא שכיח עכ"פ והוי נפילה דיחיד וא"כ ה"נ בנ"ד נהי דלא הוי סי' עכ"פ לא שכיח איש בסי' כאלה והוי שאלה דיחיד דל"ח והנה באמת מש"כ הח"ץ ז"ל דהוי נפילה דיחיד כיון דלא אתחזק כללו של דבר דכוונת הח"ץ ז"ל להוכיח דאפילו דחיישינן לתרי יצחק מ"מ לא הוי כמו דחיישינן לנפילה דרבים ורק מ"מ הוי נפילה דיחיד דלא חיישינן שנאבד מזה ומצאה זה ששמו כמותו וא"כ מש"ה בסימנים אפילו גרועים י"ל דלא חיישינן שאבדו זה ומצאו זה היינו דל"ח ששאלו לאחר דכוותי' והוי כמו נפילה דיחיד דל"ח לי'.

ובזה יתיישב דברי הרשב"א גיטין (כ"ז ע"ב) ד"ה הא דאמרינן וז"ל ולפיכך נ"ל דדברי רבה בעצמן הוקשה להן דאטו מי איכא טעמא משום דלתרי יב"ש ל"ח ואפי' הוחזק א' במקום שאין הש"מ לא חיישינן לי' משום דלנפילה דחד ל"ח א"כ לדבריו אפי' הוחזקו שני יב"ש להדר ואפילו במקום שהש"מ דהא לא הוחזקו אחרים אלא זה והשני ולנפילה דאותו השני ל"ח לנפילה דהא ל"ח אלא אין הכל תלוי אלא בנפילה דרבים דכיון שכן כל שנמצא במקום שהש"מ אנו חוששין ליב"ש טובא ושמא רובא מפני שהשיירות מביאין גיטין של יב"ש טובא ולנפילה דרבים חיישינן וא"ת א"כ רבא מ"ט ור"ה ור"ח האיך קבלו ממנו י"ל דכל שאנו רואין דיש אחר דשמו כן הוא ושם עירו אנו חוששין שמא יש אחרים הרבה ומבני השיירות נפל כנ"ל עכ"ל אלמא כל היכי דחיישינן כגון בשיירא אמרינן דרבים היה כמות זה שאבד הגט והוא לכאורה נגד דברי הח"ץ ז"ל שכתב כל היכי דלא אתחזיק לא חיישינן וא"כ כיון דלרבה ל"ח לתרי יצחק גם בשיירא לא הוי לן למיחש אולם לפמ"ש א"ש דגם הח"ץ ז"ל מודה דחיישינן לאחר רק דלא אחזיק לא הוי כמו אחזיק והוי נפילה דיחיד כנ"ל והנה באמת דברי הרשב"א ז"ל תמוהין שכ' וז"ל דכיון שכן כל שנמצא במקום שהש"מ אנו חוששין ליב"ש טובא עכ"ל ודבריו

אינם מובנים כלל דכיון דבשיירא לחוד ל"ח ליב"ש אחר ולא אמרינן דהשיירא נושאין הרבה גיטין מיב"ש ומש"ה ל"ח לאחר וכי בשביל שידעי' שיש בכאן יב"ש אחר ניחוש [[להשיירא שנושאים גיטין מיב"ש [כיון דליב"ש דכאן א"ח דהוי נפילה דיחיד] וזה אינו מובן כלל והנלע"ד דכוונת דברי הרשב"א ז"ל הוא כך דהנה כיון שידענו שיב"ש אבד גט והשיירא הוי ספיקא אם אבדו למה נחוש לזה שנאבד מן השיירא הא אין ספק מוציא מידי ודאי וכמ"ש מהרי"ו ז"ל בשיטתו [ע' ש"ש ש"ז פי"ט] אך הלא קיי"ל בכל מקום בתר רובא אזלינן וא"כ אם נמצא דבר בודאי י"ל דמרבים נפל ובמציאה לא מחזירין ולא אמרינן כיון דלזה נאבד החפץ ובאחרים לא ידעינן נחזיר לזה שידעינן שנאבד לו חפץ א"ו מטעם דאזלי' בתר רובא ואמרינן כמו דנאבד לך כמו כן נאבד לאחריני דאזלינן בתר רובא ונימא מסתמא שכיח בעולם יב"ש טובא ומהם נאבד אך לפמ"ש באחרונים בב"ב [דכ"ד] גבי רוב דהיכי דאיכא קורבא דמוכח והרוב אינו ידוע לא אזלינן בתר רוב וא"כ ה"נ כיון דזה ידוע שממנו נפל הגט והרוב א"י דדלמא אין בשיירא כלל שם יב"ש אזלינן בתר הקורבא דמוכח דזה שהי' בכאן וידעינן שנאבד ממנו גט וכן היכי דהוחזקו שני יב"ש ולא שכיחי שיירות ל"ח לנפילה דיחיד כמ"ש הרשב"א ז"ל אבל אם איכא לפנינו יב"ש וגם שיירות מצויות א"כ נהי דלנפילת יב"ש לחוד הוי נפילה דיחיד מ"מ אנן מצטרפי כיון דשכיחי שיירתא וגם כאן יש יב"ש הוחזק חיישינן דמרובא נפל מאחד מן השיירות ויב"ש שלפנינו דלא הוי חשש נפילה דיחיד רק דרבים המה נגד המבקש הגט וע"ז לא שייך לומר דקורבא דמוכח עדיף מרוב בספק ז"א דברוב הוי ג"כ קורבא יב"ש שלפנינו דגם הוא בתוך הרוב ולזה שפיר אזלינן בתר רובא דמאחד מן השיירא או היב"ש שהוחזק ממנו נפל הגט הנמצא לא מהמבקש הגט שהוא מועט נגד השיירא ויב"ש המוחזק וזה ברור.

היוצא לנו דסברת הח"ץ ז"ל שפיר דנהי דחייש לשני יב"ש מ"מ מקרי שאלה דיחיד דל"ח אך מ"מ אין לנו לסמוך אדבריו נגד הת"ה וסייעתו דס"ל דלא סמכינן אסי' בגדים וסי' אמצעים אך אעפ"כ נ"ל דבנ"ד לכ"ע אתתא שרי דהרי כתבו הרא"ש [בתשו' כלל נ"א] והמהרי"ק ז"ל [שורש קפ"ד] להתיר גבי אשר בן סיני מרוסי' ושלמד לפני הרא"ש ז"ל דכולי האי א"צ לחוש שהי' שני אשר ושניהם הי' מרוסיא ושניהם למדו לפני ר' אשר ז"ל וכן פסקו כל הפוסקים וא"כ לכאורה קשה למה בסימנים גרועים לא מצרפים לכ"ע נימא נמי וכי שכיח איש שיהי' לו סי' כזה וסי' כזה אך החילוק הוא פשוט גבי סימנים גרועים כיון דלא [הוי] סימנים [גמורים] י"ל דמתרמי מילתא שיהי' גם לאיש אחר אלה הסימנים אולם במקרים בנושאים מחולפים שייך שפיר לומר דלא צריך לחוש למקרים

שונים וא"כ לפ"ז בנ"ד שצריך לומר מקרים שונים בשני נושאים שיש איש כזה בסי' כאלו ולו השאיל זה הבגדים ובמקום הזה קרוב למקום מציאת ההרוג דצריך אתה לחוש לחששות משונות שיש איש כזה ושהי' זה האיש ג"כ [כאן] ושזה השאיל לו בגדיו בודאי לזה לא חיישינן ונדחה בירור הדבר שהנמצא הרוג הוא בעל העגונה הזאת ולכן שריא לאינסובי ויכולין ב"ד להתירה.

והי' שלום: סימן סג שלום לכבוד ידידי מחו' הרב המאה"ג החריף ובקי ירא ד' בש"ק כש"ת מו"ה אהרן נ"י האבד"ק ווישניצא: בדבר השאלה הבא לפניו מ"ק קראסנא אודות איש א' מק' ווישניצא שעבר דרך שם ונפטר וז"ל הרב דשם שלא לאחר הדבר יותר מוכרח אני להודיע מיד למעכ"ת אשר בגלילותנו קרה לנו בעוה"ר כי נעדר יהודי א' בבית עכו"ם סמוך לכפר ציזער והודיע העכו"ם ליהודים אשר בכפר הנ"ל וקברו אותו ואחר החקירה אחר הקבורה נודע לי שהי' אצל יהודי א' על שבת פ' וארא ולא יכולתי לחקור מיד כי רחוק ממני ועפ"י סבה בא לכאן היהודי הנ"ל בלילה זו ולא יכולתי לעכבו רק מעט והעיד לפני עדות זו פין פרייטאג נאכט ביז זאנטאג פריא איבר שבת פ' וארא איז בייא מיר גיווען איין יוד ער האט מיר גיזאגט ער הייסט ר' אנשל און איז פין ווישניץ בייא קראקא אונ האט מיר אויך גיוויזין איין בריבל פין זיין ווייב פעסיל מיטוואך פריא פ' בא האט מען מיר פין כפר ציזער איין בריבל גישריבין איך זאל קומן צוא דער קבורה עס איז איין יוד גישטארבין אין איין גויס ווערטסהויז בין איך הין גיקומין צו דער קבורה ווען ער האט דיא תכריכים שוין גיהאט האב איך זיין פנים אויף גידעקט האב איך דער קענט דאם דוס איז דער יוד וואס בייא מיר שבת הנ"ל גיגעסין האט האב איך דער קענט זייני ספרימלך וואס מען האט ביי אים גיפינין עוד אמר לי היהודי הנ"ל כי ביום ג' פ' בא הודיע העכו"ם שמת שם יהודי אחד אצלו.

זו עדות של כהר"ר שמחה פיש מכפר הארעז. עוד הי' אצלי שני יהודים מכפר באיאן אשר היו שם בשעת קבורתו והביאו לי כתבים אלו הלוטים פה אשר נמצאו אצלו עוד שלח לי איש אחד מכפר הארוואט כתב עדות והיא לוטה פה.

דער אנטשל גאטליב ווער ביי מיר ה' פ' וארא נאר איך ווער ניכט צו הויז ער האט מיין ווייב בעריכט מיט גריסין פאן מיין פאמיליע נאך דען האב איך מער ניכט גיזעהן אדרסע פער קאשא נאך ווישניץ קרייז באכניץ נאו' יעקב משהכ"ץ תונה פה קראסנא יע"א עכ"ל וכתב מעכ"ת וז"ל והספיקות הנופלות בו הא' כי אני אינני מכיר חת"י הרב ההוא שמק' קראסנא כו' הס' הג' אם לא נשתהא ג' ימים אחר מיתתו עד שראהו ר' שמחה פיש מכפר הארעז המעיד שהי' אצלו בשבת פ' וארא והלך מאתו ביום א' פ' בא וביום ד' בא ראהו

והכירו בפניו כו' וא"כ יש לחוש שמא מת מקודם ג' ימים ונשתנה צורתו עד שנדמה לר' שמחה שהוא אנטשל אשר שבת אצלו בשבת פ' וארא ויכול להיות שאינו אנטשיל רק איש אחר שמת קודם ג' ימים ונשתנה צורתו לצורת אנטשל גם שלח אלי הרב כל הכתבים אשר נמצאו אצל הנפטר הנ"ל.

ע"כ השאלה: תשובה בנידון השאלה נלע"ד להתיר דאין שום חשש כלל לחוש שמא הוא אחר ג"י חדא כיון דנסע ונפרד מהעד ביום א' ובודאי איש עני לא נסע על מרכבה הפורחה ומסתמא לא בא לכפר השני עד ליל א' עכ"פ ובודאי שנפטר שם לא פחות מביום ב' וביום ד' ראהו זה שנפרד ממנו א"כ הוי ברור תוך ג' ימים [לכאורה דבר זה תימא כיון דחיישינן דזה המת הוא איש אחר וע"י שנשתהה נדמה לבעל עגונה וא"כ מה ראי' מהא דראהו בשבת דלמא הוא נסע למקום אחר ולענ"ד כוונתו דהכי מיירי שניכר במלבושיו שפיר בט"ע או בסימנים ורק דחיישינן לשאלה דזה האיש שראו אותו במלבושיו השאיל מלבושיו לאיש אחר והוא הלך למק"א וע"ז שפיר קאמר דעכ"פ המת הזה אף ששאל מלבושי העני הזה מ"מ ע"כ הכל הי' תוך ג"י ודו"ק עכ"ה] גם ספק ג' ימים דעת הבי"ש ז"ל [סקפ"ד] להתיר [בכה"ג דנ"ד] וכ"מ בתשובת רח"ש ז"ל בק"ע אשר לו וגם כידוע קו' הט"ז [ביו"ד סי' שצ"ז] וב"ש ז"ל דנוקי להנמצא לפנינו בחזקת חי ונמצא שהוא עדיין בתוך ג' ימים וב"ש מתרץ דלא שייך חזקת חי שא"י מי הוא והרבה סברות נאמרו בפירוש זה כידוע אך העיקר הוא שאנו מעמידים לראובן בעל העגונה בחזקת חי ומה שנדמה לנו שזה הנמצא פניו דומה להבעל עגונה זה הוא מפני שמת כמה ימים ונשתנה פניו לבעל העגונה ואין לומר הרי לך לומר שמת זה תוך ג"י משום שהי' לו חזקת חי ז"א דהא אינך צריך לומר על איזה דבר פרטי זה הוא רק שבודאי יודעין אנו שהי' מתים מכבר ואמרינן שזה הנמצא הוא מהמתים כבר וכי יכחיש החזקה את החוש שבודאי מתו כמה אנשים קודם ג' ימים ומהם הוא זה הנמצא אבל בעל העגונה הפרטי זה חי שידענו בו שהי' חי ולא נתרע חזקתו כלל וכ"ז בעלמא אבל בנ"ד שבפונדקי אין שכיחי מתים ורק שמחדש מת שם אחד מהנכנסים שם להתארח ואם מסופקים מתי מת זה הנכנס אמרי' הא הי' לו חזקת חי לזה הנכנס יהי' מי שיהי' ורק שעתה ראינו שמת כל מה שיכולין לאחר מיתתו מאחרין שהרי לו חזקת חי פרטי ולא נתרע חזקתו כלל וא"כ בודאי מוקמי לי' בחזקת חי עד תוך ג' ימים וזה פשוט וגם כי כן עפ"י נימוסי המדינה למהר להודיע פטירת הנפטר במלון ואין לחוש דלמא בזזו את בעל העגונה ושלחהו לאיזה מקום בית אסורים ולקחו מת מכבר וישימו תחתיו זה ודאי חשש רחוק מאד ולא חיישי בזה בפרט בעגונה וגם לפע"ד שהפונדקית נאמנת שמת ביום ג'מ"ל

שהוציאה להם מקלו כו' וספריו וגם על מה שהעיד העד על שמו ושם עירו ושם אשתו ושם משפחתו בודאי סגי לכ"ע ולכן אשה זו מותרת.

ומה שלא נתקיים החתימה ימחול כ"ת לחקור ויוכל כ"ק למצוא דרך לקיים חתי' הרב ובזה אצא ואומר שלום כדברי מחו' ידידו דוש"ת כ"ז שבט תרכ"ו: סימן סד להרב החריף ובקי ירא ושלם כו' מו"ה מרדכי הירש שלעזינגר האבד"ק נאדפללא: שאלה יהודי אחד בעל מלחמה העיד שראה במלחמה על פני קרב שהי' איש אחד שמו פ' ופ' מכירו היטב שכינו וראה שנפל וקם תיכף עם כלי מלחמתו מעל הארץ מדקירת רומח ושאל לו מה לך ותיכף ראה שנפל עגיל מהכלי הנקרא קנאהן פצע ראשו וראה דם נובע אצל עינו ומתחת לזקנו ותיכף כראותו נפל עליו לבודקו מה נעשה בו וחפש בלבו וראה שפסק כח פסיקת גידי הלב וגם בידיו משמש אצל הדפק והרגיש שכבר פסק הדפק ועזב להניחו בארץ ומשם הלכו למקום אחר והוצרכו לברוח משם ונסו דרך מקום שהי' שם המלחמה מקודם וראה פ' הנ"ל מונח מת ודומה כמו מת מכמה ימים עד כאן השאלה: תשובה הנה אמרי' ביומא (פ"ה ע"א) וז"ל הגמ' ת"ר עד היכן הוא בודק עד חוטמו וי"א עד לבו עכ"ל הרי דכל כמה שלא נבדק בחוטם ספק חי הוא אולם בהכ"מ פ"ב מהל' שבת הל' י"ט מבואר וז"ל בדקו ע"ח כו' כתב ה"ה שפסק רבינו כת"ק ואינו כן דלפי נוסחא דידן בגמ' פסק כי"א וטעמו משום דספק נפשות להקל עכ"ל א"כ מזה משמע דלעולם סגי בבדיקת הלב ורק לענין פ"נ צריך לבדוק עד חוטמו וי"ל דלענין עגונה לא מחמרי כולי האי וסגי בבדיקה עד לבו אמנם זה תלוי בב' לשונות בבכורות [מ"ו ב'] אי מחמרי בתחלת העדות באשה יותר וא"כ בלא בדק בחוטמו חיישינן שמא עדיין חי אך באמת שכיון שראהו עוד פ"א לאחר המלחמה לא צריך קברתיו וסגי בראהו מת כדרך המתים ולאחר המלחמה סגי במת בלחוד לכמה שיטות ולהרי"ף ז"ל [בר"פ האשה שלום] נאמן ע"א במלחמה בלא קברתיו וגם כי בנ"ד דפ"א טלטלו והוא כמו קברתיו [כמ"ש ב"י בשם הריב"ש והר"ן ובח"מ סקק"ג] ורק כיון דלא בדקו בחוטמו ולזה אח"כ כשראהו שוכב כמת כקברתיו דמי ומה שנמצא להגאון מהר"ם א"ש [בשו"ת אמרי אש] בתשובה [כ"ה] דחייש לעדות בע"מ שהוא פסול תמה אני וכי בא להחזיק סתם בע"מ לרשעים מחמת שרובם רשעים ותמיה טובא דא"כ חמר פסול לעדות דרובם רשעים וזה לא שמענו בשום מקום ולא מצינו רק סתם רועה וסתם מוכסן אבל ח"ו לפסול בע"מ משום זה וביותר מה שרוצה לומר דמשום מיעוט רשעים פסול לעדות אשה דאסורה במשאל"ס וזה במחכ"ק להיפך מדברי הש"ס [יבמות קכ"ב א'] דאפילו לצרה לא חיישינן ואפילו בחזינן ריעותא משום

דבשעת הסכנה כותבין אעפ"י שאמ"כ ויותר יש לנו לחוש להכת החדשה האפקורסים דשם ולכן כ"ז שאין עדות לפסול לבע"מ הוא בחזקת כשרות.

כ"ז נ"ל ברור אך שאיני פוסק למעשה עד שיציע הענין בפני גדול הדור אמתי שראוי לסמוך עליו ד' בחקותי תר"ל: סימן סה להרב החריף החסיד ירא ה' כו' מ' שמעון דיין דק' ראדיחאב: הנה באמת כעת אני מונע להשיב להלכה מחמת תשות כחי ורק לדעתי בנד"ז מבואר ההיתר בכמה גדולי האחרונים לפסק הלכה באינו חבול בפניו ונ"ד מקרי אינו חבול בפניו וגם כל העולם מכירים אותו ובגדיו הניכרים בט"ע לכל כפי שמבואר בגב"ע כולם מודים שמותר בספק גימל ימים והי' שלום כו': סימן כו להרב הה"ג החריף כו' האבד"ק רימנוב והרב הג' הגדול החסיד המפורסם כו' האבד"ק קאדטשין יע"א: שאלה איש בליעל בא לבית פונדק אחד ובידו טבעת והלך למקום הכירה הנקרא קוימען ועשה עצמו כלוקח אש לעשן כנהוג ושם היתה עומדת אשה קצת בהחבא ממקום הפנוי ואמר מיחד עדים והרי את מקודשת לי וע"א אמר שראה שהלביש הטבעת להנערה והנערה זרקה הטבעת והוא ברח מהבית והאשה זרקה אחריו הטבעת ואיננו זוכר אם בעוד הי' המקדש בפנים או לאחר שברח לחוץ ואח"כ אמר שהזכיר עצמו שהי' הזריקה ממנה לאחר שיצא לחוץ ועד השני העיד שלא ראה כלל נתינת הטבעת ולא ידע אם נתן לידה או הלביש באצבעה כי לא ראה כלל רק שמע הרי את מקודשת ומסופק אם אמר לי אבל נתינת הקידושין לא ידע כלל ורק ראה טבעת נפל לארץ והאשה אומרת שלא שמעה כלל דבריו ולא הבינה מה דאמר ולא הי' נתינה לידה רק שזרק לידה ומידה נפל תיכף לארץ ולאחר כמה ימים נתחרט העד שאמר שראה והודה שגם הוא לא ראה כלל וגם לפי הנראה כפי שמציינים עתה המקום שהי' המעשה שא"א כלל לראות משם ע"כ: תשובה הנה הע"א שאמר שלא ראה כלל אם נתן דבר להנערה זה אינו עד קדושין כלל כיון שלא ראה המעשה ובזה כ"ע מודים דאין כאן הוכחה כלל שבא לידה דדלמא נפל על איזה מקום שם ונתגלגל משם או כדברי הנערה שנפל על ידה ומשם ממילא נתגלגל ונפל לארץ ולא קבלתו כלל לתוך ידה כי תיכף נתגלגל לארץ ולכן לכ"ע אין עדותו כלל לקדושין.

אולם אחרי שראיתי שדחיתם דברי הב"ש [סי' מ"ב סקי"ב] משום דברי האחרונים שבטלו דבריו ראיתי להעתיק מתשובה אחת שכתבתי להראות דדברי הב"ש אמתים וזה לשוני במחברת שלי (בהפנקס הישן סי' ט"ז דף ע"ב בד"ה והנה הקצה"ח והעצי ארזים עד סה"ד וז"ב. וא"כ לפ"ז להך שיטות כו' יעי"ש דף ל"הע"ד) [כעת נדפס תשובה זו בחלק הראשון בחלק אהע"ז סי' פ"ז] וא"כ בנ"ד כ"ע מודים דאין עדות שלא ראה

וליכא הוכחה כלל על נתינה לידה לכ"ע לא הוי עד כלל וא"כ לא הוי רק ע"א ובקדושי ע"א לרוב הפוסקים אין חוששין ורק הסמ"ג מחמיר ומביאו בש"ע סי' מ"ב להחמיר שלא במקום עיגון אך כ"ז בששניהם מודים אך בהכחשת בע"ד רוב הפוסקים הסכימו דגם הסמ"ג ז"ל אינו מחמיר וכמבואר בכנה"ג על אה"ע ובספרו דינא דחיי והנה ראיתי שהבאתם מהח"ס [אהע"ז ח"א סי' ק"ה] שכתב להתיר דכתב דהטעם של הסמ"ג הוא משום דהימני' והיינו דסמכו עליו לקדושין אבל היכי שהוא סבר שיש שני עדים ואמר [שהוא] מייחד עדות א"כ לא הימני' לע"א [וא"כ בנד"ד] אם ע"א לא ראה לא שייך הימני' ולכ"ע אין להחמיר וזה פלא בעיני דמאי מהני מה שהם הימנוהו הא חב לאחריני כמבואר [בקידושין ס"ה ע"ב] (בשם יהודאה) והימנוהו שלהם לא מהני כמבואר שם ואם נימא דהאי מ"ד דחיישינן לע"א לא ס"ל דבר דבר מממון א"כ בלא"ה ע"א נאמן כמו באיסורין וכמו דס"ל לאביי [במס' קידושין ס"ו א'] ועיין פ"י שכ' בשם (הריטב"א) [התוס' רי"ד] דהאי מ"ד כאביי [ס"ל] וגם קשה למ"ל ליתן טעם כי האי דלא מתיישב על הלב הלא טעם פשוט מבואר ברש"י [שם ס"ה ע"א ד"ה ואי ליכא עדים] דע"א נאמן לשבועה גם בממון וכ"ז שלא מכחשי לי' אפילו בממון כתרי וה"נ ס"ל להך מ"ד דמש"ה במודים לע"א נאמן כמו בממון בשלמא במכחשי לי' דאין אחד נאמן בהכחשה ורק זוקק לשבועה והכא לא שייך שבועה ומש"ה לא מהימן דילפי דבר דבר מממון אבל היכי דגם בממון נאמן בדיבורו הע"א בלא העדאת דבע"ד וכמו שאיל"מ ה"נ בקדושין כ"ז שלא מכחשי נאמן כמו בממון ולמה לי' טעם אחר דהוא קשה להבין וגם מי סני לן מה דכתב הרשב"א ז"ל דבשתיקה נאמן העד ודבר (מכירי) [דבר מיירי] רק בהכחשה או שהוא רק מדרבנן ולכן נעלם דרכם ז"ל ממני שבאו ליתן טעם חדש בהפלאה ומכח זה לפסוק דין ולכן דבריהם ז"ל צ"ע ואני בעניי אמרתי טעם פשוט לאביי ולהך מ"ד דחיישינן לע"א והוא משום דבאיסורים קיי"ל דע"א נאמן בשותק וכתיב דבר דבקדושין צריך ב' עדים ס"ל לאביי ולהך מ"ד דלענין איסור נאמן אחד לאוסרה לעלמא ולעונש בעי שנים עדים [דילפי' דבר] דבר מממון וכמו שקיי"ל [קידושין ס"ג] דאב נאמן לאסור בתו ולא לסוקלה ולזה מדייק רבא בלישנא דאמר הוי דבר שבערוה ואינו פחות משנים מי לא ידע דא"א הוא דבר שבערוה הל"ל אין דבר שבערוה פחות מב' אך גם אביי ס"ל דלא מהימן רק לאיסור בעלמא ולא לענוש כעל א"א ורבא פליג ואמר דזה הוי דבר שבערוה אפילו איסור בעלמא מקרי דבר שבערוה ואפילו להסוברים דלאו לא מקרי דבשב"ע יעוין בנ"ב {מה"ק אהע"ז סי' י"א ונ"ה] מ"מ איסור זה דהוי איסור א"א הוי דבש"ע ממש אך אביי ס"ל דזה לא הוי דבשב"ע וזה י"ל שלזה כוון הרשב"א ודו"ק.

אך עכ"פ למאן דמחמיר בקדושי ע"א אפילו בנ"ד שייחד עדות לשנים ואחד לא ראה נמי מחמיר וזה שחזר בו העד אינו יכול לחזור כיון שהגיד ואם משום דהוי דין מרומה וצריך דו"ח ויכול לחזור [כ"ז שלא נחקר בב"ד] ז"א דהא מבואר בח"מ [סי' ט"ו ס"ג] דא"צ דו"ח ממש כמו בד"נ רק לחקור היטב ומסתמא אתם חקרתם במה דאפשר וא"כ שוב לא מצי לחזור וגם לפמש"כ דהוי רק דנאמן מטעם ע"א נאמן באיסורין די חקירה היטב אך לא באיזה יום וכו' כמבואר בתשו' הר"ן ז"ל [סי' ל"ד] הגם דמשגירת לישנא דתשו' בהר"ן ז"ל משמע דבד"מ צריך דו"ח כבד"נ אך ע"כ כוונתו ל"ד כד"נ ועיין בתשו' הריב"ש ז"ל רס"ז שכתב בפירוש והב"ד לא חקרו כלל יעי"ש והאיך ניקל מטעם זה דיכול לחזור מעדותו ולכן הי' מקום להחמיר אך כיון דגוף הדבר להחמיר בהכחישתו להעד הוא דעת יחידי כמעט וגם נראה הדבר שהוא שקר ומבואר בכה"ג היכי שנראה לעינים הערמה אפילו בשני עדים מקילין ובפרט בע"א כמבואר שם לכן ראוי להקל:

סימן סז להרב כו' האבד"ק פומארן: שאלה בתולה א' הי' אצל אבי חורגה שהי' מגדלה ונתן לה כל צרכי' והיא נו"נ בתוך הבית שענק והולכת לתבוע חובות מאנשים כדרך העולם במדינתנו ויקר מקרה שבאה לתבוע בעה"ב א' והי' שם נער אחד משרת וגם הוא הי' חייב מעות לאיש הנ"ל ותבעה הבתולה גם ממנו ונתן לה איזה מטבעות כסף ואמר שאין לו יותר והבתולה הפצירה בו שיתן לה מחמת שאבי' צריך לזוזי ואמר שאין לו ואח"כ דברי המשרת והבתולה יחד ואין שומע דבר.

והע"א שהי' שם אמר כי נראה לו שהי' חשבון כמה מגיע מן המשרת ובתוך כך החזיר המשרת פניו ואח"כ ראו שני עדים שנתן לה איזה מטבע ולא ידעו אם אמר דבר ואח"כ החזיר פניו לעדים ואמר אמרו לי מז"ט ואמר להם לא שמעתם שקדשתי הבתולה במטבעות שנתתי לה ואמרו העדים לא שמענו ואמר הרי את מקודשת כו' והבתולה לא השיבה דבר ואח"כ דברו בני אדם אנשים ונשים מעסק זה והבתולה השיבה אפי' יקלל אבי' רק יתן לה מעות שצריך לאבי' ושאלו הב"ד אח"כ להבתולה והשיבה שלהד"מ שלא נתן לשם קידושין ולא שמעה ולא ידעה כלל מקדושין והיתה טרודה בעסקי' וסברת שמדברים מעניני קדושין מבתולה אחרת שנשמע עלי' שנתקדשה והי' המעשה שגור בפי כל וטעתה וסברה שהאנשים מזה מדברים ומה שאמרה יאמר מה שירצה רק יתן מעות סברה שמדבר ניבול פה כדרכו אך עניני קדושין לא הבינה כלל ובפרט בשעת נתינת המעות לידה לא הי' שום רמז לקדושין ע"כ: תשובה הנה אם הבתולה הודית לדבריו שהי' קדושין היתה מקודשת מספק עכ"פ כיון שראו עדים הנתינה ושאמר לאחר מ"מ הרי את מקודשת כו' הגם שבשעת הנתינה לא שמעו דבר מ"מ מקודשת מספק

כמבואר בש"ע סי' כ"ח סעיף ה' וז"ל א"ל התקדשי לי בחפץ זה וא"ל והרי אינו שו"פ וא"ל התקדשי לי בד' זוזי שבתוכו הרי זו ספק מקודשת עכ"ל.
ואין לומר דשאני הכא שלא אמר כלל בשעת נתינה והיא היתה תובעת לו החוב מסתמא הוא נותן לה על חובו ושתיקה לאחר מ"מ לא מהני בחוב כמבואר בש"ע [סי' הנ"ל סעיף ג'] אך שלענ"ד אם הודית לדבריו שכוונה לקידושין שכן אמר לה ולא הזכיר עוד מהחוב וכמו שאמר שלא ישלם עתה רק אמר לה קודם הנתינה הא"מ כו' בודאי מקודשת כמבואר בש"ע [הנ"ל] דאם לא אמר כנסי כו' אפילו הגיע זמ"פ מקודשת בשתיקה אך לכאורה י"ל כיון דהיתה תובעת בפני עדים שישלם חובו נהי שאמר מקודם שאין לו לשלם עתה מ"מ כיון שנתן לה עתה בדיבור לחש ביניהם אין העדים יודעים דבריהם שבלחישה מסתמא שנתן לה על החוב כמ"ש בגב"ע שע"א אמר שנראה לו שדיברו מהחוב שחייב לה ואם נתן על החוב בשתיקה דלאחר מ"מ לאו כלום הוא כיון שנטלתו בחובה ונהי דשניהם מודים דדבריהם בלחישה הי' על שם קדושין מ"מ הוי קידושין בלא עדים מ"מ נ"ל כיון דעדים ראו הנתינה ברורה ורק ספק בעלמא די בעדותם והוי קידושין בפני עדים כיון דעל הנתינה ליכא ספק וכן מחלק הב"ש וכל האחרונים דלא יקשה פסק הש"ע שכ' בהג"ה בסי' מ"ב ס"ד וז"ל מי שקידש דרך חור שבכותל כגון שאחת פשטה ידה דרך חור ובא אחד ונתן לה קידושין והחור צר וא"א לראותה בשעת קידושין והיא אומרת שלא שמעה שקידשה נאמנת במיגו שיכולה לומר שלא הי' ידה רק יד אחרת כו' ולכאורה סותר דבריו שכ' וז"ל ואם לא ראו הקידושין לא הוי קידושין ועיין בב"ש [סקי"ג] וע"כ צריך לחלק דכאן גבי שלחה ידה מהחור עכ"פ ראו הנתינה אבל כשלא ראו הנתינה הוי קידושין בלא עדים וכ"כ הב"ש והב"מ והישועות יעקב חילוק של הב"ש וא"כ בנ"ד כיון שראו הנתינה ורק הספק אם הי' המעות של המקדש או שמא שילם המעות להמלוה בעד חובו זה הוי קידושין בעדים כיון שהנתינה ברור עכ"פ.
אבל זה אינו דהא י"ל דלא נתרצה כלל כיון דהוי אחר מ"מ רק דחיישינן לספיקא דר"ה [בדר"י קידושין י"ג א'] מדלא שדינהו כו' והכא די"ל דלהכי לא שדתינהו משום שכבר נפרע חובו א"כ לא הוי כלל ראו הנתינה והנתינה י"ל שהי' בעד החוב והיא לא נתרצה מעולם גם כי חילוק זה שחלקו האחרונים בין היכי שראו הנתינה ברורה ובין יש ספק בנתינה מכח מה שכתב הרשב"א דבקידש דרך חור מקודשת ולכאורה אין מזה ראי' כלל די"ל דגם בנתינה ברורה אם עדים לא ידעו בבירור הקידושין הוי כקידש בלא עדים ולא קשה מקידשה דרך חור דהתם העדים יודעים שזה קידש אשה בבירור ורק שלא ידעו מי הוא והוי קידושין הללו כמו שנתקדשה ולא ידעה למי ובא אחד ואמר אני

קדשתיך שנאמן [ליתן גט כמ"ש סי' ל"ז סכ"ד] כמו כן הכא לא הוי קידושין בלא עדים שהרי קידש בפירוש בפני עדים איזה אשה נאמנת אשה זו לומר אותי קדשת אבל אם הספק אם הי' כלל קידושין הוי קידושין בלא עדים וכ"כ מהרי"ט ז"ל בחי' קידושין [דף מ"ג] אך אפילו שאין ראי' מהתם מ"מ נ"ל ברור שמקודשת אם הודית לדבריו ולא הוי קידושין בלא עדים דהנה נחזי אנן הסברא למה צריכין דוקא שידעו המקדש והמתקדשת מהעדים כיון דילפינן דבר דבר מממון ובממון סגי אפי' הכמין עדים ולמה בקידושין לא די בהכמנה רק צריכין המקדש והמתקדשת לידע שיש עדים והנה שיטת הרמ"פ נראה משום שאם אינם רואין את העדים יכולה לומר מצחק אני כמבואר בח"מ [סק"ח] וב"ש ז"ל [סקי"אאבל שיטות מהרי"ט ז"ל [שם] אפילו עדים רואין הקדושין מרחוק רק המקדש והמתקדשת אינם רואים העומדים מרחוק רק שהיו רואים שני עדים כשרים בשעת קידושין ורק לאחר כמה ימים ניזומו ונפסלו למפרע אבל עכ"פ המקדש והמתקדשת סברו דהמה כשרים וא"כ נתכוונו לקדש בפני עדים כשרים ואם כי נפסלו למפרע מ"מ הא איכא כשרים שראו הקידושין ודין זה הניח מהרי"ט בצ"ע וכתב שם שי"ל שהוי כמו יחוד פסולים שבטל כל העדות וז"א לשיטות הסוברים דבעינן באו לב"ד ולשיטת הרי"ף ז"ל אם לא הכיר בפסולין אינו בטל העדות [עי' בחו"מ סי' ל"ו] א"כ בעד זומם [אף דנפסל למפרע מ"מ העדים אחרים שנצטרפו עמהם בשעת ראיית הקדושין] לא נפסל למפרע העדות והנה הב"ש [שם סק"י] כתב הטעם דהתורה הפקיעה הקדושין בלא עדים ולא ידעתי לפרש דבריו דהתורה לא גילתה רק מה דילפינן דבר דבר מממון שיש בו חוב וצריך עדים [כמבואר בקידושין ס"ה] אבל אם יש עדים רק המקדש והמתקדשת לא ידעו בו י"ל דדי אם לא נתכוונו לצחוק באופן שכ' מהרי"ט ז"ל, ולכן לפענ"ד הטעם פשוט דידעינן דחוקי הקידושין הם עפ"י גזירת המקום ואם לא עשה כתורה לא הוי קידושין כלל.

והנה חק הקידושין להיות בפני עדים דוקא ואם לאו לא מקרי קדושין כלל א"כ אם המקדש לא ראה עדים כשרים נהי שדימו שיש שני עדים כשרים ואך באמת נפסלו בהזמה למפרע וא"כ נהי שכוונו לקידושין מ"מ לא יצא כוונתו לפועל כיון שבאמת העדים פסולים הוי כלא קידש כלל דטכסיס קידושין הוא שיקדש אשה בפני עדים ומה שהעדים רואין מרחוק אינו כלום כיון שאינם רואים באמת כלל דמה שקידשה בפני פסולים אינו כלום וא"כ כוונת המקדש וראיית העדים אינו כלום כיון שלא הי' בטכסיס קידושין שלא הי' עדים וזה ברור.

דכיון דחוקי קידושין לקדש בפני עדים דוקא דילפינן מממון שהוא חוב ובהכחשה כדברי הרשב"א בחי' [קידושין ס"ה ב'] בודאי צריך המקדש והמתקדשת לידע מהעדים דאם הכמינו העדים אינו מקדש כלל ואינה מתקדשת כלל לא מטעם משטה רק דכן חוק התורה דזה הוי קידושין שנותן לה בפני העדים כסף ואומר לה הרי את כו' אבל אם אין לפניהם העדים אינה מקדשה כלל אפי' הי' בכוונה לקדש אותה בלא עדים דקידושין לא מיקרי מחוקי התורה רק בעדים ודומה לאם רוצה לקדש בפחות מש"פ דלא מהני זולת במקום השייך לומר לדידי שוה לי א"כ הטעם של עדים דחוקת התורה שיקדש בפני עדים אבל אם באמת יש עדים כגוונת דנ"ד שראו שנתן ואח"כ אמר הרי את כו' ושתקה דחיישינן לקדושין כיון דלא שדתינהו א"כ הוי הנתינה כתורה ברורה בפני עדים ורק הספק מעלמא אם המעות שקדשה אינו שלו לזה מהני הודאה שלה וכיון שאמרה [שקידשה] אפילו לא נודע רק אחר הקדושין בודאי הוו קידושין וכן נראה להדיא גבי פקדון אם נשתייר ממנו [דף מ"ז א'] כמ"ש גבי פרומא [שם נ"ב ב'] דאמרי' למפרע לא נתרצה אבל לא מטעם קדושין בלא עדים גם בקידשה בגזל לאחר ייאוש דלא חילק אם ידעו מהייאוש או לא וכמה מקומות מוכח דזה לא הוי קידש בלא עדים דזה הוי מעלמא ורק בקידושין צריך עדים ולא בדבר הבא מעלמא וז"ב דבהודית לדבריו שלא אמר כלל כנסי חוב זה רק אמר הא"מ וסברו שהעדים שמעו ולאחר שהגידו לו העדים שלא שמעו חזר וקידש אותה והבינה בודאי מקודשת.

אך בנ"ד שהכחישה אותה ואמרה שנתן לה על חובו שתבעה ממנו ולא שמענו מפיו קידושין כלל בודאי דהוי כאומר קדשתיך והיא אומרת לא קידשתני שמותרת לשוק ואי ששתקה לאחר מ"מ ולא שדתינהו זה ליתא דהא לא הי' לה למשדי' כיון שהוא כבר שלה ונפרעת מחובו. ומה שנתעורר כמע"ל שלפ"ד מהרש"ל ז"ל [מובא בש"ך חו"מ ק"כ סק"ה] שלא נפטר הב"ח במה שנתן לנו"נ י"ל דהוי קידושין לא ידעתי להבין כלל חדא דהלא ודאי אין מוציאין מהמוחזק א"כ שוב הוי פריעת חוב ממש ותו כיון דכן נוהגין דשולחין ע"י משרת הנו"נ בזה העסק בכה"ג אזלי' בתר מנהגא כמבואר ברי"ף [פ' הגוזל עצים ועי' בחו"מ רס"י קכ"א] לענין שלוחין ע"י שליח.

גם י"ל דע"כ לא פליגי מהר"ם ומהרש"ל ז"ל רק בשילם חוב שהלוה בעה"ב בעצמו ע"י משרתו הנו"נ אבל פקידו הממונה בחנות למכור ולהקיף ולגבות בודאי שפטור ולא יעלה ע"ד ב"א שמי שקונה בחנות אצל משרת בהקפה ושילם לו שיתחייב לשלם עוד הפעם (ואך ז"פ) [ועוד דאף] לרש"ל ז"ל דחייב הלוה באחריות [היינו] אם נאבד מהנו"נ צריך הלוה לחזור ולשלם אבל בודאי זכה המקבל החוב למלוה כמבואר בחו"מ וש"ך

[רס"י קכ"ה] כיון שאסור לשליח להחזיר להלוה דהולך כזכי א"כ כבר זכה בו המלוה והלוה אין לו בהמעות כלל רק שחייב באחריותו ובשביל זה לא [נאמר שלא] יוכל לקדש בו אשה וא"כ לפ"ד הבתולה מה שאמר אחר מתן מעות הא"מ אינו כלום שאז כבר זכה בו המלוה ובשביל שלא נפטר בו הלוה מאחריות לא יעכב בזה שיוכל לקדש בו.

והנה ראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"ה מאישות הל' י"ב שכ' וז"ל החזיר לה חוב שהי' לה אצלו ואמר לה הא"מ בו קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה אם הי' ביניהם שידוכים ה"ז מקודשת ואם לא שידך אינה מקודשת עד שתאמר הן ואם אמר לה אחר שנטלה החוב שלה הא"מ בו אפי' אמרה הן א"מ שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום אלא שלה נטלה וכבר נפרע חובו משעה שנטלה כו' עכ"ל.

משמע הא אם לא נפטר מהמלוה לא הוי המעות של המלוה ויוכל הלוה לקדש בו וזה דבר פלא באמת ולפענ"ד דגם הרמב"ם ז"ל מודה דבמה שחייב הלוה באחריות לא יוכל לקדש ורק כוונתו לתרץ מה שנתעוררו בספר המקנה וא"מ [בסי' כ"ז סק"ט] למה לא יוכל לחזור בתוך כדי דיבור לזה מתרץ בשלמא גבי דבר שצריך לצאת מרשות לרשות בכוונת הקנאה או דיבור או אומד הדעת א"כ אם תכ"ד חזר כדיבור דמי ויכול לחזור אבל בפרעון חוב עכ"פ בהגיע זמן יכול הלוה להשיבו למלוה בע"כ וגם המלוה רשאי ליקח מעות בלי דעת הלוה ולא צריך שום קנין והוצאה מרשות לרשות רק כיון שבא המעות ליד המלוה ממילא פטור הלוה והדבר נעשה בעצמו בלא דיבור וכוונות העושים בכה"ג לא שייך לומר תכ"ד דלא צריך כלל לדיבורם ועדיף מהקדש [דלא מהני בי' חזרה תכ"ד כמ"ש הרמב"ם פט"ו ממעשה קרבנות] ולכן בודאי כיון שקיבלה המעות זכתה בו עכ"פ להמלוה ומה דהלוה חייב באחריות לא מעכב הזכות.

אך די"ל דלא אמר לה זכה או תן או הולך ולא זכתה בו עדיין אך ז"א כיון דבאת לתבוע החוב והוא הודה לדברי' לפי אמירתה הוי כזכי ותו דמשרת הוי כפועל וזכה ממילא דהוי ידו כיד בעה"ב. ובפרט שסמוכה על שולחנו ועיין במחנה אפרים [ה' זכי' ומתנה סי' ב' ובנה"מ רס"י קפ"ח] ובודאי דנאמנת הבתולה דהוי כאומרת לא קדשתני וביותר מזה כ' הרשב"א והר"ן ז"ל [קידושין דף ו' דאיכ"ל דהוא] נותן לשום מתנה וכ"ש בראינו שתבעה החוב והודה שמגיע לה רק לא רצה לשלם ובסוף ראינו שנתן לה מעות ולא ידעינן על מה תלינן שנתן על חובו.

הגם שראיתי אחרונים שמקשים על הרשב"א והר"ן ז"ל אדרבה המה גופייהו אומרים שמסתמא אין אדם נותן מתנה גבי מקדש אחותו וגבי יורד ליטע שלא ברשות [עי' מל"מ פ"ג מאישות ה"ח ובקצוה"ח סי' שס"ג סק"ט]. ולפענ"ד דברי הרשב"א נכונים וכן קיי"ל

השולח לחבירו מעות ונמצא יתר בדרך שאין לתלות בו שטעה במנין אמרי' דלמתנה [נתן] להרבה פוסקים אפי' בתובע להחזיר לו יעוין בח"מ [סי' רל"ב ס"ב עיי"ש בסמ"ע וש"ך] וקשה למה לא נימא לפקדון נתן אך באמת דברי הרשב"א (והרמב"ן) [והר"ן] ז"ל נכונים בודאי הנותן סתמא הוא לשם מתנה יותר מלפקדון שלא הזכיר כלל וגם חבירו לא הודיעו שרוצה לשומרו רק במי שעשה לחבירו טובה [כמו יורד ליטע שלא ברשות] ורוצה להנות אותו להטיב עמו אך לא בחנם וכן בקידש אחותו דראוי להחזיר דכן הדין דכיון דקידושין אינם [חלים] צריך להחזיר המעות רק דאומדנא דמוכח דהכל יודעין שאין קידושין תופסין באחותו ולזה אמר רב [קידושין מ"ו ב'] דלשם מתנה יהיב ושמואל סבר דזה ג"כ לא שכיח ליתן מתנה ולזה לא נוכל לבטל מה שאמר בתורת קידושין וצריך להחזירם לו והוי כדברים שבלב דלא הוי אומד למתנה כיון דאין שכיח ליתן כמ"ש בש"ס וכן בהכיר בה שאינו שלו [ב"מ ט"ו] דבדבריו שבפה הוא דצריך להחזיר לו כיון דאין המקח קיים צריך להחזיר המעות רק דאנו אומרים אומדנא דמוכח אדם יודע דדבר שאינו שלו אינו חל המכר מסתמא נתנו לו מעות במתנה ולזה סבר שמואל דזה לא הוי אוד"מ דגם מתנה ל"ש ליתן לכן אמרי' בפקדון [נתן] דבזה עכ"פ לא מבטלינן הדיבור שהי' בפירוש למכר וא"כ ממילא הוי פקדון אך כ"ז בצריך לבטל הדיבור של קדושין או של מכר ואומדנא דמוכח שמכוין למתנה ס"ל לשמואל דזה לא הוי אומדנא דגם מתנה ל"ש ולכן לא מבטלינן הדיבור בפירוש שלא נתן לשם מתנה אבל בלי דיבור כלל ע"כ הוי נתינה למתנה הגם דלא שכיח לתת מ"מ שכיח יותר כן מפקדון בלא שום אמירה.

ולכן בנ"ד שהי' ידוע שחייב מעות עפ"י הודאתו בודאי אם קיבלה מסתמא קבלה על חובה (עיי"ש): וע"ד מהרי"ט שכ' לעיל לתרץ גבי נמצא עדי פסולים בהזמה למפרע לאחר שראו הקידושין ועדים אחרים ראו מרחוק שכ' מהרי"ט ז"ל דהוי (כעידי) כיחוד עדים פסולים וכתבתי להקשות לפי שיטת ז"ל דצריכים הפסולים לבא לב"ד דוקא וי"ל דהטעם שאינם נפסלים בראי' לבד משום דבמקיימי דבר הכתוב מדבר כמ"ש בתוס' שם [במכות ד"ו ד"ה שמואל] והנה הכא שע"כ הם מקיימי הדבר שאלולי שאמרו העדות שראו מרחוק שקידש בפני עדים לא הי' חשש קדושין כלל ועיקר הקידושיןמה שאומרים אותם העדים שראו שקידש בפני עדים (שבאו) [שנפסלו] לבסוף א"כ עיקרי הקדושין על ידם והוא מקיימי דבר ובודאי לכ"ע בטל צירופם.

ד' שופטים תרכ"ז: סימן סח להרב החריף ובקי דיין המצוין ראב"ד דק' באכנא מו"ה ברוך מענדיל נ"י: ראיתי הגב"ע מהמעשה שהעידו העדים שלא ראו ולא שמעו מהקדושין כלל ולאח"כ העידו ששמעו אמירת הרי את ולא יותר ולא ראו נתינת הטבעת ולאח"כ

חזרו שוב לאמור ששמעו הכל רק נתינת הטבעת לא ראו כלל הנה באמת בכל חלק מזה יש לפלפל בגופי הלכות אך בכאן מעולם לא אמרו העדים שראו הנתינה וגם לפע"ד לא הוי כאן ידיעה בלא ראי' [שכ' הב"ש סי' מ"ב סקי"ב דמהני בקידושין] שאין כאן אומדנא דמוכח כלל דנהי שהטבעת תח"י האשה מי יודע אם הי' טבעת זה מעולם אצל הנער ואם יחקרו עתה אחרי זה גם זה אינו כי נראה שהנערים אלה אין עדותן כלל שהמה מהבזויין ואומרים דרך היתול ולכן הי' מקום להקל רק רואין אנחנו שהי' צד זמה ביניהם ועצת רשעים ולהתל בדברים כאלו אין להקל בחצופה זו מה שמקילים הפוסקים שלא יהיו בנות ישראל הפקר כי אדרבה בכאן היא נתנה אצבע בין שיניו ועשתה הרשעות הזאת ולהתל בקדושי ואיסורי א"א לזה אסורה בלא גט והי' שלום: סימן סט שאלה בתולה א' נסעה בדרך קרוב להעיר ופגעה בנער א' שהיה לה היכרות עמו באהבה וישב הנער עמה על העגלה ועוד נער א' ישב שם כנגדם על העגלה ופניו הפוכות לצד הסוסים וגם בעל העגלה ישראל נהג אותם והנה על הדרך קידש הנער את הבתולה בטבעת ואמר לה הרי את וכו' והנער אמר שהי' הכל ברצונה והנערה אמרה שהקידושין היו באונס והיא טמנה יד א' בתוך אמתה ויד א' הטמינה בכיסה שלא יחטוף ידה כי יראה מזה ומענה בפי' שהוא בע"כ תפס ידי' ונתן טבעת על אצבעה בע"כ והיא זרקה מיד הטבעת ולא א"ל הרי את עד לאחר שזרקה מידה הטבעת וע"א אומר כדברי המקדש ועד הב' הבע"ג אומר שלא ראה הדבר כי פניו הי' להסוסים ולא שמע כלל שום דיבור של קדושין כן תורף השאלה: תשובה הנה פסק בסמ"ג [מובא בש"ע סי' מ"ב] להחמיר בקידושי ע"א אך בהכחשה גם הסמ"ג מודה שאין לחוש וכ"כ רוב האחרונים אך בתשו' מהר"מ פדווא [הובא בח"מ סק"ד] מחמיר ועיין בכה"ג דהביא שיש איזה פוסקים שמליצין בעבור תה"ד שכתב דהסמ"ג חולק בכל ענין והנה במקום עיגון פסקינן כרוב הפוסקים דמותרת בלא גט אך אם אין עיגון צריכה גט וא"כ כאן דאין כאן עיגון צריכה גט.

אך מחמת הבושה והוצאת שם רע על הבתולה י"ל דיש להתיר בלא גט עכ"פ בהכחשה. והנה לכאורה לפ"ד הריב"ש בח"מ ומביאו רמ"א בח"מ סי' ל"ד [סכ"ז ועיי"ש בש"ך סקכ"ח] גבי לדידי לוה בריבתא דאמרינן פלגינן דיבורא כן נמי הכא י"ל דפ"ד כיון דשני עדים היינו הבעל וע"א אמרו שאסורה לעלמא פ"ד של המקדש ונאמן לאוסרה אעלמא אך באמת אין זה חשש דבהדיא אמרי' בש"ס קידושין פ' האומר [ס"ה ב'] ותסברא ע"א בהכחשה וכו' ומאי קושי' הא אמרי' פ"ד לענין לאוסרה לאחריני (ובודאי לנו לחוש שמא יבואו לאחר פעם הראשון לומר שאסורה לעלמא) ואם נאמנים מחמת פ"ד א"כ תהא אסורה לעלמא ותצא עפ"י [אלא דמשם אין ראי'] דודאי לא אמרי' פ"ד בכה"ג בעדים

המכחישין זא"ז דהוי עדותן בטל ולא אמרי' פ"ד דבהדי סהדי שקרי למ"ל אלא אפילו בע"א לחוד ואין אחר מכחישו רק האשה נמי [ל"א] פ"ד דלשיטת הראב"ד ז"ל דא"א פ"ד רק בבעל דבר א"כ המקדש שאסורה בקרוביו א"כ הוא מעיד לקרוביו ובטל כל העדות לשיטת הראב"ד ז"ל וגם לשיטת שאר הפוסקים דטעם פ"ד משום שאין אנו מחוייבים לקבל דבריו רק אם פ' הרג או פ' נרבע או פ' רבע אבל על הנרבע ועל ההרוג א"צ כלל והוי דברים יתרים לכן הוי כאלו אינם והוי רק כמי שאמר פ' בא על א"א או הרג אדם ולכן פ"ד כמבואר בריטב"א מכות ובהרא"ש שם [דף ז'] אבל בנ"ד צריכים לעדים למי אסורה ולמי מותרת דהיינו להמקדש מותרת ולכן צריכים אנו לכל הדיבור למי קידש ומי קידש ולכן אין שייך כאן פ"ד ובטל העדות לכ"ע העדות של הבעל בטל אפילו לאוסרה לעלמא והוי העד ע"א בהכחשה שאינו נאמן ויותר הי' ראוי שיתן גט אם הוא מצוי אך עתה בעוה"ר חיישינן לקלקול אין להחמיר הרבה אך אתם ידידי חקרו עוד הרבה כי קיטור חזינא וד"ל ויראו נא לגבות העדות מכל העדים כדת והגט שיהי' לריק כי יהיה פסולי עדות או חו"מ עכ"ז יקבלו מהם ואח"כ נחקור על עדותם כאשר מצינו בכיוצא בזה בשו"ת הראשונים הריב"ש ומהרי"ק והיה שלום:

סימן ע לידידי הרב החסיד יר"א כש"ת מו"ה בערלי נ"י מו"צ בישוב לאדמיר: שאלה שתי אחיות כל אחת יש לה בן ונשא בן של אחת אשה וקידש אותה בטבעת אשר נתן לו אביו ואמו במתנה גמורה וחלוטה וקידש אותה כדת ואח"כ נשא בן השנית ולא הי' לו טבעת קדושין והלך אל אם של בן הראשון שהיא דודתו ומכרה לו הטבעת קדושין של בנה אשר קידש בו אשה הנ"ל בלי ידיעתם ואח"כ כשנודע להזוג הראשון היו מריבין מאד עם אם הנ"ל עד שהלכה ולקחה מהזוג השני הטבעת בהחזרה ע"כ לפמ"ש הב"ש [סי' כ"ח סק"נ] אפי' באשתו [שנתנה בלא דעת בעלה] אמרו שדומה למי שהלך לבית חבירו ולקח לו כלי או כיוצא בו וקידש בו אשה דאינה מקודשת מכ"ש ענין כזה ולפ"ד צריך לקדשה מחדש בז' ברכות כפי מה שהביא הב"ש את הב"ח ע"כ השאלה: תשובה מכתבו הגיעני ומחמת שאני כאן בלתי ספרי הש"ע הצריכה להוראה לזה לא יכולתי להחליט הדבר אולם לפע"ד פשוט שאין צריכה הבחנה כלל כי לדעתי א"צ אפילו לקדשה מחדש כי קדושין הראשונים קדושין גמורים כי מאן הוא שמעיד שזה הטבעת הוא של הזוג האחר וכ"ז שאין לפנינו עדים מעידים שמכירים בטביע שהטבעת הוא של אחרי' הוא בחזקת של האשה המתקדשת היא הכלה וא"צ להחזיר עפ"י דיבור של הבעל שאומר שהוא גזול וגם אפילו אם הי' עדים מכירים שהטבעת הוא של אחרים מ"מ כ"ז שאין עדים שגנוב הוא והוא אינו כלי שעשוי להשאיל ולהשכיר (כי אם עשוי להשאיל לחופה

א"כ אומר אני שבאמת שאל לחופה שמהני לרוב השיטות כידוע) וקיי"ל דאין יכולים להוציא כלי מחבירו לומר בגזל בא לידך או בפקדון כ"ז שאין עדי פקדון לפנינו וא"כ אם אין עדים מכירין שזה הטבעת בא בגזל מהזוג בודאי אין יכולים להוציא מהכלה הטבעת והיא מקודשת גמורה אפילו הבעל שיודע שהוא גזל ל"מ מידי ואפילו גם האשה יודעת מזה שהוא גזול אם אין עדים ע"ז אין יכולים להפקיע איסור א"א והיא מקודשת גמורה ואם הכלה לא ידעה שהיא גזל אפילו אם הי' גנוב בעדים צריך להחזיר לה המעות משום תק"ה ואז חל עכ"פ קדושי דרבנן ויעויין בב"ש סי' (נ"ח) [כ"ח סק"ג] מה שמפקפק בזה ולכן לדעתי עפ"י דין א"צ קדושין מחדש אך טוב להחמיר להצריך קדושין בלא ברכה והבחנה אין שייך כאן דאפי' בבא על הפנוי' א"צ הבחנה אם הבועל רוצה לקחתה לאשה ובפרט באם לקחה לשם אישות בטעות אין כלל ביאת איסור והרבה האריכו בזה במעיל צדקה [סי' א'] ובנ"ב [קמא סי' נ"ו] וכן המנהג שמקדשין מחדש כמה פעמים מפני איזה חשש ולא שמענו הבחנה ומחמת טרדותי אפסיק ומחמת שאסור להורות בלא עיון בש"ע לזה לא יפסוק עדי יראה בש"ע אה"ע סי' י"ג ובסי' כ"ח ובח"מ בדיני חזקת מטלטלין ובסי' ע"ב וע"ג ואם יסכים לדברי מה טוב.

ואומר שלום כנפש ידידו דבש"ת בלונ"ח: סימן עא להרב המאח"ג כו' מו"ה משה באבד מו"צ דק' סנאטין: שאלה בתולה א' נתקדשה בפני שני עדים אחד מכירה היטב ועד השני לא הכירה מקודם ורק בשעת קידושין ראה אותה פעם אחת ולכן אינו יכול להעיד בבירור כי היא המתקדשת הגם שקרוב לודאי גם אליו שהיא היא מ"מ איננו מכירה בבירור כדי להעיד בא"א: תשובה אין ספק שצריכה גט דהנה הרי לפניך שיש בעיר הזאת א"א אחת דודאי עידי הקדושין אין צריכים להכיר המקדש והמתקדשת וכדמוכח מר"מ [קידושין ס"ד] דס"ל כולם אסורים הרי דלא היו מכירים איזה המתקדשת מ"מ מקודשות המה ומה דמוקי לה [בדף נ"א ב'] כשהוכרו ולבסוף נתערבו זה מטעם אחר אבל הכרת העדים להזוג אינו מעכב כלל וגם כי גם בכאן הוכרה ולבסוף נתערבה ולכן הוי ודאי קדושין ונתערב' א"א ואסורה מטעם תערובות הן אמת שבתוס' גיטין דף ס"ד כתבו התוס' דבטל ברוב אך בסנהדרין גבי נתערבה חמורה בקלה כתבו התוס' בד"ה הנסקלין (דף פ' ע"ב) וז"לשאל הר"י ב"מ את ר"ת אמאי קאמר ר"ש ידונו בסקילה ששריפה חמורה ניזל בתר רובא להחמיר בד"נ כדאי' פ"ק דחולין ותירץ דלא אזלינן ב"ר לחייב אותו שהוא זכאי מכל וכל שלא הרג כלל ול"ד לאותן שהרגו ודאי אלא דלא ידעינן אי טריפה הוי אי שלם הוי ועי"ל דה"ל קבוע וכל קבוע כמעמ"ד ופטור מדאורייתא דספק נפשות להקל וכ"ת ניכבשינהו ונימא כל דפריש א"א רשאי למושכה להחמיר עליו ועוד גזירה שמא

יקח מן הקבוע והא דפריך בגמ' תיפוק לי' דרובא נסקלין נינהו ה"פ לכל הפחות לא גרע משום דרובא נסקלין עכ"ל ובלא"ה הכריח שפיר בהפלאה בקו"א שהפשט בדברי תוס' גיטין הוא מטעם צירוף שמא לא קידש אבל בלא"ה ודאי בנתערב א"א אחת אסורים כל המעורבים וא"כ בלא עד השני אסורה משום תערובות וא"ל דהאשה נאמנת לומר שהיא אינה בספק דהוי רק מבררת [שהיא] מהרוב כמ"ש הפ"י ז"ל [קידושין ס"ג ב'] וא"כ הוי העד האוסר ע"א בהכחשה דאינו נאמן דז"א דאשה אינה נאמנת בזה כמבואר גבי בא אחד ואמר אני קדשתיך [דף ס"ג הנ"ל דלכ"ע אינו נאמן לכנוס אף דרק מברר המיעוט מן הרוב אפ"ה לגבי עצמו אינו נאמן וה"נ כן האשה לגבי עצמה א"נ אפי' לברר] אך הפ"י [בק"א] מפרש דברי הרמב"ם ז"ל [פט"ז מסנהדרין] דע"א נאמן היינו שהיתה ספק זונה בלא"ה ואפ"ה נתבאר שם [ברמב"ם] דאם הכחישו אין ע"א נאמן בהכחשה אך באמת אינו מבואר שם רק למלקות אבל לאיסור אינה נאמנת כלל האשה על עצמה ביש בלא"ה ספק.

ותו אסורה מטעם קול דאי' באה"ע סי' מ"ו ס"ב וז"ל וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו הברה ושמענו מפ' ששמע מפ' שנתקדשה פ' בפני פו"פ והלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו ה"ז קול שמחזיק אותה מקודשת עכ"ל וא"כ מכ"ש בשמע קידושין וע"א אמר לו זאת פ' נתקדשה וכן יצא הקול דאסורה וז"ב והי' שלום ממני ידידו ש"ב דוש"ת בלונ"ח ה' ג' ניסן תרכ"ח: סימן עב להרב החריף כו' מ' ליבוש נ"י אב"ד טאפעלא במדינת אונגארין: שאלה ע"ד אלה הם הנולדים מבטן אמם חרשים אינם שומעים ואינם מדברים אך כאשר ברבות הימים הם הולכים לשקוד וללמוד בבית הספר הנקרא טויב שטום שוללע שמה לומדים בלשון וכתב עברי ואשכנזי וכשיוצאים משם יודעים המה להתפלל ומבינים היטב בלשון אשכנזי וגם מלומדים המה לדעת דת וחק רעליגיאהן ומבינים דבר המדברים אליהם כמעט בהברה ובחיתוך הלשון וגם המה מדברים בלשון עלגים קשה עד למאד לפעמים אבל ביכלתם לדבר כזה אשר השומע יודע ומבין מה שמדברים ומה שהמה מבקשים וכעת היום השאלה להלכה ולמעשה לדעת מה דינם לאלה הנ"ל בענין קידושין גירושין חליצה שחיטה עדות משא ומתן וכדומה אם גם אחרי הלימוד עוד המה בכלל חרשים שאמרו חז"ל קים להו דלאו בני דיעה ננהו או מאחר כי אף שחרשים המה ואינם שומעים הרי מדברי' המה בלשון עלגים ואם קשה הרי אנחנו יודעים ומבינים ע"י דיבורם מה שאומרים ומה שמבקשים ודורשים וגם אנו רואין שמבינים המה ויודעים דרכי והויות העולם כמעט נמצא בהן דעת ותבונה לכן הדבר צריך תלמוד וגם להלכה ולמעשה.

כי זה היום איש כזה אשר בא מבית הספר הנ"ל ואנו רואים בו את כל האמור הוא עומד ומבקש לקדש אשה אחת פקחת והשאלה באה לדעת מה דינו: תשובה מקור דבר זה הוא בגיטין (ע"א א') ז"ל הגמ' א"ר כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו כו' עד תנאי היא דתניא ארשב"ג בד"א בחרש מעיקרו אבל פיקח ונתחרש הוא כותב והן חותמין כו' ושם [ע"ב] א"ר יוחנן חלוקין עליו חביריו על רשב"ג אמר אביי אף אנן נמי תנינא נישטת לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית מאי עולמית לאו אע"ג דיכול לדבר מתוך הכתב א"ר פפא אי לאו דאשמעי' ר"י ה"א רשב"ג לפרושי טעמא דת"ק הוא דאתא ומאי עולמית אע"ג דחזינא לי' דחריף א"נ לכדר' יצחק דאר"י דבר תורה שוטה מתגרשת מ"ד אפקחת בע"כ ומ"ט אמרו אינה מתגרשת שלא ינהגו בה מנהג הפקר עכל"ה וא"כ לפי מסקנת הגמ' [לרבנן דפליגי אר"ש ב"ג] לא מהני אפי' בחריפי ויודעים טובא וגם כתבו בכתב"י לא מהני ואינו גט כלל כמבואר לקמן בגמ' [דף ע"ב ע"א] אינו גט עד שישמעו קולו וכן מבואר בירושלמי תרומות שאין גט כלל לר"י דקיי"ל כוותי' ואפילו בפיקח ונתחרש והנה ראיתי בפמ"ג בפתיחה [כוללת ח"ב אות ד'] לאו"ח כתב הטעם משום לא פלוג ובאמת מלשון רש"י שכתב שם וז"ל חרש (או) [שהי'] פיקח כשכנסה וקדושיו קדושין גמורים ותנן ביבמות נתחרש היא או נשתטה לא יוציא עולמית לפי שאין כח בגירושי חרשי' לאפקועי קידושי חכמה וקאמר רב דאם יכול לדבר מתוך הכתב דיודע לכתוב על הקלף כתבו ותנו גט לאשתי אתה פ' ופ' ומסר להם פיקח גמור הוא וכותבין ונותנין עכ"ל הרי דאעפ"י שרואין ענינים בהשכל אמרי' שאינם ב"ד גמור ורק בכותב יצא מכלל אינו ב"ד לרב ורשב"ג וא"כ לדידן דלא קיי"ל כרב ורשב"ג וכתב אינו מוציא מידי אינו ב"ד לכן אפילו אם חזינן דהוא פיקח חריף וגם כותב לא מהני דכיון דכתב לדידן אין כלל תועלת בו (א"כ) להוציא (הרי) [מידי] אינו ב"ד גם הכתיבה א"מ ומחשב לדידן כמו שארי הענינים החריפות שרואין בו וגם זה מהחריפות שבו אבל מ"מ אינו יוצא מכלל אינו ב"ד וגם מוכח מזה דאינו גט כלל אפילו בפיקח ונתחרש ויודע לכתוב דלא כמו שנסתפק הפמ"ג ז"ל [שם] לומר דפיקח ונתחרש הוי רק ספק דהא הגמ' קאמר לא יוציא עולמית לכדר"י היינו דהאשה אינה מתגרשת מדרבנן אבל האיש שנתחרש אינו מוציא מה"ת [וזה אפי' לרבנן דפליגי ארשב"ג ע"ש בתו' ד"ה א"נ] וא"א דפקח הזה שנשתתק הוא רק ספק א"כ גם האיש אינו רק מספק אינו מגרש וספיקא לקולא מה"ת [לשיטת הרמב"ם] וחזקת א"א לא שייך כאן דאדרבה אוקמי אחזקת כשהיה פיקח וא"ל דאתרע החזקה במה שנשתתק הא איכא נמי סיוע מה שחזינן שהוא פקח ממש ובלא"ה הלשון אינו גט משמע שאינו גט כלל

ולא ספק עכ"פ זאת הוא פסק ברור בדברי הש"ס ז"ל והירושלמי דתרומות לר"י דלא מהני אפילו בנשתתק וחריף גדול אינו מועיל מעשה הכתיבה אך לכאורה קשה ע"ז דהא בירושלמי דתרומות מביאו תוס' חולין [י"ב סד"ה ותבעי] מחשבין כתב למעשה והרי קיי"ל דקטן יש לו מעשה ומטעם זה נ"ל דכתב רש"י שם בחולין (דף י"ב ב') דצריך דוקא אמירה ומעשה וקו' התוס' שהקשה שם על רש"י בעצמם כתבו שיש לתרץ ורק זה הוא אשר נשאר קשה הא מגמ' נראה בהדיא דאמר שם בש"ס (חולין י"ב ע"ב) וז"ל א"ר חב"א בעי ר"י קטן יש לו מחשבה או אין לו מחשבה א"ל ר"א ותבעי לי' מעשה מ"ש מעשה דלא קמבע"ל דתנן יש להם מעשה מחשבה נמי לא תבעי לי' דתנן אין להם מחשבה דתנן האלון והרימון והאגוז שחקקו תינוקות למוד בהם עפר או שהתקינום לכף מאזנים טמאין מפני שיש להם מעשה ואין להם מחשבה א"ל מחשבה גרידא לא קמבעי לי כי קמבעי לי' מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כגון דהוי קיימא עולה בדרו' ואתיוה בצפון ושחטה מאי מדאתיוהא בצפון ושחט איכוין לה א"ד מקום הוא דלא אתרמי לי' כו' עד הכי קמבעי' לי' דאורייתא או דרבנן ופשט יש להם מעשה ואפי' מדאורייתא אין להן מחשבה ואפילו מדרבנן מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מדאו' אין לו מדרבנן יש לו עכל"ה אלמא אם לא הי' מקום לתלות הי' די במעשיהם לחוד בלא אמירה ואך לזה נ"ל דסתם קדשים לשמה קיימו ורק קטן הוי כמתעסק די מעשה מוכיח לחוד אבל במה דלא שייך סתמן לזה כמו בגט שסתם אשה לאו לגירושין עומדת לא סגי בלא אמירה אך לדברי התוס' שם דסגי בלא אמירה וגם לדעת גדולי הראשונים דס"ל בגדול עע"ג כשר מה"ת אפילו בתורף יעוין בג"פ [סי' קכ"ג סק"א וט'] קשה למה לא מהני בגט אם כותב בכת"י אך באמת המעיין בירושלמי ריש תרומות וז"ל [חמשה לא יתרומו וכו'] חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה ושם בגמ' ויוכיח מעשה שלהן על מחשבתן דתנינן תמן העלו חש"ו אע"ג שחישב שירד הטל עליהן אינם בכי יותן מפני שיש בהן מעשה ואין בהן מחשבה ואיזו מעשה שלהן ר"ח אמר בתפוש בהן בטל ותני' תמן הורידה חש"ו אעפ"י שחשב שיודחו רגליו אינם בכי יתן שיש להן מעשה ואין להם מחשבה ואיזו מעשה שלהן אר"ח במשפשף בהן במים ואומר אף הכא ויוכיחו מעשה שלהם על מחשבתן ר"ש כו' בשם רבנן ונחשב לכם תרומתכם את שכתוב בו מחשבה אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו ואת שא"כ בו מחשבה מעשה שלו מוכיח על מחשבתו וכאן הואיל וכתוב בו מחשבה אין מעשה שלו מוכיח עמ"ח א"ר יוסי קושייתא קומי שמואל הרי גיטין הרי אין כתוב בהן מחשבה ואין מעשה שלו מוכיח עמ"ח דתנינן הכל כשרין לכתוב את הגט חוץ מחש"י אר"ה והוא שיהי' פיקח עע"ג ר"י

בעי והיינו וכתב לה לשמה חזר ר' יוסי אמר תמן זה כותב וזה מגרש ברם הכא הוא חושב והוא תורם ר"י ב"א אמר הא אלו כתב הוא וגירש הוא גט הוא ברם הכא הוא חושב והוא תורם ר"י ב"א [ר' חייא] בשם ר"י חלוקין על השונה הזה מה הוא כדין אתאי דר"י דתרו' כר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה דקידושין ודר"י בגיטין כרבנן דקדושין דתני' חש"ו שקדשו איזקידושיהן קידושין ר"י בנו של ריב"ב אומר בינם לבין עצמן אין קידושיהן קידושין בינו לבין אחרים קידושיהן קידושין תני' חרש שתרם אין תרומתו תרומה ארשב"ג בד"א כשהי' חרש מתחלתו אבל אם הי' פיקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימי' כת"י כו' עכ"ל המעיין יראה דכוונתו דק"ל דהאיך מחלק ר"י בין תרומה דכתיב בי' מחשבה הא בגט דלא כתיב מחשבה ופליג ר"י אר"ה וס"ל אפי' גדול עע"ג לא מהני וע"ז חזר ר' יוסי ומתרץ תמן זה כותב ובגט גופא כשר היכי שהוא כותב ומגרש וע"ז אר"ח ור"א [דר"י] חולק על השונה הזה דלא כן הוא רק דר"י בגיטין לא מהני אפילו הוא כותב והוא מגרש משום דפסק בגיטין כוותי' דרבנן ודלא כר"י בנו של ריב"ב אבל בתרומות דאמר הטעם משום ונחשב לכם הוא אליבא דר"י [ב"ב] דלדידי' באמת גם בגט כשר אבל ר"י לא פסק רק כרבנן וכהך ברייתא דאינו גט עד שישמעו קולו ואך קשה [למה] באמת לא מהני מעשה בגט ובכלי מהני מעשה וכן גבי הכשר אך באמת החילוק כמו שהביא הה"מ בפ"ה מהל' יבום דבדבר שצריך כוונה לא מהני מעשה הגם ששם אינו מחלק רק בין ביאת יבמה שקונה אפילו באונס מ"מ קל לחלק בין דבר שצריך הבנה ורצון גמור ובין שא"צ רק דיונח לי' כמו כלים שא"צ רק שיונח בעשיית הכלי לקבלה וכן הטל ניחא לי' וגם גבי קדשים דסתמן לשמן עומדות מעשיו מוכיחין עכ"פ שאינו מתעסק אבל בדבר שצריך רצון בודאי לדידן לא מהני מעשיו וזה דבר ברור דלדידן דקיי"ל דלא כרב ורשב"ג אין במעשיהם ממש כלל וא"ל דטעם דגט בכתב לא מהני הוא משום עדים [כמ"ש הרמב"ם פ"ו מגירושין הביאו הנוב"י תניינא אהע"ז סי' נ"ג עיי"ש דאין מעידים על הקטן וה"ה בחרש עכ"ה] דהרי באמת לרשב"ג מהני דבאמת כת"י הוי כעדים כמבואר בתוס' [גיטין ג' ע"ב בד"ה שלשה] וכן בהמגרש ולא הוי זה קבלת עדות סוף דבר כל הרוחות שבעולם לא יזיזו הפסק גמרא זו אשר קיימוהו כל הפוסקים דלא מהני בחרש שום מעשה ולא כתב ולא מה שנראה שהוא חריף ואינו גט כלל ומ"ש בירושלמי [בפ' חרש הלכה א'] חרש שקידש בביאה שאינו מוציא ברמיזה משום [הקדושין] דהוי מעשה לפע"ד הי' נראה דגם כוונתו רק מדרבנן ורק שצריך להיות היציאה כעין הוי' ואם הקדושין הי' ע"י מעשה לא מוציאין ברמיזה דאינו מעשה אך דע"ז קשה הא כמה משניות אחר זה דאיירי בביאה ביבמה ואפ"ה מוציא ברמיזה אם

הי' חרשת כקו' המל"מ [פ"ב מה"ג הי"ז] ורק האחרונים תירצו דלא שייך בחרש לומר אדעתא דהכי בעל אח"כ והנה כ"ז מיירי לענין דאורייתא אבל אם נימא כאשר פירשתי דכוונת הירושלמי דאין רמיזה דגט מוציא מידי מעשה דביאה לא שייך לחלק וק"ל ולכן נ"ל באמת דהירושלמי ס"ל דמהני מעשה ורק וכי תנאי שקלת מעלמא הלא כמה תנאים בירושלמי ובתרומות דס"ל דמהני מעשה אפילו בגט וגם אמוראים ר"ז שם סבר דהוא כותב ומגרש מהני ולכן הירושלמי אזיל כאן בפ' חרש בשיטתם אבל לפי מה דקיי"ל כר"י בתלמודא דידן ובירושלמי ודלא כרב ורשב"ג בודאי לא מהני שום מעשה בקידושין וגירושין ורק בגדול עע"ג לכתיבה דהוא אינו רק כתיבה לשמה בזה מחולקי' הירושלמי ס"ל דגם מחשבה כזה לא מהני ור"י חולק על ר"ה בגדול עע"ג אבל יש מגדולי הראשונים דס"ל דר"י לא פליג על ר"ה כמבואר בג"פ וס"ל לחלק דכוונה כזו שמכוין במה שאומר לו הגדול מהני אבל לענין קידושין וגירושין דצריך כוונת הקנאה [ורצון] כ"ע ס"ל דלא מהני מעשיו מידי וכן נראה מהראב"ן שכ' וז"ל בסי' ר"ה וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שלא קלקלו שחיטתן כשירה נ"ל דאקטנים קאי וה"ק וכגון הקטנים ששחטו מדאמר ר"י לקמן דקטן יש לו מעשה מדאו' ולא אמר בחו"ש נמי וכן מצאתי בשערי שחיטה של ר"ש בן חפני א' מבני עמינו ששחט והלך לו ולא ידעי' אם בקי בשחיטה אם לאו ובדקנו את הסימנים שהי' שחיטה כהוגן וכשורה שחיטה כשירה שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם וגם כתב דחש"ו שיודעין ה"ש וראה מומחה שלא שהו ולא דרסו בו שחיטתן כשירה בדיעבד אבל לכתחילה לא ש"מ דחש"ו אין להם מעשה מדאו' הלכך אפי' ראו אחרים ששחטו אסור וה"נ תנינן במס' סוכה קטן היודע לנענע חייב בלולב וכו' עד קטן היודע לשחוט אוכלין משחיטתו אר"ה והוא שגדול עע"ג עכ"ל ודבריו אינם מובנים כלל דמעיקרא מחלק בין חרש ושוטה לקטן דבקטן מהני מעשה ובחרש ל"מ מעשה ואח"כ כתב בשם ר"ש בן חפני ששוה ח"ש לקטן אך נ"ל דהנה ידוע שיטת גדולי הראשונים הסמ"ג ודעימי' והגמ"י ומהרש"ל ז"ל ס"ל דבחש"ו שא"י לאמן ידיהם אפי' באחרים רואין שחיטתן אסורה ומתני' דהכא דמכשיר באחרים רואין איירי במומחה [עי' ב"י יו"ד סי' א' ובש"ך שם סקכ"ה] ומבואר במהרש"ל משום דהוי רק מעשה קוף בעלמא והוא ע"ד דס"ל להרא"ש ז"ל [חולין דף ל"א] דנהי דלא בעינן לר"נ דקיי"ל כוותי' כוונה לשחיטה עכ"פ כוונה לעשות איזה דבר צריך יעי"ש ובחש"ו הוי כמו מעשה קוף וכוונתם אינו כלום אפי' לרבנן אסור אפילו אחרים רואין והנה הראב"ן ז"ל מתחלה סבר דמתני' חתמא איירי בחש"ו אפי' אינם מומחים ומ"מ בדיעבד כשר באחרים רואין וק"ל למה הא חש"ו מעשה קוף בעלמא וע"ז אמר דלא קאי ושחיטתן כשרה רק אקטן דקטן אית לי' מעשה

כר"י ולאח"כ הביא דברי הר"ש ז"ל דס"ל דגם בקטן לא מהני רק ביודע לשחוט כמבואר בסוכה וא"כ שוב לדינא לא פסק כר"י דמהני מעשה אפילו בקטן א"י [לשחוט] דכוונה לשחיטה אפילו לרבנן צריך טפי מעשיית כלי דצריך עכ"פ עשי' דכתיב וזבחת וכמ"ש הרא"ש ז"ל ולכן הדר ואמר דמתני' מיירי בדידעי דוקא ה"ש דאל"ה הו"ל מעשה קוף ולא מהני מעשיהם מידי.

עכ"פ יוצא מזה דהא דכשר שחיטתן בדיעבד הוא באם יודעין ה"ש ואפי' למ"ד (דבעי) [דלא בעי] כוונה פסול ואפי' רואין שעושין כדין מה לי שאחרים מלמדין אותן מה לי שרואין ששחטו באומנות והשחזת הסכין הרי דכוונו לשחיטה וא"ל דהתם שאני שאינו מעשה גמור מוכח כמ"ש מהרי"ט ז"ל בתשו' ח"ב אהע"ז סי' ט"ז] דודאי ז"א דודאי כוונת אומן לשחיטה מוכח הרבה שכוונתו לשחיטה ואפ"ה לא מהני (למ"ד) דבעי' כוונה א"ו דלמ"ד דבעי' כוונה [עכ"פ לעשיי'] לא מהני מעשה ושאני בכלים והכשר וקדשים דא"צ רק ניחא דעת או שלא יהי' כמתעסק ועוד ראי' מהא דקיי"ל דפיתוי קטנה אונס משום שאין לה רצון וקשה (וכי) [הלא] אין מעשה גדול מזה וקיי"ל גבי אשה דאסורה לבעלה אפילו באומרת מותר ואפי' מתכוונת למצוה בדרך דשרי עפ"י הדין אפ"ה אסורה לבעלה כמבואר במהרי"ק [מובא ברמ"א סי' קע"מ ס"ג] דכתיב למעול מעל באישה ועכ"פ בביאות אחר מעלה באישה בזה שנבעלת לאחר וא"כ גם קטנה נמי מעלה באישה ואי דאין לה דעת הא במעשה יש לה דעת א"ו פשיטא דדבר התלוי ברצון לא מהני מעשה ואפי' הרמב"ם ז"ל דפסק פיתוי קטנה נאסרה על בעלה מ"מ כתב בהדי' דבת מיאון אין לה רצון וקשה הא עשתה מעשה א"ו דלמידי דצריך רצון לא מהני מעשה ובזה יתיישבו היטב דברי הרמב"ם ז"ל שם שכתב בהל' סוטה פ"ב הל' ד' וז"ל קטנה שהשיאה אבי' אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה לפיכך מקנין לה לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה כמו שבארתי אבל הקטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להאסר על בעלה ואפי' הי' כהן לא נאסרה עליו עכ"ל.

והנה הקשו עליו כולם מהא דאמרי' ביבמות (ל"ג ע"ב) החליפו מידי ברשיעי עסיקי' תני הוחלפו ה"נ מסתברא דקתני סיפא אם הי' קטנות שאין ראויות לילד מחזירין אותו מיד ואי במזיד מי שריא הא ל"ק פיתוי קטנה אונס נינהו ואונס בישראל מישרא שרי עכ"ל גם המל"מ ז"ל הקשה מהא דיבמות דר"א דאמר כהן לא ישא קטנה וז"ל המל"מ בפי"א מהל' אישות הל' ח' ומלבד דוחק זה לא ידעתי מה יענה הרב בההוא דאמרי' בפ' הבא על יבמתו (ס"ח) [ס"א ב'] תני' ר"א אומר כהן לא ישא קטנה וא"ר דטעמא דר"א הוא דחיישינן שמא תתפתה עליו והקשו א"ה ישראל נמי ותירצו פיתוי קטנה אונס היא

ואונס בישראל מישרא שרי ע"כ הרי דלר"א ס"ל דפיתוי קטנה אונס הוא ולא מצינו בזה שנחלקו עליו ואע"ג דע"כ רבנן פליגי עלי' דר"א וכדקאמר התם הא ר"א היא ולא רבנן היינו דפליגי עלי' בעיקר הדין דר"א חייש לשמא תתפתה ורבנן לא חיישי להכי אבל במאי דס"ל לר"א דפתוי קטנה אונס הוא לא מצינו שנחלקו עליו עכ"ל.

ומלבד כ"ז קשה דלמה בבת מיאון כתב שאינה בת רצון וסותר דברי עצמו הלא כתב באותה השורה שקטנה נאסרה לבעלה אלמא שפיתוי קטנה ס"ל דאינו אונס וכמו שהבינו המ"מ והכ"מ ז"ל מדבריו וא"כ הא דבת מיאון מותרת לבעלה משום דקידושי' רק מדרבנן אבל לא מטעם שאינה בת רצון וא"כ הל"ל דבבת מיאון מותרת לבעלה דהוא רק דרבנן אך באמת אין הטעם כלל משום שהוא מדרבנן דגם דקידושי מיאון הוא דרבנן מ"מ כל דינו כעין דאורייתא כ"ז שלא מיאנה ואם נתן לה גט [ונשאת לאחר] אסורה לחזור לו כמבואר בש"ס [יבמות ק"ט] וא"כ גם אם זינתה אסורה לו כ"ז שלא מיאנה כעין דאורייתא ואין היתר רק משום שאין לה רצון וא"כ סותר דבריו תכ"ד שכתב דפיתוי קטנה אינו אונס אך לפמ"ש א"ש דנהי דקטנה אין לה מחשבה וגם מעשה אין לה בדבר שצריך רצון די"ל שלא נתכוונה למעול רק סתם למעשה קטנות עכ"פ הא הוי מעשה מוכיח על מחשבת' שכוונתה למעול בבעל וכמו שקיי"ל בעלמא דאם לא הוי מעשה גמור לא הוי הכשר ולא כלי אבל באם מעשה מוכיח על מחשבתם מהני מדרבנן לר"י כמבוארבחולין א"כ גם במעשה גמור גבי רצון דלא מהני עכ"פ מעשה מוכיח על מחשבתו שמועלת בבעלה והוי עכ"פ אסור מדרבנן.

ולזה ל"ק על הרמב"ם קו' המל"מ מהא דאר"א ישראל מותר לישא קטנה ול"ח שמא תזנה דפיתוי קטנה אונס דאין מעשה כזה מועיל לענין דבר שתלוי ברצון ופיתוי קטנה אונס ואי דעכ"פ אסורה מדרבנן משום מעשה מוכיח על מחשבה זה לא הוי רק מדרבנן ובדרבנן לא שייך גזירה לגזור אטו דרבנן ומש"ה מותר ישראל לישא קטנה וכן ל"ק על הרמב"ם ז"ל מהא דהוחלפו דהתם קאמר הש"ס דמהא לא תסייעי' די"ל דפיתוי קטנה אונס ואי דהא עכ"פ מעשה מוכיח על מחשבתו הא זה אבעי' לר"י וי"ל דבאמת [הך סוגי' סבר' דאפי' מדרבנן] אין להם מעשה מוכיח על מחשבתו ולכן שפיר קאמר הגמ' משום זה לא תסייעי' די"ל דפיתוי קטנה אונס הוא ומעשה מוכיח עמ"ח לא כלום אך כ"ז בנתקדשה ע"י אבי' אבל בבת ממאנת דבאמת אם ממאנת בבעלה אין איסור כלל דהא דמיאון בפני שנים [יבמות ק"ז ע"ב] י"ל דלא איברי סהדי רק לשקרי אבל אם ממאנת בו מותרת תיכף גם בלא עדות [א"כ מזה שמזנה מוכח שממאנת בו] אך היא אינה ממאנת בו ורוצה להיות תחתיו רק שמזנה תחת בעלה וא"כ שוב מעשה זו לא הוי רק רצון

כיון שהמעשה גופא סותר [האישות] ואינו אסור רק מצד שרוצה להיות תחתיו ולמעול בו ורצון לחוד אין לקטנה דדלמא באמת שוב אינה רוצה להיות תחתיו וזה גופא הוא המיאון במה שמועלת בו ואם באמת רצונה להיות תחתיו מ"מ אינו רק רצון לחוד וקטנה אין לה רצון.

עכ"פ מוכח בבירור דדבר שצריך רצון אין לקטן ולא לחרש לפי מה דקיי"ל דלא כרב ורשב"ג וכמבואר בירושלמי וא"כ לא מהני בחש"ו לא חריפתם ולא כתיבתם וגיטם וקידושיהם ומכירת קרקעות אינו כלום אך באם מדברים קצת והוי בגדר מדבר' באופן שכתב מהרי"ט ז"ל [בתשו' הנ"ל] בכה"ג לפע"ד כפקחים הם ואי משום שאינם שומעים הנה לפמ"ש הרמב"ם דעפ"י טבעי הרפואה א"א לדבר מבלתי שמוע ולכן אם הם מדברים מסתמא שומעים קצת עכ"פ דזה מהני להיות נחשב כשומע ומדבר כמבואר בדברי תשו' ר' אשר ז"ל מביאו הטור ז"ל בח"מ סי' רל"ה ויעויין בנ"מ ובלא"ה במדבר ואינו שומע לא קיי"ל כהרמב"ם ז"ל [בפכ"ט ממכירה] וגם הרמב"ן ז"ל [ביבמות ק"ד] שחייש לזה גבי חליצה דוקא דצריך ענינים מרובים וקרוב לטעות כמבואר בריטב"א שם במקומו וגם כי מבואר ברמב"ן שם דזה רק לס"ד אבל באמת שומע ואינו מדבר ומדבר ואינו שומע כפקחים: והנה לכאורה יש מקום לעקש ולומר דלעולם מעשה גמור בחרש שכתב גט ונותנו בעצמו מהני שהוי מעשה בגופו שכתב בעצמו כמ"ש וכתב לה וגם נתן בעצמו ורק היכי שכתב לעדים כתבו ותנו גט לאשתי בזה פליגי רבנן ורשב"ג ורב דס"ל כוותי' דלרשב"ג הוי כתיבתו ראי' דהוא פיקח כמו שפירש"י ז"ל וכתיבתו הוי מעשה כמו דיבור ומש"ה מהני אבל רבנן דס"ל דכתיבתו לאו ראי' וגם זה לא הוי מעשה במה שכותב לסופר לכתוב ומש"ה לא מהני לדידהו אבל בכותב בעצמו הגט ונותן כ"ע מודו דמהני כמו שמהני מחשבה ומעשה בקדשים והכשר ומה דתנן במתני' לא יוציא עולמית היא לכדר"י וכרב פפא שם בסוגי' [גיטין ע"א ב'] ולכן נוכל לומר דמעשה גמור מהני אך באמת זה ליתא כלל חדא דבירושלמי [תרומות הנ"ל] מבואר להדי' דס"ל לר"י חרש שקידש דר"י ס"ל דבינו לבין אחרים מהני ור"י ס"ל דלא כוותי' רק כרבנן דפליגי עלי' דר' ישמעאל בנו שריב"ב וא"ל דפליגי בקדושין משום שלא יוכל לזכות הכסף חדא דבכל קדושין פליגי אפילו בביאה ובפרט הא דהאריך הנוב"י במ"ת [סי' נ"ד] דא"א קידושי כסף בקטן כבר העליתי דבכמה גווני יוכל לזכות החרש והארכתי בזה וחדא הוא בנותן אחר ע"י דמקודשת מדין עבד כנעני [כמבואר בקידושין ז'] וע"כ ר"י דס"ל כרבנן דלא מהני בקדושין משום דאין מעשה רצון מהני בחרש וכנ"ל ותו מרשב"ג גופא ראי' [לנ"ד]

דהא איהו ס"ל דכתב הוי מעשה ואפ"ה בחרש מעיקרו לא מהני ש"מ דמעשה לא מהני בכה"ג גבי חרש רק גבי פיקח שנתחרש כמ"ש רש"י ז"ל דאגלי דפיקח הוא:

והנה עתה באתי להודיע שעיינתי בפלפולו ותמוה לי טובא איך לא ראה דברי הירושלמי הפלוגתא גבי קדושי חש"ו ע"י אחרים ודר"י ס"ל דלא מהני (דלא מהני) מעשיו כמו בתרומה ואני פירשתי לעיל מה שנ"ל באמת אך לפי כל הפירושים ס"ל לר"י בנו שריב"ב דבקדושין בכל קדושין מהני כמו בתרומה ולר"י לא מהני אפילו ביאה ל"מ ולא כאשר רצה מעכ"ת לפרש הטעם דקדושין אינן חשיבי' מעשה דהרי הירושלמי מדמי הקדושין לתרומה ולהכשר ולעשיות כלים יעו"ש וגם מעיקרא קאמר בירושלמי דאפילו בכותב חש"ו גט לעצמו כשר ולא ס"ל החילוקים של מעכ"ת דבאמת ע"י (שחי') [שכתב בכת"י] וא"צ עדים ואי דצריך אמירה הא אם בעצמו כותב בכת"י ונותן לה אין מעשה גדולה מזו למאן דס"ל דמעשה אית להו אפילו בלא אמירה כמבואר בירושלמי שם ואפי' רש"י ז"ל מודה בכתב כה"ג חשיב אמירה להנך דס"ל דמעשה מהני גם תמי' לי איך אשתמיט ממעכ"ת דברי הפנ"י [בגיטין ד"כ ע"א שהקשה איך חש"ו כשרין לכתוב גט] הא אומן קונה בשבח כלי [ואיך יוכל לזכהו להמגרש] וגם בג"פ מפלפל בזה אך לענ"ד משכחת לה בחש"ו שסמכו על שולחן אביהם דשכרם לאביהם לרוב שיטות הפוסקים ויעוין במחנה אפרים [ה"ז ומתנה סי' ג'] וגם הא לשיטה זו דמהני כתב או מעשה משכחת לה בהשכיר עצמו לפועל לבעה"ב ע"י כתב או ע"י חזקה בגופו כמו עבד היינו שעשה לו מלאכת פועל ושוב הוי ידו כמו יד של בעה"ב או משכחת שהי' פועל פיקח ונתחרש וידעי' בו שלא חזר כי עובד עבודתו כמאז דהוי ודאי ידו כיד בעה"ב וגם תמה אני אם שייך כלל (אינו) [אומן] קונה בשבח כלי כי אם (הזה) [האומן] לא יוכל להקנותו לבעל א"כ אדרבה הרי קלקל ומאי שבח אדרבה במה שעשאו וזוכה בו בעה"ב בזה הוא שבח וה"ל קנייתו ושבחו באים כאחת וכבר הלכו נמושות באלו הדברים.

[ע"ל ח"א חאו"ח סי' כ"ו] גם במ"ש לענין קידושי כסף דהוי דעת אחרת מקנה כבר האריך בזה בנו"ב מה"ת [הנ"ל] וב"א ז"ל [סי' מ"ו] אך כל דבריהם במחכ"ת צ"ע דהלא יוכל להיות קדושי' שאחר פיקח מקדש עבורו כמו אני נותן לך מנה ותקדש לפ' דמקודשת מדין (ע"ק) [עבד כנעני] [כנ"ל] ונותן לה המעות ע"י החרש דהוי מעשה ולא בתורת שליחות רק מעשה קוף בעלמא והמעשה הוא רק שברמיזה יבין החרש שנותן לה חבירו הפיקח המעות עבורו לקדושין וכן אם שניהם חרשים משכחת כזה גם מ"ש מע"כ משום דאינם בני עדות יעוין בב"א [סי' מ"א ומ"ו] ונו"ב הרבה מזה אך לפע"ד משכחת בלא עדים גבי קדושין כגון שיושבים שלשה ועושים דין דנהי דאינם בתו"ע מ"מ נ"ל דיכולין

ב"ד לעשות דין בקטן בדבר איסור גם מ"ש דחרש אינו ממועט מאיש ולא חרש הנה ממה דמביא בתרומו' איש ולא קטן ידבנו פרט לחרש אין ראי' דהכל היא אסמכתא כמבואר בתוס' [חולין שם] ומצינו דגם חרש ממועט מאיש יעוין גבי סמיכה ובקרית ספר להמבי"ט ממעט עדות בחרש משום דאיש כתיב יעו"ש.

כלל הדבר שדבר ברור כאשר כתבתי דלדידן לפי מאי דקיי"ל כר"י בש"ס דידן ובירושלמי לא מהני שום מעשה בחש"ו וכאשר בררתי בראיות ברורות ורק באלו שמדברים רק אינם שומעים דבאמת לפי הנראה דהפוסקים לא פסקו כהרמב"ם ז"ל [הנ"ל] וגם הוא יודה בשארי ענינים דכפקחים הם רק בקרקע משום דלא בקיאי בעניני ב"א כיון שאינם שומעים ולא עדיפי מגדול פחות מבן עשרים [עיי"ש בחו"מ סי' רל"ה] וכ"כ הב"י ז"ל אך מ"מ לחוש יש להחמיר כדברי הרמב"ם ז"ל כמבואר בג"פ [סי' ק"כ סקכ"ט] ובגט מקושר. אך אלו כשם שכונסה כן מוציאה ולכן ודאי המה יכולים לקדש אם המה בגדר מדברים קצת וקדושי' דאורייתא וכן יכולים לגרש לכ"ע אך להרמב"ם י"ל דכל ענינם הוי רק מדרבנן ונ"מ לכמה ענינים. והנה להיות שו"ב בודאי אינו ראוי כיון דס"ל להרמב"ם ז"ל שאינו בגדר פיקח לכל דבר ובקל יבא לטעות וכעין שכ' הריטב"א לענין חליצה [כנ"ל] ולענין אם חליצתם כשרה לפע"ד יותר טוב ליבם בכה"ג וק"ל וכבר הארכתי בכיוצא בזה בתשו' אחת גם מ"ש כ"ת דבקרקע לא שייך מעשה וכוונה הלא יש חזקה וגם דלי לי' צנא דפירי יעוין פ' חזקת הבתים [דף ל"ה ע"ב] יום ג' תרומה כ"ו שבט תרי"ט: סימן עג להנגיד המפורסם החריף ובקי המושלם כש"ת כו' איצק טויבר נ"י מלייפניק: מכתבו הגיעני ומ"ש מעכ"ת בדבר שאלת החרשים המלומדים ע"י תחבולה להבין ענינם.

הנה מ"ש בראשונה דרוב הפוסקים פסקו כר"א [יבמות קי"ג א'] לא ידעתי מי המה הרי"ף והרא"ש פ' חרש הביאו כולם להלכה דנשואי חרש רק מדרבנן והרמב"ם כתב ג"כ בהל' יבום [פ"ה הל' כ"ג] ולמה תקנו נשואין לחרש ויראה בפירוש שהוא מדבריהם וכן פסק בה"ת [פ"ד ה"ב] דתרומת חרש אינו כלום והטור והש"ע כתב בפי' שהוא מדבריהם הרי כל הפוסקים שאנו שותים בצמא דבריהם וכל בית ישראל ינהו אחריהם כולם עונים ואומרים דאין הלכה כר"א.

גם אשתמיטתי' מיני' דברי הפמ"ג באו"ח [בפתיחה כוללת] ומשם יראה סתירה על הרבה מהערות שהעיר. והנה לאהבת תלמידי מו"ח ז"ל צויתי להעתיק מה שהשבתי בזה להרב כו' מ' ליבוש מלבוב מה שחנני ד' ומשם יראה איך שדבריו הם רק כמציץ בין החרכים ובעזה"י בארתי כיד ד' הטובה עלי:ומה שהקשה להפוסקים דכשירה שינקה מן הטריפה אסורה לקדשים ומותר לחולין [ע' ש"ך יו"ד סי' ס' סק"ה] א"כ מאי מקשה

הגמ' (מנחות דף ה') להוציא את הטריפה למ"ל והא כתיב ממשקה ישראל וא"א דכשירה שינקה מן הטריפה אסורה לגבוה אבל להדיוט מותר א"כ הו"ל ממשקה ישראל ואפ"ה אסורה לגבוה.

והנה לע"ד בזה הענין הוא מבוכה גדולה באחרונים והכה"ג מאריך למאד וגם הפמ"ג ז"ל [שם] והנה לדברי כולם לא מצאתי טעם שיאסר להקדש ולא להדיוט והכה"ג באמת מכח זה חולק אהש"ך ז"ל ואמר דא"א כיון דאסור לגבוה אסורה להדיוט. והנה אשר נלע"ד היא כך דהנה ראיית הש"ך חזקה מדברי התוס' ע"א [דף מ"ט ד"ה שאם נטע] דכתבו לחלק דגידולי ערלה אסור משום שהיא איסורי הנאה אבל באיסורי אכילה הא מ"מ לא אוכל האיסור רק מה שנתהוה ממנו וזה מותר באיסורי אכילה ורק באיסורי הנאה גם זה אסור דעכ"פ מתהוה מאיסור ע"י גרמתו אבל באיסורי אכילה כיון שאין אוכל האיסור מותר והכה"ג ז"ל דחק בזה.

אמנם נלע"ד דצ"ע ויפלא מאד בעיני דברי הש"ך ז"ל המתיר באכילה להדיוט דהלא קיי"ל דדבר המעמיד אפילו באלף לא בטיל ומבואר במג"א בה"פ [סי' תמ"ב סק"ט] בשם מהרדב"ז דאפילו העמיד ע"י בליעת כלי אסור יעו"ש בט"ז תמ"ב והנה גם שם אינו אוכל גוף האיסור דגוף המעמיד נאבד במיעוטו והגבינה אינה מגוף הקיבה כלל ורק שגרם עמידה לגבינה הוי כאכלו הוא בעיני' ולהרבה פוסקים הוא מה"ת ה"נ הא כל הוויית הכשירה הוא חלב הטריפה וזולתה היתה מתה א"כ הרי הוא מעמיד גמור חלב הטריפה מעמיד בשר הכשירה ואילו הי' בכה"ג איזה דבר איסור העמיד הבשר לאחר שחיטה הי' אסורה קל וחומר שטריפה העמידה מחיים וגרע וסברת התוספות [הנ"ל] לא שייך כאן כלל דשם נעשה הגדולי תרומה עפר בדבר שזרעו כלה ומש"ה מותר הגידולין אבל הכא בחלב טריפה הוא מחזיק ומעמיד הבהמה ולמה לא יאסור מטעם מעמיד ובאמת הפמ"ג ז"ל מחשב גם יניקת מחלב הטריפה לשלא כדרך הנאתו דנעשה כעפר יעי"ש [סי' הנ"ל] אך החוש מכחיש זה דאדרבה עיקר חלב הטריפה מחזיק הולד היונק ואמאי יגרע מדבר המעמיד וכו' וצ"ל דהחילוק הוא בדבר המעמיד לא נבטל עצם מהות האיסור ולא [נתהפך לדבר אחר שיהי'] נעשה ממנו גבינה מהקיבה שהעמידו בו כאשר יראה לעינים שמוצאין חתיכת קיבה בהגבינה וא"כ מש"ה נהי דיש אלף כנגדו מ"מ כיון שהוא מעמיד הוי כניכר האיסור ואינו בטל ולכן אפילו העמיד בבליעה הוא משום שעדיין נשאר איזה חלק מהקיבה ולכן אינו בטל כמבואר אבל בחלב שינקה מהטריפה דמהחלב טריפה נעשה גוף הולד ונשתנה לדבר אחר נהפך האיסור גופו להיתר ולא שייך לומר שמעמיד באיסור דאיסור גופו נעשה היתר ואפילו להרא"ש ז"ל [פ' כיצד מברכין סי' ל"ה] דפליג

אר"י ז"ל גבי מור וקושט וס"ל להרא"ש ז"ל דאפילו דנהפך להיתר עומד באיסורו מ"מ זה דוקא באם גופו ומהות האיסור נשאר ורק נהפך לקושט או החלב נהפך לדבש בזה סבירא ליה להרא"ש ז"ל דס"ס איסורו רבע עלה כל זמן שלא נפגם אבל בדבר שלא נשאר מגוף חלב הטריפה רק כח שנהפך לגוף הולד ודאי מותר גם להרא"ש ז"ל ומש"ה דמי ממש להך דגדולין שכתבו התוס' ומביאו הש"ך ז"ל [הנ"ל] דאינו אוכל גוף האיסור ומעמיד לא הוי שהרי נהפך האיסור גופו להיתר אך כ"ז בחולין ולהדיוט אבל בקדשים ולגבוה ס"ל לרחב"א [בתמורה ל' ע"ב] דאפילו נשתנה אסור דזה הוא אבעי' בקדשים [בע"ז ד' מ"ו ע"ב] ורחב"א ע"כ ס"ל דנשתנה אסור והאבעי' [הוא] רק לרבנן דפליגי ארחב"א כמו שמבואר ברמב"ם ז"ל בהל' א"מ [פ"ג הי"ד] דמותר משום שנשתנה ורחב"א דאסר ע"כ דס"ל דנשתנה אסור לגבוה וא"כ כל טעמא מאן דאסר לגבוה משום דהוי כאלו איתא בעינה וכמו דבר המעמיד שאסור ורק להדיוט מותר משום שהאיסור גופא כבר הותר בהשתנותו לבשר הולד אבל לגבוה אסור שינוי [ממילא אסור משום דבר המעמיד] וא"כ ממילא לק"מ מה שהקשה מעכ"ת דע"כ מקשה הגמ' שפיר למ"ל להוציא טריפה הא לא הוי ממשקה ישראל ואי דמשכחת לה בכשירה שינקה מטריפה דמותר לישראל ז"א דהא החלב הטריפה אינו ממשקה ישראל ואסורה להקריב המעמיד ממנו ואי דהא הבשר מהולד מותר להדיוט הוא מטעם שינוי אבל בגבוה דס"ל לרחב"א מסברא מבחוץ דלא מהני שינוי א"כ שוב לא הוי ממשקה ישראל דהא באמת אסורה מאז ומקדם גם לישראל רק דלישראל מותרת בשינוי אבל לגבוה דלא מהני שינוי באיסורו עומד וזה ברור.

אך באמת בלא"ה לא קשה כלל דהגמ' מקשה דלמה אמר להוציא את הטריפה הא זה לאו מטעם טריפה ואם ינקה מדבר טמא או משאר איסורים נמי אסורה ולא שייך לומר בברייתא להוציא טריפה. ומה שהקשה מפרה אדומה [דלמא האם שיונקת הפרה ממנה טריפה וחזקת האם לא מהני להוולד היא הפרה כמבואר בכתובות דף י"ג דלמאן דמכשיר בה פוסל בבתה ע"ש עכ"ה] אתפלא מאד על חכם בטבעי למה לא משכחת דהולד לא ינק כלל דעפ"י הטבע יוכל הולד להתגדל בלא יניקת חלב כידוע והב"ד שהי' אז שולחין להעדר שנולדה הפרה כמבואר בר"מ ז"ל בודאי היו מוצאין תחבולה שלא תניק וגם בלא"ה חזקת האם לא מהני לבת לא שייך כאן כי כבר הותר החלב יום ב' ער"ח ניסן תרי"ט לפ"ק צאנז: סימן עד שאלה באחד שנשתגע ובעת שגעונו זחה לבו עליו לומר שהוא אחד בדור בגדלו וכיוצא בשארי ענינים כיוצא בזה אך הי' בו סימני שוטה המבואר בחגיגה ולאח"כ נתרפא מהשגעון ורק עדיין ניכר בפניו חלייתו וגם עדיין גאוותו אתו לאמר שהוא גדול הדור אך סימני שוטה המבוארים בחגיגה אין לו כעת

וגם הוא פיקח בכל ענינים הן במו"מ והן בשארי דברים שבעולם וגירש עתה את אשתו ונסתפקתם אם יש לערער על הגט כו':

תשובה ידוע דזה פלוגתת הרמב"ם עם הר"א והרשב"א ז"ל שהרמב"ם ז"ל [בפ' ט' מהל' עדות ה"ט] סובר דאלו המבוארים בחגיגה [ד' ג' ע"ב] לאו דוקא רק אם הוא עושה דרך שטות מעשים אשר המה מורים על שוטה ה"ז דינו כשוטה אעפ"י שהוא פיקח בשאר ענינים והר"א והרשב"א ז"ל ס"ל דכל שאין לו אחת מסימנים המבוארים בש"ס כפיקח יחשב וגיטו גט וכבר ביאר זה הרב המסדר הגט אך לכאורה בש"ס מבואר בהדיא דאם נמצא מבין דבר שמסבירים לו אפילו אם הוא גדול בעיניו דינו כפקח ואמרינן רמות רוחא נקטא לי' אבל לא שגעון הרי דבמילי דרמות רוחא לא מחזיקינן לי' לשוטה רק רמות רוחא הוא דנקטי' אך באמת זה ליתא דז"ל הש"ס (ב"ב קנ"ה ע"ב) דההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי אבוהו לגידל בר מנשיא אתא לקמי' דרבא א"ל קרובי' זיל אכול תמרי ושדי קשייתא בי רבא עבד הכי א"ל זביני' לאו זביני כי קא כתבי לי' שטרא א"ל לקוחות זיל אימא לי' לרבא מגלת אסתר בזוזא שטרא דמר בזוזא אזל א"ל אמר להו זביני' זביני א"ל קרובי' לקוחות אגמרוהו א"ל מסברי לי' סבר וכיון דמסברי לי' וסבר מידע ידע וההוא דעבד הכי חוצפא יתירה הוא דהוי בי' עכל"ה והנה לכאורה כולה מוקשה חדא כיון דקיי"ל דצריך לעשות דוקא דרך שטות כמבואר בחגיגה וגם כתב הב"י וכל האחרונים דבפעם אחת שעשה דבר שטות אינו כשוטה רק אם רגיל לעשות כן (ועיין בת"ש סי' א' ס"ק מ"ו בשם ראש יוסף) וכן הסכימו כל האחרונים א"כ בפ"א שזרק הגרעינים וגם לא עשה דרך שטות דהא לא נזכר מזה כלל בש"ס שעשה דרך שטות ואמאי החזיקו רבא לשוטה וגם קשה כיון דהחזיקו רבא כשוטה ע"י מעשה שזרק הגרעינין לפניו א"כ למה בסוף הדר ואמר רמות רוחא נקטי' הא קיי"ל בשוטה אפילו שבשאר דברים הוא פקח מ"מ כשוטה יחשב ולא אמרינן אימור בעל מחשבות הוא וכנ"ל [בגמ' חגיגה] א"כ גם בכאן לא נימא דרמות רוחא נקטי' ולייישב כ"ז נ"ל דהוא דבר ברור דאדם המבולבל בדעתו ואינו מבין דבר על בוריו ורק מחשבותיו נבוכו בסתירת דברים בודאי דינו כשוטה אפילו אם אין בו אחד מדברים המוזכרים בחגיגה ומש"ה צריך נשתתק בדיקה אפילו אם אינו עושה אחד מהנזכרים בש"ס מ"מ חיישינן שהוא מטורף בדעת ואינו מבין לכוין דבר והנה מבואר בש"ע [חו"מ ל"ה ס"י] והוא מהרמב"ם ז"ל דהפתאים ביותר ה"ה כשוטה וז"ל התב"ש סי' א' ס"ק נ"א החילוק שבין שוטה לפתי דהשוטה הוא שנטרף דעתו מחמת רוח רעה ונכנס בו רוח שטות ודומה לנטרף דעתו מחמת חולי ועיין נדה דף י"ג ולכן מצינו בגמ' עתים חלים ועתים שוטה דכך הוא דרך שוטים אלו וכן

שפוי ונשתטה והפתי הוא דעתא קלישתא מתולדתו ואינו משתנה לעולם וכן נ"ל דעת הב"ח דגבי חרש כתב דה"ה פקח ונתחרש וגבי שוטה לא כתב דה"ה שפוי ונשתטה אלא דכולהו הכי איתנהו דאין אדם נולד בטירוף דעת כדרך המטורפים מחמת ר"ר או חולי אבל הנולד בדעת חסרה הוא הפתי ומתפתה לכל דבר ואינו משתנה לעולם עכ"ל. הרי דדלי השכל מתחלתו הוא כשוטה אפילו בלא הג' דברים המוזכרים בש"ס לכ"ע והנה לפ"ז רבא דהוי סבר דאיש זה מדלי שכל מתולדתו [הוא] כמ"ש לו הקרובים לרבא דאינו מבין למכור קרקעות ולכן כשראה רבא שזרק הגרעינים לפניו נטה לדברי הקרובים ותלה הדבר שעדיין לא נגמר שכלו והוא מדלי השכל וכשוטה יחשב ואולם לאח"כ כשראה רבא שהוא בר הבנה כשמסבירים לו א"כ אינו מדלי השכל ורק לחוש לזה שעשה שטות שזרק הגרעינין ע"ז אמר רבא כיון שהוא בר הבנה ורק שצ"ל שנשתגע מכח דבר השטות שעשה בגרעינין ע"ז צריך להיות דרך שטות וגם צריך להחזיק בזה ולא בפ"א ואדרבה אם באקראי זרק הגרעינן בזה לא הוחזק לשוטה ורק אמרי' רמות רוחא נקטי' א"כ אין מכאן ראי' לומר במחגאה דרך שטות והוחזק בזה לדמות עצמו לגדול הדור וכמוהו בודאי אין אומרים רמות רוחא נקטי' כמו דלא אמרינן במקרע כסותו בע"מ הוא וא"כ בנ"ד דאתחזק המגרש הזה בשטותו להחזיק עצמו לגדול הדור וכדומה בדרך שטות בודאי לא אמרינן רמות רוחא נקטי' ורק כשוטה יחשב לשיטת הרמב"ם ז"ל וא"כ הוי דין [זה] ספיקא דדינא אם כהר"א והרשב"א ז"ל דצריך דוקא אחד מהנזכרים בש"ס להקרא שוטה או כדברי הרמב"ם ז"ל דאפילו זולת הג' דברים המוזכרים בש"ס אם עושה דבר שטות שנחשב לשטות בעיני העולם ועשאו דרך שטות והוחזק לזה לא אמרינן רמות רוח' נקטי' ורק כשוטה יחשב אך לכאורה טעמא בעי להנך רבוותא ר"א והרשב"א ז"ל דס"ל דבעינן דוקא א' מג' דברים הנזכרים בש"ס וכי הל"מ שדוקא במעשה א' מהג' הוא שוטה ולא זולתם הלא אם רואין באיזה דבר שטות שיהי' שהוא עושה דרך שטות הרי הוא שוטה לפנינו ולכאורה י"ל דטעם הדבר בזה דהנה באדם שבכל ענייניו הוא חכם ופיקח למה יגרע מלתת גט או שארי ענינים הלא ראינו שהוא כאחד הפקחים והרי בשוטה גמור מבואר [בגיטין דכ"ג] דאם גדול עע"ג ומזהירו כשר בכתיבת הגט (ובנתינה) [נ"ל דצ"ל ובשחיטה] לר' נתן [בחולין דף י"ב] וכן בחליצה הי' כשירה אי לאו דיש בו הרבה לכוין כמבואר בתוס' פרק מ"ח [דף ק"ד ד"ה והיא] למה בפיקח לפנינו ואומר שמגרש בכוון ורצון שלם לא מהני אם הוא שוטה באחד מהדברים הנזכרים בש"ס חגיגה הנ"ל וצ"ל כיון דעושה א' מג' הנ"ל נתגלה שהוא באמת שוטה ואין לו דעת ורצון להקנות איזה דבר או לגרש אשתו להפטירה ממנו ונהי שמבין ועושה מעשיו בכוונה

מ"מ רצון ודעת אין לו ולכן אינו כשר בדבר שצריך קנין ובשלמא גבי כתיבת הגט יש לו שכל לעשות כמו שאמר לו הגדול העומד או בחליצה דחליצה מוטעת נמי כשירה הוי מהני אם גדול עע"ג אבל דבר שצריך קנין ורצון אין לו לאיש משוגע ולכן לא מהני מעשיו והנה האיך נדע אם יש לו דעת ורצון (הלא) בזה נתנו חז"ל כלל מי שעושה אחת מדברים הללו בודאי הוא שוטה שאין לו רצון כלל אפילו אם הוא פיקח בשאר ענייני העולם ולכן לא שייך ע"ז מ"ש הנך ג' משארי ענייני שטות די"ל דכן ראו חז"ל שכן הוא דמי שבא לכלל שגעון כזה אין לו דעת כלל ולא מהני מה שהוא פיקח בשארי ענינים אבל באם משתטה בזולת מג' דברים עדיין כחו בשכלו והוא כפיקח זה דעת הר"א והרשב"א ז"ל אך הרמב"ם ז"ל דעתו דבאמת כל הדברים שווים אם ראינו משתטה בשום דבר בעולם שוב לא מהני מה שהוא פקח בשאר הענינים וראיתי להתב"ש (שמשיג אהסמ"ע ז"ל שכתב) בסי' א' ס"ק נ"א הנ"ל יעו"ש [שמשיג אהסמ"ע ז"ל שכ' שהשוטה הוא חכם בשאר דברים כשאר ב"א] והוא ז"ל סתר דבריו מדברי תוס' חגיגה [דף ג' ד"ה דרך דא"א שיהי' שוטה באחת וחכם בשאר דבריו] הרי (דלא) דאמרינן כיון שהוא שוטה בדבר אחד הוא שוטה לכל הדברים ורק מה שעושה לפעמים איזה דבר חכמה הוא באקראי בעלמא ע"כ באמת יפלא הדבר לומר באיש שמדבר והוא במעשיו תמיד כפקח לומר שזה הוא מקרה וע"כ כמ"ש דהטעם הוא נהי שהוא כפיקח בשאר ענינים מ"מ רצון ודעת אין לו ולזה לדעתי כוונת הרמב"ם ז"ל שכתב בה"ע גבי שוטה שפסול לעדות וז"ל בפ"ט הל' ט' השוטה פסול לעדות מה"ת לפי שאינו בן מצות עכ"ל והקשה הכ"מ למ"ל הטעם שאינו בר מצוה הלא הטעם הוא שאינו בר דעת כמבואר בש"ס טובא זימני.

אולם לפע"ד כוונת הרמב"ם ז"ל דלמה יפסל לעדות כיון שחזינן שמכוין כל דבר זולת ד"א שמשתטה בו מ"מ לעדות הוי להיות כשר כיון דבדבר זה אינו משתטה לזה נתן הטעם נהי שיכול לכוין מ"מ כיון שאינו בדעת ורצון גמור פטור מן המצות ולכן אינו בר מצוה אח"כ מצאתי כן בתומים [סי' ל"ה סקט"ו] ועפ"ז יתיישב מה שנתקשתי בדברי הג"פ ז"ל שכתב בסי' קכ"א ס"ק יו"ד וז"ל אבל כשצוה בעודו בריא ואח"כ נשתטה ר"י סבר דאין כותבין עד שישתפה מדרבנן ור"ל ס"ל דאפי' איסורא מדרבנן ליתא דמדמה לי' לישן כיון דסמיה בידן אבל בדלא סמי' בידן מודה ר"ל לר"י דאין כותבין אלא לכשישתפה מדרבנן ואם כתבו בעודו שוטה אפילו בדלא סמי' בידן אינו אלא פסול מדרבנן דכיון דצוה לסופר כתוב בעודו בריא לא פסק כחו וצוויו אעפ"י דנשתטה אח"כ כנ"ל ליישב דעת הרמב"ם ז"ל ודו"ק [עכ"ל] וקשה לכאורה הא כל מידי דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח וכיון דעכשיו לא מצי בעצמו לגרש לא יוכל שלוחו לעשות ועיין באחרונים

מה שפלפלו בזה אך לפמ"ש א"ש דהא לכאורה הבעל יוכל לגרש באם גדול עע"ג והגט מוכן מאז ולא חסר רק נתינה בזה יהא הבעל יכול לעשותו בעע"ג ומלמדו כן עשה וצ"ל הטעם שאינו יכול לגרש אפילו בעע"ג משום שאין לו רצון וכח לפטור אשה וזה לא מהני העע"ג שאין העע"ג נותן לו רצון ודעת שלם אך לכאורה אם העיקר בגט הרצון קשה האיך יוכל לעשות שליחות כלל בגירושין לפי מה דמבואר בתוס' רי"ד [קידושין מ"ד מובא בקצוה"ח סי' קפ"ב] דבדבר שתלוי בגופו כמו הנחת תפילין אין עושה שליח א"כ הכא בגט שתלוי ברצון המגרש האיך יוכל למסור רצונו להשליח והוי כדבר שבגופו שאין עושין שליח בדבר שבגוף אך הטעם שרצון א"צ שליחות רק סגי במה שניחא לי' כמ"ש בקידושין כמה פעמים גבי קדושין דניחא ליה סגי ושאר מעשה הגט שפיר עושה שליח וא"כ יפה כתב הג"פ ז"ל באם עשה שליח קודם (שנשתפה) [שנשתטה] והרי בטלה דעתו ורצונו לגרש ושארי מעשה הנתינה יכול לעשות הבעל השוטה גופו בעע"ג ולכן כיון דמצי עביד יוכל לעשות שליח ואח"ז מצאתי כמה מדברים אלו בבית מאיר היוצא לנו דנ"ד הוא ספיקא דדינא וראוי להחמיר באיסור א"א אך כיון דלהרמב"ם גופא תלוי הכל לפי ראות הדיין אם הוא שוטה [כמבו' בדבריו שם] והנה הרבה מצוים בגודל רוח ומדמים עצמם לגדולים וכיוצא ולכן סומכים בזה אהר"א ורשב"א ז"ל ובפרט שכבר פסק מהרי"ט ז"ל כן [ח"ב אהע"ז סי' ט"ז] והטו"ג [סי' קכ"א סק"ב] כתב שאין לדון על דבריו וכן סוגיא דעלמא כהר"א והרשב"א וזכרתי בהיותי רך בשנים נער קטן שהי' בעיר מולדתי בעה"ב אחד נשא ונתן בחכמה ואח"כ נשתגע עד שהנערים רדפו אחריו לשמוע היתוליו ודברי צחוק כדרך קלי הדעת והי' נחשב למשוגע ממש ונתן גט לאשתו עפ"י הוראת אדמו"ר הגאון בעהמ"ח ים התלמוד וגם שמעתי מעשיות כאלו ולכן במקום עיגון יש להכשיר עפ"י בד"צ והנה אין אתי ספרי האחרונים כאן בכפר שעוסק פה ברפואות ולכן קצרתי ודעתי להצטרף להיתר גדולים הנ"ל ירח מנחם תרכ"ד כפר דאמבראווא הסמוך לק"ק סאנץ.

[עיין לקמן סימן ע"ו השייך לזה]: סימן עה שאלה באחד שהי' במרה שחורה ודיבר מעט ולא נהג כדרך אנשים ולפעמים הי' מדבר חוץ לשיטה אבל שגעון לא נראה ממנו ואשתו לא מיתדר עמו מפני זה ובדקוהו הב"ד וראו דעתו מכוונת על הן ועל לאו כמבואר הבדיקה לגבי נשתתק וסידר גט לאשתו ע"י שליח ושהה השליח כמו ג' ימים עדי מסרו להאשה ובשעת נתינת השליח לא נבדק אם הוא פיקח ונסתפק השואל אם צריך בדיקה. ב' אם לא הי' פיקח בשעת נתינה מה דינו. ג' בספק מה דינו של גט זה: תשובה הנה לפ"ד הרשב"א בתשו' הובא בב"י רס"י קכ"א וז"ל נשאל הרשב"א הא דא"ר עתים חלים

עתים שוטה כשהוא חלים ה"ה כפיקח לכל דבריו קי"ל כותי' ואם גירש בשעה שהוא חלים גיטו גט או לא קי"ל כותי' ואין גיטו גט עד שישתפה ואיסתפקא לי' הא משום דמשמע בירושלמי דר"י דאמר גבי אחזו קורדיקיס לכשישתפה פליג עלי'.

תשובה איברא מסתברא דעתים חלים ועתים שוטה בשעה שהוא חלים ה"ה כפקח לכ"ד ור"י לא פליג וכדבעי' למכתב ואפי' למה דס"ל דפליגי א"א הא קי"ל כרבה דבתרא הוא וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מה"מ וכן פסק רבינו ובודאי דהכין הלכתא מהאי דבר שטיא דפ"ב דכתובות דף כ' ומסתברא דאפי' חלים בעלמא שאינו שפוי לגמרי ה"ה כפקח כסתמא דמלתא דקא אמרי כשהוא חלים ה"ה כפקח לכ"ד לא בבדיקה כנשתתק אלא שהוא חלים שהוא מדבר בעניניו ואינו קורע בגדיו ואינו לן בביה"ק ואינו יוצא בלילה ואינו מאבד מה שנותני' לו שהם סימני שוטה כדאי' בירושלמי דגיטין ובתרומות ואע"ג שהוא תשיש ועדיין סי' חליו ניכרין בגופו שלא נתרפא לגמרי אלא כאדם המתחזק מחליו אפ"ה בשעת חלימתו ה"ה כפיקח לשעתו עכ"ל ועיין במ"ש סי' א' וגם במה שאכתוב בסי' זה עכ"ל א"כ זה כפיקח לכל דבר כיון שאין בו א' מסימנים המבוארים בחגיגה והנה באמת לדעת הרמב"ם ז"ל [פ"ט מה' עדות ה"ט] לא צריך הסימנים רק בא' מדברי שטות שעושה שנראה שהוא בלא דעת כשוטה יחשב ובענייי הבאתי ראי' לדבריו מהש"ס גיטין [דף ס"ח ע"ב] גבי שלמה המע"ה דאמרו סנהדרין מכדי שוטה בחדא מילתא לא סריך ופירש"י ז"ל וז"ל אינו נבדק לומר דבר אחד של שטות כל הימים שזה אמר הייתי מלך וא"א דבר שטות אחרת עכ"ל.

והנה בשלמה המע"ה לא הי' בו א' מסימני חגיגה ח"ו ואעפי"כ אמרו הסנהדרין דשוטה לאו בחדאמילתא סריך ורק אי הוי שוטה בדבר אחד הוי שוטה בכל מילי ומש"ה הוכיחו דזה אינו שוטה וא"כ הרי דשוטה בדבר אחד הוי שוטה לכל הדברים אפילו אין בו אחד מאלו דחגיגה ולפיכך פסק הרמב"ם ז"ל כשיטה פשוטה בש"ס כאשר הודיע דרכו בתשו' דפוסק כפשיטת הש"ס האמורה במקום אחד אך הרשב"א צ"ל דס"ל דרק מסברא אמרו הסנהדרין אך לא לדינא אך תימה דנהי דאמרו כך רק לסברא למה נקל בגיטין אלמה לא נימא דשוטה לאו בחדא מילתא סריך ואי חזינן באחד דהוא שוטה בד"א דלמא הוא שוטה גם בגט וצ"ע.

עכ"פ הנך גדולי הראשונים הרשב"א ודעימי' ס"ל דלא הוי שוטה רק בא' מג' דברים המבוארים בחגיגה וכן נראה שנוהגים להקל בזה בגיטין וכאשר ראיתי ממורי הגאון בעהמ"ח ים התלמוד שהיקל לסדר גט לאיש כזה ונסדר הגט עפ"י צוויו ולפי הנראה שהב"ד הזה שסדרו גט לאיש הלזה הקילו בזה אך הצריכו בדיקה ובאמת בתשו' רשב"א

שהובא בב"י ז"ל מבואר דא"צ בדיקה והנה א"כ לפ"ז לא הי' צריך המגרש כלל בדיקה לפי דעת מסדרי הגט הזה ולא חיישינן כלל לנשתגע וכמבואר בהדי' ברשב"א ז"ל.
ובספק השני אם צריך להיות בדעת בשעת נתינה נראה מהראשונים שצריך להיות בדעת עד שעת נתינה ואם מסופקים אנו אם הי' בישוב דעת בשעת נתינה הוי ספק כן הדבר מבואר פשוט בעיני כל אחרונים. סוף דבר בנ"ד כיון דהכשירו ב"ד לשלוח גט לאשתו מסתמא ראוהו שהוא פקח לכל דבר א"כ בודאי לא ניחוש שמא נשתטה אח"כ ולא יזכר ויפקד כלל בדבר זה בשום אחד מגדולי אחרונים שלפנינו ואולי מאיזה טועה מובא באיזה ספרים מבוהלים החדשים ולענין ס"ס בא"א הרבה פלפלו חכמי ספרד והפ"י ז"ל [בקו"א לכתובות אות מ"ו] אבל בנ"ד נראה שאין חשש כלל לחוש שנשתטה.
ובענין שחתמה שינדל בספר דברי חיים [בשער הנקודות בניקוד פתח חריף ובניקוד ציר"י ועיין לקמן בתשו' קט"ז וקי"ח] מבואר להכשיר גם אם הרשאה סותר הגט בכתי' השם הרשאה לבד פסולה כמבואר בסה"ש גבי זנביל בבית יע"ש בשם ת"ה וכ"מ ברמ"א סי' (קס"ב) [קמ"א סכ"ד] ובשם גדלי' שפיר לכתוב גדלי' בלא ואו דעכ"פ לא גרע מכינוי ובפרט במדינתינו שקורין צום גדלי' בלא ואו: סימן עו להרבנים הגדולים כו' האבד"ק חמעלניק והאבד"ק סטאשוב: מכתבם הגיעני והנה פניתי מכל צד לעיין בזה והנה ראיתי שדברי הראשונים מה שכתבתי לכם להתיר המה נכונים וכן מצאתי תשובה אחת כתובה אצלי מכבר בענין זה להתיר ושמעתי שהסכימו עמי אז גדולי הדור להתיר והנה עתה דקדקתי בדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ט מה"ע וז"ל הל' ט' השוטה פסול לעדות מה"ת לפי שאינו בן מצות ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים אעפ"י שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים ה"ז פסול ובכלל שוטים יחשב כו' הפתאים ביותר שאין מכירין דברים שסותרים זא"ז ולא יבינו עניני הדבר כדרך שמבינין שארי ע"ה וכן המבוהלים והנחפזים בדעתם והמשתגעים ביותר הרי אלו בכלל השוטים ודבר זה לפי מה שיראה הדיין שא"א לכוין הדעת בכתב עכ"ל אלמא שיש ג' מינים בשוטה אחד מי שמעקש דרך שטות ודעתו מטורפת בדבר מן הדברים זה הוא עיקר אשר שוטה יחשב שנית הפתאים אשר אינם מבינים דברים הסותרים והיינו שנולדו כן מבטן כמ"ש התב"ש [סי' א' סקנ"א] השלישי המשתגעים ביותר ולכאורה למה לי שישתגע ביותר ואם הוא משוגע סתם נמי כשיטה הוא ונלע"ד דאין פירוש בלה"ק שוטה רק בעל מחשבות ומשועמם ולכן אם אינו ביותר כפיקח יחשב דסתם בעלי מחשבות כשרים כמפורש בש"ס [חגיגה ד' ג' ב'] הנ"ל ובע"מ לדעתי היינו שמעורב במחשבות שונות ודמיונות

ולאיש כזה מאד שכיח שידמה שהוא גדול הדור ובשביל זה לא נדיננו כשוטה ולכן לדעתי ראוי להתיר לאשה זו אך מחמת שכ"כ הרמב"ם ז"ל [פ"ט מעדות ה"י] דדבר זה לא ניתן בכתב רק לפי ראות עין ולכן לא אוכל להחליט להתיר עפ"י כתב אך הצעתי לפניכם דבר מה שיש לדבר בזה ואתם תבינו הדבר לאמתו ובב"א סי' פ"ט באה"ע מאריך בזה אך לברר האמת אין מקום לפלפל רק דדבר זה הוא פלוגתת הר"א במרדכי ומובא במהרי"ק [שורש י"ט] והמעיין היטב במהרי"ו יראה דס"ל ג"כ להתיר וכן הרבה אחרונים פסקו כן ולהרמב"ם ז"ל הוא רק ספק ולכן תוכלו לסמוך על הבנתכם ואל תשמטו יותר רק תגמרו הדבר לפי האמת ותו"ג סי' [קכ"א סק"ב] מסכים למהרי"ט להכשיר בגט לכ"ע ולכן נכון יותר להתיר וד' עמהם לנחותם בדרך האמת והשלום כנפש דבש"ת:

סימן עז להבד"צ הרבנים הגדולים וכו' דק' דינאב וק' בלאזוב יע"א: שאלה באיש א' שהי' משוגע איזה זמן וסר ממנו השגעון לגמרי ונתרפא ובדקוהו בבדיקות וחקירות הרבה והי' שפוי בדעתו והשיב כהוגן על כל דבר בישוב הדעת כא' הבריאים וגירש את אשתו ועודנו בדיעה מיושבת רק שאיננו בבריאות השלימות בעצבות ומרה שחורה ר"ל ונסתפקתם אם הגט כשר: תשובה לא ידעתי מה הספק אצליכם בודאי אם הוא בדיעה שלימה ולא נראו בו סימני שוטה אף שאינו בריא בגופו הגט כשר כמבואר בתשו' הרשב"א מובא בב"י אה"ע סי' קכ"א וז"ל ומסתברא דאפי' חלים בעלמא שאינו שפוי לגמרי ה"ה כפיקח כסתמא דמילתא דקא אמרי כשהוא חלים ה"ה כפקח לכ"ד לא בבדיקה כנשתתק אלא שהוא חלים שהוא מדבר בעניניו ואינו קורע בגדיו ואינו לן בביה"ק ואינו יוצא בלילה ואינו מאבד מה שי"ל שהם סימני שוטה ואע"ג שהוא תשש ועדיין סימני חליו ניכרין בגופו שלא נתרפא לגמרי אלא כאדם המתחזק מחליו אפ"ה בשעת חלימתו הרי הוא כפקח לשעתו עכ"ל וכ"כ הג"פ [שם סקי"ג] להלכה וא"כ אם הי' מיושב בדעתו בשעת כתיבה ונתינה וגם עתה איננו בשגעון רק שאיננו בבריאות גופו בודאי הגט כשר.

אך שכעת אינני סומך על הוראתי מחמת חולשתי ותשות כחי לעת זקנתי תעיינו אתם היטב בדין זה ואם תסכימו להתיר גם אני עמכם והי' שלום. אדר ב' תר"ל: סימן עח להחסידים המופלגים החריפים ובקיאים הנגידים היקרים יראי ד' דק' טארנא: שאלה איש אחד אשר נשתטה זה כמה פעמים והוא מקרע כסותו והולך ערום ויוצא יחידי בלילה והכל דרך שטות ואחר כמה שנים לקחוהו לבית החולים והי' שם איזה שבועות ואח"כ נסע לאיזה ב"ד וגירש את אשתו שם ושב לביתו בקול ושגעון כמו שהי' ממש וגם קודם נסיעתו לגרש היו אצלו ת"ח וראו שהוא שוטה ממש והתירו ב"ד אחד לומר כיון שבדקו אותו והשיב כהוגן ונשאית המתגרשת לאיש:

תשובה בתשו' מהרי"ו סי' נ"ב כתב וז"ל ועוד נסתפק לי אי מתקרי לי' חלימה בכה"ג אעפ"י שהשיבה כהוגן כמו שמשמע בעדות הראשון מ"מ מה בכך שכן דרך שוטים שלפעמים משיבים נכונה ומ"מ שוטים הם דודאי הא דפליגי ר"י ור"ה פ"ק דחגיגה איזהו נקרא שוטה היינו אעפ"י שלא ראינו בו שטות אלא מקרע כסותו דאטו אי אינו מקרע כסותו ואינו לן בביה"ק ואינו יוצא יחידי בלילה ובשאר כל דרכיו הוא עושה שטות דלא נקרא שוטה אתמהה א"ו הא דפליגי היינו דוקא שלא ראינו בו שום שטות אלא זה ואפ"ה הוי שוטה אעפ"י שמשיב כהוגן עכ"ל הרי דבשוטה ממש לא מהני בדיקה וכ"כ בהדי' בסמ"ע סי' רל"ה ס"ק נ"ב וז"ל אבל נוסחת הרמב"ם [בפ"כ ממכירה] דכתב סוף שטותו או תחלת שטותו ק' מה לי תחלת שטותו או סוף שטותו ועוד כמו שלא אמר לדקדק בעת שטותו משום דניכר לכל שהוא שוטה כך א"צ בדיקה בסוף שטותו או בתחלת שטותו עכ"ל וביותר בפרישה סי' הנ"ל ס"ק כ"ג כתב וז"ל במיימוני שם כתב שמא בסוף עת שטותו או בתחלת שטותו ודברי רבינו מדוקדקין בעיני יותר משום דבסוף עת שפיותו יסברו העדים שהוא שפוי כמעיקרא ומקחו מקח והוא סוף שפויו שאז מתחיל שטותו ובכלל שוטה שאין מקחו מקח הוא מ"ה צריכים העדים לדקדק בדבר אבל על מקחו דשוטה גמור א"צ דקדוק דהכל רואין שהוא שוטה עכ"ל וכן פסק התב"ש ז"ל בסי' א' ס"ק נ"א וז"ל אמנם הסמ"ע סי' ל"ה ס"ק כ"א חילק ביניהם בע"א וכתב וז"ל שהשוטה בשאר דברים הוא חכם כשאר ב"א עכ"ל וזה שלא כדברי התו' חגיגה גה דף ג' ד"ה דרך דמשמע התם דא"א שיהי' שוטה באחת וחכם בשאר דבריו ומ"ש אעפ"י שבשאר דברים הוא שואל כענין היינו אע"ג דמשיב ושואל כהוגן אמרי' דרך מקרה הוא דכן דרך השוטים להשיב לפעמים כהוגן ומ"מ דעתו מטורפת בהם וכ"כ בתשו' מהרי"ו סי' נ"ב ע"ש ואפשר לדחוק ולפרש גם דעת הסמ"ע כן עכ"ל וכ"מ בגמ' [במשנה יבמות קי"ב]דאמרי' ולא תתגרש עולמית ואמאי לא מבאר שמהני בדיקה א"ו שבדיקה לא מהני בנשתטית הגם דר"ל דהטעם מפני גרירה אך לפי הנראה דהוי שוטה ממש ול"מ בדיקה [דבר זה אין לו הבנה לכאורה והנ"ל כוונתו מדקתנא במשנה נשתטה לא יוציא עולמית הו"ל לבאר דמהני בדיקה שלא לדייק מעולמית דלא מהני כמו שדייק אביי בגיטין דף ע"א מזה דלא מהני בחרש יכול לדבר מתוך הכתב ע"ש ובתו' שם ד"ה א' אביי א"ו דזה פשוט דבשוטה לא שייך בדיקה ואפי' בנשתטית ל"מ וע"כ כתב הגם די"ל דהתם גבי דידה הטעם משום גרירה ולא מהני בדיקה לכ"ע דעדיין שייך גרירה ומש"ה לא מצי לדייק מדקתנא עולמית דלא מהני בדיקה דא"כ אמאי לא קתנא גם גבי דידה עולמית דגבי דידה פשוט דל"מ בדיקה משום גרירה כנ"ל ואין מכאן ראי' מ"מ פשטות הסוגי'

נראה דהוי שוטה ממש ולא מהני בדיקה עכ"ה] וכ"מ בגמ' גבי עתים חלימה [ר"ה כ"ח עתים חלים עתים שוטה כשהוא שוטה וכו' לכל דבריו] (וגם) [וא"כ] קשה א"א דמהני בשוטה ודאית בדיקה למ"ל עתים חלימה אם בודקין אותו אפילו אינו חלים בשום פעם ליהני בדיקה וכ"כ בהדי' בב"י אה"ע סי' קכ"א בד"ה ובעל העיטור כו' וז"ל ועוד שוטה בבדיקה מי יהיב גיטא עכ"ל אלמא דלא מהני בדיקה לשוטה וכמעט כל הפוסקי' מלאים לפסוק כן בפשיטות.

ומה שהגאון בס' החזקה ונדפס מהגאון הנ"ב [עיין בתשו' בית אפרים סי' פ"ט וקי"א] שמתיר בגדול עע"ג פסק זה חלקו כל האחרונים ועיין בב"מ [סי' קכ"א ס"ו] ולכן אשה זו אסורה וצריכה גט מבעלה השני וכל הדברים בה אך מחמת שלא ידעתי בירור הדבר לא אומר איסור או היתר עד אשר יבורר המעשה בגב"ע ממורי הוראה ודייני עיר ושלום: סימן עט להרב כו' מו"ה מענדל זילבר מ"צ דק' קאלאמייא יע"א: שאלה חרש שאינו שומע ואינו מדבר רק ברמיזותיו הוא יודע כל דבר בחכמה ונשא אשה ולא מיתדר לה ורוצה לגרשה: תשובה מחמת גודל טרדותי אין הפנאי לפלפל אך לענין נוסח גט חרש מאן יעייל נפשי' במקום גדולי עולם להכריע למעשה ולעד"נ שיתן שני גיטין אחד כפי מה שמבואר בצ"ץ [סי' ס"ח] כפי כל נוסחי גיטין בכל האנשים.

והגט שהוא כשר ככל הגיטין בעולם יתן בראשונה ואח"כ יסדר השני וכן נהגו בספרד בגט קטנה ליתן ב' גיטין [כמו"ש בסי' קנ"ד בסה"ג סצ"ו] עיין בג"פ [סי' קכ"ו סקל"ו]. ובענין חמץ שערער הרב הגאון בח"ס [סי' קל"ו] על המנהג שלנו בברירת החטים הנה אין לנו לסור ממנהג שנהגו אבותינו הגאונים שמהם תצא תורה לכל העולם ועל דברי הח"ס הרבה יש להשיב ובפרט מה שהביא ראי' ממצה של טבל [בפסחים ל"ה ע"ב] נעלם ממני כוונתו הקדושה דאיך משכחת שהחמיץ קודם שנעשה טבל ואיסור חמץ קדום הלא כבר נפרש ממנו ת"ג כמבואר שם בש"ס [צ"ע דשם באמת לא נתחמץ ושפיר י"ל דנפרש ממנו ת"ג ועכ"פ הי' ראוי להיות עלי' איסור חמץ כשהי' נחמץ במחובר ואז הי' טבל] ולכן דבריו צ"ע מאד ומחמת טרדתי קצרתי.

ולענין רחיים של דאמפף הנה כפי מה שאמר לי בני הרב נ"י מקרשאנוב אין שום חושש כלל ואדרבה אם יסירו הווילאות מהמכסה אין בו חום יותר מרחיים שלנו ובאמת אנו סומכי' ע"ז שמה שלא ראינו שנעשה כבצק אין מחזיקין בו איסור וגם ממתינים מעל"ע מהטחינה ולכן אין שום חשש כלל וכן שמעתי מכמה אנשים שאין חשש חימוץ ברחיים הנ"ל רק שצריך שימור גדול.

כ"ז ראיתי להודיעו והי' שלום: סימן פ להרב וכו': שאלה פה בעירנו נמצאת אשה רכה בשנים ועגונה זה זמן כביר בחרשת שאינה שומעת ואינה מדברת מעודה. ועתה הנה זקוקה ליבם והיבם יש לו אשה מכבר וקודם מותו של בעל החרשת שאלו מאתו ליתן ג"פ לאשתו ולא הי' אפשר לבודקו כדת מחמת שלא הי' שפוי בדעתו ושקיל מלולי' אך מדוחק גדול השיב פעם אחת הן וכתבו הג"פ ומסרו ליד השכ"מ למוסרו ליד אשתו ולא הי' בידו כח המישוש והחזקה להחזיק הג"פ וליתן לאשתו רק תחבו הג"פ לידו ואחד הי' מנענע בידו עד שנפל הג"פ מידו ליד החרשת עד שלפי דעתינו אין בנתינת הגט ממש ואין אתנו יודע איך להתנהג עם החרשת כי מפורש בש"ס ופוסקים שמתיבמת ולא חולצת ומלבד שהיא הוראה התמוה לרבים אין היבם רוצה ליבמה בשום אופן אי לזאת לשקוד על תקנת עגונות אציגה נא הענין לפני גדולים חקרי לב ילמדנו רבינו אם יש איזה דרך ומבוא להתירה בחליצה בלא קריאה או להתירה בלא חליצה ויבום: תשובה מכתבו הגיעני ולא ידעתי למה דלק אחרי מקום רחוק להצטרף להיתר הגדולים הנ"ל הלא יוכל למצוא במקומו אך הואיל על דברי תורה בא לא אמנע מלכתוב מה שדעתי נוטה בזה הנה מה שהחמיר מחו' הגאון החסיד מו"ה מענדיל נ"י מליבאוויטש מחמת חסרון הבדיקה אם הוא בדעתו לא ידעתי הלא הוא רק [נשואי'] דרבנן וספיקא לקולא בפרט לרוב שיטות הפוסקים אפילו בא"א דאורייתא א"צ בדיקה בנשתתק מתוך חליו והנה גם הרב הגאון מלבוב כתב להתיר מטעם סד"ר לקולא אך הלא הוא נגד חזקת איסור שקיימא בחזקת איסור א"א ובמקום חזקה אפילו בדרבנן לרוב הפוסקים לחומרא ובפרט באיסור ערוה דלא כנ"ב [קמא אהע"ז סי' נ"ד וצ"ג] שכ' דיבמה לשוק לא מקרי דבר שבערוה והרב הגאון מלבוב מצא לחתור ולומר עפ"י (משנה דטהרות) [עפ"ד הר"ש בפ"ב דמקוואות מ"ב ע' בתשו' שו"מ מהד"ג סי' רי"ג] כיון שא"א לחול חזקה השני' בלתי נתבטלה הראשונה וכבר בילדותי הארכתי בזה דמתוס' כתובות [דף ע"ה ד"ה ס' טמא] גבי (עד שלא) נזקק לטומאה לא משמע כן וקל למעיין להבין.

אולם המעיין בראשונים בחולין [דף ט'] יראה דלרש"י בכה"ג מחזיקין [מאיסור] לאיסור ועיין בריטב"א יבמות כתב כן להדיא בסוגי' דספק קרוב לה אך בלא דברי רש"י ז"ל הרי אשה זו בחזקת היתר ליבם קיימא והרי זה נגד חזקה כמ"ש בש"ס בהדי' [יבמות ל' ע"ב] הגם שבתשו' מהרשד"ם ז"ל משוה זו לספיקא אם עומדת בחזקת היתר ליבם מ"מ בספק חזקה נמי ספ"ד לחומרא ובפרט דבש"ס הנ"ל מוכח דקיימא בחזקת היתר ליבם ועיין בנ"ב מה"ת [סי' קמ"ה] בזה אך כ"ז ליתא דאדרבה מחזקינן לזה האיש שהי' בדעתו ואוקמי' על חזקתו שלא יצא אז מדעתו ואי דהתוס' ז"ל כתבו [יבמות ס"ח א' ד"ה

רישא] גבי קטן ספק בן ט' הבא על יבמה והמעשה בא לפנינו אחר שיגדיל לא אמרי' בכה"ג אוקמי אחזקה דעשוי להשתנות ונשתנה לפנינו וה"נ קודם מיתתו בודאי יצא מדעת מחמת ביעתותא כמ"ש [נדה ס"ט ב'] כל הנשים מתות נדה דמחמת ביעתותא וכו' [עיי"ש דע"א א'] וא"כ לא הוי זה חזקה לומר דאוקמי אחזקה קמייתא שלא הי' שוטה דהרי שוטה [לפנינו] וחזקה זו עשוי' להשתנות אך דברי התוס' אלו קשים הרבה והניחוהו האחרונים בצ"ע ועיין בש"ש להקצות ז"ל [ש"ג פ"ט] ולכן י"ל דודאי אוקמי אחזקה שלא נשתטה בשעת כתיבה ונתינה ואך לכאורה בכה"ג לא שייך סד"ר לקולא דממ"נ אם נלך לקולא גם ליבם מותרת להתיבם מחמת סד"ר לקולא ובכה"ג שתרתי סתרי אהדדי לא אמרי' סד"ר לקולא וכמבואר בפוסקים אולם לפמ"ש י"ל דליבם ה"ל חזקה שלא נשתטה ואסורה ליבם אבל לעלמא אדרבה החזקה מצטרף להתירה לשוק.

ועפ"ז לא יקשה עלינו הלא בפ' (חרש) [ב"ש דף ק"י ב'] מבואר דקטנה הוי ספק קנין ואפ"ה אסורה החרשת וקשה הלא סד"ר לקולא אולם לפמ"ש א"ש דהתם איכא תרתי דסתרי אהדדי לגבי הקטנה ומש"ה יש להחמיר אבל בנ"ד דאיכא חזקה לעלמא היינו חזקה שלא נשתטה וליבם הך חזקה מגרעה בזה מש"ה ספיקא לקולא והנה מצאתי בפמ"ג או"ח בפתיחה כוללת ח"ב סי' ה' וז"ל אפי' נשתתק לא בעי בדיקה דהוי דרבנן וכי צריך בדיקה בגירושין דכנס כשהוא פקח עכ"ל.

הרי להדיא שהתיר בחרשת בלא נבדק המגרש וראוי לסמוך עליו אפי' שלא בשעת הדחק ולכן מטעם זה אין חשש איסור כלל אך החשש השני שהחשש הג' החסיד הנ"ל דהנתינה אינה חשיבא שהי' ע"י סייעת אחר שנענע ביד השכ"מ עד שנפל הגט לידה ורצה לחדש דנעשה המנענע שליח לגירושין ולא זכיתו להבין דבריו הלא קיי"ל בחזר ונתן ליד הבעל חזר משליחותו ובפרט כאן שראינו שלא ניחא להבעל השליחות שהרי נתנו בעצמו רק שלא הי' יכול לבצע מעשהו מחמת חולשה ונעשה הנתינה ממילא ע"י המנענע ולזה ודאי לא עשה שליחות כלל ועיין סי' קמ"א סעיף.

אך בגוף הדבר לא ידעתי הלא מבואר שם (בסי' קל"ח) דאם רק קרב ידו וקבל' האשה דעת הי"מ להקל אפי' בא"א גמורה ובחרשת כ"ע מודו כיון דקירב ידו רק שלא הי' יכול מחמת חולשה לכ"ע הוי נתינה ובפרט גוף הדבר לא ידעתי ולא שמעתי ולא מצאתי רמז שאחר לא יוכל לסייע לבעל בהושטת ידו ליתן הגט ולכן לפע"ד אשה זו מותרת ורק שצריך שנדע שהבעל כוון לנתינה דלמא נענע בידו כדרך החולים אבל אם ידענו בבירור כוונתו שהי' ליתן הגט לאשתו החרשת ורק שלא הי' יכול לגמור בלתי מה שנענעאיזה איש בידו בודאי הגט כשר כנלע"ד.

ה' תולדות תרכ"נ: סימן פא להרב כו' מו"ה אליעזר וזוסיא אבד"ק דונאוויץ ברוסיא: שאלה במותב תלתא כחדא הוינא ואתא לקדמנא ה"ר אשר אנשיל בר' מאיר וה"ר נחמן ב"ר חיים הלוי והעדים העידו בפנינו בתו"ע באליונ"ע. ואמרו בזה"ל אנחנו היינו בבית השכ"מ הנפטר מ' שמואל בר' יושיע והיה בו חולי דעחעוויטשנע וכאשר הכביד עליו חליו והי' מסוכן וצוה לשלוח אחר הרב המסדר ואחר עדים לכתוב ג"פ לאשתו העני' וויטא בת אלימלך בכדי לפוטרה מחליצה כי אמר בזה"ל יש לו אח שהלך לאיש חיל זה שלשים שנה מי יודע אם עודנו חי ובא הרב המסדר ואמר ב"ה רבי שהי' דעתו מיושבת וצוה לכתוב ולחתום ג"פ כד"ת וכתב הסופר את הגט והעדים חתמו ונשתהה כ"ז כערך חצי שעה בשעת כתיבת הגט הלך א' מאתנו לחדר החולה לראות ולבדוק אם דעתו צלולה ונמצא הי' שפוי.

אחר שנגמר הגט בכו"ח כד"ת הלך הרב המסדר עם אתנו עדים לחדר ששם החולה האט מען איהם גיפרעגט כדת ווילסטו געבין גט דיין ווייב האט ער גיענפרט יאה האט מען איהם אריין גילייגט דעם גט אין זיין האנד ומחמת שהי' חולה לא היה יכול להחזיק הגט בידו ונפל הגט מידו על המטה וקיבל א' מאתנו הגט מהמטה ונתן עוד הפעם לידו אונ האט שוין אונטר גיהאלטין יד החולה ואשתו של החולה עמדה אצל מרגלותיו אונ האט גיהאלטין ביידי הענד כד"ת בכדי לקבל גיטה האט הרב המסדר גיהייסין זאגין הרי זה גיטך האט ער גיאגט מיט אלשון כבד מחמת אפי' אז ער איז גיזונד גיווענזין איז זיין לשון ג"כ גיווענזין שטימפיק האט הרב המסדר ניט פאר שטאנין וואס ער זאגט האט ער עהם גיהייסין זאגין נאך אמאהל הרי זה גיטך האט ער ווייטער גיזאגט בלשון כבד שטימפיק אזו איז גיווענזין עטליכע מאהל אין מיר האבין אללע פר שטאנין אז ער זאגט הרי זה גיטך אח"ז האט ער זיך פאר הוסט איז שוין גיט גיווענזין קיין דיבור מחמת ער האט ניט גיקאנט אראפ ברכנגין הליחה אונ אזו איז ער גיווענזין דעחעוויטשנע אפילו ניט בעת חליו אז ער פלענט זיך פאר היסן האט ער אזו גיעך ניט גיקאנט ארויף ברענגין הליחה פלענט זיך אויס ווייזין וויא בלייבט אויסין.

וכעת האט זוג' גיזאגט אז פריר אביסיל איז ג"כ אזו גיווענהן ער איז גבליבען אויסן האב איך עהם גריבן מיט בראנפין האט ער אן גיהויבין צו ריידין האט מען איהם גיריבין מיט י"ש אין זיין האנט האלט מען אונטר מיט הגט כמקודם ונשתהא ערך יו"ד מינוט אח"ז צוה הרב שיאמר ובו תהי' מגורשת והעדים וכל העומדים שם אמרנו לו שיאמר ובו תהי' מגורשת אונ זוג' האט גשריגין וואס קוליסטו מיך פר וואס זאגסטו ניט.

האבין מיר עדים קיין דיבור ניט גיהערט רק קול הברה וגלגל בלשונו אונ ניט קיין דיבור רק קול הברה בלא חיתוך אותיות ובשעת מען האט עהם גמיטשעט ער זאל זאגין ובו תהי' מגורשת האט ער אשטיפ גיטאן דיא האנט וואס האט מחזיק גיוועזין זיין האנט איז גבליבן הגט בידי זוגתו היינו מיט דעם שטיפ דיא האנט איז דער גט אריין גיפאלין לידי האשה רק מיר קענין ניט וויסן צו איז דער שטיפ גיוועזין בדעת או לא היינו אם הי' בדרך זריקה או נפילה רק ווייל ער האט אלץ גימאכט מיט דער צונג בשעת ער האט אשטיפ גיטאהן דיא האנט קען זיין אז עס איז גיוועזין בדעת כדי דער גט זאל אריין אין אירע הענט אריין דיא אוגין זענין גיוועזין פר קיסנעט דארך דעם זענין זייא גיוועזין צו גימאכנגן וגם בהיותו בריא זענין זייני אויגין גיוועזן קיסנעט אונ ער פליעגט געהן על משענתו אח"ז קיבל הרב הגט מידה ואמר לנו מיוועט יעצט בלילה ניט מיט קיינעם צו ריידן לאמיר אפ לייגין על יום מחר וועט מען זעהין צו וועט מען געבין דעם גט צו מיוועט שרייבין איין אנדרן גט והלכנו לביתינו הבוקר אור שבק לן חיים המעשה הי' ד' שבט תרכ"ח.

נאום מנחם מענדיל בר' יעקב צבי. נאום צבי דוב בר' משה.

נאום יצחק בר' משה. עכ"ל הגב"ע: תשובה כפי גב"ע הזה האשה אסורה להנשא דהא העדים אומרים שהמגרש הי' עיניו סתומות ולא ראה אותה עומדת נגדו ולמה דחה יד המחזיק ידו א"ו כיון שראה שמדקדקין הרבה עליו בעת יסורין ומצערין אותו נתכעס ודחה את יד המחזיקו כדי שיפול לבטלה כדרך אדם בריא אם מצערין אותו הוא חוזר ומפיל דבר שאוחז אז בידו וכן נמי הכא בכעסו חזר מכל הנתינה והפילו שיפול במקום ב"ד ולא נתכוין כלל שיפול הגט לידה כי הרי לא ראה כלל אותה בידים פתוחות וגם אפילו אם ראה אותה עומדת נגדו בידים פתוחים לקבל מ"מ כיון שהזהירו הרב שיאמר והא"מ והוא לא יכול בודאי לא עלה ע"ד שיהא גט בלא אמירה שנראה שהש"מ אינו ת"ח והוא בדעתו שאם לא יאמר והא"מ אינו גט כלל ולכן אינו מכוין רק להסיר ממנו משא הגט לא לגירושין כלל ולכן בודאי אשה זו אסורה אם המעשה אמת כאשר נעתק כאן ולא רציתי לכתוב פלפול שלא יבא איזה מכשול ח"ו והי' שלום ואין רצוני לדבר עוד מזה: עוד על שאלה הנ"ל מכתבו הגיעני והנני להודיע שהגט הזה שהמגרש הי' שכ"מ ובלא ראות עיניו ותמך אחד ידיו להשיטו לאשה ליתן לה ובתוך כך דחה המגרש את יד התומכו ונפל הגט מידו ממילא בלא זריקה והשכ"מ לא ראה כלל שהגט הוא ביד האשה בודאי אין זו נתינה כלל כי הבעל לא נתן לה הגט ולא זרק ורק ממילא נפל ליד האשה והבעל לא ראה כלל בודאי אין זה ונתן ואפילו ריח גט אין בו ובפרט אפילו בנתינה ורק

שהיא גרועה כמו עריק חרצי' בלא אמירה [ניטין דע"ח ע"א] ל"מ אפי' עוסקים [באותו ענין] יעוין בר"ן [שם] ובב"ש קל"ח ולכן מסולק ממני פליאת הכותב ולכן האשה שנשאת באיסור תצא והולד ספק ממזר כן נלע"ד ומחמת שאין כחי כעת לעת זקנה לכן מסרתי דברי לחתני הג' מ' מאטלי נ"י מהארנאסטאפעלי והוא ירעיש המדינה להוציא הזקוקה ליבם מאיש אחר.

פ' תצא תרכ"ח: עוד בענין זה לידידי חתני הרה"ג החריף כ"ק חו"פ בש"ק מ"ה מאטלי ג"י: בא אלי שאלה מק' דינאוויץ אשר שכ"מ אחד רצה לגרש אשתו וכתבו גט ונתנו ביד הש"מ לתתו לאשתו אך נפל הגט מידו כי לא הי' בכחו להחזיקו ולכן תמך אחר ידו ולהושיעו לתת הגט לאשתו ובמשך שעות ההושטה דחף השכ"מ את יד התומכו ונפל הגט מיד השכ"מ ואירע מילתא שנפל ע"י האשה שהיתה פתוחה אבל הבעל לא ראה את ידה וגם לא נתן ולא זרק רק שנפל מידו לידה בלא נתכוין והוריתי לאיסור והנה בשבוע זו בא לידי מכתב מרב אחד בדברים אשר לא יכונו לדבר לבר בי רב ולכן כתבתי לו שיחזור מהוראתו כי הגט הזה לא פסל [אפי'] לכהונה ומחמת כי פן ואולי ימאן לקבל האמת ויעמוד בהמכשלה ימחול כ"ת להרעיש עליו העולם ואלי לא יבא דבר מזה כי אתה ידעת תשות כחי והי' שלום: סימן פב ב"ה חצי אלול שנת ברכות לפ"ק פה ק' שפאלע במדינת רוסיא שנה יוצאת ושנה נכנסת שנה טובה ומבורכת: אשא עיני אל ההורים ומורים.

אשר מעולם הם אנשי השם המה הגבורים להתיר פה אשת נעורים. תורף המעשה הנה ביום ה' לסדר ויקהל פקודי כ"ה לחדש אדר העבר.

באת לפני אשה מכפר מאטסוב הסמוך לפה וצעקה עלי במר נפשה איך שבעלה חלש זה זמן כמה בחולי הציחאטקע ר"ל. ומורא בלבבה אולי ימות ותזקק ליבום והיבם אפשר שידרוש דמים יותר מכחה ובעלה מרוצה עתה לתת לה ג"פ ע"כ בקשה האשה מאתי שאסע לכפר הנ"ל להשיג לה ג"פ מבעלה הנ"ל.

והנה שם הכפר והנהרות אין ידועים בבירור לכותבם בגט ונסעתי לכפר מאטסוב הנ"ל עם סופר ושני עדי הגט ושני עידי הרשאה ועם השמש שאצלי והנה בבואינו לשם ראינו שהבעל שפוי בדעתו כאחד האדם הבריאים והוא יושב בשענק ובאו ערלים ועשה עמהם חשבון מהמגיע מאתם בעד י"ש ועכבנו בשם לערך שעות שתים וראה ראינו שהוא בדעתו צלולה כאחד האדם אך יש לו השיעול והציחאטקע ר"ל וכאשר ידוע לכל החולאת הלזו ר"ל שהם שפוים בדעתם עד שעת מיתת' ר"ל ולפי ראות עינינו לא עלה בלבינו לחשוש לטירוף דעת ח"ו אפי' אחר זמן כמה ועשיתי בשם סדר הגט דנחפז ללכת

היינו שהבעל המגרש ייחד מקודם העידי הרשאה לשמוע מינוי שליחותו ואח"כ מינה את הסופר לשליח נתינה וא"ל בזה"ל אני מצוה אותך שתכתוב גט לשמי ולשמה כו' מא' ועד מאה עד שיוכשר א' לדעת הרב המסדר כו' ואני נותן לך רשות שתכתוב את הגט באיזה מקום שתרצה כו' והשליח להולכה מינה הבעל את אחי המתגרשת לפני עידי הרשאה עפ"י סה"ג והשבעתי את הבעל לבל יבטל את הגט ולא את השליחות ולאשר שפנה היום נסעתי לביתי פה שפאלא עם כל האנשים שהיו אתי זולת השמש הנזכר הושבתי והנחתיובשם ובדעתי הי' לכתוב את הגט ביום וי"ו בבקר השכם ולהשמש צויתי שישב אצל המגרש וידבר עמו ובפרט ליום המחרת בעת כתיבת ונתינת הגט שישגיח עליו בעינא פקיחא והנה לסוף לא באת האשה חומ"י לפה וביום וי"ו מעט על היום באת האשה עם אחי' הנזכר ושאלתי אותה מדוע לא נסעו תומ"י לפה כאזהרתי אליהם ומענה בפיהם שהיו עייפים ושכבו לנוח מעט על שעות שתים והמתגרשת שכבה לישן על התנור ואמה שכבה על הליזאנקע שאצל התנור ובעלה החולה שכב על המטה שבבית הגם שהוא בחדר אחד עכ"ז שכב אצל החולה אחי המתגרשת הוא השליח הנ"ל וסמוך להחולה שכב השמש שלי שהנחתיו בשם והנה בבא האשה לפה התחיל הסופר לכתוב את הגט והעדים חתמו א"ע כדת ואח"כ מסר הסופר את הגט ליד השליח להולכה כו' והשליח מסר הגט ליד האשה לפני הע"ח כו' והנה הגם שבעת שהייתי בכפר הנ"ל אצל החולה לא עלה בלבי לחשוש לטירוף דעת אפי' לזמן כמה וכמבואר לעיל עכ"ז הנחתי בשם את השמש שלי עם מורה שעות והזהרתיו בתוקף אזהרתי הכל כמבואר ובפרט על זמן כתיבת הגט ונתינתו הזהרתיו שישגיח ויפקח עליו בטוב ואחר שקבלה האשה את הגט מיד השליח להולכה נסעה בחזרה להכפר ושלחה את השמש הנ"ל לפה בחזרה ביום א' אחר ש"ק ומענה בפי השמש שהוא בדעתו צלולה כמאז כן עתה כאחד האדם הבריאים ויחי' עוד זמן כמה והי' שפוי בדעתו גם בעת הכתיבה ונתינה כו' והחולה הנ"ל ביקש מאתי איך שצרכיו מרובים למען רפואתו לבשל תבשיליו ושאר צרכיו להתיר לו אחר הגירושין שתשב עמו המתגרשת ותשרת אותו ותבשל תבשילו כמקדם והתרתי לו שתהי' עמו בבית אחד ותשרת אותו לכל צרכיו למען רפואתו כמקודם אך שיהי' שומר ביניהם בכל עת ולבל תתיחד עמו בשום פעם ומסתמא כן הי' עד ב' שבועות חיים לנו ולכל ישראל שבק כן הוא תורף המעשה: תשובה להרב המאה"ג כו' מו"ה יצחק יעקב נ"י אבד"ק שפאלא.

קבלתי מכתבו והנה לולי מליצת קדוש ד' נזר דורנו הקדוש מהר"א נ"י לא הייתי משיב כלל כי אין כחי כמאז ומוטרד גדול בענינים הכרחים אך לאהבת הצדיק נתתי אל לבי

והנה אני רואה אחד משני אלה בהמערער או שהוא אינו בקי בה"ג או שמחמת קנאת איש כתב מה שכתב מ"ש לערער שיש רק אחד לבדקו תמוה לי מאד דאפילו לדברי פר"ח [סי' קכ"א ס"ק יו"ד וס"ק י"ז] מי אמר לו שאין ע"א נאמן בחששא קלה זו שמא נטרפה דעתו ופשטות כל הפוסקים דבדיעבד כשר בלא בדיקה והפר"ת גופא כתב בלשון אפשר ובודאי לשיטת רוב הפוסקים להעמיד האיש על חזקתו שראהו שהי' בדעת מיושב נאמן ע"א וא"ל שהוא נגד חזקת א"א דהא חזקת א"א כבר בטל שהרי נתן לה גט כבר ורק החשש שמא לא הי' בדעתו ונבטל הצווי ראשונה ע"ז העמידו על חזקתו יעוין בט"ז [ס"ס מ"ח] לענין וושט ובראש אפרים [בכללי חזקה] ובפלתי [סי' נו"ן] ואפי' להמחמירין שם אבל על הבדיקה שהוא לחומרא וספק בעלמא כ"ע מודים דאפילו לכתחלה סומכין על ע"א.

ב' מה שלא כתב שהצווי הי' במקום אחר היטב [עשה] מעכ"ת שהרי צוה לכתוב באיזה מקום שירצה המסדר או הסופר א"כ שוב אינו מחזי כשקרא ובפרט דבמקום עיגון הפר"ח בעצמו מיקל ועיין בגט מקושר ואשר לא כתב מקום עמידת האיש תמה אני עליו והלא כן נוהגין כל ישראל לכתוב בלא סימן ובלא מקום עמידת איש ואשה כגון בבע"מ או בשולח גט למקום אחר ולפע"ד שזה המערער לא ראה גיטין הרבה לפי מנהגינו ומה שחש ליחוד תמה אני כיון שהי' כמה אנשים בחדר ושכבו אנשים אצלו איך שייך לחוש הא זה לא הוי יחוד כלל כדמשמע באה"ע.

ומה שהקשה למה התיר להתייחד הלא בהדי' מבואר באה"ע ה"ג קרוב לסופו [סי' קמ"ח ס"ב] שמותר להתייחד ע"י שומר. ומה שהקשה שתלה הכתיבה בדעת הרב המסדר אתפלא מה קשה לו אי משום ברירה הא בכה"ג דלא תלה רק אם ירצה פ' בכה"ג הכשירו הגאונים שלפנינו והרבה האריך מהרש"ל לפסוק כן להלכה ובפרט באיזה מקום [שירצה המסדר] שהרי כבר בא חכם ובשעת כתיבה נתברר המקום ורצון המסדר וגם להש"מ נודע הדבר ששם כותבין הגט והוי כבא חכם [עירובין ל"ו ב'] ובפרט דבאיזה מקום יכתוב לא שייך כלל ברירה וכמו בנותן גט לשליח ואומר באיזה מקום שתמצאה ודו"ק וגם הא הכתיבה הוי בבירור ופשיטות ורק באיזה מקום תלוי בדעת המסדר ומאי שייך כאן ברירה כ"ז כתבתי להלכה והגם שמנהגי כעת מחמת כי לעת זקנתי וחולשת כחי אני מונע מלפסוק שאלה לדינא אך זה דבר פשוט שמותר להורות בפני רבו כביעתא בכותחא ובפרט שכבר הורו גאונים להתירה בלא חליצה ולדעתי שהמערער גופא יחזור מדבריו כדי שלא יכוה בחי' דר"ת ז"ל [המובא בסי' קנ"ד סכ"ב]: ובנידון העופות נ"ל דאותם שבמדינתנו ראיתי שהובאו לפני עופות כאזמיר שאוכלים שם מכבר עפ"י מסורה

ואותן שבמדינתנו הם הם כאותם ממש וידוע לנו שהובאו משם ע"י השרים שבגלילותינו ולכן לא מחיתי בהמתירים אבל הגידו לי שבמדינת רוסיא מצויים עופות אחרים אין דומין לאלו כלל ואלו ע"ט המה כהנראה ולחשש חילוף ראוי להחמיר והי' שלום כו': סימן פג לידידי מחו' הרב המאה"ג החריף ובקי המושלם כש"ת מו"ה בערש פרעגר ג"י.
[א"ה לפי הנראה דהשאלה הי' באחד שנשלח אל ארץ גזירה ורצה לגרש אשתו בתנאי אם לא יבא וחשו שמא יבטל הגט קודם חלות התנאי]: הגיעני מכתבו וידוע לכ"ת גודל טרדותי וחומר הנושא וקוצר המשיג ויראתי מאד להורות בזה כידוע מאמר חז"ל [קידושין ד"ו] כל שאינו בקי בטיב גו"ק לא יהא לו עסק עמהם ואפילו לא ידע הא (דר"ש) [דר"ה א"ש] ובעוה"ר הרבה דברים בגו"ק הנעלמים ממנו ואנה אשא את לבבי להורות אולם אמרתי להציע לפניו דעתי בזה והוא וכל דייני עירו יעיינו היטב ואם תסכימו לדברי הרי טוב וד' הטוב עמנו בדבר אמת.
הנה מה שחשש כ"ת לסברת בעה"ע ז"ל [המובא ברמ"א רס"י קמ"ג] דס"ל דיכול לבטל הגט אפילו בתנאי ע"מ וכתב מעכ"ת לומר דלשיטתו ע"כ דס"ל דכיון דעדיין חלות הגט תלוי בהתנאי לא נגמר מעשה הגט כלל מעכשיו ולכך יכול לבטלו ממילא] דס"ל דבעי במעכשיו תנאי כפול [וכדעת הי"ח בסי' ל"ח ס"ג] כיון דלדידי' [התנאי לבטל המעשה קאתי דע"י התנאי אין חלות להמעשה תיכף וזולת התנאי תיכף] המעשה קיים ושוב לא יוכל דיבור (לבטל) ע"ת [לבטל] מעשה רק ע"י תנאי כפול עי' ב"ש סי' ל"ח סק"ד ולכך רצה השואל לחדש ליתן גט בע"מ בלא תנאי כפול ואז גם לדעת בעה"ט אין חשש דממילא לדידי' התנאי בטיל ומעשה קיים] ובאמת לשון בה"ע בפירוש שכתב דהמעשה מתחיל מלמפרע רק שבידו לקיים המעשה כמ"כ יוכל לחזור יעו"ש בלשונו שמביאו חי' הרשב"א ז"ל גיטין [דף ע"ו] ומבואר שם בהדיא דטעם של בה"ע כיון שבידו לקיים המעשה כמו [כן] בידו לחזור כיון שעדיין איננו כריתות גמור ולכן גם מ"ש מעכ"ת לכלול בתנאי שלא לבטל אינו דכ"ז לא מהני כיון שבידו לקיים התנאי יוכל גם בדבורו לחזור יעוין ברשב"א ויבין דדברי מעכ"ת קשים להעמיד בכוונת בעה"ע ויש יותר ריעותא באם יאמרו לו בלא כפילת התנאי כיון דתיקון שלנו הוא לומר מסידור הנסדר לנו ודעת הבעל ג"כ לזה ואם נטעה אותו בנוסח אחר הגט בטל בכל ענין משום שכל המגרש אדעת הסדר שנסדר ויעוין בש"ג ב"ב פ' הספינה שכתב דהמשנה מכפי מנהגי מקום הבעל אינו גט כלל וכ"כ כיוצא בזה הפ"י ז"ל בגיטין דף פ' יעו"ש.
אולם מה שלע"ד נראה לעשות בדרך זה לסדר גט אחד ע"ת שאם לא יבא לשנה או לשתים (בתנאי כדין) [יהיה גט] ואח"כ יקדשה מחדש אם יקיים התנאי ולא יבוא שיהא

הגט גט תהא מקודשת מעכשיו ולאחר שתי שנים אם יבא [ליום אשר יגבילו] וכדומה ואחר הקדושין יכתוב גט שני ורק יתנה אם יהי' בקדושין ממש לא יהי' ט ואם לא יהא ממש בקדושין יהא הגט סתמא וא"כ אם לא יבטל הגט הראשון ולא יבא [אף ליום המוגבל בתנאי הקדושין] ממילא גט הראשון גט והקידושין לא חלין כיון שלא בא ואם יבא יהא הגט בטל ובזה אנו חפצים ואם אולי יבטל הגט שאפילו אם לא יבוא לא יהא גט ולדעת בה"ע ז"ל יכול לבטל מ"מ א"כ שוב בטלו הקדושין ממילא דהמקדש אשתו אינו כלום וא"כ יהא גט השני גט ואם נפשך לומר שיבטל התנאי השני ג"כ ויאמר שיהא הגט בטל] גם אם לא יהי' ממש בקידושין ז"א דממ"נ אין בידו ובכה"ג גם בה"ע מודה דלא יוכל לבטל והוא לא בידו בשום אופן לבטל ואינו בידו כלל [לקיים התנאים שלא יחולו הגיטין] דאם יבטל גט הראשון ממילא נצב האחרון ואם יבטל האחרון ולומר דבידו לקיים התנאי היינו שלא יבא בזמן המוגבל רק שני ימים לאחריו אז הגט הראשון חל והקדושין חלין וגט השני בטל מכח התנאי [עכ"פ מגורשת מכח גט הראשון ואם יבטל (הקדושין) [הראשון] מחנות שיבא בזמן הראוי א"כ גט השני חל וכיון שאין בידו בשעת גט האחרון לבטל את שני הגיטין [ע"י תנאו] ממילא לא מקרי בידו וגם הבעה"ע ז"ל מודה דלא יוכל לבטל את הגט האחרון ואין לחוש דיבטל בין גט הראשון לאחרון את הראשון דזה ליתא הרי (נוכל ליתן לו) [נותן לה] ע"ת דאם יהי' ממש בקדושין וכנ"לשיקדש לפנינו וא"כ אם ביטל גט הראשון הקדושין נבטלים כנ"ל דהרי היא אשתו וא"כ שוב הגט השני חל לחלוטים דהוי תנאי שלעבר דלכ"ע אין יכול לבטל זה דרך הנכון בעיני אם יסכימו הבד"צ.

וגם הבעל לא ירא פן גם בביאתו תהתל בו [דהיינו אם יבא בתוך שתי שנים דאין הגט הראשון גט ואין הקידושין חלים ויהי' הגט השני גט] דהרי יכול לאחר ביאתו מזמן הקצוב לגירושין ולבוא [לזמן הקצוב מתנאי הקדושין] לקיים הקדושין והגט השני יהי' בטל דכן התנה אם יתקיימו הקדושין דהגט השני יהי' בטל ולפע"ד זה נכון.

ודין ברירה לא שייך כאן דבעת נתינת גט הראשון אינו [רק] גט אחד ע"ת דלא שייך ברירה בתנאי כהאי כמבואר בתוס' [גיטין פ' כ"ה] והשני הוא גט מוחלט ובאם יקיימו הקדושין לא יהא גט וגם זה לא שייך בברירה דיוכל לקיים גט הראשון שלא יבא בזמן המוגבל וגם גט השני יוכל לבטל או לקיים ובכה"ג יש ברירה כמבואר ביש"ש ובפ"י בדיני ברירה כנלע"ד אם יסכים מעכ"ת בזה דברי מחו' ידידו דבש"ת בלונ"ח: סימן פד להרב המאה"ג החריף כו' המפורסים ירא ד' מו"ה נחום ראובן נ"י האבד"ק רישא יע"א: שאלה באיש א' שהיו אורבים אותו לתופסו לקרימינאל מחמת התחברותו עם גנבים ובאת אשתו לפנינו

ביום עש"ק לסדר לה ג"פ ממנו וצוה לכתוב ולחתום ג"פ כסדר הנהוג בסה"ג והי' אצל הכתיבה ולא הספיק ליתן הגט לידה עד שבא זאנדאר ולקחו מביתו לתפיסה ויעצתי להאשה שתלך אל האדון הקרימינאל ראטה לבקש ממנו שיתן לי רשות לסדר נתינת הגט מידו לידה בבית הקרימינאל במעמד הקרימינאל ראטה ונעתר לבקשתה והלכתי אני וב' דיינים שלי אתי והסופר והעדים נכנסתי אני בעצמי לפני הקרימינאל ראטה לשאול ממנו רשות והדיינים והסופר נשארו עומדים בחוץ ואז מצאתי את הבעל המגרש שעמד לפראטיקאל לפני האדון הראטה והפסיק האדון את הפראטיקאל ודברתי אודות נתינת הגט מידו לידה והשיב לי המגרש שלא יתן גט וזאת אינני זוכר אם אמר שלא אתן הגט בהא הידיעה או שלא אתן גט או לשון שלא אגרש ושאלתיו הלא מקודם נתרצית והשיב לי היות שיש לו חפצים אצל אשתו ששוים שמנה ר' והלכתי מבית האדון הראטה לחוץ אל הדיינים וגם האשה עמדה בחוץ ואמרתי להם שהוא חפץ שמנה ר' ושלא יגרש באופן אחר והסכימה אשתו ע"ז ליתן לו סכום הנ"ל מחיר החפצים אמרתי להדיינים הלא יש לעיין בדבר אם ליכא חשש ביטול במה שאמר שלא יתן גט והשיבו לי הדיינים להיות שיש קצת שעת הדחק כי מי יודע עד כמה יהי' לו דעקרעט להיות תפוס בקרימינאל ע"כ טוב שנסדר הגט עכ"פ ואח"כ נעיין בדבר ומחמת בהילות השעה שהי' בעש"ק אחר חצות היום וגם שכל הנ"ל הי' בפני האדון הראטה בהקאנצלייא שלו בהקרימינאל לא הי' כ"כ פנאי להתיישב בדבר ועניו חשש ביטול הנ"ל לא שמעו רק אנכי לבדי לכן הסכמנו וסדרנו נתינת הגט אחר שנתנה האשה שמנה ריינש הנ"ל להמגרש ועשינו הכל כמבואר בסה"ג בביטול מודעות שנית גם בשעת הנתינה.

ע"כ: תשובה הנה בזה הלשון שאמר הבעל לא אתן הגט אם זה מקרי ביטול הגט הנה מעכ"ת הביא דברי מהר"מ מינץ [סי' י"ז עייש] שכתב דפשוט דהוי ביטול הגט גבי בעל שאמר כן ובאמת י"ל דשם הוי המעשה שהאשה היתה אנוסה להתגרש וכפו אותה בכמה דברים כמו [שהי'] שם המעשה ולכן אמר אם הי' בבעל כה"ג ואמר שלא יתן הגט שהי' ביטול דאנן אמדינן דעתו דדיבורו הוא לבטל הגט ולכן לא יתן פירושו שאינו רוצה בו אבל כאן בנ"ד שכתב הגט מרצונו בלא כפי' ורק אח"כ אמר שלא יתן הגט אין כוונתו רק שעכשיו אינו רוצה ליתן עד שיתרצו ויפייסו במה שרוצה וכאשר גילה סודו שכוונתו שיתנו לו איזה סך מועט ולכאורה ראי' [להיפוך] מהרמב"ם ז"ל פ"ו מהל' גירושין הל' כ"ה שכתב וז"ל מי ששלח גט לאשתו ובא שליח וא"ל לא מצאתי' או לא רצתה ליקח ואמר הבעל ברוך הטוב והמטיב או כיוצא בדברים אלו שמשמען שאין בדעתו לגרשה שהרי שמח בעכוב הגט לא בטל הגט אלא יתן ותהי' מגורשת עד שיאמר

לו בפירוש לא תתן לה או יבטל בפירוש עכ"ל אלמא דלא יתנהו הוי ביטול כמו ביטול ממש אך ראיתי בס' קרית ספר להמבי"ט ז"ל שכ' בפ"ו מהל' גירושין וז"ל אעפ"י ששמע מהבעל דברים שמשמען שאין בדעתו לגרשה עד שיאמר בפירוש לא תתן לה שהרי בטל שליחותו או יבטל בפי' עכ"ל אלמא דלא הוי רק ביטול שליחות לא הגט (אך) [וכ"נ] לפי מאי דמבואר במס' ערכין (כ"א ב') וז"ל הש"ס א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעי' מודעא פשיטא ל"צ דעשאוה ואירצי מ"ד בטולי בטלי' קמ"ל דא"כ ליתני עד שיתן מאי עד שיאמר עד דמבטל לי' למודעי' עכ"ל אלמא דאפילו אומר שאינו רוצה לתת הגט אם אמר רוצה אני מהני ולא אמרינן דבמה שלא רצה ואומר שלא יתן הגט (לא) הוי ביטול ואפילו לרבא דס"ל גילוי דעת בגיטא מילתא מ"מ לא אמרינן שהוא גילוי דעת על הביטול ולא מהני רוצה אני כיון דכבר ביטל הגט א"ו דמסתמא אם לא ביטל בפירוש ולא הוי גילוי דעת על ביטול לא חיישינן כלל לכ"ע על ביטול והנה ראיתי דברי רב אחד שכתב להביא ראי' מהא דאם לא מתי [לא יהא גט] דליהוי ביטול ואין זה דברים כלל מה"ת לומר במגרש על תנאי שמבטל הגט הא אומר בפירוש (שלא) יהי' גט אם (לא) ימות א"כ אמר בפירוש שאינו מבטלו וכן ידעינן הכל שרוצה לגרש ע"ת ומאי שייך כאן ביטול הגט ולפ"ד הט"ז תוך כדי דיבור כד"ד בכה"ג אפילו בגירושין יעוין סי' קמ"א [סקמ"ח] ולכן אין לדבר מזה כלל ולכן לפע"ד אין בזה חשש כלל לביטול.

אך י"ל לפי מה דנהגין שלא ליתן מוקדם אפי' עי"ש וגט שעבר זמנו פסול א"כ אם אומר שלא יגרש השתא וזאת ידוע שבאם לא יגרש תיכף יעבור היום ויהא הגט פסול והוי כאומר פסול יהא ומשמעות לשונו כן שעכ"פ היום לא יגרש והוי לכאורה כאומר פסול יהא דהוי גט בטל (להר"ם) [להרמ"ה] ז"ל [מובא בש"ע סי' קמ"א סעיף ס"ד] אך זה אינו דלאו כ"ע דינא גמירי ולא ידע כלל דביום אחרא הוי גט פסול דבאמת לרוב הפוסקים כשר ע"י שליח א"כ הבעל בודאי לא ידע וא"כ לא הוי עכ"פ יותר מגילוי דעת דקיי"ל דלאו מילתא גם יש טעם שני להתיר דהא מפרש שכוונתו הי' שיתנו לו איזה סך כסף אבל לא לביטול הגט וכמבואר בריב"ש ז"ל ומה שהקשה עליו המל"מ [פ"ו מה"ג הכ"א] דלמה נאמן הבעל לפע"ד לק"מ דהא אם ביטל הוי גט פסול ונאמן הבעל דלא חשוד לגרשה בגט פסול וכמ"ש התוס' בשם הירושלמי [עי' בתוס' ריש גיטין סד"ה דאתיוהו ודף כ"ז בתוס' ד"ה מעולם ובראב"ש ריש גיטין] ופסקינן כן גבי אבד הגט יעו"ש בב"ש ז"ל [סי' קל"ב סקי"ב] וא"כ למה לא נאמין לי' באמר שכוונתו לא הוה לבטל הגט שלא לגרש בו רק אם יתנו לו עוד איזה סך כסף תו [י"ל דגט] אין יכול לבטל בע"א דדבר שבערוה אין פחות משנים [עיין סי' קמ"א סעיף ס'] ואפילו לפי' התוס' [גיטין דף ל"ג ד"ה

רבי] שכתבו דבפני שליח א"צ שנים היינו השליח שידע שביטל לא יתנהו כיון שיודע שהבעל ביטלו אבל אם א"י הדבר רק לבעל ולאיש אחד אין הבעל נאמן שביטלו ומיגו אין שייך [עי' ב"ש סי' קמ"א סקצ"א] דהא באמת לפי דבריו אין רצונו לבטלו ומאי מיגו אית לי' והנה נתקשתי בדברי התוס' הנ"ל דמאי דבר שבערוה הא לא אתחזק כלל היתר וכמ"ש התוס' גופא [שם דף ל"ב ד"ה התם] כ"ז שלא הגיע לידה הוי רק דיבור ולמה לא יהא ע"א נאמן וראיתי שהפ"י ז"ל הרגיש בדבר ואח"ז נתיישבתי דאיירי דניתן לה הגט ואנן קיי"ל דחזקה שלא ביטל כמבואר בש"ע [סי' קמ"א סס"ח] ובכה"פ א"כ כיון שעומדת בחזקת שלא נתבטל הגט ובחזקת פנוי' עומדת שוב הוי דבר שבערוה דאין ע"א נאמן וא"כ בנ"ד לאחר שבא הגט לידה ע"א נאמן וא"ל שהרי העד הוא הרב העיד קודם נתינת הגט שדיבר הבעל שלא יתן מ"מ כיון שלא הוחקר עדותו יפה באיזה לשון אמר והושאר הדבר לחקור בזה וגם לא העיד רק אמר שיש לספק בדיבורו זה הוי כלא נחקרה עדותו שיכול לחזור בו וכאשר כן מבואר בר"ן בתשו' [סי' ל"ד מובא בב"י חו"מ סי' כ"ט] ובהרמב"ם ז"ל [פט"ז מסנהדרין כתב] דלא מהימן העד רק כשהוחזק ע"י יע"ש ולכן עדיין לא הי' עדותו טרם נתינת הגט ושוב לאחר נתינה הוי דבר שבערוה ובאמת רוב הפוסקים ס"ל דצריך אפילו בפני השליח ב' עדים ולכן לפע"ד אין שום חשש כלל לומר שהוי ביטול ובפרט שכה"פ ואחרונים פסקו שרק לחומרא לחוש לדברי (הרמב"ם) [הרמ"ה] ז"ל כמבואר בישש"ש גיטין ולכן כאן שיש כמה סניפין לומר דלא הוי ביטול כלל בודאי כשר הגט כן נלפע"ד.

אך אל יסמוך על דברי זולת בעיון היטב אם דברי נכונים כי כעת לעת זקנתי לא אוכל לעיין בספרי האחרונים וגם מרוב טרדתי יראתי למאד להורות באיסור חמור כזה ורק לאהבת התורה הקדושה לא מנעתי מלהודיע דעתי והי' שלום. ה' בחקתי: סימן פה להרב החריף ובקי כו' מו"ה יצחק תאומים מו"צ דק' סנאטין: שאלה איש ואשה שתיכף אחר הנשואין נפל ביניהם קטטהוגם עשה איזה עבירה כפי הנראה ונמאס בעיני חותנו והערימו עליו לאמר שבא להם מכתב מגדולי הדור שצריך לחטאיו לצום הרבה הוא וזוגתו רק באם יתן גט לאשתו סר עונו ולכן אמרו לו חמיו וחמותו איך אפשר לזוגתך לצום כן וטוב הדבר שתתן גט ותיכף אחר הגט תחזירנה בחופה וקדושין וכן עשה האיש וגירש אשתו סתם כמנהגינו בכל הענינים וכאשר שאלו אותו למה מגרש אשתו ואמר כמוס אתי טעם ואחר הגירושין רצה לחזור לחותנו ולאשתו ולא הניחוהו ליכנס והכוהו הכה ופצוע ולקחו ממנו הכל הכסף נדוניא וכל אשר לו וטלית ותפילין ג"כ לא החזירו לו ורצה רב אחד לפסול הגט: תשובה דבר זה כבר נמנו וגמרו שהגט כשר כמבואר

בתשוב' מ"ב שגדולי הדור שהיו אז הסכימו כן וכן לכאורה ראי' גמורה מהא דאמרינן קדושין (ס"ב ע"ב) האומר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך אינה מקודשת וא"א [דלא הוי גט בכה"ג א"כ] נהי דהוי דשלב"ל מ"מ הא הוי אומדן שלא גרשה רק שתהא מקודשת לו ואם הי' יודע שהקדושין אינם כלום לא הי' מגרשה ושם עדיף מנ"ד דהא עשה מעשה וקדשה קודם הגט והאשה נתרצית שתהי' מקודשת לו ומ"מ אינה מקודשת והגט גט כיון שביטל הכל [וגם] את הקדושין החדשים באומרו וה"א מותרת לכל אדם ואמרינן דהקדושין החדשים לא הי' רק באם תתרצה מחדש אז יחולו הקדושין והוי דשלב"ל ואינה מקודשת והגט גט כיון שביטל הכל באמרו ה"א מותרת וכ"מ בפ"י ז"ל שם וא"כ מכ"ש כאן שלא עשה מעשה רק הטעו אותו ליתן גט והוא עשה כמנהגנו שביטל מקודם כל מה שאמר ועשה לפסול הגט את הכל ביטל בודאי הגט כשר ואין רק קצת ג"ד קיי"ל דלא מהני ג"ד בכ"מ.

אך יש לשדות נרגא בגט הזה במה שהטעהו במכתב מגדולי הדור שאין תקנה רק בגט כי הצומות א"א כלל לסובלם ונתן הגט עפ"י הוראת חכם והוראה זו בטעות וא"כ הוי אונס והוי כאנסוהו לגרש דבטל הגט הגם די"ל הו"ל לשאול לאיזה גדול [כמו שאמרו ביבמות דף צ"א וע"ש ברש"י ד"ה לאקרוי'] אזה לא סמכי' כמבואר ביבמות [שם בסוף הסוגי' וע"ל ס"ס כ"ז] ולכן בודאי מחמת חומר א"א אסורה להנשא בלתי שיתן גט אחר.

את כ"ז כתבתי סתם כי כעת אינני סומך על דברי להלכה ולפלפול בעלמא אין בכחי כעת כי אפילו להושיט ספר ממקום למקום עלי לטרחא יתירה ולא כתבתי רק להודיע דעתי אך למעשה אל יסמכו עלי רק אחרי ראות עיני כבוד גדולים אשר בדורנו ולכן אפי' פלפולו הנעים לא עיינתי בו כראוי והי' שלום כו'.

א' תצוה: סימן פו שאלה איש אחד נעלם כמה שנים ופתאום בא מכתב מאתו שהוא במדינת שוועדין ובאם תתרצה אשתו ישלח לה גט אך אין שם ב"ד וא"א לסדר שמה מכמה טעמים אם יש למצוא איזה היתר: תשובה כבר הסכים בספר רד"ך להקל ומביאו ב"ש [סי' ק"כ סק"ח] והרבה חולקים עליו אך הש"י [בח"א סי' קי"ד קט"ו] והג"פ ז"ל [סי' ק"כ סקכ"ו] נוטים להקל במקום עיגון והנה קשה מאד לעשות נגד הד"מ ז"ל שהניח בצ"ע ולכן נציע הסוגי' ולברר היתר אליבא דכ"ע והנה בהסוגי' אית' במתניתין דאמר לב"ד [גיטין ס"ו ב'] תנן פלוגתת ר"מ ור"י דר"מ מתיר משום דב"ד אלימי למסור מילי ור"י פליג ואמרו בגמ' דשלחו מבי רב לשמואל [אמר לשנים] כתבו [ותנו וכו' ואמרו לסופר וכתב] (ואתם חתמו) [וחתמו הן] מהו ושלח להו תצא והדבר צריך תלמוד ופריך הגמ' מאי מספקא לשמואל הא ס"ל הלכה כר"י ומתרץ דהספק הוא אם כתבו כת"י

משמע אבל כתב הגט הוי כאומר אמרו לסופר דכשר ושקלי וטרי הש"ס עד דמסקינן דפליג שמואל ובהאי ס"ל לשמואל דלא כר"י ופליגי בזה הפוסקים דהרי"ף והרא"ש ז"ל וסייעתו ס"ל דאומר אמרו בטל הגט והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהל' גירושין הל' וא"ו וז"ל אמר לשנים או שלשה אמרו לסופר ויכתוב גט לאשתי ואמרו לעדים ויחתמו ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו או שאמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב גט לאשתי ואתם חתומו ה"ז גט פסול ומתיישבין בדבר זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות הגט בטל עכ"ל ויש מראשונים דס"ל דאומר אמרו כשר כשמואל ועיין פ"י והנה בממנה פ' ופ' לשליח שיכתבו ויחתמו בגט דעת הרא"ה ז"ל שכשר דכי לא יוכל למנות שליח שלא בפניו וזה לא הוי מילי כלל רק ממנה פ' לשליח והרמב"ן ז"ל כתב דאפילו בממנה שליח שלא בפניו לא מהני בגט דכתיב וכתב לה הבעל לשמה אינו יכול השליח לעמוד במקומו לכתוב לשמה רק אם שומע מפי הבעל [עיין ב"ש סי' ק"כ סק"ח ובראשונים דף הנ"ל] ובאמת לא ידענא מנ"ל זה והאיך כתוב זה בתורה ועיין בלבוש ז"ל שכתב דפסול מגזה"כ ואנחנו לא ידענו היכי מרומז זה בתוה"ק והרא"ה ז"ל הקשה על רבו הרמב"ן ז"ל דלדבריו שאין השליח כותב לשמו א"כ מנ"ל לשמואל מר"י דאין מילי נמסרין לשליח ואפילו בשטר מכר פסול דלמא אינו פוסל ר"י רק בגט אבל בעלמא יוכל למנות שליח דמילי מימסרי לשליח ולשמו א"ל ומנ"ל לשמואל לפסול גבי מתנה כמו בגיטין כמבואר בש"ס פ' כל הגט [כ"ט א'] והר"ן ז"ל [פ' התקבל שם] תירץ דא"א דמילי ממסרי לשליח הוי כשומע מפי הבעל ובעניי לא זכיתי להבין תירוצו דהר"ן ז"ל דהא באמת בעלמא גבי שטר מתנה מהני שליח שלא בפניו ושלוחו כמותו ואפ"ה גבי גט בעינן מילתא יתירה משום דכתיב וכתב לה לשמה ולכן צריך דוקא לשמוע מפי הבעל וכמ"כ י"ל אפילו אי מילי ממסרי לשליח ויוכל לעשות שליח ע"י מילי מ"מ בגט צריך דוקא לשמוע מפי הבעל מגזה"כ ולא מהני מה ששומע מפי שליח הבעל ועיין בתו"ג שעמד בזה ג"כ והנה הפ"י ז"ל שם כתב דסברת הרמב"ן כסברת התוס' דף (כ"ג) [כ"ב ע"ב ד"ה והא] דאפילו א"צ שליחות כלל גבי כתיבה מ"מ אין השליח עושה לשמה אם לא שמע מפי הבעל ובאמת ל"ד הסברות להדדי.

התוס' כתבו מחמת שסתם אשה לאו לגירושין עומדת ולכן בשומע שלא מפי הבעל אינו עושה לשמו והרמב"ן ז"ל מדייק איפכא דכיון דצריך השליח לעמוד במקום הבעל וכתיב בתורה וכתב לה א"י להיות עומד במקום הבעל אלמא דהוא אזיל השתא בתר השיטה דבעי שליחות בכתיבה ועיין בבני יעקב כתב כן בהדיא ועיין בב"מ והנה עלה בדעתי לומר דהטעם הוא בזה להרמב"ן ז"ל דהנה התוס' ז"ל כתבו בפ' כל הגט [כ"ד ב' ד"ה

לאיזו שארצה] לר"י דאפילו למאן דא"ל ברירה בגט (צריך) לא סמכינן אברירה דכתב לה היינו בבירור ממש והנה לכאורה קשה האיך כותבין כל גיטין ע"י שליח הא אינו ברור דדלמא ביטל הבעל השליחות נהי דכל כמה דלא ידעינן שביטל ל"ח לשמא ביטל [כמ"ש בש"ע סי' קמ"א סעיף ס'] מ"מ לא הוי רק חזקה שלא ביטל אבל לדברי ר"י הנ"ל שצריך בגט דבר [ברור] ממש ומש"ה לא מהני ברירה לכ"ע א"כ בכל גט ניחוש שמא ביטל ובשעת כתיבה ספק שמא יתוודע שביטל ולכן אפילו אם אח"כ נודע שלא נתבטל מ"מ בשעת כתיבה לא הי' בירור ממש ובעניותי הבאתי ראי' לדברי ר"י הנ"ל שבגט צריך מילתא יתירה ולא סמכינן אברירה מדברי ש"ס בגיטין [פ"ו ב'] גבי (ג' ששלחו שלשה גיטין) [ב' ששלחו שני גיטין] שוין דמוקי התו' [דף ד' ע"א ד"ה דקיימא לן] (שם) ששמותיהן מסומנים רק שאין אנחנו יודעים (ופריך) [ומתרץ] הגמ' מי כתיב ונתן לשמה אלמא בכתיבה דכתיב וכתב בכה"ג לא הוי גיטא משום ברירה וקשה למה הלא בכה"ג הוי כמו וכבר בא חכם דכ"ע מודו דיש ברירה כמבואר בעירובין א"ו דבגט דכתיב לה לא מהני רק דבר ברור ביותר עכ"פ קשה כיון שצריך בגט דבר ברור למה כותב השליח שלא בפני הבעל דלמא בטלו וצ"ל דזה הוי כודאי שלא ביטלו והדבר כמו שהוחזק לפנינו דזה הוי כמו ודאי ומלקינן בהתראה בעובר על שבועה ולא אמרי' התראת ספק דלמא יתירנו לו כמבואר בתוס' (כתובות) [גיטין ל"ג ד"ה ואפקעינהו] א"כ ה"נ הוי כמו ודאי אך כ"ז כשעשה שליח בפניו אבל אם נעשה שליח שלא בפניו בודאי קודם שנודע לשליח לא מקרי שליח ודלמא לא יתרצה לשליחתו עיין בב"א [סי' פ'] ותיכף כשנודע לשליח שעשאו לשליח וקיבל שליחותו נתעורר הספק שמא ביטלו וחזקה [שלא נשתנה הדבר מכמות שהי'] אין כאן כי מעולם לא נתחזק לשליח ומש"ה ל"ק קו' הרא"ה הנ"ל דמנ"ל דמילי לא ממסרי לשליח דז"א דאם מילי ממסרי לשליח א"כ שליח ראשון אתחזק בפני הבעל גם השני כמוהו והוי כמו ודאי שלא נתבטל השליחות.

כן הי' דעתי לפרש דברי הרמב"ן ז"ל. אך באמת פשט דבריו מורין שאין השליח יכול לעמוד במקום הבעל משמע פשוט שאין השליח נעשה שליח שלא בפניו וזה קשה מנ"ל וגם קו' הרא"ה ז"ל נשאר קיים כנ"ל והנלע"ד הוא כך דהנה נסתבכו האחרונים בסוגי' דנזיר [י"ב דהיכא] דשלח לו לקדש אשה שהי' באותו שעה א"א א"ח לקרוביו דלא מצוי משוי שליח במידי דאיהו לא מצי עביד ובקדושין [כ"ג ב'] אמרי' הואיל ואיתא בתורת גיטין דיכול לקבל גיטו של חבירו מיד רבו של חבירו [ע"כ יכול לעשות שליח לקבל גיטו מיד רבו] ולכאורה סתרי אהדדי וגם בב"ק ק"י] מבואר דאפילו חולה וטמא מקרי איהו לא מצי למיעבד לא מצי משוי שליח וא"כ לפ"ז בחולה שא"י לכתוב לא מצי משוי שליח

לכתוב גט ואנן קיי"ל איפכא גבי גט דאפילו אינו יכול לכתוב בשום אופן יכול לגרש ע"י שליח וכבר התעוררו ע"ז רבים ושלמים בס' ברית אברהם לענין חדר"ג בהשלשת הגט וכנהב"מ [סי' קי"ט] נתעורר וכתב סברות כדרכו הטוב ז"ל אך לפע"ד פשוט הדבר דידוע דיש שני מינים בשליחות אם דילפינן מושלח ושלחה ומתרומה ומקדשים וכתב הריב"ש ז"ל דמקדשים נשמע דשלוחו של אדם כמותו אבל מושלח אינו מוכח שהוא כמותו רק דהתורה נתנה רשות לעשות ע"י שליח אבל שיהא כמו המשלח זה לא נשמע ורק מפסוק ושחטו ש"מ שהוא כמותו אך באמת לאחר שכבר למידין ממה הצד שליחות להתיר הוי גילוי מילתא דבכה"ת שוים בין לענין ששא"כ בין סתם שליח יעו"ש בתשו' ריב"ש ז"ל [סי' רכ"ח] והנה לפ"ז לענין מה דילפינן דאדם עושה שליח לא שייך הסברא דכל מה דאיהו לא מצי למיעבד לא מצי משוי שליח דמאין לנו לומר כן נהי דאיהו לא מצי עביד מחמת איזה טעם שיהי' מ"מ שליח מצי משוה אבל לענין ששא"כ בודאי בדבר דאיהו לא מצי למיעבד עכ"פ אין שליח נעשה כמותו דהוא בעצמו אינו יכול לעשותו ואיך יכול להיות כמותו ועכ"פ הבעלים לא הוי כיד השליח כיון דאיהו גופא לא יכול וא"כ לפ"ז שם גבי קרבן אם הוא זקן או חולה שפיר קאמר הגמ' דהא אינו מוכח באם יכול להקריב שהקרבן הוא להמקריב אפילו שלא במשמרתו (הוא) [רק] מפסוק ואיש את קדשיו לו יהי' וא"כ באם הוא אינו בכחו להקריב רק ע"י שליח א"כ משום דשליח הוי כמו הבעלים (לא) יכול להקריב [אבל לענין שיהי' עבודתה ועורה שלו זה לא מהני] דנהי דהוי כבעלים מ"מ אין הקדשים שלו ולא מקרי איש קדשיו ואי דבעלים נעשים כמו השליח בהקרבה זה ליתא דהא הוא גופא אינו בכחו והאיך יכול להיות כמו השליח בדבר שאין בכחו אבל בגט ושארי דברים אפילו אם הבעל חולה ואינו יכול לכתוב מ"מ יוכל לעשות שליח משום ריבוי דושלחה או שהשליח נעשה כמוהו ושאני התם דצריך הקרבן להיות שלו וזה א"א רק מטעם דשלוחו כמותו והוי כמו הבעלים מקריבים וזה א"א בחולה (דהוי כברי) כיון דהוא חולה לא מהני השליח להיות כמותו שיהא כמותו כמו שהוא שוחט דהא אינו מצי למיעבד איהו גופא לא יכול למעבד שליח שיהא ע"י כמותו וז"ב ולכן בכל פעם נעשה שליח אפי' במידי דלא מצי למעבד ורק בדבר דליתא בת כריתות וכיוצא דאינו בכלל המצוה הזו כמבואר בקדושין או דהדבר המעלה לעשותו אינו בגדר לעשותו והוי כדבר שלב"ל כמבואר במרדכי [יבמות פר"ג] וז"ב.

והנה הרמב"ן ז"ל [סובר] כסברת התוס' הנ"ל דבגט צריך הכתיבה להיות ע"צ היותר מוברר ולכן נהי דהכתיבה ע"י שליח אך כיון דכתיב וכתב לה צריך שיהא השליח כמוהו ממש אך דא"כ קשה הענין לשמה אם הוא דיבור או מחשבה עכ"פ תלי' בכוונת הבעל

אשר כתיב בו וכתב לה ובכה"ג לא שייך שליחות וכמבואר גבי חמץ [בר"ן פ"ק דפסחים מובא בב"י או"ח סי' תל"ד] וגבי האומר הקדיש נכסי אשר הערו הרבה מהראשונים דאינו יכול לעשות שליחות [עי' מהרי"ט סי' קכ"ז ובמח"א ה"ש סי' ז' ובנובי"ת חיו"ד סי' קמ"ז] וא"כ האיך יוכל לעשות שליחות לכתוב גט לשמה הא בזה לא מהני שליחות אך לפ"ד הרב רבו של הרשב"א שמביא בח"ר בחולין [דף י"ב] דהא שגדול עע"ג הוא מטעם שהגדול מכוין הלשמה לא שהקטן מכוין ע"י רק כוונת הגדול מהני להקטן הכותב והנה מבואר בהג"א ריש גיטין דסגי אמירת לשמה בעת שהסופר נתמנה להיות שליח לכתיבה יעו"ש וא"כ לפ"ז בעת שהבעל מוסר שליחותו הוא מכוין (ע"י) שיעשה שליח ע"ז לכתוב לשמה וכוונתו מהני להשליח כיון שהוא בפניו ומש"ה מהני שליחות בכתיבה לשמה וזה כוונת הרמב"ן ז"ל דכתיב וכתב לשמה וצריך דוקא להיות כמותו דבעל והאיך יכול להיות במקומו לכתוב לשמה דע"ז אין שליחות ורק בפניו מהני לו כוונת הבעל ולפע"ד שזה ברור כוונת הרמב"ן ז"ל ומש"ה ל"ק קו' הרא"ה ז"ל הנ"ל דדלמא מילי נמסר לשליח רק הכא הטעם דשלא בפניו אינו נעשה שליח דזה ליתא דאם מילי מימסרי לשליח והוי שליח השני כמו הראשון והוי גם אליו מהני כוונת הבעל כיון דכמות השליח הראשון הוא ודוק ועיין במהרח"ש ז"ל בחלק אה"ע סי' ב' שכ' וז"ל ובהגהת אשר"י בשם א"ז כתב ור"ח פי' שמע שאמר הבעל כתוב גט לאשתי פ' שאני מגרשה וראה שלקח הסופר הקולמוס והמגילה לכתוב בה הגט לשמה ודיו ור' האי פי' שמע חיתוך המגילה והקולמוס לכתוב בה הגט ויכול להיות שכל הלשונות אמת ואיזה מהם שיהי' דיו עכ"ל וכאן תרווייהו איתנהו ששמע שאמר הבעל להם שיכתבו ויחתמו והסופר התחיל להבין שליחות הבעל לכתוב השמות ולקח הקולמוס והדיו והמגילה ואמר הריני הולך לבית לכתוב שא"א לי לכתוב במקום הזה היינו קן קולמוסא דר"ח וה"ל כהוא בבית וסופר בעלי' ותני' אעפ"י שיצא הסופר ונכנס כל היום כולו כשר מ"ד כיון דנפיק לשוקא אינש אחרינא אשכחי' וא"ל קמ"ל הילכך מצי שפיר למימר בפני נכתב שהכוונה בפני נעשית הכתיבה לשם אשה זו בציויו של בעל ואעפ"י שלא ראהו כותב חזקת שליח עושה שליחותו עכ"ל מהרח"ש אלמא דכוונת האיש כוונה.

והנה לפי"ז בנ"ד דכותב לו הבעל שממנה אותו לשליח ודאי הכתיבה שכותב לשליח שיכתוב הגט לשמה והשליח מקבל לכתוב הגט לשמה הוי כמו שהבעל מכוין ושפיר דמי הגם אם יסבור כדיעות דפיקח לא מהני [ע"י כתב יד עי' ב"י סי' ק"כ וב"ש הנ"ל] זה בעיקר הגירושין ס"ל דלא מהני כתיבה אבל לענין לשמה מהני אם כותב לו שיכתוב לשמה שהוי כמו הבעל מכוין אז לשמה ולכן ודאי כשר גם להרמב"ן ז"ל דלא פסל

הרמב"ן רק בממנה שליח שלא בפניו דלא התחיל כלל השליחות אבל באם הבעל כותב לשליח שיהי' ממונה לכתוב גט לשמה בבוא המכתב לשליח הוי כמו הבעל ממנה אותו עתה בפניו ועיין בבני יעקב שכ' וז"ל.

הרי דכתב הוי כממנה בפניו ואך דלענין גוף הגירושין יש גדולי הראשונים שס"ל שצריך להיות דוקא בפי' או מעשה בגופו כמבואר בב"ש ז"ל [סי' ק"כ סק"ח] אך הקילו רבים בזה כמבואר ובפרט דיש תקנה לזה שיאמר לפני ב"ד או אנשים במקום שהוא אני ממנה פ' לשליח במקומי שיכתוב גט לשמה וכו' ופ' ופ' יהי' עדים ויכתוב בכתב לשליח שממנה אותו לשליח לגרש לשמה כאשר המנה אותו בפה מלא לפני הב"ד או עדים פו"פ ונאמן הוא בזה חדא דלא חיישינן שמקלקל ולשנות מכפי הסידור שיכתבו לו הב"ד שמכאן וגם נאמן כיון שהוא בידו ולכן בודאי מותר באופן זה לכ"ע ליתן גט באופן הנ"ל שהבעל ימנה לשליח ולעדים בפירוש בפה מלא ויכתוב כ"ז לכאן שכן עשה בודאי כשר הדבר במקום עיגון אך אכתי לא פלטינן כיון שאינו ניכר כת"י חיישינן לזיוף אך זה ליתא דהא במקום סכנה כותבים אפילו באין מכירין והגם שרש"י פי' ביבמות (קכ"ב ע"א) וז"ל בשעת הסכנה שאדם מסוכן כגון מי שהי' מושלך לבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו כותבין ונותנין וסמכינן עלי' בכל דבריו שאומר אני הוא פב"פ ה"נ כשעת הסכנה דמיא שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה עכ"ל והטעם משום שאימות מות עליו לא משקר וכ"כ הלבוש מ"מ הלכה רווחת בישראל ביוצא בקולר שכותבין אפילו אין חרדת מות על הבעל ועיין במהרח"ש ז"ל ולכן נלע"ד לעשות הגט על אופן הנ"ל וכן עשה מעשה הש"י ז"ל והנה הי' לבי נוקפי לעשות מעשה שהרבה מאחרונים אוסרין ועתה בא לידי שו"ת כתר כהונה ובו מבואר [בסי' ע"ו] שכן נעשה מעשה ע"י הגאון החסיד מ"מ מק' קאזניץ זלה"ה והסכים ע"י הגאון בעהמ"ח ס' הפלאה והגאון כתר כהונה ומי יהרהר אחריהם ולכן כן יעשו כאשר כתבתי ובבני יעקב רצה לגמגם על היתר זה משום דבריו שבב"י דבשליח ע"י אחר הוי כאומר אמרו ומש"ה רצה להחמיר בשולח מכתבו ע"י אחר דהוי כאומר להמביא הכתב אמרו לפ' וכו' והנה בכאן לא שייך זה דבי דואר רק מעשה קוף בעלמא אבל הבעל מדבר עם הסופר ועדים וגם הבני יעקב מודה דכשר.

אח"ז עיינתי בס' בית אפרים וראיתי שמגמגם לאיסור אך באמת בנ"ד עדיפי יותר שהרי כותב להעדים [אני] ממנה אותך לשליח ושלח הכתב ע"י בי דואר דהוי מעשה קוף. גם מ"ש דאינו דומה אינו מכיר גבי מושלך בבור דנפקע חזקת א"א לא זכיתי להבין דהא גם התם עדיין לא ניתן הגט ורק מצוה לכותבו כן ה"נ מצוה בכתבים לפום מאי דס"ל השתא

דכתב הוי כדיבור א"כ הוי ממש כמו מושלך בבור ולכן תמוה מאד למה לן להחמיר כ"כ הא דעת הרבה [פוסקים] דהדבר ספק אפילו באומר אמרו ובממנה שליח נתוסף עוד ספק דלמא מהני אפילו שלא בפניו וגם נתוסף ספק אם כתב מהני הוי כאמירה ובפרט אם אמר כן בפה ממש ואח"כ כתב והוי כבפניו ממש וגם לחשוב דלמא איננו הבעל הא נראה מענינים שכותב לאשתו שהוא בעלה לכן הנלע"ד לסמוך ע"ז במקום עיגון: והנה אחר כ"ז אני נבוך מאד להתיר בלא היכרא חת"י הבעל ולא ראיתי מי שיתיר בלא היכר החתימות והש"י ז"ל הי' המעשה שהכירו כת"י ע"י דימו לפנקס כמבואר בשו"ת חינוך ב"י ובמעשה דהגאון המגיד הי' עדים וכנראה שנצטרפו העדים כמבואר בהתשו' שבכ"כ ולכן אם לא יהי' ניכר חת"י של בעל מסופק אני מאד דאיך נתיר א"א מדואר של אדם שא"י מי הוא ונתתי אל לבי לעיין והנה מצאתי מהש"ס [קדושין ס"ג ב'] שאמרו גבי (קדשתיך) [קדשתי את בתי] וא"י למי [ובא א' ואמר אני קדשתי'] נאמן לגרש הרי שאדם נאמן בזה דא"א חוטא ולא לו וא"כ מ"ש שא"י מי קידש ומ"ש שאחד אמר אני הבעל והפ"י ז"ל שם באותו סוגי' כתב הטעם דנאמן בדבר שבערוה הוא משום שבלא דבריו הוי ספק ונלמד מכאן דכל היכי שהי' הספק בלא עד נאמן ע"א נגד רוב ונגד חזקה ולהכי (נאמן) אפי'ברוב טריפות נאמן ע"א לברר ולומר זה כשר ובספר המקנה תמה ע"ז דא"כ למה צריך בסוטה [דף מ"ז ע"ב] פסוק דנאמן ע"א [שראה את ההורג] הא בלא"ה ספק הוא והעד אינו רק (מסדר) [מברר] א"כ להפנ"י ז"ל ל"צ קרא לזה ואינני מבין קושייתו דהא העד גבי עגלה ערופה אינו מעיד על אדם ידוע לא לענוש ולא לשום דבר רק שראה ההורג והוי נודע ופטור מע"ע דכתיב לא נודע וע"ז שפיר קאמר הש"ס מנ"ל דע"א נאמן דלמא א"י ומעולם לא הוי ספק אם ידוע לאחד מהם רק כיון דלא נודע ההורג מביאין ע"ע ולא שייך כאן שמברר ההיתר מן האיסור דמהו בירור כאן ובשלמא התם גבי קידושין ודאי יש להמקדש בעולם א"כ נאמן לומר זה הוא וכן גבי בשר כשירה בין טריפה ישנו להכשרות בעולם רק אנן לא ידעינן מי הכשרות נאמן אחד לומר מי הוא אבל בע"ע בע"א לא ידעינן אם שום אדם יודע בזה מסתמא אין ע"א נאמן לולי גזה"כ.

והנה לדברי הפ"י הכא בנ"ד הוי רק כמברר שהוא בעלה ולכן נאמן וגם לתירוץ המקנה שכ' הטעם משום דנאמן לגבי דידי' נאמן לכל העולם ג"כ נאמן בנ"ד עיין במקנה. אך באמת לפי מה דמבואר בירושלמי יבמות ספ"ב וז"ל מהו נאמן שמואל אמר ליתן גט רב אסי אמר נאמן לכנוס ר"ה א' בשם רב נאמן לכנוס ריי"א נאמן לכנוס ואין למדין ממנו דבר אחר מהו אין למדין ממנו ד"א אחת משדותי מכרתי וא"י למי מכרתי ובא א' ואמר אני הוא שלקחתיו לא כל הימנו אף בקדושין כן אחת מבנותי קידשתי וא"י למי קידשתי'

ובא אחד ואמר אני קדשתי' לא כל הימנו מתניתא פליגא על רב המביא גט ממדה"י ואמר בפ"נ ובפ"נ לא ישא (מ"מ) [את אשתו] תמן הוחזקה א"א בפני הכל ברם הכא לא הוחזקה א"א אלא בפני שנים לכשיבואו שנים ויאמרו זה הוא שקידש עכ"ל ומפרש הפני משה שם וז"ל א' משדותי לא כל הימנו ואינו נאמן בזה וטעמא דבשלמא בקדושין מרתת לשקר שמא לאח"ז יבא זה שקדשה באמת ויכירו אותו ונמצא שבא על א"א אבל גבי שדה מאי מפסיד אם יבא האחר שלקחה באמת יחזור לו השדה ועם הפירות שאכל ולא הפסיד כלום הילכך אינו נאמן דחיישינן שמא בתוך כך יקלקל השדה וישמיט הפירות ולא ימצא מה לגבות ממנו עכ"ל.

אלמא דהטעם הוא דלא אתחזקי לא"א רק ע"י [אבי'] שגם שאמר אבי' שקדשה [לפני עדים מ"מ] לפ"ד המקדש באמת העדים מכירים אותו וא"כ לא נתחזקה לן מעולם לאיסור אבל אם נתחזקה לעולם באיסור בפי כל לא מהימן לומר דהוא הבעל וכ"מ בנ"י יבמות דבעל א"נ לומר אני הוא ואולי בהכחשה שאני.

והנה דברי הירושלמי סותרים עצמם שמעיקרא קאמר משום דלא אתחזק ואח"כ קאמר דאין למדין למקום אחר כגון שמכר שדות משמע דבקדושין גם בכה"ג מהימן ולעיל אמר דבקדושין נמי א"נ רק במקום שלא אתחזק ויש ליישב זה אך נראה מהירושלמי דא"נ במקום שנשתקע לאיסור וגם לכאורה קשה על טעם הפ"י שכתב דבמקום שיש בל"ז ספק נאמן ע"א לברר וקשה מאי דקאמר הגמ' בחולין [צ"ו ע"א] טביעות עינא מילתא דאל"ה האיך ב"א מותרים בנשותיהן בלילה וקשה הא יכול לשואלה אם היא אשתו ולברר נאמנת אפי' באתחזק איסור א"א ואולי כוונת הגמ' כיון דמותר בין ער ובין ישן וקולה ישמע רק שאין בה ידיעה לומר טהורה אני כדאמרי' בנדה [דף י"ב וע"ש בתוס'] גם קשה דא"כ למה פליגי אם ע"א נאמן לתרומה הא הוי רק בירור כדברי הפ"י ז"ל ויתר מזה מבואר [קידושין ע"ג ע"ב] דחי' אינה נאמנת רק בשעת מעשה ולמה לא תהא נאמנת מטעם דהוי רק מברר והספק בלעדה אך באמת יראה דעיקר הטעם דא"א חוטא וגם מירתת כדמפרש בירושלמי בפ"מ הנ"ל כן ה"נ נאמן לומר שהוא בעלה ולבא על אשתו ואין אסורה עליו ממילא נאמן לענין גירושין ולכן נראה דמדינא נאמן וא"צ עדות אחרת עליו ורק משום שלא יעשה קנוני' הצריכו עדות כמבואר (בג"פ וב"ב) [בב"ב פ' ג"פ דף קס"ז] א"כ במקום סכנה מותר בלא שום עדות אחרת וצ"ע גבי חליצה: והנה עוד יש לכאורה לעיין האיך יכול הבעל לעשות שליח להולכה טרם שנכתב הגט הא דבר שלא יכול למעבד לא יוכל לעשות שליח ועיין בטיב גיטין להגאון אב"ד דק' בודין שמעורר הרבה [בחידו' למס' גיטין דף כ"ט ור"פ מי שאחזו] וכן האחרונים ולפע"ד לא ידעתי

שום ספק בזה דהא ודאי יכול בעל לעשות שליח לאחד שיגרש אשתו שיכתוב ויחתום ויתן הגט לאשתו כמו שהי' בעצמו עושה ואין כאן דשלב"ל ורק כל הקו' אם לא נעשה שליח רק על הנתינה איך יוכל לעשות שליח קודם הכתיבה שהרי לב"ל וזה ודאי אינו כיון שבידו לעשות שליח על הכל דמהני כנ"ל ממילא הוי בידו ולא מחוסר מעשה כלל: להבנת הדבר יותר סברת הרמב"ן ז"ל דהנה בגמ' ריש זבחים מפרש דמש"ה בזבחים סתמא כשר דמסתמא לשמן קיימו ואשה לאו לגירושין עומדת.

והנה לפ"ד הגהת אשר"י הנ"ל דאפילו רק ראה את השליח שקיבל מן הבעל ישמע ממנו שעושה אותו שליח לכתוב גט ומכוין עצמו השליח סגי ול"צ יותר ולא חיישינן דלמא אינש אחרינא אשכחי' כמ"ש בש"ס ריש גיטין והיינו דמסתמא שוב שליח עושה שליחות וממילא קאי לשמה וכמבואר במהרח"ש ז"ל הנ"ל וא"כ אחר קבלת השליחות לעשות שליחותו האשה עומדת לגירושין והוי כמו זבחים שסתמן לשמה וא"כ עיקר עשיית הלשמה הוא בעת שמוע מפי הבעל ומקבל ע"ע לעשות א"כ אם השמועה אינו מפי הבעל לא יוכל השליח להיות במקום הבעל דעל דבר מחשבה לא יוכל לעשות שליח וכנ"ל בשם הב"ח ז"ל ועיין במחנה אפרים [פ"ג מה' גירושין אבל בשומע מפי הבעל מהני כוונת הבעל בעצמו כמ"ש רבו של הרשב"א וא"כ א"צ לשמה דסתמא נמי כשר כמו זבחים וזה הוא ברור לפע"ד: סימן פח שוי"ר לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי המושלם החסיד המפורסם מו"ה שמואל אהרן נ"י האבד"ק קארטשין: מכתבו הגיעני בעסק הגט.

והנה לפ"ד נכון הדבר שמעכ"ת יצוה לשליח אשר בקהלתכם לעשות שליח אחר את השליח הראשון אשר הי' אז שליח מאמעריקא לכאן כי כן ראיתי נהוגים שם שהבעל עושה שליח להולכה לאחד שבמקומו למסור לו הגט עפ"י סידור לשליח להולכה בכל חקותיו וכפי הסידור שבש"ע בהלכות סידור השליח וזה השליח השני עושה ע"י הב"ד שליח שני ואם כן הוא א"כ בודאי אפילו אם נימא שהשליח השני ביטל שליחותו והוא א"י לעשות שליח אחר מעשה מ"מ לא נתבטל שליחות הראשון ויוכל הראשון או שליח אחר שיעשה מעתה למסור הגט להאשה שם ובאמת לפע"ד שלא ביטל כלל שליחתו וכעין זה מבואר בריב"ש ז"ל ומובא בש"ע כנלע"ד ומחמת טרדותי קצרתי דברי אהובו דבש"ת: סימן פט לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי המושלם כש"ת מו"ה שבתי נ"י האבד"ק פעטשי נ"ד: שאלה אחד הביא גט מאמעריקא ולא קיבלה האשה הגט מהשליח והשליח הי' נחפז לדרכו ועשה שליח אחר בפני ב"ד ואמר השליח בפנ"ח

והראה ג"כ שטר שליחות מקויים כנהוג אך שאין כאן מכירים לא חתימות עדים ולא חתימות הדיינים.

והנה כשבא השליח השני ליתן הגט להאשה באו לפני בד"צ כראוי ודיקדק הרב ומצא כמה ענינים משונים מכפי מנהג הן שכתבו גבי מנין שנים בהיפוך מכפי מה שמבואר בש"ע גבי מנין המרובה והמועט גם כתבו המכונה לאחר שכתבו שם אביו גם חתם העד פ' המכונה והודה וכיוצא בזה הגם שע"פ דין במקום עיגון היינו מכשירים הגט מ"מ נראה שמסדרי הגט היו הדיוטים שמבואר ברמ"א ז"ל [סי' קמ"א ס"ל] שאם המסדרי הגט הי' ע"ה פסול גם הב"ד שמסר השליח הראשון הגט בפניהם להב' המה פסולים ונסתפק השואל א"כ הרי לא אמר בפ"נ בפני ב"ד כיון דאינו שליח ב"ד כן הוא תורף השאלה: תשובה לפי המבואר כמעט בכל אחרונים דאפילו אם לא טעו רק בענינים הנצרכים לכתחלה כיון ששינו בדבר ברור הנהוג ונתפרסם לכל נראה שאינם בקיאים בטיב גיטין והגט פסול וכ"כ בהדי' בנוב"י [מה"ת] בתשו' סי' [ק"ה] וסי' [ק"ו].

אולם מצאתי להפ"מ ז"ל בסי' מ"ז ח"ג שכתב שם וז"ל כללא דמילתא אין לי שום פקפוק בגט זה רק דבר זה שלא הרגישו בזה מסדרי הגט וי"ל שהי' עמי הארץ כנזכר בסי' קמ"א בהג"ה סעיף ל' וז"ל אבל אם השליח אומר שלא נעשה שליח קבלה מעולם נתבטלה שליחתו וגם גט עצמו פסול מאחר שמוכח שמסדרי הגט הי' ע"ה שלא ידעו שאין הבעל עושה שליח קבלה יש לחוש לכמה מיני פסולים וכן כיוצא בזה שהוא ניכר שאותן שסידרו הגט היו הדיוטות א"כ בכאן נמי נימא חשש זה מ"מ נראה ברור דהתם מיירי שניכר לכל שטעו בדבר משנה ובדבר שמפורסם לפסול אפי' במקום עיגון משא"כ כאן י"ל שלא דקדקו בין יוד יתירה הנכתב בציביתי בין צדי"ק לבי"ת שבאת במקום חיריק וכן בווין כתבנו עפ"י הטור והרא"ש ושאר אחרונים דיש להתיר אפילו לכתחלה ליתן אם הווין כתובים באר היטב ונראולכל שיצאו מכלל יודי"ן וכן במ"ש שם האשה בשורה שביעית כי דבר זה לא נזכר אלא בסדר גט של הרב ר' מיכל מקראקא שסדר גיטין משונים זה מזה כנזכר בדברי רמ"א בס"ס קכ"ט עכ"ל ובאמת לכאורה לא הבנתי דבריו דהנה לפע"ד דבר זה אשר העלו הר"נ והמ"כ בב"י דהיכי שנראה שהמסדרים הי' ע"ה הגט פסול מקורו מהש"ס ריש גיטין (ב' ע"ב) וז"ל הש"ס שם ולרבה דאמ' לפי שא"ב לשמה ליבעי תרי מ"ד אכל עדיות שבתורה כו' ומשני סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי כו' עכל"ה אלמא אם לאו דסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי הי' צריך שני עדות דוקא וא"כ בניכר שהמסדרים נפקי מרובא ומסתם ספרי דדייני דהרי חזינן דלא גמירי בודאי שוב צריך שני עדים אפילו שזה הדבר שטעו המה דברי רבנן ס"ס הלא חזינן שאינם

בקיאים בהל' גיטין ובודאי דנפקי מרוב ספרי דדייני וכשיוצא מהרוב צריך תרי עדים לאסהודי על לשמה כמבואר בש"ס וכן מבואר בהדי' בשמ"ח [סי' א' אות ט'] גבי שו"ב שאם לא ידע דבר המסודר בספר אינו בגדר בקי וא"כ יצא מכלל רוב סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי הגם דשם גבי שחיטה מכשרינן בכה"ג בדיעבד מה ששחט למפרע היינו כיון שבקי בשארי הדברים וגם שם הטעם דלמא לא מתרמי' לי' דבר הפוסל בשחיטה אבל בגט דרבו הדקדוקים כמבואר בירושלמי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין וכ"כ הר"ן ז"ל בתשו' [מ"ג] דחיישי' לכמה פסולים דאתרמי ולכן ודאי גם אם לא נראה מהם שטעו רק בחומרת המנהג המסודר לכל נראה שהמה הדיוטים ויצאו מכלל סתם ספרי דדייני מגמר גמירי וצריך דוקא ב' עדים כמו כל דבר שבערוה ולכן הגט פסול דלא כהפ"מ ז"ל אולם לפ"ד הרמב"ן ז"ל שכ' בחי' גיטין שאין לחוש למחובר ולשארי דברים בגט רק לשמה וכ"כ הפ"י ז"ל א"כ י"ל דשפיר דברי הפ"מ דכיון דלא ראינו בהם טעות בדבר תורה מפורסם רק בחומרא בעלמא יש להם אכתי דין ב"ד לענין זה שידעו מסתמא דגט בעי לשמה דזה דבר שידוע אפילו לתינוקות דבי רב ולשארי פסולים לא חיישינן וא"כ שפיר כשר הגט דבמקום עיגון כי האי יש לסמוך אהפ"מ ז"ל להכשיר אם לא טעו בדבר הפוסל מה"ת ולכן אם השליח הראשון מוסר גט זה להאשה בדיעבד מקלינן במקום עיגון אך בנ"ד דהשליח הראשון לא מסר לה רק השליח הב' יש לחקור אספק השני שבזה מצד שהב"ד שנמסר לפניהם פסולים א"כ אין כאן קיום והנה מעכ"ת פקפק אם לסמוך (אקשר) [אשטר] שליחות הנה באמת גם בס' בית אפרים [סי' ק"י] מפקפק בזה אולם בנ"ב [ת' סי' קל"ו] מכשירו כמבואר בספרו וגם הב"מ מסיק להכשיר מכח תשו' הרשב"ץ ז"ל [המובא ברמ"א ס"ס קמ"ב] ונראה דכן נהוגין במקום עיגון בגט הבא ע"י הב"ד ולכן מטעם זה הי' כשר לסמוך על הרשאה המקויימת אפילו שלא ניכר כת"י אך בזה אני מפקפק כיון דחזינן דאלו הדיוטים אינם בקיאים בסדר גיטין המבואר יפה מסודר פשיטא דלא גמירי ולא ידעו בהל' עדות א"כ בודאי אין קיומן נחשב למעשה ב"ד והוי מפי כתבם ואינו כלום אך בלא זה קשה לי אמעכ"ת אם פשוט בעיניו דהב"ד שנמסר לפניהם לשליח הב' פסולים א"כ בודאי פסול ובטל כל מעשיהם וכאלו נתמנה השליח הב' בלא עדים שפסול וכמו שמבואר בב"ש סי' קמ"א ס"ק ל"ה וז"ל נתבטל כל השליחות אע"ג כשאין בידו הרשאה נאמן לומר שהוא ש"ה מ"מ בכה"ג שנעשה לפני פסולים גרע טפי והוי כאלו מכחישים אותו כי כל דבר הנעשה לפני פסולים נתבטל אותו דבר עכ"ל וכן מבואר בט"ג וא"כ בנ"ד אם הב"ד פסול בודאי כל מעשיהם בטל ופסול השליח הב' למסור הגט וגם מה שאמרתי למעכ"ת משום נגיעה.

והן אמת כי הנ"ב [מה"ת סי' קכ"ח] מכשיר בנגיעה לשליח אולם לכאורה הי' ראי' דלא כוותי' מהא דכתבו התוס' והר"נ ז"ל [בגיטין דף כ"ז] דהשליח א"נ גבי גט שנפל משום דמשקר בשביל נגיעה הרי דנגיעה פסול בעדות אשה אך באמת י"ל שכוונת הר"ן ותוס' ז"ל דמשום נגיעה אומר בדדמי וכמבואר בב"ש ז"ל שם [סי' קל"ב סקי"ב] ואדרבה ראי' משם דנגיעה כשר דחזינן דאי לאו דנפל אפילו שהוא נוגע משום ש"ש כשר והרבה לפלפל בזה אך כן המנהג שאין מדקדקים בשכר השליחות אם מעט אם רב מכשירים והנה לדעתי יחקור מעכ"ת אחר המכתב שבא משם שהגט פסול ממי הוא זה הערעור אם מאחד או משנים ומה הוא הערעור אם מכחיש את השליח או איזה דבר כי נפקותא הרבה בזה ולכן לדעתי שלא ימסור הגט הזה בשום אופן יהי' מה שיהי' עדי יחקור אחר מכתב הזה תוכו וענינו וגם ימתין עד ביאת השליח הראשון לביתו וימסרנו כי ידוע שדבר זה לסמוך אהפ"מ הוא קולא גדולה מאד כמעט נגד כל האחרונים לכן עכ"פ לא יהא פקפוק ביתר הענינים וגם זה גופא קולא גדולה להתיר מה שכתב המכונה לאחר שם אביו כמבואר בג"פ [סי' קכ"ט סקמ"ז] ולכן לדעתי לאסור למסור גט זה זולת אחרי חקירת מכתב מהמערער ולהחזירו לשליח הראשון כשיבוא ואז ימסרנו להאשה ויאמר בפ"נ וכ"ז רק מחמת עיגון כנ"ל: סימן צ שוי"ר לידידי הרב המאה"ג החריף המפורסם כו' מו"ה שבתי נ"י האבד"ק פעטשי ג"ד במדינת הגר: מכתבו הגיעני ולא ידעתי מה עלה על דעתו הלא אם זה הדיין פסול בודאי לא יכולין לסמוך על הרשאה דהוא קולא גדולה וכאן איכא עוד ריעותא דרוב הגאונים פסלו אם נראה דהב"ר הי' הדיוטות ואם הב"ד כשר בודאי יכולין לסמוך על הרמ"א ז"ל [סס"י קמ"ב הנ"ל].

ומ"ש כ"ת דהטעם הוא משום דמוקמי' לי' בחזקת כשרות לא ידעתי אם להעמיד אדם שאין מכירין אותו על חזקה. וע"כ עיקר הטעם דרוב ישראל בחזקת כשרים (יעוין ברמב"ם בזה ופ"ת [עיין תשו' ב"א חיו"ד סי' ב']) אך גם זה אינו מועיל דהא י"ל דהוא כשר אך א"י מאיזה דינים וע"כ אמרו בגמ' רוב בקיאים וסתם ספרי דדייני מגמר גמירי וא"כ אם חזינן דהאי גברא אינו מהרוב דהרוב העוסקים בגיטין יודעים מדינים הפשוטים הללו וכיון שאתרע הרוב אוקמא אחזקת א"א וכמו שמבואר דבר זה בש"ס כתובות [רפ"ב] גבי רוב נשים ב"נ וכל הפוסקים השתמשו בסברא זו באין חולק ולכן אין לנו רק לסמוך על הרמב"ן ופ"י ז"ל [הנ"ל בסי' הקודם].

ומה שרצה מעכ"ת לפקפק בזה א"י כוונתו גם מ"ש דבזה בלא"ה אינו רק חומרא בעלמא אתמה מאד דניהו דמדאורייתא א"צ קיום מ"מ עכ"פ מדרבנן צריך ולר"מ הולד ממזר [עיין טו"ז סס"י קמ"ב] ולכן לדעתי מש"כ אז נכון מאד ומעכ"ת יעשה הטוב בעיניו. ועל

דברי הכתב הבא מאמעריקא אין לחוש כלל אך זה יחקור מעכ"ת היטב אם הדיין אינו ממכחישי התורה ח"ו וד"ל דאז פסול בודאי.

ומה שרצה מעכ"ת לצוות אח"כ לשלוח גט אחר לכאורה יש לפקפק ע"ז דדלמא לא ישלחו וילעיזו ויאמרו דנתגרשה בגט פסול אך אם לאחר נתינת הגט יאמר להאשה דבאמת היא מגורשת גמורה רק ליתר תוקף וחומר רצה עוד בגט וגם לשם יכתוב כן אין חשש: סימן צא שאלה בגט שבא מאמעריקא על הבי דואר וזה תוכן המעשה שבא ע"י הבי דואר גט והרשאה מאחד מיושבי הארץ ההוא ושם נאמר בהרשאה שר' פלוני בא לפנינו ב"ד חתומי מטה ובידו גט ועם כתב הרשאה מקויימת מבית דין שיואל נתן בן בנימין שלח לגרש בו אשתו מאטיל בת פ' ורשות בידו לעשות ש"ש כנוסח שטרי הרשאות שבגיטין ולכן עשה שליח את אליעזר להיות במקומו ולהיות שליח ליתן הגט להאשה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם וכתבו ב"ד הרשאה לשליח השני כנוסח שטרי הרשאות ושלח השליח הראשון הגט עם הרשאה ע"י הבי דואר ובעת מסירתו להב"ד אמר עוד הפעם בפני ב"ד ששולח זה לאליעזר להיות שליח במקומו וכנ"ל.

והנה עתה בא הגט למקום האשה אך השליח השני אינו בביתו וגם אין מכיר חתימות הרשאה ולא חתימת הגט זה תוכן השאלה. עוד יש ריעותות בגט שאין האותיות נכתבין יפה וגם מאטיל כתבו באלף וגם אינו מעורה באיזה שורות: תשובה בזה יש ריעותא חדא לפ"ד הגאונים שאסרו לשלוח גט ע"י הבי דואר וע"י עכו"ם וטעמם אינו מבואר היטב.

והפ"י ר"ל כי שמא ישנו מרצון הבעל ואז אפילו דאינו בתורת שליח בטלו מעשיו וגרע טפי כמ"ש התוס' [דף ס"ו ע"ב] יעו"ש בפ' כל הגט [ד' כ"ט] ובמכתב אלי' ז"ל כתב הטעם דהשליח אינו מקבל מיד הבעל לא מהני וההפסק שנתנוהו כמו ע"ג הקוף הוא מגרע כח שאינו יכול להתהוות שליח כיון שאינו מקבלו מיד הבעל והנה הרמ"א ז"ל מביא דבר זה בסי' קמ"א סל"ה וז"ל הש"ע שם השולח גט ביד כותי שיתננו לפלוני ומינה הבעל בכתבו לאותו פ' שליח להוליך הגט לאשתו כשר מפני שהכותי אינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא הג"ה מיהו יש חולקין וס"ל דאין למנות שליח הולכה ע"י כתב גם לא ראיתי נוהגין כך עכ"ל.

אך הפ"י אוסר כמבואר שם וגם בס' מכתב אלי' אוסר חדא משום דסברת התוס' ור"י החסיד וסמ"ג ז"ל דאינו יכול לעשות שליח שלא בפניו והגם דמיעוטא נינהו נגד הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והרי"ף והרמב"ם שמתירין לעשות שליח שלא בפניו מ"מ בהצטרף דברי הגאונים שלא לעשות השליחות באמצעית נכרי בהצטרף שני הקולות אסרו לשלוח והעמיס זה בכוונת רמ"א ז"ל שכ' מיהו יש חולקין כו' כנ"ל ולכאורה קשה

אמאי לא הביאהרמ"א ז"ל הי"ח בסי' (קמ"ב) [קמ"א סי"ד] במקומו של מינוי השליח שלא בפניו א"ו דהרמ"א ז"ל ס"ל לעולם דאין חוששין להר"י ותוס' ז"ל שאוסרין לעשות שליח שלא בפניו משום דמיעוטא ננהו אך בהצטרף חומרת הגאונים חש להו הרמ"א ז"ל לאסור יעו"ש והגאון בבית אפרים [בסי' ק"י] כתב דאין שום חשש במינוי שליח שלא בפניו ואין חולק בזה יע"ש רק במינה עפ"י כתב יש חולקים אבל אם מינה בפה כ"ע מודו דמהני ותימא איך אשתמיטתי' בגודל בקיאתו דברי רבינו ירוחם שכתב בהדיא בשם תוס' בחלק שלישי נתיב כ"ד חלק חוה וז"ל כתבו בתוס' כי יכולה האשה להרשות ולמנות שליח לקבלה במקום א' ועדים כותבין וחותמין על פיה שמינתהו לעשות שליח לקבלה אף על פי שאין השליח שומע קולה ודקדקו מאותה של מעלה כי דוקא באיש בעינן שישמע קולו ולא באשה אבל הרא"ש כתב כי נראה לו כי גם האיש יכול למנות כך שליח הולכה אעפ"י שלא ישמע השליח קולו כי דוקא בכתיבת הגט וחתימתו צריך שישמעו קולו אבל לא בשליח וכן נראה עיקר עכ"ל.

וגם דברי הסמ"ג ז"ל מטין כן וא"כ יש להחמיר כדברי מכתב אלי' ז"ל מחמת חומרת הגאונים וחומרת התוס' וסמ"ג ז"ל אולם לפי דיש לחלק ולומר דב"ד שעשאו שליח היינו השליח עשאו [לשליח השני] בפני הב"ד מהני אפילו שלא בפניו דכח ב"ד יפה וכמו שמבואר במרדכי פ' כל הגט וז"ל ואמר אני שבמקום שב"ד שלהם ירצו לעשות שליח שלהם על הגט שבא לידם ע"י שליח שהעיד בפניהם בפנ"כ ובפנ"ח יכולים ב"ד לשולחם ע"י עכו"ם כה"ג ליד שליח כשר והוא יתננו לה ויאמר שליח ב"ד אני עכ"ל וכן באמת מחלק המכתב אלי' משם מרדכי וכן נראה מדברי הרבינו ירוחם שמתחלה כתב וז"ל ואינו צריך השליח לעשות שליח בפני השליח כי יכול לעשותו שליח אפילו שלא בפניו כדלקמן עכ"ל ולא הביא כלל דעת האוסרים ואח"כ כ' כתבו התוס' כו' אבל הרא"ש כתב כו' כנ"ל ש"מ דבבעל הוא שחולק הר"י לומר דל"מ שלא בפניו אבל בשליח ב"ד מודה הר"י ז"ל אפילו שלא בפניו הגם שמהר"נ ז"ל [בס"פ כל הגט] ויתר הראשונים מבואר דבעל עדיף טפי לעשות שליח שלא בפניו משליח ראשון שיעשה שליח (ג') [ב'] מ"מ הואיל דבלא"ה חומרות יתירות ננהו טוב לנו שלא להרבות מחלוקת בין תוס' והרי"ף ז"ל וגם פשטות הסוגי' מורה כדברי הרי"ף ז"ל ס"פ כל הגט לכן י"ל דהתוס' ז"ל סוברים דבעל גרע טפי ושליח יכול לעשות שליח אחר אפי' שלא בפניו וא"כ יש לסמוך בדיעבד ומקום עיגון להכשיר גט זה שעשאו שליח ראשון לשני שלא בפניו לפני ב"ד ושלחו ע"י הנכרי היינו הבי דואר.

אך עוד לנו דבר גדול שעומד לפנינו דהלא אין שום קיום על החתימות לא של עידי הגט ולא של דייני קיום הגם שהרמ"א ז"ל כתב ס"ס קמ"ב לסמוך על הרשב"ץ ולסמוך במקום עיגון בלא שמכירין החתימות מ"מ הלא פליגי ע"ז הט"ז והובא דבריו בהרבה אחרונים והבית אפרים ז"ל מסכים לאיסור והגם הנ"ב התיר בתשו' מ"מ עיקר טעמו שכ' וז"ל במה"ת חלק אה"ע סי' קל"ו אמנם אומר אני שמדאורייתא עדים החתומים אף שאין מכירין החתימות עדיף מע"א המעיד לפנינו שהרי ע"א אינו מועיל מה"ת לממון וא"כ כיון שהשליח נאמן לקיים ביחידי עדים החתומים על הגט א"כ ק"ו שחתימות דייני הקיום המעידין על חתימת העדים שמהני.

שוב ראיתי שבסי' קמ"ב והוא בדפוס ברלין ד' קכ"ז ע"ג הביא הב"י תשו' הרשב"ץ וכתב וז"ל ועדיף טפי גט מקוים שלא נתקיים הקיום מע"א אומר בפ"נ כו' ע"ש והיינו מטעם שכתבתי שהרי ע"א לא מהני מה"ת וקיום שלא נתקיים מהני מה"ת עכ"ל וא"כ הכא בנ"ד שהם אינם מעידים על קיום העדים ורק על מה שהגידו לפניהם בפ"נ וא"כ ממילא י"ל דבכה"ג גם הרשב"ץ מודה דלא מהני דע"כ לא הקילו בע"א באמרו בפ"נ בפי' אך לא שמעידין ע"ז ב"ד שאין מכירין חתימתן הן אמת די"ל דכיון דמעידין בהרשאה שראו גם המה הרשאה מקויימת ולפי רוב הפוסקים הרשאה במקום קיום א"כ הוי כמו שהעידו הב"ד שבפניהם נתקיים והוי שוב מעשה ב"ד דא"צ קיום לשיטת מהרשב"ץ ז"ל.

אך הלא ידוע הרבה פוסקים דס"ל דהרשאה לא הוי כקיום [עי' רמ"א סי' קמ"ב ס"א] הגם שזה חומרא יתירה כמבואר הרבה באחרונים מ"מ הואיל שהקולות שע"י עכו"ם ושנעשה שליח שלא בפניו ולסמוך על דברי הרשב"ץ במקום שרבים חולקין בכה"ג יש לנו להחמיר ובפרט מה שנ"ל שלפי הנראה מגט הזה שהדיינים אינם מומחים ונהי דלענין הגט סגי במה שאמרו בפ"נ כאשר בארתי בתשובה אחת [עי' לעיל סי' פ"ט] דיש לסמוך אהרמב"ן ז"ל דלא חיישי אשארי דברים המעכבין בגט זולת שלא לשמה וא"כ מש"ה מהני גם שאינם מומחין וכן הסכים הפנים מאירות ז"ל אך לענין קיום שצריך דוקא ב"ד וידוע דכל ב"ד שאינם בקיאים בטוב הל' עדות אין דנים עפ"י גביית עדות שלהם כמבואר בהל' עדות [סי' כ"ח סכ"א] והני הדיוטים לפי הנראה והנשמע אינם יודעים בהל' עדות ואין לסמוך על גביית עדות שלהם כי אינם ב"ד כלל הגם שלענין בפ"נ ובפ"נ סגי בב"ד כ"ד שהרי השליח מצטרף מ"מ לפי הנראה כאן צריך קיום מדאורייתא לפ"ד הר"א מביאו הש"ך ח"מ באם שטר שנמצא ולא הוציאו אדם מבורר בעי קיום מדאורייתא דלא שייך לא חשידי אינשי לזייף דמי יודע ממעשה זה ולא יודע כלל לעולם מי הוא המזייף ובכה"ג לא שייך חזקה לא חשידי לזייף וצריך קיום מדאורייתא יעו"ש

בסי' מ"ו בח"מ [בש"ך סס"ק ט'] ולענין קיום מדאורייתא ודאי ב"ד כי האי לא מקרי ב"ד כלל ולכן קשה מאד לסמוך עליהם בזה הגט ומלבד זה תמוה לי טובא הלא בגט אינו כתוב לא מקום האיש ולא מקום דירתו ולא מולדתו רק יואל נתן בן בנימין מגרש אשתו מאטיל בת פ' והב"ד בהרשאתם ג"כ לא כתבו מי הוא האיש או האשה רק שמם ושם אביהם לחוד והשליח ג"כ לא ידע מי הוא המגרש ומי היא המתגרשת ורק עפ"י אומדנא אנו מכוונין שמסתמא כוונתו לאשה זו שבקהלתנו בודאי לא נוכל להתיר אשה בגט שלא נודע מבעלה רק בשם אביו כי כמה יוסף בן שמעון איכא ומהאדרעסי אין ראי' כי ידוע כמה פעמים טעותין כאלו שבאו אלי מכתבים שונים שנכתבו לאיש אחר והכותב האדרעס טעה ומי שיש לו מוח בקדקדו יבין דאין זה עדות כלל וכ"כ בהדי' ברש"י גיטין (ס"ו א') במשנה מי שהי' מושלך לבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו ופירש"י שם כל השומע קולו ופירש שמו ושם עירו עכ"ל וכ"כ הר"ן ז"ל ואפילו לאותן הסוברים בעגונה דסגי בשמו ושם אביו אבל בגט לא דהתם סגי באומדנא חזקה שזה מת דא"צ בזה עדות גמור רק אומדנא ברורה שזה מת כמ"ש הרמב"ם ז"ל [סוף ה' גירושין] אבל בגיטין דכל ענין הכריתות תולה במגרש לפני עדים והכא אין ידוע כלל מי המגרש בודאי הגט אינו כלום והא שמנהגינו באם בא השליח ומביא לפנינו גט והיום מנהגינו שלא לכתוב כלל שם מקום הדירה ולידה [כמבואר סי' קכ"ח ס"ב] א"כ אמאי מהני באמת כבר הקשו זה ברוב האחרונים ויעוין בג"פ [שם סק"י] אך תורף הדבר משום עיגון הותר דסמכינן דע"מ כרתי והשליח נאמן שהבעל שלחו אבל הכא השליח גופא לא ידע מי הוא משלחו בודאי לא מהני ועיין בתומת ישרים סי' ר"ח שכתב שם וז"ל הרי שכתב שמקום עמידה א"צ מדין הגמרא ולא מקום לידה ג"כ וגם מקום דירה אין עיכוב בכתיבתו כלל וכ"כ בתשו' כלל מ"ה סי' כ"א וז"ל דע שאין חשש בכתיבת שם הנהר ואפילו לא נכתב שם העיר והשליח מביאו ואומר נכתב ונתן לי במקום פ' דלא פסלינן אלא שינה עירו אבל לא נכתב שם עירו ועירה כשר עכ"ל וס"ל לרב ז"ל דכי היכי דשליח נאמן לסלק ערעור הבעל באומר בפ"נ וכו' אף הוא נאמן לסלק ערעור אם יאמר זה הגט מיוסף בן שמעון שני הוא שבמקום אחר עכ"ל הרי דלא מהני רק אם השליח אומר שהוא שליח מבעל אשה זו לאשתו זאת אבל בנ"ד דגם השליח אינו יודע מי הוא המגרש בודאי אינו גט כלל.

והנה ראיתי בתוך זה הגט מכתב מהבעל שכתב לאביו וז"ל שלא ירע בעיניך על אשר אני שולח גט פ' לאשתי כי מרוב בקשת אשתי זאת ולא ח"ו מזדון לבי כו' מנאי בנך יואל נתן פאייארליכט עכ"ל מ"מ נ"ל דאין בזה כדאי לומר שזה הגט הוא מבעל האשה הזאת

חדא דלא נתקיים חתימתו וגם כי לא העיד שזה הגט הוא שהוא שולח ואם דזה הוי כמו דשכיחי שיירא ולא הוחזקו הרבה מחמירין בזה ובפרט לצרף הקולא דע"י עכו"ם ולא מכירין החתימה דאגרת הבעל בוודאי לא הוי קיום כידוע לכל מבין וא"כ בודאי אסור לנו לסמוך ע"ז הגט ורק משום תק"ע נ"ל דיתננו השליח להאשה ורק שיאמרו לה שאסורה להנשא עדי יבוא משם גב"ע מב"ד שהגט נכתב ונמסר מיואל נתן שהי' דר בבארדיוב וגם האשה דרה שם עמו אז וכתבם זה יקיימו ב"ד אחר וגם יכתבו על המכתב מי הוא השולח כדי שלא יהא צריך קיום רק מדרבנן ואז יש לסמוך על הרשב"ץ ודעמי' [בסס"י קמ"ב הנ"ל] והב"ד שבכאן יעשו סימן מובהק בהגט ויכתבו להתם שיקבלו עדות שם שהגט שנמסר ע"י הב"ד לבארדיוב הי' מר' יואל נתן בן בנימין שהי' דר בבארדיוב ליתן לאשתו מ' פב"פ שהי' דרה אז עמו ושהעדי' לא חתמו על גט אחר כזה מעולם ואם ישלחו גב"ע כזה ועל גב"ע שלהם יהי' קיום מב"ד אחר די בזה בשעת עיגון.

ומחמת שלא מעורה השיטות בדיעבד כשר. וגם בשם מאטיל שכתבו באלף כשר בדיעבד דגם אלף משמשת במקום פתח כידוע.

ולענין התיבות שאינם כתובים יפה בטופס כשר בדיעבד ואם המה בתורף יתבחנו ע"י קטן כידוע. וכתיבת והרי את מותרת הרי"ש [של והרי] אינה יפה ולפענ"ד שזה מקרי טופס דאת מותרתלחוד נמי סגי ועכ"פ צריך ר' אליעזר זוסמן השליח לקבל הגט בפני ב"ד ואח"כ יוכל לעשות שליח אחר בפני ב"ד לא זולת והי' שלום כדברי ידידו דו"ש יום ד' לך חר"כ לפ"ק סאנץ: סימן צב לק' שטעקטשין שאלה בגט שנשלח מאמעריקא על הבי דואר בלא קיום על הגט ולא אהרשאה (על הב"ד).

ב' גם למעלה הגליון יותר מאצבע ומהצדדי' פחות מחצי אגודל גם כתבו בהגט פוגל ושמה באמת פיגל וגם כי בכתובה נכתב שמא באטשא פיגל כי כן הי' שמה מעריסה באטשא פיגל אך נשתקע מאז מעריסה ואילך ולא נקראת ולא נודע משם באטשא ורק בכתובה ביקשה אם המתגרשת לכתוב שני שמות משום סימנא טבא: תשובה על הולכת הגט ע"י הבי דואר כבר יש פלוגתא זו בראשונים והרמ"א ז"ל [סי' קמ"א סל"ה] כתב שאין נהוגים לשלוח ע"י עכו"ם והפ"י ז"ל [גיטין כ"ט ב'] החמיר במאד מ"מ נוהגין כעת ע"י הגדולים להתיר משום עיגון דשכיח השתא בעוה"ר והרבה בנים נולדו מנשים שנתגרשו [בגט] ע"י ב"ד ולכן אין להחמיר וקיום א"צ במקום עיגון כמבואר ברמ"א ז"ל בשם רשב"ץ [בסס"י קמ"ב] ובב"י ז"ל מובא בארוכה וכן פסק להלכה בנ"ב מ"ת [סי' קל"ו] הגם שב"א ז"ל [סי' ק"י] מחמיר לפי שלא ראה דברי הנ"ב דאם ראהו לא הי' חולק עליו וכן נהוגים וגם מה שהגליונות אינם כמבואר בש"ע מ"מ כלל לנו הב"ש ז"ל [סי'

קכ"ה סקי"ט] בשם ד"מ דכל מה שבסי' זה הוא כשר במקום עיגון ובמקום שאשי"מ כזה כ"ע מודו דהוי מקום עיגון עיין ג"פ [סי' קכ"ה סקע"ט] ומה שלא כתב שם שלא נקרא בו מעולם רק בכתובה לע"ד נראה דבזה כ"ע מודים דכשר דלא גרע מחניכה שהכל קורין בו ורק דא עקא שכתב פוגל במקום פיגל וא"ל דיו"ד וא"ו המה מתחלפין וכשר במקום עיגון וכן ראיתי באחרונים כתבו כן ובאמת במכ"ת דבמקום נקודות לא שייכים אותיות מחלפים דנהי דאותיות מתחלפות אבל נקודות אין מתחלפים ואותיות במקום נקודות הוי כמו שהי' מנוקד חולם והוא כתב בניקוד חירק דודאי פסול ובלא"ה הרי שינוי במבטא בין נקודת צירי לנקודת חולם ובהדיא מבואר בב"ש ז"ל [בש"א אות י' יהודא ובאות מ' מתתי'] דבשינוי במבטא אפילו באותיות מתחלפות פסול ואין להכשיר משום שאין פוגל שם לשום אשה בעולם ולכן לא יטעו דבאמת כל הפוסקים כמעט כולם דחו סברא [זו] ובהרא"ם ז"ל הביא ראי' מדברי רש"י גבי תפאתה [גיטין ס"ג ב'] פירש"י ז"ל שם אשה תפאתא אבל על נפאתא לא פירש"י ז"ל שהיא שם אשה ואפ"ה פסול הגט בטעות כי האי.

אך לכאורה יש מקום להתיר עפ"י מה שמבואר בס' למהרש"ק נ"י דאפילו אם כתב שם אשה בטעות כשר משום דלא צריך לכתוב רק שם אבי' בת פלוני וא"כ שמה ממש הוי כמו שם עיר הלידה לתוס' ז"ל [גיטין ד"פ ד"ה ושם עירו] שכשר דיכולים העדים לומר ע"ז לא חתמנו יעו"ש מובא דבריו בס' דברי חיים [על ה' גיטין בפתיחה אות ג' ואות י"ד] הגם שבס' הנ"ל משיג עליו בחזקה א' מהא דטפאתא דמסתמא כתבו שם אבי' כמנהגם בזמן הש"ס ב' דהוי כלא כתבו שמותם כו' דהא שמה בלא כתיבת שם אבותי' ודאי כשר וא"כ אם העדים אין חותמין רק על א' מהם א"כ לא ידעינן שם המתגרשת אם שמה נכתב בגט דעדים ע"ז דקדקו או דלמא אשם אבי' לחוד ועל שמה לא דקדקו ועוד בזה"ז דהעדים אומרים בפני הב"ד אנו חותמים לשם פ' לכתוב גט לאשתו פ' א"כ הרי חתם בפירוש ע"ז [ע"ש בד"ח בסוף שער שינוי השמות] אך מ"מ בנ"ד דידוע דהעדים לא ידעו שמה כלל ורק שכתבו עפ"י הבעל במקום עיגון וסמכו על אחרים ובכה"ג יוכל העד לחזור וא"כ הכא דחזינן שטעו ע"י מי שסמכו עליו ובטל עדות זו אבל מה שכתב שם אבי' דלא טעו בו נשאר קיים כנלע"ד לתור אחר היתר אך קשה בעיני מאד להתיר בגט שכתוב בו שם אחר וראי' דהא יש מכשירין בלא כתוב שמותם, וקשה לדידהו למה בשינו שמם אינה מגורשת כמבואר (בברייתא) [במשנה דף פ'] הא שמם הוי דבר שא"צ לכתבו וא"כ יאמרו העדים ע"ז לא חתמנו והוי כגט בלא שמות דכשר להי"מ א"ו דאם שינה פסול לכ"ע ובאמת לכאורה אין ראי' מזה שי"ל כיון דעכ"פ מדרבנן צריך לכתוב

שמם שוב לא איקרי דבר שא"צ לכותבו דהא צריך לכתבו מדרבנן עכ"פ וא"כ לא שייך ע"ז לא חתמנו משא"כ בשמה [לבד] ושם אבי' לחוד אך עכ"ז אין ראוי לסמוך אפי' במ"פ להכשיר בשינו שמה כנלע"ד והנה אמרתי דילמא במדינת אמעריקא לשונם לדבר כן ומה שאנו קורין בצירי הם קורין בחולם וא"כ הוי כמו באריש שכתבו בוריש שמכשיר במרדכי ופסקו להלכה כן כל הפוסקים שאם ידעינן ששם זה נקרא שם כן מפני לשונם הגט כשר כי ניכר הדבר לכל שבמדינה זאת כותבין כן שם זה וא"כ ה"נ כיון שכתב בגט שנכתב באמעריקא אם ידוע לשונם שקורים כן בחולם פוגל כשר אך באמת הגיד לי איש אחד משם שמדברים שם כמו במדינתינו וא"כ הגט פסול: סימן צג רב שלום לידידי הרב המאה"ג החסיד המפורסם החריף ובקי המושלם כש"ת מו"ה משה יעקב נ"י ראבד"ק אושפצין והגליל יע"א.

הגיעני מכתבו אודות השאלה וז"ל נדרשתי מחכם אחד לשאול פי קדשו ותמכתי על קדושת ענותנותו שישיב דבר לשואליו והוא ע"ד גט שנמסר מיד בעל ליד האשה לפניו בצירוף שני דיינים ואחר שנתקרע הגט נודע לו שע"א מע"ח ומסירה הי' קרוב שני בשני מצד האם לא' מהדייניה עכ"ל השאלה: ידידי אתפלא האיך לא שם לבו לדברי הא"ז המועתק בג"פ [סי' קכ"ג] ס"ק י"א בד"ה שוב ראיתי דאלו ראה דבריו שם יראה דכל דברי הנ"ב ז"ל [מה"ת סי' קי"ד] אינם ואין חילוק כלל בין ארוסה דעיקר הטעם של הא"ז דכיון דבעי לעקור איסור ערוה החמורה צריך ב"ד וגם בקדושין שאינו בא לעקור רק להחמיר מ"מ מסופק אולי ילפינן הוי' מיציאה וגם גבי קדושין צריך ב"ד יעו"ש וא"כ נסתר כל פלפולו של הנ"ב ז"ל וגם פלפול של מעכ"ת אין לו מקום דבהדיא מקשה בעצמו הא"ז דלמה לא צריך תלתא ומתרץ דאוקמי' אדאורייי' דבחד סגי כר' אחא [סנהדרין ג'] ועד נעשה דיין וא"כ נסתר כל הפלפול מה שמפלפל הנ"ב וגם מה שמעכ"ת האריך ואני בעניי הבאתי ראי' לא"ז מהא דבמשנה בביצה [ל"ו ב'] לא חשיב גירושין בהדי לא מקדשין כמו שחשבו בתוספתא והתוס' כתבו [שם] משום דלדבר מצוה שרי גירושין מש"ה לא תני' לי' במתני' דלא פסיקו לאיסור כיון דלדבר מצוה שרי ולכאורה עדיין קשה לדברי ר"ת דס"ל דבאמת גם קדושין שרי במקום מצוה א"כ ליתני נמי (קדושין) [מגרשין] א"ו מוכח כהא"ז דגיטין הוי דין והוא בכלל לא דנין ותני חליצה לאפוקי מרבנן דחליצה אינו דין ומה דבתוספתא מחשבו י"ל משום דתוספתא ס"ל כרבנן דגם גבי חליצה כשרה בלילה דהוי כגמר דין ומש"ה מחשבין לי' בפ"ע לא כן מגרשין והרבה הארכתי פ"א בתשובה בזה [עי' לעיל סי' מ'] והעליתי דבודאי לא חיישינן לדברי הא"ז כי הוא נגד כל הפוסקים דלפמ"ש להא"ז צריך ב"ד דוקא בין בארוסה בין בנשואה וא"כ הוא נגד כל

הפוסקים וא"כ בודאי במקום עיגון אין לחוש וכאשר העלה הג"פ ז"ל וגם בנ"ד בלא"ה כשר כיון שבתרי סגי [גם להא"ז גופא כמבואר בדברי'] וא"כ הוי רק נמצא אחד קרוב או פסול דהרבה סוברים שבדיינים כשר כמבואר בתשו' ריב"ש תי"ג [מובא בחו"מ סי' מ"ו בהגה"ה ס' למ"ד] וגם קשה מי נתן להם כח ב"ד כדי שע"י יפסלו הגט הלא כתב דסגי בעדי מסירה שהם יהיו דיינים והמה לא נצטרפו כלל עם הדיינים דהמה נצטרפו לעדות ורק הא"ז ס"ל דעד שהוזמן יוכל לעשות דיין א"כ הוא עד הוא הדיין ומה איכפת לי' שהי' ג"כ ב"ד פסול שנעשו ב"ד כיון שלא נצטרפו מעולם יחד לדין וא"ל כיון שהוזמנו לעדות א"י להיות דיינים ז"א דהא הא"ז גופא כתב דיוכל להיות ב"ד גם כשהזמין להעיד ואומר אני אדרבה דהדיינים הפסולים לפני חתימה בטעות נעשו דיינים ולא יוכלו לחוב לבטל הגט ואין בדיינתם כלום והעדים נעשו דיינים ולכן נ"ל דא"ל עיגון רק בשעת הדחק כשר בדיעבד אפילו לא"ז וגם יפה כתב מעכ"ת דהב"ד לחוד סגי בראייתם ומה שהוזמנו הקרובים לעדות לא יבטל ראיית הדיינים מעשיהם ואי משום מזוייף מתוכו לא שייך כאן כלל ולכן נלע"ד בשעת הדחק כשר הגט.

יום ה' ז' מנחם תר"כ לפ"ק צאנז. [עי' לקמן סי' שאח"ז]: סימן צד לכבוד ידידי הרב המאה"ג החריף השנון ירא ד' מו"ה אברהם ישכר אבד"ק הידאלמאש.

שאלה במומר שגירש אשתו היהודית בהושענא רבה ומחמת גדול הנחיצה ושהי' יו"ט חוה"מ לא הי' שכיחי דיינים כשרים רק שני קרובים צירפו עם הרב וע"מ היו כשירים ושאל השואל אם יש לחוש לגט זה מחמת סברת א"ז מובא בב"י [סס"י קל"ו] ובת"ה רמ"ח דגיטין הוי דין וצריך תלתא וכאן נפסלו כולם ע"י הקרוב ולא הוי ב"ד כלל ופסול לדברי הא"ז ז"ל: תשובה בג"פ מעתיק דברי א"ז וז"ל הג"פ ס"ס קכ"ג שוב ראיתי בתשו' הרא"ם ח"ב סי' ל"ה דמייתי התם תשו' א"ז בארוכה דס"ל דנתינת הגט בלילה פסול דומי' דחליצה עוד כתבותו נראה בעיני דאפי' למ"ד חליצה כגמר דין מודה בנתינת הגט דהוא תחלת דין שאני אומר דהא דפליגי לענין חליצה לאו מטעם כתובה אלא ר"א ס"ל שהיא תחלת דין מפני שיבמה לשוק בלאו והשתא הוא דמתחיל להתירה ולת"ק דאמר שהוא כגמ"ד מפני שבחיי בעלה היתה באיסור מיתה לשוק מת בעלה פקעה מיתה ועדיין איסור לאו מורכב עלי' חלץ לה פקע לה איסור לאו הלכך דמי לגמ"ד אבל נתינת הגט מכי יהיב לה גיטא פקע לה כל האיסור ואין שייך בהו תחלה וסוף ולד"ה כתחלת דין הלכך נתן גיטה בלילה לאו כלום הוא ולא מגורשת אפילו נתן לה מידו לידה וכ"ש שלוחו שהוא צריך קיום שאם נתן לה בלילה לאו כלום הוא הלכך הכי נקטינן אשה שקבלה גיטה בלילה לא שנא מידו לידה ל"ש מיד שלוחו ל"ש באותה מדינה ל"ש הבא

ממדה"י לאו כלום ואינה מגורשת כלל עוד כתב וכ"ת ליבעי נתינת גט תלתא כדאמרינן גר צריך שלשה משום דכתיב בי' משפט לא היא דע"כ תלתא דבעינן היינו מדרבנן ואפי' בד"מ גופייהו חד כשר מדאורייתא דקיי"ל כר' אחא הלכך נתינת גט נמי בפני חד סגי אלא דבעינן תרי שימסור הגט בפניהם והן הן עדים הן הן דיינים דהואיל ויהיב גיטא ביממא שהוא כשר לדון כל כה"ג עד נעשה דיין אפי' בדאורייתא כההיא דפ' החובל דר"י נשיאה עד ודיין הוה ואפיק מינה מנה צורי יעו"ש דהוא האריך ואני קצרתי עכ"ל מזה משמע דהטעם הוא דמחמת הכתובה שמחוייב ליתן הוי כד"מ וצריך ב"ד אך באמת י"ל דזה א"א לומר כלל דהוי דין ממש מחמת שע"י הגט תגבה הכתובה דהנה אמרי' בב"ב (מ' ע"א) ז"ל קנין בפני שנים ואצ"ל כתובו וקיום שטרות בשלשה אמר רבא אי קשיא לי הא ק"ל האי קנין ה"ד אי כמעשה ב"ד דמי ליבעי תלתא אי לא כמעב"ד דמי אמאי אינו צ"ל כתובו בתר דבעי' הדר פשטה לעולם לאו כמעב"ד דמי והכא טעמא מאי דאצ"ל כתובו משום דסתם קנין לכתיבה עומד עכ"ל וז"ל הרשב"ם בד"ה א"ר אי קשי' לי בכל הנך דינים דאמר לי ר"נ גבי קנין לחוד הוא דקשי' לי האי קנין למאי מדמי לי' ר"נ אי כמעב"ד דמי ומשום דדומה לדין של דיינים שמוציאין מזה ונותנין לזה ואף עידי קנין ע"י עדותן שרואין בקנין יוצא ממון זה בשעת הקנין מיד המקנה ליד הקונה משום דדמי למעב"ד קאמר ר"נ אצ"ל כתובו אלמא אע"ג דחוב הוא למקנה לכתוב שטר וליפות זכות של קונה אפ"ה כותבים העדים בלא רשותו כדין כל מעב"ד שכח ב"ד יפה והפקירן הפקר לכתוב כל הנעשה בפניהן וא"כ ליבעי ג' כקיום שטרות עכ"ל הרי דהי' עולה על הדעת דקנין הוי כמעשה ב"ד מחמת שבמעשה זה נכנס מרשות זה לרשות זה אך השמיענו ר"נ ורבא דלא כן הוא ורק דהוי רק מעשה קנין אבל לא דין ומכ"ש בגט שהגט הוא רק מעשה להתירה לשוק בגט זה ורק ממילא אם יש לה כתובה תבוא לגבותו לאחר מעשה זה בודאי אין זה דין ויותר מזה מבואר [ב"ב קי"ג] גבי (ב') [ג'] שנכנסו לבקר את החולה רצו עושין דין רצו הם עדים ולמה יעדיף עליו גט שיהא צריך שלשה משום שע"י יתחייב בכתובה הא בש"מ בצוואה דיוצא ממון של ש"מ לפלוני ואם רוצים הם דיינים ואפ"ה אם רוצים הם עדים למה לא נימא כן בגט נהי דיכולים להיות דיינים מ"מ אם רוצים לא הוו רק עדים ותו קשה דהא [בר"פ] מצות חליצה פריך בגמ' מנא לן דבעינן שלשה ומפיק לי' מקרא וקשה הא בלא"ה קיי"ל דבעינן בד"מ שלשה ודלמא טעמייהו דרבנן כפשוטו משום דהוי ד"מ וצריך שלשה ותו קשה א"כ לפ"ז [לר"ע ור"ש ור' יוחנן הסנדלר שם בדף ק"ד ע"ב] המכשירים ביחיד גבי חליצה צ"ל דס"ל דלא בעינן בד"מ רק אחד וקשה על ר"א בסנהדרין [ד"ו] דאמר כ"ע מודים דבעינן ג' ולתירוץ בתרא בתוס' שם

[ד"ה וכ"ת] דלר"א כל התנאים סוברים דבעינן בד"מ ג' וקשה הלא רע"ק [דסובר דלא בעינן ג' בחליצה ממילא] סובר דלא בעינן בד"מ ג' ותו קשה לי דאם איתא דגט (זה) הוי (לדין) כתחלת דין א"כ למה יוכשר אם ניתן שלא בפני הבעל דהא אין מתחילין לדון שלא בפני בע"ד וא"ל דהשליח עומד במקום הבעל דז"א דהא הא"ז ז"ל כתב דהשליח הוא העד הוא הדיין דעד נעשה דיין והאיך נאמר שגם הוא בע"ד ובודאי זה הוא נגד הדעת ולכן נ"ל דזה ודאי אינו סברא דמשום דאיכא כתובה לגבות צריך ב"ד דז"א כלל דדמי לקנין נהי דמתחייב המקנה במה שהתחייב עצמו מ"מ לא נקרא דין ורק בחליצה גזה"כ דבעי ג' זקנים ולפיכך כיון שמצינו שהתורה החמירה לעשותו מעשה [ב"ד] בהיתר זה כדין צריך להיות ביום בתחלתו והא"ז ז"ל יליף גט דאתי להתיר איסור חמור צריך נמי למעשה ב"ד אבל בהא עכ"פ סגי בחד דשם בחליצה הוא גזה"כ בתלתא אבל בגיטין נהי דילפינן דצריך ב"ד למעשה גדול כזה אבל לא חמור מד"מ וכן מוכח בהדי' בא"ז שם שכ' וז"ל אלמא דאין גט ד"מ ורק שצריך ב"ד כיון שהוא להתיר איסור עכ"פ לא חמור מד"מ ובזה שפיר הוסרו כל הקו' מעל הא"ז ז"ל וגם א"צ בפני הבע"ד שהוא הבעל ובאמת אין הבעל בע"ד בזה ואין כאן דין כלל רק דמעשה הוראה כזה להתיר איסור צריך ב"ד אבל אין כאן דין כלל ולכן סגי בדיין אחד ושלא בפני הבעל וכ"ז הוא לדברי הא"ז ז"ל אבל כל הפוסקים חלקו עליו דכן הרמב"ם [פ"א מגירושין הט"ז] ורש"י [דפ"ו ד"ה ואם ניסת] מכשירים בלא שום ע"מ וכן כמה ראיות שהפוסקים לא ס"ל כוותי' אך גם להא"ז כשר בדיין אחד וזה דלא כנ"ב [מה"ת סי' קי"ד] דפוסל בניתן ביחידי דהרי לכל הפוסקים א"צ כלל דיינים והא"ז דמצריך דיינים כתב דסגי בחד ותשו' א"ז זו מובא בג"פ סי' קכ"ג כנ"ל ולא ידעתי איך אשתמיט לי' מיני' דמרן נ"ב ז"ל ולכן בנ"ד לכאורה אפילו אם לא נשתיירו רק שנים נמי כשר כמ"ש הא"ז דשנים שדנו ד"ד אך די"ל שנתבטלו מחמת צירוף עם הפסולים אולם לפמ"ש דזה אינו דין רק מחמת תוקף הוראת איסור א"א סגי בקרובים כמו שארי הוראות ואם דמצינו בחליצה דפסול בקרובים התם משום גזה"כ משא"כ בגט ותו די"ל דבדיינים לא אמרינן נמצא א' מהם קרוב או פסול דבטלה כולה כמבואר במ"ל ז"ל [פט"ז מה' עדות] ותו דהא הע"מ המה דיינים כמבואר בא"ז וא"ל שנצטרפו עם הדיינים הפסולים ז"א דהא לא נצטרפו עמהם דהם רק לעדות נצטרפו ולא לדיינים וא"כ אם נתבטלו הדיינין מ"מ העדים יכולין להיות דיינים ואפי' לפי' הרשב"ם ז"ל [ב"ב הנ"ל] דכיון דנתיחדו לעדות שוב אינו נעשה דיין מ"מ הרי הא"ז גופא לא ס"ל כרשב"ם ז"ל ורק דגם עד ממש נעשה דיין כמבואר בג"פ.

ותו לפ"ד השואל לא עשו לדיינים דידע שהם פסולים רק לקיים המנהג אבל לא לדיינים ולכן שפיר יכולים העדים להיות דיינים ודי בזה לחוד להתיר ובפרט במומר התירו כל האחרונים ולכן הגט כשר. וכל זה באם הי' ע"מ מיוחדים זולת עידי הגט והי' שלום כו' יום ב' ג' ניסן תרכ"ג לפ"ק: סימן צה להרב כו' מ' פישל ברייטמאן והרב כו' מ' יהודה ליבוש נ"י אבד"ק קרופיץ הבד"צ ד"ק קאמניץ ברוסיא: שאלה באשה שנתגרשה ונמצא עתה כתוב בזה"ל עדה האגרת הזאת ולראי' מהימנא ביד בעלי ה"ה מ' זאב וואלף בר' שלמה הלוי שנתגרשתי ממנו בג"פ כדת ויש לי ממנו בת שנולדה לי קודם פסח שמה רחל לאה הודבר והותנה בינינו בשעת גירושין וע"ז האופן גירש אותי שקבלתי עלי כו' להחזיק את בתי הילדה הנ"ל משך ששה שנים מיום דלמטה כו' אך לאחר כלות ששה שנים מחויב אבי הילדה לקבל אותה ממני ולהחזיקה אצלו כו' כן נעשה ונגמר בינינו בעת הגירושין בתנאי כפול כתנאי ב"ג וב"ר כו' עכ"ל ואח"כ לאחר שהי' הולד אצל אמה איזה ימים מתה ולזה רצו איזה לומדים להצריכה גט חדש וזה דבריהם חדא דדלמא הי' התנאי קודם כתיבת התורף וא"כ הגט פסול לשיטת הרמב"ם ז"ל [פ"ח מגירושין ה"ד] שנית דהא לא נתקיים התנאי ואמרי' הבעל לצעורה מכוון ואפי' מת הבן אם לא נתקיים התנאי הגט בטל והאריך מעכ"ת בזה: תשובה הנה באמת אני מונע עצמי כעת להשיב לדינא כי שמעתי אשר הנ"ב ז"ל לא רצה לעת זקנתו להשיב לדינא וגם בעירו מסר הכל להבד"צ ולא רצה אפילו לגלות דעתו להב"ד למעשה ורק הדיינים העלימו אם יש לפניהם איזה מעשה ורק להלכה פלפלו עמו ומזה הבינו האיך דעתו ז"ל נוטה ולכן גם אני מונע עצמי להורות להלכה ולזה לא השבתי להם אך עתה פעם שנית נתתי אל לבי להשיב לכם דעתי אך לא תצרפו את דעתי אפי' לצירוף בעלמא רק אם יוטב בעיניכם תעשו.

והנה מטעם שחששו שמא הי' התנאי בפני עדים קודם התורף בודאי אין לחוש כלל כי דעת הר"ן ותוס' ז"ל [גיטין דפ"ד] דבנתקיים התנאי אין חשש כלל בתנאי שהתנה קודם התורף ואפי' להרמב"ם ז"ל שכתב לאסור קודם התורף מ"מ בכה"ג מקילין דהא בשעת הדחק ועיגון כשר הגט וכמבואר בב"ש [סי' קמ"ז סק"ג] ואם נתוסף ספק דלמא לא הי' קודם כתיבת התורף הוי ס"ס וכיוצא בזה כתב בכנה"ג סי' קמ"ז ומ"ש דהוי לא נתקיים התנאי דלצעורה מכווני וצריך לקיים התנאי בפועל [כמבו' בסי' קמ"ג ס"ח] מ"מ בנ"ד דלפי הנראה דכתב זה כתבו לאחר הגירושין ורק שכותבין האיש והאשה ומודים שכך נעשה לפני עדים קודם הגירושין ומש"ה העדים עדי מסירה לא ידעו כלל ואין בין העדים הכחשה כלל דמתרצין כן גביתנאי הי' בהל' פקדון [סי' רצ"ו עיי"ש בש"ך סק"ח] ובהרבה

מקומות שהי' תנאי בפני עדים אחרים שא"ל התנאי להיות בפני העידי מסירה ואם כן ה"נ אמרי' דאמת הי' תנאי בפני ב"ד ועדים אחרים אבל ע"מ לא ידעו מהתנאי וא"כ לפ"ז אם יעידו הע"מ כי נמסר לפניהם ואמרו מתוך הספר סידור גט בודאי אמרו ביטול התנאי המבואר בסדר הגט של רמ"י ז"ל וא"כ נתבטל התנאי וא"צ כלל להתקיים וא"ת הרי הב"ד חתמו על כתב התנאי וש"מ שלא בטלוהו בשעת גרושין זה ליתא דמסתמא ביטל התנאי וכוונת הב"ד שישאר בתוקפו ולא כתבו רק להעיד מה שנעשה שיעיד על [חיובים] ממנה וממנו ונ"מ לחיוב ממון כי לא ביטל בשעת גירושין רק מה שנוגע לגט אבל לחיוב ממון זה לא נתבטל ולכן כתבו התנאי כאשר נדבר לפניהם אך בשעת גירושין נתבטל התנאי לענין איסור הגירושין ולכן הגט קיים והתנאי אינו לענין קיום הגט וזה ברור להרוצה להודות על האמת: עוד נ"ל כיון דנעשה התנאי בין גם על] חיוב האיש שמחייב עצמו לצורך הנאת הילד [מזה נראה שאינו רק להרווחת הילד] אבל לא לצעורה ולזה כיון שמת הילד הוי כנתקיים התנאי שאינו אלא להרווחת הילד וכיון שמת ל"צ יותר והגט גט וכן מצאתי בחי' ריטב"א גיטין שם בהלכה כתב בפירוש היכי דנראה דכונה להרווחה אם מת המותנה עליו הגט גט וכן הביא בתשו' מהר"י אלשקר סי' ל"א מביאו ב"ש קמ"ז.

היוצא לנו מזה שעפ"י הדין א"צ גט שנית אך לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה בא"א להקל שלא במקום דחק כלל שהרי הבעל והאשה רוצים לגרש פ"ש בודאי מהיות טוב להתגרש שנית ובזיון ב"ד אין כאן כי יאמרו שנתוודע לאח"כ התנאי ומזה הביטול לא ידעו כ"ע וליכא זלזול ב"ד כלל ואתם ב' הצדדים תשליכו המשטמה ועשו הטוב בעיני ד' והיה שלום ג' בא תרכ"ח: סימן צו להרב המאה"ג כו' מו"ה יוסף גלערענטר האבד"ק קיטוב יע"א ודעמי': מה דשאלתין באחד שהי' סופר גיטין ולפעמים הי' עד חותם בגיטין ואח"כ יצא קול שהוא קל ודובר נבלה וגנב ונגבה עדות עליו ונמצא שהגבאי העיד עליו ששאל ס"ת מביהכנ"ס ליושבי כפרים שלא מדעת הגבאי ולקח שכרו מהם ולא נתנם להגבאי והוא מכחיש להגבאי שהשאיל ברשות הגבאי ונסתפק' מה דינם של הגיטין שכתב כבר וגם אם כשר מעתה להיות סופר או עד: הנה מה שרצה אחד מדיינים לומר שמותר להיות עד דע"מ כרתי יפה השיג דעכ"פ הוי מזויף מתוכו גם מה שרצה הדיין לומר דהסופר חשוד שלא כתב לשמה ז"א כלל דהא חשוד לדבר א' כשר לדבר אחר כמו בשוחט שמומר לתיאבון לאיזה דבר אחר נאמן בדבר דליכא טרחא ובפירוש מבואר באה"ע סי' קכ"ג [עיי"ש ב"ש סק"ח] דסופר רשע כשר אך מה שהג"פ [סק"כ] רוצה להחמיר לכתחלה מטעם דאינו כותב לשמו ובאמת הוא יחיד בדבר זה וגם מה שרצה

הרב להכשירו לכתחילה להיות סופר גם זה אינו דהא בפירוש מבואר בסד"ג דגם סופר לוקחין לכתחלה אדם הגון לא שיצא עליו קול רק בשעת הדחק לא קפיד אסופר יעוין בסדה"ג בהג"ה א"כ בודאי לכתחלה אין לוקחין אדם קל כזה שיצא עליו קול גניבה אך הנשים שכבר נתגרשו כשרים הגיטין שלהם אפילו לכתחלה להנשא בלא גט אחר דהנה כבר נתבאר דלא הי' רק ע"א הוא הגבאי שהעיד שגנב ועפ"י ע"א לא פסלינן גברא לעדות ואי משום הקול כבר כתב המרמ"מ ז"ל בתשו' פ"א דכיון דנתברר דמפני עדות הגבאי יצא הקול וכיון שנתברר שלא הי' הקול רק מכח ע"א לאו כלום ושם המעשה (שלא) הי' פסול הגניבה שיצא עליו הקול וכן ה"נ הקול יצא רק מפי הגבאי וע"א אינו פוסל וגם בלא"ה מה שהשאיל ספרים מבה"כ זה לא מקרי גניבה דכן נהגין לשאול וסבר שגם בלא רשות הגבאי רשאי הוא להשכיר ס"ת ואי שלא נתן השכר להגבאי משום זה לא נפסל די"ל אשתמוטי הוא כמבואר גבי כופר במלוה [ב"מ דף ה' ובחו"מ סי' ע"ה סעיף ד'] ואינו פסול רק בפקדון וההוא שעתא דכפר עמו הי' וא"כ למפרע ודאי כשרים הגיטין וגם המ"ב ז"ל בתשו' סי' נ"א כתב דאין לפסול משום קול גניבה הגם דיש לעיין בזה דמשמע מכמה מקומות דגם קול גניבה עכ"פ אין מוסרין לו עדות אין מקום כעת לפלפל בזה דלכתחלה ליקח סופר כזה שלא בשעת הדחק ודאי אסור לכ"ע אך הנשים שנתגרשו עפ"י כתבו ועדותו מותרים להתנסבה אבל מעתה אין ליקח אותו לסופר:

והנה בס' ד"ח [בשער שינוי מקומות אות ג'] מבואר עוד טעם לפסול לסופר שהוא פסול לעדות משום שיש פוסקים שמכשירין כתב סופר מובהק לצרף עם החתום וא"כ הוי כנמצא א' מעדים קרוב או פסול וזה ליתא דהא הוא אינו מכוין להעיד ורק עד או סופר כשר נעשה [עד] אפילו בלא נתכוין להעיד אבל אינו פוסל בצירופו העדים שכוונו להעיד [כמבואר בח"מ סי' ל"ו] ואך עכ"פ ריעותא יוכל לבא מזה וא"כ בודאי לא ניתן לכתוב בסופר כזה וכמבואר בש"ע לענין אומר אמרו יעו"ש [בסי' ק"ל סעי' י"ח וע"ש בב"ש] לכן לכתחלה ח"ו ליקח לעד או לסופר איש כזה והי' שלום כדברי ידידו דב"ש ג' שמות תרכ"ט [ועיין בסי' שאח"ז]: סימן צז להרב כו' מהר"י גילערנטר מו"צ דק' קיטוב מכתבם הגיעני והנה אין אתי לפסוק להחליט דין כי לעת זקנתי כחי אין אתי וכבד עלי ליקח ספר ממקום למקום ורק כי תורה היא אעורר קצת איזה דברים ראשון הוא דנ"ל דאין נפסלים כלל כיון דהוא אומר שעשה ברשות גבאים והגבאים מכחישין אותו בודאי דהוו נוגעים כמו דמצינו כי היכי דלא ליהוי לוה רשע ולא ישלם הוי נוגע [ב"ב מ"ה א'] וכתבו כל הראשונים הגם דלהעיד שקר חמור יותר מ"מ לפני הבריות דלא יהי' רשע מוחזק לבריות ניחא לי' להעיד שקר ומש"ה הוי נוגע מכ"ש דלא יהא עובר על התקנה קבוע

לח"ק בודאי הוי נוגע ולכן פסול לכ"ע אפילו להריב"ש מובא סי' ל"ד בש"ך [סקכ"ח] דכאן לא שייך פ"ד גם משום דטעו וסברו דמצוה עבדו להלוות לבני הכפרים לקרות ומצינו דאפילו בכה"ג לא פסול לעדות כמו שולח יד בפקדון בספרים וכמ"ש בח"מ [ר"ס] ע"ב ותו להרי"ף ז"ל והרבה דעימי' סברי שאין נפסל בלא ידע פסולו [עי' חו"מ סי' ל"ו] וא"כ לא נפסלו שארי העדים משום נמצא קא"פ וא"כ הוי כתב סופר ועד דסתם סופר בעיר קטנה הוא מוחזק בכתיב' סת"ם וגיטין ולהטור [סס"י ק"ל] כתב סופר ועד לא תצא וגם בנתיבות כתב להכשיר במעשה כזה.

אך דבריו צ"ע במ"ש ס"ס ל"ו וז"ל ומעתה נבא לנ"ד דנראה דגם בגיטין כו'. .

דהא במאי מגורשת דהגט לא הוי ספר כלל כיון שאין עדי חתימה ולא ע"מ וכיון דזה אינו ספר במאי רואין הב"ד שמגרשה שיוכלו לדונה למגורשת וד"ל. ועוד י"ל דהוי כאריס שנטל דבר שלפי דרך ב"א אין מקפידין כן ה"נ שברוב עיירות אין מקפידין ע"ז הגם שידע הוא שהח"ק מקפדת שם מ"מ הוא בדעתו רק שעובר על דעתן אבל לא חשש ממון ואם כי לקח מעות מהשוכר זה הי' רק שכר טרחא: סימן צח להרב הגאון הגדול החריף המפורסם ע"ה פ"ה כו' מהר"מ פנעט נ"י אבד"ק דעש יע"א: שאלה איש א' נקרא לצבא ושמו פ' ועמו עוד א' ושמו פ' והיו חברים וריעים ביחד ולימים נפרדו ואחד הלך למלחמה ואחד נשאר בעיר פ' והנה יצא קול שפ' מת בחאלירע ל"ע והשני הנ"ל אמר שבפגעו בו שרי הצבא הניכרים לו אמרו לו חבירך פ' שר עשרה מת בעיר פ' בשפיטאהל כן העיד פ' הנ"ל שוב בא מפנקס מצבא שפלוני מת בחאלירע וגם להבעצירקס אמט בא שהבע"מ פ' שר העשרה מעיר פ' ושמו כו' כך נמסר להם לאישפיטאהל בעודו בחיים ומת שם בשפיטאהל ר"ל וטרם שהלך בע"מ הנזכר לצבא הניח גט ביד שליח שימסרנו לאשתו לאחר שלש שנים זה תורף השאלה ונסתפקו כמה ספיקות כאשר יבואר בפנים: תשובה הנה לכאורה די בעדות מסל"ת שהעיד שר הצבא אך לפי מה שהחליטו האחרונים דגבי דבר לא תנשא בלא אמר קברתיו ומי יעמוד נגד הר"ן ז"ל וגדולי אחרונים שפסקו כוותי' [עיין באהע"ז סי' י"ז סעיף נ"ה] ומה שרצה כ"ת לומר דחאלירע אינו נקרא דבר אתפלא מאד הלא ידוע לכל ששייך בדדמי גבי חאלירע ועל כמה חיים אמרו שמתו בדדמי כי שכיח הדבר:

ואך יש למצוא היתר ע"י שבא מפנקס משרי הצבא שמת אך הלא זה אומרים לעדות וכשמכוין להעיד אין עכו"ם נאמן והנה רצה מעכ"ת להתיר מטעם ערכאות לא מרעי נפשייהו ונאמניסאפילו כשכוונתם להתיר והנה מעולם לא חקרתי בזה הסוגיא כי שמעתי ממו"ח הגאון ז"ל שלא הוטב לו ההיתר ע"י ערכאות ולא אמר לא איסור ולא

היתר וכן נהגתי אני תמיד ולזה לא עיינתי היטב בזה אולם עתה אמרתי לעיין בזה ולבא לתכלית המכוון והנה ראשי המתירין המה השו"י ז"ל ושו"ת בגדי כהונה [סי' ח' וסי' יו"ד] ומקור מוצא הדין כתב בשו"ת ב"כ שהוא ממהרי"ק שכתב כיון דאמרי' בגיטין [דף יו"ד ע"ב] גיטי נשים והא לאו בני כריתות נינהו משמע אם הי' ב"כ הי' סומכים עליהם על חזקה דלא מרעי נפשייהו [וגם בשטרי מכר כשר] ומה בממון להוציא סומכין על חזקה זו דל"מ נעשייהו ומוציאין ממון מכ"ש להתיר אשה דסגי במסל"ת דסומכין על ערכאות דלא מרעי נפשייהו ואני אומר ח"ו לסמוך על ערכאות חדא דלתוס' ז"ל [ד"ט ע"ב ד"ה אע"פ] דשטרי ערכאות שכשרין הוא רק מתקנה לא מה"ת וכ"מ במרדכי גיטין שם והאו"ת ז"ל [סי' ס"ח סק"ה] השיא גם הר"מ ז"ל לדיעה זו ולדבריהם ודאי אין למילף להתיר עגונה מתקנה שעשו חז"ל בממון ומה דפריך בגמ' [והא] לא ב"כ [נינהו] דמשמע דלולי זאת היו סומכין על ערכאות [בגיטין] ז"א דכבר מבואר בתוס' [שם ד"ה והא] דל"ד ב"כ ה"ה לאו בני עדות וגם במלות אלו לאו ב"כ נכלל כל הפסולין כמבואר ברמב"ן ובח"ר ז"ל וא"כ לפי שיטתם שערכאות כשרים מדרבנן בודאי אין להכשירם בעגונה וז"ב אך אפילו למאן דס"ל דמדאורייתא שרי ערכאות מכח חזקה דלא מרעי נפשייהו [ע"ש בהג"א וברש"י שם ד"ה חוץ מג"נ] אין ללמוד להכשירם לעדות דבשלמא הערכאות הממונים אשטרות וכדומה לא מרעי נפשייהו אבל השר הנקרא גענעראהל שהוא ממונה על הענין מלחמה לא שייך בי' לא מרע נפשי' כי הוא אינו ממונה ע"ז כלל והוא רק מקיים הדבר אבל הוא מאמין בזה לאחרים ואינו מדקדק בזה אבל ערכאות הואיל שממונים ע"ז מדקדקי היטב משא"כ שרי הצבא אין פקודתם כלל ע"ז בודאי אין מדקדקין היטב בזה, ועוד הרי התנה בש"ע ח"מ ובטור [סי' ס"ח] דעת הרמב"ם שידוע דלא מקבלי שוחדא ועיין במהרשד"ם ז"ל מ"ש שאין סומכין בזמננו על ערכאות ומ"ש הב"כ דכאן לא שייך זה דאשה ודאי לא נתנה שוחד לשקר דאדרבה אתתא דייקא במחכ"ת זה שגגה דהא שפיר יש לחוש שהבעל רצה להפקיע עצמו מעול הצבא ונתן על לבו לברוח וירא פן (יבולע) [יוודע] הדבר ונתן שוחד לכתוב עליו שמת ולא יהי' עוד בזכרונם להשגיח עליו ובקל יוכל לנוס וכן עשו הרבה עגמי נפש השבויים כידוע ותו דלפי משמעות הלשון בטור משמע אפילו שידעינן שבזה העסק לא לקח שוחד מ"מ אתרע נאמנותו ולא אמרי' בי' חזקה לא מרעי נפשי' ועוד שהרי שר הצבא אינו הולך כלל להשפיטאהל לידע מי חי ומי לא ורק הוא כותב בפנקס מה שאומר לו הנקרא אבי החולים וזה אבי החולים אינו בגדר ערכאי כלל כי לוקחים לזה איש פשוט כידוע ומחליפים אותו בכל יום ומי שיש לו ידיעה מעט בהנהגת בית חולי הצבא ידע שלא שייך בזה ערכאות לא מרעי נפשייהו

אח"כ מצאתי כ"ז בב"א [סי' ל"א] וביותר בכאן בודאי אין להתיר משום ערכאות דמבואר בתוך התשו' של מעכ"ת שהבעצירק קבלוהו מהשפיטאהל בעודו בחיים והם העידו שמת אצלם והי' זה אצל מעכ"ת למעליותא להאמינם שמסתמא השגיחו היטב ולע"ד (אפי') בכה"ג ודאי לא מהימני דדלמא ברח מתוך השפיטאהל שאצל הבעצירק ומתיירא הבעצירקס אמט משרי הצבא ולכן משקרים שמת ומבואר בש"ס [גיטין דף כ"ח ב'] דבמילתא דשייכי בגווי' אינם נאמנים ומה שרצה הב"כ [שם בסי' ח'] לומר דמחמת ל"מ נפשי' נאמנים אפילו במילתא דשייכי בגווי' ומה שלא הימנוהו בברייתא בגיטין שם הוא משום דהוא רק בע"פ והנה במחכ"ת זה דבר שלא נזכר בש"ס כלל דלפי פי' ב"כ בש"ס במאי דפריך דלמה לא מהימני הא מסל"ת כוונת הש"ס משום ערכאות ואשמעי' הברייתא [לפי תי' הגמ'] דבע"פ לא אמרי' לא מרעי נפשייהו וכ"ז לא נאמר כלל בש"ס ורק דפריך הש"ס למה לא נאמנים הא מסל"ת ומתרץ משום מלתא דשייכי בגווי' אבל החילוק בין בע"פ לכתב לא נזכר כלל בש"ס והאיך נבדה מלבנו חילוק אחר ולכן מטעם ערכאות ודאי אין להתיר כלל וגם ע"י המסל"ת אין להתיר בשעת דבר ר"ל ולכן בודאי אין להתיר בלא גט וחליצה אך לפי מה שהחמיר הגאון במהרי"ט בסי' ק"ג וק"ד יש להחמיר [אפי' בגט וחליצה] כמבואר שם אך כבר הכה על קדקדו בנ"ב [תניינא סי' קל"ד] וביתר אחרונים ובפרט אם לא נתיר רק ע"י גט וחליצה וא"כ מעתה דברי העכו"ם כליתא דמי דהערכאות בררתי ת"ל דלא מהימני כלל והמסל"ת נמי א"נ כאן כיון דעיקר נאמנות מסל"ת הוא משום דייקא דאשה והנה בנ"ד לא תידוק כלל דאם היא חי ניתרת ע"י הגט וכיון דלא תידוק שוב דברי העכו"ם כאין וניתרת רק ע"י הגט וכי תימא א"כ לא תחלוץ כלל ז"א דמהיות טוב אין מונעין מה שבידינו לעשות ואי מחששות שכ' בתשו' מהרי"ט הנ"ל זה ליתא דבשלמא אם צריך דוקא חליצה שפיר י"ל דאין נותנים משום הך גזירות שבמהרי"ט אולם אם מדינא האשה מותרת ורק ליתר שאת ולחומרא בעלמא נותנים גם חליצה מי יאסור עלינו ולא שייך בזה גזירה כי הוא דבר שאנו עושין לחומרא בעלמא ותו דהנ"ב יפה כתב דלא שייך לאסור אשה לעולם משום חששא קלה ומה שאסרו בהלכה (חמותו) [צרתו ביבמות קי"ט ב' שמא יהא הוולד בן קיימא וצריכה כרוז לכהונה] משום שרוב נשים מתעברות ודבר קל להוודע משא"כ בכמות נ"ד ודאי לא חיישינן ומה שאינו חוזר השכ"מ בשעמד משום חששא [עיין גיטין דף ע"ג א'] היינו דרבנן תקנו כן וא"כ שוב גומר השכ"מ לגרש לגמרי אבל לענין משום שיאמרו יש גט לא"מ הוא דבר קשה לחדש ולכן יוצאה בגט וחליצה וכמבואר בנ"ב שם ובפלפולו עיינתי והרבה יש לפלפל בדבריו אולם אין כחי להעתיק הדברים שבלב ורק זאת אנקוט בקצרה מ"ש דחזקת היתר של

אשה מתחיל רק לאחר שדייקא ומינסבה וזה נגד פשטות דברי הש"ס [יבמות קי"ז ב'] דבהתירוה להנשא בחזקת היתר עומדת וד"ל כתבתי זאת להודיעו כי עיינתי בפלפולו וכי ישר בעיני דרך חכמה והי' שלום כנפש ידידו דבש"ת ג' מרחשון תרכ"א הק' חיים הלברשטאם סימן עט לה"ה כו' מו"ה אברהם נ"י אודות השאלה שחתם העד אליעזר בן יהודה ושכח ולא הטיל ד' רק כתב ארבע אותיות השם ואח"כ כתב ה"א ועקם רגל הימיני של ה"א זו עד שנגע בהקו שבתוך הה"א שנכתבה בטעות ונעשית דלת ונקרא שם יהודה כראוי כזה ידו וע"ז חלק המערער דהוי מוחק השם ובאמת ז"א דכבר פסק הט"ז ז"ל בסי' רע"ו [סק"ב] דשם שנכתב שלא בכוונה ודעת מותר למחוק וכן פסק הש"ך ז"ל שם [סקי"ב] וכן עשה מעשה הגאון הסופר המובהק מהר"י כמבואר בספרו הנכבד כנפי יונה, גם מה שרצה לפסול הגט לאחר נתינה ובמקום דחק עכ"פ לא יפה עשה שמבואר בהדי' בהג"ה סי' ק"ל להכשיר במקום דחק ובפרט לאחר הנתינה.

והי' בזה שלום: סימן ק רב שלום להרב המאה"ג המפורסם מו"ה יעקב נ"י במדינת אונגארין ב"ק. .

בגליל מארמאריש. הגיעני מכתבו ויאמין לי כ"ת כי אין הפנאי אתי כעת להעמיד הדבר על מקומו בהחלט להלכה למעשה כי מוטרד אני טובא כאשר יעידו לו מוכ"ז אולם לאשר ידעתי שעניני שמות המה בעיני הלומדים לדבר קל מאד בסברם שכל הענין רק בשיקול הדעת לפי מה שמבטאים לפי דמיונם ובאמת לא כן הוא כי הוא דבר חמור מאד ולא לחנם עשו גדולים הקדמונים כמו מהרש"ל והד"מ ומהרי"ט ובעל דמש"א ז"ל וכדומה קונטרסים וכמה דיות נשפכו ולפי הבנת הלומדים כל הטורח הוא למותר רק כ"א יכתוב כפי לשון עירו והנה באמת ראיתי לכמה גדולים שבמחכ"ת שגו ברואה לפי שלא הי' להם ספרי הקדמונים שחקרו לאין שיעור בעניני השמות ויעוין בהריב"ל ז"ל ובר"מ ובמהראנ"ח ז"ל והנה יראה נא מעכ"ת שפשוט בעינו לכתוב שם היהודים קודם ולפי מה שמבואר במהרש"ל ז"ל בפ' השולח שאם המדינה נתיסדה מעם אונגארין כמו בודין ואובין כותבין בודין לעיקר יע"ש שהאריך הרבה ומביאו הנ"ב מה"ת [סי' קי"ח] והסכים עמו שהולכין אחר לשון התיסדות המדינה הן אמת שבמהרי"ק ז"ל חלק ע"ז אך הרמ"א ז"ל לא פסק כוותי' כאשר יראה המעיין [בסי' קכ"ח ס"ג] ובטעות נרשם שם מהרי"ק ובספר מכתב אלי' נראה מדבריו שם דהולכין אחר עיקר מה שנקרא בין ההמון והנה כ"ז צ"ע היטב.

גם מ"ש לפשוט שלא לדקדק בהצע שנכתב בלשונם גם זה אינו פשוט כ"כ כמו שמבואר במהרי"ט ומהראנ"ח כמה פעמים וצריך לחקור בזה היטב אצל סופריהם וכן

עשו הגאונים מהרי"ט ומהראנ"ח ז"ל והג"פ כמבואר בספרו כ"פ גם לפי מה ששמעתי השם מאיזה אנשים נ"ל דאינו נבטא בטי"ת לחוד רק בטי"ת שבורה אשר צריך שיקול הדעת יפה האיך לכתוב גם מה שפשוט בעיניו לכתוב על לשון אשכנז וא"ו בסופו לא דקדק יפה כי לא מצאנו וא"ו בסופו בשום שם לעז רק אם נדגש היטב אבל שם הזה כפי ששמעתי וכפי שנראה מלשון מעכ"ת שאינו נרגש היטב רק בלשון ממוצעע"ז אנו כותבין אלף כי אלף היא ממוצע בין יו"ד וא"ו דגישה ובין אינו דגושה ויעוין נ"ב מה"ת קכ"ד עם כי השגתי עליו שם בקונטרס אשר כתבתי בעזהי"ת [ע' ד"ח בשמות נשים או' א' סק"ז] מ"מ כן האמת שבכה"ג כותבין אלף בסופו: גם מ"ש לכתוב טהייז בשני יודין טעה במחכ"ת כי זה הנהר שמעתי קריאותו הרבה פעמים במדינתנו ובמדינת אונגארין ואינו נרגש כלל יוד ולכן מהיכן בא לכאן יוד ובודאי אם יכתוב ביוד יהי' שינוי בשם נהר ואולי טעה בדמיונו כי בספר ב"ש [בשמות א' אות ט' וע' ד"ח שער הנקודות בפתח חריף] ואיזה אחרונים כתבו פתח חריף כותבין בשני יודין ודימה מעכ"ת שגם זה נקרא פתח חריף אך שלא כן הוא דעיקר דין זה נובע ממהרי"א בתשו' אחת כת"י מביאו בס"ש והוא בארוכה [ע' לקמן סי' ק"ז] אך שורש הדבר דאם נרגש היוד כותבין בשני יודין כמו דייסא בלשון תלמוד ולא תלוי כלל בחריפות ורק האחרונים ז"ל כנוהו לזה פתח חריף אך באמת לא תלוי רק בהרגש היוד ולכן בודאי אין כותבין יוד בנהר טאז רק לפי מנהגי של הגריגוש ורומני' שאנו במדינת פולין ואונגארין נמשכים אחריהם בזה אין כותבין אלף במקום פתח וכמבואר במהריב"ל ז"ל (ומ"ש) [וב"ש בש"א] גבי וולק ועוד כמה דוכתי טובא ולכן הי' מהראוי לכתוב (טוז) [נ"ל דצ"ל טז] אך להרחבת המבטא יותר נכון לכתוב אלף אחר הטית ולכתוב טאז ולא חיישינן שיקראו בקמץ כי מאין יבוא לטעות בשם המורגל וכן מבואר כ"פ בסד"ש שלהרחבת הלשון כותבין אלף במקום פתח וכתנא תוספאה להורות על מבטא ולא חיישינן שיקרא בקמץ וצ"ע קצת במקום אחד מדבריו באות וא"ו ואם אולי מרחיבין במקומכם שם טהאז אזי יכתוב כן כמו שכותבין השם אלגהאר משום שנקרא בפתח רחבה ויעוין בזה בס"ש ובג"פ [סי' קכ"ט ס"ק ל"ז] אך לכתוב (טהייז) [טהייז] זה אינו נכון כלל אך באמת שם זה יוכלו לברר מכמה מקומות האיך כותבין והאיך נכתב בספרי הערכי וכ"ז כתבתי להלכה ולא למעשה.

כי דבר זה אינו אצלי דבר פשוט כ"כ כאשר בעיני מעכ"ת כי אנכי דל ויראתי לנפשי ומאד מאד החמיר בזה בספר הקנה הקדוש ואמר כי כמה עולמות תלויין בניקוד קל וחומר א"א אין לשער לכן אינני מחליט דעתי בזה ורק לאחר החקירה היטב ויציע הדבר לפני שלשה גדולים אמתים אז כן יעשה: אחר כותבי זה שאלתי לאחד ממדינתכם ואמר

שבלשון אשכנז קורין טייז ואולם עכ"פ לפי מה שבארתי בשם מהרש"ל ונ"ב ז"ל דהולכין אחר מקור יסוד העיר ובאונגארין כמו בודין ואובין ובאנהד אין הולכין אחר לשון אשכנז ולפי הנראה והנשמע שגם מקומכם הוא נתייסד מעם אונגארין לא מיונים ואשכנזים ולכן עיקר כתיבת השם שם של יהודים או שם התייסדות אחר היינו אחד יהי' לעיקר והשני למתקרי כמבואר לעיל השיטות למהרי"ק ולמהרש"ל בזה דיעות חלוקות אבל שם של אשכנזים ישמיט לגמרי וכנראה מדברי הנ"ב ז"ל שם וגם נכון לכתוב דמתקרי כי טאז לשון נקבה שאומרים דיא טאז והגם שהנ"ב [מה"ת סי' ק"ה] חלק על האומר כן מ"מ לפ"ד כן הסכימו גאונים אחרונים לכתוב דמתקרייא וכן המנהג באונגארין יעויין בטיב גיטין [בליקוטי שמות עיירות בעיר פרעשבורג].

והי' שלום כדברי ידידו דו"ש: סימן קא לידידי המאה"ג וכו' מו"ה אברהם נ"י האבד"ק קריפטש יע"א: ע"ד שאלתו בעיר ניזיינקיוויץ אשר יהודים מקרוב נתיישבו שמה ושם העיר בלשון היהודים הוא ניזאנקיוויץ ובלשון העכו"ם יוונים ופוליש ניזיינקיוויץ ובלשון דייטש ניזיינקיוויצא וכן נקראת בהבעצירק ונכתב כן בכל נימוסי קיר"ה.

איך לכתוב בגט: תשובה הנה ידע דבדין כתיבת שמות עיירות דעת ת"ה ומהרי"ק [מובא בב"י סס"י קכ"ח] דהולכין אחר הפירסום שישראל קורין ונתפרסם ביניהם ולא איכפת לן כלל מה שנכתב בערכאותיהם בעת התייסד עיר ומפני זה כתוב בת"ה דאין הולכין אחר כתב גלחות ובזה כוון למעט דעת הסוברים לשאול לכומרים האיך נקראת שהמה מסתמא יודעים כמבואר ביש"ש ז"ל ומהרא"י ז"ל בת"ה בשם מהרי"ב שהי' בימי הת"ה ז"ל ולזה בא הת"ה ז"ל לאפוקי מסברא זו ורק שהולכין אחר שינון לשון אשכנזי ופירש מרן הב"י [שם] דטעמו הוא משום שרוב ישראל מדברים בלשון שינון וצח לשון אשכנזי אולם במכתב אלי' ז"ל מפרש כוונת מהרא"י ז"ל דהקריאה היא בשוה ולכן בחר בלשון צח ושנון אבל באמת עיקר הוא קריאת רוב ישראל וכן העלה מהרי"ק ז"ל ולפ"ד מהרא"י ומהרי"ק ז"ל לא הי' צריך לכתוב רק שם שנתפרסם בין ישראל אולם בד"מ [בסי' קכ"ח ע"ש] כתב שאנו נהוגין לכתוב שניהם שם הישראל עיקר וע"ש של עכו"ם דמתקרי והנה כ"ז דעת הרמ"א ז"ל סי' קכ"ח [ס"ג] למעיין בדבריו ולא מזכיר כלל משם התיסדות העיר אולם הישש"ז ז"ל [פ' השולח סי' ל"ב] מחשב לעיקר שם העיר כאשר נתיסדה בספרי הערכי הנקרא גרונד בוך כמבואר למעיין בדבריו ולכן תמה על מה שכותבין לעמבערג דמתקרי לבוב שהי' צריך לכתוב לבוב דמתקרי לעמבערג ששם העיר נתיסדה בשם לבוב יעו"ש והנה הגם שמכמה תשובת האחרונים נראה שהם נוטים לדעת רש"ל ז"ל לילך אחר עיקר שם התיסדות העיר מ"מ אין לנו אלא דברי משה הוא הרמ"א ז"ל כי כן קבלנו

במדינתנו לפסוק כוותי' ולכן כותבין שם המפורסם בין העברים לעיקר וע"ש הנכרים דמתקרי והנה אם יש שני שמות מוחלקים בין האומות דעת מהרא"י ומהרי"ק ליילך אחר הפירסום שנתפרסם יותר והנה בודאי שם של יוונים ופולין נתפרסם יותר בין היהודים מהשם שקורין הדייטשין כי היוונים ואנשי פולין המה התושבים א"כ ודאי כותבין של יוונים ופולין לעיקר וכמבואר בי"ש [שם] שמתמה למה אין כותבין פרה"ו כלשון הבהמי"ן הגם שידוע שאז בזמן מהרש"ל ז"ל הי' מושב הקיסר של דייטשין בפראג כידוע לכל עכ"ז מתמה למה לא כתבו כלשון הבהמי"ם וכנענים פרהו יעו"ש, והנב"י [במה"ת סי' קט"ז וקי"ח] מתרץ בדוחק קו' אך עכ"פ נשמע שם מי"ש ומהרי"ב ומ"כ והנ"ב במה"ת [הנ"ל] שעיקר לכתוב כפי התושבי ארץ ולא הבאים מחדש ולכן בודאי מקדימין שם היהודים ודמתקרי ע"ש היוונים ופולין (והחילוק ותירוץ של נ"ב במחכ"ת דחוק יעו"ש) שהם מפורסמים ביותר ושם הדייטשין אין לכתוב כלל כי אינו רק תוספתא בסוף התיבה שא"ל לכתוב ומהרש"ל ז"ל תמה על מש"כ פוזנינא ואחרונים מתרצים יעו"ש אבל עכ"פ לכתחלה אין לכתוב בחנם שם שאינו מוסיף רק א בסוף ומ"ש מע"כ שהבעצירק בטלו שם הראשון לא ידעתי מי הגיד לו זה הלא ידוע שלא בטלו שם משום עיר רק החילוק מחמת שבירת הלשון וישאל נא מהבקיאים ויגידו לו שגם הדייטשין בעצמם אם כותבין בלשון פוליש באגרותיהם או לפעמים יש פסקים שלהם הנכתבים בלשון פוליש וכשיכתבו בלשון פוליש יכתבו השם כאשר קוראים היוונים והפולין ולא נתבטל כלל אצל הערכאות כעת במדינתנו הלשון מכפי שנשתנה הלשון בהמי"ש ולשון כנען בפראג בימי רש"ל ז"ל כידוע לכל ואינם מקפידים כלל הערכאות מלכתוב שם העיר כרצונם רק לשונם לשון דייטש ובלשון דייטש הי' נקרא תמיד כן ובלשון פולין גם עכשיו קורין כמאז ולכן לשון פולין ויוונים עיקר:

ודע שנעלם מהנ"ב הנ"ל דברי תשובת ב"י שכ' בתשובה [בדיני גיטין סי' א'] שאפילו שם הנשתקע גבי עיר אם נהגו בשטרות וגיטין לכתבו צריך לכתוב אפילו אם כמעט הרוב עם לא ידעו מהשם הזה כלל וכן הסכימו עם מרן הב"י התומת ישרים גאון קדמון [בסי' ק"ד] ומהר"י טטצייק וב"ז [בסי' קכ"ח ס"ק כ"ו] והאחרונים הביאם הג"פ להלכה ולכן בחנם יצא כמה פעמים הנ"ב ז"ל לכתוב מש"כ בתשובותיו כידוע למעיין: והנה כ"ז כתבתי להתלמד ולהעיר קצת ולא הבאתי דברי האחרונים בפלפול עמהם כי דעתי שכבוד בנו הרב נ"י ימנע מלחדש לתת גיטין בעיר חדש וכאשר הזהירנו בטיב גיטין יעו"ש תוכחותיו היקרים [בליקוטי שמות עיירות ונהרות סק"ג] וכבר הזהיר בספר הקנה

מאד להרחיק עצמו מסידור הגט ולכן אם ירא השם הוא ירחיק מתת גט בעירו ויעזוב כבוד המדומה המקוה לו בדמיונו וגם מעט הכסף שכר כתיבת גט לא יחשוב.
וד' הטוב ישלימנו בכסף תועפות וכבוד. והי' שלום כו': סימן קב לדידי הרב המאה"ג כו' מו"ה יעקב ראובן נ"י האבד"ק דעלטין: הנה מ"ש כ"ת באם יש לעיר שני שמות וכתב אחד מהם מגורשת משום ההוא דג"פ [בשם הר"א בסי' קכ"ח ס"ק כ"ו ובסי' קכ"ט סק"ח ע"ש] דכולם יודעים שני השמות אתפלא מדוע אשתמיט מיני' דברי הרשב"א ז"ל [המובאים בב"י ר"ס קכ"ט] שכתב דאפילו לכתחלה א"צ לכתוב שניהם ודי בשם הטפל היכי שאתחזקו במקומו בתרי שמא וכ"כ התוס' ז"ל [דף ל"ד שם ד"ה והוא דאתחזק] להכשיר בדיעבד אך באמת לא קיי"ל כוותייהו א"כ גם דברי הג"פ נמי אין מוסכמין להלכה ויעוין בנ"ב [קמא סי' פ"ז פ"ח] גבי פילטץ שפסול אפי' בדיעבד הגם שבעניי הארכתי לדחות דבריו [ע' בד"ח בשער התשובה סי' רצ"ה] הוא מטעם אחר דפילטץ ופילץ שם אחד הוא כמו פלמא פאלומה [ע' בג"פסי' קכ"ט ס"ק קכ"ה] וכן גבי שם עיר כה"ג וכמבואר בתמת ישרים בהדיא אבל בשני שמות מחולקות בודאי אם כתב אחד מהם אם הוא אינו כינוי הרגילה בודאי יותר נראה דודאי פסול אפי' בדיעבד לכ"ע וגם מ"ש מעכ"ת על דברי הי"א שבר"נ מטעם כיון דצריך לכתוב לכתחלה ועבר ולא כתב הוא דבר שאינו מוכח מתוכו ופסול ז"א דהא לדידן כשר אפילו אינו מוכח מתוכו בדיעבד עכ"פ.
[עי' ב"ש סי' ק"ל סק"ד וסי' קל"ו סק"ד וקכ"ט ס"ק כ"א ובנבי"ק סי' פ"ו וסי' קי"ג] ומה שמתרץ קו' הפ"י [דף ל"ד שם ד"ה במשנה התקין ר"ג] בזה לא ידעתי מה כוונתו אם כוונתו דכיון דאינו כתוב כתיקון הוא פסול מדאורייתא זה נגד הש"ס דהזורק [ד"פ ע"ב] דמוכח שם בהדיא דאינו רק מדרבנן לפי שיטת התוס' וסייעתם [ע' בתוס' דע"ט ד"ה וצריכא ובד"כ ע"א ד"ה הא] זולת הרמב"ם ז"ל וגם כל הפוסקים ראשונים ואחרונים כתבו דאינו אלא פסול מדבריהם וא"כ קו' הפ"י שפיר על התוס' דכאן [דאינו] אלא מפני תיקון העולם והתם לפ"ד התוס' אייר' ג"כ בשינוי כהאי למה יפסל ואם כוונת מעכ"ת דכיון דתקנו לכתחלה מפני לעז שוב אם לא כתבו כן הוי אינו מוכח מתוכו ופסול מדרבנן למה לי' כל זה הלא שפיר כתב הפ"י ז"ל כן בתירוצו ואחר שתקנו חז"ל משום לעז מש"ה פסלוהו אפי' בדיעבד ולר"מ ז"ל באמת ל"ת אבל לשיטת התוס' ולפסק הלכה מודים חכמים דתצא וכ"כ כל המפרשים והפוסקים ועיין בתשו' מג"ש מובא ג"כ בט"ז [סי' קכ"ט סק"ה] וכמעט כל הפוסקים מלאים מזה וגם הפ"י ז"ל לא כתבו בדרך קו' ותירוץ רק כדרכו בקדש לפרש היטב דברי הש"ס בפשיטות ומ"ש מעכ"ת על הישש"

דאיירי דיש קוראים כן במח"כ לא ידעתי בודאי דאשתקע מבואר בש"ס שבת [דל"ו ע"א] גבי בבל בורסיף דאין הולכין בתר השם הראשון וכל הפוסקים הי"ש ומהרי"ק מיירי דיהודים קורין כן והעכו"ם קורין בשינוי אפ"ה ס"ל למהרא"י ומהרי"ק ז"ל לילך בתר קריאת היהודים ולא בתר עיקר שם הערכי כמבואר בדבריהם והי"ש [גיטין פ"ד סי' ל"ב] ס"ל דאזלינן בתר שם הערכי.

סוף דבר לא ירדתי לעומק כוונתו בפלפולו והנה באמת הי' מקום לתקן האיך לכתוב אמנם לא לבי הולך להתיר לתת גט בעיר חדש שמעולם לא נתנו בו גט כאשר הזהיר ע"ז בב"א ז"ל [ע' בט"ג בליקוטי שמות עיירות ונהרות סקי"ג] ובפרט אנו הפעוטות אשרי מי שלא הורה זה בימיו כי איסור גדול הוא יותר מדור המבול ולכן אם לדידי ציית ימנע מזה והטוב בעיניו יעשה.

עש"ק ל"א למב"י תרכ"א: סימן קג להרב המאה"ג החריף ובקי ירא ד' כו' מו"ה נחום ראובן נ"י האבד"ק רישא והקרייז יע"א. שאלה גט שנכתב באיזה כפר הסמוך לקהלתכם תוך תחום העיר והכפר ההוא נקרא בשם כדרך כל כפר שניקב בשמו ובתוך הגט השמיט הסופר שם הכפר רק כתב שאנו מונין כאן רישא מתא דיתבא כו' מה דינו של הגט הזה: תשובה דין זה מבואר בתשו' מיימון [דשייכי לס' נשים סי' כ"ב] ובמרדכי [פ' מי שאחזו סי' תכ"ו] אם תוך התחום הוי כעיר ובתשו' מהרמ"פ אך האחרונים העלו לסמוך במקום דחק ועיגון לסמוך על דברי המיקל דתוך התחום כשר וכ"נ בתשו' מהרי"ו וכן מסיק בג"פ [סי' קכ"ח ססק"כ] אך י"ל דע"כ לא הכשירו אלא כשכתבו העומד במקום פ' ולא הי' אז שם רק חוץ לעיר בתוך התחום אז הקילו בתוך התחום דהוי כהי' בעיר אבל בהי' העדים או הבעל במקום (בנהר) שיש לו שם בפ"ע ובפי אנשים נקרא מי שדר שם מכפר פ' ולא נקרא ע"ש עיר וא"כ י"ל דכה"ג הוי שינוי השם אם כתב בגט שם העיר ולא שם הכפר אך במהרי"ו שם בתשובה אחר שהביא דברי הר"ש ז"ל ומה שהקשו עליו דהנודר מותר בתחומו ותירץ הוא ז"ל דבגיטין שאני מלישנא דקרא והקשה לעצמו ע"ז דהא קראי גופיה סתרי אהדדי דלענין מקלט תחום העיר כעיר מקרי ולגבי יהושע מוכיח הגמ' דתוך התחום אינו כעיר רק עיבורה הוי כעיר וזה גופא מה שהקשה מעכ"ת על מהרי"ו מקשה הוא בעצמו ומתרץ דבאמת שם עיר כמו ביהושע שכתיב בהיות יהושע ביריחו זה אינו נקרא רק עיר ועיבורה אבל תוך התחום אינו נקרא שם העיר ממש אבל עכ"פ נגרר בתר העיר בדינו כמו עיר מקלט שתחומה קולט ובשארי ענייני' ומש"ה מחלק שם גבי נדרים דאזלינן בתר כוונת הנודר יעי"ש עד שמסיק לבסוף ועכ"פ לא הוי שינוי השם את"ד שם בתשו' וספרו אינו כעת תח"י במקום מושבי חוץ לעיר אך זה תורף

דבריו וכוונתו דנהי דלא הוי על התחום שם העיר ממש מ"מ כיון שנגרר בדיני' בתר העיר לא הוי שינוי השם אם כתבו שם העיר דהרי לכמה ענינים הוא כעיר והוי עכ"פ כשם הטפל ובפרט לפמ"ש רוב הפוסקים לפסול בשינה שם העיר משום מחזי כשקרא כמבואר ברי"ף ורא"ש ז"ל בכמה מקומות ב"ק [במרובה סי' ד'] וכתובות וב"ב דקע"ב ע"ש ברי"ף ורא"ש] בתוך התחום עכ"פ לא מחזי כשקרא וא"כ הרי מבואר מדברי מהרי"ו הנ"ל דבאמת אינו נקרא ע"ש העיר כלל ושמו חוץ לעיר רק אעפי"כ לא הוי שינוי שם בגט כיון דעכ"פ נגרר בכמה דינים בתר העיר א"כ אפילו יש לכפר שם בפ"ע ובגט כתב שם העיר שבתחומו לא הוי שינוי שם העיר דנגרר בתר העיר והגט כשר ולמען ידע כי עיינתי בפלפולו אציגה קצת מדבריו מה שהקשה ותירץ בדברי מהרי"ו ז"ל כבר מבואר לעיל שמהרי"ו ז"ל בעצמו מקשה ומתרץ כנ"ל ועל מ"ש דלא שייך בתחום עדות שא"א י"ל מכח קורבא אשתמיט מני' למה פסלו בשילי והיני לרוב שיטת ראשונים דהמה בתוך התחום ובשלמא לדברינו דמחוץ לעיר בכפר או בשדה לא מקרי שינוי בשם עיר עלי' דנגרר בתר העיר בדיני העיר אבל בשני עיירות שוות תוך התחום כשילי והיני נקרא ע"ש היני ונקרא ע"ש שילי ואם כתב על שילי היני בודאי הוי שינוי השם דא"ל דנגרר אחרי היני בדיני' דזה ליתא דאדרבה נימא דהיני נגרר אחר שילי דהוא ג"כ עיר כמוה ומש"ה פסול משא"כ כפר שמחוץ לעיר שנגרר בתר העיר ואין העיר נגרר אחרי הכפר אבל מטעם אאי"ל אם נימא כדברי מעכ"ת א"כ גם בשילי והיני הוי להיות כשר אך באמת דין זה שהמציא מעכ"ת שיוכל להתקיים דין הזמה באם יגיד שהי' עמו במקום רחוק ליתא לפע"ד דבאותו מקום צריך להיות מכוון ממש יעוין ברש"י פסחים [י"ב ע"א ד"ה דהו"ל עדות שא"א י"ל] ובסנהדרין [ד"מ במשנה הי' בודקין דמשמע דצ"ל החקירה מכוון ע"ש היטב] אך בלא"ה לא שייך אאי"ל בגט כמ"ש בלבוש והגם שדבריו צ"ע מאד יתבאר אי"ה בספרי בארוכה וגם בלא"ה קשה הא בטלי דו"ח כמבואר בנ"י סנהדרין [פאד"מ] ופנ"י בגיטין [סוף דע"ט] ובנוב"י מה"ק [סי' פ"ח] משיג עליהם שלא כדת ובלא"ה קשה מה הזמה שייך בע"ח וכי העידו שנתגרשה האשה הם לא חתמו רק שהבעל אומר כן לאשתו הריני מגרשך אבל אולי לא מטא לידה כלל וכאשר בררתי בספרי הכל על נכון [ע' בד"ח בשער שנוי מקומות אות ד' וה' ובשער התשו' סי' רצ"ה]:

סוף כל דבר לפעד"נ להכשיר בצירוף איזה גדול ובפרט מקום עדים וסופר אינו נזכר כלל בגט רק במה שכתבו אנו מונין מתא דקאי על הבעל שאומרים לעדים שעמו שם העומד במתא פ' כמבואר בב"ש ז"ל [קכ"ו סקכ"ב וקכ"ח סק"א] והנה לפי המנין בודאי שייך שמונין בעיר שתוך תחומה דלענין המספר גריר בתר בני עיר שבתחומה ושייך

שפיר שאנו מונין כאן בעיר פ' ולא הוי ודאי שינוי על מקום העדים ואין שינוי רק על מקום עמידת הבעל ומקום עמידת הבעל בודאי אינו מעכב בדיעבד וכשר כנלפע"ד והי' שלום: סימן קד ע"ד הגט שכיב מרע שנכתב בוואלברום ושם מעולם לא ניתן גט ורק בשכ"מ נתנו הגט וכתבו שם העיר וואלברום והאשה ניסת בגט זה ושהתה כמה שנים עם בעלה השני ועתה קמי איזה אנשים לערער על הגט הנ"ל א' שאמרו שאולי צריכין לכתוב וואלבראם באלף ואפשר שמה"ט אין כותבין גט שם שנית שלא ידעו אם המסדרי הגט הי' בקיאים וע"ז העידו שנעשה הגט עפ"י צווי הגדול ואותו הגדול עיין שיעשה הכל כתיקון וגם כתב סופר בקי את הגט זה ת"ד השאלה: תשובה הנה דעת הנ"ש ז"ל [בסי' מ"ה אות י"ד] שוא"ו משמש לניקוד קמ"ץ ג"כ וכתב דטוב לכתוב לפעמים בוא"ו דמשתמש לתרי אנפי לקמ"ץ ולחולם יעו"ש א"כ לדבריו לכתחלה הי' ראוי לכתוב בוא"ו כיון דמספקא לן טוב לכתוב בוא"ו אך בט"ג מביא תשובה מגאון גדול האחרונים שמסיק לכתוב טאבא לא בוא"ו ואמר שם שאם כתב וא"ו לתנועת קמ"ץ שהגט פסול ותצא [ע"ש בש"נ אות ג' סק"ב] וא"כ לכאורה בנ"ד ספיקא היא דלמא צריך לכתוב ואלבראם באלף ופסול הגט שנכתב בוא"ו מספק אך מבואר שם באות' התשובה דבעיירות אם כותבים בוא"ו במקום קמ"ץ שפיר דמי די"ל דמיוסד שם העיר במלאפום או בחולם דהוא ת"ג רק מחמת כובד הדיבור בת"ג החליפו בת"ק בחטף קמ"ץ לכן נהוגין לכתוב בכתב וא"ו כמו שהי' עיקר שם העיר ומש"ה כשר בעיר שנהוגין לכתוב וא"ו בשם שמדברים אותו בקמץ וא"כ ה"נ כיון שבכתבים וכתו' כותבים בוא"ו כאשר כתבו בהשאלה וא"כ מסתמא עיקר השם בוא"ו ורקשמקצרים לקרותו בת"ק ולכן לכתחלה צריך לכתוב בוא"ו ואין לחוש אולי יש קצת שכותבים באל"ף בכה"ג אזלינן בתר רוב הכותבים דכיון דרוב כותבים בוא"ו ש"מ שכן נקרא העיר מתחלתו ומה שהמיעוט כותבין באלף הוא כשהם אינם מדקדקים כותבים כדרך המדברים בכמות אל"ף ובפרט בכה"ג בעיר אחת מקום כתיבה ונתינה א"צ לכתוב שניהם כמבואר במהריב"ל ז"ל מובא בב"ש גבי פאלמא [ע' בג"פ סי' קכ"ט ס"ק קכ"ה] ולכן בודאי גם להפוסלים וא"ו במקום תנועת קמ"ץ בעיר מודים שלכתחלה כותבין בוא"ו.

שלישית מבואר בב"ש גבי טובא [וע"ש בדברי חיים סק"ד] שכותבין בוא"ו אפילו קורין באל"ף ולכאורה סותר דבריו שבגאלדא פסק לכתוב באלף וע"כ צ"ל דבטובא כותבין בשטרות ובכתבי הדיוטות בוא"ו לכן גם בגט כותבין בוא"ו דבכה"ג כתבו גדולי האחרונים לכתוב כמו שכותבים בשטרי מכתבים הדיוטות וכתובות ומש"ה פסק הב"ש ז"ל לכתוב טובא בוא"ו ובט"ג [אות ט' טובא סק"ו] פסק עכ"פ בדיעבד כשר אם כתב

בוא"ו במקום אל"ף אם כן נהגו בשטרות א"כ לכל הדיעות הגט זה כשר גם מבואר במהרשד"ם ז"ל [סי' רמ"ד] גבי אשקיפיא ביו"ד דכתב כיון דלא נשמע עיר אחרת כשר דלא יחושו לעיר אחרת ולא יהי' לעז רק יתלו בט"ס כיון דלא שכיח עיר אחרת א"כ ה"נ בנ"ד כיון דלא נשמע עיר אחרת כמוה בודאי כשר אם כתב ואו במקום קמץ ואפילו החולקים שם משום דחיישינן בש"ס לתרי שוירי מ"מ בנ"ד דמילת וואלברום אינו נרגש הקמ"ץ בשום אופן ורק היא ממוצעת בין קמ"ץ לשור"ק וחול"ם ובודאי דגם בוא"ו נקרא היטב בבחינה מבטא ממוצעת וכיון דאין נשמע עיר אחרת בודאי כל רואה גט זה ידע שהוא מוואלברום הקרוב לפנינו ובאמת בלא סברת מהרשד"ם ז"ל במבטא ממוצעת כמו מבטא וואלברום ראוי לכתוב בוא"ו שהוא משמש לחול"ם ושור"ק גם מבואר בר"ן ז"ל [גיטין דפ"ה] דהגאונים שאמרו דבלא ערעור כשר בשינוי כזה כיון דנוכל לקרותו כראוי מספק אם לא ערער הבעל כשר כמבואר בג"פ [סי' קכ"ו סקס"ט וסי' קכ"ח סק"ג] א"כ בזה בודאי כל משכיל יודע שראוי לקרות אפילו בוא"ו כעין קמ"ץ וכמו שכן כותבים הרוב בעיר הנ"ל א"כ בלא ערער הבעל ודאי כשר ובפרט במקום העמידה בכה"ג כשר לכל השיטות.

כללו של דבר דלפע"ד אפילו לכתחלה ראוי לכתוב בואו וואלברום אך צריך להחמיץ הדבר לענין לכתחלה אבל בדיעבד שכבר ניתן הגט כשר ולא ידקדק בזה מי שיש לו קצת ידיעה בה"ג: ולענין חשש השני דילמא לא הי' בקיאים הנה מסתמא המתעסקים בגט בקיאים הם או שכתבו עפ"י גדול שסידר להם מה יעשו ובפרט שכן העיד שהי' בצווי הגדול ומסתמא אותו הגדול עשה כדין ובלא"ה לפי מה דמבואר בפנים מאירות [ח"ג סי' מ"ז] יש להקל האידנא שכבר נסדר הכל בסדר יפה בש"ע ולכן הגט כשר והמהרהר אחריו יחוש לתקנת ר"ת [המובא בש"ע סי' קנ"ד סכ"ב].

והיה שלום כדברי כו' א' כ"א מרחשון תרכ"ה לפ"ק צאנז: סימן קה להרב כו' מו"ה משה יצחק זעקליר נ"י מו"צ דק' קוטב יע"א. הנה בנדון שם העיר נכון לכתוב קוטב דאתקרי' קוטא ודמתקרי קוטיא כשם שקורין אותה עכשיו כמבואר בג"פ [ע"ש בסי' קכ"ח סקכ"ו] וגם נלע"ד לכתוב מי מעיינות ובארות דבאמת גם בארות נכללו במעינות וא"כ אינו שקר במה שכתב על מי מעיינות ואין כאן רק מה שמוסיף עוד בארות (דכלל) [דכבר] נכללו במעינות ויהי' לכאורה [נראה] מתוך כתיבת הלשון דיש שני מעיינות מלבד הבארות וזה אינו בנמצא שם מ"מ לא הוי זה כשינוי די"ל דזה כוונתו שיושבת על מי מעיינות היינו הבארות ועוד הוסיף לפרש מי בארות שיש בארות על רוב מעיינות ועל אחד אין באר על פיו כנלע"ד וגם מסתמא במקום שהמעין הולך לעיר נפתחים עוד מעיינות כן נלע"ד אם

יסכימו ב"ד חשוב: ומה שחש מעכ"ת לפסול גט מחמת ששמע הסופר אז דברים בטלים בשעת הכתיבה ולכן חשש שהוי כמתעסק וגם דרש ממנו ואמר שלא ידע אם צריך לכוין בשעת כתיבה לשמה שרי לי' מרי' שבא להרבות חששות ואסור להזכיר דבר זה כי יצא הפקרות להוציא לעז על כמה גיטין כיוצא בזה ודבר זה הוא דבר בטל חדא דהא מבואר בהסדר גט ששואלין אותו בלשון לעז אם אמר בשעת תחלת כתיבה ואם עשה כן ואמר הן בלשון לעז וא"כ האיך מהימן לחזור הא כבר נחקרה עדותו בב"ד ושוב אינו נאמן לחזור כמבואר בתשו' הר"ן ז"ל [סי' ל"ד] וגם שנית העדים אמרו כן להב"ד שכתב לשמו עפ"י שאלת ב"ד להם כמבואר בהסדר גט ואיך נאמנים לחזור והאיך הסופר נאמן נגד עדים ואין נאמן לומר שלא הבין דברי ב"ד השואלים אותו זה אינו כי בדבר פשוט שמדברים אליו בל"א אינו נאמן לומר לא הבנתיו כמבואר לענין קדושין [בסי' כ"ז] גם מ"ש בשם הר"ן והב"ח ז"ל במחכ"ת לא כן כתבו רק סתמא דבסתמא לא מירתת וכוונתם שיתן לו הסופר גט שיש תח"י מכבר כמבואר בחיר גיטין ולזה כוון הר"ן ז"ל וסייעתו אבל לדינא אם אמר בתחלה שכותב לשמו ואח"כ כותב ועוסק בשמיעת דברים בטלים מ"מ מסתמא אדעתו הראשונה הוא עושה ולא יספק אדם בזה והגט כשר ובחר' שלא להוציא לעז [כמבואר בש"ע סי' קנ"ד סכ"ב] והי' שלום.

וכו' אדר ב' תרכ"ז: סימן קו להרב המאה"ג כו' מו"ה אברהם צאהליר נ"י האבד"ק בילקמאן. מכתבו הגיעני והנה מה לנו לילך בתר סברות בדויות כי בסברות כאלו יוכל להפוך כל סברא בדוי' מהיפוך להיפוך ואך כיון שאין מקור לזה בש"ס נכוף ראשינו לסבול את אשר מסרו לנו הראשונים כמו הקונטרסים שמביא ב"י ז"ל שהיא רובא מהראשונים כידוע גם גדולי האחרונים כמו הת"ה ותלמידיהם עכ"פ לא יבדו אחרונים רבנים חילוקים מלבם וקצתם נדפסו ובמחכ"ת כמה מהם אשר לא הי' להם ידיעה בש"ס וראשונים אשר בזה הענין עכ"פ האריכות למותר ואין לנו רק לתייר בדברי ראשונים שבאחרונים והנה בשמות עיירות הת"ה כתב בפסקיו לילך אחר צחות לשון אשכנז הגם שהיהודים אינם מדברים בצחות כי צריך לכתוב עקרי הלשון בגט ומהרי"ק ז"ל כתב שעיקר לילך אחר לשון עברי שהעברים מדברים ורמ"א ז"ל פסק כוותי' [בסי' קכ"ח ס"ג] ולכתוב על שם העכו"ם דמתקריא ומהרש"ל ז"ל [פ' השולח סי' ל"ב] כתב לילך אחר שם שנקרא בערכאות בעת התייסד העיר וגם מבואר שם חילוק בעיר שרוב בני מדינה מדברים בל"א והמיושבים מכבר מדברים בלשון [אחר] העיקר הוא הלשון שנתיסד מתושבי ארץ מכבר יעו"ש גבי ערי אונגארין והרבה מחברים כתבו לילך בתר שם שידעו בו הרוב וכ"כ הרמב"ם ז"ל [פ"ג מה"ג הי"ג] והנה אנו בני אשכנז גרירין בתר הרמ"א ז"ל

וכותבין עיקר שם עברי ועל שם העכו"ם דמתקרי ורק אם הוא קיצור שנבלע ממש בלשון העברי אין כותבין והטעם נ"ל פשוט דקיי"ל בשמות אנשים דאם הקיצור הוא לפעמים שם בפ"ע צריך לכותבו והנה ידוע בשמות עיירות וכפרים שיש הרבה בעולם שמתרמי כ"פ שיש עיר או כפר בהשם הקצר לחוד כאשר בגלילותינו בנמצא כפרים שנקראים קאמיניע ולכן התקינו רבותינו דבאם נבלע ממש ודומים ואין היכר במבטא בהקצר להבליע בהארוך (אין) כותבים הארוך אבל אם נשתנה אפילו קצת הקצר במבטא [משם] הארוך שנבלע בו צריך לכתוב אפילו אין ידוע שיש שם כזה במקומות הללו דבכפרים ועיירות לא בקיאים בשמות כולם וקרוב הדבר שיש ששמו כשם הקצר ולכן אם נבלע בו ממש א"ל לכתבו אבל אם קצת שינוי צריך לכתוב גם שם הקצר והנה אינני בקי בשפת לשון העמים שבסביבותיכם וגם כמה טעיות נזרקה במכתבו כנראה הרבה ט"ס ולכן בקיצור הדבר שיכתוב עיקר שם עברי ועל שם העמים דמתקרי או דאתקרי ויכתוב [השם] של עתה ואם שם הראשון נשתקע אם הי' אז נכתב בשטרות ונתפרסם וגם עתה נכתב בשטרות אותו שם עיקר כמבואר בב"י בתשו' [ה"ג סי' א'] גם בתשו' ב"ז רצה לפסול גט שכתבו בו שם של עכשיו ולא כתבו שם שכותבין בשטרות וגיטין אפילו אם אין בקיאין כלל ולא מכירין העולם רק שם של עכשיו מ"מ רצה הב"ז לפוסלו בכתב שם של עכשיו ועיין בספר דברי חיים [לשמות גיטין בשער התשובות אות מ"ז] ולא כנ"ב שמחכ"ת אשתמיט מיני' דברי תשובות ב"י ותומת ישרים ועיין בג"פ [סי' קכ"ח סקכ"ו] הכריע לכתוב שם של עכשיו ודמתקרי ע"ש העיר שמאז ולכן יכתוב מעכ"ת עיקר שם עברי של עכשיו ודמתקרי על שארי השמות אם עברי נכתב מאז בעיקר וגם עכשיו יש שזוכרים וכן על שמות נכרים שדומים לשמות העברים אם יש קצת שינוי במבטא ומכירם ומה שהעכו"ם בעצמם אין קורין הקיצור בביתם לסימן בעלמא אבל רחוק מביתם קורין כדרך שהעולם קורין אותו א"צ לכתוב זה השם הקצר ומי מעיינות יכתוב כיון שבאמת בארות ג"כ בכלל מעיינות וגם כיון שיש מעיינות בודאי הרבה פעמים שמשתמשים מהם בהתגדלות ריבוי גשמים והמעיינות נפתחו וכעין הפרת שמבואר בראב"ד [בס' בעה"נ מובא בב"י יו"ד ר"ס ר"א] שיש בו מעיינות קטנים ובשעת הגשמים נתמלאו ויתכסו ולכן אל יחכם ויכתוב גם מי מעינות כן נלע"דאך מתיירא אני להחליט הדבר והרבה הזהיר הקנה ז"ל להתרחק מזה אך א"א לעצום עיני כמוזהרים אנו ולכן אם יסכימו גדולים סמוכים בקיאים בלשון שפתי מדברת בגלילותיכם אם יסכימו עמי גם אנכי עמהם והי' שלום.

ג' ויקרא תרכ"ו: סימן קז שויי"ר לכבוד הרב כו' מו"ה אברהם מו"צ בק' פלאסקיף בארץ רוסיא: מכתבו הגיעני ואודות השאלה בגט שנכתב שם האשה גוטא וברוסיא מקום הכתיבה והנתינה קורין גוטיא ביוד הנדגשת הנה באמת לכאורה אין מקום לספק שהגט פסול דידוע דברי הירושלמי [פ"ב דמגילה] גבי תרי תלמידי חד קרי יהודים וחד קרי יהודיים דאמר דטעותא הוא אלמא דכל שחיסר או הוסיף בנקודה במלה מכפי משמעות קריאתה הוי טעות ומזה הוכיחו הפוסקים דכה"ג, הגט פסול ויעויין במהראנ"ח [סי' ל"ו] בשם איירני ובשם ביין ונידא בתשו' שער אפרים ובעזרת נשים שם [בשמות נשים אות ב'] ובשם טרוטא בת' מהרח"ש ז"ל וכמה מקומות בשמות בני אדם ובשמות עיירות לפסול אפי' בא"מ שם כזה באופן אחר ובשמות עיירות בתשו' הרא"ם ז"ל מובא בג"פ [סי' קכ"ח סק"ג] ובשם גרווא במהריב"ל ז"ל אולם לאחר העיון נלע"ד דהגט כשר לכ"ע דהנה ידוע דעת חכמי ספרד דאזלינן בתר עיקר השם יעוין במהראנ"ח ז"ל [סי' ל"ג] שמסופק באבגולי משום שי"ל שאינו נגזר מאבגיל אבל זולת זה דעתם לכתוב אבגיל וכן בשם זהבית ושם מירא ושם מונא ושם נהמה דעת מהרי"ט ז"ל [בס"ש מובא בב"ש בשמות נשים כ"א במקומו] לכתוב זהבי בעיקר מקורו וכן אמונה ואמירה וגם שם נהמה צריך לכתוב נחמה בחית כעיקר מוצאו הגם דחכמי אשכנז האחרונים הט"ז [בשמות אנשים אות ל'] והב"ש ז"ל [בש"נ אות למ"ד ליפקא ובכללים אות א'] כתבו דאין דורשין שמות וכותבין רק שם הנקרא ממש וכן נהוגין מ"מ נלע"ד בנדון כזה דהדבר ידוע ששם גוטא נגזר משם טוב שהוא בל"א גוט והאלף נוספת מטעם המתבאר במהרי"א ומהר"י מינץ ז"ל ומביאם מהרש"ל ז"ל [בפ' השולח סי' ל"ב] וא"כ עיקר השם גוטא בלא יוד ורק מחמת עבות לשון רוסיא מדגישים היוד בודאי כ"ע מודים בכה"ג שכותבין כעיקר השם במקורו שאין השינוי בא רק מחמת כובד השפה אבל בכתב כותבין כעיקר מקור השם גוטא והמעיין בפסקי מהרי"א ז"ל [סי' קמ"ב] מה שכותבין באלף לבסוף, הוא משום שכן לשון צח אשכנזי (ואין) [ואנן] הולכין בתר צחות לשון והמעיין היטב נראה שהטעם אעפ"י שאין דרך בלשון ב"א לדבר גוטא או הוזא רק גוט או הוז כותבין גיטא או הוזא לא כמו שעלה ע"ד הגאון בט"ג בכוונת מהרי"א [ע"ש בש"א אות ו' סק"ד ובכ"מ ועי' בד"ח לש"א אות גימ"ל סק"ב באורך] הטעם שמדגישים היוד בקמץ כי המעיין בתשו' מהר"מ פדווא יראה שהבין כוונת מהרי"א כמ"ש יעו"ש בדבריו גבי נהר פוא [בסי' י"א] ולכן לכ"ע בכה"ג כותבין גוטא כעין מקור השם ועיין בס"ש בשם רייצל שכ' שם וז"ל ומצאתי תשובה אחת למהר"י איסרלן מכ"י שהשיב למ"ה יודא ז"ל וז"ל שם האשה ריי"ץ נראה דהכי כותבין ולא לשון ריץ דלשון אשכנז מדמינן טפי ללשון ארמית וללשון תלמוד

מלשון עברית דלשון עברית סומך על קבלת הניקוד אבל לשון ארמית ולשון התלמוד מפרש טפי בכתב וכן צריך לפרש בל"א והברה כזו מצינו בכל התלמוד דייסא בב' יודין מייתי מייתינן אייריי אייריי וכתבו רבותינו גדול מזה כתב מה"ר קלוזנער ז"ל בגליון פ"ק דע"ז דכתב שדילג בה ארבעה בא"ז מכשיר בדיעבד הואיל ולא כתב אלפים בב' יודין הא קמ"ל דאפי' לשון עברית ס"ל דכתבין לי' בשטרות כמו לשון ב"א בב' יודין והברת אלפים ממש כהברת ריי"ץ ואין נראה כלל לכתוב רעיצא בשביל כבדות הלשון ופתיחת פה שבלשונינו ורייצא ג"כ אין נראה כי שמעתי בבירור שכותבין מגנץ ולא מגנצא וכן כותבין בגרעץ ולא בגרעצא ואל תשיבני מוינא ברונא דהנהו הברות קצרות הן ולכך צריכין אלף בסופן אבל כאן כמו הברת פתח וחירק לא צריך ותן לחכם ויחכם וגו' עכ"ל וא"כ הרי דאם ריי"ץ לא הי' בנקודת פתח וחירק הגם שהיו קורין ריי"ץ בלא אלף הי' כותבין רייצא באלף ולכן לכ"ע אין כאן שני שמות כי זו האשה בעצמה שקורין בגליל רוסיא גוטיא קורין בגליל קראקא גוטא וכן להיפוך הגם דגבי שם בוני ניידא לא משמע כן מ"מ לפ"ד מהרי"ט (וס"ש) [בס"ש הנ"ל] לפי מה שהאריך בשם נהמה יראה בהדיא כן ולכן הגם דלהתיר אשה זו בגט זה לא אוכל לסמוך על סברתי ובפרט כי אני כעת בכפר מוטרד שאין ספר מצוי לעיין כראוי באיסור חמור עכ"פ אם ישלח הבעל עוד גט להאשה בשם גוטיא והיא לא תרצה לקבל בודאי מותר לו לישא שני' דמבואר ברמ"א ז"ל [סי' קי"ט ס"ו] דכה"ג מותר ליתן גט בע"כ מכ"ש לישא שתי נשים במקום אשר קרוב הדבר להתיר האשה בגט הראשון בודאי אין על הבעל איסור חדר"ג ז"ל:

וכלל הדבר שלענ"ד דהגם דהט"ז וב"ש ז"ל וכל אחרונים חכמי אשכנז הורו דאין דורשין השמות היינו לאפוקי מדעת חכמי ספרד מהרי"ט ז"ל וסייעתו דס"ל לחכמי ספרד דאם יש איזה שם שלא נמצא לו טעם דרשינן מסתמא בא על איזה כוונה הנראה לנו וכך כותבין וכ"כ בסד"ש בשמם ולזה בא הב"ש וט"ז ז"ל להוציא מסברא זו וס"ל לחכמי אשכנז דאין לנו רק השם שנקראת בו אבל בגווני דידעינן עיקר השם מעצמו ושרק מעובי שפת לשון העלגים שבאיזה מדינה מדברים בלשון עלג כמו בנ"ד שעיקר השם גוטא שבא משם טובה וכן נקראת ברוב מדינות אשכנז ורק מחמת גסות לשון רוסיא מדברים גוטיא ואפי' לאשה אשר היא מגליל קראקא ולא היתה בארץ רוסיא מעולם ולא חנה עלי' שם גוטיא בעולם מ"מ כשאחד מאנשי רוסיא המכירה מזכירה בשמה אומר גוטיא שמגליל קראקא בכה"ג לא הוא דורש השם רק השם כן הוא בכתב ורק השפה מונעתו ולכן צריך בכה"ג לכתוב עיקר שמה גוטא לכ"ע וכ"כ בהדי' בס' ע"נ בשמות נשים אות ב' וז"ל ומה גם דהאשה הזאת היא שמה ביין וינידא דהיא מבנות קאשטילייאנוס אנוס

היושבים בבילוגראד ובני בודין הם אשכנזים ואינם רגילים בשמות הלועזים ולפיכך קורין אותה בבודין בין וינידא מצד עבות לשונם דלא הורגלו בשם זה ואפי' שכתב בגט תיבת ביין בב' יודין מצד עבות לשונם קורין השם כאלו כתוב בין ביוד א' עכ"ל וכן מבואר בט"ז סי' קכ"ט ס"ק ל"ה בשם לובקא וז"ל ולע"ד דלא דרשינן לשון הדיוט לילך בתר טעם השם אלא אזלינן בתר כללא דיש לן למיזל בתר לשון המורגל בפי האנשים כמו שזכרנו בשם וואלף לגבי פרידא וכן בכל שם שאין ידוע לנו מקור שלו צריך לכתבו כמות שהוא עכ"ל ועיין בדברי רמ"א ס"ס קכ"ט: סימן קח להרב החריף וכו' מו"ה אבנר כתבן מו"צ בק' באטשעטשויא שעטשויא במדינת מאלדווע: בנדון הגט שכתב רייכל בשני יודין ובאמת לפי מבטא במדינתנו אין נרגש היוד בראכל ודינו לכתוב חסר רכל ורק לבאר ולפרש היטב מוסיפין אלף במקום פתח כמו שכן עושין בשמות כיוצא בזה בס"ש ובב"ש ויעוין [בב"ש] בשם יאכניט בשם הט"ז וב"ח ז"ל ולכן כותבין ראכל וכתנא תוספאה לבאר היטב אבל לא ביודין דאז יקרא בהרגש יוד והוא שינוי ממש וכיוצא בזה ביתיר יוד יש פסול אפילו בדיעבד כמבואר בתשו' הראנ"ח ז"ל [סי' ל"ו] גבי איירני ובתשו' מהר"א בן ששון ז"ל [סי' ל'] גבי וזהו ומקומות עצמו מספר דשינוי נקודה פוסל אולם באמת לפי מבטא מדינתנו אין ההפרש גדול בזה וכמו שקורין רייצל וראכל לפי מבטא גלילותנו השינוי בהרגש מעט כמעט שאינו ניכר ובכה"ג אם גם במדינתכם כן שאין ההרגש גדול יש במקום עיגון לסמוך אמהר"א ב"ש והס"ש ועזרת נשים שהקילו במקום עיגון לומר דהוי זה ככינוי וכמו גרשון וגרשם אי לא הוי תרי שמי הוי ככינוי הגם שמדברי הב"ש ז"ל [באות ג' גרשון] נראה שחולק עליהם ובנ"ב מה"ת מחמיר למאד והרבה הארכתי לסתור דבריו ז"ל [ע' בד"ח בשער התשובות סי' רצ"ה] ולע"ד במקום עיגון אם יסכימו גדולים להתיר אם אין ההרגש ניכר גם אנכי נמנה עמהם להתיר במקום עיגון: סימן קט לידידי מח' הרב המאה"ג בש"ק כו' כש"ת מו"ה יעקב נ"י אבד"ק זאבלטוב יע"א: שאלה האיך לכתוב שם האשה בונא אם בוא"ו אחר הבית או ביו"ד גם אם לכתוב ה"א בסופו או אלף.

עוד נסתפקתי אם שם הבעל נקרא לתורה משה יודא ובפי כל נקרא זידא אך בני משפחתו קצתם קורין אותו לפעמים משה ליב האיך לכתב בכה"ג: תשובה הנה במהרש"ל ז"ל הובא בט"ג [בש"א אות ב' סק"ה] כתב שם וז"ל. .

וגבי שם בונא כתב הס"ש וז"ל בונא יש לכותבו באלף לבסוף ולא בה"א שהוא מלשון דעת ובינה וזה אין לו מקום כאן אלא קיצור בנימין שהוא מלשון ימין אלא שהוא לעז בעלמא לשם המובהק ע"כ ראוי לכותבובאל"ף ומ"מ בדיעבד ליכא קפידא (וכאשר כתב

הרב בב"י ס"ס קכ"ט וכדלעיל בשם אדא ואושעיא) וכתב בעל דמש"א נר"ו על דברי רש"ל אבל מהרי"א כתב באשכנז כותבין בונה בה"א ולא בונא באלף ואפשר דבונה בה"א היא מלשון חכמת נשים בנתה ביתה ולא דמיא לבונא כי בונה בה"א שם אשה והוא"ו במלאפום ודו"ק עכ"ל ולקמן בשמות הנשים כתב הס"ש וז"ל בונה בה' בזכרון משה ועיין לעיל בסמוך דבכתר תורה איתא באלף לבסוף ועיין בשמות אנשים שם בונמי עכ"ל והב"ש העלה להלכה לכתוב בונא בוא"ו ואל"ף בסופו ועכ"פ מדברי כולם למדין דנכתב שם בונא בואו ולא ביוד וכן באמת לפ"ד שאין קורין בשום מקום בינה בהרגש היו"ד רק ביש מקומות נרגש הואו ביותר כמו ששם הענדל הוא באיש ובאשה רק שבאיש מדגישים יותר אבל עכ"ז אין חילוק בכתיבה בשם הענדל בין איש לאשה כמבואר בנ"ש ומביאו הט"ג ז"ל [בש"נ אות ה' סקי"ד] וא"כ לדברי כולם יש לכתוב בוא"ו וא"ל דיטעו לקרותו בחול"ם דלא חיישי' לזה כיון דנכתב כדינו וכמבואר בעזרת נשים וז"ל.

[ע' בש"נ אות י' ירוחם] ומ"ש הט"ג [שם] וז"ל מ"מ נראה הכותב לכתחלה בה"א כמ"ש אא"ז בדמש"א לא הפסיד עכ"ל לא ידעתי למה לא יפסיד הכותב בה"א הא לכתחלה אין משנין (מה"א לאל"ף) [מאל"ף לה"א] ובזה כיון דכותבין בוא"ו כמ"ש הט"ג בעצמו למה יכתוב (באלף) [בה"א] הא אין לו שום פתרון כלל בלה"ק אבל יש לו פתרון בלשון ספרד שהוא מלשון טובה בלשון ספרד וכמבואר בע"נ אות ב' בשמות נשים בשם בואינא וז"ל שם זה הוא לעז ספרד ופי' טובה ויש כותבין זה השם בה"א ולא קי"ל הכי אלא משפטו באלף סוף תיבה כמ"ש מרן ס"ס קכ"ט וכ"כ בקונ' הריק"ש בואינ"א באלף וכן הסכים בס"ש ועיין לעיל בשם אורה בואינא עכ"ל ויש מקומות פורטוגיאזיש דבמקום בואינא או' בוינא וי"א בונא עכ"ל ולכן בודאי כותבין באלף כמבואר שם בע"נ גבי שם בילא וז"ל בילא ביילייא ב' שמות הללו כוונה א' להם דפי' טובה בלה"ק אומרים בלשון לעז של פורטוגיזיש בילא ובלשון קאשטילייאנוש ביילייא וכתב מרן הב"י ס"ס קכ"ט בשם הקונ' דכותבין שם בילא באלף סוף תיבה כיון דהוא שם הלעז כו' ולע"ד יראה דאם שם בילא הוא נגזר משם בלהה דהוא לה"ק הי' ראוי לכותבו בה"א כמשפט שם לה"ק אשר ממנו חוצב כמ"ש בכמה דוכתי.

אלא דהאמת הוא דשם בילא היא לעז דפי' טובה ולפי' כותבין אותו באלף סוף תיבה ולא בה"א ובס"ש כתב בשם הראנ"ח, שם בילה בה"א סוף תיבה וכ"כ הרשד"ם וכבר כתבתי בכמה דוכתי דשמות הלעז דכתבו מקצת רבנים בה"א סוף תיבה הם מיוסדים עפ"י הוראת הריב"ל ולא קיי"ל הכי אלא כמ"ש מרן ז"ל דשמות הלעז וכן כל הלשונות כותבין אלף סוף תיבה חוץ משמות לשון הקדש וה"ה לשון בני רומנייא והערבים דהם

ע"ד לה"ק דכותבין ה"א בסוף תיבה עכ"ל וא"כ בילא ובונא חדא היא דבילא בלשון פורטיגיזים טוב ובונא בלשון ספרד טוב וכמו דקיי"ל דכותבין בילא באלף כמ"כ כותבין בינא בא' כנלע"ד לכתוב בינא בוא"ו ואל"ף בסופו ואם נכתב ביו"ד וה"א לכתחלה ודאי צריך לכתוב גט אחר דיש שינוי במבטא בין מה שאנו קורין בינא לבין בונא ובדיעבד יש לעיין וד"ל.

אך אם מדגישים במקום הכתיבה ונתינה הרבה היוד של בינה וקורין כמו שקורין שם המדע והבינה בודאי אין משנין מבטאם אך לזה א"צ הטעם שיבואו לטעות כמ"ש בסדר הגט ולכן לבי אומר לי שגם במקום הכתיבה ונתינה קורין שם בונא כמו בגלילתנו ולכן נכון לכתוב בוא"ו ואל"ף כן נ"ל: ואודות כתיבת שם משה יודא הנ"ל נ"ל לע"ד לכתוב משה יהודה המכונה זידא דמתקרי משה ליב דהנה הב"י והלבוש ז"ל פסקו להקדים שם שהרוב קוראים אותו לשם המיעוט אפילו ששם המיעוט הוא בלה"ק ושם הרוב הוא לעז והב"ש [סי' קכ"ט סקל"א] לא הכריע נהי דמנהגנו כרמ"א ז"ל [שם סט"ז] להקדים שם הקודש מ"מ בכה"ג דכבר הקדמנו שם משה יהודה לענין הכינוי משה ליב שם זידא דהוא הרוב קודם כנלע"ד.

ג' ט"ז סיון תר"כ: סימן קי עוד בזה להרב הנ"ל: הגיעני מכתב מאת מסדרי הגט בשם בינה והנה מהראוי שלא להשיב כלל אך כי תורה היא וע"ז הוזהרנו להשיב ובפרט כי שם בונא מצוי למאד ולפ"ד אם יכתבו בינה כדרך שכתב המסדר קרוב הגט להיות בטל מה"ת ולזה באתי להודיע עוד הפעם כי אני לא מדעתי כתבתי לכתוב בונא בוא"ו ואלף לבסוף רק כן כתב המהרש"ל והס"ש וכתר תורה ז"ל ועד סוף האחרונים הב"ש והעזרת נשים ז"ל וכתבו בפירוש דאינו קיצור מבנימין וכמבואר בס"ש וז"ל דאינו מלשון בינה דאין כאן מקום לזה אלא קיצור השם מבנימין אלא שהוא לעז בעלמא לשם המובהק והרואה יראה הט"ס שצ"ל ולא קיצור השם מבנימין רק לעז בעלמא וכו' עד ושם בונא באשה במלאפום עכ"ל וכ"כ כל מסדרי השמות ובע"נ [בש"נ אות בואינא] כתב דהוא שם לעז פי' טובה בלשון פורטיגאל ולכן מי הוא זה שישנה ולכתוב ביוד ומה שהקשה המסדר שהכלל מוכח דחירק כותבים ביוד זה אינו רק באם מדגישין היוד כמבואר גבי זוסיל וזיסל ובשם בונא אין דוחקין החירק ולכן בודאי כותבין בוא"ו גם מ"ש המסדר בשם הג"פ [סי' קכ"ט ס"ק קל"ה קל"ו] דכל שיש לו פתרון בלה"ק כותבין שם הקודש זה אינו כלל כלול ויש שמות שיש להם פתרון ושם בלה"ק מ"מ ידענו שהם רק שמות לעז כמבואר גבי באלי במהראנ"ח ז"ל [סי' ל"ה] וגבי קילא וגבי טאנא וגבי נהמה [ע"ש בב"ש] ולמה לנו לראיות הלא בפירוש כתבו כן המסדרים הראשונים שאינו ענין כלל

לבינה דחכמה ודעת ורק השם לעז טובה כמו שם בילא וגם במבטא ניכר השינוי בין השם אשה בונא לבין שם בינה דחב"ד ולכן ודאי צריך לכתוב בונא בוא"ו ואל"ף ואם כתבו בינה הגט הזה קרוב אלינו שהוא בטל מה"ת.

גם בשם זידא דמתקרי בפ"כ ורק בני משפחתו קורין לו לפעמים משה ליב בודאי ראוי להקדים שם זידא הגם דהוא לטפל בעלמא מ"מ ידוע דמפשטות הש"ס [גיטין ל"ד ב'] דאזלינן בתר שם שקורין הרוב יהי' מה שיהי' וכ"כ הרמב"ם ז"ל [פ"ג מגירושין הי"ג] ורוב ראשונים ורק הת"ה ז"ל [בסי' רל"ד] שכ' דאזלינן בתר שם שנקרא לתורה ותמהו עליו בתשו' פ"י [ח"ב סי' ע"ה] והמכתב אלי' העלה לדינא דלא כדבריו [מובאים דבריו לעיל בח"א סי' ע"ה ע"ש] ונהי שאנן נהוגין לכתוב עיקר שם התורה ושם העברי מ"מ בכה"ג שכבר כתבו שם משה יהודא כפי מה שנקרא לס"ת בודאי יש להקדים שם זידא שנקרא בפ"כ.

ומ"ש המסדר שיש מקום לפסול בעושה עיקר לטפל לא כן הוא דידוע דמקור דבר זה מהש"ס גבי רובא מרים ופורתא שרה דדעת מהראנ"ח ז"ל עפ"י פירוש הרשב"א ז"ל [עי' ג"פ סי' קכ"ט סקי"ג] דאפילו בכתב בפירוש שם המועט קודם לשם הרוב בפירוש ג"כ פסול וטעם הדבר מבואר ברשב"א דיראה דאין זו המתגרשת דהמתגרשת עיקר שמה שרה והטפל מרים וכאן בגט כתב להיפוך יאמרו דאין זו המתגרשת והנה בנ"ד דכתבו משה יודא המכונה זידא דמתקרי משה ליב מה חששא איכא אם שיטעו לומר דזידא הוא עיקר יותר ממשה ליב הלא כתוב בפירוש גבי זידא המכונה דמשמעותו שאינו שם ממש וכמבואר במג"ש בתשו' גאוני בתראי [סי' ג'] ובשם משה ליב כתב דמתקרי הרי דמוכח דשם זידא הוא רק טפל ואי דיטעו לומר דנקרא זידא יותר ממשה ליב זה לאו טעות הוא רק האמת כן דנקרא שם [זידא] בפ"כ ומשה ליב אינו נקרא רק בין בני משפחתו לפעמים וגם בלא"ה אין הדבר החלט רק במה שיטעו לומר גבי מרים שהמתגרשת אינה זאת שכתוב בגט דהמתגרשת נקראת לרוב בשם שרה אף בנ"ד אפילו אם יטעו דשם זידא הוא שם העיקרי מה לנו בזה.

סוף דבר אם המסדר ירא השם ות"ח יודה על האמת ולא יבא לידי מכשול איסור א"א ע"י כי שם בונא שכיח למאד וגם גבי זידא יכתוב כאשר כתבתי ואם לא יודה האמת עונו ישא ונפשי הצלתי ונא שלא להרבות אלי עוד כי ידעתי האמת מה שכתבתי ולא יחלוק ע"ז רק איזה מעמי ארצים שאין ידיעה להם רק מה שרואין לפום רהיטא בג"פ או בט"ג ואינם בקיאים בעיקר שרשי הדין יהי' להם מה שלהם ואני נפשי הצלתי: והנה לא אדע כוונת המסדר במכתבו אלי הלא כבר כתבתי באם שמדגישין היוד במקומכם יכתבו

ביוד (הגם שבאמת נ"ל שגם במקומכם אין מדגישים כאשר אמרו לי כמה אנשים משם) ובאם אין מדגישין היוד בעצמו יודה שאין כותבין ביוד ואם בא להודיע שידע מדברי הג"פ שמלה שפתרונו בלה"ק כותבין בלה"ק הלא כבר הודעתי במכתבי שעז"נ מבעמ"ח ס' ג"פ שחיבר באחרונה כתב בעצמו שבונא אינו בלה"ק רק פתרונו טובה וכ"כ הס"ש ומחמת אפיסת הפנאי וכבוד הכנסת הש"ק אקצר ואומר שלום: סימן קיא לאחי הרב הגאון הגדול החריף ובקי המושלם החסיד המפורסם כש"ת מו"ה אביגדור נ"י האבד"ק דוקלא יע"א:

אודות הגט שנחסר וא"ו מאחד ועשרים וגם שכתב לשון זכרהיפוך מהנהוג לפע"ד בזה מכשירין דאינו אלא צחות לשון אבל לא לעיכובא וכן מבואר הדבר בס"ג הראשון ובמהרי"א ז"ל ואין הפנאי לעיין בזה כי הדבר מפורש ותראה אם תחפש בספרים אמנם בשם חייה שכתבו בשני יודין יוד קרת חזינא דמבואר בכל הפוסקים במהראנ"ח [סי' ל"ו] וג"פ ועז"נ [בש"נ שם בין ויניידא] דזה הוי טעות כמו יהודים יהודיים שאמר בירושלמי דאין מדקדקין בטעותי' אבל טעות מקרי ובגט פסול וכן מבואר בהדיא בס' עדות ביהוסף [סי' נ"ד] תשובה מהג"פ לפסול גבי ביין ויניידא וכן בע"נ [שם] מבואר לפסול אמנם בתשו' מהרא"י ז"ל גבי ריי"ץ כתב וז"ל דכותבין שני יודי"ן דלשון אשכנז גרירי בתר לשון ארמי לא אחר העברית מכמה טעמים שכתב שם ולכן כותבין ריי"ץ כמו דייסא מייתי דבש"ס שהכל בשני יודי"ן וגדולה מזה כ' במרדכי גבי זמן מדלא כתב אלפיים בשני יודי"ן אלמא דאפילו במלה עברית משנין וכותבין בשטרו' כלשון הנהוג בין כותבי השטרות וכותבים אלפיים בשני יודי"ן את"ד מהרא"י ז"ל בתשו' ומובא בספר ט"ג גבי רייצא והנה הוא משיב עלי' מחמת כי הדין דשני יודי"ן המה להורות על פתח וחירי"ק ולכן הקשה שם עליו והמעיין יראה שזה אינו כוונת מהרי"א ז"ל כלל רק דבאמת לפי מבטא בני אדם אם המלה נקראת בפת"ח אך לא בפתח נחטפת רק נמשכה קצת ולזה קראו המחברים הרש"ל ז"ל וכל מסד"ג קראוהו נוטה לפת"ח ויש קראוהו פתח חריף שאינו פתח ממש ולזה הי' מהראוי לפי דקדוק לשון מבטא ב"א לכתוב בשני יודי"ן אפילו בלה"ק ורק דבלה"ק הנקודה מרמז על המבטא וגם המסורה לכן נכתבת בחד יו"ד אבל בלשון אחר זולת הלה"ק כותבין כפי המבטא וכותבין ב' יודי"ן ולפיכך כתב שם מהרי"א ז"ל דגדולה מזו אפילו בלה"ק בשטרות כותבין כמו שמבטין בני אדם וכותבין אלפיים בב' יודי"ן כ"נ בבירור כוונת מהרי"א ז"ל כנראה למעיין ולכן לפ"ד מהרי"א ז"ל אם כתב בגט כפי מבטא ב"א כשר ולא הוי טעות כלל וכשר יותר ממה שכתב יאודא באלף אחר הדלית והוי ממש כנוי לשם העיקר וחייה בשני יודין הוא ככנוי לשם חיה ביו"ד וא"ל

דיתלו בטעות לקרות חי יה כמו שתי תיבות הראשונה בפתח והשני' בחירק דלמה יטעו מסתמא יקראו כדרך שקורין ב"א וכן האריך בכיוצא בזה בס' עדות ביהוסף ויותר מזה מבואר דבמקום דאי"צ אלף לאשכנזים אם הוסיף אל"ף דאלף משמש לאשכנזים במקום קמ"ץ מ"מ כשר כיון דגם לפת"ח נמי משמש יקראו מסתמא כתיקון השם מעיקרו ולא יטעו (לך) לומר מדשינו (יתנהגו) [ממנהגו] לכתבו בלא אל"ף ובגט כתב באל"ף הוא שם שמורה על קמ"ץ ואיננה המתגרשת לזה לא חיישי' דמסתמא יקראו עיקר השם כיון דגם פת"ח לפעמים בניקוד אל"ף ולכן בכתב חנוכה באל"ף חאנוכה כשר מבואר במהרח"ש ז"ל הביאו כל האחרונים ולא חיישינן שיקראו בקמ"ץ האל"ף כן ה"נ לא יטעו לקרות בחירי"ק היו"ד שני' רק יקראו בפת"ח חריף ולכן במקום הדחק כשר והפוסלים אם כתב שני יודי"ן במקום שא"צ רק אחד היינו במקום שקורים שם בינידא בחיר"ק אם כתב בשני יודי"ן יקראו בפת"ח חריף פסול אבל באם נקראת בשני יודי"ן כהלכתן כמו שקורין חיה שהוא כמו אייא דבתרגום ובש"ס הוא בשני יודי"ן ורק בלה"ק סומכים אמסורה ואנקודה ובגט כותבין לכתחלה [כן] כיון שהוא בכתוב כעת חי' אבל אם כתוב בשני יודי"ן לא מקרי טעות כלל והגט כשר עכ"פ בשעת הדחק כנ"ל:

ואודות שכתב זישא ביו"ד וראוי לכתוב בוא"ו נלע"ד דבדיעבד אין קפידא בזה כיון [דבאם] דאין דוחקין היו"ד נקראת כמו וא"ו כשר ובפרט כיון דיש מקומות שכותבין זישא ביו"ד לפי הברת מבטאם הוי כמ"ש רמ"א ז"ל בסי' קכ"ט [סל"ד] דכה"ג בדיעבד כשר אך מ"ש בסוף זישי ביוד זה פסול גמור כמבואר במהראנ"ח ז"ל [סי' ל"ו] גבי אירייאי שכתוב שני יודי"ן בסוף ובס"ש בשם מהרי"ט ז"ל ויותר מזה פוסל הנ"ב ז"ל במ"ת [סי' קכ"ד] אם חותמת טאלצי ביו"ד וכותבת באל"ף משום שהקורא הגט צריך לקרות בדקדוק ויהי' שינוי יעוין בדבריו מכ"ש בכה"ג שאם כתוב בגט ביוד אזי הקורא הגט ידקדק לקרות זושי ביו"ד דגושה ובאמת אינו נקרא רק באל"ף קרוב לסגול כידוע והוי שינוי ממש וזאת ידוע דהברה בפעסט כמו בכאן בגלילותינו זושא לא בדגש לכן נלע"ד לפסול זולת במקום עיגון יש מקום לומר ולסמוך אמהרשד"ם ז"ל [סי' רמ"ד] שכתב כיון דאין שם כיוצא בזה יש להכשיר הגם דבשמו חמור (כשם) [משם] העיר וגם רבים פליגי אמהרשד"ם ז"ל מ"מ לפי מבטא מדינתנו שגם ביו"ד לבסוף אין אנו מדגישין י"ל דהוי כינוי לזושא באל"ף והכל שם אחד כי כולם יבינו הכוונה על זושא באל"ף וכ"ז אם יסכימו גדולי הדור אמתים הבקיאים בשמות ובמקום עיגון וכ"כ בהדי' בע"נ וז"ל שם זה של סלאמה בה"א לבסוף לכאורה הי' נראה דכיון דמ"ם של סלאמה היא נקראת בצירי (כלומר שאינה נקרא בקמץ רק נוטה לסגול כנראה מהראיות שהביא

מדמה וממתרמי) וה"ל לכתוב סלאמי ביו"ד במקום הה"א בסוף תיבה כמו רחמי שמים דתי' רחמי המ"ם בצירי ואחרי' יוד וכמו מי הירדן וכמו מרגניתא דלית לה טימי וכמו כל יתר כנטול דמי וכמו איתרמי ורבים כיוצא בזה וכו' עד וא"כ נראה לכאורה דבין יכתוב סלאמה בה"א או בא' או ביו"ד והא' דהגט כשר וצ"ע כנלענ"ד אם יסכימו עמי גדולי זמנינו אמתים והבקיאים בשמות:

סימן קיב שוי"ר לכבוד ידידי ש"ב ומחו' הרב הגאון הגדול מופ"ה פאר הזמן המפורסם וכו' כש"ת מו"ה יהושע העשיל אשכנזי האבד"ק לובלין יע"א: שאלה ע"ד הגט שבין ר' א"צ בר' דוד מיאנוב והאשה בשא מטל בת ר' ישעי' שטערין מפ"ק שצויתי לכתוב בגט שם האשה בשא דמתקריא בשא מטל כי נקראת בפ"כ בשם בשא לבד וכאשר נמסר הגט לשליח והוצרכה ליתן קוויטאציע לבעלה חתמה עצמה באשי ביו"ד בסוף [גם בא' אחר הב' גם מאטיל חתמה עצמה בא' אחר המ"ם ויו"ד אחר הטי"ת] וע"כ ערער המ"צ על הגט וכותב בזה"ל בנידון הגט שלא ידע הרב המסדר שהאשה חותמת בשינוי ממה שכתוב מצאתי בב"ש בשם יהודה דאם כתב יהודה בה"א והוא חותם באלף דלכתחלה יש לכתוב באל"ף כדעת הט"ז דבהא הוי שינוי ובדיעבד כשר כיון דלא הוי שינוי במבטא ובכאן הוי שינוי במבטא דהיא חותמת באל"ף אחר המ"ם וביו"ד אחר הטי"ת וכ"כ בנו"ב מ"ת סי' קכ"ד בשם טאלצי היא חותמת ביו"ד אחר הצדי"ק וצריכה גט שני ולדעתי יכתוב בגט שני באשי מאטיל דמתקרי' בשא דאין קורין כלל מאטיל רק באשי לבד דברי המ"צ אביגדור עכ"ל המ"צ:

תשובה הנה במה שחתמה עצמה באל"ף אחר הבי"ת באשי וכן מאטיל אין קפידא כלל כמבואר בכמה מקומות רבין בלא אל"ף ובין באל"ף נקרא בפתח ואין שינוי במבטא ועיין בב"ש בשמות אנשים אות ורידמן שכ' שם וז"ל ואם כתב מלא באל"ף כשר שם ואם חותם עצמו באל"ף יכתבו כן לכתחלה עכ"ל הרי דאם כתב באל"ף והיא חותמת בלא אל"ף כשר וכן גבי חאנוכה [דפוסל הב"ש באם כתב בא'] אם חותמת בלא אל"ף הוא רק משום דהוי כמו שרא באל"ף שלא מצינו כיוצא בזה ושינוי החתימה אבל משום שינוי המבטא דאל"ף אין לנו דזה אינו שינוי כלל וכמבואר דבר זה הרבה בס"ש ולא הבאתי רק לדוגמא איזה מהם ולכן לא היתה צריכה לגט אחר משום האל"ף אך משום שחתמה עצמה באשי ביו"ד דהוי שינוי במבטא וכתב הב"ש [באות ז' זעליג ובאות מ' מתתי'] דכה"ג פסול אם שינו מחתימתה והכא הוי שינוי במבטא דיוד נרגש בחוזק משא"כ אל"ף נקרא בהברה אמצעית וכמ"ש הנוב"י [במה"ת סי' קכ"ד] גבי טאלצי ביו"ד והנה הגם דדין זה כיון דאינה יודעת למה משנה חתימתה תולין בטעות כמבואר במהרח"ש גבי

אושיע ובמהראנ"ח ז"ל [סי' ל"ג] גבי באלי אך ס"ס הריק"ש ז"ל דהוא מגדולי המחברים והרב מרן הב"י ז"ל כבדהו למאד כידוע והוא כתב דיאודה צריך לכתוב דמתקרי ולכן בודאי אין לנו לזוז מדבריהם דבמקום דיש שינוי במבטא צריך לכתוב שניהם אך מ"ש ז"ל לפסלו בדיעבד צ"ע דהלא אם שינה מחתימתה וכתב כפי שנקראת בפ"כ לא גרע ממה שמבואר בש"ס [גיטין פ"ז ע"ב] שאנשי ירושלים היו כותבין חניכתה ופירשו התוס' והרא"ש ז"ל שחתמו בשם אחר ולכן לדברי התוס' והרא"ש אפי' לכתחלה כשר בחניכתה שלא כחתימה ולשיטת הרמב"ם [פ"ג מה"ג הי"ג] וסייעתו עכ"פ בדיעבד כשר בשם הרגיל בפ"כ וכן פסק הב"ש גופי' כמה פעמים דבשם מורגל עדיף מחניכה ולפעד"נ אפי' מאן דפסל באם שינה ודאי שחתם באל"ף וכתב בגט בה"א או איפכא היא דוקא משום שאין הכרעה אם הקריאה באלף או בה"א אבל באם יש שינוי במבטא וכתב בגט כפי שקורין בפ"כ במבטא ודאי שכשר עכ"פ בדיעבד דלא גרע מחניכה (וצ"ל) [ואפשר לומר] דהיכי דהחניכה אינו דומה להשם כמו שהחניכה הוא ליבוש ושם הקודש יהודה דאז כשר בכותב ליבוש דהוי חניכה שהכל קורין בו ואינו סותר לחתימה כיון דנשמט לגמרי שם החתימה אבל אם כותב השם כמו שחותם רק שמשנין ממה שיש שינוי במבטא פסול משום שיש בלשון אשכנז של עכו"ם כמה דברים שנכתבים באותיות שלהם כך ונקראים באותיות אחרות והנה ידוע ממהרי"ט בקונ' ומהראנ"ח עי' בד"ח לשמות גיטין בשערהתשובות ס"ס קי"ד] ובע"נ [בש"נ אות ב' באירנא] שבלשונות העמים הולכים אחר כתיבת שם זה בלשונם ולכן בכה"ג הוי שינוי דחתימתו מוכיח ששם זה נקרא כן ונכתב כן והוי שינוי הן אמת דזו חומרא רחוקה דהיודע חתימתה יודע מסתמא שמה שנקראת ואם יקראו הגט כמו שנקראת לא יהי' חשש לעז בעינו דהרי יודע שכן נקראת בפ"כ כמו שנכתב ואי דהחשש שלא כתב בהגט כחתימה ע"ז לא פסל הב"ש בדיעבד רק בשם הנכתב שלא ככתוב בשינוי מבטא יעו"ש [בב"ש הנ"ל] אולם נכוף ראשינו לקבל דברי מרן גדול האחרונים ב"ש באהבה אבל דברי הנוב"י ז"ל תמוהים מאד שכ' וז"ל במה"ת ס"ס קכ"ד ועוד להתיר שאין שום שינוי במבטא בין באלי באלף ובין בלי בלא אל"ף אבל שם טאלצא לא מצינו לא במקרא ולא בתלמוד וגם הוא שינוי במבטא שהקורא יקרא בדקדוק הלשון באלף וחתימתה ביו"ד והיו"ד נרגשת במבטא לכן לדעתי צריכה גט שני כדברי הר"ש עכ"ל אלמא דאין הפסול רק מחמת שצריך להיות בשעת קריאת הגט כתיקון בדקדוק וא"כ הוא שינוי ממה שחותמת עצמה ומשמע מדבריו דלולי זאת שצריך לדקדק בקריאה כשר הגם שלא כתב כחתימתה ובאמת אשתמטתי' מיני' דמרן דברי הס"ש באות חי"ת חנה וז"ל וכ"כ בסדה"ג למהר"י מינץ ז"ל סי' כ"ב דכן עשו הרבה

גדולים מעשה שלא כתבו אלא חנה ובשעת הנתינה קראו הגט בסגול חנה ולא בפתח כדי שתהי' נראה מגזרת חנלין עכ"ל הרי בהיפוך דצריך לקרות כפי מה שקורין העולם לא כמו שכתוב בגט וגם בלא זה קשה מה דפשוט לי' למרן הנוב"י ז"ל דזה הוי שינוי ולפע"ד לפי מבטאינו במדינות זו גם ביו"ד יש לקרות בהברה אמצעית כמו באל"ף והרי לך דברי הע"נ בש"א אות עי"ן בשם עובידי מיהו בשם זה של עובידי שכתבו אותו ביו"ד בסוף תיבה לרמוז על הצירי שתחת הדלית יש לגמגם דהרי אנו רואים שמות הערביים דהדלית אשר בסוף השם היא נקודה בצירי כותבין סוף השם בה"א לא ביו"ד כגון שם האיש סעדה שם האשה מסעודה וכ"כ בקונ' שמות הריק"ש בשמות הערבים בה"א ולא ביו"ד וכן בלשוננו הקדוש כתב בכה"ג בה"א ולא ביו"ד כגון כריח שדה מודה ועוזב וכמוהו רבים וא"כ לפ"ז הי' נראה דהי' ראוי לכתוב שם עובידה בה"א בסוף תיבה ולא ביו"ד ואפשר דאין לדמות שמות אהדדי ואין למדים זה מזה דיש שמות מסיימין בה"א ויש שמות מסיימי' ביו"ד ואשכחן נמי בלשוננו הקדוש בכה"ג ביו"ד ולא בה"א כגון מדי חדש שדי אמי ידי אמן וכמוהו רבים וע"כ אין לשנות השמות ממה שכתבו בספרים מגדולי הדור ושאר שמות שלא באו בקונטרס השמות יש לכתבן כמו שרגילין לכותבן סופרים הבקיאים בלשון ערבי בה"א או ביו"ד ומ"מ יראה דבכל כה"ג אם שינה וכתב שם עובידי בה"א ולא ביו"ד או שינה וכתב שם סעדה ביו"ד ולא בה"א דאין להקפיד וזה וזה יש להכשיר עכ"ל הרי דבשמות כאלו אלף וה"א ויו"ד כולם הברה אחת להם ולכן לפע"ד ל"מ דא"צ לכתוב באשי מאטיל דמתקרי' (באשא) [בשא] ורק דאפי' בדיעבד פסול אם יכתבו כן חדא כיון דלפמ"ש הוא מבטא אחד להם ואפי' אם יהיה שינוי קצת כתב הרא"ש פ' השולח דעל קיצור כיוצא בזה אין לכתוב דמתקרי יעי"ש לענין וכל שום על שם העכו"ם ועיין במכתב אלי' ותו דבודאי יבואו לטעות דעיקר שמה באשי בחירק ודגש ורק נקראת בהברה אמצעית דאל"כ מה שינוי יש בין מאטיל באשי להמתקרי' בשא דלמה בעיקר השם כתבו ביו"ד ואח"כ באל"ף יתלו לומר ששמה העיקרי היה בהרגש היו"ד ובאמת היודעים להמתגרשת יודעים שמעולם לא נקרא לה שם באשי בהרגש היו"ד ויאמרו שאחרת היא זו ולכן לדעתי צ"ע אם לא נימא דגט כזה שכתב באשי ביו"ד פסול אבל אם נכתב באל"ף כשר אליבא דכ"ע דלא הוי שינוי במבטא כלל ודבר זה יכול להתברר בשאלה לאנשים לפ"ת האיך יקראו באשי ודאי יאמרו במבטא אמצעית וכן מצינו בגמרא כיוצא בזה כדמייתי בע"נ ולכן בודאי כותבין בשא באל"ף ורק לכתחלה כותבין כמו שחותמת עצמה באשא באל"ף אבל בדיעבד כשר בלא אל"ף אחר הבית כנ"ל גם מ"ש המ"צ לכתוב מאטיל באשא דמתקריא בשא הנה כתב עפ"י דברי הט"ג

ז"ל [בליקוטי שמות ס"ב וט"ו] שכתב דזה הוי רק קיצור השם ובאמת הוכחתי דז"א דמה דמיון לקיצור השם הא שפיר הוי שני שמות ממש ולכן בודאי כותבין שם הרוב קודם ודמתקרי' מאטיל בשא ומה שהקשה המ"צ הא אין נקראת מאטיל כלל ז"א דכבר מבואר בסד"ש בהדי' דמתקריא היינו שהיתה נקראת יעו"ש בשם שרה בהתשובה שם וגם בט"ג בליקוטי שמות סקל"א ובתשו' ב"א סי' פ"א] מאריך בזה לענין שם שאינו רגיל שייך דמתקרי יעו"ש לכן נ"ל דלכתחלה יכתבו כמו שחותמת עצמה (באשי) [נ"ל דצ"ל בשא] דמתקריא מאטיל באשי) [באשי מאטיל] ואודות היודין שבמאטיל אין קפידא כלל שאין אנו מדקדקין בזה ואפי' ביו"ד קוראין בהברה אמצעית ולא דמי להא יו"ד גבי עטיא שכתב בט"ג דהוי קפידא דזה מהפך המבטא כידוע בחוש אבל בין מאטיל למאטל בלא יו"ד אין קפידא כלל ובאמת להוציא מידי שום גמגום נלע"ד דנכון לסדר הגט שכתב הרב נ"י דהוא כשר לפע"ד אפי' לכתחלה ורק לאח"כ יכתבו גט שני מאטיל ביוד בשי ביו"ד דמתקרי' בשי ולא לשנות בשם העקרי משם הנקרא וגם יכתבו שם העקרי קודם כדברי הס"ג כנלע"ד ולדעתי אשר ימצא בתשובות מחכמי זמנינו וגם באחרונים שלא כדברי ואם לכתוב דבריהם ותשובה על דבריהם לא יכילו כמה קונט' לזה כתבתי מה שנלע"ד בקצרה ועמכם הבחירה והי' שלום:

סימן קיג לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי המפורסם כו' מו"ה צבי הירש ווייס נ"י אבד"ק זבארוב יע"א: מכתבו הגיעני ועל דבר אם לכתוב זאלקי באלף כמו שחתם עצמו אבי המגרש זה דבר פשוט מבואר כ"פ בב"ש שאין לשנות ולכתוב האל"ף כפי חתימתו ואין חולק בזה (עיין אות (וא"ו) [זיי"ן] בסופו ומה שרצה ליישב קו' [המובא בס' דברי חיים בש"נ באות יכט] על דברי הט"ג במחכ"ת אגב חורפי' לא עיין היטב בכוונת הט"ג ולזה לא ירד לתוכן הדברים וכתב מש"כ דהנה ז"ל הט"ג בס"ק חי"ת גבי יכט והטעם שכותבין בכ"ף ולא בחי"ת מבואר בתה"ד שהביא רמ"א ס"ס קכ"ט ובב"ש ס"ק מ"ז דל"ח שמא יקראו בדגש דא"כ ה"ל לכתוב קו"ף אבל חית אין כותבין דיש מקומות קורין כמו ה"א ועיין לעיל אות ח' וכתבתי מזה כ"פ ומ"מ לדינא נלע"ד שהכל רגילין לכתוב שם זה בחי"ת יחט או יחד דש"ד לכתוב בחי"ת ומה שחששו במקומות שקורין כמו ה"א נראה שאין זה אלא במקומות אשכנז שקרובים למקומות אלו שקורין כן אבל במדינתנו שרחוקה היא משם ואין איש שאינו יודע להפלות בין קריאת החי"ת לקריאת הה' והכל קורין החי"ת הכתיבה בהברת חי"ת ולא בהברת ה' כלל אין מקום לחוש כו' עכ"ל הרי דטעמא דהקרובים לבני ריינוס חיישינן שא' מבני ריינוס יטעה לקרותו כמו ה"א וכ"כ בהדיא בס"ק טי"ת אות חי"ת בשמות אנשים דטעם דאתי למטעי ומכח זה בא לדין

דלדידן ליכא למיחש לטעות דאנו רחוקים מבני ריינוס וע"ז גזר דגם הספרדים אין כותבין כ"ף כדברי ת"ה רק חי"ת דהמה רחוקים מבני ריינוס וע"ז הקשתי חדא דריינוס כעת קרוב היום למדינתנו כמו בימי הרמ"א ומהרש"ל ז"ל וגם כל הספרדים פסקו כדברי ת"ה כמבואר בכל תשו' הספרדים וגם כי הלא המה המדברים בחי"ת כמו ה"א יושבים סמוך להם כמ"ש בכ"ה א"ח ובסד"ש ש"נ גבי נהמה וז"ל כתב הרב מהרי"ט ז"ל וז"ל בזה השם נסתפקתי בהיותי בדמשק לפי ששגור בפי הכל לקרות בילה נהמה וזה השם נעתק מהרומאני"א מקושט' וסביבותי' ופי' נחמה שהם מחליפים החי"ת בה"א אעפ"י שכאן בא"י אין מחליפין מ"מ ידוע לנו שעיקר השם הוא נחמה ואין בזה שנוי השם אם נכתוב כתקנו עכ"ל הרי דקושט' וסביבותי' אינה רחוקה מא"י ומשארי ערי תורגמה וא"כ בודאי הספרדים כותבין בכ"ף הגם דכתוב שם שאין מצויין בעלי הלשון בא"י היינו לענין זה לא שכיח דידעי דמבדילין בין חי"ת לה"א אבל ודאי שכיחי בני קושטא בכל ערי תורגמא כידוע וקרובים להם ולכן השגתי על דברי הט"ג והוכחתי דבאמת אין הטעם משום טעות ורק דכ"כ בת"ה דהגט ראוי לכתוב לכתחלה שיהי' נקרא בכל ערי ישראל ואין חילוק בין קרוב לרחוק יעו"ש בהדיא [בסי' רל"א] ומה שמאריך מעכ"ת בפלפול מחמת שראיתי שעדיין לא הי' לפניו ספרי מסה"ג הראשונים ולכן כתב סברות בדויות ועל סברות כרסיות אין שיעור ובאמת העולם מבינים שכל סדרי גיטין מסברת הכרס בדויים ולכן כ"א אומר סברתו ובאמת זה אינו ח"ו ואם יזכנו ד' לעיין היטב יראה כי דברי מסד"ג הראשונים בהשכל וחכמה נאמרו ודבריהם בנויים על המקרא ומסורת וש"ס וראשונים לא מסברת הכרס והי' שלום:

סימן קיד להרב המאה"ג וכו' מו"ה יהודא ליב נ"י דיין ומו"צ ב"ק סערעט: שאלה בא לפני איש אחד אשר בתו נתגרשה בק' טשערנאוויץ ואחר שעבר זמן ההבחנה ונשתדכה עם אחד בא לפני אביה לכתוב לו כתובה ושאלתי לו מה שמה ואמר לי שבפ"כ נקראת מחלה בפת"ח רק הוא וב"ב קורין אותה מיכלה בסגולכי ניתן לה שם זה מהעריסה ע"ש זקינה מיכל והשכנים אומרים שלא שמעו מעולם משם מיכלה רק בשם מחלה ובגט כתוב רק מחלה לבד ואמרתי תיכף שיש צ"ע בזה והדיין השני פסק כיון שנקראת בפ"כ מחלה וגם השכנים אומרים שאינם יודעים רק משם מחלה ע"כ הוי שם מיכלה שם הנשתקע וא"צ לכתוב בגט שם הנשתקע וסידר קדושין ונישאת עכ"ל השאלה:

תשובה לכתחלה צריך לכתוב מחלה דמתקריא מיכלה דהיו"ד הוא במקום סגול לפעמים במדינתינו כמבואר בקו' אשר לי מגדולי מסד"ג [הוא בס' ד"ח בש"נ אות מיכלה] וכן נהגין כ"ע ומיכלה מסתמא הוא לה"ק ואפי' אם נימא שהוא ספק כמ"ש

הדמש"א ז"ל מ"מ טוב לכתוב דמתקרי ובה"א כמו שמסכים גם הט"ג [בכללים סי"ב] והנה באמת מהט"ג ז"ל נראה דזה הוא כמו כנוי היוצא ממחלה וקיצור השם ולכן לפי דבריו ראוי לקדום שם העריסה דמיכלה נכלל במחלה יעו"ש [בש"נ מ' סק"ג] ובאמת לפי ע"ד זה הוי שני שמות משונות במבטא דמחלה בפת"ח ומיכלה בסגו"ל קרוב לחירק ממוצע ביניהם והוי כמו טנס טונס דהוו שני שמות גמורות ואינו דומה כלל לגרשם וגרשון דהתם אין השינוי גדול ולא נרגש היטב מה קורין אם גרשון או גרשם וכמעט המדבר בעצמו אם אינו נותן ללבו לשמוע מוצא מפיו א"י אם במ"ם דיבר או בנו"ן וכעין שמבואר בצ"ץ ז"ל [סי' פ"ד] וכ"כ בהדיא במהר"א ששון דאינו ניכר במבטא בין גרשם לגרשון רק מעט אבל מחלה בפתח למיכלה בסגו"ל ניכר הרבה הוי כתרי שמי ולכן לפע"ד נכון לכתוב העיקר מה שקורין הרוב דהוא דינא דרובא מרים כו' שבש"ס ומה לנו לחוש לדברי אחרונים נגד ש"ס מפורש ולכן לדעתי נכון יותר לכתוב **(א"ה נראה דצ"ל מחלה דמתקריא מיכלה)** מיכלה דמתקריא מחלה אך אם במדינתכם מדברים כמו בפאדאליא מאכלי' כמ"ש מבטא זה בט"ג יכתוב מאעכלי' ככתוב שם הכל כפי שמבטין במקומכם ואינני בקי בזה כי בגלילותינו מדברים מיכלה כן יש לכתוב לכתחילה אבל אם בדיעבד כתב רק מחלה לחוד אם לא נשאת צריכה גט אחר ויכתוב בגט אחר כנ"ל דהרי אפי' באם משמיט שם הטפל דיעות הרבה דפסול בלא (כש"ו) וכ"ש כידוע לכל בטור [וב"י סי' קכ"ט] וגם בנ"ד דיש מקום לומר דעיקר הוא שם העריסה כיון שלא נשתקע ממש שם העריסה ועיין בסד"ש בזה הגם שלדינא י"ל דמדברי התוס' בהשולח [דל"ד סד"ה והוא] לחד תירוצא סגי בכנוי הקרוב לעיקר השם ואפי' לכתחלה יעוין בב"י ז"ל [רס"י קכ"ט] אעפ"כ לכתחלה צריכה גט אחר ובדיעבד כשר בשם מחלה לבד דהוי עכ"פ כנוי שהכל קורין אותו בה וקרוב לעיקר השם שלשני תירוצים [בתו' שם] כשר ואם כתב רק מיכלה או מכלה בכף אפי' אם ניסת תצא דהוא אינו רק שם טפל (לשם העריסה) ולא נקראת בו בין רוב אנשים מה לנו בשם עריסה אך במקום עיגון יש לעיין הרבה ומ"ש בשם הג"פ סי' [הנ"ל ס"ק] צ"ב הוא סברת הרח"ש ז"ל רק לסניף ואין כדאי לומר כן למעשה בזה לחוד ועיין גבי שם שנשתנה ע"י שחוק [בב"ש סי' הנ"ל סקל"ג] ולפע"ד בזה מבואר כל ספקותיו אשר שאל ואם לא ידקדק בדקדוק שמדקדקים האינם בקיאים יראה שהאמת כאשר כתבתי והיה שלום יום ו' פקודי:

סימן קטו שלום רב לכבוד אחי הרב הה"ג החריף ובקי המושלם פ"ה ע"ה נ"י כקש"ת מו"ה אביגדור נ"י האבד"ק דיקלא יע"א: הגיעני מכתבך ואודות השאלה נ"ל פשוט לכתוב ינטשא דאנן בני אשכנזים אין כותבין אל"ף במקום פתח ואפילו במקום שעפ"י

הנחת הלשון הי' צריך אל"ף בני אשכנז שאנו מב"ב אין כותבין אל"ף ומשמיטין האל"ף וזה מרמז מהריב"ל ז"ל בתשובה גבי פלאמה שאם השמיט האלף כשר ואפילו שיש מקום שע"י חסרון האל"ף יקראנה בניקוד אחר מ"מ כשר בלא אל"ף ובני אשכנז משמיטין (הלמ"ד) [האלף] וכ"כ כל מסדרי גיטין האשכנזים הראשונים ואחרונים ועיין בס"ש וב"ש תמצא זה יותר ממאה פעמים וכ"כ בתשו' הנדפס מחדש מהגאון מהר"ח כ"ץ ז"ל [בסי' ע' וע"א] והמרכבת המשנה ז"ל ורק הב"ח ז"ל כתב פעם אחת לכתוב אל"ף במקום פת"ח והקשו כולם עליו ואל יטעו אותך מקצת תשו' מגאוני הזמן שהי' בדור שלפנינו שכתבו לכתוב כך או כך דבמכ"ת נשמטו מהם מקור הדין ורק לכתחלה צריך לכתוב בלא פת"ח אך באם יש מקום לטעות טוב להוסיף אל"ף כתנא תוספאה כמבואר בס"ש ולכן לדעתי נכון לכתוב בלא אל"ף ינטשא כי אין מקום לטעות כלל אך אם רוצה לכתוב יאנטשא ג"כ אין חשש אך לכתוב יענטשא בעי"ן ג"כ כשר בדיעבד כמו יעקל אך באמת העליתי בקונטרסי גם גבי יעקל בפתח לכתוב יקל אולם בדיעבד כיון שבא בשם הקודש יעקב ודאי גם בעי"ן כשר ואל תתמה דהאיך שייך שם אחד שיוכשר לכתחלה על ג' אופנים עיין בג"פ ובע"נ ותמצא הרבה כזה ומה שרצית להשמיט הנו"ן לא ידעתי שום ספק בזה דלמה נשמיט ואם ח"ו ישמיט הנו"ן יהא הגט בטל דהוי שם אחר כלל יטשא והמגרש נקרא יאנטשא ומה שהבאת ראי' מיעקל שכותבין בלא נו"ן תמה אקרא מה שייך נון ליעקל הלא כולם קוראים יעקל רק בקצת המריצים דיבורם נראה כאלו הוא ינקל אבל באמת לרוב הקרואים הוא יעקל בלא נו"ן ואפילו אם מקצתם קורין יאנקל די ביעקל לחוד כמבואר כה"ג במהריב"ל ז"ל ובתנ"י גבי פלאמה ופאלאבמא והג"פ מביאם [בסי' קכ"ט ס"ק קכ"ה] אבל ינטשא דאינו נקרא רק בשם ינטשא בודאי אם כתב יאטשא הגט בטל לפע"ד גם מה שרצית להתחכם שלא לכתוב כלל שם אבי' עיין בתשו' רמ"א ז"ל [סי' פ"ד] כתב ח"ו להשמיט בשביל ספק כל דהו ובפרט בנדון שלפנינו אין כאן ספק כלל לכתוב יאנטשא או ינטשא וגם מ"ש בשם סדר מהר"מ בב"ש הן אמת שהט"ג הבין כן בדברי הר"מ ז"ל ולכן השיג עליו כי הוא דבר שאי אפשר יעי"ש אך באמת לדעתי כוונת מהר"מ ז"ל דשם החתימה עיקר ע"ש גם מה שהבאת משם אברושקא לנ"ד אתפלא מאד הא ביאנטשא אין שום אות מיעקב רק היו"ד עפ"י קריאת העולם ובכה"ג לא נמצא חולק שצריך לכתוב הכינוי וגרע מאשר אנשיל שכתב תה"ד [ע' בט"ג אות א' סקמ"ט] שצריך לכותבו ודו"ק בסדרי הגיטין ותראה שכן הוא האמת ולכן צריך לכתוב יאנטשא גם שם אבי המתגרשת יכתוב דוד דמתקרי משה דוד כאשר דעתך נוטה כי נכון הוא הגם שהט"ג ז"ל בליקוטי השמות מגמגם בזה מ"מ כן הוא האמת ואולם גם הט"ז

ז"ל מכשיר אפילו לכתחילה יעו"ש: ושם סימא בודאי אפילו בגבולינו כותבים באל"ף והט"ג ז"ל [בש"נ אות ס' סק"ד] כתב רק דבסביבותינו לא הי' מקום להסתפק אבל באמת כבר נפשט הספק מגדולי הדור שלפנינו לכתוב סימא.

ובגט השני שכתבת שהחזקת שם הבעל למשה בער ולעלי' ולחתימה משה דוב הנה כן נכון מאד אך צריך לכתוב משה דוב דמתקרי משה בער המכונה איטשא כי לא ידעתי מה דכתבת שהוא שקר וכי אם החזיק שמו בשקר למ"ד יום א"צ לכותבו הלא במתני' דהשולח [שם בגמ' ל"ד ב'] יוסף וקורין אותו יוחנן פירשו הרא"ש ז"ל וכל הראשונים דשינה שמו בשקר כדי שלא יכירהו (בשם א פאם) הן אמת שבט"ג [ע' בד"ח לש גיטין בשער האותיות אות א'] כתב דחזקה בטעות לא הוי חזקה אבל זה נגד הש"ס הנ"ל וש"ס פ' ג"פ [קס"ז ע"ב] גבי רמאי ברמאותי' זהיר ובכ' ראשונים שם ובתשו' רמ"א ז"ל גבי פעסל [סי' פ"ד] וכיוצא בזו תשובות עצמו מספר דאפילו בשקר אם הוחזק כן הוחזק ועיין בתשו' הרא"ש ז"ל [כלל ט"ו סי' ד'] גבי גר ולכן בודאי צריך לכתוב משה דוב דמתקרי משה בער המכונה איטשא אך על מקום תולדתו האיך שמו שם וגם שם אביו אין ראוי לסמוך עליו כיון דחזינן דרוצה לשקר במזיד א"צ לכותבו כלל הגם דבתשוב' מהרמ"ם ז"ל [סי' ס"ד] מבואר גבי זליכמן וזליקמן דיש מקום לומר שמקום דירת הבעל נקרא מקום הנתינה גם בתשו' פ"י [סי' יו"ד] נתחבט בזה מ"מ במקום עיגון אין לנו רק השם שנודע לנו מדברי הבעל והקוויטלך אין מעלין ומורידין כלל ולכן יכתוב משה דוב דמתקרי משה בער המכונה איטשא והי' שלום כדברי אחיו ידידו דוש"ת בלונ"ח ב' אחרי תרכ"ג: סימן קטז בנידון שם בראנא הכל כפי המבטא במקומם אם ניכר קצת היו"ד במבטא כותבין ברריינא ואם לא ניכר במבטא רק כמו בפתח כותבין בראנא ובאמת גם בלא אל"ף שפיר נקרא ברנא בפתח דאנו אין כותבין אלף במקום פתח רק כדי ליפות הקריאה טוב לכתוב באל"ף בראנא וכלל הדבר שאם לא ניכר במבטא היו"ד כותבין באל"ף לא בשני יודין וכן הסכים בספר (דרך) [דברי] חיים [לש"ג בשער הנקודו' באות פת"ח חריף] כמ"ש בספר אנשי שם ורק מה שהחמיר בספר אנשי שם אפילו בדיעבד הניח שם בד"ח בצ"ע יע"ש [בשער התשובות בהגהות לס' אנ"ש סי' קכ"ט] והי' שלום: סימן קיז להרב המאה"ג החריף מו"ה וואלף נ"י דיין המצויין בק' לאנציט: שאלה בגט שנכתב שם האשה שיינדל בשני יודין והוא מקום עיגון גדול:תשובה הנה אתפלא מדוע לא ראיתם בספר דברי חיים בשער הניקוד [אות פת"ח חריף] שכ' בשם עזרת נשים להכשיר הגם שחפשתי כעת בס' ע"נ ולא מצאתי מ"מ אין ראי' דבודאי לא כיחש בעהמ"ח דברי חיים וכן באמת בזכרוני שכ"כ בס' ע"נ להכשיר ורק כעת אין פנאי לחפש [עיין בע"נ בש"א אות מ מימון שכ"כ

להדיא] אך במקום עיגון ודאי נראה להכשיר אם כתב כדרך שכותבין באגרות ושטרות אך מ"ש מע"כ בפשוט שאין שום חשש לא כן הוא דהמעיין בס' דברי חיים גם בע"נ יראה פשוט דלולא מקום עיגון ראוי להחמיר: סימן קיח להרב כו' מו"ה מענדל זילבר מו"צ דק' קאלאמייא יע"א.

שאלה בשם באבקא באשה שמסופק אם לכותבו באל"ף מאחר שקורין אותה בפתח הנה כלל הדברים מגדולי אחרונים מתקני השמות כמו דמש"א ודור הקודמים שבני אשכנז שלנו נהוגין לכתוב נקודת פת"ח בלא אל"ף רק לפעמים בהרחבת התיבה כותבין אלף וכן מבואר בט"ג [בש"נ אות א' סקט"ו ובכ"מ] ובס' דברי חיים [בשער הנקודות ניקוד פת"ח ובכ"מ בפנים] ובדיעבד כשר במקום שאין לטעות והנה השם באבא יוצא מתואר שקורין לסימן טוב שתהי' נגדל ותוציא זרע שתהי' נקרא באבא והנה בגליל קראקא קורין לאם אמו או אם אביו באבא בקמ"ץ ובגליל מקום מולדתי וכן בגליל רוסיא קורין לאמו זקינה בבאי בלא אל"ף ולכן מהראוי לכתוב כל מקום לפי הקריאה אם קורין בקמ"ץ כותבין באל"ף ואם בפת"ח כותבין בבא בלא אל"ף וקצת יש מקום קפידא דאם יחלפו ממה שנקראת יאמרו דאשה אחרת באה ממקום שקורין כמו שכתוב בגט ואינה האשה שבכאן וד"ל.

וכן כותבין המכונה כמו שפסק בהסד"ש ז"ל גבי קומפראדי שהוא לסי' טוב בלשונם ועיין בספר דברי חיים שפסק כן והט"ג חש לזה גבי זעליק בקו"ף. אדר ב' תרכ"ז: סימן קיט להרב כו' מו"ה יוסף נ"י מו"צ דק' ויזניצא.

שאלה באשה שקורין אותה שינדל בחד יוד בצירי אך חותמת עצמה בשני יודין וכתבו בגט בחד יוד. הנה הדבר מבואר בס' דברי חיים [בשער האותיות אות א'] דלהב"ש פסול ביש שינוי במבטא ושינה מחתימתה ומה שמדקדק מעכ"ת דבלא שינה במבטא לא אזלינן בתר חתימתה והכי מדקדק מעכ"ת בדברי הב"ש לא יפה כוון דלהב"ש ס"ל לכתחלה כהט"ז דלא משנין חתימתו גבי יהודא באלף אך דוקא לכתחלה אבל בדיעבד כשר כשאין שינוי במבטא אך כשיש שינוי במבטא פוסל הב"ש בדיעבד כששינה מחתימתה וע"ז שם כל הפלפול בס' דברי חיים אם בדיעבד פסול כדברי הב"ש או לומר דכשיש שינוי במבטא נמי עכ"פ כשר בדיעבד דהוא כמו כתב שם הנקרא בפ"כ דכשר בדיעבד ושם לא הכריע הד"ח אך [בשער הנקודות] באות פת"ח חרי"ף הכריע לכתוב שני גיטין ובמקום עיגון הביא דעת הע"נ ובתשו' שבסוף הספר עדות ביהוסף להכשיר בין בחד יוד ובין בב' יודין יע"ש.

אך אין כעת בידי לשנות ממה שמבואר בדברי חיים ומעכ"ת יבחר הנראה לו והי' שלום:
סימן קכ להרב מו"ה יחיאל מיכל היילפרין אבד"ק בארשטוב יע"א. שאלה בדבר השם ברייא הנה בספר דברי חיים בשער הניקוד פת"ח חרי"ף מבואר הכל באר היטב ולדינא אם קורין כמשמעותו דוקא בראנא כותבין כן וכמבואר בסד"ש יעו"ש אך במדינתנו וכפי שהגידו לי אנשים מקרוב לקהלתכם שגם במקומכם כמו במקומינו בודאי צריך לכתוב בשני יודין ברייא ומה שתלה בט"ג מהרגשת היודי"ן זה אינו כלל כאשר ביאר בס' דברי חיים ולברר היטב אעתיק תשובת מהרא"י כת"י והביאו סד"ש וז"ל.
[ע"ל סי' ק"ז] הרי דלא תלוי כלל בהרגשת היודין ורק שלשון תרגום ולשון העמים שאין להם נקודי' צריך לברר היטב בשני יודין ואפילו מספק שם שמבואר בהסדרי גיטין הראשונים אין לשנות כמבואר בד"ח [בשער האותיות אות ג' ובכ"מ] ולכן אין לשנות רק אם יודעים בבירור שאין נקרא כן בזמננו והי' שלום.
ה' במדבר תרכ"ז: סימן קכא שלום לידידי הרבני הישיש החריף ובקי המושלם מו"ה שמשון דמתקרי שמאי נ"י ולבנו נ"י בק' אולינאב. מכתבו הגיעני ותמיהני למה יאריכו בדברים הלא ידוע דמקום עיגון כשר בלא כתב מקום עמידת העדים אך מ"מ מי הוא שיאמר להכשירה בלא מקום עיגון וכוונת הפ"י [גיטין ד"פ] היינו אם הי' תיקון כן הי' כשר לכתחלה אבל כיון שתקנו לכתוב כן בכל הגיטין הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים דאינו כשר אפילו לדידן רק במקום עיגון ולדברי הש"ג ז"ל [בס"פ המוכר את הספינה] בטל מדאורייתא כמבואר בדבריו בב"ב ומובא בס' דברי חיים [בפתיחה אות ח'] והבקי בטיב גיטין יודה דלכל הפוסקי' דלא במקום עיגון פסול וזה ידוע לכל דאינו מקום דחק כלל דבתוך עשרה פרסאות ימצא מקום שכותבין גיטין ותמה אני וכי קל בעיניהם א"א החמור וכבר מבואר בריב"ש דמה בעניני ממון אדם בוחר הדרך היותר בטוח מכ"ש בעניני מצותיו ית"ש ויתעלה ומבואר בס' הקנה כמה וכמה עולמות תלוים באותיות הגט והמחסר אות א' כאלו מחריב עלמין ולכן הזהרו מלהתירה בלא גט אחר ואני נפשי הצלתי והי' שלום: סימן קכב להרב כו' אב"ד דק' סאנאוויטש במדינת וואלחייא.
ד' דברים תרי"ח. מכתבו הגיעני בעת אשר אחזתי דרכי ליסע לכאן למרחץ אובן וגם פה אנכי מוטרד מאד ובפרט בעסק המרחץ לזה אמרתי להשהות תשובתי עדי בואי לביתי לשלום.
אך עתה ראיתי אשר מעכ"ת נחוץ לידע דעתי אמרתי להשיבו מפני הכבוד והן באמת לא ידעתי למה דלקתם אחרי מזער אנשים ידעתי מיעוט ערכי ומיאנתי לדבר ולהכריע

בעניני איסור חמור כזה ובפרט כי גדולי הדור נתנו עיניהם אך לאשר דפק על דלתותי לא אוכל עצור להודיע לו מה שנלע"ד בענין זה.

והנה לא אלך בגדולות ונפלאות לפלפל בשו"ת כי אין אתנו דבר מקור וברור לכתיבת השמות וגם כי הרבה סדרי גיטין כתב כ"א לפי הנחת מבטא מדינתו והרבה אחרונים אשר דבריהם צ"ע ואין לנו רק דברי הראשונים ואחרונים הוא ניהו סד"ש וב"ש ז"ל והג"פ ומכתב אלי' אשר הרבה טרחו והעמיקו להעמיד הדבר על בוריו והי' לפניהם כל ספרי האחרונים המדברים בזה ולכן לא באתי רק מה שנראה מדברי הראשונים ואחרונים הנ"ל וזולתם לא אדע כי במחכ"ת אין כדאי להעמיד יסוד על אחרונים.

והנה בגמ' [גיטין ל"ד] אמרינן רובא מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים וכ"ש שיש לה ולא שרה וכ"ש שיש לה והנה הר"ת ז"ל [שם בד"ה וכל] פירש דצריך לכתוב שמותיהם בפירוש מרים דמתקרי שרה לכתחלה אך בדיעבד נראה דכשר גם לר"ת ז"ל אפילו אם כתב איפכא שם פורתא קודם ודמתקרי ע"ש העיקר וכן הסכים הריב"ש ז"ל בתשובה [מ"ג] אמנם מהראנ"ח ז"ל [בסי' ל"ג] גימגם בזה די"ל דלר"ת ז"ל פסול בדיעבד אם כתב שם הטפל קודם ועל שם העיקר דמתקרי והג"פ [סי' קכ"ט סקי"ג] והמכתב אלי' ז"ל הגם שסתרו דבריו מ"מ חשו בו למאד והזהירו לחוש לדברי מהראנ"ח ז"ל כי יש מקום לומר ולפרש כן בש"ס וגם הרב מהריב"ל ז"ל חש לי' וגם הסד"ש ז"ל בכמה מקומות חש לי' בודאי אין בידינו לדחות דבריו זולת הגס לבו בהוראה וא"י שא"י: ומה הוא השם שנקרא עיקר הוא השם שנקרא בו לס"ת וחותם בו אפילו שנקרא בפ"כ בשם אחר דכן פסק מהרא"י ז"ל וקבעו (הרמ"א) [הב"י] ז"ל בש"ע [סי' קכ"ט סי"ח] וכן החזיקו הרדב"ז ומהראנ"ח והג"פ והסדר שמות של ר' מיכל ר' יוזפש שבידינו ואפילו אם יבא אלי' אין שומעין לשנות במדינתנו אלו הגם שהמכתב אלי' הניח זה בצ"ע מ"מ כבר יש תירוצים הרבה לקו' שם אבל עלינו שלא לשנות מכאשר כתבו אבותינו דשם שעולה לתורה וחתימה לעיקר ויעוין בשו"ת פ"י [ח"ב סי' ע"ה] ואם החתימה ועלי' לס"ת סותרים אהדדי פליגי בזה האחרונים י"א החתימה עיקר וי"א עלי' לס"ת עיקר ובאמת באם אחד תדיר יותר כגון העלי' תדירא ואינו עוסק בכתבי שטרות ואגרות [שם של] ס"ת עיקר ולהיפוך אם עוסק בחתימת שמו תדיר ולתורה אינו עולה רק לפרקים שם החתימה עיקר.

עוד מבואר בסדר"ש וגם בכנ"י ז"ל מביאו בס' ט"ג [בש"א אות א' סקל"ו וסק"מ] דעל שם החתימה לא שייך דמתקרי ולא המכונה כי אין מנין אותו כלל רק שחותם עצמו כן ולא שייך דמתקרי או חניכה ע"שהחתימה [וכ"כ הט"ז בש"א אות א']. עוד זאת דאשה

שמתקרי' חנולא אם כתב חנה הגם שידוע שחנולא נצמח מחנה מ"מ כל שא"י ששמה העריסה הי' חנה אם כתב חנה פסול ואפילו אם כתב חנה דמתקרי חנולא נמי פסול למהרי"ב ז"ל מביאו בס"ש והרבה דקיימי בשיטתו כמבואר בב"ש ז"ל [ע"ש בש"נ אות ב' ואות ה']: והנה נבוא לנ"ד שנראה דלא ידעינן שם העריסה מה הי' ולס"ת נקרא זאב וחותם עצמו זאב וואלף ובפי כל נקרא וועלוויל אם נכתוב זאב דמתקרי זאב וואלף לא נכון דהא ע"ש החתימה לא כתבינן דמתקרי ואם יכתוב שם החתימה עיקר זאב וואלף דמתקרי זאב המכונה ועלוויל גם בזה יש לחוש דילמא קיי"ל כהפוסקים דשם העולה לס"ת עיקר וא"כ כותב הטפל לעיקר ואם יכתוב ועלוויל דמתקרי זאב זה ודאי לא יתכן דשם ועלוויל אינו מוזכר לא בעליתו לתורה ולא בחתימה והוי רק טפל.

ולכן הי' נראה דצריך שני גיטין באחד יכתבו זאב דמתקרי זאב וואלף המכונה ועלוויל ובשני יכתוב זאב וואלף דמתקרי זאב המכונה ועלוויל וכעין שכ' מהראנ"ח ז"ל [בסי' ל"ג] גבי אשה שנקרא' שבתולא. אך מחמת שהרבה חשו לתת שני גיטין לכן נלע"ד לכתוב זאב וואלף דמתקרי זאב המכונה וועלוויל דיש תרי צדדי' לומר כן חדא דילמא עיקר שם שחותם בו גם אפילו אם נימא ששם שקורין אותו לתורה עיקר יש לסמוך על המכשירין [בסי' קכ"ט ס"ב] בכתב הטפל קודם בכתובים שניהם בפירוש ובפרט כה"ג ששם זאב שנקרא בו לתורה כתוב הוא ג"כ מקודם ורק שנצטרף עמו שם (זאב) [וואלף] בכה"ג לא מיקרי הקדים שם הטפל וגם מהראנ"ח ז"ל מודה דכותבין כן לכתחלה.

זה נ"ל דרך הנכון אבל להכחיד שם החתימה שהי' חותם עצמו זאב וואלף להשמיט לגמרי שם זה נ"ל שאינו נכון דהרבה פוסקים ס"ל דשם החתימה עיקר ומ"ש הט"ג גבי יושיע פלק ומרמז על ספרו ב"א אינו אתי פה וגם כי בלא"ה בנ"ד לא נקרא מעולם וואלף והאיך יכתוב שקר דמתקרי וואלף שמעולם לא נקרא וואלף דהחתימה הוא זאב וואלף וגם לא נודע כלל דשמו העריסה הי' וואלף כאשר נראה מענין השאלה וא"כ כתב על המגרש שם שלא נקרא בו מעולם ובשלמא אם לא הי' כתוב המכונה וועלוויל ה"א דמתקרי וואלף היינו מה שנקרא וועלוויל והוא קיצור השם מוואלף כן הי' מקום לצדד הגם שאינו כפי מסקנת מהרי"ב ז"ל שהבאתי גבי חנולא אבל מ"ש המכונה וואלף והמגרש לא נתכנה מעולם וואלף א"כ יאמרו דאין זה בעל האשה דבעל האשה אין שמו כלל וואלף רק וועלוויל וזה המגרש הי' שמו וועלוויל ונוסף עליו שם וואלף בכתיבה בגט וא"כ אין זה בעל האשה ולפע"ד יש בזה חשש איסור דאורייתא:

והאמת אגיד כי דברי הרב אשר נסדר הגט ע"פ לא עמדתי על כוונתו וקריתי ושניתי דבריו ולא הבנתי דאיך יעלה על הדעת בשם וואלף לכתוב המכונה [ובשם וועלוויל

דמתקרי] אשר בשם כזה לפי מנהג ספרדים כותבים דמתקרי וואלף כידוע דעת הספרדים ואעפי"כ כולם כאחד עונים בשם דהוא רק לקטנות וגעגוע כותבין המכונה אפילו במקומות הספרדים כמבואר בהראנ"ח גבי שבתולה ומביאו הג"פ [בסי' הנ"ל סק"ד וס"ק ע"ו] והס"ש והמ"א ז"ל והאיך היפך הסדר הזה לכתוב המכונה וואלף וע"ש הקטנות שכמה דיעות שלא לכתבו כלל כתב דמתקרי ונהי דמהרי"ט והס"ש כתבו גבי חנולה לכתוב דמתקרי יעוי' בב"ש [הנ"ל] מה שתירץ וגם לפי תירוץ בתרא דב"ש דס"ל להס"ש ומהרי"ט ז"ל כיון שיוצא משם הקודש כותבין דמתקרי אבל אנן אשכנזים אין כותבין רק המכונה וא"ל דטעמו של המסדר היא משום דוועלוויל היא כינוי לשם וואלף ובשניהם שמות לעז כותבים דמתקרי דז"א דהרי מעולם לא נקרא וואלף רק מה שחתם עצמו אבל בעודו נער טרם ידע לחתום כנוהו לקרותו וועלוויל, ואם אולי הי' שמו מעריסתו וואלף וכנוהו לוועלוויל אך המעשה לפענ"ד נראה שלא נקרא מעולם וואלף רק בחתימה אך אפילו אם הי' נקרא וואלף ואח"כ וועלוויל כיון שאינו רק געגועין וקטנות עד שיש דיעות שא"צ לכתוב וועלוויל בוודאי לא כותבין רק המכונה כמ"ש מהראנ"ח וס"ש והג"פ ומ"א ז"ל ואין לזוז מדבריהם ובפרט כי יש בזה מקום לטעות דהנה לפי מה דמבואר ברמ"א ז"ל [סי' הנ"ל סט"ז] דאם אינו רגיל בשניהם כותבין דמתקרי וא"כ הרואה שכתב בגט המכונה וואלף ודמתקרי וועלוויל יבין שהמגרש הי' עיקר כינוי וקוראין אותו תדיר וואלף דכן המנהג פשוט במדינתנו לכתוב המכונה וואלף על מי שנקרא בפ"כ וואלף ושם וועלוויל יטעו לומר דרק לפעמים הי' נקרא וועלוויל ומש"ה כתבו דמתקרי דמשמע [לפעמים] הי' נקרא כן דכן לפ"ד הרמ"א כותבין ע"ש שאינו רגיל (לכתוב) דמתקרי וא"כ יוציאו לעז לומר דאין זה בעל האשה שהרי בעל האשה הי' נקרא בפ"כ וועלוויל ולמה כתבו דמתקרי הן אמת דיש ט"ס בדברי הרמ"א ז"ל וצ"ל דבאינו רגיל בו כותבי' דמאקרי וכן הכריעו כל גדולי האחרונים אך מ"מ דעת הט"ג [בליקוטי שמות סקל"א ובתשובת ב"א סי' פ"א] וכמה אחרונים דדברי הרמ"א נכונים בלא ט"ס ובשם שאינו מורגל כותבין דמתקרי א"כ יש חשש לעז על הגט שיטעו לומר דהכוונה בתיבת מתקרי שלא הי' רגיל בשם וועלוויל ולכן אם [כי] אינני מכיר בעל המסדר אך אם הוא חכם גדול באמת יודה שטעה ולא יגרע מחכמתו וגדולתו כי שגיאות מי יבין כי כל האריכות שהאריך הוא למחסור כי אינו דומה כלל לדין דתשו' מהרמ"מ ז"ל ונלע"ד הפעוט שהגט הזה אפי' בדיעבד פסול עיין בג"פ קכ"ט סעי' ס"ג גבי כינוי חיים שכתב עליו דמתקרי שפסול יעו"ש: אך לפי מה שראיתי במכתב שבא היום אחרי כותבי תשובתי ושם נאמר שכבר נישאת האשה לענין אם תצא נ"ל ברור דלא תצא דנהי שהעלינו דיש מקום לטעות

שיאמרו שאין זה המגרש מחמת שלא הי' שמו של הבעל מעולם וואלף רק בחתימה צירף גם לשם זאב ולזה יש מקום לטעות דיטעה דהמגרש הי' שמו בפ"כ וואלף לחוד מ"מ נהי אם נימא דהגט פסול הא לא גרע מאם כתב שם שאינו רגיל בו ביותר דודאי שייך חשש לעז כמבואר בר"נ ז"ל ובראשונים ואעפ"כ כתב הרמב"ם ז"ל [פ"ג מה"ג] שאינו אלא פסול ובסוף ה"ג מבואר דכל מקום שתמצא בחיבור זה פסול אם נישאת ל"ת וא"כ בנ"ד בודאי דלא תצא דבודאי אין זה שינוי השם דבאמת הכוונה דזה האיש הנקרא בשמו העיקרי זאב ויש לו גם כינוי וואלף הגם שחותם בשתיהם יחד מ"מ שייך לומר זאב המכונה וואלף וכן בשם הרגילה מבואר בהדי' בסדר הגט של רמ"י וז"ל.

אלמא דאפילו לס"ת נקרא בשם אחד ובפ"כ נקרא בשני שמות יחד כותבין שם הנקרא לס"ת והמכונה או דמתקרי בשם השני לחוד הגם דנקרא בפ"כ בשניהם יחד אלמא דכן שפיר משתמע הלשון אנא פ' בעיקרי שמו דמתקרי פ' היינו שנצרף לשם זה גם שם אחר וא"ל דכוונת הרמ"י ז"ל דיכתבו עד"מ ראובן דמתקרי או המכונה ראובן שמעון זה ליתא דהרי כתב כותבין כאשר נתבאר ושם למעלה לא כתב רק פ' דמתקרי פ' ולכן כיון דבשם מחמת חולה כותבין כן לכתחלה אלמא דשייך שפיר לשון דמתקרי או המכונה אפילו היכא שלא נקרא בשם זה בלא צירוף ולכן גם בלא מחמת חולי נהי דלכתחלה דינו לכתוב כאשר כתבנו זאב וואלף דמתקרי זאב המכונה וועלוויל ואפילו בדיעבד פסול אם כתב זאב המכינה וואלף דמתקרי וועלוויל משום שיש מקום לעז לטעות כנ"ל מ"מ אינו רק פסול ואם נישאת ל"ת הגם שכמה פעמים מבואר כיוצא בזה בתשו' מהריב"ל ז"ל וכמה אחרונים דתצא והג"פ ז"ל [בסי' הנ"ל סקמ"ט] כתב דהאי כללא דבפסול ל"ת לאו דווקא דכ"פ החמירו מ"מ בנ"ד נראה דל"ת דלא הוי שינוי השם ממש.

כנלע"ד אם יסכימו עמי גדולי הזמן כי אנכי חסר תבונה ובפרט עתה עמוס במכאוב עוסק ברפואות וספרי' אין אתי ורק גדולי הדור המה יבחרו וכאשר יגזרו כן יקום: ואודות אשר חירפו את ידידי מחו' הגאון החסיד מופ"ה מ' ישעי' נ"י צר לי מאד וראוי לקרוע לשמע אזן אך בעוה"ר יתמלאו בגדים מקרעים כי כל היום מחרפים ומגדפים ת"ח וד' הטוב יושיענו במהרה ויגלה האמת ויקוים מאמר הכתוב יבושו כל הנחרים וגו'.

ד' דברים תרי"ח: סימן קכב להבד"צ דיינים מו"ש ובראשם הרב החסיד המאה"ג המפורסם כש"ת מו"ה אברהם יהושע העשל נ"י האבד"ק טלוסט יע"א: מכתבם הגיעני והנה בגט שנכתב פה בשם דוד מרדכי דמתקרי דוד היה משום דכן מוחזק בקהלתנו לקרותו לתורה והוא לפעמים עולה במקום בה"כ הקטן שהוא מתפלל לא באקראי ולכן כן כתבו שמו ואבי האשה לא אמרו עליו שהוא לוי וכתבו עפ"י שאמר השליח ועוד

אחד שעמו וכתבו המכונה ארון שכ"כ בס"ש ובלא"ה מדעתי העלתי כן בתשובה אחת זה כמה נגד המכונה בשם גדול שפסק לכתוב דמתקרי ארון וכן נהגין בקהלתנו מעולם והטעם ברור דאין תולין שנקרא על שם קודש של ארון רק הוא כינוי משם אהרן אשר בו עולה לתורה וכן מבואר הרבה בס"ש גבי בונא ובהדיא כתב גבי ארון לכתוב המכונה הן אמת דשם כתב לכתוב ארעז אך אין נהגין כעת לכתוב כן בעי"ן ואולי ט"ס הוא שם ולכן שפיר כתבו המכונה ארון: והנה בדיעבד אין קפידא מה שלא ידעו בעירכם משם מרדכי דכיון דכתבו שניהם אין חילוק בדיעבד כמו שפסק הב"ח [מובא בב"ש סי' קכ"ט סק"ז] ויתת האחרונים ובפרט שלא ידעופה שמו שבמקום הנתינה וכן מבואר בהדיא בתשו' פ"י [חאה"ע סי' יו"ד] וקצתו מביא בט"ז אה"ע [שם סק"ה].

ומה שלא כתבו הלוי ע"ש אביו בשעת הדחק ובפרט שלא ידעו במקום הכתיבה שהוא לוי וגם בשם אביו יש להקל בלא פקפוק אולם לכאורה יש מקום להחמיר הואיל והגט הוא ע"י שליח דכל נאמנות השליח משום שהגט תח"י כמבואר בתשו' רא"ש ז"ל וא"כ כאן דמהגט מוכח שאחר הוא א"כ אין לשליח נאמנות לומר דבעלה הוא להפקיע איסור א"א כיון דבגט אין כתיב רק דוד מרדכי דמתקרי דוד מגרש לאשה רחל בת אהרן המכונה ארון ובעלה לא נקרא כך מעולם בעירכם בשם זה וגם המתגרשת היא בת לוי ובגט כתוב סתם נגד המנהג ואולי הוא מאיש אחר ומעיר אחרת וכן מבואר חששא זו בספר תומת ישרים ובתשובת נ"ב ח"ב [סי' ק"ז] אך בנ"ד הי' שני עדים מעידים בפני הב"ד שמכירים אותו שהוא בעל אשה מק' שאבי' שמו כך ושעזב אשתו ויתר סימנים וא"כ בודאי הוא בעל אשה המתגרשת ושינוי שם אין כאן כנ"ל ולכן כשר בלא פקפוק כנלע"ד: סימן קכג לידידי הרב המאה"ג החסיד המפורסם ירא ד' כו' מו"ה משה יעקב נ"י ראב"ד דק' אושפצין יע"א: בנידון השאלה שחותם הבעל עצמו אלי' יעקב ברשימה ולתורה קורין אותו אליהו יעקב ואליהו מלא בואו ובפי העולם נקרא אלי' יאטשא חסר וא"ו.

והנה באמת לפ"ד הס"ש ומהרי"ט נראה דאם ידוע עליתו לתורה או חתימתו מלא אפילו נקרא בפ"כ אליה חסר כותבין מלא ויותר מזה כתב רבן של כל מדינתנו הגאון מהר"ש [מובא בד"מ מס"ג] דאפילו אם נקרא לס"ת חסר כותבין מלא ויעוין בסד"ש דהרבה מכת הראשונים סוברים כוותי' אולם תלמידיו מהר"ם ורש"ל כתבו ליזל בתר עלייתו לתורה והחתימה אבל אם העלי' והחתימה הוא מלא ורק בפ"כ נקרא אלי' חסר נראה מפשטות דברי רוב גדולי האחרונים וממהרי"ט ז"ל לכתוב אליהו מלא ורק הב"ש ז"ל [ע' ב"ש ש"א אות ח' בשם חזקיהו כתב והמציא לכתוב בכה"ג אליהו מלא דמתקרי אליה חסר.

והנה הנ"ב ז"ל [מה"ק סי' צ'] כתב דעיקר בעיניו החסר ולא ידעתי למה הלא מבואר בת"ה [מובא בב"י סי' קכ"ט ובש"ע סי"ח] ובכל גדולי האחרונים דאזלינן בתר קריאתו לתורה ומ"ש דהוי כחניכה ולפע"ד י"ל דל"ד כיון שיש שם אליה נמצא חסר בכתובים ולכן מי שיש לו קבלה במשפחה כותבין חסר וא"כ יש לעז אם יכתבו חסר דהא ידעינן דאיש הזה אינו מקובל לקרוא אלי' חסר דהא לס"ת נקרא מלא וא"כ הוי לכתוב מלא ומדכתב חסר יאמרו דהוא גט מאחר דשמו בקבלה חסר והגם דידעתי מי אנכי לעמוד נגד עמוד התורה אך עכ"פ נ"ל להכריח העיקר כדעת גדולים קמאי מהאחרונים שעיקר השם אלי' מלא שכן הרוב ושם אלי' שנקרא חסר הוא מחמת קיצור השם ולפע"ד לפי מה דכתב הת"ה [בכ' סי' ל"ט מובא שם בב"י] דרובא אלי' והנה זה העולה אליהו מלא ודאי הוי כמו יצחק חקין דא"צ לכתוב הקיצור הגם דגבי אלחנן חנן כותבים הקיצור משום דהוי תרי שמות זה לא דמי לכאן דכאן סתם אלי' הנקרא חסר הוא אליהו ולכן בודאי הי' די באלי' לחוד ורק הב"ש דכתב לכתוב דמתקרי אליה חסר הוא לחומרא בעלמא.

והנה בנ"ד שהחתימה אינו מכריח כלל הגם שכתבו הפוסקים שאין דרך לעשות רשימות על שני אותיות הדבר ידוע באמת שבזמנינו זה עושים רשימות כפי הנהוג אפילו על כמה אותיות ולכן אין לנו לחוש כלל לזה כמ"ש הרמ"א ז"ל [ס"ס קכ"ט] והאחרונים הכלל בזה לילך בתר מנהג המקומות באותו הזמן לא להשגיח מש"כ מסדרי גיטין ז"ל כי נשתנה המבטא והחתימה ולא יחלוק ע"ז מי שמבחין האמת וא"כ אין החתימה מכריע כלל וא"כ לנו ליזל בתר קריאתו בתורה מלא ובתר רוב הנקראי' אלי' אך כיון דצריך לכתוב שם הכינוי יאטשא וחדשו האחרונים בכה"ג לכתוב שניהם כמו משה ליב יכתבו משה יהודה דמתקרי משה ליב הגם שממסדרי הגיטין שלפנינו לא משמע כן מ"מ אחרי שכן נהגו א"כ ראוי לכתוב אליהו יעקב מלא ואו באלי' דמתקרי אליה יאטשא חסר ואו באלף כמו שקורין אותו וכמו שמבואר בשמות אנשים [בב"ש אות ס'] גבי ישעי' אם נקרא בו לס"ת הגם שנקרא בפ"כ שייא כותבין ישעי' דשייא הוי רק קיצור השם אבל אם לא נקרא ישעי' לס"ת ורק בפ"כ נקרא שייא כותבין שייא וא"כ ה"נ על קריאת העולם שייך לכתוב אלי' חסר עם יאטשא דכן נקרא הגם גבי אלכסנדר יש מחלוקת בכזה יעי"ש מ"מ כן הי' נראה לכתוב על דמתקרי אליה חסר ליאטשא אולם לפי קריאת בגלילתינו אלי' מפיק ואו לא כמו שנקראים בגליל לבוב אלי' כמו בסגול ורק קורין אליהו בוא"ו ולכן לפי מבטא מדינתנו נראה גם הקריאה אליהו מלא בוא"ו ורק הה"א נבלעת קצת ולכן בודאי נכון לכתוב אליהו יאטשא מלא גם בהמתקרי וכן עשה מעשה לכתוב בגלילתנו אליהו מלא השבות יעקב ז"ל [בח"א סי' קכ"א] ולכן אם נקרא המגרש אלי' כמו בגלילתנו בודאי

יכתוב אליהו יעקב דמתקרי אליהו יאטשא שניהם מלאים אולם אם אולי זה המגרש נקרא בפ"כ אלי' כמו בסגול כמו שקוראין בגליל לבוב צריך לכתוב אליהו יעקב דמתקרי אליה יאטשא חסר דאם יכתבו מלא לא ידעו דהוא המגרש דהמגרש נקרא בפ"כ לא כשאר אלי' דבגליל הזה שכולם נקראו אליהו מלא בואו במבטא וזה לבד הנקרא אלי' כמו בסגול וא"כ הוי שינוי השם ולכן צריך בכה"ג לכתוב אליהו יעקב מלא דמתקרי אליה יאטשא חסר וזה ברור לפע"ד: ומה שכ"ת כתב להמציא סברות כרסיות כבר הודעתי למעכ"ת כמה פעמים שאין דעתי נוחה אפילו מגדולי הדור שלפנינו אשר אינני מצעירי תלמידיהם מ"מ אין דעתי נוחה בחילוקים פדוים כי אין תורתנו הקדושה כחלום בלא פתרון לומר כל מה שירצה וכל אחד יש לו שורש מגדולי האחרונים שיסדו לכל מקום מנהגו וד"ל: סימן קכד לידידי ח"א הרב הגאון הגדול החסיד המפורסם נ"י ע"ה מו"ה חיים אלעזר וואקס נ"י האבד"ק טארניגראד יע"א: בנידון שאלתו באחד שנקרא עליא ולס"ת נקרא אליהו וחותם אלי' ורשימה הנה לפע"ד דא"צ רק חד גט בואו כאשר העלתי בחבורי אות א' אלי' ס"ק (ל"ב) [י"ד] ע"ש עד ס"ה: ומה שאמר המגרש שבאם לא יתנו לו השלעסיל לא יהי' גט ופלפל מעכ"ת הרבה.

והנה לפע"ד באם הי' תנאי בודאי מהני מה ששוב ביטל בפירוש ואמר שלא יהי' על האשה שום דבר כמנהגנו לומר ככתוב בסדרים וא"כ אין כאן ספק דהתנאי בטל ואם כוונתו על ביטול הגט לא מהני ביטול עוד על גט זה כמבואר בטור [סי' קמ"א] וזה א"צ כלל לפלפל אך באמת לפע"ד דבר זה אינו כלל ביטול על תנאי דהנה ידוע דעת רוב ראשונים שלא מהני ביטול לגט רק דעת הרמב"ם [פ"ו מה"ג הכ"א] ותוס' [גיטין דל"ב ד"ה התם] דמהני ביטול וסברתם דלא הוי רק דיבור קודם גמר מעשה הגירושין ודיבור מבטל דיבור ולכן יכול לבטל השליחות והצווי דמעיקרא והוי כנכתב הגט בלא צווי ובריב"ש ז"ל [סי' תפ"ב] מבואר הטעם דיוכל לבטל שלא יהני בגט זה נתינה אך עכ"פ עיקר הטעם שמבטל גוף הגט בבירור אבל אם אינו מבטלו רק תלוי בתנאי אם תעשה לי דבר זה הוי רק תנאי [וממילא ע"כ דלא בטל להגט] וגם אם נדחוק ונימא דתלי' ביטולו בה אם לא תעשה לו תבטל מעכשיו א"כ הוי ברירה ממש כיון דכל תנאי הוי מדין ברירה כמבואר ברש"י ותוס' פ' כל הגט ורק הטעם בתנאי דמהני משום דאמרי' דעתו לקיים התנאי ועפ"ז נותן הגט שיתקיים התנאי וכ"ז אם מתנה עם האשה אבל אם נימא דאין זה להאשה ורק אם האשה לא תתן לו מבטל הגט א"כ שפיר תלוי בברירה והוי כמו אם ירדו גשמים יהי' תרומה וכיוצא וא"כ אפילו נתקיים התנאי בטל הגט זולת לומר

דפסקינן בחד דבר ברירה כדעת מהרש"ל [בב"ק בדיני ברירה] אך באמת גוף הדבר נ"ל דזה לא הוי רק תנאי והתנאי כבר אמרנו שביטל אותו במה שביטלו לפני ב"ד כמנהגנו. ואם שבאמת בתשו' מהרח"ש ז"ל כתב כדברי מעכ"ת לא זכיתי להבין דברי התשובה ההוא ובפרט מש"כ דמש"ה צריך תנאי כפול דלבטל מעשה בעי ת"כ זה צ"ע מאד הא אם נימא דיוכל לבטל הגט צ"ל דזה אינו מעשה וכדברי תוס' הנ"ל א"כ למ"ל תנאי כפול ולכן אינני מבין דברי התשובה ובפרט בנ"ד דנראה פשוט דהמון עם קורין לביטול עניני גירושין שלא יהי' גט אבל אין כוונתו לבטל גט הכתוב כלל וכל מקום שנוכל לומר שאין כוונתו לבטל גוף הגט עדיף טפי וכבר האריך בדבר זה בב"א ז"ל [סי' קכ"ה] הגם מה שרוצה לומר שיוכל לבטל על זמן זה דבר שאינו כלל לפע"ד אבל בזה דבריו מסתברים שיותר י"ל שכוונתו על ביטול המעשה לא על הגט: והנה הרבה היה לי לדבר בזה וגם יש לי בזה מכבר תשובה באריכות אולם צער בני הילד המוטל על ע"ד ד' ירפאהו מהרה לכן לא כתבתי רק מה שנלע"ד אך עכ"ז מהראוי לגרש שנית כי חמורה איסור ערוה ובפרט כי ראינו הקלות שעשה במה שלא מסרו לו קודם נתינת הגט ולכן צריכה גט שני והיה שלום.

וי"ו עש"ק ה' אדר תרכ"א לפ"ק צאנז:סימן קכה להרב כו' מו"ה מאיר אליעזר ראזנבערג מ"צ דק' סטאשוב: שאלה אודות הגט ששם אבי הבעל צבי יוסף ובפ"כ נקרא הירש יוסל ומחמת שספק להדיינים אם לכתוב יאסל באל"ף או בוא"ו יוסל לזאת התחכמו לכתוב דמתקרי הירש יוסף ויש פסלו הגט משום דיש אנשים נקראו הירש יוסף וא"כ יאמרו דאין זה בעל האשה דבעל האשה היה אביו נקרא בשם הירש יוסל וגם עוד בא לפסול משום דהוי שקר שמעולם לא נקרא הירש יוסף והאיך יכתוב דמתקרי הירש יוסף במה שלא נקרא מעולם כן: תשובה הנה הנ"ש [מובא בב"ש ש"א אות סמ"ך] פסק לכתוב לכתחלה אלכסנדר אפילו שלא נקרא מעולם רק סענדיר ואפילו במי שנקרא לתורה נתנאל ובפ"כ סענדיר ולא נקרא מעולם אלכסנדר מ"מ כותבין דמתקרי אלכסנדר כיון דזה הוא עיקר השם אלמא דלא חיישינן לזה דיאמרו אחר הוא ולא משום מחזי כשקרא. ואין לחלק דשם אלכסנדר לא שכיח וידונו שכוונתם על סענדיר מ"מ מנ"ש גופא משמע דבכל ענין כותבין עיקר השם אם שם הנקרא הוא קיצור כמו יוסל מיוסף והגם שהב"ש [שם] חלק וכתב לכתחלה לכתוב (דמתקרי) [המכונה] סענדיר מ"מ בדיעבד אין לפסול בשביל זה אך לכתחילה ודאי הי' ראוי לכתוב דמתקרי הירש יוסל בלמד כמו שנקרא ואי משום הספק באלף או בואו באמת רוב האחרונים (כמעט כולם) ס"ל לכתוב בוא"ו וכמעט כולם ודברי הט"ג [ש"א אות י'] שרצה לפסוק לכתוב באלף לא הבנתי כלל

ולפע"ד דבר פשוט כיון שאנו קורין גם יוסף בח"ק ואעפי"כ נכתב בוא"ו ושם יוסל הוא נכלל ביוסף ואין החילוק רק תמורת הפ"א קורין למ"ד לא משנין רק האות הנחלף היינו יוסל במקום יוסף אבל שארי האותיות אין משנין כלל: ובאמת לא אוכל לכחד מה שנראה לי דברי הנ"ש נכונים שכתב שהוא"ו ג"כ לפעמים במקום ח"ק כי כן נראה מספרי ופירושי א' על התורה שמכנין להשם הקדוש בוא"ו הגם שלא נשמע לנו שהי' משנין שם השם מעולם (דלא כמבואר בט"ג).

וגם מורגל בכתיבת בין המונים דכותבין טובא גולדא וכיוצא בוא"ו ולכן עכ"פ ביוסף ויוסל מהראוי הי' לכתוב הירש יוסל. זך בדיעבד כשר כנ"ל.

והי' שלום: סימן קכו שוי"ר לידידי הה"ג החריף החסיד המפורסם ירא ד' וכו' מו"ה יהודה יצחק פרענקיל נ"י אבד"ק סאגיק יע"א: הנני למלאות רצונו להשיבו תיכף מפני הנחוצה. א' מה שמסופק אם צריך ב' גיטין הנה לדעתי אין ספק בזה אם היינו יודעים ששם אביו הי' ישעיה אריה היינו כותבין בגט א' ישעיה ארי' בלא וא"ו דמתקרי שעיה ליב ובשני ישעיהו ארי' בוא"ו דמתקרי שעי' ליב כפי הכרעת הב"ש [בש"א אות י'] ורוב האחרונים ולפע"ד דבזה גם הנ"ש מודה דאין כותבין ישעי' ורק הנ"ש ז"ל לשיטתו דהכריע לכתוב ישעי' בלא וא"ו.

א"כ הכינוי במקום שכותבין אפילו אם קורין שעי' כותבין ישעי' כי ישעי' עיקר השם כמו בנתנאל אלכסנדר אולם אנן דמסופקין בתרי שמא ויש שכותבין ישעי' בואו עפ"י הידוע להם וסתמא בלא ואו א"כ בקריאת העולם מה שקורין שעי' הוא כינוי ממש דאין שייך לומר שהוא ממש ישעי' כמו באלכסנדר דהא שם שעי' אינו מבורר על עיקר שמו וא"כ נהי שעיקר שמו ישעי' בלא וא"ו או בוא"ו מ"מ אין שייך בזה לכתוב ישעי' בלא וא"ו או בוי"ו כיון דאינו ניכר בקריאה שעי' ולכן בכה"ג כ"ע מודו דכותבין הכינוי שעי' ולא דמי לסענדר אלכסנדר וגם לשעי' להמחליטין לכתוב ישעי' בלא וא"ו דבשמות הללו אלכסנדר וישעי' ניכר עיקר השם בלא פקפוק דכל סענדר הוא אלכסנדר וכל שעי' הוא ישעי' בלא ואו לדבריהם אבל לדידן דמסופקין בשעי' אם עיקר שמו ישעי' בלא וא"ו או בוי"ו בודאי לא נכלל בהכינוי שעי' שם ישעי' לא בוא"ו ולא בלא וא"ו ולכן נכון לכתוב **(נראה שצ"ל ישעיה)** שעיה ארי' בלא וא"ו דמתקרי שעיה ליב ובגט השני ישעי' בוא"ו וכנ"ל.

אך מחמת כפי הנראה יש חשש בחילוף שמו ארי' לכן נכון לכתוב בן דמתקרי שעיה ליב דבזה אין שום מקום ספק כלל הגם שראיתי בימי נעורי אצל מו"ח ז"ל שסידר גט ואבי המגרש הי' שמו זלמן ושם הקודש לא אתיידע ועשה מעשה לכתוב שמו לחוד

בלא שם אביו אך מחמת כי הייתי רך בשנים מאד לא ידעתי טעמו היטב כי לפי הנראה יותר נכון לכתוב בן דמתקרי וכ"כ הרמ"א ז"ל בתשו' [פ"ד] דבשביל חששא כאלו אין להניח שם אביו ובפרט דבזמנינו אשר אין כותבין שם העיר רק מקום העמידה וכמה שעי' איכא בעולם והוי אין מוכח מתוכו ויש חשש פסול דאורייתא הגם דלא קיי"ל כר"מ מ"מ מחמירין כוותי' כמבואר בתה"ד וכ"כ בתשו' הרדב"ז ויעוין בס' תמת ישרים והנ"ב [קמא סי' פ"ו ותנינא סי' קי"ג] מאריך בזה הרבה ולא ידע כי כבר הקדימוהו כת הראשונים [עי' בד"ח לש"ג בשער התשו' סי' כ"ח בהג"ה] ולכן טוב לכתוב גט אחד בן דמתקרי שעיה ליב: ושם יכט לפי דעתי אין לשנות מכפי המבואר בב"ש לכתוב יכט בכ"ף ובטי"ת ואל ישיא אותו דברי הט"ג [בס"ק ח' גבי יכט] כי במחכ"ת לא נכונו דבריו בזה וכבר השגתי עליו בראיות ברורות על מ"ש דמדינות הרחוקות מריינוס כמו ספרד ומדינתנו אין חוששין לחשש זה לכתוב כ"ף במקום חי"ת וז"א כלל חדא דגם בספרד בערי קושטנטינא קורין חי"ת כמו ה"א כמבואר בס"ש ומהרי"ט ז"ל ובכנה"ג א"ח סי' ס"א והמה לא רחוקים מא"י כידוע לכל דשכיחי טובא שיירות גם לא ידעתי כי הרמ"א ומהרש"ל ז"ל אשר מנוחתם כבוד במדינתנו הסכימו לכתוב בכ"ף [ע' רמ"א סי' קכ"ט סל"א] מי ישנה מדבריהם וכי נתרחק ריינוס מאתנו בזמה"ז יותר מבימיהם.

גם גוף הטעם שכתב לא נראה כלל כי אין הטעם במ"ש התה"ד לכתוב כ"ף במקום חי"ת אין מטעם לעז כלל רק לכתחלה צריך שיהי' הגט נקרא בכל המדינות יהי' אפילו בקצה העולם כמבואר שם בדבריו [בסי' רל"א] ומ"ש שעתה כותבין בשטרות ואגרות יחט בחי"ת לא ידעתי מי הגיד לו נביאות זה וכי בשביל שהוא לא ראה כתיבת יכט בכ"ף במקומו יכריע כל העולם לפי דעתו שאדרבה רוב כותבין בכ"ף לכן אל יזיז מדברי הב"ש ובפרט שיחט בחית הוא מלשון חטא ומשורשו שאין דרך להזכיר עון על השם גם יחד בדלת נראה פירושו שיהי' עם אשתו ביחד וחששות כיוצא בזה מצינו בתלמוד גבי למהך [גיטין דף"ה] הגם שאם שמה בפירוש כן אין לנו לשנות אבל לכתחלה אין לנו להמציא סברות נגד הב"ש ז"ל גדול אחרונים ומלוקט מגדולים אשר לפניו ומה שהביא בט"ג דברי מהר"מ חריף אין לסמוך על כת"י שלא נתפרסם בעולם כי לאו מר ברי' דרבינא חתים עלי' כן נראה לי.

יום א' ט"ו למב"י תר"כ לפ"ק צאנז: סימן קכז שאלה אחד נקרא מעריסה משה יוסף ובפי כל נקרא יוסל ושם משה יוסף כמעט נשכח רק קצת בני אדם יודעים שמו של עריסה משה יוסף וגם לס"ת נקרא משה יוסף אך האיש הלז איננו רגיל לקרותו לתורה ורק קודם הגירושין צוה לקרותו לתורה בשם משה יוסף ואמר גם לאחד ממיודעיו ששמו

משה יוסף ויצא מעירו לעיר אחרת רחוק שתי פרסאות וגירש אשתו בשם יוסף המכונה יוסל ונשאל מה דינה של האשה הזאת: תשובה הנה באמת לכתחלה הי' מהראוי לכתוב משה יוסף המכונה יוסל דעיקר השם מה שקורין אותו לתורה כמבואר ברמ"א ז"ל [ע' בסי' קכ"ט סעי' ט"ז] ואם דכתבו הפוסקי' דזה דוקא במי שרגיל לקרותו אבל במי שאינו רגיל בקריאה אין הקריאה מעלה ומוריד וז"ל הרדב"ז ח"א סי' תקל"א מעשה הי' באחד שבא לגרש את אשתו בשם שמריה ובא לפני ואני מכירו זה מ' שנה בשם מחרז ושאלתי למה כתבו שמרי' והשיבו לי כי פי' שמרי' היא מחרז ועיקר השם שמר' ושכך מעלין אותו לס"ת בשם שמרי' וקרעתי את הגט וכתבתי אחר בשם מחרז ולא שום אוחרא כו' לפי שכל היהודים והעכו"ם קורין אותו מתרז ולא מצאתי מי שיודע ששמו שמריה זולת החזן והוא לא יעלה לתורה פעם ביובל ומי יכירנו בשם זה עכ"ל מ"מ היינו דוקא במי שאין דרכו כלל לקרותו בתורה רק בכמה שנים פ"א אבל סתם ב"א א' עני ועשיר שוים שמנהגנו לכתוב שם הנקרא לתורה הגם שהעני אינו רגיל לקרותו כ"כ לתורה כידוע דמ"מ סתם ב"א עולה כמה פעמים בשנה כגון ביום שמת אביו ואמו או בשמח"ת וכיוצא ולכן מנהגינו להלוך בתר קריאה לס"ת ואין מדקדקים אם הוא מצוי לקרותו לתורה או לא ולכן מקרי זה המגרש לפ"ד כסתם ב"א וכותבין משה יוסף המכונה יוסל וא"כ לא נכתב בגט זה שם העיקר כי עיקר הוא מה שרגיל לקרותו לתורה וא"כ הוא פסול אך י"ל כיון דכתב שם החניכה הרגיל בפ"כ המכונה יוסל כשר לכ"ע [כמבואר בר"ס קכ"ט].

אולם לכתחלה הי' צריך לכתוב משה יוסף המכונה יאסיל. והנה אפילו אם נאמר דזה הוי כאינו רגיל לקרות בתורה ולא הוי עיקר השמשה יוסף מ"מ עכ"פ לא מקרי נשתקע כיון דהרבה יודעים ששמו משה יוסף וגם נקרא לס"ת קודם הגרושין נהי דנימא דזה לא נחשב לעיקר עכ"פ כ"ע מודו דזה לא נקרא נשתקע וא"כ לפ"ז הוי למכתב לכתחלה יוסל דמתקרי או דאתקרי משה יוסף אך מה שכתבו שם יוסף המכונה יוסל לא שפיר דמי והנה נראה לפע"ד לכאורה לפוסלו אפילו בדיעבד דהנה המגרש הזה מעולם לא נקרא יוסף לבד מעולם כי מעריסה ולתורה נקרא משה יוסף ורוב העולם קורין אותו יאסיל אבל יוסף לחוד לא נקרא בו מעולם וא"כ הוי שינוי השם ממש דפסול עכ"פ אך אם לא ירצה הבעל לתת גט אחר והוא מקום עיגון י"ל דיש להכשיר הגט די"ל דמה שנקרא יאסיל היינו כמו יוסף דהא הרבה מגדולי האחרונים שס"ל שא"צ לכתוב הכינוי כלל יוסל ולפ"ד הנ"ש אפילו באם לא נקרא מעולם רק יאסיל כותבין יוסף לחוד יעוין בדבריו גבי אלכסנדר סענדר [מובא בב"ש ש"א אות סמ"ך] וא"כ הוי שם יוסף לחוד כחניכה שהכל קורין בו דכשר בדיעבד.

אולם מסתפינא מאד להתיר כיון שכתבו יוסף המכונה יוסל א"כ נראה שיש להמגרש שם יוסף לחוד זולת הכינוי של יאסיל א"כ לא זה המגרש דהמגרש אין לו שם יוסף לבד רק משה יוסף ומבואר במהרי"ק ז"ל [שורש צ"ח] דזה הוי כמו שם אחר ממש ולכן מסתפינא להקל אך אינני מוחה במתירים: ולכאורה עלה על דעתי לצרף (דברי) דעת הטור ז"ל [בר"ס קכ"ט] דבאם לא נודע במקום הכתיבה שם השני כשר בשם מקום הכתיבה לחוד וה"נ במקום הכתיבה לא ידעו רק משם זה יוסף לחוד ויעוין בשו"ת פ"י דעיקר ידיעה תלוי בהב"ד דאם הב"ד לא ידעו משם אחר לא חלה תקנת ר"ג וכשר באם כתבו שם הנודע להם לבד וגם יש לצרף הא דברייתא [גיטין ל"ד ע"ב] דיצא למקום אחר מגורשת באחד מהם ופירשו הראשונים דהיינו במוחזק שם בשם מא' מהב' שמות אם גירש בו בהשם שהוחזק במקום הכתיבה ונתינה אפי' שידוע לנו שיש לו באיזה מקום אחר שם אחר כשר בדיעבד יעו"ש: אך בהיתר זה פליג המג"ש שם בתשו' [ח"א סי' יו"ד] ולומר דעיקר אזלי' בתר מקום האשה ודירתה והפשט בברייתא יצא למק"א וגירש בא' מהם מגורשת היינו בהלכו שניהם ועקרו דירתם למקום אחר אבל באשה שיצאה לשעה למק"א ודעתה לשוב לעירה שם עירה מקרי מקום הנתינה וכיוצא בזה כתב המהר"מ מינץ ז"ל בתשו' [ס"ד ע' בד"ח לש"ג שער שינוי השמות אות ט"ו] הגם שבט"ג [בל"ש בשמות שנשתנו מ"ח סק"ב] חוכך בדבריו מ"מ אין בידינו לדחות דברי גדולים בסברא כרסית.

אך מהג"פ ז"ל [סי' קכ"ט סקט"ז וכ"א] נראה שאזלינן בתר מקום האשה בשעת כתיבה ונתינה וכן נראה מהט"ז ז"ל שם בתשו' להגאון מג"ש ז"ל וז"ל המג"ש אה"ע ס"ס י"א ולענין מ"ש הגאון מו"ה יושע שאיזה חכם אמר בנדון זה שתצא האשה לקבל הגט למק"א במקום שלא הוחזק בשם זה וחלק עליו הדין עם הרב הנ"ל דהעיקר הוא במקום שהוא עומד או האשה עומדת בשעת כתיבת הגט וזה פשוט בעיני עכ"ל הרי דאם הית' האשה בשעת הכתיבה הי' כשר אפילו אם הי' דעתה לחזור וחזרה ולכן הי' מקום לצרף להכשיר כיון דלא נודע באותו מקום כו"נ משם יוסף משה כשר במקום עיגון עכ"פ: אך דגם זה ליתא דכ"ז הוי א"ש באם הי' נקרא במקום הכו"נ יוסף המכונה יוסל אך באמת שם יוסף לא מקרי מעולם בשום מקום ורק שם משה יוסף (לו) בעירו ושם יאסיל במקום הכו"נ וא"כ שם יוסף הנכתב עליו זולת הכינוי יוסל הוא שם חדש אשר לא נקרא ולא הוחזק בו מעולם ואי משום שהטעו את הדיינים וסברו ששמו (משה) יוסף כתבו יוסף המכונה יאסיל זה לא יציל להכשיר הגט דרק בכתבו שם אחד באמת כמו שנקרא במקומו ורק לא ידעו משם אחר שיש לו במקום נתינה או שהבעל ואשתו במקום שמוחזק בשם אחד

אפילו נודע משם אחר כשר בדיעבד לרוב השיטות אבל בנ"ד ששם יוסף לבד הוא שם בדוי ולא הי' לו מעולם ורק הב"ד טעו לכ"ע הגט פסול.
ואין לצדד להתיר רק מה שנא' דיוסף הוי כיאסיל וכמ"ש לעיל אך זה דבר קשה מאד לסמוך ע"ז. סוף דבר לפע"ד הגט פסול אך אינני מוחה בהמתיר.
עוד יש חשש בזה דהבעל מערער ואומר שכוונתו הי' ליתן גט פסול הגם שלא שמעתי אומר זה בפירוש מ"מ נראה מערעורו שכן הוא וכן נקרא לס"ת קודם הגירושין וגם הודיע לאחד משמו יוסף וא"כ כן הי' כוונתו יש מקום להחמיר עפ"י דברי תשו' מהרשד"ם ז"ל אך יש לדחות וק"ל: סימן קכח לנכדי הרב המאה"ג החסיד המפורסם ירא ד' מו"ה נפתלי וחתני הרב ה"ה החריף החסיד המפורסם מו"ה מרדכי דוב נ"י בצערק אם: שאלה באחד שהוא ע"ה גדול וא"י לחתום ושמו ליב והשיא את בתו לאיש וכתבו בכתובה בת אריה הגם שלא ידעו שם הקודש שלו מה הוא כתב הש"ץ מסתמא ארי' ואח"כ זה האיש עלה לס"ת איזה פעמים בשם יודא.
והנה בתו הנ"ל נתגרשה וכתבו בגט בת יהודא. והנה ספק גדול אם אולי הי' שמו מעריסה ארי' כמ"ש בכתובה וא"כ הוי שינה שם אביו: תשובה הנה אם החזיק אביו בעלי' זו לשם יודא בודאי כשר כי זה לא גרע מנשתקע שם ארי' דצ"ל רק גט אחד בשם דהשתא וכ"ש היכי שמסתפקים אם הי' הלל שמו ארי' ולא יזכר ולא יפקד משם ארי' רק החזיק בשם יודא בודאי לכתחלה צריך לכתוב בת יודא דמה שכתב החזן בכתובה מספק שם ארי' לית בי' ממשא כלל להצריך גט שני אפילו לכתחלה וכן משמע בהדי' בס' עזרת נשים גבי אברם דאם אין יודעין שם העריסה א"צ לחוש רק כותבין שם שהחזיק בו וזה פשוט לפע"ד אך אם לא החזיק כדינו רק לאיזה פעמים בדרך רחוק נקרא לס"ת יהודא מ"מ נלע"ד דכשר גט זה דנהי דבשינה שם אביו בלא החזיק בשם השני העיטור ז"ל יחידי בהכשרו כמבואר בס' מכתב אלי' דהנה דעת הסוברים דשם אביו מעכב בגט בודאי פסול וכמבואר בכל הפוסקים ותה"ד [מובא בב"י סי' קכ"ט] דעתו לפסול בלא כתב שם אביו לכן פוסל בשינוי ובתשו' מהראנ"ח [ח"א סי' י"א] האריך בכוונת תה"ד יע"ש אך הרואה בהדי' בפסקיו קל"ח דפוסל בשינוי וכן דעת הרא"ש ז"ל [בתשו' מובא בטור ס"ס קכ"ט] לפסול בשינוי אפילו שמכשיר בלא כתב שם אביהם מ"מ מטעם מראית עין וחשש לעז פסול והתוס' לשיטת הרב"י [שם] נמי ס"ל כהרא"ש ז"ל בזה אך אפי' למהר"י בן לב ז"ל בשיטת התוס' דבר שאינו מעכב אינו פסול משום לעז מ"מ י"ל דבשינה שם אביהם פסלו כי אולי ס"ל דשם אביהם מעכב כ"כ המכתב אלי' ז"ל והסמ"ג ז"ל פוסל אפי' דלכתחלה ל"צ לכתוב לדינא דמשנה מ"מ כיון שתיקון ראשונים הוא פוסל בשינוי

דדוקא בשם הלידה דשכיח השינוי משום שאינו ידוע כ"כ בתחלה שתקנו לכותבו התנו שלא יפסול בשינה דהוא דבר שכיח לטעות בו משא"כ דבר שאינו שכיח לטעות בו פסול אם שינה אפי' ממנהג קדמונים ובש"ע [שם ס"י] מבואר לפסול בשינה שם אביהם בלא החזיק בשם השינוי והג"פ [שם סקנ"ד] ג"כ פוסל בלא החזיק וגם כפי הנראה דלפי מאי דקיי"ל דלמיחזי כשקרא כי האי בחתימה פסול לרוב הראשונים ואחרונים בודאי פסול בשינוי [ע' ש"ך ח"מ סי' ל"ט סקל"ח וסי' מ"ו סקנ"ח וע"ש באו"ת ובג"פ סי' קכ"ז סק"כ] והרבה הארכתי בזה בעזהי"ת [ע' ד"ח לש"ג שער שינוי מקומות אות ד' ה' ט"]:
ולפ"ד הב"ח שכ' בס"ס קכ"ט ס"ו וז"ל תימא הא פשיטא דפסול מדאורייתא כיון דמזויף מתוכו ול"צ לתשובה זו עכ"ל לכאורה נראה שהוא דאורייתא ולכאורה דבריו מרפסי איגרא דלמה יהי' פסול מדאורייתא אך באמת המדייק בגוף לשונו שכ' דהוי מזויף מתוכו והנה במזויף מתוכו לא הוי רק דרבנן וכמבואר ברמב"ם ז"ל [פ"ג מה"ג ה"ח] וש"ע [סי' קל"א ס"ו ע"ש בב"ש סק"ז] אך נ"ל דזה כוונתו והדין עמו בזה דהנה באמת לר"מ דע"ח כרתי וצריך מוכח מתוכו לשיטת התוס' ז"ל [ד"כ ד"ה הא ובדכ"ד ד"ה בעידי מסירה] א"כ בלא כתב שם אביו אינו מוכח מתוכו וה"ה פסול אך למ"ד ע"מ כרתי כשר והנה הג"פ [סי' קכ"ד ססק"ה] המציא גבי כתבו על המחק דאפי' לר"א דא"צ להיות מוכח מתוכו מ"מ אם ע"מ אינם בפנינו נהי שר"א מכשיר בע"ח נמי לשיטת הר"מ במז"ל מ"מ פסול דאינו מוכח מתוכו ותו"ג ז"ל מסכים לדבריו והנה במזויף מתוכו לא מהני הע"מ אם באים לפנינו [עכ"פ מדרבנן] לזה כתב הב"ח שפיר אם כתב שם אחר והוי פסול מה"ת כלו' דבר שפיסולו מה"ת קודם ביאת ע"מ ורק אפי' אם יבואו הוא מזויף מתוכו וכן באמת נכון הדבר ואפי' בשם אביו: ואשר לכאורה י"ל דסגי בשמה לחוד והוי מוכח מתוכו משום דהוי לויתי ממך ממון וכבר הארכתי בזה להכשיר במקום עיגון כה"ג והוא ת"ל אתי בכתובים [ע' בח"א סי' ס"ו] והגאון בעל המחבר ס' ישועות יעקב מסכים לדברי בתשובה אך שם היו עדיין סניפים הרבה ולא בשביל זה נעשה מעשה לחומר א"א ובפרט בדבר שהרח"ש ומהרי"ט ז"ל דחו חילוק זה.
כללו של דבר שבחנם לפלפל בזה שבלא החזיק בשינוי שם אב פסול אפילו במקום עיגון לכל הפוסקים חוץ מהעיטור דהנה הש"גבב"ב פ' המוכר [את הספינה] כתב שדבר שצריך לכתוב עפ"י חומרא ומנהג אם שינה פסול הגט מה"ת ואם כי דבריו מרפסי איגרי והארכתי בזה בקונ' אשר לי בעזהי"ת [בד"ח ע"ש בפתיחה אות ח' ובשער שינוי מקומות אות א' ב'] אך עכ"פ מי לא יחוש להחמיר ח"ו: אולם בנ"ד שהי' ספק שינוי נראה ממהרי"ן ל"ב ז"ל שמכשיר וכנראה מתשו' הר"ן ז"ל [ע' ג"פ סי' קכ"ט סק"נ] וכן

מבואר בהדי' בתה"ד בפסקיו קל"ח שכ' וז"ל ואשר כתבת כיון דאין עדות ברורה דאין שמו דן תמיהני וכי אין עדות די עכ"ל הרי דמספק גם דעתו נוטה להכשיר יעו"ש עוד כתב שם סברא וז"ל וי"ל דמעתה כיון דמתוך הספק דקדק בסברא מן החניכה ולהחזיק שם אביו כך והוא ע"כ הוצרך לבדות שם מלבו הואיל ולא ידע האמת נוכל לומר דכה"ג יכול להחזיק שם לאביו אעפ"י שאינו כן ול"ד לתשו' הרא"ש דלעיל דהתם הי' יכול לכתוב שם אביו המומר אלא שלא רצה ולרואים נמי ליכא למיחש כדחייש האשר"י בתשובתו דהכא דהרואה שכ' דן יוכל להבין ג"כ מדעתו שע"י הספק נזקק מתוך החניכה ולא יאמרו אחר הוא משא"כ בעובדא דאשר"י עכ"ל הרי דכמו בנ"ד שמסופקי' בשמו שנקרא בפ"כ ליב ורק בשם הקודש מסופקים מה הי' שמו מעריסה אם ארי' או יהודא בכה"ג אין שייך מפני הרואים דאפילו מי שידע ששמו מעריסה ארי' ויראה בגט יהודא ליב לא ילעזו על הגט ורק יבין מחמת ששם ליב יוצא לפעמים משם יודא ומספק כתבו יהודא וז"ב.

הן אמת דתמי' לי מאחרונים שהשמיטו דבריו בזה עכ"ז במקום עיגון יש לסמוך להכשיר כן נראה לפענ"ד: ועתה אשיב לדברך הנה אם באנו לפלפל ת"ל יש אתי בזה כתובים כמה דפים אולי ראו עיניך איזה ענינים ואין הפנאי מוכשר להעתיקם ורק בקצרה מ"ש להוכיח מש"ס לכתוב שם אביו כבר ידוע לך דעתי שזה שפת יתר וגאות לפלפל בזה בדבר שהראשונים לא הכריעו כי אין דעת שלישית מכרעת כדפירש"י ז"ל יעי"ש [ע' פסחים כ"א ברש"י ותוס'] אנו יתמי דיתמי מה אנו נגד הראשונים וגדולי אחרונים ורק משום יגדיל תורה ויאדיר יש לפלפל בדבר חידוד ופלפול אבל בדברים בעלמא הוא למותר וכבר ביאר הרבה בזה התה"ד בפסקיו בראיות מש"ס נגד החולק וברשב"א ז"ל בכמה תשובות הידועים.

ואשר כתבת דאין שייך כאן משום מ"ע משום שלא נודע לנו ידידי בני לא כן הוא רק החשש מ"ע דלמא איכא דידעי בשם העריסה ועיין בתשו' מהרמ"מ ותבין. אך הסברא שכתבת שיתלו שמספק כתבו כן יפה כתבת כמבואר בפסקי מהרא"י ז"ל [סי' קל"ח]: ואשר כתבת דלא הוי ספירת דברים זה ליתא לפמ"ש הטעם דבדבר שא"צ לכתוב הוי כאלו לא אמרו כלל והוי כאלו מחוק מגט א"כ עיקר הגט אני מגרש פ' אשתך א"כ שוב הוי ספירת דברים כמו אלו לא כתב כלל שם אביהם כשר בדיעבד דהוי ספ"ד א"כ אפי' שינה אם היא דבר שאינו צריך ע"ז לא חתמו העדים והוי כליתא והוי כאלו כתב רק אני פ' בלא שם אביו דהוי ודאי ספ"ד ורק משום מוכח מתוכו יש לעיין וזה כבר בארתי לך: ואשר כתבת משום לשמה הן אמת שקצת מראשונים בחי' כתבו דצריך שמם בגט

משום לשמה ובמכתב אלי' האריך הרבה דצריך דוקא הסופר להכירם משום לשמה אך לע"ד זה דבר רחוק כיון דכותב הסופר לשם איש זה ואשתו זאת מאי איכפת לן בידיעת שמותם כן נלע"ד.

והרבה הי' לדבר בזה אך מחמת טרדות נשואי נכדי שמעלקא שיחי' קצרתי: ואודות הגט הבא מקושטאנדינא באמת כמה דברים הם שכותבים שם כן כמו שתראה בג"פ ואם בקצתם שנו אין פסול בדיעבד זולת מ"ש סאסי ובמדינתנו כותבים בגלילותינו סאסא אם נקראת בסמ"ך או בשי"ן סבולת ואם נקראת בשי"ן דגושה כותבין שאשא ובמדינת רוסיא המבטא שלהם סאסיא ולכן אם כתוב במדינתנו ולא ברוסיא ביוד ולא אלף בודאי פסול כי היוד לבסוף בלא אלף נבטא בדגש היוד משא"כ אם בא אלף בסוף ועיין בנוב"י גבי טאלצא [מה"ת סי' קכ"ד] ובחי' הארכתי להשיג עליו ולכן במדינתנו ודאי פסול לפענ"ד דהוי שינוי גמור אך אם אולי לשונם כן לדבר בקושטאנדינא ואז אין לפסול כיון שמוכח שבא מקושטאנדינא ושם מדברים כן והוי ממש האי דמרדכי ז"ל [גיטין סי' תמ"ו] גבי באריש ובוריש שהריצב"א ז"ל מכשיר משום שמבטא לשונם כן וכן הסכימו כה"פ ולכן אם יתברר כן אין בזה חשש פסול כלל אך צריך ישוב הרבה בזה כמו שהאריך הג"פ בזה [בסי' קכ"ח סק"ג].

אחר כ"ז נלע"ד שלא להכשיר גט כזה שאין כתוב בו שם עיר ולא שם אביו דאין מוכח מתוך הגט כלל וגם עדי מסירה ליכא דהא ע"מ גופא אינם יודעים מי הוא המגרש הלז כיון שאין כתוב רק יוסל מגרש אשתו וגם בהרשאה אינו מבואר יותר ולכן מי יודע מי הוא זה היוסל ואם שכתב ששם אשתו פלוני' מ"מ בסימן זה לחוד לא סגי כמבואר בהדי' גבי שני יוסף בן שמעון [סי' קל"ו ס"ו] מכ"ש הכא ולע"ד זה אינו גט כלל.

ומה שהעיד במכתב איש א' דיוסל זה הידוע לכם בעל פ' הניכרת לכם שלח הגט מ"מ לא הוי אלא ע"א דעלמא שאינו נאמן באיסור ערוה ולזה לדעתי נכון לכתוב להבד"צ דשם שיכתבו הרשאה על הגט הזה ויכתבו בהרשאה שהגט שסי' כך וכך ניתן מבעל ששמו ושם אביו כך או עכ"פ שם משפחתו ושם עירו ואז שוב קיום ב"ד א"צ קיום בדיעבד במקום עיגון וכדברי הרמ"א בשם הרשב"ץ ז"ל [בס"ס קמ"ב] וכן נהגו עלמא אבל זולת זה לא מצאתי היתר וגם על הט"ס שבגט בפרטות לא דקדקתי היטב כי לפום ריהטא נ"ל שרוב מהם נוהגים כן בקושטאנדינא כמבואר בג"פ וגם אין מעכבין במקום עיגון.

ולכן מקודם שתתנו ליד האשה יעיינו היטב בכל המפרשים ואז יוכל לסמוך להתירה אם גם אתם תסכימו לדעתי עם איזה דיינים בקיאים בדיני גט והי' שלום כדברי אביכם דו"ש ומצפה להרמת קרניכם במהרה אדר תרכ"א: סימן קכט לבני הרב הגדול הצדיק החסיד

המפורסם כו' מו"ה יחזקאל נ"י מה שכתבת בענין הגט הנה דבר פשוט שלכתחלה צריך לכתוב שם האב עם כנוייו כי כן כתבו בשם ת"ה שבכתביו מסופק בזה שכן יראה המעיין באמת דבריו יעויין תשו' מהרא"ש ומהראנ"ח ויש"ש גיטין וגם בדעת הרשב"א ז"ל נסתפקו קצת אם כשר בדיעבד ועיין בב"י ז"ל [סי' קכ"ט] אך בש"ע [ס"ט] כתבו להכשיר בדיעבד או אפי' לכתחלה אם אי אפשר לכתבו כגון שלא ידוע שמו או שלאחר העיון מגדולי' א"א לכוון סגנון כתיבת שם זה משמטין שם האב [כמבואר בפ"מ ח"א סי' י"ט ובבה"ט שם סקי"ג] וכמדומה שכן ראיתי מעשה אצל זקינך הגאון מו"ח ז"ל אך שקטן הייתי לא רציתי לומר בהחלט אך באמת כן נהגו בכל אשכנז להכשיר אפי' לכתחלה באם א"א לכוין ולא יוכלו ג"כ לתת שני גיטין מאיזה טעם משמיטין שם האב אבל משום איזה ספק כל דהו אין משמטין וכמבואר בהדי' בתשו' רמ"א ז"ל סי' פ"ד ולכן כל דיין שמשמיט שם אביו מחמת שא"י סגנון האיך לכתבו אם הוא אינו מהגדולים ולא נשאל בגדולים ממנו נהי דהגט כשר אבל עונו גדול מנשוא כמבואר בהקדמת ס"ש שכתבתי לך במכתב הנ"ל שהשגת וגם מה שמשמיטין הכינוי וסומכין על שם של קריאה לס"ת הוא עון פלילי שכבר גליתי לך שלדעת הרמב"ם ז"ל [פ"ו מה"ג הי"ג] הוא פסול וגם זקיני המג"ש בתשובה הישינה דעתו לפסול והמכתב אלי' ז"ל פסלו בפירוש הגם שאני בעניי לפע"ד הארכתי לתרץ קו' המג"ש והמ"א ז"ל מ"מ מאן דאית בי' קצת יראת השם יודע דאין ליתן גט שפסול לדעת הנך גדולים מהני קדמאי ובתראי ורק באם אי אפשר בענין אחר אחר הסכמת ג' גדולים אפשר להכשיר לכתחלה גט כזה והב"א ז"ל חרה אפו הרבה בהמקילים הללו יעו"ש בדבריו: ואשר נסתפקת בשם ישראל דוב וחותם (מ') בעריש **(א"ה נראה דצ"ל ישראל בעריש.

)** והעולם קורין בעריש לבד הנה הואיל והדבר נמשך למ"ד יום תמי' לי' למה לא החזקתם לו לקראו ישראל בעריש ובזה א"צ לכרוז כלל ולא שום דבר רק ב"ב ומקורביו יקראו די בזה בהצטרף לשם החתימה לכתוב עליו דמתקרי כי באמת דעת האומרים שאין לכתוב [דמתקרי] על החתימה [ע' בט"ז בש"א אות א' ובט"ג שם בשם הכנ"י סקל"ו וסק"מ] נפלאה למאוד דהלא בודאי קורים החתימה מזכירים אותה בשם זה ולמה לא שייך גבי' דמתקרי אולם מי אנכי להכריע נגד גדולי עולם אבל לכ"ע די בכה"ג להחזיקו בלא הכרזה כלל ועיין בכנסת יחזקאל אך א"א עוד להמתין למ"ד יום בודאי אין נכון לגרש בגט אחד ולכתוב שם החתימה דהוא שם לעז ישראל בעריש קודם שם העריסה הנקרא בו לס"ת וגם קודם שם הנקרא בו בפי כל העולם בעריש לחוד בזה ודאי הקדים הטפל לעיקר הגם שבש"ע [ס"ב] מכשיר בכתוב בפירוש וזה הוא דעת הריב"ש ז"ל [סי'

מ"ג] אך ידוע שחולק עליו מהראנ"ח ז"ל [סי' ל"ג] ואומר שפסול להרשב"א ז"ל ומהריב"ל ז"ל מפני חשש זה הצריך שני גיטין וגם הג"פ [בסקי"ג שם] ומכתב אלי' ז"ל חשולסברת מהראנ"ח ז"ל כמבואר בספריהם ולכן ח"ו לעשות מעשה כזה ורק ליתן שני גיטין באחד יכתבו כמו שכתבת להקדים שם החתימה ואח"כ שם הנקרא לס"ת והכינוי שנקרא בפ"כ ובגט השני יכתבו ישראל דוב המכונה בעריש וישמיטו לגמרי שם החתימה ובזה בודאי בכותב שם שנקרא לס"ת והכינוי הנקרא בפ"כ סגי בדיעבד לכ"ע: ומה שכתבת ביענטשא הספק איך לכתוב לא ידעת מידי הן אם כותב יענטשא שפיר דמי ולא חיישינן שיקראו בסגול כי בעי"ן משמש ג"כ לפתח בשם יעקב וכינוי כמבואר אם שמו יעקל בפתח שכותבין יעקל ולא חיישינן שיקראו יעקל בסגול (עיין בישׁ"ש ובט"ג גבי יעקל) כיון שנוכל לקרותו בפתח אין חשש לטעות כאשר יבואר לפנינו וגם אם יכתבו ינטשא שפיר דמי כמבואר במהריב"ל ז"ל אשר יובא לפנינו וגם אם כותבין באלף יאנטשא אין קפידא דרגילי אינשי ביאנטשא בפתח לא בקמץ דלא שכיח וכאשר יבואר להלן: ומה שכתבת לכתוב יאכט באלף וכתבת שבזמנינו נמשך הפתח דע לך אהובי בני כי מדבריך ניכר שלא עיינת בהאחרונים שהאריכו בזה והנה מקור הדין הזה נובע מדברי רש"י בכתובות [ס"ט ע"ב] גבי ינחם כתיב דפירש"י ז"ל דכל נקודת פתח מושך אחריו אלף או ה"א ומהריב"ל ז"ל האריך בזה וכן הג"פ ז"ל [סי' קכ"ט ס"ק קכ"ה ובכ"מ] ויתר האחרונים אמנם סיים המהריב"ל בח"ג סי' ט' וז"ל ועוד נסתפקנו בשם פאלומבה אם צריך לכתוב אלף אחר הפ"א לפי שהגריגיש אינם רגילים בכך וכפי הנשמע אינם כותבי' אפילו בגיטין אלף במקום פתח בלשון לועז שלהם תשובה כו' עד אלא שאני חוכך להחמיר שלשון הלועז שלנו שנרצה לומר ולחטוף שני אותיות כאחת נכתב כולו בלי שום אות מאותיות שהם אמות והם במקום הנקודות ואם הוא בנ"ד הו"ל כאלו שינה שמה דכיון דלא נכתב שום אות מן האותיות שהן אמות יש לנו לומר שיש שורק אחד אחרי הפ"א והאל"ף וצריך לעיין במה דכתב רש"י כו' עד ואחר שכתבתי כ"ז ראיתי תשובה אחת להרב ה"ר שלמה בן רשב"ץ שכתב אם כתב שם עירו ושם עירה בבלבול כגון שבמקום טונס כתב טסם פסול ואם אינו נקרא יפה ה"ה כמו שאינו ע"כ ואחר שראיתי זאת התשובה חשבתי דרך נכון באלו הדברים והוא שחסרון ואו הוא חסרון דהכל קפדי בי' אבל חסרון האלף שהוא במקום תנועת הפתח איכא דקפדי ואיכא דלא קפדי וזמנין הסופרים משמיטין ויש לסמוך על מה שנוהגין באגרות ובשטרות ובכתובות ואפשר שמשום זה רבני הגריגיש אינם מקפידים על תנועת הפתח בגיטין כפי הנשמע משום דבשטרות ובכתובות ובאגרות לשון הלועז שלהם אינם מקפידים ע"ז עכ"ל.

והנה אנו מנהגינו כארמיניש שאין כותבין אלף במקום פתח כמבואר בכל מסדרי גיטין ביש"ש ובס"ש ובב"ש ז"ל הגם כי מהרי"ט ז"ל כתב דאשכנזים כותבים אלף במקום פתח כוונתו על האשכנזים היושבים קרוב לספרד אבל אנו אין כותבין אלף במקום פתח וכ"כ בהדי' בס"ש גבי ולק פרידמאן יעו"ש וכ"כ הט"ג גבי בארונא בשמות הנשים ולכן זה פשוט שכותבים במקום פתח בלא אלף אך לפעמים כדי שלא לקרות בשו"א מרחיבין התיבה וכותבין אלף כמבואר גבי ואלק ובנ"ש גבי באריש וגבי חאניכה אך אם יש מקום לטעות שיקראו זה השם בקמץ בודאי אין כותבין באלף רק במקום שאין לטעות בתנועת קמץ שאין שכיח שם כזה ויש חשש שיקראו בשבא מוסיפין אלף כ"כ הנ"ש והס"ש ובט"ג.

והנה לפע"ד אפילו במקום שיש לטעות לקרות בקמץ לדעתי לא איכפת לן לכתוב באלף אם יש ג"כ לטעות שיקראו בשבא דהנה מבואר בע"נ גבי שלום ושלום בשורק הגם דבכתיבה דומים לכתוב שלום בואו ובקריאה משונים ששלום בשורק משונה משלום בחולם מ"מ א"צ היכר אחר כיון דניכרים המה בשמות אבותם ודמי ממש לאם יש בעיר שני בני אדם ששמותם יוסף ורק אחד בן ראובן ואחד בן יעקב דא"צ שום סי' ולא חיישינן לטעות ולכן בשלמא אם כתב השם שלא כדינו ביש מקום לטעות פסול אבל באם השם נכתב כדינו רק שיש שם כיוצא בזה נסמוך אשם אביו וא"כ ה"נ כיון דבאמת גם פתח הוא נקוד באלף כנ"ל ורק אנו משמיטים אותו לפעמים ולפעמים כותבין אותו ובודאי דזה לא מקרי טעות דיוכל לקרותו בפתח כמו בקמץ דהא אנו כותבי' אלף במקום פתח ולכן לא יטעו לקרותו בקמץ דשם אביו יוכיח עליו שזה הוא הנקרא בפתח וליכא טעות בכתיבה כלל כנ"ל.

אך מדברי הנ"ש והט"ג ז"ל נראה דכה"ג יש להשמיט האלף אך בדיעבד ודאי כשר בכל גווני כאשר מבואר גבי חנוכה וגבי שמות המתחלפים והנה לפ"ז בנ"ד אשר שם יכט בשבא אינו מצוי ושם יכט על הרגל לשונינו בודאי יקרא הקורא יכט בפתח ולא בשבא ואין לכתוב יאכט באלף דיטעו לקרותו יאכט בקמץ דשכיח שם יאכט בסביבותינו וכמדומה ששמעתי ליוכבד שקורין העולם יאכווד שיש קורין יאכד ולכן בודאי יותר נכון לכתוב בלא אלף ובפרט שכן נוסח הב"ש בסידורו ובס"ש אין לשנות הגם דאם יש שינוי במבטא אין הולכים בתר הסידור שבזמנם מ"מ אם אין חילוק גדול כותבים כמו שכתבו אז והרבה הארכתי בזה בדברי הצ"צ ז"ל [סי' פ"ד] גבי זעליג [בד"ח בשער האותיות אות ג'] ובודאי שכן הוא דקשה לי מעולם כמה דיות נשפכו וכמה קולמוסים נשתברו בהשמות וכנויין ולמה לן כולי האי יכתבו בקיצור דאלף הוא במקום קמץ והיוד

במקום חירק וצירי וכדומה ולמה העתיקו שם זה ושם זה כיון דאם ישתנו לא יכתבו כן א"כ לא ה"ל לכתוב רק הכלל מהנקודות והרפות והדגושות ולכן נראה בבירור דכל זמן שאין הרגש גדול כותבין כפי שהעתיקו דיש כמה שמות שגם בימיהם לא היו נבטאים בהרגשה כאשר סידרו המסדרי גיטין כי להם נגלו כל תעלומות וחקרו בטעמי השם וסדרו לפי עקרו ושרשו הגם כי כתב הט"ז ז"ל [בש"א אות ל'] שאין דורשי' השמות ודחה דברי מהרי"ט ז"ל שכתב לכתוב כפי עיקר שורש השם מ"מ המעיין יראה דהט"ז ז"ל כתב כ"ז שאין ידוע השורש משמע הא אלו ידעינן שורשו כותבין כפי עיקר מחצבת וכוונת השם והרבה יש להאריך בזה ומהרי"ט ז"ל מפלפל הרבה בזה בתשובה ובקונטרס' והנה הראשונים עמדו על סוד מחצב עיקר השם ולכן סדרו האיך לכתוב הגם שיש קצת שינוי במבטא גם בימיהם ולכן גם אם אנו רואים רק קצת (יש) שינוי משנים ממנהגם הראשון וכ"כ הרבה כיוצא בזה בט"ג ולכן בודאי כותבין יכט בלא אלף: ודע לך אהובי בני כי לפי מה שהזהיר הקנה ז"ל בספרו שלא לישב אצל סידור הגט מחמת שכמה עולמות תלויין בכתיבת השם וא"כ הי' לנו לפרוש כלל מסידור גט לפי מיעוט ידיעתינו אולם קלקלתו תקנתו דאם ח"ו לא ישב בגט בעל יראה וחכם בודאי ח"ו יבואו כמה מכשולים ולכן חיוב עלינו לדון בדיני שמות לפי שכלנו אשר חנן השם אותנו אך נכון לפניך שתעיין היטב עכ"פ ביש"ש ובתה"ד בכתביו ופסקיו ובג"פ ועזרת נשים הוא שכיח ולשקוד על דבריהם בשקידה רבה ולעשות כללים בקצרה מדברי כל אחד ואז לעת בא השאלה תוכל לעיין בהשכל ואמת ועיין בט"ג גבי ואלק ובנ"ב [מה"ת סי' קט"ז] ולפע"ד דביכט גם הט"ג מודה לכתוב בלא אלף וכמשמעות דבריו גבי יכט באות יו"ד: סוף דבר דפתח הוא ליקח אות אלף על נקודתה ורק אעפי"כ אין מקפידין עלה בכתבים ולא בגיטין כי האשכנזים אין מקפידין בזה כמבואר במהריב"ל ז"ל ח"ג סי' ט' המובא לעיל וז"ל.

הרי דאלף הוא במקום פתח ואפ"ה לא איכפת לן בחסירתה ולא נימא דיקראו בהמשך פלומא לא כאשר נקראת בהמשך הפתח פאלומה דלא חיישינן לזה לא במכתב ולא בגט כיון שאינם אמות האותיות ואמרינן דמסתמא יקרא הקורא כנהוג בשם זה. ולכן אני אין מנהגי לכתוב אלף במקום פתח רק במקום שיש חשש קצת לטעות כותבין להרחיב כתנא תוספאה כמבואר בס"ש כמה פעמים ואם כן ביכט יש קצת סברא אם יכתוב באלף יקראו בקמץ בודאי כותבין בלא אלף ולכן מה שהקשית דהרי מושכין הפתח ולכן צריך אלף הרי הראיתיך במהריב"ל ז"ל דג"כ הי' השאלה בשביל שמושכין בקריאה פתח ובלא אלף יוכל לקרות בב"א בחטיפה מ"מ כתב דיש חילוק נכון דאין זה מאמות אותיות ומש"ה אין הגריגוש וכן בני אשכנז מקפידים וכותבים לכתחלה בלא אלף.

ומה שרצית לומר דבזמן ב"ש ז"ל היו מדברים שם יכט בחטיפה זה א"א כלל דהנה ידוע הנ"ש הי' לא זמן רב קודם הב"ש והי' ג"כ מילידי פולין ומסתמא הי' ידוע לשניהם המבטא מפולין והנ"ש ז"ל כתב לכתוב יאכט באלף וע"כ משום שהיו מושכים הפתח כמו בזמנינו ומש"ה לרוחא דמילתא הורה לכתוב אלף להרחיב הדיבור כתנא תוספאה אך הב"ש ז"ל פליג עליו דלא צריך אלף וע"כ היינו כדי שלא יקראו בקמ"ץ והבן והי' שלום כדברי אביך כו' יום ג' כ"ח למב"י תרכ"א לפ"ק: סימן קל להרב המאה"ג החריף ובקי חכם ונבון ירא ד' כו' כש"ת מו"ה אברהם נ"י אורינשטיין האבד"ק ברדיוב יע"א.

שאלה ששם אבי המתגרשת בפי כל ליבוש ובשעת המילה קראוהו ארי' המכונה ליב וחתם א"ע ארי' ליב איך לכתוב בגט:תשובה הנה בסתמא אם לא ידוע חתימתו מהנכון לכתוב ליבוש בוא"ו כי כן הוא בכל השמות כיוצא בזה כגון ירוחם שקורין במלאפים כמו שאנו קוראין כותבים בואו הגם שבפסוק הוא חסר מ"מ כותבין מלא כפי המבטא הגם שאין דוחקין השורק הרבה וכמו משולם במלאפום והרבה כדומה ובפרט לפי מה שמבואר ברמ"א ז"ל [סי' קכ"ט סכ"ח] דאם כתב החסר מלא כשר ולכן מספק יותר טוב לכתוב מלא והנה לכאורה לפי מה דמבואר ברשב"ץ ומובא בב"י ז"ל [סי' קכ"ח] גבי טאנס וטונס דהוי שינוי בחסר אות וא"כ לכאורה בנ"ד הוי כחסר אות ומבואר במהר"י בן לב ז"ל דויו ויוד הוי מאותיות האמות דאם חסר אותן הגט פסול וא"כ לכאורה אם כתב ליבש וחסר הואו הוי פסול אך זה ליתא דכ' במהרי"נ לב ז"ל ח"ג סי' ט' וז"ל ואחר שכתבתי כ"ז ראיתי תשו' אחת להרב הר"ש בן רשב"ץ ז"ל שכתב אם כתב שם עירו ושם עירה בבלבול כגון שבמקום טונס כתב טנס פסול ואם אינו נקרא יפה הרי הוא כמי שאינו ואחר שראיתי זאת התשובה חשבתי דרך נכון באלו הדברים והוא שחסרון ויו הוא חסרון דהכל קפדי בי' אבל חסרון האלף שהוא במקום תנועת הפתח איכא דקפדי ואיכא דלא קפדי וזמנין הסופרים משמטין ויש לסמוך על מה שנהגין באגרות ובשטרות ובכתובות ואפשר שמשום זה רבני הגריגוש אינם מקפידין על תנועת הפתח בניטין כפי הנשמע משום דבשטרות ובכתובו' ובאגרות בלשון הלועז שלהם אינם מקפידין ע"ז עכ"ל.

הרי דמה שדרך שמשמיטין לפעמים כשר בגט ולכן גם בזה כשר דכן אפילו אותו שחותם ליבוש משמיטו לפעמים ולכן אין קפידא בזה ואפילו אם חותם ליבוש בויו כתב בגט בלא ויו כשר הגם דהב"ש ז"ל [בש"א אות ב' באלי ובאות יו"ד] כתב דאם כתב בגט שלא כדרך שחותם עצמו שאינו כשר רק באם לא נמצא שם כמו שחותם עצמו ובודאי טועה וגם ליכא שינוי במבטא אבל אם חסר חד מהני היינו שיש שם כמו שחותם עצמו [או]

שיש שינוי במבטא פסול הגט מ"מ נ"ל דהיינו דוקא לענין אם כתב באלף וחותם בה"א וכיוצא דאז יש חשש של מהר"א הצרפתי ז"ל [המובא בב"ש בשם מתתי'] שיאמרו שאין זה המגרש אבל ממה שדרך ב"א להשמיט כמו ואו באמצע התיבה דלפעמים משמיטין בודאי לא שייך מראית עין דיתלו בהשמטת הסופר ובכה"ג ט"ס כשר וכמבואר ביש"ש ובמהרשד"ם ז"ל [סי' ר"ה] דגט אינו כס"ת ורק בשינוי שיש חשש לעז יעו"ש בדבריהם וא"כ בודאי כשר בדיעבד אם שינה מחתימתו כה"ג דגם בלא ויו יקראו ליבוש כמו שהי' נכתב הוא"ו וכ"כ בהדי' בעזרת נשים גבי ירוחם וז"ל והי' נלע"ד דאם נקרא ירוחם הריש בשוריק יכתוב ירוחם מלא ויו ואם יכתוב בכה"ג ירחם חסר ויו הגט פסול דהרואה גט זה דהוא חסר יקרא ירחם הריש בחולם ואפשר דיש לצדד להכשיר דאע"ג דהוא חסר ויו יקרא בנקודת קבוץ דהברתו כנקודת שורק כמו שם יהושע דהשין היא בקבוץ והשם זבולן הלמ"ד היא בקבוץ ה"נ יקראו ירחם חסר הריש בקבוץ וכן משמע בהושע (סי' י"א) אשר בך ירחם יתום ומשלי (כ"ח) ומודה ועוזב ירחם וכתיב בשניהם חסר ויו והריש הוא בקבוץ ומיהו אע"ג דגם ירחם שהוא בקבוץ הוא חסר ויו נכון לכותבו לכתחלה מלא ויו לרמוז על הנקודה שיקראו יותר בשורק ולא בחולם עכ"ל.

והנה מה שכ"ת מסופק לכתוב ביוד אחר הבי"ת זה לא ראיתי ולא שמעתי מי שיחתום ביוד אחר הבי"ת כי היוד הוא במקום דגש ודע דהא דכתבו מסדרי גיטין אם מדגישין היוד היינו שמדגישין הרבה כידוע אבל ליבוש לפי מבטא מדינתנו ובארץ הגר לא מקרי דגש רק כעין מלאפום ומה שכתבו בשם המדפיסים ידוע שאין ראי' כלל בזמה"ז מהם שהרי משמיטים ומשנים נוסחת כמה ברכות וספריהם מלאים טעיות והנה באם אחד חותם ליביש ביוד אחר הבי"ת אם כתב בגט ליבש בלא יוד הגט פסול דיש שינוי במבטא כמבואר בב"ש שהבאתי אולם באמת אין כותבין מסתמא רק בוי"ו כנ"ל.

ומה שמעכ"ת הרבה להאריך מדברי האחרונים ידע מעכ"ת שמעת אשר שמתי עיוני בדברי מסדרי שמות מגדולי האחרוני' מב"ש ועזרת נשים וכיוצא אינני סומך אפילו על גדולי האחרונים בתראי דבתראי כי במחכ"ת לא הי' לפניהם הספרים ומסדרי גיטין וכ"א בדה טעמים מלבו השם הטוב יכפר ואין לנו רק מה שקבעו לנו גדולי האחרונים הס"ש והג"פ והעז"נ והב"ש ז"ל וכיוצא וגם בט"ג ימצא הרבה דיעות שונות ואין לנו רק מ"ש גדולי האחרונים לזה לא עיינתי כלל בדבריהם הרבה.

והנה לענ"ד בנ"ד שחתם עצמו ארי' ליב וכן כנהו בשעת כניסתו לברית הי' מהראוי רק לכתוב ארי' המכונה לוב דליבוש הוא כמו קיצור השם ואין להאריך בזה כי כן האמת כמבואר בהסכמת כל גדולי האחרונים ממהרי"א ואילך עד הב"ש ז"ל [וע"ש בב"ש באות

ח' חנה ובאות ב' ובכ"מ] והג"פ דכשהנקודה אינה משתנה כמו חנה חנולא שלא נשתנה נקודת קריאת חנולא משם העריסה חנה כותבין חנה א"כ ה"נ דלא נשתנה הנקודה ליב מליבוש אז בודאי כותבין ארי' המכונה ליב.

והי' שלום כו' יום ד' ד' תמוז תרכ"א לפ"ק צאנז: סימן קלא להרב וכ' סו"ה אייזק שור נ"י אבד"ק באזא בוואלאחייא יע"א: הנה מה שמסופק באשה שנקראת בשני שמות יחד ונכתב בגט א' מהם דכשר בדיעבד והנה כתב דבדיעבד כ"ע מודים להרשב"א [המובא בב"י ר"ס קכ"ט דביש לו שני שמות] דכשר בכתב אחד מהם והנה לא ידעתי איך אשתמיט מיני' דברי הר"נ ז"ל [בגיטין ל"ד] שכתב בפירוש ואפילו כתב שם העיקר בלא וכ"ש אפשר שכשר משמע דמספקא לי' אפי' בכתב שם עיקר וגם הב"י [שם] כתב לדעת הטור דפסול בכתב עיקר השם לחוד וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל [ע"ש בב"י ובג"פ סי' הנ"ל סק"ח בזה] ומהריב"ל ז"ל כתב לפרש דברי הרשב"א ז"ל דגם הוא לא הכשיר בכתב שם הטפל יעו"ש ואיך כתב מעכ"ת דכ"ע מודו דכשר בדיעבד ועיין בג"פ [סס"ק הנ"ל] דרק במקום עיגון גדול מכשיר.

שוב כתב מעכ"ת (שמכשיר) באם נקרא בשני שמות יחד וכתב אחד עדיף ובודאי כשר ואתפלא איך כתב היפוך כל הפוסקים שכתבו דאם נקרא בשניהם יחד אם כתב אחד אפילו אם כתב דמתקרי פסול מכ"ש אם כתב השם אחד לחוד ומהרש"ל ז"ל [בגיטין פ"ד בדיני שמות אות יו"ד] כתב בפירוש כיון שנקרא בשניהם יחד הוי שם מורכב וחצי הוי חצי השם וכ"כ בהדיא הב"ש ז"ל [סי' קכ"ט ס"ק כ"ד] ועיין בתשו' פ"מ סי' מ"ו והנה לפ"ד נראה דבכה"ג אינה מגורשת מה"ת דלא הוי ספירת דברים ועיין ברשב"א גבי חלקו בשני שיטות [בתשובה המיוחס' סי' קמ"ח מובא בב"י ובג"פ ס"ק קל"ג ע"ש היטב] ומ"ש מהראנ"ח ז"ל הוא דבר אחר דמהראנ"ח ז"ל מיירי בנחלקים השמות יש קורין לו ראובן ויש שמעון וחידש מהראנ"ח [סי' י"א] בכה"ג כיון דידוע שניהם אם כותב אחד מהם אפילו שנקרא כן לקצת ב"א הוי חצי השם וע"ז חלקו עליו אבל אם נקרא בשני שמות דוקא אם כתב אחד מהם פסול גמור ולפע"ד דבטל מה"ת: ואודות אשר שאל בא' שעשה מקח עם שר העיר לתת בעד החיל בשר וקנה אצל חבירו חמשים בהמות והתנה עמו להמתין לו המעות עד אשר ימכור אותם לשר העיר כידוע שלוקח בעדם מעות ועתה אינו רוצה השר ליקח מהבהמות הנ"ל כי רעים וכחושים המה ורוצה ראובן לחזור מהמקח כיון שלא לקחם רק בעבור שר העיר וא"א לתת אותן לשר העיר ועוד טוען שהי' אונאה יתר משתות רק שכבר שהה יותר מכדי שיראה לתגר.

ע"כ: הנה שאלה זו מבואר בשער אפרים [סי' קל"ו] ובנ"מ סי' ר"ז [וס"ס ר"ל] ובב"א [חח"מ סי' ל'] ואם באנו לפלפל בדבריהם אין לשער ואין הפנאי מסכים לזה אך לדינא ודאי אין מוציאין מן המוחזק מהנך טעמי דכתב הנ"מ: סימן קלב להרב המה"ג החריף וכו' מו"ה ישכר בעריש פרעגר נ"י רב דק' וישניצא: בנידון הגט ששינה שמו מחמת מרדין לאביש ובמקומו נקרא מעריסה ולכל דבר מיכאל יוסף ובמקומכם נקרא רק אבוש ורק לס"ת נקרא לפעמים והי' נקרא ייסף מיכאל וכן בכתובה כתבו יוסף מיכאל נ"ל ברור דאם לא נקרא לתורה רק לעתים רחוקות וכמעט לא נודע רק לחזן גופי' כותבין אבוש דמתקרי מיכאל יוסף דידוע דברי הרמב"ם ז"ל [פ"ג מה"ג הי"ג] שכותבין שם הרגילים בו ביותר וכ"כ כמעט כל הראשונים והרא"ש שכתב [בפ' השולח ס"ס ז] דאנשי ירושלים היו נוהגין לקרות לס"ת בשם המובהק ובפ"כ שם חניכה ומזה הוכיח ת"ה ז"ל [בסי' רל"ד] דשם לתורה עיקר (ובאמת נפלאה הדבר בעיני המג"ש ז"ל [בתשו' פ"י ח"ב סי' ע"ה] והמכתב אלי' ז"ל [מובא בח"א סי' ע"ה] דאדרבה נראה מדברי הרא"ש ז"ל שיכתבו שם החניכה לעיקר וכן פסק שם לדינא והשיא דעת ת"ה לדבר אחר) וכן אנחנו בני אשכנז גרירן בתר פשטות דברי הרמ"א ז"ל [קכ"ט סט"ז וע"ש בסי"ח] לכתוב השם שנקרא לס"ת לעיקר אך כ"ז באם נקרא עכ"פ ברגילות מיעוט דשכיח אבל אם נקרא לעתים רחוקיסכמעט לא ידע בו רק הש"ץ בכה"ג ודאי צריך לכתוב שם שקורין הרוב וכמבואר בתשו' רדב"ז [ח"ב סי' תקל"א] ועוד גדולי האחרונים ואם נקרא ברגילות במיעוטא דשכיח לס"ת בשם יוסף מיכאל יכתבו יוסף מיכאל דמתקרי אביש ביו"ד כמבואר בט"ג אות א' גבי אביש ולא המכונה חדא דזה הוא כמו שם עצם שכתב הב"ח ז"ל [סי' קכ"ט] לכתוב דמתקרי וגם יש לספק דלמא הוא משם הקדוש מאבשלום ותו לפי רוב האחרונים דס"ל אברהם אבוש דאין כותבין המכונה אבוש אלמא דאבוש קיצור שם מאברהם ודאי מיקרי שם הקודש ולפ"ד הנ"ש הי' לכתוב דמתקרי אברהם כמבואר גבי נתנאל אלכסנדר אך עכ"פ מתקרי יותר ראוי לכתוב כיון דהוא קיצור משם הקודש ויעוין גבי שארקא פלוגתת הב"ש וס"ש [בש"נ אות ב'] ועוד דמכונה טפל ובאמת הוא עיקר השם בשינוי מחמת מרדין נהי דלא עדיף משם מ"ח מ"מ נכון לכתוב דמתקרי דהוא יותר נכון והי' שלום יום וי"ו עש"ק וי"ו תמוז תרכ"ב לפ"ק צאנז: סימן קלג לחתני הרב החריף ובקי החסיד המפורסם בש"ק כש"ת מו"ה מרדכי דוב נ"י: שאלה בגט הנשלח לעירנו ממרחק והוא מקום עיגון ויש בו שאלות אשר בשם אבי האשה היושב בעירנו זה רבות בשנים שנקרא בפי כל נטע ולתורה נקרא נתן צבי או נטע צבי או נתן נטע צבי ובגט כתבו נתן נטע צבי המכונה הירש ובעירנו לא נודע כלל שיש לו כינוי זה רק

אבי האשה אומר אשר בילדותו בארץ מולדתו היה נקרא לפעמים בכינוי זה הירש ודבר רחוק להאמינו ובעינינו לא יצא מחשש ס' שינוי.

הב' כי תיבת מותרת נפסק המ"ם מתחלת הכתיבה ונראה כך' וא"ו: עוד אחת בגט בא' שנקרא לס"ת דוב ובפ"כ נקרא בער וחותם עצמו דוב בער וכתב המסדר דוב בער דמתקרי דוב דמתקרי בער כי חשש כי אולי נתנו לו ביום המילה גם דוב בער והוא אבי המגרש. ועל כל אלה הנה נחפוץ לדעת הלכה למעשה מכ"ק הד"ג שי' ונחוצים הדברים פן יהי' חומרא בא' מהשאלות בעיני כ"ק ובהמשך הזמן לא נוכל להועיל כי הנשים אינם יושבות פה ורדופות להנשא עכת"ד השאלה: תשובה שאלה ראשונה בענין שם הירש הנה לפי הנקרא בעירכם במקום הנתינה הי' צריך לכתוב נתן צבי המכונה נטע דכן הסכימו כל האחרונים לכתוב כן הגם דלפי סד"ג של רמ"י ובספרו.

שנדפס מחדש כתב לכתוב דמתקרי ע"ש נטע וכ"כ בב"ש במה"ק דגם ביש לו שני שמות מעריסה ונקרא בשניהם לס"ת ובפ"כ נקרא בא' מהם כותבין דמתקרי פ' שם אחד דמתקרי ע"ש השני ויעי"ש אריכות הדברים בס' הנ"ל ובד"מ אך הנ"ש ז"ל ודרי בתראי הסכימו לכתוב שניהם ביחד כמו שקורין אותו לס"ת ודמתקרי או המכונה ע"ש השני אמנם בדיעבד שכתב נתן נטע צבי ולא כתב דמתקרי נטע כשר כמבואר ברמ"א [סי' קכ"ט סי"ד] ובכל האחרונים אין חולק אך מה שהוסיף שם הירש וכינוי זה לא נודע אצליכם גם בזה אין שום חשש כלל דלא חיישינן לב"ד טועין כל היכי דליכא למיתלי בהו טעותא כמבואר בתשו' הריצב"א שמביא במרדכי בגיטין (סי' תמ"ו) וכן הלכה ברורה לב"ד טועין לא חיישינן וא"כ מסתמא נקרא שם הירש ולכן צריך לכותבו אף אם נשתקע בעירכם וכמבואר להדי' בתשו' מהר"מ [מינץ סי' ס"ד מובא בב"ש בש"נ אות ב' ומהרמ"ל סי' ל"ט] ומהראנ"ח דלא כהבית אפרים ז"ל [בתשו' פ"א ובט"ג בל"ש בדין שני שמות סקי"א ובש"נ אות מ סק"ז] שמתמה עליהם בכדי וכן מבואר בהדי' בש"ס [ירושלמי] ובתוס' [גיטין דל"ד ד"ה והא ע' בד"ח בשער שינוי השמות אות י"ב וי"ז ודו"ק] דהיכי שיש לו שם במקום אחר אף שלא נודע כלל מהשם הזה צריך לכותבו לכתחלה ולכן אפי' אם במקום הנתינה לא ידעו משם של מקום הכתיבה הי' צריך לכותבו לכתחלה ולא שייך החשש דיוציאו לעז במקום הנתינה כיון דמסתמא יתלו שזה יש לו שם אחר שם וכתבוהו כפי תקנת ר"ג ובאמת מהרש"ל ביש"ש ופ"י בתשוב' תמהו ע"ז דהרי יש חשש לעז במקום הנתינה אך מ"מ לא נוכל לדחות דברי כל הראשונים שכתבו לכתוב השם של מקום הכתיבה אפי' אם לא נודע ממנה במקום הנתינה וכן הי' תקנת ר"ג וכן פירשו בהדי' סה"ת וסייעתו בעלי התוס' כולם הפי' בש"ס [גיטין דל"ד] והוא

דאתחזק בתרי שמא שבמקום הנתינה אינם יודעים שם של מקום כתיבה וכן איפכא וכן מסכימים לדינא לזה כל הראשונים ואחרונים אין חולק והרבה הארכתי לפרש דברי הרא"ש בתשו' [ע' בח"א בכ"מ] שדבריו קצת נגד זה וכל התשובות של אחרונים כתבו סברות לתרץ לדברי' אבל לדינא בודאי כותבין שם של מקום כתיבה אף שלא נודע ממנו כאן ולכן אם הי' לנו בירור שהגט נכתב על שם האשה שאבי' נקרא במקומכם נטע ולא ידוע בקהלתכם בשם הירש הי' הגט כשר בפשיטות משום שכתבו שם מקום הכתיבה אך כיון שלא נודע אם נכתב כלל הגט לשם הבעל של האשה הזאת כאשר יבואר בסמוך ונאריך לפנינו בזה אי"ה:

ב' הפסקת (הוא"ו) [המ"ם] דמותרת ונראה כאלו כתיב כוותרת במקום עיגון יש לסמוך על גדול שבאחרונים הג"פ שמתיר [אפי' אם לא כ' כלל הרי את מותרת לכ"א אם כ' בו למיהך להתנסבא] יעו"ש [בסקצ"ו] וכן הגט מקושר מתיר במקום עיגון ובפרט דכוותרת נמי משמע שתהא וותר לכל אדם כמו שבלשון תרגום נקרא דבר המופקר לכל ויתור ובלשון הגמ' השתמשו הרבה בלשון ויתור כמו ויתר חלקו גבי בכור שנטל חלק כפשוט וכמה פעמים בש"ס וא"כ לשון כוותרת נמי משמע לשון שתהא מותר' אף לזנות דלא שייר לו בגט הזה רק שתהא וותרת ממנו לכל אדם ובכה"ג נ"ל דגם הרמב"ן ז"ל [מובא בג"פ הנ"ל שכ' דאם לא כ' הא"מ קרוב הדבר שתצא ג"כ] מודה ועכ"פ במקום עיגון יש להכשיר: ועל הגט באחד שנקרא לספר תורה דוב ובפי כל נקרא בער וחותם עצמו דוב בער לכתחלה צריך לכתוב דוב המכונה בער וכמ"ש רוב האחרונים גבי מי שיש לו ב' שמות בעת מילתו וכן נקרא לס"ת ובפ"כ נקרא בשם אחד מהם כותבין המכונה ודעת המסדר אך בדיעבד כשר כיון שחותם עצמו כן והוי כמ"ש בהדיא ברמ"א [בסי' הנ"ל סי"ד] גבי [נקרא בשניהם אל] ס"ת דאם כתב בלא מתקרי כשר ובפרט שכתב שניהם דמתקרי דאין שום חשש בדיעבד: ובדבר אשר לא נתקיים הגט וההרשאה הנה ידוע לכל דזה מחלוקת הפוסקים דבכה"ג צריך קיום מדאורייתא והנה אשר כתב הרמ"א ז"ל [בס"ס קמ"ב] להקל במקום עיגון בלא קיום הדיינין שחתמו בהרשאה וקיימו חתי' עדי הגט אפי' בלא ניכר חתי' ידי הב"ד הוא בהרשב"ץ ז"ל וטעמו מובא בב"י [שם] שכיון שע"א נאמן על הקיום משום קיום שטרות דרבנן כמבואר בריש גיטין דהקילו בעגונה מכ"ש הרשאה שחתומה בדיינים שלשה דמה"ת כנחקרה בב"ד דמי דעדיף מע"א לענין קיום הגט לכן מקילין במקום עיגון אם ההרשאה אינה מקויימת והנה באמת לכאורה צ"ע דבשלמא אם הי' הקיום יוצא ממקום אחר היו אומרים כן אבל כיון שהכל יוצא מתח"י השליח למה לא] אמרינן דלמא זייף לעדי הגט ועדי הקיום ומה לי אם הי' חתום

בגט ה' עדים היו צריכים קיום דאמרינן הוא זייף לכולהו כמ"כ אם החמשה אנשים נפרדים על שני קלפים ג"כ יש חשש זה דלמא הוא זייף כולו אך אין לנו להרהר אחר פסק הרמ"א ז"ל וגדול האחרונים נו"ב [מה"ת סי' קל"ו] מסכים עמו הגם שב"א [סי' ק"י] מפקפק בזה לא ראה דברי הנב"י שלא הי' אז בדפוס ואלו ראה הי' חוזר בו וא"כ עכ"פ בכה"ג דנ"ד דאין השטר יוצא מתח"י בע"ד בודאי צריכה קיום מה"ת ואף הרשב"ץ מודה בזה כאשר יתבאר לפנינו אי"ה ולכן אין סומכין רק על שני עדים כדינו.

ובגוף הדבר יש מחלוקת בשטר הנמצא אי צריך קיום מה"ת כידוע דברי מהרי"ק ורבינו אביגדור [המובאים בש"ך ח"מ סי' מ"ו סק"ט ובב"ש סי' מ"ב סקט"ו וסי' קמ"א סק"ע] והרבה מחמירים וגדולי האחרונים מהרמ"מ וסייעתו מחמירים כמבואר בסי' י"ז [ע"ש בח"מ סקכ"א ובב"ש סקכ"ט] ובנ"ד כ"ע מודו.

דהנה שורש הדבר הא דאמרינן עדים החתומים על השטר כנחקרה עדותן בב"ד ולא חיישי' לזיוף הנה הטעם דלא חציף אינש לזייף כאשר מבואר ברש"י ז"ל [גיטין ד"ג ע"א ד"ה נעשה] והיינו שירא ומירתת פן יגלה קלונו וכן מפורש בהדיא בהר"ש הביאו מהרי"ק ז"ל בתשובותיו סי'. .

וגם הרשב"ם ז"ל [דק"ע ע"א ד"ה א"צ] כוונתו כן דלא חשידי אינשי למיעבד חציפות כזו וזאת הוא ברור דאם הי' ידוע שעדים כתבו כל זאת בודאי לא היו צריכים לחשוד ששקר כתבו כי מסתמא כתבו האמת אף שלא היו ידועים לנו וכמבואר דבר זה בתשו' במרדכי ומהרי"ק ותה"ד כתב ג"כ בעדים לא נפקא לנו מי הם היינו שסתם ישראל בחזקת כשרות רק החשש שמא לא כתבו עדים כלל רק אחר כתב וזייף חתימת העדים וע"ז אמרי' (בברייתא) [בגמ'] עדים החתומים על השטר כנחקרה בב"ד דמסתמא לא חשידי אינשי לזייף ולעשות חציפות כזה ובודאי העדים חתמוהו ולכן יהי' מי שיהי' עדותן כשר ודלא כנתיבות המשפט [שם סק"ה] שכתב דבעדים שאינם ידועים לנו חשודים דמשקרי דז"א לכל מי שיעיין בשיטת הפוסקים כ"ע מודו בזה ואם העדים אומריםשזה אינו כתב ידם או שבע"ד המוציא השטר אינו יודע בעצמו מי כתבו בזה פליגי הפוסקים הרבה אומרים דא"צ קיום משום דחזקה גדולה היא מדאורייתא דזה היא חתימתן הוו העדים עצמן חוזרים ומגידים מה שאמרו אין זה כתב ידינו והחולקים סוברים דלענין זה לא אמרינן כמי שנחקרה עדותן בב"ד והרבה האריכו בזה הש"ך [הנ"ל] ואו"ת [שם] וגדולי הראשונים בתשובותי' והנה בשטר הנמצא כמו מצאו כתוב בשטר איש פ' מת שמבואר בירושלמי פלוגתא בזה אי מהני עדותם והביאו לפסק הלכה הרי"ף והרא"ש ז"ל [בסוף יבמות] נחלקו הפוסקים אי צריך עכ"פ קיום לכ"ע והנה השיך ז"ל ואו"ת והנה"מ והקצות

[בסי' מ"ו הנ"ל] כתבו לסברא פשוטה דבנמצא צריך קיום מה"ת כיון דלא ידוע מאן כתבו ולא הוציאו אדם רק נמצא בשוק לא שייך לומר חזקה דמירתת לזייף וגם בהרח"ש ז"ל כתב סברא זו יעי"ש וכתבו אפי' למאן דמתיר במצאו כתוב שמת דא"צ קיום הוא רק מטעם תקנת עגונות דהקילו רבנן במיתה משום דדייקא ומינסבא כמבואר במהרח"ש ז"ל בקונ' עגונות ובתשו' ולכן בכה"ג שבא לפנינו שטר וגט והרשאה לא ידענו מי כתבם ואין אדם מוציאו בודאי צריך קיום מה"ת לכ"ע וא"כ אין ההרשאה מועלת לקיים את הגט כיון שגם חתימת דייני ההרשאה אינם ניכרים וגם הרשב"ץ מודה בזה דכל עיקר טעמו שם משום דמדאורייתא א"צ קיום אבל בנ"ד דמדאורייתא צריך קיום בודאי גם הוא מודה דצריך קיום בשני עדים ממש ולא יעלה זאת על לב אדם להתיר כיון דבמה שסומכין על הרשב"ץ להכשיר ביוצא מתח"י השליח הוא קולא גדולה מאד כמעט נגד כל הראשונים וכיון שבכאן נתוסף ספק גדול עכ"פ מרוה"פ דשטר שנמצא צריך קיום מדאורייתא לא נקל תרי קולות אפילו בעגונה ואפי' אם תלבין ראשה ובפרט שבלא"ה אני מתמה תמיד על גט הנשלח על הבי דואר כיון דלא כתב שם דירת הבעל והאשה רק שמו ושם אביו ובודאי הרבה יש בעולם ששמם שוים והאיך לא ניחוש שמא אחר כתבם ומי יודע לאיזה עיר אחרת נכתב הגט עם ההרשאה ואי משום שכתב על הכתב לעיר פלוני הלא ידוע כי אין לסמוך ע"ז שכמה פעמים מחמת טרדות הכותב מחליף השמות הנקרא אדרעסי וכמה פעמים באו אלי מכתבים על שמי והיו לעיר אחרת כי הוחלפו מחמת טעות הכותב ואפי' אם נימא דהוא לא שכיחא מ"מ קשה מאד לסמוך וליתן גט לאשה שלא נודע לנו אם זה מבעלה הגם שסמכינן על אשה וקרוב גבי גט וחליצה כמבואר ברי"ף גבי אשתמודעינהו וכו' [ביבמות דל"ט ע"ב] הוא מטעם מלתא דעבידא לגלויי משא"כ כאן שנסמוך על כותב לא ידוע מאן דהוא שכתב שזה הגט הוא של האשה הזאת שמכאן ובפרט כי שם הירש אינו שם אבי האשה הזאת והרי לפנינו שזה גט אחר וכ"כ הנ"ב מה"ת גבי ישכר בער יעו"ש [בסי' קיז] לכן אינני מהמתירים ליתן גט זה לאשה הזאת ועצתי שתכתבו מכם להבד"צ מסדרי הגט שיכתבו אם זה הגט הוא של האיש שהי' דר בעיר פלוני טרם נסיעתו למרחוק וכן אשתו היתה דרה בעיר פ' קודם נסיעתו וגם השליח הי' דר במקום פ' טרם נסיעתם וכאשר יכתב משם שכן הוא בעל האשה הזאת יפלו כל החששות וא"צ קיום מדאורייתא דלא שייך זיוף כיון שהב"ד יכתבו שפלוני הסופר והעדים כתבוהו וחתמוהו וגם ידעו בבירור מאיזה עיר הוא וששמו של אבי האשה הוא שם בכינוי הירש ואז ימסור הגט להאשה הזאת כן

נלע"ד ורציתי לפלפל בדבריך הנעימים אך טרדות וחלישות כתי ימנעוני והיה שלום:
סימן קלד להמופלגים יראי השם יושבי ק' זאלישטשיק יע"א.
מכתבם הגיעני עם השאלות. והנה ידידי מאד אתפלא מדוע תפסתם על הרב בדברים אשר אינם הכרחים להעלם הדין ולמה לא דנתם לכף זכות ולא להורע חזקתו אשר הי' כמה שנים מורה בישראל ומסתמא נטל רשות מגדולי עולם ולמה תחפאו דברים עליו לבייש ברבים אין זה רק איזה שנאה בלבבכם עליו כי אם הי' חביב בעיניכם ראוי לחפש בזכותו ולא ידעתי מה הרעש הגדול ולכן מעתה ידידי מבוקשי שאל יעלה על לבבכם מחשבת חוץ על הרב המאה"ג האב"ד דקהלתכם כי הוא גדול בתורה ויראה ומגדולי המשפחה פן תכוו בגחלתו והזהרו מאד שלא ירום איש את ידו בהוראה זולתו ואת אשר ישית הרב הנ"ל ידיו לסמוך אותו בהוראה ז"ז אסור לשום אדם להורות דבר וגיטין אסור לשום אדם להזדקק לסדר גט זולת הרב הנ"ל ואם כי מי אנכי להורות לרחוקים ממני כמה די להפקיע עצמו אולם אחרי שרצונכם לקבל דברי לא יכולתי עצור במלין להודיע לכם שח"ו לריב עם הרב האב"ד דקהלתכם ואדרבה לקבלו בכבוד ולציית לדבריו ובפרט בהוראה כי הוא גדול הדור והי' בזה שלום ותשכילו בכל אשר תעשו ויתרומם קרניכם:
ועתה באתי להודיע לכם חוות דעתי בעניני השאלה בנדון הגט הנה מחמת שרוב העולם קורין אותו אלטיר כמעט כולם וגם בחתימה א"כ הוי הרוב נגד הקריאה לס"ת וכותבין שם הרוב קודם כמבואר בש"ס [גיטין דל"ד] ורק הרמ"א ז"ל [סט"ז] כתב לכתוב על שם הקודש עיקר ועל שם החול המכונה הנה הג"פ [בסקפ"א] כתב דרמ"א לא פליג רק היכי דליכא למיקם עלה דמלתא הי מינייהו הרוב אבל אם הלעז הוא נקרא ברוב העולם גם הרמ"א ז"ל מודה להב"י ז"ל דכותבין שם הלעז לעיקר ובאמת שבד"מ כתב בהדיא להיפוך דאפילו ברוב קורין בשם הלעז כותבין שם העברי לעיקר דבהדיא פליג על הב"י דכתב הב"י ז"ל לומר דאפילו בשם היוצא משם העברי לכתוב שם הרוב ומכ"ש בשם שאינו יוצא משם העברי ודאי כותבין שם הרוב כן דעת הב"י ז"ל והד"מ ז"ל כתב וז"ל בסי' קכ"ט ס"ק כ"ג ואין נוהגין כדבריו אלא שלעולם כותבין שם העברי קודם וכותבין על הלעז המכונה, וכ"ה בסד"ג עכ"ל ולכן דעת הרמ"א ז"ל תמיד לכתוב שם הקודש והמכונה על שם הלעז אך עכ"ז הלבוש והרבה אחרונים ס"ל לכתוב שם הלעז קודם אם הרוב קוראים אותו הן אמת שאני לעצמי נלע"ד דבשם אלטיר וכדומה כ"ע מודים דכותבים שם הקודש קודם דזה אינו בגדר שם כלל רק לסי' טוב שהילד יהא זקן וכמו שבספרדים שם קונפרדי שהוא לסי' טוב כמבואר בג"פ [סי' קכ"ט סקס"ד ובכ"מ] וע"נ [בש"א אות מ מכונה מתקרי ובכ"מ] ומבואר במהרח"ש דבכה"ג כותבין עיקר שם

הקדושה דזה אינו בגדר שם רק שמכנין לאותן אנשים שהמה מגדלי בנים בקושי' או שבתי לסי' שנולד בשבת וע"ש במהרח"ש שהמעשה הי' שכל העולם קראוה שבתי' ורק שם העריסה הי' גראסזי וכתב לכתוב גראסזי המכונה שבתי' והביא ראי' משם קונפרדי אלמא בשניהם בכל ענין כותבין שם העריסה אפילו באשה ושם הלעז שקורין אות' כמעט כולם כותבין עליו המכונה אך הרב המאה"ג שכתב כפי פשוט הנראה מאחרונים שאין בידו תשובת מהרח"ש וגם גדול הדור המגיד העלה כן בספרו לכתוב אלטיר דמתקרי על שם הקודש ורצה לפסול הכותב איפכא הגם שנראה שם בתשו' אחרת קצת באופן אחר עכ"פ בודאי אין לתפוס ח"ו ולהרהר על הרב האבד"ק שכוון לדעת גדול הדור וגם לדעתי הגט בודאי אפילו לכתחלה כשר ליתנו אם כתב אלטיר דמתקרי ע"ש הקודש ולכן בחנם הוציאו ש"ר על הגט:

גם בשאלה דחלחולת שלא נמלחה מצד השומן ונמלגה בעירוי בקערה יפה עשה הרב שהטריף דהנה הגם שמבואר בפר"מ ז"ל [בשפ"ד ס"ס ע"ה] להכשיר אפילו לדעת הט"ז דס"ל דכ"ש מבשל מ"מ קשה הא למה לא ניחוש דבלע ע"י כ"ש אותו חלק שכבר נתבשל ע"י עירוי ופליטה לא שייך בדבר שנתבשל אך באמת לפי מה דכתב הישו"ש באו"ש בדין כ"ר ושני ועירוי וז"ל אם לא שטפו והדיחו כו' והא דל"ח שמא התרנגולת שהיא רכה תהא בולע מן הדם שבעין אעפ"י שאינו מבשל דהא כ"ח בולע אפי' בכ"ש כ"ש התרנגולת שהיא רכה ביותר משום דלא מסתבר לומר שהמים חמין שהם בכ"ש חממו הדם ויעשו ג"כ כ"ש כדי שתבלע התרנגולת בודאי אם הי' מולגים התרנגולת במים האסורים אף בכ"ש נאסרת בבליעה כמו כלי חרס אבל אין כח בכ"ש להרתיח דבר הצונן עכ"ל אלמא דלא חיישינן דפלט מזה ובלע זה בכ"ש א"כ ה"נ לא חיישינן דפלט הכ"ש את הדם והבליעו להצד אחר של הכרכשתא ואפילו שהצד השני חם ע"י עירוי וכפירוש השני של הפ"מ [סי' ק"ה במ"ז אות ד'] שבדברים גושים אינו פולט ומפליט כ"ש אפי' שאחד חם אך עכ"פ הקמח ודאי אסור דכ"ש מפליט עכ"פ ונסרך ממילא לתוך קמח הרך ונימס כמו רוטב וא"כ אם נבוא להכשיר החלחלת הזה צריך להסיר השומן כמ"ש הפר"מ ז"ל שם וגם הקמח צריך להסיר כנ"ל וא"כ לא ישאר רק חלחולת כחושה בכה"ג ראוי לכל משכיל לחוש לדעת המרדכי המובא בב"י דגם מבליע ומפליט בגוש וכלי כיון דליכא פסידא וגם כי ראוי לחוש דלמא לא תנקר היטב מהשומן ואז יאסור משום דם כנ"ל בודאי אין ראוי למורה ירא השם להקל בשביל חתיכת חלחולת כחושה ויפה עשה שאסר: ועל מה שאסר הקאווי לשתות עם חלב אין לתפוס בכך דיש לו מקום לסברתו שחידש דזה כמו גחלתשמחמם לכלי והוו שניהם חמים דהוי כמו נצלה.

ובמה שאסר לקדש על יין שנגע בו עכו"ם ע"י דבר אחר אין להזניחו דמחמירין בקידוש יותר דלא כבאר עשק [המובא בבה"ט בסי' ער"ב] כידוע. ועל בשר לאחר שיעור מליחה והדחה שנפל בתוך בשר ששהה שיעור מליחה ולא הודח שאסרו בזה אינני יכול לומר דבר כי הרב המאה"ג לא כתב לי מזה כלום ומסתמא אני אומר שהי' באופן שהוא אסור כגון בתוך הציר שקודם שיעור מליחה וכה"ג יש במציאות שאסור עפ"י הדין ובודאי לא נעלם ממנו דין המבואר בש"ע בפירוש.

מה שאסר בשר בספק ג' ימים אין להזניח המחמיר כי יש חזקה וגם אפילו שדם שבישלו דרבנן מ"מ החמירו בספיקו דעיקרו דאורייתא וכמבואר בהרבה אחרונים שס"ל כן עיין כו"פ ומ"כ ושעה"מ. ומה שאסר החמאה של עכו"ם מסתמא למגדר מילתא עשה כן ותבוא עליו ברכה שבעוה"ר הרבה מכשולות בא מזה.

מה שכתבת' שהכשיר מחט בחלל הגוף זה דבר שלא יאומן כי זאת ידע אפילו קטן שבתלמידים או שלא הי' שפוי בדעתו כי מצוי אפילו בגדולי עולם שטועים בדבר פשוט לפעמים מחמת טרדא או חולשת הגוף ליע. ובענין הקולית מסתמא הי' שראה שלא הי' נקשר כפי הדין ושלא נבדק אם הי' שלם ויפה.

ומה שהכשיר בחצר הכבד שנסרך מסתמא ידע שראוי לסמוך על הקצב. גם מה שהטריף בנשברו הסכינים לפי שחש לדברי מהרי"ח ז"ל [בש"ך סי' ל"ב סק"ט] כידוע הגם שהאחרונים ז"ל התירו מ"מ הוא לא רצה להקל במקום שיש חשש גם לשיטת הר"ן ז"ל [נגד דעת הלבוש המובא בט"ז סי' נ"ג מפני סברת המהרי"ח]: סימן קלה להרב הה"ג החריף המפורסם מו"ה שלום טובש אבד"ק באטשאן: שאלה באשה שנתגרשה מבעלה מומר שלא בביתה ואמרה ששם אבי' אברהם דוד ונתנו לה כתב היתר שכתוב שנתגרשה בגט כזה ששם אבי' אברהם דוד ונישאת לאיש אחר ובאת לב"ד להתגרש גם מהשני וחקרו הב"ד אחר שם אבי' ואמר דודה ששם אבי' הי' דוד לחוד והאשה טעתה אז מחמת שאבי' מת בעודה קטנה מאד ולא הכירה אותו ורק שיש נער אחד במשפחתה נקרא ע"ש אבי' והנער שמו אברהם דוד וטעתה וסברה שגם שם אבי' כן אך באמת לא נקרא הנער רק אחר שם אחד שהי' לאבי' ונצטרף לנער עוד שם אחר אבל לאבי לא הי' רק שם אחד דוד (או אברהם) ונתגרשה בב"ד שני בשם אביי בשם אחד לחוד כאשר אמר דודה ואסרו הב"ד להאשה להנשא עדי יוברר דינה אם צריכה עוד גט שני מבעלה הראשון בשם אבי' בשם אחד לחוד כי הראשון פסול מחמת שכתוב שני שמות אברהם דוד והוא לא נקרא רק שם אחד והוי שינוי שם אביו שפסול בגט:

תשובה הנה מבואר במשנה פ' הזורק [ד"פ ע"א] שינה שמו ושמה פסול ומזה משמע הא שינה שם אבי' כשר אפי' מדרבנן דכל המשנה לשיטת התוס' ז"ל [ד"כ ע"א ד"ה הא] הוא בדרבנן אולם הת"ה ז"ל כתב בפסקיו [סי' קל"ח] דאין זה דיוק דשינה שמה היינו גם אם שינה שם אביי דגם זה נכלל בכלל שמה דזה הוא שמה פב"פ והביא כמה ראיות לזה אולם העיטור מכשיר בשינה שם אביו אך הוא יחיד בדבר דראב"י פוסל אפילו בשינוי [שם] לידה (בשינוי) ואפילו המכשירים בשינוי שם לידה אבל בשינוי שם אבי' פוסל כמבואר בהרא"ש ז"ל ובפסקיו ובתשובה [מובא בטוב"י סי' קכ"ט] כי ל"ד שם אבי' לשם לידה כי האדם נקרא ע"ש אביו וחיישי' ללעז הרואים ואמרו אינו הגט שלה דאבי' של זו אין שמו נכתב בגט ולכן פסול לדבריו בשינוי שם אביהם ובדברי התוס' גיטין אין הכרח כלל דעתם בשינוי שם אביהם ומהריב"ל ז"ל פירש דברי התוס' דפליגי עם הרא"ש ז"ל וס"ל להתוס' ז"ל [ע' ג"פ סי' קכ"ח סק"א] כיון דשם אביהם לא מעכב בחסר בגט לכן גם שינוי כשר ומקום הדירה פוסל משום שמעכב אם חסר אולם להלכה מסיק מהריב"ל ז"ל לאסור בשינה שם אביהם אך מרן הב"י ז"ל [בסי' קכ"ט] השווה דעת התוס' ז"ל להרא"ש ז"ל ושגם התוס' ז"ל פוסלין בשינוי שם אביהם וכן הסכים מהרשד"ם ז"ל ומהרי"ט ז"ל שם בתשו' מהרח"ש ז"ל והרמ"א ז"ל [בס"ו שם וע' בג"פ סקנ"ג] פוסל ג"כ באם לא אתחזק בשם אביו למ"ד יום לקריאה בתורה או בחתימה וכן פסק הלבוש והב"ש ז"ל [סקי"ז] והג"פ [סקנ"ד] והמכתב אלי' וכל הפוסקים מהר"ש והרשב"א ז"ל ואילך כולם שווים לאיסור בשינוי שם אביהם ולא ראיתי מיקל בזה זולת העיטור מהראשונים ז"ל [מובא בג"פ סי' קכ"ט ס"ק מ"ג] ועבודת הגרשוני ז"ל רצה להתיר באופן שיסכימו עמו גדולים אך לא הסכימו עמו כמבואר באחרונים וא"כ אין מי שיקל בזה:

ואם חכמי דורנו ושלפנינו לא כביר הראו פנים להתיר במחכ"ת א"א פעמים לא ידעתי איך מלאו לבם לעמוד נגד הרא"ש והרשב"א ומרן הב"י ומהריב"ל ומהרח"ש ומהרי"ט וחביריו והרמ"א וב"ש וג"פ ומכתב אלי' וג"מ ז"ל ואני אם כי ידעתי מיעוט ערכי לפני חכמי דורנו לא אשמע להם ובפלפולם מתוס' למה לא משני הגמ' כן ולמה לא מוקמי באופן זה כמבואר בספריהם כי ידוע שאין מוציאין דין מתוך פלפול ויהי' להם מה שחדשו ואין לנו אלא דברי הראשונים ז"ל ובאם שלא נתחזקה למ"ד יום בחתימה בשם השינוי בשם אבי' תצא מבעל השני וזה ברור: והנה באמת בעיקר הדבר אני תמה מדוע אחזו לספק בשינוי בשם אבי' דהוא רק דרבנן כידוע בכל הפוסקים זולת הב"ח [בסי' קכ"ט ד"ה כ' א"א הרא"ש ע"ש] וש"ג [פ' הזורק שם] הלא יש כאן ספק דאורייתא וחזקת א"א דבמה ידענו שנתגרשה מחומר א"א הא בכתב היתר כתב על אחרת שנתגרשה היינו

בת אברהם דוד והאשה שלפנינו היא בת דוד שמו לחוד ומאין ידענו שהיא נתגרשה מעולם ועיין בנב"י מה"ת [סי' ק"ז] החמיר גבי שליח מכ"ש גבי אשה שאינה נאמנת לומר נתגרשתי ובכתב היתר מבואר איפכא דאשה אחרת נתגרשה ולכן ברור לדעתי שאסורה אשה זו מדאורייתא לגבר עדי שידעו בבירור שהיא נתגרשה מן המומר היינו שיתברר בעדים שקבלה גט ממומר ואז לא ישאר לנו ספק רק מחמת שינוי שם אביו וע"ז נוכל למצוא היתר כמו שיתבאר אי"ה: וזה החלי בעזר הצור יתעלה הנה מאין נודע שיש שינוי השם מאבי' בגט ואי משום עדות דודה הנה הלא היא אמרה ששם אבי' אברהם דוד וכבר נתקבל עדותה וכתבו גט עפ"י עדותה ויהי' חד נגד חד והיא באת ראשונה דקיי"ל דהראשון נאמן [הואיל] ונעשה מעשה על פי' ונהי דקיי"ל בסי' י"ז דלא כהנימוק"י ועדותה לא מהני נגד עד כשר יעו"ש בח"מ [סקע"ה] מ"מ הכא דגם דודה אינו עד כשר וגם במקום איסור דרבנן כמו שינוי שם אבי' כ"ע מודים להנ"י דהיא נאמנת וכן נראה לכאורה מת"ה [זה הוא המ"כ ביש"ש גיטין בש"א אות ג' וע' בטיב גיטין בש"א אות גרשון שהביא מס"ש שהמ"כ הזה הוא מבעל תה"ד ע"ש] שכתב גבי גרשם וגרשון דמהר"ל אינו נאמן על שמו משום נגיעה משמע הא אם לא הי' נוגע היו מקבלין ולא הי' יכול קול או ע"א לבטל דבריו ולא הי' צריך דרישה אחר שמו ע"ש.

אך לכאורה ז"א דהא היא בעצמה חוזרת ואומרת שא"י בבירור וא"כ ע"א נאמן אולם אינה נאמנת לחזור כיון שכבר נחקר עדותה ונעשה מעשה עפ"י כמבואר בסי' י"ז וברמב"ם בהל' סנהדרין [פט"ז] וכן בש"ע ח"מ בסי' מ"ט דרק צורבא מרבנן דאין דרכו לדקדק בנשים נאמן לחזור לא זולת ואפילו אם נימא דגם כאן הוי דרך ורגילות לטעות מש"ה נאמנת מ"מ בלא"ה קשה למה ע"א נאמן וצ"ל הטעם דעדיין אינם מעידים רק על השם לא על דבר ממון או ערוה כמבואר ברי"ף ז"ל [יבמות דל"ט ע"ב] והנה באם ניסת ובא להעיד לאסרה לבעלה בודאי שאין ע"א נאמן וכן מבואר בת"ג בהדיא דאין ע"א נאמן (להש"ך) דהוי בדבר ערוה דאין ע"א נאמן וא"כ בודאי לא הי' דודה נאמן בעודה תחת בעלה השני וא"ל דס"ס עתה היא פנוי' [מבעלה השני] יהי' נאמן ע"א זה ליתא דמבואר בב"ב ברשב"ם וברש"י ז"ל כתובות [כ"ו ע"ב ד"ה ואין] דאין מוציאין עפ"י קול ולא אמרינן אוקי עד נגד עד ובקלא אחתינן לי' זה לא אמרינן כיון דהיתר עומד בחזקת היתר וז"ל רשב"ם (ב"ב ל"ב ע"א) ד"ה ואנן מסקינן לי' ואי קשי' תרי ותרי נינהו ואמאי מסקינן לי' והא הוי ספק תריץ אוקי תרי לבהדי תרי ואוקמי אחזק' קמייתא דאסוקי' עפ"י עד ראשון שהי' נאמן דהא אכתי אין עוררין דקול לאו עוררין הוא עכ"ל וגם גבי שדה שיש עוררין כתב הרשב"ם ז"ל שם (מ"ג ע"ב) ד"ה ואבע"א וז"ל להכי לא מצי שמעון לאפוקה

מיהודה כגון דאית לי' סהדי לשמעון שהשדה שלו ואית לי' סהדי ליהודה [שמכחישין לאלו ואומרים שהשדה של יהודה ואמור רבנן בכל ספק דין קרקע היכי דקיימא ארעא תיקום שלא יוציאוה ב"ד מיד המחזיק בה כו' ומשום דמספקא לן מי שרוצה להחזיק יחזיק ולא נוציא מידו כו' וה"נ אי מטיא לידא דיהודה לא מצי שמעון לאפוקי מיני' בהני סהדי דמפיק לה מלוי דכיון דמן הדין אוקימנא ביד יהודה שהרי ממ"נ אין ללוי חלק בה הרי יהודה מוחזק ולא תצא עוד מידו עכ"ל א"כ ה"נ הרי שהותרה וניסת לגבר וע"א הוא דודה אלואמר אז לא מהימנינן לי' וא"כ עומדת בחזקת גרושה ממומר ולא יוכלו להוציאה מהיתר זולת שני עדים ואפילו להר"ן ז"ל [בכתובות פ"ב שם] שפליג על זה וכתב כיון דכל ההיתר מחמת העד וכיון שיש [עד] כנגדו בטל חזקת ההיתר אשר ע"י העד בנ"ד גם הר"ן ז"ל מודה דעכ"פ נהי דסליק חזקת ההיתר עתה מחמת עדות דודה דעתה אין דבר שבערוה מ"מ עכ"פ הוי רק ספק מחמת עדותה שמקודם והוי ספק ובספק דרבנן כה"ג מקילינן כמבואר באחרונים בג"פ [סי' קכ"ט סק"נ] ובמכת"א ז"ל וא"כ לא תצא מהיתרה הראשון וא"ל שוותי' אנפשי' חד"א שהיא הודית לדברי דודה זה ליתא דאינה מודית כלל כיון שידוע גם לדודה שהיא אין יודעת כלום שלא הכירה אבי' מעולם והוי אצלה רק ספק מחמת שנקרא ע"ש אבי' אשר באמת מבואר בגדולי הפוסקים לסמוך קצת ע"ז וא"כ ספיקא הוי ומספיקא לא תצא כמבואר וא"כ לא שוותא נפשה חד"א: והנה אתמה על מסדרי גט השני שכתבו כפי עדות דודה לחוד והלא מאי נאמנות לו נגד ב"ד שכתבו הגט היפוך הב"ד ומה שאמרה האשה שהיא טעתה מי נאמנת נגד ב"ד דלמא עדים אחרים אמרו להב"ד שם אבי' וגם כבר הודעתיו נאמנה שדודה אינו נאמן לשנות מכפי גט הראשון וגם כי לפי דעתי זה מקרי אתחזק מה שנישאת והיתה תחת בעל השני בהגט הראשון ובאתחזק האב לשם שני לכ"ע צריך לכתוב עכ"פ בגט השני גם שם השני שנתחזק ולכן לדעתי גט השני פסול וצריכה עוד גט בשם אבי' אברהם דוד כמו שנכתב בגט הראשון ואם יהי' עדות ברורה שהיא קבלה הגט מהמומר ולא נחוש עוד לדלמא לא נתגרשה שהרי עדים יעידו שנתגרשה ואין כאן חשש רק מה ששינו שם אביו כפי עדות דודה נלפ"ד במקום עיגון מותרת לינשא: כ"ז נלע"ד באם יסכימו עמי עוד שני ת"ח גדולים אמתים.

והנה מעכ"ת מפלפל בדברים שאינם נוגעים לדינא כי כ"ז רק פלפול בפירוש דברי הש"ס לא לדינא וכלל ובפרט בעדות שאאי"ל אשתמיט מני' דהגאוני' האחרו' דברי הנ"י פאד"מ דכתב כדברי הפ"י ז"ל [בגיטין דפ"ט דכל גיטין ה"ל עשאאי"ל ולא מכשר רק מדרבנן היכא דלא כתבו בזמנו כתבנוהו ע"ש] ועיין בלבוש כתב ג"כ מזה אך תמה אני מה הזמה

שייך בעדי חתימה הלא הם לא עשו דבר גירושין ולא מעידים שנתגרשה רק שהבעל כותב כן ובזה עדיין לא נתגרשה ולכן מה הזמה שייך בזה כיון שלא עשו שום מעשה ולא זממו לעשות כי הכל תלוי בהבעל אם ימסרנו לידה ואין זה כנגדו עדות כלל והארכתי בזה אך כעת אין בכחי ודי בזה ההכרח שכתבתי לדינא כי עדן לא שבתי לכחי כמאז.

ומ"ש דלא נקרא [שינוי] שמו הוספת השם יעוין במהרי"ו ז"ל דזה הוי שינוי ממש ומהרח"ש ומהרי"ט החמירו מאד בכעין זה גבי טרוניא יעי"ש: ולכן כלל הדברים אם אשה זו לא תביא ראי' שבא לידה גט מבעלה המומר אסורה להנשא מה"ת ואם תביא ראי' שקבלה גט מבעלה המומר אזי תקבל גט שני מבעלה השני ויכתבו שם אבי' אברהם דוד ואז במקום עיגון מותרת להנשא אם יסכימו שני גדולים אמתים: ומה שכ"ת כתב לדוחק דברי הג"פ [ע' בג"פ סי' קכ"ו סקצ"ה ובד"ח בשער התשו' אות ע"ד] מה שמחלק בין דבר שעכ"פ מן הש"ס לכתוב לכתחלה אין זה דוחק כי כן מבואר בתשו' הרשב"א ז"ל וכ"כ בס' מכתב אלי' ז"ל וטוב לנו דוחקן של ראשונים מפלפולי הבל של אחרונים כל זה ראיתי להודיע והטוב בעיניו יעשה: ואודות ארון הקודש אשר שאל לא ידעתי האיך שייך כאן זכה אותו הכותל בארון קודש ולא מורידין הא לענין ליקח כלי מביהמ"ד זה לאחר לא שייך שזכה ביהמ"ד זה כמבואר במהר"ם פדווה ומביאו במג"א ז"ל [ס"ס קנ"ב] ולכן טענה זו אין בה ממש ורק עיקר לעשות כמנהג שנוהגין בכל קהלות ישראל ולא ישנו כי דבר זה גורם בזה"ז כמה קלקולים ולכן יזהרו בשינוי המנהג ואם ירצו יוכלו לקבוע עוד ארון הקודש ולתת בו ספר אחד עכ"פ דכן ראיתי בהרבה בהמ"ד שיש שני ארונות הקודש והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת בלונ"ח.

א' ר"ח סיון תרכ"ד. [וע"ל חא"ח תשו' י"ד]: סימן קלו שויי"ר לאחי הרב הגאון הגדול החריף ובקי ע"ה החסיד המפורסם מו"ה אביגדור נ"י האבד"ק דוקלא יע"א: שאלה אחד נקרא לתורה יצחק ובפ"כ נקרא אייזק וחותם עצמו יצחק איזק ובחד יו"ד האיך לכתוב שמו בגט וגם חתימתו רק במעט כי אינו בעל מו"מ כלל וחותם עצמו במעט גם מסופק האיך לכתוב יעקב המכונה יקל אם ינקל כפי שנראה בקריאת ההמון: תשובה נלפע"ד לכתוב יצחק המכונה איזק בחד יו"ד ודי בזה וטעמי דהנה אין לכתוב על החתימה דמתקרי או המכונה להרבה אחרונים [ע' ס"ז ש"א אות א' ובט"ג שם סקל"ו ומ'] והנה הן אמת דיצחק המכונה אייזק ויצחק אייזק הוי כתרי שמות להרבה מפרשים מ"מ כיון דחתימתו במעט די שלא לכתבו כלל כיון דאין יכולים לכתוב דמתקרי או המכונה על החתימה די"ל דחתימתו יצחק אייזק פירושו דשמו יצחק ומתקרי לפעמים איזק וכיון דהוי שני השמות במקום כתיבה ונתינה די בכה"ג בשם אחד מהם מכ"ש כשם הרוב

כמבואר כה"ג בתשובת מהריב"ל ז"ל [מובא בד"ח בשער התשו' באות כ"ח] לגבי פלאמא ופלונבא כיון דכחד שמא הוא והמה נקראים במקום כו"נ שניהם די בא' מהם ומכ"ש כשם הרוב דלדעת הרשב"א [בחי' לגיטין דל"ד] אין כותבין בשני שמות במקום אחד דמתקרי ונהי דפליגי הפוסקים עליו מ"מ בכה"ג סמכינן דדי בחד שם וכן נמי בנ"ד כיון דבמקום כו"נ נקרא בשניהם סגי באחד מהם וגם כותבין איזק בחד יו"ד כמו שחותם עצמו דחיישינן אם נכתוב בשני יודי"ן דיאמרו אחר הוא לא בעל המתגרשת דבעלה חותם ביו"ד אחד ואין כאן שום חשש דהרי בלא"ה יש פלוגתא אם לכתוב ביו"ד או בתרי יודי"ן רק דיש"ש ז"ל הכריע לכתוב בשני יודי"ן אבל עכ"פ מוכח מדברי היש"ש גופא דגם בחד יו"ד נקרא כמו בשני יודי"ן רק בשתי יודי"ן מורגל הלשון ביותר אבל לעולם גם בחד יו"ד נקרא כמו בשני יודי"ן דאל"כ ה"ל להיש"ש לומר כן להשיג על דיעה הראשונה א"ו שגם ביו"ד אחד נקרא כמו בשני יודי"ן רק בשני יודי"ן נקרא יותר בטוב ולכן בכה"ג שיש חשש שיאמרו לא זה המגרש דהמגרש חותם ביו"ד אחד והרבה אחרונים פסלו לזה נכון לכתוב בחד יו"ד.

גם בשם ינקל א"צ לכתוב ינקל כי גם יעקב קורין הרבה מההמון ינקוב ואין עולה עה"ד לכתוב המכונה ינקוב ובפירוש ראיתי כן באחד ממסדרי גיטין הראשונים שכתבו שאין לחוש לזה וטירחא עלי לחפש כעת שאין כחי כדבעי אך אין שום דבר ספק דאם אפי' הי' נקרא בפ"כ בהוספת הנו"ן לא הי' צריך לכתוב המכונה ינקל כמו יצחק חקין שא"צ לכתוב חקין אפי' שיש בו נוספה מ"מ כיון דידוע ורגיל שלכל חקין קורין לס"ת יצחק הוי קיצור השם וא"צ לכתבו (וכ"כ רוב האחרונים דזה עיקר הטעם) ה"נ ממש בינקל שהכל יודעים שהוא קיצור מיעקב וכל ינקל קורין אותו לס"ת יעקב בודאי הוי קיצור וא"צ לכותבו כלל: ואל תתמה מה שכתבתי אז להקדים שם החתימה כי הי' נראה לי מתשובתך שהוא בעל חו"מ וחותם לרוב אז שם החתימה לרוב השיטות [עיקר] אבל באם [אינו] רגיל לחתום יכתוב כנ"ל: סימן קלז להרב המאה"ג החריף ובקי וכו' מו"ה אברהם תאומים נ"י אבד"ק זאלישטשיק יע"א: שאלה אחד ששמו מרדכי ובפ"כ נקרא מאטיא בן אברהם דמתקרי אבלי והאשה פעסיא בת שעי' האיך לכתוב בגט: תשובה בגלילותינו הדבר פשוט לכתוב בגט מרדכי המכונה מאטא אך בגלילות פאדאליא נראה שקורין מאטיא בהברת יו"ד ולכן אם כן קורין בעירו מאטיא יכתוב המכונה מאטיא בן אברהם:

ואבלי א"צ לכתוב כמבואר בב"ש [בש"א אות א' בשם אבא] אך ביש מקומות כותבין אבלי וכן נראה מהתשובות שהביא בט"ג [שם סקל"ו] אך כותבין המכונה אבלא ומ"ש

השואל לספק דלמא שמו בפ"א לא ידעתי שום משמעות אות פ"א לאבלי אולי במקומם נקרא כן אפלי בפ"א לא אוכל לכוין שפת הלשון בזה כי לא שמעתי מעולם אפלי בפ"א גם מ"ש השואל אבליא אני לא שמעתי בשום מקום אפילו בגלילות פאדאליא לקרא שם אבלי ביו"ד קודם האל"ף אך לפי המבואר בט"ג ובב"ש שם אבלי ביו"ד לבסוף לחוד לא באל"ף וכן נוהגין העולם בכתבי שטרות לכתוב אבלי ולכן לדעתי נכון לכתוב אבלי כמו שכותבין בשטרות הגם שיו"ד בא במקום דגש שמדגישין היו"ד אבל באם אין מדגישין כותבין באל"ף מ"מ כיון שכן כותבין בכל השטרות ואם חותם המגרש בוודאי חותם אבלי ביו"ד בודאי צריך לכתוב אבלי ביו"ד ולכן טוב שלא לכתוב כלל אבלי דהוא באמת קיצור השם ואם ספק בכתיבתו האיך נכתב טוב שלא לכותבו כמבואר בב"ש ז"ל [בכללים אות ו'] אולם אפליא בפ"א וביו"ד אל"ף לא שמעתי אך אין להחליט דבר ואם אולי נקרא במקומו אפליא בודאי צריך לכתוב כן הכינוי דשם כזה לא נגזר כללמאברהם ומזה לא דיבר הט"ז והב"ש ז"ל אך אם נקרא אבלי טוב שלא לכתוב כלל אבלי רק אברהם לחוד: ושם אבי האשה א"צ לכתוב המכונה הגם דהוא כינוי לשני שמות ישעי' בוא"ו וישעי' בלא וא"ו מ"מ כיון שכותב שניהם א"צ שוב הקיצור דהטעם באם יש לכינוי שני שמות לה"ק שצריך לכותבו הוא שלא יבא לטעות דבעל האשה נקרא בשם אחר בלה"ק וזה לא שייך באם כותבין שני גיטין ולכן א"צ כלל לכתוב דמתקרי שעי' אך בכ"ז לא מצאתי דבר מעכב בדיעבד דקיי"ל אם כתב דמתקרי במקום המכונה כשר בדיעבד ושם אבלי הנם שא"צ לכותבו בדיעבד כשר אם כתב קיצור שא"צ לכתבו אך אם כתב בגט אבליא ובמקומם נקרא אבלי נראה דהוי שינוי כמבואר בכל האחרונים ובט"ג ויותר אין להאריך בזה ומה שמאריך בדברי הט"ג לפע"ד גם בט"ג כתב כדברי הנ"ל ואם אולי יש בדבריו איפכא אין כעת בכחי לפלפל בדברי האחרונים אך מ"ש נ"ל ברור ומעכ"ת יעשה כרצונו אם יש בט"ג נגד דברי:

אחר כותבי זאת הגיד לי המעתיק כתבי כי טעיתי במה שדמיתי ששמו אבליא כי מעכ"ת כותב ששמו אבציא ובאמת מחמת תשות כחי כהו קצת מאור עיני ודמיתי שכותב אפליא ולכן לא ידעתי כוונתו אך כעת שהגיד לי ששמו אבציא הנה זה השם ידעתי שבגליל לבוב יקראו כן ושכיח שם זה וזכרתי כי בעיר מולדתי הי' כמה נקראים אפציא ובאמת ההברה הוא בפ"א וצריך לכתוב המכונה אפציא אך כיון שאין שינוי גדול במכתב וגם אינו חותם עצמו בפ"א כשר בדיעבד כשכתב אבציא ואם חתם עצמו בפ"א פסול כמבואר בב"ש [באות ז' ומ"ם] וכן פסקו הרבה אחרונים הגם שבס"ש נראה שאין מחלק בזה וכן בהרבה תשובות מ"מ שלא במקום עיגון חיישינן לדברי הב"ש ז"ל

ולפסול הגט בשינה מחתימתו וגם בשם אפציא כותבין המכונה אפציא: עוד להודיע כי זכרתי שבמקום מולדתי הנ"ל הי' נקרא שם אפטשא לא בפ"א לחוד רק בטי"ת ושי"ן ולכן ידקדק האיך קורין במדינתו כה יכתוב ומ"ש לחוש לשם אבצן והביא ראי' מט"ג [ש"א אות ד' סק"ה] גבי דעניל באמת בקונטרס אשר לי דחיתי דבריו בטעם וראי' [ע"ש בד"ח סק"ג] אך בנ"ד נם הוא מודה דאין לחוש לאבצן דהתם גבי דעניל מדניאל נהי דהכינוי של דעניל אינו שכיח לשם דניאל מ"מ השם הקודש דניאל שכיח מש"ה מצא הט"ג ז"ל לחוש אבל הכא דגם שם הקודש אבצן לא שכיח ולא חיישינן לשם דאינו מצוי בינינו אפי' הוא מהמקרא או שמות תנאים לא חיישינן להו וכמבואר בת"ה [סי' רל"ג] גבי יחזקי' וישי' וגבי שייא וכן במהרי"ק גבי בילא [ע' בד"ח בש"א אות טי] ובס"ש לרוב דל"ח לשם שא"מ בינינו [וע' ב"ש בש"א אות י' ישעי'] וא"כ לא שייך לגבי אבצן כלל וגם מה"ת ניחוש למי ששמו אפציא נימא דהכוונה אבצי' והוא קיצור מאבצן דזה הוא זרות מאד לחשוב כן ולכן צריך לכתוב אברהם המכונה אפציא ומעתה יראה להיות מתון בסידור הגט ובהמתקת סוד עם לומדי העיר כי גדול עונש בזה מבואר בהקדמת ס"ש דאפילו אם בדיעבד כשר העונש גדול רח"ל יעו"ש והי' שלום.

ו' שלח תרכ"ד: סימן קלח לבני הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם חו"פ ירא ה' וכו' מו"ה ברוך נ"י האבד"ק רודניק יע"א: שאלה אשה אחת ששמה מעריסה מחלה וכן קורין אותה רוב העיר רק יש שכינו שמה למעכלי ונקרא' בפי מועט מעכלי והנה בעלה בעת היותו שכ"מ נתן לה גט ע"י שליח בעיר הסמוך לעירם ושם היתה האשה מוחזקת מכבר ועד היום למחלה ולא ידעו כלל שקצת בני עירה קורים מעכלי ולזה ניתן לה הגט בשם מחלה בעיר הסמוך ששם נכתב הגט ובעלה שבק לן חיים ולכל ישראל ונשארו שני אחים אחד קטן ונסתפק המורה אם צריכה חליצה: תשובה הנה הרמ"א ז"ל {סי' קכ"ט ס"א] פוסק אם כתב שם אחד די וכן הסכימו רוב ראשונים ואחרונים וכן הסכים הג"פ [שם סק"ח] להלכה בשעת הדחק אך אפילו להפוסלים בכתב שם העיקר לחוד מ"מ כאן שבמקום הכתיבה והנתינה לא הי' לה רק שם אחד מחלה לא איכפת לן מה שבמקום אחר שאינו לא מקום כתיבה ולא מקום נתינה יש לה שם אחר כמבואר בש"ס [גיטין ל"ד] יצא למקום אחר וגירש באחד מהם מגורשת וכן פסקו כל הפוסקים באין חולק ונהי דהר"ם מינץ [סי' ס"ד] והפ"י ז"ל [ח"א] בתשובה [יו"ד] כתבו דמקום דירתה מקרי מקום נתינה כבר העלתי בחיבורי דכל הפוסקים חולקים עליהם [ע' בד"ת בשער שינוי השמות אות ט"ו] וכן נראה בהדי' בט"ז ז"ל [שם בתשו' פ"י סי' י"א ובסי' קכ"ט בט"ז סק"ה] ועוד דאפילו לפי דבריהם כיון שלא ידעו במקום הכתיבה שיש לה

שם אחר כשר לשיטת התוס' [שם בגיטין] וספר התרומה ולא מצינו חולק עליהם וכן הסכימו למעשה הפ"י ז"ל בתשובה והט"ז ז"ל [הנ"ל] ולכן אשה זו פטורה מחליצה ואין להחמיר כלל בפרט דבאם נצריכה חליצה יש חשש חליצה פסולה דצריכה לחזור על כל האחין כמבואר בתשו' מהריב"ל ז"ל והאח אחד קטן ולכן אין להחמיר כלל.

והי' שלום: סימן קלט לאח הרב הגאון הגדול בו"ק חו"פ החסיד המפורסם וכו' מו"ה אביגדור נ"י האבד"ק דיקלא יע"א: שאלה אחד נקרא בפי כל פישל ולתורה עולה אפרים פישל רק כשהוא במקומות אחרים עולה לתורה בשם אפרים לחוד ורק שהוא לעתים רחוקים ולמעט מאד: תשובה לפע"ד לכתוב אפרים פישל המכונה פישל דעל מה שנקרא לפעמים במקומות אחרים שאינו מקום כתיבה ונתינה אפרים לחוד לתורה ובפ"כ גם שם נקרא פישל ודאי א"צ לכתוב שם אפרים ולומר עליו דמתקרי דכבר כתבו שם אפרים היינו אפרים פישל והגם דמהרי"ק ז"ל [שורש צ"ח] כתב היכי דמתקרי בשני שמות פעם בזה ופעם בזה צריך לכתוב דמתקרי כגון ראובן דמתקרי שמעון ואם כתב ראובן שמעון פסול וא"כ גם בנ"ד שנקרא במקומות אחרים אפרים לתורה ובפ"כ פישל אם יכתבו בגט אפרים פישל הוי לבני אותו המקום שינוי השם.

דבשם המובהק עם כינוי השכיח לו לא שייך סברת מהרי"ק ז"ל דהוי שינוי השם (דזה ליתא) כיון דידוע לכל דפישל כינוי לשמו העיקרי אפרים הידוע להם לא יטעו לומר דאחר הוא רק יאמרו דבאותו מקום צירפו גם הכינוי לשמו העיקרי ובפרט במקום שנקרא שם במעט ואינו מקום כתיבה ונתינה כנ"ל אעפ"כ אם תרצה תוכל לכתוב דמתקרי אפרים כאשר כתבת: ומה שכתבת באחד שנקרא לתורה אברם דוד ובפ"כ נקרא דוד ופסקת לכתוב אברם דוד דמתקרי דוד.

ידידי אחי דע דהעלתי בחיבורי [שער שינוי השמות אות ג'] דאין לסמוך על הש"ץ בלא סבה לדבר ונכון הוא מאד דכיון דקיי"ל מספק לכתוב אברהם דרוב נקראים בה"א ורק היכי שנקרא לתורה אברם כותבים אברם והנה לפע"ד כ"ז באם נקרא לתורה עפ"י צווי הבעל אבל אם הבעל א"י למה קרא אותו הש"ץ אברם וגם אביו אינו אומר סבה לקריאת אברם א"כ מהיכן ידע הש"ץ לקרותו אברם בלא ה"א מספיקא הוי לי' לקרותו אברהם אך ע"ה הש"ץ בכפר קרא כן ובודאי דקריאה כזו לא נחשב למוחזק לתורה דהוא רק טעות וצריך לכתוב עיקר השם שמסתמא הוא מרוב הנקראים אברהם.

והגם שספר אנשי שם הנדפס מחדש אמר שגם נתחזק בטעות הוי שם ממש לכתבו בגט ולא ראה שסברא זו שאין משגיחין בש"ץ הוא מפי רבן של כל מדינות פולין הוא ניהו זקני הגאון מו"ה שכנא זלה"ה רבו של הרמ"א ומהרש"ל ז"ל וכל גדולי פולין [מובא

בד"מ מס"ג אות א'] והגם שאחרונים כמו דמש"א גמגמו בדבר זה עכ"ז באברם אברהם דרוב נקראים אברהם וכמעט כל הש"ץ בעולם שבמדינתנו קורין אברהם ורחוק להאמין כלל שנקרא אברם ואולי נדמה לו כן בפרט למיעוט קריאתו בתורה ובדיעבד הגט בטל אם כתוב על אברהם אברם ולזה לדעתי נכון שיתן שני גיטין בראשון יכתבו אברהם דוד דמתקרי דוד ובגט שני יכתבו אברם דוד דמתקרי דוד דהנה דיעבד כשר אם כתב על אברם אברהם כמבואר בב"ש ז"ל [אות א'] ובלא"ה צריך כאן שני גיטין דמה שכתב לכתוב אברהם אבוש בשביל החתימה דמתקרי אברהם בשביל עלי' לתורה המכונה אבוש בשביל קריאתו בפ"כ הנה ידוע מדברי הט"ז [סי' קכ"ט סקכ"ב] וב"ש ז"ל [בש"א אות א' אבא] דא"צ לכתוב אבלי וכמ"כ אין לכתוב אבוש וכ"כ בט"ג [שם סקל"ו] דהוי ממש קיצור משם אברהם וא"כ נהי דאם רוצה לכתוב קיצור השם אין מוחין מ"מ אין שייך בכה"ג לכתוב על עיקר שם אברהם שאבוש יוצא ממנו והוי קיצורו לכתוב עליו דמתקרי אברהם ולפ"ד הרא"ש ז"ל בגיטין [דל"ד שם במשנה] אין לכתוב על כינוי [אפי'] כיוצא בזה דמתקרי אברהם הוא מפני שאבוש הוא קיצור מאבשלום וא"כ אברהם שם אחר מש"ה כתבודמתקרי אברהם ולא זה הוא בעל המתגרשת שידוע לנו שזה לא נקרא מעולם על שם אבשלום ולכן לדעתי יותר ראוי לכתוב אברהם המכונה אביש וגם שם החתימה שחותם עצמו אברהם אביש אינו סותר לזה שהכל ידעו שבחתימה מצטרף בקיצור לעיקר אבל ידוע לכל ששם אבוש הוא קיצורו של אברהם.

אך לפמ"ש לעיל ליתן שני גיטין מחמת שמו שנקרא אברם דוד כנ"ל ולכן נכון שבגט האחד יכתבו אברהם דוד דמתקרי דוד ועל שם אביו יכתבו בזה הגט אברהם המכונה אבוש ובגט שני יכתבו אברם דוד דמתקרי דוד ועל שם אביו יכתבו אברהם אביש דמתקרי אברהם המכונה אבוש כנלע"ד. והי' שלום כדברי אחיו: סימן קמ להרב המאה"ג כו' מו"ה שמואל ראב"ד ומ"צ דק' מעזריטש יע"א בפולין.

שאלה עובדא הוה בפה זה כחמשה שנים עבר דרך פה איש א' מבילגרייא שולח ביד פשעו מטעם הממשלה לארץ גזירה ובא לב"ד דפה וביקש שיסדרו גט לאשתו וכן עשו ומסר הבעל את הגט ליד שליח להולכה שעשה פה וכבוא הגט למקום המתגרשת ראו כי נכתב שם אבי האשה בשינוי גמור לשם אחר כי שמה הי' חנה בת אלעזר ובגט נכתב חנה בת יצחק ושלחו את הגט בחזרה לפה כי הטעות הי' עפ"י הבעל כי הוא צוה לכתוב כן כו' וגמר הנתינה הי' בזה האופן מתחלה נתן השליח הגט ליד האשה עם השינוי ואח"כ לקחו הרב מידה ומחק את שני תיבות בת יצחק ונתן שוב לידה שוב צוה לסופר כי יכתוב גט שני מחדש כתיקון ונתנו שוב לידה ע"כ ת"ד השאלה: תשובה הנה רוב

הראשונים ואחרונים העלו לפסול בשינוי שם אבי' ואם כי מצאנו להגאון בעל ישועת יעקב רצה פ"א להקל כמבואר בספר אנשי שם ואולי שע"ז רמז הגאון מהרי"ש מלבוב אך באמת שם לא הי' השינוי רק בשם הכינוי וגם כמעט לא הי' שינוי מש"ה הקילו אבל בשינוי שם אבי' מיעוטא דמיעוטא המכשירים עיין ג"פ [סי' קכ"ט סקמ"ג וסקנ"ד].

והנה בהביטי בס' אנ"ש הנ"ל שרצה להוכיח מש"ס גיטין (כ"ד ע"ב) וזל"ה כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה קטנה היא דלא מצי מגרש בי' הא גדולה מצי מגרש בי' א"ר ז"א שני יב"ש הדרין בעיר א' מוציאין שט"ח על אחרים כו' עכל"ה והקשה דלמא איירי באינם שוים בשמות אביהם א"כ לא הוי שני יב"ש דניכרה האחת מחברתה וכתב לגרש הגדולה פב"פ וא"כ הוי היכר ומש"ה גדולה מצי לגרש אבל קטנה נתן הגט לקטנה פסול משום שלא לשמה ואי [דבלא"ה] דשינוי שם אבי' הא כשר בשינה שם אבי' להנך פוסקים א"ו ש"מ מש"ס שפסול בשינו שם אבי' וא"כ לא אפשר לאוקמי בהכי דא"ה הוי פסול בלאו פסול דשלא לשמה ולכאורה הייתי רוצה לתרץ עפ"י דברי התוס' שכ' בכתובות [כ"ד ע"ב ד"ה אמנה] דכשיש שני יב"ש לא אמרינן ע"ז לא חתמנו א"כ בשתי נשים לאיש אחד ג"כ מדקדקין ולא אמרינן ע"ז לא חתמנו וא"כ פסולים העדים ולא שייך לומר ע"ז ל"ח [ומש"ה שפיר דפסול בשינו שם אבי' אבל בעלמא שפיר כשר בשינוי שם אבי'] וזה בעצמו נכון.

אך בהתיישב בטוב הקו' מעיקרא ליתא דהנה הגמ' רוצה לפשוט ממתני' דלא יגרש הקטנה הא גדולה מצי מגרש הא בשמותיהן שוים אין מוציאין שט"ח אלא ש"מ ששני יב"ש מוציאים שט"ח על אחרים והנה אם לא כתבו רק שמותם בלחוד כגון הגדולה שמה שרה בת ראובן והקטנה שרה בת שמעון אם כתב שמותם בלא שמות אביהם בודאי הגט כשר אך הי' נפשט דמוציאין שני יב"ש שטר על אחרים דמאי דנחלקו בשמות אביהם לא מהני כיון דלא נזכרו שמות אביהם בגט וא"כ באם כתב בגט שם הגדולה שרה בת ראובן וכתב לקטנה שרה בת שמעון נהי דהגט כשר היינו מטעם כיון דל"צ שם האב שינוי נמי אינו פוסל דע"ז לא חתמו כמבואר בתוס' גיטין והוי כמו שלא כתב שמה כלל וא"כ ש"מ ששני יב"ש מוציאין שט"ח דאי אין מוציאין א"כ הא כאן שתי נשים ששמן שרה דשמות דבת ראובן כאלו אינו דע"ז לא חתמו ומש"ה לא פסל השינוי א"כ הוי כאלו כתב שרה סתם והאיך תוכל להוציא השטר אם הדין הוא דשני יב"ש א"מ שט"ח על אחרים וכי בשביל שכתב אבי האחרת תוכל השני' להוציא שטר אדרבה אפילו בלא ניכר א"י להוציא שטר מטעם נפילה או טעם אחר מכ"ש בשכתב שם האב של חבירתה דאז מוכח שמאחריני נפל ואיך תוציא להגט וז"ב **(אמר המגיה נראה כוונתו הקדושה

דלפי"ז שוב א"א להגמ' לתרץ כדברי הס' אנ"ש הנ"ל כגון דשמות אביהם אינם שוים וכתב בשם הגדולה שרה בת ראובן ולכן לא הוי שני יב"ש ואפי"ה לקטנה מצי לגרש אי לאו משום לשמה ז"א דעכ"פ מוכח דשני יב"ש מוציאין שטר דאל"כ בלאו לשמה לא מצי לגרש לקטנה משום שני יב"ש.

ודו"ק:)** והנה הרב אנ"ש נראה מספרו שמקיל בשינו שם אבי' אך לא מפיו אנו חיין שזה נגד רוב קדמאי ובתראי. וביותר מזה ראיתי בספר דברי חיים הנדפס מחדש שכתב בסוף שער שינוי השמות] שעתה שהמסדרים שואלים כתבת גט בשביל אשה פב"פ וחתמת על הגט פב"פ והם מגידין כן בפני הב"ד לא שייך לומר עזל"ח דהטעם דעזל"ח מבואר ברשב"א [גיטין כ"ו ע"ב ד"ה אלא ארוסה ע"ש] דלא דקדקנו לראות מש"כ בדבר שאינו צורך ועי"ש בגיטין גבי גט ארוסה והש"ך ז"ל [בסי' מ"ט סקט"ו] כתב הטעם דמוחזק לכהן אבל לא שידע ממש שהוא כהן א"כ בגט שאומר בפני ב"ד בת ראובן היא מתגרשת וכתב הגט בשבילה ואבי' לא החזיק בשם אחר מעולם א"כ בודאי העדים פסולים שהעידו שקר וא"כ בזמננו לכ"ע הגט פסול בשינוי שם אבי' דלא שייך לומר עזל"ח והוא דבר נכון א"כ בודאי פסול בשינוי שם אב וא"ל בנ"ד אין העדים פסולים שכתבו רק מפי הבעל דבמקום הסכנה כותבים עפ"י לחוד [כמבואר בסוף יבמות] והוי העדים נאמנים שטעו דהוי עבידי למטעי וא"כ העדים כשרים מ"מ הוי מזוייף מתוכו כיון שידעינן שהאידנא מדקדקים העדים בזה והגט ודאי פסול ועיין בח"ס מ"ג.

שוב י"ל מקום לפסול כיון דהבעל [יוכל להיות] מערער שצוה לכותבו כדי שיפסול הגט ומ"ש בתשו' הריב"ש ז"ל דבאמת יכול לערער ורק אין לנו עכשיו בזה והאשה תחוש לעצמה ע"ז הקשו האחרונים דלמה לא ניחוש וא"ל משום דבעצמו בא הבעל ליתן הגט מסתמא הי' ברצון הטוב הא גם שם בתשו' הריב"ש הי' המעשה שגירש ברצון טוב ואולי באמת מטעם זה לא חש הריב"ש לביאת הבעל לערער כיון שהוא מרצונו הטוב אך הנ"ב [בקמא סי' פ"ה ות' סי' קי"ג] חש לזה כמבואר בדבריו הגם שגם בנ"ב [תנינא הנ"ל] אם הי' הגט ע"י פעולות משא"כ בנ"ד שבא מעצמו לגרש מ"מ ריעותא אחרת בגט שבנ"ד דהאיך שייך שבזמן מיעט ישכח שם חמיו שחי ומסתמא לאיזה ערמה נתכוין וגם יש לחוש דלמא קידש איזה אשה ששם אבי' ככתוב בגט.

ס"ד דאין שום מקום להקל בשינו שם אבי' בזה"ז ע"י שליח ובפרט שכן פסק גדול האחרון מרן הנו"ב [שם בסי' קי"ג]. ומה שהתחכם המורה למחוק שם האב וזה ודאי לא נכון כיון שכבר נכתב בפסול ול"ד לדביקות האותיות שהורה הרא"ש ז"ל [בפ"ב דגיטין וע' בש"ע סי' קכ"ה ס"ו ובח"מ] למחוק הוא משום שאינו פסול גמור אבל בפסול גמור

פסול משום שנכתב בפסול ובאמת גוף סברת הרא"ש ז"ל [בתשו' מובא בטור ס"ס קכ"ו] נפלא מאד מ"ש דהבעל ניחא לי' התיקון דס"ס קשה ע"ז וכי אפי' במידי דזכי' נוכל לעשות שליח לכתוב גט בלא דעת הבעל א"כ נימא במקום דהוי זכי' דידי' נכתוב גט בלא דעתו וזה דבר שלא ניתן להאמר כלל והראי' פשוטה מאומר אמרו דפסול וגם בטל אם לא עשה לסופר שליח וזכי' לא מהני בזה א"ו דהרא"ש ז"ל לא כתבו רק לסניף דמילתא ועיין בריב"ש [סי' שס"ו] ובג"פ [סי' קכ"ו סקס"ו] ואולי הגיע המורה לטעם המחיקה משום הספק שמבואר בג"פ [סי' קכ"ה סקכ"ו] למחוק וכתב שם הג"פ ולתקן בשם איש ואשה צ"ע וסבר המורה דכוונתו אם שינו שמם אם מותר לתקנם אך זה טעות גמור דהג"פ מיירי אם הי' הדבוקים או הווי"ן קצרים בשם של איש ואשה דכה"ג מסופק דנהי דדיבוק אותיות הוי רק חומרא מ"מ בשם איש ואשה יש להחמיר אבל לענין שינוי שם האיש לא מהני מחיקה וכי בחנם נתחבטו הגאונים מהרא"ם ומהרי"ט ומהרח"ש לפסול במקום עיגון גם שינה שם אביו או שם העיר הלא בקל הי' לתקן ע"י מחיקה א"ו זה ליתא כלל וישתקע ולא יאמר ההיתר הזה ח"ו ואסור למחוק לאחר חתימת העדים ואין לומר דהא הפסול לא הוי רק מדרבנן כמבואר בכל הפוסקים ובש"ס [ע' בג"פ סי' קכ"ח סקמ"ט] ומבואר בתשו' רדב"ז ח"ד כת"י מביאו ג"פ [סי' קכ"ה סקכ"ו] דבדבר דרבנן מתקנין המעיין בג"פ וגט מקושר יראה שכוונתו אחומרא בעלמא לא על שינוי ממש אפילו שהוא מדרבנן מ"מ פסול ממש הוא ואסור לתקנו ע"י מחיקה גם כתבו שיש כאן חשש דאורייתא מחמת ערעור הבעל וגם דלמא כוונתו על אשה אחרת שקידש ולכן ח"ו אסור למחוק.

וגם מה שהורה לכתוב גט אחר וליתן לשליח א"צ להשיב דהוא נגד כל האחרונים וכן הרב מהרמ"א ז"ל בהגהות [ס"ס קכ"ב] דאם מסרו לשליח שוב לא מהני ליתן גט אחר לידו לכן אשה זו אסורה להנשא. והי' שלום:סימן קמא לידידי אחי כו'.

אודות הגט אין פנאי להאריך וגם לחפש בכתבים אין הפנאי מסכים אך הדבר פשוט שדי אפי' בגט זה יצחק המכונה אייזיק וא"ל כיון שחותם עצמו בשטרות יצחק אייזיק הוי כשם המורכב דכתב מהרש"ל ז"ל [בישׁ"ש פ"ד דגיטין סי' ל"ב אות י'] דזה שם אחד ואם כתב יצחק לחוד או אייזיק לחוד הוי ככותב חצי השם ולכן גם אם כתב יצחק המכונה אייזיק פסול דהוי כמו אם כתב בשם שמואל שמו המכונה מואל דהוי פסול ובמהראנ"ח [מובא בד"ח בשער התשו' אות ק"ו] מבואר יותר דגם גבי כהן כגון דשמו שמואל ונקרא בפי כל שמואל ורק כשחותם עצמו חותם שמואל הכהן אם לא כתב הכהן הוי כחצי השם יעו"ש בארוכה וא"כ בנ"ד נמי כיון דבחתימה חותם יצחק אייזיק

נעשה שם אחד מורכב ואם כתב יצחק המכונה אייזיק הוי כמו שחילק שמו שפסול דז"א דבאמת הוי שתי שמות שנקרא אחד עיקרי והשני כינוי ורק בחתימה מקצר ומדלג תיבות המכונה ומכוין ששמו יצחק וכינוי אייזיק כיון דידוע לכל שאייזיק כינוי ליצחק ואינו שם מורכב כלל וגם בגוף דברי מהראנ"ח הרבה חולקים ולכן בודאי כשר אם כתב שם העיקר והמכונה אייזיק ואפי' לכתחלה עושים כן ולענין מה שחותם א"ע אייזיק ביו"ד אין משגיחין על חתימתו כיון שהוא בטעות הגם שהנ"ב [מה"ת סי' קכ"ד] גבי טאלצי פוסל גט כזה כבר השגתי עליו ועיין בס' דברי חיים [ע"ש בש"נ אות א' סק"ז] ומה שלא כתבו שם שיש לו במקום מולדתו בדיעבד ודאי כשר ולהט"ז ז"ל [בתשו' בשו"ת פ"י ח"ב ס"ס י"א וע' בט"ג בש"נ אות מ"ם סק"ז] אפי' לכתחלה אולם להוציא מכל חששא נ"ל דהנה נפסק הדין ממהראנ"ח ומהר"ם מלובלין [מובא בט"ג שם] אשר צריך לכתוב גם שם מקום מולדתה אם היתה לה שם אחר ואפי' אין מכירין כאן שם מקום מולדתה וכן הוא מדין הש"ס כמבואר בתוס' והרא"ש ז"ל [גיטין ל"ד] בשם הירושלמי דלא כהט"ג ועיין בס' דברי חיים [בשער שינוי השמות אות י"ב וי"ז] ולכן אם במקום מולדתו נקרא בשמו יודה אייזיק או אייזיק יודה כן צריך לכתבו וגם לצאת דברי פי צדיק הנ"ב זלה"ה ולכן יכתוב גט שני ויכתוב אנא יצחק אייזיק ביו"ד דמתקרי יצחק המכונה אייזק בלא יוד בתרא דאתקרי אייזק יודה או יודה אייזיק כפי מה שנקרא ואז יתוקן הכל ועיין היטב כי כן נראה נכון ואין פנאי להאריך וסמכתי עליך כי הוא דבר ערוה ואין פנאי עמדי ולכן הגם שנ"ל לדבר פשוט מחמת חומר האיסור אינני סומך ע"ז ע"ד עד שאתה תעיין בו היטב והי' שלום:

סימן קמב שאלה אשה נקראת בפי כל טשבע האיך לכתוב בגט וגם הבעל שמו ארי' לס"ת ובפ"כ נקרא ליבוש וחותם עצמו ארי' ליבוש איך יכתבו בגט: תשובה הנה לפי מה דמבואר במהרא"י גבי הרעדיש [מובא ברמ"א קכ"ח ס"ג] כיון דחניכא דומה ממש ושוה לעיקר השם בכה"ג אפי' לכתחלה מותר בקיצור השם א"כ ודאי צריך לכתוב טשבע כיון דלא נודע לנו שם העריסה ודלמא מעולם לא נקראת שבע ואם אפי' היתה נקראת שבע כיון דכולם קורין אותה טשבע כשר אפי' לכתחלה לכתוב טשבע כמהרא"י ז"ל הנ"ל א"כ ודאי יכתוב טשבע וכן מבואר בג"פ גבי חקין יעו"ש [סי' קכ"ט ס"ק קל"ב] ויכתוב בעי"ן בסוף כיון דכן יראה דהוא רק הוספת הט' על שם שבע ושם שבע נבלע ממש ולכן ראוי לכתוב לכ"ע בעי"ן לבסוף ול"ד לשרה סאיי' [דמבואר בט"ז לכתוב בא'] כיון דיש שינוי בגוף השם וגם כי עי"ן ואל"ף מתחלפים האותיות כשר עכ"פ בדיעבד במקום שאין נרגש השינוי במבטא בכה"ג אפי' בנקודות כשר באותיות מתחלפות לכן יותר נכון לכתוב

בעי"ן וכן משמע מדברי הנ"ב מה"ת [בסי' קכ"ד] גבי טלצא (דפוסק) [דפוסל] רק משום שינוי הניכר אבל בלא"ה כשר ובנ"ד אין שינוי כלל במבטא בין הברת עין להברת האלף כי [היא] הברה אמצעי כידוע ולכן נכון לכתוב טשבע: ושם הבעל ראוי לכתוב ארי' המכונה ליבוש ולא שייך שיטעו דשם אחר הוא שחותם עצמו בשניהם יחד דו"א דשם החתימה הוא רק לקצר בא וכן מבואר גבי שם מ"ח דכותבין משה יהודא יע"ש [בב"ש סקכ"ד] ותבין די"ל אם כותב גם שניהם יחד הכוונה הוא דמתקרי או המכונה ולכן יכתבו ארי' המכונה ליבוש ודי ואם ירצה להחמיר וליתן גט שני בשם טשבא באלף לבסוף דאתקרי שבע ושם הבעל ארי' ליבוש דמתקרי ארי' המכונה ליבוש ועל הא אין לספק כלל דאם הוא קיצור משם שבע צריך עי"ן ואם הוא שם בפ"ע הוא שם לעז וכותבים באל"ף: סימן קמג להרב הה"ג החריף המפורסם כו' מו"ה שמואל אהרן נ"י.

בנידון גט שהובא מרחוק מאד ושם אבי האשה הי' לקריאת ס"ת יעקב בצירוף עוד שם אחד ובפ"כ נקרא יעקל וכתבו שם במקום הבעל רחוק מאד את שם הנקרא יעקל לבדו: והנה במקום עיגון כשר בודאי דהנה ידוע דאם כתב שם העיקר לחוד כשר בדיעבד לרובא דרובא מהפוסקים וכמבואר בג"פ [סי' קכ"ט סק"ח] וזה שנקרא בפ"כ הוי שם העיקר כמבואר ברמב"ם ז"ל [פ"ג מה"ג הי"ג] ובתוס' ורא"ש ז"ל [בפ' השולח ס"ס ז] א"כ בודאי כשר במקום עיגון והגם שהת"ה ז"ל [בסי' רל"ג רל"ד] כתב דשם דלס"ת הוא העיקר תמהו המג"ש ז"ל בתשו' [ח"ב סי' ע"ה] וכן המכתב אלי' ז"ל עליו הגם שבדברי חיים [בשער שינוי השמות אות ג'] מבואר פנים לדברי הת"ה עכ"פ גם אם כתב שם שנקרא בפ"כ כשר בדיעבד לכ"ע וגם אפי' בכתב שם הטפל לבד הרבה מקילין כמבואר בב"ש [ע"ש בסק"ג] ושאר אחרונים ובפרט כי הוא בשם אביו דכשר בלא שם אביו כלל כפי אשר פסקו גדולי דורנו במקום עיגון אפי' לכתחלה ולדעתי ברור שבטליותי ראיתי ממו"ח הגאון בעהמ"ח ברוך טעם שעשה מעשה כזו במקום עיגון לכתחלה ואפי' בשינה שם אביו כשר במקום עיגון ועיין בת"ה [ומובא בב"י סי' קכ"ט] ועוד (כיון) דאמרינן דבעלה לא חשוד לקלקלה ותולין מסתמא לא ידע הבעל שם אבי אשתו האיך נקרא לס"ת רק שם המורגל בפ"כ והיכי דלא נודע לו השם כשר בדיעבד כשלא כתב שם מקום הנתינה וכבר הבאתי בדברי חיים [בשער שינוי השמות דין ד'] שכבר הסכים ע"ז הגאון בעל ישועות יעקב להתיר כה"ג הלכה למעשה ולכן אין קפידא במקום עיגון מה שכתב רק שם הרגיל בפ"כ והגט כשר.

אך בגוף הגט ע"י בי דואר אני נבוך טובא וסדרתי האיך יעשה לכתחלה אך אין להרהר אחרי הוראת גדולי הדור שלפנינו הגאון מהר"י אב"ד דקהלתכם שעשה מעשה עפ"י

הסכמת גדולי הדור שמאז ולכן יחקור מעכ"ת האיך נהגו וכן יעשה ומחמת שם אבי האשה אין עיכוב כלל והי' שלום ב' ער"ח מרחשון תרכ"ז לפ"ק בארדיוב: סימן קמד לכבוד ידידי הרב הה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם מו"ה יצחק יהודא פרענקל נ"י האבד"ק סאניק: הגיעני מכתבו והנה לא ידעתי למה יגע בזה האיש הנקרא בקהלתכם מנחם בן מנחם והכינוי מענדל ובק' רימנאב מקום מולדתו הי' שם עריסה מנחם שאול בן מנחם שאול הלא זה דין דמשנה [גיטין ל"ד ב'] יוחנן וקורין אותו יוסי דתקנת ר"ג לכתוב שניהם ובברייתא דכותבים שם הנתינה עיקר ומסקנת הראשונים בזה דמקום הנתינה עיקר ובודאי דביהודה היו כותבין שטרות ע"ש דיהודה ובגליל כתבו שם דגליל ואפ"ה פסקו דכותבין שם דיהודה דהוא מקום הנתינה עיקר ושם עריסה דהוא גליל כותבין דמתקרי וכן פסק מהרמ"מ ז"ל והט"ג ז"ל שגג בזה כמבואר בס' ד"ח [בשער שינוי השמות די"ב וי"ז] ולכן אם נאמר דהנקרא בשם אחד ולפעמים בשתיהם כאחד הוי כשתי שמות ודאי כותבין מנחם דמתקרי מנחם שאול המכונה מענדל וגם בשם אביו הי' ראוי לכתוב כן: ולפי הנראה טעמו דמר משום דשם אביו לא יוכל הבעל להחזיק אבל ז"א דודאי אם כתב בגט שם אביו שם העריסה והשמיט השם שהחזיק לו הבעל בכאן שפסול שיאמרו כאן לא זה הוא המגרש שהרי המגרש החזיק בפנינו בשם אחר לאביו כגון אם האב הי' שמו אברהם והבן העלה והחזיק לאביו יצחק ובגט כתבו אברהם ודאי פסול שיאמרו שאינו המגרש ורק במקום עיגון יש לעיין משום דלאו אכולה מילתא מסהדי והאידנא לא שייך זה כמבואר בד"ח [סוף שער שינוי השמות].

אך עכ"פ יותר טוב לכתוב שם שהוחזק אביו כאן והיינו מנחם אך להצריך גט אחר א"צ שכיון שכתב שם שניהם מנחם שאול דמתקרי מנחם המכונה מענדל די בזה: והנה אין לספק בזה ולומר דהכינוי מענדל שייך על שם אחד מהם לא על שניהם כמו שהחמירו קצת דזה אינו כלל וטוב שלא להחמיר ולחוש לסברות מה שלא נזכר בראשונים ג' בלר תרכ"ח:סימן קמה להרב דק' קיטוב: בדבר שאלה אחד שמו נקרא לס"ת מנחם משלם ובפי כל נקרא אלטר ורק בחותם על טראטי וכן בכל ענינים שבערכאות חותם שמו מענדל מה דינו: תשובה מחמת גודל חשות כחי לא אוכל להאריך ובאמת כעת אינני יכול לפלפל וגם לדינא אני מונע עצמי להורות אך יען כי דבר ד' הוא לא אוכל למנוע מלגלות דעתי ואתם תראו ואם ייטב בעיניכם תעשו כהלכה.

והנה מבואר במשנה פ' המגרש נקיי הדעת היו כותבין חניכתה וכתב הרא"ש בהשולח [ס"ס ז] וז"ל [י"ל דמיירי התם בחניכה שמכירין אותו בכ"מ כו' אלא כשהוא חותם בשטר או קורא בתורה קורא אותו בשם המובהק] ומזה למד הת"ה [סי' רל"ג רל"ד] דשם

הקריאה הוא שם המובהק וכן חתימתו בשטרות ולכן כיון דשם החתימה הוי עיקר כמו שם הקריאה לס"ח בודאי אפי' קורין אותו בשם אחר בפ"כ לא מקרי נשתקע שם החתימה והוא עיקר נגד שם שבפ"כ והיכא שהקריאה והחתימה סוחרים זא"ז צריך שני גיטין כמבואר בג"פ [סי' קכ"ט סקצ"ח] ולכן בנ"ד ששם החתימה על הטראטי הוא עיקר שהרי בחר בו להחזיקו לעיקר דעיקר השם הוא זה שחותם שטרות הוא עיקר דכ"כ הרא"ש ז"ל שם בלשונו דמה שחותם עצמו באגרת לא חשיב חתימה דזה רק לסימן מי הוא אבל אינו מחזקו לשם והוי טפל ועיקר שם החתימה מה שחותם על טראטי וא"כ שם הקריאה לס"ח מנחם משולם והחתימה מענדל סוחרים זא"ז הי' מהראוי לכתוב שני גיטין באחד להקדים שם החתימה ובאידך להקדים שם של ס"ח מנחם משולם המכונה מענדל והמכונה אלטר אך כיון דמענדל יוצא ממנחם וכן מנהגינו לכתוב השם הקודש עיקר ועל הלעז דמחקרי אפילו אם לא ניכר לנו היטב השם הקודש כמו ליבוש ונקרא לס"ת ארי' או יהודא ולכן כותבין מנחם משולם המכונה מענדל והמכונה אלטר וא"ל דרא"ש איירי בידוע שם החותם מעריסה ושהוא שם מובהק אבל בכאן לא נודע אם הי' לו שם מענדל ולכן מקרי נשתקע אך ז"א דברא"ש לא הוזכר כלל מאם ניכר מקודם בשם מובהק (אפילו אם נקרא בפ"כ בשם אחר מקרי נשתקע ופסול) ורק שכ' שאני הכא מפני שחותם שטרותיו מחזיק עצמו בשם זה.

ומה שחותם עצמו באגרות אלטר זה אינו החזקה כלל דודאי דאלטר אינו שם כלל והוא רק כשם התואר כמבואר במהרח"ש ובמהרי"ק ז"ל [ע' בג"פ סי' קכ"ט סק"ד] דבכה"ג דהכל נקראים אלטר או קוחחרדא וכיוצא בשם שאינו מובהק וידעינן בודאי שיש לו שם אחר לא הוי שם התואר כאלטר שם כלל ולכן בודאי שם שהחזיק בשטרות טראטי הוא עיקר ג"כ כמו בס"ת והי' ראוי ליתן גט שני ובאחד יקדימו מענדל ובהשני יקדימו מנחם משולם ורק מחמת כי מענדל כינוי למנחם מקדימין שם מנחם משולם ובפרט כי כן כתב הרמ"א ז"ל [שם סט"ז] לכתוב תמיד ע"ש הלעז המכונה ולכן יכתוב מנחם משולם המכונה מענדל והמכונה אלטר כי אלטר אינו רק שם התואר ואם כתב המכונה אלטר והמכונה מענדל יש לפקפק מחמת הקדים שם הטפל לעיקר ואפילו בדיעבד נכון לסדר גט אחר אם יש בקל להשיג גט שני.

ואין לפקפק בזה דאיך יכתוב המכונה ע"ש שאינו נקרא בו. חדא דבמקום דלא אפשר כתבינן אפילו מתקרי ובפרט בנ"ד דמענדל כינוי של מנחם שייך שפיר המכונה דזה הנקרא מנחם מכונה מענדל ובפרט דאיקרי בו אצל ערכאות וגם על קריאת נכרים שייך מתקרי כפי מה שמבואר באחרונים במכתב אלי' וס' ד"ח [בשער שינוי השמות אות ט'

וי"ג] כ"ז נראה ברור: וע"ש העיר יכתוב מתחלה שם הנכתב בכתבים וגיטין שהיו לפנינו כמבואר בכל הפוסקים וכן עשו מעשה מרן הב"י ז"ל והג"פ כמבואר בג"פ [סי' קכ"ח סקכ"ו] ותשו' מרן הב"י ז"ל [בדיני גיטין סי' א'] ובס' בנימין זאב פוסל בכותב שם החדש יעויין בס' ד"ח בשער התשובות בהג"ה על ט"ג [אולי צ"ל ב"ז] ז"ל [ע"ש אות מ"ז] ויכתוב כלשון הנכתב בגיטין וכ' מאז בוא"ו.

אך יכתוב דמתקריא על שם החדש באל"ף ניקוד קמץ ומ"ש בתשובה דהואיל דנקרא בערכאות עם שם המשפחה וזה לא מקרי קריאת העכו"ם לשם מענדל לחוד זה אינו כלל דהכל יודעים דשם בי"ש שם משפחה ושם מענדל שם מובהק. ה' ויצא תרכ"ט: סימן קמו להרב הגאון הגדול פאר הזמן החריף ובקי החסיד המפורסם מו"ה חיים אלעזר נ"י אבד"ק קאליש: מכתבו היקר הגיעני ואודות הגט שאשה נקראת בחלי' רבקה ושמה הראשון מעשא וכל העולם קורין לה מעשא בשם הראשון רק מיעוטא שקורין לה רבקה מעשא וכן חותמת באגרת שלומים רבקה מעשא והסופר כתב בגט רבקה דמחקרי מעשא ורצה אחד לפוסלו ומעכ"ת כתב להכשיר כמ"ש בס' ד"ח [שער שינוי השמות דין ט"ז]: ובאמת אם במקום עיגון יסכים מעכ"ת עמי יוכל לסמוך על דעתו הרמה וכעת אין בידי להכריע כי מונע אני עצמי מהוראה ובפרט באיסור חמור כאשר ספרו לי שהגאון נוב"י בזקנותו לא רצה לומר הכרעתו להלכה אך יוכל לסמוך ע"ד הרמה: והנה בדבריו דברים לא יכולתי הבינם ראשית פלפל למה צריך השמות בגט וגיבב מאחרונים ולמה לא הביא דברי הרשב"א בגיטין משום דאינו כותב לשמו וגם דברי הרמב"ן והר"ן הביאו באמת [בפ"ב דגיטין].

אך למה תלו בדברי אחרונים ומטעם מ"ע דיאמרו דלא הוא זה אינו רק פסול דרבנן וכמבואר בשו"ת פ"י [ח"ר סי' י'] הובא בד"ח [בשער התשו']: והנה בנ"ד אין עולה עה"ד לומר שיש חשש דאורייתא שהרי כתב כל שמותיו בפירוש הוי לשמה וספירת דברים: גם מ"ש עצה להחזיק למ"ד יום אחר הגט [א"ה וממילא יתברר דשמה כן ואין חשש לעז ומשום לשמה לא פסול] דבטעות לא מיפסל הגט ובמחכ"ת נעלם ממנו הש"ס ריש זבחים (ב' ע"ב) וז"ל א"ר יוסי אף מי שלא הי' בלבו לשם א' מכל אלו כשר שתנאי ב"ד הוא אתנו ב"ד דלא לימא לשמה דלמא אתי למימר שלא לשמו ואי ס"ד סתמא פסול קיימי ב"ד ומתני מלתא דמפסל בי' עכל"ה ושם בתוס' ד"ה אתנו ב"ד בשמעתא קמייתא דגיטין דמפרש דלכך לא תיקנו לומר בפנ"כ לשמה למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה משום דאי מפשא לה לדיבורא אתי למיגזי' לא הוי מצי למימר דלמא אתי למימר שלא לשמה דמי הוא שוטה כ"כ שנותן גט לאשה זו שנכתב לשמה והוא אומר שלשם

אחרת נכתב אבל אדם השוחט קרבן פעמים שטועה וסבור שהוא קרבן אחר וכן המקבל ומוליך וזורק עכ"ל הרי דבזבחים דסתמן לשמן קיימו וטעה לשם אחר פסולים מכ"ש באשה אשר סתמא לאו לגירושין עומדת אם הבעל אומר כתב לאשתו ששמה כך בטעות בודאי הסופר כותב בשביל אשה ששמה כך ובפרט מי יודע אולי יש לו אשה כזה והסופר לא מכוין רק לאשה ששמה באמת כך וכן מבואר בגמ' [גיטין ס"ג] גבי נפוואת' דעשה שליחותו וקאמר אטו א"ל כתוב חספא ולדברי מעכ"ת הא ראוי להחזיקו נפוואת' והסופר עשה שליחותו דאינו חספא דהרי ראוי להיות גט כשתחזיק שמה ל' יום].

ואם נימא דהוי כלא עשה שליחותו דכוונת הבעל מסתמא על גט כשר מעתה וכסברת המל"מ ז"ל [בפ"ז מה"א ה"כ] גבי קידש השליח ספק א"א או דרבנן מ"מ לפ"ז גם בנ"ד מקרי לא עשה שליחותו ונכתב בלא צווי הבעל. ולומר דלא בעי בגט שליחות לדינא זה מרפס איגרא לפסק הלכה ויותר מזה מבואר בתשו' ט"ז אשר בתוך ספר שו"ת פ"י [סי' י"א] אפילו לגרש במקום שלא נודע פסול מפני שנכתב בפסול ובג"פ מסופק וע"ש [בסי' קכ"ט סקס"א] ודאי פסול ולכן ח"ו אסור לעשות עצה זו שלא יבא ליכשל במקום אחר והי' שלום.

ד' עקב תרכ"ח: סימן קמז להבד"צ הרבנים ה' מרדכי מאומן ומ' משה קאללער מרודניק הבד"צ דק' צפת עיה"ק תוב"ב: אודות גט אשה שאבי המתגרשת הי' נקרא לס"ת יעקב יוסף יודא וחשש דיין אחד מחמת דלא שכיח לאיש א' שלשה שמות ודלמא א' שם מחמת חולי לזה נגמר בהב"ד שיכתוב רק יוסף ליב שקורין אותו בפי כל וגם חותם עצמו כן ואמרו ליתן קודם גט זה ולאח"כ נתיישבו אם ליתן עוד גט אחר וזה הי' עש"ק קרוב לבין השמשות ורצו להתיישב בדבר אחר ש"ק והשכ"מ נפטר בש"ק ונסתפקתם אם כשר הגט הזה דהחלוץ הוא במדה"י ועוד ריעותא בגט זה שהסופר כתב איזה אותיות שלא כצורה ועשה בכולם ה"א רחבה: תשובה מה שחשתם לשמא הוא מחמת חולי הוא דבר שא"צ בגט לחוש לזה וגם מה שנסתפקתם אם הוא כשר בשם מ"ח הא בדיעבד אפילו הי' מ"ח הולכין בתר קריאת ס"ת לדידן [כמבואר בסי' קכ"ט סי"ח] ובדיעבד כשר אפילו אם לא כתב דמתקרי רק השמות יחד וכמבואר בת"ה גופא [מובא בב"י סי' קכ"ט וע"ש בד"מ אות ט"ז] לכן חששתם בחנם והי' לכתוב כמו שנקרא לתורה כמנהגנו לכתוב כן אבל בדיעבד ודאי כשר אם כתבו רק שם דמקרי בפ"כ ובחתימה דלהרדב"ז [סי' תקל"א]מביאו באחרונים אפילו לכתחילה הולכין בתר קריאת הרוב והרבה מגדולי האחרונים ס"ל כן מהרי"ו בתשו' ועוד הרבה ובפרט בס' מ"א ז"ל דחה דברי אשר.

וכבר האריך בזה בספרי ד"ח [בשער שינוי השמות דט"ו] ובפרט בשם אם האשה ולכן אין שום חשש פסול. וגם בה"א רחבה אם הי' ניכרת היטב בצורת ה"א אשר לפעמים יש כיוצא בזה בס"ת בודאי כשר שהי' בפני ע"מ וע"ח דגם בלא כתב שם אבי' כשר בדיעבד במקום עיגון עכ"פ ומו"ת הגאון ז"ל כתב לכתחילה בלא שם אביו במקום עיגון במומר ולכן אין שום חשש כלל והגט כשר ורק ידידי אל תסמכו עלי כי זה כמו שתי שנים שאינני רוצה לסמוך עלי להלכה כי כחי אין אתי כמאז ושמעתי בבירור שהנב"י זצ"ל מרוב צדקתו לא רצה בזקנתו לומר ענין פסק אפילו להב"ד שלו ורק בערמה פלפלו עמו בהלכה זו בלא ידע למה הפלפול ועי"ז נתוודע להם דעתו בזה ומאז גם אנכי אינני פוסק להלכה למעשה רק אני מגיד דעתי לא למעשה והב"ד המה יבינו מה לעשות אבל דעתי אין מכרעת כעת ולכן אם תראו דברי כנים תעשו כדברי ואם לא בטלו דברי וד' הטוב ינחנו בדרך אמת.

עש"ק משפטים תרכ"ט: סימן קמח להרב המאה"ג כו' מו"ה יוסף גילערנטר אבד"ק קיטוב יע"א: מכתבו קבלתי וע"ד השאלה הראשונה באחד שבא במקום שאין מכירין אותו ואמר לכתוב גט לאשתו שנשא באיזה כפר הסמוך לקהלתכם ואמר לכתוב שמו שמואל וגם יש אנשים בעירכם המכירים אותו בשם שמואל ורק ראו הב"ד בכתובה שכתב לאשתו זאת זה לא כביר לא חדש ימים מכתובתה וכתב בכתובה שמו יעקב שמואל ושאלוהו הב"ד מה זה בפנינו ואמר שבאמת שמו לתורה ב' השמות ורק בפ"כ נקרא רק שמואל ולכן בכתובה כתב שני השמות ועכשיו רצה לרמות המתגרשת ממנו ואמר ששמו שמואל לחוד ושיוכל להוציא לעז אח"כ על הגט ונסתפק מעכ"ת מה לעשות עתה בזה והאריך ואשר נלע"ד פשוט דמדינא א"צ רק גט אחד בשם שמואל מחמת שכן העידו אנשים שנקרא בפ"כ שמואל ושם שני לא נודע לנו בכאן א"כ הוי כלא נודע לנו משם אחר וכותבין רק השם שהוחזק בפי הבריות ובפרט שכאן מקום הכתיבה ונתינה ונהי דלכתחלה צריך לכתוב גם של מקום אחר ובפרט בפ"י ז"ל בתשו' (מג"ש) [סי' יו"ד] שכתב דמקום דירה הוי כמקום נתינה מ"מ בדיעבד ודאי כשר אם השמיט זה השם ובפרט איש כזה לפי הנראה אינו עולה לתורה רק פ"א ביובל זה לא מקרי עיקר השם וא"צ לכותבו כמבואר ברדב"ז מובא בדברי חיים [בשער שינוי השמות דט"ו] והכתובה זו אין מחדש כלל שהעדים כתבו על פיו שלא כדין דצריך להחזיק שלשים יום ובכתובה פ"א לחוד לא מקרי הוחזק ופסול כמבואר בשו"ת הרא"ש ז"ל ומובא הדין הזה בד"ת [בשער התשו'] בהשגתי על ספר אנשי שם [בסי' פ"ה] ולכן בודאי די אפילו לכתחלה בגט א' ורק שבאמת צריך להחמיר בעניני א"א כמ"ש מעכ"ת ולכן נכון לכתוב עוד גט

שני ויכתבו בו שמואל דמתקרי יעקב שמואל ומה שחשש מעכ"ת לדברי הב"מ [בסי' קכ"ט סי"ד] כבר הוכחתי בהשגות על אנשי שם [בד"ח שם סי' צ"ט וק"ה] דהב"מ הוא יחיד נגד רבים והמנהג בכל מדינתנו לכתוב בכפילות השם [דמתקרי] ואין חושש בדבר זה ואפילו לכתחילה כותבין כן בכל מדינתינו והמנהג פשוט כן ואם העם נהגו ואפילו נגד ההלכה אין לשנות אם אין הדבר פשוט נגד המנהג כידוע [מגמ' מנחות דל"ב]: ועל השאלה השנית באשה שיש לה שם שמתברכת מחמת חולי רק היא במקום אחר אבל במקומה לא נשתקע שמה וגם בכאן יש איזה אנשים משם הדרים כאן קורין אותה לפעמים בשם המתברכת נלע"ד ג"כ לתת שני גיטין בא' שם הנקראת בפ"כ לחוד ובשני דמתקריא על שם הנקראת בפי כל ודי בזה: וע"ד הס"ת אתפלא מאד למה חשש על מה שלא הרחיק בין שיטה לשיטה כמלא שיטה הלא כל ס"ת שלנו אין הרחק בין שיטה לשיטה ועיין בס' ברכי יוסף [סי' רע"ג אות א'] שאמר שבדיעבד ודאי כשר אין לספק וכתב ג"כ שכל ס"ת שלנו נכתבו כן בלא הרחק בין של"ש יעו"ש.

ועל שאר החששות יכולים לגרר ולא מקרי מנומר כה"ג כמבואר ברמ"א [ס"ס רע"ט] שכן נוהגין ולא יגנזו הס"ת ח"ו: וע"ד השאלה בשם הושע יכתבו יהושע דמתקרי הושע דמתקרי הושקא ולהושע בציר"י אין לחוש כלל כיון שאין קורין אותו בשום פעם הושע בצירי והי' שלום. שבט תר"ל: סימן קמט להרב החריף מו"ה יהודא ליב נ"י מו"צ דק' פריסטיג ה' ויקהל תרלמ"ד: בדבר הגט שלא ידעו במקום הכתיבה שאבי המתגרשת לוי ולאח"כ לאחר הנתינה גם במקום הדירה יש אומרים שלא היה לוי וי"א שהיה לוי וכעת נתברר במקום הדירה גם נתברר שהי' לוי ובגט לא נכתב לוי: תשובה לפע"ד במקום עיגון תנשא וכן פסקו כל אחרונים ובפרט שלא אתחזק בשעת כתיבת הגט במקומו שם [שום] ספק ובסתם אין לכתוב בת לוי לשיטת הרא"ש ז"ל כשר לכתחלה [ע' בראש פ' הזורק סי' ט' ובג"פ סי' קכ"ט סקל"ו] ולכן עכ"פ במקום עיגון ודאי כשר אח"כ מצאתי כעין זה בח"ס [באה"ע ח"ב סי' ט"ז] והי' שלום: סימן קנ לאחי הרב הגאון הגדול בו"ק חו"פ החסיד המפורסם מ' אביגדור נ"י האבד"ק דוקלא יע"א: בנדון אחד ששמו צבי אלימלך ובפ"כ נקרא הירש מלך ורצית לומר דצריך לכתוב מילך ביו"ד להורות על ציר"ו דאינו שם הקודש כלל לא צדקת בזה דכיון דשם הקודש אלימלך מסתמא שם מלך שקורין אותו כוונתו על מלך שבלה"ק וקצת שינוי במבטא אין קפידא כמ"ש הת"ה גבי קירבך וכיוצא בזה וכיון שלא מצינו שם מילך ביוד וגם מלך במדינה נקרא בלה"ק מלך בסגול מ"מ בפ"כ נקרא נוטה לציר"י (ולכן כיון שנכתב בגט בלא יו"ד רק מלך והוא שם הקודש ולכן יכתוב דמתקרי כן נלע"ד): סימן קנא להרב הה"ג החריף ובקי ע"ה

פ"ה החסיד המפורסם כו' מ' מנחם מענדל פאגעט נ"י אבד"ק דעש יצ"ו: שאלה בגט שאחד נקרא בפ"כ שם אביו פסח ולס"ת קוראו החזן בן ר' פתחיהו אך המגרש א"י אם שמו כלל פתחי' שקורא אותו כן וחקרו ודרשו היטב על שם אביו ולא נודע כלל משם פתחי' רק פסח שבפ"כ וע"א שהי' שכנו של אביו בבה"כ אמר שזוכר בטוב שמעולם לא נקרא לס"ת בשם פתחיהו כלל ונסתפקתי בזה האיך לכתוב: תשובה הנה לפע"ד מאחר שלא נמצא בשום סדר"ג שם פסח ופתחי' כתבו כולם לכתוב בלא וא"ו ולכן בודאי שם פתחיהו בדוי מהחזן וכ"כ רוב הפוסקים ועיין בדברי חיים שכתב בשם מור"ר הגאון מו"ה שכנא זלה"ה שאין לחוש לקריאת ש"ץ ובפרט שיש ע"א שלא הי' לאביו שם פתחי' והחזקה מסייע להעד דלא שמענו פסח פתחי' בודאי לא נכון לכתוב שם שלא הוחזק בו אביו מעולם ורק החזן החזיק לו שמו כפי רצונו והאיך נעשה שם הבדוי לעיקר ולכן טוב לסמוך ולכתוב שם הרגיל בו בפ"כ וזה לפע"ד כמו יצחק חקין וודאי אם אפשר ליתן ב' גיטין היו נותנין עוד גט א' בשם פתחי' המכונה פסח אך באמת גם באפשר הי' הגט למותר ממש כי איך יוכל החזן להחזיק שם לאדם שלא ברצונו ולא צוהו אדם לזה ובכה"ג לכ"ע עיקר שמו הידוע בבירור לכל.

ומ"ש לפלפל בספר דברי חיים דבריו ניתן להאמר אך מדברי האחרונים הט"ג והח"ס נראה דמטעם חזקת ממון שבאדם באו אבל צ"ע יעוין בדבריהם והרבה יש לפלפל בזה ועת לקצר. א' קרח תר"ל: סימן קנב להרב הה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם כש"ת מו"ה משה יעקב נ"י דאבד"ק אושפצין יע"א: בדבר הגט שאבי המתגרשת הי' שמו בשעת עריסה גדלי' אליעזר ובכינוי ליפא והמון העולם קראו אותו גדלי' ליפא ואח"כ נשתקע שם ליפא ולא קראו אותו העולם רק גדלי' ולס"ת קוראים אותו גדלי' אליעזר ושם ליפא נשתקע ורק בחתימה בחר בשם ליפמן וחותם עצמו גדלי' אליעזר ליפמן ונסתפקו האיך לכתוב הגט: תשובה באמת האחרונים דברו הרבה מזה אך האמת אגיד אם כי אנכי נבזה וידעתי מיעוט ערכי בתורה אך עכ"ז ראיתי כי מחמת גודל המבוכה בענינים אלו בין האחרוניסוהוראה מסורה לכל ונחפזים להשיב לכן במחכ"ת כמה גדולים לא עצרו חיל ובפרט כי נדמה לכ"א כי הוא אינו רק מסברת כרסיות ולכן רבו סברות בדויות רח"ל ובאמת לא כן הוא רק לכל יש יסוד מהש"ס וראשונים ולכן לא אדבר כלל מסברת אחרונים ורק מה שנ"ל לע"ד וקוצר שכלי עפ"י דברי הש"ס וראשונים: הנה בגמ' פ' השולח [דל"ד] איתא ההוא דהוו קרו לה מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעא מרים וכ"ש שיש לה ולא שרה וכ"ש שיש לה ויש בזה לפרש שני פירושים שרוב בני העיר קורין אותה מרים ומיעוט קוראין לה שרה וכמו שפירש"י ז"ל ועוד יש לפרש שברוב פעמים

קורין לה מרים ולפעמים למיעוט קורין לה שרה וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל [פ"ג מה"ג הי"ג] שכתב כותבין השם הרגיל ויודעים בו ביותר והיינו לפרש דברי הגמ' שכותבים שם שיודעים ורגילים בה ביותר.

וכפל הלשון של רגיל ויודעים בארתי בעזה"י בחידושי מהנראה דלא פליגי שני הפירושים ובכל ענין כותבין שם הרוב לעיקר והמיעוט דמתקרי [ע' בד"ח בשער שינוי השמות סוף דין ב']. והנה מי שיש לו שם אחד שקורין לו בתורה ושם שקורין לו בפ"כ לכאורה נראה דאזלינן בתר רוב ומיעוט ומה שקורין לה הרוב הוא העיקר והשני כותבין דמתקרי אולם מהרי"א ז"ל בכתבים [סי' רל"ג רל"ד] כתב דשם שקורין לו בתורה הוא העיקר והביא ראי' מהרא"ש ז"ל [פ' השולח ס"ס ז] מהא דחניכה שהכל קורין בה ורבים ושלמים תמהו עליו דשם מבואר ההיפוך ברא"ש ז"ל דמש"ה כותבין הכינוי דהשם האחר לא נקרא רק לס"ת א"כ נראה דעיקר הוא השם שהעולם קורין בו וכ"כ להדי' מהר"י בתשובה סי'.

וכ"כ בתשו' (פ"מ) [פ"י] להמג"ש ז"ל [ח"ב סי' ע"ה] לתמוה על מהרי"א ז"ל והמכתב אלי' אמר שא"א לומר כן ולכן השיא דברי מהרי"א ז"ל לכוונה אחרת אבל לעולם עיקר השם מה שקורין הרוב יעו"ש ואני בעניי הכינותי ליישב דברי מהרי"א בטוב לפע"ד [ע' בד"ח שער שינוי השמות דין ג']: אך יהי' מה שיהי' הרמ"א ז"ל [אולי צ"ל המחבר בסי' קכ"ט סי"ח הכריע] כדברי מהרי"א ז"ל דעיקר השם מה שקורא בתורה וכן נהגין בכל מדינות אלו ואין לזוז ממנהג והנה באם לא כתב רק אחד מהשני שמות כגון שלא כתבו רק השם שקורין לה הרוב והשמיטו שם המיעוט דעת הר"ן בפ' השולח מסופק בזה והרשב"א נראה שמכשיר [ע' ב"י ר"ס קכ"ט] אך מהריב"ל ז"ל מפקפק בדעת הרשב"א ז"ל וידוע דיש הרבה שס"ל כדעת הרמב"ם להחמיר אם השמיטו אפילו שם המיעוט אך בענין (החניכא) [השם] שהכל קורין אותה בה כתבו רוב הפוסקים להכשיר בדיעבד דלא גרע מחניכא אולם לכתחלה ודאי צריך לכתוב שניהם דגירסת הרמב"ם היא גבי חניכה רק דכשר בדיעבד אם כתבו החניכה ולא לכתחלה כאשר מבואר בג"פ [שם סק"ז] בארוכה והרמ"א ז"ל כתב בתשו' דאפילו בכינוי דאבי אשה ראוי להחמיר לכתחלה יעו"ש [בסי' פ"ד] לא כמו שראיתי ב"ד שאינן בקיאין באשר קצת ספק בידם משמיטין כינוי אבי אשה ולא כן הוא כי אם הם לא ידעו לכלכל דבריהם יציעו דבריהם לפני גדולי הדור ובתשו' רמ"א [שם] מבואר יפה דאין להקל גם בכינוי אבי אשה וכן בתשו' בית אפרים [סי' פ"ד] מאריך בזה ויעוין בהקדמת סד"ש שעל כיוצא מהמורים נאמר.

ולכן בודאי אין ראוי להשמיט כינוי אבי האשה ולכאורה לפ"ד מהרא"י ז"ל הנ"ל עיקר שם שנקרא לספר היינו גדלי' אליעזר אך כיון שלחתימה חותם גם בשם ליפמן א"כ נראה דהוא עיקר והן אמת דיש מחלוקת בזה איזה שם עיקר אם שם החתימה או שם עלי' לתורה אך בנ"ד דליפמן הוי שם העריסה דליפא וליפמן הכל חד כמבואר גבי חנה וחנלן) ומבואר במהר"מ מינץ [סי' ל"ז] דשם עריסה עיקר הגם שחלקו עליו מ"מ אם לא נשתקע כמו בנ"ד יראה דכ"ע מודים דשם עריסה וחתימה עיקר ולכן נכון לכתוב גדלי' אליעזר ליפמן כמו שחותם דמתקרי גדלי' אליעזר ודמתקרי גדלי'.

ולפע"ד בזה יוצאים כל הדיעות ואפילו אם נימא דשם העלי' לס"ת עיקר הלא כתוב שם דס"ת בפירוש ואי משום דהקדימו שם החתימה ועל שם העלי' כתבו דמתקרי הלא אם שני השמות כתובים בפירוש אין חילוק מי כתוב ראשון כמבואר בריב"ש ז"ל [ומובא להלכה בסי' קכ"ט ס"ב] וברוב הפוסקים ובפרט כה"ג שליפמן הוא שם עריסה וכינוי של אליעזר לד"ה שם גדלי' אליעזר ליפמן עיקר נגד שם גדלי' אליעזר: אך ליתר שאת וחומר איסור א"א יתנו לאח"כ גט שני ויקדמו גדלי' אליעזר המכונה גדלי' אליעזר ליפמאן דמתקרי גדלי' דלענין שם גדלי' הנקרא בפ"כ ודאי הוי גדלי' אליעזר ליפמן דנקרא לס"ת בשם הקודש ולחתימה גם בכינוי והוי זה שם העיקר נגד שם (החול) שנקרא רק גדלי' קיצור השם וזה ברור לפע"ד.

ויעוין בט"ג באיזה מקומות מסכים לזה ואם באיזה מקומות יראה סתירה באמת אינו סתירה כי הוא ז"ל הי' כוונתו רק ללקט כל הדיעות והסברות והמעיין יבחר והנה אשר כתבתי נראה ברור לדינא לפע"ד: עוד בזה להרב הנ"ל הגיעני מכתבו והנני על משמרתי אעמודה לכתוב כאשר כתבתי במכתבי הראשון ורק מ"ש בגט השני המכונה הוא ט"ס וצ"ל דמתקרי אבל בודאי שאין להשמיט שם החותם עצמו שהוא עיקר לכמה מרבוותא נגד שם העלי' וכבר הראיתיו דמפשטא דש"ס [גיטין ל"ד] דמי שיש לו שני שמות במקום אחד גבי מרים ופורתא שרה דצריך לכתוב שניהם ודעת הר"ן ז"ל שם מסופק באם השמיט השם הטפל ובתשו' מהריב"ל ז"ל משוה לו גם דעת הרשב"א ז"ל הגם שבחי' כתב איפכא ויעוין בג"פ [סי' קכ"ט סק"ז ח'] דיש דיעה אפילו בכתב שם העיקר לבד פסול והן האמת שהסכימו כל האחרונים דאם כתב שם המורגל בפ"כ לא גרע מחניכה אולם נגד זה יש סברא לומר דכ"ז באינו חותם עצמו להיפוך אבל אם חותם עצמו [להיפוך] הרי נראה בעליל דבכתיבה אין זה שמו ובפרט אם כתבינן שם הרגיל לחוד יש סברא להכשיר דלא יוציאו לעז דיאמרו דתפוס רק שם הקצר ושנקרא בפ"כ ולא דק להשלים כל שמות שיש לו אבל כתב שם העולה לתורה ומתקרי בשם הנקרא ושם

החתימה לא נכתב בודאי יאמרו שאין זה בעל האשה דהרי כתב שאר שמות ושם העיקר של החתימה (לדעת הרבה פוסקים) השמיט ויאמרו לא זה הוא ויעוין בתשו' מהראנ"ח ז"ל דזה הוי רק כחצי השם לדעתו שם וא"כ בודאי חשש גדול לפוסלו אפילו אם נישאת אבל ליתן שני גיטין אין שום חשש כאשר האריכו האחרונים ויעוין בג"פ ז"ל [שם סקצ"ח] וכבר עשה מעשה בזה מהר"י מינץ ועוד גדולים בזמנו כמבואר בת' מהר"ם מינץ ומהראנ"ח רצה לתת שמנה גיטין מחשש כ"ד ומהרח"ש ז"ל נתן ארבע גיטין מחששא קלה יעו"ש ומהרשד"ם לעת זקנתו עלה בלבו ספק אם לעשות דגש על האות הרפה לפי מנהג הספרדים הגם שהוא חששא בעלמא כמבואר בכל האחרונים אעפי"כ הנהיג מאז ולהלאה ליתן שני גיטין [ע' במהרשד"ם סי' ר"ה] וכן נהגו בכמה קהלות קדושות גדולות בספרד והבאים אחריהם הגאונים הגם שחלקו עליו בעיקר החשש שחשש אעפ"כ לא בטלו דבריו ונהגים ע"ע ליתן שני גיטין ובפרט בנ"ד לכן בודאי ראוי שיתנו שני גיטין וכאשר כתבתי לו אז: והנה בספק השני במי שנקרא לעריסה אברהם אך נשתקע ממנו כי קוראים לו על שם המשפחה ווייס וגם כשחותם עצמו חותם בשם נלעג אדאלף ולתורה אינו עולה בשם כמנהג המחדשים בעוה"ר.

הנה באמת לפי מה דמבואר בתשו' הרדב"ז סי' תקל"א וז"ל מעשה שהי' בא' שבא לגרש את אשתו בשם שמריה ובא לפני ואני מכירו זה מ' שנה בשם מחרז ושאלתי למה כתבו שמריה והשיבו לי כי פירוש שמריה היא מחרז ועיקר השם הוא שמריה וכך מעלין אותו לס"ת וקרעתי את הגט וכתבתי אחר בשם מחרז וכל שום אוחרא לפי שכל היהודים והעכו"ם קורין אותו מחרז ולא מצאתי מי שיודע ששמו שמריה זולת החזן והוא לא יעלה לתורה פעם ביובל ומי יכירנו בשם זה ואעפ"י שכתב הרא"ש ז"ל שכותבין בגט השם שמעלין אותו בו לס"ת ה"מ כשהוא ניכר ונודע בשתי השמות אבל מי שרגילין בו כל העולם בשם זה ודאי לא דיבר הרא"ש בזה ול"מ שאינו ראוי לכתחלה לגרש אלא בשם הרגיל בו אלא אפילו בדיעבד פסל הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל"ג וז"ל כו' ולפ"ד בכיוצא בנ"ד כ"ע מודו דפסול דע"כ ל"פ אלא היכא דשני השמות ידועין לו אלא באחד רגיל יותר מהאחר אבל בנ"ד שאין מכיר בשם שמריה אלא החזן כ"ע מודו דפסול עכ"ל.

הרי נראה כיון דאינו ניכר בשם העריסה אפילו דשם דהשתא הוא פי' של שם העריסה אין כותבין רק שם של עכשיו והראשון נכלל בוכש"ו הרי דמחשיב לעיקר שם הכינוי ובב"י מבואר גבי שם האשה נקראת בעריסה שמחה ונשתקע שם שמחה וקורין לה אלגוהרא שהוא בלשון לועז שמחה מ"מ כתב הב"י דאם נכתוב אלגוהרא שנקראת שמחה ג"כ אינו גט יעו"ש וכן חיים ביבאנט.

ואם שראיתי בחתם סופר [ח"ב סי' ל"ח] שבא השם לידו גבי אשה שנקראת מעריסה לביאה ונקראת עתה לעני שיכתוב לביאה דמתקרי לעני ומחדש בסברות כרסיות במכ"ת כי רב הוא ואשתמיטתי' מיני' דברי הב"י ודברי הרדב"ז וגם דברי שאר הפוסקים שאביא אי"ה לפנינו. ומה שנסתפק בטעם ר"ת למה אין כותבין שם המומר בגט ועלה על דעתו שהוא מחמת קדושת הגט ולכן הקשה וסתר ובנה מסברות כרסיות ולא ידענא גדול וגאון הדור כמוהו איך נעלם ממנו דברי מהרי"ק וב"י [סי' קכ"ט] ושארי הפוסקים שמחלקין דבמומרכיון שלקח שם זה לכפירה אינו נכון לזוכרו משא"כ בגר [וע' בט"ז שם סק"ז ודו"ק].

כלל הדבר שדבריו נעלמו ממני אך רבותינו הראשונים פסקו דשם הנשתקע אין להעלותו אפי' לצרפו ולכתוב עליו דמתקרי וכ"כ מהרי"ט באה"ע שאלה י"א וכבר האריך בזה הרבה בס"ש באריכות גדול וכן העלו כמעט במוסכם מכל האחרונים לפסול בשם הנשתקע אפילו בצירוף. והנה לכאורה הי' נראה דמגרש בשם אדאלף לחוד ושם המשפחה אין כותבין והטעם מבואר בד"מ משום שמסופק אם לכתוב המכונה או החינוך יעו"ש [בסי' הנ"ל אי"ט] מספק משמטין לגמרי שם המשפחה ודבר זה נשמט מהג"פ ז"ל [בסק"פ] אם כי נראה גודל בקיאתו בח"ג ומשם הראה גודל בקיאתו בש"ס ובספרי הגדה וזה"ק וספרי דקדוק וקבלה ובכל התשובות כאשר רואה המעיין ולפלא מאד האיך נשמט ממנו דברי הד"מ במקומו ולכן לכאורה נראה דדי בשם שהחזיק עצמו אולם לפי מה שמבואר בתשו' מהרי"ק סי' פ"ו וז"ל ואפילו לא היו מכירים בשם אליהו כלל במקום שנכתב הגט א"כ הוא דשם בל"י אינו אלא שם כינוי בעלמא ואין רגילות ב"א שם להיות נקראים כן כלל לעיקר השם כאשר הוא בינינו שכל אחד ואחד איש מהם לא נעזב שלא יהי' לו שם בלה"ק שקובעים לו בשעת הכנסה לברית ובשם ההוא נקרא לעלות לקרא בס"ת בביהכנ"ס א"כ אפילו אם יקראו לו בני אדם בל"י הכל יודעים שיש לו שם אחר ואין אדם טועה לומר שזה שמו לבדו לפיכך לא יוציא לעז כשיראו שכתוב בגט אליהו שהרי גם מקודם לכן היו יודעים שיש לו משמות היהודים אשר הם בכתובים וכך יאמינו לשם אליהו כמו לשם אחר עכ"ל.

הרי כיון דידעינן שהמנהג במדינה שכ"א יש לו שם הקודש מעריסה הגם שנשכח לגמרי ונקרא בשם לעז כותבין שם העריס' ומכונה על שם השני דהכל יודעים שהי' לו שם העצם של קודש וכן הסכים עמו הג"פ ס"ק [ד'].

ולכן יש לכתוב אברהם המכונה אדאלף אך כיון שכתבו הרבה גדולי האחרונים שאין לכתוב המכונה על שם החתימה ולא דמתקרי כיון שאינו נקרא רק נכתב אין שייך לכתוב

עליו דמתקרי ולא המכונה ואם כי הגאון בחתם סופר [ח"ב סי' כ'] תמה בזה על הט"ג ואני תמה עליו איך אישתמיטתי' מיני' דכ"כ אבירי ישראל גדולי עולם הכנס"י ואותן הגאונים אשר הביא בט"ג בקונטרסים שחיברו ומה מאד ירא לנפשו הכנס"י להכריע בזה לכן קשה הדבר מאד לכתוב המכונה על שם החתימה לחוד ואין בידינו הפעוטים להכריע נגד גדולי ישראל אשר המה חיים עדנה זצלה"ה: אולם לפי מה ששמעתי מפי הבקיאים בזה ואמרו לי שכן דרך אנשים המחדשים שמותם לקרא בביתם ובין ריעיהם שם העצם אשר חדשו להם ורק למסחר בין אנשים שאין מקורב עמהן קורים לו שם המשפחה אבל לעולם נתרא בשם אדאלף בביתו כנ"ל ולכן לפע"ד יכתוב אברהם המכונה אדאלף: והנה בשם אדאלף לא דקדקתי האיך יכתבנו באותיות כי אינני בקי בקריאת שם זה ומעכ"ת יחקור היטב האיך נכתב שם זה בלשונם איזה מהאותיות שלהם כותבין וכה יכתבנו בלה"ק כמבואר במהראנ"ח ז"ל כי הולכין אחר כתיבתם והביאו ס"ש והג"פ [ס"ק קל"ה]: וכ"ז אני כותב לפי מה שנ"ל עפ"י גדולי האחרונים אולם ידעתי שמחברים אחרונים אשר לא היו בקיאים בטוב בכמות אלה כאשר העיד ע"ע בחתם סופר ז"ל ולכן מסתמא ימצא להיפוך מדברי ואני אינני בוחר לעיין בזה בדבריהם כי במחכ"ת המה רק סברות בדויות אולם למעכ"ת הבחירה לעשות כאשר יראה בשכלו וידעתי אני שאינני כדאי לסמוך עלי בפרט באיסור חמור כזה וכל דברי רק לעורר הלב אבל אתו הבחירה להכריע: והנה מ"ש לכתוב אברהם דמתקרי אדאלף הוא לפי שכ"כ במהרי"ק [שורש פ"ו] לכתוב אליהו המכונה בלי.

אך לדינא צ"ע טובא דהרי מבואר בב"י ובלבוש דאזלינן אחר רוב הקוראין ואם רוב קורין שם הלעז מקדימין שם הלעז ומביאם הב"ש ז"ל [סי' הנ"ל סקל"א] ואם כי מנהגינו כנראה בדברי הרמ"א ז"ל [שם סט"ז] שכתב דמקדמינן שם הקודש אפילו אם הרוב קורין בשם הלעז הלא הג"פ ז"ל [שם סקפ"א] מפרש דברי הרמ"א ז"ל דהיינו בלא נודע חתימתו ועלייתו לס"ת וגם רוב הקריאה לא נתברר אבל באם ידוע חתימתו או קריאת רובא אותו השם של החתימה או הרוב מקדמין וא"כ הי' לנו להקדים שם אדאלף לשם הקודש משום שכן חותם עצמו וגם כן מורגל בין ב"ב וריעיו כנ"ל ואפי' להתו"ג ז"ל שרצה לחלק דבשם היוצא משם הקודש בכה"ג מקדימין לעולם שם הקודש ויש לסברא זו מקום עפ"י דברי הג"פ ז"ל יעו"ש אך הוא בעצמו הניח בצ"ע.

וגם שם אדאלף אינו יוצא כלל משם אברהם ולכן לכאורה בכה"ג לכ"ע הוי למיכתב אדאלף דמתקרי אברהם. אולם גם זה א"א דהאיך יכתוב דמתקרי ולא נקרא כלל אברהם ואם נימא דיכתוב דאתקרי כמ"ש הרמ"א ז"ל [שם סט"ז] עפ"י הגהת הג"פ [שם סקפ"ג]

והט"ג [בל"ש סקל"א ובת' ב"א סי' פ"א] מ"מ הרב הגאון בט"ג מערער על זה למאד הגם כי בררנו כיד ד' הטובה עלינו שנכון מאד הגהת הג"פ והט"ג מ"מ בחומר איסור א"א מי יקום להכריע ואפשר שמפני זה כתב מהרי"ק ז"ל לכתוב אליהו דמתקרי בלי משום שלא אפשר לכתוב דמתקרי ע"ש הנשתקע ועיין בס"ש ובאמת כי יש עוד לחלק באם שלא נודע משם אברהם רק מחמת חזקה שהי' לו שם הקדש בשם עברי ורק החזיק לעצמו בשם עכו"ם בכה"ג כ"ע מודים דשם הקדש עיקר ולפע"ד לזה מרמז בש"ש שם לתרץ דברי מהרי"ק ז"ל והוא להורות דשם הקודש הוא העיקר והשם שהחזיק עצמו בלשון נלעג הוא נגד רצוננו וכמ"ש בשו"ת גאוני בתראי הגאון הגדול מג"ש ז"ל [בסי' ג']: ועכ"ז אני נבוך הרבה הגם דכה"פ הסכימו דאם כתב שניהם בפירוש [כמ"ש הרמ"א בסי' קכ"ט ס"ב] אין חילוק אך באם כתב המכונה ע"ש העיקר ושם הנשתקע נכתב לעיקר צ"ע מאד בעיני: לכן לדעתי יתן שני גיטין באחד יכתוב אברהם המכונה אדאלף ובשני יכתוב אדאלף לחוד דהוי שם הרגיל בו ביותר בחתימה ובקריאה בין מריעיו כנ"ל.

ולתת שני גיטין אין שום חשש כלל כאשר הקדמתי למעלה והרואה בספרי שו"ת אחרונים מהגדולים לרוב נתנו שני גיטין מחשש קל כידוע לבקי בדבריהם. ובג"פ מבואר זה הרבה ובס"ש מחליט לדינא בכעין זה ליתן ב' גיטין כנלע"ד ומעכ"ת יעיין וכאשר יראו דברי בעיניו כן יעשה ובאם לאו כאלו לא אמרתי כי כבר הודעתי שאין הכרעת כמוני מכרעת וה' הטוב יאיר עינינו בתורתו לכוין האמת: אחר כותבי זאת ראיתי בספר ג"פ ובספרו עז"נ [באות ב' בילא] כמהרי"ק (וא"כ) דמי שנקראת בשעת לידה שרה ואח"כ משום גדולה ושררה או געגוע כ"ע קרו לה בולא כותבים בגט שרה המכונה בולא יעו"ש: אך לפע"ד כ"ז הוא שלמד מתשו' מהרי"ק הנ"ל כמבואר בדבריו בעז"נ דהכל יודעים דשם בולי אינו שם העצם עכ"ל.

וא"כ בנ"ד יש להסתפק אם אולי בין האנשים הללו אולי יש שמעריסתם נקראו כן אדאלף בלא שום שם קודש ולתורה אינם נקראים בשם וא"כ יש חשש לרואים דהרואה כתוב שם אברהם יאמר שאין זה שם בעל המתגרשת כי הוא לא נקרא מעולם אברהם דלא שייך סברת מהרי"ק הנ"ל דכ"א יש לו שם הקודש הא לדידהו יש שאין להם שם הקודש כלל ולכן נכון יותר לתת שני גיטין: סימן קנג להרב כו' מו"ה יעקב מאיר אשכנזי האבד"ק בערלאד במדינת מאלדאווא יע"א.

שאלה בענין אשה שמעריסתה נקראת חי' ולשם נעגועין קראוה לסימן טוב באבא כדרך שמכנין אלטר לס"ט ונשתקע שם חי' רק בכתובה כתבוהו אבל לא יפקד שם חי' והנה המסדר לאשה זו השמיט שם באבא ולא כתב רק חי': תשובה הנה ראש המדברים בזה

הוא מהרי"ק ז"ל בתשובה [שורש פ"ו] ופוסק כיון דאין קורין בשם כינוי כזה (גליבו) [באלי] לבד רק עם שם קודש כשר בשם אלי' לחוד הנכתב בגט אפי' נשתקע שם אלי' משום דהכל יודעין שכן מסתמא הי' לו שם עקרי זולת הכינוי דכן נוהגין כל העולם לצרף לשם כינוי גליבו שם הקודש א"כ הכל יאמינו דשמו הוא אלי' דע"כ יודעין שיש לו שם עקרי זולת הכינוי של גליבו וכן גבי גר שנשתקע ממנו שם גיות כתב במהרי"ק ז"ל שם] להכשיר משום טעם זה דע"כ יודעין שהי' לו שם אחר ורמ"א ומחבר [בסי' קכ"ט ס"ו] פסקו כוותי' בדיעבד וכן הט"ז ז"ל והג"פ ז"ל פסק כן גבי אשה בס"ק פ"ד גבי ריבוסא ובעזרת נשים גבי שם בולא כתב וז"ל באות ב' בולא דע דשם זה של בולא אינו שם העצם אלא כל אשה יש להם שם העצם ד"מ שרה או רבקה ואין ד"א לקרות' בשם העצם לחוד ולכן כשקורין אותם מצרפים שם בילא לשם העצם וקרי לה בילא שרה בולא רבקה וכיוצא וישמקומות דאומרים דונא במקום בולא כמ"ש המעיין בת' הרא"ש כלל ק"ה סי"ג דקרי לנשים דוניא ויליידא דוניא לידייסי יעו"ש וכשם דגבי המגרש ואביו אין כותבין פ' בן ר' פלוני אלא כותבין פב"פ לחוד כמ"ש מור"ם סי' קכ"ט ס"ז ה"נ גבי שם האשה אין כותבין בולא שרה או דוניא שרה אלא כותבין שם האשה לחוד שרה בת פ' וז"ב אמנם יש נשים דמתוך גדילתן נשתקע להם שם העצם דקרי להו משעת העריסה וכ"ע קרי להו בילא בכה"ג יש להסתפק איך כותבין בגט וכ"כ ס"ש ד' ע"ד ב' דמהרי"ט נסתפק בזה יעו"ש ויראה דהן אמת דמי שנשתקע שם א' וכ"ע קרי לי' בשם ב' קיי"ל דכותבין שם ב' וי"א דכותבים ב' גיטין א' בשם ב' וגט ב' בשם א' כמ"ש כ"ז בסי' קכ"ט סי"ח ובחיבורי ס' ג"פ ס"ק צ"ז באריכות יעוי"ש ומ"מ יראה דהיינו כשהשינוי הוא שינוי השם ממש דהיינו דמעיקרא קרו לה שרה והשתא קרו לה רבקה אבל שינוי שם זה מעיקרא קרו לה שרה וכשנתגדלה קרו לה בולא שרה וכשנתגדלה יותר כ"ע קרו לה בולא ונשתקע ממנה שם שרה מ"מ לא חשיב נשתקע שם העצם דכ"ע ידעי דשם בולא אינו שם העצם ולכינוי של גדולה ושררה כמו דיש אנשים רבים דיש להם שם העצם בשעת מילה אברהם או יצחק וקרו לי' משום גדולה או געגוע באלי או גילובי דכותבין שם העצם תחלה ואח"כ המכונה באלי או גילובי כמ"ש מהרי"ק שפ"ו דכותבין אליא המכונה באלי וכ"כ הראנ"ח ח"א סי' ל"ה ועיין לעיל בשם באלי ובשם גילובי וכ"כ הרח"ש בתשו' סי' יו"ד על האשה שנקראת גראסיוזא בשעת לידתה ואח"כ קרו לה הכל שבתולה ע"ש שנולדה בשבת מסיק הרב דיכתוב בגט גראסיוזא המ' שבתולה יעו"ש וא"כ דון מינה ואוקי באתרין דמי שנקראת בשעת לידה שרה ואח"כ משום גדולה ושררה או געגוען כ"ע קרו לה בולא כותבין בגט שרה המ' בולא כנ"ל וכ"ז כשידעי' דבשעה שנולדה נקרא' שרה אבל

אם א"י איזה שם קראו לה בעת לידתה אם שרה או רבקה וא"י רק דהי' לה שם העצם וברוב הזמן לא ידעו מה הוא וכ"ע קרו לה בולא יראה לענ"ד דבכה"ג יכתבו בגט אנת אנתתי המ' בולא או דמתקרי' בולא ודומה לזה כתב מהרי"ט בשם אביגלא ועיין לעיל בשם אבגלי ואם א"י דהי' לה שם העצם או שיודעים דבשעת לידה קראוה בולא יכתבו בגט אנת אנתתי בילא לבד כנ"ל עכ"ל וכן מהרח"ש ז"ל כתב בסי' יו"ד ועשה מעשה כן וז"ל שם אמנם בספק האחר יראה כפי שהגיד שבעיר אינדרינופלא הוא מפורסם שכל הנולדי' בשבת קורים לה בשם זה ע"ש שנולדו בשבת אך שמם תחלה היא כשם זקנתה אלא שמכני' אות' בכך ע"ש היום שנולדה ואף לאנשים הנולדים בשבת קורים שבתולה אך בשעת המילה קורין להם בשם אחר שהוא שם העצם והכא ג"כ לזאת הבחור' בעת הקנינים שעשו נשבע הארוס שלא יקדש לשום אשה זולת גראסיוזא בת יושיע באופן דיראה ודאי דהכי ליכא שום שינוי השם אלא שם העצם שלה גראסיוזא אלא שכינו אותה שבתולה ע"ש שנולדה בשבת ושם שבתולה אינו שם העצם אלא שמכנין אותה כן ע"ש דבר שאירע שנולדה בשבת ונראה שדומה למה שרגילות לכנות לקצת אנשים שנתאוו לאביהם ולאמותם בשם קונפראדו שיש להם שם העצם שקורין לו בס"ת אלא שיש להם אות' הכינוי ע"ש דבר דודאי יראה ג"כ שכותבין בגט שם העצם שעולה לקרות בתורה המ' קומפראדו וה"נ דכוותה וגם הרב מהר"א כתב בסי' הנז' דשם בלי שהוא שם לקוח מהישמעאלי' ושם מלקי ושם אחר שיש לכתוב המ' בלי וכו' וא"כ הכא יראה שיש לכתוב גראסיוזא המ' שבתולה אחר שכל הנולדות בשבת מכנים להן בכך מלבד שם שיש להן וקרוב להיות כמו חניכא וכינוי משפחה וגדולה מזאת כתב מהרי"ק בשפ"ו על מי שנקרא אליהו בעת מילתו ושוב נקרא באלי לכ"ע פשיטא דלכתחלה יש לכתוב אלי' דמתקרי בלי או המ' בלי וכתב שי"ל זה אפי' לא היו מכירים כלל בשם אלי' במקום שנכתב הגט והוא כששם בלי אין רגילות ב"א להיות נקראים שם כלל לעיקר השם אלא כינוי בעלמא ואפי' יקראו לו ב"א בל"י הכל יודעים שיש לו שם אחר וכשנכתב אלי' הוא גילוי שנגלה לנו מה שמו אשר נקרא לו בשעת נכנסו לברית כו' יעו"ש וכ"ש הכא שהוא מפורסם שיש לו שם העצם אלא שכל הנולדות בשבת מכנין להם בכך ע"ש היום שנולדו בו וכך עשינו מעשה וכתבנו גט א' והוא גראסיוזא המ' שבתולה עכ"ל וכן כ' מהראנ"ח ז"ל סי' ל"ה:

ולכן נראה ודאי דצריך לכתוב בנ"ד חי' המכונה באבא ובמקום עיגון כשר בשם חי' לחוד דכן המנהג הפשוט בכל גלילותינו ששם אלטר או באבא אינו בלתי שם עיקר ולכן אם גם במדינתכם כן המנהג הדין הוא כמש"כ לכתחלה לכתוב חי' המכונה באבא

ובמקום עיגון להכשיר בשם חי' לחוד: ומ"ש כ"ת דהוי שם הנשתקע כבר רמזתי לו הנך הארבעה גאונים מהרח"ש ומהראנ"ח והע"נ ומהרי"ק ז"ל כולם כתבו דזה ל"ד לנשתקע: גם מ"ש לומר דזה הוי שם החולי ז"א דשם הטעם משום ששם הנשתנה מקרע גזר דין כמבואר בג"פ ז"ל [שם סקצ"ג] אבל זה אדרבה אינו שם כלל דהרי נותנים לו תיכף מעריסה שם רק שמסתירים השם לס"ט ולכן כתב הע"נ דלא הוי שם כלל רק כינוי וכן הרח"ש והראנ"ח ז"ל כולם כאחד אומרים דלא הוי זה שם וז"ל הע"נ בשמות גיטין גבי קונפרדא וז"ל דע דשם זה אינו שם העצם לאנשים דכל איש ואיש יש לו שם בשעת מילה כגון אברהם ויצחק וכיוצא והוא עיקר שמו לעלות לס"ת אלא משום שנתאוו לאביהם ולאמותם קרו לי' קונפרדו לכינוי בעלמא כלו' קנוי ויש מי שמתו לו בניו כשנולד לו בן אחר באות השכנות וקונים אותו כדי שיחי' ולכך קרו לי' קונפראדו כלו' קנוי וכיון דאינו שם העצם אלא יש לו שם אחר שעולה לס"ת כתב הרא"ש בתשו' סי' יו"ד דכותבין ד"מ אברהם המ' קונפראדו ואין כותבין דמתקרי כיון דשם קונפראדו אינו שם העצם אלא כינוי בעלמא יע"ש עכ"ל: גם מ"ש בשם מכתב אלי' ז"ל הן אמת דהמ"א ז"ל חולק על הש"ע והניח דברי הב"י ז"ל בצ"ע אבל במחכ"ת בטלה דעתו נגד כל הני רבוותא ובפרט הב"ש והט"ז והתו"ג שהמה גדולי מדינתנו וגם הג"פ והרח"ש והראנ"ח גדולי ספרדים כתבו כן בודאי בתר רבים נלך ועוד לפע"ד לא ידעתי מה הרעיש העולם בספר מ"א הנ"ל דהנה ידוע דשם האיש אינו כתוב בתורה ורק הטעם דבטל מה"ת בלא כתב שמותיהם להר"ן והרשב"א ז"ל [גיטין ד"כ] משום דאינו ספירת דברים אם אינו כותב שמותם ואם שינה שמם לא נכתב לשם המגרש כלל יעוי"ש בדבריהם והנה אם יש לו שני שמות אפי' אם כתב המיעוט כשר מה"ת דהוי ספירת דברים ובפרט בכעין נ"ד שכותב שם העצם בודאי כן הדרך בין אנשים שיש להם שם עצם מגלה אותו בעת עשותו דבר עקרי כגון כתובה או גט ובודאי דהוי ספירת דברים ולא פסול רק מתקנת ר"ג משום לעז ובכה"ג דיודעין ודאי שיש לו שם אחר ליכא לעז כלל דהכל יודעין שהוא מסתמא עיקר השם ולכן דברי מהרי"ק ז"ל ברור דקונפרדא הוי ממש כמו באבא או אלטר ואפ"ה הסכימו כולם לכתוב המכונה קונפרדא.

יום ד' יו"ד מנחם תרכ"א: סימן קנד לידידי ב"נ הרב המאה"ג החריף החסיד המפורסם ירא ושלם וכו' מו"ה בעריש פרענקיל נ"י האבד"ק צעשונב יע"א: נידון הגט באשה שנקראת מעריסה סימא פרימט אך עתה אין קורין אותה רק פרומט עכ"ז בכתובה ובהכרזה לנשואין פירשו שתי שמותי' כמו מעריסה וגם כשמצלאין עלי' במי שבירך פורשין שתי שמותי' כמו מעריסה והשבתי לאחיו הרב המאה"ג מהר"י נ"י שיכתוב

לו בשמי שצריך גט אחר כי מחמת פשטות הדברים ובפרט שכן מבואר בט"ג אמרתי מחמת טרדותי להשיב בקצרה.
אולם עתה.
במכתבו שנית אמרתי להשיב מפני הכבוד: הנה זה פשוט דשני שמות שיש לאשה כמו מעריסה קורין שרה ועכשיו רובן מרים ופורתא שרה כותבין מרים דמתקרי שרה כי אין שם העריסה מכריע שם הרוב כמבואר בג"פ ס"ק פ"ז וכ"מ במהרח"ש ז"ל וגם מבואר במהרי"ק דמי שנקרא ראובן וניכר בו אם כתב ראובן שמעון אפי' אם שמו מ"ח ראובן שמעון הוי כשם אחר כמבואר שם בתשו' שהרי לא ניכר כלל בשם זה וכ"פ הרמ"א ז"ל [בתשו' הובא בב"ש סי' קכ"ט סקכ"ד] וא"כ הוי ממש סימא פרומט דקרו לה פורתא ופרימט לחוד דקורין לה רובא הוי ממש דינא דש"ס דרובא מרים ופורתא שרה דאזלי' בתר רובא וכותבין מרים דמתקרי שרה א"כ ה"נ בנ"ד כתבינן פרימט שם הרוב דמתקרי סימא פרומט שם המועט והנה זה אין לומר דשם סימא פרימט הוי נשתקע דזה ודאי אינו דכיון דמשתמשים בו בעת שמיחס אותה בשמה העצם כגון בכתובה ונשואין ומי שבירך ולהמתפללים בודאי אין זה נקרא שם הנשתקע וכ"כ בס"ש באות.
וא"כ בודאי כותבין פרימט דמתקרי' סימא פרומט אולם בט"ג [בל"ש ס"ב וט"ו] המציא לומר דשם אחד משתי שמות הוי רק כקיצור השם דא"צ לכתוב ודבריו תמוהים מאד דאדרבה מבואר במהרי"ק דהוי תרי. שמות ממש וכבר הארכתי בקונטרסי [בד"ח בל"ש מט"ג סק"ג]: אולם עכ"ז מי אנכי להכריע בחומר א"א ולכן לכתחלה ראוי לכתוב שני גיטין וכמבואר שם במ"ג בליקוטי שמות בכללים ס' ט"ו וז"ל מי ששמו מעריסה שאסיה טובא ועתה כמעטכל בני העיר קורין אותה טובא לבד אך קצת ב"א ומבני ביתה ומשפחה קורין אותה עדיין בשני השמות יחד לכתחלה יש לכתוב שני גיטין בא' שאסיה טובא דמתקרי' טובא ובשני טובא דמתקרי' שאסי' טובא כו' עכ"ל אבל להכשיר בשעת הדחק בשם פרומט לחוד צ"ע הרבה ואין זה דומה לחניכה שהכל קורין בו דכשר כמבואר בר"ן בהשולח דמסופק בזה ועיין במהר"י בן לב לכן דברי הרב שעומד על דעתו ואינו רוצה לתת גט אחר יחוש לעצמו אם הוא ירא השם ואם כי אינני מכירו עכ"פ נראה לפ"ד מהרא"י ז"ל [בהמ"כ המובא משמו בישו"ש פ"ד דגיטין סי' ל"ב אות ג' ובט"ג בשם גרשון ע"ש] ראוי לו שלא יהא לו עסק בגיטין והי' שלום כנפש ידידו דבש"ת בלונ"ח יום ה' ח"י מנחם תרכ"א לפ"ק: סימן קנה שלום רב לידידי הה"ג כו' מו"ה יצחק משלם זלמן אבד"ק נאחראל: מכתבו הגיעני והאריך בפלפול אולם ידע מעכ"ת כי בדבר חמור

כזה אין מפלפלין מתוך ספרי אחרונים כפורח ממקום למקום אך נראה שורשי הסוגי' מדברי הש"ס וגדולי הפוסקים:

והנה זה כבר ידוע דצריך לכתוב כל השמות שיש לבעל ולאשה אפי' שיש להם שם במקום אחר כמבואר בירושלמי מובא בתוס' בהשולח [דל"ד] והר"ן ז"ל וגם אם לא נודע במקום כתיבה משם אחר דעת רש"י והרא"ש ז"ל להקל דאין לכתוב [רק] שם שנתחזקה בו והוא פירושם בגמ' והוא דאתחזק בתרי שמא אך שיטת הסמ"ק ז"ל דלא כפירושם לכן לשיטת הסמ"ק וסה"ת אפי' בלא ידוע כלל שמם צריך גט אחר בנודע לאח"כ משם אחר והגם שי"ל שסה"ת וסמ"ק לא פליגי רק בפירוש הסוגי' לא לדינא מ"מ רבו המפרשים דפליגי סמ"ק וסה"ת ארש"י וס"ל לסה"ת וסייעתו דאפי' בלא ידע פסול הגט אם לא כתבו דמתקרי ובש"ע לא מוזכר כלל החילוק בין ידעו הב"ד משם השני אם לא ובג"פ ז"ל רוצה להעמיס בדברי הש"ע זה החילוק אך אעפי"כ מחמיר לדינא יע"ש [בסי' קכ"ט סקט"ז] ולכן ודאי לכתחלה בלא עיגון צריכה גט אחר עם שני שמות וכן העלה במג"ש ח"ר בתשו' להט"ז ז"ל שוב יש לחקור מהו מקום הכתיבה והנתינה לפי מאי דמבואר שם במג"ש עיקר הוא מקום דירת האשה והבעל וכ"כ בשו"ת מהרמ"מ ז"ל [ע' בד"ח בשער שינוי השמות אות ט"ו] הגם שבט"ג [בש"נ אות מ"ם סק"ז] משיג עלי' מ"מ המעיין יראה דאין לדחות גברא דכוותי' בדברים בעלמא ותו דבאופן זה שבאים במקרה בעלמא לאיזה מקום להתגרש ודאי כ"ע מודו דאין זה מקרי מקום כתיבה ונתינה ושפיר שייך טעם התקנה דר"ג שחיישינן ללעז שם מקומה ומקומו כמבואר לכל משכיל: שוב קיי"ל דשם הנשתקע אין כותבין אך אם בני משפחה קורין בשם זה או מעוט בני העיר או שחותמת לפעמים שם זה לא מקרי נשתקע כידוע מכל מסד"ג הראשונים וא"כ לפ"ד נראה בנ"ד שלפ"ד הרב מצעשנוב בשינאווא מפורסם הדבר לכל בני העיר ששמה סימא פרומט וגם מסתמא (חתמה עצמה) בערכה בקשתה ליתן לה רשיון חתמה מסתמא בב' שמות כי ידוע דכך כותבין ברשיון שם שחתמה עצמה בה וגם מסתמא בהמעטריקל נכתבה כן דהרשיון ניתן ע"ש חתימתה ואם רואין שכן נכתבה המעטריקל והמעטריקל נקרא בכל שנה או שלשה שנים ובין העכו"ם ודאי נקראת כן ולכן לדעתי זה לא נקרא נשתקע כיון שקראו אותה כן תחת החופה וגם בהכרזה וגם חתמה עצמה כן וידוע בבירור אם תרצה לגרש בערכאות כפי נימוסיהם שיכתבו סימא פרימט והאיך יעלה על הדעת שזה נקרא נשתקע ולכאורה אדרבה לדעת הט"ג ז"ל [בל"ש ס"ב] שם זה עיקר דחד שם הנקרא בפי עולם הוא רק קיצור ועיקר שם העריסה ולפ"ד אינו כשר אם כתב פרומט דמתקרי סימא פרומט רק במקום עיגון יעו"ש.

אך באמת בעזה"י העלתי בקונ' שלא כדבריו [ע' בד"ח בל"ש מט"ג סק"ג] אבל עכ"פ לכתחלה ודאי צריך לכתוב שניהם ואם שלא נודע במקום הכתיבה משם השני כבר כתבתי דלדעת הש"ע אין מכשירין בזה וכל האחרונים אין מכשירין רק במקום הדחק בפרט דזה אינו נקרא כלל מקום כו"נ. ולכן בודאי צריכה גט שני לכתחלה ובפרט לפי מה שכעת נתרבו שנותנין קוויטליך לצדיקים כותבין עיקרי השמות ידרוש נא מעכ"ת יראה בודאי שבנתינת קוויטל שכותבת שני השמות ולכן בודאי לא מקרי נשתקע כמבואר במסדר"ג גבי אם לא נשתקע בפי המצלאיו יעי"ש ולכן לא אדע למה לא ימנע מעכ"ת מלכתוב עוד גט אחר כי ח"ו אינו זילותא כלל כי כ"ע ידעו שלא ידע מר משם האחר וכמ"כ מבואר בת"ה דלא שייך בכה"ג זילותא כלל יעו"ש בפסקיו ותמה אני על גברא מפורסם לירא השם להקל בענין איסור חמור כזה ושלא במקום דחק כלל ואמת כי בתשובתי כתבתי לזלזל בכבוד המסדר כי לא כתבו לי זאת שהמסדר לא ידע אך עתה שכ"ת לא ידע מזה חף הוא מפשע וכבודו במקומו ורק נא שלא להקל רק לכתוב גט אחר והממעט כבודו לשם כבוד שמים כבודו מתרבה והי' שלום וברכה ויכתב לחיים טובים בספר כנפש ידידו דוש"ת בלונ"ח.

אלול תרכ"א: והנה לדעת הט"ג צריך לכתוב בגט הב' שני שמות ודמתקרי פרימט ולדידי לפי מה שהעליתי בקונ' [ע' בד"ח בשער שינוי השמות דין ט"ז] צריך לכתוב שם הנקראת בפי הרוב ודמתקרי ע"ש שניהם ומעכ"ת יעשה בזה כפי אשר יבחר דבדיעבד כה"ג כשר: עוד בזה להרב הנ"ל מכתבו הגיעני והנני להודיע בהקדמה כי לפי הנראה מהשאלה הי' שהאשה נכתבה במעטריקל שני שמות וכן חתמה עצמה וכן ניתן לה הרשיון והכריזו עלי' בב' השמות כי כן המנהג בכל מדינתנו שלא להכריז רק עפ"י התנאים הנ"ל וא"כ לפ"ז מהנראה בחוש שגם במקום לידתה לא נשתקע שם [זה] ובמקום הבעל בודאי עיקר שם זה לפי מעשה הנ"ל ולכן מה שהלכה לעיר אחרת דרך מקרה לקבל גט זה לא מקרי מקום כתיבה ונתינה לכ"ע לפי שיטות פשטות כל ראשונים וכ"כ בהדי' המג"ש [בח"א סי' י'] ומהר"ם מינץ ז"ל [בסי' ס"ד ע' בד"ח שער שינוי השמות דין ט"ו] ועל אחרונים אין לסמוך בזה כלל ולכן הגם שמהג"פ [ע"ש בסי' קכ"ט סק"ה וסקט"ז] לכאורה נראה כהט"ג [הנ"ל] אך יראה המעיין שאינו מוכרח ודברי הנ"ב צ"ע למאד: ולכן לדינא דברי המג"ש ומהר"ם נכונים והי' צריכה אשה זו גט אחר כיון שלא נכתב שם מקומה ומקום הבעל ורק בדיעבד אם נישאת כשר מחמת שלא גרע מחניכה שהכל קורין בה ובאמת בכה"ג גם הט"ג ז"ל מודה אך לדעתי הקלושה אין משגחינן בזה על האחרונים רק מה שנראה בגוף הסוגי' ות"ל אתי קו' בזה הרבה אך לפמ"ש כ"ת המעשה א"כ נשתקע

לגמרי השם השני ורק הבעל הכריז בעירו עפ"י טעות אבל לא נחזקה גם שמה בשם זה א"כ לא הי' צריכה גט אחר אולם הרב המאה"ג דק' צעשנוב הגיד לי שלא נשתקע שמה במצלאין במי שבירך א"כ צריכה בודאי גט אחר ואל יקל בעיני מעכ"ת איסור חמור רק יכתוב עוד גט: ומה שתפס כ"ת במה שכתבתי שאפילו בעיר אחרת שיש לה שם אחר אם נודעה לאח"כ צריכה גט אחר הן אמת שבמכתבי למעכ"ת לא כוונתי לזה ורק כתבתי לו בקצרה דעת הראשונים והבאתי דברי סמ"ג וסייעתו דל"מ לא נודע ושוב הבאתי דברי המג"ש ומהר"ם ז"ל דדירת הבעל ואשה מקרי מקום כתיבה ונתינה והי' כוונתי דא"כ בזה לשיטת הסמ"ג ז"ל לא מהני לא נודע כן הי' כוונתי: אולם האמת אגיד לו כי בקונטרסי העלתי בצ"ע הרבה זה [ע"ש בד"ח בשער שינוי השמות הנ"ל] כיון דלהירושלמי הביאו התוס' לכתחלה כותבין כל השמות של כל המקומות ולדברי הסמ"ג ז"ל אין חילוק כלל בנודע א"כ לכתחלה אם נודע לאח"כ צריכה גט שני וספיקא שלי הי' דתלוי במחלוקת הפוסקים אם מגורשת בכה"ג והוי כנתגרשה ולי"א דוקא בניסת וד"ל: סימן קנו להרב כו' מו"ה יוסף יהודא נ"י שטראזבערג מו"צ בק' קאסוב: שאלה בגט ששמה מעריסה גאלדא ברריינא ונשתקע שם ברריינא שנקראת רק גאלדא לחוד רק בהתנאים וכתובה כתוב גאלדא ברריינא ובאם אביה נותן קוויטל להתפלל עבורה כותב גאלדא ברריינא גם אמר אביה בפני ג' בתי דינים קודם הגט ששמה גאלדא ברריינא וגם אביה אמר כמה פעמים בביתה כי שמה גאלדא ברריינא והנה כתבו בגט גאלדא דמתקרי גאלדא ברריינא: תשובה הנה אפילו אם נדון זה לנשתקע אינו מדאורייתא כאשר הוכיח הסד"ש ז"ל בארוכה ויש מקום לומר שבדיעבד כשר ובענין כנ"ד שהדבר ידוע לרבים שכך שמה מעריסה כנראה מתוך השאלה בכה"ג במקום דחק מכשרי הס"ש והג"פ בס"ק צ"ו ומהר"ם ז"ל [בסי' ס"ד מובא בב"ש בש"נאות ב'] כתב לכתחלה שם הנשתקע בלשון מתקרי והנה באמת להלכה קיי"ל דבדיעבד בלא עיגון פסול אם כתב בגט שם הנשתקע [עי' בד"ח שער שינוי השמות דין י"ב וט"ז].

אולם בנ"ד שראינו שמקפידין ע"ז במקום שנעשה איזה ענין חשוב לכתוב ב' השמות כמו בתנאים וכתובה וכן כשנותן קוויטל להרב להתפלל בעדה ומסתמא כשעושים מי שבירך קורין בשני השמות. והנה ל"מ דאינו פסול אם כתבו דגם אם כתב שם הנשתקע אינו נובע מדינא דש"ס רק מהקונדריסים כידוע והנה יותר חיוב עלינו לקיים דברי הש"ס מלא דאיתא רובא מרים ופורתא שרה כותבים מרים וכ"ש ולפי ר"ת ז"ל אשר אנו פוסקים כוותי' צריך לכתוב מרים דמתקרי' שרה והנה בהאי פורתא אינו מגביל רק אפילו מיעוטא דמיעוטא ג"כ הוי לא נשתקע והר"ן ז"ל שם מסתפק אם מגורשת

באם כתב שם הרוב בלחוד ולכן איך יותר חיוב עלינו אם לחזק ולחוש לדברי הש"ס או לחזק ולחוש לדברי הקונדרסי' ואם כי ודאי דברי הקונדרסים תורה כאשר פסקו להלכה רבינו הב"י ז"ל [בסי' קכ"ט סי"ח] ורבים הבאים אחריו אולם בכה"ג בנ"ד דקראו בתנאים ב' השמות וגם ותחת החופה וגם הרב הקורא הקוויטל ומתפלל בעדה קוראה כן וגם בביתה אומרים ששמה כן בודאי י"ל דכה"ג הקונדר' מודה דצריך לכתוב שם העריסה ג"כ ויש עלינו לחוש יותר דדלמא (אם) נקרא פורתא מרים ולא חששא רק לפע"ד זה הוי ממש פורתא מרים ועיין במהרח"ש [מובא בג"פ סקצ"ב] גבי סול שלא קראו אותה סול רק בדעת האם הי' לתת לה השם הזה וגם אם לפעמים האם קוראה אותה סול אינה רוצה הבת לענותה דממאסה בשם הזה ואין שום אדם קוראה סול ואפ"ה פסק הרח"ש לכתוב סול דמתקריא מוסא ג"כ בגט אחד ולכן יפה עשה המסדר שכתב גם שם זה.

וגם מ"ש גאלדא דמתקרי' גאלדא בריינא הגם דבט"ג [בל"ש ס"ב וט"ו] נראה דעיקר לכתוב שם העריסה ואח"כ דמתקרי וכן נראה ממהרח"ש ז"ל. אך לפי פשט דברי הרמב"ם ז"ל [פ"ג מה"ג הי"ג] שכותבין שם היותר רגיל וכ"ש וכ"כ כמה מהראשונים וכן פשטות הסוגי' מורה דעיקר שם הרוב למה לן ליזל בתר איפכא.

ומ"ש הט"ג ז"ל [שם] דזה הוי רק קיצור השם בעניותי לא ידעתי שום רמז ודמיון לקיצור כמו יעקב חקין ומה שדימה להביא ראי' מד"מ המעיין שם יראה שאינו ראי' ות"ל ישבנו דברי הד"מ לנכון הגם שהוא ז"ל מאריך בתשו' ב"א אני בעניי בררתי במקום א' ג"כ קצת בארוכה פי' דברי הד"מ [עי' בד"ת בל"ש מהט"ג סקי"ג] ולכן יפה כתב המסדר ובפרט דגם הט"ג מכשיר באם כתב עיקר לשם של עכשיו ולכן לפע"ד ראוי לסדר גט הזה: וידעתי כי ימצא בכמה תשובות מאחרונים דלא כדברי הנלפ"ד כתבתי ומעכ"ת יעשה הטוב בעיניו הגם שלכתחלה הי' ראוי לפ"ד הרח"ש ז"ל ליתן ב' גיטין משום שמסופק אם שם העריסה עיקר ושם שנקרא בפ"כ טפל או להיפוך מ"מ כיון שע"י שליח א"א ליתן ב' גיטין יותר טוב להכריח ששם של רוב עיקר ובפרט במקום הדחק סומכים על הריב"ש ז"ל [המופסק להלכה בש"ע הנ"ל ס"ב] דבשני השמות בפירוש אין חשש.

והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת: עוד בזה להרב הנ"ל מכתבו הגיעני ומחמת תקנת עגונות הנני להשיבו תיכף דבאמת נ"ל דאפי' אם לא נקראת בתוך ב"ב כך רק בשם אחד מ"מ [כיון] דיודעים הכל שמה הראשון וכשבאים לחזק איזה דבר קיום כמו תנאים או כתובה וכיוצא מזכירים שם שניהם בכה"ג לפענ"ד כותבים שם שניהם והשם עריסה עיקר דבאמת עיקר החשש של שם הנשתקע משום לעז וגם דהולכין אחר האחרון כמו בבל בורסיף [שבת דל"ז] אבל בנ"ד דחזינן דאשה זו אדרבה מחזקת שמה בכל פעם באיזה

ענין מסוים לקרות בשם העריסה ויש לחוש דמה"ת בכה"ג לאו ספירת דברים דטעם שמה מה"ת היא משום דזה הוא ספ"ד שאומר לה אתה פ' תהא מגורשת ממני כדרך דברת ב"א ואם ראינו זו נוהגת לכתוב שם העריסה בדבר מסוים אם לא כתבו לא הוי ספ"ד ועוד דלא גרע מפורתא דכבר כתבתי דאין שיעור לפורתא ולבי נוקף מאד להתיר בשם הנקרא בלחוד ובטיב גיטין מחמיר בכיוצא בזה יעו"ש [בל"ש אות ט"ו] עכ"ז מחמת שא"א בב' גיטין ע"י שליח נסמוך ע"ז דשם הנקראת בפ"כ לא גרע מחניכה הגם דבט"ג חוכך להחמיר מ"מ בכה"ג מחמת עגונה יכתבו שם של עתה לבד אך יחקור נא אם כשעושין מי שבירך לנשים בביהכנ"ס מה שם יקראו לה ואם הוזכרו ב' השמות יחד כמו בעריסה כן הוזכרו בברכה בבהכנ"ס צריך לכתוב שני השמות ודמתקרי או איפכא כמ"ש במכתבי הקדום.

והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת בלונ"ח ג' ט' א"ש תרכ"ב: סימן קנז שוי"ר לכבוד ידידי הרב הצדיק המאה"ג בו"ק חו"פ כקשה מו"ה משה נפתלי נ"י אבד"ק טארניגראד. שאלה אחד הי' נקרא בשעת מילתו יעקב קלמן ונשתקע שם קלמן והכל קורין אותו יאקיל ולס"ת נקרא יעקב ורק אם רוצה שיתפללו בעדו כותב יעקב קלמן וכן שם האשה הי' מעריסה פיגא רבקה ונשתקע שם רבקה ואין קורין אותה רק פיגא ורק בכתובה להתפלל בעדה כותבת רבקה פיגא והנה סידר אחד לכתוב יעקב המכונה יעקיל דאתקרי יעקב קלונמס המכונה קלמן ובשם האשה כתב פיגא דאתקרי רבקה פיגא ע"כ: תשובה ראיתי מה שגזר אומר דהגט בטל מה"ת הואיל ולא נקרא מעולם קלונמס ולפע"ד דזה ליתא דמבואר בס"ש בשם רוב הגאונים דא"צ לכתוב המכונה קלמן דחד שם הוא וא"כ לפ"ד הנ"ש גבי אלכסנדר ומביאו הב"ש [באות ס'] יש לכתוב לכתחלה קלנמס והגם דהב"ש ז"ל חלק עליו מ"מ בדיעבד מודה הב"ש דכשר אם כתב אלכסנדר ה"ה אם כתב קלונמס והוא נקרא מלידה רק קלמן מ"מ ידוע דהוא נובע משם קלונמס והנה נראה מרוב מסדרי שמות גדולי האחרונים שלא לכתוב כלל המכונה קלמן וכן פסק הלבוש ז"ל וגם מבואר בתשו' האחרונים לכתוב שם העקרי שממנו נובע כמ"ש גבי שרה שאשה ומירל מרים יעוין בתשו' פ"מ [ח"ב סי' מ"ז] וששלחו בחזרה גט שלא כתבו בה מרים הגם שהאשה לא היתה נקראת רק מירל ולכן בשעת הדחק הי' כשר אם כתב דמתקרי קלונמס אך בזה הי' מקום לפקפק דכתב קלונמס המכונה קלמן וזה מעולם לא נקרא רק קלמן ונהי דשקלינן וטרינן דהוא חד שמא וכשר אם כתב קלונמס לחוד דהיינו קלמן אבל מה שסידר לכתוב קלונמס המכונה קלמן זה ודאי טעות דהא מעולם לא נקרא בשם קלמן לחוד אך בתשו' פנים מאירות נראה שיש לכתוב מרים המכונה מירל הגם שמעולם לא נקראת מרים

וכ"כ מהרי"ט בקונ' שבס"ש גבי חנולה שהספרדים כותבין חנה דמתקרי' חנולא גם מה שמפקפק מחמת שנשתקע שם קלונמס לגמרי הנה לפי מה שמבואר בג"פ סי' קכ"ח ס"ק כ"ו דעיקר השם שמתפללין בו וז"ל אבל גבי שם האיש והאשה סתמא דמלתא אנו יכולין לברר איזה שם עיקר ע"י עלייתו לס"ת או ע"י החתימה וגם באשה על ידי החתימה אם מדעת לחתום או כשמברכין אותה בבה"כ ונדרים ונדבות עכ"ל ונהי דאיירי שם במתקרי בשניהם בשוה אז שם המצלאין מוכיח אבל מי שאינו נקרא כלל בשם זה רק בשעת התפלה אינו עיקר אך עכ"פ לא מקרי נשתקע ועדיף מחתימה לכתוב עליו דמתקרי דכן נקרא בפי המתפללין ובשעת מי שבירך בביהכנ"ס וצריך בודאי לכותבו אך נכון לכותבו דאתקרי כאשר הוכיח בג"פ [סי' קכ"ט סקפ"ג] לרוב האחרונים דט"ס ברמ"א וצ"ל דאם אינו רגיל כותבין דאתקרי והפלא ופלא על הט"ג ז"ל [בל"ש סקל"א ובתשו' ב"א סי' פ"א] דלדידי' דמתקרי מקרי שם שאינו רגיל בו עתה ואתקרי מקרי שם שהי' מעולם ועד עתה וא"כ האיך מצאנו ידינו ורגלינו לכתוב בשם הרגיל כגון מנחם נחום כותבין דמתקרי נחום וכיוצא בזה ולדברי הב"א ז"ל ה"ל לכתוב דאתקרי נחום וכן מצאתי בט"ז [שם סקכ"ז] שהקשה זה על הרמ"א.

אך בודאי שט"ס ועל שם שאינו רגיל כותבין דאתקרי וכן נהותי כמה פעמים וכתבתי באריכות לסתור דברי הב"א וכדאי הט"ז והגי"פ ז"ל ויתר גדולי האחרונים לסמוך עליהם לכתוב דאתקרי ולא לכתוב שני גיטין. וגם להשמיט שם הלידה וגם.

קוראין אותו כן בשעת התפלה ומי שבירך אינו נכון די"ל דזה שם העיקר הגם דהרמ"א ז"ל [בסי' הנ"ל וע"ש בסי"ח] פסק שם שנקרא לתורה עיקר מ"מ הרמב"ם ז"ל [פ"ג מה"ג הי"א] ס"ל דשם שקורין הרוב הוא עיקר [וגם הא] מ"מ יש הרבה שיטות דבכתב שם העיקר לבד נמי פסול ולכתוב דמתקרי אין שום חשש כלל אך להוציא מלב החושש יש לכתוב דמתקרי דמהני אפילו לכתחלה ואפי' לדעת הג"פ ז"ל דבאמת קורין אותו כן גם עתה ולכן יכתוב יעקב המכונה יאקיל דמתקרי יעקב קלמן: וכן לאשה יכתוב פיגא דמתקריא פיגא רבקה.

ופייבל נראה לכותבו בשני יודין וכן כותבין בכל שטרות ואגרות וגדולי הראשונים כתבו ללמוד סדר הגט מאשר כותבין בשטרות ולפע"ד דכן נוהגים כולם לכתוב פייבל בשני יודין דבאלף מחזי כשם עכו"סודברי הב"ש ז"ל [ע"ש בש"א אות ש'] העתיק מדברי הס"ש ודמש"א ז"ל ולא ידעתי לאיזה שם כוונו ובודאי נכון לכתוב כאשר רוב העולם כותבים ועיין כיוצא בזה בתשו' מהראנ"ח ומהרי"ט חא"ה סי' י"א.

א' דר"ח אדר תרכ"ג לפ"ק צאנז: סימן קנח להרב הה"ג וכו' מהרי"ו אבד"ק סאניק. שאלה באחד שנקרא לס"ת אברהם קלונמס ובחתימה חתם א"ע אברהם קלמן ובפ"כ נקרא אברם קלמן וכבר נסדר הגט אברהם קלונמס דמתקרי אברהם קלמן אי סגי בגט זה לבד או צריך גט שני מחמת שבפ"כ נקרא אברם בלא ה"א: תשובה יפה כוון בכל דבריו וסגי בגט זה לחוד אברהם קלונמס דמתקרי אברהם קלמן דלפ"ד הנ"ש [מובא בב"ש בש"א אות נו"ן] גם בסענדר ושעי' ולא נקרא מעולם אלכסנדר וישעי' כותבים כן מכ"ש באברהם דהוי ודאי מסתמא אברהם ואין לנו מה שהעולם מקצרים וקורין אותו אברם ובפרט שחותם כן דכ"ע ל"פ דכותבין כן וא"צ שני גיטין אפילו לכתחלה ואין שום חשש כלל. ומה שרציתי אז להצריך שני גיטין הוא לחומרא אבל הוא דבר שאינו כדאי לעגן בשביל זה בת ישראל אפילו יום אחד. אך כ"ז אם לא גילה דעתו להבעל קודם הגט ולא לעדים שיתן עוד גט אחד אבל אם כבר גילה דעתו להם קודם הנתינה של גט הראשון יש צדדין להחמיר מדינא כידוע לכ"ת ולכן יכתוב עוד גט אחר ויכתוב בו אברהם קלונמס דמתקרי אברם קלמן דדי בשם שנקרא לתורה ושם העולם ואם ישמיט שם החתימה לגמרי כשר במקום עיגון כאשר עשינו כמה פעמים ובפרט בזה שקלמן לכמה מהראשונים א"צ לכתוב כלל ואם כתב ג"ש כתב הת"ה דא"צ לכתוב קלמן ומכ"ש בכה"ג כאן שנתן עוד גט בשם קלמן וגם אברהם ואברם חד היא לכן אם גילה דעתו להם קודם הנתינה יתן גט אחר ויכתוב אברהם קלונמס דמתקרי אברהם קלמן ומחמת קדושת החג קצרתי והי' שלום ממני ידידו דוש"ת בלונ"ח: סימן קנט לידידי אחי הרב הה"ג החריף ובקי חו"פ החסיד המפורסם כש"ת מו"ה אביגדור הלברשטאם נ"י האבד"ק דיקלא יצ"ו.

בנידון הגט אשר נקרא הבעל לס"ת יצחק ובפ"כ אייזק וחותם עצמו יצחק אייזק ובעריסה הי' קוראים אותו יודא אייזק ועכשיו נשתקע שם יודא ממנו וכולם קורים אותו רק אייזק ואולם אחותו כשתראה עמו קוראת לו יודא אייזק ונסתפקת האיך לכתוב: תשובה בקצרה נ"ל לכתוב יצחק אייזק דמתקרי יצחק המכונה אייזק דאתקרי יודא אייזק וטעמי היא זה דהנה מבואר דע"ש החתימה אין כותבין דמתקרי כמבואר בט"ז [בש"א אות א'] הגם שבקונטרס השמות אשר כתבתי לזכרון גמגמתי בזה דאמאי לא נכתוב על החתימה דמתקרי הא מתקרי כשקורין החתימה ועתה ראיתי בספר שנדפס מחדש אנשי שם כתב ג"כ לחלוק על הט"ז אך חזרתי מדברי הקודמים וראיתי שהדין עם הט"ז ז"ל שאין לכתוב דמתקרי על החתימה לחוד דידוע דצריך בגט לשון ברור וידים מוכיחות היטב כמבואר בת"ה [סי' רל"ח] דמטעם זה מדקדקין בגט שיהא השם בבירור ויהי' נקרא במרוצה ולידע שמו והנה ידוע דבני אדם שיש להם ב' שמות אחד שנקרא בו ואחד שלא נקרא בו מעולם

רק חותם עצמו לאיזה כבוד או לשם משפחה משיחים בפי המון איש פ' חותם בשם זה או במשפחה זו ואין אומרים שנקרא כן הגם שחתימתו נקרא מ"מ בין המון המדברי' משם זה לחתימה לבד לא לקריאה כלל וכשיש אדם שיש לו שם אחד הנקרא בו לפעמים שיחה בפי הבריות פ' נקרא בשם פ' לפעמים כן ידוע לכל כפי המורגל וא"כ אם יוכתב בגט ע"ש החתימה לחוד דמתקרי לא יבינו העולם שהוא בעל האשה דבעל האשה לא נקרא כן כלל רק חותם עצמו הגם שקורין חתימתו לא זה נקרא בפי העולם דמתקרי רק שם החתימה ולכן בודאי אין נכון לכתחלה לכתוב ע"ש החתימה דמתקרי.

ואם נקדים שם החתימה ונכתוב יצחק אייזק דמתקרי יצחק המכונה [וכו'] באנו לחשש דהקדימו שם הטפל לעיקר דפסול לשיטת מהראנ"ח [מובא בג"פ סי' קכ"ט סקי"ג] מדינא דש"ס ומהריב"ל ז"ל חש לזה [כמובא שם בג"פ] ומי הוא זה שלא יחת מאימת גדולי האחרונים הללו לתת לכתחלה גט שהוא פסול לדבריהם דהנה שם שנקרא לס"ת והקריאה בפי העולם המה הרוב נגד החתימה כמ"ש בג"פ [שם סקצ"ח] ובכמה אחרונים א"כ אם הקדים שם החתימה לשם הנקרא לס"ת ובפי העולם הוי כהקדים הטפל לעיקר אך די"ל דה"מ בשם עיקר וטפל דעלמא אבל ביצחק אייזק דהוי ממש שם אחד דהרבה מהאחרונים לא הצריכו לכותבו כלל רק יצחק לחוד ולכן אם כותב יצחק אייזק דמתקרי יצחק המכונה אייזק אינו מקדים כלל שם הטפל רק מפרש דבריו ששמו יצחק אייזק היינו שעיקר השם הוא יצחק ואייזק הוא הטפל וכיוצא בזה כתב הס"ש בשם הרר"י קרד' ז"ל דשם היוצא משם הקודש ממש כמו נחמי' טרייסטרלין שהוא פירושו של נחמי' אעפ"י שנקרא לתורה נחמי' ובפ"כ טרייסטרלין כותבין נחמי' טרייסטרלין בלא שום מכונה ביניהם ועי"ש הגם דלא נהגו כוותי' עכ"פ אם כותב שניהם יחד ואח"כ כותב דמתקרי יצחק המכונה אייזק לא מקרי הקדים הטפל לעיקר דגם בהקדים שניהם יחד כוונתו דאחד הוא עיקר והשני הוא הכינוי וא"כ שפיר לכתוב יצחק אייזק דמתקרי יצחק המכונה אייזק ובכה"ג אפילו לב"מ [ע"ש בסי' הנ"ל סי"ד] כשר דהכל יבינו דמתקרי יצחק המכונה אייזק הוא פי' למה שכתב שניהם יחד ויכתוב נמי בגט דאתקרי יהודה כמ"ש בקרא ואין לכתוב יודא כמו שנקרא דהנה יודא הוא קיצור השם מיהודה כמבואר בכל האחרונים אם אינו מורגש יאודה.

והנה ידוע דעת הנ"ש [מובא בב"ש אות נ'] שם גבי סענדר אפילו שאינו נקרא אלכסנדר כותבים עיקר השם אלכסנדר ונהי דהב"ש ז"ל [שם ובאות ס'] חולק וכתב דכותבים סענדר או גבי שעי' כותבין רק שעיה מ"מ בכה"ג אם לכתוב יודא מסופקים אם באלף או בה"א דדלמא נקרא ע"ש גוברין יודאין ואז הוא שם ארמי ובאל"ף לבסוף לכן בזה

כ"ע מודים לכתוב בה"א ולילך בתר יהודא שנקראין ע"ש יהודה בס"ת וגם בדיעבד אם כתב ה"א במקום אל"ף כשר וגם אם הי' הה"א דבר נוסף לא איכפת לן בדיעבד כמבואר במהריב"ל ז"ל ובס"ש לכן מספיקא אזלינן בתר רובא: ומה שכתבתי לכתוב דאתקרי הגם שבב"א [סי' פ"א] ובט"ג [בל"ש סקל"א] חולק ע"ז המעיין יראה שצדקו הג"פ והט"ז [בסי' קכ"ט סקכ"ו] וכל חכמי ספרד שעשו מעשה לכתוב דאתקרי וזה פשוט.

אולם אם לבו מהסס יסדר עוד גט אחד ולכתוב יצחק המכונה אייזק לחוד ומה שמשמיט שם החתימה יצחק אייזק לא איכפת לן כיון דעכ"פ נכתב בגט ולא גרע חתימתו מקיצור השם והיינו שמשמיט ומקצר תיבת המכונה בחתימה וגם שם של ס"ת **(נראה דצ"ל שם יודא)** לא יכתוב כלל כיון שאינו רק מעט מן המעט והי' שלום כדברי אחיו ידידו דו"ש: סימן קס להרב המאה"ג החריף ובקי וכו' מו"ה אברהם שפירא נ"י האבד"ק ווראנאב יע"א.

בגט שכתב שם האשה חי' פיגא כשם העריסה אך נשתקע שמה פיגא וקורין אותה רק חי' ורק בשעת שאבי' עושה לה מי שבירך מצלאין חי' פיגא וגם כתב חייא פיגא והוא קצת מקום עיגון מה דינו: תשובה לענין חייא פיגא בודאי אם כתב אל"ף במקום ה"א פסול לרוב שיטות הפוסקים אך בדיעבד בקצת מקום עיגון ודאי כשר כמבואר בב"ש [בש"א אות מ"ם מתתי'] וכן הוא דעת מהריב"ל ז"ל ובהרד"ך וסד"ש ומהרח"ש הגם שבט"ג חוכך להחמיר בודאי במקום עיגון כשר וגם היו"ד יתירה אין קפידא בדיעבד אך דא עקא שכתב שם הנשתקע דזה ודאי פסול ומחמת שראיתי שבעיניכם זה פשוט להיתר לכן מוכרח אני לבאר דברים הפשוטים.

דהנה זה פשוט אם אחד שמו ראובן וכתב ראובן שמעון שהגט בטל דהוי שם אחר והנה גם זה פשוט לכל הפוסקים אם כתב שם הנשתקע למשל אם שמו ראובן ונשתקע וכתב ראובן בודאי הגט פסול דהנה שם הנשתקע כאלו אינו וראי' מדברי הש"ס [שבת דל"ו] גבי בבל בורסיף ואפילו אם [כתב] בגט שניהם שם החדש ושם הנשתקע נמי פסול כמבואר בב"י ז"ל גבי חנה רבקה וחיים ביבנט ונהי דהג"פ [בסי' קכ"ט סקצ"ו ע"ש] והגט מקושר מכשירים בזה היינו משום שכתב גם שם החדש גם מסיים בגט מקושר דבעינן דוקא שיהי' הדבר עכ"פ ידוע לכמה מבני העיר שמה הראשון ולא מהני מה שיודעים משם הנשתקע איזה אנשים מהמשפחה וגם אם הוא מקום עיגון דוקא אבל אם בל"ז פסול לכ"ע יעו"ש ואם לא כתב שם החדש רק שם הנשתקע בכל ענין פסול ולרש"י ז"ל בשבת הנ"ל ד"הלגיטי נשים] אינו גט כלל וראי' מבורסיף בבל דנשתקע הוי כאלו כתב שם אחר לגמרי דהגט בטל ונהי דיש חולקים דאינו רק פסול כמבואר בסד"ש אבל פסול

הוא לכ"ע אפילו במקום עיגון א"כ בנ"ד כיון שנשתקע שם חי' פיגא ונקראת בפי כל חיה אם כתב בגט חי' פיגא הגט פסול לכ"ע ולהרבה שיטות אינו גט כלל מה"ת.

ומ"ש רומכ"ת דלא מקרי נשתקע כיון שאב מצוה להמצלאים במי שבירך הוי כמו עלי' לתורה שכשר אם כתב שם העלי' לחוד כמ"כ כשר אם כתב שם המצלאין במי שבירך ז"א דבעלי' לס"ת ג"כ בעינן שיהא שכיח לעלות בתורה אבל אם עולה לתורה באקראי בעלמא פסול גם בכתב שם עלייתו לס"ת באקראי כמבואר ברדב"ז [סי' תקל"א מובא לעיל סי' קכ"ז] וג"פ ז"ל מביאו וכן העלו לדינא כמה אחרונים ועיין במכתב אלי' ז"ל והנה בנ"ד בודאי לא שכיח שיעשה מי שבירך לבתו רק באקראי ביו"ט וכיוצא ובזה לא ינצל השם מלהיות נשתקע ותו דמה ענין ס"ת למי שבירך דהעלאה כל בני בה"כ יודעים שמו ונתחזק בפניהם בעלייתו לתורה בשם זה דהש"ץ אומר וקורא יעמוד בשם זה וכל העולים פונים להש"ץ שכולם שומעים למי יקרא לעלות אבל במי שבירך שהש"ץ אומר בשפה רפה ובין גברא לגברא שיחה בפי הבריות ואין שומע דברי הש"ץ כלל ושפיר מקרי נשתקע ולכן הגט פסול אפילו במקום עיגון.

והן אמת כי יש איזה סניפים להתיר כאשר נעשה מעשה פה בגט כזה שהכשרתיו והסכים עמי הגאון בעל ישועות יעקב ז"ל אך הי' כמה סניפים והי' עיגון גדול גם בזה לא רצה הגאון ז"ל להתיר בלתי צירוף עוד גאון אחד ולכן לדעתי שיתן הגט זה להאשה ואח"כ יאמר לאבי' שישלח שליח אחר גט אחר ויודיע להבעל שכבר הותרה בגט הזה רק ליותר היתר מרווח ישלח גט שני שיכתוב בו חיה דאתקרי חיה פיגא כדברי הג"פ [שם סקפ"ג] ורוב המפרשים דלא כהט"ג [בל"ש סקל"א] ולדעתי כי הבעל יעשה זאת לשלוח גט שנית אך אם ח"ו יעקש מלשלוח גט שני יודיע לי מעכ"ת ונראה לברר שאר סניפי ההיתר שבזה ונציע לפני גאוני הזמן ויסכימו להיתר ועיין סי' קכ"ח בהג"פ [סקכ"ו] לענין מצלאין אך דשם איירי בנקרא בשניהם פעם בזה ופעם בזה שם מצלאין עיקר לא בנשתקע.

גם בספר טוב גיטין המציא לחדש דכה"ג הוי כקיצור השם יעו"ש גבי סאשא טוביא [בל"ש סט"ו] אך באמת ל"ד כלל לקיצור השם כאשר יראה המעיין גם הוא ג"כ לא הכשיר רק באם המיעוט עכ"פ קורין אותו בשני השמות יחד אבל בכה"ג דלא מתקריא כלל בשני השמות יחד רק לפעמים בעת מי שבירך שעושה לה אבי' כה"ג ודאי לכ"ע מקרי נשתקע ולכן ימחול כ"ת לעשות כאשר כתבתי: סימן קסא להרב הנ"ל שוב פעם שנית.

שאלה אשה ששמה חיה פיגא מעריסה ונשתקע שם פיגא וכולם קורין אותה רק חיה ורק אביה ובני משפחתה שעושין בביהכנ"ס מי שבירך מזכירין שמה חיה פיגא גם בכתובה נכתב חיה פיגא והנה בעלה הלך ממנה למרחק והלך אבי' אחריו עד שנתרצה לשלוח לה גט וטעה המסדר וכתב חייא בב' יודי"ן ואל"ף גם כתב חייא פיגא כי לא ידע המסדר שמה רק מפה אבי' ואבי' סבר שזה עיקר שמה שמעריסה נתן לה ע"כ: תשובה ידוע דשם הנשתקע אין כותבין בגט אפילו לצרפו לשם הראשון בלשון מתקרי כגון אם שם הראשון הי' ראובן ונשתקע ונקרא עתה שמעון וכתב שמעון דמתקרי ראובן נמי פסול ולפי פשטות לישנא דב"י בשם הקונדרסים משמע דבכה"ג אינו גט כלל ופסול מה"ת אולם הב"ש מחלק לומר דאינו רק פסול מדרבנן [ע' סי' קכ"ט סקל"ז] עכ"פ לכ"ע פסול אפילו אם כתב שם העיקר וע"ש הנשתקע כתב דמתקרי ורק בס' גט מקושר רוצה להכשיר במקום עיגון אם כתב ע"ש הנשתקע דמתקרי אבל אם כתב רק שם הנשתקע לחוד פסול לכ"ע והנה אם נשתקע אחד משני שמות כמו בנ"ד שנשתקע שם פיגא ונקראת חיה לחוד אם כתב חיה פיגא הוי כאלו כתב שם הנשתקע לחוד דמי שנקרא בשם אחד כגון ראובן וכתבו ראובן שמעון ודאי פסול דזה שם אחר כמבואר במהרי"ק ז"ל [שורש צ"ח] דשני שמות ביחד הוי כשם אחר ממש ופסול דהוי ככתב שם הנשתקע דפסול ואין להכשיר מחמת שכתב שם זה בכתובה דמה לנו בזה שכתוב בכתובה כיון שעכ"פ לא נקראת בשם זה הוי נשתקע והוי כאלו כתב שם אחר דמה שנודע ששמה כך זה לא מהני כאשר הכריע המכתב אלי' והסברא נותנת כן וכן נראה מהש"ס דעיקר השם מה דקרו לי' ועני לא מה שיש לנו ידיעה שכן שמה וכ"נ מדברי שיטות הפוסקים גבי והוא דאתחזק דקרו לי' בתרי שמי אבל לא אתחזק היינו דקרו לי' הכא והתם בתרי שמי ל"צ לכתוב וכ"ש משמע דידיעה לא מהני רק מה דקרו לי' וכ"מ משיטת הי"מ שבר"ן ז"ל [גיטין דל"ד] ודו"ק וכיון דידיעה לא מהני לאפקעה מיד נשתקע מה תועלת בהכתובה הא מ"מ לא נקראת בשם זה הכתוב בכתובה דנשתקע ולא קרי לה ועני ולא הוי רק כנודע דיש לה שם זה הנשתקע וידיעה לא מהני כנ"ל וא"כ הוי בכאן שם [חי'] פיגא נשתקע ולא מהני מה שכתוב בכתובה חי' פיגא וא"כ הגט פסול.

אולם י"ל דמה דהמצלאין במי שבירך מזכירין שמה כך הוי כמו באיש שעיקר השם מה שמחזיק עצמו לס"ת ככה נמי י"ל דעיקר השם מה שקורין לה במי שבירך בשעת קריאת התורה. אולם זה אינו דכל עיקר הטעם שאנו הולכין לעיקר בתר השם שנקרא בו לתורה הגם שהוא מועט נגד מה שנקרא בפי העולם ובש"ס אמרינן רובא מרים ופורתא שרה אזלינן בתר רובא וכתבו האחרונים הטעם דשם זה שמחזיק עצמו לס"ת

הוא עיקר שמחזיקו בעל השם בזה לעיקר ובאמת כתבו גדולי האחרונים הגאון מו"ה שכנא ותלמידו מהרש"ל ז"ל דבאם הש"ץ אינו מדקדק כגון שקורא לכל ישעיה ישעיהו ולמתתיה מתתיהו לא אזלינן בתר קריאת הש"ץ משום דמה לנו בקריאת הש"ץ העיקר הוא מה שבעל השם בעצמו מחזיק לעיקר ולכן במקום ואופן שמדקדקים הרי זה מקרי מחזיק עצמו בקריאת הש"ץ דהש"ץ אינו קוראו רק כפי מה שיודע שמחזיק עצמו לקריאה אבל אם הש"ץ אינו מדקדק א"כ בקריאת הש"ץ אין בעל השם מחזיק עצמו לפי מה דקרא לי' הש"ץ דלא איכפת לי' לבעל השם קריאת הש"ץ דידעינן שאינו מדקדק בדיבורו ולכן קריאת הש"ץ במקום שאינו מדקדק [אין] שום מעלה לבעל השם להחזיק העיקר בקריאת הש"ץ כי הש"ץ בעצמו אינו מדקדק אבל בעל השם בעצמו באמת אינו מחזיק את השם שקראהו הש"ץ ולא איכפת לי' בקריאת הש"ץ כנ"ל אבל במקום שהש"ץ מדקדק אמרינן מסתמא כן מחזיק עצמו בעל השם וזה ברור ולכן עכ"פ נראה מזה דקריאת אנשים מבלתי דעת בעל השם לא מעלה ומוריד ולכן כיון דלא קרו בי' ועני לא הוי זה כלל עיקר השם וא"כ אפילו נימא דלא נקרא נשתקע כיון דנקראת בשעת המי שבירך מ"מ כיון דהוכחנו דזה לא מיקרי עכ"פ עיקר השם ועיקר השם הוא מה שהרוב קורין אותה.

והנה בנ"ד הרוב קוראין אותה רק חיה וא"כ מ"ש בגט חי' פיגא הוי ככתב שם הטפל לחוד דפסול לרוב הפוסקים. ואך הבית אפרים [בתשו' סי' פ"ד ובט"ג בל"ש ס"ב וט"ו] חידש לומר דכה"ג הוי כקיצור השם ומה שהעולם קורים אותה חיה הוא שמקצרים השם חי' פיגא ולכן אם כתב עיקר השם היינו חי' פיגא כשר והעלה כן לדינא להכשיר במקום דחק וא"כ לדידי' כשר גט הזה דחי' פיגא הוי עיקר השם והעולם מקצרין ולכן בדיעבד אם כתב עיקר השם כשר.

אך הדבר תמוה מאד לחשוב זה לקיצור והמעיין במהרי"ק [הנ"ל] יראה בהדיא דכשמצטרף שם אחר לשם הנקרא בו בפי ההמון הוי כשינוי השם שכן כתוב וכאשר ראיתי שבגט כתב לוי יודא לא ידעתיו כלל אם הוא בעל האשה הזאת שלא ניכר לי מעולם בשם זה הרי מחמת שלא ניכר בשם זה מקרי שינוי ולכן גם בנ"ד כיון שנשתקע ולא נקראת רק בשם חיה הרואה בגט חיה פיגא הוי לי' שינוי השם וכן ראיתי השיג עליו בס' אנשי השם ולכן קשה להקל בשביל זה אך יש לצרף לכאן דעת רש"י והרא"ש ז"ל שכתבו דאם לא ידעו במקום כתיבת הגט משם אחר כשר ומפורש בתשו' פני יהושוע [ח"א סי' יו"ד] הטעם כיון דמה"ת כשר בשם מקום הכתיבה לבד ורק מתקנת ר"ג צריכים לכתוב שניהם מקום כתיבה ומקום נתינה ואם לא ידעו במקום כתיבה שם של מקום

נתינה לא חלה עליהם התקנה ואוקמא אד"ת דכשר בשם מקום כתיבה לבד יעו"ש א"כ ה"נ כן כיון דבמקום הכתיבה לא ידעו אנשי המקום ולא הב"ד א"כ לא עליהם חל התקנה וסגי בשם שמחזיק עצמו בפניהם דמה"ת ה"נ כשר בשם הטפל ושם חיה פיגא הוי עכ"פ שם הטפל כנ"ל וכ"מ בהדיא בהרמב"ם ז"ל דבשם הטפל כשר מה"ת דכתב בפ"ג מהל' גיטין הל' י"ד וז"ל כתב השם שאין ידועין בו ביותר וכתב כל שם שיש לו ה"ז פסול עכ"ל וכל פסול אינו רק מדרבנן כידוע וכיון שאינו רק מתקנת רבנן במקום שלא ידעו אוקמי' אד"ת וכבר הודעתי שמעשה ממש כזה התיר לי הגאון בעה"מ ישועות יעקב ז"ל בשעת הדחק מטעם זה והתשובה שלו אתי בכתובים.

ועל הספק השני כבר כתבתי לכם שדעתי להכשיר וכ"כ בהדיא בס' ע"נ וז"ל מימון כו' קושטא דמלתא אין בו אלא יו"ד א' כו' ואם טעה הסופר וכתב מיימין בב' יודי"ן כו' עדאורייני בב' יודי"ן עכ"ל וא"ל דזה דוקא בשמות החול לא שמות הקודש זה אינו דהנה כתב מהרי"א ז"ל מביאו הס"ש וז"ל ריי"ץ נראה דהכי כותבין כו' וכתבו רבותינו גדול מזה כתב מהר"ר קלוזנער ז"ל בגליון פ"ק דע"ז דכתב שדילג בה ארבעה בא"ז מכשיר בדיעבד הואיל ולא כתב אלפיים בב' יודי"ן הא קמ"ל דאפי' לשון עברית י"ל דכתבינן לי' בשטרות כמו לשון ב"א בב' יודי"ן והברת אלפיים ממש כהברת ריי"ץ עכ"ל.

הרי דאפי' דבר שבלה"ק המון עם כותבין בשני יודי"ן אלפיים וא"כ כיון שדבר זה יהא נקרא בפי ההמון חייה לא הוי זה שינוי השם מה שכתב בשני יודין דבמקום שאין שינוי במבטא לא איכפת לנו בחסר ויתיר כלל דגט אינו כס"ת כמבואר במהרשד"ם [סי' ר"ה] ויש"ש [פ"ב דגיטין סי' ל"ב בשם עקיבא] דהיכי דניכר הטעות ולא נשתנה המבטא כשר. וכן מה שכתב אל"ף במקום ה"א בסופו כשר בשעת הדחק כמבואר בס"ש ובג"פ [סי' קכ"ט ס"ק קי"ט וקל"ה] וע"נ וגם הב"ש ז"ל אינו מחליט לפסול בכמה מקומות ולכן בשעת עיגון ודאי כשר גט זה וא"ל דיבואו לטעות משום שרגילין לקרות חייא בחירק ע"ש התנא זה אינו דלא מחלפי שם אשה בשם תנא וגם כיון דיכולין לקרותו כפשוטו יקראו כפשוטו חייא בפת"ח חריף כדרך שקורין ההמון שני יודי"ן בפת"ח חריף וכן נראה בשם אורייני בשני יודי"ן המובא בג"פ [בסי' קכ"ה סקפ"ב ובסי' קכ"ט ס"ק קמ"ב]: סימן קסב להרב החריף ובקי מו"ה פנחס דיין נ"י בק' וישניצא: בנידון כתיבת הגט לאשה אשר שמה בפי כל ציפא ושם העריסה צפורה ושם אביה בנימן חסר ושם בעלה אשר מעריסתו נקרא מרדכי אשר והמכונה זעליג ושם מרדכי נשתקע ולא נקרא לתורה רק לפרקים ונקרא בשם אשר לחוד ובפי כל בילדותו הי' נקרא בפ"כ זעליג וכן עתה בני משפחתו קוראים אותו זעליג ורק שהוא בעצמו מכמה שנים שינה שמו לשם זיגמונד

וכן חותם עצמו וכן נקרא בפי כל ורק כשעולה לתורה לפרקים קורים אותו אשר ואביו שמו משה מאיר ובפ"כ העולם נקרא רק משה (והנראה דלא נשתקע שם מאיר ורק לתורה נקרא משה מאיר): לפע"ד צריך לכתוב אשר המכונה זעליג והמכונה זיגמונד דהא דקיי"ל דאין כותבים שם של גיות בגט הוא משום דשם זה העבירתו מדת ישראל ושם זה ניתן לו להעבירו כמבואר בב"י ובב"ש ז"ל מביאו [ע"ש בסי' קכ"ט סקי"ב ובט"ז סק"ז] וכן בכמה תשובות אבל שם אחר של גיות כותבים דכן אמרינן בגמ' [גיטין י"א ב'] דשמות של ישראל שבח"ל שמותיהם כשמות העכו"ם וודאי שכותבים שמותיהם בגט אך בודאי עיקר השם מה שעולה בו לתורה ואפי' לא נקרא רק לפרקים שם זה עיקר וכותבים על השני המכונה כמנהג בינינו דלא מדקדקין במה שאינו רגיל לקרות בתורה ורק כשאינו עולה לתורה רק פעם ביובל כתב הרדב"ז ז"ל [ח"א סי' תקל"א מובא לעיל סי' קכ"ז] דלא סגי בשם זה לחוד אבל ודאי הוא העיקר כמו שהוכיח מהרא"י [סי' רל"ג רל"ד] דשם שנקרא בו לתורה עיקר וכן אנו נוהגין בכל תפוצות ישראל דמי שנקרא בשם ליבוש ונקרא בתורה או ארי' או יהודא לא מדקדקין אם אולי לא נקרא בתורה רק פעם אחת בשנה וכותבין שם הנקרא בתורה לעיקר וסומכין בזה על מהרי"ק ז"ל ולכן בודאי כותבין שם הנקרא לתורה לעיקר ושם הכינוי זעליג ואח"כ הכינוי זיגמונד בן משה מאיר אם נקרא כן לתורה דמתקרי משה ואם לא נקרא בו לתורה רק לא נשתקע עכ"פ כותבין משה דמתקרי משה מאיר ואם נשתקע שם מאיר אין כותבין אותו כלל ושם ציפא כותבין צפורה המכונה ציפא דזה הוי שם הקיצור כמו יצחק חקין וכמעט שלא היו צריכין לכותבו ציפא דזה לא מקרי נשתקע וכמבואר בסד"ש ובט"ג ובב"ש ז"ל בהרבה מקומות מ"מ אין ברור כ"כ בעיני העולם וצריך עכ"פ לכתוב שניהם אבל שם צפורה עיקר וציפא יכתוב בלשון מכונה וכן נראה מפ"מ בתשו' גבי מרים מירוש וגבי שרה סאשא [בח"ב סי' מ"ז] הגם שמג"פ לא משמע כן [ע"ש בס"ק קל"ב] מ"מ נכון להורות כן וגם בט"ג בליקוטי שמות כתב כיוצא בזה לענין אם נשתכח שם אחד יעוין גבי כו'.

וכן ראוי לכתוב צפורה המכונה ציפא אך ראוי לשאול ולדקדק היטב האיך הי' השם אם צפורה בחולם או בחירק ציפרה ואם לא יוכלו לבא היטב על החקירה יכתבו שם ציפא לחוד דלא גרע מחניכא שהכל קורין בו ושם אביו יכתבו כאשר חתם עצמו חסר: אח"ז ראיתי בס' חתם סופר בסי' ל"ד כתב ג"כ באשה שנקראת לביאה מעריסה ואח"כ שינו שמה ללעני כדרכם להסתיר שם ישראל ובפ"כ נקראת לעני וכתוב לכתוב עיקר שם הקודש לביאה כאשר היתה נקראת אז המכונה לעני וכתב דאפי' בנקבה שאינה

עולה לתורה מ"מ כיון דלפעמים למי שבירך מסתמא קורין בשם הישראל כותבין שם הישראל לעיקר ואח"כ שם הנקרא בפ"כ לעני וא"כ מכ"ש בנ"ד דודאי לפעמים נקרא בשם הישראל ולכן מקדימים שם הישראל.

וראיתי בס' אנשי שם שנדפס מחדש וכתב דאסור להזכיר שם העכו"ם וזה ודאי ליתא דכל שעדיין דת יהודית עליו רק ששינה שמו כדרך המתחדשים ונקרא שמו כן בפ"כ בודאי אם לא כתבו בהגט פסול וכ"כ בהדיא בח"ס בתשובה הנ"ל וכ"כ בהדיא בע"נ אפי' אם נקרא בפי כל איבראם וכן לתורה נקרא איבראם כיון שידענו שם העריסה כותבין אברהם המכונה איבראהם (והא דכתב בג"פ דמתקרי הוא למנהג ספרד) א"כ ברור דשם זיגמנד הנצמח משם זעליג כאשר כתב מעכ"ת דהוא פירוש לשם זעליג דכותבין זעליג קודם וכיון שכותבין זעליג בודאי כותבין שם אשר לעיקר כמ"ש בכל שמות זעליג שבינינו שכותבים שם הנקרא בו לתורה לעיקר אפי' שלא נקרא לתורה רק לפרקים בזמן רב וצ"ע בתשו' רדב"ז אך המנהג לפי אחרונים כאשר כתבתי וכן הסכימו הג"פ בעמ"ח ספר עז"נ לדינא וכן החתם סופר ולכן לא יזיז מזה והיה שלום: סימן קסג להרב כו' מו"ה יהודא ליבוש נ"י גרין בוים מו"צ דק' דינוב: בנידון השאלה בגט אשר שם הבעל הי' מעריסה משה ואח"כ בקטנותו ע"י חולי נתברך בשם אהרן ולא ידעינן מה הי' בשם הזה כי נשתקע זמן רב ורק בכתובה נכתב משה אהרן וגם המצלאין קורין אותו בעת התפילה משה אהרן וזולת לא יזכר ולא יפקד משם אהרן רק משה וכתבו הב"ד ב' גיטין באחד כתבו משה לחוד כפי שנקרא בפ"כ ובשני כתבו משה דמתקרי אהרן משה הנה זה פשוט דבדיעבד כשר דבגט שכתוב בו משה לחוד סגי דהוי חניכה שהכל קורין אותו בו ולית מאן דפליג דבדיעבד כשר ואם שאלתו איך לכתוב לכתחלה הנה נדפס ספר דברי חיים שם מבואר היטב בארוכה ולאחר שנעשה מעשה והכשירו ל"צ בכה"ג גט אחר ובפרט שיש מקום לכתוב כן להמהרי"ו ז"ל כמבואר בספר הנ"ל ולכן אסור להוציא לעז על הגט דכשר הוא בדיעבד לכל הפוסקים למדקדק בדבריהם והי' זה שלום יום ה' ד' מרחשון תרכ"ה לפ"ק צאנז: סימן קסד להרב המאה"ג החריף החסיד המפורסם שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה אברהם חיים הורוויץ נ"י האבד"ק ליסקא יע"א: מכתבו מקודם החג בא לידי אולם הייתי מוטרד בטרדות החג הקדוש וגם מכאובי מנעוני מלעיין בדבריו אולם עתה נתתי אל לבי לעיין בדבריו והנה פשוט שלא לכתוב שם הנשתקע הערצל דזה שחתם פ"א על אגרת שלומים מ"מ כיון דלא איתרע זה רק פ"א כל ימי חייו משום זה לא יגרע מלהיות שם הנשתקע הגם דבתשו' מהר"ם מינץ כתב דבשם אבותיו לא מקרי נשתקע רבו החולקים וכן פוסקים כמעט כל האחרונים דבכיוצא בזה מקרי נשתקע: גם

יכתבו המכונה איטשא וכן נהגין בשמות כאלו כגון פיטשא וכיוצא בזה ועיין בדברי חיים בשער התשובות [בס' אנ"ש סי' ג'] גבי יאטשא יאצנא וגם כותבין באל"ף לבסוף יאטשא דכן מנהג מדינות אלו דאין דוחקין היו"ד כותבין בלשון אמצעי אל"ף לבסוף עיין בנ"ב מה"ת [סי' קכ"ד] ומובא בס' ד"ח וגם בשער הניקוד מבואר דרוב אחרונים פסלו באם כתב ביו"ד לבסוף ומה שחותם יהודא באל"ף אם אין יודע למה חותם עצמו כן א"צ לשנות מכפי הכתוב בספר יהודה ולכתוב יהודה דוב המכונה יודא בער ודי בזה.

ומה שחותם עצמו קלונמים ביו"ד אם רגיל לחתום יש בזה מחלוקת באחרונים כי לפ"ד נ"ב והמגיד הגאון מהרש"ק בספרו אנשי שם כתב ג"כ כן. אך בדברי חיים בשער הניקוד לענין שינדל מביא תשו' הגאון החסיד האבד"ק וישניצא שפסק לכתוב שינדל בחד יו"ד אפילו שחותמת עצמה בשני יודי"ן ובס' הנ"ל מביא ראי' ברורה דלא כנ"ב שכתב הטעם משום שצריך לקרות כמו שכתוב בדיוק וא"כ יהי' נקרא בהיפוך מכפי שצריך לקרות לפי חתימתה דבהדי' מבואר בב"ש בשם גדולי האחרונים הקדמונים דא"צ לקרות ככתוב בגט רק כפי שקורין אות' א"כ בטלה סתירת נ"ב.

אך מ"מ העלה בס' הנ"ל דטוב לכתוב שני גיטין בא' קלונמס ובא' קלונמיס ביו"ד בין מ"ם וסמ"ך. והנה לפ"ז יכתובבגט הב' ג"כ דמתקרי יהודא בער כ"ז נלפע"ד פשוט אעפי"כ נא עיינו היטב כי קשה לסמוך עלי כעת מחמת יסורי רגלי והי' בזה שלום.

א' חיי תרכ"ת: סימן קסה להרב כו'. הגיעני מכתבו אודות שנכתב שם אבי אשה בגט יהודא זאב דמתקרי ליב וואלף והמכונה וואלף ובאמת שכן היו קורין אותו מעריסה אבל נראה שנשתקע שם ליב ולא קראו אותו רק ואלף לחוד.

ונלע"ד שנכון מ"ש בספר דברי חיים בשער השמות סי' י"ב וסי' י"ז דבדיעבד כשר במקום עיגון בכתב שם הנשתקע ובפרט שכתב שניהם וגם בשם אבי האשה יש להקל בשינה שמו ובפרט שכתב שם הנשתקע ושם הנשתקע ידוע בסביבותיו כאשר כתב מעכ"ת ולכן פשוט הדבר שהבעל מותר ליקח אשה ולה יודיע מעכ"ת שאם רצונה לקבל עוד גט לחומרא יתנו לה והי' שלום כדברי ידידו דו"ש: סימן קסו להרב המופלג החריף כו' מו"ה צבי הירש איש הורוויטץ מבראד יע"א.

אודות הצ"ע שמצא בספר דברי חיים [בש"א אות מ"ם סקי"ב] הנה ידע מעכ"ת כי המחבר הלז לא נתכוין לקנטר ח"ו רק מה שלקוצר דעתי' יש לעיין בזה הענין כתב צ"ע והנה מעכ"ת ירד להציל אולם עדיין לא נתקררה דעתי בזה דהנה גבי מיכה שכתב דהוי שם פלאי ולא ע"ש מעשיו מש"ה לא מסקי' בשמי' לפע"ד הרואה יראה שאין זה אמת חדא דבהדיא נראה מהט"ג ז"ל [בש"א אות א' סקי"ח] דלא ס"ל לדינא כדברי הפלאה ז"ל

וגם לא כמהרי"ט רק כהש"ס שכ"כ בסוף ולדינא עיקר כדברי הס"ש וגם ידוע לכל דרך הקדוש של הגאון מרן הט"ג שדרכו שלא לקצר והאיך כתב כאן בלא שום רמז דמיכה לא מסקינן בשמי' ה"ל עכ"פ לרמז על סברת מהרי"ט והפלאה ז"ל גם זו לא ידענו מהנביאות הזה דמיכה הוי שם מופלא הלא כמה פעמים מוזכר זה בתנ"ך כמ"ש מעכ"ת בעצמו וגם כי י"ל שנקרא ע"ש מעשיו שנתמעך במצרים וניצול ע"י תפלת מרע"ה בנס ומעכה הוא לשון מיעוך.

ובגוף קו' הט"ג [שם] על הפלאה לא ידעתי מה ק"ל מדברי התוס' הא בהדיא כתב ההפלאה ז"ל ויותר י"ל דס"ל לר"ת משמע דתוס' פליגי עלי' בזה רק דמיישב דברי ר"ת ז"ל וכוונתו כמ"ש באופן הראשון אפי' דיש לו חלק עה"ב אין נכון לקרא על שמו והתוס' לא ס"ל כן ואפי' יש אדם אחד ששמו כן מ"מ לכתחלה אין לקרותו והתוס' ודאי לא ס"ל כן אך הוא מיישב דברי ר"ת כן נמי באופן האחר כתוב ג"כ ויותר ס"ל לר"ת אבל להתוס'. ולכן לא ידעתי מה שהקשה בט"ג ז"ל גם מ"ש מעכ"ת בדברי ס' הפלאה משום שבשני שבנא י"ל שנקרא ע"ש מעשיו ז"א כלל דהרי כתב בס' הפלאה משום שאין מכירין להפריש כיון שהוא שם הפלאה וגם כי בספר הפלאה לא מזכיר כלל מסברת מהרי"ט ז"ל ולכן בודאי שמחמת גודל חורפו וטרדתו בקדושתו של הט"ג נעלם ממנו אז זה: ב' שם ברדלא [ע' בד"ת בש"א אות ב' ברדלא ובט"ג שם] כתב מעכ"ת [על דברי הט"ג] דקאי על ר"מ חריף שנראה שהבין כן ובאמת ר"מ חריף לא הבין [באופן אחר] ממה שהי' המעשה באמת כמבואר בישי"ש [אולי צ"ל בנ"ש בש"נ אות ט' טאבא] ורק לדבר זה לקרוא בן אסופי ברדלא מקרי קיצור לשון ולא קיצור שם [וע"ז מקשה מהר"מ חריף דמצינו שנקרא דלא ולכך נקרא ברדלא ול"ה קיצור לשון ע"ש אסופי רק קיצור שם וא"כ אין לכתוב על אסיפה בת דלא דיטעו דכן שם אבי' ודו"ק ואך האמת] כי הט"ג לא קאי כלל אדברי ר"מ חריף ז"ל כאשר הרואה יראה ואם כדברי רומכ"ת שהי' הדבר גלוי אז לפני הט"ג ז"ל אפי' אם קאי אר"מ חריף ה"ל להקשות אר"מ חריף ז"ל דהא בהמעשה הי' באופן אחר א"ו שזה הי' בהשמטה מהט"ג לעת גודל טרדתו בתוה"ק: ג' מה שרוצה מעכ"ת לחלק בין מכונה שכותבין לא דמתקרי כן באמת מבואר בספר דברי חיים הנ"ל אך הט"ג ז"ל לא ס"ל חילוק זה וגם לא ס"ל להט"ג ז"ל כהנ"ש בזה דבשם בפ"ע כותבין דמתקרי לכן נשאר הצ"ע על הט"ג כדברי ספר הנ"ל: ד' מ"ש דאם הי' נגזר מן שם אלי' הי' לכתוב בה"א ז"א דגם גבי אלקנה הוא לה"ק רק משום דנגזר משם הכינוי אליקא וכמ"ש כמ"כ גבי עלקא או עלא נימא דנגזר משם עלא שהוא כינוי לאלי' ואם כתבו לסימן בודאי כותבין עליא.

ה' באם נוטה לסגול יכתוב בה"א וכתב מעכ"ת לתרץ עפמ"ש בשם שרה וכל מעיין יראה שזה ליתא רק דכל שמות הלועזין קורין בלע"ז ובפרט דהבנתנו אינו סגול ממש רק ממוצע וכ"כ נו"ב גבי טאלצי דכן הסכימו רבותינו ז"ל לכתוב שמות החול באל"ף ולה"ק בה"א ובשמות הערבי בה"א לדעת הספרדים דכן הוא הנחת שמות אלו ואפי' יבא אלי' אין משגיחין בו לכתוב לעז בה"א ומי שיש לו ידיעה בה"ג יודע זה.

בשם קינה בודאי המעיין בס' ג"פ יראה שחולק ע"ז וע"ש גבי שלום ושלום בשם ריווא בודאי המחבר ספר דברי חיים לא הי' פליג למעשה אהט"ג ז"ל וגדולים שעמו ורק צ"ע והאמת כן שהרי מעכ"ת כתב שהאריך להטעים הדין אבל לפי מה שלפנינו צ"ע: סימן קסז שוי"ר לידידי הרב החריף ובקי המושלם החסיד מו"ה זאלקי נ"י ליפענד.

הגיעני מכתבו עם פלפול והוטב בעיני כי ראיתי שוקד על התורה בעיון ויקר בעיני פלפולא דאורייתא ולזה פניתי מעט לעיין בדבריו והנה מה שהאריך בהבאת הגמ' דקדושין ודברי רש"י בגיטין הוא שלא לצורך הלא ק' רק מה דאמר ר"י [בגיטין ע"ח ע"ב] אבל לא בחוב דלמה לא יליף חוב מגיטין וקדושין אך באמת זה ליתא דהנה לפי מה דכתבו רוב ראשונים דבגיטין הוא רק מטעם תיקון תקנת עגונות ואגב גיטין תקנו בקידושין דקדושין דמי לגיטין בכל מילי משום ויצאה והיתה מש"ה הוכרחו לתקן גם בקדושין כדי להשוותם יחד אבל חוץ תקנת עגונות לא תקנו כלל ונשאר אדיני' דד"א ויכולה לשמור אינו קנין כלל אך הפ"י ז"ל [שם] כתב דהוי מדאורייתא בגיטין משום ריבוי דונתן וגו' יעו"ש ובקדושין משום היקש איכא לכאורה להקשות למה לא נילף בכל דוכתא מגיטין ומקדושין אך ע"ז העיר הפ"י בעצמו דהטעם משום דסגי בע"כ ריבתה התורה ארבע אמות ויכולה לשמור אבל בשאר דוכתי כגון בחוב צריך השבה מעליא וא"ל קדושין תוכיח דז"א דבקדושין דאיירי בודאי בנתרצית על הקדושין ולרמ"ה ז"ל [בסי' כ"ח ס"ד ובסי' מ"ב ס"א] לשיטת הרבה אחרונים צריך לומר דוקא בנתרצית על הזריקה ממילא דמיא לגיטין בע"כ משום ויצאה והיתה וסגי בנתינה כי האי אבל בחוב דבעי השבה מעליא צריך דוקא ביאת לידו ממש וכדברי רש"י ז"ל [שם ד"ה ותפטר] דכוונתו באמר זרוק חובי היינו ושמור לי אבל בקדושין בודאי אין כוונתה ושמור לי דא"כ אגדו בידו ובמה מתקדשת מש"ה בחוב לא מהני ובפרט בקדושין דמתקדשת במה שהוציא על פיו אבל בחוב אם אמר זרקהו כוונתו שישמור הוא דמסתמא לא ניחא לקבל חובו בלא שמירת הלוה ורק באם א"ל בפירוש כן שיפטור בזריקה וכמבואר בירושלמי וכן קיי"ל בב"ק בס"פ החובל באם אתי לידו דרך שמירה כוונתו להשבה מעליא ולא מהני קרע עד שיאמר הפטר ולכן בקדושין [הנ"ל] דלא בא ליד המקדש דבר והיא נתרצית

על הזריקה להרמ"ה באמירה בפירוש זרוק לי ולשארי המפרשים בסתמא ניחא לה בזריקה מתקדשת בהנאה זו שזרק לה אבל בחוב דבא לידו מזומן וצריך השבה באומר זרוק כוונתו ושמור כדברי רש"י ז"ל וזה ברור.

ומ"ש על מה ששמע קו' שהקשתי [בגמ' ב"ב מ"ג מ"ד] דלמה פסול להעיד [המוכר שדה לחבירו שלא באחריות] משום שמעמידו בפני [בעל] חובו הא יכול לאסרו בקונם וכתב רומכ"ת דצ"ל שאסרו המוכר והלוקח בקונם יפה דיבר דכן הועלה הך בשפתי חברים בפירוש אך מ"ש דלפ"ז א"ב דללוקח א"י מי המה [הב"ח שיאסור עליהם] קשה מאד עליו איך אשתמיט מיני' הגמ' דכבר בא חכם דלכ"ע יש ברירה.

ומ"ש דגם באפותיקי אינו יכול לאסור זה ליתא דהכא כתבו התוס' דלא איירי באפותיקי וקשה קו' על התוס' אך בלא"ה דבר זה תלוי באשלי רברבי והרבה הארכתי והרבה פוסקים סוברים דגם באפותיקי יכול לאסור וד"ל וגם בישיבתנו נדבר מזה בדברי הראב"ד ז"ל [ספט"ו מה"ע מובא בש"ך סי' ל"ז סקי"ח] שכתב בעשאו אפותיקי אך בלא"ה תרצנו דהא יש לחוש שישאל על נדרו ועלה על ארש המדבר לפ"ד הר"ן ז"ל בנדרים [פ"ה ע"א] הוי הפקר עכ"פ אפי' לאחר התרה וא"כ י"ל ה"נ לפי שיטת רוב הסוברים דמהני יאוש בחוב א"כ הכא הוי יאוש דהוא אין לו קרקע וקרקע זו נאסר עליו ומשום שמא יתעשר אין חוששין כדברי התוס' ז"ל [ב"ב דמ"ה ע"א ד"ה מאי] א"כ הוי הפקר ואפי' אם יותר הקונם לא יגבה דקנהו ביאוש: אך באמת כ"ז פטומי מילי בעלמא וכדי לחדד אבל באמת בהדרה בקונם מהני והא ודאי שסילוק מועיל גבי מלוה וערב ואפ"ה אמרינן [בדמ"ו ע"ב שם] מלוה ולוקח ראשון וערב אינן מעידין (בשל) [בל"ל ללוה] קרקע אחריתי ובאמת מועיל סילוק אפ"ה אמרינן סתמא א"מ (וה) [והכוונה].

בלא סילוק א"מ ה"נ הפשט דא"מבלא קונם אבל במדירן בקונם מהני ובשארי דבריו אין בכחי לבאר כי ידוע אשר אינני במיטב הבריאות ועול הרבנות עלי לכן אינני משיב כעת וד' הטוב ישפות שלום ויעסוק בתורה מתוך הרוחה גדולה ויראת השם כו': סימן קסח להרבנים דיינים מו"ש דק' טארנא יע"א: שאלה באשה שנהרג בעלה ולא הי' לו שום בן ולא בת ואביו הי' דר באותו העיר וידעו כולם שלא הי' לו שום בן זולת זה הנהרג ואך זה כמה שנים שהלך אבי הנהרג הנ"ל למדה"י ומסופקין אנו אולי נשא אשה שם והוליד בן ואשת הנהרג זקוקה ליבום ע"כ השאלה: תשובה מכתבם הגיעני ומחמת נחיצת הפנאי באתי בקצרה ותכתבו לחיים טובים.

והנה ממה דאיתא בריש פרק האשה בתרא דהלכה בעלה וצרתה חיישינן ולא חולצת ולא מתיבמת משמע דאם בעלה לחוד הלך למדה"י אין חוששין לכלום ומותרת להתייבם

ומטעם דאין חוששין שמא נשא אשה ורוב נשים יולדות ולד דזה תלי' במעשה ורק התוס' שם כתבו לתרץ דאם הלכה אשתו עמו לא הוי רוב דתלי' במעשה וז"ל התוס' (יבמות קי"ט ע"א ד"ה ר"מ היא) א"נ אין חשוב תלוי במעשה אלא ממילא הוא בא שאדם נזקק לאשתו עכ"ל הרי להדיא דאם הלך הבעל לבדו אין חוששין לרוב דתלי' במעשה.
והנ"ב ז"ל במ"ת סי'. .
[קמ"ה] כתב דאין מכאן ראי' יעי"ש אך עכ"ז התיר להדיא ומסיק דאין חוששין מספיקא דאשה בחזקת היתר לשוק קיימא ואפילו המהרי"ט ז"ל שמחמיר בח"א סי', פ"ב הוא דוקא בהי' קול וכה"ג ובגווני שהאיש הי' ממדה"י ולא הוחזק לנו מעולם אם יש לו אחים או לא בכה"ג החמיר מהרי"ט ז"ל אבל בהחזיק לפנינו שאין לו אחים בודאי כה"ג אפילו אם בא ע"א לומר שיש לו אחים א"נ וע"כ לא כתב הב"ש [סי' קנ"ז סק"ז] להחמיר בע"א שאמר יש לו אחים רק באם לא הוחזק באחי בכה"ג כתב הב"ש ז"ל דלדעת הנ"י ז"ל לא מקרי חזקה כיון שלא הוחזק שאין לו אחים ורק לא החזיק באחי מש"ה לא מקרי חזקת היתר אליבא דנ"י וע"א נאמן לומר שיש לו אחים כיון שלא החזיק איפכא (שיש) [שאין] לו אחים רק שלא ידענו מאחי ואולי אית לו אבל היכא שנתחזק מעודו בקהלתו שלא הי' לו אחים בחזקת היתר עומדת ואפילו ע"א אינו נאמן נגד החזקה לד"ה ואולם האמת שלא הי' ספר הריטב"א לקדושין אז ביד מהרי"ט כי לא נדפס ולכן כתב מש"כ אולם בריטב"א קדושין בסוגי' האומר יש לי בנים כתב וז"ל (דף ס"ז ע"ב) ד"ה ר' סבר וכו' ותו דמסתמא כל אתתא בחזקת היתר קיימא לשוק במיתת בעלה עד שתאסר בזיקת יבם לפנינו עכ"ל הרי דכל כמה דלא אתברר לן בעדים באחי בחזקת היתר לשוק עומדת ולפ"ז גם מ"ש הב"ש לדמות אחים לבנים דלדברי הנ"י ז"ל נאמן ע"א בלא הוחזק באחי כיון דלא הוחזק איפכא וכמ"ש הנ"י לענין בנים ולפמ"ש הריטב"א ז"ל יש לחלק דבבנים אם לא הוחזק בבנים עכ"פ אינה עומדת בבירור בחזקת איסור לשוק וכיון שלא נתברר איפכא [נאמן] אבל באחי אם אין לפנינו אחים עומדת בחזקת היתר והיינו כסברת הנב"י [מה"ת סי' קמ"ה] דבעודה פנוי' היתה בחזקת היתר וכיון שפקעה איסור א"א כ"ז שאין אחין לפנינו בחזקת ההיתר עומדת ובלא"ה הלא משנה שלימה שנינו **(א"ה נראה דג". היה לה חמות.)** (יצאה חמותה) [שם הי' לה חמות] היינו עם בעלה וכן משמע שם מדברי רש"י ז"ל ובהדיא דאין חוששין דהוי מיעוטא דמיעוטא ולכן נ"ל דפשיטא דאשה זו מותרת כן נלע"ד והי' שלום דברי ידידם דו"ש וכו'.
ג' נצבים תר"כ לפ"ק: סימן קסט להרב כו' מו"ה מנחם מענדל שארף בערג מו"צ ביישוב וואסילקאוויץ במדינת רוסיא יע"א: שאלה באיש א' שנפטר בלא בנים ר"ל ולא הי' לו אח

ואח"כ בא ערל א' ואמר שראה להאח של הנפטר בע"מ א' יהודי שנלקח כשהי' בן שמנה שנים והמיר דתו והוא רחוק מאה פרסאות משם ודעת השואל להתירה לשוק שאינה זקוקה להמומר כו': תשובה קבלתי דברי תשובתו בענין זיקת מומר ונפלאתי מאד איך קל בעיניו איסור יבמה לשוק אשר לרוב דעות הוא דבר שבערוה והלא בקל תוכל ליסע לשם כי בזמנינו זה שיירות מצויות למקומות רחוקים מאד וגם ת"ל בכל מקומות אפילו עיירות של עכו"ם מ"מ בני ישראל המה הסוחרים ונו"נ עם שרי החיל ובודאי תמצא שם במקומו או בסמוך איזה ישראל חשוב שיזדקק לדבר מצוה לתת לה חליצה גם אתפלא למה דמהו למומר הא ידוע לכל פה אשר ספרו לי בע"מ מרובין שעושין להם כמה מיני עינויים לכופן להמיר והוי רק אנוס כידוע וגם אולי הי' אז קטן ואין בו דין מומר כלל ולכן ידידי אשה זו צריכה חליצה ואם ח"ו לאחר נסיעתה לשם ותביא גב"ע מב"ד הסמוך לשם שעשתה כדת ולא יכלה לכופו לחלוץ לה אזי נבין אי"ה מה דינה אבל לע"ע אסורה והי' שלום: סימן קע עוד בענין זה להרב הנ"ל.

שאלה איש אחד נשא אשה ולא הי' ידוע שיש לו אחים ונפטר כמה שנים אחר הנשואין ולא נודע שהי' לו אחים ואח"כ נתוודע שהי' לבעל אח ונלקח לבעל מלחמה במדינת רוסיא בעודו קטן והנה עשתה האשה התפעלות לידע איך מקומו ואנה הוא וכתבו שרי העיר להקאמאנדע ובא משם תשובה מהערכי כי נמצא חי עומד בין החיל רוסיא ורק שהמיר עצמו בקטנותו וכתבו שמו של יהודית שהי' לו ושם המקום שנלקח ובאיזה יום כל דבר כאשר ידוע שכן הי' שנלקח אז וכן שמו והנשואין הי' לאח"כ בעוד המומר קטן והנה רצתה האשה ליסע לשם וליקח ממנו חליצה והגידו הבקיאים אנשים סוחרים כי אין יהודי מצוי שם ולא אפשר שיחלוץ והוא דבר בלתי אפשרי ועתה רוצים הב"ד שבעירה להתירה בלא חליצה ונשאלתי לחוות דעתי הקלושה בזה: תשובה לדעתי אין מצוא להתירה כיון דנודע בבירור בלא ספק שהי' לו אח לבעלה בודא צריכה חליצה ואם באנו לסמוך על הערכאות בזה הנה באמת הרבה מהאחרונים התירו הלכה למעשה עגונה עפ"י ערכאות ובבגדי כהונה [סי' ח' יו"ד] כתב לפשוט דאמרינן בגמ' דמוציאין ממון בערכאות ואפילו גט הוי מהני לולא הטעם דאינם בני כריתות אלא דמהימני כמו עדות ואפילו במלתא די"ל דעבדי להתפארות מ"מ בכתבו עפ"י ערכאות לפי נימוסם נאמנים יעי"ש והנה כבר כתבתי בכמה תשובות דלא יתכן זה בערכאות דידן ע"ל סי' נ"ה וצ"ח] דהרי מבואר בהדיא התנאי דצריך שידעו דלא מקבלי שוחדא דאם לא ידע זאת אינם נאמנים כמבואר (בש"ס) [ברמב"ם רפכ"ז ממלו' ולו'] ובח"מ [סי' ס"ת] וא"כ בעת הזאת דאדרבה.

בודאי אינם נאמנים וא"ת בשלמא גבי ממון שייך קבלת שוחד אבל בנ"ד מאי שייך כאן שוחד מי נתן השוחד אך זה ליתא כלל דלמא הבעל לא ניחא לי' מאיזה טעם שיוודע בביתו שהוא יהודי ולכן נתן איזה שוחד שיכתוב שהמיר ואין זה דבר זר כי ראינו כמה מעשיות כיוצא בזה אצל הערכאות ודבר זה אמת למי שבקי קצת בזה כי אולי זה האיש שמע שבא משם לחקור אחריו ולא ידע למה נתן שוחד לכתוב שהמיר ויתיאשו היהודים ממנו ואולי יש לו שם אשה יהודית כדרך ששכיחי בע"מ שנשותיהם עמהם בתוך החיל כאשר סיפרו לי אנשי החיל.

אך באמת אפילו אם נימא שהמיר בקטנותו ונשואי אחיו בעודו קטן בכה"ג לרוב הפוסקים צריכה חליצה כמבואר בב"ש ז"ל [סי' קנ"ו סק"ג] דכה"ג אפילו בדיעבד תצא וגם לכ"ע אפילו לאותן דס"ל דאפילו הי' קטן בעת נשואין אם הגדיל בהמרותו א"צ חליצה מ"מ בכה"ג מי מעיד עליו שהוא עכשיו מומר הלא לא כתבו משם רק שהמיר ודלמא בהגדלו נשא לבו לשמים והוא ישראל גמור ומה שאינו חוזר לדת תורתנו הקדושה הוא משום שכופין אותו והוא אנוס ממש דאי משום שמצווה על קידוש השם משום זה לא נקרא מומר וכל דין ישראל לו כמבואר ברמב"ם ז"ל בתחלת ספרו (בה"ע) [בפ"ה מיסה"ת ה"ד] ולכ"ע צריכה חליצה ממנו וא"ת הלא נתן הקיסר חירות שמי שהמיר בקטנותו יוכל להשיב לדת הקדושה באין מוחה מ"מ הלא ידוע דנהי דנמוסי המלך כן מ"מ שרי הצבא כ"א עושה מה שרוצה עם אנשי הצבא ולפי מה שידוע דזה ממש עושין דכן שרי הצבא כופין לכמה יהודי' בע"מ נגד הדת הגם שאינו לפי חקי נימוסי מדינה גם יוכל להיות שבאמת שב לדת יהודי ומה שכתבו הערכאות שהמיר היינו מה שהי' נכתב בכתב הערכי מאז שהמיר וזה ששב לדת תוה"ק אינו כתוב שם כידוע דהערכאות יש להם ספרי זכרונות ואין מוחקין דבר רק כותבין בפנקס אחר וכמה פעמים מתרחיש ששר הערכי מצוה לסופר להשיב איזה דבר במה שנשאל מאיזה מקום והסופר מחפש בפנקס שמוצא ראשון מודיע להמקום ששאלו ממנו ומה שכתוב בפנקס אחר או באותו פנקס רחוק איזהדפים הסותר לזה נעלם אז מסופר הערכי וזה שכיח הרבה שכמה פעמים בא דבר אחד מערכאות ואח"ז כותבין שלאח"כ מצא דבר הסותר לזה והלא מצאנו כן בעזרא ונחמי' שהשיבו מדי ופרס כן כידוע ומקודם אשכחו כן ולאח"כ מצא ארתחשסתא באופן אחר ובודאי אין להתיר בזה יבמה זקוקה באח לפנינו וגם י"ל דשב בסתר ואינו עובד ע"ז ח"ו ורק מאיזה טעם שלא גילה בפירוש שחוזר וכי בשביל שלא גילה דבר לשר החיל יפסל מדתה"ק ח"ו וכ"ז שאין יודעים שהוא מומר בגדלותו יבמתו זקוק לחליצה לכ"ע אך מה לנו להרבות בדברים ח"ו להקל בזה נגד

הב"ש שכתב דבהמיר בקטנותו לרוב גאונים זקוקה לחליצה וכן הוא בדברי מהרא"י ז"ל [מובא בב"י סי' הנ"ל].

סוף דבר דאשה זו זקוקה ליבום מכח הני טעמי א' דערכאות אם אינם ידועים דלא מקבלי שוחדא אינם נאמנים. ב' כיון שהומר בקטנותו והי' קטן בעת נשואי אחיו דתצא לרוה"פ. ג' די"ל ששב לדתה"ק עתה כי לא הועד עליו מה שהוא בגדלותו: והנה ראיתי להמתיר שכתב ששה טעמים להתיר א' מה שכעת החופה והקידושין יחד י"ל אדעתא דהכי לא קדשה נפשה וז"א כלל כי כתבו כל הפוסקים כיון דמהר"מ גופא [במרדכי פ' החולץ ע"ש בב"י וד"מ וב"ח סי' הנ"ל] חזר בו אנן לא פסקינן כוותי' ורק מהר"י מינץ ז"ל שרצה לסמוך ע"ז והוא יחיד בזה נגד האחרונים יעוין בדבריהם וגם הלא מבואר בב"ח דאם לא נודע מהאח המומר כ"ע מודו דלא שייך אומדנא וכן מבואר בתשו' מגדולי אחרוני' עיין ברד"ך ב"ט ועוד י"ל דהר"ם ז"ל כתב סברא דאומדנא לדעת הגאונים דס"ל שאין מומר זוקק ליבום [וה"ה דחליצתו לא פטרה במקום יבום עבב"י סי' הנ"ל] כתב הוא סברא דאדעתא דהכי לא מינסבא אולם לדידן דמומר חולץ בודאי ליכא אומדנא גדולה דלא היתה מרוצה להתקדש שלא תפול לפני מומר דהרי נשים הרבה מתקדשין וחולצין ממומר ואם נימא דאומדין דעתה אם היתה יודעת שלא יהי' אופן לחלוץ כאשר הוא לפנינו לא היתה מתקדשת א"כ נוכל לומר כן בכל אשה שנפלה ליבום לפני גבר אלים שאינו רוצה לחלוץ ולא לייבם נימא אדעתא דהכי לא קדשה נפשה א"ו דזה ליתא כלל ולכן בודאי ליכא אומדנא כלל.

ובהיתר א' כתב משום דכתב בפ"י ז"ל בקדושין [דס"ו ריש ע"ב] דמה שהחזיקו בטעות הוי חזקת היתר ושוב מבטל לחזקת חי דיבם המומר ובמח"כ טעה בזה דכוונת הפ"י שר' טרפון שהכשיר הטהרות שנעשי ע"י מקוה שנמצא חסר ולא נודע אימת חסרה ויש חזקת המקוה דכשרה וחזקת הטומאה של הטהרות שהי' טמאים ונחלקו בזה ר"ט דס"ל שהולכין בתר חזקת המקוה ולא בתר חזקת הטומאה והביא ראיה דגבי חזקת היתר התירה התורה גבי עבודה אפילו ידע שעבד בפסול והוא מחמת שלא חייבה התורה לבדוק בכל פעם ומש"ה התירה התורה אפי' נודע שהוא ב"ג א"כ חזינן שחזקה כזו עדיף מחזקת טומאה שלא מצינו כיוצא בזה בטומאה לאסור למפרע אפילו שנודע שהי' טהור ומש"ה חזקת היתר עדיפא מחזקת טומאה ולכן מוקמינן אחזקה שהי' המקוה שלם אז אבל באם נודע לנו דבר בודאי שלא הי' כן כאשר החזקנו בודאי אין חזקה זו כלום ורק בב"ג התירה התורה ומשום ופועל ידיו תרצה אבל במקוה שנודע שהי' חסר בודאי אין לחזקת מקוה מקום כלל להכשיר עפ"י חזקה בטעות ואדרבה מבואר בחה"ר ז"ל היפוך

מזו [חולין י"א] דאוסרין במקוה וגבי גבינות הוא מטעם דהרי אנו רואין שהחזקה הי' בטעות יעי"ש וכן פסקינן להלכה כדברי הרשב"א ז"ל [ביו"ד סי' פ"א] ובפרט דמה ענין חזקת חי של המומר לחזקת היתר של האשה ובהדיא מבואר גבי שוחט שנלמד ממקוה דאם לא נטל קבלה אפילו אם הוחזק לשחוט שחיטתו אסורה למפרע וכן גבי חניות שהיו בחזקת היתר ואח"כ נמצא טריפה לא אוקמינן אחזקת היתר ובספק דמחיים אפילו יצאתה להיתר מחמרינן שלא במקום הפסד והמתירים הוא רק שאין כלל חזקה לאיסור דאין מחזקינן מאיסור אמ"ה לאיסור טריפה אבל בספק בשחיטה אפילו יצא בהיתר אוסרין ועיין בט"ז לענין נאבד (היין) [הסכין ביו"ד סי' י"ח סק"י].

כללו של דבר הרבה מקומות בש"ס ופוסקים שחזקה בטעות אינו חזקה כלל אך באמת לא צריך לפלפול הלזה ורק בסתם לפ"ד רשב"ם ז"ל בב"ב [דל"ב] וכן מהתוס' כתובות [דכ"ג ד"ה תרוויי'] גבי תרי אמרו נתקדשה דהיכי שהיתה לפנינו בחזקת היתר הגם שנמצא מקום להסתפק למפרע מוקם אחזקת היתר וא"כ כיון שתיכף שנתוודע מהאחי הבעל נולד ספק של הגאונים אי מומר זוקק ליבום (דכ"כ הרשב"ם [שם בב"ב] דמ"מ אפילו שנפסק בינתיים מקרי חזקת היתר) וא"כ מספיקא העמידו על חזקת היתר.

אך זה ליתא דבהדיא מבואר ביבמות דף ל"א דאפילו בחזקת היתר מחמרינן בתרי ותרי וכן בספיקא דפלוגתא וא"ל שמא מת דחזקת חי הוא אלים ואין לנגדו שום חזקה דחזקת היתר לא מועיל גבי תרי ותרי: גם מ"ש בהיתר הג' מדברי הריטב"א דכתב דכה"ג הוי חזקת היתר והאריך בדבר וזה ג"כ אינו דכבר ביררנו דאפילו חזקת היתר גמור לא מהני בתרי ותרי וה"נ לדברי רש"י ז"ל אסר וכן לכל האחרונים ורוב ראשונים אין חזקת היתר מתירה זה פשוטן של דברים ובפרט שנעלם מהמתיר דברי מהרי"ט ז"ל [בח"א סי' פ"ב] שזה לא נקרא חזקת היתר כלל בלא הוחזק באחים.

היתר הג' כתב דדמיא למים שאין להם סוף דעכ"פ אין האשה בחזקת איסור עומד' כיון דאם נישאת ל"ת זה משולל הבנה כלל דהנה הא דלא תצא הוא משום דבדיעבד סומכין על הגאונים אבל לרש"י ז"ל בודאי תצא וא"כ כיון דלכתחלה אין להקל נגד רש"י ז"ל א"כ שפיר (אין) [יש] לה חזקת איסור וחזקת חי במקומו והא דל"ת הוא דבנישאת סומכין על הגאונים ז"ל.

היתר רביעי משום דהוי ס"ס דלמא מת דזה ודאי כיון דאשה זו לרש"י בחזקת זקוקה ליבום עומדת אין חוששין כלל למיתה ולא ידעתי למה יחוש למיתה הלא מתירין אפילו חזקת א"א היינו חזקת זקוקה ליבום ונותנין גט לאשה בחזקת בעלה קיים הגם דיש לה חזקת זקוקה ליבום ולא חשו שמא מת לקולא ולא חיישי כלל לשמא מת: היתר

חמישי משום דלמא לאו אביו הוא ולא הוי אחיו ז"א כלל כיון דמה"ת הלכו בתר רובא והצריכו לייבם שוב הוי יבם ואחי בעלה ממש וממיתין עלה וחייב חטאת אביאתו שלא במקום מצוה ומביא אשם תלוי בספק ולא מצרפין כלל חזקת איסור בבהמה שמביא [ר"ל שיהי' חולין בעזרה] לספק ולהמיעוט משום דזה אינו נכנס כלל לצרף כיון דהתורה צותה לאח כזה לייבום הרי זקוקה מה"ת לייבום אפילו אם לא הי' אחיו כיון דלפנינו לא נגלה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל [פט"ז מסנהדרין ה"ו] שאיסור שהוחזק חייבים עליו ועיין במהרי"ק [שורש פ"ז].

היתר הששי דלמא הוא סריס ומצרפי תרי מיעוטי אינו כדאי לדבר מזה וראי' דיבם קטן פסלה על האחין [יבמות צ"ו ע"א] ולמה הא בחזקת היתר לאחין עומדת ולו יש תרי מיעוטי דלמא לאו אביו הוא ודלמא הוא סריס א"ו דז"א כלל ובאמת לא הי' ראוי להשיב על דברים של מה בכך רק פן יאמרו שלא חששתי להשיב לכן כתבתי מה שנלע"ד: אחר כותבי זאת בינותי בספרים והנה בתשו' בנימין זאב סי' ע"ב שהי' השאלה שהי' עדות שמת והותרה ואח"כ באו עדים אחרים שלא מת המומר והוא אינו בפנינו ואסר הב"ד הרי דאפילו שהותרה וגם עתה יש לספק דלמא עכשיו מת מ"מ אסורה וכ"כ עוד יותר בתשו' מהרש"ך ז"ל ח"ג סי' ק"ב שהי' עדיף מנ"ד שבשעת נשואין לא ידעו כלל מאח ואחר פטירתו של הבעל נודע לו שהי' לו אח מומר וע"א העיד מפי מסל"ת שמת וכתב שם וז"ל על מה ששאלתני על ענין הזקן הנכבד שנשא אשה אלמנה ואחר שנשאה שמע שמת בעל האשה בלא בנים והקול נשמע שהי' לו אח אנוס בפורטוגאל כו' ומה שכתבת שנראה בעיניך להתיר אחר שנשאת מטעם ס"ס איני מבין זה הס"ס מהו אם הוא אפילו נימא דל מהכא העד המעיד שמת אפ"ה יש לספק ס"ס ספק אם הוא חי אם מת ואפילו את"ל שהוא חי כיון שהוא במדרגת מימר גמור אין לחוש לזיקתו במחילה מכ"ת זה הס"ס איני מבינו שאין לספק אם היבם מת שכל שלא ידענו בעדות שמת מוקמינן לי' אחזקתו שהוא חי כדאמרי' בפ' כל הגט לשמא מת לא חיישינן גם איני רואה ספק אחר שאם הספק הוא אם הגיע לשיעור רשעת המשומד שהוא מין ועכו"ם גמור אין מקום לחוש לזה הספק דאפילו את"ל שהגיע כבר כתבתי למעלה דזיקתו זיקה ס"ד חזרתי על כל הצדדי' ולא מצאתי כאן מקום להקל מטעם ס"ס ואין מקום אחר להתיר אל הזקן הנז' שלא להוציא את אשתו אא"כ יש ע"א שיעיד בפני ב"ד ששמע מפי יהודים אחרים שמת אותו יבם כו' עכ"ל.

וכן מהר"א ן' ששון ז"ל בתשובה במעשה כזה שהי' עדות על הבעל שמת והי' מסופק אם יועיל העדאתו וכתב אח"כ עוד יש סניף שהי' מומר ונתקדשה בעת המרותו הרי

דבנתקדשה בעודו ישראל או בקטנותו לא מצרפי הסברא דשמא מת הרי לך כל הני גאונים אסרו בפירוש שאין בידינו להקל אפילו אם אמת הי' שהוא כעת מומר לרצונו ואינו לפנינו וי"ל שמת מ"מ אסורה מכ"ש בנ"ד שי"ל שגם עתה לבו לשמים ורק שהוא אנוס ועיין במהרשד"ם ז"ל שמביא דברי הריב"ש כמה שיש לעיין באלו האנוסים אפילו אם יוכלו לנוס די"ל דשוגגים הם מכ"ש בנ"ד שמתחלה נאנס בהיותו קטן ולברוח א"א לו בודאי דאין פוטרין זיקתו בלא חליצה אפילו לדעת הגאונים והמתיר יבמה זו לשוק בלא חליצה גדול עורי תנשוא והמורה יורה ואני נפשי הצלתי והי' שלומסימן קעא להרב הה"ג החריף ובקי ע"ה פ"ה פאר הזמן המפורסם כש"ת מו"ה שמעלקא נ"י האבד"ק חוסט יע"א.

שאלה מעשה שהי' סמוך לקהלתנו אשה שמת בעלה בלי ז"ק וזה כ"ב שנה הלך אח קטן של בעלה למרחוק והוא הי' אז בן י"ב שנה ולא נשמע היכן הוא ועתה באת אחותו של הבעל המנוח והיא אמה של האשה ואמרה ששמעה מאחיה בעלה של בתה כי מת אחיו הקטן וגם אחי' השני אמר לה כן רק לאחי' השני לא רצתה להאמין יען כי הי' לה כתב ממנו על ירושת אחי' הקטן שהי' תח"י ואולי מכח זה אמר שמת למען תחזור לו הכתב ואולם אחי' הנעדר אמר על אחיו הקטן שמת והוא מחל חלקו מהירושה שנשאר להם מאחיו הקטן לה יען כי היתה עניה בימים ההם וכל זה הי' שנים רבות קודם שנשא את בתה בעוד שהיתה אשתו הראשונה קיימת אלו דברי אחות הנעדר אמו של האשה שאומרת עתה כן גם ע"א מעיד ששמע מהמנוח שמת אביו הקטן והוא שמע ממנו זאת לאחר נשואי אשה זאת ועתה הנה האשה היא ילדה ורכה בשנים תבכה במר נפשה אולי ימצא מזור ותרופה לנפשה העלובה עפ"י תוה"ק להסיר ממנה כבלי העיגון ע"כ: תשובה דבר זה מבואר בש"ע אה"ע סי' קנ"ו ס"ו.

וז"ל האומר זה בני או יש לי בנים נאמן לפטור את אשתו אפילו הוחזק באחים וי"א שאם יש עדים שיש לו אחים אינו נאמן אח"כ לומר שיש לו בנים עכ"ל וכתב הב"ש ז"ל [שם סקי"א] דאין חולק ע"ז והב"מ ז"ל [שם] הניח בצ"ע וכתב שיש להקל במקום עיגון וקשה מאד לסמוך לפסוק נגד הטור והש"ע וכל האחרונים ומ"ש הב"מ ז"ל שמהתוס' והרא"ש ז"ל מוכח דלא ס"ל כן אין דבריו מוכרחים בזה כמו שיבואר ובודאי אין לנו הפעוטות לפסוק נגד הטור והש"ע ואחרונים מחמת איזה קושי' שיש בדבריהם ובפרט כי כל דברי הרשב"ם ז"ל נכונים ולית מאן דפליג עליו דביש עדים שיש לו אחים א"נ הבעל לומר דיש לו בנים וא"ל דהכא לא הוי בעדים כיון שאין היבם לפנינו ואין לו רק חזקת חי וזה לא מקרי רק חזקה לא עדים ז"א דקיי"ל דנסקל ע"ז והוי כמו עדים ממש (ולא) כמ"ש

בח"ס ז"ל [אה"ע ח"ב סי' ס"ז] והנה אבאר מה שנלע"ד דהנה ז"ל הש"ס ב"ב (קל"ד ע"ב) זה בני נאמן כו' הא נמי תנינא מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים א"נ התם דלא מוחזק לן באחי' הכא אע"ג דמוחזק לי' באח אר"י [אר"י] א"ש מ"מ אמרו זה בני נאמן הואיל ובעל שאמר גרשתי א"א נאמן א"ר יוסף מ"ד תלי תני' בדלא תני' אלא אי אתמר הכי אתמר מ"מ אמרו זה בני נאמן הואיל ובידו לגרשה א"ר יוסף השתא דאמרת אמרינן הואיל בעל שאמר גרשתי א"א נאמן הואיל ובידו לגרשה עכל"ה וכתב הרשב"ם שם וז"ל הכא אתי לאשמעינן דאע"ג דמוחזק לן בגוי' דאית לי' אחי חזקה בעלמא בלא עדים אפ"ה אי אמר זה בני נאמן לפוטרה מיבום וכדמפרש טעמא לקמן מיגו דאי בעי פטר לה בגט והלכך מה לו לשקר דסד"א לא אתי מלל"ש ומרע לי' לחזקה קמ"ל נאמן עכ"ל ותמה הב"מ חדא שדברי התוס' שכתבו בד"ה אזל כו' ולא אמרינן הואיל ובידו לגרשה כו' וא"ת א"כ מ"ט דמתני' דזה בני נאמן וי"ל דדוקא לענין שאמר גרשתי לא אמרי' מגו הואיל ובידו לגרשה משום דא"א דגירשה אית לה קלא ולכך אינו נאמן אבל זה בני נאמן במיגו הואיל ובידו לגרשה דיכול להיות שיש לו בן ואינו ידוע לעולם עכ"ל ואם כדברי הרשב"ם ז"ל אין קושי' כלל מבעל שאמר גרשתי דא"נ דהתם איכא עדים שהיא אשתו.

ובאמת לא ידעתי למה לי' להקשות מדברי התוס' הרשב"ם ז"ל גופי' כתב כדברי התוס' ממש וז"ל שם בד"ה א"נ דא"א דגירשה קלא אית לי' למלתא הלכך לא אמרי' מה לו לשקר דכמלל"ש במקום עדים דמי ומיהו כי אמר זה בני נאמן דהתם ודאי איכא למימר הואיל ובידו לגרשה עכ"ל ועוד הקשה [מדברי] הרא"ש ז"ל בתשו' [הובא בטור שם] שכתב גבי מיוחדת לו הבעל נאמן מכח האי דאיבעי יהיב לה גיטא כמ"ש בי"נ ורק מטעם אחר דחה הרא"ש ז"ל זה אבל מ"מ שמעינן דל"ל סברת הרשב"ם ז"ל דהא התם קאי היבם לפנינו והיכא שיש עדים שיש אחים א"נ הבעל להרשב"ם ז"ל.

והנה מה שנראה לע"ד בזה הוא כך דהנה לענ"ד דברי הרשב"ם מבוארים בריטב"א קדושין וז"ל שם (ס"ד) בד"ה רבי סבר מה לי לשקר כעדים דמי ומרע חזקה דאיסורא ואע"ג דבעלמא לא אמר מלל"ש במקום עדים ולא במקום חזקה לקולא כדאי' ביבמות גבי האשה שאמרה מת בעלי ובפ"ק דב"ב נמי אבעי' ולא איפשטא הא כתבנו כמה זמני שאין כל החזקות שוות והכא עדיף מלל"ש כעדים מרעא החזקה חדא דאין אדם חוטא ולא לו ותו דהוי מילתא דספיקא ועבידא לגלויי ותו דמסתמא כל אתתא בחזקת היתר קיימא לשוק במיתת בעלה עד שתיאסר בזיקת יבם לפנינו עכ"ל.

והנה פשט דבריו הוא כן דמגו במקום חזקה לגרע החזקה לא מהני דהוא בעי' דלא איפשטא אם אמרי' מגו במקום חזקה וא"כ הבעל שאומר שאין לו אחים או שיש לו בנים והוא מוחזק באחי או לא הוחזק בבנים הוא אומר נגד החזקה ולמה יהני מיגו אך ע"ז י"ל דאין הבעל מגרע החזקה כלל די"ל דהי' לו אחים ומתו וגם בבנים אין שייך חזקה דמי יודע אם יש לו בנים באיזה מקום וכמבואר זה בריטב"א בסמוך אך דקשה לי' הא עכ"פ הי' לאשה זו חזקת שאסורה לעלמא והוא אומר נגד חזקה זו ולמה יהא נאמן הא מגו נגד חזקה היא בעי' דלא איפשטא וע"ז מתרץ דאין לאשה חזקת איסור אם אין היבם לפנינו דאדרבה לכל אשה חזקת היתר אם ימות בעלה כ"ז שאין היבם בפנינו וא"כ אין כאן רק מה שהוחזקה לאחים זו החזקה אינו מגרע הבעל באמירתו די"ל דלעולם הי' לו אחים ומתו או שיש לו בנים דע"ז לא הוחזק וא"כ שפיר הוא סברת הרשב"ם ז"ל דאם יש כאן עדים (או] שיש אחים בפנינו בודאי היא עומדת בחזקת איסור לשוק וא"כ אין הבעל נאמן נגד החזקה.

והנה לכאורה הי' נראה לי דע"כ לא כתב הריטב"א ז"ל כן רק באם אמר בשעת קדושין דאז לא שייך הטעם דאיבעי נתן לה גיטא כמבואר בדבריו וז"ל שם בד"ה מתני' [וכו'] פי' ליכא למימר לרבי טעמא דהואיל ובידו לגרשה דכיון דבשעת קדושין הוא שבא לכונסה איתרע לי' הואיל שהרי אנן סהדי שאין רצונו לגרשה עכשיו וגם אין לכתוב לה גט מעכשיו לכשימות דלא מקדים אינש פורענותא לנפשי' עכ"ל אבל לאחר הנשואין אפילו נגד החזקה מהני וכמ"ש הרשב"א בקדושין [שם] אולם באמת כתב הריטב"א בהדי' וז"ל שם מיהו תמיהא מילתא דהתם אתינא למימר דבעל שאמר גרשתי א"א נאמן להדי' הואיל ובידו לגרשה ואסקינן דלא אמרינן הכי וחולצת ולא מתיבמת וא"כ הכא באומר בשעת מיתה יש לי בנים אמאי נאמן לגמרי משום הואיל ומ"ש הא מהא ואיכא למימר דבגירושין כיון דמאן דמגרש קלא אית לי' והאי דאמר גרשתי לית לי' קלא איתרע לי' הואיל אבל הכא אע"ג דלא מוחזק לן בבני' כי קאמר יש לי בנים לא מרע חזקה דידן לגמרי ואפשר דאית לי' בנים ולא ידעי' במילתא הלכך לא אתרע הואיל דידי' ומהימן וזה נכון [והא דלא אתי' רבי' ז"ל וכו' משום דבהאי אוקימתא וכו' פליגי אסוגי' דהתם דמשמע דלא מהימן לומר אין לו אחים כיון דמוחזק לן באחים ול"א מלל"ש במקום חזקה דמגו דידי' סותר לחזקה לגמרי וחיישי' לה וחולצת ול"מ וכן הלכתא] עכ"ל.

הרי דאפילו בידו ממש ליתן גט אינו נאמן נגד החזקה לגמרי אך דברי הריטב"א ז"ל צ"ע קצת מ"ש דהוא נגד החזקה דא"א דגירשה יש לה קלא והלא בלא"ה הוא נגד חזקת א"א בפנינו ע"י עדים אך באמת י"ל החילוק הוא כן באשה גם שיש לה חזקת א"א

מ"מ אם גירשה פסק החזקה דלעולם לא הי' לה חזקה שאפי' אחר גירושין תהי' א"א וא"כ כיון שהבעל אמר שגירשה ובידו לגרשה אינו נגד החזקה כלל ואדרבה עלינו לומר חזקה שאינו מקלקלה כמ"ש בירושלמי [פ"א דגיטין מובא ברא"ש בר"פ] (ורק לחומרא חיישינן שמא בגט פסול גירש כמבואר בר"מ ז"ל [פי"ב מה"ג ה"ה]) וא"כ אין בזה נגד החזקה רק מה שא"א שגירשה הוי לי' קול זה מקרי חזקה וע"ז הקשה הריטב"א ז"ל כיון דקיי"ל דא"נ בעל לומר גרשתי משום שאומר נגד החזקה דא"א דגירשה קלא הוי לי' ה"נ הוי לן לומר שאין נאמן נגד החזקה זו שיש לו אחים ולגרע החזקה כמו ששם הבעל א"נ לומר גרשתי נגד החזקה דקלא ויש להסביר יותר עפ"י מה דכתב הרשב"א קדושין וז"ל בדף ס"ד ע"א בד"ה אלא אמר אביי כו' ואע"ג דבפ"ק דב"ב איבעי' אי אמרינן מיגו במקום חזקה או לא ולא איפשיטא וכן נמי ביבמות גבי הוחזק מלחמה בעולם התם הוא דמה לו לשקר דחלוף טענות שאינן אמתות ואף עפ"י שזו היתה נכונה יותר אלו אמרה יותר מזו שאומר עכשיו מגו כזה לא אלים דדלמא זו היתה נכונה וקרובה בדעתי אבל מגו כזה דאלו רצה גומר כוונתו לפנינו עכשיו אלים כעדים ואתי' עדות ומרע חזקה עכ"ל וא"כ י"ל דהריטב"א ז"ל ס"ל דזה שייך לענין בעל שאמר גירשתי דכיון שבידו לבטל החזקה לגמרי והוא אומר שכבר ביטלה בזה שבידו והיינו שגירשה שייך לומר סברא דמלל"ש אפי' נגד חזקה כיון שבידו לבטלה ואמר שביטלה אבל נגד יבום שאומר הבעל לפוטרה ממקום אחר שיש לו בנים נגד החזקה וזה אין בידו לעשות ורק בידו ליתן לה גט בזה שפיר אדרבה סברת הרשב"א במקומה דלמא זה השקר נוח לו יותר ולא מהני נגד החזקה ולכן שפיר הקשה הריטב"א ז"ל ומתרץ דזה לא מיקרי נגד החזקה דיוכללהיות דהאחים מתו או שיש לו בנים ולא שייך בזה חזקה אך עדיין נשאר קשה הא יש לה חזקת איסור דנתחזקה לאיסור וע"ז מתרץ כיון שאין יבם לפנינו עומדת בחזקת היתר אבל אם עדים לפנינו בודאי אינו נאמן נגד החזקה וזה הוא סברת הרשב"ם בבירור וא"כ סרה מהר קו' הב"מ מה שהקשה מבעל שאמר גירשתי [דמשמע מהתו' דלולא שיש לו קול הול"ל] שנאמן אפילו שיש עדים שהיא אשתו וזה ל"ק כלל דזה מהני שם כיון שבידו לעשות כדיבורו ממש נאמן אפילו נגד חזקה שנתחזק בעדים וכנ"ל דכנגד חזקה דאית לי' קלא באמת לא מהימן כמבואר בש"ס וגם הרא"ש ז"ל [בתשו' הנ"ל] אינו נגד דברי הרשב"ם ז"ל כי שם בלאו דברי הבעל הי' ספק אם זה בנו והי' מספק חולצת וא"כ כיון שאינו נגד חזקה מהימן הבעל בדבר שבידו כמבואר בש"ס הנ"ל בי"נ ושפיר ראיית הרא"ש ז"ל מי"נ אבל באם לפנינו עדים שי"ל אחים והוא לא נתחזק בבנים שיש לפנינו חזקת איסור לשוק עומדת אינו מועיל מה לו לשקר נגד חזקה וכנ"ל ולכן דברי הרשב"ם ז"ל נכונים

לדינא ולא מצאתי חולק רק מדברי הרשב"א בחי' קדושין משמע שחולק אבל אין בזה כדאי לחלוק על הטור וש"ע והאחרונים ואשתמיטתי' דברי הריטב"א הנ"ל מהב"מ ז"ל וגם מהחתם סופר ז"ל [הנ"ל] כנראה מדבריו וא"כ אין לנו לזוז מדברי הש"ע ביש עדים אין הבעל נאמן לומר יש לי בנים.

אך מ"מ בנ"ד נ"ל דמותרת לשוק דהנה לפי דברינו כל סברת הרשב"ם ז"ל רק מחמת שמיגו נגד חזקה היא בעי' דלא איפשטא ולחומרא וא"כ עכ"פ האשה השני' בשעה שכנסה לאחר הספק [שנולד בעוד אשתו הראשונה הי' חי' שאמר עלי' שמת היבם] אינה עומדת בחזקת איסור ליבם ורק ספק (זה) [לזה] מהני (כמו) במה שע"א אומר ששמע מהבעל שמת אחיו [כיון שאינו עוד רק נגד ס' ולא נגד חזקה] וכ"כ בהדי' הרשב"א בחי' וז"ל שם מ"מ כיון שאמר עכשיו יש לי והוחזק חזקתנו הראשונה נאמן אף לאוסרה ומ"מ אם לא חזר בשעת מיתה ואמר יש לי אחים ה"ז מותרת אף לדברי ר' נתן שהרי קודם שקידשה ושתעמוד היא בחזקת איסור לשוק בא הוא ואמר אין לי אחים והורע החזקה ולכ"ע לגבי זו שלא עמדה בחזקת יבם מעולם טפי עדיף מיגו מחזקת האחין עכ"ל אלמא דאמירתו קודם קדושין אינו נגד חזקה ואפי' לר"נ מהני ולכן בנ"ד בודאי מהני עדותו וא"ל ע"א ביבמה לא מהימן בזה שוב שפיר יש לסמוך על רוב הראשונים ואחרונים להקל במקום עיגון כה"ג [ע' בב"ש סי' קנ"ח סק"ב] וגם יש ע"א האשה שאמרה ששמעה מפי אחי' הקטן שמת היבם הגם שהי' נוגע הלא כבר האריך בנ"ב [קמא סי' כ"ז] להוכיח דבעגונא מהני נוגע ובפרט שאינו נוגע בזה רק לענין ירושה שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל בנחלות [פ"ז ה"א] שנאמן לענין עגונה.

אך בזה יש לשדות נרגא דהא הטעם שנוגע נאמן לדברי הנו"ב משום מלתא דעבידי לגלויי והכא הרי הוא עד מפי עד ולכאורה לא שייך בעד מפ"ע מלדעל"ג אך ז"א דהא האשה אינה נוגעת בעדות והיא נאמנת אפי' עמפ"ע ביבמה כמבואר ברמב"ם ז"ל [פ"ג מיבום וחליצה ה"ה] ורק עליך לחוש דלמא עד הראשון [ששמעה] מפיו שיקר ע"ז שייך מדעל"ג לא משקרי וכשר הגם דלא מיקרי תרי עדות כשרים מ"מ כל חד לחודי' מהני: אך לכאורה הי' נ"ל לכאורה מתרי טעמי להחמיר דהנה מה שמקילין ומהימנינן לבעל שאמר י"ל בנים הוא משום דבידו לגרשה והנה לכאורה זה שייך באם אומר בשעת קדושין לרשב"א ז"ל או בשעת מיתתו דדעתו לפוטרה אז אמרינן מה לו לשקר הא בידו ליתן גט אבל באם אומר לפ"ת נגד חזקה י"ל דאינו נאמן דמשקר כיון שהוא נגד החזקה ואי דבידו לגרשה מנ"ל דרוצה לגרשה דלמא אינו רוצה לגרשה ולא לפוטרה כלל מיבום רק דאומר שקר הכי יש לנו לומר כיון שהוא נגד החזקה: אולם באמת מדברי הרשב"א

ז"ל שכ' שם וז"ל ברייתא דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבנים דאמרי' מה לו לשקר איבעי למפטרה מיבם ולכך נתכוין עכשיו שלא תהי' אשתו זקוקה ליבם אעפ"י שלא אמר עכשיו כלום יכול הוא לפוטרה בגט סמוך למיתתו עכ"ל משמע דאם אומר לפ"ת לא לבטל החזקה ודאי נאמן ורק אם רצית לומר שכוונתו לפטור אשתו בזה יש לו מיגו וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל במלחמות שכתב בקדושין וז"ל בשעת קדושין היינו בזמן שנשאה ולא להפיס דעתה אמר כלום אלא לאחרים אמר כן עכ"ל אלמא דאפילו בדברים בעלמא מהימנינן לי'.

תו יש לשדות נרגא בהך דבידו דהא בזה"ז דאין כותב גט רק ע"י סופר מומחה ובד"צ לא שייך בידו כמבואר בס' חתם סופר [בסי' ס"ז הנ"ל ובסי' ע"ב] אך זה ליתא מתרי טעמי. א בהכחשת ההקדמה דשכיחי למאד זורקי גיטין לנשיהן במדינה זו ובאונגארין כידוע ואי משום שהוא נגד הדין הא כתב ברשב"א [שם ד"ה א"א אבי'] דזה מקרי בידו גם שהוא נגד הדין דהוי גט ישן: והב' בהודאת להקדמתו דאינו שכיח ליתן גט בזה הזמן שלא בב"ד מ"מ בנ"ד הוי בידו לקדשה ע"ת ויעיין במקנה מזה הרבה: היוצא לנו מזה דלענ"ד האשה זו מותרת לשוק אך מי אנכי להכריע ואולם אם יסכימו עמי איזה גדול אמתי והדר"ג גם אנכי עמהם בזה: והנה מפלפולו שעשעתי מאד והנה מ"ש להאריך ולבא שהתורה התירה מספק כיון שלא חששה שמא זינה ויש לו בנים בזנות ולא ידעתי למה שבק היתרא הלא התורה התירה ליבם אפי' בהלך למדה"י ודלמא נשא שם אשה כמבואר בריש האשה קמא אך באמת אין זה ספק שהתירה התורה דאין עלינו לחדש דבר ולהוליד מזה ספק וד"ל.

גם מ"ש כ"ת מדברי (הגמ') [צ"ל הג"מ והיא תשו' מיימוני המובא בש"ש ש"ו פ"ז] דלפי דבריו לא נתחזק כיון שאמר הבעל קודם נשואין לא ידעתי למה אשתמיט מיני' דברי הרשב"א ז"ל במקומו שכתב זה לסברא פשוטה כמו שהבאתי לעיל. גם מ"ש כ"ת מהר"נ חולין [ס"ג ע"ב דלנגד ב' מיעוטין ל"א ב"ר] לא ידעתי רמז מידי דנראה לע"ד דבשני ענינים שייך לומר כיון שיש לפנינו שני מועטים הוא ספק נגד רוב אבל הכא על בעל הזה חזקה שקיים וכיון שקיים בחזקה שאינו סריס וד"ל והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת [וע"ל בח"א סי' צ"ג ובתשו' שאח"ז]: סימן קעב בנידון השאלה שבעל אמר קודם נשואי אשתו הרבה שמת אחיו ומכמה שנים שנשא אשה ונפטר כבר בררתי שאין שום חשש כלל ועכשיו אבא להוסיף קצת דהנה דעת הרשב"ם ז"ל [ב"ב קל"ד] דבידוע בעדים שיש לו אחים א"נ כ"כ הטור והרמ"א ז"ל [בסי' קנ"ו] וב"ש ז"ל כ' דל"מ חולק בדין זה רק לקמן סי' קנ"ז [סק"ז] כ' דלדברי הנ"י דכתב דאם אינו מוחזק בבנים לא הוי כהוחזק שאין לו

בנים נראה מזה דפליג אהרשב"ם ז"ל דכל סברת (הרמב"ם) [הרשב"ם] ז"ל והפוסקים הוא משום דאם יש עדים מוחזק לאיסור דאם לא הוחזק בבנים הוי כאלו הוחזק שאין לו בנים והיא עומדת בחזקת איסור א"כ להנ"י דס"ל דאם לא הוחזק בבנים לא מיקרי הוחזק שאין לו בנים א"כ גם אם יש עדים שיש לו אחים אם אינו מוחזק שאין לו בנים נאמן לומר שיש לו בנים דאינו עוקר החזקה יעו"ש בב"ש ז"ל והבית מאיר ז"ל מדחה לגמרי דברי הרשב"ם וטור ז"ל מהלכה וכתב שמצא ברשב"א בחי' קידושין שכ' אפי' נודע באחים נאמן לומר שיש לו בנים וגם אם כדברי הרשב"ם ז"ל דאינו נאמן לומר יש לי בנים ביש עדות שהי' לו אחים דמגו דהואיל [ובידו לגרשה] אינו מגרע החזקה בעדים א"כ גבי אשה שאומר הבעל גרשתי למה נאמן אפי' בהוחזק בעדים דהיא א"א והנה כבר מלתי אמורה בתשו' הקודמת דכן מבואר בריטב"א בקידושין דהטעם שנאמן במגו נגד החזקה חזקת איסור לשוק הוא משום שכל שאינו נודע בעדים שיש לו אחים אינה עומדת בחזקת איסור לשוק ואדרבא עומדת בחזקת היתר מש"ה נאמן הבעל במגו א"כ מבואר ממילא דביש עדים שהוחזקה לאיסור לשוק אינו נאמן לומר יש לי בנים ולא קשה מבעל שאמר גרשתי שנאמן אפילו הוחזקה בעדים שהיא א"א [התם] טעמא משום ששם בידו לבטל החזקה והוי כאלו לא הוחזקה כלל וכן כתבתי בתשובתי הקודמת (ומצאתי כעת סברא זו במהרא"ש ז"ל): אולם עתה נ"ל ברור דלא ק"מ קושית הכ"מ דהאיך נאמן נגד עדים לומר גרשתי את אשתי [לולא הטעם די"ל קול] ואתפלא מאוד על הגאון בית מאיר דנטה מדרך הפשוט דהלא מבואר בריטב"א קידושין וז"ל מיהא תמיה מילתא דהתם אתינן למימר בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן להדי' הואיל ובידו לגרשה ואסיקנא דלא אמרי' הכי וחולצת ולא מתיבמת וא"כ הכא באומר בשעת מיתה יש לי בנים אמאי נאמן לגמרי משום הואיל ומ"ש הא מהא ואיכא למימר דבגירושין כיון דמאן דמגרש קלא אית לי' והאי דאמר גרשתי לית לי' קלא איתרע לי' הואיל אבל הכא אע"ג דלא מוחזק לן בבני כי קאמר יש לי בנים לא מרע חזקה דידן לגמרי ואפשר דאית לי' בנים ולא ידעינן במילתא הילכך לא איתרע הואיל דידי' ומהימן וזה נכון.

והא דלא אי< רבינו ז"ל הא מתני' דרבי לפסק הלכה כרבי מחבירו ואתי כפיסקא דידן דהתם משום דבהאי קמיית' דאוקים מתני' בדמוחזק לן באחי ולא בבנים אפי"ה קתני מתני' לרבי דכי אמר אין לי אחים נאמן פליגי אסוגי' דהתם דמשמע דלא מהימן לומר אילי אחים כיון דמוחזק לן באחי ולא אמרי' מה לי לשקר במקום חזקה דמגו דידי' סתר לחזקה לגמרי וחיישי' לה וחולצת ולא מתייבמת וכן הילכתא וכבר ברירנא לה התם בס"ד עכ"ל אלמא דאינו נאמן לומר גרשתי את אשתי משום דאיתרע המגו דא"א

דגרושה קלא ה"ל ולהכי גם באם הוחזקה אלים כגון הוחזק יש לו אחים אין נאמן לומר אין לי אחים (ולא) [אלא] יש לי בנים דנגד חזקה אלימא לא מהני חזקה [דמ"ל לשקר] דאיתרעי והכא גבי הוחזק באחין דנאמן לומר יש לי בנים דאינו מפסיד החזקה לגמרי דיוכל להיות דיש לו בנים אך עכ"פ הרי הוחזקה לחזקת איסור לשוק לזה כ' הריטב"א ז"ל דאם ליכא עדים דיש לו אחים מיקרי הוחזק בהיתר לשוק וא"כ ביש עדים שיש לו אחים הרי הוחזקה לחזקת איסור לשוק בוודאי לא מהימן כמו שלא מהימן לומר גרשתי אשתי דקי"ל זיל חיש לה וא"כ ל"ק מגרשתי את אשתי דבאמת גם שם אינו נאמן [ר"ל דעל הה"א דנאמן ל"ק ק' הריטב"א משום דבידו לבטל החזקה ואמר שבטל באמת במה שבידו כנ"ל ורק ק' הריטב"א דעכ"פ כאן דחזקה שלא גרשה דא"א דגרשה ה"ל קול ולכך ל"מ נגד חזקה זו וע"ז משני שפיר וגרשתי א"א באמת גם שם א"נ נגד חזקה דקול ודוק עכ"ה] ומדברי תשו' הרא"ש ז"ל אין ראי' כלל כמו כן וכמו שבארתי מקודם.

אך מה שהביא שוב הב"מ מדברי הרשב"א בקידושין שנאמן אפי' בנודע בעדים לפענ"ד נראה מדברי הרשב"א ז"ל שם להיפוך דאדרבא גם הוא ס"ל כרשב"ם ז"ל דנגד עדים א"נ דהנה במס' קידושין אמרי' (ס"ד ע"א) וז"ל המשנה מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים א"נ ובגמרא שם אלמא נאמן להתיר ואינו נאמן לאיסור נימא מתני' דלא כר"נ דתני' בשעת קידושין אמר יש לי בנים בשעת מיתה אמר אין לי בנים בשעת קידושין אמר אין לי אחים בשעת מיתה אמר יש לי אחים נאמן להתיר וא"נ לאסור דברי רבי ר"נ אומר אף נאמן לאסור כו' אלא אמר אביי מתני' דלא מוחזק לא באחי ולא מוחזק בבני דאמרי' כיון דלא אחזיק בבני ולא באחי אמר יש לי בנים נאמן יש לי אחים א"נ לאו כל כמיני' דאסר לה אכ"ע ברייתא דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרי' מה לו לשקר מאי קאמר למיפטרה מיבם מצי אמר פטרנא לך בגיטא ר' סבר מה לי לשקר כעדים דמי ואתי עדים ועקרי חזקה ור"נ סבר מלל"ש כי חזקה דמי ולא אתי חזקה ועקרי לה לחזקה לגמרי עכ"ל והנה מציין הרשב"א ז"ל על הברייתא וז"ל נימא מתני' דלא כר"נ דתני' אמר בשעת קידושין יש לי בנים והוא מוחזק באחין או אפי' יש לו אחין ידועים ובנים לא הי' לו ידועים וכדי שלא תדאג מן האחים אמר לה שיש לו בנים ואם מת לא תהי' זקוקה לאחין ובשעת מיתה אמר אין לי בנים ונמצאת זקוקה לאחיו הידוע וכן אם הי' מוחזק דא"ל בנים ואינו מוחזק באחין אם יש לו אם לא ובשעת קידושין אמר שא"ל אחין וחזר ואמר בשע"מ שי"ל אחים נאמן להתיר אעפ"י שהי' מוחזק באחים נאמן להתיר ביש לי בנים או באין לי אחים דאינו עוקר שום חזקה לגמרי שאעפ"י שהי' מוחזק באחים הרי אינו אומר שאין לו אחים אלא שיש לו בנים ומוחזק דאין לו בנים

הרי אינו עוקר לומר שיש לו אלא מתירה מצד אחר ואומר שאין לי אחים ולא שאנו צריכים לדבריו בכך עכ"ל.

ואח"כ כ' ולר"נ נמי איצטריך דאלו במוחזק לן דאי' לי' אחים ואמר בשעת מיתה אין לי א"נ יש לי בנים א"נ דהא מפיק לה מחזקתה דעד השתא בחזקת איסור לשוק הוה קיימא ולא אתי' חזקת מיגו ומפיק לה והיינו דמפיק לה אביי למתני' מאוקימתא קמיימא ואוקמי בדלא מוחזק לן. באחי ולא בבני דאי מוחזק לאחי ולא מוחזק לן בבנים לר"נ א"נ להתיר ולומר יש לי בנים דאשה זו בחזקת איסור לשוק עומדת ולא אתי' חזקה דמלל"ש ומרע לחזקה קמייתא כנ"ל לפרש שמועה זו והרבה פירושים אחרים נאמרו בה ומיהו אוקימתא דאביי לאו דסמכא ואביי גופא לא אמר אלא בדרך שקלא וטריא לומר דמהא לא תשמיעינ' למתני' דלא כר"נ ואוקימתא קמייתא דסמכא ותדע דאלו לאוקימתא דאביי לרבי היו מוחזקין בו שיש לו אחים ואמר אין לי אחים נאמן ואביי גופא הוא דאמר בשלהי יש נוחלין דאינו נאמן בהאי דשכיב ואמר אתתי חזיא דכהנא רבה ואמר רבה למאי ניחוש לה דהא אמר ר"ח ב"א אר"י בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן וא"ל אביי הא כי אתי ר"י א"ר יוחנן בעל שאמר גרשתי א"א א"נ ואע"ג דשנינהו אשנוי' ניקום ונסמוך וא"ל רבא לר"נ ב"א זיל חיש לה וכן בהאי דמוחזק לן דלית לי' אחין ואמר איהו בשעת מיתה דלית לי' אחין ואמר אביי דחיישי' לה משום דאמרי' דאיכא עדים במדה"י דידעי דאית לי' אחי ולא עדיף אמירה לבד דאמרי דאיכא עדים ממוחזק לן דאית לי' וא"כ קשי' לי' לאביי מר' דקיי"ל כוותי' דהלכה כרבי מחבירו ועוד דאפי' לר"נ לא א"ש דהא קיי"ל דאעפ"י שהיו מוחזקים בו שיש לו אחים ואמר יש לי בנים נאמן לפי שאינו עוקר חזקתו לגמרי אלא שאומר שיש לו בנים וכדתנן התם האומר זה בני נאמן ואתמר עלה למאי הילכתא אר"י א"ש ליורשו ולפטור א"א מיבום ואסיקנא אע"ג דמוחזק לן בגוי' דאית לי' אחים אע"כ האי אוקימתא לאו דסמכא הוא ואוקימתא קמייתא דסמכא עכ"ל א"כ ע"כ לא כ' הרשב"א ז"ל דנאמן אפי' בעדים הוא לרבי דס"ל לאוקימתא דאביי דמגו שבידו לגרשה הוי כעדים ולכן לא קשה שעומדת בחזקת איסור לשוק דהא באוקימתא זו חזקה דהואיל הוי כעדות ממש ומבטל החזקת איסור אבל לפי המסקנא דהרשב"א ז"ל שם שדחה דברי אוקימתא זו דאביי מהילכתא ורק דקיי"ל דאינו נאמן לסתור החזקה רק דנאמן לומר יש לי בנים משום שלא הוחזק שאין לו בנים ואי בחזקת איסור ס"ל ג"כ כהריטב"א ז"ל דאכתי כשאין עדים שיש אח לפנינו הוחזקה להיתר לשוק אבל אם יש עדים לפנינו הרי הוחזקה לאיסור לשוק כמש"כ הרשב"א ז"ל

גופא בוודאי א"נ כמו שאינו נאמן לומר גרשתי א"א ולדברים אלו כוון הב"ש ז"ל בס"ק [י"א בסי' קנ"ו] .

(ומ"ש הב"ש ז"ל [סי' קנ"ז סק"ז] דהנ"י פליג אהרשב"ם לפי מה שבארתי הטעם משום חזקת איסור לשוק אין ענין זה לדברי הנ"י כלל): היוצא מכל זה דביש עדים על אחים אינו נאמן לומר יש לי בנים אך עיקר הטעם כיון שכבר הוחזקה לאיסור לשוק אבל אם אמר מקודם שנתחזקה לאיסור בוודאי נאמן אפי' אם הי' עדים שיש לו אחים נאמן לומר שיש לו בנים כיון שלא נתחזקה לאיסור לשוק וכן כ' בהדי' הרשב"א ז"ל [בקידושין המובא לעיל סי' קע"א] וא"כ בנ"ד נמי כיון שלא נתחזקה לאיסור לשוק דאפי' מאי דא"נ ביש עדים שיש לו אחים ולא מהני במגו דאי בעי מגרשה הוא רק לחומרא כמבואר בש"ס [ב"ב קל"ה א'] זיל חיש לה וכן נראה להדיא מריטב"א ורשב"א ז"ל שם א"כ עכ"פ לא הוחזקה בנשואין [הראשונים] לאחר דיבור שאמר שמת אחיו (לא הוחזקה) לאיסור לשוק א"כ שוב ממילא מהימן בדיבורו שקודם נשואין [השניים] עוד י"ל דע"כ לא נחלקו גבי הוחזק שיש לו אחים אם נאמן לומר אין לי אחים רק אם אמר בסתמא דאז יש מחמירין דלעקור החזקה לגמרי לא מהני המגו אבל אם אומר בפירוש מת אחי למה לא יהי' נאמן כמו עד דעלמא וכן מבואר להדי' בהרמב"ן במלחמות [בקידושין פ' האומר] דנאמן לומר מת אחי ולא קשה מדידי' אדידי' דכ' בחי' ב"ב דהבעל גרע מע"א דעלמא כיון שלא נצרך הדבר רק לאח"מ ואז לא שייך מדעל"ג לא משקרי אינשי דלאחר מותו לא שייך האיך החי יכול להכחיש את החי ולכאורה דבריו סותרים מחידושיו לספרו מלחמות אך באמת לק"מ כי בחי' כ' זה לענין ניתן לי בן במדה"י דזה לא הוי על"ג אבל לענין מת אחיו שפיר הוי זה מדעל"ג דהא אם יבא אחיו יכחישנו ובפרט כעין נדון דידן הנ"מ הי' לענין חלק ירושה מאחיו השני (דלי' לא הי' (מניעה) [נגיעה] בזה דמחל חלקו לאמו [א"כ ה"ל נ"מ גם תיכף בחיי']) וא"כ בכה"ג וודאי נאמן לומר שמת אחיו והגם שהרשב"א ז"ל כתב מביאו (הפ"מ) [אולי צ"ל הה"מ] ז"ל [פ"ג מיבום וחליצה ה"ה ע"ש] דבעל א"נ כע"א משום שאשה סמכה עליו ולא דייקא דנראה דלפי מה דקיי"ל דע"א ביבמה נאמן וא"צ רק דיוק קצת גם באמירת הבעל דייקא קצת ובפרט שהה"מ ז"ל [הנ"ל] כתב בהדיא דהבעל נאמן כע"א ולכן לדעתי אשה זו מותרת לשוק: הנה אוסיף לברר דברי הריטב"א ז"ל שכ' דכ"ז שאין זיקת יבם בפנינו בחזקת היתר עומדת דכוונתו הוא באם אין כאן רק חזקת דיש לו אחים נגד זה יש לה היתר שהיתה בחזקת היתר לשוק כשהיתה פנוי' וכשנשאת לא נאסרה רק בחיי הבעל אבל מעולם הי' לה חזקת היתר כשימות הבעל ולכן החזקה דיש לו אחים לא מגרע החזקה קמייתא ואינה עומדת

בחזקת איסור לשוק מש"ה מהני המגו דאי בעי מגרשה דאינו סותר החזקת איסור לשוק כלל אבל באם יש עדים לפנינו ואינה מחזקת בבנים בוודאי קיימא בחזקת איסור לשוק כשימות דהא נשאת לאיש והנשואין זקקה ליבם שיש לפנינו כיון שלא הוחזקה לבנים וז"ב לפענ"ד ודברי ריטב"א אלו לא נתגלו אז בדפוס ולכן נשמטו ממהרי"ט ז"ל [ח"א סי' פ"ב] והנ"ב [מה"ת] בסי' [קמ"ה].

שמפלפלים בזה אם אשה מיקרי בחזקת איסור לשוק או היתר לשוק יעוין בדבריהם ובאמת מדברי רשב"א ז"ל פשטות הלשון משמע דאשה כשנשאת בחזקת שיש לו אחים עומדת בחזקת איסור לשוק רק דנאמן במיגו דאינו סותר החזקה דיוכל להיות שיש לו בנים יעו"ש. אך עכ"ז י"ל דגם הרשב"א ז"ל מודה דלמסקנא דנדחה אוקימתא דאביי דלא מהימן לומר יש לי בנים באם ידועבעדים דיש לו אחים שהחזקה בפנינו משא"כ באינו רק חזקה דיש לו אחים דאז י"ל לא אלים החזקה כ"כ וכמש"כ הב"ש ז"ל הבאתיו לעיל: כללו של דבר דבכל כה"ג יש שני חזקות אחד חזקת שיש לו אחין אם מוחזק באחי וגם יש חזקה חזקת אסורה לשוק ולפעמים יש ג"כ חזקת מותרת לשוק כאשר הבאתי מדברי הרשב"א וריטב"א ז"ל והנה בלא הוחזק באחי ולא בבני עומדת בחזקת היתר לשוק וכמבואר בפירוש בח"ר קידושין ובהוחזק באחין עומדת בחזקת איסור לשוק להרשב"א ז"ל כמבואר בדבריו שהבאתי לעיל אך הריטב"א ז"ל ס"ל דכ"ז שאין זיקה בפנינו עומדת בחזקת היתר לשוק כנ"ל ואם קודם שנשאה נולד ספק לכ"ע אינה עומדת בחזקת איסור כמבואר להדי' ברשב"א קדושין והנה ע"א ביבמה נאמן לרה"פ [ע' סי' קנ"ח] והנה ניתוסף לבעל נאמנות טפי מחמת דבידו לגרשה אך [אם] מהני המיגו למרע החזקה לגמרי יש פלוגתא בין הראשונים והיכי שהבעל אומר יש לי בנים מהימן בכל אופן זולת ביש עדים שיש לו אחים והיכי שאומר שאין לו אחים במוחזק באחי יש פלוגתא בזה אם מהני המיגו לבטל החזקה לגמרי והרמב"ן ז"ל כתב במלחמות [שם] דנאמן דאינו סותר החזקה דהוי כאומר מת אחי היבם דנאמן כמו עד דעלמא אך הרשב"א כתב דבעל גרע מע"א דעלמא דלגבי בעל לא דייקא.

אך באם אומר הבעל קודם הנשואין מת אחי דאז לא נחזקה בחזקת איסור לשוק ודאי מהימן דבחזקת היתר עומדת ונאמן ע"א דגם שיש (לבעל) [להאח] חזקת חי מ"מ נאמן ע"א נגד חזקה כזו וכמבואר לענין כמה דברים לענין אבילות [בי"ד סי' שצ"ז] וכיוצא וא"כ קודם נשואין ודאי הי' נאמן שמת אחי וכ"כ נ"ב מה"ת שנגד חזקת חי ע"א נאמן והנה לפ"ז בנ"ד דהבעל הגיד על אחיו שנתרחק מביתו והעיד הבעל קודם הנשואין שמת אחיו בודאי לכ"ע נאמן להעיד שיועיל להתירה שאז היתה בחזקת היתר עומדת

ולהרמב"ן במלחמות הבעל נאמן אפי' נגד חזקת איסור והגם שהרשב"א כתב דבעל א"נ כע"א ראיתי בתשו' מהר"א בן ששון שכתב דבמת גם הרשב"א ז"ל מודה ולא נשאר לנו רק סברת הרא"ש שפסק דאין ע"א נאמן ביבמה מ"מ כה"ג שהעיד טרם נתחזקה לאיסור לשוק בחזקת היתר עומדת ואם הע"א אינו מעיד נגד חזקה בודאי נאמן בכה"ת ואפילו ביבמה לד"ה לכן פשוט בעיני כביעא בכותחא דאשה זו מותרת.

ואך מפני ששמעתי יש מגמגמין בדבר יושיב ב"ד ולעיין בדברי ואם ייטב בעיניכם גם אנכי בהיתר עמכם וד' משגיאות. ועיין בתשו' מהר"א בן ששון סי' כ"ו שכתב והורה להתיר ועוד גדול התיר זה יעו"ש: סימן קעג להרב המאה"ג החריף החסיד המפורסם ירא ד' שלשלת היוחסין וכו' מו"ה אברהם חיים נ"י האבד"ק ליסקא יע"א: שאלה אשה אחת קשת רוח גלמודה ועזובה האסורה בכבלי עיגון ר"ל זה איזה שנים אשר מת אישה המנוח ושמו מרדכי בלא בנים ר"ל לא נשאר אחריו בן או בת והי' לו אח ושמו שלמה. וזה כמה שנים אשר הלך הבחור שלמה אחי ר' מרדכי הנ"ל לשוט עלי אוכל נודר הוא ללחם אי' והרחיק נדוד מבית אביו וממשפחתו ועקבותיו לא נודעו אי' איפוא ועברו ימים ושנים עוד בחיים חיותו של אחיו ר' מרדכי הנ"ל ולא נשמע מאחיו דבר וכל ימי היות האשה הנ"ל תחת בעלה ר' מרדכי הי' רק כמשלש חדשים ובמות אישה הנ"ל התחילה לדרוש ולחקור אחרי יבמה שלמה הנ"ל לחלוץ לה להתירה לשוק ועברו עידן ועידנים וכלו עיני' מיחל ונפשה מרה לה כי אמרה לשוא תוחלתה ועתה זה איזה ימים מצאה האשת מנוח לנפשה והשיגה את גביות העדות הרצוף פה ע"י קרובה אשר גם הוא שט למרחוק לבקש לחמו והנה לשמע אזן נשמע להקרוב הזה מאיש אחד ושמו ר' ישראל מזארשין רחוק ד' פרסאות מפה איך שהבחור שלמה הי' נמצא בגורא האמור במדינת זיבען בערגין.

והקרוב הנ"ל הי' שמה בגורא האמיר ועלה הגב"ע בידו הרצוף פה אשר הביא משם והגם כי לפענ"ד יש בזה די להתירה אמנם לא נוכל עשות דבר גדול כזאת לבדנו עד נשאל את כבוד אדמו"ר אם יסכים להתירה ואליו נשית פנינו ונפשנו בשאלתנו וגודל ענוותו תרהיבנו להשיבנו דבר ברור כאשר ישאל איש בדבר אלקים: וזה תורף הגב"ע בתלתא כחדא הוינא בי דינא ואתא לקמן ר' אלעזר דוב בן שמואל ואסהיד באנפנא בת"ע באליו"ע איך שהי' פה בחור אחד אשר שמו שלמה וישב כאן בשוק למכור פת והי' אחוזתו אצל האופים והי' בקומה ממוצע ופניו סגלגל ושער ראשו נוטה לירוק שקורין געל ואחרי זאת שבק חיים וזה יהי' מאז וע"ע ערך שבעה שנים ואח"ז העיד במחנינו ר' זנוויל בן ר' חיים הארט בזה"ל בייא מיר איז איין בחור מסאניקר קרייז ושמו שלמה אונ

ער האט מיר גיזאגט אז ער האט איין ברודר מרדכי אונ ער האט מיר גיזאגט אז ער איז אוועק מביתו מחמת ער האט זיך גקריגט מיט זיין שטו מוטר און דער בחור הנ"ל איז בייא איהם גשטארבן וגם ר' שלמה בן ר' מאיר נחום סופר העיד בזה"ל בייא מיין פאטר איז גיווועזין איין בחור ושמו שלמה אונ האט אונץ גיזאגט אז ער איז פין סאניקר קרייז אונ ער איז גיזעסין אצל אבי מיט גיבעקס איז דעמאלט איין יהודי גיווועזין שבת בייא הנגיד ר' אברהם יצחק שפירא האט ער זיך מיט דעם בחור שלמה זייער גוט באקענט ביום וי"ו עש"ק אח"ז איז ער פין מיין אבי אוועק לר' זנוויל הנ"ל אונ איז גישטארבן וגם זאת העיד ר' אלעזר דוב הנ"ל אז דא איז קיינר ניט גיווועזין בייא אללע בעקר קיין אנדרר וואס זאל הייסין שלמה וע"ז באנו עה"ח יום חמישי בשבוע חמשה עשר יום לחדש אייר שנת תרכ"ב לפ"ק פה גורא האמאר נאום ישכר בער בן לא"א המנוח מו"ה אהרן זלה"ה מוישניצא.

ונאום דוד בן יהודה ליב הכהן ונאום יהודא בן המנוח נפתלי הירץ: העתק אות באות הן אמת וויא איך בין גיווועזין בק' האמארע פין איין ערך שמנה שנים אונ איך האב גשמיסט מיט דעם בחור שלמה בן דוב מכפר וויסליק אונ איך האב עהם דער קענט און ער האט גיהאט איין פלאציקע נאז אונ איין קייליכטוג פנים און געלע האר אונ איך בין גיווועזין דארטען שבת אצל ר' אברהם יצחק האב איך מיט עהם גשמיסט אונ איך ווייס זעכר אז דאס איז דער שלמה בן דוב וואס ער האט גיהאט איין ברודר מרדכי בעלה של אשה שרה ע"ז באתי עה"ח היום יום א' מטות הק' ישראל כ"ץ מזארשין סמוך לפה.

ע"כ הגב"ע הנצרך להשאלה: תשובה הנה באמת הוי כשמו ושם אביו ואפילו לפי מה שרוב הפוסקים ס"ל שלא מהני ורק צריך עוד שם עירו מ"מ הא כתבו כולם דאם יש עוד איזה צירוף כמו שם כינוי לכ"ע סגי והכא שאמר שמו ושם אחיו ושהי' לו אח וגירשו מביתו לכ"ע סגי בזה [ע' סי' י"ז סי"ח].

אך בל"ז העדות שהעיד שראהו והכירו היטב שהוא היבם ונער העיד שזה אשר הכירו הוא שמת וא"כ הרי כמו שאומר נער פ' בשמו ושם אביו ושם עירו כי אמר שזה שדיבר עם איש אחד מת וזה האיש שדיבר עמו אומר שזה הוא היבם א"כ בודאי מצירוף עדותם נודע שהיבם מת וא"ת דניחוש דלמא הוי איש אחר מגליל סאניק שדיבר עם איזה נער אחר שהי' שם כי הנער שאומר שמת אותו שדיבר עמו יהודי מגליל סאניק זה הנער אינו אומר שמכיר מי הי' המדבר עמו ואולי נזדמן עוד אחד שדיבר עם נער אחר והוא שמת לא היבם אך ז"א דמבואר דלא חיישינן שאחר כיוצא בו בא לכאן כמבואר גבי יצחק

ר"ג בש"ס [במות קט"ו] לפי פירוש הרמב"ן [במלחמות שם] וכן פסקינן להלכה [בסי' י"ז סי"ח] וא"כ איכא ע"א שמעיד ממש על מיתת היבם.
ואם נחמיר עלי' מכח דברי הרא"ש ז"ל [יבמות דצ"ג ע"ב ומובא בטוש"ע סי' קנ"ח] שפסק דאין ע"א נאמן ביבמה זה ליתא דהנה קיי"ל דלהעיד מי זה הוא לענין יבום וחליצה וגיטין מהימן ע"א מה"ת והוא מגמ' דיבמות [דל"ט ע"ב] ואשתמודעינהו אפילו מפי אשה סגי וא"כ ה"נ זה העדות שהעיד שראה הנער שם אינו מעיד רק שהנער הלז הוא היבם וע"ז נאמן בכה"ת אפילו בגיטין וד"מ לסמוך עליו ולא תימא דהתם גבי ואשתמודעינהו הטעם משום מילתא דעבידי לגלויי ע"א נאמן מה"ת משא"כ הכא אינה מלתא דעל"ג שמת זה האיש שהעיד עליו שהוא היבם וא"כ אינו עבידא לגלויי כי התם גבי אשתמודעינהו שהתם ודאי [עבידא] לגלויי כי יכול לברר תיכף שקרו משא"כ כאן שזה הנער מת והיבם אם הוא חי אולי לא יבא לעולם לכאן ולא הוי עבידי לגלויי [תיכף] כי התם ורק כשאר עד מיתה דעבידי לגלוי' [וא"כ] דב"ז אינו מה"ת כמבואר ברמב"ן במלחמות באשה שהלכה [בר"פ] והנ"ב במ"ק [סי' כ"ח] מאריך בזה וא"כ כיון דלא דמי להיכרות דגבי חליצה וגט שוב אינו נאמן להרא"ש ז"ל שפסק דע"א ביבמה אינו נאמן ז"א דכיון דמבואר בהגב"ע שעדן לא ידעו ממיתת הנער העיד העד שזה הוא הנער שראה בהיותו בעיר וא"כ הוי שפיר מדעל"ג וא"כ כיון דנאמן העד ע"ז שזה הנער הוא היבם וממילא על גוף המיתה יש שני עדים ולזה ודאי לא חיישינן שזה הנער שהכירו הלך משם ואחר בא והואשמת דכבר הוכחנו דעל אחר שבא לא חיישינן כאשר גם הרא"ש פסק כהרי"ף ז"ל גבי יצחק ר"ג דל"ח לאחר רק בגט חייש דאפשר בגט אחר דזה הוי לא הוחזק ממש כמבואר בח"מ [סי' י"ז סקל"ח] ובב"ח ז"ל [שם] שהא היבם עכ"פ הי' שם ואם אחר כיוצא בזה ששמו כשמו ואחיו כאחיו לא ידענו שהוחזק לילך לשם וכה"ג לא חיישינן לאחר וא"כ יש לנו שני עדים על מיתת הנער היבם דעל הכרתו סגי בע"א לכ"ע וכי תימא דזה לא מקרי עבידא לגלויי כיון שהי' רחוק מכאן דז"א דבהדי' מבואר בת"ה גבי גרשון וגרשם דכה"ג נמי הוי מלדעל"ג [ע' בט"ג בש"א אות ג' סקכ"ב העתיק תשו' תה"ד ומ"ש עלי' הס"ש ע"ש ותבין] וכמ"ש בש"ס [יבמות ע"ז] הרי שמואל וב"ד קיים והוי מלדעל"ג הגם שהוא שלא במקום המעשה וא"ל דהעד ידע שמת ומש"ה העיד שקר דזה ודאי לא חיישינן שלנו לא נתוודע ולהאשה שדרשה אחריו ולו שלא דרש אחריו ולא הי' שם ידע ממיתתו ומש"ה כיחש זה ל"ח כלל ובודאי האשה מותרת אפילו להרא"ש ז"ל ובפרט דבמקום עיגון נוהגין להקל כרוב האחרונים דע"א ביבמה נאמן.

והנה ראיתי מעכ"ת רוצה לומר דזה לא הוי בחזקת איסור לשוק הנה זה היפוך דברי הגמ' גבי זרק לה גט בספק דאוקמא אחזקת איסור לשוק אך באמת בתשו' מהרשד"ם משוה כה"ג לספיקא ובת' ראש יוסף מאריך בזה וכן הנ"ב במה"ת [סי' קמ"ה]: ומה שבא לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל [פ"ג מיבום וח' הי"א שכ' הטעם דאין היבמה נאמנת לומר מת יבמי דאיסור לאו קל בעיני'] הוא דבר שאינו מתבונן שפיר כי ידוע דהרמב"ם ז"ל אינו מביא רק דבר שמוכח בגמ' בפירוש אך לפעד"נ שבא לתרץ קו' הגמ' [יבמות צ"ד ע"א] על רבא שאמר לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כ"ש ופריך הגמ' אשה תוכיח שאינה נאמנת לומר מת יבמי ונאמנת לומר מת בעלי ולזה בא הרמב"ם לתרץ בדרך זה דהנה (הר"ח) [הר"י] ז"ל [בתו' ד"ה לאיסור] מפרש לאיסור כרת התרת ליבם שנאמן ע"א לומר מת הבעל שתתיבם והוא באיסור כרת נוסף על איסור א"א ולאיסור לאו לעלמא לא תתיר והנה לכאורה קשה ע"ז הפי' הא אבעי' הוי לל"ב דעל מיתת הבעל פשיטא שנאמן ולא אמרי' זמנין דרחמא לי' והאבעי' הוא על מיתת היבם אם מהימן ע"א דלמא משום דזמנין דסני' לי' נוגעת לה ביותר דגדול שנאת השונא ודלמא משקרא כמבואר בתוס' [שם ד"ה כי תבע"ל] וא"כ מה הביא רבא לאיסור כרת התרת לפי' (ר"ח) [ר"י] ז"ל היינו דנאמן ע"א לומר מת הבעל להתייבם הא שם משום דלמא רחמי לי' דייקי דלא חושש בשביל אהבה שלא לדקדק אבל בשביל שנאה לא דייקא דזה הוא האבעי' ומאי אמר רבא לאיסור כרת התרת הא לא דמי' זה לזה דגבי איסור לאו איכא סברא דסני' לי' שהוא גדול מאהבה כמו שמסופק בעל האבעי' אך זה ליתא די"ל דכך פשוט כיון דבאמת יש לפנינו סברא דרחמני לי' כדאמרינן בלישנא קמא וגם י"ל זמנין דסני' לי' ורק סברא דזמנין סני' גדול מהא דרחמא לי' כמ"ש תוס' הנ"ל ולכן גבי זמנין דרחמי לי' פשוט דמהימן וגבי זמנין (דרחמא) [דסני'] מסופק אם נאמן ע"א וע"ז א"ר כיון דלאיסור כרת שהוא איסור גדול התרת ול"ח לרחמא לי' כמ"כ עכ"פ באיסור לאו דקל ל"ח לזמנין סני לי'.

והנה בישו"ש כתב על הרמב"ם שאיסור לאו קל בעינה זה הוא רק לגבי דידה אמרינן שתקל דקל עלי' האיסור אבל לעד המעיד שוה איסור לאו לאיסור כרת דלהעיד שקר חד איסור הוא יעו"ש ולזה שפיר ל"ק ארבא מידי דלעולם ילפי' איסור לאו הקל מכרת כמו דשם שהוא איסור חמור ל"ח לסברת רחמא כמ"כ גבי איסור קל ל"ח לסני' לי' וא"ת היא תוכיח דנאמנת מת בעלי [דהוא אי' חמור אף דשייך דרחמא לי'] ולא מת יבמי [אף דהוא אי' קל וחיישי' לדסני לי'] דגבה י"ל הסברא אדרבא האיסור לאו קל בעינה אבל לגבי העד דלא מחלקינן לגבי עדות בין איסור חמור לאיסור קל שפיר אמרינן לאיסור

חמור התרת וזה דבר פשוט מוכח מעצמו ולזה הביא הרמב"ם טעם זה לתרץ דברי רבא שפסק כוותי' [שם בהלכה ה'] והי' שלום.

ב' ג' ניסן תרכ"ג לפ"ק: סימן קעד להרב המאה"ג החריף ובקי חסיד מפורסם וכו' מו"ה ישעיה הירש נ"י אבד"ק פראנפאל יע"א: תשובה בנדון האשה שהחזיק בעלה באחים ופ"א אמר לאחד בעניני ריב עם פ' שאינו חושש למסירה שעשה רעקלאמאציע בשקר שכן אחיו מת ואח"כ הי' ע"א שאמר קודם מתתו שא"י אם אחיו חי או מת הנה באמת נראה שאמירה שאמר אינו אמירה ממש די"ל דדרך שחוק אמר ולא מהני לגרע החזקה דיש לו אח ולא שייך בהאי סברת התוס' [ב"ב קל"ד ד"ה אזל] דבידו לעשות חשוב טובא דזה ליתא דהא אין חפץ כלל בגרושין ורק שאמר דרך שיחה בעלמא נגד מוסרים הגם שיש לפקפק על סברא זו מ"מ דרך שיחה בעלמא אינו חשוב כלל והרבה הארכתי בזה בתשובה.

גם הא ע"א שאמר שבשעת מותו חזר בו ובודאי נאמן לחזור כמבואר בש"ע אה"ע [סי' קנ"ו ס"ז לי"א שם] ומה שפקפקת לפסול העד משום שהי' משמאי העיר ז"א דנהגין כעת לקבל עדות מכאלו ובודאי אין לפסול עדותו בזה"ז וכמ"ש (ר"י) [ר"פ בחגיגה כ"ב] כמאן מקבלינן האידנא סהדותא מע"ה [כר"י] וגם על זה שהי' משמאי העיר עדיין לא נגבה עדות כדין ולכן א"א לי להקל בזה ואין בזקנתי כח ליקח עול זה להתיר איסור יבמה לשוק והי' שלום.

ד' ר"ת מרחשון תרל"א: סימן קעה לידידי אחי הרב הה"ג חריף ובקי חסיד ועניו ירא ד' בו"ק חו"פ ע"ה פ"ה כש"ת מו"ה אביגדור נ"י אבד"ק דיקלא: מכתבך הגיעני אודות החליצה והנה לא ידעתי למה החמרת כ"כ הלא ידוע. .

מק"ע [סי' ש"ל ומובא גם בב"ש סי' י"ז סקנ"ח] אשר אם יש עוד שם משפחה עם שם האב דיו ובפרט בכמה דברים שם אמו ושארי מוכיחות בודאי כ"ע וגם הצ"ץ [סי' נ"ח מובא בק"ע] מודה דדי בזה וכבר נהגו עלמא לסמוך על שם אביו ועוד איזה הוכחות כאשר מבואר בכל התשובות אין חולק גם מה שכתבת שהיא לא נולדה בקהלתו והב"ד כתבו מילידי קהלתנו אתמה אחי וכי צריך ליקח פרטיקאהל מקום הלידה יותר מזה בגט חמור קיי"ל [בסי' קכ"ח ס"ב] שינוי לידה אינו פוסל ובפרט שכן אמת שבלה"ק נקרא מקום גידולו מקום לידה וכן הוא בין העולם שאומרים על מי שמנעוריו באיזה מקום אומרים שנולד כאן היינו שמנעוריו הוא כאן ורק בגט כתבו דאינו כשר בשם מושאל כמבואר בתשו' הר"ן ז"ל אבל בעדות מיתה או חליצה ודאי אינו מעכב שם הלידה.

גם מה שכתבו שאחיו דר בראדמישלא והוא לא דר שם זה אינו ריעותא כלל וכי אמרו בתורת עדות שדר שמה וכי יודעים המה רק שבעת שדר שם מחמת שאמו דרה שם מ"מ אם הוא במקום אחר ויודע שהי' לו אח ששמו ושם אמו כן וכן שם אשתו כאשר אומרים בקהלתכם עדים שהי' לאיש הזה אח כזה ודאי צריך לחלוץ לחליצתו.

ומה שרצית לפלפל בדרך שאינו נאמן כיון שלא הוחזק ז"א דבחליצה לא צריך רק במלדעל"ג סגי אפילו שאומר קודם המעשה ונראים הדברים שאמר אמת ולכן אם יש לפניכם עדים או ע"א שאמר שהי' לאיש היבם אח ששמו ושם אביו ואמו כן והי' דר פה צריך לחלוץ ומחמת גודל טרדותי קצרתי וסמכתי על חכמתך שתעיין באמת לעשות החליצה והי' שלום: סימן קעו לידידי מחו' ש"ב הרב המאה"ג חו"פ החסיד ש"ה כש"ת מו"ה משה רוקח נ"י מבעלז: שאלה אם מותר לגדול האחין לחלוץ מחמת שיש לו אשה ואחיו הקטן הוא פנוי: תשובה הנה בב"ש כתב בסס"י קס"א וז"ל ואם לגדול אשה אז חליצת קטן עדיף וע' ב"י סי' קס"ה מ"ש בשם הריטב"א עכ"ל.

והנה דבריו מדברי הראשונים שכתב הנ"י ביבמות פ"ב וז"ל מצוה בגדול ליבם לשון הריטב"א ז"ל אומר הי' מורי הרמב"ן שזה כשהגדול הגון לה אבל אם אינו הגון ואחד מן האחרים הגון מצוה באחרים יותר ממנו כו' וכל שיש לגדול אשה אחרת בזמן הזה אין המצוה בו דקטטא ומריבה איכא בבית וכיבם שאינו הגון דמי לגבי אידך עכ"ל וכן הוא בריטב"א יבמות בחי' [שם דף כ"ד] א"כ הרי דבדבר קל מאד דחינן המצוה מהגדול ועדיף הקטן ביבום והנה דעת הב"ש ז"ל דחליצה בזה כמו יבום כמו דבדבר מועט אמרינן דיבום דקטן עדיף כמו כן גבי חליצה אם יש איזה עדיפות בחליצת הקטן מהגדול חליצת הקטן עדיף.

והנה זה ידוע דכמה ראשונים אמרו דרגמ"ה לא התרים ביבמה כדי שתהא ראוי' ליבום (מובא בסי' א' סעיף ') והרבה שכתבו דאפילו במקום מצוה גזור דכן קיי"ל לרוב האחרונים ורצה הרא"ם ז"ל לומר דצריך להתיר החר' מקודם והב"ש הביא בסדר חליצה [סקמ"ו] דלא צריך לזה דבדיעבד כשר ובודאי הואמשום דההיתר הוא בכדי דס"ס אסורה כמבואר באחרונים וא"כ בדיעבד סמכינן כיון דרק איסורא [דחדר"ג] רביע עלה הוי חזי ליבום אך בודאי כ"ע ס"ל כל הראשונים ואחרונים דאיכא חשש דאינו ראוי ליבום ועיין בב"ש [סי' קס"ה סק"ד] גבי שמתה אשתו לאחר זיקת יבמתו די"ל דהוי אינו ראוי לו וקרי בי' אשר לא יבמה ול"ד לשבועה או נדר ובודאי דבר זה מבואר בכל דוכתא דמכח החר' הוי קצת חליצה גרוע והנה ביש אח קטן בלא אשה דבכה"ג לכ"ע גזר רגמ"ה אפילו ביבמה דהא יוכל הקטן לקיים המצוה ולא בטלה מצות יבמין בודאי חליצת הקטן עדיפא

דבי' לית שום חשש כלל ולכן כתב הב"ש דאם יש קטן פנוי עדיף הוא מהגדול כמו לענין יבום גבי יש לו אשה דמשום חשש קטן דחינן המצוה מהגדול ביבום כמו כן בחליצה ולזה הביא העיין לקמן בב"י קס"ה דשם מבוארין דברי הריטב"א ז"ל והנה דברי הב"ש הזה קילורין לעינים לא כמו שראיתי לאחד שמשיג על דברי הב"ש דהאיך משום חשש בעלמא נקל במצוה בגדול ולא הבין דזה עיקר חידוש של הב"ש דביש איזה קפידא כ"ד שוב חליצת הקטן עדיף ובזה [סרו] כל תלונות הנ"ל על הב"ש ז"ל.

גם רצה להתיר בנ"ד משום שהפנוי הוא משודך ועליו חר' מכח התנאים שלא לישא אשה אחרת דברים אלו אינם ראוים לדבר מהם כלל חדא דידוע דחרם דחתימה כה"ג לאו כלום כמבואר בנ"ב מ"ק [חיו"ד סי' ס"ט] ובפרט בזמנינו שאין כתיב כמעט חרם רק הקנס לא יפטור כו' אבל לא כתוב כלל שמקבל עליו וגם לא שייך סברת הנ"ב שם שהרב מטיל חר' שעתה אין הרב מטיל כלל חר' ובפרט דהחתן אינו שם לבו לזה כידוע מהמנהג וחר' הקהלות הוא דבר קל מאד ובמקום יבום חר' הקהלות לא יגרע כח היבום ובפרט האשה הקנו לו מן השמים ואונס הוא בתקנתא דאורייתא וידוע דאונס פטור מחר' הקהלות ובפרט אינם כי האי ובפרט שיוכל ליבמה ולגרשה וכ"ת שלא תרצה היבמה לקבל הגט יכול הב"ד לגזור שתקבל עלי' מקודם שיגרשנה בח"ח ובשד"א כמו שעושין בשכ"מ ומי שיש לו מוח בראשו ידע שלא יבטל גזירת חרם קל שבעינינו ראינו שמבטלין אותו בדבר קל בעלמא שחרם קל כזה לא יבטל מ"ע מה"ת ולכן בודאי צריך הקטן לחלוץ.

והנה לאשר שידענו בעוה"ר העולם הפקר וכל אחד נוטל כתר ת"ח ומורה בראשו לומר אני גדול לכן מוכרח אני להודיע שיש חשש גדול משום חליצה פסולה אם יחלוץ הגדול הגם שמב"ש הנ"ל לא משמע כן מ"מ הרבה יש לצדד דהוי חליצה פסולה ולמה לן כל זה וכבר כתב הריב"ש ז"ל מוסר השכל ומה בהבלי העוה"ז האדם בוחר דרך היותר בטוח ונכון כ"ש בדברי תורה ומצוה הגם ששני דרכים ישרים לפניו החכם בוחר לעצמו דרך היותר בטוח וכמ"כ בנ"ד אם יחלוץ הקטן אינו כלום [חשש] בדיעבד ואם יחלוץ הגדול יש חשש ח"פ ולכן יזהר מזה ובפרט שידעתי כבוד אביו הקדוש אדמו"ר נטה תמיד לצאת י"ש ולעשות המצוה בלא שום גמגום כלל כן נלע"ד ואעפי"כ הטוב בעיניו יעשה.

והנה הגם שהרשב"א ז"ל [בריש יבמות] סבר הטעם דמהני גבי נדרה הנאה חליצה משום [שרק דבר אחר גרם לה ליאסר לא משום] גזה"כ דלקחת יבמתו דריבה ח"ל ועשה עיין בשעה"מ [בפ"ו מה' יבום הי"א] מ"מ הרבה מהראשונים ס"ל דמשום חדר"ג הוי ח"פ והרבה יש לדבר מזה. אך ס"ד בודאי צריך להחמיר לכל החומרות ולדחות מצוה דגדול

ועיין גבי סומא [בסי' קס"ט סמ"ח ובב"ש סקמ"ח ע"ש ודו"ק] וגבי איטר בב"ב [נ"ל דט"ס יש כאן וצ"ל בנ"ב מה"ת סי' קנ"ה ע"ש היטב] ודו"ק: סימן קעז להרב כו' מו"ה מאיר סנ"ל לנדא האבד"ק בורשטיין יע"א.

[הנה לוטה פה] התשובה הכתובה בפנקס הישן דף ל"ט [נדפס בח"א סי' ק"ה] על השאלה שהדיינים לא ראו החליצה והתשובה לא נעתקה כולה בקונטרסי ומסתמא הי' שם פלפול בענין קו"פ [ע"ש בח"א הנ"ל] אך כעת נשכח ממנו אך ע"ז עיין בח"מ ל"ו בב"י ז"ל [מחודש ג'] בהמחלוקת שבין ר"י בי רב ובין הר"ש חכים ז"ל והי' מקום להתיר ומאז יצא הדבר בהיתר ומ"ש מעכ"ת בשם הישועות יעקב לא מצאתיו ומ"ש מעכ"ת להקשות על מהרש"ל ז"ל דמתוס' משמע איפכא אתמה דמהרש"ל ז"ל לא הזכיר דברי התוס' רק סה"ת וסמ"ג ובאמת עיינתי בסמ"ג ז"ל כתב כן בפירוש דאי הוי בעינן עמידה הוי פסול משום ככה ומסתמא גם בסה"ת כתב כן ואין כחי כעת לחפש אחריו כי איננו מצוי לי כעת ונאמן מהרש"ל ז"ל בעדותו ומ"ש בשם איזה ספר ראי' מרע"ק דמכשיר בינו לב"ע [יבמות ק"ד] במחכ"ת לא ידעתי מאי זו ראי' דלמא רע"ק ס"ל כן דאינו מעכב אבל לדידן הוי זה כגוף המעשה דכיון דגזה"כ דצריך ג' [כמבואר שם דק"א] ושיהא החולץ וחליצה יודעים מהעדים כמבואר בש"ס ודמי' לקדושין ומש"ה לא מהני מה שעדים רואים מחוץ וא"כ לא הוי זה חליצה כלל וא"כ בודאי הוי עיכובא בגוף המעשה שבינו לבינה אין שם חליצה כלל וכן בעמידה אי הוי בעי דוקא בעיכוב הוי עיכוב במעשה ולא מקרי שלא במעשה איש הוא רק ברקיקה שאינו מעשה באיש וכן בקריאה ושארי הענינים אבל בעניני החליצה הפוסלת בודאי המעשה מעכב ואם נימא פסול בחליצה עדות בידיעה בלא ראי' בודאי בחליצה אם לא ראו המעשה פסולה ולא צריך קרא לזה וזה ברור דאם לא ראו הוי כחלצה בינו לבינה לשיטת הפוסקים דפסול בידיעה בדיני אישות גם מה שהביא ראי' מהה"מ ז"ל אתפלא מאד דלא דמי כאוכלא לדנא וגם קו' על הה"מ לק"מ דהה"מ [פ"ד מיבום וח' ה"ז] כתב לתרץ דלמה בעי ברקיקה עמידה לכתחלה כאשר הקשה הרשב"א ז"ל [יבמות דק"ג] על הרמב"ם ז"ל וע"ז תירץ דכן משמע בגמ' דצריכי דייני למיחזי רוקא אלמא דלענין זה הוו דיינים והוא אומר לפניהם ככה יעשה וגו' הוי כמו שמעיד עד לפני ב"ד שצריך בעמידה אבל לחליצה שאינה אומרת כלום רק הדיינים רואין ולא תהא שמיעה גדולה מראי' בודאי א"ל ההורג או הלוה לעמוד בשעה שהדיינים רואין וגבי נכנסו לבקר החולה [ב"ב קי"ג] שרצו עושין דין א"צ הם לישב ולא החולה לעמוד אפילו יכול לעמוד משום שרק בקבלת עדות צריכים הדיינים בישיבה והעדים ובע"ד בעמידה אבל בראיית מעשה א"צ לכל זה וזה ברור אם יסכימו עמי שני גדולים

אני עמהם להיתר לא זולת והי' שלום ד' ויקרא תרכ"ז: סימן קעח להרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם מ' יעקב צבי נ"י אב"ד דק' בארשא יע"א.

שאלה איש א' נפטר בלא בנים ויש לו אחין נשואים ופנויים וגם קטנים וגדול האחים הוא פנוי כעת והי' לו ב' נשים ומתו ויש לו ילדים מב' נשיו ורוצה לישא אשה והזקוקה הזאת היא שוטה ונטרפה דעתה ר"ל וא"א לחלוץ לה אם ייבם אותה גדול האחין ואח"כ יגרשה וישא אשה אחרת: תשובה הנה באמת זה כביר אשר אינני משיב לשואלי הלכה למעשה כי יראתי לעת זקנתי מחולשת שכלי וגופי אולם למכירי אודיע בקצרה למה פלפל בדברים ארוכים ומסוכנים דהא מבואר בב"ש ז"ל קע"ב [סקי"ג] דבנשתטית לא מהני גירושין דא"י לשמור עצמה ומאן ספין במשוגעת כזאת כאשר כתבת אם היא יכולה לשמור מצמה וא"כ אם תתיבם ותתגרש יותר א"א לעלמא ח"ו או ספק א"א ולכן הדרך הנכון כי ידוע שחדר"ג איסור קל דאינו נתקן משום דרדא דאיסורא כמבואר בב"ש סי' א' [סקכ"א] וכן הוכחתי בתשובה מגדולי חכמי אשכנז שבמרדכי שאינו דומה כלל לתקנה שבש"ס ולא כאשר כתבו להסתפק קצת חכמי ספרד זלה"ה שהוא חשש ח' דאורייתא כי גדול הראשונים שבחכמי ספרד זלה"ה כתב בעצמו שבחדר"ג ז"ל אין אנו בקיאין וחכמי אשכנז הם בקיאים יותר מאתנו יעוין בתשו' [ע"ל סי' י"ד ט"ו] וכיון שאין [רק] קצת איסור בודאי נוכל לסמוך על זקני הח"ץ ז"ל [סי' קט"ז ע"ש] ובפרט כי כעת נקל לקבל היתר ויכתוב נא מעכ"ת לאה"ק להרב ר"ש העליר בעיה"ק צפת תוב"ב וישתדל לקבל היתר מח"ס אשר שם ובמדינת הגר תשתדל אתה ובגאליציאן ואם תזרז בזה בקרב הימים יהי' היתר וזה [דרך] היותר אמת ואל תשתדל בפלפולים לחלוץ או ליבם כי יוכל ח"ו לבא לידי מכשול בנקל ואל בינתך אל תשען ודו"ק והי' שלום: סימן קעט להרב כו' מו"ה יצחק זעקל סנ"ל נ"י בק' מערדעהעל יע"א.

מה ששאל מעכ"ת בענין התנאי לקידושין לפוטרה מחליצה באח אלם כבר מבואר הדבר בכל האחרונים התנאי באיזה אופן שיהי' וא"צ לכפול הדברים זולת מה שבס' בני אהובה [בתשו' ב' שבסוף הס'] חושש שגם היא תשבע ולכאורה יפלא הדבר מה צורך לשבועתה הלא אין האשה מתקדשת רק האיש מקדש ואם הבעל ישבע שלא יקדשנה לא שייך חשש במה שתתרצה היא להתקדש ותמחול התנאי כי הכל תלוי בבעל אך מחמת גודל איסור אשת איש וחשש יבמה לשוק מחמרינן בכל מהדאפשר וחיישינן כיון דהתנאי היא לטובת האשה יכולה למחול התנאי ואז תהי' מקודשת בלא ידיעת בעלה כמבואר ונראה דברי הב"ש בסי' י' באה"ע [אולי צ"ל בסי' ל"ח] ובפרט לשיטת הרמב"ם גבי תנאי אם [מובא בב"ש ס"ס קמ"ד דהבעל בעצמו יכול לבטל ע"ש וה"ה כשהתנאי לטובת

האשה שהיא בעצמה יכולה לבטל] ולכן צריך לפרש שלא ירצה בשום אופן לקדשה בקדושין גמורים וגם היא תשבע ע"ז ולכן הצריך הבני אהובה שתשבע גם היא.
אולם מחמת חומר השבועה אפילו שבועת אמת יש להקל בזה וסגי מה שיאמר הבעל בפירוש ונשבע שלא ירצה אפילו אם היא תהי' מרוצה ואפשר שגם כוונת הגאונים נודע ביהודא [קמא סי' נ"ו] וחתם סופר [ח"א סי' קי"א] ז"ל במה שאמר שלא יהי' שום קנין ואישות בקדושין האלו רק על תנאי כוונתם לזה.
אך טוב יותר לפרש היטב בשבועת הבעל כן נראה לי ודי בזה דברי ידידו דו"ש ה' ך' אדר ראשון תרל"ב: סימן קפ להרב הה"ג האבד"ק פרעמיסלא כו'. הנה מעכ"ת כתב לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' יבום וחליצה הל' ד' שכתב שם וז"ל מי שזנה עם אשה בין פנוי' בין א"א ונתעברה ואמר זה העובר ממני הוא ואפילו היא מודה לו אעפ"י שהוא בנו לענין ירושה ה"ז ספק לענין יבום כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי והרי אין לו חזקה אלא לעולם ספק היא ולהחמיר דנין בו וחולצת ולא מתיבמת עכ"ל והקשו כולם הרבה קו' כמבואר בהה"מ ז"ל דמ"ש מתרומה דלא חיישינן שמא הולד היא מאחר וגם יתר קו' שידוע וכתב מעכ"ת שהחילוק הוא בולד טרם יציאתו לאויר אין לו חזקה ומש"ה חיישינן שאחר בא עלי' אבל בולד שיש לו חזקת בן כרוך אחר אביו וכדומה סוקלין ושורפין על החזקות זה ת"ד הד"ג.
והנה נפלאתי מאד דזה נגד הש"ס יבמות (ס"ט ע"ב) וז"ל איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתא דרב דדיימא מעלמא אבל לא דיימא מעלמא בתרא דידי' שדינן לי' אמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל ה"ד אילימא דדיימא מעלמא ילדה אמאי תאכל אלא לאו מיני' דיימא ולא דיימא מעלמא ומה התם דלהאי איסורא ולהאי איסורא בתרא דידי' שדינן לי' הכא דלהאי איסורא ולהאי היתרא לא כ"ש [כו' עד והכי איתמר ארוסה שעיברה כו' ע"ש] עכ"ל הרי דמדמה רבא ילוד [לעיבור] דאם נימא דבעיבור לא שייך חזקה א"כ יפה פסק רב בעיבור דהולד ממזר משום שאין לו חזקה משא"כ בתרומה וכמו שמחלק מעכ"ת אליבא דהרמב"ם ז"ל א"ו דגם לעיבור יש חזקה כמו לולד ותרווייהו שוים ולהכי הקשה רבא שפיר מילוד לעיבור והנה לכאורה עלה בדעתי לחזק חילוק מעכ"ת ולא יקשה מרבא דפריך על רב דמיירי בעיבור ופריך רבא עליו ממתני' דאיירי בולד דהנה במתני' איתא ילדה תאכל משמע תיכף משעת לידה טרם החזיק בו אב לבן אלמא דשדינן בתר דידי' אפילו בלא חזקה א"כ בעיבור נמי נשדי בתר דידי' דילוד בשעתו הוי כמו עיבור דלית לי' חזקה וכה עלה על דעתי לכאורה לקיים חילוקו דמר אולם ראיתי

שז"א כלל דהרמב"ם ז"ל נמי כתב ילדה תאכל כמו במתני' וא"כ נמי איירי בלית לי' להולד עדיין חזקה ואפ"ה אין חוששין לאחר שבא עלי' א"כ גבי חליצה ג"כ שדינן בתר הבועל ואין חוששין לאחר ולמה פסק הרמב"ם ז"ל גבי חליצה שחוששין שאחר בא עלי' וגם גוף הסברא שכתב מעכ"ת דלא שייך בולד חזקה לא ידעתי הא ברמב"ם מבואר איפכא שחזקה שהולד בא מהבא עלי' וכן באמת כתבו כל הראשונים ואחרונים ז"ל גבי עינבי דמוצנע בכרם [בב"ד כ"ד ע"ש ברמב"ן] דבמקומו ממש לא אזלינן בתר רובא ורק אמרינן דכאן נמצא כאן הי' ולא שבא ממק"א והעירו מזה גבי יצחק ר"ג [יבמות קט"ו] וכתבו דאפי' רק הלך יצחק ר"ג לאותו העיר לא חיישינן לאחר רק תלינן בזה שהלך לשם דחזקה כ"נ כדה מכ"ש בבועל שבא עלי' בודאי כדפי' בתוס' יבמות [ע' ע"א ד"ה אבל] לא חיישינן לאחר ושפיר החזקה שכ' הרמב"ם ז"ל בפ"ח מתרומות הל' י"ד וז"ל מי שנשאת לכהן שוטה או שאנס אותה או שפיתה אותה כהן וילדה אוכלת בשביל בנה ואעפ"י שהדבר ספק הואיל ובלא קידושין היא שמא מאחר נתעברה הרי הולד בחזקת זה שבא עלי' והוא שלא יצא עלי' קול עם אחר אלא הכל מרננים אחרי' בזה הכהן עכ"ל. גם מה שחידש כ"ת דבולד שייך חזקה שהוא אביו וע"כ כוונתו שכרוך אחריו כההוא דבנו על כתיפו ובאמת ברמב"ם ז"ל כ' להיפוך כנ"ל וז"ל ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי עכ"ל אלמא דלא מהני שום חזקה ולא שום דיבור של אב כי מהיכן יודע האב בעצמו שהוא בנו ולכן אין לעשות חילוק כלל בין ולד לעיבור אך לפעד"נ דטעם הרמב"ם ז"ל פשוט כיון דהוא מוחזק באחי ולא בבני רק באותו הספק הזה שנולד מזונתו ולא ידעינן אי מיני' או מאחר וליכא ידיעה שהוא בנו רק מחמת חזקה שממנו הוא הולד הואיל שבא עלי' נגד זה יש חזקת איסור לשוק ולענין להחזיק הבן לפוטרה צריך דבר ברור לא חזקה כמו דלא נאמן לומר יש לי בנים באם יש עדים שיש לו אחים ולא מהני מיגו ומכ"ש דלא מהני חזקה במקום עדים שיש לו אחים דהא מסופק הגמ' [ב"ב ד"ה] לומר דמיגו עדיף מחזקה ואם מיגו לא מהני במקום עדים שיש לו אחים מכ"ש חזקה הנ"ל דלא מהני במקום שיש עדים ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל שפיר דחיישינן שמאחר הוא דנהי דאיכא חזקה שממנו הוא מ"מ לא מהני במקום שיש עדים שיש לו אחים ומש"ה לא קשה עליו מתרומה דשם ליכא חזקה נגד הכ"נ אך הקו' שמביא כ"ת מבא על (אנוסתו) [בתו מאנוסתו שנהרג עלי' כמבואר בסנהדרין דע"ו ובכ"מ] לק"מ דהנה כתבו התוס' בחולין (י"א ע"ב ד"ה כגון) גבי מכה אביו ואמו דאזלינן בתר רובא וז"ל ועוד הוי מצי למידק ודלמא משום דאזלינן בתר חזקה דהעמד האם בחזקת צדקת עכ"ל הרי דיש לאם חזקת צדקת ולכאורה למה לא ניחוש דנאנסה נמי מאחר אך דמילתא דלא שכיח אונס כמ"ש

התוס' בכתובות [ד"ט] ולרצון היינו שמא זינתה עם אחר ברצון יש להאם חזקת צדקת וא"כ מש"ה בבתו מאנוסתו מוקמי' לה אחזקתו שהבת ממנו ולא ניחוש שמא אחר בא עלי' שהרי יש לאם חזקת צדקת ולא נבעלה באיסור פנוי' רק ממנו שאנסה וזה ברור ולהכי מדויק שבהש"ס בכל מקום אמרו בתו מאנוסתו ולא אמרו בתו בזנות וברמב"ם בהל' איסורי ביאה פ"ב הל' וא"ו כתב וז"ל הבא על אשה דרך זנות והוליד ממנה בת אותה הבת ערוה עליו משום בתו עכ"ל ולפע"ד א"ש דלענין איסור אסור בכל ענין בין במפותה או באונס שבא על אשה וילדה ממנו בת אסורה דאפילו אם ניחוש דאחר בא עלי' אסורה מספיקא משא"כ בתו מאנוסתו דאמרו בש"ס הוא לענין שריפה ובזה דוקא בתו מאנוסתו דיש להאם חזקת צדקת אבל במפותה אין עונשין על הבת דדלמא אחר בא עלי' וחזקת צדקת אין לה דאיתרע חזקתה דהא נבעלה באיסור פ' ומש"ה תפס הגמ' לישנא בתו מאנוסתו וזה ברור לפע"ד.

היוצא לנו מזה דאין שום קושי' על הרמב"ם ז"ל ויש להחמיר כדבריו זולת אם אין עדים על אחים רק חזקה שוב החזקה שממנו הולד מפקיע חזקה והי' שלום. א' פנחס תרכ"ד: בעזר השי"ת נשלם חלק אבן העזר.

חו"מ סימן א לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי כש"ת מו"ה יעקל נ"י מנארליץ ולהרב המאה"ג מו"ה חיים נ"י: שאלתם אם התובע שתבע משותפו מעות ושותפו טוען שנפסד עוד יותר ואדרבא הוא מחויב לשלם לו להפסד וכשראה התובע שעפ"י דתה"ק לא יזכה הלך לערכאות וחברו הוציא עליו הוצאות וכשראה שאינו זוכה בערכאות חזר לב"ד לפסוק לו כדתה"ק וחבירו משיב לו שישלם לו הוצאות בודאי הדין עמו שצריך לשלם מקודם היזיקו כדין הידוע ואח"כ יזקק להשיב על טענתו [ע' סי' כ"ו ס"א] ומה שחבירו טוען שיש [לו כנגדו כדי הפסדו] בידו הנה אם כבר נפסק הדין שפטור מחבירו בשבועה א"כ איך בשבועה יוכל לפטרו מתשלומי ממון שנתחייב כבר כי קיי"ל דלאחר שנפסק הדין קם דינא ואפילו אם עדיין לא נפסק לא יוכל לתפוס בעדים ולומר שינכה זה על דמיו שנתן לשותפות ואח"כ לא יהא חבירו נאמן בשבועה ליקח מביתו דמעולם לא שמענו ששותף שהפסיד עם חבירו בתוך השותפות יוכל לתפוס בעדים ולומר זה ינוכה ממה שלקחת לשותפות ושוב לא תהא נאמן בשבועה לא מוזכר זה בשום ספר וח"ו לא יעלה זאת ע"ד אדם ובפרט שהזיקו בבירור אינו נזקק להזדקק עמו עד שישלם לו הסרבן מקודם וזה ברור וא"צ עיון כלל:

שוב הקשה אדברי רש"י ז"ל חולין [ע"ה] שפי' הטעם דבן פקועה שבא על בהמה שאין לו תקנה משום שסימן אחד כשחוט והוי שיהוי בין סימן לסימן והקשה מעכ"ת דהא חזינן

בחצי קנה פגום דמותר אם ברי לו שלא נגע בוושט משום דלא נטרפה וכשר בשחט עוד משהו דהוי כרוב וא"כ כאן בב"פ דלא הוי (רק) טריפה [דהא אין בו שום טריפות בעצם וע' בב"ח סי' י"ד ואפי' לט"ז וש"ך שם דפליגי וס"ל דשם טריפות עליו לענין חלבה הוא רק דהוא טריפה משום דל"מ בו שחיטה משום שהי' אבל על עיקר האי' למה יהי' שהי' שפיר קשה דלא טריפה הוא בעצם עכ"ה] למה יהי' השיהוי טריפה והנה בחפזי לא ידעתי מי הגיד לו זה דטעם השהי' הוא משום שנטרף במשהו הראשון אבל בב"פ דאינו טריפה שהי' כשר הא רש"י ז"ל ס"ל דשהי' במיעוט בתרא טריפה דאז לא שייך שום טריפות ורק הל"מ דשהי' טריפה כן ה"נ שהי' טריפה ומה שהקשה דא"כ בחצי קנה פגום נמי למה כשר הא עכ"פ הוי שהי' בשחיטה זה ליתא דחצי קנה פגום לא הוי כשחיטה כלל כיון דכשר וחי' לא הוי שחיטה ואינו נכנס בגדר שהי' לשיטת רש"י ז"ל משא"כ שחיטת האם הוי שחיטה ממש ושפיר הוי שהי' ויותר מזה אסבר לן מרן הת"ש כ"ג ס"ק טי"ת יעו"ש להדיא כדברי ומה שרצה כ"ת לומר דכאן כבר נטרפה בתחלת שחיטת הוושט דהשאר אינו עומד לשחוט [דהוי כשחוט ול"ד לכל שחיטה דשחיטה א' היא] ואני בחפזי לא ידעתי מה שח דממ"נ אם סימן אחד דוקא הוא כשחוט כמו שפירש"י ז"ל [הנ"ל] א"כ בין הוא הקנה שלא נשחט או הוושט לא יאסור בו שהי' לדברי מעכ"ת דבקנה כשר עד רובא ובוושט אם לא נשחט א"כ צריך לשחיטה כל הוושט והוי בי' דרך שחיטה [כמו כל שחיטה דעלמא] ואם ירצה לפרש דשני סימנין חצי' כשחוט א"כ בקנה ודאי כשר ואך גם בוושט לא שייך ניקב הוושט דכיון דכבר נחתך החצי ממש תיכף במקצת הראשון שישחוט יהי' רוב ויהי' השחיטה כשרה דא"צ לשחוט דוקא במקום אחד רק אם רובא נחתך וה"נ במשהו הראשון שיחתוך עתה יהי' כשר אם הי' השהי' כשר ואם יאמר מעכ"ת דדלמא רובא הראשון במקום ששוחט עתה הוא נשחט [כבר חצי'] וחצי' השני' לא נשחט א"כ כיון דהוי כשחוט לא איכפת לן בנקיבתו כמבואר בכל הפוסקים ואולי מחמת טרדותי לא עיינתי היטב כי נפלאתי עליו שיאמר דבר כזה ואעפ"י שמדברי רש"י ז"ל נראה דבעינן רוב הנראה לעינים בזה הוי הרוב נראה לעין דכבר חצי שחוט ומשהו הראשון תיכף נראה כידוע בחוש והי' שלום כדברי וכו':

סימן ב להרב המאה"ג כו' מו"ה יוסף משה נ"י ראבד"ק פרעמיסלא: הגיעני מכתבו ונפלאתי על מה שלא הזהיר להאיש שלא יזיק לחבירו ע"י עכו"ם ממקום אחר לא מצד החוב המגיע לו הלא מבואר בכה"ג [סי' כ"ו] בשם גדולי אחרונים שאסור על המסרב בד"י לבא להפסיד לו ע"י עכו"ם ממקום אחר זולת אותה התביעה שסירב עליו גם מה שנסתפקתם אם פוסקים תקנת ארצות דבר פשוט דתקנת ארצות ככל תקנת חכמים

ואסור לנו לעבור עליהם ח"ו והעובר נקרא רשע ורק מנהג אצלינו דאם הבע"ד רוצים לציית ולעשות הכל כתקנות בורח לקבוץ כל מה שיש תח"י וכל מה שהוציא ישא [ע' בעט"צ מתקנת בורח] בתוך י"ב שבועות ושארי אופנים המבוארים שם אז בודאי פסקינן כתיקון הנ"ל אולם הבע"ד אלמים וכ"א תופס מה שיוכל ומפשר כפי מה שיוכל סך פ' ופ' נוטל כך פרצענט והלוה מבזבז כרצונו בכה"ג כיון שאין רצונם בתק"ח בודאי לא פליגינן לעשות בתקנה מה שנראה בעיני הבע"ד ומה שלא ירצה יתפוס כרצונו וע"ז ודאי לא הי' דעת המתקנים וכ"א מציל לעצמו וגם מה שנמחל ללוה מחל כיון שאין רוצין כולם בתקנה ואפי' אם יש בין בעה"ח שרוצים בתקנה מ"מ כיון שהבני בליעל אינם רוצים כ"א מציל לעצמו ואפי' הלוה מה שנמחל לו נמחל כיון שמציל כ"א לעצמו בד"א או עפ"י ב"י רק שלא כתקנת ה"א הנ"ל גם כח הלוה לא דיינינן בתקנה רק בדין תורה ממש ומה שנמחל לו מחול וז"ב והי' שלום: סימן ג לכבוד ידידי מחו' הרב הגאון הגדול החסיד המפורסם ירא ה' כו' מו"ה בנימן זאב נ"י האבד"ק זמיגראד יע"א: שאלה באחד שבא לדין עם אחותו שאחותו ובעלה טענו שהי' להם שטר שלם זכר ולכן רצו ליקח חצי מעזבון אביהם עוד איזה טענות של הבל טענו לפני הב"ד ופסקו שאין בדבריהם ממש והאח יקח כל הירושה והנה האשה אמרה שלא תציית לזה בשום אופן והוכרח האח להתפשר עם אחותו ואח"כ נחלית האשה ולקחה התכשיטין שלה ונתנה לאחי' הנ"ל שיהי' בידו בשביל בני' אחר פטירתה ולקח האח התכשיטין והנה לאחר פטירת האשה תבע הבעל להשליש היינו האח הנ"ל שיחזיר התכשיטין עבור היתומים הנ"ל וטוען השליש אחי אשה הנ"ל שתופש המטלטלין התכשיטין בעבור מעות הפשר שנתן מעות לבעל האשה והאשה בכדי באונס שאמרה שתלך לערכאות ולכן תפס התכשיטין: תשובה הנה הד"ק האריך אי פשרה דינו כמכר והנה באמת בכיוצא בזה יש הרבה שיטות בפוסקים וקשה להוציא מן המוחזק אולם הלא פשוט הדין מבואר בסי' פ"ג ס"ב וז"ל הרמ"א שם וכן אם שלח עם המלוה מעות לאחרים וקבלם בשתיקה יכול לומר אח"כ אקבלם לעצמי ומה ששתקתי כדי שתתן לי המעות עכ"ל וכתב הש"ך ז"ל דגם בעדים יכול לומר על חובי תפסתי ובאו"ת משיג עליו דאם אין לו מיגו א"נ ורק שלא בעדים יש לו מיגו אז יוכל לומר על חובי קבלתים וכן הביא האו"ת דעת הגאונים דבעדים אי"ל לדידי תפסתי ובקצות כתב דבזכי' דאמר לשון זכות א"נ לומר לעצמי תפסתי והנה בכאן אמרה להאת שישמרם להיתומים הוי ממש כזכי בירושה ובכה"ג א"נ לומר אני זכיתי בו ומה שהקשה בנתיבות דכאן נאמן משום שזה צריך לשתוק לקבל מעותיו ובאמת דברי אינם מובנים דהרי מבואר בהדי' [בסי' ק"צ ס"ו] במכר קרקע לחבירו ואמר אח"כ שתופס הכסף בשביל

חוב שעליו המכר קיים הרי דהמכר קיים עכ"פ ולא יכול לבטלו ולומר שכוונתו הי' בשביל מעות לתפוס א"ו שזה אינו ועיקר הטעם שזה אינו נאמן לבטל דיבורו בפירוש נגד מעשה ודברים שבלב אינם דברים אם יש עדים (שנעשה) ששלחו ע"י מעות א"נ שקבלם על חובו ובשלמא באין עדים הוי רק כדברים שבלב כיון שאין עדים שומעים ויכול לחזור לתופסם במיגו שלא קיבל כלום בשביל חבירו אבל בעדים ודאי לא נאמן מה שאמר בלבו שתפסם בחובו ועיין בנ"מ פ"ה שנתעורר הוא גופו בזה.

אך לכאורה י"ל שתופס וגובה חובו ממתנות ש"מ דכן משמע דבמשכ"מ יוכל לגבות ובסמ"ע רנ"ב ס"ק א' כתב שם וז"ל אפי' לכתובות ב"ד פי' אבל לעיקר כתובות אשה א"צ לה"ט שמשכ"מ אינו קונה כ"א עד אחר מיתה כי אף שיקנה מחיים הלא האשה טורפה בשטר כתובתה המוקדם אפי' ממשועבדים מזמן כתובתה דא"ל דמיירי במטלטלין דאין בהם דין קדימה דא"כ אף כתובת ב"ד אינו גובה ממתנת ש"מ כיון שקדם וגבה עכ"ל ובנה"מ כתב שלא הבין מה דין קדימה שייך לכאן ובאמת לפע"ד אין כוונת הסמ"ע קדימה זמנית לגבות ורק כוונתו כיון שיצא מתח"י העזבון ובא ליד מקבל שוב א"י לחזור בו והנה בנה"מ מחלק שם בין היכי שצוה ליתנו תיכף ובין היכי שלא צוה ליתן רק לאחר זמן ולדבריו בנ"ד כיון שלא צוה ליתן תיכף יוכל לגבות ממש"מ אך בנ"ד כ"ע מודים דהא נצ"ב הבעל יורש ומוציא מיד לקוחות והלכך המתנה היא מבעלה ואצל הבעל הוי מתנת בריא ופשיטא שאין גובה מהקטנים במה שזכה בשבילם כן נ"לאמת להלכה בפרט כי עפ"י רוב השיטות אינו יכול לחזור ולתבוע מה שנתפשר בטוב מכמה טעמים שכתב מעכ"ת ובפרט שכן נהגין כ"ע שמפשרין בזה והוא כהיתר בעיני העולם בעד שכר אמירה וחתימה ולכן אם יש עדים או מפורסם הדבר שאין לו מיגו כמו בעובדא דרבה בר שרשום [ב"ב ל"ב] בודאי צריך להחזיר והי' שלום: סימן ד למחו' הרב הה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם ע"ה פ"ה בו"ק כש"ת מו"ה ארי' ליבוש נ"י האבד"ק מאשציסק יצ"ו:

אודות השאלה הנה הע"א אינו נאמן כיון שהכחישו בראשונה וגם כי הוא נוגע בדבר דאל"כ נימא גבי א"י אם הלויתני וחבירו טען ברי נימא הרי ע"א על גזל ע"ד שהקשה מהר"י באסאן א"ו שנוגע אין לו שום דין עד כלל ובפרט שהכחישו בתחלה וכ"מ בהדי' ברמב"ם הל' נזירות גבי ע"א שאמר נדרת בנזיר אם מכחישו א"נ משמע אפילו אם עתה נולד ספק להנזיר וגם בירו' מבואר בהדי' דאינו לוקה רק כשהתחיל לנהוג נזירות.

והנה מחמת הספק לחוד בלא העדות וודאי בספק בת"כ דלהרבה שיטות אינו כלל שבועה [ע' ב"י יו"ד סי' רל"ט] ואפילו לר"ת ז"ל דמחמיר בת"כ מ"מ הוי ס"ס וכעין זה מבואר בס' בעי חיי לכנה"ג אך ליתר שאת יוכל להתיר אפילו שלא מדעתו כיון דהוי

לדבר מצוה והוא כמעט פ"נ לפי מכתבו דמר ולכן סמכינן אהתוס' שמתירין כמבואר בהג"ה רכ"ח [סכ"ו] ובפרט דשותפים שנשבעו זל"ז הגם דמהרי"ק ז"ל ס"ל דהוי קבלת טובה בס' משפטי שמואל חולק עליו לומר דזה לא הוי קיבל טובה כמבואר בכה"ג רכ"ח סי' ל"ט בשיורי כה"ג ובצירוף עוד סברא ודאי סמכינן אדברי התוס' ז"ל כמבואר בט"ז ז"ל ולכן נכון הדבר להתיר ע"י ג' אנשים להודיע להשוכרים הראשונים דיש ג' ספיקות א' אם נתן כלל ת"כ שנית אם הוי זה קבלת טובה בשותפים ג' אם ת"כ הוי כשבועה ד' שיטת התוס' דלצ"מ אפילו בקיבל טובה ולכן בודאי מותר ע"י התרה.

ומה שמסופק כ"ת אם נתחייב מכח שעבוד הנה בס' מחנה אפרים בה"ש [סי' י"ח] מבואר גבי סרסור שאמר הכבד ושב דא"צ לתת לו שכרו מכמה טעמים מכ"ש בנ"ד שעדיין לא התחיל כלום ולרוב שיטות הפוסקים יכולין שותפין לחזור על להבא שלא בקנין ומכ"ש בכה"ג שלא ע"י מעשה אין כלל אפילו בקנין הוי קנין דברים וק"ל והי' שלום כדברי כו': סימן ה להרב המאה"ג החסיד המפורסם שלשלת היוחסין ב"ק חו"מ בש"ק כקש"ת מו"ה יודא נ"י האבד"ק מעליץ: בנידון השאלה באחד שנתן קנין בערכאות על ביתו והוא למשכון שישלם ההלואה ונגלה לכל וכעת טוען (הנותן) [המלוה] שלא נפרע והלוה טוען שכבר סילק הכל ורוצה שיחזרו לו כתב הקנין וכנראה מדברי השאלה שהמנהג כן במקומכם שנותנין כתב כזה למשכון ופורעין וחוזרין ולוין ע"ז והכתב נשאר תמיד ביד (הנותן) [המלוה] וא"כ ודאי שנאמן לומר פרעתי שכלל בזה בכת"י שאזלינן בתר מנהג הסוחרים במקום זה אם המנהג שנותנין הכתב טרם שמקבלין מעות נאמן הלוה לומר אמנה הוא ולא קבלתי עדיין וכן לענין פרעתי תלי' במנהג מקומות דלא שייך שטרך בידי מאי בעי כאן שמנהג שמאמינים זה לזה וכ"מ בתשו' מהרשד"ם ז"ל סי' ס"ה ומביאו כנה"ג בח"מ ס"ט ולכן בודאי נאמן הלוה לומר פרעתי ותו לא מידי והי' שלום:

סימן ו להרב כו' האבד"ק בלאזוב יע"ה: שאלה איש אחד נעשה ב"ח ונעשה בו משפט כתוב עפ"י ערכאות והושיבו אותו בבית האסורים כמנהג והנה הלך אחד מסוחרים איש מבני ישראל ולקח וועקסיל מיד ב"ח נכרי בזול הרבה מאד ותבע את היושב בבית האסורים אלף כסף כפי הנכתב בוועקסיל ונתן היושב במאסר הרשאה לאשתעי דינא בהדי הקונה הנ"ל כי למה יארוב לדמו חנם ואם אולי ימצא איזה דבר תח"י אשר הנכרי לא השיגו ולמה יחבלנו הוא ממנו:

תשובה מקודם נחקורה אם עשה איסור זה הקונה הנה לפי המבואר ברמ"א ז"ל סי' שפ"ח [סי"ג] וז"ל מי שרוצה לברוח ולא לשלם לעכו"ם מה שחייב ואחר גילה הדבר אין לו דין מוסר וכו' מ"מ ברעה עשה דהוי כמשיב אבידה לעכו"ם כו' הרי שאסור לגלות

מצפון הבורח ובודאי אין לקנות הוועקסיל שלו וליתן לעכו"ם מעות על חנם ולגבות מיהודי מעסקיו הנטמנים מעין העכו"ם הך אמת שבהגהות של באר הגולה [שם] כתב לתמוה על רמ"א ז"ל וכתב אדרבה מצוה לגלות את הבורח מפני קידוש השם יעו"ש וכן כיוצא בזה כתב בשיטה מקובצת ב"ק [סוף דקי"ג] בשם הרשב"א ז"ל אך לדעתי דדבריהם הוא רק באם ח"ו יהי' ח"ה ולכן מותר לגלות כמ"ש בבה"ג אבל בכמו נ"ד שאם לא יגלה ליכא כלל ח"ה דדבר הנהוג הוא בעתים הללו מחמת צוק העתים הרבה נתרוששו ונעשו ב"ח ואדרבה אם יגולה שיש לו ממון יהי' ח"ה גדול יותר כמ"ש כנה"ג לכן בודאי אסור לגלות להעכו"ם כי בורח הוא והיכן הטמין מעותיו למוסרו ביד עכו"ם וכדומה [וממילא] אסור לקנות מעכו"ם כדי שיגבה העכו"ם ממעות הנטמן ולפ"ד מהרש"ל ז"ל בהפקעת הלואה בדרך דליכא ח"ה אסור להעיד בערכאות ומשמתין את המעיד כמ"ש הש"ך ז"ל בשמו בסי' כ"ח וז"ל מהרש"ל בב"ק פ"י סי' כ"ג ומש"ה יראה לי דדוקא בסתם הלואה והוא מודה שחייב לעכו"ם וכו' הוא דלא משמתינן לי' אבל הלואה דליכא בי' ח"ה כלל אף שיהודי מודה שהוא חייב אלא שרוצה להרויח הרשות בידו ואם בא זה להעיד עליו משמתינן לי' עכ"ל וכ"כ הכנה"ג הרי דכולם בשיטה אחת דעכ"פ אסור לגלות לעכו"ם במקום דליכא ח"ה ולא יתקדש ע"י עדותו השם כמבואר לעין כל הגם דהתומים הניח בצ"ע לא ידעתי למה וא"כ בנ"ד דמה שנעשה נעשה ולא יתוסף ח"ה אם לא יקנה הוועקסל ולא יתרבה ק"ה ולכן בודאי אסור לקנות הוועקסיל: והנה לפי מה דס"ל לכמה מאחרונים דאפי' מדרבנן אמרינן אי עביד לא מהני ועיין בבה"ז תמורה [ד"ו ע"א] ובנ"ב מה"ת [חאה"ע סי' קכ"ט] וא"כ לא מהני קנייתו והוי רק פורע חובו דפטור הלוה כידוע.

ואין להקשות ע"ז מהא דקיי"ל [בסי' רל"ז] בעני המהפך בחררה דבדיעבד אין מוציאין וקשה לימא כל מילתא דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני דזה ליתא ל"מ לפי' ר"ת ז"ל [בקדושין דנ"ט מובא במחבר שם] דס"ל דלא אסור רק במכירה לא בהפקר ואפילו במכירה יש אופנים שמותר כגון אם הוא דבר שאינו מצוי לקנות כמבואר בשו"ת מ"ב [סי' כ"ז] וא"כ אין איסור במכירה ורק שעשה לחברו עולה אבל במכירה אין שם איסור עלה ולא שייך כ"מ דא"ר ל"ת דבגוף המכירה אין איסור רק שאומרים לו למה תעשה כזה דבר שתוכל למצוא בהיתר אבל בגוף המכירה אין שם איסור ולזה שפיר דברי ר"ת ז"ל [הנ"ל] שהוכיח דין זה דבהפקר ובדבר שאינו מצוי מותר לקנות אחרי שהיפך חברו ולא קשה (קו') על ר"ת ז"ל מה שהקשה הפ"י ז"ל [שם] בקדושין דמה הוכיח ר"ת ז"ל שבהפקר לא שייך דין עני המהפך דלמא גם בהפקר שייך זה ול"ק מב"מ ממה

שבמציאה ונפל עליו זכה המחזיק בה דלמא לעולם רשע מקרי המחזיק רק שזכה בה דכן הדין בכל עני המהפך ובא אחר וזכה דאין מוציאין ממנו ורק דמקרי רשע וכיוצא בזה דחה הרמב"ן והריטב"א דברי ר"ת ז"ל ובאמת לפמ"ש א"ש דהנה קשה באמת למה אין מוציאין מהנוטל מעני המהפך נימא כ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ אך דלפמ"ש הסמ"ע והש"ך ז"ל [בסי' ר"ח] דדבר שיוכל להיות בהיתר ל"ש כ"מ דא"ר ל"ת והנה אם נימא כסברת ר"ת ז"ל דבהפקר וכיוצא בדבר שאינו מצוי מותר לזכות אחרי המהפך בחררה א"כ כיון דמשכחת בהיתר ל"ש א"ר ל"ת אבל אם לא נימא כחידוש של ר"ת ז"ל ורק דאפילו בכל אופן אסור לזכות בתר המהפך בחררה א"כ לא משכחת בהיתר והוי להיות מוציא מהמחזיק דכ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ ולכך חידש ר"ת ז"ל דמשכחת בהיתר ולא מקרי זה דבר שא"ר ל"ת מש"ה א"מ ובאמת גם לרש"י ז"ל וסייעתו איכא אופנים דמהפך בחררה דמותר ולא מקרי א"ר ל"ת דהנה האחרונים נתקשו בדברי הש"ך ז"ל שכתב בח"מ סי' ר"ח וז"ל עיין בסמ"ע עד משא"כ נשבע כו' שא"א בקיום המכר כו' ובהכי ניחא נמי ולא תקשי מהא דאי' במרובה גבי טבח ומכר בשבת דהוי מכירה וכו' דשאני בכל הני כיון דאפשר בהיתר עכ"ל והקשו עליו דהא במקדים תרומה לבכורים ג"כ משכחת בהיתר באם יפריש לאחר מכן וכן בשוחט פסח על חמץ ואעפי"כ הקשו התוס' דנימא כ"מ דא"ר ל"ת ל"מ הא השחיטה משכחת בהיתר ובאמת לפע"ד דברי הש"ך ז"ל נכונים דהוא מחזיק בדברי הסמ"ע ז"ל שכ' להוכיח מהא דריבית דאמרי' בש"ס דהמקח קיים אלמא דלא קנסינן היתרא אטו איסורא ואם מחזיר הריבית שוב ליכא איסורא שלגבי החפץ היתר הוא מש"ה המכר קיים אבל בשבועה דתמיד הוא באיסור לא מהני המכירה וזה כתב הש"ך שפיר דבזה לק"מ מי"טשהמקח קיים דשם האיסור הוא מה שנעשה מלאכה בי"ט אבל לאחר יו"ט גוף המכירה הוא היתר ולא קנסו היתרא אטו איסורא משא"כ גבי שנשבע שלא ימכור חפץ זה כל יום ויום חל איסור השבועה ואיסורו קיים לכן לא מהני מה שעבר כיון דא"ר ל"ת אבל בשבת וי"ט אחר עשיית המלאכה ליתא לאיסורא לא קנסו היתרא אטו איסורא משא"כ גבי מקדים תרומה לבכורים כ"ז שלא הפריש בכורים בודאי קיים האיסור שרצה להקדים תרומה והוי כהפרשת תרומה בדבר שלא נגמרה מלאכתו כיון דא"ר ל"ת ול"מ מה שעבר והפריש שאפילו לאחר הפרשת בכורים לא יועיל הפרשה ראשונה דהוי כתורם מדבר שלא נגמרה מלאכתו ואיסור קיים תמיד ושפיר קאמר הגמ' דהוי מילתא דלא תעביד וכן גבי פסח אם נשחט שלא כדין הוי כעוקר ולא נשחט תמיד איסורו קיים משא"כ לגבי מכירת שבת ויו"ט דלאחר העברת

האיסור אין שום איסור ועיכוב בדבר שהמקח יהי' קיים ומש"ה ל"ש כ"מ דא"ר ל"ת דלא קניס היתרא אטו איסורא:

היוצא לנו מזה בנ"ד שכבר נפקע החוב בהיתר אם אחד קונהו באיסור ודאי אמרינן כ"מ דא"ר ל"ת אעל"מ והוי רק פורע חובו (שאסור) [שא"צ] הלוה לשלם אך מחמת שזה דבר' חדוש אצלי אינני מחליט שלא יצטרך להשיב לו מה שנתן לעכו"ם אבל זה פשוט אצלי יותר מביעא בכותחא דאינו זוכה הקונה יותר ממה שנתן לעכו"ם משום דעביד איסורא שלקח מהעכו"ם ובטל מכירתו ובהדיא כתב בתשו' שארית יוסף ז"ל וז"ל השאלה יהודי שקנה מעכו"ם שטר וכו' תשובה עד הרי בהדיא שאם ישראל חייב בדין והכירו אחר דהוי כמבריח ופטור מכ"ש בזמני' אלו שרגילים היהודים חייבים להעכו"ם אשר למרחקים תוך ז' ליהודים מערבין אלו לאלו וכמעט שדרך הסוחרים שאין הישראל רשאי לקום ולתבוע את חבירו וגם שמעתי שלפני כמה שנים נעשה תקנה במדינה שלא לקנות שום יהודי שט"ח על יהודי אחר מעכו"ם עכ"ל והנה לפ"ד בכל שט"ח לא מהני רק מדעת ישראל ולא ראיתי חולק עליו ובודאי הלכה כמותו דהי' גיסו של רמ"א ז"ל וב"ח ז"ל כתב עליו כבר הורה זקן ויושב בישיבה ואין לסור מדבריו בדבר שלא נתבאר חולקים אך עכשיו בזמננו זה שכל המסחר היא ע"י טראטליך בין ישראל ובין עכו"ם אם נבטל הקנין טראטי מעכו"ם יושבת המסחר לגמרי ולכן בודאי מנהג ודד"מ שסוחרים עם טראטין אך בטראטי שנפסל ע"י בריחת בע"ד ואין כאן לא ח"ה ולא ק"ה ולא תקנה למו"מ הדר הדין לאתרי' כדברי השא"י ז"ל הנ"ל ובפרט שכן הי' תקנה ולדידי משורת הדין כן ולכן בודאי מחויב הקונה הטראטי לקבל עכ"פ לא יותר ממה שנתן ויחזיר הטראטי ללוה וז"ב: שנית כבר מבואר דבר זה בתשו' בית אפרים ח"מ (כ"ח) [נ"ח] דבקונה עפ"י ליציטאציע מה שנלקח על הקאמיר בשביל מכס ונמכר עפ"י ליציטאציע ופסק דצריך להחזירו בחנם מטעם דזה הוי כעני המהפך בחררה דמסתמא מהדר לקנות יעו"ש מכ"ש הכא דדבר ידוע דמשתדלים הלוים לקנות הוועקסלין מן המלוים וא"כ בודאי זכה הלוה דמהדר אחריו ודבר זה ברור וזה גרע מהמוכר על הקאמיר כידוע בחוש והי' שלום כדברי ידידו הבא עה"ח ג' כ"א כסלו תרכ"ה לפ"ק צאנז: סימן ז שויי"ר לידידי המה"ג החו"ב מו"ה יושיע אפרים נ"י אב"ד ליזענסק: הגיעני מכתבו דמר וטרידנא טובא.

אך לאהבת האמת לא אוכל עצור במילין והנה לא ידעתי שום מקום לומר שלא להשיב על טענות התובע עדי ישליש לו מעות על תביעה שלו הלא אדרבה ידוע דעת המרדכי דאפילו אם טוען הנתבע יש לי כנגדו כופין לשלם ואח"כ יטעון את שלו ואפילו להחולקים על המרדכי וכוותי' קיי"ל כמו שמבואר באריכות בכ"ה סי' (ק"מ) [כ"ד]

בח"מ מ"מ לענין שלא להשיב כלל ורק בדברים בעלמא רוצה הנתבע להשמיט עצמו כ"ע מודים שלא מזדקקין לטענות הנתבע.

והנה היינו יכולי' לומר ולבא מצד עיקול אם רואין שהלוה אלם שמנהג לעקל מעותיו [כמבואר בסי' ע"ג] ה"נ י"ל שזה הנתבע מעקל טענותיו מלהשיבו כי ירא פן אם יטעון ויצא זכאי בדין ואם הוא אח"כ יתבע את חבירו האלם לא ירצה לקיים פס"ד ולזה מעקל כדי שחבירו יהא מוכרח לדון עמו על טענותיו כי האלם מדמה בדעתו כי יזכה בדין שעל הנתבע אתו ולכן ישליש מעות כדי שעי"ז יהי' מוכרח לקיים הד"ת אך זה ליתא מכמה טעמים ואין יכול להשמיט עצמו עדי שישליש האלם המעות דהא קיי"ל נזקקין לתובע תחלה וא"ל דזה הוי זילי נכסי כיון דעדיין לא ידענו מה לו על חבירו ואם ממש בדבריו ובודאי דכה"ג נזקקים לתובע לכ"ע דא"כ כל נתבע יטעון כן גם אין לבוא על האלם מכח עיקול שכתבתי דהא ידוע פלוגתת הראשונים ז"ל אם מעקלים אפילו בזמה"ז נהי דמנהג דמעקלים כמבואר בש"ע [סי' מ"ג] מ"מ מבואר בתשו' מהראנ"ח ז"ל סי' ק"מ דבדבר דאיכא ספק דדלמא לא יבא לידי גיבוי אין מעקלים ואפ"ה חולקים עליו וכמו שמנהג שלנו דאפי' על טענה כ"ד מעקלים מ"מ צריך עכ"פ אמתלא כמבואר בתשו' מהריב"ל ז"ל ואפילו להפוסקים דמובא כה"ג ע"ג דאפילו בלא אמתלא מעקלינן מ"מ להכריח להשליש מעותיו על טענה שאינה ברורה ואין אמתלא לית מאן דפליג דלא יוכל לעכב טענותיו עדי ישליש מעות כי דין זה דעיקול חידוש הוא ואין להוסיף עליו כמבואר במהרשד"ם ז"ל.

אך כ"ז אם הי' נראה צד אלמות אצל (הנתבע) [התובע] מ"מ אין הדין להשמיט עצמו עדי ישליש מעות כאשר בררתי באמת מכל הפוסקי' ומכ"ש שאין ראי' שהוא אלם ובפרט שיוכל לכתוב קינפרמיס שפראך על כל טו"ת שביניהם ולכן יפה הורה מעכ"ת שאין בטענת הנתבע ממש ואם לא ירצה להשיב עדי ישליש מעות דין סרבן לו להנתבע וטוב השלום.

וי"ו עש"ק פקודי תרי"ט: סימן ח לידידי הרבני המופלג השנון הישיש כש"ת מו"ה יוסף שמואל נ"י בק' פרעמיסלא: שאלתו הגיעני בענין אם מותר להניח לישבע לבע"ד שיודע בו שמשקר ורש"י ז"ל [שבועות דל"ט ע"ב] וכן התוס' [שם מ"ז ע"ב] כתבו דהשבועה חל על שניהם פירושו שעל שניהם חל עונש השבועה אפילו אם הוא משביעו באמת ונראה כיון שחבירו בא ע"י לידי ש"ש גם על המשביע חל העונש ומעכ"ת פקפק בטעם הדבר דמה יעשה זה המשביע שחבירו בא עליו במרמה ורוצה לגוזלו ומה שפירש"י ז"ל [שם]

שהי' לו לעסוק עם איש אמונים זה לא נמצא לחן בעיניו דמה יעשה באם נתקלקל זה אח"ז במעשיו וגם אדם יראה לעינים.
והנה באמת לפי מה שמבואר בדרישה סי' פ"ז הטעם כיון שרואה שחבירו עומד במרדו ורוצה לישבע לא הי' לו להשביעו יעי"ש בדבריו והנראה שם מדבריו דגם טרם הליכתו לביהכ"נ לישבע חל עליו עונש השבועה דכן פירשו שם [דברי] הטור והש"ע סורו וגו' מעל האנשים הרשעים שקורין שניהם רשעים גם קודם שמתחיל חבירו לישבע ורק כיון שרואה שחבירו מתעקש בדבר ה"ל לפשר או לפוטרו בלא שבועה אך באמת היכי שהוא גורם להשבועה ודאי אפילו לפי' ר"ח [מובא בב"י פ"ז מחו' ל'] חל עליו עונש השבועה כמבואר בריטב"א שבועות גבי אם היפך על שכנגדו והוא יודע שחבירו כיחש לכ"ע עונש השבועה חל על שניהם אולם זה ודאי רק עונש קל דאל"כ למה גזרה תוה"ק שבועה ומי שממונו חביב עליו מעונש קל יקוב ביניהם הדין.
וראיתי באיזה תשובה שמקשה והא המשביע עובר על לפני עור ותירץ דקודם שנשבע אוקמי אחזקה דמסתמא לא ישבע ולאחר שעובר ונשבע מה יעשה המשביע אמנם כ"ז לענין לאו דלפני עור אך לענין עונש קל ודאי דחל על שניהם כדברי רש"י ותוס' והטור וש"ע ז"ל שפסקו כן. אך נ"ל דהאידנא דאין [שבועה] בשם אין עונש כ"כ אך בחרם ודאי מותר להחרים על חבירו.
דהנה איתא במ"ק [י"ז] שר"ל נידה להההוא גברא דשקל תמרי עמד וא"ל נהי דממון נתחייבתי לך נידוי מי נתחייבתי לך [ע"ש בתו' ד"ה נידוי דמשמע דאם הי' גזל שפיר דהי' מנדה אותו ול"א דה"ל למחול לו] אלמא דאם באמת הדין וחיוב לנדותו אין להמנדה עון וז"ב לפע"ד והי' שלום כדברי ידידו דוש"ת בלונ"ח ג' ב' אדר תרכ"א לפ"ק הק': סימן ט לידידי הרב המאה"ג החו"ב מו"ה יעקב כהנא נ"י מק' באלחוב: מכתבו הגיעני ורק מחמת כי רבות סבבוני בטרדות שונות הנחתיו למשמרת ונשכח הדבר עדי כי עתה מצאתי דבריו אמרתי להשיב מה שנ"ל בזה אשר שאל מעכ"ת אם רשאים דיינים ליתן כתב פס"ד הנקרא קונפרמיס שפראך היכי שמחויב היסת כי יש עוררים לומר שאין רשאים בזה כי דרך הקונפרמיס שפראך לכתוב בסגנון זה פלוני חייב כך וכך ממון ורק באם ירצה לשבע פטור ועי"ז יוכלו הערכאות לירד לנכסיו וא"כ הדיינים מעידים שקר כי מעולם לא נתחייב לו רק שבועה וגם כי לא נחתינן לנכסי וזה מקרי נחתינן לנכסי שמסרו לערכאות: והנה לע"ד לא נכונים דברי האומר כן כי אין כאן שום עדות שקר כי הבקי בטוב לשון אשכנז הוא מבין שפירושהדברים כי בזה הטענות אשר טוען התובע יש ממש וחיוב ממון בדבר והיינו אם הנתבע יודה אבל אם ישבע ששקר דברי התובע

הנתבע מהימן ופטור כן הוא הבנת הדבר של ל"א וא"כ מה שקר בדבר הא אמת כן הוא עפ"י דתוה"ק שהטענות המה דברים שיש ממש ואינו לא רבית ולא חיוב בדבר אסמכתא וכיוצא ורק טענות התובע הם ממשות של תביעת ממון וחייב הנתבע אם כן הוא כדברי התובע ורק אם ישבע הנתבע שלא כן ורק שקר דיבר התובע אזי פטור וא"כ בוודאי אין כאן עדות שקר בשום אופן רק אמת לאמתו ורשאים הדיינים ליתן כתב זה באיזה לשון שרוצים וגם טעם השני שאמרו המערערים דהוי נתתינן לנכסי כיון שמוסרין אותו לערכי ובשבועת היסת אין יורדין לנכסי נ"ל דגם זה ליתא דכיון דכופין אותו עפ"י שמתא ומלקות עפ"י דתוה"ק כיון שאינו רוצה לציית ולשבע וא"כ הוי גברא דלא ציית דינא ומותר לתובעו בדיניהם שיקיים הפסק ולשבע וכיון שאין כופין אותו רק לשבע ואם ישבע גם הערכאות יפטרוהו ועל שבועה מותר לכופו ע"י לקיים דין ישראל וכמו שדבר פשוט בש"ע [סי' כ"ו] בגברא אלמא שאינו ציית דין ישראל מותר לבוא עמהם בדיני ערכאות וא"ל הא הערכאות ירדו לנכסיו אם לא ירצה לישבע ועפ"י דתוה"ק אין יורדין לנכסיו הא קיי"ל דמותר לילך עם גבר דלא ציית דינא דישראל לפני ערכאות אפילו דידעינן שיכבדו עליו יותר והוא מגמרא ב"ק (צ"ב) אמרינן א"ל רבא לרבא בר מרי מה"מ דאמרי אנשי קרית חברך ולא ענך רמא גודא רבה שדי עלוי' א"ל יען כו' עכל"ה ופירש"י ז"ל הפל עליו את הכותל דחהו בידים ומינה יש לדון דאע"ג דאם יביאהו לעש"כ יכבדו עליו העיל ואולי יבא לסכנה גדולה יש היתר בדבר וא"כ בוודאי אם אינו רוצה לציית דין ישראל מותר לילך לפני ערכאות הגם שיכבידו עליו יותר מכפי דתוה"ק וכן כתוב בהדיא בכה"ג בח"מ סי' כ"ו.

אך באמת עדיין יש לעיין בכ"ז דהנה לכאורה קשה למה דקיי"ל [בסי' פ"ז ס"ט] בשבועת היסת שא"ר לשבע שאין עושין לו רק שמתא למ"ד יום ונגדא לאח"כ ולמה לא כפינן כמו בכל מצות דרבנן שמכין אותו עד שתצא נפשו לקיים וכ"ש התוס' בכתובות פ"ו [ד"ה פריעת ב"ח] והגם שרש"י ז"ל [בדצ"א שם] פליג בזה מ"מ לפי דעת הפ"י ז"ל שם גם רש"י ז"ל מודה לדברי התוס' ועכ"פ לרוב השיטות בפרט לשיטת הגאונים אשר מביא במרדכי [כתובות סי' רכ"ב עש"ה] דוודאי דכופין בכל מצות דרבנן אפילו בשוא"ת ועיין פ"מ א"ח בפתיחה [כוללת ח"א אות כ"ה] וא"כ למה גרע כאן בשבועת היסת שאין כופין אותו עד שמקיים ורק די בשמתא שלשים יום וכן התוס' בשבועות כתבו בדף מ"א ע"א בד"ה ולר' יוסי וז"ל קצת תימא דרבנן נמי לא איירי אלא כההיא דלא הוי גזילה אלא מפני דרכי שלום אבל היכי דהוי גזל גמור מידו דנחתינן לנכסי' וה"נ היכא דאיכא שבועה דרבנן עכ"ל והניחו בצ"ע ולכן הנלע"ד לפמ"ש הפ"י גיטין דף י"ג בתוס' ד"ה והא לא משך וז"ל

ולענ"ד יש ליישב דבלא"ה ע"כ אי אפשר לפרש כוונת רש"י ז"ל דבכל מצוה דרבנן אין כופין שהרי מצינו בכמה דינים שתיקנו חכמים דכופין אף להוציא מיד היורשים כגון במתנת שכ"מ וכן במעמד שלשתן דשמעתין דאע"ג דכל הני מדרבנן אפ"ה כופין וכן ה"ה לכל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקנו אע"כ דכוונת רש"י ז"ל דהכי משמע לישנא דמצוה על היתומים דלשון מיותר היא אע"כ דתחילת התקנה כך הי' דליכא אלא מצוה אבל לא תקנו להוציא ממון מיד המוחזק בע"כ עכ"ל אלמא בגזירות דרבנן הכל לפי מה שגזרו הם בקצת מצות החליטו לחיוב וכופין עד שתצא נפשו ובקצת מצות דרבנן עשאום רק למצוה בעלמא והעובר אין כופין אותו רק שנקרא עבריין והכל לפי הנראה מלשון תקנתם וגזירתם והנה בשבועות היסת ראינו שלא החליטו לגזירה ההכרחית דהא אין יורדין לנכסיו וכ"כ הר"ן ז"ל בשבועות הדיינין וז"ל משא"כ בשבועה דרבנן שאין החיוב עליו כ"כ דהא לא נחתינן לנכסי' כדלקמן [עכ"ל] אלמא דלא גזרו חיוב הכרחי ולא קשה (על) [קו'] התוס' דאמאי לא ירדו לנכסיו דכן מצינו בחז"ל שבקצת דבריהם עשאו לחיוב מוחלט ובקצתם רק למצוה והכל לפי מה שראו בחכמתם [ושפיר לרש"י ז"ל ל"ק שם במס' שבועות מרבנן דכיון דחזינן דגבי מציאת חש"ו לא נחתינן לנכסי' שפיר י"ל דגם בשבועת היסת לא הי' תקנתם לירד לנכסי משא"כ לר"י דאמר גזל גמור מדבריהם אף דתקנתם היא רק מפני דרכי שלום מ"מ ס"ל דנחתי' לנכסי' א"כ ע"כ לדידי' אין חילוק וע"כ אפי' בהיסת נחתי' לנכסי' ודו"ק עכ"ה] וכן מצינו בכמה [דברים שהם] מדבריהם כדברי הפ"י ז"ל בגיטין וא"כ כיון שראינו שאין הגזירה רק למצוה והשמתא הוא שפוקר נגד דברי חכמים והמלקות הוא משום דרב מנגיד על המשהה נידוי למ"ד יום [יבמות נ"ב קידושין י"ב] אבל כפי' להשבועה אין לנו מתקנת חז"ל וא"כ יראה מפשטות הדברים דאם הנתבע העבריין אינו רוצה לציית דין דברי חז"ל ולישבע הוא פטור מן התובע מכל וכל ורק עליו שמתא שפקר על חז"ל אבל התובע אין [לו] עליו שבועה או ממון א"כ בוודאי אינו רשאי לילך בערכאות כי הוא אין לו עליו שום טענה ואי מה שפקר בב"ד הוא דבר אחר ואינו רשאי בשביל זה לתובעו בערכאות בעסק אחר כמבואר בכנה"ג סי' הנ"ל וז"ל מינה יש לדון דאע"ג דאם יביאוהו לעש"כ יכבדו עליו העול ואולי יבא לסכנה גדולה יש היתר בדבר משפטי שמואל אמר המאסף לכאורה נראה שזה חולק על מ"ש תומת ישרים סי' כ"ב כתבתי בהגהת הטור אות י"ט ואפשר דלא פליגי דבעל ת"י מיירי דאם א"א להציל את שלו יגלגל עליו היזק ממקום אחר אבל מ"ש איירי כשמוליכו בעש"כ נמשך ממנו היזק עכ"ל אלמא דהחילוק אם יש להתובע עליו תביעה ע"פ והוא אינו רוצה לקיים דתה"ק מותר להביא דבר זה בערכאות אפילו אם יעלילו עליו אבל

לגלגל על העבריין ממ"א אסור וכן מסתבר כמבואר בסי' שפ"ו כה"ג וא"כ לפ"ז ודאי אסור לילך למסור הקונפרמיס לערכאות לגלגל עליו ממ"א כי הנתבע פטור לגמרי כנ"ל. אך לפי מה דמבואר ברדב"ז ז"ל סי' רי"ז וז"ל ותו דכיון שאינו רוצה לשבע רגלים לדבר דמשקר ותו דאלמוה רבנן לתקנתא עד שמנדין אותו שלשים יום אם לא רצה לישבע ואם לא בא לישאל על נדוי מלקינן לי' וטעמא דאל"ה מעקרא תקנתא דר"נ וכ"א יאמר איני נשבע ואיני משלם וכיון דאלמו' להא מילתא אלמוה נמי לענין אם תפס לא מפקינן מיני' עכ"ל אלמא דס"ל דהנידוי הוא כדי לחזק הגזירה ומאימת הנדוי ישבע או ישלם וא"כ כיון שבעו"ה אין אתנו לכפותו בד"י מותר לכפותו ע"י עכו"ם אפילו אם יכבידו עליו וכמבואר דבר זה בתקנות מהר"ז אשר בסוף תשו' מהרי"ו ז"ל ומביאו הרמ"א ז"ל בתשו' סי' פ"ו וז"ל ומ"ש מהר"ם מרזבורק וז"ל ודין אם דרך באותה העיר שיהודים מעכבים לחבירו ע"י עכו"ם ולקבול עליו בעכו"ם כי אין שם ב"ד פטור עכ"ל נראה דהיינו עיכוב ועיקול בעלמא אבל להזיקו בידי כותים ללא צורך לאו כל כמיני' ואינו נאמן לומר להציל שלי כוונתי דאל"כ לא שבקת חיי לכל ברי' וכל עולם יטעון הכי עכ"ל הרמ"א ז"ל בתשו': (ואין לומר דהתקנה הוא דווקא בדיעבד פטור אבל לא לכתחילה דהלשון משמע דמותר לכתחילה דאל"כ במקום איסורא מנהגא שבקינן כדאמרינן בר"ה [דט"ו ע"ב] ותו דאפילו אם נימא דדווקא בדיעבד הוא מ"מ אין על הב"ד (משום) חיוב למנוע זה מכ"ש בעבריין כי האי שאינו רוצה לשמוע לתקנת חז"ל):

וא"כ לפ"ז כיון דאין בידינו לכפותו הוי כאין ב"ד בעיר מותר לכפותו ע"י ערכאות שישבע הגם שהמה יכבדו וירדו לנכסיו לית לן בזה וכמאמרם ז"ל קרית לחברך וכנ"ל ובפרט אשר לפי הנראה ורגלים לדבר שאמת עם התובע וא"כ אם הי' בדורות הראשונים שדנו לפי אומדן דעתם כאשר הי' בהיות שופטי צדק עכ"פ אם בכמות זה כופין אותו לקיים ולישבע ואם יכבדו עליו לית לן בעבריין הזה הנראה שרוצה לעשוק רעהו ולכן בוודאי מותר ליתן כתב כזה וכן לפי דעתי נוהגין בכל ערי הגולה ושמעתי בילדותי מחותני הגאון ז"ל שתמה האיך נותנין כתב כזה אולם לפי דעתי שלא תמה רק למה כותבין רק חיוב ממון לחוד הא לא נתחייב ממון אבל בענין שכותבין כעת בהקונפרמיס אם ישבע יפטר בודאי מחויבים הב"ד ליתן קונפרמיס כדי לנעול דלת בפני עושי עול וזה יהי' חוזק שיעמדו לדתוה"ק כי אם לא יהי' לב"ד תוקף עכ"פ עפ"י קונפרמיס רבים יסרבו מלעמוד לדתוה"ק בעוה"ר (לחיוב הדבר כנ"ל): ואשר שאל עוד בעניני השליח שאינה אין הפנאי כעת לבוא בפלפולים כי נראה לדעתי אשר כבר נבצע הדין ולכן לפלפול בעלמא ובפרט בדבר שצריך עיון רב אין הפנאי כעת לזה רק בדבר קומפרמיס שהוא דבר דשכיח בכל

יום נתתי אל לבי לברר ולפ"ד כוונתי לאמת: סימן י להרב המאה"ג החסיד המפורסם כו' מו"ה ישעיה זלמן נ"י האבד"ק איסטריק:

ע"ד שאלתו בראובן שעשה שליח לשמעון לשלם עבורו לקאסי מס אקאנטא והמותר ימתינו לו ומסר לו מעות לשלם והלך שמעון ופרע ולא לקח קוויטל והנה במשך הזמן הלך זה הגובה המס לעיר אחרת כדרכם והלך שמעון ליקח ממנו קוויטיל ואמר לו להד"מ שלא נתן לו דבר ואעפ"כ הלך עמו שמעון לראובן ואמר הנכרי לשמעון שלפי דעתו יבאלראובן הנחה מערך המס שנתן עד הנה לפי שהוא עשה עבורו בקשה למקום גבוה ולכן יהא העשרים כסף לשכר טרחתו ואם לא יבא הנחה ישלם שמעון לראובן העשרים כסף ככה הוסכם ביניהם והנה כעת בא ממקום גבוה שישלם כאשר נערך בלא שום הנחה ולכן כעת תובע ראובן עשרים ר"כ משמעון כאשר הוסכם ביניהם והי' הפסק שישבע שמעון על שלא המחה את ראובן ועל ששילם בלא קוויטל פטור כמבואר בסי' נ"ח והיפך שמעון השבועה על ראובן שראובן ישבע ע"י היפוך ובלא קב"ח שכנגדו ואז ישלם ולאחר זה נשמע שנתפשרו להמתין איזה חדש או ימים ולאחר זמן ישלם לו העשרים ר"כ בלא שום שבועה והשליש אצל אחד מעות ע"ז והנה עתה טוען השליש יש לי כנגדו בידך ואני תופסם לחובי וגם טוען השליש כי לא מחל לו השבועה רק הוא השטה בו וסוף הדבר נתפשרו מחדש שישבע ראובן כמו שנפסק מאז ועתה אינו רוצה (שמעון) [ראובן] לישבע עד שיהא המעות מושלש ביד ב"ד למסור לידו תיכף אחר השבועה והשליש הנ"ל טוען שיתן המעות לאחר השבועה וא"צ להשליש מקודם:

תשובה לע"ד נראה פשוט דשמעון חייב לשלם לראובן במה שפשע ששילם לעכו"ם בלא קוויטל כאשר עושים כל העולם ולא דמי לשליח שפרע למלוה ולא לקח השטר דהתם כתבו הטעם שסובר השליח דמהימן המלוה אצל הלוה כיון שלא הזכיר לו שטר כלל אבל נכרי הגובה מס שהיום הוא כאן ולמחר פתאום איננו כאשר שכיח בפלהדרין ולכן מסתמא הכוונה ליקח קוויטל כדרך שעושין כל פורעי המס ויותר מזה כיון דידוע דדד"מ דאפי' אם נודע בבירור ששילם להגובה אם לא לקח הקוויטל צריך לשלם לקאסי והוא יתבע את הגובה א"כ פריעת המס הוא בלקיחת הקוויטל ובכתיבה תוך ספר הערכי וכ"ז שאין לו קוויטל ואינו נכתב בספר לא פרט כלל המס ולא עשה שליחותו ששלחו לפרוע מס וצריך להחזיר שמעון השליח לראובן ששלחו כיון שלא עשה שליחותו וכן מצאתי בהדיא בכה"ג ח"מ סי' נ"ח ומביאו בס' ע"צ ז"ל ומה שהמחהו הנכרי את שמעון לראובן לא ידעתי המחאה זו מה טיבו הא הוי לאחר מ"מ וגם לא פטרהו [ע' בח"מ סי' קכ"ט ס"ג] ולכן בודאי לא כלום ההמחאה כלל וגם לא הי' לנכרי שום חוב ביד שמעון [שיהי' חייב

בתורת מע"ש] ולכן השבועה על המחאה אינו כלל וגם טענת משטה שטוען השליש אינו כלום כיון שהשליש מעות ע"ת זה [כמ"ש הש"ך בסי' נ"ו סקכ"ד] ולכן לע"ד שמעון השליח חייב לשלם לראובן שפשע ולא לקח קוויטל וגם הוי שליח שלא עשה שליחתו כו' וגם אם הי' מקום לשבועה צריך להשליש המעות ביד ב"ד כי כן הוא בכל בתי דיני ישראל כאשר ראיתי בכמה קהלות ואם השליש נאמן מכח שלישותו [בידו] בודאי אינו נאמן בנוגע כזה שרוצה לתפוס המעות בשביל עצמו ולפע"ד בזה כ"ע מודים דא"נ מטעם שליש [ע' בש"ך סי' נ"ו סק"כ] ורק אם יש לו מיגו דהחזרתי נאמן השליש כמו כל תופס של אחרים דנאמן במיגו אך אני חושש במיגו זו הרבה דיצא קול וכעובדא דבר שרשם [ב"ב ל"ב ע"ב] וצריך הב"ד לעיין היטב אם הוי מיגו והי' שלום: סימן יא להרב המאה"ג החריף ובקי ירא ד' המושלם וכ' כש"ת מ' אברהם א"ש האבד"ק ברדיוב יע"א.

בדין של הרב הנגיד מו"ה זנוויל נ"י אשר נתן לנגיד ר' שמואל דוד וועקסל שילוה לו מעות בה"ע וצוה שהמעות המה לב"ח ורש"ד לא עשה כדבריו ורק מסר הוועקסל לאחרים והמה ישלמו לב"ח הנ"ל ובאו לדין המשלמים עם רש"ד ופטרו הב"ד את רש"ד ואח"כ תבעו המשלמים את ר"ז וטען לאו בד"ד אתה ע"כ הטענות והנה משום הוועקסיל אין לדבר כלל שהוא עסקא ולא נעשה העסקא כלל והשטר הוא אמנה ושניהם מודים מקודם שהוא אמנה הוועקסל אינו כלום ורק ר"ז מחויב לשלם מטעם שפרעו חובו דכל הטעם שפוטר בש"ע [סי' קכ"ח] משלם חוב של חבירו מטעם מפייס הי' לי' כמ"ש בש"ע בסוף הסעיף וא"כ הכא שר"ז צוה לשלם וא"כ לא הי' רצונו בפיוס וודאי חייב הלוה שנשלם חובו ואפי' לאידך טעמים משום דהוי מבריח ארי מ"מ מבואר [בסי' ק"ל דאם הרשהו] הלוה צריך לשלם ומבואר שם בסמ"ע [סק"ח] דל"ש שנתן לו רשות ול"ש שביקש ממנו ורק בגילה דעתו דניחא לי' סגי א"כ הכא דלוה מעות לצורך תשלומין בודאי ניחא לי' וחייב לשלם וכ"מ בכ"ג בשם מבי"ט וא"כ ר"ז חייב לשלם וא"ל דהתם הטעם שנתחייב דזה הוציא על פיו ומש"ה חייב לשלם לו ז"א דמשמע דאין הטעם רק דכל דניחא לי' חייב הלוה ותו דגם כאן הוציא על פיו דשמע מרש"ד שר"ז רצה ללות לו והלוה מעות ע"ז רק שרש"ד חזר ולא הלוה לר"ז ועמדו האנשים ושלמו עבור ר"ז בתורת הלואה שיחזיר להם כמו שרצה ר"ז א"כ בודאי חייב ר"ז לשלם למשלמי חובו ודאי לא יכחיש אדם דהוי גילוי דעת מר"ז דניחא לי' שישלמו להב"ח שלו ובגילוי דעת לחוד סגי דצריך לשלם להפורע חובו דניחא לי' בתשלומין וכה"ג מבואר גבי מקיף חבירו וגדר שלא מדעתו בחצר [בסי' קנ"ח ס"ו] ובכמה מקומות כנ"ל והי' שלום: סימן יב לאחי הרב החריף החסיד המפורסם בו"ק חו"פ ע"ה שלשלת היוחסין וכו' מו"ה אביגדור נ"י האבד"ק דיקלא יע"א.

שאלה איש אחד השליש טראטי בעד כלים שקנה אצל חבירו שיעמיד לו הכלים והוא ישלם לו המעות ואיש אחד הי' עם הקונה הנותן הטראטי ואמר לו להקונה שלא יירא לתת טראטי להמוכר הגם שעדיין לא לקח הכלים והנה כעת הטראטי זערירט ביד האיש אשר הי' עם הקונה כי לקח מהמוכר הטראטי ורוצה לגבות המעות מהקונה כי אמר שבודאי שילם לו הלכים והקונה טוען שלא קיבל הכלים כי יש מום במקח ואינו חייב כלל על הטראטי ושאלת מה דינו: הנה ידידי אחי כי רואה אני שאינך בקי בטיב הענין ובאמת גם אנכי אינני בקי בטיב הענין אך לדעתי הוא כן דמקודם תיקון הטראטין הי' כותבין שט"ח ובו הי' מבואר כל עניני התחייבות והנאמנות ויתר הענינים והי' אריכות הדברים ולא הכל ידעו לכתוב כנימוסיהם לזה תקנו באם שיהי' נכתב באופן נוסח שבטראטי מחויב בעהש"ט בהחיובים המבוארים בערכאות והודיעו זאת מקודם בכל המדינה שידעו מדבר זה כידוע מנהג אומה זו והנה לפ"ז נ"ל דאינו בגדר דינא דמלכותא רק בגדר דיברות ב"א במקום הזה דהנה בלה"ק החיוב מקרי חייב אני לך ובל"א איך בין שילדיג ובלשון צרפת בלשון אחר ובלשון פ' בלשון אחר ובודאי אין חילוק בכל לשון שמחייב עצמו והנה לפ"ז כיון דידוע במדינתנו דלשון זה צאלין זיא הוי איך בין שולדיג דהרי רואין שאין משלם לשום אדם רק מלוה מעות מזומן מ"מ זה הוא עכשיו בלשוננו לשון חייב אני לך שבלה"ק וא"כ אין זה תלוי כלל בדד"מ כי שם שייך האיך הדבר נעשה כמו שמבואר בשטר ורק עפ"י דתה"ק פסול לשון זה ובדד"מ כשר זה תלי' בדד"מ אבל דבר זה הוי עפ"י דתה"ק ממש כמו שכותב לו בלה"ק חייב אני לך מנה ולכ"ע עפ"י דתה"ק הוא חייב דהרי אם מלוה או מחייב עצמו ממש כותב בלשון זה צאהלין זיא הרי דזה הלשון הוא בלשוננו הקדוש חייב אני לך או לויתי ממך וזה לפע"ד ברור.

גם מה שספקת אם לתת לזה דין בורח אודיע לך כי אני אינני פוסק עתה דין בורח רק אם נעשה כפי תיקון ב"ד ישראל אבל עתה בעוה"ר שהולכין באלמות וגם אינו נותן לב"ד כל מה שיש לו וכ"א מציל לעצמו בזה ליכא תקנת בורח כמו שמבואר בגוף התקנות בורח שראיתי וכעת אין הפנאי לעיין אך דרוש מספרים שנדפס בהם תקנת בורח ותראה שכן האמת גם מה שחששת שמא נמחל שעבודו לא ידעתי למה נמחל שעבודו ולמה נחוש לזה כיון שאין טוען בזה בבירור ולכן נלע"ד אם המוציא הטראטיל מודה שלא לוה זה כלום ואינו יודע אם מסר לו הכלים וגם המוכר אינו טוען שמסר לו הכלים לדעתי לא יוכל לגבות בו כי הוא שטר אמנה ולעולם לא הי' דעתו לחייב חנם רק אם יתנו לו הכלים ונאמן לומר שלא נתנו לו כיון שאין טענת ברי נגדו לומר דהמוציא הטראטי יהא נאמן במיגו ודמי ממש לאומר א"י שאתה חייב לי וגם עפ"י דד"מ כפי מה שנראה לי הי'

פטור ואין טראטי כזה שוה כלום אם יודה אפי' עפ"י דד"מ ומה שכתבת דאינו נמכר רק בכומ"ס כדין שטר לפע"ד כיון דכותבין שגם המוכר השטר הוא עודנו בחובו א"כ לא הוי רק כשלוחו לגבות בשבילו המעות ולא הוי מכר כלל שהרי אם לא ישלם לו יהי' מאיזה סבה חייב המוכר לשלם לו וא"כ לפע"ד הוי רק כשלוחו וא"י לומר לו לאו בד"ד דהוי כהקנה לו בכתיבה זו של זערירן כנלע"ד: סימן יג ר"ש להרב הגדול חו"נ מו"ה יעקב שלמה היילפרין נ"י האבד"ק פרעמישלאן יע"א.

מכתבו עם השאלה הגיעני בעת אשר נסעתי. והכינותילנסיעה נמרחץ מרחוק ויסורי גברו מאד ולא יכולתי לכוין דעתי לעיין בדבריו הנעימים ושמתים למשמרת והנה עתה בעז"ה אשר הוקלו קצת יסורי אם כי עדן לא סרו וכלו יסורי עכ"ז חזקתי ליקח מועד לעיין בדבריו הנעימים ובפלפולו הזך והנה כוון להלכה באמת אך למען השתעשע בד"ת אמרתי לבאר קצת ואם כי אין לפני ספרים באתי לבאר הסוגי' הזאת בקצרה לפי דעתי כי הנה לפי המבואר בש"ס ב"ב (צ"ט ע"ב) וז"ל מי שהיתה דרך הרבים עוברת לתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו ושם בגמ' אמאי שלו לא הגיעו כו' כגון שאבדה להן דרך באותה שדה כו' וכתב שם הרשב"ם וז"ל דמ"מ אורחא אית להו גבי' ויפה כח רבים מכח יחיד שהיחיד שאבדה לו דרך בשדה חבירו לא יברור מעצמו אלא או בב"ד או ברשותו של בעל השדה אבל רבים כב"ד דמי דמאן מינייהו מזמין להאי לב"ד וכ"ש מתני' דהוא עצמו נתן להם ומיהו שלו לא הגיעו דקנסי' לי' לפי שנתן להם דרך עקלתון עכ"ל ושם בד"ה החזיקו רבים שהשווהו ותיקנוהו להילוך והבעלים ידעו ושתקו אסור לקלקלו דודאי לרבים מחל וכ"ש מתני' שנתן להם ההוא דרך בידים הילכך מה שנתן נתן וכגון שהחזיקו עכ"ל.

והנה סוגי' זו פליאה מראש ועד סוף דמאי רצה לדמות משנתנו לר"א הלא הכא ע"כ דרכו גבי הרבים ולמה לא יקח שלו הניכר וכן הקשו בתוס'. שנית הרשב"ם מפרש שקנו אותו הדרך הרבים בעשותם מעשה בפני הבעלים [וקשה דאי מיירי דנתן לו בפירוש או דאיכא גילוי דעת ממנו שנתן להם בתורת מתנה א"כ מאי איריא רבים] דבאופן זה גם גבי יחיד שעשה מעשה בפני הבעלים ושתק מהני לקנין כמבואר גבי ר' ענן שקל בידקי [ב"ב מ"א] וגבי דלה לי' צני דפירא [שם ל"ה] ובכמה מקומות אין מספר וכן פסקינן להלכה [בסי' קמ"ב ובסי' קצ"ב] גבי אם שימש בקרקע חבירו לפניו דהוי חזקה ומ"ש רבים בזה מיחיד ומ"ש הרשב"ם ז"ל דלרבים מחל וקשה הלא גם ליחיד מהני מעשה בפניו [ואי מיירי דליכא ג"ד ממנו על הנתינה רק מה דהחזיק בפניו ושתק דל"מ החזקה לאלתר כמבואר שם בגמ' כרבנן דפליגי על ר"י ור"י דס"ל בפניו לאלתר הוי חזקה דבסתמא ל"א

דמחל א"כ גם ברבים למה נאמר דמחל להו וע' בתו' ב"ב דכ"ו ע"ב ד"ה עד ודו"ק] ומה שרצה מעכ"ת לומר מחמת דניחא לי' למעבד מצוה קשה לפ"ד אפילו שלא בפניו מהני טעם ניחא לי' למעבד מצוה ולמה כתב הרשב"ם ז"ל דוקא בפניו גם מה שדמהו למיצר שהחזיקו בו רבים למשנתנו הלא במשנתנו לא החזיקו ברשות רק בחליפין ואם החליפין בטל מטעם שאמרו האמוראים כ"א כדרכו א"כ הוי כגזילת הרבים הדרך שלא ברשות וקשה וכי רבים גזלנים הם ובהדי' מצינו במד"ר [ריש מדרש איכה ובגמ' עירובין דנ"ג ע"ב] גבי ההיא תינוקת שאמרה לר"י כבשהו ליסטים כמותך ושבחה ר"י שם.

ולכן נ"ל לומר דמצר שהחזיקו בו רבים ועשו בו מעשה היינו לא שקנאו להקרקע רק להילוך לבד אבל גוף הקרקע לבעלי' עומדת וכמו שמצינו קנין כזה בכמה מקומות בשכנים והנה ידוע דבדבר שתדיר היזקא כמו קוטרא לא מהני חזקה דאין דעת אדם סובל זה [כמבואר בחו"מ סי' קנ"ה סל"ו] ולכן גבי יחיד אם מחל לתשמיש תדיר כזה העברת רבים בגבולו הי' יכול לחזור שאין אדם מוחל כזאת אולם לרבים מחיל וזה החילוק בין יחיד לרבים אך דבר זה גופא קשה מ"ש רבים מיחיד וי"ל דהטעם פשוט דהנה מבואר גבי קטן [בסי' כ"ח סי"ט ובסי' ק"י ס"ה ו'] דאין גובין עדות ולא דנין עד שיגדיל ומבואר בסמ"ע שם לפרש דאם אין לקטן חזקת אבות או שאין מחזיק בו גובין עדות ודנין שלא בפניו אך אם יש לקטן חזקת אבות ומוחזק בו כיון שמוחזק בו בהיתר אין דנין שלא בפניו והנה ידוע דרבים הוא כשלא בפניהם [ע' בב"ב ס"פ חזקת] וא"כ אם מוחזקים בו בהיתר שמחל להם רק שרוצה לחזור מחמת שהוא היזק תדיר כמו קוטרא לזה שוב אין דנין שלא בפניהם כי אולי הי' טעם שלא יכול לחזור ומש"ה ממילא מוחל בתחלה לגמרי כי עם מי יעמוד לדין והנה לפ"ז במשנתנו שנתן להם דרך ה"א משום שיכול ליתן להם [דרך מן הצד] בע"כ משום כופין על מדת סדום ומקשה הגמ' ליעבד דינא לנפשי' בדבר הידוע ובירור ומתרץ הגמ' דהוי דרך עקלתון ולא ניחא לכולהו אבל אי הוה ניחא לכולהו הוי החליפין כדין והנה במשנתנו שנתן להם דרך אלמא משמע שהסכימו הרבים שלפנינו בהחליפין כי ניחא להו להתקצר דרכם במן הצד והנה לפ"ז הוי ממש לפנינו להרבים דרך שמכבר להם ודרך שנקנה להם בחליפין והנה לאותם שקצר להם הדרך ניחא להו ולאחריני לא ניחא להו בדרך החדש ומאן מפים להסכים עם אלו הרבים או עם אלו ולכן דומה ממש לרבים שבררו להם דרך שפי' הרשב"ם ז"ל [שם ד"ה בד"ה אמאי] וז"ל [ויפה כח רבים מכח יחיד שהיחיד שאבדה לו דרך בשדה חבירו לא יברר בעצמו אלא או בב"ד או ברשותו של בעל השדה ורבים כב"ד דמי דמאן מינייהו מזמין להאי לב"ד עכ"ל] אלמא בכה"ג גבי יחידים הי' צריך ב"ד ורבים א"צ ב"ד וא"כ

במשנתנו שאלו רוצים מכאן ואלו מכאן בודאי הי' צריך ב"ד לדון את מי מהם יברור וא"כ כיון שהחזיקו בהיתר וצריך ב"ד וא"א לרבים לדונם דהוי כמו שלא בפניו והחזיק בהיתר ולכן שלו לא הגיע דהוי ממש מצר שהחזיקו בו רבים דביחיד הי' יכול לחזור ורק ברבים א"א לדון שלא בפניו כמ"כ הכא בשכנים שקצר להם הדרך נקנה להם בחליפין ולהשכנים שנתארך להם הדרך בטל החליפין וצריך ב"ד וא"א לדון שלא בפניהם ולכן אסור לקלקלו ולכן מדמהו מתחלה הש"ס לר"א לרבים שבררו להם דרך כל א' מהרבים בררו להם דרך זה מצד זה וזה מצד א' ואח"כ מדחה הגמ' מחמת הקושי' שם ולכן מסיק הש"ס הטעם משום מיצר שהחזיקו בו רבים שאסור לקלקלו משום דהוי שלא בפניהם כן נמי הכא וז"ב לפע"ד אבל עכ"פ בעי דוקא ברשות אבל הכא שהחזיקו בו במה שנחו שם לפעמים או בהילוך שלא קפדי בו ב"א אפילו בחצרם אם הוא פתוח ובכה"ג לא מקרי החזיקו ברשות וכמ"ש בתשו' האלשיך הספר אינו לפני אבל בבירור ראיתי שם דכה"ג דלא קפדי אינשי לא הוי חזקה כלל וגם בכמה תשו' ראיתי כן וכן נפסק הדין בב"ד ולכן אין שום טענה להרבים נגד היחיד והיטב פסק הרב נ"י וראוי לקיים הפסק מטעם זה לחוד ובפרט שארי הטעמים אשר אמר נכונים המה:

ועפ"י מה שאמרנו דמיצר שהחזיקו בו רבים היינו שהרבים מחזיקים רק בהילוך אבל גוף הקרקע של בעל השדה א"ש מה שמבואר בש"ס ב"ב (כ"ו ע"א) וז"ל ר' פפא הוה לי' הנהו דיקלי אמיצרא דר"ה בדר"י אזל אשכחי' דהוה חפר וקא קאיץ שרשיו א"ל מאי האי א"ל תנן הי' שרשים יוצאים לתוך של חבירו מעמיק שלשה כדי שלא יעכב המחרישה כו' עד דאמרי' לי' הא דאר"י מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו עכ"ל ופירש"י שם וז"ל שהחזיקו בו רבים לעשותו להן דרך אסור לקלקלו אעפ"י שהוא של יחיד ואנא נמי הא אחזיקי לי עכ"ל וזה תימה דמאי דמיון הוא זה למיצר שהחזיקו בו רבים וכמו שהק' התוס' ז"ל וגם פשט דברי רש"י ז"ל קשה להלום דמאי אמר ר"פ גם אני אחזיקי וכי לזה צריך ראי' דחזקה מהני וכל עיקר הסברא של ר"ה בדר"י הוא מטעם המשנה דקוצץ ויורד ומאי שייך כאן החזקה.

ונלע"ד דהפירוש כך לפמ"ש ר' מנחם בתוס' דהק' ר"פ לר"ה בדר"י מהא דאילן קודם לא יקוץ והשיב לו ר"ה בדר"י דלא יקוץ היינו גוף האילן אבל השרשים (לא) יקוץ ולכאורה קשה מ"ש באילן ומ"ש השרשים אכן י"ל דסברת ר"ה בדר"י הוא כך דבשלמא האילן דבשדה דידי' עומד יש לו חזקה אבל השרשים שיוצאים לתוך שדהו של ר"ה אדרבה ר"ה מקרי מוחזק [בשדהו] ויוכל לטעון דשלא כדין החזיק בו או שלא מחיתי מחמת שלא חפרתי בור אבל עתה בחזקתי עומד לחפור בור ולעקור השרשים של אילנך אך בזה נ"ל

דתלי' בשני הסברות שכתב הסמ"ע בסי' [קנ"ג ס"ק ל"ב] לענין הבא לסתום חלון של חבירו דיש סברא לומר כיון דזה מוחזק בחלונו לשאוב אור מחצר חבירו שוב אינו יכול חבירו לסותמו ובעל החלון מקרי מוחזק ויש ג"כ סברא להיפוך כיון דס"ס אתה שואב אור מחצר חבירו בעל החצר נקרא מוחזק ויוכל לסתום החלון שלא ישאב חבירו האור ממנו ועו"ש והנה בכאן ר"פ מוחזק בהאילן שיונק משדהו של ר"ה וכיון שכן ממילא מוחזק בהנקה שיש לאילן משדהו של ר"ה ור"ה ס"ל דאדרבה הוא מוחזק בשדהו ויוכל למחות בר"פ שלא יינק אילנו משדהו ולזה אמר ר"ה לר"פ שהביא לו ראי' מאילן קודם לא יקוץ וא"ל ר"ה דזה דוקא גוף האילן מפני שמוחזק בו בשדהו אבל השרשים שיונקים משדהו אדרבה הוא המוחזק ויוכל למחות שלא ינקו מעתה משדהו ולזה הביא לו ר"פ ראי' שאפילו בשל חבירו (מיקרי) אחר המוחזק ליניקה מקרי בעל האילן מוחזק דהרי במיצר שהחזיק בו [רבים] שאסור לקלקל הטעם דמן הסתם החזיקו רבים בהיתר כמ"ש (המ"ע) [הסמ"ע בסי' שע"ז] וקשה הא ההילוך לבד לא הוי חזקה לקנות בו כמבואר בדף צ"כ וע"כ צ"ל כיון שהחזיקו בפנינו בהילוך מקרי מוחזקים הגם שגוף הקרקע הוי של בעל המיצר ואינהו לית להו רק רשות להילוך בשדה חבירו מ"מ מקרי מוחזקים כמ"כ נמי יחיד נגד יחיד מי שיש לו חזקה ביניקת אילן בשדה של חבירו מקרי בעל האילן מוחזק וז"ב ודו"ק:סימן יד להרב מ' ישעיה שארף בערג והר"ם אפרים באלחאווער יושב על מדין בק' זאלישטשיק: שאלה המחזיק בחלונות לנכסי מומר אי מהני החזקה כמו במחזיק לחצר ישראל או דומה לחצר עכו"ם המבואר בסי' קנ"ד דלא הוי חזקה וכי מכר עכו"ם אח"כ לישראל יכול לבנות כנגדן בלי ריחוק ד' אמות: תשובה מכתבם הגיעני והנה באמת מהראוי הי' שלא להשיב בדבר שכבר פסק הגאון מלבוב וגם כי כעת אינני בקו שלימות הבריאות ורק מחמת שכן השוו בהסכמה לקיים כאשר יצא מפי לא יכולתי לעצור במילין ועיקר בטלה דעתי נגד הגאון מהרי"ש נ"י אך לחוות דעתי להלכה.

מעיקרא נחקור אם הי' בא הישראל להבדיל עם המומר לדון בתחלה אם יוכל לעשות חלון לגבול המומר או לא מה דינו והנה לפי מה שמבואר שני דיעות אם מותר ליקח כו' ודיעה אחת אוסר ורמ"א מביאו [ע' בסי' שפ"ח סי"ג ובש"ך שם סקס"ג ובסי' רפ"ג וש"ך שם] והנה למ"ד שמתיר ליקח לעצמו ממונו בודאי מותר ליקח ראייתו לתוך חצרו דראי' הוי כנוטל משלו מחצרו כמבואר בסמ"ע קנ"ג [סקל"ב] וא"כ ממונו מותר מק"ו [הראי'] ולדיעה האוסרת ליקח ממונו אסור ליקח ראי' וא"כ לדינא דמבואר להלכה דספיקא הוא [ע' בפמ"ג או"ח סי' קנ"ו בא"א סק"ב ובת' ח"ס חח"מ סי' קנ"ד] ובספיקא דממונא אוקמא אחזקה בכל מקום אך הכא דע"ז אנו דנין ובפרט דלו אין חזקת ממון כלל ורק

דאסור לאבדו שמא נפיק מיני' זרעא מעליא בודאי אין לו חזקת ממון וכה"ג אשכחן בתינוק הנמצא דאין לו חזקת ממון כיון דהוא ספק ישראל [ע' בש"מ ספ"ק דכתובות ובאה"ע סי' ד'] וא"כ בכה"ג ודאי אין למחות בהמחזיק בהיזק ראי' וק"ל ואפילו למ"ד דאסור ליקח ממונו משום דילמא נפיק מיני' זרעא מעלי' מ"מ לע"ע הוי הראי' הפקר והז"מ יעשו דין עם השכן ולכן כיון דעפ"י דת תוה"ק אין המומר יכול למחות בודאי אינו חזקה דזה אינו תלוי במה שהוא מומר דאפילו בב' ישראלים הדין כן דאם א"י למחות לא מהני בי' חזקה וכמפורש בסמ"ע קנ"ד ס' י"ח י"ט וגם אינו חזקה דכיון דעפ"י דד"מ א"י למחות לא חשש לילך אצל דייני ישראל ולכן לדעתי אינו חזקה כלל ובפרט למ"ש בטור [סי' שפ"ח] שבגרמא או בגרמי מותר לאבד ממונו א"כ ממילא מותר להחזיק בחצרו דאינו אלא גרמי ואפילו נימא דבעינא קלי' לי' כדאמרי' בפסחים [דכ"ו ע"ב] מ"מ כל שאינו בידים מותר לאבדו כמבואר במהרי"ו סי' ק"ס [מובא בש"ך סי' שפ"ח סקס"ב] וא"כ כיון שא"י למחות בודאי אינו חזקה דברי כו': סימן טו לה"ה הרב המאה"ג החריף ובקי חסיד ירא ד' כו' מו"ה אברהם יצחק נ"י האבד"ק קליין ווארדיין יצ"ו: מכתבו הגיעני ואשר שאל אם מותר למסור לקחת החירות השענק שיש ליהודי' משום שמוכרין בזול ממה שמוכרים המחזיקים שענק בדמים כי המה המחוררים אין עליהם עול פריעת שכר ויכולים למכור בזול משארי השענקרם שמשלמין דמי האוראנדי והנה לא ידעתי מקום ספק בזה האיך רשאי למסור זה וכי רשאי אדם למסור למי שיש לו גוט ואוראנדי בחנם הכי מותר למסור כדי שלא יוזיל המקח מיי"ש או מתבואה וכדומה וח"ו לומר כן דא"כ ח"ו הותרה הרצועה אך כדי שלא יקלקלו לשארי היהודים יעשו תקנה עפ"י ב"ד ועיין פמ"א [ח"א סי' י"ז] שכתב שיכולין למחות במי שמוכר בזול וכעת אין ספרו בידי אך מעכ"ת יעיין שם וימצא כן אבל למסור ח"ו והי' שלום כדברי ידידו כו'.

ג' ויצא תרכ"ד: סימן טז לידידי מחו' הרב הה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם חו"נ וכו' מו"ה בנימן זאב נ"י אבד"ק דק' זמיגראד: שאלה אם שותף בבית יכול למחות לחבירו שיקבל לביתו דיורין: תשובה הנה דעת הרשב"ם הוא כך דדוקא להוסיף על הבנין אסור אבל להוסיף דיורין בלא בנין מותר וכ"כ בהדיא בד"מ [ר"ס קנ"ד] דדעת הר"מ ז"ל שהביא הב"י ז"ל דס"ל לר"מ ז"ל דמותר למלאות ביתו דיורין ואכסנאות וכתב הד"מ ז"ל דהוא דעת הרשב"ם ז"ל לא כמ"ש מעכ"ת דהרמ"א ז"ל [שם בס"ב] הכריע דהרמב"ן והרשב"א פליגי אהרמב"ם ז"ל והקשה מעכ"ת מה שהקשה ובאמת לא כתב הרמ"א זה מעולם רק שהר"מ והרשב"ם ז"ל ס"ל דמותר למלאות דיורים אך מה שנרשם ברמ"א הרמב"ן זה הרשימה אינה מהרמ"א ז"ל כמ"ש הפוסקים כמה פעמים ובח"מ יחסהו להסמ"ע

אך באמת המרשים ג"כ שפיר כתב דכ"כ בהדיא דאם פתחו לבית מותר לקבל דיורים דלא גרע ממלא ביתו דיורים ואכסנאים נשמע מזה דאפילו שלא במקרה מותר ובספר בעי חיי לכנה"ג מאריך בזה וגם הרמ"א מביאו הטור קנ"ו כתב בהדי' דלא יוכל לעכב לקבל דיורין ועיין בב"ח וא"כ הרמב"ם הוא כמעט יחיד בסברתו ולכן בודאי מותר לקבל דיורין ואין שותפו יכול למחות בידו דכה"ג אזלינן בתר רוב הפוסקים כיון דאין אחד מוחזק כמבואר בכנסת הגדולה בספר הנ"ל ולפי מה שמביא בספרו על הטור י"ל בכה"ג דנ"ד דמקרי הרוצה להשכיר מוחזק דכל אחד עושה בתוך שלו יעוין סי' קנ"ד בכה"ג אך ביותר בכה"ג בשותפין דבית הולכין אחר המנהג והנה מעשים בכל יום אשר שותף לוקח דיורין ולא מעכב שום אדם לכן דבר פשוט שאין יכול חבירו לעכב עליו להשכיר ביתו ושאלה שני' דבר פשוט הוא כדברי מעכ"ת ועיין בנ"י גבי מקום שנהגו לבנות ובתשו' משא מלך שהביא הש"ג והי' שלום ב' ח' חשון תרכ"ה: סימן יז להרב המאה"ג החריף ובקי המפורסם כו' מו"ה ישעי' זלמן נ"י אבד"ק איסטריק יע"א:

שאלה בראובן שהיה לו פלאטץ פה והוא דר בכפר רחוק מכאן ד' פרסאות ונסע אחד מבני עירנו לשם וקנה אצלו הפלאטץ הנ"ל ובעל המיצר תיכף כשבא הקונה טען טענת ב"מ ורוצה לסלק את הלוקח: תשובה מכתבו הגיעני והנה בנדון שהלוקח נסע למקום המוכר ולקח אצלו ואח"כ כשנודע למצרן בא תיכף לב"ד לסלק הלוקח והנה הדין פשוט כמעט בכל הראשונים דצריכים להיות במקום אחד דאל"כ וכי מחויב המוכר להרבות ולשלוח שלוחים להמצרן לכן פשוט בעיני הפוסקים דכשאינם במקום אחד בטל דין מצרנות אולם בספר נתיבות המשפט על הר' ירוחם בנתיב י"א ח"ד כתב וז"ל וכתב מהר"ם אלשקר בסי' קי"ח דל"ש אם המוכר עומד במקום שהבית שם והמצרן בעיר אחרת או שהמוכר הלך לעיר אחרת והמצרן הוא שם כיון שאין המוכר והמצרן במקום א' ליתא לדדב"מ מטעם הרמב"ם והגאונים דתרווייהו חד טעמא ננהו והאריך בזה יע"ש ולע"ד אין דבריו מכריעים וטובא איכא לאפלוגי בינייהו דדוקא כשהמצרן הלך לעיר אחרת שייך שפיר לומר שאם אתה אומר שיש בו דדב"מ אין מי שיקח שדה מחבירו שיאמר לאחר כמה שנים יחזיר המצרן לביתו ויקחנה מידי אבל כשהמוכר בעיר אחרת מילתא דל"ש הוא שביתו במקום א' והוא במקום א' וימצא למוכרה ואדרבה אם אתה אומר דבכה"ג ליכא דדב"מ כל אדם יערים בכה"ג שאחר שיגמור המקח בעירו כדי להפקיע מן המצרן ילכו למקום אחר ושם יגלו המקח כלל הדברים שאם לדין יש תשובה ואם קבלה נקבל והנני מעיד עלי שמים וארץ שאחר ימים שכתבתי זה מצאתי בס' תשובת הרלנ"ח ז"ל סי' ס"א שהובא פסק לרב אחד שמו מהר"א ששון ז"ל שכתב כדברי

מהר"ם אלשקר והרלנ"ח ז"ל כתב פסק אחר באותו הנדון לחלוק על דבריו מן הטעם שכתבתי והאריך בזה יע"ש ועוד נראה מדברי הרלנ"ח שם שה' אלשקר הי' מסכים עמו בדין ובספרו כתב איפכא כמ"ש עכ"ל אלמא שהסכימו כולם שבסמוך קרוב ונראה כמו ששכיח טובא בעל היושב בכפר יש לו בית בעיר סמוכה לו בודאי שייך דין מצרנות דדוקא ברחוק מקום כמו ממצרים לצפת דרחוק טובא שייך שפיר דלא שייך ועשית הטוב וכו' דמפסיד להמוכר דכי ילך ויוציא ממונו להודיע להמצרן שרוצה למכור שדהו וזה ודאי הטוב אבל בדבר הקרוב טפי כמו בעיר גדולה ודאי שייך ועשית הטוב שבודאי חבירו יודיע להמצרן תיכף ובזה א"ש מה שהקשה נה"מ שהר"כ ז"ל סותר עצמו בתשו' למה שהרלנ"ח מביאו שהסכים הר"מ ז"ל לדעתו דהר"מ [מיירי] בספרו ברחוק ממצרים לצפת ובתשו' שהסכים להראנ"ח מיירי בקרוב וד"ל ובודאי יש עיר אחר גדולה כמה פרסאות כמו עיר לונדן גדולה יותר מכמה פרסאות ולכן הסברא נותנת דבכה"ג לא בטל דין מצרנות והי' שלום כדברי דו"ש:סימן יח להרב המאה"ג החסיד המפורסם חו"נ וכו' מו"ה מרדכי יהודא נ"י אבד"ק ענטרדאם:

שאלה אחד שכר בית דירה וסמוך להב"ד ששכר יש ג"כ בית החיצון הנקרא פאר הויז וגם בית קטן שסמוך להב"ד ולהבית החיצון והמשכיר שייר לעצמו לדור בבית הקטן הסמוך לב"ד ששכר רק הרשה להשוכר להיות משתמש ג"כ בבית הקטן וכעת השכיר המשכיר הבית קטן לאיש אחר שהוא מלמד תינוקת וטען השוכר של הבית דירה שהוא שכר גם הבית קטן רק הניח ג"כ להמשכיר להיות שמה כי הוא איש יחיד ופנוי והמשכיר טען שלא השכיר לו כלל הבית הקטן ואמר בפי' ששייר אותו לעצמו רק שהבטיח להשוכר שבאם לא יקפיד אז יניח גם להשוכר להשתמש בו וכעת נזדמן לו אחד לשכור הב"ק אין רצונו שיהי' השוכר של הב"ד שמה גם טען השוכר של הב"ד אם יהי' אמת כדברי המשכיר שלא השכיר לו כלל הב"ק ישלם לו מעתה שכירות בעד בית הקטן ומונע את המשכיר להשכיר הב"ק לאחר וע"ז טען המשכיר שהבית לא הי' מושכר אצלו רק עד אחר חג הסוכות העבר ורק על אשר לא השיג השוכר דירה אחרת וחילה אותו להניחו לדור שמה גם לעתיד השכיר אותו לו מחדש עד שישיג דירה אחרת ובאם שאין רצונו שישכיר הב"ק להמלמד אינו נותן לו כלל גם הבית דירה על לעתיד.

זאת הי' הטו"ת של הבעלי דינים: תשובה בדין זה הנה אם כפי דברי המשכיר שלא השכיר להשוכר שמכבר רק לשנה וגם לא הניח לו לשכון בתורת שכירות ורק אמר לו שיוציאנו מבית אימת שירצה והמלמד שכרהו מקודם שנחלט השכירות על שנה ב' ודאי אין שייך דב"מ כיון שכבר עבר זמן שכירות הראשון אולם אם השכיר לחלוטין להראשון

ואח"כ השכירו להשני שייך דב"מ אמנם בנ"ד י"ל דאין שייך כלל דדב"מ גבי מלמד תינוקות דמבואר בש"ע סי' קנ"ו ס"ג וז"ל וכן יש לו ללמד תינוקות ישראל תורה בתוך ביתו ואין השכנים יכולים למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולים לישן מקול התשב"ר וה"ה לכל מילי דמצוה שאינם יכולים למחות בידו מטעם תקנת יהושע בן גמלא וגם מבואר בסי' קע"ה וז"ל בס' כ"ו הי' רוצה הלוקח לקנותה לבנות בה בתים ובן המצר רוצה לזרעה הלוקח זוכה משום ישוב הארץ ואין בה דין בן המצר ויש מי שאומר שאם המצרן רוצה לנוטעה יכול לסלקו עכ"ל ולכן לפע"ד לא גרע מלמד תינוקות מתקנת יב"ג (והבא) [מן הבא] ליטע דמשום ישוב ח"ל הבא ליטע קודם [כמ"ש בסמ"ע שם סקמ"ד] ומבואר שם בב"י משום דדב"מ אינו רק מפני טוב וישר תיקון דיישוב דוחה טוב וישר מכ"ש תקנת יב"ג דוחה הטוב וישר וא"ל דאפשר ללמוד תינוקות באיזה בית אחר דז"א דא"כ גבי אילנות נמי נימא יטע במקום אחר א"ו שאין זה טענה דכיון דהדבר הוא לטובת בני העיר והמדינה להיות נטיעות מדחים טובת בעל המצר וכ"כ בהדיא הראשונים מביאם ב"י ז"ל כנלע"ד אם יסכים עמי כ"ת שבמלמד תינוקות אינו שייך דדב"מ כלל והי' שלום כדברי ידידו דו"ש: סימן יט להבד"צ דק' ברינל יע"א:

מכתבם הגיעני ומה שנסתפקתם אם יכול לומר זה אינו נוח לי בלא טעם גבי בר מצרא הנה לפי המבואר בש"ע [סי' קע"ה סנ"ח] גבי ממשכן שבא [המצרן] מתחלה לעכב שלא ילוה מזה רק מהמצרן שיכול לומר זה אינו נוח לי ורק אם רואין הב"ד ערמה בדבר אז מוציאין מהמלוה יעיי"ש וא"כ לכאורה ה"נ מסתמא יוכל לטעון זה נוח לי ורק כשרואין ב"ד ערמה בדבר אזי אין בטענותיו ממש אך דבר זה אין בו מקום לספק לפענ"ד כי אם יאמר לפני הב"ד דבר שראוי להקפיד עליו יוכל לומר זה לא ניחא לי' אבל בלא טעם ודאי ערמה הוא דמה לי זה או זה בשלמא גבי ללות מאיש מזה או מזה ודאי אין דעת ב"א שווים ואחד מתגאה עליו או יהא לו כנושה והשני לאו וכדומה ולכן מסתמא יוכל לטעון זה אינו נוח לי ורק כשהב"ד רואין ערמה בדבר דוחין אותו נגד המצרן אבל גבי שכירות שאין דר עמו כלל ואין לו דו"ד עמו כל השנה משך השכירות מה לו זה או זה כל שאינו טוען דברים הראוים להקפיד לא כל הימנו לבטל דינא דב"מ רק באמתלא הראוי' להיות אמת עכ"פ ואם ליתן ע"ז שבועה וקבלה הכל לפי ראות עיני הדיינים ומה שאמר מקודם חוץ לב"ד שאינו מקפיד זה לא מעלה ולא מוריד דאם אינו נותן אמתלא הנראה לא מצי לדחות השוכר הראשון ואם נותן אמתלא הנראה מה בכך שמעיקרא לא הקפיד אולי עדיין לא נתן אל לבו היטב ובאם נותן אמתלא הנראה ודאי דלא שייך דין דעשית הטוב וכו': סימן כ שוי"ר לידידי ב"ג הרב המאה"ג החריף ובקי שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה

יעקב יצחק פרענקיל נ"י האבד"ק נאריימב: אודות התביעה שתובע העכו"ם מיהודי שהי' העכו"ם שותף עמו ורק שלא עסק במו"מ כלל והמדובר הי' שיעסקו שניהם ועכשיו שלא עסק הנכרי אין הישראל רוצה ליתן לו חלק בריוח הדין עם הישראל כמו שכתבת דכ"כ הרמ"א ז"ל [סי' קע"ו סי"ט] שאינו מן הדין שהוא יעבוד וזה יקח חלק ורק מה שרצית לחלק דבראנדי לא שייך זה שהנכרי זכה עכ"פ בשותפות חלק הבנינים והבאת מדברי הש"ך ז"ל [שם סקל"ה] הנה לא עיינת בדברי הב"ח ז"ל שהש"ך ז"ל מביאו דשם קאי עמ"ש בש"ע דאם מת השותף בטל השותפות ולא יוכלו היורשים לכופו שישתתף עמהם כי אומר אתה לא שוה לי כמו אביך וע"ז כתב הב"ח ז"ל דבאוראנדי לא יוכל לחזור כיון שהמה יאמרו לו אם לא ניחא לך תניח אתה חלקך וצא מן האוראנדי וזה ג"כ כוונת הש"ך ז"ל אבל לענין אם לא עסק אין לו חלק בריוח כלל ורק לכאורה הי' צריך לשלם שכירות מחלק העכו"ם שיש לו בההוט אך זה אינו דכבר שילם דמי שכירותו להפריץ ומי יודע אם הי' שכר ההוט יותר ממה שנתן להפריץ וא"כ מה יתן עוד להנכרי שותפו ותו כיון דהעכו"ם לא עשה כלל וגם לא הי' ברשותו להשכירו לאחרים כי ישראל שותפו ימחה בידו כי אין רצונו עם שותף אחר והוי כמו דלא עביד למיגר דא"צ לתת הדר שכר (וכיון) [כיון] שלא חסרו לו כלל [ע' בח"מ סי' שס"ג ס"ז] דגוף ההוט אינו שלו ובפרט דגרע זה הריוח מהיתרא אתא לידי' [ע' באה"ע סי' כ"ח בח"מ סק"ה ובב"ש סק"ג ובט"ז יו"ד סי' ק"כ סקי"א] וד"ל וביותר צדקת שלא זכה העכו"ם מעולם כיון שלא פרע השכירות להפריץ לכן יפה פסקת.

וגם בדין השרי' בשבת העוף יפה הורית דכן גם אנו נוהגים להחמיר כפי העת והזמן וכן פסקנו אתמול להטריף לב העוף הנצלה בבעקעלע הגם שהח"ד [בסי' ע"ב סק"ב] מתיר וגם כמה אחרונים מ"מ הטרפנו משום שלא יהי' נקל בעיניהם וצריך לעשות משמרת והי' שלום כדברי מחו' ש"ב דש"ת בלונ"ח: סימן כא להרב כו': אודות הליטרייע צעטל שהעמיד אחד ולא נתן המעות כי אמר להנער העוסק בזה שילונו ויחזיר לו ויצאו הנומרין ועדן לא שילם לו הנה דבר פשוט בסי' קפ"ג בח"מ דהאומר זבין לי וזבין לו אפילו בדמיו מסתמא זכה המשלח ואינו נאמן לומר שחזר מקודם וכן פסקו הב"ח וש"ך וט"ז וכן יש להטות גם דעת הסמ"ע לענין זה עיין בנה"מ כן לדעתי פשוט בפרט שלא אמר כלל שחזר דלכ"ע של המשלח הוא מי שאמר הנומרין: סימן כב לידידי מחו' הרב המאה"ג החריף ובקי חו"נ המפורסם וכו' מו"ה יונה אשכנזי נ"י האבד"ק פשעווארסק יע"א: הגיעני מכתבו והנה אמת דברי' שהמהריב"ל ומהרח"ש ז"ל מסכימים שכסף וקנין מהני בלא שטר אולם מה נעשה שהמהר"א ששון ז"ל מביאו וחולק עליו וכתב שאין להוציא

קרקע מחזקת המוכר נגד דברי הריטב"א שכתב בחי' קדושין [דכ"ו ע"א] שכסף (ושטר) [וקנין] וחזקה כולם כאחד אין קונים בלא שטר במקום שנהגו לכתוב שטר גם מהרשד"ם ז"ל פסק כן והר' בצלאל בתשו' והש"ך ז"ל [בסי' ק"צ סק"ד] מביאם בלא החלטת פסק הלכה משמע דמספקא לי' דידוע דרך הקדוש של הש"ך ז"ל אם רוצה לחלק על איזה פוסק מביא בקצרה בזה"ל דלא כזה הפוסק בתשו' כידוע לבקי בדרכו וא"כ כיון שמביא פוסק בסתם דעתו לפסוק כוותי' וא"כ בכאן שהביא דברי מהריב"ל לעיין בו ואח"כ לעיין בתשו' מהר"א ששון ורב"צ ומהרשד"ם ז"ל המבין רואה דכוונתו דעכ"פ ספק הוא ובפרט לפי נ"ד שמהמעשה נראה שלא רצה לתת להמוכר המעות כי לא סמך דעתו עליו א"כ לכ"ע לא קנה בלא שטרדלפע"ד עיקר טעמא דהפוסקי' דס"ל דקנין וכסף מהני בלא שטר משום דבכסף סמך עליו אפילו בלא שטר שהרי נתן לו הכסף ש"מ שסמך על הקנין שעשה אתו לטפויי אבל הכא שלא רצה לתת הכסף לתחת ידו וזיכהו רק באופן שיקנה לו חלק הבית באונטבלאציע או באיזה חיזוק אחר ואם לא לא ימסור לו השליש המעות וא"כ הרי חזינן שלא סמך הלוקח דעתו עדיין אקני' זאת וגם כסף כזה שלא ניתן לחלוטין לא הוי קנין כלל ולכן לדעתי בכאן לכ"ע אינו קונה הקרקע ויכול המוכר לחזור ומ"ש כ"ת שהפוסקים האריכו דבעדות מהני קנין או כסף לחוד אני לא ראיתי לאותן הפוסקים אך יהי' מי שיהי' אין בשום גאון בדורנו להכריע ולהוציא קרקע נגד הריטב"א (והרשב"א מביאו ב"י ז"ל קצ"ה) ומהר"א ששון ומהרשד"ם ורב"צ ז"ל שבדבריהם שאפילו חזקה וכסף וקנין בעדים ל"מ כלל בלא שטר.

ומ"ש מעכ"ת משום דד"מ אתפלא האיך יאמר דבר זה הלא ידוע לכל מי שיש לו קצת ידיעה בדיני' שאין דד"מ כעת ברור והאדוויקאהטין כ"א אומר פירוש אחר בהפערגראווין וצריך אומן בקי בזה לא להוציא קרקע מיד המוחזק אשר זה דבר קשה בדתה"ק שאין מוציאין ממון ברוב רק בעדות ובדבר ברור מה שלא כן אפילו בד"נ הגם שד"נ חמור כמבואר בסנהדרין מ"מ לענין זה חמור להוציא ממוחזק בכמה דברים כידוע ולכן פשוט הדבר מאד שלא להוציא מיד החוזר.

ולענין מה שאסרו על המוכר דבר זה עשה שלא כהוגן ולפע"ד ראוי לנדותו ולהוציא מכלל ישראל עד שיתיר נדרו דאל"כ יתפרצו פרצות ח"ו בנדרים ולענין הדין אם יוכל לאסור אינני רוצה לחוות דעתי בזה מטעם הכמוס אתי ורק ראוי לכופו להתיר נדרו כנלע"ד. אך דין השני שנסתפק מעכ"ת אם יוכל לעכב הת"כ עד אחר חלוקה הנה אם לא יתן ת"כ יהי' הכל של הלוקח ולא יצטרכו לחלוקה בודאי כה"ג צריך לתת תחלה ת"כ ולא אטרוחי ב"ד בכדי לעשות חלוקה שמא לא יצטרכו לחלוקה והוא דבר שעתיד

להתגלות ובכה"ג לא אזלינן אפילו בתר חזקת מרא קמא כדאמרי' בפ' המקבל בב"מ (דף ק"י ע"א) וז"ל הגמ' ההוא שטרא דהוה כתיב בי' שנין סתמא מלוה אומר שלש ולוה אמר שתים כו' עד התם מילתא דלא עבידא לגלויי היא הכא מלדעל"ג היא ואטרוחי ב"ד תרי זמני לא מטרחינן עכל"ה ולכן בודאי גם בנ"ד כיון דעתיד להתגלות ופן לא יתן ת"כ וא"כ למה יטריחו הב"ד חנם גם שמן הדין דנזקקין לתובע תחלה הוא הלוקח שתובע לו מקחו שלקח ממנו ומה שהוא משיב שמקודם יחלוק ואח"כ יתן ת"כ בכה"ג ודאי נזקקין לתובע תחלה וצריך ליתן ת"כ ואח"כ יחלוקו וזה פשוט.

אלול תרכ"א: סימן כג להרב המאה"ג החריף ובקי החסיד כו' מו"ה פסח יהודא כ"ץ נ"י מו"צ דק' טארנא יע"א: שאלה ראובן הוציא שטר קנין על שמעון שהקנה לו קרקעותיו ורק ששמעון עדיין שליט בביתו ובשטר יש עידי עכו"ם ונתקיים בערכאות כנהוג ורוצה ראובן ששמעון ימסור לו עתה ביתו שקנה ממנו ושמעון השיב שלא הי' קנין כלל ורק עשה זה הקנין בערכאות שיהי' בטוח על הלואה שלוה מראובן אבל לא הי' כלל שום דיבור מקנין ועוד הביא שמעון ראי' שהרי אומדנא דמוכח שמכר לו בחצי שווי' וגם כי הניח לו לשלוט כמו שהי' שולט קודם כתיבת השטר ש"מ שיודע הקונה בעצמו שלא הי' כלל קנין ועוד ראי' שהי' ביד (הקונה) [המוכר] כתב שמחויב למכרו לו בחזרה אם יתן מעות בשנה הראשונה ונהי שלא נתן המעות מ"מ עכ"פ אומדנא דמוכח שלא הי' הכתב הראשון השטר מקנה רק לבטוח אבל לא לקנין וא"כ לא הי' מכירה מעולם ונהי שלא נתן המעות ההלואה בתוך השנה מ"מ לא הפסיד שלו כיון שלא הי' מכר: תשובה בדין זה יש הרבה לפלפל אך אין הזמן מחייב כעת לפלפל אך פשוט הדבר אם כן המנהג בעיר ומקום הקנין שכן נהוגים ליתן שטר קנין כזה רק על בטחון ולא לשם מכר כלל והדבר ידוע שם כן בודאי נאמן המוכר בלי שום שבועה כאשר פסק המהרי"ט ז"ל [ח"א] ש' כ"ג וכן הסכים הנ"מ [סי' ר"ז סק"ו] והאמת כי כן הוא אם המנהג כן והגם שהמ"א ז"ל [ה' רבית סי"ג הובא שם בנ"מ] פליג מ"מ נראה כדברי הנ"מ שהוא אחרון ובפרט בספק פלוגתא אין מוציאין מהמוחזק והמוכר נקרא מוחזק כיון שהספק אם נעשה כלל מכר והרבה טענו בזה הרשב"א והרא"ש ומביאו מהרי"ט ז"ל קנ"ב וא"כ אם המנהג כן בודאי נאמן המוכר בלחוד רק אם טען הלוקח בפירוש שהי' קנין ממש באוהי"מ חייב המוכר היסת והמקח בטל כמו שהוא המנהג אולם במקומנו ובגלילותנו אין זה המנהג ורק כשרוצה לבטוח על הלואה כותב בפירוש שמוכרו לו ע"ת אם יחזיר לו המעות יחזור ויקנה לו בתורת היתר על איזה אופן או שמקנהו לגמרי והוא נותן לו שטר כשר כנגדו אבל ליתן שטר מכירה סתם לא שמענו ולכן א"א לבטל שטר גמור מפני אומדנא דמכר

בחצי שווי' די"ל אולי לא הי' קונה אז במזומן או שארי אמתלאות שיוכל להיות ואין זה אומדנא דמוכח לבטל שטר ברור וכמבואר בתשו' מהרא"ש סי' מ"ט בהדי' דמ"ש דלמא לא מצא קונה ל"ד ה"ה שארי אמתלאות ובפרט בנ"ד שעשה לו שטר חזרה אחר שנה זו בודאי שייך דלמא אינש אחרינא לא הי' מתרצה לזה או שלא הי' רוצה לגלות לאחרים או שזה נוח לו ואחרים קשים ממנו.

סוף דבר אינני מוצא טעם לבטל שטר ברור מכח אומדנא שאינו כלל ובשביל שהשתמש ע"ע כמקדם ג"כ אין ראי' כמבואר בתשו' רשב"א מביאו (רמ"א ז"ל והפ"מ) [המחבר] בסי' ק"מ [ס"ו] ולכן לדעתי קשה לבטל שטר ברור אך יוכל (הלוקח) [המוכר] להטיל עליו שבועה לפי ראות עיני הב"ד. ומה שהיו חתומים עכו"ם הא הוי ערכאות ונהי דבערכאות צריך הרבה אופנים אשר אפשר שאינם בכאן במקח הזה מ"מ הלא כת"י הוא ברור וזולת פרעתי גבי כת"י בהלואה כשטר ממש דמי ורק בהלואה יוכל לטעון פרעתי משום דלא שייך שטרך בידי מאי בעי אבל בשטר מקח שפיר אם ניכר כת"י א"י לטעון נגדו טענה דלא מעלי' והוי כמו מיגו במקום [עדים] גבי הטוען טעות הי' בקנין דלא מהימן בסי' ק"מ [שם] אפילו במיגו ותמה אני על מי שעלה ע"ד [לבטל] באומדנא דלא מוכח בבירור לגבי שטר ברור ולומר דבשטר השני שכתב לחזור למוכרו מחמת שכ"כ בשטר ראשון וזה סברות בדויות מלב לבטל שטר ברור ולכן אם אין מנהג ידוע לחזור המקח (המוכר) [הלוקח] נאמן עכ"פ בשבועה אך לפי הנראה שהוא דין מרומה לכן מוכרחים שני הצדדים לפשר ביניהם עפ"י הבוררים והי' שלום: סימן כד לידידי ב"ג הרב המאה"ג החריף ובקי חו"נ המפורסם שלשלת היוחסין מו"ה יעקב פרענקיל נ"י האבד"ק נארייאב יצ"ו: שאלה באחד שקנה תשעים שוורים מהמאה שעומדים במקום פ' אותם שיבחר לו הלוקח וזמן הבחירה היה על זמן המוגבל והקנין הי' כדת ואח"כ מת איזה מהם בתוך הזמן אם יכול להראהו מת וכו':

הנה זה פשוט כיון שהתנה עמו איזה שיבחור הלוקח בודאי דעת שניהם הי' אפילו הטובים שבהם אם יכחש בשרם או איזה ריעותא אחרת והלוקח יבחר לו מהטובים אז בשעת הבחירה לא מה שהיו טובים ונכחשו עתה וא"כ אם מת בודאי רשות לו לבחור מהחיים שהמה טובים עתה וזה פשוט רק שאני מסופק אם המכר חל כלל דהא קיי"ל אין ברירה והאומר מה שאני עתיד להפריש ה"ז תרומה אינו חל כלל ולפי שיטת התו' בגיטין [דכ"ה] כה"ג משעה אחת שאני בעולם אינו גט כלל למאן דל"ל ברירה א"כ בכה"ג יוכל המוכר לחזור דלא נקנה המקח מטעם א"ב וכאן לכ"ע א"ב כמבואר גבי נבקע הנוד שאוכל טבל למפרע ועיין היטב בסוגי' דברירה דכה"ג א"ב והמקח חוזר ממילא וז"ב

לפע"ד ויש לעיין הרבה בזה ות"ל בקונ' שלי על ברירה בררתי בעזה"י הכל להלכה אלא שאריכות גדול ולזה אם רצונו לחזור מהמקח יוכלו שניהם לחזור כן נ"ל להלכה ע"ד שיסכים מעכ"ת עמדי יעיין ביש"ש בדיני ברירה ובפ"י גיטין והי' שלום:

סימן כה עוד להרב הנ"ל בענין הנ"ל מכתבך הגיעני ואתפלא איך עלה על לבך לעקור תחומין שבמקח וממכר לא שייך ברירה והלא כן מבואר בכל הפוסקים דגם במקח וממכר דין ברירה ובנה"מ [סי' ס"א סק"ג] שהבאת כתוב בפירוש ששייך ברירה בד"מ רק שמחלק דבתנאי לא שייך ברירה כיון דגוף הדבר הוברר אבל היכי שגוף הדבר לא הוברר בודאי שייך ברירה וגם הרשב"א גופא בתה"א [סי' פ"ב] מבואר בהדיא דהמלוה לא גובה מהקרקע שנבררה בכסלו [ז"ל הרשב"א בתשו' הנ"ל המוכר קרקע סתם דקי"ל דנותן לו איזה שירצה הא א"ב וכו' עד אבל במוכר למה אנו צריכין לברירה כו' עד ואל תשיבנו שאף במכר שייך דין ברירה שאנו צריכין לשעת המכר הרי שמכר שדה בתשרי ולוה במרחשון וברור לו השדה בכסליו ובא המלוה לגבות השדה ואם לא שנא' הוברר הדבר הרי המלוה גובה ממנו דמ"מ לקיומו של מכר אין אנוצריכין לברירה וכו' והלואה שנעשה בין מכר לברירת השדה אין מגרעת כח המכר ע"ש כל לשונו ולכן לפע"ד דט"ס כאן וכן צ"ל מבואר בהדיא דהמלוה גובה מהקרקע שנבררה בכסלו ע"ש ודו"ק עכ"ה] רק דלא מגרע המכר דהרשב"א [שם] חידש ד"ז דגבי הקדש וכיוצא דצריכים שיוחל הדבר למפרע וכיון שלא חל למפרע בטל גוף הדבר אבל לענין חלות המקח מעכשיו שפיר חייל פכ"פ מעכשיו וכ"כ בהדי' בחי' ב"ק [דס"ט ד"ה והצנועין] ואפי' בזה מסופק הנ"ב מ"ק [חאה"ע סי' צ"א] אך כן פסקו כל אחרונים דהקנין עכ"פ מעכשיו אך בנ"ד דמת אחד מהם קודם הברירה שפיר יוכל לחזור דלמא זה המת הי' ראוי להברר וא"כ לא קנה כלל וז"ב וגם בלא"ה מכמה ראשונים נראה דלא ס"ל כהרשב"א בזה יעוין בר"ן [אולי כוונתו לר"ן ספ"ק דגיטין ע"ש בנה"מ הנ"ל] והרבה יש להאריך אך הפלפול רב וכאן א"צ כי הדבר ברור כאשר כתבתי וממראהו מת [מנחות ק"ח ע"ב דקשה למה לא יוכל הלוקח לחזור ולומר דדלמא אילו הי' חי לא נפל לחלקו דא"ב] ל"ק שכן דינו תיכף ליקח מהכחוש והגרוע יעוין (ברי"ף) [אולי צ"ל ברא"ש] גיטין (ספ"ק) [דס"ו] ובפ"י שם:

ואשר כתבת אם צריך המהרס השידוך לבא לקבל עדות במקום הנתבע דע לך שבאמת אני פוסק תמיד כיון שנקשר בחר' צריך לבא לפני הנתבע דאין זה נקרא פוטר עצמו וע"כ כוונת מתקני חר' הקהלות כן הי' דאל"כ כ"א יהרוס השידוך בטענה כ"ד ויאמר יבא הלה לכאן לשפוט עמי וזה דבר שאינו אך בדבר הברור ואינו רק גילוי מילתא סגי שלא בפניו וכאשר הורתי לחותנך הגביר ז"ל בהריסת השידוך של גיסך מהר"מ נ"י

אך הגידו לי בשם מהרש"ק שפסק שאינו צריך לבא בכל ענין לפני הנתבע אך מה לנו בהכרעת ספרי זמננו והי' שלום: סימן כו לידידי מחו' הרב המאה"ג החסיד המפורסם כו' מו"ה מרדכי נ"י אבד"ק האלשיץ יצ"ו: שאלה אחד מכר לחבירו שמן הנקרא טרפטין מה שיעלה ע"י פועליו בשנה זו וכלים הצריכים למלאכה זו הכל מוכנים ביד המוכר גם עצי היער שמהם מוציאין הטרפטין הכל מוכן אצל המוכר ולא חסר רק עשיית השמן ודרך כל השנים להוולד טרפטין ממלאכה זו ומכר לחבירו במקח שפסקו ביניהם ונתן לו ערבון על קיום המקח על כל השנה ותקעו כף זה לזה כדרך הסוחרים ועתה שנתייקר המקח מטרפטין חזר המוכר ומכרו לאחר ולא נתן להלוקח רק בעד הערבון ונסתפקו אם קנה בערבון ות"כ כי בגלילות שהי' המקח נהגים שקונים בכמות זה והוי כסיטומתא זה תורף השאלה: תשובה הנה הקצה"ח ז"ל [סי' ר"א] הביא בשם המרדכי דבדשלב"ל אין סיטומתא קונה אפילו במקום שנוהגים לקנות בסיטומתא כיון שהוא דשלב"ל אינו יכול להקנות בשום קנין ואחריו החזיק בנ"מ [סי' הנ"ל] בהבנת דברי המרדכי הנ"ל ורק הביא [שם בשם] הרש"ל בתשו' שחולק ע"ז ותירץ דמהרש"ל ז"ל איירי [באופן שמועיל] גם מדד"מ דהוי קנין והנה אני ההדיוט לא זכיתי להבין דבריהם דמ"ש דבדבר שאינו קנין כלל לא מה"ת ולא מדרבנן אמרינן דמנהג התגרים מבטל הדין וכמ"ש בש"ס בכמה מקומות מנהג מבטל הלכה גבי ספנים וחמרים במנהגיהם [ב"ק קט"ז] וגבי פועלים [ב"מ פ"ג] ולמה בדשלב"ל לא יאמרו אם המנהג כן מנהג מבטל הלכה ובאמת י"ל הטעם דבדבר שבא לעולם י"ל הטעם דמהני מנהג התגרים משום דגמר ומקנה אבל בדשלב"ל אין לו מה להקנות כיון שאינו בעולם אך באמת הלא גם בשותפים הרבה סוברים [בסי' קע"ו ס"ג] דגמרו ומקנו אהדדי אפי' בדשלב"ל ואפי' מאן דפליג התם בשותפים הוא משום דס"ל דלא גמרי ומקני אבל אם בפירוש המנהג כן לכ"ע גמרי ומקני וכמ"ש בס' משאת מלך בשם תה"ד שאביא לפנינו, וגם הא גם בדשלב"ל שייך חיוב ולימא דטעם המנהג דהוי שמחייב נפשו דזה מהני אפי' בדשלב"ל וגם יוכל להיות דטעם המנהג דהוי כמקנה אילן לפירותיו וביותר קשה לי על הקצה"ח ז"ל שכ' בסי' קכ"ו ס"ק ג' וז"ל וא"ל במעמ"ש בפ"ק דגיטין ד' י"ג אר"ה א"ר מנה לי בידך תנהו לפ' במעמ"ש קנה א"ר מסתברא מלתא דרב בפקדון אבל במלוה לא והאלקים א"ר אפילו במלוה וכו' וטעמא מאי וכו' אלא אמר מ"ז הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא וכתב רש"י מ"ט במלוה קנה הא ליתא בעיני' דליקני ע"כ ונראה לכאורה מלשון רש"י גבי פקדון ניחא בטעמא ובאמת גם גבי פקדון נמי טעמא בעי אבל נראה דודאי גבי מעמ"ש איכא טעמא שהוצרכו חז"ל לתקן שיקנה במעמ"ש וכתבו התוס' והרא"ש משום הסוחרים

שלא יצטרכו לטרוח ולעשות קנינים ע"ש אלא הא דמועיל הוא הלכתא בלא טעמא ואין זה קו' מ"ט מועיל הקנין דהא בכמה מקומות אשכחנא קנינים שהתקינו חכמים ולא תהא תורה שלימה שלנו כמו מנהג דאפילו דבר שנהגו הסוחרים קנה כמו סיטומתא דקנה וא"כ מפקדון ל"ק דהא כיון שיש טעם לתקנה תו ל"ק מ"ט קנה כמו דל"ק אשארי קנינים דרבנן כמו משיכה ואגב.

אכן גבי מלוה ודאי קשה מ"ט דהא ליתא ברשותו ונהי דהוי קנין ליתא ברשותו ואין לך קנין גדול כאמירה להקדש ואפ"ה כיון דליתא ברשותו לא מצי מקנה לזה מסיק דהוא כהלכתא בלא טעמא אבל מפקדון ל"ק מ"ט כמ"ש וזה פשוט אלא שראיתי לגאון פ"י פ"ק דגיטין שעמד בלשון רש"י שכ' מ"ט במלוה ול"ק מפקדון וע"ש שכתב בזה דרך רחוק עכ"ל הקצה"ח ולפע"ד לא אדע למה לא יכלו החז"ל לתקן בדשלב"ל הלא הרבה מצינו שתקנו קנין בדשלב"ל כמו מוכר שט"ח דהוי אינו ברשותו [כמ"ש התו' בב"ב דע"ז ד"ה קני] וכמו מה שתעלה מצודתי [ב"מ דט"ז] דהוא משום כדי חייו תקנו רבנן קנין וכהנה עצמו מספר מה שתקנו חז"ל קנין בדשלב"ל וא"כ הדק"ל מ"ש פקדון ומלוה שניהם כאחד הוי תיקון חז"ל אך באמת גוף דבריו אינם מובנים וכי פריך הגמ' על הסיבה דלמה תקנו חז"ל כן ורק דאמרו דהוי כהלכתא בלא טעמא דלא אסמכו דבריהם על איזה טעם כמו שרצו לומר דהוי כאומר משעבדנא למאן דאתא מחמתך וכיוצא וא"כ אין חילוק בין מלוה לפקדון דרבנן יכולין לתקן גם בדשלב"ל ודבריו צ"ע והנה באמת הבנתי דברי המרדכי לפע"ד באופן אחר דז"ל המרדכי ז"ל בשבת ס"פ י"ו וז"ל מי שנדר לחבירו להיות בעל בריתו או למול בנו צריך לקיימו ואע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל מ"מ הואיל ומנהג ב"א שנודרים ביניהם זה לזה ומקיימים גם כאן צריך לקיים וראיה מדאמרי' בב"מ האי סטומתא קני' פי' רושם חבית כו' עד באתרא דקנו ממש קני כלומר הסטומתא דבשביל שכך נהגו וה"נ כך נהגו וצריך לעיין ומיהו ר' יחיאל הי' אומר דבאם היא מתנה בעודה מעוברת אין כלום דהוי דשלב"ל דל"ד לסטומתא דהתם בא לעולם ומועיל בה קנין הלכך מועיל המנהג להחשיבו כקנין גמור אבל דבר שלא יועיל קנין כמו בדשלב"ל לא מצינו שיועיל בו המנהג להחשיבו כק"ג עכ"ל התשב"ץ עכ"ל והנה דק בלשונו דלא מצינו שקונה והיינו דהנה בס' משאת מלך כתב וז"ל ונראה אע"ג דכתב ר"ת והוכיח ממתני' דב"ב ומריש פ' הפועלים דיש מנהגים של שטות דאין לסמוך עלייהו אפי' היכי דתנן הכל כמנהג המדינה ובא"ז כתב נמי דל"א מנהג מבטל הלכה אא"כ מפי חכמים וכו' מ"מ נראה לומר דבעניני מסים וכה"ג כלהו מודו דאזלי' בתר מנהגם דבני העיר ובני המדינה שנהגו בו מקודם אפי' לא הוקבע עפ"י חכמים כדמייתי הראב"ן ראי'

ברורה מההוא דהחמרים וספנים פ' הגוזל בתרא ונראה דיפה יש לחלק בעניני מסים לבני העיר וכן צורפי חמרים וספנים למהלך שיירא שלהם וכל דבר שרבים מצורפים יחד צריכים למיזל בתר מנהגא דידהו וכפי הסדר שעושים לעצמם לפי צרכיהם ולפי עניניהם דאי מצרכת להו למיזל בתר ד"ת בכל דבר לעולם תהא מריבה ביניהם מש"ה מעיקרא מחלו אהדדי לוותר על ד"ת וגמרי ומקני למיזל בתר סדר מנהג דידהו וכעין זה כתב מהר"ם דשותפי' קונין ומקנין ומתנו אהדדי באמירה בעלמא וע"י דאי וכו' עכ"ל ועוד שם וז"ל כל מנהג שיתוקן מבני העיר לתקנתן ועסקן ובקנייתם אינו צריך שיהי' עפ"י ותיקין אלא כיון שהוא פשוט בין הסוחרים לבד די לשלא יסתור המנהג וזה הוא דבר הנהוג ברוב המקומות שהולכים אחרי מנהג הסוחרים וכההיא דאמרי' האי סיטומתא קני' דמד"ת אין המקח נקני' בדברים אלא בקנין משיכה או הכל לפי מה שהוא ענין ונהגו בין הסוחרים שלא יצטרכו לשום קנין מהקניות שהם מן הדין אלא ברשם שרושמי' בחבית לבד יהי' מועיל במקום קנין וכתב הרי"ף ז"ל נהגו תגרים דכי משדרי כתבא וכו' ולא מצינו מי שיפקפק במנהג שנהגו הסוחרים בעניניהם במו"מ שיצטרך עפ"י ותיקין ומ"מ צריך שכל הסוחרים יסכימו בו עכ"ל ולכן לפ"ז שפיר קאמר המרדכי הנ"ל דזה שכיבד לחבירו במוהל הוא מטעם סיטומתא וסיטומתא קונה לפי המנהג וה"נ במוהל כיון דנהגו כן הוי קנין מדין סיטומתא דמבואר בש"ס דהוי קנין במקום שנהגו אך אם עדיין לא בא לעולם לא מצינו שקונה היינו שלא נודע לנו שנהגין לקנות דשלב"ל בסיטומתא עפ"י תקנת חז"ל ומנהג הסוחרים וכיון שאין מנהג בבירור אין עוקר הלכה דבדשלב"ל לא מהני קנין אבל אם הי' המנהג ברור שקונין אפי' דשלב"ל בסיטומתא בודאי הולכין אחר המנהג מטעם שמקנין זה לזה ולא צריכי לזה מנהג עפ"י ותיקין כמ"ש בס' מ"מ הנ"ל ולכן אם בגבולכם המנהג ברור לקנות אפי' דשלב"ל ע"י ערבון והואתיקון לסוחרים בזה"ז בודאי דקנה בסיטומתא אך צריך להיות המנהג גלוי וידוע לכל ושהוא תקנת התגרים כי אם אין ברור הדבר א"מ מספק ודינא דמלכותא אין בזה שייכות כי לא נודע לנו היטב דד"מ ועל שאלה מהם אין לסמוך ואם הי' לו שלוש צעטיל קונה מדד"מ כידוע לכל אך כ"ז לענין קנין ממש אבל מי שפרע בודאי חייב המוכר לקבל אם הי' הפסיקה בדרך היתר המבואר ביו"ד [סי' קע"ה] ועיין בתשובת מהרש"ל ז"ל [סי' ל"ו] דכתב דבדבר שלא משכח בי' קנין יותר שייך דיני סיטומתא והיינו כמ"ש דיש בו קנין התגרים וכה"ג מנהג עוקר הלכה וכמ"ש בספר מ"מ הנ"ל.

אך עכ"ז להוציא מעות יש לחוש אם לא נתיסד עפ"י איזה חכמים דלמא אין זו מנהג ברור וברצון כל התגרים כמבואר במ"מ הנ"ל אך מש"פ ודאי חייב אם הפסיקה נעשה

בהיתר. והי' שלום כדברי כו': סימן כז להרב הגאון הגדול החריף ובקי המפורסם כו' מו"ה שמעלקא נ"י האבד"ק חוסט יצ"ו: זכרון עדות שהיתה בפנינו עדים ח"מ איך שה"ה הרבני מו"ה אפרים מחוסט נ"י ממדינת אונגארין ביקש מאתנו לעשות לו שטר סידור מתנותיו וכך אמר לנו אתם הוו עלי עדים כשרים ונאמנים וקנו מאתי בקנו"ש במדל"ב כתיקון חז"ל ובש"ח וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל עפ"י תיקון חז"ל איך שרציתי ברצון נפשי הטוב שלא באונס והכרח כלל כ"א בלב שלם ובנפש חפצה והנני מודה בפניכם כמודה בב"ד חשוב וראוי בהודאה גמורה שרירא וקיימא איך שאני מקבל עלי בחיוב גמור ושריר בק"ג ובש"ח יחד לאשר ולקיים חילוק המתנות אשר אסדרם למטה ואמר לנו שחילוק המתנות יתחלקו עפ"י הני תרי גברי יקירי הרבנים ה"ה ר' מרדכי יצחק בן הרב ר' ישראל זאב הלוי ור' חיים דוד בן ר' יחזקאל נ"י וכך אמר: ראשית מכל הוני ורכושי הנמצא עתה תח"י הן מעות מזומן והן מה שיש לי בהלואה הן עפ"י שטרות והן תביעות בע"פ חפצים ומטלטלים הכל כאשר לכל מחוט ועד שרוך נעל וכאשר ידוע חשבונם להני תרי גברי יקירי הנ"ל מהכל יעשו מעתה ומעכשיו להיות הקרן קיימת לעד ומהפירות יתחלק בכל שנה ושנה על ידם לעשרה אנשים הידועים להני אפטרופ' הנ"ל: אשתי מ' טאבא תקח ממעות הנ"ל בשנה ראשונה אחר פטירתי אם לא תנשא לבעל חמשים גראש בכל חודש וחודש ולאחר שנה תמימה יהי' כפי הבנתן של האפטרופסין כמה שתצטרך ואם לא תצטרך לא יתנו לה כלל כי כל מה שתשאר אחר חיי' ממה שתקבל ממעות הנ"ל תשוב להקרן קיימת כהנ"ל גם תקח אשתי כרים וכסתות השייכים לגופה כלי הבית כפי הבנתם וכשתנשא לאיש תקח חמשים אדומים ותו לא גם יתחלק ליום היא"צ סך חמשים גראש בכל שנה ושנה לעניי דפה עה"ק טבריא תוב"ב ובאם שיהי' סכסוך ביניהם ולא ישתוו בשום דבר מה צוה שיבררו דבריהם לפני הרב ר' אברהם ממונקאטש נ"י והוא יכריע ביניהם כל הנ"ל קיבל ע"ע בחוב גמור שמחייב א"ע לכל אחד וא' מהמקבלים הנ"ל בלתי שום חזרה בשום אופן בעולם וכבר מסר כל השטרות קודם כתיבת זה השטר ואמרו להאפטרופסים הנ"ל שיקנו כל החובות של כל השטרות עם כל השעבודים דאית בהו בזאת הכתיבה ומסורת שטר זה לידם והקנה להם כל החפצים והמטלטלין וכל החובות הכל כאשר לכל במתנה גמורה מעתה ומעכשיו מתנה גלוי' ומפורסמת לכל וכך אמר לנו שטרא דנן כתבוהו בשוקא וחתמוהו בברא כי היכי דלא ליהוי כמלתא דטמירתא ובפירוש אמר בשעה שמסר כל המעות הנמצא תח"י וכל החפצים וכל השטרות וכל הזכיות אני מוסר לכם את הכל ואני מקבל בק"ג א"ס במדל"ב כהוגן וכתיקון חז"ל באופן שתזכו בהן עתה תיכף ומיד בשביל האנשים

מקבלי מתנות הנ"ל והקנה להם בקגו"ש ובש"ח יחד באופן המועיל ומספיק וחזי ועולה לפום דינא כתיקון חז"ל ונתן להם רשות לקבץ ולקבל תיכף כל אשר נתן להם להיות נקנה למקבלים הנ"ל לפירותיהן מעתה ועד עולם ולא יוכל לחזור בהם אך כל ימי חייו יהי' ניזון מהפירות גם הוא כדי הצטרכותו וכן עשו האפטרופסים הנ"ל וזכו בשביל המקבלים בחיי הנותן הנ"ל.

והנה הזהיר לנו לדקדק בכל האופנים ובכל מיני חיזוקים הראוים ליעשות עפ"י דת תוה"ק כדי לחזק ולקיים כל מה שיסדר בשטר זה יתד חזק בל ימוט לעולם ע"כ אם המצא תמצא בשטר זה כו' ובכן אנן סהדי דח"ל קנינו מאת הרבני מו"ה אפרים מחוסט הנ"ל על כל הא דלעיל והכל הי' במעמד אשתו מ' טאבא הנ"ל מתחלה ועד סוף ובהסכמתה על כל פרט ופרט ולראי' בעה"ח ג' שבט תרי"ח עיה"ק הנ"ל והש"ו עכ"ל הצוואה:

תשובה ראיתי מה שמעכ"ת מסתפק אם ירשו בני המקבל הנה בש"ס ב"ב (ס"ג ע"א) איתא וז"ל ת"ר בן לוי שמכר שדה לישראל וא"ל ע"מ שמעשר ראשון שלו מע"ר שלו ואי אמר לי ולבני מת יתן לבנו ואם א"ל כ"ז שהשדה זו בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום אמאי אין אדם מקנה דשלב"ל כיון דא"ל ע"מ שמע"ר שלי שיורי שיירי' למקום מעשר אמר ר"ל זאת אומרת המוכר בית לחבירו וא"ל ע"מ שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו כו' עכל"ה והקשה הרמב"ן ז"ל בחי' והשיטה מקובצת ב"ב מביאו וז"ל וא"ת כיון דמשייר מקום מעשר א"כ מת אמאי לא יתן ליורשיו והא כל שיש לו מורישו לבניו אחריו ויורשו יורשיו אחריו י"ל שזה אינו משייר ממש מקום המעשר אלא גוף כל השדה ללוקח הוא אלא כדי שיהא שיור פירות קיים לפני' משייר מקום הפירות למעשרותיו וכשמשייר פירות דקל שהדקל ללוקח מעתה ואם מכרו מכור וכמו ששנינו הכותב נכסיו לבניו לאחר מותו מכרן הבן מכורין לכשימות האב וא"ת עוד מ"מ כיון ששיירו למעשרותיו וזכה בהן הוא אף יורשיו כן דהא לא קבע לי' זמן ואין לדחוק ולומר דאתי' כמ"ד לו ולא ליורשיו וי"ל דאפי' למ"ד גבי ע"מ שתתני לי מאתים זוז לו וליורשיו הכא מודה דהכא שאני דלא שייר דבר קצוב אלא פירות היוצאים בשדה שנה שנה והאומר ע"מ שתתן לי מנה בכל שנה ושנה לא התנה לו וליורשיו אלא לימי חייו ומיהו פירות שבאו לעולם כשמת אעפ"י שלא הגיע לידו הרי הן ליורשיו שכל מה שזכה בו הוא יורשיו יורשין אחריו וכן אם התנה בדבר קצוב כיון שאמר ע"מ שמעשר של שנה או שתים וג' שלי אפילו מת נותן ליורשיו אבל בשייר מעשר פירות שנה שנה אין ליורשיו במשמע אלא כל שהוא קיים עכ"ל ושם וכבר כתבתי למעלה דטעמא דמעשר משום דלא שייר דבר קצוב אלא מעשר השדה שנה שנה ואין ליורשין זכות אלא במה

שזכה האב ומעשר של שנים הבאות לאחר האב לא זכה האב בהן שיירשו אותו יורשיו עכ"ל וקרוב לענין זה כתב הרמב"ן ז"ל וז"ל וצ"ל שלא אמרו לו ולא ליורשיו אלא בשייר לעצמו פירות מה שמכר ונתן כגון דקל ופירות שלו ודמי למעשר שלו דהא זבין שדה ודקל ולא שייר אלא פירות בשל אחרים שאעפ"י ששייר בגוף לפירות מיהו גוף ודאי דלוקח הוא כדקיי"ל גבי מת הבן בחיי האב וכיון שכן ה"ל בתנאי לו ולא ליורשו משמע כענין שאמרו ע"מ שתתני לי מאתים זוז לא נתנה זקוקה ליבם כו' אבל בע"מ שדיוטא העליונה שלי וכן במשייר אלנות לפניו דשייר קרקע דכיון דדבר מסוים שייר לעצמו הרי יורשו כמוהו ע"כ.

והנה לפ"ז בנ"ד נמי אפילו אמר לעולם אין הבנים יורשים כיון דאביהם עדיין לא זכה בהריוח שלא הי' בעת מיתתו בעולם אך דיש לחלק בזה דבשלמא גבי מוכר שסילק עצמו מדבר ושייר קרקע לפירות דקיי"ל שיכול הלוקח למכור הקרקע מש"ה אין לו שום זכי' בגוף הקרקע ורק הפירות שייר בעין יפה ע"י הקרקע ולכן אין היורשים יכולים לירש מה שהוא עצמו לא זכה בו עדיין אבל היכי שמקנה לחבירו דקל לפירותיו ודאי שבניו אחריו היינו בני המקבל יורשין אחריו וא"כ י"ל נמי בנ"ד בנותן מעות לפירות לחבירו שבני המקבל ירשו המעות לפירות דכרעי דאבוהן נינהו אך באמת דזה ליתא דידוע שיטת האלשיך ז"ל בתשובה סי' ז' וז"ל והנה כ"ז הוא אי אמרי' דמעות דמי לבית או דקל ואם הי' אומר מעות לפירותיהן הי' מועיל אבל מסתברא דלא מהני משום דל"ד לבית ודקל שהם קיימים בעת בא הפירות והדירה לעולם ומש"ה מהני בית לדור ודקל לפירותיו אבל במעות כשהריוח בא לעולם ואין המעות עצמם בעולם נמצאו הפירות בלי ממשות עכ"ל והבני יעקב והקצות ז"ל [סי' ר"ט סק"ד] הקשו עליו חדא דמצינו דקונה בכה"ג אפילו בזמן שבא הריוח אין הקרן בעין וכמו שהמוכר עבדו לקנס והמקנה פרה לכפילא וכ"כ התוס' גבי דמי חמרא דמהני במעות הקנין לפירות.

ואני אומר דבאמת מכל זה אין ראי' דסברת האלשיך ז"ל שכן הוא דעתו דבשלמא בעבד שקנהו לקנסא דהקנס בא מחמת שהרגו לעבד וכן כפל בא בשביל שקנסו שגנב] להפרה אבל בענין מעות לריוח לסחורה אינו בא כלל הריוח מחמת המעות דסתם מו"מ הוא דקונה בשווי' ואז אין שום ריוח וכמו שמבואר בר"ן בקדושין [דכ"ח] לענין אמירה לגבוה במקח השוה שלא מקרי כלל ריוח שכן הדבר שוה לכל ורק הריוח בא או שנתייקר לאח"כ השער או שמוליכו למרחוק וא"כ אין הריוח בא כלל מחמת המעות שאינם בעולם בעת הריוח והריוח בא מעלמא בכה"ג לא שייך קנין הריוח ע"י המעות שהקנה לו לפירותיודבהמעות לא הי' כלל פירות זה נלע"ד סברת האלשיך ז"ל ואך לכאורה

קשה הא משכחת בהלואה ברבית לעכו"ם דהוי כשכירות בית דמה לי שכירות בית ומה לי שכירות מעות כמבואר במ"ל ז"ל אך עכ"פ י"ל דהשכירות אינו בא בעבור המעות דהמעות אינם בעולם רק בשכר מה שאינו תובע ולא נגשו לפרוע לו אבל אינו בא מגוף הקרקע כמו דקל לפירותיו או כמו עבד לקנס שבעד העבד גובה הקנס כן י"ל סברת האלשיך ז"ל וביותר יש להסביר סברת האלשיך ז"ל עפ"י דברי הנ"י ז"ל בב"מ פ"ד וז"ל משום דדעתי' אצורתא דעתי' דאינש אצורתא כיון דמקנה בחליפין ומקפיד שרוצה אותם בעין משא"כ כשמקבלו בתורת דמים דהתם לא מקפיד שיהי' בעין ולפיכך נקנה קרקע בכסף ומתקדשת האשה נמי בכסף אבל כשמקבלו בתורת חליפין מקפיד בהן ורוצה אותם בעצמם וצורתא עבידא דבטלה שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת וכיון דעבידא דבטלה לית בה ממשא וה"ל כאותיות שאין גופם ממון ומ"ה אינו נעשה חליפין ואינו נקנה בחליפין כדלקמן עכ"ל וא"כ ה"נ במקנה לו מעות לריוח א"כ אינו מקנהו לו רק שירויח ממנו במו"מ א"כ דעתי' רק אצורתא וצורתא הוא דבר שאין בו ממש והאיך ע"י הצורה יקנה דבר שלב"ל ול"ד כלל לדקל לפירותיו או עבד לקנס דמקנה לו גוף לקנס או לכפל אבל כאן נקנה לו צורה לריוח דזה לא מהני כלל ועפ"ז לא קשה מהא (דעולה לאחר למ"ד) [דהקדיש השור] לדמי עולה דהבהמה גופא מקדישה לדמי ומדמים שיתנו עבורה מקדיש ושפיר הוי כדקל לפירותיו ולכן שפיר כתבו התוס' ז"ל [גיטין ס"ו ד"ה דמי] דקונה אבל באם מקנה מעות להרויח אינו נקנה לו גוף המעות רק שירויח בצורתא וא"כ אין כאן דבר שיקנה הריוח שלב"ל וז"ב לפע"ד.

אולם באמת בזה אינני דן כעת כי נראה שיטת הרבה גדולי מחברים שקונה לריוח יהי' מאיזה טעם שיהי' עכ"פ לענין ירושה האיך ירשו בני המקבל הא זה המעות לא זכה בו האב מעולם וכסברת הרמב"ן ז"ל והש"מ הנ"ל ובשלמא בדקל לפירותיו דעדיין הדקל לפנינו יורשים אותו הגוף אבל כאן דהגוף המעות שמקודם אינו כאן והמעות השני עדיין אביהם לא זכה בו מעולם ולא בא לידו ואפילו אם נימא דבעד מעות הראשון בא השני וא"כ זכה בהריוח לגמרי ובהקרן הבא מחדש זכה לפירות מ"מ ודאי לא עדיף מגבי שיור לקרקע לפירות כדכתב הרמב"ן ז"ל דלא מקרי מעותיו להורישו כ"ש במעות שנתחלף לגמרי שלא מקרי זכי' בגוף המעות רק בריוח וא"כ מה שלא זכה בחייו אין יורשיו יורשים וז"ב לפע"ד אך מלבד זה מבואר במחנה אפרים [ה' צדקה סי' ו'] וז"ל וראיתי שם בהגהת מרדכי משה"ג שהביא משם הר"י מוינא ז"ל שכתב דאומדן דעת הוא שזה לא הפריש מעותיו אלא לצורך מצוה אבל לא לדבר הרשות שיאכלום היורשים ויעשו בהם צרכיהם והירושלמי שהביא ראבי' אבל בעני נעשה נדר אינו ראי' הוא דודאי נדר הוא

ולא מצי הדר בי' אבל אם מת העני קודם שנתן לו אין לבאים מכחו כלום עכ"ד ומדבריו אתה למד דס"ל דאפי' נדר סתם מתנה לעני אם מת אינו נותן ליורשיו ונראה דס"ל דאין העני זוכה בו מחיים באמירה אלא נדרא הוא דאיכא גבי נודר שחייב לקיים נדרו והלכך כל שמת העני פטור מלתת ליורשיו משום דאיכא אומדנא שלא נדר אלא לדבר מצוה אבל לא לדבר הרשות שיאכלו היורשים וישתו עכ"ל אלמא דאין בני המקבלים יורשים מחמת אומדנא:

אך גם ליורשי הנותן אין חוזר המתנה דהא מבואר בהצואה שם וז"ל גם יתחלק ליום היאר צייט סך חמשים גראש בכל שנה ושנה לעני' דפה עה"ק טברי' תוב"ב עכ"ל ומהנראה דזה צוה ליתן מהקרן שמבואר שם סמוך לזה בהורישו לאשתו הכתובה שבודאי כוונתו על הקרן דדלמא לא יהי' אז ריוח א"ו דכוונתו דיתנו מהקרן כן נמי מה שצוה מסתמא ליקח ולחלק בכל יא"צ כך וכך מסתמא בודאי כוונתו על הקרן וא"כ לא יוכלו בניו להחזיק בהמעות של המקדיש ואם נטעון בעד היורשים דהמה יטלו הקרן קיימת והמה יחלקו בכל יא"צ זה אינו טענה בודאי יוכלו העניים בני א"י לטעון מי ילך למרחוק לידון עמהם ודאי כונת המקדיש שישאר הקרן בא"י בקופת הצדקה ומהם יחלקו בכל יא"צ וכן באמת נראה מלשון התחלת הצואה וז"ל יעשו מעתה ומעכשיו להיות הקרן קיימת לעד עכ"ל והנה קרן קיימת מקרי מה שנשאר לעולם קיים בצדקה וא"כ בודאי הי' כוונתו שישאר הקרן קיים בצדקה וא"כ בודאי הדין נותן שהמעות ישאר בצדקה בא"י והגבאים ימסרו קודם פטירת אחד מהם ע"פ עצת והכרעת הרב כפי מה שמבואר בצוואה ולאחר מאה שנים ימסר לגבאי הצדקה הממונים מפי הצבור: שוב נסתפק מעכ"ת אם הצוואה בטילה מחמת דדמי לקני את וחמור והראה מקום לדברי מהרח"ש ז"ל בתשובה והנה אתפלא מה ראה לומר כן הלא בכאן הי' בחיוב כמבואר בהצוואה ובחיוב מהני אפי' בדשלב"ל כמבואר בש"ע סי' ס' ובכל האחרונים ובשעה"מ [פכ"ב ממכירה ה"ט] אולם בחובות שהי' לו ובאו לגובייא אחר פטירתו אני מסופק אם זכה בו ההקדש דהא הוי (א"ב) [אינו בעולם] ובעת בוא לגובייא נפטר מהחיוב כיון שמת אך עכ"פ לא הוי קני או"ח דהא החיוב מהני למה שבא לעולם בשעת חיוב דבודאי אינו עולה ע"ד המשעבד דאקני ולא קנו נכסים רק נפלו לו לאחה"פ שנימא כיון שבטל לגבי הדאקני שלא קנה בטל לגבי השעבוד שהוא בעולם ה"נ כן הוא דהחיוב של התביעות שהתחייב עצמו שפיר לכשיבא לעולם ולכן אפילו אם מתרמי שלא בא לעולם קנה שב"ל ולא הוי קאו"ח וזה ברור: והנה לכאורה יש לחקור אם בכה"ג אם מהני החיוב שחייב עצמו לתת ההלואה לכשיגבנו דהנה קיי"ל דהמחייב בדבר ע"מ שלא יתחייב

באחריות אינו חייב וכמבואר במהרי"ט [סי' פ"ד] ובקצות ז"ל [סי' ר"ג סק"ב] דהנה בנ"ד אם קבל וחייב עצמו ליתן לפלוני מעות להרויח בו והמעות נאבד ודאי אינו מחויב המחייב א"ע לשלם מעות אחר מחירו כיון דהריוח אינו דבר ברור וגוף המעות אינו שלו והוי רק כמבטל כיסו של חבירו דבודאי פטור וא"כ לא הוי כלל חייב אחריות וא"כ כיון שאין זה אחריות כלל ולא חיוב גם מטעם הקנאה הוי דשלב"ל והוי כקני או"ח דלא קנה כלל לי"א במרדכי [מובא ברמ"א ס"ס ר"ג] אך זה ליתא דהא החיוב חל על מה שירויח בזה מעות שיגבה מהחובות בע"פ ודהריוח שייך כולו למקבל דבזה ודאי חייב וא"כ ל"ד לקאו"ח אך בגוף החובות בע"פ שיגבה לאחר פטירתו מסופק אני מאד אם לא יחזירו ליורשי הנותן דהא בעת בא החוב לעולם בטל ממנו החיוב שכבר מת ויורשיו יורשי' ממנו אולם כיון שבלא"ה דעת הרמב"ם [פכ"ב ממכירה הט"ו] נראה שעכ"פ מטעם נדר מחויב וגם יש שכתבו מטעם מצוה לקיים דברי המת [ע"ש בהה"מ] לכן נראה שזכה בהם המקבלים לריוח.

ומה שנסתפק לענין הכתובה לדעתי דבר פשוט בב"ש [סי' קי"ח סק"ה] דמספק אין יכולין לבטל זכות האשה יעו"ש וגם כיון שנראה שדעתו להקנות עצהי"ט הוי כאלו התנה ע"מ כלל הדברים דהעניים זכו בקנין ובהתביעות היינו בהחיוב של התביעות בע"פ כשיגבה קודם פטירת הנותן ויורשיהם לא זכו דכ"ז שלא באו הדברים לעולם המקבלים גופי' לא זכו ולא יכלו להוריש וכסברת הרמב"ן ז"ל בב"ב וגם בלא"ה לא יוכלו בכאן יורשי המקבל לירש דעלינו לידע מה זה שנתן המעות לריוח ומה נשאר להנותן דבשלמא בפירות דקל שנותן דקל לפירותיו שפיר שייך לומר דגוף הדקל של הנותן כגון אם יבש או מה שיוצא מן הגזע ומשרשיו כמבואר בב"ב [דפ"א ע"א] וכן הנותן קרקע לפירות נמי זכות להנותן בגוף הקרקע רק הפירות להמקבל אבל במעות מה שיור נשתייר להנותן כיון שהמעות משועבד תמיד לפירות א"ו שכוונתו במתנה זו שאין זכות (להנותן) [להמקבל] רק בפירות אבל לא בגוף המעות להורישו לב"א וז"ב דהוי כמו שאומר תהי' נתונה לך מה שאתה עושה לפיך [נדרים פ"ח ע"א] כמ"כ ג"כ כאן כוונתו שלא יהי' שלו רק לפירות בשעה שיבואו לעולם אבל לא להוריש לבניו אחריו ולכן יורשי המקבל בודאי שלא זכו מטעם ירושה וגם משום אומדנא שאין כוונת הנותן להוריש לבני המקבל וכמבואר במח"א הנ"ל ז"ל אך ג"כ ליורשי הנותן אינו חוזר משום שהקדיש ליתן לעולם על היא"צ ולכן נשאר הקרן קיימת ביד הגבאים שהמנם הנפטר אותם קודם פטירתו וימסרו להציבור דכן כל המקדיש ע"ד המנהג מקדיש וכן המנהג שזוכין העניים בהקדשות לחלקן אפילו למי שלא הי' בעולם בשעת הקדישן ואנן יד

עניים זוכין בשביל עניים דעלמא בעת שהמה צריכים ודברי דבר שמואל ז"ל נסתרו ממנו ולכן כלל הדברים שהקרן קיימת להקדש וגם הריוח שייך להמקבלים שזיכה להם כל ימי חייהם ולאח"כ הכל להקדש רק בתביעת בע"פ שנגבה לאחר פטירת הנותן יש לעיין אך יותר נראה שמגיע להקרן קיימת כנלע"ד:

סימן כח שו"ר רכבוד הרב המאה"ג כו' מו"ה מאיר סג"ל לנדא האבד"ק בורשטין: שאלה באחד שנשא אשה שני' אלמנה או גרושה ושהה עמה כמה שנים וקודם פטירתו כתב מתנת ש"מ שנותן הכל במתנת ש"מ לאשתו ושכב כמה ימים בחליו עד שנפטר וחיים לישראל שבק ולזה היתה האלמנה עוסקת ונו"נ בנכסים כולן ועוד הוציאה האשה שטר הודאה שהודה הבעל שהכל שלאשתו וגם שחייב לה עוד אלפים ר"כ והאלמנה הנ"ל נישאת לאחר ועשתה שטר להכניס לו כמה אלפים ר"כ ואח"כ נישאת להשני הזה ונפטרה לעולמה והנה באים יורשי בעל השני ותבעו את הבעל הג' וטענו איך שהכל של בעל השני והיא לא הי' לה כלום והמתנת ש"מ הי' באונס ולא כתב בגווה כתבוהו בשוקא וכו' ועל ההודאה לא מבואר בטענתם דבר והביאו כמה ראיות לדבריהם ולכן רצו הם שבעלה הג' ישלם להם ממה שהכניסה לו בגזל והבעל הג' משיב שקנתה במש"מ וגם ההודאה טובה וגם כי כבר תבעוהו יורשי בעלה הראשון בערכאות והוצרך לפשר עמהם ויורשי בעל הב' אומרים מה להם שבאו עליו שודדים להם ישלם הגזילה שתח"י מבעל השני והבעל הג' טוען כי למה יתן ממה שאין בידו וגם אמר שכל העולם יודעים שלא הי' לבעל השני דבר בשעה שנשא להאלמנה הנ"ל ורק הכניסה היא לו כל אלה ועוד טוען בעל הג' שכבר נתפשרו עפ"י בוררים עם יורשי בעל השני והביאו הפשר לפני הב"ד ויורשי בעל הב' טוענים כי היא פשרה בטעות וגם כי היורש היא בת יורשת והפשר עשה הבעל שלא בהסכמתה את"ד הטענות: תשובה הפשר בתוקפו דבודאי הסכימה לבעלה המפשר עבורה דשהתה כמה שנים ויודעת מתביעה ומהפשר גם כיון שלא מחתה מסתמא הסכימה למעשיו וא"צ לראיות כי כן מבואר בכמה מקומות דהיכי דידע ושתק שוב לא יוכל לטעון כמו במקח ובאונאה ובפרט שידעו שהאשה עומדת להנשא ואם לא הסכימה להפשר בודאי היתה מוחה והטענה הב' שהי' לה שטר מש"מ ג"כ הדין עם בעל הג' וטענת כתבוהו בשוקא אינו כלום כי בשכ"מ סגי אפילו בע"פ וא"ל כתבוהו בשוקא וכן נהגו העולם לכתוב שטר מתנת ש"מ בהצנע כידוע גם ההודאה מהני לזה, וא"ל דההודאה ומש"מ סותרים זא"ז דאם ההודאה אמת א"צ למש"מ די"ל דלאלומי מילתא אקני לה בהודאה ואפילו אם נימא דהפשר בטל מכח שלא הי' בהסכמת אשתו וגם המש"מ אינו וגם ההודאה בטלה א"י לטרוף מבעל הג' מידי והוא דהרבה אחרונים

כתבו [באה"ע סי' צ"א] דמנצ"ב ה"ה בשכתבה לו שטר בפירוש שמכנסת לו נצ"ב הוי קנין ממש ואינו טורף מלקוחות [ר"ל מן הבעל דלוקח הוי בנ"א] אפילו בהכניסה לו יותר [מכתובתה] והב"מ ז"ל הניחו [שם לדברי הרמ"א בהג"ה סע' ה'] בצ"ע.

אך אפילו לפי מה שעלה ע"ד לפרש דברי הרמ"א ז"ל [בס"ס צ"א] בנ"ד כ"ע מודו דאין טורפין מבעל הג' דבאמת טעמא בעי מ"ט בהכניסה יותר תגבה מלקוחות ממטלטלין והלא נצ"ב הוי לוקח ממש והנ"ל דהטעם פשוט לפמ"ש בש"ס ב"מ (צ"ו ע"ב) וז"ל בעי רמב"ח בעל בנכסי אשתו מי מעל א"ר מאן לימעול לימעול בעל דהתירא ניחא לי' דליקני איסורא לא ניחא לי' דליקני תמעול איהי דהיתרא נמי לא ניחא לה דליקני נימעלו ב"ד כי עבדו רבנן תקנתא ואמרו בעל לוקח הוי להיתרא לאיסורא לא עבדי רבנן תקנתא אא"ר בעל מעל לכשיוציא מ"ד אמוציא מעות הקדש לחולין ובתוס' שם ד"ה בעל בנ"א וז"ל מי אמרי' בעל מעל שהוא עושה עיקר המעשה שנשאה ועי"ז זכה במעות א"ד היא עשתה עיקר המעשה שהיא נישאת לו או דלמא ב"ד עשו עיקר המעשה שתקנו שיזכה במעות עכ"ל והנה נחזי אנן בנצ"ב כותבת ומכנסת לבעלה בתורת נדוניא וצ"ב מ"מ לא זכה הבעל בו רק בשעת נשואין והנה בהקדש יש לספק אם הבעל הוא עיקר גורם או האשה הגורמת כו' אבל עכ"פ גם הוא הגורם א"כ בא הגזילה ע"י דמקודם לא הוי גזל כלל דהא בכתיבה לחודא בודאי לא הוי שום קנין וא"כ הגזל נעשה ע"י וחייב הוא כמו גזל ממש ומש"ה מחייב הוא והואיל ויש לו קול טורף אפילו ממטלטלי דהוא הוא הגזלן וא"ל דא"כ כל הקונה דבר בייאוש ושינוי רשות נימא דהלוקח הוא הגזלן דשאני התם דמכח דהשני קנהו יוכל הראשון [למכור וכן] לקנות האשה בקדושי' ובאים כאחד הקנין והקדושין [כמ"ש הה"מ מובא בח"מ ב"ש ר"ס כ"ח] וליש סוברים דמקודשת דע"י המקדש באה הנאה מטעם בהיתרא בא לידו והוי כמו מטא לידי' אבל בלא יאוש הוי ודאי הבעל שקנהו הוא נקרא גזלן ורק מפני תקנת השוק צריך להחזיר לו הדמים והכא אין דין תק"ה דהא ידע שגנב אותה כמבואר בתשו' הרא"ש ז"ל [כלל ל"ה ס"ו המובא במחבר ס"ה הנ"ל] דלא כהב"מ דמשיג על הב"ש ז"ל בחנם יעי"ש וא"כ בנ"ד שכבר נתפשרה והקול יצא שנתפשרו הוי גנב שא"מ ודאי שייך תקנת השוק וגם אינו טורף ממטלטלי מתק"ה וז"ב.

ולכן בודאי שא"י לטרוף מבעל כלום ולבא על בירור הסוגיות רבו הדיעות והפלפול ואין כעת הפנאי ולדינא פשוט כאשר כתבתי ומ"ש מעכ"ת לענין גזל טורף מלקוחות הנה נא לפני מעכ"ת דברי הרמ"א ז"ל דמה שלקח יותר יגבו מהבעל לכ"ע וכמה סברות בזה כמבואר בכל אחרונים אך ידע דאין טריפה זו כגביית הלואות דבגזל פשיטא מה"ת

כשלא הי' יאוש לא הוי קנין כלל ולא מקרי לוקח דמי מכר חפצי חבירו ורק משום תקנת השוק תקנו דצריך להחזיר דמיו כמבואר בב"ק [דקט"ו] ולזה רצה לפשוט דאינו כלוקח מהא דנשא הגדולות ישאו קטנות מבעל ש"מ דלא הוי בעל כלוקח דאי כלוקח האיך יטלו הקטנות מבעל הא שייך תק"ה ומתרץ דפרנסה יש לה קול ולכן הוי כגנב מפורסם דלא שייך תקה"ש ומזה הוכיח הרא"ש ז"ל הנ"ל דאפילו נצ"ב דהוי כלקוחות כפי פשט לשונו דלא כמהרי"ק [שורש י"ח הובא בח"מ שם] מ"מ כיון דאיכא קול ה"ל כגנב מפורסם דלא שייך בי' תק"ה ובזה לק"מ קו' הב"מ ז"ל בסי' צ"א.

ומה שרצה לחלק בין דברים ידועים ובין מעות בגזל אין לו מקום לחילוק זה דמדינא לא הוי כלל לוקח דממי קנה ורק מפני תק"ה כיון דמפורסם הגניבה הוי כנודע שהוא גנב דלא שייך בזה תקה"ש והי' שלום כו': סימן כט להרב הה"ג החריף ובקי המפורסם וכו' מו"ה יואל אשכנזי אבד"ק זלאטשיב: שאלה מעשה איש אחד נגיד עתיר בנכסין לעת זקנתו סמוך לפטירתו קרא לביתו אדוויקאט נכרי לעשות צוואה עפ"י כתבי נימוסיהם וכתב וחתם והלך לעולמו ושבק לן חיים והי' כתוב בנוסח זה.

יעקב זה הזקן השאיר אחריו בנו ראובן זה הרי הוא עתה יחידי אליו תסוב את עזבוני כל רכושו והונו. הן מקרקעי ומטלטלי כסף וזהב ונחושת ועצים וחובות את הכל יירש בני החי הנ"ל אפס יש לו חוב על כמה אלפים אצל שר העיר שהעיר הוא בשותפות להאדון עם חתנו שמעון זה הסך צוה ליקח ולגבות מהשותפים ההם האדון וחתנו הנ"ל הם יחלקו לנכדיו שנשארו משני בניו הזכרים שנעדרו בחייו לכאו"א חלק וגם לבנו ראובן החי הנ"ל יתנו ג"כ חלקו מזה החוב ז"ז שייך הכל לבנו ראובן הנ"ל לו לבדו אמנם הבית אשר לו חומה גבוה העומד בשוק נכרים השוה סך רב ינתן ליורשי חתנו שמעון הנ"ל מדינה בתו שנעדרה בחייו ר"ל היא ובעלה שמעון הנ"ל והבית חומה שיש לו בתוך העיר נומער 18 עוד לו מירושת אביו והי' דר בו כל ימיו הוא ובניו שהי' מחזיק את בתו וחתנו הנ"ל היו סמוכים על שלחנו שנים רבות בכל צרכיהם וספוקיהם וזה שנתיים ימים שנבנה ע"ג הבית ההוא שטאק אחד נקרא גארין למעלה זה מחמת כדי שיהי' לכל בניו דירה לכ"א וגם בנו ראובן הי' דר שמה למעלה עם ב"ב.

ונכתב בהצוואה שכל הבית ההוא עם החצר וכל הבנינים שבחצר מתהום ארעא וכל ההויף ראהם הכל שייך לבנו ראובן לו לבדו ונכתב אחר זה פונקט א' על דייטש וז"ל דאס הינגעגען אויבר דעם הויז בעפינדליך שטאק וועלק האט שמעון חתני מיט זיין אייגען געלד אויף געפירט דאס גיהער צו זיינע ערבען עכ"ל ולפי שהצוואה נכתב אחר שחתנו כבר הי' נעדר ע"כ כתב ליורשי שמעון אח"ז נכתב עוד פונקט א' בזה"ל מיין אייניציגר

וואונטש איזט דאס הויז נומער 18 נור אין דער פאמיליע יעקב פערבלייבע אונד קיין פרעמדן פאר קויפט וועדרדען.
זאלין אבער דיא ערבען דעס שמעון חתני דאס שטאק וועדרק איין פרעמדן פר קויפין אללס דאן פארלירן זייא או הבאים מכחם דאם איהם נאר צייט וויילין צוגעשטאנדן בעניצאנגס רעכט דאם הויף ראהם אונד דער נעבן געביידען עכ"ל. ועתה נאחזים בסבך הפירוש של הפונקטין הללו כאשר יבואר.
עוד מבואר פונקט א' בקצה הצוואה שחלילה להדרים למעלה על השטאק יהי' מי שיהי' שלא לשפוך שופכים מלמעלה אל החצר למטה למען לא ילכלכו החצר אלא להוליך השופכים אל הקנאהל מחוץ לחצר ובתוך הטענות שנפלו בין ראובן בנו החי הנ"ל לבין יורשי שמעון חתן הזקן הנ"ל זה העיקר שנחלק לבם אחר שהודה הזקן שהשטאק נבנה במחיר כספו של חתנו הנ"ל וממילא שייך עתה ליורשיו כאמור, טענו הם שיש להם רשות גם בבנין שלמטה בהבית ובהחצר לשמש בהקאמרין וביה"כ ורשות דריסת הרגל בכל מקום שירצו יש להם דרך לעלות אל חדרי השטאק וועדרק באין מוחה ויש להם רשות גם להשכיר לכל מי שירצו הם הן נכרים הן ישראל כחפץ לבם.
שנית חפצים לבנות למעלה גאניק שיהי' סובב הולך לכל השטאק ולבנות עליו קאמרין ולעשות מקום מלמעלה למטה קאנאהל על השופכים ולכל צרכיהם. וראובן בנו היורש טוען לא כן צוה לנו אבינו בהצוואה ובע"פ כי אם הם לבדם ידורו שמה למעלה שבשביל זה הניח לעשות על ביתו השטאק למען יהי' לכל בניו מקום אבל לא להשכיר לזולתם.
וגם עתה בעת שהם אינם צריכיסלדור שמה שקנו להם בתים אחרים איננו מסכים להשכיר לנכרים אם מלהזכיר וגם ליהודים אך לאלה הנוחים לו שלא ישפכו שופכים מלמעלה למטה כאמור ושיצייתו לדינא וישמעו לקולו. אף גם זאת לא נאמר בהצוואה שהוא נותן לבני חתנו איזה דריסת רגל ואיזה דרך שיבחרו אך ברצונו תלוי ולאחרים שיבואו לדור שמה איננו נותן שום דרך ודה"ר בביתי ובחצרי ולא שום שימוש בכל חדרי החצר הן קאמרין וביה"כ רק כשבני שמעון ידורו בעצמם שמה להם אבחר איזה דרך שיעלו משם להשטאק וגם קצת שימוש בהקאמרין וביה"כ הכל ברצוני אבל לא בחיוב אבל לאחרים אני מסגיר הדרך וכל בניני ההוף ראהם מפניהם כי אז אם אתן להם רשות אצטרך תמיד בדו"ד עם אנשים זרים ואין אנו וב"כ מותדרים כ"א אתנו אנחנו אלה בני איש א' נחנו באהבת דודים לא יהי' הקפדה וכדרך שהי' בחיי אבינו הזקן זה תורף השאלה.

שנית על בנינו שלמעלה על השטאק גם להם לבדם איננו מסכים להוסיף על הבנין כ"ד שלא להכביד בבנין חדש על הבנין הישן וכותלי ביתי לא יוכל שום בנין לסבול ע"כ אינני מניח להוסיף שום בנין קטן למעלה. ומבקשים להגיד להם עפ"י תוה"ק: תשובה באמת אינני כעת בקו הבריאה ובפרט כי אינני סומך עלי לפסוק דין להלכה לעת זקנתי ורק למען אהבתו אמרתי להודיע דעתי כי לפע"ד נראה בעליל שאומר בפירוש שנתן לבניו כל השייכים לצורך תשמישי העלי' וזה לא הוי בהן מכלל לאו כי אמר בפירוש שלא נתנו לו רק לעת דירתו אך אעפי"כ אינו להשכיר רק לאיש הגון וכידוע שאינו רשאי להשכיר לאיש אינו הגון ולכן לפענ"ד הב"ד יראו אם השוכר איש הגון וראוי ראוי להשכיר לו ומה שיאמרו שעברו על תנאי המצוה במה שגזר שלא למכור והמה שכרוהו ושכירות ממכר הוא תמוה טובא דקיי"ל שכירות לאו ממכר חוץ מאונאה ואפילו הריב"ש [ע' בש"ך ח"מ סי' שי"ג] מודה בזה דלגוף הדבר הוי שכירות ורק ההנאת השכירות מקרי מכר אבל גוף הדבר מקרי שכירות ומי שמתנה גם שלא ימכור אם השכירו לא עבר על התנאי ולכן לא מיקרי עברו על התנאי ולכן לדינא ודאי לבני שמעון זכות בהפאר ראהם של החצר ורק להם לבדם אבל להשכיר לאיזה שיקלקל את החצר לא ולכן אין רשאים להשכיר בלתי רשות דודם מ' ראובן או רשות ב"ד כ"ז נ"ל ברור.

ועיין בש"ך ח"מ שי"ב בסופו והי' שלום סיון תר"ל: סימן ל לידידי הרב החריף ובקי המאה"ג החסיד ירא ושלם כש"ת מו"ה דוד נ"י ראב"ד מו"צ בק' סאמבור: הגיעני מכתבו ולוטה בתוכה שאלה משני דיינים אשר לא ידענו אותם לזה בחרתי להציע דברי לפני כ"ת והוא יודיע להם. בראשית אתפלא מה זה לתהות על קנקני הריק וגם טרדות אנשי הגליל השי"ת ישמרם רבו מאוד עלי כידוע ושעורים אשר לכל צורבא מרבנן הנחוצים ומתי אפנה לעיין להשיב לחכמים דבר וידעתי עניי ומיעוט ערכי ומה אני להכריע אולם לאשר בדברי תוה"ק באו לא אעצור במילין מה שנלע"ד ואם ייטב בעיניהם יעשו כדברי ולכן לא אבא בפלפול בדבריהם כי אין כוונתי רק להשיב מה שנלע"ד לדינא בנ"ד.

וזה לשון השאלה: שאלה שני אחים ר' מרדכי ור' ישראל דוב ותבע ר"מ את ריי"ד להיות כי נשאר להם מעזבון אביהם ז"ל נחלות בתים ושדות ולא יכלו לחלוק בהם כי היו נכתבים ומשועבדים למלכות כאשר יתבאר ונשארו כך בלי חלוקה והנה כי הי' להם עוד אח ונפטר והחזיק הוא את יתומיו ואלמנתו.

גם כי להאלמנה נתן ד' מאות ר"ש גם כי אביהם ז"ל קודם פטירתו הי' סמוך על שלחנו כמה שנים ופרנסו והבטיח לו אביו עבור זה לתת לו בית החומה אשר לו נוסף על חלקו אשר יפול לו לחבל נחלה עם אחיו וע"כ החזיק הוא בהבית והגנה שנים רבות. ואמנם

כי לא חלקו נחלתם בשאר השדות אשר הי' להם והשתמשו בשותפות וגם בהבית הנ"ל ג"כ לא גמרו דבר עד יצא דבר מלכות וידעו את אשר להם ויעשו חלוקה כמשפט והענין אשר היו משועבדים למלכות כן הי' כי אבי האחים הבע"ד הנ"ל הי' לו אח א' ושמו ר' משה והחזיק ר"מ עסק א' משרי קיר"ה על ג' שנים וביקש מאחיו הוא אבי האחים הבע"ד אשר יתן נכסיו עבורו לקאוויציע ונתרצה לו והכניס נכסיו לערבות עבורו למלך בעד הג' שנים ור"מ הנ"ל שילם הראטא מהג' שנים אשר חלפו על נכון וכאשר שלמו הג' שנים החזיק ר"מ שנית את העסק ונתן עוד נכסי אחיו הנ"ל לקאוויציע בלי ידיעתו ובלי שאלות פיו או באיזה תחבולה אצל השרים או החתים שם אחיו בזיוף ולא שילם הראטע מהשנים השני' ונתגלגל הדבר כך שנים רבות עד אשר מתו גם שניהם ונשארו הנכסים אצל היורשים כך עומדים כנ"ל.

ואח"ז נתעורר הדבר ויצא דבר מלכות משרי הקיר"ה למכור הנכסים עפ"י ליציטאציע ונגבל ונתפרסם יום מועד כמשפט להקבץ עמים יחד על הליציטאציע וכל אשר יעלה בדמים יקימו לו הנכסים למקנה ובהתאספו יחד הקונים יהודים ולהבדיל ערלים הי' בתוכם נגיד א' וביקש מר"מ אשר ירשה אותו לקנות הנכסים ויעלה בדמים כמה עד אשר יעמדו לו כי חפץ בהם ועבור זה יתן לו הבית והסכי' ר"מ לדבריו ובא אחיו ריי"ד וא"ל שלא ירשה אותו לקנות ויקנה הוא הנכסי' לשותפות כי לא הי' לר"מ מעות ועפ"י הדברים האלה אמר להנגיד הנ"ל שלא יקנה אותן כי אינו מרשה לו כי אחיו ריי"ד רוצה לקנות לשותפות עבור שניהם ומאז חדל הנגיד הנ"ל להעלות בדמים והניח לריי"ד לקנות בדמים מועטים וגם להקונים הערלים הלך מהם אשר ביקש מהם בטוב לבל יעלו בדמים ונתפייסו ומהם אשר הטה לבבם הערל כי אינם שוים כי הבית מפולת והשדות בורות הנה לא יצלחו לעשות פרי ע"כ חדלו מלהעלות בדמים וקנה ריי"ד, את כל בזול גדול בדמים מועטים שוה אלף במנה ועתה תבע ר"מ את ריי"ד חלקו מהנ"ל והנה ר"מ נפטר קודם שנגמר הדין ביניהם ותבעו יורשי ר"מ את דודם ריי"ד בכל טענות הנ"ל וריי"ד השיב שקנה לעצמו בפירוש רק מצד נדיבות לב הבטיח לאביהם אחר הקנין לקבלו לשותף אך הי' מדובר בפירוש התנה באופן שיתן ר"מ חלקו בזמן שהי' מוגבל להם אמנם בזמן הנגבל להם לפרוע חלקו לא הי' ר"מ בהשג יד לשלם ע"כ מחל ר"מ בפירוש וברצון גמור את ההבטחה ולא נגמר הדין ביניהם ונפטר ריי"ד ג"כ ועתה הנה הדין בין יורשי ר"מ ויורשי ריי"ד: הנה דבר זה מבואר בח"מ סי' רפ"ז ס"א וז"ל המחבר מ"ש והניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים כל השבח לאמצע ואפילו שאר עמלם לא יטלו כו' עד זו דעת הרמב"ם לבדו ולא מצינו לו חבר אבל דעת הכל שזה שאמרנו

ברישא שאם השביחו גדולים את הנכסים השבח לאמצע היינו דווקא כששבחו הנכסים מחמת עצמן דהיינו ששכרו פועלים ממעות תפיסת הבית או שנו"נ בסחורה אבל אם השביחו ע"י שהוציאו הוצאות משלהם או שטרחו בגופם לחפור ולבנות השבח לעצמן כו' עכ"ל ובהגה שם וז"ל וכ"ז באחין שנזונו יחד אבל אם אין נזונין יחד אפילו השביח מחמת עצמו אינו נוטל רק כשאר יורד שלא ברשות לנכסי חבירו עכ"ל והוא מדברי הראב"ד ז"ל והטעם דלא דמי לשותפים שאפילו בגופם וממונם אמרינן שעשו לטובת השותפות משום שלא ירדו להיות שותפין רק מחמת ירושה אין מטריחין מסתמא גופם וממונם לאחיהם כמבואר בב"י ז"ל: והנה כיון שהוכחנו דזה דומה [רק] לאחד שקנה על ליצטאציע והי' לוקח בזול שוה אלף במנה לכן נחקורה האיך הדין בזה אם מחויב הלוקח להחזיר בחנם.

והנה בתשב"ץ ז"ל מביאו הסמ"ע ס"ס רל"ו וז"ל ז"ל ב"י ס"ס ק"ן מכיון שעבר זמן שא"ל לפרעו יש רשות בידו למוכרו אבל אם מכרו בפחות משווי' אפילו כ"ש חוזר כדין שליח שטעה עכ"ל ובלשון זה הביאו בד"מ ג"כ בס"ס זה ע"ש ור"ל כיון שלא חלט הישראל הקרקע לעכו"ם אם לא יפרע לזמן שקבעו לו אלא שיהי' לו רשות למכרה ובדינינו כיוצא בזה אין לו אלא דין שליח (אף אם א"ל בלשון המועיל דלא הוי אסמכתא וכמ"ש בסי' ע"ג) ואף א"ת שבדיניהם אין הדין כן הלא מסיק הב"י שם סי' ק"ן בשם התשב"ץ שכ' וז"ל שכיון שמכר זה בטל בדינינו אפי' אם הי' קיים בדיניהם אנו מבטלים אותו והביא ראי' לדבריו ע"ש בב"י שהביאו עכ"ל.

אבל כ"ז מחמת שאנן קיי"ל דדד"מ לאו דינא במה שבין אדם לחבירו כפי שיטת רוב הפוסקים אבל מלך שקצף על עבדיו כו' שמביאו רמ"א ז"ל [סי' שס"ט] והוא מהרמב"ם ז"ל בהל"ג וז"ל בפ"ה הל' י"ג וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו ושמשיו מבני המדינה ולקח שדהו או חצירו אינו גזל ומותר להנות בה והלוקחו מן המלך הרי הוא שלו ואין הבעלים מוציאין אותה מידו שזה דין המלכים כולם ליקח כל ממון שמשיהם כשכועסים עליהם והרי המלך הפקיע שעבודן ונעשים חצר זאת או שדה זאת כהפקר וכל הקונה אותה מן המלך זכה בה אבל מלך שלקח חצר או שדה של אחד מבה"מ שלא בדינים שחקק ה"ז גזלן והלוקח ממנו מוציאין הבעלים מידו עכ"ל והמ"מ כתב שם וז"ל אבל מלך כו' כבר הודו לו כל בעלי הוראה וכו' וכן עיקרדמ"ד אבל גזלנותא דמלכותא לאו דינא וה"ה גזל גמור וקרקע אינה נגזלת ולעולם ברשות בעלים היא וזה מבואר בהרבה מקומות עכ"ל הרי דלעבדיו הוי כחק ידוע לכל שבזה ודאי דדמ"ד וליכא מחלוקת בזה והרמ"א מביאו לפסק הלכה והנה ידוע דשוכרי המכס המה נקראו עבדי המלך וכל כח

מלך להם והתשלומין הוא רק שכן נותן להם בשכרם מה שיעלה יותר ממה שנותנים לו ובוודאי כן הוא למי שיודע טיב מנהיגי המדינה שזה הוא כשליח וכן מבואר בר"ן ז"ל ובכמה ראשונים שהמוכס נקרא שליח המלך וא"כ בכה"ג ודאי דדמ"ד ואך לכאורה י"ל כ"ז אם הי' בעל הקרקע עבד או שכירו של מלך אך בנ"ד הלא בעל הקרקע לא הי' רק ערב נכסין לזה אך באמת זה ליתא מתרי טעמי א' דלפי טעם המ"מ דבזה הוי דד"מ משום שהוא חק קבוע לכל המלכים וכן זה הוא ממש בהערב חק קבוע לכל המלכים להיותו כדין כשכיר עצמו וא"כ דדמ"ד וגם כי נלע"ד כי בכיוצא בזה אם הי' בין שני הישראלים הדין כן מדין תוה"ק דהנה ידוע לוה שחייב עצמו למלוה שיגבה בלי שומא ובלא אדרכתא התנאי קיים כמבואר בהמ"ח [סי' ק"ג] והסמ"ע ז"ל כתב וז"ל דתנאי בממון קיים והנה זאת ידוע לכל מי שבקי קצת בעניני נמוסי המדינה זו שלכל דבר יש חקים נקראין פערגראווין ואם אחד מקבל עליו כפי הפערגראוו מחויב לקיים מכח תנאי לא מכח דד"מ כלל שכן קיבל על עצמו חיוב דבר זה בפי' (ולא דמי כלל למקבל לילך בדיני עכו"ם) והנה גם זה ידוע דבעניני קאפציע יש חוקים שונים וחד מהחוקים היא שבאם לא ישלם השוכר כפי ההתחייבות יומכר כל נכסי הערב וישומו תחילה ואך אם יהי' ליציטאציע ולא יתנו כפי השומא ימכר כפי שיוכל כדי לגבות חובו והערב כשחתם זה על נתינת הקאפציע בוודאי כתב שמחויב כפי פערגראוו וא"כ נתחייב מחמת תנאי לקיים זה ובפרט שדבר וחק זה ידוע לכל שמוכרין על ליציטאציע אפי' בזול הרבה וא"כ כבר קבל עליו זה הערב ונתחייב מחמת תנאי ואין לומר שהוא דבר שאינו קצוב הא דבר שאינו קצוב הוא מטעם אסמכתא אשר לא שייך כאן כלל ובפרט שהוא בידו להוציא שיקנו כפי שוויו כאשר באמת רצו לקנותן בשוויו כמבואר בשאלה.

ולפע"ד ברור שלא מחמת דד"מ נתחייב רק מחמת שנתחייב עצמו כך בשעת שנעשה ערב לקיים חק זה הידוע וא"כ אין כאן שום ביטול מקח מחמת בפחות משווי' הרבה מתרי טעמי מחמת דבחוב מס המלך למלך מעבדיו לכ"ע דדמ"ד וגם מטעם התנאי שקיבל על עצמו כן אך לכאורה י"ל כיון שהי' קנוניא בליציטאציע אין זה מדד"מ אך גם זה אינו דהנה הנראה דהליציטאציע הזאת הי' מכמה שנים וידוע לכל המדינה דמזה לא קרוב אשר נאסר מהרעגירונג לעשות קנוניא אבל לפני כמה שנים הי' עושים קנוניא בפני כל השרים היושבים על הליציטאציע ושמעתי אומרים מפי שרי המדינה הטעם שהוא כמו כל מו"מ והקונים יוכלו לעשות מה שירצו והמוכרים דהיינו שרי המדינה גם בידם רשות אם לקיים המקח או לא כן שמעתי אולם שזאת ידעתי בטוח שזה לא היה נגד דד"מ לעשות קנוניא כי היו עושים בפני כל השרים בפרהסיא אולם אפי' עתה שקונסים

להעושים קנוניא על ליציטאציע עכ"ז אם כבר נתקיים המקח הנקרא בשטעטיגונג ממקום הנצרך לעסק זה אין אחריו כלום שום טענה ולכן אין בזה בדברים בעלמא כדאי לדחות קנין גמור שהי' אפי' עפ"י דין תה"ק ובפרט שלא ידעתי משום קנוניא שהי' בכאן רק שהיהודים נמנעו מחמת השגת גבול וזולתן נמנעו מחמת שאמרו להם שאינו שוה כלל וזה אינו קנוני' כלל בערכאותיהם לבטל המכר כי ידוע שדרך אנשי ישראל מונעים עצמם מזה וגם ידוע שלהקונים יש מגנים המקח ומהם כנ"ל ולא יקראו זה קנוניא כלל ואם אמרו שקבלו הערכאות והמוכרים שוחד כ"ז שלא נתברר לא חיישינן לזה כמבואר במהריב"ל ז"ל שאביא לקמן וגם כי זה איננו נוגע לענין לביטול מעשיהם וכל הספיקות הללו המה רק פטפוטי דברים ומה שאומרים כי אביהם לא נתחייב כלל ובזיוף נעשה הערבות דבר זה אינו דממ"נ אם הדד"מ כי למה לא טענו זה ש"מ שמחלו או שטענו ולא הי' ממש בדבריהם עפ"י דד"מ כאשר כתב כ"ז במהריב"ל ז"ל אשר אביא בס"ד ולכן לפי דעתי אין להם שום טענה על האח הקונה זולת מה שטוען שבפירוש נעשה שליח לקנות גם עבורו וע"ז חייב לו שבועה וכיון שמת בטל השבועה והיורשים יורשי הקונה זכו בנחלתן.

והנה ראיתי בב"א ח"מ סי' נ"ח כתב לומר שחייב מטעם עני המהפך בחררה וזה וודאי לא שייך כאן דהא האח אמר בפירוש שדעתו שיקנהו אותו הנגיד ויקבל ממנו בית וחלק שדה אבל גוף הקרקעות ונחלאות לא היפך בהם כלל ובוודאי האח השני שלא נתרצה לזה לא מקרי עני המהפך בחררה כי אינו מחויב להפסיד חלקו עבור אחיו שיתנהו לו מנה בשכרו ומי שיש לו מוח בקדקדו יבין שאינו דומה כלל לעהב"ח וגם הב"א ז"ל גופי' מסופק בזה כמבואר שם.

עוד כתב שם לחייב להחזיר מחמת עשיית הטוב והישר וכתב שקדמונים עשו זה תקנה להחזיר משום עשיית הטוב והישר אך גם זה אינו בנ"ד כי טוען האח הקונה שרצה להחזירו וקבע זמן עמו ולא בא ממילא הפסיד זכותו ולא שייך בזה תקנה דאיזה שיעור יהי' בדבר וכי לעולם ישתעבד להחזירו אפילו לנכדו ולנינו בוודאי אין זה שורת הדין ואין כאן תקנה ואם לומר הי' צריך להודיע הדבר לב"ד וכל שנעשה שלא בפני ב"ד לאו כלום זה אינו כיון דהתקנה אינה ברורה אם צריכה דווקא ב"ד או סגי במחילה לחוד בכה"ג מספק תקנה אין מבטלין מכר גמור כמבואר בכל האחרונים ז"ל.

ועוד שם כתיב בב"א דלאו ע"ז הי' דד"מ שיטמין בתוך כליו ולא ידעתי פירושו בזה אם כוונתו הוא שהדד"מ לא הי' לעשות קנוניא וזה כבר כתבתי דאינו ודבריו בזה צריכים ביאור: ס"ד בענין כזה שזה טוען שרצה להחזירו מחמת לפנים משה"ד וזה לא בא ומחל

לו מהני וודאי כנראה מדברי ב"א הנ"ל וכאשר כתבתי כבר ואך עכ"פ לא נמלט האיש הקונה ויורשיו מזה דקיי"ל שנים שעשו מקח וכנ"ל שמבואר בסי'.

וכתבו הטעם שהריוח מעסק שניהם [ע' בח"מ סי' קפ"ג ס"ז ברמ"א ובסמ"ע וש"ך שם] א"כ ה"נ המציאה מכח שניהם שנתעסקו בההטעה בנכסיהם שניהם שוים בהריוח שיעלה וישומו בדצ"ד מה שעלה הריוח מכפי מה שנתן זה ויחלוקו בשוה כנלע"ד ברור:

וז"ל תשובת מהריב"ל ז"ל ספר רביעי סי' י"ח אני הצעיר הח"מ באתי להעתיק להשואל מ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' גו"א ומ"ש בפ"י ומשם תתברר ותתלבן תשו' שאלותנו בפ"ה כתב וז"ל אבל מלך שלקח שדה או חצר מבני המדינה שלא כדין שחוקקין הלוקח ממנו מוציאין הבעלים מידו כללו של דבר כיד שיחקקו אותן המלך לכל ולא יהי' לאדם א' בפ"ע אינו גזל וכל שיקח מאיש זה בלבד שלא כדת הידוע לכל אלא חמס את זה הרי זה גזל גמור לפיכך גבאי המלך ושוטריו שמוכרים השדות במס הקצוב על השדות ממכרן ממכר אבל מס שעל כל או"א אינו גובה אלא מן האדם עצמו ואם מכרו את השדה במס שעל הראש ה"ז אינו ממכר אא"כ הי' דין המלך כך ע"כ ובפ"י כתב וז"ל כותי בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוך שדהו מחמת שהי' לו חוב על בעל השדה או מחמת שהי' לו נזק בעד זה הישראל או מחמת שהפסיד ממונו ואחר שתקף לו את השדה מכרו לישראל אין הבעלים יכולים להוציא מיד הלוקח בד"א כשהודו הבעלים שאמת טען הכותי וכן אם הי' שם שר או מלך באותו מקום שיכול לכוף את הכותי שמכר לדין ולא תבעו הבעלים את הכותי אינם יכולים להוציא מיד הלוקח מן הכותי אעפ"י שאינם מודים להכותי ואעפ"י שאין שם עדים שאמת טוען שהרי אומר הלוקח להבעלים אם גזלן הוא למה לא תבעתם אותו בדיניהם ע"כ ובמ"ש הרמב"ם פ"ה שכל מה שלקח מן המלך שמוציאין הבעלים ממנו סברת רגמ"ה וסברת רה"פ שכל מה שהוציא ישראל זה צריך הראשון ליתן לו וכ"ז שנתן לכותי אם ירצה יחזור לו מידי דהוי ארועה שקדם שנותן לו הוצאתו עד כדי דמיו ואמנם נ"ד אמרי' בי' דדמ"ד וכדין לקח המלך זה החצר מחמת חוב שחייב ראובן הנזכר בשאלה למלך יר"ה כיון שאין הדבר ידוע לכל שפקידי המלך עשו שלא כדין ושלא מחק המלך גבו ממנו זה החוב ולקחו ממנו החצר הנזכר לאו כל כמיני' לומר שלקחו החצר הנז' גבאי המלך שלא כדין ושלא כחק המלך כיון שאין הדבר ידוע לכל כההוא דגבאי המלך שמכרו את השדה במס שעל הראש ואין ממכרו ממכר לפי שהדבר ידוע שמאמר המלך אינו אלא במס הקבוע לו על השדה והרמב"ם ז"ל כ"כ וכל מי שיקח מאיש זה בלבד שלא כדת הידוע לכל והפירוש הנכון בזה"ל הוא שצריך שיהי' ידוע לכל שהטו לו המשפט חק המלך ואפילו לגבי שטרות העולים בערכאות

שלהם כתב הרא"ש שיש להסתפק במה שכתב הרי"ף ז"ל ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא אי אתי למימר דבעינן דידוע לן דהני לא מקבלי שוחדא או אתא למימר דהני ערכאות לא מקבלי שוחדא והוא ז"ל הסכים דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא ואפילו הרמ"ה ז"ל כתב אי הוי דייני הוי דייני ואזלי ולא משתכח עלייהו ריעותא ולא יכלינן לאפקינהו מסתמא מחזקה אלא בראי' ברורה וכ"ש בדברים הנוגעים אל המלכות כי עז מלך משפט אהב מלך במשפט יעמיד ארץ כי לא יעשו כ"א הדין האמת כפי חקי המלכות או כפי דעת המלך ובר מן דין י"ל או אלו האנשים צעקו הושיעה אדונינו במה שעשו הפקודים או לא צעקו אם (לא) צעקו לא נענו נראה שהדין נעשה מה שנעשה ואם לא צעקו נראה דאחולי אחלי וכש"כ לעיל בשם הרמב"ם עכ"ל:

את זה ראיתי להודיע להם דעתי להלכה ולמעשה אם יסכימו עמי כי כבר הקדמתי שאינני אומר קבלו דעתי:ואודות התרנגולים הנה בגלילותינו נמצאים ג"כ תרנגולים כאלו והמה באים מאיי הים הסמוך לארץ הקדושה כאשר הגידו לי הרבה אנשים מקהלתינו היודעים בבירור מקום תולדותם ואנשי ארץ הק' העידו בפני אנשים כשרים ת"ח שבאה"ק ג"כ באים התרנגולים מאותו האי ואוכלים שם מקדם קדמתה במסורה אולי עוד מימי התנאים ולכן התרתי בערי אך אם אותן שבמקומיכם שוים לאותן שלנו לא ידעתי ויחקור מעכ"ת אחר זה ויבוא על הבירור.

והי' שלום כנפש וכו' יום ג' וירא תרכ"א לפ"ק צאנז: סימן לא להרב החריף החסיד וכו' מו"ה פסח יהודא כ"ץ נ"י: שאלה באלמנה שנשארה אחר בעלה הראשון נו"נ בנכסיו והי' לה בתים על שמה ונישאת לאיש אחר ובאו היתומים מבעלה הראשון והתפשרו עצמם ונתנו לה כל הנשאר מבעלה הראשון שהי' אביהם בכל מיני תיקון קנין המועיל על שמה של האלמנה הנ"ל הנישאת לאחר ולאח"כ ילדה האשה הנ"ל בנים מהשני שלשה בנות גם היתה נו"נ בתוך המו"מ כמו בחיי בעלה הראשון ואחרי מות בעלה השני התפשרה עם בני בעלה השני שהי' לו מאשתו הראשונה ופטרו אותה ונתנו חלקם לה עפ"י ב"ד והי' הפשר באופן המועיל ובאופן זה שתתן לכל אחד משני הבנים הזכרים של בעלה כך וכך לכ"א וליתמי בן בעלה הנפטר תתן כך וכך ולשלשה הבנות יהי' הבית המסומן במצריו וגם מחוייבת לפרנסם עד הנשואין וכשתקיים כן פטורה מכל טו"ת והנה האלמנה קיימה כנ"ל הכל אשר לכל והוסיפה עוד לתת לשתי בנותי' הנ"ל לכ"א שני אלפים ר"כ לנדן ובת השלישי מתה בקטנותה.

והנה עתה נפטרה האלמנה ויש ספק בין הדיינים אם יורשי הבנים זכרים של האלמנה מבעלה הראשון ירשו אותה או שמא אינם יורשים כי אינה יכולה לגבות בלא שבועה

וכשמתה אין יורשי' נוטלים כלום כמבואר בש"ע ואם משום שפטרוה היורשים של השני מ"מ קנתה הכל לצורך תפיסת הבית היינו בנותי' הקטנות והאריכו הצדדים זה תורף השאלה: תשובה הנה לכאורה צריך לידע מקודם מה היתה נקראת זה המסחר שעשתה האשה מאז מבעלה הראשון ועד עתה והפטורים מיורשי הראשון שלקחה אחרי הנשואין עם בעלה השני וצריך לחקור מה הוא זה לגבי בעל השני אם נכסי צאן ברזל או נדוניא או נכסי מלוג והנה מבואר בש"ע דזה מקרי נכסי מלוג דכל שלא נכתבה בכתובה עכ"פ לכ"ע הוי נ"מ וז"ל הש"ע [אה"ע] סי' פ"ה ס"ג יש מי שאומר דנכסי צ"ב אינו חייב באחריותן אא"כ שמו אותו עליו בדמים קצובים או שקיבל אחריותן בפירוש ויש מ"ש שמאחר שכתבן בכתובה נתחייב באחריותם אעפ"י שלא שמו אותם ולא נתחייב באחריותם והראשון עיקר עכ"ל.

והנה אם אשה צריכה שבועה בבא לגבות נ"מ וצאן ברזל אם המה בעין [מבואר באה"ע סי' פ"ח וסי' צ"א] לכ"ע א"צ לישבע ואפי' דבר שבא מכח הראשון א"צ לישבע כמבואר בריב"ש מביאו ב"ש ז"ל והנה בתפסה האלמנה [מחיים ואפי' לכתובה] ויורשי הבעל באים להוציא ממנה מבואר דעת הח"מ דל"צ שבועה וגם הב"ש מביא דעת הת"ה והמרדכי והנה מבואר במרדכי דאם הבעל התפיסה והניחה נו"נ א"צ שבועה והבית מאיר ז"ל כתב להקשות על הח"מ שהביא דעת המרדכי בפירושו שתפסה האלמנה [מעצמה] וכתב שם דגם בהתפסה מסיק המרדכי ז"ל דלא מהני רק במה שאינו מבורר שהוא של בעל הראשון וז"ל המרדכי פ' הכותב ומ"מ אני דנתי כמוך כי אמרתי הא דקיי"ל נכסי בחזקת יתמי קיימי זהו כגון מקרקעי או מטלטלי שלא נשאה ונתנה בה ואף לא תפסה אותה מחיים אבל הכא שנשאה ונתנה בהם ימים רבים שורת הדין שמה שמכרה או נתנה קיים ועוד שהיתה נו"נ בהם בחיי בעלה הרי אתפסה מחיים לפיכך מה שעשאתה עשוי ותפיסה מחיים מהניא כדמשמע ר"פ אלמנה נזונית דהוי כמו יחד לה מטלטלי בתר דקמו רבנן סבוראי ותקנו דכתובה נגבית ממטלטלי דאשה דעתה סומכת עליהם דדוקא בדורות הראשונים דלא היתה כתובתה גובה מן המטלטלין התם בעינן יחד לה מטלטלין לפי שאין דעתה של אשה סומכת עלי' שוב כתב ר"ב לר' שמרי' מש"ה קיימא המתנה כיון שלא נתברר הדבר בבירור שהי' כל המטלטלין של בעלה האחרון אבל נתברר בבירור שהי' של הבעל האחרון לא דננו כן עכ"ל.

והנה א"כ בנ"ד שהאשה עוסקת בחו"מ טרם שנשאה לבעל השני ולא הכניסה לו המו"מ לשומא ונשארה נו"נ גם עד אחר מות בעלה השני ואין שום בירור שהי' לבעלה השני שום דבר במסחר שלה א"כ בודאי האשה גובה המסחר שלה בלא שבועה וגם לא צריכה

שום גבי' כי ממילא נשאר שלה שהבעל לא זכה בה מעולם רק לפירות כנכסי מלוג וממילא כשנפטר בחזקת האשה היא וכמבואר במרדכי ב"ב פ' מי שמת וז"ל אלמא נכסים בחזקת יתמי קיימי הלכך זכו בה בנות שמעון באותה קרקע שהכניסה לאה לאביה ושוב לא יצאת מכאן ואין לה לבן ראובן בה כלום שמשעה שנשאה לאה לשמעון קפצה כח ראובן וזכה בו שמעון ובנותיו משא"כ בנכסי מלוג דכי מיית בעל לאלתר נפקי מחזקת יתמי וקיימי בחזקת אתתא בלא גיבוי ובלא מכירה ובלא נתינה ואם מתה האשה זכו בה יורשין שלה עכ"ל הרי אפילו הוא דמחמיר שאפילו נצ"ב בעין אינה גובה בלא שבועה מ"מ בנ"מ א"צ שום גבי' ונוטלת שלה בלא שבועה ולכן בנ"ד ודאי המסחר מהכיפה והבתים שלה המה בלא שום שבועה וא"צ גבי' כלל רק נשארו בחזקת שלה כמקדם נשואי' ולכן בודאי יורשים בני' מהראשון וזה ברור בלא שום חולק כלל למעיין באמת: שנית הלא פטרו אותה הבנים זכרים מבעל השני משבועה ומכל דבר והנה זה ברור שבמות בעלה השני אין נקרא יורשים רק השני בנים ויתמי בני השלישי שנפטר ויכולים המה לעשות עם עזבון כפי רצונם ורק שצריכים לתת, עישור נכסי לאחיותיהם השלשה ומזונות עד דתבגרן והנה הבנים זכרים קיימו כ"ז ונתנו להבנות מקרקע עישור נכסי כפי מה שפסקו עליהם הב"ד המפשרים וגם חיוב המזונות להם הטילו על האלמנה ביתר תוקף וא"כ בודאי רשאים הבנים לעשות עם עזבון אביהם כרצונם ואין להבנות טענה כלל להעזבון ואם יטענו שראוי לתת להם יותר משיעור העישור נכסי יקוב הדין ביניהם ובין אחיהם ואם נתנו להם לבסוף כפי הראוי להם אין להם שום טענה לנכסי אביהם וכנכרים נחשבו והמה ניזונים אצל אלמנה מחיוב שיש להם מאחיהם מכתובת בנין נוקבין ואמם האלמנה קבלה חוב אחיהם על עצמה אבל המה אצל אמה כנכריות שאוכלים בתורת חוב ואין שום תפיסת הבית כלל וא"כ בודאי כל המסחר והבית של האשה האלמנה ואחר מותה יורשים בני' הזכרים לא זולת והחולק על זה חולק על האמת ואין לו מות בקדקדו ופלפול של הבל שאינו ראוי לעסוק בו והאמת עד לעצמו: והנה ספק אחד יש עוד בכאן בירושת הבת שמתה אשר אח אחד תובע מחלקה חלק הבית שהי' להקטנה הנ"ל והנה דיין אחד רוצה לומר כיון שהירושה בא מכח שהוריש אותו אביו בקבר א"כ הוי ירושת האב ומזה פטרוה להאלמנה.

ובאמת לפע"ד זה אינו דמ"מ בלשון ב"א לא מקרי פטור רק מה שהי' אז של אביו לא מה שירש לאח"כ וזה ברור. ולכן יוכל לתבוע חלקו מחלק בית אחותו הקטנה הנפטרת כ"ז נלפע"ד ברור.

והי' שלום כדברי ידידו דבש"ת בלונ"ח יום ה' ער"ח סיון תבר"ך לפ"ק: סימן לב שאלה הרב הקדוש א"א מו"ה יודא צבי זלה"ה מסטרעטין נפטר ועלה למרום זה כמה שנים והניח שלשה בנים יראי השם והבכור מילא מקום אביו וישימו המשרה על שכמו להורות לב"י דרכי ה' ובכל הגליל ינהו אחריו בית ישראל ועל פיו יצאו ויבואו וכאשר ישאל בדבר ד' ולכן הי' הוא המושל בבהמ"ד של אביו המנוח זלה"ה בכבוד.

והנה נשאר בעזבון הקדוש מהרי"צ זלה"ה מטלטלין ונחלאות ושלחו הג' אחים הנ"ל אחרי רבנים שיעשו חשבון וחלוקה מכל העזבון ולא הי' נגמר בטוב ולא נחתם הפסק והנה נמשך הדבר כך ורק יש צעטיל כמה מגיע מכל אחד מהאחים להעזבון וכמה יתנו להאלמנה אך כ"ז רק בכתב לא חתם אדם.

והנה הרב הקדוש מו"ה אברהם ז"ל הוא הבכור להרב הקדוש מהרי"צ הנ"ל רצה לשנות הבהמ"ד ולהגדילו כי רבו בכל יום הבאים לשרת בקדש ולא נתנו אחיו הצעירים הנ"ל כי אמרו שדי להם הבהמ"ד הזה ויש פסק מב"ד הנ"ל שעשו איזה חלוקה ביניהם אך לא נחתם שום אדם ורצה הרב הקדוש מהר"א ז"ל מאחיו הצעירים שיתנו לו לבנות ולקיים כפי הפסק הנכתב בלא חתימה הנ"ל והתרגז עליהם וקם אחיו הצעיר הרב מו"ה ליזר אשר גם הוא הי' אדם גדול וכאשר סוף ימיו גם אליו פנו הרבה מבני ישראל יראי השם ולזה היה קשה בעיניו לעבור רצון אחיו הגדול בעקשות ולהעיז נגדו נתן שטר מתנה לאחיו שנותן לו חלקו בכת"י וחתמו עליו עדים אך שטר הנ"ל נכתב בלשון אני נתתי לאחי חלקי וגם לא הי' כתב בו כתבוהו בשוקא ומקודם נתינת השטר הזה לאחיו הבכור הנ"ל מסר מודעא שהוא אונס ע"ז והנה כשקיבל הרב הקדוש מהר"א את שטר המתנה אמר מעתה לחלק הקרקעות כיון שיש לו שני חלקים וימודו באמת הבנין איזה אנשים חשובים והרב מו"ה ליזר נסע לביתו בהעיר אשר דר שמה ואחיו הרב החסיד מו"ה זנוויל מיחה ואמר שלא יבנו ואינו מתרצה בחלוקהאבל הרב הגדול מהר"א ז"ל לא שעה לדבריו והרס בהמ"ד הישן ובנאהו מחדש והרחיבו בלקחו פלאטץ מערלים ומקאמיסייע והוציא הוצאות לפי דברי בניו ששה אלפים כסף והרב ר' זנוויל הנ"ל צעק ככרוכיא שהמה הרסו עד דירותיו אך לא נשמע צעקתו והרב מהר"א הנ"ל בנה כרצונו והנה לאח"ז נפטר הרב הקדוש מהר"א לעולמו ושבק לן חיים והניח אחריו בנות והשיא אחת מהם לרב ירא השם מו"ה אורי נ"י ובא להחזיק הכל כאשר נהג חותנו זלה"ה והנה הרב ר' ליזר מיחה בו והראה שטר המודעה וגם רצה הוא למלאות מקום אחיו הגדול ולא הניחוהו האלמנה של מהר"א וחתנו לבא לביהמ"ד ונמשך הדבר במחלוקת עד שנפטר גם הרב מו"ה ליזר ונשאר אחריו בן חכם וחסיד מו"ה נחום וקם לבא בדינא

עם ירתי הרב מו"ה אברהם ז"ל וגם הרב ר' זנוויל בא בטענה על ירתי אחיו הקדוש מהר"א ז"ל ולהוציא מהם חובות ומטלטלין וגם רוצים שליש בהמ"ד שר"ז מיחה תמיד וטוען שמעולם לא נעשה גמר בהעזבון כי הפשרנים לא יכלו להביא לעמק השוה ולכן עומד כל העזבון בלא חלוקה ולכן רוצה חלקו במטלטלין ושישבעו ירתי אחיו מהר"א ז"ל כי טוען שהמה יודעים הכל היטב ומכחישים במזיד להעלים חלקו וגם בבהמ"ד מגיע לו שליש ומה שהוציא הרב מהר"א בבנותו הי' שלא ברשות גם לא הוציא מכיסו כלום רק מה שנדבו חסידים אהובים תלמידי אביו זלה"ה לצורך בהמ"ד של כל היורשים זה טענות ר"ז ור' נחום בהרב מהר"ל ז"ל טוען כמוהו על הנחלאות וקרקעות של העיבון כי שטר מתנה שנתן אביו בטל מכח שלא נכתב בו כתבוהו בשוקא וגם מחמת המודעה אך על המטלטלים אינו יודע דבר וגם רוצים ליקח המשרה מר' אורי חתן הרב מהר"א ז"ל והרב החסיד ר' אורי טוען שהי' פס"ד מב"ד כמו שהוא נכתב ונתקיים הכתב בע"א וגם טוען שירד ברשות ויש לו חזקה ועל המטלטלין ג"כ הי' פסק ואין מגיע ממנו כלום ועידי המודעא המה נוגעים כי יבוא להם הנאה אם יתבטל המתנה ושטר מתנה כשר לדעתו בלא כתבוהו בשוקא מחמת שהוא הודאה הכל באריכות ור"נ בהרב ר' ליזר ז"ל טוען שכתב המתנה מזויף כי יודע שלא נתן רק רשות לבנות לא יותר זה תוכן הטענות: תשובה הנה דבר זה נראה בפשיטות דהבתי מדרשים של צדיקי הדור שמיחדים בביתם אין להם דין בהמ"ד להיות עליו קדושת בהכנ"ס שהרי אנו רואים שמשתמשי' בו דברים שאין רשאים להשתמש בבהמ"ד סתם אפי' ע"י תנאי במקומו שעושין סעודות נשואין ושוחקין בשמחת מצוה כנהוג אשר אין רשאין לעשות כן בבהמ"ד אחר וגם ישינים בהרבה ב"מ של צדיקים שינת קבע דאסור עפ"י הדין ועוד כמה תשמישים כידוע אך הטעם דצדיקים בונים רק לשם בית וועד לת"ח להקהל יחד ולשמוח באהבה בכל המצטרך לשמחת מצוה וגם להשתמש לצרכי האורחים בכל מה שיצטרכו ורק שיתפללו בו ג"כ לא שיהי' קדושת ביהכנ"ס עליהם וכן שמעתי בפירוש שצדיק אחד אמר בפירוש בשעת בניית בהמ"ד בביתו אמר בבנותו שמתנה בפירוש שבונה בית ועד אבל לא שיהא קדושת ביהמ"ד עליו ובזה בודאי רשאי להשתמש אפי' בעודו קיים ולא נחרב דלא נקרא עליו מעולם שם קדושת בהכנ"ס ומסתמא כן נוהגים כל הצדיקים ונהי שמקדשים הבית בקדושה היינו כמו שמקדשים כל הבנינים לצרכם כ"א כפי מה דמשער בלבו מקדש לשם מצוה אבל לא לקדושת בית תפלה והוי רק תשמישי מצוה והוי דין תשמישי מצוה דהתפלה הוא טפל ולא חל עליו אפי' קדושה כ"ד כמ"ש הרמב"ן והר"ן ז"ל דזה מקרי רק בונה סתם לצורכו ורק שהצדיק עושה כל צרכיו בקדושה אבל לא

נקרא על הבהמ"ד קדושת בהכנ"ס דלא נתיסד כלל לבהכנ"ס ונהי דבפי העולם נקרא מקום קדוש דאפי' במקום שמתפללין דרך ארעי ובתי צדיקים לא בהמ"ד נקרא ג"כ מקום קדוש וגם י"ל דאפי' אם נימא דלו דין בהכנ"ס מ"מ כיון דאדעתא דידי' בא יכול לעשות בו מה שירצה כמבואר בש"ס ורק שכתבו הפוסקים כולם ומביאם המג"א דדוקא רב אשי שהי' מושל בקדושתו ותורתו על כל העולם.

לא בזמננו לא מהני אם נתנו אחרי' מעות לזה או אם בני העיר מוחים וכמבואר הכל במג"א וש"ע קנ"ג מ"מ בכמות המנהג בזמן הזה שהצדיק בונה בביתו מקום תפלה ובית ועד והוא מנהיג הבהמ"ד כרצונו כ"ע מודים דאדעתא דידי' נבנה ורשאים לעשות כרצונו וכ"כ המהר"ם [מלובלין] ז"ל [סי' נ"ט] והמ"ב ז"ל [סי' נ"ז] דבימיהם תלוי בדעת מנהיגי המדינה יעו"ש וא"כ זאת ידוע בודאי דהכל תלוי בדעת הצדיק ורשאי הוא לעצמו לעשות בו מה שירצה ואם נימא דאמרינן נתנו מעות לבנותו מ"מ אדעתא דידי' נתנו וכמבואר בתשו' הנ"ל ובפרט שנותנים רק להצדיק כמו שנותנים לו לצורך ביתו ולא נחשב עמו כידוע ולכן מש"ה המנהג שנמכרים בתי צדיקים עם הבהמ"ד ולפ"ד שגם בהמ"ד הקדוש של אדמו"ר רבן של כל ישראל מהר"א מליזענסק זלה"ה נמכר לבעה"ב אחד ולכן בודאי הוא תולה בדעת הצדיק ונמכר ונתן לכל מי שירצה והוי ממונא ממש והנה כיון שהוכחנו דאין על הביהמ"ד הזה קדושת ביהכנ"ס א"כ דינו גם לענין ירושה שעומד ברשות כל היורשים צאו וראו בכל בתי מדרשות של צדיקים שירשו בניהם אחריהם ובחלוקה ושומא דכן הדין אמת והנה ידוע דדבר של אביו קיימו בחזקת כל הבנים כ"ז שלא הי' חלוקה ברורה ורק אם החזיק אח אחד מהני החזקה כמבואר בח"מ [סי' קמ"ט] והנה נחזי אנן במה החזיק א' מהבנים בבהמ"ד הלא כולם התפללו שמה ומה שהרב הקדוש הי' המנהיג שמה ועמד על מקום אביו מהרי"ן ז"ל בודאי זה אינו חזקה בודאי אדם גדול כמוהו אפי' בבהמ"ד של אחרים היו מכבדים אותו כזה וזה אינו חזקה כלל כמבואר למודה על האמת ואם משום שפרץ ובנה כרצונו ע"ז מיחה אחיו הרב ר"ז בפירוש ומה הי' לו עוד לעשות והרב מו"ה ליזר ז"ל לא הי' בעיר אז ושלא במקומו מיחה בפירוש והשטר מתנה שנתן אינו כלום משום שאין כתוב בו כתבוהו בשוקא ובטל לכ"ע במקום שנראה שלא עשה מדעת כמבואר בב"י ובפרט שאנן פסקינן [בסי' רמ"ב] שהיא פסולה לגמרי בלא כתב כתבוהו בשוקא ומטעם שכתב נתתי משמע הודאה זה לא מהני דגם דהודאתו אמת שנתן אפילו בק"ג אם לא אמר שיהי' בפירסום לא מהני א"כ הודאתו לאו כלום כ"ז שלא ידעינן בפירוש שעשה בפירסום פסולה לכל הטעמים שמבואר בר"א ובר"מ ז"ל כידוע ליודעי דין וגם המודעה הוי מודעה מעליא ולכן בודאי יכולין להוציא

חלקם בהדאווין שטיב וקריאת דאווין שטיב יוכיח למ"ש לעיל דאינו קדוש בקדושת בהכנ"ס כי מתחלה לא נבנה רק לשימוש ולכן נקרא שטיב ורק מחמת שמתפללין בו ג"כ נקרא לסי' דאווין שטיב אך א"צ לראיות דדברי לעיל אמתים.

ושימוש שבמרתף לא ידעתי אי מקרי חזקה במה שנשתמש שימוש ארעי במרתף של חבירו העומד בטל וגם לפעמים גם השותפים השתמשו בו. כלל הדבר שבדאווין שטיב בודאי המה שותפים ביחד אך בהמרתף מסור הדבר לדייני עיר שיבררו אם מקרי זה חזקה השתמשות כזה.

ועל הסוכה ג"כ תלוי בראיית דייני העיר כי מבואר בטענות שיש שם מנהגים שלפני החלון הפלאטץ של הבעה"ב ושארי טענות בהסוכה לא יוכל לבאר האמת רק במקומו. ומה שהוציא הרב הקדוש מהר"א ז"ל על הבנין כיון שהי' שלא ברשות א"צ לשלם רק כדין יורד שלא ברשות ודינו פשוט בש"ע ח"מ [סי' שע"ה].

ומה שטענו ירתי האחים שהמתנות נתנו לבנות בה"כ של אביהם הזקן רי"צ ויד כולם שוה בנדבות זה תלוי בדין המבואר בש"ע [סי' קע"ז] גבי אחד מאחין שירד לאומנות המלך וכן אם נתנו לו במתנה דהוא לאמצע אפילו הוא חריף טפי כמבואר בש"ס [ב"ב קמ"ד ע"ב] ובדאווין שטיב לא חלקו עדיין הוי כהשותפות קיימת בהדאווין שטיב דהנדבות לאמצע.

אך בזה יש לפקפק ולומר כיון דמאחר דבפי העולם הוחזק הדאווין שטיב לחלקו ושהיא עומדת בחזקת הרב ר"א לחודי' א"כ התנדבו מסתמא ע"ד לחוד אך קשה להוציא מעות כ"א בראי' ברורה. והנה ספ"ד דהדאווין שטיב בחזקת כל האחין והמה חזקת מרא קמא ול"ד להא דתשו' הרשב"א [בב"י ס"ס שי"ב] ומהרשד"ם ז"ל דכאן לא החזיק ברשות כלל ובפרט בדינא דהרשב"א ז"ל גופא אינו מוחלט לכ"ע יעוין במל"מ [פ"ז משכירות].

ובנידון התביעות על המטלטלין פטורי' ירתי הרב הק' מהר"א זולת אם טוענין ברי הרב ר"ז וירתי מהר"ל צריכים שבועה היינו ירתי מהר"א ישבעו שא"י והמשביע יקבל מקודם בחרם. והפוסקים בלא חתימה אינם כלום שידוע שהפשרנים עושים כתב ולהראות להצדדים אם מתרצים בזה ובפטומי מילין לא יוציא קרקע מחזקת מ"ק.

וע"ד ירושת הכבוד הנה במחכ"ת הבוררים הרבנים וכי רבני החסידים שליטותם בתורת משרה כמו רב שבנו קודם הלא ידוע שהק' ר"א ואביו הק' זלה"ה לא היו רבנים ורק מחמת גודל קדושתם ויראתם נשמעו דבריהם לכל הגליל וינהו אחריהם ללמוד תורה ויראה מהם גם נתנו להם נדבות לכבד יראי השם כי"ב ושאלו עצות כאשר ישאל איש

בד"א כי היו בעלי רה"ק ותפלתם ודיבורם בקדושה עשו פרי ומה נעשה אם הבאים אחריהם אין בהם קדושה זו.
מה ירשו לשאול עצה. דעת אין בהם.
אם להתפלל מי יודע העולה למעלה לא ידעתי שום צד ירושה בזה. והנה מצינו למופת כגון הרב הקדוש א"א רשכבה"ג מו"ה דוב בער זלה"ה ממעזריטש השאיר הגדולה לתלמידיו הרב הק' מברדיטשוב ומאור עינים ואור המאיר זלה"ה כן רבו הבעש"ט זלה"ה הניח המשרה זו לתלמידיו לא לבנושהי' קדוש ד' וכן רבינו הקדוש בעהמ"ח נועם אלימלך הניח המשרה לתלמידיו לא לבנו הגם שהיו קדושים למאד כידוע ולכן אין בזה שום ירושה ורק מעשיו יקרבוהו ומעשיו ירחקוהו.
ואם לענין עמידת המקום הוא לפי מה שיראו יראי השם החשובים למי ראוי לעמוד במקום גדולים. כ"ז הוא לפי הדין הברור לדעתי השפל אמנם אין בידינו לירד לאמיתו של הלכה בד"מ כמבואר בירושלמי מביאו הב"י בח"מ [סי' כ"ה] ולכן טוב ונכון מאד שהדאווין שטיב יהא בחזקת ירתי מהר"א וכנגד זה יפייסו בחלק הראוי לר"ז ולירתי מהר"ל ז"ל והכבוד והנהגת הבהמ"ד יהי' לפי שיסכימו צדיקי הדור הסמוכים והיה שלום: סימן לג רב שלום וברכה למחו' ש"ב הרב המאה"ג החסיד המפורסם בו"ק חו"פ בש"ק מו"ה יחיאל נ"י האבד"ק קאלבסוב.
הגיעני מכתבו היקר מאז כי ת"ל הונח לו מעט מחליו ונתתי שבח להש"י ית' על העבר ואבקש על התמדת בריאתו לעולם כמקדם ויחדש ימי עלומיו בנחת וכל טוב אולם לא ניתן הפנאי להשיבו כי כעת מוטרד אני מאד ובריאתי אין אתי כימי נעורי ולכן לא יכולתי להשיבו. והנה עתה באתי להשיבו בעיקר השאלה של השוכר בית מאשה חמסנית.
הנה באמת לכאורה הי' מקום לחייב דהא חסרה מה בבית וכה"ג חייב אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא [כמבואר בשס"ג ס"ד] וא"ל דזה לא מקרי חסרה דהא אם עכו"ם היו דרים גם המה יחסרהו אך באמת אין זה סברא דכל הטעם שהיו עכו"ם דרים בה הוא רק דמקרי לא חסר מדירת הבית והוי לא קיימא לאגרא דבלא"ה היו עכו"ם דרים בה אבל מה שמחסר מגוף הבית אטו אם אחד גנב דבר שגם בלתו הי' נגנב הוא פטור דמ"מ הוא גזלו וקיי"ל (באנטורי) [באוונכרי] דגזלי ארעתא דישראל ומקרי גזלן אפילו אם גם זולתו הי' העכו"ם גוזלו ובחי' בארתי כעין זה לתרץ קו' השער אפרים שם אך עכ"פ ודאי גזלן מקרי ולכן בחסר מן הבית שוב מגלגלין עליו הכל (והמרדכי [מובא ברמ"א שם ס"י] איירי בלא חסרו) אך גם בזה עדיין הרבה דיעות אם מגלגלין עליו הכל וקשה להוציא מעות.

שוב לא ידעתי וכי בשביל שלא ירדה לדין ישראל מקרי גזלנות בודאי הלא יוכל להיות שעפ"י דתה"ק הדין עמה מי יודע מה טענות יש לה כי אולי כל הבית משועבד לה והגם כי לפי הנראה שבגזל מחזקת מ"מ קשה להוציא מן הקונה או השוכר ממנה. אך כ"ז עד עתה אבל מכאן ואילך מוטל על הב"ד להתרות בשוכרים ובכל העדה ששום אדם לא ישכור ממנה ותיכף אחר הזמן שנותנים לשוכר בית כמבואר בש"ע [שי"ב] מחויב הדר שם לצאת ואם ישכירו לעכו"ם יד ישראל לא תהא בו: ובנדון הס"ת שנגנב אין שום חטא לשום אדם ובפרט כי לפי הנראה אשר ח"ו לא הי' הבזיון כ"כ ואלה האנשים המוצאים אותה למה יהיו הם חייבים דבר ועל הגבאי שפשע ולא סגר שערי בהכ"נ עליו מוטל להתענות איזה ימים או לפדות בממון כפי ערכו את כ"ז ראיתי להודיע לפי מיעוט שכלי וד' ינחני בדרך אמת וישלח עזרו מקודש לכ"ת וישוב לאיתנו ואודות הס"ת אשר כתבה החמסנית עפ"י דין מותר דכבר קנתה בשינוי ויאוש אך לענין הברכה יש לכאורה להחמיר כמבואר במג"א [סי' תרמ"ט] מ"מ י"ל דזה הי' ממה שמגיע לכתובתה דחזקה דלא שביק היתרא וכמבואר באה"ע הל' כתובות ויש לעיין בזה גבי אין (לוקחין) [פורעין] מתיבת המוכסין [ב"ק קי"ג] אך לענין ספק ברכות ובדרבנן יש להקל כנלע"ד. אך ראוי להחמיר שלא לקרות בס"ת שלה כדי שלא יוסיפו בני עולה לעשות כזה ויטילו עוד מום בקדשים לאמר כי המה מקדישים קדש כנלע"ד והי' שלום וביתו שלום כנפש ידידו ש"ב ומחו': סימן לד להרבני כו'. אודות מעות שנקנס אחד ליתן לעניי ישראל עפ"י ערכאות ורוצה לעשות ערמה ולהכחיש בפני הערכאות ושיתן המעות בחזרה לבעל הממון הנה בתשו' רשב"א תרי"ב מבואר כה"ג דהמלך גזר ליתן לזה הקנס הוי דד"מ ומחויב ליתן לזה שצוה המלך אולם בזה י"ל טענה אולי אם עשה רעקורז הי' פטור וכמבואר בתשו' בן לב ז"ל יעו"ש [ס' רביעי סי"ח] דלא דחה הטענה זו רק ממ"נ מי ימחה בידו שלא יעשה רעקורז ואם עשה ולא נענה פשיטא דדמ"ד יעו"ש וא"כ בנ"ד י"ל דילמא אם יעשה רעקורז הוי פטור ומה שלא עשה הוא משום הבטחה שהבטיחו רה"ק להחזיר לו ועכ"פ הוי ס"ד ואין מוציאין מיד המוחזק: סימן לה למחו' הרב הה"ג החריף המפורסם בש"ק שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה מאיר הורוויץ נ"י האבד"ק דזיקוב יע"א: בנו החריף הוא חתן בתי תחי' הגיד לי אשר בקהלתם החליטו שבאוראנדי של עיר לא שייך חזקה ומותר לכל לשוכרו ואני לא כן קבלתי מגאונים שהי' לפנינו ובפירוש אמר לי הרב הגאון דק' וישניצא שמקילים להם בע"ב לשכור אוראנדי על ליצטאציע שבעיר ותולים בדברי תשובת הב"ח ז"ל [סי' ס"א] שאמר הטעם דיש לו חובות ושארי ענינים מש"ה תקנו שלא לשוכרו שום אדם אבל באוראנדי שידוע שעושים ליצטאציע והרבה

קופצים בין ישראל בין זולת לכן לא שייך התקנה ואמר כי כ"ז בליצטאציע אבל אם יש לאיזה אדם חזקה באוראנדי בעיר וכמעט שלא ישכרו אחר אם יהודים לא יערערו בדבר וגם היושב בה מקודם עושה חובות ושארי ענינים כי לא יעלה על לב האדם שיקחנו ממנו ובודאי ישבור כחרס אם יקחו ממנו האוראנדי כאשר עיני כל רואות בודאי התקנה קבוע וקיימא שאסור להשיג גבול הראשון וכן מבואר בתשו' מהר"מ לובלין ז"ל [סי' ס"ב] שגם באוראנדי של עיר שייך התקנה של חזקה יעו"ש שמחמיר מאד אפילו אם ידוע שהשר יחזיקנו ע"ע או יושיב ערל בתוכו אעפי"כ אסור בלא פיוס להראשון בממון וע"פ ב"ד באוראנדי של עיר וידוע שמהר"ם מלובלין הי' הרב דגליל שלנו ומי יוכל לשנות דבריו אחר פטירתו ולהורות במקומו שלא כדבריו והב"ח כשכתב זאת התשובה הי' במדינת ליטא ומי יודע מתקנה שהי' שם ואין למדין תקנה מתקנה כמבואר במהרי"ו ז"ל בתשובה אך באמת גם הב"ח ז"ל לא אמר רק על טשאפאווא שהיא רק לשלם הקצבה כמו פאכטר כידוע דכ"כ בהדיא בתשובה הקודמת דבעיר יש חזקה לאוראנדי גם היום (לענין הטשאפאווא) [ורק נגד רבים שהיא פרנסת בני העיר אין תקנת חזקה] משא"כ האוראנדי ליחיד נגד יחיד שהוא בידו ליתן שענק למי שירצה ולמחות ביד מי שירצה ויוכל למסור בעד איזה סך שרוצה בודאי גם הב"ח ז"ל אוסר אפילו באוראנדי של עיר כמבואר בדבריו בהדיא וגם בלא"ה עיירות קטנות ששוכרים האוראנדי עם בתים ושדות כנהוג אין שום חילוק בינו לכפר וידעתי מעשה אשר מחותני הגאון דק' וישניצא החרים לאחד שהשיג גבול באוראנדי של עיר וענשו במיתה משונה ל"ע וכן הי' גם לאחד שהי' נקרא בשמו פרץ רדף אותו בחרם על כזה ולכן בודאי אסור להשיג גבול אוראנדי של עיר א"ל שהוא תמיד על ליצטאציע ואין סמיכות דעת ובאמת גם ע"ז יש לעיין טובא טרם שנתיר דמדברי הר"מ ז"ל מלובלין משמע שאסור בכל ענין וגם אם אפילו הי' היתר אסור לגלות דבר זה שהוא גורם הפסד רב ממון ישראל בידי כו' וכמה מכשולות באו מזה כאשר עינינו רואות שהמשיג גבול רעהו היוצא מהאוראנדי נשבר כחרס ובעוה"ר רבים מגדולי דורנו פרצו בתקנה זו וראיתי מגאון דורנו שהשיב בתשובה שלאלמנה עם יתומים קטנים מותר להשיג גבול דע"ז לא הי' דעת המשכיר ומביא ראי' מדברי הש"ך ז"ל בהל' שותפים גבי שותפי' באורנדי שמת אחד מהם וזה לצחוק בעיני כל אך בני הבליעל תפסו זאת לחלוטין לעשות כאות נפשם הבליעל בהיתר גם ראיתי פסק מרב אחד שדחה כח החזקה מחמת שרצה הנחה מהפריץ כנהוג עתה לעשות הנחה באוראנדיס והמבוהל הלז דימה זה למה שמבואר בכה"ג בחזקת הבתים במדינתם ולא הבין הסכל הזה דאי מדמין תקנה לתקנה ובכה"ג מביא הרבה תקנות הסותרות שבעיר

זו נהגו כן ובעיר זו כן ובכה"ג גופא מביא תקנת הרמב"ל ז"ל שכתבתי ולכן אין למדין כלל מעיר לעיר ומתקנה לתקנה ובאמת גם במדינתינו אופן התקנות אינם דומים מעיר לעיר ומגליל לגליל וכשבאתי שאלתי מהב"ד האיך נוהגין בחזקות והשיבו לי שמנהגם משהחזיק בה הוי חזקה ואם עומדת האוראנדי פנוי' שנה אחת בטל החזקה ובק' וישניצא ראיתי שמנהגם שלא נתחזק החזקה טרם יושב בה המחזיק ג' שנים וגם ביטולה היא בג' שנים ולכן כשבא לפני ד"ת כזה אני חוקר אחר מנהג אותו הגליל והנה זה פשוט בכל גלילותינו שגם באוראנדי דעיר יש חזקה בודאי אין לשנות את כ"ז רציתי לכתוב לכ"ת תיכף בשמעי זאת מבנו הרב החריף נ"י רק הייתי מוטרד מאד כידוע לכבודו הר' ועתה לעת הפנאי אמרתי להודיעו מה שקבלתי מרבותי ומעכ"ת בחכמתו יעשה כאשר ישר בעיניו:

שוב להרב הנ"ל מכתבו הגיעני ואם לא נראה בעיני להקל כדברי מעכ"תאמרתי מה לי לזה הלא איש כמותו רשות בידו לפסוק כראות עיניו אך עתה עלה בלבבי פן יקראני עון בהמנעי מהודיעו כי פן ידמה שגם אנכי מסכים לדבריו ולכן אני מודיע לו שלא אוכל לקבל כזה כי בהדי' מבואר בתשו' מהר"ם ז"ל מלובלין [סי' ס"ב] שהתקנה התקינו כמבואר בדבריו והוא הי' בגליל קראקא כמבואר בכמה תשובות ואיך נבטל דבריו במקומו וגם כי המנהג בכל תפוצות ישראל שלא להשיג גבול בין בעיר ובין בכפר ואם איזה אינשי דלא מעלי שוכרים לועזים עליהם כל ישראל ובודאי מנהג כזה אינו מנהג ולכן לדעתי בודאי פורץ גדר המסיג גבול אך מעכ"ת יעשה כרצונו ומ"ש דהר"ת יחיד נגד כל הפוסקים בספר משא מלך תלמיד מהרשד"ם והש"ך ז"ל מביאו בכ"מ הביא כמה דעות מראשונים ואחרונים כר"ת ז"ל עד שלא נוכל לברר מי המה רוב בנין אך סוגי' דעלמא שלא כר"ת ז"ל: סימן לו להרב הגביר כו' מו"ה פינחס הורוויץ והרבני הנגיד מו"ה מרדכי נ"י והרב המאה"ג החריף המופלג הנגיד מ' אבלי נ"י בק' קאמארנא יע"א: מכתבם הגיעני ולאשר אסור להשיב בד"מ לצד אחד לזה לא ערכתי פלפול וראיות שיש בזה רק להודיע שגם האוראנדי מעיר אסור להשיג גבול כמבואר בתשו' מהר"מ לובלין [סי' ס"ב] וב"ח ז"ל [סי' ס'] ושמעתי שש"ב הגאון מהר"א תאומי' בספרו פסק להתיר השגת גבול בעיר וכתבתי לו להוכיחו על פניו ולא השיב דבר לכן ידעו שאסור להשיג גבול אמנם מה נעשה שבעקבות משיחא רבו ע"פ ודברי כלא נחשב בעיניהם המורה יורה וכו' וד' הטוב יצילם מכף כל אויב ואורב והי' שלום: סימן לז להרב כו' מו"ה שמואל יוסף העלד נ"י בק' פרעמיסלא יע"א: שאלה באחד ששכר ד' כפרים על שמו והחזיק כמה שנים ובאחד הי' דר (המשכיר) [השוכר] והג' אחרים השכיר לשוכרים יהודים

ככה נהג כמה שנים כל ימי חייו והשכיר לשוכרים כעושה בשלו והשוכרים לא הי' להם שום דבר עם השר מהכפר כמעט לא הכירוהו ולאחר פטירת המשכיר הנ"ל רוצים היורשים לאמור שהחזקה שלהם: תשובה מקודם תדעו שמתקנות שהביא הכה"ג אין לנו לדון כי ידוע שבעל כה"ג מאסף לכל התקנות בישראל בכל נפוצותיהם והמעיין יראה שכמה תקנות ממקומות שונים סותרים זו לזו ואין לחזקה רק מקומו ומ"ש בכה"ג מביא במסגרת השלחן ותקנות אלו נהג בכל מדינות כוונתו על אקלים של תוגרמא אבל לא על מצר שלנו והראי' דהחזקות הי' בתוגרמא ואגפי' מזמן רב קודם לבעלי הש"ע ומהרש"ך ז"ל בעצמו הי' בימי מרן הב"י ורמ"א ז"ל ומדבריו מבואר שהתקנות היו הרבה יותר מכדי חייו תקנות ישנות ומבואר בהדי' במהרש"ל ומ"ב ז"ל דבימיהם לא הי' שום תקנה בגלילותנו הגם שהי' בתוגרמא מ"מ מדינות שלנו לא למדו מהם התקנות ורק נתקנו בימי מהר"מ כמבואר בתשובותיו וגם מסגרת השולחן גופא הביא דע"ח י"ל דתקנה זו קבלו ולא האחרת א"כ אין שום ראי' מהכה"ג והרש"ך ז"ל ובפרט שז"ל מהרש"ך ז"ל גם אם נראה לבוא לדון מחמת הסכמה שנתקנה מזמן המושילמין שלא יהא רשאי שום בעל חצר להוציא את השוכר מביתו ולא להוסיף על שכירותו רואה אני כפי הנשמע לא נתקנת כ"א על בעלי חזקות לא על בעלי מולקיי כו' עד ואם יטעון שמעון שאעפ"י שהוקרו אינו יכול להוציא ולא להוסיף על השכירות מכח הסכמה בדוי' אשר לא נתקנה ולא נעשתה מ"מ כל שטוען ראובן שהוא רוצה הבית לדירתו שהבית שהוא דר בו עד עתה לא מתדר לי' יוכל להוציאו מהבית עכ"ל א"כ הרי אמר שזו תקנה ומשמע דלולי שהי' התקנה החדשה הי' החזקה של המשכיר אשר שכר מנכרי.

שנית שכתב דתקנה זו נתבטל וקורא אותה תקנה בדוי' ולכן הזהרו מלפסוק כן כדברי הדיין והחזקה שייך להיורשים כנלע"ד והמודה על האמת יראה שדברי כנים והי' שלום כדברי ידידם דוש"ת בלונ"ח ד' יו"ד אדר תרכ"ח לפ"ק: סימן לח לק' פרעמישלאן ע"י זידיטשוב: בנידון הפרלאג אשר נשאלתי אם מותר לישראל להשתדל שיהי' לו טריפע למכור לאחדים כיון שמפסיד להפרלעגר ומפקיע במה שזכה שכרו לפע"ד שהפרלאג אינו דומה כלל לדג שנותן סורא ומכיר בתורו [ב"ב כ"א] דהוי סומך עליו טובא וכה"ג מוציאין מהמשיג גבול כמבואר בתשו' מ"ב ז"ל [סי' כ"ז] דהתם י"ל שכבר הדג כאלו כבר ניצוד כיון שכן סמך עליו ולולי השני הי' כבר ניצוד ובאומן כה"ג מוציאין כמבואר שם וכן האוראנדי הוי כאלו כבר זכה בהאוראנדי אבל הפרלאג אין לו שום זכות בהטאבאק ורק הוא מושכר לקיר"ה למכור הטאבאק שלו ובעד שכר טרחתו נוטל פרצענט כפי מה שפוסק לו ודומה ממש לחייט שהי' אצל שר לתפור כל מה שצריך בבית כמבואר

בש"ע [סי' קנ"ו ס"ה] דאין מוציאין מן המשיג גבול בטעמא דלא שייך בזה זכי' כלל וזה ברור לע"ד אולם בחייט צריכין לגעור בהמשיג גבול כמבואר בש"ע בהג"ה אבל כיון דעיקר הטעם דנכסי עכו"ם הפקר וכל הקודם זכה והא אדרבה דד"מ ולא נכסיו הפקר ובפרט בעניני מסים בכל ענין דדמ"ד וזה הוי מס שמטיל על המדינה שיתנו לו דבר זה למסחר כרצונו בודאי דדמ"ד ומ"ש בזה דפקודי מלך משקרים ושחודי משחדים עיין בתשו' מהריב"ל ח"ד [סי' י"ח] דזה אינו טענה יעו"ש ודו"ק והי' שלום כדברי ידידם דו"ש חשון תרל"א: סימן לט שוי"ר לכבוד ידידי מחו' הרב הה"ג החריף המפורסם וכו' מו"ה ישכר בעריש פרעגר נ"י האבד"ק רימנאב יע"א: שאלה בענין הטאריף שרוצה איש א' הבא מהצבא ליקח טאריף מהפרלעגר הגדול.

והנה כעת לא זכה הבע"מ עפ"י דד"מ אולם שעשה בארכט למקום גבוה ואולי יבא משם לזכות שמחויב ליתן לו טאריפא אם הוא מותר עפ"י דין או אסור לקפח פרנסת חבירו פרלטגר הגדול ע"כ: תשובה הנה אין לאסור משום ההוא דבר מבואה אבר מבואה שמבואר בגמ' ב"ב לאיסור זה ליתא דהנה ז"ל הש"ס שם (כ"א ע"ב) א"ר הונא בד"ר יהושע פשיטא לי בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב ב"מ אב"מ דנפשי' לא מצי מעכב בעי ר"ה בדר"י ב"מ אב"מ אחריני מאי תיקו עכל"ה והנה הטעם דבכרגא דמלכא אין יכולין למחות בידי בני העיר משום דהן כולם כעיר אחד דמי' וכ"א עושה בתוך שלו ורק בני מבואה אחת יכולים למחות דהמבוי הוא שלהם לבד' כמ"ש כ"פ בש"ס ב"ב לענין פתחים ולענין כמה דברים שהמה יכולין למחות בבני רה"ר א"כ הוי מבואה זה להם כמו בית אחד לבעל הבית וא"כ נהי דרשות המלך על כל מי שנותן כרגא מותר לעשות אומנות בכל מקומות ממשלתו אבל לא בבית חבירו ומבוי הוי כמו ביתו ומש"ה יכולין למחות בר מבואה אב"מ אחריני אך כ"ז הוא בימיהם שהי' להם מבואות בפ"ע דהוי כבית המשותף דוקא לאלו ואין לאחרים חלק בו אך בזמננו זה דליתא אצלנו מבוי קנוי' לבעלי המבוי וכל העיר ומבואותי' אחד ורשות לכולן שוה בודאי מי שנותן כרגא יוכל לעשות מלאכתו בכל מקום שירצה עיין בש"ע ותראה שכן הוא ואם באנו לאסור מטעם דייג שפירש מצודה שכתבו התוס' [דף הנ"ל] ד"ה מרחיקין דמטעם אומנתו בכך הוי כמו גזל שמוציאין מהשני שעשה מצודה בצדו ז"א משני טעמים חדא דלא ידעינן אם הוי זה אומניות שוות שהרי אינו סומך ע"ז שהרי כמה כותים באים ולוקחים טאריפע בע"כ של הפרלעגר הגדול ובאינו סומך עליו מותר אפי' לכתחלה כמבואר במ"ב ז"ל [סי' כ"ז] וגם מותר משום דד"מ דבעניני מסים וכיוצא כ"ע מודו דדמ"ד ואין לחוש פן יעוותו הדין לזה א"צ לחוש כמבואר במהריב"ל ז"ל ספר

ד' [סי' י"ח] ועוד הרי יכולין לכתוב ולבקש מקיר"ה בעצמו כידוע וכנהוג ע"י רעקורז ולכן בכה"ג לא חיישינן לעיוות הדין וכמבואר שם במהריב"ל ועיין בשב יעקב ובר מן דין אני אומר כי כבר ידוע שבשעת שכירות פרלאג או שום דבר מקיר"ה הוא בדרך זה שנעשה הכל כפי הפאטענטין הידועים תחת נומר פ' ופ' והנה אם יעשו עוד פרלאג מסתמא יהי' בדרך זה שלאחר שלפי פאטענטין המבואר כך וכך מחויב לעשות עוד פרלאג א"כ חוץ לדד"מ הרי מ"ת שכר פרלאג הראשון עפ"י פאטענט הזה וא"כ צריך לקיים תנאי וגם לא שייך לומר דזכה פרלעגר הראשון בכל העיר דלא זכה בו מעולם ורק אם לא בא שום אדם לעשות פרלאג הי' ממילא הריוח לו אך לא החזיק בזה ועיין תוס' ב"ב שם ד"ה מרחיקין לענין רבא ורבינא יעו"ש וגם כיון שזה ג"כ כמו חק המלך שלבע"מ נותנים אם יש פנוי איזה מקום על פרלאג ואם יש שם מקום פנוי עפ"י דד"מ זכה בו בודאי השני ואין לראשון בו כלום כי לא החזיק כלל בהפרלאג שבכל עיר ואדרבה השני זכה.

ס"ד כי לא צריך לראי' דהרי בכל מקומות שיש שוכר נכרי האוראנדי על יי"ש או שכר שאם אחד רוצה להיות מחדש שענקר אין יכולים שארי השענקרס לומר כבר זכינו בהשענקולא תקפח פרנסתנו ואלמלא אתה לא היה כאן שענק חדש ואתה מקפח חיותנו כי כן כל אחד זכה עד"ז שלהיות עוד שענקרס אם ירצו כמ"כ בפרלאג אם רוצה עוד אחד להיות פרלעגר אין מוחין בידו וד"ל ויו עש"ק ה' אדר תרכ"ה: סימן מ להרב המאה"ג החריף ובקי חסיד ועניו וכו' מהרי"פ נ"י האבד"ק קלאסני: ראיתי התשובות מהלומדים והנה בחנם האריכו כי דבר פשוט דעפ"י ד"ת אין לאוראנדי חזקה כמבואר ברש"ל [סי' ל"ו] ומ"ב [סכ"ז] ולכל היותר שישנו בכלל עני המהפך בחררה כמבואר בדבריהם בארוכה ודין מערופיא אין דנים כידוע.

והנה כ"ז לשכור אוראנדי ולדחות המחזיק מכבר אבל כמו נ"ד שהרבה שענקרס בעיר ושוכרים האוראנדי משר העיר אם בא אחד מחדש ואמר שגם הוא רוצה להיות שותף כי כל אחד עושה בשלו ואי מחמת שלימת מס מהשר הוא ישכור לטובת הכלל ודאי הדין עמו ואין להמחזיקים מאז שום טענה לא מערופי' ולא מהפך בחררה כי כ"א עושה בשלו וא"כ בודאי עפ"י ד"ת אין למחות ביד הרוצה לעשות שענק וכמו שאין למחות ביד העושה חנות מחדש עפ"י מה שמשלם שטייער ואין להמחזיקים חנות מקודם למחות בידו כן ממש דבר זה כל אחד רשות לו לעשות בביתו שענק והמס ישלם הוא להשר אבל אם התקינו בני העיר שהחזקה של האוראנדי יהא להשענקרס הראשונים להם ולבניהם לעולם בודאי אין רשאי לשנות התקנה כי מסתמא עפ"י רוב העיר נעשה ובחבר עיר א"כ כ"ז שלא נודע בבירור מהתקנה העמידו עד"ת ורשאי כ"א לעשות שענק ואין שייך בזה

אני החזקתי בקרקע או לא כי בזה בודאי כ"א מחזיק לעשות בשלו כל מה שירצה והבא למחות מכח תקנה עליו להביא ראי' כי הוא נקרא מוציא מיד רשות ביתו כמבואר דבר זה בסמ"ע כמה פעמים.

כ"ז שכתבתי הוא נכון הן עפ"י ד"ת הן אם יש תקנה אך בנ"ד נראה שאין נכון לבטל המנהג ולהוסיף שענקרס כי יצמח מזה ח"ו הפסד לכל העיר וד"ל ולכן ידבר מעכ"ת על לב השענקרס שיתנו רשות להנגיד מו"ה אהרן להיות שענקר גם הוא וכן אני כותב לראשי השענקרס וכן יקום והי' שלום כדברי כו': סימן מא להרב החריף ובקי כו' המ"ץ מו"ה משה פריד נ"י בק' מונקאטש יע"א: אשר שאל אודות החזקה ששכר אח אחד מהשני חזקה שהי' לאביהם ושכר אח אחד מהשני מכמה שנים בעד סך כל שנה ושנה ועתה רוצה זה האח להחזיק לעצמו החזקה ולשלם לאחיו כאשר הי' עד הנה הוא המשכיר ומקבל שכר מאחיו עתה רוצה שהוא יהי' השוכר ואחיו יהי' משכירו לו ע"כ השאלה: הנה מה שרצה מעכ"ת ללמוד מדברי כה"ג הנה ידע מר שמבואר בש"ס ב"ב [דקל"א] דלא ילפי תקנה מתקנה והנה דיני חזקות שבמדינתנו אינם שוות רק כל גליל יש לו מנהגים אחרים כי בגלילותינו בהקרייז דפה החזקה הוא תיכף בהמחזיק בו שנה אחת יש לו חזקה וגם בצאתו ממנה שנה אחת אבד חזקתו וסמוך לקרייז שלנו בק' ווישניצע המנהג שאין חזקה רק בג' שנים וגם לא אבד חזקתו רק בג' שנים ועוד חילוקים שונות וגם המנהג פ"ק שאם אחד משכיר חזקתו לאחר אפילו כמה שנים החזקה הוא שלו והטעם משינוי המנהגים הוא דבימי מהרש"ל ורמ"א ז"ל לא הי' כלל איסור לשכור האוראנדי שהחזיק בו חבירו רק מדין מערופיא ומערופיא אין פוסקין במדינתנו כמבואר בארוכה בתשו' מהרש"ל ומ"ב ורק דורות אחריהם עשו תקנות לזה אך לא הי' תקנה אחת קבוע לכל המדינה רק כל גליל עשו לפי ההראות להם ולכן אין התקנות שוות עיין בתשובות מהרי"ו שכתב בהדיא כן ומכנה"ג אין להביא ראי' כלל והבקי בדבריו יראה שכן דעתו שהרי מביא תקנות סותרות אלו לאלו א"ו לא נתכוון רק להביא תקנת כ"מ לפי מנהגם וזה ברור ולכן צריך לדרוש מנהג הגליל וכן יעשה כמנהגם והי' שלום:

סימן מב רב שלום וברכה לאהובי ידידי ח"א הרב הגאון החריף ובקי מופת הדורכש"ת מו"ה חיים אלעזר נ"י האבד"ק טארניגראד יע"א: גי"ק הגיעני והנה בדבר השגת גבול להמחזיק החליבה הנה עפ"י הדין מבואר במהרש"ל [סכ"ז ובמ"ב סל"ו] שאין בהאוראנדי עפ"י הדין שום איסור כי הוא כמו מציאה דמותר לר"ת ז"ל [בתו' קידושין דנ"ט מובא בח"מ סי' רל"ז] וגם לא טרח בי' למקרי עני המהפך בחררה ולכן כל עניני החזקות הנהוגין ביניכו הוא רק מטעם שכן עשו אבותינו בכל מקום לפי מה שראו תיקון

הראוי שם ולכן אין כל המקומות שוים בענין זה בקצת מקומות זמן החזקה ג' שנים ובמקומינו שנה אחת עוד שינויים נהרא נהרא ופשטי' אך בכל מדינתינו מקום הגיע שלטון ארבע ארצות נהוגין באיסור השגת גבול בהאוראנדי אך בשארי ענינים כמו רחיים וחליבה לא שמענו מידי ולכאורה כל ספק תקנה לקולא כידוע במל"מ ז"ל בארוכה [פכ"א מה' מלו' ה"א ופ"ה מה' נחלות ה"ח] ובתשו' הספרדים בארוכה מובא הכל בכ"ה חו"מ [סי' ק"מ] אם נקרא מוחזק בעל החזקה אולם לפי הנראה דנהוגים ישראל קדושי' לפרוש מלהשיג גבול גבי כל דבר שהוא מחיות חבירו וגם בל"ז הא בודאי הוי לי' להשוכר החליבה בית לדור בו ומבואר בש"ע [סי' רל"ז] שחר' ר"ג ז"ל שלא להשיג גבול דירה הגם שבישו"ש ז"ל [הרש"ל בתשו' ל"ו וע' כה"ג ח"מ סי' ק"מ אות קל"ו הביא כן משמו] כתב דלא קבלו מדינתנו זה מ"מ הרמ"א ז"ל מביאו ולא חילק בין מדינתינו משמע שגם פה במדינתינו החר' שלא להשיג גבול דירה ולכן כופין השוכר המשיג גבול להחזיר החליבה לראשון:

אחר כותבי זאת ראיתי בין הכפולים של מכתבו הביא הא דח' מדירות ואמת כן הוא והנה בדברי בית אפרים הארכתי בתשובתי לחלוק עכ"ד אך מי אנכי להכריע נגד האר"י החי לכן לא העתקתי דברי ובפרט כי לנ"ד א"צ ראי' רק להכות על קדקד הפורץ גדר ודברתי זה כמה שנים עם הרב הגאון מהר"י מלבוב בעהמ"ח ישועת יעקב בכיוצא בזה והסכים עמי לאסור להשגת גבול כזה וכיוצא בזה וכן פסקנו אז ולכן יראה כ"ת לאזור חיל נגד הפורץ גדר ואם לא ישמע יתחרט והי' שלום כנפשו ונפש דבש"ת באהבה יום ה' ח"י מנחם תרכ"א לפ"ק צאנז: סימן מג לידידי הרב המופלג החריף ובקי המושלם מו"ה פנחס דיין נ"י ב"ק וישניצא יע"א:

מכתבו הגיעני ובו התלונן על אשר אנשי קהלתו מלעיזים על פסקם ולא ידעתי על מה ולמה הלא אני החזקתי פסקם בכתב ידי וגם נוסח השבועה כפי פסקם ולמה יערערו חנם ומ"ש במכתב להנגידים הוא כי נתוודע לי בטוב מכח סיפורי הבע"ד משתי הכתות כי האוראנדי נשכרה שלא כדת מתחלה ועד סוף ואמרתי לפי תומי א"כ הוא לא שייך כלל חזקה והמה כשמעם הפצירו לתת פסק כזה להם ואמרתי שלא אבטל פס"ד שלכם כי אתם נאמנים בדבריכם שהי' חזקה טובה ולא אפיל מדבריכם ארצה והפצירו ליתן להם עכ"פ מכתב לכבודם לא יכולתי השיב פניהם אך ידעתי כי לא יהי' לפחיתות ח"ו לכם כי הכל רואין שחזקתי דבריכם בחתימתי על הפס"ד והנה בגוף הדבר ידע מעכ"ת כי כל הפלפול הוא למותר ואינו רק ללומדים תורגים אשר לא בתבונה יחפצו רק בהתגלות לבם אבל האמת ידוע לבר בי רב דחד יומא שעפ"י דין הש"ס אין לאוראנדי שום חזקה ומבואר

הדבר היטב בתשו' מ"ב [סי' כ"ז] ומי שרוצה לדמות זה להאי מעשה דמ"ב שפסקו עם העכו"ם משקר לעצמו כי הלא כפל והשליש כמה פעמים שם שידוע לכל כי אם לא הי' השוכר השני הי' האוראנדי בא לשוכר הראשון ע"י תחבולותיו שעשה ולכן דומה למצודת דגים שמבואר שם דהוי פסקא לחיותא אם אומנתו בכך וא"כ בנ"ד שהדבר בהיפוך שידוע לכל שגם אם לא באו השוכרים השניים הי' ר"מ שוכרו או ר' גומפיל כי הקומיסער חזר בפירוש ובודאי ידוע לכל בזמנים הללו שכיחי אנשים מישראל וזולתם אשר היו שוכרים ולכן בודאי ל"ד לדינא דמ"ב ואין להוציא מהמוחזק אם הי' הדבר בספק מכ"ש שבודאי ל"ד כלל כנ"ל וגם אפילו אם הי' ממש המעשה דמ"ב הלא ידוע שכל דברי המ"ב הוא עפ"י תירוץ התוס' שלו אומנתו בכך ופסקי לחיותי', וא"כ האיך יעלה ע"ד אדם לומר דאם שנים או שלשה אומנים עוסקים באומנות המושכר משר והלך א' ברמי' לרמות להשר ושוכרו לבדו שיפסקו על השני הבא לשוכרו לעצמו שלא יוכל להוציא מפיו בלעו הכי נימא לי' שיופסק חיותו ולא של חבירו הכי דם חבירו סומק טפי אמנם כ"ז אם הי' הדין שוה לדין מ"ב אבל האמת עד לעצמו שאין דומה כלל למ"ב ובעה"ר נסתמה החכמה וד"ל ואין כאן רק תקנה ולכן שפיר נפלאתי מה זו חזקה מה ששכרה ר"ד והשיג גבול בני העיר ומ"ש מע"כ שהי' עפ"י ב"ד ר"ד בעצמו העיד וגם שני הצדדים שר"ד לא עשה עפ"י ב"ד ואם אח"כ קצתם הושוו עם ר"ד מקצתם לא רצו בזה הפשר ואם מפני שלא תבעו לב"ד הם אומרים שצעקו בפני כל האסיפה ואין שומע ובפרט וכי מחאה לא שייכה במקום שיש ב"ד ישתקע הדבר ורק כיון שמיחו ואמרו שלא ניחא לי' מה ששכר ר"ד לא אבדו חזקתם בשביל ר"ד וגם מה ששכר אח"כ ר' אבוש ידוע לכל אלמותו וא"צלהאריך בדבר אמת ומי ירצה להיות שותף עם גבר אלם ומה שהחזיקו השוכרים בודאי הי' שלא ברשות ב"ד כדברי עצמם ובפרט שהדבר ידוע לזה מכמה פעמים שהעידו לפני שאצליכם החזקה היא ג' שנים וא"כ בתוך ג' שנים בודאי הי' רשות לשוכרה וביותר אתמה כיון ששני הצדדים הודו מפי עצמם שאין כוונתם רק לטובת בני העיר ומי שירצה יוכל להיות שותף והשוכרים השניים ג"כ מרוצים לטובת כל מי שירצה א"כ אין כאן פיסוק חיותו ולא תקנה כי מה נ"מ הדבר יתנהג עפ"י ב"ד ואם שאמרו שהוציאו יותר מכדי הצורך בהוצאות כבר אמרתי לכם בזה לפסוק כפי מנהג מקומכם בזה בחזקות.

כללו של דבר האמת עד לעצמו שלא דברתם נכונה והיודע מחשבות יודע האמת כי מחמת איזה פני' נסתרה האמת וידעתי כי אם תכתבו להלומדים החורגים יפלפלו בדברי פלסתר לא לאמתו אך יהא להם מה כו' ואני פי מלך אשמור להורות לכם לאמתו לפע"ד

בלא שום נטי' ואתם הטוב בעיניכם עשו ונא מאד שאל תכתבו עוד בזה להטריחני חנם כי אין כאן מקום לפלפל כי מדינא דש"ס ודאי אין כאן כנ"ל ותקנות לא ילפי מהדדי כמבואר לגבי תקנות חז"ל בב"ב [דקל"א] ומכ"ש תקנות חלוקים בחילוקים שונים עיין בכנה"ג ואין לנו בזה רק מנהג מקומכם ולכן הפלפול למותר ולא יבא מזה חכמה ויראה רק דברי בורות והחכם וגו' והי' שלום ג' מסעי תרי"ט פה מרחץ שיין: סימן מד להרב כו': מכתבו הגיעני ומחמת אפיסת הפנאי נתאחר עד היום והנה מ"ש מעכ"ת לספק מחמת הגהת רמ"א ז"ל סי' רל"ז ידע כי המהרש"ל ז"ל כתב [בתשו' סי' ל"ו מביאו בכנה"ג ח"מ סי' ק"מ אות קל"ו] דלא קבלו עלינו במדינה זו וגם רמ"א לא החליט הדבר ולכן מזה אין שום מקום לערער על הקונה מחדש ואם שיזכה השוכר עכ"פ בחזקה מכבר הנה ידע כ"ת כי תקנה מתקנה לא ילפי' כדאי' בב"ב [דקל"א] דמסיק הגמ' דלעולם בתרי בי דינא תקנינן ורק דמסתמא ב"ד אחרון תקנו כקדמאי דלא תקשי אהדדי אלמא דלולא זאת לא ילפינן תקנתא מתקנתא יעיי"ש פי' רשב"ם ז"ל וכ"מ בתשו' מהרי"ו ושכ"כ הרא"ש ז"ל דתקנתא מתקנתא לא ילפי' וא"כ בודאי דאין ללמוד מכנה"ג ז"ל דהתם באיזה מקומות נהגו כן אבל מה לנו לתקנת בני ספרד ובהדי' מבואר שם בכנה"ג תקנות שונות מעיר לעיר במדינתם ואיך נילף במדינתנו מתקנתם אך מעשה בא לידי בעתים הללו מעשה כזה בק' זבארוב ופסקנו כן לילך בתר מנהגם בזה הגליל וחקרתי מדיינים ורבנים דמדינת הגר הסמוכים למדינתנו האיך מנהגם וכתבו דהמנהג אצלם דשמין החזקה כמה שוה וכפי שווי' ישלם (המוכר) [הקונה] להשוכר שמכבר גם מה שהקשה מעכ"ת על הט"ז [סי' קע"ה סנ"ט] דבד"מ הכריע אפי' (כשהממשכן) [הממושכן] יכול לסלק לבעל המצר הנה באמת הרואה יראה שהדרישה כ"כ לסברא דנפשי' וגם הט"ז לא כתב משום דברי הד"מ דלפי הנראה שהם לא ראו הד"מ בדפוס ולכן אולי לא ראו דברי הד"מ הזה אך (גם) מעצמם כתבו הדרישה והט"ז לפסוק כן לדינא דאין השוכר יכול לסלק להקונה שקנהו לחלוטין ומי יבוא אחרי גדולי אחרונים שסוברים כן וגם הח"צ ז"ל המגי' כתב בצדו דגם הסמ"ע פסק כן ונראה דבא להחליט פסקי הט"ז ז"ל ולכן לדינא אין לשנות פסק הט"ז והסמ"ע דאין השוכר יכול לסלק להקונה לחלוטין ובפרט שהוא אצל עכו"ם די"ל שאין שייך כלל דב"מ [אפי' גבי שוכר] כמבואר בס' נתיבות המשפט הספרדי על הש"ע ומטעם זה הוסיף הרמ"א ז"ל הלוה ב"א [אולי ר"ל דהרמ"א בסנ"ז הוסיף דהמלוה לעכו"ם ובא א' וקנה דהמלוה מסלקו והלא כבר הכריע לדינא דאפי' להמצרן מסלק המלוה ואך משום דיש סברא דבעכו"ם ל"ש דינא דב"מ לכן אשמעינן דגם בעכו"ם כן ודו"ק עכ"ה] ול"ק קו' מעכ"ת וד"ל.

ומ"ש מעכ"ת ומסופק שיעור כמה ישהה ויפסק החזקה שיהא רשאי כל אדם לשוכרו הנה זה תלי' במנהגים ויש מנהגים חלוקים בזה כי בקהלתנו והגליל נוהגין שיעור חזקה שנה אחת היינו אם החזיק אדם אוראנדי שנה שוב אין רשאי שום אדם לשוכרה עד שיהא עומד פנוי שנה אחת ולאחר שנה מותר כ"א לשוכרה וסמוך לגבולנו גליל וישניצא ומנהגם מאז אשר אם לא החזיק האוראנדי רק שנה או שנתיים אין מוציאין מהשוכר מחדש אך כשישב הראשון ג' שנים לא יוכל אדם לשוכרה עדי עמדו פנוי ג' שנים וא"כ אזלינן בתר מנהגא וכו' ואם אין מנהג לפ"ד דסגי בשנה ומתקנות של איזה מקום אחר לא ילפי ויד בעל החזקה עה"ת דהוי ספק והיה שלום כו': סימן מה לידידי ש"ב הרב המאה"ג החריף ובקי המושלם שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה יהושע נ"י קאעטשין יע"א:

הנה אודות אשר נשאלתי מכ"ת בענין הבית שהי' לישראל חזקה בשכירות מהנכרי ורק שבא בליעל ועבר על המנהג ושכרו אצל הנכרי ואח"כ קנהו ישראל אחר מהנכרי והשכיר ישראל הקונה את הבית לשוכר הראשון אשר דר בו מקדם ועתה לאחר שכלו שני השכירות הזה רוצה הקונה הבית לדחות את הדר בו כי צריך לו עבור בנו והשוכר הדר בהבית טוען כי לא אבד חזקתו שהי' לו ושאסור לשום ישראל לשכור ולא לקנות בית העכו"ם שדר בו ישראל ומה שהבליעל דחהו באלמות לא מיגרע חזקתו כן הוא תורף המעשה.

ומעכ"ת נסתפק באשר אין לפניו ספרי השו"ת המדברים מזה והמסגרת השלחן הביא רק בקצרה: ידע מעכ"ת שורש הדברים הוא כך דמהרדב"ז ז"ל [סי' אלף קנ"ט] ס"ל דאין טענת חזקה רק במשכיר אבל לקנות אין שום חזקה ואם קנה ישראל בית העכו"ם אין לישראל הדר בו שום חזקה כלל ובשו"ת רבינו בצלאל [סי' ל"ד] אמר שאין לבטל ח"ו דברי הרדב"ז הנ"ל ושאין חזקה לשוכר נגד לוקח שקנה הבית מנכרי ואולם מהרד"ך ז"ל בתשו' הורה דיש לשוכר חזקה נגד הקונה דאומדן דעת הוא דמתקני התקנה דעתם גם בקנין שלא יקנם ישראל מנכרי בית שישראל דר בו ומפלפל הרבה בזה אם מוסיפים בתקנה מטעם אומדנא ודעתו נוטה דגם בקנין יש חזקה לשוכר הדר בו והרב מהריב"ל ז"ל בתשו' [ח"ב סי' פ'] כתב דמשום מנהג אין להפקיע זכות הקונה הבית ואין לשוכר טענת חזקה.

אולם הואיל דאיכא פלוגתא דרבוותא הנ"ל מהרד"ך ומהרדב"ז ז"ל אם אזלינן בתר אומדנא בתקנה שוב הולכין בתר המנהג דאמרינן שקבלו דעת חד מרבוותא שאזלינן בתר אומדנא יעו"ש בדבריהם וכן הביאם בקיצור הכנה"ג בח"מ סי' ק"מ. והנה מעתה יתבאר הדבר בנ"ד הנה לכאורה גם לנו תקנה לאסור לשכור בית נכרי מכח חדר"ג

המובא בח"מ רל"ז וא"כ מספק אם שייך זה בקונה בית הנכרי אזלינן בתר המנהג וגם אם לא אתברר המנהג יש לומר מספק חרם להתיר כאשר יש כמה אחרונים שסוברים כן גבי חזקות וגם לא שייך כאן קרקע בחזקת מבעלי' עומדת דחזקה הוא כקרקע וא"כ הדר בו מיקרי מוחזק והרבה דיו נשתפכו וקולמוסים נשברו בהפלפול עצום שיש בזה ברבני ספרד בתשובותיהם והכנה"ג ז"ל מביאם בקצרה סי' הנ"ל והיותר נראה לפי הנראה ממשמעות דבריהם שהרוב המה מסכימים שבכה"ג הקרקע בחזקת בעה"ב שהגוף שלו ולא להדר שבא מכח החזקה אולם באמת במדינתנו זה לא קבלו עליהם חדר"ג בענין שכירות הבתים כמבואר ברש"ל ז"ל [בתשו' ל"ו] מביאו כה"ג סי' הנ"ל [אות קל"ו] ורמ"א ז"ל מביאו רק בשם י"א והא ראי' דאין דנין להעובר בדין מוחרם כאשר עושין להנושא שתי נשים ורק מחזיקין אותו לעבריין כידוע דבר זה לכל וא"כ ש"מ דלא קבלוהו עליהם במדינות אלו תקנת ר"ג ז"ל וגם יש ראי' דלא קבלוהו עליהם במדינה זו דיש מקומות במדינה זו פרטים אשר יש להם תקנת הקהל בגודל תוקף ועוז והוא אצלם כמו קרקע ונותנים הרבה מעות בעד חזקה ולא מתרמי כלל לאדם שיעבור ע"ז כמו שנהיגין ביערסלוב ועוד איזה קהלות פרטיות וכן שמעתי בימי נעורי שהי' לשם שבק' זאמושטש נחשב להם תקנת הקהלה לחזקה גדול' והי' משונה משארי עיירות שאין להם תקנה זו מכל אלה נראה דלא קבלו במדינות הללו חדר"ג הנ"ל ורק המנהג בלא תקנה נוהגין שלא לשכור בית עכו"ם המושכר לישראל והנה במנהג לבד אין כח בשוכר לדחות בעה"ב הקונה כמבואר במהריב"ל ז"ל [הנ"ל] וגם כי ספק אם המנהג כן ואדרבה בסביבותנו פה המנהג להיפוך שהקונה מדחה להמחזיק בשכירות בית עכו"ם ולכן לענ"ד בודאי שאין מקום לחזקה בשכירות נגד הקונה מעכו"ם אולם לאשר שעכ"פ יש קצת נדנוד ותלונה והוי כעין עני המהפך בחררה שמקרי רשע הן אמת שבכנה"ג ז"ל כתב דאם אין השוכר רוצה לקנותו אין שייך דין עני המהפך בחררה עכ"ז ראוי להקונה לפצות השוכר כאשר יראו ישרי לב וכן המנהג פה קהלתנו לפצות להדר בשכירות מעכו"ם וקנה ישראל הבית שיפצה הקונה להדר בשכירות וכנלע"ד ואל ידמה בדעתו כי זה הוא רק פטומי מילי ולפשר בעלמא כי המעיין בתשו' מהר"ם מלובלין [סי' ס"ב] יראה כי כן הוא מכח התקנה בכה"ג לפשר את המחזיק יעו"ש דברי ידידו דו"ש יום ה' ט' אלול תרי"ט לפ"ק:סימן מו לכבוד בני ידידי חביבי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם ירא ד' מו"ה דוד נ"י אבד"ק קרשאנאב: הגיעני מכתבך ואשר שאלת המנהג אם מחייבים להמשיג גבול האוראנדי לשלם מה שהוסיף על הראשון זה תלוי במנהג מקומות בקצת מחייבים

לשלם הוספה שהוסיף אך בגבולינו אמרו לי הדיינים הזקנים שהיו אז כי אין כופין לשלם ההוספה ועיקר תלוי בראות עיני הב"ד.

גם מה שדרשת אודות הדירה שהשכיר האפטרופיס שנתמנה מפי ערכאות בפחות משוי' ולקח לעצמו שלשים ר"כ בעבור טרחתו ופחדו כאשר בארת במכתבך טענותיו בארוכה וכעת נשרף הבית. הנה לא ידעתי למה הארכת בפלפול שלא לצורך הלא הדבר ידוע דשליח ששינה יוכל לומר לתקוני שדרתיך ואין במעשיו כלום אם ידוע שהוא שליח ואם המשלח רוצה לקיים מעשיו והשליח ישלם לו משלו יש בזה [חילוקי דיעות] דעת הראב"ד דיוכל לומר דנתרצה בשליחותו ומדברי הר"ר יראה דמעשיו ממילא בטלין ודעת הרמב"ם נראה כן [ע' טוש"ע סי' קפ"ב] והרבה הארכתי בזה.

אך בכאן אין מקום לזה דלכל הדיעות השליח צריך לשלם מה שעיוות ואם עיוות במזיד ע"י שוחד שלקח הוי גניבה ממש. וא"כ אם הי' הבית קיים ובאו לפנינו בעה"ב שהבית שלו או הב"ח עם השליח לדין כי שכר ביתם בפחות משוי' ע"י שוחד שלקח דנינן דהמקח חוזר אם רצו ואם רצו המעות שלקח שוחד יחזור להם כי שלהם הוא כי הרי שהבית הי' שוה יותר מכפי שהשכיר להם ע"י זה השוחד ולכן בודאי צריך להחזיר למי שהבית שלו וא"כ עתה שהבית נשרף שיש שני דיעות אם צריך להחזיר בעה"ב דמים שקיבל בעד שכירתו כמבואר בסמ"ע [סי' שי"ב סקל"ד] וא"כ נהי די"ל דאין מוציאין מבעה"ב המוחזק אבל במה שביד אחרים בודאי מוציאין להחזיר להשוכר כדברי רמ"א וב"י בש"ע וזה פשוט ואין שייך לומר כבר נתן זה להאפטרופוס ומחל לו כאשר עלה ע"ד כי מה ענין סרסור לכאן [ר"ל דדעת השואל הי' דכמו בסרסור אף שנתקלקל המקח אח"כ לא אבד שכר סרסורו כמ"כ הכא אף שהבית נשרף א"צ להחזיר השלשים ר"ט עכ"ה] ול"ד למוכר שדה שאינו שלו [ברמ"א שנ"ו דאין הגנב צריך להחזיר המעות דודאי נתן לשם מתנה] ורק דמי לראובן שהפקיד אצל שמעון מעות ואח"כ בא ראובן בבית שמעון ונתן ראובן ללוי המעות שהי' מונח בבית שמעון שסבר שהוא מעות שמעון ורצה לתת לו בגניבה מעות שמעון ואח"כ נתברר שזה מעות ראובן המופקד אצל שמעון היעלה על הדעת שלוי א"צ להחזיר לראובן מעותיו כי יאמר לו נתת לי מדעתך זאת לא יאמר מי שיש לו מוח בקדקדו כי ראובן יאמר מעות שמעון רציתי ליתן לך בגניבה אבל לא מעותי מעכשיו שנתברר שהיא מעותי החזיר לי שלי ולא יוכל לוי לטעון הכי באתי בסכנה עבור זה כי אם הי' שמעון מרגיש שלקחתי דבר מביתו הי' אוסר אותי ומוסר לידי עכו"ם דיכול ראובן לומר מה לי בזה ס"ס תן לי מעותי שלקחת בגניבה דמה שאני נתתי לך הוא בסברי שהוא מעות שמעון אבל מעותי אין רצוני לתת לך בחנם וא"כ נ"ד דמי ממש להא

שהשלשים ר"ט שנתן השוכר להאפטרופסים הוא בחשבו שהוא גונב מבעה"ב שהרי הוא ידור בבית ששוה שכר דירה כך כפי מה שנתן עם השוחד אבל עתה שנשרף הבית ונתגלה שממילא המעות שלו בודאי צריך להחזיר כי מעולם לא הי' ברצונו לוותר משלו רק מה שגנבו מבעה"ב ואי שהאפטרופוס נתן עצמו בסכנה בשביל כך לא זכה במעות של זה ודבר ברור בלא שום פקפוק שצריך להחזיר השלשים ר"ט ומה שהשגת על הנ"מ [בשי"ב סקי"ג דמש"ה חל אחריות דשריפה על השוכר משום דשכירות ליומא ממכר הוא] נהי דבדברי רמ"א אינו נראה חילוקו של הנ"מ אולם מ"מ אין כח בידינו להוציא מן המוחזק ונהי דיש מקום לומר אפילו לפ"ד רמ"א ונ"מ גופו בכאן שאין בעה"ב משכיר לו רק מי שנתמנה לאפטרופוס בשביל הב"ח לכ"ע אינו כמכר שגם להם אין להם רק שיעבוד וק"ל מ"מ קשה הדבר להוציא מעות [ר"ל המותר מהל' ר"כ שקבל] ובפרט בנ"ד דנתן ע"ז ושיתן המעות לערכאות וכן עשה האפטרופוס בודאי אין בידינו להוציא מן האפטרופוס ואם בא לטעון אתה גנבת מן הבעה"ב ולא הוצאת זה אינה טענה כי הוא אינו בזה בע"ד שלו וע"ז ידין עם מי שהבית יהי' שלו ולאו ב"ד הוא בזה כי הוא נתן לו ע"ד שימסור המעות להערכאות והוא מחויב ליתן חשבון ע"ז וא"כ אין לו מצדו טענה עליו ורק מה שיאמר אתה גנבת מהעסק א"כ ממילא בודאי ע"ז לאו ב"ד דידי' הוא דאם לא תאמר כן יוכל כ"א לומר יש לך בידך מה שגנבת מב"ח שלי שאין לו לשלם והשבע אם לא גנבת ולא שבקת חיי לכל ברי' ובודאי יוכל לומר לאו ב"ד והגם שאחז"ל [קידושין כ"ח] עד היכן שבועה עבדי אתה מ"מ לא נהיגין כן השתא: ובדין שבין הנגיד ר' ישראל בער וב"ד הנגיד ר' אלישע מחמת גודל טרדתי לא יכולתי לפרט היטב ובפרט כי הדין פשוט ולזה ארמז בקצרה ואתה עיין בגוף הדבר.

א' מה שטען שרי"ב שכר באיסור זה אינו טענה כי אחרי שרי"ב ישב בה איזה שנים הוא בחזקתו זולת אם יתברר שגזלו מיד אחד כמבואר בנ"י ריש חזקת (שהמערער). .

[כשהמערער אין מביא ראי' שהי' שלו] א"צ חזקה וכן פסק הש"ע ריש חזקת קרקעות.

ב' לענין מה שהוסיף ר"א כבר בארתי לעיל דהמנהג בקהלתנו שא"צ לשלם ההוספה אך בנ"ד דכבר הי' לפ"ד ריי"ב קנין במעות דראהן ובע"פ ולולא שבא ר"א הי' מוחלט לריי"ב בעד קצבתו מאז בכה"ג מוציאין ההוספה כמבואר במ"ב מביאו הש"ך ז"ל בקצרה וכן נהוגין לפסוק אך א"מ ממון רק עפ"י עדים.

ג' מה שטען ר' אלישע שרשאי הי' לשכרו כי עשה לו כמה דברים שלא כדת ע"ז אין להשיב כלל כי אין זה טענה כי ת"ל יש דין בישראל וה"ל להתרות בו ואפילו במסרב בד"י אסור לבא עליו ממקום אחר יעוין בנו"ב סי' נ"ו [א"ה ל"מ שם רמז מזה ויע"ש

בסי' ט' בשם כנה"ג] ולכן אחר הבירור שכבר נפסק השכירות בין רי"ב ולהבדיל השר ושלא הי' מתחרט בלתי מעשי של ר' אלישע בודאי צריך לשלם ואם הדבר ספק קשה להוציא מעות.

ולענין מה שטען ר"א שרי"ב גבה ממנו שלא כדת ע"י ערכאות מקודם יקוב הדין ביניהם ומה שקיבל שלא כדתה"ק מחויב להחזיר ועל מה שהפסיד לר"א בזה אם יש עדים שהתרה בר"א שיעמוד לד"י ולא רצה פטור וזה כי כבר מבואר ב' דיעות בסי' שפ"ח אם במכוין להציל שלו אם חייב לשלם ונהי דפסק הש"ך דחייב לשלם מ"מ בהתרה בו לעמוד לד"י וחבירו סירב בכה"ג דעת ר"פ גאון בסי' כ"ו בב"י דרשאי לילך בד"ג בלי רשות ב"ד ונהי דפסקינן כר"ש גאון דצריך לנט"ר מ"מ היינו לענין אם רשאי לכתחלה לילך בערכאות אחר התראה בלא נטילת רשות מב"ד אבל לחייב ממון אחר התראה בפני עדים בודאי פטור מלשלם (ההוספה) [ההוצאה] שגרם לו אפילו בלא ר"ב [וכ"פ בשו"ת נאות דשא סי' נ"ב] ואם יתברר הדבר שזה האיש המורשה מרי"ב לא התרה בר"א כלל לילך אתו לדתה"ק ורק בזדון לבו הביאו לערכאות והפסידו מ"מ לפ"ד רמ"א ז"ל המשלח שליח למסור חייב מטעמא משום שמוחזק בכך ולא שייך דברי הרב וכו' והש"ך ז"ל פליג דע"י שליח פטור ונהי דח"ו לפסוק בזה כדברי הש"ך ז"ל דהרי האידנא רוב ענינים כאלו נעשה באמצעות ישראל מוחזק לזה כידוע ואם נימא כן בטלו ח"ו כל ד"מ וד"ל ולכן בודאי עלינו לפסוק כהרמ"א ז"ל אך בנ"ד האיש הזה הוחזק לאיש כשר והוא הי' נאמן או שותף לרי"ב ואחרי דברו שהאמינו רי"ב שאינו רוצה ר"א לציית ד"י נתן לו ר"י חת"י לתובעו בערכאות ולהציל שלו ולכן אם אפילו עכשיו שיתברר שלא התרה בו אין על רי"ב דין מס' לשלם לר"א כי כן דרך כל בע"ב נותנים רשות להנאמנים אשר הוחזקו לנאמנים לגבות חובם ואם המה לפעמים עושים עול הדין עם הנאמנים לא עם הבעה"ב בדבר ההפסד שעשה לו וזה ברור למי שיש לו חוש במוח ואם זה האיש הוא מהפ' הידועים בודאי רי"ב חייב הכל אם לא יוכלו להוציא מהעוכר הנ"ל אבל אם הוא ישר הולך פטור רי"ב:

סימן מז להרב המאה"ג החריף החסיד ירא ד' שלשלת היוחסין בש"ק מו"ה אברהם חיים נ"י האבד"ק ריסקא יע"א: מכתבו הגיעני ותמהתי מאד אם נימא דלאדם רע אין לו חזקה ומותר לשכור מחייתו ולהשיג גבולו א"כ בטל כל החזקה דידוע בעוה"ר ששנאת חנם גבר ובנקל יאמר על רעהו שהוא פושעי ישראל ובטל כל דיני החזקות ואפילו בעבר והשיג גבול רעהו מ"מ אסור להשיג גבולו ובתר גנבא גנוב כו' כמבואר בברכות [ד"ה] ובפרט כי כל טעם התקנה הוא מחמת שבא לידי מריבות ומסירות ממון ישראל

לזה התקנה בכל ענין ואם נביא ראי' לזה מתקנות שבש"ס בודאי ידוע שלא פליג בכל התקנות וכן בתקנות השוק שבגנב ובתיקון בנ"ק או בנ"ד וכמה מקומות שאין חילוק בין אדם כשר או לא ורק כל ישראל המאמין בכלל אחיך הוא ואסור לעשות לו נגד התקנה דאמרינן לא פלוג אך בתקנות דידן י"ל לחלק וכמבואר בתשו' מהרי"ו דבתקנות דידן לא שייך לא פלוג אך כ"ז בגוף ענין התקנה אבל לחלק בין אדם כשר לאינו אדם כשר זה לא שמענו ואם לי' לזרעי' דאבא הוא אדמו"ר זלה"ה לומר כן ולכן ודאי רשאי למכורחזקתו והר' אשר השיג גבולו מחויב לצאת ואין ביד הר' הזה לערער על השוכר הלוקח החזקה ומה שרצה לבסוף לומר שהוא הוי כיורד לתוך אומנתו של חבירו שהוא מדינא כמבואר במ"ב [סי' כ"ז] שרי לי' מארי' שלא כהוגן דיבר בזה דהא צריך שיעשה מעשה ולהיות כבר פיסוק מקח והי' ברי בידו זולת המשיג גבול כמבואר במ"ב אבל בנ"ד נהי שהאדם מישראל אינו רשאי לשכרו מכח התקנה אבל הרבה עכו"ם מצויים ורשעי ארץ בעוה"ר וגם לא עשה שום פעולה ולזה מדינא לא נקרא משיג גבול ורק מכח התקנה הוא של המחזיק הראשון וכדין מכר ומה מאד לא יפה עשו ראשי הקהל שהתירו החרם בשביל מעות דנעשה בעוה"ר הדבר כהיתר ויבא כל אדם להשיג ויסמוך שיתן קנס לקהל ומה שאמרו בצדקתם שכוונו שלא יעבור ויכשלו ב"א זה אינו כי.

הלא יכלו בצנעה להתיר אבל לא יתן יד לפושעים ולכן ידידי יראה נא להכות באגרוף רשע ולא יחרוך רמי' וכו' ויוציאו אותו בחרפה ובוז ובזה יווסרו אנשי רשע ומה שהשיג גם השני גבול איש ישראל עונו ישא וגם הוא עדי אובד אך זה מצוה גדולה להוציא המשיג גבול הראשון כ"ז כתבתי את הנלע"ד לכבוד השם ולתורתו והטוב בעיניכם עשו והי' שלום: סימן מח שאלה אחד שכר פאסעסייע אצל עכו"ם וכשכלה הזמן שכרה מחדש והי' על הגיט סעקווסטראצייע מקיר"ה ושכרו השוכר הנ"ל על שנה ולאח"כ באו ב"ח הרבה וגם חובות מקיר"ה ונעשה ונגמר בערכאות למוכרו עפ"י ליציטאציע ובאו מכל המדינה לקנותו ועמד יהודי אחר ואמר שהוא יגמור עם הב"ח ועם הקאסי מקיר"ה שישלם לאחדים והפאסעסייע יתנו לו על י"ב שנים ונגמר כן הדבר והנה בשעת הליציטאציע הי' שם השוכר הראשון מהעכו"ם הנ"ל (הקונה) ואמר שכבר נתן הוא לו מעות על איזה שנים ומה יעשה במעותיו והשיב לו זה היהודי השוכר השני מהערכאות שיראה להטיב עמו ולשלם גם לו והנה כעת בא השוכר הראשון ותובע את השוכר השני כי הוא זכה בהפאסעסייא מחמת שכירותו מהעכו"ם והשני אמר לו כי הוא שכרו מהערכאות ששכרהו לשלם בע"ח הקודמין ואי לאו שעמד הוא ושכרו הי' נמכר הכל כי היו כמה אנשים שרצו לקנותו וגם העכו"ם הי' מחויב ומשועבד להב"ח ולקאסי ולכן

שכירותו מהערכאות כדין ומעותיו יתבע ממי שנתן לו כי לא הי' להעכו"ם מה להשכיר כי הי' משועבד לב"ח ולקיר"ה גם טוען הראשון שיש לו חזקה מכח תיקון המדינה בחזקות הידועות זה תורף השאלה מהרב החסיד מהר"י נ"י אבד"ק נעבליץ: תשובה הנה בודאי זכה השני ואיננו מחויב להחזיר כלום להראשון א' כיון שנמכר מחמת מס לכ"ע דדמ"ד כמבואר בגמ' והמלך מקרי מוחזק כמבואר בש"ס ב"ב [נ"ד] ובכורות [אולי צ"ל לענין בכורות בפסחים ו' גבי בהמת ארנונא] ולכן מה שעשו פקודי הקיר"ה בזה מה שעשו עשו וכמבואר להדי' במהריב"ל ז"ל שפסק כן בח"ד [סי"ח] יעי"ש.

ב' גם כיון שהב"ח מכרהו ובא השוכר השני מכח עכו"ם כל כח עכו"ם יש לו כמ"ש הרמ"א ז"ל [בקנ"ד סי"ח] דאפילו למעליותא הבא מכח עכו"ם כעכו"ם ולכן כיון שכן כל זכות שזכו הב"ח עפ"י דיניהם זכה הוא וגם אפילו למאן דפסק למעליותא אין לו כח עכו"ם מ"מ כיון דגם הראשון בא מכח עכו"ם בכה"ג כ"ע ס"ל דכעכו"ם דמי ועיין במרדכי ב"ב וצ"ע.

אך עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וכמבואר בתומים סי' [ס"ו ס"ק מ"ה] דעכ"פ ספיקא הוי דין זה וא"כ אין מוציאין ממון מהשוכר השני ג' אפילו הוי ישראל הב"ח נמי שפיר גבי בשטר כזה ממשעבדי כיון דיש לו קול ונגמר בערכאות אינטבלירט וא"כ יכולין לטרוף מהלוה והשוכרו יפסד כיון שהי' קול ולא הי' לו לתת מעותיו לעכו"ם עני ב"ח כזה.

ד' הוי כמציל מן הנהר כיון דהיו כמה קונים עכו"ם אם לא הי' הוא שוכרו הי' מוחלט לאחד מהקונים והבעלים היו שם ולא הצילו הגם דבב"א בתשו' פסק להחזיר הקונה על ליצטאציע של ערכאות שם הי' עוד טעמי' כנראה למעיין שם וגם בעזה"י השגתי עליו בדברים נכונים כאשר הצעתי דברי לפני לומדי תורה רבנים על מעשה שנעשה ונפסק הדין כדברי בעזה"י אולי לזה הי' יכול השוכר הראשון לטעון החזר לי מעותי כי אם לא הבטחתני לשלם לי הייתי מציל ממוני באיזה אופן אך צ"ע בספק הייתי מציל אם נוציא ממון ובלא"ה הוכחתי משום דד"מ ומשום טריפה עפ"י דינינו נמי זכה השוכר השני וא"צ לשלם לראשון כלום כי הוא לקחו מב"ח מוקדם ומה שהבטיח לראשון להחזיר לו מעותיו אינו רק דברים בעלמא ואין כופין אותו לקיים דיבורו עפ"י ב"ד ומה שטען שיש לו חזקה הנה לרשע כזה אשר שכר באיסור והחרם ע"ז כמבואר בשאלה האיך יהי' לו חזקה אך מה שנסתפק מעכ"ת אם באוראנדי דעיר שייך חזקה מדברי המ"ב ז"ל [סי' כ"ז] יראה דאין חילוק וכן נראה מתשו' מהר"מ [סי' ס"ב] אך תקנתנו היא כל מקום לפי מנהגו כי בזמן הגאונים רש"ל ומ"ב ז"ל לא הי' התקנות כידוע בספריהם ומתקנתנו א"י שום חילוק בזה אם אינו ליציטאציע מקיר"ה כידוע וכן נהגים בכל מדינותינו וכ"כ

הרב הגאון החסיד מק' איהעל במכתב אשר נגלה להרבה עיירות (ועיין לקמן תשו' באריכות ע"ז):

סימן מט עוד בענין כזה תשובה הנה לכאורה צריך להחזיר השוכר הפאסעסייע והשיג גבול הראשון מחמת הדין כמ"ש בתשו' מ"ב [סי' כ"ז] דהא הראשון ישב בה בשופי ולולי השני הי' נשאר על מקומו שכבר שכרו בפיסוק המקח ודמים על (י"ב שנה) [איזה שנים] ולכן בהשיג גבול [גזלו] ממש ועדיף טפי מדינא דמ"ב דדן שם מאחר שהי' ודאי בא לידו הוי המשיג גבולו גזלן גמור ויוצא בדיינים משום דבאומן בכה"ג הוי פסק לחיותי' ויוצא בדינים כמבואר שם בארוכה במ"ב מכ"ש בכה"ג שלקח השני ממונו של ראשון ממש מה שזכה בו בקנין וצריך להחזירו לראשון אולם באמת המעשה הי' שבא ב"ח מוקדם נכרי וזכה בערכאות למכור את הגוט בליצטציע ובא השני ולקח הכח הזה בצעסייע מהב"ח ואז הי' יכול הב"ח למכור הגוט א"כ השני בא מכח גביות חוב המוקדם וא"כ אין לראשון טענה שהרי עפ"י דיניהם זכה הנכרי הב"ח למכרו ואין בשכירות הראשון ממש בודאי זכה השני במקחו כי גם אפי' בדיני ישראל מוציאין ממשעבדי וגם אין כאן דבר ברור שהי' הראשון נשאר על מכונו גם מבלעדי קנייתו כי הרבה קונים הי' מסתמא על הליציטאציע ולכן עפ"י דין אין לראשון טענה על השני ואין כאן רק משום תקנה והנה מקודם אקדים דבדיני השגת גבול האוראנדי אין להם עפ"י ראשונים שום דין כמבואר בארוכה בתשו' מהרש"ל [סי' ל"ו] [מ"ב תלמידו סי' כ"ז] כי אנו אין דנין דין מערופיא וגם החר' של רגמ"ה על השכירות בתים מן העכו"ם כתב מהרש"ל ז"ל בישו"ש [שם בתשו'] דלא קבלהו במדינתינו ולכן אין כח לחזקה רק מצד תקנת קהלות ובאמת שתקנות הקהלות הוא כמו דין גמור וחמור מאד מאד והחמירו מאד בזה התקנה בכל מקום עד למאד וכמעט העובר יוצא מכלל ישראל ועיין בשו"ת מהרמ"מ ז"ל [סי' ס"ב] שהחמיר מאד בענין התקנות הנהוגות בינינו ואולם אין מנהגי כל הקהלות ומקומות שוות כמו שיראה בס' כנה"ג כמה מיני מנהגים שונים ובודאי תקנה מתקנה לא ילפינן כדאמרי' בב"ב בי"נ [דקל"א] ורק כל מקום לפי מנהגו והנה במקומינו המנהג דאפי' שנה אחת אם הוחזק זה אסור להשיג גבולו וחוזר עפ"י ב"ד אם אדם השיג גבולו וכן הגידו לי דיינים זקנים מפה"ק שכן מנהגם כאן משנים קדמוניות וסמוך להקרייז שלנו ק' וישניצא שמעתי שפוסקים שאין חזקה רק אם ישב בו ג' שנים וכן פסקו מאז וידוע גדולי עולם שהי' שם מחו' הגאון החסיד מהר"ל ז"ל ומו"ח הגאון ז"ל ומקודם הי' גדולי עולם וכולם פסקו מסתמא כן גם בהפסק החזקה באם עזב הראשון מקומו ג"כ חילוקים כידוע לכן אין לנו אלא כל מקום ומקום כפי מנהגו וצריך לברר האיך המנהג במקומכם ודבר זה קל

להתברר ע"י דיינים מק' פרעמיסלא ורישא ומסתמא המנהג לפע"ד דאפי' בשנה אחת הוי חזקה ולכן נתפס השוכר השני במה שהשיג גבול הראשון ואם נימא שקנה החוב מ"מ החוב נגבה ממנו בתשלומי הראשון [אבל] גוף שכירות הגוט הוא של הראשון הגם דבזה אם קנה אחד הבית או הגוט אם נשאר החזקה לראשון יש ג"כ חילוקי' במנהג מקומם כמבואר בכנה"ג מ"מ [כאן] שאינו קונה גוף הגוט רק החוב נלפע"ד דסתמא נשאר החזקה לראשון כן נ"ל אם יסכימו עמי הבוררים כי יש לדון בזה וד"ל.

אך עדיין יש לצדד ולומר דמ"מ צריך הראשון לתת לו ממון או איזה ריוח הוספה על הגוט כי הלא הצילו מההיזק שהי' איש נכרי קונה הי' מוכר הגוט ומי יודע למה הגיע וראוי עכ"פ ליתן לו מה שההנהו לפי ראות הבוררים אך לפי מה שבא בטענות המשיג גבול שעשהו ברשות הראשון והראשון מודה שהרשהו ורק משטה בו מחמת שלפי דעתי שהערל המשכיר לו הגוט ישלם החוב ולא יבא לידי כך שיקנהו השני וזה אינו טענה וכי שייך השטה בדבר שזה הוציא מעות כמה וכמה אלפים וגם נראה מטענתו שלא שיחק בו ורק שחבירו הבטיחו שהוא ישכירנו לו הרי להדיא שהרשהו לו וא"כ בהיתר עשה מה שקנה החוב ולא הי' השטאה כללורק שטענתו שהבטיחה להשכירנה לו הוא כמו שהשכיר' לו הערלית והנה השני מכחיש לו בזה ואמר שלא הבטיח כלל להחזירה לו ורק מרצונו הטוב הרשה לו כיון שראה בלא זה שיהי' ליציטאציע ולכן טוב לו להראשון שהשני יקנה החוב וייטיב עמו נגד החוב שיש לו אצל הפריצה.

והנה מי נקרא המוחזק והנה מקודם צריך לברר אם קנינו של השני קנין מה שקנה עפ"י צעסייע והנה באמת הוי קנין מעליא שלפי מה ששמעתי דצעסייע הוא קנה לך איהו וכל מה דאית בו ויוכל להתברר זה בקריאת הצעסייע ותו דבעכו"ם נגד עכו"ם ודאי סגי בשטר דהוו דד"מ עפ"י וא"כ הפריצה משועבדת לו כמו שהיא משועבדת לב"ח הראשון ויכול למוכרו עפ"י ליציטציע וא"כ הוי הקונה החוב מוחזק ויכול למוכרו ולגבות חובו תיכף ולזה לא שייך החזקה של השני דהרי לו משועבד גם החזקה בעד מעותיו וכמ"ש בש"ע [חו"מ ר"ס פ"ו ועיין בסי' ע"ב ס"מ בהג"ה] גבי אם יש לאחד חוב על העכו"ם הראשון גובה חובו ואין השני יכול לזכות אפילו אם מת העכו"ם שהמשכון שלו מ"מ המשכון משועבד לראשון וא"כ ה"נ משועבד החזקה עם גוף הגוט לב"ח של הפריצה ורק אם רוצה הראשון לשלם חובו אז אין יכול לדחותו מחזקתו אבל כ"ז שלא משלם לו הרשות בידו למכרו למי שירצה ואין לחזקה כח יותר ממה שזכה השני מן ההפקר עפ"י [דין] מ"מ חוב של ראשון קודם ה"נ החזקה עם הגוט הי' משועבד לב"ח ואותו הזכות זכה הקונה ואין שייך חזקה כאן.

אך יש לחלק ולומר דבשלמא בהי' לו אצל העכו"ם מקודם שפיר יל"כ אבל הכא יכול הראשון לומר להמשיג גבול מי צווך לקנית חוב ולגרוע חזקתי ונשאר התקנה על מקומו שהוא של הראשון אך כיון שמודה הראשון שברשותו לקחו ובהיתר ורק בהבטחה ממנו שישכירנה לו והשני מכחישו בזה עכ"פ השני מקרי מוחזק ובפרט שדר בו עתה והשבועה להשני שמעולם לא הבטיחו להשכיר לו ואם ישבע כן תשאר הגוט ביד השני אך מה שלקח השני פלעווע וזבל וניר זאת צריך לשלם לו ומה שטען השני שכן מסרו לו הב"ח ז"א דמי יודע אם גם הם א"צ לשלם לו מה שהי' שלו ואם נחקור בזה דד"מ לא נבוא על המכוון בקל כי יש בזה הרבה לצדד לכ"א עפ"י דד"מ ולכן מסתמא מה שידוע שלקח משל חבירו צריך לשלם לו ומה שטען הראשון שעי"ז נפסד לו החוב שאצל הפריצה פטור הראשון כיון דכבר נשבע שברשותו עשה מה שעשה וגם דבאמת גרע מגרמא דיש כמה ספיקות דגם בלא"ה לא היתה משלמת לו וגם עדיין אולי תשלם לו ומי ידע דבגרמת זה ובודאי אין מוציאי' ממנו אפילו ממסור מפורסם בטענות גרועות כאלו. ואודות הקורות אם יוחזר הכתב ויתבע הערלים ויתברר אם לקח כל הקורות או לא. ובזה יתפרש הדין היטב לפע"ד: ועתה אבא לבאר להשיב על דברי הרבנים הבוררים.

א' הנה הבורר הראשון כתב שהחזקה טובה ומביא דברי הב"ח ז"ל וכבר גליתי דעתי שאין למדין תקנה מתקנה ואין לנו רק התקנה הנהוגה במקום ובגליל ההוא עפ"י הב"ד הקדמונים זלה"ה. שוב האריך בענין השפארקאססע הנה אין להעמיד על דיניהם בזה לא כמו שעלה ע"ד הרב שיודע בטיב משפטם ולא כן הוא כי לא כל החובות שוים ולא כל הענינים שוים כידוע לבקי ולכן לא דברתי מזה כלל.

ב' כתב דהוי כמו פורע חובו של חבירו בעסק השפ"ק גם בזה דיבר בלתי ידיעת דד"מ בזה ומה הכח שמסר לו השפ"ק לזה השני ולפע"ד שבודאי רשות לשפ"ק עפ"י דין למכור החוב והאמת יורה דרכו שאין להפסיד מעות בלתי שאלות היטב לבקיאים מומחים ולפרש הדבר היטב ומחמת שאינו נוגע לדין כמ"ש לעיל לכן לא אאריך בזה.

ג' כתב דניהו שקנה הסעסייע החזקה נשאר ביד הראשון כמו בקונה בית החזקה נשאר לראשון הן אמת שבזה מחולקים מקומות בתקנה הזו אך לפע"ד בכה"ג נראה דהחזקה נשאר לראשון. עוד כתב דהוי פורע חובו של חבירו במחכ"ת זה אינו פ"ח רק קנה בכתיבה ומסירה ועפ"י דינא דמלכותא כידוע כנ"ל.

ד' כתב לחייב לרא"מ מה שנגרם ע"י היזק כבר כתבתי לעיל דזה ליתא דגרע אפילו מגרמא ופטור רא"מ. ה' כתב מכח שליח שקנה בשביל משלחו אתפלא וכי שלוחו הוי

לקנות בשבילו אשר אם ימכור לו החוב בחצי שווי' יהי' של הראשון ח"ו לא טען כן כלל ורק שהבטיחו להשכירה לו ובזה פסקתי שבועה להשני ע"ז.
ואו נגד הת"כ שהוא באונס הוא דבר מסור ללב וגם הי' לו לבטל עכ"פ בלחש כידוע ביו"ד. זיין דנגד המודעה א"נ לחזור יפה כתב.
חית כתב דלא בעינן הכרת אונס (דהוי) כי לא הי' אפילו לשון מחילה וכבר כתבתי דא"צ כאן אפילו מחילה דהוא רשאי לקנות החוב שעל הפריצה וקנה החזקה עם הגוט בכלל ורק ששייך התקנה מי צווך לקנות וכיון שקנה עפ"י צווי ממילא נשתעבד לו החזקה בעד חובו כמו שהי' משועבד להנכרי הב"ח והוא לא עבר על התקנה שברשותו עשה ובשלמא אם אומר שמוחל לו חזקתו יש מקום לומר דל"מ אבל היכי שהרשהו לקנות חוב מהעכו"ם ממילא בכל מה שמשועבד להעכו"ם ולא מהני התקנה להפקיע מידי שעבודו כמו שלא מהני הפקר מה"ת [במשכון נכרי שמת] להפקיע שעבודו ורק עיקר הטעם מה שהי' כאן לדין דלמה קנה דבר שיש בו יד ישראל ואם עשה בצוויו וברשותו ודאי זכה השני במה שהקנהו לו התורה בשעבודו החזקה עם כל הזכיות ורק יש בכאן מקום לומר ראשון קשה הימנו והשני נוח והי' קשה בעיניו להיות ליציטציע לזה הרשהו לקנותו שיוכל להוציאו ממנו בדין אך ז"א כלל דבשלמא גבי שדה שלו יוכל לומר מש"ה צויתיך לקנות כי נוח לי להוציא שלי אבל הכא אם הי' מתיירא מליציטאציע שוב פסקה החזקה דמי יודע מי יקחנה ערלים או אלמים והוי כאומר הציל לעצמך דודאי אין שייך בזה טענה לא השטאה ולא הראשון קשה לי וז"ב.
ט' כתב דטענת ר"ב טענה מעליא דמשחק בו ואני תמה מאד הלא ראה שור שחוט לפניו שרוצים לעשות ליציטציע וכי מפני שהפריצה אמרה לו לשלם וידוע דפיהם דיבר שוא וכי עי"ז יבוא לשחק בישראל חבירו לפזר מעות בחנם וגם מטענתו השנית שאומר שהבטיח לו לחזור ולהשכירה נראה כי לא לשחוק הי' בעיניו ומש"ה ביקש ממנו שישכירנה לו כי אם מעצמו א"ל דרך פטומי בעלמא שישכירנה לו לאו כלום היא ומטענתו נראה שכן נעשה ביניהם א"כ הודה בעצמו שלא הי' דרך שחוק.
יוד נגד כתב הנכתב בלשון אשכנז אצל הנאטאהר צריך לעיין מה כתבו בו ומי חתם עליו וד"ל: יא כתב דצריך לשלם לר"ב המוץ והתבן יפה כתב וכבר כתבתי לעיל: יב על הוצאות זאת ידעו הרבנים טיב הענין: הקורות כבר כתבתי שחייב לשלם. יג כבר כתבתי שמשפטם נעלם כעת ולכן צריך לשלם כנ"ל וד"ל: לדברי הרב הבורר השני א' מ"ש מעניני דינא דמלכותא כבר ביררתי להם דאין להם שום ידיעה בדד"מ ובעיירות קטנות מה שישמעו פ"א מאדוויקאט סוברים שיודעים ובאמת אני ישבתי פ"א לדין והי'

צריך לברר דין מדד"מ והביאו ספרי ערכי עד אין מספר ואדוויקאטין ולא יכלו לבצע הדבר על מכונו בנקל ולכן הדיבור בזה הוא למותר.
ב' כתב שדעת המתקנים לא הי' כנ"ל ז"א דא"כ בטלנו רוב תקנות וחזקות כנ"ל וד"ל: ג' מ"ש בשם אחי הגאון אמת אמר ומבואר בפנים והרשות שנתן לו ע"ז פסקתי שבועה. ד' על מ"מ כבר כתבתי שאינו נצרך מאד לדינא.
ה' מ"ש דפטור מההיזק יפה כתב. ו' מ"ש שיצטרך לשלם לו כל המעות עם הכל זה לא ידעתי דודאי מקרן לא יפסיד רא"מ אבל ריוח אסור ליקח והוצאות גרם לעצמו דלמה עשה הוצאות בלא פס"ד מב"ד יפה תיכף וכבר פסקתי ע"ז שבועה לרא"מ.
ז מ"ש כ"ז משפטי המדינה כבר הודעתי כי לא מה שמדמין בעירות קטנות הוא משפטי המדינה ובודאי צריך לשלם לו משלו מה שיודע בעדים שהוא של ר"ב ומה שהביא דברי הרמ"א ז"ל רל"ו היודע האמת יודע שבכמות אלו הענינים לא שייך דברי הרמ"א ז"ל והמשכיל יבין: קיצור מהפס"ד הנ"ל בנידון הפסק שבין ר' ברוך ור' אברהם משה לאחר עיוני בהטענות כתבתי מה שנלע"ד להלכה מדברי הש"ע והפוסקים בארוכה אך קוצר הדין כן.
ידעו הבע"ד שרא"מ מחויב לישבע שכדבריו כן הוא שלא הבטיח כלל לר' ברוך ולא לבנו שישכיר החזקה להם ולא ע"ת זה צוה לו ר"ב לקנות החוב רק צוה לו לקנות החוב בסתמא ושרא"מ יחזיקנה לעצמו ולאחר שבועתו אזי הוא פטור מר"ב על תלונתו עליו ורק מה שיברר ר"ב שקיבל רא"מ את שלו היינו מוץ ותבן ונירו וזבלו השדות מחויב לשלם לר"ב כפי שווי'.
ומהקורות יתברר הדבר כמה נחסר לו והוא כשיוחזר כתב הנכתב בל"א אזי יבורר כמה חסר ויחויב לשלמם כפי שוויים אך אם רא"מ ירצה להפוך השבועה על ר"ב אז מחויב לאחר שבועת ר"ב למסור לו הגוט כפי מה ששכרה ר"ב מהפריצה ורק הבוררים עם אחד מהשכנים הבקיאי' ואיש אמת ישכילו בדעתם מה נהנה זה הר"ב בשכירות וקניית החוב שקנה רא"מ כדי שלא יהי' ליציטאציע זאת צריך לשלם לו לרא"מ והחזקה נשארה ביד ר"ב ז"ז אין לאחד על חבירו שום דו"ד ועל ההוצאות בעסקו שלא בא לדין יבורר ע"י הרב מהר"י וע"ז באתי עה"ח יום ב' ח' אדר שני תרכ"ב לפ"ק צאנז: סימן נ שאלה איש א' יש לו בשכירות מהשר עשיית שכר הברייאהויזלשנה ואח"כ על שתי שנים לקח אחר קונטראקט על שמו שהפריץ הי' חייב לו ורק הראשון נשאר על מקומו ואח"כ על [שני] שנים שכרו האחר וצעק הראשון עליו למה שכר מקומו והשוה עמו ליתן לו כ"ה ר"כ ואחרי עבור השתי שנים שכרו השני ורוצה להחזיקו לעצמו ולדחות להראשון כי אמר

שהשר חייב לו ואם לא ישב בו בעצמו לא ישלם לו השר חובו והראשון אמר שיש לו כבר חזקה בהברייהויז שלשה שנים שעשה בו מלאכתו ולפי תיקון העיר בדבר שהחזיק ישראל משר ג' שנים שוב אסור לשום בר ישראל להשיג גבולו ולכן אסור להשני להשיג גבולו כן תורף השאלה: תשובה הנה דבר פשוט שזה הראשון לא החזיק בו ג' שנים כי הקונטראקט הי' נכתב ע"ש השני ומכחו ישב הראשון בו וודאי זה לא מקרי חזקה אפילו לפי תיקון המקום בחזקות הנ"ל: אולם באמת אפילו אם החזיק איש אחד חזקה גמורה מכמה שנים ובא ב"ח של השר לגבות חובו הברור וא"א לגבותו מבלתי שידחה המחזיק מכבר בודאי שיוכל לדחותו ואין טענת חזקה כלל בזה כמבואר בסי' (ע"ז) [ע"ב] בב"י [מחל"ח] ובד"מ סי' פ"ו שבתשו' מהרי"א פסק במשכון שהשכין עכו"ם אצל ישראל והעכו"ם חייב לישראל אחר שיכול הב"ח השני לגבות חובו מהמשכון שביד ישראל ולא מצי אמר המחזיק בהמשכון שקנהו לענין ריבית שיעלה עד שיפדהו העכו"ם דכיון דיש ביד עכו"ם לפדותו כל זכות שיש להעכו"ם יש לישראל ב"ח ומשועבד המשכון להשני מדר"נ ולפ"ד הס' מ"ע [ע' בסי' קצ"ד סקט"ו] אפילו אם מת העכו"ם מחויב הראשון למסור המשכון להשני שמשעבד לו מדר"נ וע"ש בש"ך ז"ל [בסי' ע"ב ס"ק קס"ב] דגם הרשב"א וב"י ז"ל מודו למהרי"ל בזה ולדברי הש"ך אם השכינו לזמן זכה בו הישראל המלוה עד אותו הזמן והב"ח ואו"ת פליגי על הש"ך ז"ל בזה אבל לכ"ע מה שעדיין לא זכה בו הישראל המלוה לכ"ע משועבד לב"ח של העכו"ם היינו ישראל השני מדר"נ ואפילו אם מת העכו"ם לא זכה בו הראשון רק השני שמשועבד לו מדר"נ א"כ ק"ו בנ"ד שאינו רק תקנה והאוראנדי משועבד לישראל הב"ח ואלו הי' ידינו תקיפה היינו מוציאים האוראנדי מיד העכו"ם לישראל הב"ח וגם בדד"מ כן וא"כ אי' איפוא משום תקנה קלה של השגת גבול יפסוד זה ממונו ושעבודו שמשועבד לא זה ישראל מדר"נ זה ודאי לא ניתן להאמר ולכן בודאי [אם] א"א לגבות חובו בנקל באופן אחר מוציאים המחזיק בו כדי שיגבה זה חובו המשועבד לו מה"ת וזה ברור ורק אם זה המחזיק הברייהוז יעמיד לו בטוח ברור שיגבה בנקל חובו זולת הברייהוז ודאי אסור להשיג גבולו.

אך כבר כתבתי דכה"ג אין לראשון המחזיק הברייהוז חזקה כלל לפי מנהג אותו מקום דהרי לא החזיקו ג' שנים כנלע"ד. ובאמת לפ"ד הרמב"ן במלחמות פסחים [בסוגי' דהרהינו] לא שייך בעכו"ם שעבוד מה"ת אך אין בידינו לדחות פסקי הש"ע והאחרונים שהחליטו דמשועבד מדר"נ ולכן השני מוציא חובו מהברייהוז כנ"ל: סימן נא להרב הנ' מו"ה אלימלך שמעון אבד"ק חיראב והרב החריף כו' מו"ה דוד אבד"ק סאמביד.

שאלה באחד שהי' לו דו"ד עם אחד בעסק החזקה באוראנדי ופסק גדול הדור א' כל דאלים גבר והלך אחד מהם וגבר ושכר את האוראנדי וישב בה כמה שנים ולאח"כ לאיזה טעמים עשה שותפות עם אחד והוא עקר דירתו מהכפר מחמת שיצא עליו עלילות דברים ואולי בסבת השותף שהשתדל בזה שיגרשו אותו מהכפר ולכן יצא מהכפר ע"ד שהשני ידור בתוכו ליתן לו חלק ריוח והי' סכסוכים ביניהם והי' פשרות עד שנתפשרו ביניהם שיתחתנו יחד והחזקה יהי' שייך להזוג אך גם זה לא עלה בידם מחמת קטט שהי' ביניהם וזה אומר שבעבור השותף השני נהרס השידוך וזה אומר שבעבור המחזיק הראשון נהרס סוף כל סוף נתפשר ביניהם שמכר המחזיק לשותף השני החזקה לא כפי שווי' רק באיזה סך שנתפשר ביניהם בפני דיינים ואחר כל אלה מכר המחזיק הראשון את כל החזקה לאיש אחר והלך אותו הקונה ושכר את האוראנדי בהוספה גדולה והמוכר לו החזקה טוען שמסר מודעה קודם הפשר שמכר לו החזקה להשותף הנ"ל ולכן המכירה בטלה וטעם מסירת מודעה שהי' אונס שהשותף לא שילם לו כלום בעד השנים שישב בהאוראנדי לבדו ולא ציית כפי הפשר שהי' ביניהם ליתן לו כל שנה כך וכך ונעשה סרבן עפ"י ב"ד ולכן מחמת אונסו הוצרך למכרו לו ולכן מסר מודעה ובטל המכירה והפשר ולזה מכרוהו עתה לאיש אחר אך עדי המודעה פסולין כ"ז הגיד דיין אחד מק' חערוב שכן הי' המעשה ודיין אחר אמר שהמעשה הי' מעט בסגנון אחר שהמחזיק הראשון נתפס עם כמה נכריות עד שבא מהרעגירונג לגרשו משם והוכרח לעקור דירתו גם אמר שהשותף טוען שלא הי' אונס כלל ורק ברצונו התפשר עמו כי לא עשה לו שום דבר אונס ומה שלא שילם לו ונעשה סרבן מחמת שלא הי' לו מעות אז ותיכף כשהי' לו מעות רצה לשלם נמצא שלא הי' אונס בדבר:

תשובה מקודם נציע דין החזקה מאוראנדיס אשר במדינתנו הנה עפ"י הדין מותר לשכור האוראנדי שמחזיק חבירו ולא נקרא עני המהפך דהוי כמציאה וגם מערופיא אין נוהגין במדינתנו וגם החרם שכתב הרמ"א ז"ל [בסי' רל"ז] יש שכתבו שח' לשכור בתים מה שהחזיק ישראל גם זה אינו נוהג במדינתנו כמו שביאר מהרש"ל ז"ל ביש"ש ובתשו' [סי' ל"ו] בארוכה וכן מביא דבריו תלמידו מ"ב ז"ל [סי' כ"ז] והחזקות שבינינו הוא רק מצד התקנה שראו חכמי הדור גודל המכשלה שאחד עשה כמה תיקונים באוראנדי ויש לו חובות הרבה ויוכל לבא לידי הפסד גדול תקנו תקנות ומש"ה אין כל המקומות שוות בעניני החזקה יש מקומות שאין חזקה פחות מג' שנים ולאח"כ אם החזיק ג' שנים יש לו חזקה ואפילו אם הי' מוכרח המחזיק לעקור משם לא בטלה החזקה בפחות מג' שנים ויש מקומות שהחזקה הוחזק בה לאלתר ואין רשאים להשיג גבולו אך באם

הוכרח לעקור י"ב חודש סגי עוד יש שינויים נהרא נהרא ופשטי' משום דתקנות שלנו הוקבעו רק עפ"י מה שראו חכמי הדור אז בכל מקום לפי הראוי ולפ"ז בצאפאווא דיש ליציטאציע לא שייך חזקה כמבואר בתשו' הב"ח ז"ל [סי' ס"א] ובאם עפ"י איזה הכרח הוכרח המחזיק לעקור וא"א בשום אופן להשאר לפי ראות עיני הב"ד לא שייך חזקה כמבואר בתשו' מהר"מ ז"ל [הנ"ל] אולם כתב המהר"מ ז"ל שם שקיבל מחכם אחד שקבלה בידו שאעפי"כ ראוי לתת להמחזיק דבר מה כפי ראות הב"ד זה תוכן עניני החזקות שלנו: והנה לפ"ז אם אותו המחזיק נתפס עם נכרית או שעכ"פ נחשד הרבה כמו שחוששין גבי פרוצה ביותר לענין הבנים בכה"ג ודאי אין לו חזקה כי אדרבה ראוי להוציאו מהכפר שלא יחטא ודמי למי שנתפס עם שפחתו שמוכרין אותה כמבואר באה"ע סי' ט"ז ס"ד וז"ל הנתפש עם שפחתו מוציאין אותה ממנו ומוכרים אותה ומפזרים דמי' לעניי ישראל ומלקין אותו ומגלחין שערו ומנדין אותו ל' יום עכ"ל א"כ כיון שעפ"י הדין צריך לעקור דירתו מהכפר שוב אין לו חזקה כמבואר לעיל בשם מהר"מ ז"ל נהי דיכול למוכרו לאחר מ"מ בכה"ג לא תקנו דלא הוי התקנה רק כדי שלא לבא לידי היזק חוב ושאר תיקונים לפיכך התקינו שלא ישיג לו גבול אבל אם הוכרח לעקור דירתו אפילו ע"י הפריץ לא התקינו כמ"ש מהרמ"מ ז"ל ומכ"ש כשאסור עפ"י התורה להשאר בהכפר וגם א"צ ליתן לו מאומה אפי' לפי קבלת אותו חכם שבמהר"מ ז"ל משום שהוא עצמו גרם לו זה וז"ב: אמנם מלבד זה מה שרצה חכם אחד לומר דהוי כשדה זו ול"צ מסירת מודעה [ע' בב"י סי' ר"ה באריכות דעת הפוסקים דבשדה זו ל"צ למ"מ אם ידעי' באונסו וגם י"ל כיון דשדה זו היא בגזילה בידו ואנסו בזה גופא א"ל למ"מ עי' בב"י בסוף מחו' ד' בהמ"כ בשם הרמב"ן ובש"ע ס"ח עכ"ה] ע"ז אני תמה דא"כ כל הפשרות הוי שדה זו דעל דבר טענה זו הי' הפשר ואעפי"כ כתבו כל הפוסקים דפשרות צריך מודעה אך החילוק פשוט דפשרה לא הוי כשדה זו כיון דלא הי' יודע אולי הדין עם השני וגמר ומקני א"כ ה"נ הי' סבור אולי יזכה צד השני כי אין טענותיו מוכרחות כ"כ לומר שידע שיזכה בדין דלא כמש"כ דיין אחד דזה לא מקרי פשרה כלל רק מכר דזה ליתא דמצד אריכות הטענות נראה שלא הי' ברור כ"כ בעיניהן מחמת החיתון ושארי ענינים שביניהם א"כ צריך מודעה וכיון דהמודעה הי' בפני פסולי עדות המכר קיים לכן בודאי המכירה קיימת וכיון שהמכירה קיימת עבר זה הבא והוסיף והשיג גבול על התקנה ומוציאין אותה ממנו כמו מכל משיגי גבול.

ויותר נ"ל כיון דעכ"פ זאת נראה בעליל מתוך הטענות שהמחזיק הראשון לא רצה לדור הוא עצמו בהאוראנדי רק רצה לעשות סחורה מחמת החזקה ולפע"ד בכה"ג שהשותף

הראשון ישב בה כמה שנים וטרח שוב עתה למקני מזה המחזיק נהי שהי' שלא ברצונו מ"מ לפי מה דמבואר במ"ב גבי האוראנדי שמוציאין עפ"י דין היכי שטרח ועשה מעשה והוא אומן שחיותו מזה משום מרחיקין מצודות כמבואר במ"ב שם א"כ ה"נ זה היושב בה והוא חיותו מזה וטרח ונתן מעות שישאר בו מדינא דש"ס זולת התקנה אסור להשיג גבולו ומוציאין מהמשיג גבולו דהא החזיק השנים הללו בהיתר נהי דנעשה סרבן על פריעת המעות שלא שילם לו אך גוף העסק החזיק בהיתר ועתה טרח והוציא מעות שישאר תח"י בודאי לפי דין הש"ס אם לא הי' תקנה כללאסור להשיג גבולו ואי משום דלא פרע המעות זה הוי כמו חוב אחר על הב"ד להכריחו לקיים פס"ד ולשלם החוב אבל בודאי אסור לב"ח להשיג חיותו א"כ כן ה"נ עפ"י דין הש"ס אסור להשיג גבולו כיון דכבר החזיק בו וטרח טירחא עד דסמיך דעתי' דהוי כמו מצודת דגים שיוצא בדיינים ואין טענה להמחזיק הראשון רק שהשותף הזה עבר על תקנת חזקה שבמדינתנו ולפע"ד בכה"ג לא שייך דין חזקה ולא יכול התקנה לבטל דינא דגמרא כיון דעפ"י דינא דש"ס כיון שטרח ונתן מעות לפייס חבירו נהי דמדינא דש"ס לולי החזקה הי' המעות בחנם מ"מ עכ"פ הוציא מעות כדי לסמוך באומנתו ולולא זה המשיג גבול שבא והוסיף עליו הי' בא האראנדי לידו א"כ ודאי מדינא דש"ס מוציאין מזה המשיג גבול והתקנה שבמדינתנו באופן כזה שא"א לו ואין רצונו לדור שם כלל ורק למכרו בודאי שהשותף שדר בה קודם ולא הי' בזה תקנה ודי עכ"פ שישלם כפי מה שישומו הב"ד אבל החזקה ודאי של השותף שישב בה עד הנה בין מדינא דש"ס ובין מכח התקנות ולכן זה המשיג גבול שמחדש מוציאין ממנו כדברי המ"ב ז"ל: ועוד רצה זה החכם לומר כיון דלא זכה בו הראשון רק מכח כל דאלים גבר א"כ אם אחר יתקפו מהלוקח לא יוכל הלוקח לאשתעי דינא בהדי' דיאמר לו לאו בע"ד דידי את.

ואני אומר ישתקע הדבר ולא יאמר דא"כ מי שלוקח שדה מחבירו יאמר לו מערער פ' לא זכה בו רק מכח כל דאלים גבר והלוקח לא יוכל להכחישו אך דבר זה ליתא כלל דבשלמא מיד מי שגבר ואלים מקודם דעת יש פוסקים [בסי' קל"ט ס"ב בש"ך] שיכול השני לתופסה דאמרינן אם הי' של ראשון הי' מתגבר ולא הניח לתפוס ומדהניח לתפסו מוכח שהוא של תופס השני אבל בלוקח מה יעשה זה שלא ידע מידי ואנן טענינן בעד לוקח מסתמא הי' של הראשון מדגבר ידו ומסתמא יש לו ראיות ומש"ה הניחו חבירו לגבור ולתפוס דקיי"ל טענינן ללוקח וסברא כזו כתב הנ"מ [סי' קל"ח סק"ט] לענין טלית אולם באמת גוף דברי קצה"ח שבזה תלה החכם הנ"ל דינו צ"ע שהקצה"ח ז"ל [סי' מ"ט סק"ח] משיג על התומים שכתב דרשאים לכתוב הרשאה ומה שהתוס' ז"ל כתבו (בב"מ)

[בב"ב דל"ה] דאין כותבים הרשאה הוא רק לנהרדעי דס"ל גזלן של רבים לא שמי' גזלן אבל לדידן כותבים הרשאה והקצה"ח השיג עליו דגם ר"א לא פליג ע"ז דלרשעים כאלו אין כותבין הרשאה רק דס"ל לר"א דצריך להחזיר וכו' ובמכ"ת זה ליתא כלל דהנה צריכין להבין מ"ש התוס' דאין כותבין הרשאה דלמה לא יכתבו הרשאה ויוציא הגזילה עכ"פ ואפילו בלא הרשאה למה לא יוציאו הב"ד את הגזילה אך באמת סברת התוס' כיון דס"ל לנהרדעי דכה"ג אין כופין הב"ד ומזדקקים להוציא הגזילה ולהשיב לרשעים כאלה כמ"כ אין מזדקקין לכתוב הרשאה לר"א דס"ל דהב"ד מזדקקין להוציא הגזילה מהגזלן בודאי כותבין הרשאה ג"כ להוציא הגזילה ועוד נראה פשוט דכל הפלפול של הקצה"ח ז"ל קודם שזכה אחד אבל לאחר שזכה האחד נגד חבירו מכח התפיסה מדהניח חבירו לתופסו ש"מ שהדין עמו כמבואר בפוסקים וא"כ זה הנכרי שבא בלא שום טענה הוי גזלן ממש של יחיד וגם לנהרדעי מוציאין ממנו שגזל ממנו עכ"פ זכות זה ואפי' לענין להקדים לשחוט או"ב מקרי זה זכות שיכול לקדים כמבואר בט"ז ז"ל (שם) [י"ד סי' ט"ז סק"ט] (מ"מ) [מכ"ש] בכה"ג שזה כבר זכה מכח תפיסתו דאחד מן השוק שחטפה בלא טענה [ודאי] דמוציאין ממנו: סוף דבר דעפ"י הדין והתקנה זכה השותף וזה אשר השיג גבולו בהוספה מוציאין ממנו וזה המוחזק הראשון המוכר לו יחזיר לו מעותיו שהמכר השני בטל אך לאשר שגם השותף שישב בהאוראנדי גם הוא עשה שלא כהוגן ונעשה סרבן עפ"י ב"ד ראוי שישלם ויוסיף על דמי מקחו מהחזקה שקנה מהמחזיק הראשון כפי שיראו הב"ד ודמי ההוספה נמי תלי' בראי' עיני הב"ד כיון שלפ"ד המשיג גבול בהיתר עשה וד"ל: ועוד תמה אני ע"ז החכם דלפי דבריו דיכול לומר בכה"ג לאו בע"ד דידי את הכא א"כ אדרבא כיון דהשותף השני שלקחה עכ"פ בהיתר ועשה תיקונים בהאוראנדי וחובות ודאי חל עליו תקנת חז"ל שלא להשיג גבולו מכח עצמו שזכה באוראנדי בהיתר ואיך יכול אחר להשיג גבולו מכח התקנה ומהיכן באת לומר שכיון שלא פרע להראשון הי' רשות ביד הראשון למוכרו ז"א דיוכל השותף לומר לאו בע"ד דידי את והאראנדי מעיקרא לאו בחזקתך ולא הי' מגיע לך שכר לפרוע בכל שנה וממילא שייכה החזקה להשותף שישב בה ג' שנים ועשה חובות וכן הוא בודאי לפ"ד אותו החכם: סימן נב שלום לידידי הרב המאה"ג החריף ובקי מו"ה אלימלך שמעון נ"י אבד"ק חירוב יע"א.

שאלה ילמדנו במעשה שהי' בראובן ששכר חזקת שמעון ותבע אותו לדין ופסקו ב"ד להם שמחויב להחזיר לשמעון העסק ונתנו שטר חזקה לשמעון והוכרח ראובן להניח את העסק ביד הפריץ ושכר שמעון בעצמו העסק מהפריץ ושכר ראובן ממנו ושילם לו הראטי ואח"כ מת שמעון בתוך זמן השכירות הנ"ל והלך שוב ראובן ושכר העסק הנ"ל

מהפריץ ושמעון הניח אלמנה ובת קטנה והאלמנה נישאת אח"כ לבעל ובאתה האש' ובעלה להב"ד ותבעו את ראובן שיחזיר העסק וטען ראובן איך ששמעון נתן לו רשות לשכור העסק ויצא הפסק שמחוי' האשה לישבע איך שלא נתן רשות לראובן לשכור העסק ועשו הב"ד פשרה ביניהם שהעסק יהי' ביד ראובן וראובן יתן דבר מה להאלמנה הנ"ל וכעת הלך בעל האש' הנ"ל ושכר חזקת ראובן מכפר אחר ואומר שיחזיר לו החזקה אשר נתפשרו עלי' אז יחזיר לו החזקה כי הפשרה בטעות הי' מחמת שלא כדין פסקו הב"ד להאשה הנ"ל השבועה כי מה לה שתשבע בשביל היתומה וכי אם אחד יודיע לב"ד שאחד גוזל לחבירו יהי' המודיעו מחויב לישבע ואם לא ירצה לישבע יהא הגזילה בידו הלא הב"ד בעצמם מחוייבים להוציא הגזילה מתחת ידו: תשובה אתפלא מאוד איך עלה על לב יודע ספר לפסוק שבועה לאלמנה הא אפילו תודה האלמנה שבעלה מחל החזקה אינה נאמנת להזיק להיתומה כמבואר גבי שני שותפי' [ח"מ ע"ז ס"ה] שאחד מודה ונשאר החזקה כולה להיתומה ואין לאלמנה כ"ז שלא נשבעה שום טענה על החזקה וא"כ ממילא הפשר שעשתה האלמנה אינו כלום דלא עדיף מאם מכרה מטלטלין הידועים של בעלה קודם שנשבעה אם לא נשבעה לבסוף דלא מהני לכ"ע יעוין בח"מ ובב"ש סי' [צ"ו ס"ה] ובפרט היכי שלא אמרה כלל דמוכרת ומפשרת בשביל כתובה דלית שום חולק כלל דאין מכירתה ופשרה שלה כלום דבשלמא באשה שאמרה שמוכרת בשביל כתובתה יש מקום לומר דהוי כתפסה ויש מקום לספק (הגם דפסקינן דלא מהני בנכסים ידועים לבעל) אבל בנ"ד דאשה לא רמזה כלל כתובתה ומי יודע אם לא גבתה כלל ובעצמה תודה שאין מגיע לה כתובה ולכן בודאי הודאה שלה שמחל בעלה החזקה ל"מ להיתומה וא"כ בודאי הפשר חוזר מכמה טעמים דכיון דחזקה שייך רק להיתומה ואם היתומה לא התפשרה מעולם דנראה דהב"ד לא התפשרו כלל לטובת היתומה וגם לא הגיע לה שום טובה מזה כנראה בעליל ולכן בודאי הפשר בטל דאפטרופסת אינה יכולה לעוות ולהפסיד נכסי היתומים כידוע לדבר פשוט שאם לא הי' לטובת היתומה שהפשרה בטילה וגם עוד טעמא לבטל הפשר משום שנעשה בטעות מכח השבועה ואי משום שלא הזכיר בשעת הפשר שעושה משום השבועה ז"א דחי' דנראה הדבר דעיקר הפשר הי' מחמת השבועה אפילו לא הזכירו הפשרה בטילה ויעוין תשו' מהרמ"א מביאו כ"ה ח"מ סי' כ"ה וז"ל האלשיך ז"ל ומהראי' שהביא נראה ברור שאפי' לא אמרו למורשה דבר כ"א שהי' טוען דאסיק אדעתי' שכתובת חמותה היתה קודמת נראה דמהימן משום דהוי מילתא דעביד אינש למיטעי ואנן סהדי דמסתמא הכי אסיק אדעתי' דאלת"ה מאי איכפת לי' למעבד פשרה ולאפסודי ממון רב דמאן מעכב בידי' דלא ליגבי כל שטר

כתובתה משלם דלא בשופטני עסקינן א"ו דאסיק אדעתי' שחמותה היתה קודמת ומ"ה עביד וראי' גמורה מההוא דפי' חזקה שהביא מהרי"ק ז"ל דהתם טעה מאליו במאי דלאו ה"ל למטעי כ"ש בהא דנ"ד דאפי' לא אמרו לו דבר ודאי דלאו אתפשר אלא דטעה בהכי והוא מלתא דעביד אינש למטעי דלא כ"ע דינא גמירי ואדרבה מסברא הי' מסתבר טפי דהיא קודמת לכלתה עכ"ל הרי דמחמת אומדנא שנראה שהתפשר בשביל זה דטעי במלתא דעבידי למיטעי הפשר בטל וא"כ בנ"ד דנראה בעליל דאם היו פוסקים דיחזיר החזקה להיתומה כמו שהוא הדין שלא היתה מתפשרת עצמה בודאי הפשר בטל.

ולענין מ"ש בשם מהביל אחד דביתומים ואלמנה אין חזקה כלל ומותר להשיג גבולם ז"א כמבואר בכ"ה בדיני חזקה ובמהרשד"ם ז"ל סי' רל"ד חלק ח"מ דאפילו ביתומים קטנים ולא הי' אפשר להחזיק אעפי"כ בתוך שלשה חזקתם חזקה ואסור להשיג גבול וכן נהגין כל ישראל ולכן החזקה של היתומה בתוקפו וכל החולק ע"ז חולק על תורת אמת ומשיג שדי יתומים וידיננו מלכו של עולם ואני נפשי הצלתי: ואודות העופות לא אדע תמונתם ומה המה ואין אוכליןבזמננו שום עופות בלא מסורת אך במקומנו יש שנקראו תרנגולים והמה מעט בדמות תרנגולים רק שמשונים בגבי רגליהם וגדולים המה ולא הרשתי לאכלם עד שבאו אנשים כשרים מא"י והעידו לי שבא"י אוכלים אותם וגם ידעו שבאו לא"י מאת איי הים שמשם באו ג"כ לכאן כאשר ספרו לי בכאן שהשרים הביאו להם מאות' איי שאמר בר מערבא ואם אותם שבמקומכם ג"כ בתואר הזה יאכלו וישבעו אמת שבביתי עדיין לא אכלו מהם והי' שלום כדברי ידידו דו"ש: סימן נג להרב כו' האבד"ק ריבאטיטש.

מכתבו הגיעני ומתלונן על איחור תשובתי אליו על שאלתו אשר שאל ממני ימים רבים ידידי הנה באותם הימים ימי נוראים רבו טרדותי ולא יכולתי לקרות מכתבו מחמת אפיסת הפנאי ובעבור ימי מועד לקחתי פנאי לעיין ונלאתי קרוא בהם כי רבו הטענות וגב"ע וקריתי ושניתי עד שלקחתי איש מנוסה בענינים כאלה ולהציע עמו הדברים אעפי"כ לא יכולתי להבין תוכן הטענות וגב"ע על בורי' אך שעיקר הדין אם נבא לפלפל בדברי כ"א מהדיינים אין די באר ביריעה עפה כי רבו הדיעות וסברות שונות מרבותינו הראשונים ואחרונים אך בקצרה אני אומר דודאי אם הי' ביניהם שותפות לא נוכל לבטלה מכח דשלב"ל אם הי' בקנין ולא ידעתי מ"ש הרב נ"י שכאן לא שייך הטעם דהוי כיקדשו ידי דלמה לא נימא דהוי כהקדיש פיו וידיו ורגליו במה שילך לשכור ובמה שיקנה ויעשה בעסק זה ולכן בודאי לא יוכל לחזור גם מה שרצה לומר שבטל משום דאומדנא שלא עשה השותפות רק בעבור ששמע מדיין אחד שהחזקה הוא של רא"מ

וזו אינה כלל כיון דלא גילה דעתו שמשום זה עשה השותפות וכמבואר בח"מ ס"ס כ"ה דצריך גילוי שמחמת זה עשה הפשר אבל בלא גילוי דעת בפירוש לא אמרי' שהוא פשרה בטעות ולכן בכאן שלא גילה דעתו שעושה שותפות מחמת ששמע שהחזקה של רא"מ לא מקרי פשרה בטעות והשותפות קיים וגם אדרבה אכתי לא נתברר היטב אם אין החזקה שלו ולכן השותפות קיים וכמבואר במהרשד"ם ז"ל ולכן השותפות קיים אם הי' ביניהם שותפות אף חפשתי בכל הכתבים ולא נאמר כלל שום שותפות אלהבא רק שאסור אחד לשכרו לבדו אבל אם ירצה שלא לשכרו הרשות בידו ויוכל השני לשכרו אבל לא חייבו עצמם כלל להיות שותפים ולכן בודאי אם אחד שכרו לעצמו עבר על השגת גבול ששכר חלק חבירו אבל שותפות אין שייך בכאן כלל ולכן אין לנו רק אם הוי זה השגת גבול.

ושוב יש לדון על הח' שעבר הגם שלא הוציאו בפה מ"מ הרב הי' יכול לגזור עליו שלא יעשה דבר זה וכמ"ש בנ"ב מ"ק [חי"ד סי' ס"ח] לענין קריאת התנאים שהרב קורא וגם שבועה בכתב ג"כ הרבה דיעות בזה ולכן מצוה לבצוע ודברי כל הגב"ע לדעתי המה למותר ורק לענין לידע של מי הוא החזקה ולזה מחמת סתירת הדברים הכל לפי ראות עיני הב"ד והי' שלום כו': סימן נד להרב כו' מו"ה משה אהרן נ"י אבד"ק גאוויטאניץ.

הגיעני מכתבו והנה ידע בבירור כי זה שאיזה מבני עיר מסכימים על אחד מ"מ לא מהני מידי להיות רשאי להשיג גבול דהנה כ"ז הדין דבני העיר קודמין נובע מתשו' הב"ח ז"ל [סי' סמ"ך] דמסברא יכול אדם לומר אל תשכרני אני אשכור לעצמי ולמה תפסוק חיותי ותעשה לך פרנסה מחיותי אך כ"ז אם הבני עיר רוצים לשכור אצל הפריץ אך אם המה אינם בע"ד כלל ואינם שוכרים כלל מהפריץ ורק אומרים שזה ניחא להו יותר מהראשון בכגון זה אין להם רשות להשיג גבול המוחזק מכמה שנים וגם אם יש להם דין נגד המחזיק מכבר מחויב לעמוד עמהם לדתה"ק ויקיים פס"ד אך זה הערמה שאיזו מבני העיר יאמרו זה ניחא לנו זה אינו טענה כ"כ ולא יחרוך גו' וכן אם יראו הב"ד שבני העיר הוציאו מעותיהם לתוך שותפות כולם ולשוכרו מהפריץ או עכ"פ מהשוכר ורק ששוכר החדש לא יהי' לו נגיעה כלל בזה באופן זה בני עיר מוחזקים אך כ"ז בהאוראנדי אבל הכפרים שייכי' להמחזיק מקדם שיש לו חזקה.

ס"ד שקר אין לו רגלים והב"ד צריכים לדין האמת לאמתו כו': סימן נה להרב החריף החסיד כו' מו"ה בערלי מו"צ ביישוב לאדמיר. שאלה אחד הי' לו שדה מושכר מהשררה ובא אחד והשיג גבולו ובאו לפני הרב ואמר הרב שלע"ע אין המוחזק מכבר צריך לו כי יוכל לשכור אצל השררה שדה אחרת כמוה ואם תרצה לבנות באותו מקום אזי יתנהו

לך השוכר עתה בחזרה וקיימו כן והלך אצל הפריץ ושכר ממנו שדה אחר וזה הי' כמה שנים ועתה מכר המוחזק מכבר כחו בהשדה שהשיגו ממנו בעולה והלך הלוקח ובנה עליו בית זה תורף השאלה: תשובה דהפשר נהי שלא הי' בקנין מ"מ נקנה להמחזיק בהחזיק בו השני בתורת קנין אך נהי דקנהו השני מ"מ הא שייר בפירוש זכות אם ירצה המחזיק מכבר לבנות עליו וא"כ זכות זה מכר להמחזיק בו עתה או דלמא לא שייר רק לו כשהוא בעצמו יבנה אבל אין לו זכות למכור וגם יש לצדד אם שייך בזה מצרנות כי הוא כמוכר מחמת דוחקו [המבואר בסי' קע"ה סמ"ג] וכה"ג דהי' מתיירא מהמוחזק בו בהשגת גבול או מאחרים פן ישיגו גבולו אין בזה רק לפשר לפי ראות עיני ת"ח ירא השם כי קשה לבא לעומק.

תמצית הדין בזה אך אם יעקשו שניהם דוקא לדין צריך שהות איזה ימים אחר הפסח הבע"ל והי' בזה שלום ג' ניסן תרכ"ח: סימן נו להאברך המופלג הנגיד מו"ה. .

מלארז יע"א. יקרת מכתבו הגיעני ואם כי מהראוי שלא להשיב בד"מ בלתי שמוע טענות ב' הצדדים אולם אני אינני פוסק שום דבר להלכה לומר פלוני זכאי או פ' חייב ורק למבקש עצה דרך שאלה כי הדין כבר נפסק מגדולי דורנו ורק אני מודיע לו את אשר עמי כי המנהג שנהגו מאז לכוף את המשיג גבול בכל מיני כפיות ולאסור לקנות ספריו עכ"פ במדינה א' המנהג הזה אי אפשר לשנות דקיי"ל אפילו מנהג החמרין וספנין מנהגם מבטל הלכה וכמ"ש בש"ס [ב"מ דפ"ג] וש"ע [סי' של"א] לענין עבודת הפועל שנוהגין נגד הכתוב יצא אדם וגו' מ"מ אין משנין מהמנהג ורק שצריך להיות מנהג ותיקין והנה מנהג זה נתיסד עפ"י גאונים שלפנינו ורק שצריך הסכמה מגדול כמו גבי הני תרי טבחי דאמרי' בב"ב [ד"ט] ה"מ דליכא צ"מ במתא וכתבו הראשונים הטעם דהצורבא מרבנן יעיין שלא יזיק לבני העיר או לבני אותה מדינה ולכן אם עושים עפ"י הסכמת רב חשוב וגדול במדינה בודאי אסור להשיג גבול דכן המנהג מאז בין המדפיסים בכל תפוצות ישראל ואפילו הוא נגד התורה אם אינו לבטל מצוה כידוע אין מבטלין מנהג ועיין בס' משא מלך שמבואר כן מרוב גדולי אחרונים ובפרט שאינני רואה שום מצוה מזה שעי"ז שא' משיג גבול רעהו ומזלזל במקח אינו משגיח היטב ומדפיס בבהלה ומקלקל ומחסר הרבה ובעוה"ר אם ח"ו יניחו המדפיסים על מעשיהם עתה ישתבשו הרבה ובודאי טוב ומצוה שלא יניחו להשיג גבול ורק כ"א יראה להדפיס עצהיו"ט ובהגה מדויקת ואם נימא שזה המדפיס הגיה בדיוק אנן בתר תיקון רוב המדפיסים אזלינן ואם יורשה להשיג גבול רעהו ובלא הסכמה יתרבה המכשול יותר מהתיקון שמוכר בזול ומי שחפץ ומאמין בתורה יוכל לקנות בזול אפילו בלא השגת גבול והבלתי מאמינים משלמין ממון להוציא

ספרי הקדש מבתיהם כידוע ולכן לדעתי איסור גדול להשיג גבול ההסכמה מגדול הדור באותה מדינה עכ"פ והיותר נראה שגם במדינה אחרת כן המנהג ואסור לשנות המנהג. אולם לפי הנשמע שהחכמים שנתנו ההסכמה והאיסור המה המדפיסים בודאי שאין בידם לכוף ליקח ממון ישראל באלמות אולם שמעתי שהגאון ר' ישעי' נ"י מפראגי איננו נוגע כלל ולכן יעשה מע"כ עפ"י דבורו וד"ל כ"ז כתבתי בתורת עצה טובה לא בתורת פסק והי' שלום: סימן נז להרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם מו"ה יעקב פרענקיל נ"י אבד"ק נארייאב.

הנה על טענה הא' שרוצים שיתן חשבון דבר פשוט שאין ליתן חשבון רק בפני אנשים כשרים ונאמנים שיבררו הב"ד או הצבור וכמ"ש בתשו' מהרי"ו קע"ג כאשר כתבת גם אתה ובאם צריכים שבועם זה פשוט אם אין עליהם שום חשד ורינון בפי הבריות רק שרוצים קצתם להטיל עליהם שבועה דינם כדין אפטרופוס שאין נשבעין [כמבואר בח"מ ר"צ] אבל אם נראה לב"ד שיש מקום לחשוד ושעשו בכמה דברים שלא כהוגן צריכים שבועה כמבואר בתשו' מהרי"ו הנ"ל [מובא ברמ"א יו"ד סי' רנ"ז ס"ב] ובפרט הראשים שבדורנו ובפרט שהמעשה מעשה זר לעשות בעיר קטנה מרחק כזה נראה שדברים בגו להעלים מעשיהם מהצבור בהוצאה מרובה ולכן לדעתי חייבים שבועה אך עכ"ז הדבר מסורלב"ד שיעשו באמת כאשר יראו ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות ובאמת כן מבואר בעה"ג שהבאת.

ומ"ש לפוטרם משום שהצבור ראו ההוצאה לבנין בכל יום וא"כ מסתמא הסכימו למעשיהם לפע"ד ז"א כמבואר בתשו' הרשב"א תרי"ב שמביא הירושלמי וגם הר"ן הביאו דבמה אנו קיימין אם בשקבלו אפי' חד סגי ואי בשלא קיבלו גם זט"ה לא מהני ומשני הירושלמי בשקבלו סתם יעוין פי' זה הירושלמי בר"ן מגילה וברשב"א הנ"ל דמפרש הרשב"א דבשקבלם על ענין כללי אם הי' במעמד אנשי העיר וזט"ה מועיל דמסתמא ניחא לבני העיר ודוקא ז' כעין ז' רואי פני המלך יעי"ש הרי לפניך דאפי' במעמד אנשי העיר בעי דוקא זט"ה אבל בנ"ד שלא הי' זט"ה עמהם לא מהני מה שהי' במעמד אנשי העיר אך הרשב"א ז"ל כתב שם דדוקא לשנות מדבר מצוה בעי זט"ה אבל לדבר הרשות לא צריך זט"ה יעו"ש וא"כ בנ"ד י"ל דזה הוי דבר הרשות לא מצוה אך יש מקום לומר כיון דממעות הזה פוסקין פרנסת הרב ושארי מיני מצות אין כח בידם לשנות ולא מהני מה שהי' במעמד אנשי העיר בלא זט"ה ועל מה שלא שאלו את הנברר הנ' בודאי נראה כפשיעה ותלוי בראות הב"ד אי מהימני אזה בלא שבועה וכנ"ל ומה שטוענים שהמה

קרובים לפע"ד המנהג להאמין לקרובים וזה תלוי במנהג הגליל כמבואר בח"מ [ס"ס ל"ז].

ומה שטענו ראשי הקהל שעשו עפ"י רוב נותני המס והבקיאין. בזה צדקת דודאי דבריהם נכונים דאזלינן בתר רוב וכמו שהבאת בשם הרשב"א ובכה"ג כ"ע מודים שמה שנעשה עפ"י רוב יח"ס הבקיאים [מהני] ומה שטענו שהתמנות הי' רק על ג' שנים לפמ"ש אין בזה שום טענה ומה שטענו על הוצאות הרב אין בדבריהם ממש.

את זה ראיתי לכתוב לך בדרך קצר ואתה המשכיל תבין כוונתי עפ"י דין האמת ואל תט מהאמת והי' שלום: סימן נח לכבוד ידידי הרב המאה"ג החריף ובקי ירא ד' המפורסם וכו' מו"ה אברהם א"ש נ"י האבד"ק ברדיוב. אודות ששאל מעכ"ת אם יכולין בני העיר הרוב לכוף המיעוט לקבל גזירתן במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי הנה אין כאן מקום לפלפל כלל כי כבר העריכו גדולי הראשונים ואחרונים דבריהם ומי יוכל בפלפולו אפילו להכריע כי הנה הר"ת כפי שמצא המרדכי [ב"ב סי' ת"פ] ור"י ורש"י ורוב גדולי הראשונים ס"ל דיכולים רוב בני העיר להסיע ולכוף היחידים אפילו במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי וכאשר מנה אותם האלשיך בתשו' סי' נ"ט אך המהרי"ק ז"ל [שורש א'] והרבה אשר עמו הסכימו דאין כח ביד הרוב לכוף להמיעוט ומהריב"ל ז"ל לא הכריע דבר ברור דבתשו' סי' ס"ד נראה דאין יכולין ובשארי מקומות כתב להיפוך וכאשר מבואר במשא מלך ומהרשד"ם ז"ל [ס"ס ת"ו ות"ז] כתב בפירוש דיכולים רבים לתקן במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי אם איכא רק קצת תקנה לצבור ובמשא מלך נוטה ג"כ לדעתו יעו"ש.

אך שכתב דיחיד המוחזק יוכל לומר קי"ל אולם כולם הסכימו דבמקום שיש מנהג לילך אחר הרוב בודאי יכולין לכוף למיעוט וכן מחליט הרמ"א ז"ל בתשו' [ע"ג וע"ד] וא"כ בכל מדינת פולין והרבה ממדינת הגר לפי ששמעתי הרבים כופין המיעוט בודאי יכולין לכוף ובפרט שראוי לקיים מנהג זה דאל"כ יתבטלו ויתפרדו כל התקנות הנהוגות בישראל בד"מ וכבר כתב לי ע"ז מו"ח הגאון זלה"ה בהיותי בימי נעורי שעשו בני העיר שמה חכירות ממלח חכירות חדשה שלא הי' מעולם ומוכרי המלח ערערו בדבר וכתבתי למו"ח הגאון ז"ל והעלה בפלפולו דאין יכולים היחידים לעכב ולכן אם בעירו אין ידוע מנהגם כלל לנו [ידוע] שאזלינן בתר רוב בני המדינה ולכן בודאי אין יכולין היחידים לעכב אך בלבד שיעשו בדעת חכמי העיר וחכם הממונה בעירם כי כן הסכימו רוב הפוסקים דאפילו בני עיר אין יכולין לעשות בלא חבר עיר והנה אם יסכימו החכמים להרוב הלזו הלא זאת תלוי שיתוועדו החכמים יחד לבית מעכ"ת ואתם תראו אם נכון

וראוי הוא לטובת הצבור מהראוי שתסכימו עם הרוב ולא תחושו ליחיד כי אם ח"ו לא יחזיק המנהג לילך בתר רוב יהרוס ח"ו וכו' ואל תשגיחו בזה מצעקת איזה אנשים כי פיקוח הרבים דוחה הכל וכמאמר ר"נ [סוכה ל"א] פעיתא היא דא ורחמנות כזאת היא אכזריות דעתה בגולה בעוה"ר אין לנו רק התאספות והתחברות יחד ולילך בתר רוב כי מבלעדי זאת עולם הפקר ולכן ילכו בתר רוב אם יראה בעיני כ"ת ויתר החכמים שהיא תקנת הצבור.

והי' שלום כנפש דבש"ת בלונ"ח יום וא"ו עש"ה ב' כסלו תרכ"א: סימן נט לכבוד ידידי הרב הגאון החריף ובקי פאר הזמן המפורסם כו' מהרי"ל מייזלס נ"י האבד"ק פרעמיסלא יע"א. שאלה תי"ח דיין נפטר ונשאר אחריו בנים יתומים קטנים ואשתו אלמנה ונכמרו רחמי אנשי העיר ועשו אסיפה והסכימו לעשות תקנה לתת להאלמנה ובני' מקופת הצדקה היינו שיוסיפו על שכר השחיטה מכל עוף א' צ"ל וזה יהי' עבור האלמנה (כי עלתה על דעתם שיעלה דמי ההוספה לערך ב' או ג' ר"כ לשבוע) ונאספו כתות לבא עה"ח והוחילו על הרב וראשי הקהלה שגם המה יסכימו וכן נכתב בריש כתב התקנה שיעשה בהסכמת הרב ומנהיגי העיר והרב לא רצה להסכים כי אמר מאחר שמבואר בכתב לאסור השו"ב באם יעבור על התקנה וחש לתקלה דשכיחי בעוה"ר בזדון ושגגה וגם כי גם ראשי קהלה אמרו שיעלה דמי ההוספה לערך ששה ר"כ וזה אין לפזר בשביל האלמנה ויתומים הנ"ל כי יש עזבון מאביהם על איזה אלפים ר"כ וגם כי גם ליתמי הרב המנוח ז"ל לא ניתן לערך כזה ולזה הרבה אנשים ובפרט הרב והמנהיגים לא חתמו ורק לאחר איזה ימים נתוועדו יחד מנהיגי העיר ויח"ס עם הרב ועשו תקנה על חצי צ"ל הוספה על כל עוף וגם הוטלו על השו"ב שבידו ישלם להאלמנה הנ"ל בכל שבוע ב' ר"כ וכן קיבל עליו השו"ב ובלא שום איסור רק בחיוב עליו.

והנה אהובי הדיין ז"ל חולקים ע"ז ואומרים כי כן עלתה פ"א בהסכמת ותקנת רוב בני עיר אין יכולין לבטלו הגם שהרב ואיזה מנהיגים אינם מסכימים כיון שכבר נעשה התקנה ליתן כל ההוספה א' צ"ל להאלמנה והתקנה נעשה מרוב אנשי העיר וכמה מהנגידים חשובים גם מנהיגים לכן אין יכולים הרב וקצת מנהיגים לבטל.

זה תורף השאלה: תשובה הנה ידוע דהא דרבים יכולים לתקן הוא בשלשה אופנים אם למגדר מילתא דשמיא כמו שרואים. שהעם פרוצים בעבירה או מונעים מלקיים מצות עושים תקנה להוסיף גדרים כדי שלא יפרצו ח"ו באיסורים וזה ודאי יכולים רוב בני עיר לתקן אולם באם יש צורבא מרבנן כל תקנה הנעשה זולתו אינו אולם הרבה חולקים בזה: ב' הוא תקנה שאינו כלל בעניני דשמיא רק לתקנת וטובת בני העיר כמו מדות

ומשקלות וכיוצא ואיכא רווחא לחד ופסידא לאחריני בזה יש מחלוקת בין הפוסקים ר"ת [במרדכי ב"ב סי' ת"פ] ור"י ז"ל וגדולי האחרונים אם יכולים הרוב לכוף המיעוט וכבר פשט המנהג דיכולים הרוב לכוף המיעוט בדבר הנוגע לטובת בני העיר אפילו במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי כמבואר במשא מלך שרוב מנהגי מקומות בישראל כן וכן המנהג באמת: ג' היכא דהתקנה אינו נוגע כלל לטובת ותקנת בני עיר רק תקנה פרטי בזה כ"ע מודים דאין הרוב יכולים לכוף המועט כמבואר בכל הפוסקים [ע' בח"מ סי' ב' ורל"א].

והנה אחר הקדמות דברים הנ"ל נראה תחת איזה סוג הוא תקנה הנעשה בנ"ד הנה בודאי אין בו צד מיגדר מילתא דשמיא כידוע לכל דמאי גדר סרך מצוה יהי' בזה ואם כי הוא בודאי מצות צדקה מצוה גדולה אבל אינו בתורת גדר דגדר מיקרי מה שמתקנים ועושים כמו שעושים גדר שלא יעברו את הגדר לרשות שאין רשאין להלוך בו כמו כן עושין תקנה בדבר המותר שלא יהרסו לבא להאיסור אבל הכא בתקנה זו אינו גדר כלל רק מצות צדקה ומזה המצוה נדבר אם כופין הרבים ליחיד הנה הרבה פסקו שאין כופין לצדקה משום שהיא מ"ע שמתן שכרה בצדה והרבה חולקים ובש"ע [יו"ד סי' רמ"ח] פסק שכופין על הצדקה אבל בכ"ה מביא הרבה שחלקו על פסק מרן ז"ל בב"י ופסקו שאין כופין ומביא תשו' מהר"מ מינץ ז"ל סי'.

שכתב דליחיד אין כופין. והנה בני עיר כופין זא"ז לעשות קופה וכו' וכן כל דבר הנהוג באותן המקומות כמבואר במרדכי ז"ל ואפילו מועט כופין הרוב ומש"ה פסק בש"ע סי' ר"נ דכופין הבינונים הרבים לעשירים לעשות קופה והוא מתשו' הרשב"א מובא בב"י בטי"ד ס"ס ר"נ וז"ל נשאל הרשב"א עניי העיר מרובין והעשירים גדולים אומרים שיחזרו על הפתחים והבינונים טוענין שלא יחזרו אלא תהי' פרנסתן מוטלת על הצבור לפי ממון והשיב שורת הדין כדברי הבינונים שהצדקה לפי ממון אלא שהדור נדלדל ואין עשירות לא בכיס ולא בדעת ומ"מ בכל המקומות מפרנסין מן הקופה ולפי ממון ואם יחזרו אח"כ על הפתחים יחזרו וכ"א יתן לפי דעתו ורצונו עכ"ל.

אלמא הא דהרוב כופין הוא משום דכן הדין אבל לא יוכלו הרבים לכפות ליחיד שיתן יותר מחיוב עפ"י ד"ת ומנהג אותן מקומות ודבר ברור הוא ומנהג בכל תפוצות ישראל שאין רוב בני עיר כופין ליחיד עשיר ליתן צדקה יותר מהנהוג בינינו אפילו הם מפזרים ביותרלאיש אחד ומחזיקים אותו אינם יכולים לכוף לעשיר שיתן גם הוא לזה הת"ח רק כפי ערך שנוהגים וראוי לתת וזה פשוט אשר כמעט לא ניתן לכתוב מרוב פשיטות וא"כ בודאי לפי מנהגי מדינת גלילותינו אין מפזרין בשביל אלמנת ת"ח כיוצא בזה יותר מב'

ר"כ ובודאי לא יוכלו הרוב לכוף להיחיד ליתן יותר ולכן כיון שאין יכולים לכוף בודאי גם פשוטי והמוני העם לא יוכלו לכוף להם לזה וא"כ גם ודאי אפילו החתומים יוכלו לחזור כי לא חתמו עצמם רק אם גם כולם יתרצו בזה וכמ"ש בתשו' ספרדית כמדומה לי במהרח"ש ז"ל לדבר פשוט ואין הפנאי כעת לחפש בספרים בדבר שאין צורך כי הדבר פשוט מעצמו וכפי המבואר [ביו"ד ס"ס רל"ו] גבי שנים שנשבעו ואחד אינו מקיים וא"כ בודאי התקנה הראשונה בטלה ממילא גם איסור שאסר השו"ב ע"ע אינו כלום כי לא אסר ע"ע רק אם יהי' בהסכמת כל בני העיר מחויב ליתן ואם התקנה בטלה ממילא גם האיסור בטל והתקנה השני' שפיר כיון שנעשה במוסכם כולם והשו"ב חייבו עצמם ליתן ב' ר"כ בכל שבוע באיזה אופן שיהי' כנלע"ד שהתקנה הראשונה בטלה ובפרט שנעשה שלא ברצון הרב ומבואר ברח"ש ק"ו שכ"כ הרשב"א בתשו' שאפילו כל בני העיר אין תקנתם כלום אם חבר עיר אינו מסכים וכתב שם שאם הריב"ש הי' רואה תשובת הרשב"א זו לא הי' חולק עליו ח"ו ומסתמא לא ראה אותה כיון שלא הביאה ולכן הלכה כרשב"א בזה וכמ"ש מהרי"ק [שורש צ"ד] דכשאין דברי הראשון ידוע הלכה כדבר הראשון נגד האחרון לכן החליט הרח"ש ז"ל להלכה דנגד חבר עיר לא יכלו לתקן כן נ"ל.

אולם מחמת דמעת האלמנה ויתומים והמקום רחוק ממני ואולי ח"ו המה מחוסרי לחם ועפ"י הדין מוטלים על העיר ואז בודאי כופין אפילו המיעוט לרוב לזונן כראוי להם כנהוג בכל תפוצות ישראל לעשות סיפוקי ת"ח די חיותו עכ"פ ולכן לדעתי שיאספו בני העיר יראי השם והרב עם מנהיגי הקהל ויאמרו דעתם לש"ש בלא מחלוקת וכאשר יאמרו הרוב עתה בהתוועדם יחד ואחר חקירת הענין היטב כן יקום כ"ז נלע"ד לדינא: והנה ראיתי דברי מעכ"ת ובאמת הרחיב בחריפות ובקיאות אמנם לצורך הענין אינו כאשר כתבתי דזה אינו בגדר תקנה כלל כאשר כתבתי רק צדקה ולהאריך בפלפול בימי הקדושים הללו ולרוב הטרדות לא אוכל הרחיב הדיבור רק את זה ראיתי להעיר מ"ש כ"ת דת"ח מסתלק בפה [ע' תו' יומא י"ב ד"ה כה"ג בשם הירושלמי ולע"ד לא בעינן דוקא רב ממונה מהקהל רק גדול הדור שעוסק בצרכי צבור אפילו שלא נתמנה מפי הצבור וכמ"ש [במ"ק ד"ו ע"א] האי צורבא מרבנן דאיכא במתא כל מילי דמתא עלי' רמיא וכמבואר בתה"ד בפסקיו סי' קכ"ח] דרשות לכל צורבא מרבנן המגיע להוראה להורות ולנהל בני העיר וא"כ אין הדבר תלוי במינוי בני העיר גם מה שהעיר משום שבועה בכתב ורוצה לחלק בין עדות וכו' יעויין בהג"א פ' המביא גיטין ד"ה השיב ר"ש ז"ל ועיין בח"ס [חי"ד סי' רכ"ז] בזה ומחמת טרדותי קצרתי: סימן ס לכבוד ידידי ב"ג הרב

המאה"ג החריף ובקי מו"ה יעקב פרענקיל נ"י אבד"ק נארייאב: מה ששאל רומכ"ת על ת"ח בעיר שיושב כל ימיו ועוסק בתורה ותפלה ואשתו מתפרנסת מסיד שאין לשום אדם באותו העיר מו"מ מסיד כדי שיהא לת"ח פרנסה כן הי' לערך שלשים שנה ועתה קמו איזה אנשים ורצו גם הם לסחור בסיד וקמו רוב בני עיר עם הרב ועשו אגודה למנוע דבר זה לסחור בסיד זולת הת"ח הנ"ל והנה איזה קשי עורף שבעם אינם משגיחים ע"ז שעשו רוב בני עיר שלא לסחור בסיד ושאלת ידידי אם יש מקום לסתור התקנה טובה שעשו בני עיר הנ"ל או לא: הנה דעתי ידידי כיון שלא עשו תקנה בפירוש שלא יסחרו בה לא ידעתי מקום למחות מלסחור בזה אולם לדעתי שמחויבין בני העיר לעשות תקנה זו ולא יכול היחיד למחות דהנה אמרי' בשבת (קי"ד ע"א) וז"ל וא"ר יוחנן איזה ת"ח שבני עיר מצווין לעשות לו מלאכתו זה שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים והנ"מ למטרח בריפתי' עכ"ל והביאו הרי"ף והרא"ש ז"ל להלכה א"כ כיון שמצווין בני עירו למטרח בי' בריפתא ודאי שצריכין לעשות איזה תקנה שממנו יהי' חי וכיון שכן יכולים הרוב לעשות תקנה זו שממנה יתפרנס ולא יסחור אדם בסיד זולתו ואין היחיד יכול למחות דהרוב כופין ליחיד אפי' במידי דאיכא אפוקי ממונא מהאי דלא כמהרי"ק ז"ל דכן הסכימו רוב הפוסקים כמבואר בס' משא מלך וכן נהגין בכל קהלות ישראל לתקן תקנות עפ"י הרוב אפי' במילי דאפוקי מהאי וריוח להאי וא"כ החיוב על גדולי העיר לאסוף אסיפה ולחתום רוב בני עיר שמתקנים כן שלא למכור סיד שם זולת הת"ח הנ"ל ואח"כ יכולין לכופו להיחיד שימנע מזה אפי' עפ"י החרם וכן פסק זקינך בעת שעשו בעירו מסחר המלח.

עבור פרנסתי ושלא יסחר אדם זולתי ואיזה אנשים מיחו ואמרו שישלמו להרב מאיזה מו"מ אחר וכתב זקינך מו"ח הגאון ז"ל דיכולין הרוב לכוף להיחיד ותשובה זו כמדומה שראיתי באיזה מספרי כת"י שהם אצל אחיך ולכן יעשו כנ"ל וגם עבירה גדולה ביד מי שרוצה לעשות מסחר הזה ולקפח חיות הת"ח הזה כי אחרי שמחויבים למטרח בריפתי' מכ"ש שאסור לירד לחיותי' הן אמת שלא מצאתי לדין זה שמחויבים בני העיר למטרח בריפתי' לא ברמב"ם ולא בטור וש"ע זלה"ה אולם גמרא ערוכה הביאה הרי"ף והרא"ש ואין לדחותה מפני שהושמטו בבעלי הלכות פסוקות כי מי יודע רוח קדשם שהשמיטוהו ואפשר שמש"ה השמיטוהו שכבר כתב הטור בס"ס רנ"ג ביו"ד וז"ל [עני ת"ת וכו'] וכן הש"ע שם [סעי' י"א] והי' שלום: סימן סא להרב החריף החסיד מו"ה בערלי נ"י מו"צ ביישוב לאדמיר יע"א: שאלה בענין האקציז שעד עתה נהגו בני היישוב שלא לשכרו ורק אבפינדונג וכעת בא אחד ושכרו מה דינו: תשובה הנה באמת מנהג אינו ד"ת כמבואר בכמה מקומות בש"ס [סוכה מ"ד] גבי ערבה דמנהג נביאים הוא לא

תורה וגבי מקום שנהגו בע"פ שלא לעשות מלאכה וגבי לעשות מלאכה בפורים וגבי דאייתרא וגבי שומנו של גיד והאריך מזה בס' ברוך טעם [בדין עדל"ת שישנו בשאלה] ובכמה מקומות בש"ע ובספר ח"ס אין הפנאי לחפש ורק מסתמא לא פליג אש"ס וכל האחרונים יעוין בח"ד לגבי ימים שנהוגין שלא להתענות דקיל מדרבנן יעו"ש אך בעניני ממון במה שהנהיגו מנהג חמרין וספנין או סיטומתא אי הוי דאורייתא בזה הרבה דיעות ובחילוקים שונים כמבואר בס' משא מלך אך בלא"ה הכא אינו בגדר מנהג רק תקנה ותקנה לכ"ע אזלינן להקל דהוי רק דרבנן כמבואר בכל הפוסקים מלא מזה ועיין במל"מ [פכ"א ממלוה].

גם לרבים אין שום מעלה בזה נגד היחיד כמבואר בתשו' ב"ח [סי' ס'] ומובא דברי' באחרונים אך לא ידעתי מה לחקירות הללו שאינם מהצורך דפשיטא דבני עיר יכולים לתקן כפי שירצו אפילו במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי דכן העלו לדינא האחרונים יעויין במשא מלך וכן נהגינן וכן הורה לי מו"ח הגאון ז"ל הלכה למעשה וגם דינא דמלכות' לא שייך בזה ורשאין עפ"י דד"מ לעשות ביניהם שלא לשוכרו רק עפ"י אבפינדונג וכן הוא בכמה מקומות שיודעין שרי המדינה שעשו ביניהם שלא ישכרו רק עפ"י אפפינדינג ולכן בודאי השוכרו צריך להוציאה מידו ולמוסרו לבני הישוב כמאז בלא ריוח כלל אם הי' תקנה ביניכם והי' שלום יום ד' כ"ז טבת תרכ"ה לפ"ק צאנז: סימן סב לבני הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם ירא ד חו"פ מו"ה ברוך נ"י האבד"ק רודניק: בנידון השאלה שבני העיר מינו את הרב דשם לשכור האוראנדי עבור טובת הכלל כמנהגם מאז עפ"י תקנה קדומה והשר לא רצה להשכירה רק עם בית ברענערייא והשתתפו עם אחד מקהלתם ושכרו שניהם את שני העסקים האוראנדי והברענערייא וחתמו על הקונטראקט הרב והשותף הנ"ל ולקחו בני העיר את האוראנדי בסך פ' והשותף לקח הברענערייא בסך פ' ותיכף בשנה הראשונה נשרף הברענערייא הנ"ל ושר העיר רוצה שישלמו לו שכירתו כמאז ותבע אותם בערכאות והנה בני העיר שואלים באם יוכרחו לשלם להשר עפ"י הערכאות והמה אינם רוצים שהרב ישלם בעדם ורק המה ישלמו בעבורו ושואלים מי מחויב ליתן להם אם כל השותפים שכעת בהאוראנדי או שותפים החדשים שבאו בשנה שני' כפי התקנה שכל מי שרוצה בתחלת השנה להיות שותף מקבלין אותו ולכן נתוספו שותפים ואך השותפים החדשים אינם רוצים לשלם משעבר מה שלא היו שותפים אז גם מסופקים כיון שנמצא איש אחד שרוצה לשכור מהם האוראנדי ולקבל עליו תביעת השר אם יכולים לשכור האוראנדי של הצבור ע"כ השאלה:

תשובה הנה ראיתי בדבריו שהרב חייב עפ"י דין ורק שעדתו מרוצים לקבל בטיב לשלם בעדו וכן נכפל הדברבמכתבם לפשוט ולפע"ד פשוט איפכא שהרב ודאי פטור מדינא כמבואר סי' קל"א מי שהתערב בעד חברו לפכו"ם מחויב הלוה לפצותו מכל אונסים ועלילות שמעליל עליו העכו"ם ואפי' לפי הי"א שמביא רמ"א ז"ל די"א בדבר דלא שכיח לא צריך לשלם מ"מ בגופא דדינא לפי המבואר במרדכי דהטעם משום דהוי כמוכר לנכרי אמצר ישראל וז"ל המרדכי בפ' הגוזל בתרא ונשאל ר"מ מי שמעמיד חברו ערב על הנכרי מה הדין והשיב נ"ל דודאי עליה דידי' רמי לסלוקי ואפי' אם הנכרי מעליל עליו שלא כדין אחרי שמחמתו שהעמיד לו ערב בא עליו הצרה הזאת וכן דנין בכל מלכותנו ושמעתי תולין טעם בתקנות הקהלות לומר שעל כך תקנו כו' שאל"כ אין אדם מציל את חברו ומתערב לו מן הנכרי ואני אומר שדין גמור הוא מדינא דגמ' בפ' הגוזל בתרא האי בר ישראל דזבין ארעא לעע"ז אמצרא דישראל חברו משמתינן לי' עד דמקבל עלי' כל אונסא דמתיליד מחמתי' משום דא"ל אריה ארבעת לי אמצראי ה"נ כיון שהעמידו ערב נגד הנכרי ארי' ארבעי לי' עלי' ועלי' רמי לסלוקי ואין לחלק בין הכא להתם דלא נתרצה שכנגדו שהרביץ לו הארי אמצרא להיכא שנתרצה לו מרצונו דאטו משום דמצוה עשה דנתכוין להציל מגרע גרע דנהי דנתרצה לו להרביץ עליו הארי לא נתרצה הערב לסלק הארי משלו כיון שיש לשכנגדו ממון שיוכל לסלקו עכ"ל א"כ אפילו באונס דלא שכיח חייב דהוי מרביע ארי על חבירו כמבואר בגמ' ועיין בכנה"ג ובתומים וכתב התומים דזה תליא אי קנסא הוי במוכר אמצרי לעכו"ם יעו"ש בדבריו ובאמת לפע"ד לא תלוי כלל בזה דנהי דנימא דבמצר הוי דינא וחייב אפילו בדלא שכיח האונס מ"מ גבי ערב פטור דהנה כתב המרדכי בעצמו בשם הר"מ ז"ל ואם נימא דגבי ערב הי' ברצון הערב משא"כ גבי מצר הי' שלא ברצון שכנו מ"מ לא גרע בשביל שעשה לו טובה ולא גרע מאם נעשה שלא בטובתו דודאי הי' דעתו של הערב שחברו יסלקו מהיזק את"ד א"כ י"ל דאפילו לדברי המרדכי שם באם הי' אונס דלא שכיח שלא עלה על דעת הערב אינו חייב הלוה כיון שהוא לא הכריח אותו לזה ומעצמו ערב לו ומה שדעתו הי' שיסלק איתו מהפסד והוי כהתנה הא מילתא דלא שכיחא אינו בכלל התנאי וכמ"ש הר"י שבתשו' מהרי"ק ומהרי"ק ז"ל ע"ש בסי' זיי"ן ולכן ברור הדבר דגם המרדכי לא מחייב בדבר שלא שכיחי לסלק את הערב וכ"כ הכנה"ג לדברי הב"י ז"ל וגם אפילו אם נימא דפליגי אין יכול הרב להוציא מהקהל מה שמעליל עליו השר בדבר שלא שכיח אך באמת זה שכיח טובא שריפות שמטעם זה רוב העולם משלמין סעקראציע וכמעט כל השרים עושין כן א"כ הוא מלתא דשכיחא ואין לומר דזה לא שכיח שהשר מעליל לשלם לו בחנם גם זה

שכיחא דהא מבואר בסמ"ע [סי' שי"ב סקל"ד] שכן הרבה דיעות עפ"י ד"ת דבשריפה מחויב לשלם השוכר מכ"ש בערכאות בודאי שכיח הדבר שיצטרכו לשלם א"כ הוי מידי דשכיחי וגם אפילו אם הוי פלוגתא אין מוציאין האוראנדי ויכול לשוכרה לכל מי שירצה דלזה לא מקרי רבים מוחזקים כידוע ואם כי יש בזה לספק מכח המשנה דקוצץ וא"נ דמים בב"ב [דכ"ד] מ"מ הרבה לחלק בזה כידוע לכל משכיל ואין להאריך בזה דהחוש יעיד דזה הוי אונס דשכיחי ועיין בכה"ג דעכו"ם רגיל להעליל והוי שכיח יעו"ש בדבריו. גם בל"ז דכ"ז אם הוי ערב או שליח אבל הכא כ"ע ידעי דהרב לא שכר האוראנדי וגם השררה יודע שאין הרב השוכר ורק לפיוסא בעלמא נקרא על שמו ואינו מעליל כלל על הרב רק על בני העיר שנשכר בשבילם וגם זה ברור מאד. ולכן בני העיר עם השותף השני הוו כשני שותפים בדבר אך אם חלקו ביניהם שהאוראנדי יהי' בעד סך פ' לבני העיר ובית הברענערייא בעד סך פ' להשותף לו לבד והחזיקו בני עיר בהאוראנדי והוא בהברענערייא בודאי הוי כמו חלקו השותפים ונתקלקלו החובות אמרינן מזלא גרם והמחזיק הברענערייא חייב לשלם וכמבואר גבי שטרות שחלקו השותפים בסי' קע"ו ובסי' ס"ו [סמ"א] בח"מ ולכן חל כל התביעה של השר על השותף ובני העיר והרב פטורים כן נלפע"ד באמת ולא יחלוק ע"ז רק מתעקש ואינו מודה על האמת.

אך מ"מ נכון הדבר שיתאספו אנשי אמת בעלי מדע לבצוע הדבר כמה יתנו בני העיר וכמה יתנו החדשים כ"ז נ"ל ברור הן עפ"י דין והן עפ"י פשר כנ"ל ממילא מובן שהאוראנדי אינו רשאי לשכור לשום אדם כי כבר היא מושכרת לבני העיר והי' שלום כדברי הבא עה"ח כסלו תרכ"ה: סימן סג להרב המאה"ג החריף המפורסם וכו' מו"ה ישעיה זלמן נ"י האבד"ק איסטריק יע"א: מכתבו הגיעני והנה לא ידעתי למה שלחתם אלי דבר פשוט כזה לשאול הלא דבר ידוע שזה הוא תקנה שעשו אנשי העיר ביניהם מדעת כולם ומדעת הרב הקדוש חותנו זלה"ה ולכן בודאי אין להתירה ובפרט שאין הרוב מסכימים להתיר ולכן העוברים המה מנודים עפ"י דתה"ק ואסור להנות אותם יותר מכדי חייהם כמבואר גבי מוחרם וגם מה שאסרו המשקות להם אסור ואין דבר זה נוגע לענין דשלב"ל כי מבואר בכל הפוסקים כי ב"ד רשאין לאסור אפי' על הנולדים ומכ"ש דשלב"ל ודבר זה מבואר במשפטי החרם להרמב"ן דב"ד אחד בעירם כב"ד הגדול לכל ישראל וכן הסכימו כמעט רוה"פ וכן נהגו בכל תפוצות ישראל וגם בלא"ה שבועה בכתב בכה"ג שנעשה לצורך תיקון הקהל נמי מהני לכ"ע כמבואר בח"ס [חי"ד סי' ר"כ ד"ה והנה בנידון] ולכן ודאי ראויים העוברים לבטל דעתם ומעשיהם אשר עשו בשגגה שהי' נראה להם היתר ואם לא ישמעו ילכדו באיסור ח' וכל אנשי קהלתכם מחוייבים לקיים

כפי תוקף גזירת התקנה ויזהרו בנפשם פן ילכדו ח"ו בחרם ומבואר ברמב"ן ז"ל דזה הוא איסור תורה ונכנס ברמ"ח איברים ולכן יזהרו לנפשם ואם כי דברים פשוטים המה כתבתים למען השלום והי' שלום כדברי כו': סימן סד ראיתי התקנה מאנשי ק"ק ברעזיב אשר עשו שלא להשיג גבול שוכרי האוראנדי והצאפאווא ע"ע הי' התקנות כנהוג ועתה קמו איזה מערערים ולזה באתי להשיב שאין בדברי המערער ממש והתקנה בתוקפו וכבר ראיתי פסק מהרב הג' דק' סאניק שכתב כן הגם שפקפק מחמת דברי הפוסקים דלא יוכלו קהל לתקן במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי ורצה לחלק בדבר והחילוק שחילק יש להקשות עליו מכמה תשובות שפסקו בהדיא שאין בשום אופן כח לקהל לתקן בעניני דממונא ופלוגתתם תלי' שלא יוכלו ב"ד להפקיר ממונא רק כר"א ור"א [גיטין דל"ו] ולא ב"ד דעלמא ותלי' זו בסוגי' [ב"ב ד"ט] דהני טבחי דאתנו אהדדי יעוין בדבריהם [עי' בסמ"ע סי' ב' סקי"א] ולכן בודאי לפי אותן הפוסקים אין שום חילוק דלא יוכלו לתקן במידי דאיכא פסידא לאחריני אך באמת קיי"ל בכה"ג בכל מקומות ישראל דלא כאותן הפוסקים רק כל קהל בישראל יכולים לתקן לטובת קהלם אפי' במידי דאיכא פסידא לאחריני וכ"כ והעיד הב"ח ז"ל בתשובה ס"ג דכן המנהג וגם חותני הגאון ז"ל כתב כן להלכה למעשה וצא וראה האיך נוהגין בכל תפוצות ישראל לשכור המלח או נרות או שמרים וכיוצא אפי' מוחים בדבר ולכן תקנה שעשו כדין נעשה.

ותו נ"ל דבנ"ד כ"ע מודים דהנה מבואר בתשו' ב"ח הנ"ל דלענין אוראנדי שהיא פרנסת בני העיר רבים קודמים מיחיד אפי' המחזיק אותו מאז ולפ"ז החזקה מהאוראנדי של קהל ובודאי נראה שאם הקהל אין דעתם להחזיקם הם בעצמם יכולים להשכיר או למכור חזקתם לאחר כמבואר שם בתשו' הנ"ל וא"כ בדבר זה הוי כל הקהל שותפים כידוע דדבר של בני הקהל כולם שותפין וא"כ יכולין בני העיר למכור חלקם ואין היחיד יכול לעכב כיון שהרבים יפסדו ע"י מחאתו כי הם אינם יכולין להחזיק האוראנדי או הטשאפאוות יכולים למכור חזקתם לאחר ואחד מבני העיר המעכב מכח חלקו יכולים בני העיר ליתן לו חלקו בע"כ היינו שווי' ולא יפסידו הם כי בני העיר המה רבים ולא יוכל היחיד להפסידם ורק דמים צריך ליתן [לו] כפי שווי' של אותו החלק שלו וכמבואר [במשנה ב"ב כ"ד ב'] גבי אילן קוצציין ונותן דמיו ולכן גם כאן כדי שלא יפסידו אותם בהאוראנדי יכולים למכור ואח"כ יתבע מהם חלקו והנה בנ"ד שנתנו במתנה לאיש אחד הוי כמכירה כמבואר במגילה [דכ"ו] גבי ביהכנ"ס ולא יכול היחיד לבטל המכירה או המתנה ולא יוכל רק לתבוע חלקו מהקהל וע"ז בודאי יכולים בני הקהל לומר כי המתנה הי' עבור טובת הכלל וחייב גם אתה לתת חלקך לטובת הכלל וזה ודאי יכלו בני העיר

להשית עליו ליתן חלקו כפי ערך שארי בני העיר וע"ז לא פליג אדם דבני עיר כופין זא"ז לצורך תקנת בני עיר וא"כ פטורין הקהל מלשלם לו חלקו מהצאפאווא והאוראנדי ונמצא ממילא התקנה אינה להפסיד להאי דאדרבה הוא אינו רשאי להפסיד בני עיר מלמכור חלקם ורק שבני העיר צריכים לשלם חלקו וזה הוא תביעה עם בני העיר אבל הלוקח או מקבל מתנה כדין הוא וליכא פסידא להאי כלל וחלקו יתבע מהקהל וכבר כתבתי דהקהל פטורים ממנו משום שגם הוא צריך ליתן לצורך תקנת העיר כפדיון שבוים או בק"ח וכיוצא וזה ברור לכן התקנה בתקפו אך כ"ז עפ"י דתה"ק אולם ידוע לכן אין לסור מכפי שיורשה משרי המדינה והי' שלום ירח מנחם תרכ"ה:סימן סה נשאלתי מ"ק האלשיץ אודות התקנות אשר שם מגאוני הדור שלא ישיגו גבול המוזגים דשם אשר החזיקו במזיגה עפ"י תיקון מרבנים גאונים הנ"ל ושלא ישלח אדם למזוג וגם לא ישיגו גבולם בהאוראנדי ועתה קמו איזה פורצי גדר לבטל תקנה הנ"ל ונשאלתי אם כח ביד איש לבטל התקנה עפ"י דתה"ק והנה להשיב שהתקנה לא יוכל לבטלה שום אדם בעולם והעובר עלי' ליקום בלטותא וטוב לא יהי' לו והרי הוא עבריין ועובר עדתה"ק ופסול לעדות ולשבועה אחרי שהחציף לעבור ע"ד ביד רמה חשוד על כה"ת וראוי להבדילו מתוך הקהל את כל זה ראיתי להודיע לכם מה שהוא עפ"י דתה"ק אולם אין לנו לעשות שום מעשה בהעובר זולת נטילת רשות משרי המדינה כי דד"מ דינא כידוע כ"ז כתבתי להשיב לכם עפ"י דתה"ק דברי כו':

סימן סו להרב המאה"ג החריף החסיד המפורסם ירא ד' בנש"ק חו"פ כו' מו"ה ישעי' הירש נ"י האבד"ק דינוב יע"א: שאלה אחד מחזיק שמרים מהפריץ שר העיר שלא יורשה זולתו להביא להעיר והחזקה משמרים נתנו לו אנשי העיר בהסכמת כולם לאיזה טובה שעשה לבני העיר ולכן הגם שמדינא דמלכותא רשות ביד כ"א להביא שמרים אך בני העיר מרצונם נתנו זכותם להשר שיוכל להשכיר השמרים למי שירצה שלא יוכל שום איש להביא שמרים זולת השוכר מן השר והנה לאחר כמה שנים שהחזיק בשכירות מהשר איש אחד ועתה קם א' מבעה"ב ורוצה לבטל זה ולהביא השמרים ויש ע"א ע"ז שנתנו החזקה להשר וכן היא בחזקה בין אנשי העיר שהשר יש לו חזקה זה ת"ד השאלה:

תשובה לכאורה לא זכה בזה השר כלל דבמאי קנה דבר שאין בו ממש שלא יביא איש אחר שמרים בלעדו ואולי הוא נקנה בלא קנין דדבר שנעשה בפני טובי העיר א"צ קנין כמבואר בח"מ [סי' כ"ב ס"א] ולכן נקנה אפילו דבר שאין בו ממש דגמרי ומקני אך עכ"ז אין למחות עפ"י דין במי שרוצה שלא לקיים התקנה ולהביא לו שמרים דידוע דמכס הוי רק הפקעת הלואה [כמ"ש בסי' שס"ט ס"ו] והפקעת הלואה מותר ואי משום ח"ה בכה"ג

לא שייך ח"ה דיכול היהודי להתנצל לומר שאינו מאמין לע"א שאמר שנתנוהו להשר וכיון שאין כאן ח"ה ולא דד"מ בודאי מותר להביא שמרים ואך לכאורה כיון ששכרו הישראל שוב בישראל אסור הפקעת הלואה אך זה ליתא דזה שייך במכס שקנה דד"מ ולכן אסור להפקיע ממון ישראל השוכר אבל כאן במה זכה ישראל השוכר הא הוא דבר שאין בו ממש כנ"ל ודשלב"ל וגם דד"מ ליכא ולא זכה בו השוכר מעולם גם דמי למוכס שאין לו קצבה ולכן בודאי מכח דררא דממונא שרי להביא שמרים כנ"ל אך יש לאסור מכח תקנה שהי' מסתמא בחרם וקבלו ע"ע באיסור ועל זרעם להביא שמרים בלא רשות השר והוי כאסרו ע"ע אולם אין ע"א נאמן לאסור דבר שהי' עומד בחזקת היתר אבל אם יש עדים שנעשה בתוקף גזירת הקהל על קרקפתא דגברי לאסור להביא שמרים בודאי מוחין ביד המביא שמרים מכח חרם ותקנה.

וא"ל למה לי עדים הא במנהג כה"ג לשיטת כמה פוסקים לא ראינו ראי' [כמ"ש ברמ"א ח"מ ס"ס ל"ז וע"ש בש"ך וביו"ד ר"ס א'] וא"כ כיון דלא ראינו מביא שמרים למכור ש"מ שהוא מכח תקנה דזה ליתא די"ל שלא הי' רק שנתנוהו להשר ומש"ה לא עברו משום הפקעת הלואה מחמת ח"ה דסברו דיש כתב ביד השר ואיכא ח"ה ח"ו אם יעברו אולם השתא דליכא ח"ה כיון דנתברר שהכתב נאבד א"כ יוכל להשמיט ולא יהי' ח"ה ולכן צריך ראי' שהתקנה הי' בחר' על קרקפתא דגברי שלא יוכלו להביא שמרים ואם לאו אין יכולין למחות והי' שלום כו'.

עש"ק קרח תרכ"ד: סימן סז שוי"ר לידידי ש"ב הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם כש"ת מו"ה יהושע נ"י האבד"ק קארטשין יע"א: בדבר החזקות של הלאנקעס אשר הי' חזקה לראובן זה עשרים שנים ושמעון השיג גבולו מחמת שאומר שמעון שראובן הנ"ל מסרו זה איזה שנים שהשיג גבול של שר העיר וגם שלא לבנות בית עץ רק של אבנים זה תורף השאלה: והנה מקודם אודיע למעכ"ת שחקרתי בענין החזקות שבמדינתנו דהנה עפ"י הדין אינו רק מערופיא ולשיטת הרש"ל ז"ל [בתשו' סי' ל"ו] אין איסור כלל והמ"ב [סי' כ"ז] ג"כ לדעתו אין מוציאין מיד המשיג גבול וא"כ בודאי אין בתקנות שבמדינתנו מטעם הדין רק מטעם תקנות שתקנו אבותינו הקדושים והנה גם זאת צריך לידע דתקנה מתקנה לא ילפינן כדאמרי' בש"ס ב"ב [דקל"א] דלאו כל התקנות שוות ולכן לא יפה עושים הדיינים שתופסים דברי כנה"ג לראי' למדינתנו ובכה"ג גופא מבואר כמה תקנות סותרות זו לזו אך ידוע דהוא קיבץ כל תקנות מכל תפוצות ישראל אבל נהרא נהרא ופשטי' לא לילף תקנה מתקנה והנה תקנת מדינתנו מד' ארצות גם זה אינו שוה בכל המדינות דיש מקומות שדנין חזקה בג' שנים ויש מקומות שדנין שצריך

להחזיר המקומות שהשיג גבולו עם ההוספה שנתן ובמקומינו פה אין המנהג כן מקדם רק שצריך להחזיר החזקה לא ההוספה ושנה אחת לבד הוי חזקה וכמה שינויים כאשר שמעתי בזו אך זאת כל מקום שלטון ארבע ארצות שאין להשיג גבול וצריך להחזיר המקומו' לבעליו הראשונים והנה אחר הקדמה הזאת הנה בודאי אין ספק שמחויב שמעון להחזיר לראובן הלאנקעס ומה שטען שמעון שמסרו על שלקח קרקע של השר לא ידעתי אם יש בזה דין מסור הלא לרוב הפוסקים גם גזל עכו"ם דאורייתא [ע' ש"ך ח"מ ר"ס שמ"ח ור"ס שנ"ט] נהי דקרקע אינה נגזלת מ"מ עובר המשיג גבול על איסור גזל שיושב בקרקע נגזלת וגם יוכל לבוא הדבר לפעמים לידי איסור גדול וכעין שפי' רש"י [ב"מ מ"ח] גבי אם דמים קונה שנ"מ אם קידש בהם אשה ה"נ כיון שקרקע אינה נגזלת יכול לבא לידי איסור כה"ג אם יקדש (בע"מ) [באותו קרקע] וכה"ג כמה חילוקי' ולכן אם האמת כן לא ידעתי אם נדון בזה דין מסור וגם על מה שמסרו שיבנה בית חומה נהי שבזה יש דין מסור אך להוציא ממון לא ידעתי דה"ל לבנות בית חומה ומי יודע אם הי' לו איזה היזק אם הי' בונה בית חומה וקשה בעיני להוציא עי"ז מעות אך ודאי שמקרי מסור ופסול לעדות אך להוציא ממון קשה בעיני אך אתם שפסקתם קבלה מסתמא עשיתם כפי הנראה לב"ד אך שיוכל עי"ז לתפוס חזקתו זה לא יעלה ע"ד אדם וצריך תיכף להחזיר החזקה אך עדיין יש באמת לומר כיון דאין נותנין זמן לשבועה ולקבלה יקבל תיכף בח' וזה לא מקרי תפיסה כלל כאשר האריך רומכ"ת דבאמת אינו מטעם תפיסה רק דיוכל לעקל מלקיים פסקו עד שיקיים זה פסקו אך באמת אם יעיז ראובן שלא ירצה לקבל בודאי אינו רשאי שמעון להשיג גבולו וצריך להחזיר לו החזקה שגזל ממנו לכל הדיעות כיון דאינו רק ספק ולא עביד אינש דינא לנפשי' רק בדבר המבורר כמבואר בסמ"ע סי' ד' ולא יחלוק ע"ז רק המעקש.

וגם שבא בשאלתו עוד ששמעון טוען שיש לו שותף לוי שללוי יש שני חלקים ולוי טוען שראובן השיג גבול במה שהוסיף על שכירת ביתו הנה כבר הודעתי' שבזה יש תקנות משונות ובכאן אין דנין רק להחזיר המקום לא ההוספה מכמה שנים מאז ומקדם ואם אולי במקומכם התקנה להחזיר ההוספה ויפה פסקתם שבועה לראובן ע"ז אך בודאי [א"א] לתפוס מכח זה ולשכור הלאנקעס שהוחזק ראובן עתה ולכן הדין בבירור ששמעון צריך ליתן קונטראקטין שמשכיר הלאנקעס לראובן ואין לנו ללוי ולטענותיו ולוי אסור לעשות איזה ערעור בזה אך מחייבים תיכף לראובן לישבע ולקבל בח' ואם יאמר (שא"י) [שא"ר] ינהגו עמו כמבואר בש"ע [סי' פ"ז] וד"ל אך אין לתפוס החזקה ודבר זה ברור כי אם לא נימא כן בטלה כל דיני חזקות שאין לך אדם (שעשה) [שלא יעשה] תביעה בדבר

מה ומי שיש בו ריח תורה לא יכחיש זה וכי מותר לגנוב אצל מי שגנב ממנו הלא שניהם גנבים מיקרי ועוברים על לאו והב"ד כופין להחזיר לכ"א שלו וכמאמרם ז"ל [ברכות ה'] בתר גנבא גנוב כו' ואם ח"ו יותר לומר כן אין לך שום חזקה של אוראנדי ושל שום דבר בעולם כי כל בלעיל יאמר זה האוראנדאר השיג גבולי בכור חטים שקניתי אצל ערל והייתי קרוב למקח והי' רשע וכדומה.

ותמהני על דיין א' שאינו רוצה לחתום עצמו. והנה שמעתי ממוכ"ז ר' וועלא שטעמו מפני איזה השגת גבול שעשה לו ר' וועלא אך ר' וועלא הראה לי פס"ד שיש לו מבד"צ ע"ז ורוצה לקיים הפסק ולכן לדעתי לא טוב עשה הדיין הזה ויצא מדרך המבואר בש"ע בה"ד וכ"ז שלא אדע טענתו לא אפסוק עליו הדין אך באם אדע טענתו אשיב אי"ה כדת תוה"ק בלא נטי'.

ואת שמעון ולוי הנקראים בשמם ר' אלעזר ור' יואל יודיע משמי שיקבלו כפי אשר יצא הפסק מהרב המאה"ג ולהחזיר עכ"פ החזקה בלא שום טו"מ כדי שלא יפרצו גדר תקנת החזקות ולמה יגוזו וימרטו כו' טובלקבל דברי א' חיים וטוב השלום. וכללו של דבר שר' וועלא צריך לקבל ולישבע תיכף ואם לא ירצה יתנהגו עמו כדין מי שא"ר לישבע כמבואר בש"ע אבל הלאנקעס יחזירו לו תיכף בלא שום טו"מ והי' שלום כנפש דבש"ת בלונ"ח אלול תרכ"א הק' חיים הלברשטאם: סימן סח רב שלום וברכה לידידי מחו' הרב המאה"ג ב"ק סופ"ה פ"ה ע"ה נ"י כקש"ת מו"ה מנחם מענדיל נ"י האבד"ק ויזניצא יע"א: הגיעני מכתבו וחשתי למהר עשות רצונו ועיינתי בדבר זה.

והנה לא מצאתי עפ"י דין שום רמז שיהא קדומה לאנשי מארמאריש היושבין בא"י הגם שממקומם בא יבא הרבה נדבות מ"מ אין להם שום קדימה עפ"י דין חדא דאין להם דין לומר עניי עירך קודמין כיון שעקרו ממקומן כמבואר דבר זה בכ"מ וגם הלא ידוע דת"ח קודם לעניי עירו וכמה ת"ח גדולים מהם שם בא"י ואין להם טענה מכח מה דמבואר ביו"ד [רנ"ח ס"ה] גבי תנו מנה נותנין לעניי עירו דז"א דתברא בצדה חדא דהא כבר בא ליד הגבאי דתיכף שמניח בהפישקא שהוא כלי של הגבאי קונה לו וא"ל דהוי כליו של לוקח דהרי אושלי לי' מקום להגבאי [עש"ך ח"מ ר' סק"ז] וז"ב יעוין בתוס' מעילה [די"ט] לענין [אבני] הגזבר המסורות לבנין וכו'.

ותו דהרי כבר מסר בעה"ב להמשולח ובבוא ליד גבאי מבואר בש"ע סי' רנ"א ביו"ד ס"ה וז"ל מי שנתן מעות לגבאים לצדקה אין לו ולא ליורשיו שום כח בהם והקהל יעשו הטוב בעיני אלקים ואדם. הג"ה.

אבל קודם שבא ליד גבאי אם נדר צדקה סתם נותנין לקרוביו העניים דאומדין דעתו דכוונתו לקרוביו ודוקא אם הי' לו קרובים עניים בשעת הנדר כו' יעו"ש. ותו מבואר שם בש"ע סי' רנ"ח ס"ה בהג"ה וז"ל וכל זה מן הסתם אבל במקום שיודעים כוונתו שלא כוון לאותה העיר לבד כגון במקומות שדרך עשירים ליתן לצדקה הרבה בשעת מיתתן ודרך לחלוק אותן הצדקות לכל עניים הולכין אחר זה עכ"ל.

והנה בודאי הכא אין כוונת המתנדבים ליתן דוקא ליושבי מרמאריש וא"כ בודאי אין להם שום קדימה ותו מבואר שם דאזלינן בתר המנהג והמנהג ידוע למעכ"ת ולפ"ד אין שום מנהג כלל ליתן הקדימה למי שהוא ממקום שמתנדבים הרבה דאל"כ כל עיר יהי' בונה במה כו' דידוע לכל שמגליל קראקא וסביבותי' ומעירנו וסביבותי' ומק' טארנא וסביבותי' וראפשיץ וסביבותי' שולחין הרבה יותר מד' אלפים ר"כ בכל שנה ואנשים מגלילות האלו באה"ק מעט מעט מזער וכי יעלה על הדעת לתת לשני' או שלשה אנשים מגליל הזה קדימה מחמת שהיו ממקום ששולחין הרבה מעות.

גם לא ידעתי מאי שיחם כלל וכי מרמאריש עיר אחד בפ"ע הלא הוא בכלל כל מדינת קיר"ה וכי יעלה על הדעת שמי שהוא מאיזה ישוב מארמאריש הוי עניי עיר סיגוט או איפכא הלא ידוע שגליל מרמאריש הישובים המה תחת הרים ועמקים אחד רחוק מחבירו ומאי שיאטי' לעניי עירך ויש מקומות שם שסמוכים למדינת פולין וקרבתם עם אנשי מדינת פולין יותר מישובי מחוז מארמאריש כאשר ידוע לי היטב ולכן עפ"י דין אין מגיע להם שום קדימה ורק למען השלום יותן להם איזה קדימה כאשר יובן לרווהד"ק ה' ער"ח מרחשון כת"ר לפ"ק: בעזר השי"ת נשלם חלק חושן משפט.

שאלות ותשובות לקוטים והשמטות מח"ב א ב ג דברי חיים סימן א ע"ד המקרה לא טובה ר"ל שהי' בק' טארני בהמנין קבוע על השוק הנקרא בארעק בליל ש"ק פ' תרומה העבר אחר תפלת ערבית וכולם הלכו לביתם איש איש לאהלו ונשאר נר א' מהנרות הדולקים לכבוד שבת והי' כפוף ועומד על העמוד סמוך לארון הקודש ולא השגיחו להעמיד הנר על מכונו בהיתר ע"י נכרי וביותר השמש מהמנין הלז שנתמנה להשגיח בכל צרכי המנין גם הוא הלך לו לביתו ולא ראה ולא הביט מה שיוכל לצמול ביה ועי"ז בעוה"ר הלהב מהנר הזה אחז בעצי העמוד ונשרף גם ארזי הקודש עם ארבעה ס"ת והאש לא נגע בקירות הבית ונצב על עמדו כבתחילה ומזה נראה שעונש מן השמים הוא ר"ל ובאו אלי איזה אנשים מהחבורה של המנין הלז ובמר נפשם הציעו לפני את כל המאורע ושאלו אותי מה יעשו ויכופר העון והנה כפי אשר הבנתי מסיפור המעשה המה גרמו להסיבה הנוראה הלזו ובפרט השמש שעליו מוטל להשגיח ולראות הנולד

ואולי בא להם זו כי מלפנים הבית הלז הי' מושכר להם למנין קבוע ובנתיים נעשו בו קאסערען ואחרי כל התועבות הנעשו בבתים כאלו כידוע בחרו המה עוד הפעם הבית הלז לשפוך שמה שיח ותפלה לפני אדון כל ויוכל להיות שמזה נתגולל עליהם סיבה הזאת והשבתי להם שככה יעשו לבלתי ישאו חטא ופשע ח"ו תיכף יתנו מקופת הצדקה שלהם סך עשרה ר"כ לחלק לעניים הגונים.

כל האנשים המתפללים בבית הזה יתענו תענית צבור ויתנהגו בתענית הזה בכל חומרי הארבעה תעניתים ובוקר וערב יקראו ויחל והנשים לא יתענו והשמש הנ"ל יתענה ארבעה תעניתים בארבע תקופת השנה וגם מעות יתנדבו כל המנין איש כפי יכולתו וחלילה לשום אדם להוציא עצמו מן הכלל הן עני או עשיר וזה יתנו להשיא יתומה הגונה בת ת"ח לת"ח וי"א ולהלביש אותם במלבושי כבוד כראוי ועפר שריפת הקודש יגנזו בכ"ח על הב"ע סמוך לקבר איש כשר וי"א ואם ככה יעשו וסר עונם וחטאתם יכופר: סימן ב שוי"ר לכבוד ידידי הרב הגאון הגדול נ"י ע"ה פ"ה המפורסם לתהלה כש"ת מו"ה מנחם מענדיל נ"י אבד"ק דעש ש"א בזיבנבירגן: יקרת מכתבו ובתוכו רצוף השאלה מק' קארלסבורג הגיעני כנכון וע"ד שאלתם אודות הבנין בהכ"נ אם לבנות בש"ק עפ"י קבלנות כמבואר בהשאלה.

הנה הגם שיש הרבה צדדים להתיר אולם כי הרבה גאונים אסרו כמו הרדב"ז וגם בשע"ת [סי' רמ"ד] מביא לאיסור ובפרט בדור פרוץ כזה ה' ירחם ויגדור פרצות עמו לכן לא נוכל להתיר בעתים הללו וד"ל ומחמת תשות כחי ואור עיני אין אתי כבראשונה לא אוכל להאריך בפלפול ובפרט לפני הד"ג גלוי הכל והי' שלום: סימן ג להרב המאה"ג חריף ובקי כו' אבד"ק חיראב יע"א: אודות שאלתו לאשר בזה"ז רשות נתונה לכ"א לעבור בכל עיר בלי מוחה אם מהני עירוב ע"י צה"פ כי הוי כרה"ר שס' רבוא בוקעין בה.

אינני אוכל להאריך בפלפול כי תש כחי ואור עיני גם המה אין אתי כבראשונה ורק זאת הנני לשאול מה הרעש הזה ממה שמצא בספר חידושי הר"ן הלוא גם באו"ח במקומו בט"ז [סי' שמ"ה] מביאו אעפי"כ כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וגם הרמ"א והברכי יוסף ובאלי' רבה והפרי מגדים והשע"ת כולם מביאים להתיר ואין רצוני לחדש דבר שהוא נגדכל הפוסקים ראשונים ואחרונים וכבר כתבתי לו מה שנראה בעיניו כי חופשה ניתן היום לכל איש לעשות בכל עיר כרצונו כי אינו כן גם היום בכל עיר ועיר הממשלה נמסרה לשר ומושל העיר ושום איש אינו יוכל לעשות דבר קטן או גדול בלתי רשות והורמנא משר ומושל העיר ואין בכחי להאריך בפלפול וקצרתי וד"ל: סימן ד להרב כו'.

מכתבו הגיעני וצר לי בצערן של ת"ח אך לד' אצפה כי יונח לו כאבו ודאגותיו יעברו ממנו ויהי' כאחד האדם ומה שהקשה ע"ד הרמב"ם ז"ל בכלים [פכ"ה הי"ב שפסק שם דכפת שאור שייבשה ויחדה לישיבה בטלה ובפ"ב מחמץ הט"ו פסק דבעי' דוקא טיחה בטיט] עיין במהרש"א ז"ל [פסחים דף מ"ה ע"ב] שפירש כן בכוונת התוס' חילוק בין חמץ לטומאה והנה באמת גוף הדבר תמוה למה יהא רשאי להשהותו מחמת יחדו לישיבה [לרשב"א] הא מדרבנן עכ"פ צריך לבערו כמו בביטלו כיון דראוי לאכילה [לכלב] לדברי הה"מ והכ"מ בפ"א מהל' חו"מ [הלכה ב'] ולהראב"ד [אפי' נפסל מאכילת כלב] משום דראוי לחמץ בו וגם אפילו מדאורייתא עובר דלא הוי הפקר כלל כיון שאינו הפקר גמור דהרי הוא שלו לישיבה וכמ"ש התוס' ביבמות [פ"ט ע"ב ד"ה שהפקר] לענין תורמין וגם דהא אסור בהנאה אפילו לשבת עליו וא"ל דהוי שלא כדרך אכילתו והנאתו מ"מ רוצה בקיומו ועיין (בהג"מ) [בפ"מ או"ח תמ"ה במ"ז סק"ד] לענין לישב על שק חטים חמוצים ורש"י כתב [בחולין קכ"ט ע"א] דהוי כעץ אך עדיין קשה וכי מחשבה לחוד יועיל לחמץ שברשותו וצ"ע מאד ועיין בצל"ח ואו"ת אבל מ"מ לחכמים אין תימה שצריכים לבטל צורת החמץ ולזה פסק הרמב"ם דבחמץ צריך דוקא טיחה בטיט והנה הרמב"ם שינה וכתב [פכ"ה דכלים הנ"ל] שיבשה ויחדה משמע דבעי מעשה והרבה יש לפלפל בזה אך אין הזמן גורם מפני יומא דכלה הבע"ל ומה שהקשה על רמ"א ביו"ד [סי' שכ"ד סעיף י"א] הנה דבריו נובע מת"ה ק"ץ ושם מבואר בהדיא שהניחו עליו דהוי (ישיבה) [נ"ל דצ"ל נשיכה כי השואל הקשה על הרמ"א שכ' שיניחנה אצל העיסה הגדולה והלא בעי נשיכה כיון שמפריש החלה מהקטנה שאין בה שיעור ועי' בש"ך סוף סי' שכ"ה וע"ז תי' כנ"ל עכ"ה] ובודאי גם כוונת הרמ"א ז"ל כן רק קיצר בלשונו שהדבר פשוט וכן הש"ך [סקכ"א] וח"ס [בליקוטים סי' י"ח] כוונתם כן וק"ל: סימן ה בהרא"ש ז"ל (פסחים ה' ע"ב) וז"ל יש מן הגאונים שאמרו ישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי או אצל ישראל חברו וקבל הנפקד עליו אחריות הנפקד חייב בביעורו ולא המפקיד אעפ"י שהוא שלו כיון שאינו ברשותו והביאו ראי' ממכילתא דתני התם בבתיכם למה נאמר לפי שנאמר בכל גבולך שומע אני כפשוטו ת"ל בבתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של נכרי ברשות ישראל שהוא בביתו ואינו יכול לבערו יצא חמצו של ישראל ברשות הנכרי שהוא שלו ואין ברשותו.

וה"ר יונה ז"ל הי' אומר דלעולם ברשות המפקיד וחייב לבערו מה"ת כדאמרי' בפ' מרובה וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש כך מצאתי בשם הר' יונה ז"ל ולא הבנתי ראייתו וגם לא כתב לפרש הא דמכילתא שהביאו ממנה ראי' ונ"ל דדבר פשוט היא דאעפ"י

שהנפקד קבל עליו אחריות מ"מ עיקר הממון של הבעלים הוא וכיון שהשאילו הנפקד ביתו לשמירת ממונו קרינא בי' ביתו וההוא דמכילתא מיירי בנכרי שהלוה לישראל על חמצו כדתנן בפ' כ"ש עכ"ל הרא"ש ז"ל והקשה הפר"ת ז"ל [בסי' ת"מ] דלמה לי' קבלת אחריות של הנפקד כיון דסברת הגאונים ז"ל דס"ל כהמכילתא דבבית אחר אינו עובר ממיעוט דבתיכם א"כ אפילו בלא קבלת אחריות של הנפקד אינו עובר המפקיד כיון שאינו בביתו ונ"ל ליישב זה די"ל דגם הגאונים ס"ל סברא זו דהנפקד השאיל לו חצרו וכמבואר בב"ק [מ"ח ע"ב] דהשאיל לו מקום גבי כנוס שורך ורק דסברת הגאונים דכיון דחייב הנפקד באחריות ועובר בלאו דב"י ולא ימצא שוב לא נשאל לו החצר להמפקיד דהנה אמרינן בסוף חולין [קמ"א ב'] וז"ל הגמ' והשתא דאר"י א"ר אסור לזכות בביצים שהאם רובצת עליהן שנאמר שנת [תשלח] את האם והדר הבנים תקח לך אפ"ת אע"ג דנפל לחצרו כל היכי דאיהו מצי זכי חצרו נמי זכיא וכל היכא דאיהו לא מצי זכי חצרו נמי לא זכיא לי' כו' עכל"ה ופסקו גדולי הראשונים דכל מה דאיהו אסור לעשות גם חצרו נמי לא יוכל לעשות עבורו ונמצא כיון דהוא מצווה לבער החמץ הזה משום ב"י וב"י ואינו יכול לשמרו עבור המפקיד כמו כן חצרו נמי לא יוכל להשאיל לו לחבירו וא"כ ממילא אינו מושאל החצר להמפקיד אבל אם לא קיבל הנפקד אחריות על חמץ של אחרים אינו עובר גם חצרו יוכל להשאיל לחבירו וממילא מקרי בבתיכם ועפ"ז א"ש מה דבריש הברייתא איתא שם וז"ל לפי שנא' לא יראה לך שאור שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי' ת"ל לא ימצא אין לי אלא בנכרי שלא כיבשתו נכרי שכיבשתו ושרוי עמך בחצר מנין ת"ל לא ימצא בבתיכם עכל"ה דקדק הצל"ח ז"ל דמ"ש דלא נקיט נמי יכול יקבל פקדונות מאחרים ולמה פרט נכרים ולפמ"ש א"ש דאי לאו דכתיב לא ימצא לאסור בקבלת אחריות הי' החצר מושאל להמפקיד וממילא עובר המפקיד דמונח בביתו וכסברת ר"י ז"ל ובודאי לא הי' יכול לקבל פקדונות מישראל דהרי ישראל המפקיד עובר עלי' בב"י ולזה אמר הברייתא יכול יקבל פקדונות מן הנכרי דייקא אבל לאחר שגילה הכתוב דהנפקד עובר בב"י בקיבל אחריות משום דמצוי אצלו א"כ שוב לא יוכל להשאיל חצרו להמפקיד כנ"ל אך לכאור' קשה דמאי אחריות גבי ישראל השני כיון שהחמץ אינו שוה כלום [כשמגיע הפסח וא"כ נפקע אז האחריות] אך ז"א דהא לפמ"ש אם באו לשאול תוך הפסח על מי לבער ודאי נאמר דהנפקד חייב לבער דהא עובר בלא ימצא ואעפי"כ צריך לשלם כיון שהזיקו בידים ונהי דהשורף חמצו של חבירו במועד פטור מפני שהכל מצווים לבערו [כמבואר בב"ק צ"ח ב'] אבל כאן דהמפקיד אינו עובר כלום רק הנפקד מחויב בהשבתה

הוי כמו דקיי"ל [בחו"מ סי' רצ"א סעיף ט'] גבי שומר דאם בא האונס בשביל הנפקד שחייב לשלם וא"כ [לגבי המפקיד] כיון שאינו עובר החמץ לאחה"פ מותר [ורק האי' משום הנפקד וע"כ אפי' נגנבה אח"כ חייב כיון שכבר היא אבודה מכח האי' כבסי' רצ"א הנ"ל עכ"ה] אך כ"ז בישראל שהפקיד אצל ישראל שפיר דבקיבל אחריות אינו עובר המפקיד כנ"ל אך לגבי נכרי שהנפקד נכרי ל"ש שייך זה וקשה בהפקיד אצל נכרי גם (בלא) [בקבל] אחריות הוי להמפקיד להיות (פטור) [חייב] (ולמ"ל) [ולא מהני] קבלת אחריות שהנכרי יקבל אחריות ונ"ל טעם אחר לזה דהנה הצל"ח הקשה דמאי קבלת אחריות שייך בדבר האסור בהנאה גם מו"ח ז"ל בספר ברוך טעם [סוגי' דמפקיד חמץ] הקשה דלמה לא נימא שהושאל [גם] להנפקד חצרו שלו לאחריותו והוי כחצר השותפים יעו"ש והנה לפע"ד זה ודאי דנהי דאסור בהנאה מ"מ הלא יוכל להשהותו ע"ד לבערו דקיי"ל המשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר [עי' תוס' פסחים דף כ"ט סע"ב] וא"כ משעבד עדיין השמירה לזה וגם כדי שיקיים מצותו ובאחריות של הנפקד (אין לו) [אינו אז] כיון שאינו שוה כלום ורק למצוה חזי והוי שפיר מושאל להמפקיד.

אך דזאת נראה ברור בעיני דכיון דקיי"ל גבי משכנו של גר בחצר ישראל אם הוא משתמר ודאי קונה אותו זה שבביתו ויעוין בב"ק [דף מ"ט ב'] ובתוס' שם וא"כ הכא כיון דהחמץ נאסר בהנאה ממילא זכה החצר החמץ להעכו"ם דלדידי' היא היתר וא"כ לא מקרי שוב חצר המושאל להמפקיד דהחצר והחמץ שניהם קיימי ברשות העכו"ם וגם אינו מוזהר הישראל עליו כלל דשעת איסורו וביעורו ועשה דהשבתה עם קניית הנכרי באים כאחד ואינו מחויב כלל הישראל בהשבתה (רק) [כמו] גבי השבתה דסגי בלב וכתבו הטעם משום דבלא"ה אסור ואינו ברשותו [עיין בר"ן ריש פסחים] וא"כ קודם שש שעות לא הוי הביטול כלום [דהא עדיין מותר] רק [ע"כ] כשבא זמן איסור חל השבתה והאיסור כאחת ופטור מביעור מה"ת וכ"כ בהדיא כל האחרונים וכן משמע בב"י גבי ספק חמץ א"כ ה"נ כיון דזכה בו הנכרי משעת איסורו שוב אין החמץ של הישראל ולמה נאמר שמושאל לו חצרו הא אינו מושאל לו כלל דהעכו"ם זוכה בו אפילו שלא מדעתו ונכרי יש לו חצר כידוע ועיין בנה"מ ז"ל [בפתיחה לסי' ר'] אך נ"ל דלק"מ על הרא"ש ז"ל דהנה מבואר בש"ך ז"ל סי' ר"ב ס"ק ג' וז"ל וי"א דאפי' הן צבורין היינו דוקא כשאין הקרקע משומר לדעתו דאל"כ הוי קונה בתורת חצר עכ"ל הסמ"ע וז"א אלא מהר"ן והה"מ מוכח דאפי' בחצר המשתמר לא מהני צבורין וכ"מ להדי' בהשגת הראב"ד ע"ש וכ"מ מסתימת דברי הטור ומהר"ו והטעם נלפע"ד דאין חצרו קונה אלא כשהוא כבר חצרו משא"כ הכא דחצרו ומתנתו באים כאחד ודו"ק וכנ"ל עיקר עכ"ל.

והנה הקשו כולם עליו דהרי בגיטין [דף ע"ז ע"ב] אמרי' גיטה וחצרה באין כאחד וכן גבי מקומו מושכר לו [ב"מ י"א ב'] שקנה ביחד מטעם חצר אך דנ"ל דזה לק"מ דגבי גט דלא בעי דעתה רק שיהא נותן לתוך תיקה וה"ה חצרה נמי כן דלאבעי כלל שהחצר יזכה לה דבר ובזה שפיר אמרינן גיטה וחצרה באים כא' וכיון שזכתה בחצרה ממילא הגט מונח ברשותה וכן גבי מקומו מושכר לו שכל השכירות הי' בשביל המעשר ממילא כשזכה בהחצר זכה בהמעשר דכל עיקר קניית החצר הי' רק בשביל המעשר אבל כשבא לזכות לא' חצר ופירות י"ל כדברי הש"ך ז"ל דחצרו לא זוכה לו רק כשכבר הוא שלו ולא כשבאים כאחת דעדיין לא נקרא חצרו וא"כ לפ"ז [כאן] בלא קבלת אחריות דהי' נשאל החצר להמפקיד דגם הגאונים ס"ל כן כנ"ל ורק כשהחמץ נאסר בהנאה שב החמץ והחצר להנכרי לא יוכל לזכות הנכרי בהחמץ חצרו וקנייתו באין כא' [ל"מ] אך כ"ז כשלא קיבל עליו הנכרי הנפקד אחריות אבל אם קיבל עליו הנכרי אחריות שכתבנו לעיל בשם מו"ח ז"ל דהוי כחצר השותפים שמושאל גם לנכרי המקום לאחריות וא"כ כשבא שעה זיי"ן שהחמץ נאסר בהנאה ממילא זכה הנכרי בהחמץ המונח בחצרו שהוא שלו וגם קודם הפסח הי' מושאל לאחריותו וכיון שזכה הנכרי בהחמץ שוב לא מקרי כלל חצרו של המפקיד כלל כי לא מושאל לו לשום דבר דהרי החמץ זכה החצר להנכרי וז"ב.

ואל תשיבני דהא מה"ת מותר לאחה"פ ואיך יזכה בו העכו"ם דז"א דל"מ לפי מאי דמשמע מסתמא דגמ' [פסחים כ"ט ב'] דלדידן דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי חמץ בפסח לאו בר דמים ודאי דיוכל הנכרי לזכות בו אך אפי' לדברי הפ"י ז"ל שכ' דמקרי ממון ממש לדידן מ"מ עכ"פ לדידן דאסור מדרב' יוכל העכו"ם לזכות בה ולכן דברי הגאונים לק"מ: ועפ"ז יש לומר דלהגאונים ז"ל אפילו מדרבנן מותר החמץ לאחה"פ כשהפקידו ביד עכו"ם שקיבל עליו אחריות דהנה הר"נ ז"ל הוכיח דבר זה דלהגאונים נמי מדרבנן אסור לאחה"פ דאל"כ למה אמרינן [שם דף ל"ב] בנכרי שהלוה לישראל על חמצו לאחה"פ אסור ורבא מוקי לה בהרהינו אצלו א"כ נהי דנכרי אינו קונה משכון מ"מ הרי הוא תח"י ולא מקרי בבתיכם לגבי ישראל הלוה ולמה יאסור אחה"פ א"ו דמדרבנן אפילו להגאונים אסור לאחה"פ ולפמ"ש ליכא הוכחה כלל די"ל במפקיד אצל נכרי וקיבל עליו העכו"ם אחריות שוב אין הישראל עובר וממילא מותר לאחה"פ דלא שייך קנס כיון דלא עבר הישראל על ב"י ורק דקשה דהשאיל לו חצרו דגם הגאונים ס"ל סברא זו וא"כ שוב הוי ביתו של ישראל וכתבנו כיון דהחמץ נאסר משעה וא"ו בהנאה קנה לו חצרו לעכוים שלא מדעתו דזכות הוא לו זכי' זו מההפקר כמו במשכנו של גר דקנה לי' חצרו של"מ וא"א שיהא המקום מושאל לישראל דא"כ נאסר בהנאה וקנהו העכו"ם

להחמץ והחצר ולא נוכל לומר שהשאיל לו חצרו ממילא להמפקיד אך כ"ז בפקדון אצל עכו"ם שייך שיזכה לו חצרו אפילו של"מ שאינו מכוין לזכות בה אבל שם במשכון דאם יזכה העכו"ם בהמשכון יפקע החוב מהישראל דאם אין מחזיר לו משכונו א"צ לפרוע חובו וא"כ לא הוי רק כעין מכר דלא זכה לו חצר של"מ אבל גבי פקדון דזכה לו החצר להנכרי הנפקד שפיר י"ל דאפילו מדרבנן מותר לאחה"פ ועפ"י מה שכתבנו י"ל דגם אביי [דס"ל למפרע ה"ג] ס"ל חמץ מפקיע משעבוד [ע' בתוס' גיטין ד' מ' ד"ה הקדש ובפ"י ובצל"ח בפסחים דף ל"א] ואך דע"ז קשה למה אמר אביי פסחים ל"א] דנכרי קונה למפרע הא הפקיע החמץ שעבוד של הנכרי ועיין בר"א ואחרונים מש"כ בזה ולפמ"ש א"ש דהנה לפי סברא הנ"ל דהנפקד משאיל חצרו להמפקיד א"כ נהי דנפקע השעבוד של העכו"ם נימא דהא קנה לו (חש"מ) [חמצו של לוה] בשעה שנאסר בהנאה ובב"א בא הזכי' עם האה"נ ונהי שנפקע השעבוד זכה בו הנכרי מן ההפקר שיש דיעות ס"ל שחצר המושכר קונה לשוכר מן ההפקר [ע' סי' רס"ד סעיף ד' וסי' שי"ג וכאן אף דהוא בבית ישראל מ"מ כאן דלמפרע ה"ג והחמץ הוא של העכו"ם ממילא חצירו של ישראל מושאל לו לנכרי בעל החמץ והוי כחצר המושכר לו עכ"ה] וא"כ ה"נ משעה שהחמץ נאסר זכה להו לעכו"ם בתורת הפקר ולא שייך כאן הטעם דלמא לא ניחא לי' להעכו"ם בקנין זה דהא יופסד ממונו והוי כמכר דאין נקנה של"מ זה ליתא דהא בלא"ה אי לאו דהוי חמץ ואיסור הנאה הוי ע"כ נקנה לי' לעכו"ם בלמ"ג וניחא לעכו"ם בזה דע"מ כן הלוה ורק דהוי קשה דנימא חמץ מפקיע מ"ש לזה שפיר י"ל נהי דהשעבוד נפקע מ"מ זכה העכו"ם מן ההפקר דהוי אסה"נ:

ולפ"ז יש ליישב קו' התוס' בסוגי' דהרהינו [שם בפסחים דף ל"א ע"ב ד"ה אלא] שהקשו אביי האיך יתרץ הך דלמה לכ"ע עובר הא למ"ג ולפמ"ש א"ש דהנה לפמש"כ גם אביי ס"ל חמץ ממ"ש ורק דהעכו"ם קנהו בחצר המושאל לו מאת הישראל בתורת הפקר כיון שנאסר בהנאה וה"ל ממש בבתיכם ולא בבית הנכרי דהעכו"ם קנהו להחמץ בתורת חצרו אך לכאורה יקשה ע"ז כיון דחמץ ממ"ש א"כ העכו"ם קנהו מטעם הפקר ממילא צריך הישראל לפרוע לו חובו והאיך יכול העכו"ם לזכות בדבר שאם לא זכהו הנכרי הי' שוה לישראל לומר לו הש"ל דנהי דחמץ ממ"ש מ"מ יוכל לומר הש"ל ולא הי' צריך לפרוע לו אבל אם יזכה בו העכו"ם משום הפקר שוב אין גבי' למפרע ויצטרך לשלם לו החוב להעכו"ם ומש"ה לא הוי להעכו"ם לזכות בו אך לפמ"ש המג"א [סי' תמ"א סק"ב] אסור לישראל ליתנו להעכו"ם משום פורע חובו באיסורי הנאה וא"כ לא הי' יכול לומר הש"ל וא"כ ממילא אין שוה כלום להישראל ויכול הנכרי לזכות מטעם זכי' מהפקר והוי

כנותן לעכו"ם קודם זמן האיסור וכנ"ל ואך כ"ז כשהוא ברשות הישראל רק שאמרינן שהקנה לו חצרו להעכו"ם [לשמירת ממונו] והעכו"ם קנהו מההפקר ע"י חצרו שפיר י"ל דאם לא זכה בו העכו"ם לא הי' יכול לומר לו הש"ל דאסור משום פורע חובו באה"נ אבל אם הוא מונח ברשות העכו"ם דא"צ הישראל לפדותו וליקחנו מהעכו"ם [עיי"ש במג"א שהניח זה בצ"ע] וכ"ז שאין העכו"ם נותן לו החמץ הוא פטור מהחוב א"כ החמץ שוה עכ"פ לענין שיכול לומר להעכו"ם הש"ל א"כ לא יכול העכו"ם לזכות מן ההפקר דאינו הפקר לגמרי דנצרך להישראל לומר הש"ל א"כ לא קנהו העכו"ם מטעם הפקר וחמץ ממ"ש ולכן אסור לאחה"פ [וא"כ שפיר גם לאביי מוקמינן בשהרהינו אצלו ופליגי בדר"י ואף דלמפרע ה"ג מ"מ חמץ מפקיע מ"ש ולקנותו בשעת איסורו לא יכול הנכרי דאינו הפקר דצריך לו לישראל לומר הש"ל ולכך לד"ה עובר אבל רישא בישראל שהלוה לנכרי והרהינו דחצר המלוה מושאל לו לעכו"ם לשמירת משכונו שפיר בעת איסור חמץ קנוי לו לעכו"ם בתורת חצירו דאין צורך לו לישראל עוד דלא יוכל להחזיר לו החמץ כדי לגבות חובו כנ"ל ומתורץ קו' התוס' עכ"ה] וזה נכון לפע"ד:

ועפ"ז יש לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל [בפ"ד מחו"מ ה"ד] שכתב באחריות אנס חייב בביעור והקשה הראב"ד ז"ל דא"כ איך אמר ר"נ [בפ' כ"ש דף ל' ע"א] הביאו לי חמירא דבני חילא הא חמץ שלהם הי' אסור לדברי הרמב"ם ז"ל והקשה על הר"א ז"ל בכ"מ דהא אפשר שהי' נותנין בבתי עכו"ם דאז הי' מותר ולפמ"ש א"ש דהנה לפמ"ש הרא"ש ז"ל דמושאל חצר להמפקיד א"כ לכאורה למה ביחד לו בית מותר בהפקיד אצלו ובלא ייחד אסור [בפסחים ד"ו ע"ב] הא בלא יחד לו בית הוי נמי מושאל לו חצרו אך החילוק ברור דבאם אינו מיחד לו חצרו רק דהוי כמו שהשאיל לו כיון שמושאל לשמירת ממונו אבל גוף הזוית אינו מכור לנכרי ואם רוצה מפנהו לזוית אחר [ולכך הו"ל גם חצירו של הנפקד ועובר] ורק סברת הרא"ש ז"ל דמ"מ יש לו איזה מקום בחצרו הוי בבתיכם [גם לגבי המפקיד ועובר] אבל ביחד לו בית היינו שיהי' של הנכרי כמו בשכירות גמור א"כ הוי ביתו של העכו"ם לחוד ולא של הישראל והנה לפע"ד דזה [אי מהני ייחד בית בחמץ שקיבל עליו אחריות] תליא בפלוגתא שבח"מ סי' שי"ג בין הרמב"ם והרא"ש ז"ל דהרמב"ם ז"ל ס"ל דחצר המושכר אינו קונה דבר המופקר להשוכר וכתב הש"ך ז"ל שם הטעם דאינו מקרי של השוכר, רק לדבר המושכר לו אבל לשארי ענינים ה"ל חצר של משכיר ולכן לדעת הר"מ ז"ל לא מהני יחד לו בית [בקע"א כמבואר בדבריו פ"ה מה' חו"מ] דהא נמי יש להישראל תועלת בשמירת החמץ לפוטרו מאחריות [ולכך] עובר על לא ימצא ואי משום שמונח בבית העכו"ם הא לדברי הרמב"ם ז"ל עיקר החצר

של המשכיר ולא מקרי חצרו של השוכר רק למה שנשכר לו א"כ לאחריות שחייב בו המשכיר ודאי מקרי ביתו של המשכיר כי לזה לא נשכר לו ועיקר ביתו הוא של המשכיר בעל החייב באחריות אבל להרא"ש ז"ל שס"ל שחצר המושכר קונה להשוכר דשכירות ליומא ממכר כמ"ש שם א"כ אפילו אם הוא באחריות הישראל מ"מ מונח בהחצר של העכו"ם דשכירות מכר גמור היא והנה לפ"ז א"ש דברי הראב"ד ז"ל דהי' קשה לי' על הרמב"ם ז"ל נהי דאחריות אנס הוי מצוי מ"מ הא מושאל החצר להעכו"ם לשמירת ממונא והכא לא שייך מש"כ לעיל כיון שלא השכירו לו בפירוש מקרי גם חצרו של הישראל ששומר לו דבר שחייב באחריותו וכמ"ש מו"ח ז"ל בספרו ברוך טעם דז"א דהרי אינו חייב באחריות כלל מדין ומה לנו שהנכרי יכפנו ויאנסו שלא כדין אחר פסח מ"מ בגוף החמץ לית לי' כלום ולכן הוי רק חצרו של עכו"ם ולא מקרי בבתיכם ולכן צ"ל לפי סברא זו דגם בחצר אחרים ס"ל דחייב באחריות אנס עליו ושפיר הקשה הראב"ד ז"ל דא"כ מהיכן נמצא חמץ דב"ח הא אפילו נתנוהו ברשות אחרים אסור כנ"ל אך הרמב"ם ז"ל לשיטתו דבחצר המושכר עיקר בית של המשכיר א"כ באחריות אנס חייב כיון דעכ"פ מונח בחצרו של ישראל אבל בנותן בבית אחר ממש פטור ומש"ה משכחת חמירא דבני חילא וד"ל:סימן ו שאלת לתרץ דברי הרמב"ם פ"ד מהל' חו"מ וז"ל ישראל שהרהין חמצו אצל העכו"ם אם אמר אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פ' קנה חמץ זה מעכשיו ה"ז ברשות העכו"ם ואותו חמץ מותר לאחה"פ והוא שיהי' אותו הזמן שקבע לו קודם הפסח ואם לא א"ל קנה מעכשיו נמצא אותו החמץ כאילו הוא פקדון אצל העכו"ם ואסור בהנאה לאחה"פ עכ"ל והקשה עליו הראב"ד וז"ל לא נהיר כו' אלא אפי' לא הגיע זמנו עד לאחה"פ אינו עובר עליו ואם הגיע זמנו קודם הפסח אפי' לא אמר מעכשיו קנאו שאין דין אסמכתא לעכו"ם עכ"ל גם האחרונים האריכו בזה והצל"ח נתקשה דלמה לי' הרהינו כיון דאמר מעכשיו הוי למפרע הוא גובה דאז מותר לאה"פ אפי' בלא הרהינו כמבואר בש"ס [פסחים ד' ל"א] לאביי:

ולתרץ כ"ז נקדים מה דהתוס' ז"ל בגיטין [דף מ' ע"ב ד"ה הקדש] והרשב"א ז"ל [שם] כתבו דהקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד הוא לרבא לשיטתי' דס"ל מכאן ולהבא ה"ג אבל לאביי דס"ל למפרע ה"ג אין הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד והפ"י והצל"ח [פסחים ל"א ובגיטין שם] כתבו לומר איפכא דלהמסקנא גם לאביי חמץ מפקיע מ"ש ורק לס"ד הוי לומר כן ובזה שפיר יתורץ הפלוגתא דברייתא [דף ל"א ע"א] אליבא דאביי כמו לרבא ומתורץ קושית התוס' פסחים [שם ד"ה אלא] ולפעד"נ דא"א לומר כלל הקדש מפקיע מ"ש לאביי דלמפה"ג דלא יוכל הלוה להקדיש דבר שאינו שלו

ומתחילה לא חל הקדש כלל והאיך יפקיע מ"ש אם לא חל מעולם בשלמא לרבא הוי ההקדש עכ"פ מעכשיו חל כמו שמכורה לשעתה אם מכר הלוה ורק כשבא המלוה לגבות גובה מיד הלוקח אבל בהקדש לא יוכל המלוה לגבות ממנו כיון שנקרא עלה שם הקדש וכמ"כ בחמץ ושחרור אבל לאביי דהי' למפרע של המלוה א"כ לא מכורה כלל מעולם הגם דקודם זמנו לא יכול לטרוף מהלוקח וגם פירי לא גבי מלוה מ"מ הוי רק ק"פ אבל קנין הגוף הוי מעולם של מלוה ואינו יכול הלוה להקדישו כלל ובאמת י"ל דמזה הטעם עצמו כתב הרמב"ם בפ"ז מהל' ערכין הל' י"ד וז"ל המקדיש כל נכסיו והיתה עליו כתובת אשה או שטרי ב"ח אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש ולא ב"ח את חובו שהקדש מפקיע השעבוד שקדם אבל כשימכור ההקדש את הקרקע שלו ותצא השדה לחולין יש לב"ח ולאשה לגבות מן הפודה שהרי שעבודה עומד על קרקע זו עכ"ל והקשה עליו הראב"ד דקדושת דמים נראה מהגמ' דאין מפקיע מ"ש ובהדי' אמרי' בש"ס [פסחים הנ"ל ועירובין כ"ג] דמוסיף עוד דינר ומוציא מיד הקדש כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון וגם הקשה עליו דלמה יוכל המלוה לגבות מיד הפודהו מן ההקדש הלא מה מכר ראשון כל זכות שיש לו בה וכמו שלא יוכל לגבות מן הראשון כמ"כ א"י לגבות מן הלוקח וגם גוף לשון הרמב"ם גופא סתרי אהדדי דפתח ואמר שהקדש מפקיע מ"ש שקדם ואח"כ כתב שגובה מן הפודה משום שהשעבוד עדיין על השדה וקשה הלא כבר פקעה מעת שהקדישה ואם טעמו משום שכנגד הפודה לא נפקע הי"ל לומר זה בהדיא דלא נפקע לגמרי השעבוד אולם לפ"ד א"ש דהנה ההקדש לא יוכל להתחיל לחול כיון שהוא משועבד לחבירו אפי' לפי מה דקיי"ל מכאן ולהבא ה"ג כמ"ש רש"י בפסחים (למ"ד ב') וז"ל כ"ע לא פליגי אפי' לרבא דאמר עד עכשיו הי' ברשות לוה מודה הוא דאין מכירתו מכירה ואין הקדישו הקדש שהרי ממושכנין הן למלוה ואע"ג שהן שלו אינן ברשותו ורחמנא אמר איש כי יקדיש את ביתו קודש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו עכ"ל ורק לכאו' הא אכתי מצי יחול ההקדש במה שיפדנו בדרך זה ע"מ לשלם לב"ח חובו ואיזה דינר יהי' הקדש אך לכאורה גם זה אינו יכול להקדיש דהא מגיע לו כדי דמי כל שווי' של השדה והאיך יקדיש דבר שאינו ברשותו ולכן הקדים הגמ' לומר דהדינר צריך [הפודה] לתת להקדש מדרבנן כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בל"פ וא"כ לא [יוכל השעבוד להיות] מפקיע ההקדש עכ"פ מדינר אחד וא"כ כיון שיש מקום לחול ההקדש שוב מפקיע ההקדש השעבוד לגמרי ולא מקרי דבר שא"ב דהרי לזה עומד ברשותו שיכול למוכרו או להקדישו ע"מ שיפרעו הלוקח או הגבאי לב"ח א"כ שפיר חל ההקדש וכיון שחל ממילא לא נפקע בכדי ולא יוכל לומר שיתן הדינר הוא בעצמו כדי שלא יאמר

הקדש יוצא בל"פ דכיון דכבר חלה הקדושה שוב מדאורייתא (לא) נפקע השעבוד וכמו דס"ל לבן פדא בנדרים [דף כ"ח ב'] דהקדש בכדי לא פקעו היינו בלא פדיון כמו שאמרו שם וכי קדושה שבהם היכן הלכה לתפסו בקדוש' דמים.
[ולכן א"א רק בפדיון] אך כ"ז בעודן בקדושה קודם פדי' אזי לא יוכל המלוה ליתן הדינר שיצא בלא פדיון דקדושה שבה להיכן הלכה. כיון שחלה עכ"פ אך לאחר שפדאן שפיר יוכל לטרוף מהלוקח שפדהו מההקדש.
וא"ל מה מכר ראשון לשני כל זכות שהי' בידו דז"א דהא גם ההקדש לא הי' בו מעולם זכות רק מה שיפדהו ע"מ לשלם לב"ח ור"ל דיותר לא הי' יכול להקדיש שלא הי' ברשותו ולכן שפיר יכול לטרוף מהפודה מן ההקדש וזה ברור לפע"ד לרש"י ז"ל דכתב בפסחים דמקרי אינו ברשותו של הלוה האיך יכול להקדישו.
[ולזה א"ש דעת הרמב"ם הנ"ל בפ"ז מעירוכין דמן הפודה שפיר יוכל לטרוף ובעצמו אינו יוכל לגבות ובגמ' ל"ק רק דמוסיף דינר היינו שיתן הדינר להלוה שהוא יפדנה בתורת פדי' ע"מ לשלם לבע"ח ע"ש רש"י ותוס' בעירוכין כ"ג ודו"ק עכ"ה] והנה באמת בתוס' בגיטין (מ' ב') כתבו בד"ה הקדש וז"ל ואור"י דרבא לטעמי' דאמר בפ' כל שעה דב"ח מכאן ולהבא ה"ג וחשיב ברשותו ודוקא קדושת הגוף שאין לו פדיון מפקיע מ"ש כגון שור תם למזבח או קונמות בפ' אע"פ ואצטלא דפרסו' אמיתנא ביבמות בפ' אלמנה דכיון דחל שעה אחת תו לא פקעי דלא עדיף שעבוד מנתינת דמים וכן חמץ וכן שחרור [וכו'] עכ"ל הרי דס"ל דיוכל להקדישה עתה כמו שיוכל למוכרה קודם גביות הב"ח ומקרי ברשותו אך רש"י ז"ל כתב בהדי' דמקרי אינו ברשותו ולא דמי לביתו ומש"ה א"י להקדישו דאיש כי יקדיש א"ב כתיב וא"כ א"א להקדישו כלל וצ"ל כיון דעכ"פ חל ההקדש על הדינר דיהי' צריך ליתן עכ"פ מדרבנן א"כ שוב יוכל לחול ההקדש שיוצרך דוקא לפדותו ע"מ ליתן לב"ח וכנ"ל.
והנה באמת י"ל דפלוגתא זו של רש"י פסחים ותוס' גיטין הנ"ל תלי' בזה בנדרים בש"ס וז"ל (מ"ו ע"ב) ויש לו שם מרחץ וכמה תפיסת יד אר"נ למחצה לשליש ולרביע אבל בבציר לא אביי אמר אפי' בבציר אסור ה"ד דשרי דמקבל בטסקא עכ"ל ובערכין (כ"א א') וז"ל הקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש היכי מצי מקדיש לה איש כי יקדיש ביתו קודש אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ה"ק הקדישו משכיר הדר בו מעלה שכר להקדש היכי דייר בי' במעילה קאי עכ"ל והקשו כל הראשונים דשני סוגיות סותרים זא"ז דבנדרים משמע דאינו יכול לאסור אם מושכר או ממושכן לחבירו ובערכין משמע דהקדש מפקיע וחל אפילו מה שמשעבד להשוכר או להמלוה ותוס' הרבה תירוצים

תרצו ומחלקים דאם שוה יותר מכפי שכירתו יכול לאסור כיון דיכול לאסור המותר ממילא השוכר דר בשל הקדש אך הר"ן והריב"ש ז"ל ומביאם הש"ך ז"ל ביו"ד [סי' רכ"א סקמ"ה] שכתבו דכיון דמשועבד לזה אפי' חלקו א"י לאסור כיון דגורם שיאסר חלק חבירו יעו"ש וא"כ בזה י"ל דרש"י ס"ל דאפי' מה ששוה יותר ואפילו בשלו א"י לאסור אם עי"ז יגיע הפסד למי שנשתעבד לו ומש"ה כתב רש"י ז"ל [שם בפסחים ד"ל ע"ב] שמקרי א"ב הגם שיוכל למוכרו עתה מ"מ כיון שע"י הקדשו יגיע הפסד שלא יוכל המלוה לגבותו אינו יכול להקדיש (ובאמת התוס' ז"ל ס"ל שיוכל לגבות כמו שאמרינן בבן לוי שהקדיש אבל רש"י ז"ל בפסחים מפרש בהדיא שההקדש לא חל מעיקרא) ולכן לרש"י ז"ל אין ההקדש כלל רק מדרבנן ורק הרמב"ם ז"ל ס"ל דהקדש דמים מפקיע מ"ש [ממילא] וכנ"ל אבל התוס' ז"ל ס"ל כיון שעתה יוכל למוכרה יוכל נמי להקדישה הגם שיגיע הפסד לחבירו אפי' אם לא הי' יכול לגבות מההקדש נמי יוכל להקדיש כיון שעתה בידו למוכרה ולשיטת' בערכין כיון שיכול להקדיש המותר מהשכירות יוכל לגרום גם איסור (מהשוכר) [להשוכר] ה"נ שכיון שעתה מקרי ברשותו לענין שיכול למוכרו יכול נמי להקדישו הגם שעי"ז יגרום היזק לחבירו שלא יכול להוציאו מהקדש כיון שיוכל לע"ע למוכרה יוכל להקדישו ולכאורה דברי התוס' מוכרחים דאם לא נימא הכי קשה גבי קדושת הגוף שמפקיע מידי שעבוד לכ"ע ולשיטת רש"י ז"ל קשה האיך יוכל ההקדש גוף לחול כלל כיון שעי"ז ההקדש נפקע השעבוד שלא יוכל לגבות ממנו א"כ אינו ברשותו של הלוה לגרום הפסד למלוה נהי שיש לו רשות למוכרו כיון שהב"ח יוכל לגבות ממנו אבל האיך יוכל לאסרו על הב"ח לגמרי ולהקדישו הלא מקרי אינו ברשותו כיון שמשועבד לחבירו לגבות הימנו כמ"ש רש"י בפסחים והאיך יתחיל כלל ההקדש לחול ומזה הוכיחו התוס' כיון שעתה ברשותו יכול לאסור אפי' שיגיע מזה נזק להמלוה וכנ"ל בערכין לשיטתם אולם לרש"י ז"ל צ"ע לכאורה האיך בהקדיש הגוף מפקיע מ"ש כיון דרש"י ז"ל כתב בהדיא דשדה או מטלטלים שמשעבדים אג"ק מקרי אינו ברשותו ולא דמי לאיש כי יקדיש את ביתו וא"כ קשה האיך יפקיע ההקדש מידי שעבוד הא מעיקרא לא חל ההקדש ואשר נראה לפע"ד דסברת רש"י ז"ל כיון דמצינו בגמ' (תמורה כ"ד ב') וז"ל במשנה ר"פ כיצד מערימין על הבכורמבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעי' של זו אם זכר עולה ילדה זכר יקרב עולה ואם נקיבה זבחי שלמים ילדה נקיבה תקרב שלמים אם זכר עולה ואם נקיבה שלמים ילדה זו"נ הזכר יקרב עולה והנקבה שלמים ילדה שני זכרים אחד מהם יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמי חולין ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשבג"א אין קדושה חלה עליהם עכ"ל הרי דמצינן

למכור בהמה תמימה לצורך עולות והדמים יהי' חולין וכמ"כ מצינו בהמקדיש נכסיו לבה"ב והי' בהם בהמות כמבואר בש"ס [שם כ' ע"א] וא"כ נמי י"ל דיוכל עכ"פ (הלה) [הלוה] להקדיש בקדושת הגוף שימכור לצרכי עולות כמו שיוכל למוכרה לשעתה ובזה לא יפסיד המלוה מידי כיון שיגבה חובו ומש"ה יוכל להקדיש עכ"פ שיהי' גוף הבהמה קדוש לקרבן אך כיון שכבר חל ההקדש בקדושת הגוף שוב ממילא לא נפקע וגם הדמים קדשו ואין מוכרו לצרכי עולה דכיון דכבר חל הקדושה עכ"פ וא"א בשעבודו למנוע עכ"פ שעבוד הגוף ממילא נפקע חובו דהקדש כיון שחל שוב אינו נפקע וז"ב לפע"ד:

ועפמ"ש א"ש מאוד דברי הרמב"ם בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ז וז"ל האומר דמי פרה זו לעולה כל למ"ד יום ולאחר למ"ד יום לשלמים או שאמר דמי' לשלמים כל למ"ד יום ולאחר למ"ד יום לעולה דבריו קיימים ואם הקריב דמי' תוך למ"ד יום מביא בהם כמו שנדר ואם הקריבו לאחר ל' יום מביא כמו שנדר עכ"ל וזה כולו תמי' כמבואר בהשגות וכי הוא נגד הגמרא דנדרים דאיתא שם וז"ל (כ"ח ע"ב) הרי נטיעות אלו קרבן וכו' ולעולם אמר בר פדא פדאן חוזרות וקדשות פדאן חוזרות וקדשות עד שיקצצו נקצצו פדאן פ"א ודיו ועולא אמר כיון שנקצצו שוב אין פודין א"ל רב המנונא קדושה שבהן להיכן הלכה ומה אלו אמר לאשה היום את אשתי ולמחר אי את אשתי מי נפקא בלא גט א"ל רבא מי קדמית קדושת דמים לקדושת הגוף ק"ד פקעי בכדי וקה"ג לא פקעי בכדי א"ל אביי וקדה"ג לא פקעי בכדי והתניא שור זה עולה כל ל' יום ולאחר ל' שלמים כל ל' יום עולה ולאחר ל' יום שלמים אמאי קה"ג נינהו ופקעה בכדי הב"ע דאמר לדמי א"ה אימא סיפא לאחר ל' יום עולה ומעכשיו שלמים אא"ב חדא בקה"ג וחדא בק"ד היינו דאצטריך לי' לתנא למתני תרתי דסד"א קה"ג לא פקעה בכדי ק"ד פקעה אמטו להכי תנא תרתי אלא א"א אידי ואידי ק"ד למה למיתני תרתי השתא י"ל מקדושה חמורה לקדושה קלה פקעה מקדושה קלה לק"ח צ"ל לימא תהוי תיובתא דבר פדא דאמר לא פקעה קדושה בכדי אר"פ א"ל בר פדא ה"ק אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר ל' יום עולה הוה מידי דהוה האומר לאשה התקדשי לי לאחר שלשים יום דמקודשת ואעפ"י שנתאכלו המעות פשיטא ל"צ דהדר בי' הניחא למ"ד אינה חוזרות אלא למ"ד חוזרות מא"ל אפי' למ"ד התם חוזרות הכא שאני דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט עכל"ה הרי דמסקינן דוקא אם לא אמר מעכשיו אבל אם הקדיש ואמר שלשים יום עולה ולאח"כ שלמים אין יכול ההקדש של שלמים לחול על הקדש העולה [ע"ש בכ"מ באריכות] אולם לפמ"ש א"ש דהנה בגמ' איתא שור זה עולה וכו' והרמב"ם ז"ל כתב פרה אך זה הוא לפי מאי דמסיק הגמ' בהקדיש לדמי עולה והקשה הר"ן דהמתפיס תמימים [לבה"ב] הוא

קדוש קה"ג ומתרץ דאיירי בבעל מום אך הרמב"ם ז"ל מפרש דאיירי בהקדיש דמי פרה לעולה דהנקבה אינה ראוי' לעולה רק לדמי' והנה לפי מה דקיי"ל המקדיש תמימים לדמי נעשה גוף הבהמה הקדש והמקדיש פרה לעולה היינו לדמי עולה אבל גוף הפרה נעשה קודש היינו שלמים וימכרו לצורכי שלמים ובהדמים יוקרבו עולה כמבואר דבר זה ברמב"ם ז"ל ובש"ס כמה פעמים.

ילפענ"ד דקדושת דמים נגד קה"ג הוי רק שעבוד עד"מ פרה זו שהקדיש לעולה שנעשה גופה קודש לשלמים ורק שעבוד עלה שלא להקריבה מבלי תת מעות דמי עולה ואשר נקדשה לעולה היינו דמי עולה שעצמה אינה ראוי' לעולה והוי רק שעבוד וא"כ כמו שקיי"ל הקדש מפקיע מידי שעבוד גבי ב"ח כמ"כ קדושת הגוף של הפרה מפקיע השעבוד של דמי עולה ולכן באם אמר פרה זו עולה למ"ד יום ולאח"כ שלמים כיון שבאמת קיי"ל המקדיש בהמה לאחר למ"ד יום חל מעתה ההקדש על לאחר הלמ"ד יום שבדבורו נאסרה בהגיע הזמן ורק בתוך הלמ"ד יום הוא חולין כמבואר ברמב"ם ז"ל ולפ"ז באם הקדישה לעולה היינו לדמי עולה כל למ"ד יום ולאחר ל' יום שלמים דלפי מה דקיי"ל בהקדיש תמימים לדמי נעשו גופם קודש למה שהיא ראוי' וא"כ פרה זו דאינה ראוי' לעולה נעשה גופה קודש לשלמים ודמי' קדש לעולה למוכרה לצורכי שלמים ולהקריב בדמי' עולה כ"ז בתוך הלמ"ד יום אך בהגיע לאחר הל' יום ממילא חל ההקדש דמים לשלמים נמי על הפרה כמו שאמר לאחר ל' יום שלמים וא"ל דהאיך נפקע קדושת העולה ז"א דהא קדה"ג דשלמים שחלה מאז מפקיע השעבוד ולכן שפיר דינו של הרמב"ם ז"ל וכן בסיפא בל' יום שלמים ולאח"כ עולה נמי לא קשה האיך תחול קדושת עולה על קדושת השלמים די"ל כיון דבוודאי תקרב שלמים גופא רק קדושת דמים שפיר חל דהרי קיי"ל אפילו על קרבן חל קדשי בה"ב כמבואר בערכין [כ"ח ב'] ובתמורה [ל"ב א'] והגם שבקה"ג יש רבוי מקרא דאינו חל לרב הונא מ"מ זה לא מקרי קדושת [הגוף] דשפיר יקרב למה שהי' שפיר יוכל ההקדש לחול למפרע ושפיר כתב הרמב"ם ז"ל ולא קשה עליו מדברי הש"ס דמרבי לה דווקא דאם לא אמר מעכשיו וכנ"ל דזה ליתא דר"פ שם רוצה לתרץ אליבא דאביי דהוא הי' שם המקשן כדאיתא שם בש"ס ואביי ס"ל דאין הקדש ממ"ש לכן לא הי' אוקימתא אחרת רק כדמוקי לה ר"פ דלא אמר מעכשיו אך לדידן דס"ל דהקדש ממ"ש לא קשה כלל והיינו דקה"ג מפקיע ק"ד וכנ"ל.

אך לכאורה י"ל דהגם דהתוס' ורשב"א ז"ל שכתבו דאביי לא ס"ל דההקדש ממ"ש הוא משום דס"ל דלמפה"ג א"כ לא התחיל ההקדש לחול דאינו שלו כלל וכנ"ל אך הכא גבי הקדש למ"ד יום לעולה ובתר כן לשלמים דכתבנו דהקדש הגוף לשלמים חל ע"כ

על הפרה ובכה"ג י"ל דגם אביי ס"ל דהקדש של השלמים לאחר למ"ד מפקיע ק"ד של העולה אמנם אחר העיון נ"ל דזה ליתא דכמו דס"ל לאביי למכה"ג ה"נ גבי הקדיש הפרה על למ"ד יום לעולה דקדשי לדמי עולה וכשמכרו לצרכי שלמים והדמים יהי' לעולה בתוך הלמ"ד דחל ההקדש לקדושת דמי עולה וכמבואר בראב"ד ז"ל [פט"ו ממעה"ק ה"ז] שוב ממילא כאילו גבתה ההקדש לדמי עולה בשעה שהקדישו לעולה וממילא הוי כאינו שלו מה שהקדישו לאח"כ לשלמים ומש"ה לאביי אינו ממ"ש אך לרבא דלא ס"ל למפה"ג ממילא הי' חל ההקדש דלאחר למ"ד לשלמים וממילא נפקע קה"ד של העולה ע"י שעבוד הגוף של שלמים ודו"ק: היוצא לנו מזה דלאביי דלמה"ג אין הקדש ממ"ש דלא חל כלל הקדש וכדברי התוס' והרשב"א ז"ל.

והנה לכאורה יש לשדות נרגא במש"כ דלרבא מש"ה חל ההקדש הגם שא"ב שממושכן אצל אחרים וכמש"כ רש"י ז"ל בפסחים מ"מ חל ההקדש עכ"פ לקדושת הגוף דהא יכול למוכרו לצרכי עולה והדמים יהי' חולין וחל ההקדש הגוף וממילא נפקע שעבוד המלוה וכמש"כ לעיל בארוכה ויש להקשות ע"ז מהא דגבי אצטלא דפרסי אמתנא [יבמות ס"ו] האיך יכול לאסור על המלוה דבר שא"ב דכאן לא שייך הסברא דיכול למכור לצורך המת ולגבות חובו אך לזה י"ל דכיון דהקדש חייל בכה"ג גם במת דמי להקדש דילפי' איסורא מהקדש ולכן לא פלוג חז"ל וגם באצטלא יכול לאסור כנלע"ד דהנה רחוק אצלי לומר דיחול קדושה במה שאינו שלו ואינו ברשותו הגם דהתוס' ז"ל כתבו דמקרי לע"ע ברשותו כיון שבידו למוכרה לפע"ד לפי מה דקיי"ל [סי' רכ"א הנ"ל] גבי משכיר שאינו יכול לאסור על השוכר אפילו בחלקו אינו יכול לגרום הפסד להשוכר ככה נמי אין ביד הלוה לאסור על המלוה אפילו אם הוא ברשותו למוכרו ממכר לשעתה מ"מ לא יוכל לגרום איסור למלוה שלא יוכל לגבותה ויעוין בהא דירושלמי גבי למכרה ממכר לשעתה בח"מ בש"ך ובב"י ז"ל אך לכאורה יקשה משחרור שמפקיע מ"ש לרבא דהאיך יכול לשחרר ולהפסיד לחבירו ומה שרצה הפ"י ז"ל [בגיטין ה"נ] לומר דזה תלוי באם יוצא לשניהם בשן ועין עיין במל"מ הל' עבדים [פ"ה הט"ז] שדחה סברא זו בטוב טעם דשם תלי' בכספו המיוחד לו ותלי' אם קנין הפירות כקה"ג אבל למכור בוודאי יכול למוכרו וכמ"כ יכול לשחררו ורק למ"ש קשה האיך יוכל לשחררו ולהפקיע דבר ש"ש בשלמא למוכרו יוכל שחבירו יגבנו בהגעת הזמן אבל האיך יכול לשחררו בדבר שאינו שלו.

ולכן נלע"ד דבשחרור הטעם שיכול לשחררו הוא משום דאמר שמואל [גיטין ל"ח] עבד שאין לרבו רשות עליו יוצא לחירות וגם ר"י ורב לא פליגי בזה רק דס"ל דצריך ג"ש גבי המפקיר עבדו יעוי"ש אבל בזה כ"ע מודים דיוצא לחירות וא"כ נהי שלא יוכל לשחררו

בתורת שחרור מ"מ יוכל לסלק רשותו מעליו כעת והמלוה לא יכול ג"כ לשעבדו קודם הגעת הזמן הפרעון חובו וא"כ נשאר העבד בלא רשות וממילא יוצא לחירות.
ועד"ז יתיישב קו' התוס' גיטין (מ"א א') שהקשו דלמה אמר הש"ס דפליגי במזיק שעבודו של חבירו ולמה לא נימא דהוי גרמי שגרם לו היזק בשחרורו יעוי"ש ולפמ"ש א"ש דבגרמי קיי"ל [ב"ק כ"ו ב'] דצריך להיות הגרמי בגוף הדבר אבל בסילוק כרים וכסתות בכלים שנפלו מהגג פטור שלא עשה רק סילוק הצלה כמ"כ נמי כיון שלא עשה מידי רק שע"י שסילק רשותו יצא לחירותפטור מגרמי ורק אם הוא מזיק ממש חייב אפי' בכה"ג כמבואר ומש"ה הביא הגמ' הטעם משום משש"ח וגם יש ליישב בזה מה שהקשו התוס' [שם גיטין מ"א] לאביי דס"ל למפרה"ג ואין הקדש ושחרור מפקיע מ"ש א"כ האיך יתרץ המשנה בגיטין דאיתא שם (מ' ע"ב) וז"ל עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים ושחררו שוה"ד אין העבד חייב כלום אלא מפני תה"ע כופין את רבו ועושה אותו ב"ח וכותב שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר וכו' יעוי"ש בגמרא והקשו התוס' דלאביי קשה איך יתרץ דאם שחררו רבו ראשון למה אין לרבו שני עליו כלום הא שחרור א"מ מ"ש וגם כעולא לא יכול לתרץ ששחררו רבו שני דא"כ למה אין העבד חייב במצות הלא לאביי יוכל המלוה להקדיש ולשחרר דלמה"ג אך לפמ"ש אתי שפיר דהנה מבואר ביבמות [מ"ו א'] גבי הלוקח עבד מן הנכרי שצריך לשעבד בו טרם שיזכה העבד בגוף דכיון שהנכרי.
יסלק עצמו יוכל העבד לזכות בעצמו יעוי"ש א"כ ה"נ דנהי דלמפרע ה"ג מ"מ כיון דקודם הגבי' הי' ספק אם יגבנו יהי' למ"ג ויהי' משוחרר או לא יבא לידי גבי' ואין שחרורו כלום א"כ בוודאי אסירי שניהם מספק להשתעבד בו דידוע דאסור להשתעבד במשוחרר ועובר על לאו דלא תעבוד וא"כ הוא מסולק מרשות שניהם ואין רשות רבו עליו וממילא יוצא לחירות אך דאינו חייב במצות כמו שקיי"ל כר"י ורב [ל"ח הנ"ל] דמעוכב ג"ש והמפקיר עבדו פטור מן המצות ולא עוד אם מת שוב לא יוכלו היורשים לשחררו לחייבו במצות דאיסורא לברי' לא מוריש וא"כ ה"נ כיון דכבר יצא לחירות מחמת שאין רשות עליו שוב לא יכול לגבות איסורא דאיסורא אינו בר גבי' א"כ לא מהני שחרורו כלל ואינו חייב במצות וזה שדקדק בדברי עולא שאמר שוה"ד אין העבד חייב במצות ולמה לא אמר שוה"ד דאינו משוחרר ולמה תלוי כלל במצות אך לדברינו א"ש דבאמת מועיל השחרור לאביי דלמה"ג ורק דלענין חיוב מצות לא מהני דכבר פקע מיני' השעבוד מחמת שאין רשות שניהם עליו לשעבד בו מספיקא וכנ"ל וא"כ פטור משעבוד וממילא אינו חייב במצות דאיסורא לא יכול לגבות מב"ח ורק הראשון (לא) יכול לשחררו כיון שעדיין לא

נפקע ממנו ולא נגבה ורק רשותו נסתלק מעליו והמפקיר עבדו דיוצא לחירות אבל מהני ג"ש עכ"פ כמבואר בגיטין לרב ור"י דקי"ל כוותי':

היוצא לנו מזה דבשחרור הטעם דממ"ש הוא מטעם סילוק רשות וזה י"ל שמהני בין לאביי בין לרבא אך בחמץ לכאורה קשה דלמה לא יהי' גם לאביי מפקיע מ"ש בשלמא גבי הקדש אם בא לידי גבי' הוי למפרע של המלוה ולא יכול הלוה להקדיש דש"ח ולא התחיל כלל (השעבוד) [ההקדש] אך בחמץ דקיי"ל אפילו הוא חמצו של עכו"ם אם הוא רק מצוי אצל הישראל יהי' באופן שיהי' אסור א"כ נהי דלמה"ג מ"מ אם אולי לא יבא לידי גבי' הוי עכ"פ מצוי' אצל הישראל וכמש"כ הט"ז ז"ל [או"ח סי' תמ"א סק"ג] בסברא נכונה דזה הוי מצוי' גבי ישראל וא"כ נהי דהוא למפרע חמץ של עכו"ם מ"מ של אחרים נמי נאסר אם הוא מצוי' אצל ישראל כמבואר בפ"י בריש פסחים ולכן ע"כ צ"ל דגם לאביי איירי בהגיע הזמן קודם פסח דאז הרשות ביד העכו"ם לגבותו אימתי שירצה ואינו מקרי כלל מצוי' אצל ישראל דהגעת הזמן נחלט לו לגבות הימנו ורק לרבא דס"ל מכאן ולהבא ה"ג כל זמן שלא גבהו עדיין הוא חמצו של (עכו"ם) [ישראל] ולכן הוצרך רבא לאוקמי בהרהינו ואמר מעכשיו דמעכשיו לא סגי דהרי עדיין מקרי מצוי' אצל ישראל כיון דיכול לשלם ועדיין לא הגיע הזמן והגעת הזמן קוה"פ לא מהני דהוי אסמכתא ולכן בעי מעכשיו לסלק האסמכתא וגם בעי דוקא הרהינו דלא כקו' הצל"ח ז"ל דהנה צריך להבין למה במשכון ישראל לא שייך אסמכתא ובעכו"ם שייך אסמכתא ומ"ש הרה"מ ז"ל [בפ"ד מחו"מ הנ"ל] דישראל קונה בקנין יותר מעכו"ם זה מקושי ההבנה מה זה לענין אסמכתא אם לא סמך דעתו גם בישראל לא קנה ואם סומך וגמר ומקני מחמת שהוא תח"י חבירו כמו להרמב"ם ז"ל שתח"י לא שייך אסמכתא א"כ גם בעכו"ם לא שייך אסמכתא כיון שהוא תח"י דמה שיש לישראל קנין במשכון ולעכו"ם אין קנין משכון זה לא שייך לענין סמיכת דעת כלל אם עשה הנכרי ק"ג והוא תח"י מאי אסמכתא שייך בי' אך י"ל דטעם הדבר הוא זה משום דאף במ"ש הרמב"ם ז"ל [פי"א ממכירה ה"ד] גבי ערבוני מחול לך דזה שהוא ת"י לא שייך אסמכתא ולכאורה קשה הא הטעם דאסמכתא משום שלא גמר בדעתו שיהי' הקנין שסובר בדעתו בודאי יעשה הדבר שהבטיח לחבירו או שישלם חובו וכיוצא וא"כ גם שהוא תח"י סומך על זה דא"ל כיון שמוסרו וירא שיוחלט בידו ואטו בשופטני עסקינן וכי לא מהימן לי' כשיקיים התנאי יחזרנו לו הלה וא"כ גם במוסרו לחבירו ג"כ שייך שאינו סומך בדעתו להקנות כי בדעתו שיתקיים התנאי אך נ"ל שי"ל הטעם לפמ"ש בריטב"א קדושין [אולי כוונתו לדף מ"ז ע"ב גבי השואל קורדם ע"ש ודו"ק] ודו"ק דמשיכה לא מהני רק לקנין מוחלטת

ולכן אסמכתא כיון שאין עדיין מוחלט הקנין לא מהני משיכה לחודה ולכן גבי ישראל שקונה משכון הרי דמהני משיכה לדבר שאינו לגמרי שלו שפיר מהני המשיכה אם הוא תח"י דקנה משכון הזה ושפיר מהני המשיכה כמו במשכון שמהני המשיכה אך בעכו"ם שאינו קונה משכון לא מהני המשיכה הזה שאינו רק מספק וסומך שלא יהי' כלל ומש"ה בעכו"ם שייך אסמכתא ואך באומר מעכשיו דקיי"ל המקנה מעכשיו ולאחר למ"ד יום דביום הל' נגמר קנין המשיכה ומש"ה צריך שיהי' עכ"פ ברשות הקונה כמבואר בר"ן כתובות [דף פ"ו עיי"ש וצ"ע] וא"כ מש"ה אם לא הי' הרהינו לא הי' מועיל כלל משיכת העכו"ם להחמץ דהוי אסמכתא וגם המעכשיו לא הי' מועיל כיון דקנין אינו כלום ורק כשהוא ברשותו של העכו"ם וא"כ בשעת הגעת הזמן נגמרה המשיכה דמאז שיוחלט לו א"כ ממילא הוא של העכו"ם ומש"ה בעי הרהינו וז"ב ודו"ק:

סימן ז לתרץ קו' התוס' פסחים (ל"א ע"ב) ד"ה אלא הב"ע וז"ל תימא לריב"א אביי האיך יתרץ דע"כ בדרר"י קמיפלגי כו' יעוי"ש ונראה דהנה לכאורה קשה האיך יוכל לומר גבי [עכו"ם] למפה"ג הלא אפי' הפקעת הלואה מותר בעכו"ם [כמבואר בב"ק קי"ג ב'] והאיך משועבד למפרע וכעין זה כתב המלחמות ז"ל באמת למסקנא אך קשה מה קס"ד בעכו"ם למ"ג אך לפי מה דכתב ביש"ש (פ"ק) [בפ' הגוזל ומאכיל דין כ'] דאם נתן לו עכו"ם מעות על מקח שיתן מחיר כספו איזה חפץ שלקח ממנו אם לא יתן לו החפץ הוי גזל ממש ורק הלואה להוצאה ניתנה והנה א"כ לפ"ז למ"ד למפרע גובה הוי כלקח חפץ ממנו בשעת הלואה ורק אם יפרע לו המעות חוזר המקח וא"כ אם אינו נותן לו החפץ ולא משלם החוב הוי גזל גמור דהרי הוי מקח ע"ת וכיון שלא קיים התנאי לשלם המעות ממילא נקנה לו החפץ והוי גזל אם אינו נותנו לו ולכן שפיר אפי' בעכו"ם למפרע גובה אך כ"ז דלא איירי בהרהינו אבל בהרהינו דעכו"ם לכ"ע לא קנה משכון לא אמרי' כלל למפ"ג דהא הפקעת הלואה מותר ואם נאבד המשכון מהעכו"ם ומצאו ישראל חייב להחזירו לישראל הלוה והלוה פטור לשלם החוב מה תאמר הא הנכרי נתן לו מעות על חפץ מחויב לתת הא נתן לו כרצונו ומה לו לעשות יותר אבל לעולם העכו"ם לא קנאה כלל רק בעת גביתו בזמנו אבל מקודם לא הוי של עכו"ם כלל דהא הפקעת הלואה שרי בעכו"ם ואין לו בו זכיי' כלל וזה ברור וא"כ בהרהינו גם לאביי לא אמרינן לכ"ע למפ"ג.

ועל קו' השני' למה בישראל שהלוה לנכרי למה למ"ד אינו עובר כנ"ל די"ל דהאיך שייך לומר גבי חמץ למפ"ג הא כיון שמטא פסח הוי א"ה והפקר אפי' חמצו של עכו"ם אסור בפסח בהנאה ופקע אז השעבוד למ"ד דס"ל גם לאביי דחמץ מפקיע שעבוד וא"כ בפסח אינו משועבד כלל חמץ דנפקע השעבוד מכח איסור חמץ והאיך שייך כלל לומר גבייתו

שגבה עכשיו הוא כהי' למפרע שלו הא בנתיים הוי הפקר והעכו"ם שזכה אז זכה בהפקר והוי כקנאה אחר הלואתו ולא שייך כלל למ"ג אך באמת חמץ של עכו"ם אסור בהנאה אבל לא הוי הפקר וממון הוא ואם ישראל גזלו או הזיקו בידים חייב לשלם ורק לישראל אסור בהנאה אבל לא הוי הפקר וא"כ שייך שפיר למפרע גובה אך בהרהינו אצל ישראל דכתב הפ"י ז"ל דעשה דתשביתו שייך אפי' על חמצו של עכו"ם וא"כ עומד לשרוף והכל מצווין לבערו והוי הפקר ממש וא"כ כשזכה (הנכרי) [הישראל] בהו אחה"פ הוי כמו שקנאה אז ולא שייך בזה למפ"ג ודו"ק: סימן ח הרי"ף ז"ל פסק במס' יו"ט וז"ל בפ"א וקי"ל דיו"ט צריך עירובי תחומין וא"צ עירובי חצרות ושתופי מבואות אבל יוה"כ צריך אפילו ע"ח וש"מ כשבת דתני' א"ל ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבים לגדול ביה"כ אעפ"י שחייב בתענית ואסור לו לאכול כו' ש"מ דבין ב"ש ובין ב"ה כולהו ס"ל דמערבין לגדול ביה"כ ע"ת וחצרות כשבת וכן הלכה עכ"ל ותמהו כולם עליו דמאי ראי' מהא דעירובין דלמא מיירי בעירובי תחומים אבל לעולם אין עירוב והוצאה ליוה"כ ונלע"ד לתרץ בד"ז דהנה בכריתות (י"ד ע"א) וזל"ה רמ"א כו' וניתני אם הוציא חייבמ"ט קתני אם היתה שבת אמר רפרם ז"א עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליה"כ ממאי דלמא יש עו"ה ליה"כ וה"ק אם היתה שבת והוציאו חייב אף משום שבת ויוה"כ אלא אי אתמר דרפרם על הדא אתמר דתני' ושלח ביד איש עתי איש להכשיר את הזר עתי אפילו בטומאה ואפילו בשבת עתי במזומן קתני עתי ואפי' בשבת אמר רפרם ז"א עו"ה לשבת ואין עו"ה ליה"כ ממאי שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביה"כ בכך אלא דרפרם בדותא היא עכל"ה וביומא (ס"ו ב') עתי ואפילו בשבת למאי הלכתא אר"ש לומר שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו כמאן כו' אמר רפרם ז"א עירוב והוצאה לשבת ואין עו"ה ליה"כ עכל"ה והנה התוס' [שם בכריתות ד"ה אלא] התעוררו דלמה ביומא לא מדחי הגמ' הא דרפרם ובכריתות מדחה הא דרפרם [ותי' דרגילות היא דד"ת עניים במקו' זה ועשירים במ"א] והשא"ר ז"ל [בס' ע'] כתב דלא מצינו כיוצא בזה דעיקר מקום דרפרם ביומא לא ידחה ובמקום אחר שרק אגב גררא הובא דבריו ידחהו הגמ' יעי"ש בדבריו ונ"ל דהנה רש"י ז"ל בכריתות שם בד"ה דלמא וז"ל מיה"כ לא שמעי' לשבת דיה"כ שאני דהכשר מצותו בכך דומיא דתמידין שקרבין בשבת עכ"ל.

והנה לכאורה לפי מה שרש"י מדמהו לקרבן צבור קשה דלמה צ"ל עתי דאפילו בשבת הא בפסחים ילפינן כל המועדות דקרבנם דוחה שבת דהוקשו זה לזה יעו"ש [דף ע"ז א'] וא"כ אם זה מקרי קרבן צבור שדוחה (יו"ט) [יו"כ] א"כ גם שבת ידחה א"ו שזה אינו כלל קרבן שילמד משארי קרבן מועדים שדוחה שבת וא"כ גם יוה"כ לא ידחה.

אך כוונת רש"י ז"ל הוא כך דבאמת דיוה"כ שדוחה ודאי הוא מגזה"כ שהתורה צוה לנו בכל יוה"כ אך אעפי"כ אין ללמוד שבת מיו"כ כיון שחזינן שדוחה יו"כ ידחה גם שבת דז"א די"ל דזה מקרי זמנו קבוע והכשרו בכך כמו כל קרבנות שדוחין מכח גזה"כ ה"נ בכל יו"כ הוא גזה"כ לשלוח אך ודאי שאינו מקרי קרבן צבור שידחה שבת כמו כל הקרבנות צבור שדוחין שבת מג"ש דפסחים הנ"ל דזה אינו קרבן כלל וגם אינו מעכב השילוחו לחוץ כמבואר ביומא [ס"ה א'] ולכן כוונת רש"י ז"ל כך דאם לא הי' [כמו] קרבן הי' לנו לומר כיון שחזינן שהתורה דחה יוה"כ לענין זה כמ"כ דוחין שבת אבל כיון שהוא הכשרו דיום ודומי' דקרבן זה לא מקרי דחי' רק מצותו בכך וי"ל דשבת אינו דוחה: והנה מכ"ז יוצא לנו דאינו קרבן כלל רק הכשר מצוה דיוה"כ [נדחה מגזה"כ] אבל לא בשבת [אם לא הי' ריבוי דעתי] ואינו מעכב כלל והנה לפ"ז לכאורה קשה מאי קאמר הברייתא עתי אפילו בשבת הא אפילו בקרבן [שזמנו קבוע] קיי"ל דאינו דוחה שבת רק בדבר שא"א בלעדו אבל הוצאת סכין כגון אם שכח להביאו וכן אזמל למילה אפילו א"א בענין אחר אינו דוחה שבת וכמבואר גבי אשתפיך חמימי [עירובין ס"ת א'] והנה הגמ' מקשה וז"ל עתי ואפילו בשבת למאי הלכתא אר"ש לומר שאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו כמאן דלא כר"נ דאי ר"נ האמר חי נושא א"ע אפ"ת ר"נ חולה שאני עכל"ה וא"כ כיון שהוא דבר שאפשר מבלעדי הדחי' כגון אם לא הי' חולה או לזווג לו אחר כמו אם מת המשתלח [יומא ס"ב א'] וא"כ לא מקרי זה הכשרו בכך ואי לאו קרא דעתי ה"א דאם חלה יקח אחר ואם ליכא אחר ידחה כל הקרבן כמו אם עלה יבלת דא"ד שבת אפילו בליכא אחר [עיין פסחים ס"ה ב'] וא"כ צריך עתי על יה"כ גופא שידחה בכה"ג שחלה ומנא לן לומר אפילו בשבת ושבת מי"כ לא ילפי (ולכאורה י"ל דבכה"ג לא שייך הכשירו בכך ושפיר י"ל הא שבת מיה"כ כו') ולכאורה צ"ל ע"כ כרפרם דאין עירוב ליוה"כ וא"כ ל"צ קרא רק לשבת אולם לר"א דס"ל גבי קרבן צבור דדוחה שבת אפילו בדבר שאפשר מערב דוחה היכא דהתירה התורה לדחות שבת כמו הזאה ואיזמל כמכואר בשבת [ר"פ ר"א דמילה] ובפסחים [ר"פ אלו דברים] וא"כ י"ל דהברייתא אתי' כר"א ולדידי' ליוה"כ ל"צ קרא דעתי ורק כיון דהכשירא דיומא היא ממילא דוחה שבת אפילו במלאכה שאפשר לעשות' מערב שבת מכ"ש בכה"נ וא"כ לא צריך עתי רק לשבת מש"ה הכא בכריתות דמייתי רפרם ראי' מהך דעתי אפילו בשבת והוכיח רפרם דאין עו"ה ליו"כ דחי הגמ' שפיר דהכשירא דיומא הוא ובריייתא אתי' כר"א ולדידי' א"צ קרא יתירה על הא דאם הי' חולה מרכיבו על כתיפו [ביוה"כ] דממילא שמעינן כיון דהכשירא דיומא נדחה לגבי' אפילו דבר שאפשר מבלעדי הדחי' [ושפיר מוכח דעתי אפי' בשבת]

אולם שם ביומא דאיתא שם כמאן דלא כר"נ כו' וא"כ כיון דהגמ' רצה לאוקמי לכ"ע [בוודאי רצה לאוקמא] אפילו לחכמים דפליגי אדר"א וא"כ לדידהו א"א לדחות הכשירא בכך כמו בכריתות שמדחה דלחכמים זה שחלה אינו הכשרו בכך ובכה"ג אפילו קרבן צבור א"ד שבת וא"כ צריך ליה"כ גופא אבל לא לשבת ומנ"ל לידרש אפילו בשבת א"ו דאין עו"ה ליה"כ ושפיר הוכחת רפרם.

אך לכאורה א"א לומר כלל דאתי' הברייתא כר"א דהנה בחולין (ק"א ע"ב) וז"ל הגמ' ור' יוסי הגלילי לית לי' איסור כולל והתניא שבת ויה"כ שגג ועשה מלאכה מנין שחייב ע"ז בעצמו וע"ז בעצמו ת"ל שבת היא ויוה"כ היא דברי ריה"ג ור"פ אומר אינו חייב אלא אחת שלח רבין משום דריב"ח כך הוצעה של משנה ואיפוך שלח ר"י כו' משום ר' יוחנן לדברי ריה"ג למאי דאפכן שגג בשבת והזיד ביוה"כ חייב הזיד בשבת ושגג ביה"כ פטור מ"ט אמר אביי שבת קביעה וקיימא יוה"כ ב"ד הוא דקא קבעו לי' א"ל רבא ס"ס תרווייהו בהדי הדדי קא אתו אלא א"ר שמדא הוה ושלחו מתם דיה"כ דהאי שתא שבתא היא וכן כי אתא רבין וכל נחותי [ימא] אמרוהו כרבא עכל"ה ופירש"י ז"ל שם וז"ל שלח רבין כו' במקום שנשנית שם אבל משובשת היא ואיפוך וה"ה דמצי למימר דס"ל לריה"ג דאע"ג דאיסור כולל לא חייל איסור ב"א חייל ומיהו ריב"ח סבר דמאן דל"ל איסור כולל ל"ל נמי איסור ב"א ופלוגתא היא ביבמות בפ"ג כך נראה בעיני ואני שמעתי דשבת חשיב לי' כקודמת משום דקביע וקיימא ויוה"כ חשיב אחרון משום דב"ד מקדשי לי' וריה"ג דמחייב תרתי משום כולל וקשי' לי בגווי' למאי דקא מותיב רבא לקמן לר"י לבתר דאפכוהו ס"ס תרווייהו בהדי הדדי קאתו מאי תיובתי' הא ר"י לדברי ריה"ג קאמר וריה"ג מדפטר לי' ש"מ לאו איסור ב"א חשיב לי' וכי פטר לי' מיוה"כ פטר לי' וכי הזיד בשבת ע"כ פטור משניהם לדברי ריה"ג עכ"ל והנה לכאורה קשה ארש"י ז"ל דלפירושו מאי קא מותיב הגמ' דלריה"ג ל"ל איסור כולל בקל על חמור דא"כ למה מחייב תרתי וקשה דמה ראי' היא הא מבואר הפלוגתא ביומא אם תוספת יה"כ דאורייתא ולהלכה פסק הטור ז"ל כן [באו"ח סי' תר"ח] דתוס' יו"כ דאורייתא ותוס' שבת אינו מה"ת לרוב התנאים כמבואר שם וא"כ דלמא מש"ה מחייב ריה"ג תרתי דלפי מה דאמרי' בשבועות לר"ש האוכל נבילה ביה"כ פטור דלא חל [איסור יוה"כ] על איסור עשה שאינו זבוח כמבואר בתוס' שבועות [כ"ג] וחייב רק משום נבילה וא"כ חזינן שאיסור קל אינו נדחה מפני איסור חמור אפילו לר"ש ולשארי תנאי דאית להו איסור מוסיף או חמור על קל חייב שניהם באוכל נבילה ביה"כ א"כ נמי הכא דיה"כ חל עכ"פ באיסור עשה קודם שבת שוב אפילו בבוא שבת דחמיר וחייל לא נדחה איסור יוה"כ שחל מאז וחייב שתים כמו נבילה

ביה"כ לרבנן וא"כ מאי פריך הגמ' וריה"ג איסור קל על חמור לית לי' [באיסור כולל] אך י"ל לפי מה דמבאר הרמב"ם ז"ל בכריתות בנקודה נפלאה וז"ל בפי' המשניות כריתות על פ"ג במשנה יש אוכל כו' והתשובה ע"ז שבב"ח נאסר בהנאה מפני שאסרו הכתוב באכילה כמו שהקדמנו שכל איסור באכילה אסור בהנאה עד שיפרט לך הכתוב ואין שם כתוב שאוסר אכילתו וכתב איסור הנאתו רק שני הענינים יחד הם איסור בב"ח ולפיכך כשאנו אומרים אין איסור חע"א לא יחול איסור בב"ח על איסור נבילה ולא הי' אסור בהנאה אבל הוא מותר בהנאה והאוכל ממנו לוקה משום נבילה ואין שם איסור בב"ח כל עיקר לפי שלא חל ולא תהי' הקו' במקומה עומדת ויהי' כמו חלבי קדשים בשוה אלא אם אמרנו עליו שהוא אסור בהנאה כמו שאנו אומרים בקדשים והאוכל ממנו אינו חייב משום בב"ח אז הי' ראוי להקשות ואין הדבר כן אלא אנו אומרים שבשר זה בחלב לא נאסר בהנאה אלא תראה המשנה אמרה בפירוש שבשר בהמה טמאה מותר לבשל בחלב ומותר בהנאה וכבר נתבאר זה במקומו וזכור הענין מפני שהוא מטעים הכל ותקיש עליו בכל הדומה לו עכ"ל וא"כ ה"נ כיון דאיסור תוספת אינו רק שנתוסף על יוה"כ ואם יוה"כ לא חייל גם התוס' לא חייל דומי' דהתם בב"ח והוי יוה"כ זה שחל בשבת כמו שבת דעלמא דלית בהו תוספת ועפ"ז מתורץ קו' התוס' [בחולין שם סע"א] שהקשה שבת הוא למ"ל הא בלא"ה חייל שקדים וגם לפירש"י ז"ל קשה למ"ל שבת [היא] הא חמור וממילא חייל ולפמ"ש א"ש דכיון דכתבנו דיוה"כ לעולם קדים משום תוספת ורק דאינו חייל כיון דעיקר יה"כ אינו חל גם התוספת אינו אך כיון דכבר דרשו יה"כ הוא דחל משום גזה"כ [ממילא חל מקודם התוספת] א"כ ה"א דשבת אינו חל דאפילו בחמור על קל לא חל איסור על איסור ואשמעינן שבת הוא דאיסור חמור חל ובאמת מזה ילפינן בעלמא שחמור חל על קל כמ"ש התוס' ודו"ק אך לפמ"ש הריטב"א ז"ל בחולין (ק"א ע"ב) בד"ה והתניא שבת ויה"כ כו' שגג ועשה מלאכה וז"ל וא"ת ומאי קושי' דשאני התם דאיסור בת אחת היא ופלוגתא היא ביבמות ויש שתירץ דאפי' למסקנא דהתם דאמרי' לכ"ע אית להו איסור ב"א ואפילו מאן דל"ל כוללהכא מודה בב"א דהכא קל משום דיוה"כ מקרי שבת והוי שבת ויה"כ קרובי' להיות שם אחת ותדע דהא הכא פטרו לר"ע ולקמן בפ' ג"ה אית לי' איסור כולל עכ"ל והנה לכאורה דבריו אינם מובנים וכי לא מצינו בדבר אחד לעבור בשני לאוין כמו גזל וכיוצא וא"כ כיון דבאו בב"א חיילי שניהם ויש להטעים דבריו עפ"י מה שמבואר בתוס' רי"ד בקדושין [דף נו"ן] דלמה חייל איסור ב"א הא כל שאינו בזא"ז אפילו בב"א אינו ותירץ דהי מינייהו מפקת וא"כ הכא כיון דכאיסור אחד ושם אחד הוא לא נפקע איסור יה"כ בחלות שבת לחוד בכה"ג י"ל כל שאינו בזא"ז אפילו בב"א אינו

ואי דהי מינייהו מפקת הא יוה"כ אית לן לומר דלא מענש עלה דלא חייל איסורא בפ"ע דנכלל בכלל שבת אך עכ"פ ס"ל להריטב"א ז"ל דיה"כ הוי בכלל שבת ומש"ה נדחה וא"כ הדק"ל דלמה יודחה הא חל מקודם שבת ע"י תוספות יה"כ דל"ל כמו שדחינו לעיל קושי' זו עפ"ד הרמב"ם ז"ל דכיון דיה"כ גופא אינו חל גם תוספתו אינו דז"א דבאמת [לפי סברת הריטב"א הנ"ל] יה"כ אינו נדחה רק לענין עונש אבל שמו נקרא וא"כ בודאי דחל תוספתו וא"כ בכה"ג דהתוספות חל מקודם בודאי [לא] נדחה אפילו מעונש כמו נבילה ביה"כ כו' ושבת חל ג"כ דהוי איסור חמור וא"כ מאי פריך הגמ' וריה"ג איסור קל ל"ל וכו' אך י"ל דא"א לומר דתנא דברייתא ס"ל דיה"כ יש לו תוספת דא"כ יוה"כ [הוא] למ"ל הא בודאי חל מקודם א"ו דהאי תנא ס"ל דגם יוה"כ אין לו תוספת או שגם שבת יש לו תוספת וכהאי תנא דתשבתו וגו' [יומא פ"א ב'] אך לכאורה י"ל דהאי תנא ס"ל תוס' יה"כ דאורייתא ולא תוס' שבת והא דצריך יוה"כ היא לזה דהא התוס' בכריתות [דף ג' א'] הקשו דלמה חל איסור על איסור או ב"א הא אין עונשין מן הדין ותירצו דהא דאין עונשין מן הדין הוא רק באחות אמו ואחות אביו דשם אחוה חד הוא אבל בשני מיני אזהרות עונשין מה"ד וא"כ לפ"ד הריטב"א ז"ל דס"ל דשבת ויה"כ שם אחד קשה הא אין עונשין מה"ד ולזה צריך יה"כ [היא] דעונשין מה"ד [והדק"ל מאי פריך הגמ' על ריה"ג] אך כיון דכתבו הפוסקים הכלל דכל היכא דחזינן באותו אופן שגילתה התורה שעונשין מענישין בכיוצא בזה אפילו במה שלא גלתה התורה א"כ הכא שגילתה כבר התורה שבת היא לחייב משום שבת ביה"כ שחל בשבת ולאשמעינן דאיסור חמור חל וא"כ ממילא שמעינן דבזה עונשין מה"ד שוב א"צ יוה"כ הוא כיון דחזינן דהתורה בכה"ג מענישין מה"ד ולכן למה לי יוה"כ הוא א"ו דהאי תנא לא ס"ל כלל תוס' יו"כ חמיר מתוס' שבת [וא"ש קו' הגמ'] אולם לרבותיו של רש"י ז"ל וכו' [י"ל] דלא ס"ל האי כללא [והי' קשה להם קו' הנ"ל] ולכן פירשו דשבת קביע ששת ימי בראשית ואי דתוס' יוה"כ כבר חל הא מ"מ שבת דקביע (וקביעי) [וקיימא] קדמה גם להתוס' יוה"כ ואך לכאורה קשה האיך דחנהו ליה"כ לאחר שכבר [חל] קודם שבת עכ"פ מתוספתו שבא קודם השבת לזה י"ל שבאמת לא נדחה כלל ובאיסורו קיימא וכמ"ש הריטב"א ז"ל דרק לענין עונש של יוה"כ שבת קודם דקביע אך יוה"כ לא נדחה לגמרי מאיסורו (ולזה שבת למ"ל להך מ"ד דאינו חייב רק אחת דשבת קביעי וקיימא) אך כ"ז לענין לחייב אחת או שתים בשגגה בשתיהם אך באם אחת הי' בזדון ויה"כ בשגגה כמו ששלח רבין שפיר פריך רבא ס"ס בהדדי קאתו דשבת קביע משי"ב ויה"כ קדים מכח התוספות שקדם לשבת נהי דלענין עונש ס"ל לריה"ג ששבת חייל שקדם ואין מענישים על שתיהם אך באם הזיד בשבת

ושגג ביה"כ אז חייב על יה"כ דאינו נדחה כיון שכבר חייל קודם בא שבת בתוספתו [ומיושב בזה קו' רש"י על רבותיו] ודו"ק:

היוצא לנו מזה דלמ"ד אאחע"א ביה"כ שחל בשבת אינו חייב רק אחת והנה למ"ד שא"א חע"א אפילו חמור על קל בודאי שיה"כ חייל שקדים ולא שבת והנה ר"א דס"ל בחולין [ע' שם דף ק"א וק"ב וקי"ג ב' עיי"ש ברש"י ועי' במלא הרועים אות אחע"א] אאחע"א א"כ לדידי' אינו בנמצא שיחייב על שבת ולא יה"כ וא"כ ליכא למימר ר"א היא ומש"ה צריך עתי אפילו בשבת דיה"כ נדחה לדידי' אפילו במאי דאפשר מבלעדי דחי' דזה ליתא דלדידי' ליכא כלל שבת ביה"כ שחל בו רק איסור יה"כ לחוד (וא"ל) וא"כ למ"ל עתי וא"כ קשה למה מדחה הגמ' הא דרפרם וצ"ל דס"ל להגמרא כמ"ד ביבמות [ל"ב ב'] דלא לכל הותרה רק לכהן ולא לזר וכמ"כ נהי דלא חל שבת איה"כ מ"מ לא הותרה רק ביה"כ לא בשבת שחל בו דלא לכל הותרו [ושפיר צריך עתי אפי' בשבת] והבן וא"כ לפמ"ש א"ש מה דקשה לכאורה על עיקר ראית הרי"ף ז"ל שהביא מהא דא"ל מערבין לגדול ביה"כ הא דלמא מיירי הגמ' משבת שחל כו יה"כ דאז עו"ה תך לפמ"ש א"ש כיון דר"א הוא מתלמידי ב"ש וס"ל דאאחע"א א"כ בשבת וי"כ אין בו רק איסור יו"כ לחוד ומאי אמרו ב"ה לב"ש א"ו דעו"ה ליה"כ אך באמת זה ליתא כיון דאין עו"ה ליוה"כ שוב ממילא חייל לענין זה איסור שבת אך י"ל כך דהנה לכאורה מאי אמרו ב"ה לב"ש אי אתם מודים מאי פשיטא להו דלמא ס"ל באמת שאין מערבין לגדול ביה"כ (וכן צ"ל בכל דוכתי בש"ס) ואך זה א"א דהנה אמרינן ביו"ט [בביצה ד' י"ח ע"ב] שלא מצינו דיה"כ אסור ושבת מותר יעו"ש והנה אם אין מערבין לגדול ביה"כ א"כ אסור עו"ה ביה"כ ובשבת שרי ע"י עירוב וזה לא יוכל כלל להיות חמור יוה"כ משבת גבי דבר שהוא מדרבנן ושפיר א"ל א"א מודים וא"כ ממילא הוכיח הרי"ף ז"ל דעו"ה ליה"כ דאין לומר דאיירי בשבת שחל ביה"כ דז"א דאם אין עו"ה ליה"כ כרפרם א"כ יוה"כ אינו חמור כלל משבת וא"כ [העירוב] רק משום שבת לחוד דלמא באמת היכי שחל בו יה"כ אין מערבין ולמה אמרו א"א מודים שמערבין ביה"כ דלמא אין מערבין לדידהו בשבת שחל בו יה"כ ואי דא"כ מצינו יה"כ חמור משבת זה ליתא דהא אדרבה ביה"כ א"צ עירוב דאין עו"ה ליה"כ לרפרם א"ו דרפרם ליתא וא"כ [לא] שייך נמי הקושי' דלמא הביאו ב"ה ראי' מעירובי תחומי' שמערבין לגדול ביה"כ ולפמש"כ זה ליתא דהא ע"ת משכחת ביה"כ עכ"פ במערב ברגלו א"כ [אינו] חמור כלל יה"כ משבת ולא שייך לומר מי איתא דבשבת מותר ויה"כ אסור דז"א דהא יו"כ נמי [מותר במערב ברגלו] א"ו דאיירי בעירובי חצרות

ויה"כ לחוד דבזה ע"כ מערבין לגדול דאל"כ יאסור ביה"כ להוציא במבוי ובשבת מותר ע"י עירוב ולא מצינו יה"כ חמור משבת ודו"ק:

סימן ט הרמב"ם ז"ל בהל' א"ב פי"ז הל' י"ג פסק דכ"ג אסור לישא שתי נשים תמיד אפילו בלא יוה"כ והקשו כולם עליו דא"כ למה מסיק בגמ' (יומא י"ג ע"ב) וז"ל מא"ל דלמא מייתא חברתה בפלגא דעבודה ועבד לי' עבודה למפרע בשני בתים וכו' עכל"ה הא [אפי' תמות קודם העבודה עכ"פ] עד השתא הי' לו שתי נשים ונ"ל לתרץ דהנה השאיר ז"ל [סי' צ"ג] מקשה דלמה פסלי בכל שנה אשה לכהונה ה"ל לקדש ע"ת [אם תמות אשתו הראשונה] ואם לא תמות אשתו הראשונה תהי' השני' פנוי' למפרע ותירץ משום דא"ב ולא יחולו הקדושין דא"ב והנה לכאורה קשה בל"ז לפי מאי דכתב הרא"ש ז"ל בתשובה וכן הרבה פוסקים [באהע"ז סי' ל"ח] דיוכל לבטל התנאי להחזיק הקדושין א"כ יוכל לקדשה ע"ת ואם יראה שאשתו נוטה למות יבטל התנאי ויחולו הקדושין ממילא למפרע בלא תנאי [ולהראשונה יגרש בתנאי דאם תמות תהי' מגורשת למפרע] והנה ראיתי שהתעורר בזה בשעה"מ ז"ל בדיני התנאי [פ"ח מגרושין] אך זה אינו כלל דהנה ז"ל הרא"ש ז"ל בתשובה כלל מ"ו ועיקר הטעם מה שיכול לבטל התנאי וישאר המעשה קיים משום דילפי' מתנאי ב"ג וב"ר שיש כח בתנאי לבטל המעשה אם לא יתקיים התנאי ואי לאו דילפינן מהתם לא הוי כח בתנאי לבטל המעשה ואף אם לא נתקיים התנאי יהי' המעשה קיים אפילו אי כפלי' לתנאי' ולהכי בעינן שיהי' התנאי לגמרי כתנאי ב"ג וב"ר כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר דחידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו וכיון שכן הוא שמעשה הוא דבר בפ"ע וראוי להתקיים בלא קיום התנאי אלא דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר א"כ התנאי יכול לבטל ההוא מעשה בפ"ע ואין קיום המעשה תלוי בו ודיבור בעלמא הוא ואתי דיבור בביטול התנאי ומבטל דיבור של התנאי וכשאין המעשה קיים כדחזינן בקדושין פ' האומר דפליגי ר"י ור"ל במקדש האשה אחר שלשים וחזרה בה בתוך שלשים יום ואמר ר"י דבור מבטל דבור אע"ג דאיכא מעשה נתינת המעות ליד האשה כ"ש שדיבור של ביטול התנאי יבטל דיבור של התנאי דליכא מעשה אלא דברים בעלמא עכ"ל וא"כ הנה לכאורה קשה דא"כ למה אמרינן בגמ' [גיטין כ"ה ועוד בכ"מ] דע"מ שירצה אבא וכיוצא דלמ"ד א"ב אינה מקודשת אפילו כשירצה האב וקשה למה הא לפ"ד הרא"ש ז"ל בכל תנאי הוי בקדושין מעשה והתנאי רק דיבור ודיבור מבטל דיבור והמעשה ממילא נתקיים וא"כ מכ"ש כשאמר ע"מ שירצה אבא והאב רוצה למה אינה מקודשת למ"ד א"ב ולמה הא המעשה קיים והדיבור ממילא נתבטל כיון שנתקיים דיבורו שנתרצה האב ומה שיוכל לבטל הדיבור מכ"ש כשנתקיים

הדיבור דנכון דהמעשה יהי' קיים אך אחר העיון לא קשה כלל דבשלמא במקדש ע"ת דלא שייך בברירה כגון אם באתי וכו' דאין שייך לברירה כמבואר בכל הגט ברש"י ותוס' ז"ל (שם דף כ"ה) דהמעשה קיים ורק שצריך לקיים תנא ע"ז אמרינן כיון דהמעשהלא נתבטל וקיים ולא נשאר רק שצריך לקיים להתנאי ע"ז שפיר כתב הרא"ש ז"ל כיון דלא הוי רק דיבור יכול לבטלו שלא יהא צריך לקיימו אבל בתנאי שתלוי בברירה שאם אין ברירה נתבטל כל המעשה לא יוכל לבטל כלל שתיכף בשעת הקדושין יהי' ספק אם ירצה האב ולא הוי מעשה כלל ובזה לא אמרינן אתי דיבור ומבטל דיבור והמעשה נשאר קיים דהא אם א"ב לא הי' מעשה כלל ובשלמא בדברי הרא"ש ז"ל בתשובה דהמעשה תלוי ועומד שפיר אמרינן אתי דיבור ומבטל דיבור והמעשה נשאר קיים אבל בתנאי שתלי' בברירה לא התחיל כלל המעשה וזה ברור.

אך זה קשה לפי מה דכתב השאג' ארי' ז"ל שם דנהי דאין ברירה שתיקדש למפרע אבל עכ"פ משעת מיתת הראשונה מכאן ולהבא חלין ורק דכתב דזה לא יוכל לקדשה שיחולו הקדושין בעת מיתת הראשונה משום כפרת האשה דלא תהי' לה כפרה לא בפר ולא בשעיר (ובאמת זה צ"ע דיוכל לקדש בת כהן ותהי' כפרתה בפר ואך זה תלוי בפלוגתא אי בנות מתכפרים בפר) [עיי"ש בשאג"א] וא"כ כיון דהמעשה נשאר עכ"פ קיים הקדושין [מכאן ולהבא] רק למפרע לא חלו משום ברירה נימא דאתי דיבור ומבטל הדיבור והמעשה תשאר ממילא כיון שלא נתבטל מכל וכל וא"כ יוכל לבטל התנאי לגמרי (בעת שיראה שרוצח למות) שתתקדש למפרע [בסתם] אפילו אם לא תמות חברתה אך באמת זה אסור כיון דבביטול התנאי יתקיימו למפרע הקדושין [אפי' אם לא תמות] הוי שבות ודיבור זה של ביטול (הקדושין) [התנאי שהי' תלוי בברירה] הוי כמו שמקדשה שאסור משום שבות ובאמת לפע"ד זה כוונת הירושלמי יומא דף ג' ע"ב וז"ל ויקדש מאתמול וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים ר"ג בר אינייני בעא קומי ר' מנא לא נמצא כקונה קנין בשבת א"ל משום שבות שהתירו במקדש א"ר מנא הדא אמרה אלין דכנסין ארמלין צריך לכונסן מבעוד, יום שלא יהי' כקונה קנין בשבת עכ"ל לכאורה קשה מה שאמר הדא אמרה הלין דכנסין ארמלין ולמה לי' להוכיח מכאן הלא משנה שלימה בי"ט [דף ל"ו] דאין מקדשין בי"ט וע"כ צ"ל דכניסת ארמלתא הוי ס"ד דלא הוי רק גמר קנין ואי ממתני' דא"מ בי"ט ה"א דכניסת ארמלתא דהוי רק גמר קנין מותר ולהכי אמר דגם זה אסור אולם קשה מהיכא נפקא לי' זה דלמא (הני) [להכי] משום שבות אסור ביה"כ ורק משום מצוה התירו משום דמקדשה מחדש אבל גמר כניסה באלמנה מותר ואולם לפמ"ש א"ש דק"ל למ"ל להתיר שבות הא יכול לקדשה מעי"כ וע"ת ולבטל התנאי כנ"ל

א"ו דגם גמר קנין אסור והכא אם יבטל התנאי שתתקדש אפילו שלא תמות יהא גמר קנין על למפרע וגם זה אסור ורק ביה"כ משום א"ש במקדש התירו [א"כ א"צ לקדש בעיוה"כ ורק יכול ביוה"כ גופא לקדש ולגרש כנ"ל ועכ"פ נשמע] הא לכנוס ארמלתא בגבולין אסור משום דהוי גמר קנין וזה נכון והנה לפי שיטת הש"ס דילן דגם במקדש לא התירו השבות ולכן מגרשה [ע"כ בעיוה"כ] והגט יחול ממילא בביטול התנאי כאשר אמר בש"ס דיכנס לבהכנ"ס וזה לא הוי שום ענין קנין רק גרמא בעלמא לקיום או לביטול התנאי א"כ כדי שלא לפסול בכל שנה אשה לכהונה [כקו' השאג"א י"ל דבאמת] שפיר מיירי בש"ס דילן שקדשה על תנאי אם תמות חברתך שתהי' מקודשת עכ"פ מאז אפילו אין ברירה וכשיראה שאשתו הראשונה קרובה למות יבטל התנאי [שהותנה דוקא אם תמות] ויהיו הקדושין למפרע [ואז אף אם תמות באמצע העבודה שפיר הי' לו בית א'] ואי אין שבות [נדחה] במקדש הא גירשה בלא"ה ע"ת [אם לא תמות הראשונה וא"כ אין כאן גמר קנין ע"י ביטול התנאי כיון דס"ס היא מגורשת ואינה קנוי' לו אם לא תמות] ויעוין בשע"מ דיכול לגרשה קודם החלטת הקדושין ורק הגט יהי' ע"ת דזה לא מקרי גמר קנין ביה"כ [כנ"ל ועכ"פ מהני הביטול של התנאי שאם מתה הראשונה בפלגא דעבודה מקודשת השני' למפרע מחמת ביטול התנאי ולא תלוי שוב בברירה] אבל אם לא תמות הראשונה ולא יבטל התנאי לא תהי' מקודשת כלל ולא יהי' לו מעולם שתי נשים ולא יפסל אשה מכהונה [ואם תמות קודם העבודה לא יבטל התנאי ותהי' מקודשת רק מאז ולא יהי' לו מעולם ב' נשים] וז"ב (ורק שצריך לומר שגם הקדושין דשעת מיתת חברתה יתלה באיזה תנאי כדי באם שלא תמות חברתה לא תהא מקודשת אפילו מאז וזה ברור).

לפרט תרכ"א: סימן י שאלה איש אחד נסע בעגלה עם ב' סוסים והוא הי' יושב בהעגלה ואחז הסוסים ברסן כדרך הבע"ג והסוסים נפחדו ונרעדו מחמת הפחד נסו מהר ולא הי' ביכולת האיש הנ"ל להחזיקם וע"י גודל המרוצה אשר רצו הסוסים נהרג נער אחד כמו בן י"ב שנים ונרצץ מוחו ר"ל והאיש הנ"ל בוכה במר נפשו ומתחנן ומבקש לקבל תשובה על חטאתו שיכופר עונו: תשובה לכאורה הי' נ"ל דזה מקרי אונס גמור כי באמת האיש הנ"ל לא הי' גורם בזה מאומה מה שהסוסים פחדו ונסו ומבואר בצמח צדק בשאלה ה' שבאונס לגמרי פטור.

אולם כפי הנראה מתשובת מהר"י ווייל סימן קכ"ה גרסינן באגדת חלק אמר לו הקב"ה לדוד עד מתי יהי' העון הזה בידך ע"י נהרג דואג ואחיתופל. ע"י נהרגו שאול ושלשת בניו רצונך יכלה זרעך או תימסר ביד אויב כו' אלמא אע"ג דדוד המלך ע"ה לא פשע

במידי רק שע"י באו לידי תקלה אפ"ה נענש כ"ש הכא שבשלחותיך בא אליו הרע הזאת דאיכא למיחוש לעונש יסורין וטוב שתקבל עליך יסורין וכו' יעי"ש.
וכן איתא בש"ס סנהדרין (דף נ"ה ע"א) מה אילנות שאין אוכלין ואין שותין ואין מריחין אמרה תורה השחת שרוף וכלה הואיל ובא לאדם תקלה ע"י וכו' לכן כפי הנראה מזה צריך האיש הנ"ל לקבל עליו תשובה המובא בתשובת משאת בנימין סימן כ"ו היינו שיתענה מ' יום רצופים מלבד שבתות ויו"ט וישלים במקומן ימים אחרים סמוך ממש למ' יום הללו ובאותן ימי התענית לא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא יישן על כו"כ ואחר כלות המ' יום יתענה לפחות כל שני וחמישי שנה שלימה של שס"ה ימים בלבד הימים שאין אומרין בהם תחנון.
גם באלו תענית של שני וחמישי לא יאכל בשר ולא ישתה יין לילה שלפני התענית ושלאחר התענית. גם ירחיק עצמו מכל מיני שמחות וסעודת מריעים ומזמוטי חתן וכלה וידאוג ויכניע את לבו ויתודה לפני המקום ב"ה בכל יום מימי התענית ויאמר הוידוי בלשון אשכנז.
ויתפלל ויבקש מחילה לפני המקום ואחר כלות השס"ה ימים מותר בכל דבר המותר כבראשונה וטוב שיתענה כל ימיו יום אחד בחודש כדין ער"ח. רק אם יהי' חולה ח"ו אפילו שאין בו סכנה אין לו לעשות שום דבר מכל הדברים הנ"ל גם בכל שנה ושנה כשיגיע היום שנעשה בו המעשה הרע הזה ישב בתענית כדי שיהי' החטא תמיד לזכרון בין עיניו ע"ד כי פשעי אני אדע וחטאתי לנגדי תמיד ובזה וסר עונו וחטאתו יכופר:
סימן יא הרמב"ם ז"ל בהל' סוכה ולולב פ"ח הל' ה' פסק דאם ענבים מרובים מעליו ולקטום ביו"ט כשר בדיעבד ולא חילק בין השחירו ביו"ט או לא ובגמ' (סוכה ל"ג ע"א) היא אבעי' דלא איפשיטא דקאמר התם וז"ל בעי ר"י נקטם ראשו ועלתה בו תמרה בי"ט מהו יש דחוי אצל מצות או לא כו' עד תיקו ושם ע"ב ואין ממעטין בי"ט הא עבר ולקטו מאי כשר דאשחור אימת אילימא דאשחור מאתמול דחוי מעיקרא הוא תפשוט מינה דחוי מעיקרא לא הוי דחוי אלא לאו דאשחור בי"ט נראה ונדחה הוא ש"מ נראה ונדחה חוזר ונראה לא לעולם דאשחור מעיקרא דחוי מעקרא דלא הוי דחוי תפשוט מינה אבל נראה ונדחה חו"נ לא תפשוט עכ"ל ולמה מחליט הרמב"ם להכשיר במיעטן בכל ענין כן הקשה הכ"מ ז"ל ע"ש ובאחרונים.
ונלע"ד לתרץ דהנה אמרינן בגיטין (דף נ"ד ע"א) המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל כו' יעוי"ש וקשה כיון דאפי' במקום מצוה העמידו דבריהם לאסור א"כ למה כשר במיעטן הא עבר על תיקון מנא וה"ל לקנסו ועיין פ"י [בסוגיין] רצה לומר דיש מקום לומר

דלא העמידו חז"ל דבריהם במקום מצוה וזה קשה דהא חזינן בשופר העמידו דבריהם [עיין בר"ה ל"ב ב'] ומ"ש הדס ומ"ש שופר.

אך י"ל בפשיטות דהא קשה ניתי עשה ונדחי ל"ת והתירוץ דלא הוי בעידנא לא שייך כאן דהא מבואר בפשיטות דבלאו מתקן מנא אין שום איסור ללקוט הענבים והנה כל מה שליקט עד דלא הוי רוב עלין אינו עובר ולא מתקן כלום ובאותו האחד שנכשר ע"י דממעטו לגבי (האילן) [העלין] באותו פעם נעשה המצוה והוי בעידנא וצ"ל הטעם דיו"ט עשה ול"ת והנה מבואר דברי ריב"א ז"ל [בתוס' חולין קמ"א א'] דנהי דדחי העשה הל"ת מ"מ עשה אין דוחה עשה ולכן אין עשה דוחה ל"ת ועשה דנהי דהל"ת נדחה מ"מ העשה נשארת מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה וא"כ לק"מ דלמה לא יאסרו בלקטן כמ"ש המעשר בשבת והטובל בשבת דז"א דבדיעבד קשה מאי אולמא האי עשה (דאורייתא דלולב מהאי עשה) דיו"ט דבאמת עשה דוחה ל"ת ורק דעשה נשארת ולזה מאי אולמא האי עשה די"ט מעשה דאורייתא דלולב ולא עביד כלל איסורא בדיעבד וכמ"ש בזה בנ"ב [מה"ק בסוף הספר] כידוע מש"ה לא גזרו לאסרו בדיעבדהוי כלא עביד איסור כלל אך עדיין נשאר לברר דהא כ"ז לר"א דס"ל יו"ט עשה ול"ת אך להחולקים על ר"א ולא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת ורק הטעם דאין דוחה יו"ט משום דהוי כמילה שלא בזמנה דאינו דוחה יו"ט מדרש דהוא לבדו כמבואר בשבת [כ"ד] א"כ דכיון דיו"ט אינו נדחה מפני עשה א"כ עביד איסורא בהמעטת הענבים דמתקן מנא וא"כ אפי' בדיעבד הוי להיות אסור כמו במעשר בשבת אך דז"א דכתבו התוס' בביצה ז"ל הש"ס (ח' ע"ב) ס"ס יו"ט משה ול"ת הוא ואין עשה דוחה את ל"ת ועשה עכ"ל ושם בתוס' ד"ה ס"ס ותימא דהכא משמע לרבא דאית לי' עשה ול"ת מדדחיק נפשי' לשנויי ובפ' במה מדליקין א"ר הוא ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה ור"א אמר יו"ט עשה ול"ת משמע דרבא ל"ל ההוא טעמא וי"ל דגמ' דחיק נפשי' לאוקמי מילתא דרבא אליבא דהלכתא די"ט עשה ול"ת אע"ג דרבא עצמו ל"ל האי סברא עכ"ל אלמא דלמ"ד יו"ט אינו אלא ל"ת דוחה כיסוי את ל"ת דיו"ט ולכאורה קשה למה ידחה הא כתיב לבדו לאפוקי מילה שלא בזמנו שא"ד וה"נ לא ידחה שום מצוה שאינו נקבע בזמן לא ידחה יו"ט וכיסוי הוי אין לו זמן קבוע ולמה ידחה יו"ט מ"ש ממילה שלא בזמנו אולם דברי התוס' ברור מללו דרש"י כתב במס' שבת (כ"ד ע"ב) בד"ה לבדו למעוטי משלב"ז דלא דחי' שבת וי"ט כו' וממילא שמעינן מינה דמצוה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינה דוחה י"ט וה"ה לשריפת קדשים טמאים עכ"ל הרי דמצוה דאפשר לקיימה למחר דוקא כמילה שלב"ז אבל דבר שלא יוכל לקיים לאח"כ כמו בדם דחיישינן שיבלע בקרקע כמבואר שם בראשונים א"כ ל"ד

למילה שלב"ז ומש"ה שפיר כתבו דלהך מ"ד דלא ס"ל (שדחי) [דהוי] עשה ויו"ט הוי רק ל"ת נדחה מכיסוי דל"ד במילה שלב"ז דבמילה יכול לקיים למחר משא"כ כיסוי ועיין בט"א [ר"ה דף הנ"ל] כתב בהדיא דלמ"ד דיו"ט אינו עשה נדחה מפני שופר רק דשופר אינו בעידנא א"כ הכא דכתבנו דהוי בעידנא דוחה יו"ט וא"כ למה אסור למעט ביו"ט הא עשה דלולב הוי לדחות הל"ת לחוד די"ט דלא אפשר למחר ול"ד למילה שלב"ז אך נ"ל הטעם דמבואר פלוגתת ר"ת עם הפוסקים דלר"ת ז"ל א"צ בעידנא ממש דהא אשר תכסה כתיב ואינו מצות ציצית רק לאחר עטיפה ואיסור כלאים חל תיכף מלא יעלה ולר"ת הוי זה כמו בעידנא כיון דא"א האשר תכסה בלתי העלאה ולהפוסקים החולקים ס"ל דזה לא הוי בעידנא וע"כ לדידהו בציצית ג"כ המצוה תיכף דאל"ה לא הוי צריך בכל עשה דדחי ל"ת בעידנא דיליף מכלאים [בציצית וע' בשאג"א סי' ל' ול"ב] והנה בהדס שענביו מרובים מעליו שלע"ע אין שום מצוה ללקחו ורק שעוסק ללוקטו ולקיים מצות לקיחה בעת המעטתו מ"מ זה לא מקרי בעידנא דאין מצוה כלל בהדס זה דאין ראוי למצוה ובזה שמתקנו למצוה אינו דוחה הל"ת ואין עשה דוחה ל"ת רק כמו כלאים שהוא לאו ובו ציצית שהמצוה ללבוש בגד כזה [בציצית] והל"ת מעכבו דוחה עשה לל"ת אבל כשעדיין אין מצוה כלל על דבר הזה רק מתקנו למצוה ובזה יקיים המצוה בכה"ג לא דחי העשה הל"ת דהרי עדיין לא חזי למצוה ולא הוי בעידנא ומש"ה אסור למעט ביו"ט אך לאחר שמיעטו ועביד איסורא מותר לקחתו ולא אמרינן דאסור מדרבנן דרבנן אסרהו ז"א דהא מצות לולב דוחה כל הל"ת דיו"ט ורק קודם המיעוט לא הוי בעידנא אבל השתא דכבר כשר א"כ ההדס בגופו ראוי רק דאיסור מדרבנן משום שעבר על דרבנן בזה דחה העשה לל"ת ול"ד למילה שלב"ז כנ"ל [משום דא"א להמתין למחר] מש"ה לא אסרוהו בעבר ולקטן ועפ"ז מתורץ דברי הרמב"ם ז"ל דמ"ש שלא חילק בין נראה ונדחה בין דיחוי מעיקרו כמו שמחלק בגמ' בין אשחור מאתמול דזה ליתא דהתוס' כתבו דלא הוי בידו משום דאסור למעטו ורק לענין דיחוי מעיקרו דקיל מקרי בידו ויעוין בדבריהם וא"כ כ"ז להנך מ"ד דיו"ט לא הוי עשה ורק דל"ד משום דהוי שלא בעידנא ורק דלא אסרוהו דלאחר המיעוט [לאסרו משום דעביד איסורא] הוי בעידנא ולזה שפיר הוי חילוק בנראה ונדחה לא הוי בידו דלכתחלה עכ"פ אסור לעבור שלא בעידנא ומש"ה לא מקרי בידו ובדיחוי מעיקרא מקרי בידו ולא הוי דיחוי אך כ"ז להנך מ"ד דלא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת וכמבואר דהך סוגיא לרבא ושארי מ"ד דלא ס"ל דיו"ט הוי עשה אבל לדידן דיו"ט הוי עשה ול"ת הטעם דאינו דוחה לא משום בעידנא דזה הוי בעידנא כשיטת ר"ת כיון דא"א מבלעדי הלקיטה ורק הטעם דא"ד יו"ט משום די"ט עשה ול"ת וא"כ לאחר שמיעט לא

עשה איסור כלל כנ"ל דמאי אולמא עשה דיו"ט מעשה דלולב וכיון דלא עביד איסורא הוי בידו ולכן אפי' בנראה ונדחה לא הוי דיחוי וק"ל:

סימן יב (בביצה דף ט"ז ע"ב): ההוא סמי' דהוי מסדר כו' לשנה כו' ופרש"י לשנה האחרת ור"ה הי' שאין יכול להניח ולהתנות והקשו המפורשים מנא ידע רש"י שהי' בר"ה דלמא הזכיר הסמי' ביום ב' ולא הי' אפשר להתנות ונ"ל דהנה מר שמואל א"ל לסמי' פושע את ופרש"י שאין דעתו על המזידין והפושעים ומפרש הרא"ש דלא מהני אפי' סומך על גדול (מדשמואל) [העיר] יעוין בט"ז [סי' תקכ"ז סק"ט] שנתקשה בזה והנה לפי המבואר בהל' תפילה [סי' ק"ח במג"א סק"א שהביא מיו"ד סי' רל"ב] דאם אדם משכח דבר הוי שוגג ואם זכר מהדבר שעליו לעשות ורק שהי' בדעתו עוד לזאת זמן לעשות ונשכח ממנו באונס י"א שהוי פושע כיון שהי' לו מקודם זמן הוי לו לעשות תיכף אם כי בסוף נשכח באונס מ"מ מקרי פושע שהי' לו לעשות מקודם [ודעת הרמב"ם ומחבר דלא הוי פושע] וא"כ ה"נ אם הי' המעשה בב' ימים טובים א"כ להך י"א דס"ל דלא הוי פושע לא נקרא הסמי' פושע שהוא הי' סבר להתנות וא"כ לא מקרי פושע עכ"פ ומזה הוכיח רש"י ז"ל מדקרי לי' פושע ש"מ שבר"ה הוי ושפיר הוי פושע ולפי"ז שפיר כתב הרא"ש ז"ל דאם רוצה המערב להניח ולמחול הוי עירוב ורק שמואל אמר כן לסמי' דלא מהני עוד לסמוך עליו והנה לכאורה קשה הא למ"ד אין ברירה האיך מהני כלל לסמוך על אחרים (והשאר חסר): סימן יג החיים והשלום לכבוד מחו' ידידי הרב הגאון הגדול חריף ובקי ב"ק חו"פ נ"י ע"ה כקש"ת מו"ה ארי' ליבוש נ"י אבד"ק מאשציסק יע"א: שאלה אם רוצים הקהל לספח עוד שו"ב א' אל השו"ב שבעיר בהסכמת הרב דהעיר אם יוכלו השוחטים למחות מחמת גרם היזקם לפחות מסיפוק חיותם:

מכתבו הגיעני והנה מבואר בתשו' מהרש"ל ז"ל דבזה לא הוי ענין היזק ממון כי אפי' אם מעכב שלא לעשות מלאכה [כגון שסגרו בחדר כמבואר בחו"מ סי' ת"כ סי"א] לא הוי רק גורם וא"כ אין כאן חיוב ממון כלל רק אם רשאים בני העיר לומר איננו חפצים בשחיטתך והנה בזה אם יש להם טענות שונות ודברים של טעם נאמנים בני עיר ואין השו"ב יכולים לעכב עליהם לקבל שו"ב אחר ובפרט כיון שלא קצבו כמה ליתן להם שכר שחיטה לזמן רק נקצב מכל עוף או בהמה כך וכך כמנהג בגלילותינו והנה זאת ידוע כי המנהג בכל גלילות להשתנות הנקצב מן שכר עוף או בהמה לפי ערך הזמן אם נראה שצריך להוסיף מוסיפין ולפעמים צריך לבני העיר נוטלים מהם מה שצריכין לבני העיר לטובת הקהל א"כ בודאי השכירות של כל השו"ב הי' [שאם] הרצון ביד בני העיר ליקח עוד שו"ב כפי הנראה להם ודאי אין השו"ב יכולים לעכב מלהעמיד שו"ב וע"ד

כן הי' השכירות שאם הקהל ירצו להעמיד עוד שו"ב רשאין ובנ"ד לאשר לפי דברי בני העיר אשר השו"ב אינם מתנהגים כשורה שאחד עבר על שבועות מהן צדק חומר איסור נדר ושבועה תפוס בו כמבואר ביו"ד וגם סוחרים עם הקצבים ולא ישכנו בבתיהם וכמה פעמים ששניהם אינם בביתם ואם לפעמים נצרך ליולדת או לחולה לשחוט ואין שו"ב בביתו בזה רשאים בני העיר לקבל שו"ב אחר לצרף עם הראשונים: סימן יד לכבוד ידידי ש"ב ה"ה הרב הה"ג החריף ובקי המפורסם סו"ה יוקל הירש נ"י אבד"ק ניימארק: שאלה בשו"ב שהחליף עם א' על שכירתו ועשה ת"כ ע"ז ואח"כ לא רצה השו"ב לקיים ליתן לחבירו שכר שחיטתו אם יש לפוסלו עבור זה:

מכתבו הגיעני ומה שפלפל אם יש זה קנין על החילוף שעשה השו"ב מו"ה משה עם מו"ה נפתלי נ"י הפלפול זה הוא ללא צורך כאשר כתב מעכ"ת בעצמו דהוי דשלב"ל אך לענין לפסול השו"ב ג"כ אינו עפ"י הדין כמבואר בכל האחרונים ות"כ קל מח' ובפירוש מבואר בש"ע [יו"ד סי' א' סי"א] גבי תקנות הקהל וחרם שעשה השו"ב ועבר עליו שבדיעבד כשר השחיטה ולא הוי מומר לא"ד ועיין בת"ש ובפר"ח א"כ אין להעבירו עי"ז ודי בקבלת דברי חבירות ובפרט שאומר שלא קיבל עליו הגם שעדים מכחישים אותו יש לטעון עבורו ששכח הגם שמבוארב[ביו"ד סי' קי"ח סי"ז] שא"נ לומר שכחתי ובפרט בזמן קצר כזה אך מחמת שהי' הדבר בצחוק בעלמא כנראין הדברים וידועים לנו תכלית הענין א"כ הגם שנאמין לעדים אך מחמת שלשו"ב נראה כצחוק והתול לכן נשקע בלבו שלא עשה חרם ממש ושגג בזה וכה"ג לכ"ע נאמן לומר טעיתי ושיגג הייתי ותו נ"ל כיון דעפ"י הדין אינו קנין כלל ותיכף יכול הי' מו"ה נפתלי לחזור גם על השו"ב אין חיוב פן יחזור מו"ה נפתלי ומסתמא יחזור כידוע כי הוא איש מהתל בדברים ושטותים ומה יעשה (כי) בעת אשר לא יעלה שוב שכר השחיטה כלום כאשר מצוי בקיץ כ"פ ולכן אינו מחויב מליתן כעת עד שיחזקו הקנין עפ"י עצת התורה והדין ולכן אם שגג בזה ועבר בודאי אין להעבירו ודי בדברי חבירות כנ"ל מבלי עיון בספרים כי אור עיני אין אתי כבראשונה ולפי זכרוני ימצא ברוב אחרונים שלא דקדקו בזה כלל להעביר השו"ב משום זה: סימן טו להרבני כו' מו"ה שלמה אנסבאכער נ"י במדינת ביירען: בדבר השאלה אם מותר לישראל ליקח פראצענט מהאסעקראציע ממה שמשלמים עבור בטחון תשמישי עכו"ם מהיזק התבערה לדעתי נראה פשוט דאסור משום דרוצה בקיומו של איסור וראי' מגמ' ע"ז דף ס"ג ע"ב שכרו לשבור ביי"נ מהו אר"נ ישבור ותבוא עליו ברכה דכל למעוטי תיפלות ש"ד אלמא דאפי' בשבורה אי לאו דהוי מיעוטא תיפלות הוי אסור מכ"ש בנ"ד דהוי ממש רוצה בקיומו של איסור וד"ל: סימן טז להרב החריף המופלג המפורסם כו'

מו"ה פנחס דיין בק' וישניצא יע"א: בנדון שאלתו אם ידעו כ"ע שנשרף כל אשר לו אם חייב המלוה בחצי ההפסד הנה כל היתירים שלנו נעשו עפ"י תקנות מהר"מ ז"ל וכפי תקון מהרמ"ם ז"ל בודאי ההפסד לחצאין אם מעידים עדים שנשרפה העיסקא וכל הסחורה וזה דבר פשוט: וגם בעניני טו"ת שבין מהר"צ ומהר"ן הנה לא ידעתי למה מביא בזה דברי האחרונים בחנם הלא בפה מלא דברו הב"ח והש"ך ז"ל [סי' קע"ז סקמ"ט] שבאם יש עדים על ההיתר נוהגין לפרוע הריוח וכן הסכים בח"ד וכן נהגין בכל תפוצות ישראל ואין לשנות בשביל איזה אחרון דאם נרצה לילך בתר האחרונים בעניני ממון יהי' כמעט כל ההלואות נפסדים ואי"ל קים לי נגד הב"ח והש"ך ז"ל והמנהג כי זה הוא שיקול הדעת דמוציאין ממון כפי שנהגין ואם לא הי' עדים פשוט שאין כופין.

אך ר"צ נ"י הגיד לפני שהי' ההיתר בעדים ונידון מה שהמעות היא של יתומה לפע"ד אם המעות אמת של היתומה והאם היא אפטרופסת כמו יתום שסמך אצל בעה"ב שהוא ממילא אפטרופוס והאפטרופ' או שלוחה לותה המעות בשביל ריוח היתומה והלוה חייב עצמו ריוח ובאמת הי' ריוח רק מחמת שהי' יכול לגבות בהשט"ח הוי א"ר נלפ"ד דטוענין בשביל היתומה כיון שנעשה מעותי' בעיסקא כדתה"ק ורק האפטרופוס עיוות בזה שלא נתן בפני עדים הלוה חייב לשלם מה שהרויח בשבילה ומה שקלקלה האפטרופסות השליחות בטל דלתקוני שדרתיך וכן פסקו האחרונים דאם חייב עצמו בעד ביטול כיסי ריוח והי' ריוח חייב לשלם בלא שום היתר יעוין במל"מ כנלע"ד: ס"ד אם הודה ר"נ שהמעות של יתומה והי' ריוח מחויב לשלם העיסקא אך לא אחליט הדבר להוציא מעות תיכף רק אחר העיון של מעכ"ת במל"מ כי יאמין לי כ"ת שאני כותב כ"ז ביסורי חליי וכמעט אין בידי לחפש בספר לכן אני סומך בזה על מעכ"ת.

וגם מה שטען ר"נ שכלל הקרן עם הריוח קודם שהי' ריוח בזה א"א מע"ר ואינו נאמן וגם ר' הירש אינו נאמן להפסיד היתומה כ"ז נ"ל ברור בלא עיון בספר ורק עיקר סמיכתי שמעכ"ת יעיין היטב אם כנים דברי כן יעשה. עוד נלע"ד לחפש זכות על ישראל שכל העולם נהוגין לעשות היתר עיסקא בלא עדים ולא חשו שמא יבא לגבות בהשטר כיון דכל הלואות שבזמננו הוא ע"ד היתר עיסקא ומימוטא דמיעוטא שיהי' בלא ריוח וא"א מע"ר בודאי בלא שום עד אם יטעון הלוה שהי' בעיסקא ויביא עדים שנפסד העיסקא יהי' פטור דין ואין המלוה יכול לטעון נגד המנהג והרוב ולכן בזמננו זה [סתם הלואה] היינו בעיסקא אפי' בלא עדים ואם ניחוש שימכור הטראטי לעכו"ם או לאיש רע א"כ לא (תקנו) [הועילו] כלל אפי' בעדים ואפילו אם (נתנו) [כתבו] על גוף השטר (בפ"ע) [בה"ע] כי בדיניהם אין זה טענה כלל וגם בכל שטר יוכל למכור ויצטרך הלוה לשלם

עפ"ד ששה פרצענט וזה לא שמענו שאין רשאי ללות על טראטי בלא רבית סתמא א"ו כיון שידעינן שכל השטרות שלנו בעיסקא אינו נאמן המלוה נגד המנהג שלא הי' עיסקא ובדיננו ינכה חצי ההפסד ואם חיישינן שילך בדיניהם או שימכור לאיש דלא מעלי א"כ עובר על מה שיש בידו טראטי סתם דבדיניהם הוי כאלו נכתב בתוכה ששה פרצענט א"ו דלא חשדינן שילך בערכאות או שימכרנה לאיש דלא מעלי א"כ גם תנאי בע"פ מהני דיוכל הלוה לטעון שהי' הפסד ולא יוכלו להוציא ממנו מעות חצי ההפסד הגם שאוחז בטראטי אך אינני מחליט דבר זה כי בעד סחורה כותבים טראטעס בלא ה"ע וצ"ע אך עכ"פ בצירוף הנ"ל שיכייפו לר"נ לשלם אפילו בלא עדים:

אח"ז בבוקר עיינתי עוד קצת בזה והנה נלפע"ד מ"ש נכון מאד אך בנ"ד לא צריך לכל זה דהרי מבואר בש"ע יו"ד סי' ק"ס ברמ"א סי' י"ח וז"ל כ"ז שלא הגדיל היתום לעסוק במעות כדרך שארי אנשים אעפ"י שכבר הוא בן י"ג שנה הואיל ולא הגיע לכלל דעת מקרי יתום לענין זה עכ"ל ובש"ך שם ס"ק כ"ט וז"ל וה"ה לגדול שמת אביו ואינו יודע להתעסק בשלו חשיב כיתום עכ"ל ושם סי' י"ט בש"ע וז"ל אפטרופוס שהלוה מעות יתומים ברבית קצוצה אם הלוה נטל לחלקו כ"כ ריוח כמו שהתנה לתת להם חייב ליתן להם עכ"ל הרי דל"ד יתום ולא שהניחו המעות (על) ליתנו לרוחים כאשר חילק מעכ"ת כי לא חילק ולא בילק ורק דין מפורש שנינן איש או אשה שיש להם מעות ולא יכלו לעסוק בו דינם כיתומים ואם יש להם אפטרופוס ואפטרופוס הלוה המעות בר"ק מ"מ אם הרויח הלוה בהמעות צריך ליתן כפי מה שקצץ או קרוב לשכר יותר ממה שקצץ כמבואר בזה פלוגתא בין ט"ז לש"ך ז"ל [שם] אבל כ"ע ס"ל דנותן ריוח ואם מכחיש שלא הי' ריוח צריך שבועה כמ"ש בתשובת מהרמ"מ וכן הורו כל האחרונים הש"ך וט"ז וח"ד ומ"ל ז"ל ולכן כופין עפ"י דתה"ק לשלם כפי מה שקצץ עכ"פ ואם יטעון לא הרוחתי ישבע כאשר פסק מהרמ"ם ז"ל כן אמת דין ברור ופשוט ואי"ל שום אדם קים לי כמבואר במל"מ ז"ל והי' שלום ב' ח' אדר תרכ"ה לפ"ק צאנז: סימן יז לחתני הרב המאה"ג החריף ובקי חסיד ועגיו יראת ד' בנש"ק ש"ה המפורסם מו"ה מרדכי דוב נ"י ונכדי הרב המאה"ג החריף ובקי חסיד ועגיו יראת ד' חכם וננבון מו"ה נפתלי נ"י:

דבריכם הגיעני ושמחתי מאד בראותי מעשה ידיכם בפלפול ישר ונעים ואך לאשר טרדותי בעסקי ברחיצת מי מוכין חוץ לעיר איזה פרסאות ונאספו שמה ריעי ואהובי לא יכולתי לעיין בדבריכם וגם עתה שבתי הבית גדלו טרדותי מעם ד' הנספחים יוסף ד' עליהם וישמרם נצח ובפרט כי דברי החזקות המה יקרת פנות תוה"ק והרבה נאמרים בזה מרבותינו הקדושים כהררים התלויין בשערה ולזה באתי רק להעתיק לכם מה

שכתוב אצלי מאז תשובה בענין זה (לעיל סי' ס"א בח' יו"ד) ותראו כמעט כוונתם לדעתי ומעט נטיתי מדעתכם לפענ"ד ואך מה שהעלתם בפלפול בדברי התו' [נדה ט"ז א' ד"ה ומר] וכי לעולם לא תהי' טמאה והנה לא ידעתי למה נטיתם ממה דמבואר בריש נדה דעלולה אשה לראות דם ואעפ"כ טהורה מעל"ע דנדה לחולין אלמא דחזקה אלימתא ואפילו שעלולה לראות מ"מ אזלינן בתר החזקה ואם כי זקני הח"צ ז"ל בתשו' סי' ב' ר"ל דהוי דאורייתא יעו"ש טעמו משום דהשתא ראתה ודאי ופלפולו מראהו חי מבערב ידוע והנ"ב ז"ל [מה"ק סי' ל"א באה"ע] משיג עליו ואם כי הרבה לדבר מזה עכ"פ לדעתי האמת דכה"ג הוי שפיר חזקה דכל חזקות יוכלו להשתנות ורק זה מגזירת תוה"ק דכל דבר שיוכל להשתנות ואין לו זמן מוכן לכך כ"ז שלא נודע שינוי תולין שלא נשתנה ורק בדבר ההולך ומשתנה כמו גידול האיש דהולך וגדל מימי ילדותו והולך וגדל בלא ספק דבזה לא שייך חזקת קטנות דמעולם לא הי' לו חזקה שלא יגדל ואדרבה הי' לו חזקה שבודאי יגדל וכאשר האריך בזה בפ"י בק"א קדושין [דף ס"ד] ובריטב"א חי' קדושין אבל בנדה וכיוצא ודאי אמרינן שפיר חזקה שלא נשתנה טהרתה ומה שכתבתם לחלק בין בימי וסת דאפי' דוסת דרבנן עכ"פ חזקת טהרתה אין לה בכמה מקומות לא משמע כן בש"ס ועיין ברמב"ם [פ"ד ממו"מ ופ"ח מא"ב הי"ג] לענין טומאה למפרע באשה שיש לה וסת ובדקה עצמה ומצאה טמאה דאעפי"כ אינה טמאה מה"ת רק לחומרא אלמא דאפי' בימי וסת למ"דדרבנן אינו רק חומרא אבל לעולם יש לה חזקת טהרה ואשר נ"ל לומר דכוונת התוס' נכון מאד דהנה הגם דוסת דרבנן היינו דזה אינו ברור שיהא דוקא בזמן הנקבע לה ולפעמים ישתנה ועכ"פ ספק הוא אם אולי יבא האורח בזמנו ורק מ"מ אוקמי' בחזקת טהרה וטהורה אפי' מצאה טמאה והנה ידוע דברי מהרי"ל ז"ל [בתשו' קס"ט] שחידש בתשובתו דאפילו בתר רוב דיפה יותר מחזקה מ"מ אם פירשו כולם אין לומר אזלינן בתר רובא דהא ידעינן שהגם המיעוט (שידענו) [בידינו] ובשלמא אם פירשו רק קצתם אמרינן דמרובא פרשו אבל אם פרשו כולם דאז בודאי גם האיסור בידינו לא אזלינן בתר רובא יעו"ש בתשו' מהרי"ל ז"ל מביאו הרמ"א בח"מ גבי אם פירשו ביד הנפקד ונגנב מהם [סי' רצ"ב עיי"ש בש"ך סקכ"ט שציין לדברי מהרי"ל הנ"ל] ובארוכה הובאו דבריו בתב"ש סי' ט"ז [ע' בס' ב"א שער הקבוע סי' י"ד הביא תשו' מהרי"ל] והנה לפ"ז סברת התוס' ז"ל היטב דמטהרין שלא בשעת וסתה מחמת החזקת טהרה וא"ל הא ע"כ תראה באיזה פעם ז"א דזה אינו ודאי שתראה שלא בשעת וסתה דדלמא הוקבע האורח רק בזמנו דעכ"פ וסת ספיקא הוא גם מה"ת אפי' למ"ד וסת דרבנן וכו' וא"כ כיון דאינו ברור שתראה שלא בשעת וסת אוקמי' שפיר אחזקת טהרה אבל בשעת וסת דעכ"פ

ספיקא הוי אם תראה בזמן הקבוע מ"מ נהי דטהורה בעלמא משום חזקת טהרה אבל באשה הרואה תמיד מחמת מכה א"כ בודאי תראה באיזה פעם נדה ממש או בשעת וסת או שלא בזמנה שוב בכה"ג לא אוקמא אחזקה שעכ"פ תראה שלא כדרך החזקה בשלמא שלא בשעת וסת אין הדבר מוכרח שתראה נגד החזקה ולכן אזלינן בתרה משא"כ בשעת וסת ע"כ עליך לומר שתראה באיזה פעם נגד החזקה ושוב לא אזלינן בתר החזקה לטהר וזה כוונת התוס' דוכי לעולם לא תראה ויעוין בתה"א לגבי חזקה דאתרע כתב כסברא זו ממש ומובא בהגהת ברוך טעם.

[פ"א משער התערובות] את כ"ז נתתי אל לבי לעורר לבבכם לטוב ואתם בני עשו חיל בתורה ויראה וחכמה וישמח לבבי והי' שלום כנפש אביכם דבש"ת תמיד: סימן יח להרב המאה"ג ב"ק חו"פ בש"ק שלשלת היוחסין מו"ה יודא נ"י אבד"ק מעליץ. מכתבו הגיעני ולדעתי הדבר פשוט דמחמת שני פעמים שהי' שיעור חצי שעה דהוי שיעור מופלג וא"צ לחוש אפילו לחומרת הרמ"א ז"ל וכן משמע מהש"ך [רס"י קפ"ז] שכ' דאין להחמיר בשיעור מופלג ומכ"ש כשבדקה בקומה ממטתה מזה משמע דשיעור מופלג הוא אפילו מצאתה באותה לילה הבדיקה טמאה מ"מ לא הוי מח"ת כיון דמופלג עכ"פ כ"כ מת' שאין לטעות בבכדי שתטול עד ותבדק ולכן נראה בברור שאין לחוש כלל כעת ועל הבדיקה הא' שהיתה בתוך רבע שעה צ"ע עדיין וכן בהניחה תחת כר צ"ע כעת יתן השם שלא נצטרך לפלפל באשה זו לחפש היתר (ומ"ש לי בשם האחרונים לצרף דעת הר"ח שלא נעשה רואה מ"ת רק בלא נתחזקה בהיתר אני לא מצאתי זה לא בשום ראשון ולא בשום אחד מגדולי אחרונים והוא לפלא בעיני ולכן יודיעני נא מי המה האחרונים נא מאד אל ימנע הטוב מלהודיעני חידוש כזה ושאלתי לכמה לומדים וכולם לא שמעו כזאת ולכן יודיעני נא) ומ"ש לסמוך אהמהר"ם לענ"ד ט"ס ששם כתיב אהר"ח ובשם הר"ח ז"ל לא מצינו זאת ובודאי כוונתו אהר"ם ז"ל ששלא בשעת וסתה תולה בוסתה ובנ"ד בודאי יש לצרף דעת מהר"ם ז"ל אך מ"ש לחלק באשה שכבר הוחזקה בהיתר הוא סברת הגאון מהר"ש חכם וכן ראיתי לפום רהיטא בספרו אבל א"צ לפלפולו שם רק דכ"כ בהדי' הת"ה והי' בזה שלום: ואם נפשך לומר דבשעת הוסת של תשמיש הוי כמו בווסת ממש שכ' הנ"ב [מה"ק סי' נ"ה] דהוי דאורייתא א"כ א"צ להקדמת הב"א ולהארכה בדברים אך באמת ז"א דזה הוא רוב שאינו רואה מ"ת כי כן רוב נשים אינם רמ"ת (ולא) בודאי מותר מדאורייתא וכמ"ש הרשב"א ז"ל שאין שום אשה אסורה מדאורייתא בלתי ראי' והרגשה: סימן ד שאלה ע"ד אשה שיש לה אבעבועות במקורה שהדם נובע מהם והמה קטנים במאוד ונראים ע"י רופאים בכלי הבטם אשר רואים בעיניהם ממש והאשה אינה יכולה

לטהר עי"ז כמה שנים אך בימי וסתה רואת כשאר כל הנשים וזה איזה שנים אשר יגעתי להתיר אשה אחת כזאת וא"חכ מצאתי בח"ס שהתיר אולם הרבה אחרונים מחמירין וגם החו"ד מחמיר וכעת נצטרף עוד שהאשה בודקת עצמה במקורה ולא תמצא דם רק במקום שהבועות עומדים אך למעלה לא נמצא כלל דם א"כ נראה בעליל שהוא מהמכה והוי ספורים לפנינו שאנו רואים ע"י המראה מראות חושית גשמית שדמי המקור נפסק ולא נשאר רק דם המכה שנראה בחוש ע"כ לענ"ד יש להתירה: סימן כ להרב כו' מו"ה שמעון שאטטין נ"י האבד"ק פאטיק.

מכתבו הגיעני ולא ידעתי האיך מלאו לבו לטהר שאובין שנפלו למקוה חסירה שהוא נגד משניות בכמה מקומות כאשר רמזתי לו במכתבי הקדום ומה שמתעקש מעלתו לחלק בין מה שנעשה בידי אדם הגם שמלבד שאין חילוק לענין ביטול ברוב בין מה שהוא ע"י אדם או כלים כמבואר לכל מי שיש לו ידיעה בהל' מקואות.

אך הלא בתוספתא מביאה הר"ש ז"ל [מקואות פ"ב מ"ג] גבי מכתשת שהי' נתון בצד המקוה יראה להדי' שמבואר שם דאפילו בלא תפיסת ידי אדם וזוחל למקוה חסירה פסולה ורק דשם מכשירים משום ספק מים שאובים ג' לוגין דרבנן וכן מבואר גבי המסנן טיט [שם מ"ו] שלא בא מידי אדם למקוה רק ממילא זב למקוה וכן גבי צרצר [שם פ"ג] שחכמים אסרו לא כן אמרו רק ג' לוגין שנפלו מזה משמע בהדי' דאפי' לא הי' בי"א כלל רק ממילא נפלו ע"י צרצר פסול וכן מבואר גבי המניח קנקנים וכמה מקומות עצמו מספר במשנה ובטור וב"י וכבודו בזה הסתר דבר גם מ"ש דג' לוגין אינו מטעם שמא יטבול בכלים המעיין יראה דלא כן דיבר כי לא הי' מעולם רק חדא גזירה לאסור שאובין פן יטבול בכלים ומה שאסרו ג' לוגין למר ולמר הין הוא מטעם חשיבות ורחיצה ויעוין במס' עדיות להראב"ד ז"ל.

[א"ה תשובה זו שייך לחלק יו"ד סי' פ"ה]: סימן כא שאלה בנידון אשה עגונה מכפר דרוואליף השייך לפאוויאט עיר גיר ד' פרסאות מק' גריטץ אשר בעלה הי' נלקח לצבא וכעת בא מכתב מהמו"ץ דעיר קאבלוב במדינת רוסי' איך שנטבע בעלה בנהר ונקבר שמה והנה יש לנו איזה ספיקות בהמכתב הלז א' נאמר במכתב שהוא מעיר גריצא והוא אינו מפה ב' שנכתב בהמכתב שנגבה עדות ששמעו מפיו בחיים חיותו שמו ושם אביו ושם אשתו רוזא גוטל וכאן נתוודע שאשתו לא היתה נקראת רק שם רוזא לבד ג' שנכתב במכתב שהוגבה עדות בפנינו ולא נחתם על המכתב רק הרב המו"ץ לבד אח"כ נתוודע שבא מכתב מנאצעלניק קאמענדע משם להנאצעלניק דעיר גיר איך שפ' הנלקח משם נטבע ביום פ' בנהר והי' מכוון היום אשר נכתב במכתב המו"ץ הנ"ל.

יורנו רבינו מה דינה של אשה זו: תשובה בענין השאלה מעגונה מהרב וכו' דק' גרוצא. הנה לדעתי שראוי להתיר כמבואר בב"ש ובכמה אחרונים שכן דרך לכנות עצמו ממקום פ' אעפ"י שאין דר שם רק סמוך לשם כדרך בעלי מו"מ שמכנים עצמם מעיר פ' אעפ"י שיושבים רק סמוך לעיר הנ"ל.

כמ"כ נראה גם כאן שהי' מכנה עצמו מעיר גריצא אעפ"י שהי' רק סמוך לעיר הנ"ל. גם על הפיקפוק ב' שאמר שם אשתו רוזא גוטל ובאמת שמה רק רוזא לבד אין בזה חשש כלל כי שם איש הוי סימן שעשוי להשתנות ואין מדקדקין בזה מי יודע לאיזה כוונה עשה כן בסיפורו עם ב"א משם אשתו ויעוין באבני מילואים בסוף הספר וכן כמה אחרונים שאין מדקדקין בשם אם שארי ענינים ניכרים היטב ועל הפיקפוק הג' שלא נחתם בג"ע רק ע"א בשעת הדחק ובמקום עיגון ובפרט שיש ראי' מכתיבת הנאצאלניק ובפרט שכתיבת הנאצאלניק לבד סגי וכן מסקי' להלכה וכל האחרונים סמכו על המכתב מערכאות שפיטאהל הגם שחותני הגאון ז"ל לא רצה לסמוך ע"ז אמר לי הטעם משום ששרי הערכאות אינם בודקים היטב כידוע אבל ז"ז גם הוא הי' מסכים לסמוך על הערכאות יעוין באחרונים ועיין בס' בגדי כהונה [סי' יו"ד] שמסכים להלכה כן וכ"נ מהגמרא [גיטין כ"ח ב'] גבי קומנטריסין באמרו נגמר דינו של פ' או יצא ליהרג משיאין את אשתו והטעם מאחר שנגמר דינו וכותבין הדעקרעט לא מקבלי שוחדא אלמא אפי' לא אמר שנקטל רק שנגמר דינוסומכין ע"ז להשיא אשתו והגם דשם איירי במל"ת מ"מ הטעם דכיון דהדבר חזק באומדנא דמת משיאין ע"פ ומכ"ש בענין כזה שהנאצעלניק שהוא מערכאות כתב והחליט לומר כן והנאצעלניק דעירכם אין לו שום נגיעה בזה הענין לחוש עליו שמשקר לכן סומכין על דבריו להשיאה ובפרט שיש כאן ע"א שיכולין להצטרף עם כל הנ"ל.

ותו לא מידי: סימן כב לכבוד מחו' הרב המאה"ג כו' מו"ה אפרים פישל נ"י האבד"ק שטעקעטשין. שאלה בא' שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים והפילה ג' פעמים היינו שמת הולד בשעת יציאתו מרחם אמו ושפטו הרופאים כי יש לה חולי בהרחם שמתקשה הרחם ודוחק בהולד ונחנק ביציאתו ולכן נתרחק בעלה ממנה ורוצה לגרשה ובפרט כי נולד להאשה זה לא כביר חולי לא מטוהרה ר"ל ושפטו הרופאים כי היא חולי המתדבק כידוע ולכן א"א להבעל להיות עמה והאשה אינה רוצה להתגרש בשום אופן אם מותר לו ליתן לה גט בע"כ או לישא אחרת עלי': תשובה הנה מדינא דגמ' פשיטא דמותר לגרשה אפילו בלא כתובה אם אין לו מעות ומטלטלין [כמבואר בתשו' הרא"ש מביאו רמ"א סי' קי"ט] ורק משום חרם דרגמ"ה רביע עלי'.

והנה במקום מצוה אם תיקן ג"כ רגמ"ה יש מחלוקת בין הפוסקים דלפי אשר החליט הב"ש ז"ל [סי' א' סקכ"א] בספיקא לקולא הי' ראוי להקל בספיקא אולם ראיתי שגדולי אחרונים כתבו להחמיר שחר' הוא דאורייתא וכ"כ בס' חתם סופר [אה"ע סי' ג'] וכן הרבה אחרונים ודחק עצמו מאד בדברי הב"ש להשיאו לדעתו ובאמת כ"כ כמעט כל גדולי הספרדים שהוא חר' דאורייתא וכן מבואר בס' בעי חיי להכנה"ג אולם הספרדים אינם בקיאים בתקנת רגמ"ה כי לא נהיגי [בו] וכ"כ הרשב"א בתשו' להדי' [ע' בתשו' הרשב"א המובא בב"י ס"ס א' וע"ל בח' אה"ע סי' י"ד ט"ו ט"ז] שהאשכנזים יודעים בתקנה יותר מהספרדים כי הוא דבר הנהוג בין האשכנזים והנה הגהת מרדכי (ביבמות) [כתובות סי' רצ"א] כתב להדיא דאינו רק כתקנה בעלמא יעו"ש מ"ש לענין חליצה מיבם הנשוי אשה וכ"כ מהר"י מינץ [סי' יו"ד] שאינו דומה תקנת רגמ"ה ז"ל לתקנה שבש"ס א"כ בודאי אלו ראו הספרדים דברי גדולי האחרונים הללו שבמרדכי ור"י הנ"ל לא הי' חולקים עליהם בזה ובפרט שהב"ש והב"מ מסכימים עמהם להקל ולכן הי' מהראוי מספיקא להתיר עכ"פ במקום מצוה אך העולם נוהגין להחמיר בזה אפילו במקום מצוה ואם הלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג כמבואר בירושלמי אעפי"כ במקום שיש עוד סניף להתיר מתירין והכא אין לך צד גדול מזה להתיר מחמת חליתה ורמ"א ז"ל והב"ש [סס"י קי"ז] והרבה אחרונים מתירים במום גדול לזרוק לה גט ועכ"פ ספק ספיקא הוי ספק אם גזר ר"ג במקום מצוה ואת"ל שגזר במקום מצוה מ"מ נגד מום לא גזר וכן פסק הט"ז סי' ל"ט דבמום מותר ליתן גט בע"כ ובתשו' אחת הבאתי דעת הרבה פוסקים כן ולא מצאתי חולק בזה רק הנוב"י מה"ת סי' (קמ"ב) [ק"ד] ובקו"א של הגאון ההפלאה ז"ל סי' קי"ז שהמה יצאו לדון בדבר חדש בכוונת הרא"ש ז"ל (וס"ג) [שר"ג] ז"ל עשה אשה כאיש כמו שהאיש אינו מגרש אלא לרצונו או אם הדין שיגרש כופין אותו עד שיאמר רוצה אני כן נמי אשה המתגרשת מן הדין יש לה כח מכח תקנת רגמ"ה שלא לכופה על קבלת הגט רק שיכפוה שתאמר רוצה אני [וכן למנוע ממנה שכ"ו] ובאמת בעיני יפלא זה דנהי דיש מקום לומר דמשום בעלי זרוע ואלמים תיקן ר"ג שלא לגרש בע"כ היינו שלא עפ"י ב"ד אבל עפ"י ב"ד שהב"ד מצווים וגוזרים על (השליח) [הבעל] שיתן לה בע"כ בודאי אין חשש איסור כלל מכח התקנה דכי הצריך ר"ג ז"ל שתאמר האשה רוצה אני דהרי במקום זכי' גמורה להאשה זוכין לה גט שלא בפני' כאשר נהגו במדינות תוגרמה לזכות לאשה גט במקום זכי' גדולה הגם שנוהגים עתה בתר' רגמ"ה ואי נימא דמשום זכי' הוי כאומרת רוצה אני א"כ נימא נמי דבמקום מצוה לעשות רצון ב"ד הוי כאומרת רוצה אני ולכן לפי דעתי במקום מצוה ומום גדול כזה הכל מודים דלא

שייך התקנה של הגאון רגמ"ה ז"ל ויוכל ליתן לה גט בע"כ או לישא שתי נשים וכבר הסכים עמי הגאון מהרי"ש להתיר וגם הגאון מו"ה יצחק מאיר ז"ל הסכים כן אם נרצה לעשות מעשה ושמעתי שכבר נדפסה תשו' זו ולכן מהראוי להתיר חר' דרגמ"ה כי על כזה לא גזר אך להסיר לזות שפתים מעלינו נכון הדבר שהב"ד שבעירו יתירו לו ויכתבו הטעמים והבעל יראה להשתדל שיסכימו עמו מאה רבנים כמבואר בב"ח בתשו' [סי' צ"ג] דל"ד בנשתטית מהני ההיתר של מאה רבנים רק בכל הענינים שנראה להם להתיר וכן מסר הגאון רגמ"ה ז"ל הדבר ליד ב"ד ולכן עפ"י היתר של מאה רבנים אין חשש נדנוד בדבר לאסור ואדרבה עבירה לעגן הבעל וד"ל דברי ידידו מחו' דבש"ת כ"ג שבט תרכ"ח לפ"ק: סימן כג להרב כו' מו"ה שלמה נ"י מו"צ דק' זאבלטוב.

שאלה אחד שידך את בנו עם נגיד אחד ופסק לו נדן הרבה וגם להחזיקו על שולחנו ואחרי הנשואין איזה ימים נתמוטט הנגיד ולא יוכל לסלק כראוי ושארי החיובים שחייב עצמו ושאל מורה א' אם מותר לבעלה לתת לה גט בע"כ או לישא אחרת מחמת אומדנא שלא נשאה רק כדי שיחזיקו אותו בלימוד ועבודת ד' לא כן עתה הוא ערום ויחף אין כל: תשובה הנה בתשו' פני משה רצה להקל בזה היינו בארוסה לדמות למ"ש בכתובות [דק"ט] הפוסק מעות לחתנו יעו"ש וגם כמה תשובות מאחרונים מפלפלים בזה ועיקר טעמם דהוי אומדנא דמוכח דאדעתא דהכי קידשה ליתן לו מה שפסקו לו ולע"ד א"א לומר כן דא"כ תצא בלא כלום בלא גט ולמה אמר אדמון שיכולה לומר לו או כנוס או פטור והלא לא צריך לכלום אם עבר על התנאי לפי הגילוי דעת בטלו הקידושין וצריך קידושין מחדש אם הי' רוצה לכונסה ובס' הפלאה ז"ל ראיתי שיכול להוסיף על התנאי ולהרחיב הזמן יעו"ש וזה קשה מאד לכמה שיטות דכבר בטלו הקדושין מחמת שעבר על התנאי לא מהני מחילת הרחבת הזמן [ע' בטו"ז סי' ל"ח סל"ז וע' ס"ס קמ"ד בב"ש] והכא כבר פשט לו הרגל ונתבטלו הקדושין ותו איך יעלה על הדעת שיכול להוסיף על התנאי בלא דעת חבירו הלא אפילו אם אומר בלבי הי' בלי תנאי לא מהני כמבואר [באה"ע סי' ל"ח סכ"ד וע' בח"מ סקמ"ו ובב"ש סקנ"ז] בהרחבת הזמן או מחילת התנאי [לטובתו מהני הוא מטעם] שיוכל לומר הריני כאלו התקבלתי [ע' בט"ז הנ"ל] וא"כ בכאן אם נימא דהוי כאלו התקבלתי האיך יעגן אותה שלא ברצונה הרי היא כאלו נתקיים התנאי [א"ו דאינו מוחל כאילו התקבלתי] וא"כ הקדושין הוי להיות בטלים ועוד דהלשון כנוס או פטור משמע דצריך דוקא גט ולמה לה גט באמירה לחוד סגי כיון דעברה על תנאי והוא אינו מוחל ובאמת כתב בס' הפלאה דפטור היינו שלא ימחול התנאי וא"צ גט אבל באמת לא משמע כן מדברי כל הפוסקים ובפרט ברש"י פ' מציאת האשה

[דף ס"ו] גבי הפוסק מעות לחתנו ומת וכתב שם רש"י דאחיו הי' יכול לומר תשב עד שתלבין ראשה אבל להיבם יכול לומר לך איני רוצה ליתן וקשה דאם נימא דהקדושין בטלין מחמת אומדנא זו דזה הוי כתנאי מפורש א"כ באם אחיו מת קודם [קיום] התנאי נתבטלו הקדושין דלי ולא ליורשי כדאמרי' בגיטין [ע"ד א'] וכן הלכתא א"כ כבר נתבטלו הקדושין וא"צ כלל חליצה ויבום ולמה כתב רש"י דיאמר ליבם או חלוץ או יבם הא א"צ חליצה כלל דהא נפקעו הקדושין מחמת העברת התנאי ולכאורה עלה ע"ד דלזה כתב רש"י דאחיו הי' יכול לומר תשב עד שת"ר דזה הוא כרבנן דלא כאדמון דהלכתא כוותי' ולמה פירש"י שלא כהלכה וכבר נתעוררו בזה האחרונים ולזה היינו יכולין לומר דאדמון מיירי במקום שהי' גילוי דעת מפורסם [דאדעתא דהכי קדשה] דנבטלו הקדושין ברצונו כדברי ההפלאה ולכן פסק שיכול לומר או כנוס או פטור והיינו דאפילו גט א"צ רק בדברים בעלמא שאינו נוח לו בהעברת התנאי בהרחבת הזמן כמבואר בס' הפלאה הנ"ל אבל בכאן דמבואר במשנה שיכול לומר לאחיך הייתי רוצה משמע דאיהו צריך לייבם דאי א"צ ליבם מאי לאחיך הייתי רוצה ולך איני רוצה הא אין לו שייכות כלל עם היבם הזה דכבר נבטלו הקדושין א"ו דמיירי הכא גם ביבם באופן שלא הי' גילוי דעת ולא נבטלו הקדושין ומש"ה לא שייך לומר שהי' [לגבי] אחיו יכול לומר כנוס או פטור דהא באמת לכמה שיטות אפילו בארוסה אסור לגרש בלא דבר ושנאה וא"כ לא הי' יכול לגרשה ומש"ה מודה גם אדמון שתשב עד שת"ר כ"ז הכא במציאת האשה דאיירי בגווני דהקדושין קיימין אבל אדמון דלפי פי' ההפלאה ז"ל הקדושין בטלין וא"צ גט כלל שפיר שייך לומר או כנוס או פטור היינו בלא גט וכנ"ל.

אמנם באמת אין זה כלל במשמעות כל הפוסקים ומפרשים ומפרש"י [נראה] בהפוסק מעות לחתנו והפוסק דמציאת האשה בחדא גוונא מישך שייכי ולכן נ"ל דודאי צריכה גט גבי הפוסק מעות לחתנו והקדושין קיימים רק דיכול לומראיני רוצה לכונסה ואינו נקרא מורד ותשב עשת"ר לדברי חכמים ולדברי אדמון יכולה האשה לטעון מה אני יכול לעשות כנוס או פטור היינו בגט וא"כ כיון דצריכה גט והוי אשתו חל עליו איסור מלבגוד באשת נעורים בזווג ראשון וגם עובר בעשה כי מצא בה ערות דבר וכו' דמשמע דבלא ע"ד אין מגרש והכא מאי דבר מצא בה א"כ בודאי אסורה לגרש ולא קאמר אדמון כנוס או פטור אלא ברצון האשה וממילא דלתקנת רגמ"ה ז"ל אסור לגרשה בע"כ דצריכה גט וצריך לגרשה מדעתה לאחר התקנה זולת במקום ערוה לא גזר ולא גרע ממום גדול כמו נכפה שהרבה גאונים רצו לכופה לגט והרא"ש ז"ל כ' בתשו' (סי' מ"ה) [כלל מ"ב] דאין לכופה די"ל דלר"ג ז"ל עשו האשה כאיש דאין לכופה בשום פנים יעוי"ש בב"ש

[סס"י קי"ז] ונוב"י [מה"ת סי' ק"ד] ובהפלאה והנה יש מקום לומר דלישא אחרת עלי' דאין איסור חמור כ"כ כמבואר בכל האחרונים מתירין לו בכגון זה אם לא תרצה לקבל גט אך בתשו' מהרי"ק סי' ס"ג וז"ל שראיתי במרדכי הגדול שנכתב לו משפייאר שנתקן על המורדת שיוכלו הבעלים ליקח אשה אחרת וכו' אכן לא רצה להחליט הדבר וק"ו ב"ב של ק"ו ובפרט שהדור פרוץ ואם יתיר במורדת יבא להתיר באינה מורדת אמנם על אודות האיש אשר התנה עם ארוסתו ואבי' ליתן לו נדוניא ועתה פשטו לו את הרגל הנראה בעיני שיעמידם לפני טובי עירו ואם יסכימו טובי העיר שהם מעוותים אותו אז יבקשו מאתם שיכתבו הדברים לפני מו"צ והם יעיינו בדבר להתיר לו דמאחר שנעשה הדבר עפ"י ראשי הקהל לא יבא כ"כ לידי קלות ראש עכ"ל הנה שם מיירי שמכירם שהם עוותו עליו אעפי"כ חשש משום הפקירא ופרצת הדור שלא לגרש כ"ש בזמננו זה ובנ"ד דהאשה לא עוותה עליו דבר האיך נבא להתיר אפילו איסור קל וח"ו נתבטל כל תקנת רגמ"ה דכן בעוה"ר מחמת עניות רוב חתנים לאחר הנשואין מתרעמים על חותנם שנהג עמהם ברמאות וגלו מעל שולחנם ולא נתן להם נדן ולא ידעו האיך יפנו וכי יעלה על הדעת שיוכל לישא אחרת לא תהא זאת בישראל ולכן אין דעתי להתיר בשום אופן רק עפ"י מאה רבנים כדרך שמבואר בתשו' הב"ח ז"ל [סי' צ"ג] דל"ד בנשתטית רק בכל ענין גדול שבין הזוג מהני היתר מאה רבנים.

והנה בהיותי טליא זכרתי שבא תשובת הגאון מאובן להתיר לבנו כזה שפסק לו חותנו ופשט לו את הרגל ולא הסכימו הגדולים לדבריו ונתפייסו הזוג ודרו ביחד והי' שלום כדברי ידידו דו"ש ה' כ"ו שבט תרכ"ח: סימן כד להרב החריף ובקי החסיד המפורסם מו"ה פנחס דיין נ"י ב"ק ווישניצא יע"א: מכתבו הגיעני והנה לפענ"ד אם לא נקרא בהרגל לס"ת בשם מיכאל יוסף רק לפ"א ביובל זה לא הוי מיעוטא כלל כמבואר בתשו' רדב"ז ז"ל וכ"כ רוב האחרונים ז"ל וכן מטין דברי הרמב"ם ז"ל יעיי"ש והנה אם שינה שמו מחמת מרדין כמו בנ"ד תיקן ר"ג לכתוב שם מקום הנתינה לעיקר ואם שינה פסול כמבואר בש"ס [גיטין ל"ד] וזה אפי' אם יודעים כאן שיש לו שם אחר במדה"י ולדברי הרא"ש ז"ל איירי הש"ס דוקא בדידעי כמבואר בדבריו ז"ל והנה לפ"ז הי' צריך לכתוב בכאן אבוש דמתקרי יוסף מיכאל ואם כ' יוסף מיכאל המכונה אבוש פסול ונראה דאפי' בטל דהוי ככתוב שם מקום אחר וכ"ש דבטל אפי' אם יודעים בכאן משם זה כיון שלא נקרא בו ולדעת הי"א שבר"ן ז"ל גרע מה שנקרא לפעמים גם כאן בשם מק"א ואפי' לדעת הב"ח ז"ל [סי' קכ"ט] שמקיל יותר בכתב שם של מקום הכתיבה ומתקרי ע"ש מקום הנתינה כיון דכאן אינו שם של מ"כ ולא שם של מ"נ דהכתיבה (והחתימה) [והנתינה]

הי' במק"א שלא נקרא כאן כלל בשם זה רק פעם ביובל דודאי קרוב להיות בטל ובפרט שכתבו המכונה דמשמע טפל שאינו עיקר השם דלפענ"ד הי' ספק א"א וידעתי שדברי בטלין נגד חכמי זמנינו ולכן מבוקשי שלא תטריחו אותי יותר בזה כי לא אזוז מדעתי אפי' כל ח"ז יאמרו איפכא ולדינא אחרי רבים להטות והטוב בעיניכם עשו והנה ידידי בינו נא היטב בסוגי' הש"ס והראשונים ותראו כי העיקר עפ"י הש"ס מה שקורין הרוב באותו מקום כו"נ ושם הלידה שהי' לו וגם שם שבמק"א אינו כלום ואם כתב על שם העיקר המכונה הוי כאלו כתבו וכ"ש לשיטת הרמ"א [שם סט"ז] אשר אנו נוהגין כוותי' דמכונה ר"ל בפירוש שאינו שם עיקרי וכמבואר בתשו' גאוני בתראי [ס"ג] וא"כ בודאי לדינא דש"ס קרוב להיות בטל וגם כל האחרונים המובהקים כ"כ ורק דעת הב"ח בשם הטפל אם כתבו דמתקרי על שם העיקרי דכשר והב"ש ז"ל [סי' קכ"ט סק"ז] פליג עליו אך בכתב המכונה על שם העיקרי ולשם שלא נודע אפי' למועטים כתב אותו לשם העיקר אפי' לדברי הב"ח ז"ל פסול וקרוב להיות בטל ולא תשגיחו על האחרונים אשר במחכ"ת לא הי' הרבה גדולים מהם בקיאים בה"ג וטעו בכמה מקומות כאשר אתי בכתובים הגם שבודאי לא יצא מתח"י מכשול וה' ישמור חסידיו רק במחכ"ת לפי שעה מחמת גודל חריפתם ונחיצת השואל כתבו מש"כ ולפי דעתי אין לסמוך על שום אחרון זולת המובהקים שלפנינו כמו המחברי' על ש"ע הט"ז וב"ש ז"ל וכיוצא ורק לפי מה שנראה ממסקנת הש"ס וראשונים ולכן אל יקל בעיניכם עריות ח"ו והזהרו בנפשותיכם וד"ל והי' שלום.

[א"ה כ"ז שייך לסי' קל"ב בפנים ונשמט משם]: סימן כה הרמב"ם בפ"ד מהל' שקלים הל' י"א וז"ל משיגיע ר"ח ניסן אין מקריבין ק"צ אלא מתרומה חדשה וא"ל [באה החדשה] לוקחין מן הישינה לפיכך אם הגיע ר"ח ניסן ויש עמהן בהמות לתמידים מתרומה ישנה פודין אותן ויוצאין לחולין כו' שתנאי ב"ד הוא על כל הבהמות שלוקחין לתמידין שאם לא יהי' צריכין להן יצאו לחולין עכ"ל ויש לתמוה דלמה כתב דוקא בתמידין הלא מבואר בגמ' (שבועות י"א ע"ב) וזל"ה שם ורבנן דפליגי עלי' דר"ש מאן נינהו כו' ואלא רבנן דאמרו לו ממאי דר"י הוא וה"ק לי' בשלמא לדידי דאמינא לב ב"ד מתנה עליהן אמטו להכי יקרבו אלא לדידך דאמרת לא אמאי יקרבו דילמא ר"מ הוא וה"ק לי' בשלמא לדידי דאמינא כל השעירים כפרתן שוה מש"ה יקרבו אלא לדידך אמאי יקרבו אלא ר' יוחנן גמרא גמיר לה לדברי ר"ש אין נפדין לדברי חכמים נפדין עכל"ה והרי עכ"פ למ"ד דס"ל לב ב"ד מתנה גם במוספין הי' התנאי ב"ד: ונלע"ד במה שניישב דברי התוס' ז"ל שכתבו שם (י"א א') ד"ה מ"מ קשיא וז"ל וי"מ דודאי לא היתה כלי שרת אלא שהקטורת הי' קדוש

קדושת הגוף בדבורו שהי' אומר יהי' זה קטורת הי' חל עלי' קדושת הגוף אחר כתישה במכתשת שהי' ראוי להקטיר כמו הבהמה שהיא קדושה כשאומר יהא זה לעולה יהא זה לחטאת וכי משני לעיל שאני קטורת דקדושת דמים הוא ה"ק דכשאומר יהא זה לקטורת לא חייל עלה קדושת הגוף עכ"ל והריטב"א ז"ל כתב להחליט דהמכתשת לא הי' קדושת כלי כלל והתפלא עליו בקרבן עדה ביומא דזה נגד דברי הירושלמי ונגד הש"ס דידן וז"ל הק"ע בירושלמי יומא (י"ג ע"ב) [פ"ה הל"א] א"ר יוסי הדא אמרה כלי חול היא אין תומר כלי קדש דבר שקדש בכלי כפרה דאיתפלגון [וכו' עד מכתשת עשו אותה ככלי שרת לקדש] עכל"ה (ובק"ע) [ובשירי קרבן] שם בד"ה מכתשת וז"ל כתבו תוס' בשבועות כו' וי"א דודאי לא היתה מכתשת כ"ש כו' וקשה מאי פשיטא להו הא שמואל וריב"ח לא ס"ל הכי שוב ראיתי שהרגיש בזה הרב בעל מ"ל ע"ש עכ"ל ויעוין במ"ל [פ"א מכלי המקדש] מה שנתקשה ג"כ בזה על דברי התוס'.

ונלע"ד דדברי התוס' א"ש ואדרבה מהא דירושלמי ראי' לדבריהם ונצ"ע סוגית הש"ס שם (י' ע"ב) וזל"ה אמר עולא א"ר יוחנן תמידין שלא הוצרכו לציבור נפדין תמימים א"ל ר"ח וכי קדושה שבהן להיכן הלכה כו' עד אמר רבה לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו כו' ואם לאו יהי' לדמיהן עכל"ה והנה לכאורה קשה מאי מהני לב ב"ד מתנה הא אין ברירה וא"כ נהי דב"ד מתנה דמה שיותיר לא יהי' קדוש מ"מ הא אין ברירה ודלמא זה לא הי' ראוי להיות נתותר וא"כ [בקטורת] קדשהו הכלי ובחי' ריטב"א הקשה כן דמאי מהני לב ב"ד מתנה בשעירים הא א"ב ומתרץ דלפי מ"ש בחי' בעירובין דבדבר אחד יש ברירה א"כ ה"נ הוי בדבר אחד אות' הבהמה שלוקחין לוקחין על תנאי אם יותירו לא יהי' קדוש וא"כ שפיר אמרינן בכה"ג ברירה ועיי"ש אך כ"ז בשעירי המוספין אך בקטורת שנקדש כולו בכלי ורק הב"ד מתנין דמה שיוותר לא יתקדש הא אין ברירה והוי ממש כמו מה שאני עתיד להפריש יהא תרומה דקיי"ל א"ב ונלע"ד ליישב זה דהנה בסוכה (מ"ט ב') ובמנחות מבואר דאין כ"ש מקדשין אלא הראוי להם ולהכי במי החג שהי' בהן יותר מג' לוגין לא קדשו הכלי וא"כ לפי מאי דאמרי' לעיל דאין (מהקטורת ראי' ואין) הקטורת ראוי להביא מתרומה ישנה לכתחלה עכ"פ וא"כ הוי אינו ראוי לכלי דבודאי יש בכל שנה מתוך הקטורת דבר מותר כמבואר ברש"י ותוס' ז"ל [ד"ה מותר] וא"כ אין הכלי מקדש כלל ויעוין בתוס' ד"ה [הואיל] שיראה משם בהדי' דכה"ג אין הכלי מקדש אך באמת נלע"ד דל"ד לשארי דברים שאין כ"ר מקדש אלא דבר הראוי דהנה גבי תודה ששחטו על (ארבעים) [שמנים] חלות כתבו התוס' דמנחות דף ע"ח ב' בד"ה ליקדשו מ' מתוך פ' אע"ג דר"י לית לי' ברירה בריש כל הגט היינו היכא כשמתברר

לבסוף דלאו כלום עביד אבל הכא קדשו כל היכא דאיתנהו וכשבא להפריש ד' וכו' עכ"ל אלמא כיון דלא צריך להקריב החלה אמרינן שקידשו הארבעים הראוים להתקדש כל היכי דאיתנהו ולא שייך ג"כ לומר אין כ"ש מקדש יותר מהראוי דמה שראוי נתקדש היכא שהוא ובשלמא במי החג אם צריכים שיעור וא"כ אם מילא יותר מכשיעור ואין ברירה מי מהמים ראוים להתנסך והוי כולם שאינם ראוים ולא שייך לומר קידשו הג' לוגים היכי דאיתניהו דהא צריך לנסכן ע"ג המזבח וזה לא נתברר לן איזה מהן הי' ראוי להתנסך דא"ב והכלי לא קידשו רק מה שראוי לניסוך מש"ה לא קדשו כלל אבל הכא בארבעים חלות שבתודה דל"צ שום הקרבה שפיר אמרינן דקידשו הארבעים בכל מקום שהם ואם כן לפי זה בקטורת נמי לפי מה שמבואר בתוס' שבועות (י"א א') וז"ל בד"ה הואיל כו' ואע"ג דטבול יום חמיר דפסול משנתנה למכתשת קידוש כף חשיב לגבי לינה כנתינה למכתשת לטבול יום עכ"ל אלמא דאפי' דלא נפסלו בלינה משום שהכ"ש לא קדשו שלא בזמן מ"מ לענין זה קידש המכתשת לענין טבול יום דשם קטורת עליהם וא"כ מש"ה ממילא לק"מ דאין הכ"ש מקדש יותר מהראוי דז"א דהא לא לענין הקרבה הוא קודש במכתש' כיון שהוא שלא בזמנן רק דקודש שיהא קדוש לגופו לקטורת וא"כ הוי כמו בתודה דקידש הראוי בכל מקום דאיתניהו כיון דאין הקידוש מכח ההקרבה ובשלמא במי החג דהקדישו לענין להקריב לזה אמרינן דלא מקדש יותר ממה שראוי להקרבה ברגל [וכיון דא"ב איזה ראוי לנסך אינו מקדש אבל] הקידוש דמכתשת הוא רק לגוף שיהא קדוש קדושת הגוף לזה שפיר קדוש הראוי לשנה בכל מקום שהוא כמו מ' חלות דתודה כנ"ל וא"כ לפ"ז לא קשה מה שהקשיתי מאי מהני לב ב"ד הא א"ב דהנה מהר"י קורקוס בהל' מעשר שני פ' ד' [הט"ו] כת' וז"ל דע"כ לא פסקינן בדאורייתא א"ב אלא דומי' דההוא שהי' לו מאה לוג דאיסור והיתר מעורבין וא"א להתיר לאכול מהם אם לא נאמר ברירה דאי א"ב נמצא זה אוכל טבל דכן נמי ההוא דסוף ביצה דעלה פסקי' בדאורייתא א"ב להא דמי' דהתם מיירי בבית שיש בו פתחים ומת בבית שאם חשב להוציאו בא' מהם נטהרו כולן ואמרו ב"ה דאפי' חשב אחר שימות מועיל ועלה אמר ר' אושעי' ולא אמרו ב"ה שמועיל אלא לטהר הכלים הנכנסין מכאן ולהבא אבל לא לטהר למפרע דכיון דטומאה דאורייתא הוא א"ב והיינו שאין לומר הוברר למפרע שמפתח זה הי' ראוי לצאת אבל הכא אפשר שאין אנו צריכים להתיר המעשר לטעם ברירה דהא כיון שזה אמר ה"ז מחולל על סלע שתעלה בידי ממ"נ המעשר פדוי ופדיון המעשר בכיס זה הוא וכולם בספק מ"מ איזה סלע שיהי' ה"ז חלול ובשעה שיעלה הסלע אז נאמר זה הוא הסלע שחילל עליו אבל האחרים חולין שהרי אמר סלע שתעלה בידי

והרי עלה זה ונתפס למפרע עכ"ל [והכ"מ שם הביאו בקיצור] אלמא באם לא אמר סלע שתעלה בידי רק על הסלע חל ממילא המעשר על כל אחד מהסלעים שבכיס ולאחר כן יוכל לומר שזה שבורר הוא הנפדה עליו המעשר א"כ כמ"כ נמי בקטורת דלא קידש רק מה שצריך כל היכי דאיתא ולא דבר ידוע ולאח"כ הב"ד יכולין לומר זה הנשתייר הוא הנפדה על מעות האומנים דכה"ג אמרינן [דמהני] וכדברי הר"י קורקס הנ"ל והנה כסברת הרי"ק הנ"ל מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מהל' פה"מ הל' ט"ו שכ' שם וז"ל תודה שנשחטה על שמונים חלות לא קדשו מ' מתוך פ' ואם אמר יקדשו מ' מתוך פ' מושך מ' מתוך שמונים ומרים מהם א' מכל קרבן והמ' השניות יפדו ויצאו לחולין עכ"ל ולכאורה קשה דהאיך יקח התרומה מארבעים חלות הא א"ב ודילמא אינך הארבעים קדשו ומהם צריך ליקח התרומה א"ו דס"ל כהרי"ק הנ"ל דכיון דקדשו הארבעים כל היכי דאיתנהו רשאי אח"כ לברור ולומר דאותן המה שנקדשו ומהם יקח התרומה.

אך התוס' במנחות הנ"ל משמע דלא ס"ל כהרי"ק ז"ל ורק למאן דל"ל ברירה גם בכה"ג שלא אמר מה שאני עתיד להפריש רק סתם ג"כ א"ב ומש"ה צריך ליקח התרומה מכל השמונים. וא"כ לדידהו חזרה הקו' לדוכתא מאי מהני בקטורת לב ב"ד מתנה הא א"ב ולא ידעינן איזה שקידש הכלי ולפיכך הוכרח לפרש דבאמת המכתשת לא הוי כלל כ"ש ורק עיקר קדושת הגוף דהוי כקידש זכר לדמי עולה שגופו עולה [וע"כ כן כוונת התוס' דהרי כל תרומת הלשכה הי' רק קדושת דמים ואף לאחר שנעשה קטורת לא חל קדה"ג קודם כתישה ורק לאחר שנכתש הו"ל ממילא קדה"ג כמש"כ התו' בהדי' משום דהוי כמו הקדיש זכר לדמי עולה ודו"ק עכ"ה] ומש"ה באם לב ב"ד מתנה שהקדש יהא חל על קצתן מה שישתייר יהי' לדמי מותר שירי הלשכה ממילא לא חל כלל עליהם קדושת הגוף ולא שייכי כלל דיני ברירה כיון דבאמת לא קידשו בכלי וגם לא הקדיש לגופו רק משום שראוי לגוף הקרבה חל ממילא קדושת הגוף כמש"כ התוס' ז"ל ואם בתחלה התנו הב"ד שיהא לדמי תרומת הלשכה לא התחיל כלל הקדושת הגוף על שום אחד מהם דנהי דא"ב מ"מ על כל קורטוב חל קדושת דמי שכרו לישכ' כמו שחל קדושה להקרבה ובכה"ג אמרינן מה שיקריב לקטורת יהי' אז קדושת הגוף ומה שיוותר יהי' לתרומת הלשכה דאין לומר שכבר חלה עליו קדושת הגוף דהרי גם תרומת הלשכה הוי עליו ובכה"ג לא אמרינן דקדיש לגוף כיון שראוי להקרבה דהרי בפירוש הקדישו לתרומת הלשכה וכמו שפי' רש"י ז"ל [שם י"א רע"ב] גבי הקדישו לנסכין ולכן אין שייך זה לברירה כלל ואפי' למ"ד א"ב בכה"ג לא חלה עליו קדושת הגוף וזה ברור.

והנה לפ"ז לק"מ מה שהקשה הק"ע ז"ל מהירושלמי ואדרבה משם מוכח איפכא דהנה לפמ"ש קשה מאי מהני ביה"כ לב ב"ד התנה הא א"ב כנ"ל דשם הוי קדוש בכלי אך [בירושלמי דאזל] לשמואל דסובר במתנה בפירוש יש ברירה וכמו שמחלקין התוס' בגיטין [כ"ה] א"ש דכה"ג אמרינן ברירה אך לדידן דקיי"ל בכל מקום א"ב בודאי לא הי' המכתשת כ"ש דא"כ לא הוי מהני לב ב"ד מתנה וכנ"ל ואדרבה לדידן דל"ל ברירה י"ל איפכא דהא אפילו נימא כסברת הרי"ק ודלא כדברי התוס' מנחות ורק דנימא דהיכי דקידש הכלי בכ"מ שהוא נוכל לברר ואמרינן ברירה מ"מ קשה הא ביוה"כ שקידש בכלי הקודש את הקטורת קשה מאי מהני לזה לב ב"ד מתנה דהא ביה"כ קידש הכלי למה שצריך להקריב ביומו אז וא"כ א"ב איזה מהם ראוי להקריב ביומו וא"כ מאי מהני התנאי של לב ב"ד והנה לזה י"ל כסברת הפ"י ז"ל שם בגיטין [ע"ג ב'] דנהי דברירה לא מהני למפרע מ"מ בשעה שנברר שפיר חל ומש"ה מהני ברירה גבי אם לא מתי דבאותו הזמן הוברר בבירור וא"כ מש"ה ביוה"כ בשעת חפינה הוקדש הכלי למה שצריך ולא למה שהותיר דאז כבר נתברר כמו גבי גט וכסברת הפ"י ז"ל אך אם איתא דהמכתשת הוי כלי שרת ואם לא נשתייר בסוף שנה אותו שנשתייר ביה"כ כבר קדוש קדושת הגוף שקדשהו המכתשת [לכל מה שיצטרך לכל השנה] ורק שכתבנו לעיל בכה"ג אם ישתייר [סוף השנה] שייך לברור אז א"כ ביוה"כ שעדיין לא נודע מה יהא בסוף אדר קודם תרומה החדשה א"כ עדיין אנו מסופקים אם נקדש בכלי או לא ואם נקדש בכלי קדשהו גם הכלי השני' זולת המכתשת דאין הב"ד יכולים להתנות בקדושת הגוף וא"כ כיון שעדיין אינו מבורר ביה"כ נהי דאח"כ כשנשאר אמרינן ברירה וכדברי מהרי"ק ז"ל מ"מ הלא כבר קדשהו ביוה"כ דאזי הוי הקדושת כלי להקרבה וכנ"ל וא"ל כסברת הפ"י דאז נברר תיכף דז"א דעדיין אינו מבורר דדלמא לא ישתייר בסוף שנה ונקדש ממילא שוב שנית עתה בזה הכלי ולמה מהני לב ב"ד א"ו דלשמואל ס"ל בכה"ג בהתנה ברירה אך לדידן דקיי"ל א"ב אפי' בהתנה ע"כ המכתשת לא הי' כלי שרת ורק דהוי קדוש' משום שראוי להקרבה [וכדברי התוס' הנ"ל] אבל קדושת כלי מעולם לית בי' ומש"ה ביה"כ הוברר מה שנשתייר אז שאין בו קדושת כלי עכ"פ וז"ב ומעתה נבא לתרץ דברי הרמב"ם שהתחלנו דהנה הוכחנו דאם א"ב לא מהני לב ב"ד רק משום שהכלי לא קידש רק היכי דאיתנהו [כס' הר"י קורקס והרמב"ם ס"ל כוותי'] וכנ"ל וגבי בהמה מהני לב ב"ד מתנה משום דדבר אחד אמרינן ברירה וכתירוץ הריטב"א ז"ל והנה מדברי הרמב"ם ז"ל יראה דלא ס"ל חילוק זה ובכל גווני א"ב [אפי' בדבר אחד] א"כ קשה מאי מהני לב ב"ד מתנה הא א"ב וצ"ל דהגמ' אזלא אליבא דמאן דס"ל אליבי' דר"י ברירה אבל לדידן לא מהני לב

ב"ד כפשוטו דהא א"ב רק שמתחלתו לא ניקח רק שיתחיל קדושתו אז בעת שיקריבנו ושיהי' קודש לפי מה שירצה אז או לקייץ המזבח או לחולין וכשאין צריך לומר למפרע שפיר אמרינן שבשעת שנברר חל הדבר כמו שמבואר ברשב"א ב"ק [דף ס"ט] ונוב"י מה"ק [אה"ע סי' צ"א] וא"כ לפ"ז כ"ז שייך בתמידי צבור שנשתיירו דאז לא קנו כלל להקדש רק לחולין או למותר תרומת הלשכה אבל בנאבדו [במוספין] דאז לא שייך (אז) הקנאה להקנות לחולין או למותר תרומת הלשכה שאינו ברשותו שוב להקנותו וע"כ צ"ל דמתחלה נקנה להחולין או למותר התרומה וזה לא מהני דא"ב [במוספין] והגמ' דאמרה גם באבודין לב ב"ד מתנה הוא למ"ד יש ברירה ודו"ק:

סימן כו הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' גזילה הל' ה' כתב וז"ל בד"אכשהחזיר הגזילה אבל אם נשרפה הגזילה או אבדה אחר שנאסרה בהנאה חייב להחזיר לו דמי' כשעת הגזילה לפיכך אם כפר בו אחר שנאסרה בהנאה ונשבע חייב לשלם קרן וחומש ואשם עכ"ל והקשה המ"ל ז"ל דהא מלשון זה משמע דמשלם דמים גמורים להנגזל והיינו משום דנשבע צריך לכפרה ומשלם מעות ממש וא"כ קשה דלקמן פ"ח הל' ח' כתב גבי גזל הגר וז"ל הכהנים בגזל הגר כמקבלי מתנות הן לפיכך הגוזל חמץ מן הגר שאין לו יורשים ועבר עליו הפסח חייב ליתן לכהנים את דמיו כשעת הגזילה שאם יתנה להן עכשיו אינה מתנה שהרי הוא אסור בהנאה ואלו הי' הגר קיים הי' אומר לו הרי שלך לפניך כמו שבארנו עכ"ל וקשה הלא בגזל הגר אינו חייב רק כשנשבע וכשנשבע גם לגר עצמו אי"ל הרי שלך לפניך רק צריך לשלם מעות ממש ונ"ל לתרץ עפ"י מה דנקדים לתרץ דברי הישׁ"ש ב"ק [פ' הגוזל קמא סי' כ'] שאמר דדוקא גבי שומר אין יכול לומר הש"ל בשור שנגמר דינו אבל גזלן יכול לומר הש"ל אפילו בנגמר דינו משום דשומר פשע בשמירה דאתפסא לב"ד אבל גזלן אינו חייב בשמירה יכול לומר תמיד הש"ל והש"ך ז"ל [בחו"מ סי' שס"ג סק"ז] חלק עליו וכתב דאשתמיט מיני' סוף דברי הגמ' באותו עמוד דז"ל הש"ס ב"ק צ"ח ע"ב ואמר רבה השורף שטרו של חבירו פטור דא"ל ניירא קלאי מינך כו' חמץ ועבר עליו הפסח א"ל הרי שלך לפניך מאן תנא אומרין בא"ה הש"ל אר"ח ר' יעקב הוא דתנא שור שהמית עד שלא נגמר דינו מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו בשרו מותר החזירו שומר לבעליו מוחזר משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש שחטו בשרו אסור החזירו שומר לבעליו אינו מוחזר רי"א אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעליו מוחזר מאי לאו בהא קמיפלגי ר"י סבר אומרי' באה"נ הש"ל ורבנן סברי א"א באה"נ הש"ל א"ל רבה לא דכ"ע אמרי' באה"נ הש"ל דא"כ נפלגו בחמץ בפסח אא"ר הכא בגומרין דינו של שור שלא בפניו קמיפלגי רבנן סברי אין גומרין דינו ש"ש

שלא בפניו דא"ל אי אייתיתי' ניהלי' הוינא מעריקנא לי' לאגמא השתא מסרתי' ביד מאן דלא מצינא לאשתעויי דינא בהדי' ור"י סבר גומרין דינו ש"ש שלא בפניו דא"ל מאי עבדי לי' ס"ס הוי גמירי לי' דינו שלא בפניו אשכחי' ר"ח לרבה ב"ש א"ל תנית מידי באה"נ א"ל אין תנינא והשיב את הגזילה מאי ת"ל אשר גזל יחזיר כעין שגזל מכאן אמרו גזל מטבע ונפסל פירות והרקיבו יין והחמיץ תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה שור עד שלא נגמר דינו א"ל הרי שלך לפניך מאן שמעית לי' דאמר עד שלא נ"ד אין משנגמר דינו לא רבנן וקתני חמץ ועשה"פ א"ל הש"ל א"ל אי משכחת להו לא תימא להו ולא מידי עכל"ה הרי דאפילו גזלן אי"ל הש"ל בנגמר דינו ובאמת זה תמיהא רבה וכי ח"ו נעדר ממהרש"ל ז"ל סוף דברי הגמ' ונלע"ד ליישב בדרך זה דהנה ז"ל הגמ' ב"ק מ"ה ע"א ר"י אומר אף משנ"ד החזירו שומר לבעליו מוחזר לימא בהא קמפלגי כו' יעו"ש וכתבו שם התוס' בד"ה השתא וז"ל אלא כלו' לא היו גומרין דינו שלא בפניו ועכשיו גרמת שנתפס בידם וגומרין דינו ע"י מה שנפל בידו כיון שנפסד ע"י מה שנפל בידם חשוב היזק ניכר ולא תוכל לומר הש"ל וכ"מ בהנזקין דף נ"ג דבהיזק ניכר א"י לומר הש"ל דפריך ממתני' דגזל מטבע ונפסל כו' וא"א היזק שא"נ שמי' היזק פי' משום דחשוב כאלו ניכר אמאי א"ל הש"ל גזל הוא וממונא מעלי' בעי שלומי כי אין זה ממון שגזל כיון שחשוב כאלו ההיזק ניכר בו שאין לך שינוי גדול מזה אלו הי' ניכר ושור תם וכו' יעו"ש עכ"ל והרמב"ן ז"ל ביאר דבריהם בארוכה במלחמות ב"ק פ' הפרה וז"ל ולפי' עולה פי' שמועתינו כהוגן דרבנן ס"ל דההוא היזק היזק ניכר הוא משום דא"ל אי הדרת ניהלי הוה מעריקנא לי' ולא הי' ב"ד גומרין את דינו נמצא שהתפיסה שתפסוהו ב"ד בפשיעתך הוא גרמה לאסרו והרי זה כשומר שלא שמר ובא גזלן ונטלו שלא יוכל לומר לו הש"ל כ"ז שהוא ברשות גזלן ואף זה משנכנס ביד ב"ד שוב לא יצא מרשותם שהרי אסרוה וכל מקום שהולך שם ב"ד ורשותם עליו ור"י סבר גומרין דינו ש"ש שלא בפניו והתפיסה שתפסוהו ב"ד אינה מועלת כלום ואין השור ברשותם נמצא שהוא היזק שא"נ וא"ל הש"ל אפי' פשע בשמירתו כשנגח ואצ"ל נגח באונס אבל אלו נסקל הי' חייב לפי שא"ל אלו החזרת לי הוי שחיטנא לי' אפי' נגח באונס שמפשיעתו בא ההיזק והוא היזק ניכר כך פי' רבותינו הצרפתים ז"ל והוא הנכון עכ"ל ובדיני דגרמי כלל כלל אחד כל היכי דישנו תחת רשות אחר שוב אינו יכול לומר הש"ל כיון שאיננו תחת רשותו ולזה כתב שם דלכן גבי מחילה חייב מדד"ג דהוי היזק הניכר דהוי כאלו גזל המעות מהלוקח ונתנו להלוה שמחל לו ובאמת לכאורה זה סותר דברי התוס' דב"ק [דף ק' ע"א ד"ה טיהר] שכ' דכל היכי דקם דינא אפי' לרבנן חייב דהוי היזק ממש דדיבור כזה הוי כמעשה

והקשו מ"ש משרף שטר דפטור לרבנן דלא דייני דד"ג ותירץ משו' שאינו מעשה בגוף החוב דנייר בעלמא מקלי וקשה הא במחל נמי פטור לרבנן כמ"ש שם בכתובות [פ"ו א'] (וקשה) במחל הוי דיבורו מעשה שקם דיבורו ומוחל שט"ח מחול כדשמואל וא"כ למה פטור לרבנן וא"ל דאינו רק סילוק ואינו עושה מעשה ז"א דלפי המלחמות הנ"ל הו"ל כאלו נטל מזה ונתן לזה וכ"מ בהדי' בדד"ג שלו בב"ב בסוף ובאמת הרמב"ן ז"ל הקשה זה אדברי התוס' ולכאורה מוכח דהתוס' ז"ל סוברים דלא הוי נוטל מזה ונותן לזה דס"ס לא עשה מעשה וכל התירוצים שכ' האחרונים ז"ל אינם לפי מה שדיקדק הרמב"ן ז"ל דכל שהוא תחת רשות אחר הוי כמסרו לו בידים ובזה נסתר גם תירוץ הקצה"ח ז"ל שכ' [בסי' כ"ה סק"ב] דמחילה [שמחל המוכר השט"ח] אינו [מזיק] ממון ממש של הלוקח כיון דשעבוד הגוף לא נמכר לו והוי רק כמזיק שעבודו של חבירו דפטור לרבנן לפ"ד הרמב"ן ז"ל הנ"ל ולא מהני לי' דב"ז דס"ס מעות של לוקח ומסרו לנמחל יהי' מה שיהי' הזיקו לו ממונו בידים גם בלא"ה לא ידעתי מה זה שכ' הקצות ז"ל דלא אית ללוקח רק שעבוד על המעות הוי רק מזיק שעבודו דז"א דבשלמא גבי מזיק שעבודו שהחוב נשאר על הלוה ורק דשעבוד הנכסים נפקע הוי רק גורם בגוף הלואה והחוב נשאר על הלוה משא"כ גבי לוקח שנמחל חובו ע"י המוכר לא נשאר לו עוד כלום על הלוה וכל מה שהי' לו הזיקו והוי שפיר מזיק ממש ס"ד דלפ"ד הרמב"ן ז"ל משמע דזה הוי מזיק ממש והנלע"ד די"ל כן דלפי מה שמבואר בב"ק [כ"ו ב'] דא"ר הזורק כלים מן הגג והי' תחתי' כרים וכסתות ובא אחד וסילקן דפטור דלא הוי מזיק ממש ורק דכתב הרי"ף והרמב"ן ז"ל דחייב מדד"ג דלא כרבה והנה לפ"ז במוחל [השטר חוב שמכרו דמהני] דהטעם הוא משום דשעבוד הגוף לא נמכר ונשאר למלוה למוכר ולכן כשמחל שעבוד הגוף נפקע ממילא שעבוד הנכסים כמבואר בש"ך סי' ס"ו וא"כ לפ"ז דומה ממש לסילק כרים וכסתות דהא נמי לא עביד המוחל רק בשעבוד הגוף שלא נמכר כלל ורק שעבוד החוב ממילא נפקע כמו כלים ונשברו ממילא מחמת סילוק הכו"כ מש"ה אינו חייב רק מדד"ג ולא מזיק ממש אח"ז מצאתי כן בתומי' סי' כ"ה וא"כ שפיר י"ל דגם התוס' ס"ל דהוי כמו שמסר החוב לאחר רק דמ"מ פטור לרבנן דלא עשה מעשה בשעבוד הממון של הלוקח רק שנפקע ממילא ובזה הרוחנו לתרץ קו' הש"ך ז"ל סי' ס"ו ס"ק פ"ב שהקשה על בעה"ת ז"ל [בענין אם היורש מוחל לעצמו] ולפמ"ש א"ש דהנה כיון דהמוחל אינו חייב רק מדד"ג כמו סילק כו"כ והנה מבואר בש"ג פרק ג' בב"ק דלהרמב"ם ז"ל אם הי' הכו"כ של אחד והוא סילקם פטור המסלק משום שבשלו עשה ומה לו שבעלים של הכלי הנזרק יהי' נזוק שנשברו כליו אין לו לבעל הכו"כ מזה שאדם עושה בשלו מה שרוצה והנה לכאורה לפ"ז

קשה למה משלם המוחל הא הוא עשה בשלו ששעבוד הגוף נשאר לו לעצמו ובשלו עושה ולמה יחייב ולמה יגרע מסילוק כו"כ שלו מתחת הכלים שנזרקו אך ז"א דהא שם הכו"כ של בעלי' אבל כאן שאין לו דבר רק שעבוד הגוף שע"י נתקיים החוב שהוא של הלוקח אבל אין לו שום זכות של ממון וגרע מטה"נ דאינו ממון הגם שט"ה שוה למכור וכאן אין לו שום זכות בו ולכן שפיר הוי גורם להזיק אם סילק ולא הוי עושה בשלו דאינו שלו כלל וא"כ באם הוא גופו הוא הנמחל לו כמו גבי קריבתי' דר"נ דמחיל לשעבודא דאית עלה עצמה שפיר הוי אדם עושה בשלו וכמו בסילק הכו"כ שלו דהא השעבוד על (העצמי) [עצמו] ולא הוי גורם כלל דכל אדם יוכל לעשות בשלו מה שירצה ודו"ק:

ועפ"ז יש לתרץ קו' התוס' ז"ל שבתקנת אושא [ב"ק פ"ט א' ד"ה כל] דפריך הגמ' א"א ליזבנה לכתוב' בטה"נ ומשני כל לגבי בעלה מחלה והקשו התוס' הא תהא צריכה לשלם מדד"ג ולפ"ד הנ"ל א"ש דהא מוחל אינו חייב רק מדד"ג וקשה הא לא מינכר היזיקא והרמב"ן ז"ל כלל בדד"ג שלו דאפי' לר"מ צריך להיות גרמי הניכר עכ"פ דהיזק שאינו ניכר לא שמי' היזק ולא שמי' גורם להזיק ובמוחל שט"ח אינו ניכר כלל וצ"ל כדברי הרמב"ן ז"ל דזה הוי כמו שמסרו כיסו של ראובן לשמעון ה"נ אם מחל החוב שהי' עד עתה ברשות הלוקח וע"י מחילתו הוא ברשות הלוה שנמחל לו החוב הוי מינכר ההיזק (בתרא) יעוין בדד"ג בסוף א"כ בכתובה דלא ניתן כלל לגבות מחיים לא נטל כלל מזה ומסרו לזה דעדיין אין שום חיוב ורק מה שהזיק לו בעת בוא זמן הגבי' לאחר שתתגרש או ימות וזה לא ניכר עתה והוי היזק שאינו ניכר ובכה"ג פטור דהוי היזק שאינו ניכר וזה ברור.

ונחזור לדברינו דהתוס' סוברים ג"כ כהרמב"ן ז"לדכל מקום שהוא תח"י אחר שוב א"י לומר הש"ל והנה כ"ז אם אמרי' אין גומרים דינו של שור אלא בפניו א"כ רשות ב"ד עליו בכל מקום שהוא אבל אם גומרים דינו שלא בפניו לר' יעקב אין שום רשות ב"ד עליו וכמ"ש במלחמות ז"ל כמובא לעיל.

והנה בפירוש גומרין דינו של שור בפניו איכא שני פירושים מרש"י וראב"ד והרמב"ן ז"ל נראה שצריך דוקא השור להיות לפני הב"ד תחת רשותם ומש"ה הוי כהוא תחת רשות ב"ד ואי"ל הש"ל כנ"ל. אולם הרמב"ם ז"ל שכתב דלא צריך השור להיות בפני הב"ד רק שצריך הגמר דין להיות בפני הבעלים וכמ"ש מהרש"ל ז"ל בשמו ביש"ש וא"כ אפילו לרבנן לא הוי השור ברשות ב"ד וכמ"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות הנ"ל שכיון שהב"ד יכולין לגמור דין שלא בפני השור לא הוי רשות ב"ד עליו וא"כ צריך טעמא למה בנגמר הדין לא יוכל לומר הש"ל לרבנן וצ"ל כתירוץ הראב"ד ז"ל מובא בש"מ ז"ל שכתב הטעם דלא

יכול לומר הש"ל משום כיון דאין גומרין דינו רק בפני הבעלים והשומר נקרא בעלים דנכנס תחת הבעלים א"כ הרי כאלו עליו נגמר הדין ומש"ה לא יוכל לומר הש"ל יע"ש והנה טעם זה נוכל לומר דלא שייך רק בשומר דכיון דעליו לשמור והוא פשע בשמירתן ובמה שבא לגמור דינו בפני הב"ד א"כ הוי כאלו נגמר הדין [עליו] וחייב מטעם פשיעה אבל גבי גזלן שאינו חייב בשמירה נהי שנגמר עליו הדין יוכל לומר הש"ל אולם לטעם הרמב"ן ז"ל [ופירושו דצריך השור להיות בפני הב"ד] גם גזלן לא יוכל לומר הש"ל כיון שהוא כבר תח"י ב"ד ולא ברשותו לומר הש"ל כמבואר בדברי הרמב"ן ז"ל והנה בברייתא איתא וז"ל [והשיב וכו'] כמובא לעיל והנה לכאורה קשה דלמה אמר כעין שגזל מכאן אמר וכו' והלא איפכא אם נימא דהשיב מ"מ בודאי שינוי אינו קונה וא"כ אם אמרינן כעין שגזל יש מקום לומר דהוי שינוי דהיזק שאינו ניכר נמי הייק [והו"ל כאילו ניכר השינוי] כמבואר בגיטין [בתוס' נ"ג ד"ה גזלן] וקנו בשינוי אך אם אמרינן והשיב מ"מ בודאי יוכל לומר הש"ל כמבואר בב"ק דף ס"ו וצ"ד וא"כ כיון שאמר שיוכל לומר הש"ל למה לי' לטעם כעין שגזל אך הטעם קאי על הדיוק דדייק בשם דוקא שלא נגמר דינו אבל אם נגמר דינו אינו יכול לומר הש"ל והיינו מטעם דאינו כעין שגזל שהוא תחת רשות אחרים ואינו כעין שגזל דלא הי' ברשות אחרים אך כ"ז אם אמרינן דגומרין דינו של שור בפניו היינו בפני (השומר) [השור] וא"כ כשנגמר דינו הוא תחת רשות הב"ד כמבואר ברמב"ן ז"ל ולא הוי כעין שגזל אבל אם אמרינן דלא צריך להיות השור תחת רשות ב"ד רק גומרין דינו בפני בעליו א"כ הוי השור לעולם תחת רשות הבעלים והוי כעין שגזל ורק מה שאי"ל הש"ל הוא מטעם שפשע השומר שעליו נגמר הדין כמבואר בש"מ בשם הראב"ד ז"ל וא"כ לא שייך מה שהביא הברייתא כעין שגזל (והנה) [אלא] ע"כ הברייתא ס"ל דאין גומרין דינו רק בפני השור (מ"מ) והוי תחת רשות הב"ד ולא הוי כעין שגזל ומש"ה חייב לשלם בין שומר ובין גזלן דאי"ל הש"ל בדבר שתחת רשות הב"ד ואינו תח"י אבל לדידן דפסקינן כהרמב"ם ז"ל דא"ל השור כלל להיות לפני הב"ד וא"כ לא מונח עליו רשות ב"ד כלל ורק השומר צריך לשלם משום פשיעה שעליו נגמר הדין אבל גזלן לעולם יוכל לומר הש"ל ולכן כתב הרמב"ם ז"ל וכן המהרש"ל ז"ל דגזלן יכול לומר הש"ל דלדידי' דגומרין דינו אפילו שלא בפני השור נהי דאין גומרין דינו רק בפני הבעלים ושומר חייב משום פשיעה אבל גזלן יוכל לומר הש"ל כנ"ל משא"כ לברייתא דס"ל דצריך השור להיות לפני הב"ד אפי' גזלן אי"ל הש"ל כיון דהוא תחת רשות הב"ד וק"ל.

אך לכאורה קשה דלפי דחידש בשו"ת נ"ב דהחמץ מותר באמת להנגזל דמאי הוי לי' למיעבד ובכה"ג שהי' אנוס ועבר הפסח על החמץ באונס מותר לאחה"פ ורק אם לא הי' יכול לומר הש"ל א"כ לא הי' ההפסד להנגזל דהגזלן יצטרך לשלם והגזלן עבר על ב"י והוי אסור מטעם קנסא אך לאחר שקיי"ל דאמרינן באה"נ הש"ל א"כ אם נקנסהו לאסור בהנאה דיאמר הש"ל א"כ יהי' הקנס מגיע להנגזל והאי עניא לא עבר מידי על ב"י שהי' באונס עיין נו"ב במה"ק [או"ח סי' כ'] ולכאורה קשה דס"ס קשה למה לא קנסהו להגזלן דעבר עב"י ואי דלא איכפת לי' באיסורו דיאמר הש"ל דאמרינן באה"נ הש"ל ז"א דהא הנגזל יאמר מצדי לא קנסו רק אותך והוי נגמר דינו עליו כמו בשה"נ דלא יוכל לומר הש"ל מה"ט דעליו נגמר הדין כמו כן ה"נ נימא דעליו לבד הוא הקנס לא על הנגזל דהרי מצדו הי' מותר ולמה יהי' יכול לומר הש"ל ולהתירו בהנאה אולם לפ"ד מהרש"ל ז"ל שכתב דבכה"ג יוכל גזלן לומר הש"ל אפי' דמצדו נגמר הדין וכנ"ל שפיר דיוכל לומר בגזלן בכל ענין הש"ל אמנם לכאורה יקשה על סברת הנו"ב הנ"ל מדברי התוס' שכתבו בגיטין דף נ"ג ע"ב ד"ה גזלן וז"ל וי"ל דכיון דהיזק שא"נ שמי' היזק א"כ חשיב לי' כאלו הוא ניכר וא"כ אין לך שינוי גדול מזה וקנאם הגזלן בשינוי וצריך לשלם בממון מעלי' ושמין כעין שגזל ולא מצי אמר לי' הרי שלך לפניך עכ"ל התוס' ולכאורה קשה מאי פריך הגמ' על חזקי' מחמץ ועבר עליו הפסח דאם שמי' היזק קנהו בשינוי ולא יוכל לומר הש"ל דמאי קו' הוא זו הלא מבואר פלוגתת ר' אלעי בב"ק (דף ס"ה ע"ב) אם שינוי כהאי קונה גבי גנב טלה ונעשה איל דמ"ד ס"ל דשינוי כי האי אינו קונה רק בנשתנה בגופו בשם אחר או במעשה ממש וא"כ דלמא חזקי' נמי ס"ל דשינוי כהאי אינו קונה ומש"ה אומר לו הש"ל אך ז"א דהא הגמ' פריך במרובה על רבה דס"ל יאוש קונה מגזל חמץ ולקנהו ביאוש ומתרץ הגמ' זה מייאש וזה אינו רוצה לקנותו בייאוש א"כ לפ"ז א"ש מה דפריך על חזקי' מחמץ דליקנהו בשינוי דא"ל דס"ל כר"א דשינוי [כהאי] אינו קונה זה ליתא דהנה מבואר בראשונים החילוק דגבי שינוי מעשה שאינו שינוי גמור (או שינוי החוזר) דאינו קונה רק עם יאוש הטעם דמשום שינוי אינו קונה כיון דהשינוי אינו שינוי גמור עדיין שם בעלים הראשונים עליו ולכן לא קנהו הגזלן אבל ביאוש נהי דיאוש לא קני דבאיסורא אתא לידי' מ"מ הנגזל מתייאש ממנו וסילק כחו מדבר הנגנב שוב קנהו הנגזל בשינוי [שאינו גמור כהאי] דא"ל דעדיין כח הנגזל על הדבר דז"א דהרי הנגזל מתייאש ממנו וקנהו שפיר הגזלן בשינוי [כי האי] ולזה ה"נ דחמץ בפסח [כשמטא זמן איסורו] ממילא הוי יאוש והנגזל מתייאש ממנו ונהי דהגזלן אינו רוצה לקנותו בהייאוש מ"מ כיון שאין זכות (להגזלן) [להנגזל] שוב קנהו ממילא הגזלן בשינוי כי האי דעכ"פ

שינוי הוא היזק שא"נ ושפיר שמי' היזק וכיון שכח הנגזל נסתלק מחמת היאוש ממילא קנהו הגזלן בשינוי כי האי ולפ"ז א"ש דהירושלמי לא פליג אש"ס דידן דפריך על מ"ד היזק שא"נ שמי' היזק יעו"ש בהירושלמי:

אך אם נימא כדברי הנ"ב ז"ל דמותר בהנאה באמת א"כ הוי שינוי החוזר לברייתו דאם יוכל לומר הש"ל מותר בהנאה וא"כ ממילא לא קנהו ויוכל לומר הש"ל דהא לא הוי כלל שינוי דהא חוזר לברייתו ואולי התוס' ס"ל דכה"ג אפי' שינוי החוזר קונה עם יאוש ועיין בתוס' סוכה [ל' ע"ב] אך כ"ז לשיטת הישי"ש ז"ל שכתב דבאמת בגזלן גם גבי שור שנגמר דינו יכול לומר הש"ל משום דאין מתחייב בשמירה ורק שומר משום דנתחייב בשמירה ומש"ה לא קשה למה בגזל חמץ יכול הגזלן לומר הש"ל אך לשיטות כל הפוסקים שסוברים דגבי שור הנסקל שנגמר דינו אי"ל הש"ל [אפילו גזלן ואפי' לשיטת הרמב"ם דא"צ השור להי' בפני הב"ד] והיינו מטעם הראב"ד הנ"ל שהגמר דין בא מכח השומר שאתפסי' לב"ד [היינו ע"י שבא לב"ד לגמור דינו הו"ל כאילו עליו נגמר הדין] א"כ הוא הגורם ולפ"ז קשה גם בחמץ בפסח למה יוכל הגזלן לומר הש"ל הא לפ"ד הנ"ב ז"ל עיקר הקנס הוא על הגזלן ומצד הנגזל מותר החמץ בהנאה א"כ ה"ל להיות אסור בהנאה והש"ל לא יוכל לומר דהא בגרמתו נאסר וכנ"ל וצ"ל הטעם דמש"ה פטור הגזלן בחמץ בפסח משום דבפסח הוי אסור מד"ת לכ"ע אפילו לנגזל ולא הגזלן הוא הגורם שנאסר ע"י וא"כ הי' יכול לומר הש"ל ומש"ה גם מה שאסור לאחה"פ נהי דהוא מכח הגזלן דלדידהו קנסינהו מ"מ לא הוי רק כמניעת ריוח דכבר נפקע בפסח מן הנגזל ורק שלולי הגזלן הי' חוזר לו אחה"פ ומשום זו לא מחייב ממון מה שלא הוחזר לו ומש"ה גם לאחה"פ יכול לומר הש"ל ודו"ק: אך כ"ז בלא נשבע אבל אם נשבע אחר הפסח דחייב קרבן שבועה דפטור (נמי) [נפשי'] מגניבה כדאי' בש"ס והגם דזה לא הוי רק גורם לממון מ"מ חייב קרבן שבועה וממילא חייב גם ממון ולא יוכל לומר הש"ל דהא גרם הגזלן שע"י נאסר לאחה"פ ואין לומר דזה הוי רק גורם דבלא"ה נאסר לכ"ע בפסח דז"א דכיון דחייב קרבן שבועה אגורם מחויב השבה ג"כ כמבואר ברש"י כמה פעמים דהשבה הוא כפרה על השבועה ומש"ה צריך לשלם ממון מעליא ולא יכול לומר הש"ל אך כ"ז אם נשבע לאחה"פ דהשבועה הי' על גרמא וחייב קרבן שבועה צריך לשלם נמי הקרן אפילו משום גמרא אך אם נשבע קה"פ דאז השבועה הוי על ממון גמור ונתחייב לשלם ממון גמור אותו החמץ ששוה מעותיו שגזל שוב ממילא לאחה"פ יוכל לומר הש"ל [דמה שנאסר בגרמתו אינו חייב כנ"ל] ולפ"ז בגזל הגר [בפ"ח ה"ח] דמיירי בנשבע קודם הפסח מש"ה הי' יכול לומר הש"ל אבל לא לכהנים דמקבלי מתנה טובה אבל שם [בפ"ג ה"ה] בנשבע

לבעלים דמיירי דאחה"פ נשבע שפיר מחויב לשלם מעות ממש ולא יוכל לומרהש"ל לכפר על השבועה שהיתה גורם ודו"ק.

(ועפ"ז י"ל דהראב"ד שמשיג על הרמב"ם דב"א). סימן כז הרמב"ם ז"ל בהל' (תמידין ומוספין) [מעשה הקרבנות פט"ו ה"ד] כתב וז"ל אעפ"י שקדושת דמים (אינו נדחה) [היא] מפני שבע"ח אינם נידחין ע"כ תורף לשונו והוא נגד הגמ' קידושין [ז] וזבחים [י"ב] וכמה מקומות שמבואר שם גבי ר"י ש"מ תלת ש"מ בע"ח נדחין ויש דיחוי בדמים וכו' הרי דמסברא הו"ל למימר אין בע"ח נדחין זולת שחידש לנו ר"י שבע"ח נדחין וכן קדושת דמים נדחין והרמב"ם ז"ל תפס הלשון בהיפוך אעפ"י שק"ד [היא ור"ל דהי' ראוי להיות] נדחה מ"מ בע"ח אינם נדחין וק' הא כיון דפליג אדר"י וס"ל להרמב"ם ז"ל דבע"ח אינם נידחין וכן [ממילא גם] ק"ד א"כ מה זה שכ' אעפ"י שק"ד נדחין הא אדרבה ק"ד א"נ לדידי' מסברא בעלמא וכל המפורשים עמדו בזה הכ"מ ולח"מ ונ"ל דכוונתו כן שקשה לו נהי דדיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי היינו במקום שלא הי' חל עליו שום הקדש ונדחה שייך שפיר לומר דיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי כיון שלא נדחה מעולם ורק דלא הי' ראוי אז לשום הקדש והוי כמו מחוסר זמן דילפי' מקראי דל"ש בו דיחוי אבל היכי דשייך בו שם הקדש ונדחה ממקצתו שפיר שייך בו דיחוי ולזה אמר שפיר דאעפ"י שהקדיש לדמי' ושייך שם דיחוי במה שנדחה בהקדש הגוף ולזה אמר מ"מ ב"ח א"נ ול"ש עליהם שום דיחוי כיון דראוין להיות עדיין ראוי שוב לא הוי אדחי כלל ודו"ק בלשונו.

וע"ד זה יש לתרץ קו' התוס' בסוכה [ד' ל"ג ע"א] שכתבו [כיון] דנראה ונדחה ובידו לא הוי דיחוי ולמה אמרי' בסוכה דנראה ונדחה ובידו הי' לא נפשוט ולפמ"ש כל הטעם בדיחוי היכי שהי' פעם נדחה הוי דיחוי כל חדא או דיחוי מעיקרא או דיחוי דשעתא אבל דאין שם דיחוי עליו לא לכן במה שהי' בידו לתקנו אין מקום פסול אבל [כשא"א לתקנו אם לא] כשעבר [על איסור] יו"ט שם דיחוי עליו: סימן כח לחתני הרב הגדול החריף ובקי בנש"ק חו"פ מו"ה מרדכי דוב נ"י: אודות פלפולך ידידי אתמה מאד למה נטית מהדרך הפשוט הלא נודע כי (במקום) פלוגתא דתנאי אי מטמא מה"ת אפי' משקין וגם מים מי מטבחים פלוגתא להרמב"ם ז"ל [פ"י מטומאת אוכלין הט"ז] מהלכה ולשארי המפרשים הטעם דעשאו כד"ת דמים אינו מטמא דהוי מקוה ולהר"ש אפי' במחובר הוי מטמא לולא הקבלה אך הורה לנו הרמב"ם ז"ל כלל דמים מחוברים אפי' למ"ד שמטמא מה"ת מ"מ אינו מטמא זולת אם נעקר בכוונה ויותר מזה מבואר אפי' שאוב בכלי לצורך מחובר אינו מכשיר ולא מקבל טומאה וא"כ בפסחים [דף ט"ז] דבעזרה אם יש רביעית מים או מה"ת או מדרבנן מטמא בכל מקום דאיירי דעקרו מהמחובר לכוונתו וכדמפרש

הרא"ש ז"ל בפסקיו בנדה אבל אם לא נעקר לרצונו אין שום [מים] שבעולם מטמא ועיין ברמב"ם והוא מהמשנה ותוספת' שמחלקים בין מה שנעקר מפיו ומה שנעקר בזריעותיו אצל רגליו דהוי מסתמא נעקר שלא לרצון ומש"ה בנעקר לרצון כמו בעזרה (דבנעקר שלא לרצון אפי' בעזרה טהור דזה הלכה ברורה דמי גבים וכן כל מים פחות ממ' סאה אין מטמאין עד שיתלשו בכוונה), ולכן שם בפסחים תלי' הדבר בפלוגתא כיון שנתלש בכוונה דמטמא ורק דמטהרין דהוי מקוה מים יהי' ורבנן מדרבנן טמא ולכן יפה כתב הרמב"ם דבטל והראב"ד לשיטתו וכמ"ש בס' הנ"ל סיון תר"ל: סימן כט הרמב"ם ז"ל פסק דקדשי דמים פודין אותן לכלבים ולא מחלק [בין מתה קודם שתפדה] רק בקדשי מזבח כמ"ש המ"ל ז"ל באיסורי מזבח פרק ראשון [ה"י] גבי ואם נשחטה [קודם] שתפדה אבל במקדיש ב"מ מעיקרא דהוי לדמים פודין אפילו אם מתה וקשה עליו דהא בפסחים [כ"ט א'] האוכל חמץ של הקדש וכו' אמר ר"א דכ"ע אין פודין וכו' אלמא דבקדושת דמים נמי אין פודין ויעוין בפ"י ונ"ל לתרץ זה דהנה לפי מה דקיי"ל כל הראוי לקדושת הגוף אין פודין אותו רק לצרכי אותו הקרבן והדמים יפלו לבה"ב או יקרבו עולות כתנאי דבשקלים [פ"ר מ"ז] וא"כ הכא דחמץ נהי דאינו ראוי למזבח מ"מ ראוי לקדושת הגוף לחמי תודה או שתי לחם וא"כ שוב ראוי להקדש הגוף ואין פודין אותו לכלבי'.

אך באמת אאל"כ דאיירי הברייתא דאוכל חמץ הקדש בדבר שראוי להקדש הגוף דא"כ אין פודין אותו כלל ומאי אמר ר"א דהוי דמים לריה"ג דראוי לפדותו להסיק הא אין פודין רק לצרכי קרבן והנה (מלבד) זה י"ל דהא דאין סלתות (נדרים) [נפדין אפי' בקדושת דמים כמבו' ברמב"ם פ"ה מה' עירוכין ה"ח] היינו באם אינם חמוצים שראוי למזבח אבל בחימצו שאז אין ראוין למזבח נפדין דכן מורין דברי הרמב"ם [שם] דדוקא מה שראוי למזבח אינו נפדה [וא"ש דלהסקה ראוי לפדות] הן אמת דלפי מה דכתב המ"ל ז"ל בפ"ה דערכין דדין זה [דדבר הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח] רק מדרבנן משום דלא שכיח [כדאיתא במנחות ק"א] א"כ כמו בסולת שאינה חמץ דאינו נפדה וכנ"ל משום דלא שכיח כמ"כ נמי בראוי לקדושת הגוף כמו תודה או שתי הלחם אינו נפדה דמ"ש כיון שאין נפדה רק מדרבנן משום דלא שכיח כמ"כ לענין חמץ קרבן תודה או שתי הלחם נמי גזרו רבנן שלא יפדו רק לצורכי אותה הקדושה ולא גרעו מכ"ש ועצים שאינם נפדים [כמבואר במנחות שם] ולכן צ"ל דע"כ לא איירי בהקדש הראוי לקדושת הגוף דא"כ אינו נפדה אפילו לשריפה דהא אינו נפדה רק לצורך הקדושה הראוי' [והדק"ל על הרמב"ם] אך לפי מה שבארתי הסוגי' שפיר י"ל דאיירי הברייתא בדבר הראוי לקדושת הגוף ולא קשה דא"כ למה נפדה להיסק זה אינו דלפי מה שבארתי הסוגי' על מה שקשה

לכאורה בחמץ הקדש שר' נחוני' בה"ק ס"ל דלא מעל משום שכרת פוטרו מתשלומין וקשה הא בהגבהה בעלמא יצא מידי מעילה ומעל קודם שבא חיוב כרת ובצל"ח ז"ל עמד בזה וכן בהפלאה ז"ל בכתובות [ד"ל] וע"ש מה שתירצו דאיירי שחבירו תחבו לו וחברו הוא גזבר ולפע"ד י"ל בפשוט בסבור שהוא שלו דאז אינו מכוין לקנות שאין מועל [בנטילתו] כמבואר בהרמב"ם ז"ל ה"מ [פ"ו] אך דלכאורה קשה דהרי נהנה מלעיסה [וחיוב כרת רק בהנאת מעיו וגרונו] והנה בהפלאה ז"ל כתב דהלעיסה הוי כמזיק הקדש דפטור וזה אינו כיון דס"ס בלעה ממילא איכא הנאת הלעיסה דחייב ורק בזה י"ל כיון דא"א לחייבו על הלעיסה רק משום הבליעה דאי לא שבלעה לא מקרי נהנה וא"כ הוי כמו באים כאחת כיון דא"א למעול בלתי חיוב כרת על החמץ שיבלענו ומש"ה פטר ר"נ בה"ק ובזה יש לתרץ קו' התוס' ז"ל שהקשו בפסחי' [הנ"ל ד"ה מאן] דאמאי פטור לרנבה"ק גבי הקדש הא כיון דגלי רחמנא דמיתה ב"ש אינו פוטרו גבי כל הקדש דלרבי במיתה ואפ"ה חייב במעילה כמ"כ כרת לא יפטרנה כמ"ש גבי האוכל תרומת חמץ יעו"ש ולפמ"ש י"ל שפיר דהנה החיוב מיתה של מעילה הוא משום שנהנה מהקדש וזה חייב על הלעיסה אבל חיוב של חמץ באה כשבולעו דאז לא שייך בו איסור וחיוב מעילה שכבר יצא לחולין וא"כ אותו חיוב מיתה שבא לאח"כ י"ל שפוטרו דהכתוב לא גילה רק חיוב מיתה שבא בשעת מעשה של המעילה זה לא פטרה ממעילה אבל חיוב המיתה שבא לאח"כ ורק משום שא"א למעול מבלעדי החיוב מיתה שלאח"כ בכה"ג י"ל דפטרה הכ' [משום מיתה] שלאח"כ אך התוס' י"ל שס"ל דכ"ש הוא מה אם בא כאחת המעילה עם החיוב מיתה לא פטרה מכ"ש (כשבא) החיוב כרת לאח"כ ודו"ק: נחזור לענינינו דהחיוב בא על שעת הלעיסה [לר"י דמוקי פלוגתי' בדרנבה"ק וא"כ כמ"כ לר"א דמוקי פלוגתי' בריוה"ג ורבנן שפיר י"ל דנהי דבשעת הגבהה לא שייך בו מעילה דלא חזי לכלום דאין פודין דבר הראוי לקדוה"ג רק להראוי לו מ"מ בשעת לעיסה דנתקלקל. עכ"ה] ואז אין ראוי לקדושת הגוף והנה בירושלמי שקלים מבואר בהדיא בכה"ג פלוגתא דאמוראי בהקדיש תמימים לבה"ב אם נפדים לכל כשהוממו או לא יעו"ש וא"כ בזה שפיר י"ל דפליגי בזה בדרבנן וריוה"ג דר"א ס"ל כהך מ"ד דנפדו לכל כשהוממו ולכך לריוה"ג דמותר בהנאה בשעת לעיסה דאינו ראוי עוד למזבח שפיר בר דמים הוא לפדות להיסק אבל לכלבים שפיר לכ"ע אין פודין משום שהי' ראוי לקדושת הגוף ודו"ק] אבל בבד"ה שאינו ראוי לקדושת הגוף [מעולם] שפיר פסק הרמב"ם ז"ל דנפדין וכו': ובאופן וסגנון זה תרצנו קו' התוס' שהקשו על רש"י ז"ל שפירש במה דאמר (ראב"ש) [ראב"י] האוכל חמץ של נכרי במועד פטור לר"י דיליף שאור דאכילה משאור דראי'

וכתבו התוס' (פסחים כ"ט ע"א) ד"ה בדין הוא וז"ל פרש"י מותר באכילה וקשה דא"א אם לא יהי' שלו בשעת אכילה דאם נתן לו הנכרי הרי הוא שלו ואם גזל מנכרי הרי חייב באחריותו ולא גרע מחמץ שחייב באחריותו דהוי כשלו ועוד לקמן דקאמר ואזדו לטעמייהו דפליגי בחמץ שעבר עליו הפסח ליפלגי בפסח גופי'עכ"ל ולפמ"ש א"ש דהנה ל"ק כלל שהישראל קנהו כשגזלה מן הנכרי או שנתן לו במתנה דהא קיי"ל כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד ל"מ ולא קנהו כלל (וכבר נתעורר זה בהפלאה פ' א"נ) אך באמת כאן לא שייך לומר דעביד איסורא בקנייתו דהא עדיין באם משהה ע"מ לבערו וכ"ז שישנו בעולם לבערו לא עביד איסורא בין למ"ד קיימו ולא קיימו ובין למ"ד ביטלו ולא ביטלו כ"ז שבידו לקיים העשה לא עבר אהלאו ולכן שפיר קנהו בהגבהתו דלא עביד איסורא דיכול להשהותו ע"מ לבערו [וכבר נתעורר בזה המקנה בקידושין נ"ו ב'] אך אכתי משכחת לה באם נטלו ע"מ שלא לקנותו דאז אין קונה אותו בע"כ ורק דקו' התוס' דעכ"פ חייב באחריותו ועובר על ב"י אך באמת לפי מאי דקי"ל דגזלן נמי צריך קנין להתחייב באחריות כמבואר [בב"ק ע"ט א'] גבי מת ברשות בעלים פטור אם לא עשה קנין וכן מבואר בסנהדרין [ע"ב א'] דגזלן חייב באחריות דלא גרע משואל וצריך קנין עכ"פ וזה מבואר בכמה מקומות וא"כ לענין חיוב אחריות נמי [אית] לן למימר דכל מילתא דא"ר ל"ת ל"מ ולא קנהו אפילו לענין חיוב אחריות וכאן לא שייך שמשהה ע"מ לבערו דהא אינו ניתק לעשה דבשל אחרים לא שייך עשה דתשביתו כמבואר בשא"ר ז"ל [סי' ע"ה] וא"כ הוי כל מלתא דא"ר לא תעביד אך לכאורה קשה שיקנהו בלעיסה בשינוי כאשר מקשה בהפלאה אך זה ג"כ ליתא דהנה מבואר גם לענין שינוי צריך עכ"פ הגזלן לעשות בו איזה קנין והוא פשוט דבלא קנין כלל לא יקנה בשינוי לחוד וכ"כ בהדיא בנ"מ ז"ל בסוף כה"ג וא"כ הכא לא שייך שום קנין דלפי מה דכתבו התוס' בב"ק דבהגבהה ג"כ אם הוא שלא כדרך ההגבהה אינו קונה יעוין בדבריהם בב"ק [צ"ח א' ד"ה וה"מ] ומביאו הש"ך ז"ל גבי חטף סלע מחבירו כו' באדדי' אדדי' [בסי' קצ"ח סק"ג] וא"כ לכאורה לא שייך בלעיסה קנין דהוי ההגבהה בפיו שלא כדרך ההגבהה ובהגבהה ראשונה לא קנהו מחמת כל מלתא דא"ר ל"ת ובהגבהה שבפיו הגם דאז לא שייך כל מלתא דא"ר ל"ת דהקנין הוא מעצמו כמו בשוחט בשבת דלא שייך כל מלתא דא"ר ל"ת [נ"ל דכוונתו לדברי מהרי"ט הידוע] ה"נ הקנין והשינוי הוא מעצמו דהא אכלו ונהנה ממנו מ"מ (הא הגבהה שבפיו הוי שלא כדרך המגביהים.

אך די"ל כיון דהגביהו לאוכלו הוי כדרך הגבהה וכמ"ש התוס' ז"ל גבי הוציאו בפיו בשבת דהוי הוצאה כדרכו כן ה"נ כיון דאוכלו הוי כדרך הגבהה לאכילה) [אך] קודם

שבלענהו שפיר י"ל דלא קנהו בלעיסה דאם דעתו לבלוע א"כ הקנין באיסור דהא אין משהא לבערו ואכתי יכול למיהדר ועבר איסורא דרחמנא ולא קנהו אז ואם דעתו הי' למיהדרה לא קנהו בלעיסה דהא הוא שלא כדרך קנין דהא הלועס ופולט הוי רק מזיק ולא נהנה וכאשר כתב גם ההפלאה ז"ל שהבאתי לעיל ובשלא כדרכו אינו קונה ואם דעתו לבלוע א"כ עושה איסור ואז עליו המצוה למהדרה ולא לעבור אלאו דב"י משום חיוב אחריות עכ"פ והעשה לא שייך גבי' דהא לא משהא ע"מ לבערו ועובר עב"י ושייך שפיר כל מלתא דא"ר ל"ת ולכן לא קנהו ודו"ק.

אך כ"ז נגד דברי תוס' והנ"ל יותר [לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל] בשנדקדק בדברי הגמ' פסחים שם (כ"ט ע"א) וז"ל רב יוסף אמר בפודין את הקדשים להאכילן לכלבים קמיפלגי מ"ד מעל קסבר פודין אה"ק להאכילן לכלבים ומ"ד לא מעל קסבר א"פ כו' עד רב אשי אמר דכ"ע אין פודין ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי והכא בפלוגתא דריה"ג ורבנן קמפלגי מ"ד מעל כר"י ומ"ד לא מעל כרבנן עכ"ל ומעולם תמהתי דהאיך קאמר מעיקרא דפליגי אם נפדים להאכילן לכלבים או לא וקשה הא ראוי' לאור וצ"ל דאם א"פ [לכלבים] גם להבעיר בהם אסור [לפדות] וא"כ כשמסיק ר"א אלא דכ"ע א"פ וכו' ופירש"י דראוי להסקה עכ"פ וקשה הלא עד הנה הוי ס"ד דמאן דס"ל א"פ [להאכילן לכלבים] גם לאור אינה ראוי' ועיקר חידושו של ר"א הוא זאת דאעפ"י שא"פ [לכלבים] מ"מ ראוי לאור וזה חסר מן העיקר והכחידה תחת לשונו ולמה לא פירש רב אשי לומר דהגם דכ"ע ס"ל דא"פ לל"כ מ"מ לאור ס"ל להך מ"ד דפודין ולכן לענ"ד נ"ל דהנה קשה למה פטור [ממעילה דלא ראוי] הוא משום שא"פ הא ראוים לפדות לעצים שבמקדש דהא קיי"ל [זבחים ע"ו ב'] אבל אתה מעלה לשם עצים אך לכאורה כיון שהקדיש לבדק הבית אינן רשאין להעלותן [לעצים] רק לפדותן [מקודם והמעות יהי'] לצורך בה"ב כמבואר כ"פ בש"ס ואין ראוי לפדותן במעות שהוקדש לעצים דהא אין פודין הקדש בהקדש [כמבואר ברש"י שבועות יו"ד ע"ב] אך לכאורה הא ראוי לפדותן לצורך מי שירצה להתנדב לעצים למערכה כמו שפודין לצרכי עולה כמבואר גבי המקדיש המימים לבה"ב [בשקלים פ"ד הנ"ל] וה"נ ראוי לפדות למי שירצה להתנדב לעצים אך הא מבואר דצריך העצים להיות של ציבור כמבואר ברמב"ם ז"ל [פ"ח מכלי המקדש ה"ז] ויחיד המתנדב עצים מוסרה לצבור כמבואר [שם ועי' מ"ל שם פ"ו] וא"כ הכא גבי חמץ א"א לעשות כן דהא התוס' ז"ל הקשו האיך יפדהו להסיקו הא עבר על לאו דב"י ותרצו דמשהה חמץ לבערו אינו עובר משום דניתק לעשה במה שמבערו והנה הכא שפודהו ע"מ למוסרו לצבור אינו מקיים העשה כמבואר בכל הפוסקים דבמה שמוציאו מרשותו לא מקיים העשה וא"כ

עבר על לאו דלא יראה ועשה אינו מקיים כלל ולכן א"א לפדותו בזה האופן אך לפי מה דאמרי' בתמורה בהקדיש עולה לבה"ב שפודין אותו למי שירצה שיקריב [עולה] (להיות מהמצוה) [לעשות מצוה] הגם שהוא לא יצא כלל בזה דהא כבר עליו קדושת עולה מ"מ מצוה מקרי ויש שיפדהו בענין זה יעו"ש בדף [ל"ב ב'] וא"כ כאן נמי באמת י"ל דע"ז אין מועלין (במין) [כיון] דגוף ההקדש אינו שוה למוכרו רק שהי' גרם שהי' יכולין להרויח ממון שאחד יפדהו לשם הקדש בזה אינו מועל מדאורייתא כמבואר שם בתמורה כיון דהגוף אינו ראוי למכור ה"נ הגוף אינו ראוי למכור מש"ה אין בו מעילה מה"ת וי"ל דבכה"ג לא מקרי ממון הקדש שימעלו בו כיון דמעצמו אינו ראוי ולפדיון ג"כ אינו ראוי ורק במה שראוי שיפדהו לצורך הקדש זה לא מקרי הקדש לענין שימעלו בו כמו שאמרינן בתמורה הנ"ל אך לזה י"ל כיון דבאמת נתקשה הפ"י טובא במה דאמר הש"ס [לענין חמץ של הקדש דאף שמותר לאחה"פ אינו מועל] דזה הוי רק גורם לממון ולמ"ד לאו כממון דמי פטור והקשה הוא ז"ל וכי שייך בממון שלו גורם לממון הא הוא שלו ממש והכא הוא של הקדש ממש ובשביל שלא יוכל עתה להיות ממון נאמר שהוא אינו שלו וזה דבר קשה מאד יעו"ש אך באמת י"ל (דק') [דכוונת] הגמ' דמאי חיסר להקדש הא באותה שעה לא הי' ראוי לכלום ואי משום שהי' ראוי לאחה"פ [למ"ד גול"מ לאו כממון דמי] זה לא מקרי רק מניעת מה שהי' ראוי להיות אבל בשעת אכילתו לא חסרו כלום להקדש כנ"ל וא"כ לפ"ז י"ל כיון דקיי"ל [ב"ק כ' ע"ב] גבי זה נהנה וזה לא חסר אם אפי' אינו מחסרו רק כ"ש מגלגלין עליו הכל ומש"ה שפיר חייב בחמץ של הקדש כיון דראוי עכ"פ לפדותו ע"י אחר לצורך עצים להקדש שפיר חייב משום דבר דמים הוא לאחה"פ ובדבר שהוא של הקדש ל"ש לומר לאו כממ"ד וכסברת הפני יהושיע עכ"ה] ואי דלא הוי גופן ממון [כנ"ל] מ"מ הרי נהנה מקדש וחסרו עכ"פ באיזה צד שיהי' אפי' פחות מש"פ מגלגלין עליו את הכל [והכא חסרו עכ"פ להקדש עתה במה שהי' אחד פודה אותו לשם עצים להקדש עכ"ה] ומש"ה שפיר אמר ר"א דכ"ע א"פ ורק דס"ל כריה"ג (ומ"מ לא) [וממילא] יש בו ש"פ ששוה לחללו לצורך עצים כנ"ל [וע"כ מגלגלים עליו את הכל אפי' למ"ד לאו כממ"ד עכ"ה] משא"כ ר"י שס"ל בב"ק [שם דף כ"א דקאמר ר' יוסף סתמא דהדר בחצר חבירו שלא מדעת אין צריך להעלות שכר משום דביתא מיתבא יתיב ולא מחלק בין אם חסרו מעט שפיר י"ל דלא ס"ל הך דמגלגלין עליו הכל ועיין בש"ע שס"ג דיש שני דיעות בזה עכ"ה] דכה"ג פטור מש"ה א"א לפדותו [לצורך עצים דע"ז אין מעילה] רק לצורך עכו"ם שפיר אמר דא"פ ואז גם לאור א"פ ור"א ס"ל כפי דמסקינן שם בב"ק דזה נהנה

וזה ל"ח חייב בחסרו כ"ש מוקי לה לענין לפדותו לצורך עצים להקדש [ושפיר נוכל לומר דאיירי בדבר שראוי לקה"ג וע"כ אמר דכ"ע אין פודין לכלבים ואפ"ה יוכל לפדותו לצורך עצים לציבור ועכ"פ שוה פרוטה וע"כ מעל ומשלם הכל מה ששוה לאחה"פ אבל מה שמתחלה ראוי רק לקדושת דמים שפיר פסק הרמב"ם דפודים לכלבים עכ"ה]:

סימן ל הרמב"ם פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הל' י"ד כתב וז"ל ועל העולה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שניתק לעשה וקשה דידוע פלוגתא בש"ס יומא ריה"ג ור"ע וז"ל הגמ' יומא דף ל"ו אביי אמר כ"פ לאו דנבילה לאו מעלי' הוא והכא בתעזוב פליגי ר"ע סבר תעזוב מעיקרא משמע ולא הוי לאו דלקט ניתק לעשה ורמב"ם פסק בהל' זרעים [פ"א ממתנת עניים] דהוי ניתק לעשה תעזוב א"כ קשה למה פסק דעולה מכפר אניתק לעשה וכלישנא דר"ע ולמה לא תפס לישנא דר' יוסי לאשמעינן דתעזוב הוי ניתק לעשה [עיון בלח"מ בה' מעה"ק שהקשה כן] ונ"ל בדרך זה כיון דהרמב"ם פסק דאם עבר ולקט צריך לצאת וליתנה לעניים מחמת לאו הנל"ע דתעזוב ואם אבד הגורן לוקה כיון דלא קיים העשה וקשה הא כיון דצריך לשלם ה"ל לאו הניתן לתשלומין כמו במשכונו של גר דאפילו נשרף (אם) [ואח"כ]מת הגר פטור ממלקות דה"ל לאו הניתן לתשלומין [עיין מכות דף ט"ז וברמב"ם פי"ח מה' סנהדרין ה"ב] ה"נ כיון דכבר נתחייב בממון ה"ל לאו הניתן לתשלומין.

ונ"ל לחלק דהתם כבר נתחייב ממון לגר שפיר ה"ל לאו הניתן לתשלומין דמה שמת הגר וזכה הוא בחובו מ"מ הוי כאלו שילם לו וזכה בחובו מטעם ירושת הגר שזכה בו אבל הכא גבי לקט אין מחוייב כלל לתת לעניים הלקט ורק לעזבה בשדה כמבואר ברמב"ם שם ובכ"מ ורק אם עבר בעה"ב ולקטה עבר על לאו לא תכלה וגו' ומחויב מלקות ורק שהוא ניתק לעשה דתעזוב אבל אינו מחויב ממון רק לקיים העשה או ללקות וא"כ אם נשרף הגורן ואינו יכול לקיים העשה לוקה דלא הוי כלל ניתן לתשלומין דהא מעולם לא נתחייב לעניים רק לקיים המצוה הניתק לעשה ואם אינו יכול לקיים העשה כגון שנשרף נתחייב במלקות דלא ניתן לתשלומין כלל ומש"ה חייב מלקות.

ועפ"ז ל"ק קו' התוס' בר"ה [דף ד' רע"ב] שהקשו דאמר שם בגמ' מעמך זה לקט שכחה ופאה דחייב בבל תאחר והק' בתוס' הא קיימו עניים ועובר על בל תאחר (ברגל אחד) [לאלתר] והאיך מרבה הגמ' לג' רגלים לבל תאחר והאריכו בקו' זו. ולפמ"ש לק"מ (דהא באמת לכאורה קשה) מה שרצו התוס' לומר דעובר (ברגל א') [לאלתר] משום דקיימו עניים מה לנו לעניים דקיימו בשלמא גבי צדקה דחייב (ברגל א') [לאלתר] משום דקיימו עניים שהוא חייב לעניים מטעם נדר ועובר (ברגל א') [לאלתר] אבל גבי לקט לא מתחייב

כלל לעולם רק לעזוב כמבואר בחולין [קל"א ב'] וברמב"ם הל' זרעים אבל אינו מחויב לתת להם דבר ולא מחייב בעבר ולקט מכל השדה רק שעבר על לאו דלא תלקט וצריך לקיים העשה של תעזוב לנתק הלאו דלא תלקט אבל אין עליו חיוב רק מה שעבר על לאו חיוב מלקות או לקיים העשה ומה לנו לחייבו בבל תאחר משום דקיימו עניים הא אין לעניים עליו חיוב כלל ובשלמא לג' רגלים עובר בב"ת מגזה"כ דמעמך לרבות לקט ש"פ אבל לחייבו משום דקיימו עניים ל"ש חיוב כלל ומה לו לעניים ומתורץ קו' התו' שפיר. אבל יצא לנו מכ"ז (דברגל א') [דבלקט שו"פ] אינו עובר על בל תאחר אפילו דקיימו עניים דאין לעניים חיוב עליו כלל אבל אם עבר ג' רגלים עובר בב"ת משום גזה"כ. והנה לכאורה קשה על הרמב"ם שכ' דאם נשרף הגדיש אם לא יוכל לקיים העשה חייב מלקות ואם הגורן קיים יוכל לקיים העשה ופטור ממלקות וקשה הא מבואר ברמב"ם ובתו' יומא דף ל"ז דחד עשה לא מנתק תרי לאוין וכ"מ במס' תמורה הא כאן תרי לאוין חד דלא תלקט וחד דבל תאחר וחד עשה לא עקר תרי לאוין.

אולם לפמ"ש א"ש דאם לא עבר ג' רגלים אינו עובר כלל בב"ת ולפ"ז שפיר השמיענו הרמב"ם במה דכתב על לאו הניתק לעשה [ולא נקיט לישנא דר' יוסי הג' על לקט שו"פ דנהי דגם לקט הו"ל ניתק לעשה עכ"ה] דהיינו באם לא עבר ג' רגלים דאין כאן רק חד לאו והוי ניתק לעשה אבל באם הי' ג' רגלים והוי תרי לאוי ולא אתי חד עשה ומנתק תרי לאוי ולא הוי לאו הניתק לעשה ודו"ק [וא"כ אז אינו מתודה עליו ולכך נקיט סתם על לאו הנל"ע וריוה"ג נקיט על לקט שו"פ לאשמעינן זה גופא דתעזוב השתא משמע והו"ל ניתק לעשה ומיירי בלא עברו עליו ג' רגלים ע"כ אבל הרמב"ם דכבר השמיענו עיקר הדין דתעזוב הו"ל להנל"ע בה' מ"ע שפיר דלא נקיט לקט שו"פ משום דלאו בכל גוונא הו"ל ניתק לעשה ונקיט טפי סתם ניתק לעשה ודו"ק עכ"ה] ומ"ש דאינו חייב בלקט שו"פ במה דקיימי עניים דאינו חייב כלל לעניים זה הוא דבר ברור דהא אמרינן שם בר"ה [ד"ו] דצריכי תרי פסוקי חד דאמר ולא אפריש וחד דאפריש ול"א ה"נ בודאי סברא הוא דלא חייב בבל תאחר על עשה דצריך לקיים להפטר מן המלקות על בל תאחר דאין בו חיוב לעניים כלל ולא אמר ולא אפריש כמו בצדקה אינו חייב כלל בבל תאחר רק משום גזה"כ דמעמך ולא מחמת דקיימו עניים ודו"ק: סימן לא קצת הערות בהל' עדות.

בב"ח סי' ל"ד כתב [דעדות שבשטר מועיל הזמה לפסול העדים דלא עדיף מהזמה שלא בפניהם וכו'] הובא בש"ך ס"ק י"ג ד"ה שאפשר ובסי' ל"ח סק"ב השיג עליו וז"ל ונ"ל כדברי הב"ח ולא מטעמי' כו' שכ' דהכחשה מיהו הוי כמו הזמה שלא בפניהם ליתא דמי לא עסקי' נמי שמזימין אותם בפניהם כו' יעי"ש ונ"ל דכוונת הב"ח ז"ל הוא דהנה בהזמה

יש שני ענינים א' על גוף הדבר שמעידין וא' על המלוה או על הפקדון אם חייב הלוה או הנפקד וכתבו שם הפוסקים הטעם דהזמה שלא בפניהם הכחשה הוי דמה שמעידין על גוף הממון אם חייב הלוה או הנפקד הלוה והמלוה המה בפני הב"ד ומה איכפת להו מה שהעדים אינם כאן הא המה כאן ועליהם מעידים שאין חייב הלוה ובפניו ופסלות העדים הוא ענין אחר ועיין בנ"מ ל"ח וא"כ שפיר מדמה הב"ח הזמה בשטר להתם דהנה קיי"ל עדות שבכתב פסול ורק בשטר כשר הוא מטעם דהוי כמו שנחקרה עדותן בב"ד דעדים החתומין על השטר הוי כנחקרה עדותן בב"ד והוי כהגידו אז בע"פ בשעת חתימתן או מטעם שנכתב בציווי הבע"ד וכ"ז אם אמרי' שהשטר אמת דמדאו' לא חיישינן לזיוף וא"צ קיום ורק עיקר העיכוב דגזה"כ מפיהם ולא מפ"כ ע"ז אמרי' דהשטר אמת אבל אם יש עד: (השאר חסר) [נ"ל דכוונתו דכיון דיש עדים המזימין להשטר נמצא אגמ"ל דלא הוי כנחקרה עדותן בב"ד וגם לא נכתב בצווי הבע"ד א"כ שוב לא הוי רק עדות בכתב דלא הוי עדות וא"כ שפיר נהי דלפסול השטר מהני ההזמה אבל לענין עונש אפי' כשהזימם בפניהם לא יוכל לחול העונש דהרי בלא"ה עדותן פסול משום מפי כתבם ושפיר הוי כהזמה שלא בפניהם ודו"ק עכ"ה]: הש"ך ז"ל בסי' ל"ה ס"ק א' וז"ל ב' שערות אחר י"ג שנים גמורות כו' עכ"ל הסמ"ע משמע דר"ל כו' יעי"ש ולענ"ד לא נראה כלל לחשוב שעות בי"ג שנים ויום א' דהנה מבואר בש"ס [נדה מ"ד ב'] פלוגתא דתנאי גבי בת שלשה ויום א' אם סגי בב' שנים ויום א' או ב' שנים ושלשים יום וגם גבי עשרים והביא סימני סריס יש פלוגתא [שם מ"ז ב'] אי סגי בשלשים יום וגבי י"ג ויום א' אין חולק דבעי י"ג ויום אחד והסברא פשוט משום דפליגי אמוראי [שם מ"ה] אם תוך זמן כלפני הזמן או כלאחר זמן וא"כ ממ"נ למ"ד דתוך זמן כלאחר זמן בודאי מהני הסימנים כל שמביאין בתוך שנת הי"ג ואם למ"ד דת"ז כלפני הזמן בודאי דל"ש לומר דסגי בי"ב שנים ושלשים יום דנהי דשלשים יום לשנה יחשב מ"מ כל השנה הוי ת"ז ולא לאחר זמן וכיון דבעינן דיביא השערות לאחר הי"ו שנים ממילא לאחר שלשים דשנת י"ג הוי עדיין תוך י"ג אבל לא הוי לאחר הי"ג ולכן לכ"ע בעינן דוקא י"ג ויום א' אך כשעברו הי"ג שנים נהי דלא הוי שלם בשעות מ"מ סגי בי"ג שלימות דהוי אחר הי"ג שנים דאנן בתר שנות העולם אזלי' בזה כמו בבן כ' שהביא סימני סריס דסגי בי"ט שנים ולמ"ד יום או להרמב"ם ז"ל [בפ"ב מה"א] כ' פחות למ"ד יום אבל לא בעי שלימות ורק בי"ג שנים א"א לומר דסגי מחמת למ"ד בשנה דנהי דהוי כשנה הא עכ"פ תוך הפרק הוי אבל בעבור כל הי"ג שנים הוי בשנות העולם בתר י"ג אפי' לא נתמלא בשעות דהא פסקינן בזה דלא

כרב דס"ל שלימות בסריס וה"ה בי"ג שנה: הנה התוס' בסנהדרין [דף מ"א ע"ב ד"ה שזה יודע וז"ל וי"ל דאם איתא דלא אזלינן בתר רובא הוי לי' כחוזר ומגיד וכו' יע"ש].
וזה קשה חדא דהא קודם חקירת כולן יכולין להחזיר אפילו לאחר כ"ד [כמבואר בטור וב"י סי' כ"ט] וגם קשה מאי פסיקא להו דהוי אחר כ"ד ונ"ל ליישב בהקדם לתרץ דברי התוס' בריש דבריהם ובפסחים [דף י"א ע"ב] שכ' וז"ל [וי"ל דשפיר דייקינן כיון דשיילינן באיזה יום ומכוונין ליום אחד וכו' ע"ש].
דקשה עדיין מה נפסיד אם נבדקם עוד הפעם. ותו הקשו המפרשים דהלא ר"מ לא אזיל בתר רוב וחייש למיעוטא א"כ מאי מהני לצטרף עדותן [לר"מ שם בפסחים י"א ב'] ולתרץ כ"ז נקדים דהנה קשה על הגמרא [סנהדרין ס"ט ע"א] דמאי מקשה מהא דא' אומר בב' בחדש וכו' ש"מ דאזלינן בתר רובא [מנ"ל דילמא לא אזלינן בתר רובא] רק דנאמנין לפרש דבריהם כדקי"ל בש"ע ובהדיא אמרינן בירושלמי דטעות שמצויין לטעות נאמנין ובש"ע סי' כ"ט מפורש כן לדינא [וא"כ בזה שמכוונ' ליום השבוע נתברר שטעו וכמש"כ התוס' הנ"ל] וא"כ מנ"ל מזה דאזלינן בתר רובא אך י"ל דקו' הגמ' דנהי דנאמנין לפרש דבריהם מ"מ לולא דאזלינן בתר רובא הוי כלא מעיד על יום החודש רק על יום השבוע [וא"כ בצרי לי' מז' חקירות] ומש"ה ש"מ דאזלינן בתר רובא דטעי והוי כאלו העיד בפירוש בג' בחודש וכ"כ התומים סי' [כ"ט ס"ק א'] לשיטתו שם ולקו' נמי שפיר מתורץ בזה נהי דעד נאמן לתרץ דבריו מ"מ כל כמה דלא מפרש הוי כלא אמר בכמה בחודש לולא דאזלינן בתר רובא.
והנה לפ"ז דבאמת אם אומר יום השבוע במכוון עם העד השני נתגלה שטעה ורק דלא הוי כאומר יום החודש בפירוש [רק כיון דרובא טעי הוי כאומר יום החודש בפירוש] והנה לפ"ז אפי' אם לאחר שאומר יום השבוע יחזור ויאמר שלא טעה בעיבור החודש ג"כ לא יוכל לחזור ממה שאמר כבר ביום השבוע וא"כ ל"ק קו' [על] התוס' שמה נפסיד אם נשאלם הא מבואר (בב"י) בטו"ז סי' כ"ח סעי' ט"ו בשסמהרש"ל בתשו') אם אמר שלא בפניו שוב א"י לחזור ולומר בפניו משום שצ"ל כאשר אמר קודם שלא בפניו וא"כ גם כאן כיון שאמר ביום השבוע מכוון עם העד הב' שוב לא יוכל לחזור ולומר שלא טעה בימי החודש שאזלינן בתר רובא א"כ ל"ק קו' [על] התוס' דמה נפסיד אם נשאלנו [ז"א דלאחר שכבר כוונו ליום השבוע] הא לא מהימן לחזור מזה שאמר בימי השבוע וכיון דצריך דוקא לומר שטעה שוב מה שאומר כיון שאין בידו לומר איפכא דיבור כי האי שמוכרת לו כאלו אינו ולזה שפיר הקשה התוס' דנהי דאזלינן בתר רובא מה נפסיד בשאלה ותירצו דשפיר דייקנו במה שכוונו ליום השבוע ואח"כ] כיון דכוון בימי השבוע

שוב א"א לשאלו דלא יוכל לחזור וכו' ובזה לא קשה דלר"מ חיישינן למיעוטא דזה ליתא דנהי דחייש למיעוט אבל בתר רובא ודאי חייש וא"כ לא יוכל לחזור ממה שאמר בכוון בשבוע עם העד הב'.

וא"כ לא אפשר לשאלו ובמקום דלא אפשר גם ר"מ לא חייש למיעוט ובצל"ח מתרץ כן דהוי לא אפשר אך לא מפרש דלמה לא אפשר ולפמ"ש א"ש אך לפ"ז יקשה על תוס' מה שהקשתי בריש [דברינו] דמאי כתבו דאלולי דאזלינן בתר רובא הוי חוזר ומגיד הא כ"ז שלא נחקרה עדותן יכול לחזור אפי' לאחר כ"ד דהנה זולת דברינו הנ"ל י"ל דהתוס' ס"ל כדברי הריב"ש [ע' בשער משפט סי' כ"ט סק"א וצ"ע] דלא יוכלו לחזור קודם חקירה מיום ליום אחר רק דיוכל לומר מזידים היינו ומש"ה כתבו דהוי חוזר ומגיד מיום ליום אחר אך לפ"ד הנ"ל אאל"כ דאכתי קשה מנ"ל דאזלינן בתר רובא דילמא משום יום השבוע שמכוונים ליום א' עם העד הב' ואי דלא אמר יום הח' הא יוכל לשאלו וכמ"ש הפ"י דבאמת שיילינן לי' אי טעה בעיבור ורק דכתבנו דלא יוכל לחזור וא"כ אפי' אם יאמר טעיתי בעיבור אין דבורו כלום כיון שלא יוכל לחזור זה ליתא כיון דע"כ טרם כלות הדו"ח יכול לומר מזידים היינו א"כ בידו לבטל כל העדות בודאי נאמן לומר ולחזור ולא הוי כמוכרח ועדותו הוי עדות אם יאמר באמת שטעו ול"ד לדברי הריב"ש דהתם לא יוכל לחזור מיום זה ליום אחר אבל הכא הוי שפיר הגדתו כבראשונה ורק שטעו בעיבורא ולא אמרי' הרי מוכרח לומר כן שלא יוכל לחזור ז"א דהא יכול לבטל כל העדות ומש"ה ודאי מהימנא אמה שאומר כדבריו שאמר באותו יום מימי השבוע אך נ"ל לתרץ זה בהקדם דברי התוס' פסחים [וי"ב ב' ד"ה באיזה יום שכתב וז"ל תימא כיון שכבר כוונו יום אחד לחודא למ"ל למשיילינהו באיזה יום וכו' ע"ש] וזה פלא דהרי בסנהדרין דף [מ' ע"ב] איתא בגמ' וז"ל לדבריך מי שבא ואמר עכשיו הרגו אומר לו באיזה יום וכו' אלא אע"ג דלא צריך רמינן עלי' כר' שמעון בן אליעזר [והיינו רשב"א דלעיל דל"ב מסיעין הי' את העדים ממקום למקום וכדי שתטרוף דעתם עליהם ויחזרו בהם] הרי דר"י פריך זה לרבנן והשיבו לו דשיילינן כדי שיחזרו בהם ותירוץ זה מספיק גם לקו' התוס' ז"ל והנ"ל לתרץ דהנה רש"י ז"ל פי' וז"ל.

[ונ"ל דכוונתו על רש"י בדף ל"ב ע"ב ד"ה היכי אמרינן לי' לאחר שחקרום ודרשום ובד"ה והא קא חסמינן לי' וכו' ויחזרו בהם תוכ"ד עכ"ה] והתוס' ז"ל כתבו וז"ל. .

[נ"ל כוונתו לדברי התוס' שם ד"ה היכא שר"ל דזה דשאלו להו כדי לחסמן לא הוי הפסק והוי בכלל החקירות ואך כ"ז לרב יהודא אבל לתירוץ רבה ואביי ורבא דתני' כוותי' שפיר י"ל כסברא פשוטה של התוס' דמה דאינו שאלה רק לחוסמן אינו בכלל חקירה

עכ"ה] והנה לפי תירוץ רבא אמרינן שפיר דכל דבר שא"צ לחקירה אינו בכלל חקירה (והנה הכא) ומבואר שם דדבר שאינו רק ויחזרו ויאמרו מזידין אינו בכלל חקירות יעו"ש בתוס' [הנ"ל] שכן הוא בפירוש שם והנה מקשו התוס' שפיר דכיון דא"ל איזה יום בשבוע וגם איזה שעה (היינו) [הו"ל] לשאלה אחר איזה יום בחודש א"כ איזה יום בשבוע הוא למותר ואינו רק לסייעם ולהחזירם שיאמרו מזידים היינו א"כ אינו בכלל החקירות ודרישות והוי שאלה זו הפסק והוי לאחר כ"ד ולא יוכלו לחזור ושפיר הקשו התוס' וע"ז מתרצים דנ"מ באם אמרו א' בב' וא' בג' בחדש [ושפיר הו"ל מן החקירות] וכיון דהוי מחקירות שוב (א"י לחזור לאחר כ"ד) [הוי תוך כדי דיבור דהוי מן החקירות] ולכן כתבו התוס' דאי לא אזלינן בתר רובא א"כ בכמה בשבוע אינו מהחקירות כיון דאינו (מהרוב) [נ"מ בשום פעם דהא לא אזלינן ב"ר והו"ל תיכף מוכחשים עכ"ה] וא"כ השאלה דאיזה יום בשבוע אינו מהחקירות וא"כ הוי השאלה למותר ואינו פועל רק לומר מזידים אנו זה לא הוי מהחקירות א"כ הוי הפסק לאחר כ"ד ולא יוכל לחזור והיכא דאמרו אמש הרגו כיון דעכ"פ לפעמים כשלא אמרו אמש א"כ שוב הוי מהחקירות ויכול לחזור ודו"ק עיין בח"ס אה"ע סי' כ"ו וסי' פ"ה עכ"ה] וזה ברור.

והנה כתבנו ראי' לדברינו דלר"מ בלא אפשר אזלינן בתר רובא דלכאורה קשה לר"מ וכי כל עלמא טועים שתי שעות הלא רק קצת אנשים או רובא טועים ולא אזלינן בתר רובא א"ו כיון דא"א אזלינן בתר רובא ולזה א"ש מה שהרמב"ם ז"ל בה"ע כתב שאדם טועה שעה והא מוכח בגמרא [פסחים הנ"ל] לר"מ דפסק הרמב"ם ז"ל כוותי' אדם טועה שתי שעות אך לפ"ד א"ש דהנה לכאורה לא אמרינן שטועה כ"כ רק אם ההכרח ממשנה או מברייתא מוכח שטועה כ"כ והנה לכאורה י"ל דאין ראי' שטועה שתי שעות רק שעה אחת ויותר משעה הוי ספק ואפ"ה מצרפין עדות של שעה ב' וגו' משום דיש ספק אחד דילמא מעשה הוי או בתחלת שלש (ובסוף ארבע ואם כוונתו בסוף שלש) [או בסוף ב' ושניהם כוונתם על תחילת שעה או על סוף שעה ואף דלא תלינן הטעות בשניהם כמש"כ התוס' בד"ה אלא חד מני' טעה בשעה אחת ואי דלמא כוונת האחד מתחילת ב' וכוונת האחר בסוף ג' וכאן דלא תלינן הטעות בשניהם ע"כ עדותן מרוחק בב' שעות עכ"ה] דלמא אדם טועה שתי שעות אבל אינו מוכרח שיטעה אדם בוודאי שתי שעות ורק לר"מ דחייש למיעוט לא מהני ס"ס ולהכי צ"ל אליבי' דודאי אדם טועה שתי שעות ולא שייך לומר לא אפשר דהא יכולין לברר ולדייק אם [כוונתם] בתחלת שלש או בסוף ובשלמא לדידן דאזלינן בתר רובא וס"ס לא שייך לדייק ולשאלן כיון דאין שני הספיקות יכולין להתברר כמבואר בנ"ב מ"ק [יו"ד מ"ג ונ"ז] אבל לר"מ דלא אלים לי' רובא או ס"ס

ורק במקום דלא אפשר אזלינן בתר רובא או ס"ס הכא הא יוכל להתברר ומש"ה מוכרח לר"מ דאדם טועה ב' שעות וא"כ הוי לא יכול לברר אבל להרמב"ם [לדידן דאזלינן ב"ר אף דלענין כמה אדם טועה פוסק כר"מ מ"מ] שפיר י"ל דאין אדם טועה בודאי יותר משעה ויתר משעה הוי רק ספק ורק דמצרפי עדות דשעה ב' וג' משום ס"ס וכנ"ל ולפ"ז לא קשה דבה' חו"מ פסק דטועה שתי שעות וכמ"ש בתשו' דהא הוי עכ"פ ספק ואזלינן לחומרא ורק בעדות נוסף [עוד ס'] דלמא כוונתו לתחילת שלישית וכנ"ל אבל בחמץ דליכא אלא חד ספק אזלינן לחומרא דטועה ב' שעות ואפי' לפ"ד הירושלמי דלר"מ חמץ קודם זמנו הוי דרבנן מ"מ אזלינן להחמיר דהוי קבוע ודו"ק:

הטורי אבן מקשה על הגמ' ר"ה [דף כ"ו ע"א] למ"ל לרע"ק הטעם כיון דחזו לא מוצאים לו זכות ובקרא כתיב והצילו והלא בגמ' בסנהדרין [דף נ"ט ס'] אמרינן דצ"ל [השלישי] ואני כמוהו משום דלרע"ק נמצא א' קא"פ בטל העדות ולכן צריכים לחקור כל העדים דלמא יפסל אחד מהם בהזמה או בהכחשה ויבטל העדות וכתיב והצילו העדה ע"כ בסנהדרין שם ברש"י וא"כ לפ"ז כיון דלרע"ק צריכים כולם להעיד ממילא הוי עד המעיד דלכ"ע אינו נעשה דיין ולפע"ד לק"מ לפ"ד הרמב"ן במכות שמביא הריטב"א שם [ד"ו] דבהזמה לא שייך נמצא א' מהם קא"פ וצ"ל שם בסנהדרין דאין החשש משום שמא יוזם או יוכחש א' מהם דמ"מ השארי עדים יהי' כשרים ורק החשש שמא יש בהם קא"פ שכוונו להעיד והנה שם רע"ק איירי בסנהדרין שראו באחד שהרג והסנהדרין לא היו קרובים [זל"ז] כמבואר ברמב"ם ז"ל בה"ס [פי"א ה"ח וט'] וא"כ אין החשש רק שמא יהי' (יתר) [מן] הרואים קרובים להההורג וזה א"א דא"כ גם לדיינים יפסלו: התוס' בב"ב [דף קי"ד ע"א] ובסנהדרין [דף ט' ע"א] הקשו על הרשב"ם ז"ל [שכתב גבי שלשה שנכנסו לבקר את החולה דאם נתכוונו להיות עדים שוב אין עושים דין דהא הטעם דאין עד נעשה דיין הוא או משום דבעינן עדות שאי"ל או משום ועמדו שני אנשים וגו' ומה"ט אין לפסול המתכוון להעיד] ונלע"ד דל"ק מידי דהנה לכאורה קשה מאי קאמר הגמ' לא תהא שמיעה גדולה מראי' הא בעינן ועמדו שני האנשים כמ"ש התוס' עצמם והרשב"ם ז"ל ובראי' ליכא עמידת עדים לפני ד' אך די"ל כיון דשמיעה [לא עדיף מראי'] הוי כמו שהגידו בפניהם והמה נעשו דיינים ואח"כ מצאתי לגדולי הראשונים שכתבו כן והנה לפי מה דמבואר בריב"ש דאם אפי' הי' שלשה וכתבו בשם אנחנו עדים דהקיום בטל והוי עד מפי עד דכיון דלא נתכוונו לדיינים ועיין בסי' מ"ו בח"מ [בש"ך ס"ק ע"ח ע"ט] דכן הוא לדינא וא"כ באם כוונו להעיד בשעת ראי' ואזה לא הוי [הראי' כמו] השמיעה כאלו עמדו שני אנשים לפני ד' אאלו הדיינים דהא לא נתכוונו להיות דיינים וצ"ל רק כיון

דעכ"פ יודעים המה בעדות ע"י ראייתן יעשו דיינים ולזה אין עד נעשה דיין אך כ"ז בכוונו להעיד דלא הוי ראי' כקבלה אבל בראי' לחוד דרשות בידם להעשות דיינים או עדים לאח"כ כיון דלא כוונו מתחלה לשם עדים מש"ה שפיר הוי ראייתם כאלו שמעו (אך) [אז] שנעשו דיינים בשעת ראי' ודו"ק:בענין נוגע בעדות: ידוע שהר"י בן מג"ש ז"ל [ומובא בקצוה"ח ר"ס ל"ז] כתב דנוגע פסול מטעם קרוב אפילו בידוע שאינו משקר וכן החזיקו הרבה האחרונים הע"ש ומהרמ"ם ז"ל והש"ך ז"ל ן [שם] דחה זה ורק הטעם דמשקר.

והתומים כתב שזה תלוי. בפלוגתת הראב"ד אי בע"ד פסול מטעם מקיימי דבר לא עושה דבר יעו"ש ובענייי לא ידעתי האיך תלוי זה בזה פלוגתתן הוא בבע"ד אבל נוגע י"ל דהוא רק כמו קרוב או שחיישינן למשקר [צ"ע עיי"ש בתומים] אולם לפע"ד תלי' במחלוקת המבואר בגדולי האחרונים בנוטל שכר להעיד דהריב"ל ז"ל [בתשו' מובא בקצוה"ח סי' ל"ד] דעתו נוטה דאינו מטעם משקר דלא הוחשדו ישראל להיות עדי שקר בשביל ממון ורק הטעם הוא דהוי נוטל שכר להעיד [ופסול מדרבנן מטעם קנס] אם [כן כמ"כ בנוגע אם] יש לו איזה הנאה בעדותו [לא גרע ונוטל שכר להעיד] ופסול מדרבנן ובאמת היא רחוק שחכמים יפסלו משום נוטל שכר באדם שלא מכוין לשכר כלל כמ"ש גבי מכר לו שדהו אינו מעיד לו עלי' מפני שמעמידו בפני ב"ח דהעד הזה מעיד לתומו וכי בשביל שאולי צמח לו טובה יהא נקרא נוטל שכר זה פלא וכבר תמהו בזה האחרונים עיין בתשו'.

גם לכאורה פ"ז קשה מהא דאמרינן בקדושין [מ"ג ב'] גבי הן הן שלוחיו ועדיו ופריך הגמ' הני נוגעין בעדות דצריך לפרוע בעדים וקשה לשיטת הסוברים דנוגע הוא מטעם נוטל שכר להעיד א"כ מאי שכר הכא לעדים מאי שכר נוטלים א"א דאמרינן דלא משקרי בודאי מה הנאה להם בעדותם הלא הלה שלח לקדש לו אשה ופשו לו טובה אבל מה הנאה הגיע להם ומאי שכר נוטלים וכי זה יקרא שכר מה שלא ישלמו להמשלח בחנם וע"כ צ"ל כמ"ש הפ"י ז"ל שם דנעשים ב"ד על המעות הזה כמו כן כל נוגע נעשה ב"ד ע"ז המעות שלו נגיעה וכן באמת העיר שם הפ"י שעיקר כדעת הע"ש וכן פשטא דשמעתתא דפסול נוטל שכר להעיד משום שחיישינן שמשקר או דהוי כב"ד או כקרוב והנה ראיתי בהרבה אחרונים וגם בנ"ב מה"ק נתקשה דהא אמרינן בגמ' אין אדם קרוב אצל ממונא וזה פלא גדול דע"כ לא אחר הגמ' אין אדם קרוב אצל ממונא רק לענין עדות בשורו להסקל אבל באמת לדידי' לענין מעותיו להרויח ודאי מקרי קרוב וכ"מ בחי' הר"ן ז"ל סנהדרין [דף יו"ד וז"ל דאע"ג דאמרי' אדם קרוב אצל עצמו אצל ממונו ל"א היינו לעשות דין בממונו כו' אבל אם יאמר אני מעיד שנכסים אלו שלי ודאי מעיד ע"ע ולא שייך בו

עדות כלל יעו"ש] גם רש"י ז"ל במתק לשונו כיוון לזה [בסנהדרין] בדף י' ע"א בד"ה [מי אמרינן אדם קרוב] וז"ל או.

ולכן דבר פשוט שאדם קרוב אצל ממונו והנה ראיתי לרשב"א הובא בשיטה מקובצת ב"ב דף [מ"ג] וז"ל [וללשון ראשון קשה לי דלממונא עד הוא וכו' וכדמשמע פ"ק דסנהדרין וכו' ע"ש] וזה הוא לכאורה שיטת אחרונים הנ"ל דאין אדם קרוב אצל ממונו וכן ראיתי בגליון הש"מ כתב מו"ח הגאון להקשות כן על הרשב"א ז"ל אך באמת דברי הרשב"א נכונים דז"ל שם [ואינו דומה לעדות שבגופו לרוצח ולרובע כדמשמע בסנהדרין כו' בעי רבא פ' רבע שורי מהו כו' אלמא דלגבי ממונא נמי עד הוא] והנה כוונתו עפ"י דברי (הר"ן) [הרמב"ן] ז"ל הנ"ל שכתב להסביר דלמה אין אדם קרוב אצל ממונו משום דאין עדותו לעניני ממון רק לדבר אחר שצריך ב"ד לזה לא נתבטל העדות ולא הוי בע"ד כלל כן ג"כ באם הוא מסלק עתה מן חלקו ורק שמעיד על חלק חבירו ובאנו לפוסלו רק משום שהי' מתחלתו בפסול שהי' נוגע אז גם אליו חלק לזה אמר הרשב"א ז"ל דלאסור' הוי ממונא רק כקרוב ולא כבע"ד וזה יציב ונכון אבל מעולם לא עלה ע"ד הרשב"א ז"ל שלממונו לא יהי' קרוב כלל.

ס"ד שאחרונים נטו לומר שעד אינו חשוד לשקר ורק שפסול משום נוטל שכר להעיד ועיין בנב"י אמנם הגם. שדבריהם נפלאו ממני מ"מ כן דעתם שנוגע אינו ב"ד ובודאי המה כדעת הש"ך ז"ל שפסול נוגע אינו מטעם ב"ד כלל אך הש"ך ז"ל כתב גם מטעם משקר ואותן השיטות ס"ל דפסול רק משום נוטל שכר להעיד ועיין בקצה"ח ז"ל [הנ"ל]. והנה לכאורה נ"מ בין ב' השיטות אם לפסול קרובי (הב"ח) [המוכר] להעיד ללוקח אם נימא שהטעם שמעמידה בפני ב"ח הוי ב"ד וכמ"ש הע"ש ז"ל א"כ אם העד הוא ג"כ קרוב [למוכר] פסול להעיד לו ללוקח אבל אם נימא שהמוכר אינו רק שחשוד לשקר כדי להעמידו בפני ב"ח בזה אין הקרוב פסול כיון שאינו נתחייב בעדותו ממון ורק שימנע ממנו הנאה שלא יקרי לוה רשע ולא ישלם וכעין זה כתב מהרי"ט ז"ל דבשביל הנאה כזה אין הקרוב פסול להעיד אבל להר"י בן מג"ש ז"ל הוי ב"ד ממש ופסול גם קרובו להעיד לו ועיין בנ"מ והנה לכאורה גם נוגע פסול להעיד לקרוביו בדבר שהוא נוגע לו כמ"ש התוס' בפ' מי שהי' נשוי בכתובות [דף צ"ב ע"ב בתוס' ד"ה דינא הוא כו' יעו"ש] אך י"ל דל"ד כלל דהתם אם העידו על השטר שהוא חת"י אזי מחויב הוא הלוה שעבוד הגוף וע"י שעבוד הגוף משועבדי' נכסיו ומה שלקח הלוקח הפסיד לעצמו שלא בדק בקול שיצא שהמוכר חב לאחרים אבל עדות העדים הוא לחייב קרוביהם בשעבוד הגוף ונכסים וא"כ הוי שפיר לא ימות בעדות בנים ואם שהלוקח שילם לו בעד השדה ואטו

בשביל שאדם אחר ישלם להקרוב ההיזק שמעידים עליו קרוביו יהיו הקרובים כשרים להעיד בודאי ע"ז נאמר לא ימות בעדות בנים אבל מה שהעידו עדים ללוקח מקרוביהם שהטעם לשיטת הש"ך ז"ל משום חשש שקר כדי שלא ליקרי ל"ר ולא ישלם בכה"ג הקרובים כשרים להעיד:

בסמ"ע ז"ל [סי' ל"ז ס"ק ה' ד"ה ואפי' [וכו'] הטעם כו' אבל אם חלק עמו מעיד יע"ש והט"ז השיג עליו וז"ל משמע דאם חלקו והמערער בא להוציא חלק השותף שהוא גזילה אינו מעיד וק"ל אמאי פי' הרשב"ם וכו' יעו"ש] והנה נלפ"ד דאו"א דא"ח דהנה אפילו אם נימא כשיטת הט"ז ז"ל דלגבי לוקח [בשותפות וחלק עם השותף] אינו חוזר [על השותף] דהוי כלוקח שלא באחריות מ"מ אם הגזלן מכר להם להשותפים באחריות א"כ בודאי כל הב' חלקים של השותפים היו משועבדים לאחריות כמ"ד בפסחים [דף ל"א ע"א] וז"ל הש"ס שם [אי פיקח הוא וכו'] וא"כ נהי דהשותפים שחלקו לא קבלו עליהם אחריות מ"מ השעבוד שיש ע"ז מהגזלן מזה לא פטר לו וא"כ יגבה המעיד מחלק שותפו שלא הי' ערעור מכח אחריות שמשועבד מהגזלן המוכר ולכן לדינא י"ל דהסמ"ע ס"ל כדעת הט"ז ז"ל דבלקוחות אינו חוזר אך כ"ז כשמכרו הגזלן בלא אחריות דאם מכרו הגזלן באחריות יוכל לגבות מחמת אחריות הגזלן ולכן מה שנראה מוכח מדברי הסמ"ע ז"ל דכשמערער על חלק השני פסול להעיד אפי' חלקו משום שהראשון יחזור על המעיד כוונתו כשנמכר להשותפים באחריות מהגזלן אבל באם נמכר להם שלא באחריות מהשותף אינו יכול לחזור ולטרוף ממנו כדברי הט"ז ז"ל:

התומים ז"ל [בסי' ל"ז ס"ק ג'] הקשה דלמה יוכל השותף להעיד בחלקו [של חבירו כשכבר חלקו] הא הוי פסול בחלקו ואיך יוכל לפסול עידי המערער בגזלנותא הא הוי עדות אחת וקיי"ל בסי' נ"א דכשמעיד לקרוב ורחוק דעדותו פסול אפי' על הרחוק ונלפ"ד די"ל דאיירי שפוסל את העדים שהמה קרובים להשותף השני ואך כיון שבכה"ג עדות אחת פסולין גם להשותף השני גם שהוא רחוק משום שבטלה מקצתו וא"כ הוי הוא המעיד בעדות זה שמעיד שהמה קרובים לשותף הוי המעיד ב"ד כיון שגם נגדו יבטל העדות וא"כ לא אמרינן בכה"ג עדות שבטל מקצתו דמקיימי דבר כתוב ולכן העדות שהעיד השותף שעדות של המערער קרובים בטל [לגבי דידי'] משום שהוא בע"ד בזה אבל על חלק השותף השני עדותו לא בטל מטעם עדות שבטלה מקצתו דזה הוא במקיימי דבר ולכן נגד השותף שחלק עמו העדות כשר ולא אמרינן כיון שבטל נגד זה בטל נמי נגד השני כמו בכתב לשני ב"א דז"א דשם הטעם דיליף מנמצא א' מהם קא"פ שבטל העדות כמ"כ באם לאחד פסולים בטל גם לשני אבל הכא דזה המעיד על

קרובתן הוא בע"ד לכן לנגדו הוי בע"ד וא"י להעיד שהמה קרובים ומש"ה נגדו עדותן של הקרובים שפיר דליכא עדות לדידי' שהמה קרובים ולכן חלקו נוטל המערער עם עדיו ומה שהעיד זה עליהם שהמה קרובים להשותף הוי עדות בטל לגבי דידי' דהוי בע"ד אבל לחבירו מהני עדותו ובטל עדותם להמערער משום קורבה וזה ברור: בתומים כתב וז"ל [באורים ס"ק י"ד כתב דהשותפין נאמנים מטעם מיגו דהתובע לא ידע מהם ע"ש] ואתפלא מאד אם איירי הכא בגווני שהלוים אינם מחוייבים לשלם א' בעד חבירו א"כ פשיטא והוי כאנשים דעלמא וכמ"ש [בעצמו להקשות על הסמ"ע] ואם מיירי דא' ערב בעד חבירו אפי' אם שתקו ולא תבע להם פסולים דנהי דלא תבע המלוה מ"מ המה יודעים האמת שלוה ואם לא ישלם הכופר יצטרכו עדים המה לשלם מש"ה מעידים כדי שישלם הוא חלקו ולכן נשאר בצ"ע ודברי הנ"מ צ"ע:

הש"ך ז"ל [בסי' ל"ז ס"ק ו'] הביא דברי המישרים וז"ל [וכ' במשרים נ"ב ח"ה דאין בע"ד יכול להעיד על עדים הבאים לחייבו שהם פסולים אעפ"י שאין בע"ד נוגע בעדות כגון שיש עליו עוד כח אחרת אבל אין זה נכון דמשמע אעפ"י שהכחאחרת לפנינו כו' וז"א ע"ש] ונ"ל לתרץ עפ"י פשוטו דהנה כשהלוה בא לפסול אחד מכתות הראשונים א"כ אם באו כת השני כולם פסולים משום נמצא א' מהם קו"פ ובשלמא למ"ד צריך לברר א"כ אם לא העידו תכ"ד לא נפסלו משום נמצא קא"פ דהנה קיי"ל בקרובים לא בעינן שיעידו תכ"ד דהא נפסלו בצירופן בשעת ראי' אבל בעדים זוממין דלא ראוי כלל אין הצירוף רק בשעת הגדה דהגדה הוא צירופן [ע' תוס' מכות ו' א' ובש"ך סי' ל"ז] ולפ"ז י"ל דאם המלוה אומר שיש לו שתי כתות דאין הלוה צריך לשלם רק אחר אמירת השני כתות וא"כ עיקר החיוב בא בשעת עדותן ולא מהני מה שנצטרפו בשעת ראי' דהא לא מחייבי אראי' רק (על) עד שיגידו שניהם ואז בא החיוב וצריך אז הצירוף לפוסלן ואם לא העידו תכ"ד לא מצטרפי כלל ולא הוי נמצא א' קו"פ דמשכחת שהעידו לאחר כ"ד וא"כ לא נצטרפו בשעת הגדה בשעת החיוב כשבא [א"כ לא חשוב נוגע במה שפוסל לכת ראשונה כיון דנשאר כת שני'] אבל לדידן דפסקינן דא"צ לברר ואם נמצא א' קא"פ בשעת ראי' פסולין [כולם] וא"כ שפיר כתב המשרים דאפי' לאח"כ לאחר שהביא הכת אחרון א"נ הבע"ד הלוה להעיד לפסול א' מעידי הראי' דהוי נוגע דהא יבטל כל עדותן משום נמצא א' מהם קו"פ ואין להקשות דלמה סתם הדבר בש"ס [סנהדרין כ"ג ב'] ופשטא דגמ' משמע דאם צריך לברר הטעם הוא משום דלא יהא לו שני כתות באם יפסלו וללישנא קמא [של רש"י] דכשר הוי איפכא ולמה לא יאמרו כפשוטו דהוי נמצא א' משני הכתות קו"פ ומשמע מש"ס דאם כבר הגידו הכת הב' יכול לפוסלו להראשונים למ"ד א"צ לברר

וכדברי הש"ך וכו' דבאמת בממון מצטרפים בא' אמר בפני לוה וא' אמר בפני הודה וכן בב' כתות כן וא"כ לא ראו מעולם ביחד [ול"ש נמצא קא"פ] משא"כ המשרים אשמעינן דבראו ביחד לא יוכל לפוסלן משום נמצא א' מהם קו"פ ודו"ק:

עוד קשה לי בסוגי' זו למ"ד דצריך לברר א"כ הוי הכת ראשונה עדות שאאי"ל דאם לא יברר בעדים המלוה או הלוקח לא יטול המלוה דצ"ל נגמר הדין על ידם ואם יבא כת שני' ויעידו כראשונים א"כ גם הראשונים שנמצאו זוממין פטורין דהא לא יזמו להפסיד ממון דבאמת חייב הוא לזה כאשר העידו הכת הב' וכמבואר במ' מכות ברישׁ פ"א [דף ה' ע"א בתוס' ד"ה וכן] ובב"ק וא"כ הוי עדות שאאי"ל ואפשר לומר נהי דהוי עדות שאאי"ל מ"מ לענין בירור סגי לכ"ע כיון דכת א' כשרה וגם עוד כת מעידה כדברי' הוי בירור עכ"פ ואפי' רש"י ז"ל [בלשון שני שם] מודה בזה כיון דלא הוי פסול ולכאורה י"ל דשפיר הוי יכול להזימה דבלא עדותן לא הוי גובה מהלוה דהא צריך לברר ולא הוי שני כתות וא"כ ע"י עדותן נפסד וצריכים לשלם משום הזמה אך ז"א דהא מ"מ אם המעשה אמת כדברי כת הב' א"כ נתחייב בממון לא גרמו לו היזק ופטורים גבי מזיק ורק גבי קנס מחמת שיכול להודות מתחייבי הזוממים כמבואר במכות דף הנ"ל ולכאורה מכאן מוכח דלאחר דעקרו לדו"ח עדות שאאי"ל כשר דלא כש"ך ז"ל [סי' ל"ג סקט"ז] אך די"ל הא דצריך לברר לא הוי רק דרבנן דמה"ת כיון שיש עדות שחייב די וכי בשביל דיבורו שאמר שיש לו ב' כתות יפסיד מעותיו ובודאי דאינו רק דרבנן וא"כ י"ל שפיר כדברי הש"ך ז"ל ודכת א' ממ"נ כשר דמה"ת א"צ לברר ומדרבנן א"צ עדות שאי"ל: הראשונים הקשו דלמה פסול הנוטל שכר להעיד [רק] מטעם קנס כמבואר בש"ס [בכורות כ"ט ובכ"מ] ויעוין ברש"י ז"ל והלא מה"ת פסול משום נוגע יעוין במהרי"ט ובמהריב"ל וכל האחרונים התעוררו בזה ולי נראה לכאורה דנ"מ לענין עידי גיטין וקדושין וחליצה דצריך גוף העדות להיות בפני עדים אבל אם מקדשה בינו לבין עצמו או בפני פסולים מותרת האשה להנשא לאחר אפילו שהודית וגם בעצמה יודעת שקידשה אחר ואפילו להעיד מותרת אם הוא פסול וא"כ משום נגיעה אינו פסול רק בשעת הגדה דאין מאמינים לו דדלמא משקר משום נגיעתו אבל בשעת ראי' הוי עד כשר ואמת דהא המעשה אמת ולא משקר א"כ נהי דהב"ד לא מהימנין לי' עכשיו משום נגיעה מ"מ האשה דיודעת שקידשה אסורה וכל שראה מעשה הקידושין אסורה לו דהא באמת הוא כשר דחזינן דלא משקר א"כ הי' קדושין בפני עדים אבל למה דפסלו חכמים משום קנס כל העדות בטל ומותרת האשה להנשא ואפילו דנימא דהוא מדרבנן הוי כמקדש לפני פסולי דרבנן דלרה"פ א"מ אפילו מה"ת [עי' ב"ש סי' מ"ב סקי"ט].

אך יש לדחות זה דבשעת קדושין דהראי' הוא ממילא כשר אפי' לפ"מ דאסרו וקנסו הנוטל שכר להעיד דלענין לבא לראות העדות לא הוי נוטל שכר להעיד [כמבואר בש"ע סי' ל"ד] ועל ראיית המעשה דהוי ממילא מה נוטל שכר ע"ז אך ז"א די"ל בגוונו דיש קו"פ וצריך לייחד עדות שיכוונו להעיד והוא אינו רוצה לכוין עד שיתנו לו שכר וזה הוי שפיר נוטל שכר להעיד אך עדיין קשה לי דבלאו תקנת חז"ל נוטל שכר פסול משום נוגע ואי דבשעת ראי' ידעו דלא משקר או לפי שיטת מהרש"ך וקצות ז"ל דאפילו אם נוגע משום קרוב לא נפסל [רק] לאחר גמר הקדושין ואז בשעת הקדושין הוי עדות כשר ומקודשת עכ"פ אסור להנשא לדידה דידעה האמת שנתקדשה זה ליתא דלפי מה דמבואר ברשב"ם ב"ב גבי תחלתו וסופו בכשרות דמבואר שם הטעם דכתיב והוא עד וגו' דצריך שיהי' העד בשעת ראי' ראוי להעיד יעו"ש מטעם גזה"כ וא"כ כיון דלא יוכלו להעיד או מטעם דחיישינן משום נגיעה דמשקרי או מטעם קרוב ס"ס לא יכלו להעיד א"כ לא הוי כלל עד אפילו בשעת ראי' דהא א"א לו להעיד ומזה קשה גם על הקצה"ח ז"ל שכתב [אולי כוונתו לס' אבני מלואים סי' מ"ב סק"ו] דבשעת מעשה הוי כשר הא עכ"פ אינו ראוי להעיד ופסול אך די"ל כיון דראוי להגיד פ' נתקדשה סתם הוי ראוי להגיד וכן התם דאפשר לומר פ"ד כמבואר בקצות ולכן כיון דבשעת מעשה לא נפסלו שפיר מועיל עדותן עפ"י פ"ד: בתומים [סי' ל"ז ס"ק כ"ב] הקשה על ר"ב והרא"ש דס"ל דבעדות ל"מ סילוק מהא דפריך הגמ' [ב"ב מ"ג ב'] וז"ל הגמ' (על שמואל דאמר שותף מעיד) [וכיון דאסהיד דלוי הוא היכי מצי מפיק מיני'] והקשה דלפי סברת ר"ב ואשר"י הרי עכ"פ פסול מטעם שתחלתו הי' בפיסול שהי' נוגע וסילוק לא מהני ובאמת לפע"ד לק"מ דהנה באמת כתבו הראשונים דלא שהביא ראובן עדות שהוא שלו רק דידעינן שאומר כן שדעתו לתובעו מש"ה הוי נוגע שרוצה לפסול עדי לוי משום שנראה לו שהעדים שלו טובים ויוציא בדין והוי נוגע אבל אם מסלק עצמו והודה ליהודה דהוא של יהודה ואינו נוגע עתה כלל גם תחלתו לא נפסל כלל דהא אנן לא ידעינן שהוא נוגע דדלמא אין לו כלל עדים ולא נפסל למפרע כלל וא"כ [לא שייך] כלל ע"ז שהי' נוגע כיון שעתה אין שום חשש שמשקר וד"ל:

בתומים סי' ל"ד ס"ק כ"ו וז"ל [ולכן נראה דתלי' בהך פלוגת' שכתבתי לעיל עד כיון דאנן אמרינן דהוי כמעיד לאחר לוה ולא לו אין לך סילוק גדול מזה ומה נגיעה יש כאן ועיי"ש] ואינני מבין מה חילוק אם אנו פ"ד באופן שהכוונה על אחר או שאינ' משגיחים בעדותו משום ב"ד ס"ס אין אנו מקבלין עדותו על עצמו מה שאמר שלוה לו ולפי הטעמים זולת תירוץ הראב"ד ז"ל דהוי בע"ד ואינו בגדר עדות ובשארי התירוצים כתבו הטעם

של פ"ד היינו מה שאומר על פלוני אינו נצרך לעדות פסלות ואינ' מקבלים רק הצורך לפסול או להרוג פ' וא"כ ס"ס אין מקבלין רק מה שצריך לעדות פסלות או הריגת פ' אבל לכל התירוצים אין מקבלין עדותן על הנגזל אך י"ל דאיירי בגוונ' שיש עוד עד שלוה [ממנו] בריבית ומבין שניהם רוצים הב"ד לפסול למלוה ולכן כתב הריב"ש דאצ"ל לא לקח הריבית דלא הוי נוגע כלל ולא יקח דהא לא מהימנינן לי' על הריבית דידי' יהי' מאיזה טעם שיהי' והוי כאלו לא מעיד ע"ז וכמבואר היטב בריטב"א מכות ועיין בר"נ סנהדרין ופסקי רא"ש מכות ולכן כשר לעדות משום פ"ד אך לכאורה דהנה הוא תובע רבית ונהי דאין מקבלין עדותו משום איזה טעם הנ"ל מ"מ יתבענו ע"י עד השני שלקח ממנו רבית ויהי' חייב שבועה עפ"י העד ואם יהי' פסול יהי' משואיל"מ ומש"ה נהנה בעדותו שצריך לו וא"כ הוי נוגע ממש [ושפיר כ' המרדכי דוקא באומר לא לקח הרבית] אולם י"ל דכיון דרוב השיטות פסקו באם ידע בהחשוד לא אמרי' משואיל"מ ורק פטור בלא כלום כמבואר הטעם בתוס' שלא יערימו על החשוד [ע' בחו"מ סי' צ"ב סעיף ז' ובש"ך סק"י] וא"כ טעם זה שייך גבי הלואה [ברבית] דלא יהי' משואיל"מ ורק יהי' פטור בלא שבועה [כיון דמיד שהלוה לו ברבית ידע שהוא חשוד] ומש"ה שוב אינו נוגע כלום וכדברי הריב"ש אבל במקום דאין שייך זה כגון שהעידו עליו עד אחד כן עם הנגזל [שגזל ממנו] דאז שפיר מתהני בעדותו דהא אם יפסול הוי לי' כנגדו משואיל"מ [וע"כ כ' הרמ"א גבי נגזל ובלבד שלא יהא הנאה ומיושב קו' הש"ך סקכ"ח על הסמ"ע דהלא מרמ"א מוכח כמרדכי עיי"ש ובזה א"ש היטב וד"ל]: בסוגיא דנמצא אחד מהן קאו"פ: ז"ל המשנה [מכות דף ה' ע"ב] עפ"י שנים או שלשה עדים יומת המת אם מתקיימת בשנים כו' אלא להקיש שלשה לשנים כו' עד שיהי' שלשתן זוממין ומנין אפי' מאה ת"ל עדים יעו"ש קשה דמאי הוי ס"ד דביותר מג' א"צ שיזומו כולם הלא אדרבה ומה בג' שאין נשאר כאן עדות על המעשה מ"מ לאנידונים בעונש ע"ז עד שיזום גם הג' וכ"ש ביש כאן מאה והמעשה אמת בודאי מהראוי שלא יענש המוזם אם לא ניזומו כולם.

והנלע"ד דבשלמא גבי ג' דצריך שיראו זא"ז ואל"כ לא הוי כת א' לענין זוממים כמבואר גבי זה רואה מחלון זה [מכות ד"ו ע"ב] וא"כ צריך שיזומו כולם דאל"ה איכא עדים שמכחישים להזוממים שהנשארים אומרים שראו אותם בכאן (ומה שבאמת אינו הכחשה יתבאר לפנינו אי"ה ועיין בריטב"א) אבל במאה דקיי"ל שמקצתם רואין זא"ז סגי וא"כ יש כאן עדים שלא ראו אותם והמוזומים לא ראו אותם כלל ה"א דל"צ שיזומו כולם וכאשר באמת הקשה כן הריטב"א ולזה אמר התנא דאפילו מאה צריך שיזומו כולם אך באמת טעמא בעי כשיש הרבה עדים ואומרים שלא ראו הנוזומים וגם הנזימים

לא ראו אותם שהרי הוזמו שלא הי' במקום [פ'] בשעת המעשה במה נצטרפו להיות כת אחת עם הניזמין שיוצרך עד שיזומו כולם וכבר הקשה כן הרמב"ן בחי' ריטב"א כנ"ל וכן הקשה בקצה"ח [סי' ל"ו] דמה לי אם ראו בחלון אחד או לא ס"ס לפ"ד המזומין הניזומין לא ראו כלל ולא נצטרפו עם עדי האמת ותירוצו עפ"י סברת הב"ח ז"ל דכיון דאמרו הנזימין שהיו עמהם ונצטרפו עם הפסולים הוי כת אחת וצריך שיוזמו כולם דנהי דהוזמו מ"מ ע"ז נאמנים שהפסולים היו עם הכשרים וזה פלא למאד והתומים מרחיק סברא זו ולעד"נ טעם פשוט דכיון דעד"ז חידש דמאי חזית דציית להני ציית להני ורק גזה"כ דהזוממים נאמנים וכיון שכן גזה"כ גם בזה דכל זמן שלא נתבטל כל דבריהם בהזמה לא מקרי הזמה והוי כתרי ותרי לענין עונש וא"כ כשלא ניזומו כולם י"ל דדברי המזימים הם שקר ואי משום גזה"כ הא גזה"כ דוקא עד שיזומו כולם וכ"ז שלא ניזומו כולם י"ל דאמת העידו ונצטרפו עם שארי העדים שלא ניזומו והזוממים שאומרים עליהם עמנו הייתם משקרים ומש"ה לא בטל העדות אך לפ"ז קשה למ"ל כלל דצריך שיזומו כולם וגם דפסולים המה הניזומים אפילו לא ניזומו כולם כמבואר ברמב"ם ז"ל הא אותם הב' שנשארו שלא הוזמו המה מכחישים את הזוממים שאומרים על העדים הראשונים עמנו הייתם והלא כת יודעים ומכחישים אותם ואומרים שהניזומין היו עמהם יחד וראו אותם וא"כ מכחישים להזוממין והוי זוממין מוכחשים מב' עדים ואיך הוי ס"ד כלל להעניש הזוממים הא אינם זוממים כלל כי נכחשו המוזימים וא"כ למ"ל קרא לרבות אפי' מאה וכן הקשה הרמב"ן ז"ל בחי' ריטב"א והנה כבר כתבתי [בזה] אך [לפי דברינו הנ"ל א"ש מכ"ה] די"ל כיון דעדות כולם בטלים באם הי' לפ"ד הכשרים ביחד עם הניזמים (אבל אם לא ראו זא"ז כשר עדות הכשרים כדעת הרמב"ן ז"ל) א"כ הוי חוזר ומגיד מה שאמרו שראו זא"ז וכמ"ש התוס' גבי קו"פ [שם ד"ה לאסהודי] דאין הכשרים נאמנים לבטל העדות שהגידו וא"כ ה"נ אין שארי העדים נאמנים לומר שהיו עם הניזומין שיהי' חוזר ומגיד ולכן נאמנים הזוממים בזה ולזה צריך קרא דאפילו מאה [לגלות] שצריך דוקא עד שיזומו כולם:

בטור כתב סי' ל"ח וע"כ מהימני אחרונים משום דהוי כמו שהעידו על א' שחילל שבת שנאמנים העדים עליהם לפוסלם שהם מעידין על גופן והקשו האחרונים הלא זה היפך דברי הש"ס בכמה דוכתי הזמה חידוש הוא מאי חזית דציית להני ולפי דברי הטור ז"ל אין חידוש כלל ונלענ"ד לתרץ דהנה באמת ק' דל"ד כלל לעדים שהעידו שנים חיללו שבת דהתם בשבת המחללים המה בע"ד ועדים המעידים עליהם המה עדים ובודאי בע"ד א"נ והעדים נאמנים משא"כ בעדים שהעידו שפ' לוה מנה המה רק עדים

ואין להם שום נגיעה כלל והעדים המעידים עליהם שעמנו הייתם ממילא אין חייב פ' מנה עפ"י והמה עדים דומה לראשונים ומה חזית לומר דהראשונים בע"ד והאחרונים עדים נימא דמכחישין זא"ז והוי כמכחישים שניהם אהדדי אך בגמ' [מכות דף ה' א'] דרשי' סרה שתסרה בגופן של עדים ומזה הוליד הרמב"ם ז"ל [פי"ח מעדות] שאם אמרו אתם הייתם עמנו וגם הלוה וראינו שלא לוה אינו נקרא ניזום שצריך דוקא שתסרה גופן של עדים ומחמת שאין כוונתם על ההלואה הוי רק עדותם על גופן של עדים ועל גופן הוי ראשונים בע"ד והמה עדים עליהם לחוד כמבואר בתשו' מהרי"ט ז"ל חלק ג' סי' ל"ד ואך זה גופא חידוש למה תפסה התורה שאין כוונתם רק על העדים ולמה לא נימא שהמה מכחישים שלא נחייב הלוה עפ"י ראשונים דהוי תרי נגד תרי ורק זה חידוש אבל לאחר שראינו שהתורה קורא לעידי הזמה לענות בו סרה שמוסרה גופן של העדות א"כ מה שמהימני האחרונים [אינו] חידוש והוי כמו שהעידו פ' ופ' חיללו שבת וזה מדוקדק בדברי הטור ז"ל ודו"ק: [א"ה שמעתי מפי קדשו שבזה מתורץ קושית הר' חיים יונה שהקשה לדברי הרמב"ם הנ"ל האיך אמרינן פ' רבעני לרצוני פ"ד הא הוי עדות שא"א יכול להזימו דאם יזומו ממילא המעשה שקר ולדברי הנ"ל ניחא דהא בכאן אף על גוף המעשה הוא בעל דבר ושפיר אינו נאמן כלל להכחיש להאחרונים ודו"ק]: בכנה"ג.

וז"ל מצוה ולהעיד כו' ולכאורה לרוב שיטות וכמה פוסקים דנגע פסול לעדות משום דאם יש לו הנאה בעדות הוי בע"ד דאם העדאת עדות הוא מצוה א"כ שייך פרוטה דרב יוסף בעת הליכתו וא"כ הו"ל הנאה בהעדאתו והוי כלוקח שכר להעיד וכמה פוסקים ס"ל דלוקח שכר להעיד פסול מדאו' ואם תשאלני אפי' נימא שהוי נוטל שכר ופסול לעדות דהוי בע"ד זה באמת אם יזדמן לו עני באותה שעה יהי' בע"ד ופסול לעדות ורק משכחת עדות אם לא יזדמן לו עני באותה שעה אבל כ"ז רחוק שיפסול עדות אם יזדמן לו עני באותה שעה ולא יהי' נזכר בשום פוסק ואולי בכה"ג שאינו נוטל דבר רק שמרויח פרוטה דר"י לא מיקרי נוטל שכר ורק שפטור ממצות צדקה ואולי כיון דאסור נטילת שכר ממצות א"כ בודאי נטילת שכר כזה לא מיקרי נטילת שכר דא"כ לא יעשה שום מצוה וד"ל: ועוד נראה לומר שהוי כמו הנוטל שכר לילך לראות דזה הוי דבר שחוץ ממנו ואינו להעדות כלל עוד אני מסופק אם אונן מותר להעיד דהא פטור מן המצות ונ"ל אם אינו עוסק בקבורת מתו בודאי חייב להעיד דהוי כמו שהולך בתפילין שאינו פטור מכל המצות דיכול לעשות שתיהם כמבואר בתוס' ברכות ובשעה שעוסק בקבורה ודאי פטור: בענין מחלוקת אי החרם חל אקרובים נלענ"ד דתלי' באביי ורבא בשבועות שתים (דף כ"ה ע"ב) דלאביי ישנו בכלל שבועות ביטוי ולרבא ליכא בשבועות עד צד

ביטוי דהוי דבר שיצא לידון בדבר חדש ופרש"י בד"ה סבר דנ"מ היכא דאי' לביטוי וליתא דעדות כגון בפסולין לעדות או שלא בב"ד דליכא למיפטרי' מלאחת מחייב משום ביטוי לאביי ולרבא פטור ודו"ק: אמר המגיה נכד מרן המחבר שליט"א מכאן ולהלאה אעתיק מה ששמעתי מפה קדשו עוד בענינים הללו אשר לא נמצאו בהכתבים: סימן לב במסכת מכות (דף ה' ע"ב) שם במתניתין אמר ר' שמעון מה שניהם אין נעשים זוממים עד שיזומו את שניהם אף שלשה כן וכו' ע"ש בכל הסוגיא.

ולכאורה קשה למה צריך קרא על זה דאם נזומו שנים ולא הוזמו את כולם דאין נהרגין הלא בלאו קרא לא הוו נהרגין דיכולים לומר הנך שנים הנזומין אגברא קטילא קא מסהדי' דשנים אחרונים פשיטא דיכולין לומר כן דהא הם קא חזו דשנים הראשונים כבר העידו עליו ומחויב מיתה על פיהם ואף שנים הראשונים יכולין לומר כן דהא הוי תוך כדי דיבור כדמסיק רבא בדף ו' ע"א והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור וא"כ יכולין לומר כיון שהם היו רואין דשנים האחרונים באים ג"כ להעיד ויהי' מחויב מיתה על פיהם ממילא הם העידו על גברא קטילא וכ"ת דשנים האחרונים יחזרו בהן גם הראשונים יכולין לחזור דהא הוי תכ"ד אמנם נוכל לתרץ דתכ"ד לאו כדיבור דמי ואם תאמר האיך הי' צירוף והאיך אמר רבא והוא שהעידו כולם תכ"ד הא לא הי' כ"ד אך יש לומר דשנים האחרונים הי' באים תוך החקירות והדרישות של הראשונים לענין צירוף הוי שפיר צירוף כיון דהעידו תוך החקירה של הראשונים וא"כ שוב לא יכלו לומר דגברא קטילא קטל דשמא יאמר אחד מן השני כיתות איני יודע בחקירות והוה עדותן מן זה הכת בטל ולא ישאר כ"א הכת הב' ונתחייב מיתה על פיהם וגברא דלאו בר קטלא קטל ולענין חזרה לא יוכלו לחזור דבחקירות לא שייך תכ"ד ובזה מתורץ דברי התוספות במסכת סנהדרין (מ"א ב') בפרק היו בודקין בגמרא אלא אמר רבא אפילו בחקירות שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודעעדותן קיימת כמאן דלא כר"ע ופרש"י דלא כר"ע דמקיש שלשה לשנים דאין נעשים זוממין עד שיזומו כולן ואע"ג דר' שמעון קאמר לה להאי מילתא התם מיהו ר"ע אית לי' נמי דר"ש ומוסיף איהו דנמצא אחד מהם קא"פ וכו' עכ"ל רש"י והקשו שם התוס' ד"ה כמאן כר"ע חדא דהוי לי' למימר דלא כר"ש ועוד דאם לא כר"ע אלא כמאן איתא ותירץ שם התוס' וז"ל דאינו יודע הוה כנמצא אחד מהם קאו"פ ואי כר"ע הוי לי' נמצא אחד מהן קאו"פ ועדותן בטילה ואתיא כר"ע דר' שמעון פליג על ר"ע עכ"ל תוספות.

והנה לכאורה קשה וכי מצינו מאן דפליג על ר' עקיבא ועוד מנ"ל לתוספות לומר כן דר"ש לא ס"ל כר"ע לענין נמצא אחד מהן קאו"פ. אמנם בהנ"ל מתורץ הכל דהא ר'

שמעון ע"כ לא סבר כר"ע דהא לכאורה קשה למה לי קרא על דברי ר"ש וכהנ"ל אלא לא מתוקמא אלא כשבאים תוך החקירות כהנ"ל ואי ר"ש כר"ע סבירא לי' דנמצא אחד מהן קאו"פ עדותן בטילה עדיין יכולין לומר גברא קטילא קטל מאי אמרת שמא תאמר כת אחת אינה יודע בחקירות גם עדותן של הכת הב' בטל לר' עקיבא מטעם דנמצא אחד מהן קאו"פ עדותן בטילה דאינו יודע הוה כמו קאו"פ וכהנ"ל וא"כ עדיין לא מחייב הכת אחת מיתה את הרוצח ממ"נ דאם הכת אחרת לא יאמרו איני יודע בחקירות הרי הם לא באו לחייבו דבלא הם הי' מחויב מיתה משום הכת הב' ואם יאמרו הכת האחרת איני יודע גם עדות שלהם יהי' בטילה מטעם דנמצא אחד מהן קאו"פ ואכתי לא צריך קרא אלא ודאי ר' שמעון לא סבירא לי' כר' עקיבא דנמצא אחד מהן קאו"פ עדותן בטילה מש"ה צריך קרא וכהנ"ל וא"כ לזה שפיר קאמר התוס' דלא כר"ע אלא כר"ש דהוא ע"כ פליג על ר"ע ודו"ק.

ובזה מתורץ ג"כ דברי רש"י שפיר שהקשה עליו התוס' מאן תנא סובר דלא כר"ש ולפי הנ"ל ניחא דר' יוסי דמתניתין דכאן מתוקמא אליבי' ע"ש הוא סובר ע"כ דלא כר"ש דהא הוא סובר כר"ע דנמצא אחד מהן קאו"פ עדותן בטילה כדאיתא במסכת מכות דף ו' ע"א א"כ ע"כ לית לי' הך דר"ש דהק"ל למה לי קרא ודו"ק אך כ"ז לר' יוסי במכות שם דסובר דבראי' בעלמא נעשה עד ועדותן בטילה שפיר אבל רבי דמצריך כוון להעיד ואם לא כוון כדי להעיד לא מבטל העדות יוכל להיות סברת הרי"ף דמצריך שיכוון הכשר להעיד עם הפסול צריך לידע שהוא פסול ואם לאו הכי לא מיפסל הכשר כן הוא בתשו' הרי"ף ז"ל מובא (בנ"י) ע"ש בר"ן וא"כ שפיר יוכל להיות דר"ע סבירא לי' כר"ש ואין להקשות ל"ל קרא הא בלא"ה יכולין למימר גברא קטילא קטל ע"ז שפיר מיושב דשמא יאמר כת אחת איני יודע בחקירות.

ושוב לא שייך מה שכתבתי לעיל דהוה כנמצא אחד מהן קאו"פ דלרבי לא נפסל הכשר דהא לא נצטרף עם הפסול דהא לא ידע שהם יאמרו אין אנו יודעין וא"כ גברא דלאו בר קטילא קטל דשמא יאמרו הכת האחת אין אנו יודעין ותקיים העדות בהכת הזאת ודו"ק וא"כ שפיר יוכל ר"ע לסבור כר"ש אבל לר' יוסי דבראי' בעלמא פוסל א"כ ממילא לא מצריך שיכיר הכשר בהפסול וממילא פליג על ר"ש ולפ"ז מתורץ שפיר דברי רש"י ז"ל שכתב דלא כר"ש אלא כר"י דפליג עליו ודו"ק.

ובזה מיושב דברי הרמב"ם ז"ל דפסק כרבא. דאפילו שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת ופוסק כר"ע דנמצא אחד מהן קאו"פ עדותן בטילה וכל המפורשים תמהו עליו דהא איתא בגמ' כמאן דלא כר"ע ולפי הנ"ל ניחא משום דכ"ע וכן הרמב"ם

פוסק כרבי דמצריך כוון להעיד ויוכל להיות דהרמב"ם סובר כהרי"ף דמצריך שיכיר הכשר בהפסול וא"כ ממילא דברי שניהם קיימים ואם אחד אומר איני יודע בחקירות עדותן קיימת דלא שייך כאן הדין דנמצא אחד מהן קאו"פ משום דלא הי' מכיר בו.

אבל הגמרא אזלי אליבא דר"י וכדאיתא שם בגמרא מקודם ממילא הוי דלא כר' עקיבא ודו"ק אבל לפי האמת דפסקינן כרבי ממילא שני הדינים כאחד טובים ולא סתרי אהדדי כלל ודו"ק היטב: במסכת מכות דף ו' ע"א תוס' בד"ה אמר רב יהודא אמר שמואל הלכה כר' יוסי הקשה וז"ל האיך מצאנו ידינו ורגלינו גיטין וקדושין כשרים שנעשה בפום בי' והי' שם קרובים והי' לנו לומר דעדות הכשרים בטל כו' ע"ש וכתב שם עוד גם לרבי נמי קשה דפעמים מתכוון אחד מן הקרובים להעיד עכ"ל והנה לשיטת הש"ך בחו"מ סי' ל"ו דאם גם הכשר לא כוון להעיד אף דגם הפסול לא כוון אפ"ה עדותן בטילה אפי' לרבי ע"ש א"כ אמאי הוצרך התוס' לומר שפעמים מתכוין אחד מן הקרובים להעיד אפי' לא נתכוין להעיד הלא גם הכשר לא כוון ויהי' ג"כ עדותן בטילה אפי' לרבי לשיטת הש"ך הנ"ל אמנם יש לתרץ דהנה התוס' בסנהדרין דף ל"א ע"א ד"ה שבית שמאי אומרים הקשו דנימא דנמצא אחד מהן קרוב או פסול ותירץ דהני מילי כי מסייעא אהדדי אבל כי מכחושי הדדי לא שייך נמצא אחד מהן קא"פ וכו' ע"ש ולפי"ז ניחא דהנה קידושין בלא עדים קי"ל דלאו כלום הוא אפי' אם המעשה היא אמת ולא הי' מעשה כלל ומה יהי' משפט המעות הנה בזה מחלוקת הפוסקים אם המעות הוא מתנה או פקדון ואם נמצא אחד מהם קאו"פ ג"כ הוי כאילו לא נעשה מעשה כלל א"כ כי באו הכשרים ומעידין שזה קידש את זו אומרים שהי' קדושין וכשיבואו הפסולים ואומרים שזה קידש את זו נמצא שהם אומרים שלא הי' קדושין כלל כי קדושין בלא עדים לא הי' מתחיל המעשה כלל א"כ תו לא שייך נמצא אחד מהן קאו"פ כיון דלא מסייעא הדדי שזה מעיד שהי' קדושין וזה מעיד שלא הי' קדושין כלל אע"ג דבאמת לא מכחשי אהדדי אפ"ה אמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי דבשלמא גבי רוצח הם והם מעידין שזה הרג את זה אלא דנמצא אחד מהן קאו"פ והמעשה נעשה לשניהם אבל הכא הפסול הוי כאילו מעיד שלא הי' קדושין כלל (אמנם כ"ז אם לא נצטרך כוון להעיד) ולפ"ז מיושב היטב קושית התוס' אליבא דר"י אמנם כ"ז אליבא דר' יוסי דלא מצריך כוון להעיד רק בראיה בלבד מבטל העדות א"כ מיד שהפסול הי' שם תיכף מבטל המעשה אבל לרבי דמצריך כוונה להעיד א"כ בשעת מעשה לא נתבטל עדיין המעשה דשמא לא נתכוין להעיד והכשר כוון והי' קדושין רק אחר כך שיאמר הפסול שנתכוין להעיד נתבטל העדות ולא המעשה דבשעת המעשה ראוי הי' עדיין ולזה כוון התוס' שכתבו דגם לרבי פעמים מתכוין אחד

מן הקרובים להעיד מאי אמרת דאפי' לא נתכוון הפסול ג"כ נתבטל העדות וכשיטת הש"ך ז"א כדכתיבנא ולזה מדקדק התוס' שמא יתכוין אחד מן הקרובים וכו' דלרבי צריך שיתכוון הפסול להעיד אם גם הכשר נתכוין א"כ שייך ג"כ נמצא אחד מהן קאו"פ דבשעת מעשה עדיין לא הי' המעשה בטל וכהנ"ל ויש ראי' לדברי דהנה התוס' שם ד"ה למחזי אתיתו וז"ל ותירץ ר' חיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לסהדי עם הפסולים אתיתו או למחזי אתיתו בלא הפסולין ולכאורה הלשון אינו מובן דאם אתא למחזי אפי' אתא עם הפסולין נמי לא בטלי אך י"ל דהתוס' ודאי סובר כשיטת הש"ך הנ"ל דהיכא דגם הכשרים לא כוונו אפי' גם הפסולים לא כוונו נמי עדותן בטילה ודו"ק היטב כי נכון הוא: הנה בסנהדרין דף ט' ע"ב ברש"י ד"ה רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע ופלגינן דבורא דמהימן אחברי' אבל לא מהימן ע"ע ולקמן גבי פלוני בא על אשתי פירש"י והיינו פ"ד דהא חד דיבור' הוא ומהימן על זה ולא מהימן על זה עכ"ל רש"י ולכאורה לשון רש"י קשה להולמו במה שכתב דהא חד דיבורא היא.

גם קשה אמאי לא פירש זאת לעיל גבי פלוני רבעני לרצוני. אמנם נראה לתרץ כל השיטות דהנה רש"י סובר דפ"ד היינו דמהימן כל דבריו לגבי חברי' אפילו הדברים שאמר על עצמו מהימן על אותן דברים לגבי חברי' ולגבי עצמו לא מהימן כלל ולא כהתוס' שפירש גבי רבעני לרצוני דאמרינן לא הוא הי' רק אחר ע"ש בתו' אבל רש"י לא פירש כן ולזה מדייק רש"י וכתב שם גבי פלוני בא על אשתי דהא חד דיבור הוא כלומר דהאי דיבור שמעיד מהימן כולה לגבי חברי' ולא מהימן כלל לגבי אשתו ודייק שפיר מהכא משום דאם נאמר דפ"ד דלא הי' אשתו רק אשה אחרת קשה לדעת הרמב"ם והראב"ן דבמאי הרגו בסייף או באירין הוה כחקירות ואם אמר איני יודע עדותו בטילה א"כ כאן דהוא אמר דבא פלוני על אשתו ואנן אמרינן דלא הי' אשתו הוה עכ"פ כאומר איני יודע איזה אשה הי' ואפילו הכחשה הוה עם העד השני שמעיד שהי' אשתו ולזה מדייק רש"י דמהימן לי' גבי בועל שבא על אשתו והיינו כל העדות וזה שפירש רש"י חד דבורא הוא כו' דמהימן כל העדות לגבי חברי' אבל לעיל גבי פלוני רבעני לרצוני הוה נוכל לומר דפלגינן לומר שלא רבע לרצונו רק לאנסו ודו"ק ובזה מיושב דברי הרשב"ם בבבא בתרא דף קל"ד ע"ב גבי בעל שאמר גרשתי את אשתי זה שלשים יום ע"ש שפירש דלגבי הבועל מהימנא לי' כל העדות היינו כמו שפירשתי לעיל.

ולפ"ז מיושב רש"י בסנהדרין דף יו"ד ע"א שפירש שם על מה דאמרינן בגמרא סד"א אין אדם קרוב אצל אשתו ופירש דהוה אמינא דגם האשה תהרג. והנה לכאורה היא תמי' מאוד דהאיך נוכל לומר שתתחייב ע"פ עדותו של בעל הא כתיב לאימותו וכו' והגם

שבתוס' נחית לתרץ אך גם מה שכתב התוס' אינו מובן אבל אמנם לפי הנ"ל י"ל דה"א משום דמהימן על כל העדות לגבי הבועל וא"כ אנן ידעינן באמת שאותה האשה מחויב מיתה ולאו מכח הבעל רק מעלמא קא אתי לה כיון דאנו הורגין את הבועל מטעם שבא על זה האשה א"כ גם האשה תהרג ולזה קמ"ל דאדם קרוב אצל עצמו ואין משים עצמו רשע וכו' ואפילו בכה"ג לא תהרג ודו"ק.

ולפי זה מיושב תשו' [הרשב"א] מובא בנוב"י סי' ע"ב שמחלק בין היכי שאמר אני זניתי עם אשתך ובין היכי שאמר אשתך זינתה עמי דפ"ד שחולק עליו הנוב"י שם ע"ש ולפי הנ"ל ניחא דהנה הרשב"א בתשו' חלק שלישי חולק בפירוש על הרמב"ם דבסייף או באריין לא הוה כחקירות א"כ לזה שפיר מחלק הרשב"א לשיטתו בין היכי שאמר אני זניתי עם אשתך דאז תיכף שאמר אני זניתי הוה הכחשה דאיזה אשה שיאמר לבסוף אנו מכריחין לומר דלא היא זנה א"כ תיכף מכחיש אותו כשיאמר אני זניתי והוה הכחשה בחקירות ואף הרשב"א מודה דעדותן בטילה אבל כשיאמר אשתך זינתה עמי א"כ כשיאמר אשתך זינתה הוה עדות מעליא ומה שיאמר לבסוף עמי לא צריך כלל והוה כאילו לא אמר כלל ולא הוה כלל הכחשה כיון דלא צריך לדיבור זה ממילא אינו נאמן כלל דלגבי הבועל שפיר צריכין למשאל איזה אשה היתה דדילמא היתה פנוי' וכה"ג אבל לגבי האשה כיון דזינתה אין חילוק עם מי ומחויב מיתה ודו"ק היטב כי נכון הוא למאוד: בדברי הרמב"ם שם בפי"ד מה"ע שמחלק בין היכי שכתב כל נכסיו לב' ב"א והיו העדים קרובים לזה ורחוקים לזה דאמרינן מאחר שהם פסולים לזה פסולים אף לזה אבל אם כתב נתתי שדה פלוני לפלוני ושדה פלוני לפלוני פ"ד ומהימן לגבי הרחוק.

והנה כל המפורשים נלאו למצוא תשובה לדבר זה ונראה לי הטעם משום דבין למ"ד אין ברירה ואפילו למ"ד יש ברירה אעפ"כ כל זמן שלא חלקו לא אמרינן ברירה א"כ כשכתב כל נכסיו לב' ב"א בכלל הוה כל נכסיו לזה כמו לזה כולה לזה וכולה לזה, וא"כ לא שייך פ"ד דלהימנא לזה ולא לזה דהא כל נכסיו הוה לקרוב כמו לרחוק ומשום זה בטלה כולה אבל כשכתב נתתי שדה פלוני לפלוני וכו' א"כ ידענו איזה שדה הוה לקרוב ואיזה לרחוק ושפיר אמרינן פ"ד.

אבל אם נתן לשניהם בכלל כל מה שנאמין לו לגבי הרחוק הוי גם לקרוב חלק בו דאין ברירה ובזה מתורץ מה שפסק המחבר בסי' נ"א דאם סילק הקרוב א"ע מהני עדותו לרחוק והקשה עליו הש"ך מה מהני סילוק כיון דכבר נתבטל פעם אחד ולפי הנ"ל ניחא כיון דטעמא דלא מהימן לגבי הרחוק הוא משום דאי אפשר לומר פ"ד וכהנ"ל דהא

כל הנכסים הוי של הקרוב כיון דאין ברירה וכהנ"ל והלכך כשמסלק א"כ שוב לית לי' לקרוב חלק בהך שדה.

ושוב נכשר השטר דהא באמת פ"ד ולא נפסל לרחוק רק דלא אפשר למפלג וכהנ"ל דהא כל הנכסים הוה של הקרוב אבל כיון כשמסלק א"ע שוב מהימן דשוב לית לי' לקרוב חלק כלל ודו"ק היטב: שם באות' הסוגיא במס' מכות דף ז' עיין בהרא"ש שהביא שם דברי הראב"ד דמחלק דבבעל דבר אמרינן פ"ד ובזה מיישב שם כמה קושיות ע"ש והנה לכאורה יפלא על הראב"ד האיך עבר על תלמוד ירושלמי פ"ק דגיטין ה"א דאיתא שם כתב כל נכסיו לעבדו מה את עביד לי כגט היא וערעורו בטל או כמתנה היא וערעורו קיים אתיא כהדא כתב כל נכסיו לשני ב"א והיו העדים קרובים לא' ורחוקים לא' ר' יוחנן אמר פסול ור"ל אמר כשר וכו' ע"ש והרי קמן דלא כסברת הראב"ד דהרי מדמה גט דהוא בעל דבר להי' העדים קרובים לא' ורחוקים לא' דהוא קרוב ואמרינן עדות שב"מ ב"כ לסברת הראב"ד א"כ האיך מדמה הירושלמי להדדי אמנם י"ל לכאורה דהגמרא דילן פליג על הירושלמי אך זה דוחק גדול דמנ"ל דפליגי בהאי סברא כל מה דלא מפרשא בהדיא אמנם יש לתרץ דהנה לכאורה האי דעבד שהביא גיטו וכתב בו כל נכסי קנוין לך דאיתא במסכת גיטין דף ט' ע"ב דעצמו קנה נכסי לא קנה דפ"ד ולכאורה לא תליא כלל בפ"ד כיון דהוא דיבור אחד רק דעל קיום הגט מהימן ועל נכסיו לא מהימן א"כ לא דמי לכל פ"ד שאיתא בש"ס והנה איתא בתוס' מכות דף ו' ע"א ד"ה אמר ר' יוסי דלר"י היכא שנמצא אחד מהן קאו"פ פכ"פ הכשר מחייב שבועה ולרבי אפילו שבועה לא מחייב כיון שנתבטל פעם.

אחד ובזה פליגי ר' יוסי ורבי ע"ש וכו'. ולכאורה אמאי נאמר שבטל אפילו לשבועה מאי שייכות לנמצא אחד מהן קאו"פ דבטל אותו העדות שמעידין מאי שייכות לשבועה אך ע"כ צריך אתה לומר דהטעם דנתבטל פעם אחת לממון נפסל אפילו לשבועה מטעם כיון דפסול לזה פסול לזה וא"כ לפ"ז י"ל כאן דלא מדמה הירושלמי מטעם דשייך כאן עדות שב"מ ב"כ דזה לא שייך גבי גט כסברת הראב"ד ואפילו בלא זה מטעם דעל זה הימנא ועל זה לא הימנא אך דהירושלמי מפרש משום דפסול לענין מתנה פסול אף לענין קיום הגט כמו עד אחד לשבועה שהבאתי לעיל ולא מטעם עדות שב"מ ב"כ דלא שייך כאן וכהנ"ל אך לפי זה קשה על הרי"ף והרמב"ם דפסקו כר' יוחנן ופסקו דעצמו קנה נכסי לא קנה ע"ש במפורשים אמנם יש לתרץ דהרי"ף אזל לשיטתו דבעינן שיצטרף הכשר עם הפסול א"כ יוכל להיות דהא דלרבי לא מחייב העד אחד שנתבטל שבועה היינו מטעם כיון דבשעת המעשה נתכוין להעיד עם הפסול שוב נתבטל לכל מילי וא"כ

אינו מטעם הנ"ל דבטל אצל ממון בטל נמי לשבועה וא"כ לא דמי להך דר' יוחנן ודו"ק אבל הירושלמי לא סבר דבעינן שיתכווין הכשר עם הפסול א"כ ע"כ צריך אתה לומר דמש"ה העד אחד אינו מחייב שבועה מטעם שכתבתי לעיל משום שבטל אצל ממון בטל נמי לשבועה וע"ז שפיר מדמה להדדי ודו"ק היטב כי עמוק הוא מאד: סנהדרין דף יו"ד ע"א שם בגמרא מהו דתימא אצל אשתו לא אמרינן אדם קרוב פירש רש"י וז"ל והוה אמינא דמשום דמהימן אהאי ונקטל נקטל נמי לדידה קמ"ל וכו' עכ"ל רש"י והנה תמהו עליו כל המפורשים האיך ס"ד דמהימן אחברא ממילא קטלינן נמי אותה חדא דלישנא לא משמע הכי ותו אמאי בפלוני רבעני לרצוני לא קטלינן לי' נמי נימא משום דמהימן אחברא לקטול אותו ג"כ אמנם יש לתרץ דהנה ידוע דהרמב"ם פוסק דקרובי אם היא מדרבנן וקרובי אישות היא ג"כ דרבנן וא"כ יש לומר דרש"י הכי פירש סד"א אין אדם קרוב אצל אשתו יותר משאר קרובי אישות וא"כ לא הוי כ"א מדרבנן ורבנן לא גזרו לפסול קרובי אישות רק אם נאמר דפסולים הם לא הי' עדותן כלל אבל כאן כיון דלחברא נאמן לא גזרו רבנן פסול כלל דכיון דמהימן אחברא נאמן נמי לדידה קמ"ל דאדם קרוב אצל אשתו אפי' מדאורייתא דלא דמי לקרובי אישות כלל דקרובי אישות היינו בעל אמו או בעל אחותו אבל אשה כבעלה ממש ושוב לא מהימן עלי' ודו"ק: בבבא בתרא דף קכ"ד ע"ב גרשתי את אשתי זה שלשים יום מאי להימנא להבא וכו' ע"ש ולכאורה קשה מאי פלוגתא דדבורא שייך כאן הלא מטעם עד ודאי לא הוי מהימן משום דהוי לה חזקת אשת איש רק מטעם מיגו מהימן דעד אחד נאמן היכי דהוי בידו באיסורין וא"כ מה שייך כאן פלגינן דבורא הלא על מה שבידו מהימן לא אתרע ע"י חזקה ועל מה שלא בידו לא מהימן לגבי חזקה ואפילו אי לא פלגינן דבורא.

אמנם י"ל בהקדים דברי הגמרא דגיטין גבי גט שאין בו זמן דהקשו שם התוספ' אכתי תהי' מחויב מיתה משום דנוקמה אחזקת אשת איש ונימא השתא הוא דגירש ותירץ שם כיון דהיא גרושה לפנינו אתרע לה חזקה למפרע דשוב לית לה חזקה כיון דאנו רואים שהיא גרושה לפנינו עכ"ל. ולפ"ז ניחא דכאן אם לא נאמר פ"ד רק שיהי' נאמן על להבא מטעם דבידו א"כ תו אתרע לה חזקה אפילו על למפרע וכדברי הר"ן א"כ נמצא דממילא מהימן כיון דשוב לא מרעא החזקה דלית לה חזקה ומהימן עד אחד אפילו אין בידו.

וא"כ יהי' בדין דלא להימן אפילו על להבא משום דאי יהי' מהימן על להבא מהימן ג"כ על לשעבר וכהנ"ל וא"כ נמצא השתא דיהי' מהימן אפילו נגד חזקה שהי' לה אפילו בדבר שאין בידו כיון דעד השתא הי' לה חזקה ונמצא דלא מהימן אפילו על להבא מטעם הנ"ל ודו"ק. וכ"ז אי לא אמרינן פ"ד אבל למ"ד פ"ד הוי כאילו לא אמר כלל על למפרע

וממילא מהימן על להבא משום דבידו ועל לשעבר לא מהימן דפ"ד ולא מרעא החזקה כלל ודו"ק היטב: עיין בקצות סי' נ"ב מה שהביא תשו' המרש"ך במעשה שנתנו חרם שלא להיות שום עד בקידושין אם לא יהי' שם עשרה וחכם העיר ורצה לבטל הקדושין מחמת שהי' בעדים פסולים שלא הי' שם חכם ועברו העדים על החרם ונפסלו אמנם כתוב שם דהי' קדושין כאילו בפני כמה גאוני קשישאי ולא הורה א' מהן איסור מטעם זה וכתב דאפשר ליתן טעם לדבר משום דבשעת ראיי' עדיין לא נפסלו רק לאחר גמר הקידושין וכו' ועיין עוד שם שמביא תשו' מהרי"ט שדחהתשו' המרש"ך הנ"ל חדא למה לא יפסול גם בשעת ראי' ותו הא בעינן תחלתו בכשרות ועל עיקרא דדינא הקשה אמאי לא נאמר פלגינן דיבורא דהא אם ראה הקידושין שלא במתכוון לא עבר על החרם רק אם הזמינו לכך וא"כ נימא פ"ד דראה הקדושין אבל לא הזמינו וכו' וע"ש בקצות החושן מ"ש על דברי המרש"ך דלהכי כשר בשעת הקדושין משום דעבירה שאינו של חמס לא מפסיל רק לאחר גמר העבירה ע"ש ועל מה שכתב המהרי"ט דנימא פלגינן דיבורא כתב דלא שייך פלגינן דיבורא כיון דקי"ל דקדושין בלא עדים הוה מילי דהשטאה ולא קדושין כלל א"כ כשבא העד ואומר שפ' גירש את פ' נמצא שלפי דבריו לא הוה קדושין כלל ושוב לא שייך לומר כלל פ"ד דמוסיפין על דבריו לא מוספינן כמו גבי אנוסים היינו מחמת ממון בכתובות ע"ש בתו' והנה יש לתרץ דברי המהרי"ט דהנה לכאורה קשה אמאי דקאמר המרש"ך דכשר הוא בשעת ראיי' הלא מפורש הוא ברשב"ם ב"ב דף קכ"ח ע"א דדרשינן מאו ראה דבעינן שיהי' בשעת העדות ראוי להעיד וע"ש היטב וכן הוא בש"מ ב"ב דף.

וז"ל: א"כ מה בכך דכשר הוא בשעת הקדושין עכ"פ אינו ראוי להעיד על הקידושין דהא תיכף כשנגמר הקדושין שיוכל להיות עליו עד כבר הוא מופסל משום שעבר על החרם א"כ שוב בשעת ראיי' לא הוי ראוי להעיד ודו"ק ומש"ה שפיר י"ל דברי המהרי"ט דלפי הנ"ל שייך שפיר דפלגינן דיבורי' דהא כשבא להעיד על הקדושין מעיד שפיר דהי' קדושין בפני עדים כשרים דהא בשעת הקידושין כשר הי' דא"ת דלא הי' ראוי להעיד ע"ז כתב דשפיר י"ל דפלגינן דיבורי' ושפיר ראוי להעיד דמפליג דבורי' דלא הזמינו רק ראה שלא במתכוין דהא אפי' אם הזמינו אותם ג"כ כשרים הם בשעת הקדושין ודו"ק.

[ע"כ דברי המגיה בשם המחבר]: סימן לג בדין אותן שידוע שאינם [מאמינים] בדברי רז"ל אם הם פסולים לעדות: הנה ברמב"ם מבואר בה"ת [פ"ג ה"ח] וז"ל אפיקורס וכו' הרי מי שאינו מאמין הוי אפיקורס ואפיקורס פסול לעדות והנה באותן שמקילין במצות התורה כגון פאת זקן או שעטנז אפילו שלא להכעיס רק שקל מצוה זו בעיניו נמי פסול לעדות.

והנה צריך שנבאר דין מומר שמדברי הרשב"א בחי' ומשמרת הבית מבואר אפילו יש בידו היתר ואוכל דוקא האיסור אינו אפיקורס דפסק כמ"ד [בע"ז כ"ו ב'] מומר להכעיס הוי מומר לא אפיקורס וכן הרא"ה ז"ל פסק כמ"ד דלהכעיס היינו שאיסור והיתר לפניו ואוכל האיסור אבל כשמניח היתר ונוטל בידים האיסור הוי להכעיס ואפיקורס.

והנה הרמב"ם ז"ל בה"ת כתב וז"ל [בפ"ג הלכה ט' מומר לעבירה אחת וכו' עד והוא שיעשה להכעיס] הרי דכתב והוא שעשהו להכעיס וקשה עליו דהא [בהלכות רוצח ושמירת הנפש פ"ד הלכה יו"ד] כתב דלהכעיס הוי אפיקורס והאיך כתב כאן דהוי רק מומר לד"א וצ"ל דבעושה להכעיס בורא כ"ע יתשו"י ודאי הוי אפיקורס ומורידין אותו ורק שאינו אוכל לתיאבון קורהו ג"כ להכעיס דהיינו שמבטל מצוה מהתורה לא לתיאבון וזה נקרא להכעיס אבל מ"מ אינו מומר לכה"ת והוי רק מומר עד"א ואעפ"כ אין לו חלק לעה"ב וכן נראה בהלכות רוצח ושמה"נ [בפ' הנ"ל הלכה י"ב] שכתב וז"ל [בד"א בישראל בעל עבירה כו'] הרי במבטל מצוה אחת בתמידות אפילו שלא להכעיס הוי מומר לד"א ואין מעלין אבל לא מורידין וכן נראה מהכ"מ ז"ל שם אבל באינו מאמין במצוה אפילו בדברי חז"ל הוא אפיקורס ומורידין והוי מומר לכה"ת כולה.

ונראה מדברי הראשונים ז"ל שכה"ג לא נחלקו ר"א ורבינא [שם] ולא נחלקו רק ביש איסור והיתר לפניו אבל באינו מאמין או שעושה להכעיס הבית"ש זה אפיקורס לכ"ע והמבטל מצוה אחד בתמידות הוי מהאין מעלין ובודאי פסול לעדות דגרע מעכו"ם ולא גרע מרועה ויש לומר דאין צריך להכריז דלפע"ד זה פסול מה"ת ולא אחיך הוא ודו"ק ואותן שאינם מאמינים בדברי חז"ל פסול לעדות מה"ת דהוי אפיקורסין דהתורה הקדושה ציוה לנו לא תסור כנ"ל הנכון והתב"ש ז"ל כתב וז"ל ונראה דמיירי בד"ח רק שאינו מבין מה שאמרו ואם הוא רק חסידות דבר זה אבל מי שיודע ומכחיש דברי חז"ל הוי אפיקורס ימח"ש ופסול לעדות ולא אחיך הוא: סימן לד להרב המו"צ מ' מענדיל זילבער בק' קאלמייא: בדין כתיבת שם אייזיק בודאי אין לספק רק לכתוב בחד יו"ד או בשתי יודין כפי שחותם עצמו או כפי שכותבין הסופרים באותו עיר הואיל דשם אייזיק מצוי מאוד ונהגו לכותבו בנקודה ולא לכתוב אזק בלא אות מורה על נקודה בודאי צריך לכותבו כן בגט.

ועיין בדברי חיים בשער הניקוד בניקוד סגול כנלע"ד אך להלכה אינני סומך כעת על עצמי רק כאשר יסכימו ב"ד לפי דעתיכם: סימן לה להרב מ' קלמן אבד"ק אבויאר קאמיטאט: הנה מה שעשה השו"ב הוא קלות אך מחמת שאין עדות ברורה וגם כי בעוה"ר נעשה כהיתר בין המוניים דברים כאלה לכן אין להעבירו ורק שיקבל דברי

חבירות ולחתום לקיים התנאים דברי יראה אבל לא יזכיר שום איסור שחיטה או ח' ושבועה כי ח"ו יש [חשש] יותר שיכשל ח"ו כמבואר בס"ח [סי' ת"כ] ולא יקבל עליו רק בדרך ד"ח אבל לא שום איסור ואם ח"ו יעבור נעיין מה נדון בי': סימן לו להרב.

הנה קבלתי מכתבו והנני להשיב תיכף כי הדבר ברור יותר מביעתא בכותחא דזה השו"ב וכו' אסור מדינא דהנה מבואר בחולין וז"ל. מוכח דאם [האיסור] הטעם של החכם האוסר הי' דנראה לו שאסור מצד נדר אסור לו לשו"ב לשחוט ואם עבר ושחט הוא עבריין דעובר על ד"ת ואפילו אם הוא גדול בתורה כי אין אדם נאמן לפסוק לעצמו להתיר מה שחכם אסר ובזה הוא נקרא חשוד על איסורי תורה.

וגם עבר שנית לעבור נגד השו"ב שנתנו לו הפרס שקצבו עמו והוא שחט בעיר הזאת וגם הוא קל מאוד כי התריז נגד גאוני דורינו שהעבירוהו והוא חצוף נגדם ולכן בוודאי שחיטתו אסורה: בענין השאלה אם שייך בפשר אסמכתא [א"י] מאי אסמכתא הא גופא טעם של פשר שאינו גומר הקנאה על דעת הדיין ומש"ה צריך קנין ובקנין מסמיך דעתו כפי שיגזור הדיין כן יקום הגם שבאסמכתא גמורה לא מהני קנין רק בבד"ח [כמבואר בחו"מ סי' ר"ז].

גבי פשר לאו אסמכתא גמורה [היא] מהני קנין אבל עכ"פ אם הוי בקנין הפשר מאי שייכות אסמכתא. הא הקנה כבר כפי שיאמרו הפשרנים ועל מי סמך שיהי' אסמכתא וא"כ בודאי שאין אסמכתא בפשר.

ואופן השני ששאלו אם הכתבים שהשלישו וקיימו הפשר לא ידעתי מה הי' כתוב בהשטרות דהושלשו ולכן לא ידעתי מה להשיב: סימן לז להרה"ג החו"ב המפורסם מהר"י שמעלקעס אבד"ק פרעמישלה: מכתבו הגיעני והנה כעת לחולשת כחי וימי הזקנה הגיעו אינני מחליט הלכה למעשה כי אין מרגוע לי לעיין בספר ומאור עיני לא יאורו כבימי נעורי לזה אחרתי מלהשיב.

אולם עתה בבוא שנית מכתבו אמרתי להודיע מה שהחלטתי כביר באלו הענינים כי אין ללמוד שום תקנה הכתובה בספר מקהלות אחרות כי נהרא נהרא ופשטי' ועינינו רואות התקנות מתחלפות ואעפ"י שאמרינן ב"ד עושים תקנה על דרך אחד כי היכי דלא יכחשו תקנתא אחריתא. מ"מ באלו תקנות וחזקות לא כל המקומות שוות וכל קהלה תקנו לפי טבעי אנשים בין מישראל בין להבדיל לפי מנהגי זולתינו כאשר עינינו רואות תקנות מחולפות ולזה אין לנו רק אם התקנה ברורה בעיר להלוך אחרי' ומספק אין מוציאין ממון.

אך בנידון חזקת האוראנדי ידוע תקנות ארצות הנפשטו בכל מדינותינו אשר תקנו קדושי עליונים בכללות התקנה כל התקנות שווים. ורק קביעת הזמנים בחזקה ובאבידות החזקה כל עיר ומקום לפי מנהגו.

והנה בכללות מבואר בתשו' מהרי"ו ז"ל דאפי' אם הפריץ לא ישכירנו בוודאי אפ"ה צריך המחזיק עפ"י התקנה. .

יע"ש ולזה אם כבר השווה השני כמהליתן אין לו לחזור והבא לשכור מחדש יפשר עפ"י בית דינו הצדק: סימן לח להה"ג החריף ובקי הצדיק כקש"ת מ' הילל נ"י. מכתבו הק' הגיעני והנה אמת עם כ"ת שרשות ביד רב דמתא בעניני שו"ב לעשות כרצונו ולדון לפני ראות דיניו בפרט רב גדול כמוהו ואם נבוא לדון אחר ב"ד קבוע וכו' ואין לך אלא שופט שבימיך ובעוה"ר ע"י ש"ח סבבונו צרות רבות עד ישקיף ד' ויגאלינו במהרה ומעכת"ה עשה באמת וישר ואסור לבני עירו לעבור על דבריו אך עכ"ז הה"ק בו"ק דק' גם לו אין להאשים כי אצלו נראה אשר מעכ"ת בשנאה הדפו להשו"ב וגלילות ההמה מאז ומקדם שצדיק הדור משגיח על שו"ב הגליל ולכן כתב שאין להעבירו ואם מעכת"ה יכתוב לו באמת שאין שנאה בלבו על השו"ב רק זולת שאינו ראוי להיות שו"ב במקומו לדעתי אשר גם הרב הקדוש יסכים עמו והי' שלום אבל לדעתי אין רשאים בני עירו לעבור על דבריו: סימן לט להה"ג המפורסם מ' אברהם יצחק נ"י אבד"ק קליינוואַרדיין.

מכתבו הגיעני והנה בנידון אם להאמין ערכי עפ"י פנקסו רוב אחרונים מתירים. אך זכור אני בהיותי יוצק מים ע"י מו"ח הגאון ז"ל אמר שבמחלוקת זה אין בידו להכריע אך יותר מסתבר להחמיר עכ"ז איני אומר איסור או היתר וכן תמיד אני נהוג ופ"א הי' לי' שאלה כזה עם הה"ג מהר"וו.

והראיתי שעפ"ד נראה שלא לסמוך על הערכי ובפרט שמקבלין שוחד ומה שכתב מעכת"ה שהתפוס הי' עני זה אינו ראי' כלל כי מי יודע אם אולי בא לידו מעות או שהי' בדבר זה שייכות לאיזה עושר שינוס הוא מהתפיסה כמו שאירע כמה פעמים שאנשים אחרים משחדים שינוס הנתפס כדי שלא יאמר עליהם כידוע וא"כ לפ"ד דאין לסמוך ע"ז אך מה שנמצא כתוב מהערכי בלי שאלה פ' מת והיינו שמו ושם עירו שם מדבר הכותב להמשלח אגרת לפ"פ ובשם כינוי ועירו בלי שאלה כי הוא מת היינו שאומר פ' שם הלעז ממקום פ' מת ובודאי מהני ולצירוף עם הערכי שהב"מ ז"ל וג"פ ז"ל וכמה מכשירים בודאי מותרת: סימן מ להה"ה הנה"ג החריף ובקי פא"ה וכו' מ' ר"ח אליעזר נ"י אבד"ק קאליש.

מכתבו קבלתי והנה שאלתו בעצה נגד העומדים נגד תוה"ק כידוע לדעתי יעשה כל מה דאפשר להשבית עצתם הרע ולשרש דעתם הנעכרה אך יעשה בהשכל למאוד שלא יפרצו ח"ו יותר רק בנחת דבריו ישמעו וד' הטוב לא יעזוב עמו ותורתו. ואודות היין מאונגארין הנה לסמוך על הכשר אינו ראוי אפילו על הרבנים הכשרים למאוד כאשר בעוה"ר כמה מכשולים באים עי"ז כמו שנכשלו כמה עיירות ביי"ש של פסח עפ"י כתב הכשר מיראים וחסידים כי כמה פעמים שיוכל בקל לבוא לידי מכשול ואך זה עיקר הדבר שלא לשתות יין רק מאיש כשר שבעצמו קנהו באונגארין וקנהו שם מאיש כשר אשר עשהו בעצמו וטהרו בעצמו או ע"י משולחיו נאמנים וידועים להאיש הקונה שמפוילין: סימן מא שוי"ר לכבוד הרב החריף ובקי המושלם כש"ת מו"ה פנחס נ"י.

מכתבו הגיעני והנה ידע נא מעכ"ת כי גיטין הנשלחין ממרחק כזה הוא רק משום עיגון וידוע שדעת הגאונים לאסור והבאים אחריהם מחלוקת גדולה ביניהם והפני יהושיע ז"ל הראה מקום מש"ס לאסור וכן בטיב גיטין להגאון מהר"ל ז"ל וכן נהגו איסור בינינו הכל כמבואר בש"ע ורק שמחדש שהי' גודל עיגון במצוי לרוב המתהלכים למרחוק [ראו] גדולי הדור שלפנינו להתיר ע"י עשיות שליח הולכה והשליח יעשה שליח ב"ד והרשאה הכל כאשר כתבתי לו אז.

וכן המנהג כאשר ראיתי כמה גירושין ופסקתי עליהם בכמה ספיקות שהי' בהם. והנה אין לחדש דבר הזהר והזהר כי די בקולא זו שליח הולכה כי כמה מכשולים יכולים לבוא משליח קבלה [כזה] כידוע להמבין א"צ להאריך אשר כמה מכשולים יוכל להיות יותר בשליח קבלה ולכן הזהר ברוחו ולעשות חד"ש כי יוכל ח"ו להביא מכשול בעולם כאשר מלבד כל חששות טעמי עמי בלבי אסור לגלות מה שיוכל לבוא מכשול אשת איש ולזה אל יחכם הרבה ולא לשנות המנהג ובפרט לפי ששמעתי שגם שם בד"צ כשירים וכן נראה בגיטין שראיתי הובא משם והרשאה וגם מצוים אנשים כשרים מסביבותינו שיוכל להתוודע הכל על נכון מי המה הב"ד ולכן ידידי נא מאוד אל יחכם הרבה ואם יבטל מה לנו בזה וד"ל: סימן מב לדייני ק' בארדיטשוב.

מכתבם הגיעני והנה בנידון העופות חדשים עפ"י דין דש"ס מותרים המה הואיל ויש להם הג' סימנים כאשר כתב לי הגאון מ"א תאומים שבעצמו בדק אחר ג' סימנים שיש להם וא"כ לרוב השיטות מותרים עפ"י דין. אך חומרת הראשונים להחמיר וכמבואר בדברי הראשונים שהסכימו לרש"י ז"ל להחמיר שלא לאכול רק במסורה.

וכן פסק מרן הש"ע ורמ"א ז"ל מחמיר יותר אפילו בחרטם וכף רגלו רחבה אין לאכול בלא מסורה והכו"פ ז"ל שפך סוללה על הרמ"א ז"ל שלא ראה כן בשום ספר להחמיר

בזה ואשתמטתי' במחכ"ת דברי הר"י שכתב בהדיא לאסור אפילו בכל הסי' טהרה בלא מסורה. וכן כתב בשם הרא"ש ז"ל ושכן נהגו ולכן בודאי אין בידינו להקל רק עפ"י מסורה ועפ"ז נסתר ההיתר שהמציאו גאוני זמנינו להתיר משום נדמה לטהור וסימני ביצים והאריכו בהיתר מכח ס"ס וזה אינו כלל דבהדיא מבואר בר"י דלמנהג בני אשכנז אסור לנו ולא מהני דומי' יע"ש בדבריו ולכן אסור לאכול בלא מסורה מאה"ק אך פה"ק העיד דיין אחד ממדינתנו וכעת הוא באה"ק והעיד שבאה"ק אוכלים אותם ולכן התרתי לבני עירי לאכול כמות אלו לא זולת אעפ"כ מונע אני גם מזה בביתי וחתני הרב הי' באה"ק ובחזירתו סיבב דרך אזמיר וכתב לי ששאל בכל המחוז הזה שאוכלים אותם באזמיר והוא קהלה מפוארה עיר ואם בישראל וראוי לסמוך ע"ז וכן שלח [איזה עופות] להראות אותם שאוכלים שם במסורה ולכן לדעתי מותרים המה אותן שהם כדוגמתן דבמסירה לכ"ע מותר וילפינן ממקום למקום בכה"ג לכ"ע אך מחמת גודל חשש פיגל נפש יקרה בחשש ע"ט אין דעתי להתיר בכל אופנים הללו וכמש"כ הריב"ש ז"ל בתשובה דמה בעניני ממון אדם בוחר דרך היותר בטוח מכש"כ בעניני תוה"ק צריך לבחור דרך היותר בטוח ולכן לדעתי מהראוי שישלח מכם שני אנשים לאזמיר ומשם יבורר הדבר בבירור גמור עפ"י גדולים אשר שם כי האי אשר משם באים העופות האלו הוא קרוב לאזמיר ומתם כתבו לי שאשלח מאה אדומים ויסעו משם שני אנשים יריאים וחסידים לאזמיר ואז יבורר הדבר ושלחתי איש נכבד לגדולי דורינו שיראה לגבות מכל עיר גדולה איזה סך מסוים ולשלוח להתם לברר הדבר ואין כסף לי כי לא שמעו והטו אזנם לדבר ואוי לאותה בושה שבעבור כסף מיעוט ינוחו מבוכה בישראל לחלק ח"ו לשתי תורות.

ובאמת בפילפול אין להתיר נגד הרמ"א ז"ל בשום אופן ובפרט מש"כ באשר"י ותלמידו ר' ירוחם בס"פ א"ו כתב שלא לשנות מזה וכן נהגו באשכנז וספר או"ה מביאו ואנו מב"ב של אשכנז ואיך נשנה מנהג אבותינו הקדושים ובפרט שחתני הרב הנ"ל בנסעו בחזרה מאה"ק הי' באיזה מקומות שאוכלין עופות שאין דומין כלל לאותן שהביא הוא מאזמיר ולפי דעתו המה בוודאי טמאים ולכן לעמוד יסוד תוה"ק מהראוי לעיר ואם בישראל כעירכם שי' שלא לסמוך על פילפול גאוני דורינו ורק לשלוח מאה רענדליך לאה"ק ואזי בודאי ישלחו לכם היתר מחכמי עיר אזמיר עם איזה זוג עופות לדוגמא ובזה יבורר היטב ואני הוצאתי על הוצאות לחתני הנ"ל עבור זה מאה ר"כ ומה אעשה עוד יותר ולכן סוף דבר שאסור לאכול בלא מסורה מאיש נאמן והי' שלום: סימן מג מה שכתבת לתמוה על הגאון מו"ה רע"ק ז"ל [בתשו' ס' ל'] על אשר הביא ראיה דכתיבה לאו כדיבור דא"כהכותב השם הוי כהוגה השם ח"ו ואמרת דהא שם התירה התורה ובאמת גם אני

נפלאתי ע"ז בראות התשובה בעת צאתו מדפוס כי דבריו שם נפלאו מאוד והספר אינו תחת ידי אולם לכאורה יש להביא ראיה מכותבי מגילות וקמיעות דאסר [בשבת קט"ו ב'] דהוי כשורפי תורה מפני שאין מצילין אותן מפני הדליקה בשבת וא"א דהוי כהוגה השם ליקום להו בדרבה מינה דהוה הוגה השם דאין להם חלק לע"ה דחמיר מגורמי לשרוף השם.

אלא ודאי דזה אינו כלל הוגה השם ובאמת בחו"י [סי' ט"ז] מאריך בהרבה ראיות בזה ומלאו ספרים רבים מזה וגם אני בעניי הארכתי באיזה מקומות מזה אם כתב הוי כדיבור. אולם לשאלתך אם לכתוב שם אביו [משום שאסור להזכיר לאביו בשמו] א"צ לכל זה דהלא ראינו דתקנו לפרש שם אבותיהם בגירושין [ושם] העדים כדאמרינן בגיטין וא"א דאסור האיך יתקנו רבנן מילתא דאסורא כמו דאמרינן גבי משכנתא היכא תקנו רבנן א"ו דליכא איסור כלל כיון דאינו זכרו רק שיכירו אותו מי הוא וה"נ בכ"מ אם אין עושה רק (להשראת) [להיכרות] שמו אין איסור כלל וכן מצינו גדולי עולם כרמב"ם ז"ל שכתב אני משה בר מיימון וכן הראב"ד ז"ל חתם אברהם בר' דוד וכן הר"ת ז"ל ואחיו בני מהר"ש ז"ל כידוע בספריהם וכן הרמב"ן ז"ל ולפ"ד שנמצא גם בהרי"ף ז"ל שחתם שמו בשם אביו ז"ל והרא"ש ז"ל בתשובותיו ורש"י ז"ל בתשובותיו וכל גדולי עולם ולכן אל תזוז כי ז"א ואין חשש איסור כלל והפילפול בזה למותר: סליק בעזר השם יתעלה